

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

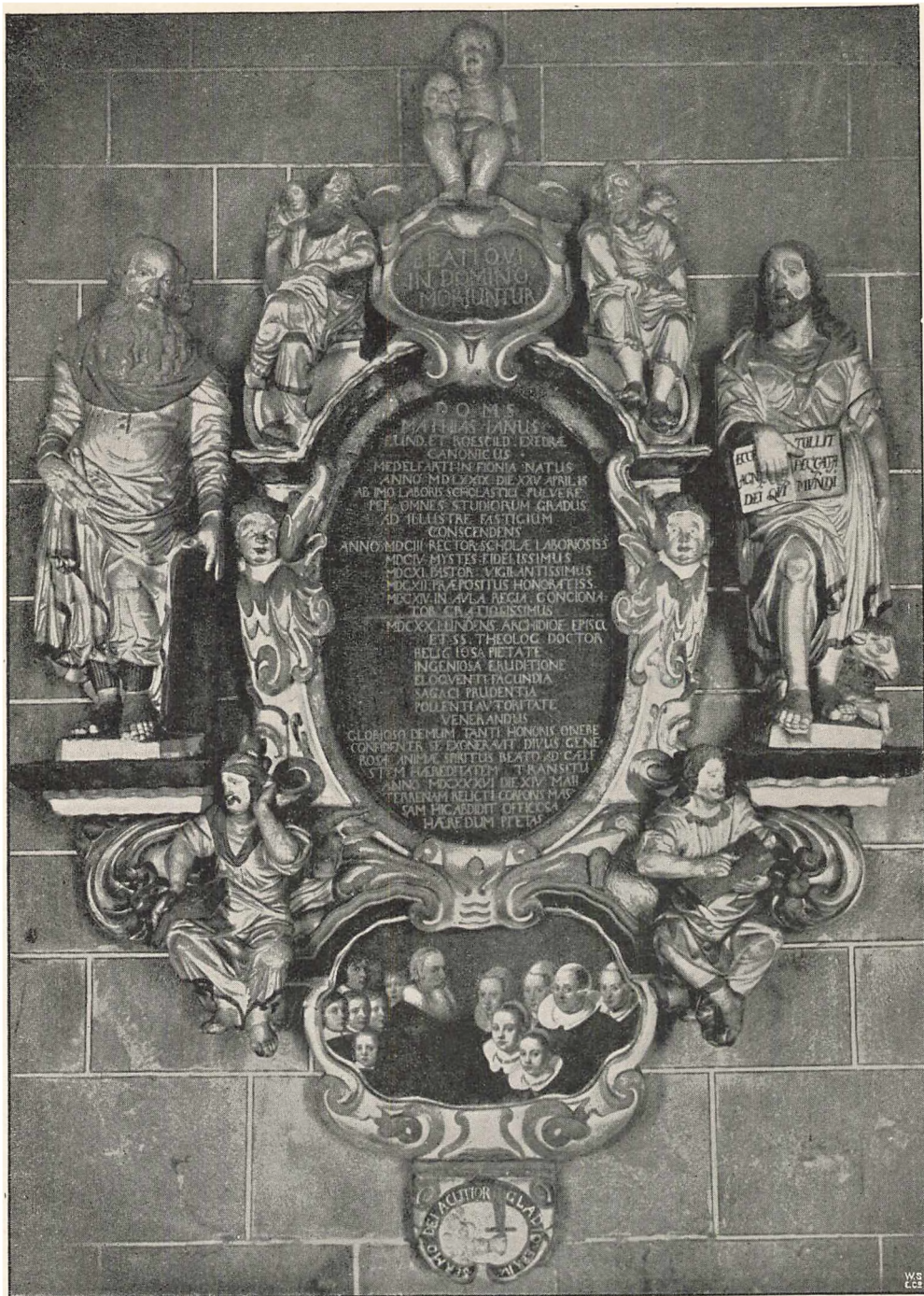
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Biskop, Dr. Mats Jenssen Medelfar's Epitafium i Domkirken i Lund.

WS
C.2

BISKOP I LUND

(1620—1637)

DR. MATS JENSSØN MEDELFAAR'S

AGNATISKE DESCENDERER

AF NAVN:

WIBE OG LUND,

SAMLET OG UDGIVET NÆRMEST FOR FAMILIEN

VED

WILHELM LASSEN

FHV. BUREAUCHEF.

DOMKIRKEN I LUND

CHRISTIANIA

I KOMMISSION HOS JACOB DYBWAD

1901

FORORD.

Nærværende Familiehistorie havde i 1899 ligget i ca. 9 Aar afsluttet i min Pult, uden at jeg nogensinde havde tænkt paa at give mig ud paa den glatte Is at gaa ivej med dens Udgivelse i Trykken. Efter at jeg hélt fra Aaret 1837 havde holdt paa at indsamle Alt hvad jeg af Trykt og Skrevet kunde overkomme om de to til nærværende Slægt hørende mest bekendte Mænd (Fader og Søn) af Navnet *Wibe*, hvilke forekom mig at være formelig tiede ihjel af danske og norske Historieskrivere, voxede mit Materiale til et ikke saa lidet Omfang. Som agnatiske Descendenter — den Ene som Søn og den Anden som Sønesøn — af Bispen i Lund, *Dr. Mats Jenssøn «Medelfar»* og 3die Hustru, *Mette Wibe*, vilde ogsaa hine to Mænd — i Lighed med disse Ægtefolks øvrige Børn — have kaldt sig *Lund* efter Faderens og Bedstefaderens Bispesæde, men saa blev Sønnen *Michael*, der var opkaldt efter sin Morfader, *Borgermester Michel Wibe* i Kjøbenhavn, af *Christian V* i 1679 ophøjet i Adelsstanden med sin Morfaders Navn og blev snart en stor Mand i Danmark. Hans Adelsnavn uddøde imidlertid allerede i 1731 med Sønnen, *Ditlev*, *Statholder* i Norge*), hvorimod en af Bispens yngre Sønner, *Raphael Lund*, kom som Præst op til Norge, hvor han — som Familiens Stamtavle her udenfor udviser — er bleven Stamfader til en rett talrig Efterslægt af Navn *Lund*. En af hans nu afdøde Descendenter, bosat her i *Christiania* i meget gode Kaar, lod til at have nogen Interesse for at faa noget Nærmere at vide om sin Slægt. Jeg tilbød ham da, at jeg uden nogen Godtgjørelse skulde levére ham en nogenlunde fuldstændig Stamtavle over Slægten, ledsaget af saamange Personalialia, som jeg kunde skaffe tilveje, dersom *han* vilde bekoste det Hele trykt. Vilde han ikke gaa ind herpaa, saa beholdt jeg mit Manuskript, og han ligesaa den Samling af forskjellige Portrætter, som jeg (i et Antal af 300 Exemplarer af hver Sort) havde skaffet ham fra Lund i Skåne og fra Kjøbenhavn, gjengivne i Fototypi. Da jeg desværre aldrig har forstaaet den Kunst at kunne begrænse mig, naar jeg skal levére noget Skriftligt, saa blev Dette ogsaa nu Tilfældet, idet jeg selv maa erkjende, at en hél Dél kunde og burde have været udeladt. Men naar jeg — for her kun at nævne ett Exempel — i hele to Sommere efter hinanden sad i Rigsarkivet aléne for at gjennemgaa *Statholder Wibe's* (temmelig indholdsløse) Protokoller, saa synes mig, at det mindste Vederlag, jeg kunde fordre for dette Stræv, dog maatte være: at faa Lov til at benytte endél deraf, naar det kom til, at Arbejdet skulde udgives i Trykken. — Mere Betænkelighed har jeg næsten haft ved mine mange personalhistoriske Noter om de

*) Den lille Adelslægt «*Vibe*», som endnu lever her i Landet, nedstammer fra Bispindens Broder, *Peder Wibe*, der 1634 blev adlet af Kong *Ludvig XIII* i Frankrig, naturaliseret s. A. som dansk Adelsmand af Kong *Christian IV* og døde 1658 som Lehnsherre i *Trondhjem*. Hans Efterslægt skriver sig nu «*Vibe*», istédetfor «*Wibe*», som dog er Slægtens officielle Navn, der endog blev respektéret i det oprindelige franske Adelsdiplom, nanséet at *W* ikke findes i det franske Alfabet.

i Texten omhandlede og Slægten for det Meste uvedkommende Personer; thi naar disse ogsaa skal gjengives i et nogenlunde fuldstændigt Register, saa vil herved Bogens Volumen og dens Kostende i ikke ringe Grad forhøjes. Det Ene med det Andet gjorde, at da jeg præsentérede Manuskriptet for vedkommende Descendent, saa fandt han, at Trykningsomkostningerne vilde blive for store for een Mand at udréde, (hvilket jeg aldéles ikke kan fortænke ham i). Hans Afgang ved Døden nogle Aar efter, og endnu mere vedkommende Forlægger (Boghandler Cammermeyer's) Død temmelig snart efter Manuskriptets Afslutning gjorde, at jeg lagde det Hele hen i min Pult, hvor det vistnok vilde have kommet til at ligge i god Ro efter mig, da jeg aldrig havde tænkt paa dets Udgivelse, der langt vilde overstige mine pekuniære Ressourcer. Men sidst i Aaret 1898 fik jeg aldéles uventet et venligt Brev indeholdende det noble Tilbud fra et lidet Consortium (udenfor den Lundske Slægt), men som vilde være anonymt for Publikum, at dette Consortium vilde udréde det Pengebeløb, som for 8 Aar siden var anslaaet at ville medgaa til Værkets Trykning. Med skyldig Takk for et saa liberalt Tilbud bad jeg dog Vedkommende at tage Sagen under fornyet Overvejelse, da de for det Første ikke havde séet mit Manuskript og saalédes ikke heller kunde vide, om det var en saa kostbar Trykning værd; og derhos kom ogsaa den Omstændighed til: at alle Priser — følgelig ogsaa Alt hvad der vedkommer Bogvæsenet — i de senest forløbne Aar er saa betydeligt stegne, at hvad der for endél Aar siden vilde have strukket til, nu ikke længer vilde forslaa. Consortiet stod imidlertid ved sit Tilbud og lagde Noget til, saa at jeg maatte give tabt og takke til.

Inden jeg slutter dette Forord maa jeg gjøre Sognepræsten til Lyngby, *Dr. Holger Rørdam* en oprigtig Undskyldning for, at jeg blandt de Forfattere, jeg paa Side 61 i nærværende Bog opregner som de Kilder, hvorfra jeg har hentet mine Oplysninger om Biskop Mats Jenssøn, af en fast utilgivelig Uagtksomhed ganske har undladt at nævne ham, som dog i sine «Kirkehistoriske Samlinger», 4de Rækkes 5te Bind, Kb.havn 1897, Side 1—55 har levéret de længste sammenhængende Beretninger om denne Biskop. Det væsentligste Indhold af Hr. Rørdams Beretninger drejer sig imidlertid — heldigviis — mest om Mats Jenssøns fireaarige Studierejser (fra 1606 til 1610), om hans «Stambog», hvori mange baade ældre og yngre Mænd, han under denne sin Færd traf paa, indskrev sine Navne, ofte ledsagede af korte latinske Sententser, Venskabsbevidnelser og gode Ønsker for ham, samt efter hans Hjemkomst adskillige embedsmæssige Andragender &c., stiledede til ham især efterat han var bleven Biskop. Herom vil der saalédes i nærværende Bog desværre Lidet eller Intet forekomme. Derimod maa det her være mig tilladt under følgende Literaer paa ett Sted samlet at indføre nedenstaaende Berigtigelser, mest i kronologisk Henséende, som Hr. Rørdam under sine Studier har kunnet paapége i ældre Forfatteres Beretninger om Biskop Mats Jenssøn, nemlig:

- a. Naar det i nærværende Bog paa Side 1 og 62 heder, at Hr. Mats i 1613 blev Sognepræst til Albani Kirke i Odense, da blev denne Udnævnelse — ifølge Hr. Rørdam, l. c., Side 13 — nok atter tilbagekaldt.
- b. Hr. Mats Jenssøn var — ifølge Rørdam, Side 1 og 11 — virkelig en (yngre) Broder af den af mig i en Note paa Side 1 anførte Hr. Rasmus Jenssøn Middelfart, der dog ikke var Sognepræst til Aaker, men til Windinge paa Fyen, hvor han døde 1616, 27. Marts. (Rørdam, Side 16.)
- c) Hr. Mats ægtede sin 1ste Hustru, Inger Leth, sidst i 1611, — ikke 1612, som jeg paa Side 1 og 68, dog med et Spørgsmaalstegn, siger. (Rørdam, Side 12.)
- d. Den af mig paa Side 67 i Noten omhandlede Mulkt af 500 Rdl., blev Biskoppen 1635, 15. April, ilagt, fordi han havde dømt to Bønder til at staa aabenbart Skrifte for Ægteskab med for nær Beslægtede, (dog i saa fjerne Grader, at de nu i vor Tid neppe engang vilde regnes for Familie). To Adelsmænd: Thage Thott og Erik Rosenkrantz, tog sig af Bønderne. (Rørdam, Side 33—34.)

- e. Naar jeg paa Side XI i Indlédningen og Side 1 i Stamtavlen siger, at Biskoppen (ifølge Epitafiet) døde 1636 (og efter andre Forfatteres Opgivende 1638), da oplyser Rørdam paa Side 34, at intet af disse to Dødsaar er rigtigt, men at Biskoppen døde 1637, 14. Mai.
- f. Naar Hr. Mats Jenssøn i den latinske Indskrift paa Epitafiet (se Pag. X i Indlédningen nederst paa Siden og i den norske Gjengivelse paa Side XI) kaldes *Canonicus* i Roskilde Domkapitel, da oplyser Hr. Rørdam, l. c. Side 16 nederst, at han 1617, 8. Jan. blev forlénét med et Kannikedømme *der*.

TRYKFEJL, BERIGTIGELSER OG TILLÆG.

- I. Side 4. I den 15de Linie nedenfra (i Dr. Mats Jenssøns latinske Gravskrift over Sønnen Jakob) staar: *immaturus*, istedetfor: *immaturis*.
- II. » 6. midt paa Siden. Den Margrethe Jespersdatter, der 1674 i Chr.ania ægtede (senere) Etatsraad Chr. Lund, havde først været gift med en kjøbenhavnsk Handelsmand Henrik Rosenmeyer d. Y. († 1658) og derpaa med Johan «Gaardman» († i Chr.ania 1673). (Se Arkivar E. Thomles «Oplysninger om Familien Garmann's ældste Led i Norge», optagne i Personalhistor. Tidsskrift, 3die Rækkes 3die Bind, Kb.havn 1894, Side 145—162, og navnlig Side 149.)
- III. » 28. Margrethe Jørgine Susanna Lund (d 9 midt paa Siden) er fra Vaaren 1900 ansat i en Manufakturforretning i Christiania.
- IV. » 28. Ægtefolkene Chr. Kraft Lund (e 7¹) og Inger Heléne, f. Andersen (Side 30 øverst paa Siden) fejrede 1900, 27de Octbr. sit Guldbryllup paa Horten.
- V. » 31. Siegfried Dass Lund (h 8) blev 1900, 22de Marts Forstander paa Ullevold Epidemihuse og fik 15de Aug. s. A. en Datter, Synnøve Marthe Marie.
- VI. { « 32. 1ste og 5te Linie ovenfra staar: Giftstad, istedetfor rettelig; Giftstad.
 » 32. Den under g 7¹ paa 8de Linie ovenfra opførte Sigvard A. Lund's Hustru døde i Eau Claire 1896, — ikke 1876.
 » 32. 21de Linie ovenfra staar: «Husstand (Kone og 3 Børn)». Læs: «Husstand: 1 Barn.» (Konen og 2 Børn er nemlig døde.)
 » 32. Den under b 8 paa 26de Linie ovenfra opførte Frank Oscar Lund, som var bortrejst, er nu kommet tilbage til Hjemmet.
- VII. » 46. Den paa 2den Linie fra oven under d 8 opførte lille Datter af Kapt. Ivar Lund og Hustru, Jakobine, f. Nordan, har faaet Navnene Henriette Dorothea Nordan Lund.
- VIII. » 54. Den paa 3die Linie nedenfra under c 7 opførte Fru Inga Hopstock, f. Lund, og hendes paa Side 55 under e 7 opførte Søster, Thora Lund. flyttede i 1900 deres Syforretning fra Bergen over til Christiania.
- IX. » 57. Paa denne Side skulde den under i 6 opførte Apothéker Adolf Ingvald Lund's Portrætt have staaet, istedetfor at det nu fejlagtigt er anbragt ved hans Søn af samme Navn under e 7 paa Side 58.
- X. » 122 i Noten. Naar det der heder, at Amtmand Hans Nobel i 1692 ægtede en Datter af Landcommissarius Johan Gaarmand, da er Dette fejlagtigt, efter hvad Hr. Arkivar E. A. Thomle i Personalhistor. Tidsskr., 3die Rækkes 3die

Bind, Side 155 oplyser, hvorefter nemlig Nobel i 1681 ægtede Maren Tønder, Enke efter Tolder Johan (Hermanssøn) Gaarmand til Holden Gaard.

- XI. Side 160*. Naar jeg her siger, at Tolder Nils Qvist i sit 2det Ægteskab (med Margrethe Cathr. Grevenkop) havde en Datter, som 1758 ægtede Tolder Johan Henr. Lassen, da er Dette fejlagtigt, efter hvad der i Personalhistor. Tidsskr., I, Side 98 oplyses af en Oberstinde Sophie Amalie Grevenkop, født 1714 og † 1762, der siger, at Nils Qvist's 2det Ægteskab var barnløst. Bekræftelse herpaa vil man ogsaa kunne finde i de i Norske Rigsarkiv beroende Cancellie-Indlæg.
- Den Datter af Nils Qvist, der i 1758 ægtede Tolder J. H. Lassen, var derimod af Faderens 1ste Ægteskab (med Maren Dorph) og var født i Aas Præstegjæld, hvis Kirkebog imidlertid mangler netop for det Tidrum, hvori hun maa være født.
- XII. » 221, 7de Linie fra oven staar: Mititie, istedetfor: Militie.
- XIII. » 258, 5te Linie fra oven staar: Velstlandet. Læs: Vestlandet.
- XIV. » 263*. I 11te Linie nedenfra henvises om Sorenskriver Chr. Sommerfeldt til Side 189, istedetfor rettelig til 187.
- XV. » 298. I 12te Linie ovenfra staar, at Tolder Nils Qvist var Morfader til Justitiarius Peder Carl Lasson, istedetfor at han rettelig var Dennes Oldefader (o: Farmoders Fader).
- XVI. » 320*. I 2den Linie nedenfra staar: Coferentzraad, istedetfor: Conferensraad.
- XVII. » 332. I 14de Linie nedenfra staar: fra Stadtholderjnden, istedetfor: fru Stadtholderjnden.
- XVIII. » 359. I 3die Linie ovenfra staar: meg, istedetfor: med.
- XIX. » 363*. I 10de Linie nedenfra staar: Gurie Sorensdatter Bay. Læs: *Pay*. (Se E. A. Thomle i Personalhistor. Tidsskr., V, Side 88, cfr. J. F. Lampe's Bergens Stifts Gejstlighed, I, 1895, Side 386.)
- XX. » 368, i 11te Linie ovenfra staar, at Hr. Jakob Matsson Lund † 1784, istedetfor i 1785.

INDLEDNING.*)

§ 1.

Om Lunds Stad og Stift.

LUND i den — indtil 1658 — danske Provinds *Skåne* er en gammel Stad, der allerede havde Betydning i Nordens ældste Historie, og fik det alt mere, da den i Aaret 1048 blev udskilt fra Roskilde Stift og selv blev Sæde for en Biskop og i 1104 for en Erkebiskop. Kong Erik Ejegod, der to Gange besøgte Rom, fik af Paven udvirket, at den danske Kirke, der hidtil havde staaet under de hamburg-bremiske Erkebiskoppers Overopsyn, nu skulde faa sin egen Erkebiskop. En Kardinal sendtes op for at udse baade Person og Residents for den nye Værdighed. Valget faldt paa den storættede Nørrejde, — fra 1089 Biskop i Lund — *Asger*, og Staden *Lund* valgtes til Erkebispestæde, hvorunder alle de 3 nordiske Rigers Kirker skulde sortere. Norge fik dog allerede i 1152 sin egen Erkebiskop; men over den svenske Kirke beholdt Lunds Erkestift Primatet i over 350 Aar, — selv efter at Upsala Stift (i 1164) var bleven ophøjet til Erkebispedømme. I hele denne Tid var saaledes Lund at anse som det danske Riges aandelige — paa en vis Maade ogsaa verdslige — Hovedstad. Kongerne hylledes paa *St. Liborii* Høj ved Lund, og Erkebiskopperne vidste, fra deres befæstede *Lundegaard*, hvorunder der hørte 40 andre Gaarde, Slotte og Lehn, at gjøre sin Indfyldelse gjældende baade med og imod Kongernes Villie. Flere af disse modtog der sin Krone, den de ofte ogsaa maatte se truet af de derfra udslyngede Banstraaler. Hidhen valfartede Menigheden fra fjern og nær for i Sanct Laurentii Kirke at forrette sin Andagt og faa sine Synders Forladelse samt der frembære rigelige Offre for Kirkens og andre aandelige Stiftelsers Fremvæxt. Herved blev Lunds Domkirke den rigeste i Norden. Foruden de til dens eget Underhold henlagte mangfoldige Jordejendomme havde den over 60 Alterstiftelser, — hver med sine særskilte Donationer i Jord og Penge. Lunds Domkapitel drev det i Tidernes Løb til at tælle 30 Kaniker foruden de 4 saakaldte Prælater: *Domprovst*, *Decanus*, *Erkedegn* og *Cantor*, der samtlige trak betydelige Indkomster af de til et Antal af henved 1000 opløbende Jordejendomme, — altsammen Gaver skjænkede til dette Øjemed af private

*) Til denne Indledning er hovedsagelig benyttet Professor C. G. Brunius's Beskrivelse over «Lund's Domkyrka», trykt i Lund 1836, samt en af Anonymen *E. W. B.* (s: *Berling*) i 1859 udgivet og i Lund trykt Beskrivelse, kaldet «*Lund*», indeholdende «*Öfversigt öfver Stadens Historia*» &c., og endvidere L. Helveg: Den danske Kirkes Historie efter Reformationen, Kjøbenhavn 1859.

Givere. Den vældige Strøm af Indtægter, der saaledes til det næsten kongeligt udstyrede erkebiskoppelige Hofs og alle de andre aandelige Indretningers Underhold formeligt flømmede ind paa Staden, maatte selvfølgelig i høj Grad forøge dens Velstand, som især i det 12te og 13de Aarhundrede naaede sit Højdepunkt, saa at den endog overstraalede Kongernes Hovedsæde, *Roskilde*. (Om Kjøbenhavn var der nemlig endnu ikke Tale, da denne By blot var et mindre Sted, der tilhørte de roskildske Biskopper).

Lund's 2den Biskop, *Egino*, der — ligesom sin Formand og Eftermand — var Englænder af Fødsel og døde 1072, lagde den første Grundvold til den endnu i vor Tid bestaaende prægtige Domkirke (*Lawrentiuskirken*), der i 1085 — endda ufuldendt — af Knud den hellige fik sin første betydelige Jordejendom, men først fuldendtes 60 Aar senere. Den indviedes 1145 af Erkebiskop *Eskil*.

Foruden Domkirken havde Staden engang 22 Sognekirker og 7 Klostre, — alle rigt begavede ved offentlig og privat Godgjørenhed. Den svenske Kong Carl VIII Knudssøns Odelæggelsestog i 1452 (hvorunder dog baade Domkirken og den befæstede *Lundegaard* ved Erkebiskop *Uffes* dygtige Foranstaltninger gik fri), gav Staden dens første Knæk, der senere fuldendtes ved Reformationens Indførelse i 1536. Alle Kirkerne — paa Domkirken og St. Peders Klosterkirke nær — blev nu nedbrudte, og Folketallet svandt ind til et Minimum. I denne Tilstand var endnu Staden ved Skånes Afstaaelse til Sverige i 1658, og dens Forfald blev endnu større under Kongerne Carl XI og XII, omendskjønt Universitetets Oprettelse i 1668 vistnok bidrog til atter lidt efter lidt at hjælpe den noget paafode igjen.

Den 12te August 1536 blev Lund's sidste Erkebiskop *Thorben Bilde* og Danmark's samtlige Biskopper, paa Christian III's Foranstaltning, for en kort Tid fængslede, hvorefter Rigsdagen i Kjøbenhavn den 30te Oktober s. A. afskaffede Pavevældet og indførte den lutherske Reformation over hele Riget. Erkebispesædets anseelige Indtægter blev nu inddragne under Kronen. 36 Gaarde, Slotte og Lehn blev — med Bisperesidenten *Lundegaard* i Spidsen — strax reducerede, og kom for en stor Del, gjennem Gave- eller lempelige Kjøbebreve, i Adelen's Hænder, hvorved flere af Skånes nuværende Herregaarde ere opstaaede. «Superintendenten», (som de nye Biskopper herefter skulde kaldes) blev anvist en beskeden Bolig i et Kapitelshus, og hans knappe Indtægter stod i et skjærende Misforhold til Erkebispedømmets forrige Overflod. Baade Erkebispetitelen, saavel i Lund som i Trondhjem, samt alle Bispeembeder i Danmark og Norge blev nu afløste af «*evangeliske Superintendenter*», idet nemlig Bispetitelen befrygtedes at ville minde for meget om Katholicismen. Selv Præsterne skulde ikke længer faa beholde sit gamle Navn, men omdøbes til «*Prædikere*»; men med denne nye Titulatur vilde det nu slet ikke gaa, saa det isaahenseende blev ved det gamle. Endog Superintendenttitelen havde vanskeligt for at holde sig, skjønt den jo bruges endnu i Christian V'tes danske og norske Lov, men i vore Dage er ganske ukjendt. De nye Superintendenter, som uidentvilligefrem blev udnævnte af Kongen, skulde nu udelukkende have med kirkelige Anliggender at bestille, uden at have nogensomhelst politisk Indflydelse. Den nyvalgte Superintendent skulde først prøves af «de Høilærde ved Universitetet». Efter sin Embedstiltrædelse var han derimod udstyret med stor Myndighed. Han forestod Stiftets almindelige Præsteskole (der for Lunds Stifts Vedkommende først oprettedes ved Forordning af 9de Januar 1619, med 5 Professorer, hvoraf Superintendenten var No. 1. Disse skulde læse over Theologi, Hebraisk, Græsk, Latin, Metafysik, Logik og Mathematik for Skolens Ungdom og omboende vankundige Præster). Endvidere udnævnte Superintendenten den theologiske Læsemester samt Byskolernes Rektorer og Lærere. Flere af disse Stiftsskoler (Gymnasier) — og Lunds ikke mindst — vedblev længe som «Præsteskoler» at kappes i Anseelse med Universitetet i Kjøbenhavn. Lunds Gymnasium ophævedes selvfølgelig ved Universitetets Indvielse der i 1668.

Angaaende de nye Superintendenter's fremtidige Virksomhed heder det: «Superintendenterne, som skulle være de rette Bisper eller Erkebisper udi Kirkerne, kaldes nu ikke til nogen Ørkesløshed, men til stort Arbejde; de skulle paa Latin tractere den hellige Skrift og prædike

Guds Ord for Folket, lægge Vind paa, at Prædikanterne alle retsindelig og endrægtelig lære Christi hellige Evangelium og at Sognepræsterne med deres Hussinde føre et høvisk Levnet». Det var isandhed ogsaa «et stort Arbejde», hvortil de første Superintendenter kaldtes, da det væsentlig var dem, der aandelig skulde gennemføre Reformationen, anfægtede og betrængte som de var fra mange Sider. Mere end et Aarhundrede hengik ogsaa, førend den nye Læres Forskrifter magtede at gjøre sig almengjældende, idet nemlig Selvtægt og Demoralisation — selv blandt Præsteskabet — gik isvang og nødvendig paakaldte streng Nidkjærhed fra Styresmændenes Side. Dertil kom ogsaa — selv hos den bedre Klasse — en utrolig Raahed i Tænkemaade, hvorhos ogsaa Adelen's tiltagende Overmod væsentlig bidrog til at gjøre Superintendenternes forud trykkende Embedsbyrder endnu tungere. Netop i de Aar, da Arbejdet var størst, var deres timelige Løn kun ringe. Den skulde udbetales dem i Penge af Lehnsmanden, og være saa rundelig, at de «kunde holde 2 Tjenestepiger, en Skriver, en Karl at sende deres Ærinder, en Kjøresvend, som kunde røgte 4 Heste, og en Dreng, de stedse kunde have hos sig» (o: et Slags Famulus); men under den almindelige Opløsning og Forvirring var det vanskeligt nok at sikkre dem disse Tilsagn. Kongen havde desuden ogsaa lovet dem, at «dersom vi siden i Sandhed forfare, at de ikke have Nok derudi, da ville vi lægge til, hvad der fattes, paa det at Gud ville være med os og vore Undersaatter udi vore Lande og Riger»; men dette Tilsagn var det for Øjeblikket vanskeligt at indfri, uden forsaavidt, at Kongen snart skaffede dem Embedsboliger af de ledige Tiggerklostre. Superintendenternes Aflønning i Penge blev senere — og for Skånes Vedkommende i Aaret 1560 — forandret derhen, at den blev bestemt i Jordegods, Tiender og anden vis Rente, hvorved deres Indkomster blev betydeligt forøgede.

Hvad nu specielt *Lunds* Stift angaar, da blev den gamle Erkebisperesidents, *Lundegaard*, — som ovenanført — i 1536 inddraget under Kronen, med alle dertil hørende Jordejendomme, derpaa bortforlenet, og i 1657 af Kong Fredrik III skjænket Rigshistoriograf *Vitus Bering*, som i 1660 solgte den til Biskop *Winstrup*, fra hvis Arvinger den i 1688 (for 2den Gang) reduceredes — og da — til sin nuværende Bestemmelse (o: for Universitetet). At den imidlertid ikke — som man lige indtil vor Tid har antaget — er den gamle, oprindelige Erkebisperesidents af dette Navn, synes senere Tidens Undersøgelser til Evidents at have godtgjort*), hvorimod den efter disse antages at være en paa dennes Grundvolde for Kronens Regning mellem Aarene 1578 og 1584 opført Kongsgaard, bestemt til Benyttelse ved Hyldninger og under Kongens Rejser i Provindsen. Den gamle befæstede Erkebisperesidents maa da formodentlig lidt efter lidt være bleven saa forfalden, at den er bleven nedbrudt og Grundvolden for en Del benyttet til den nye Bygnings Fundament, skjønt det er ubegribeligt, at Superintendent *Mogens Matsson*, der omkring 1580 forfattede et haandskrevet Værk, «*De Lundia*», Intet derom melder. De «evangeliske Superintendenter» boede der i ethvert Fald ikke, thi de blev — som ovenanført — indlogerede i et Kapitelshus (det senere saakaldte «gamle Biskopshus»?), der vel vedblev at være deres Embedsbolig lige indtil den Tid, da en ny Bispegaard paa dettes Tomt i 1842 til 1845 blev opført; men da denne var altfor stor i sit Anlæg og vilde være bleven for kostbar at indrede, møblere og holde vedlige som Bisperesidents, blev den — ved et for Universitetet heldigt Mageskifte — i 1848 givet Universitetet i Bytte mod en i 1845 fuldført Bygning, der egentlig var bestemt til Lokale for Universitetets zoologiske, kemiske og fysiske Samlinger, men saaledes nu blev forvandlet til Bispegaard.

*) Se f. Ex. C. G. Brunius: «Skånes Konsthistoria för Medeltiden», trykt i Lund 1850, Side 414—421, og «Staden Lunds Beskrivelse» af *E. W. B(erling)*, trykt sammesteds 1859, Side 121—122.

§ 2.

Lunds Domkapitel.

Lunds Domkapitel fik i 1536 Tilsagn om indtil videre at faa beholde sin gamle Organisation og sit betydelige Kapitelsgoods, bestaaende af 925 Bondegaarde, mange Stenhuse og Handelsboder i Lund og omliggende Stæder, adskillige Kværne, Jorder, Præstegaarde, Patronatsrettigheder m. m. Alle disse Herligheder havde imidlertid aldrig tilhørt Kronen, da de var erhvervede ved private Folks milde Gaver til Sjælemesser og lign., men Kongen tiltog sig Ret til at disponere over dem, idet han dog — paa Luthers Raad — lovede at holde dem, saavidt muligt, samlede til Undervisningens Fremme og Videnskabernes Opmuntring. Imidlertid blev det nu ikke blot Aandelige og Lærde, men ogsaa mange civile og militære Embedsmænd, der udstyredes med disse Præbender, hvis paahvilende Forretninger de da lod udføre ved Vikarer. Saaledes var navnlig i 1660 — altsaa efter at Skåne var bleven svensk — Rigsadmiralen, Grev *Stenbock*, «Domprovst», og Rigsskatmesteren, Baron *Bonde*, «Cantor». Disse to Embeder, der, tilligemed Dekanetet og Arkidiakonetet, udgjorde de 4 saakaldte «Prælaturer», var især meget indbringende Poster, hvortil der var henlagt en anseelig Mængde Gaarde og Ejendomme paa Landet samt flere Kjøbstædsgaarde og Patronatsrettigheder.

Ved Gavebrev af 19de Decbr. 1666 afstodes alle disse Kapitelsgodser med tilhørende Rettigheder til det da oprettede Universitet i Lund, efterhvert som de blev ledige. Herved skulde man jo tro, at Universitetet lidt efter lidt maatte komme i en blomstrende Forfatning, men om *det* nogensinde blev Tilfældet, saa varede denne Herlighed kun kort, da de rige Løfter snart blev brudte, idet Regjeringen tiltog sig at skalte og valte efter Godtykke med flere af de større Godser, og navnlig i Krigen med Danmark 1676 til 1679 i massevis forgreb sig paa Kapitelsgodserne i Anledning af Oprettelsen af 2 nye Kavaleriregimenter, til hvis Underholdning Krongodserne ikke var tilstrækkelige. Efter disse Plyndringer havde Universitetet kun $9\frac{3}{4}$ «Hemman» og nogle Engstykker i Behold. Vistnok fik det et Slags Vederlag derfor, bestaaende i endel mindre Skole-, Biske- og Kirketiender &c., men dette svarede paalangt nær ikke til hvad det havde mistet; og det havde vel vanskeligt kunnet subsistere — endsige udvikle sig til sin nuværende Anseelse — dersom ikke Statsmagterne i vort Aarhundrede, især fra 1830 af, mer og mer havde begyndt at interessere sig for at afhjælpe dets materielle Behov.

§ 3.

Om Domkirken.

Domkirken, der er opført i den saakaldte byzantinske eller Rundbuestil, fik ligeledes beholde alle de Jordejendomme m. m., som fra gammel Tid var blevet den skjænkede af private Folk. Uden dette vilde dens Vedligeholdelse have været umulig at bestride, da den i Tidernes Løb led meget ved Ildebrand, skjødesløst Tilsyn, Svækkelse i sine Mure og Fundamenter, dels ved Synkning og dels ved ufornuftige Omkalfatringer og ofte smagløse Tilbygninger o. s. v. Især var den ældgamle, under en Del af Kirken byggede Kryptkirke i Erkebiskop *Birgers* Tid (fra 1497 til 1519) kommet i fuldstændigt Forfald, vel mest bevirket ved Vandaarer, der havde undergravet dens Mure. En udmærket hollandsk Bygmester, *Adam van Duren*, blev da af Birger indkaldt for at restaurere baade den øvre og den nedre Kirke. Han opholdt sig her fra 1513 til 1527 eller maaske længer, og skilte sig paa

en fortrinlig Maade fra det ham overdragne Hverv. Siden har Kirken — især i vort Aarhundrede — undergaaet flere gennemgribende og kostbare Restaurationer, saa den nok har haft godt Brug for de Indtægter, dens store Jordejendomme kastede af sig, men disse var ogsaa i Tidernes Løb, ved dens egne Talsmænds Kortsynthed, blevne betydeligt reducerede, navnlig i Aaret 1766, da Rigsdagen — paa Andragende fra selve Lund's Stifts Præstestand — gav sit Minde til et fra «*Consistorium ecclesiasticum*» udgaaet Forslag om, at endel af Domkirkens Landejendomme («*hemman*») for en billig Pris og paa visse Vilkaar skulde «skattesælges»*), hvortil Kongen modstræbende gav sit Samtykke. Til Følge heraf blev i faa Aar henimod 85 «Hemman» og 10 saakaldte «Gatehus» skattesolgte for det ubetydelige Beløb af 69,500 Daler Sølvmynt, — altsaa for mindre, end hvad de *nu* havde kunnet indbringe i aarlig Afgift. Kirken har paa den Maade mistet sin Ejendomsret til Størsteparten af 142 $\frac{1}{6}$ Hemman. I Aarene 1812, 17 og 23 søgte ogsaa Forpagterne af Kirkens øvrige «Hemman» paa samme Maade at faa skattekjøbt sine paaboende Gaarde, men det blev da heldigvis afslaaet. Som tilfældige Brugere af Kirkens Gods havde de jo intet lovligt Krav paa at faa fæstede Ejendomme forvandlede til Arvejord, hvorhos ogsaa Meddelelsen af det Slags Rettigheder ligefrem stred imod vedkommende Gavebreve, Testamenter og Kongeord. Ved en bedre og indsigtsfuldere Forvaltning af Kirkegodset er imidlertid Indtægterne stadig stegne saaledes, at de — efter i Tiaaret 1801 til 1810 at have udgjort 36,119 Rdl. — i Tiaaret 1841 til 1850 incl. udgjorde 202,396 Rdl. Banko. Kirkens aarlige ordinære Indtægter i Aaret 1858 udgjorde i Korn 1083 Tønder Rug, 1217 ditto Byg og 1082 ditto Havre, samt i Penge ca. 3300 Rdl. Rmt. under forskellige Benævnelser, og omtrent det samme Beløb udgjorde ogsaa de extraordinære Pengeindtægter for samme Aar**).

I Lunds Domkirke hviler de 3 første Biskopper, de fleste af de 31 Erkebiskopper og alle de 8 evangeliske Superintendenter, som fra Reformationen indtil Skånes Overgang til Sverige i 1658 var satte i Spidsen for Stiftets Gejstlighed***), samt endvidere vel de fleste af de efterfølgende svenske Biskopper. Foruden alle disse havde ogsaa Stadens fornemmere Befolkning «*af såvel frülse som ofrülse stånd*» selvfølgelig sine Begravelser i Kirken, hvis oprindelige Gulv saaledes — til stor Svækkelse for Kirkens Grundvolde — lidt efter lidt blev opbrudt og tilsidst kom til at bestaa af idel Ligstene. Disse laa for det meste paa Egebjælker og overdækkede store Grave, hvorfor Gulvet ofte sank og maatte omlægges. Efterat det saa (senere end Aaret 1810) var bleven forbudt længere at begrave Lig i Kirken, blev Gravene gjenfyldte og alle nogenlunde vel vedligeholdte Ligstene overflyttede i den søndre Sidegang,

*) Svarer vel nærmest til vort «Arvefæste»?

***) Ifølge det svenske Blad «Ystadposten» for . . April 1888 ejer Lunds Domkirke nu saa store Jordejendomme, at de indbringer circa 80,000 Kr. i aarlig Indtægt, hvilket er mere, end hvad nogen anden Skatteborger i Lund oppebærer, og er Kirken derfor en af Skånes rigeste Godsejere. Indtægten er tilstrækkelig til Domkirkens Vedligeholdelse, og derhos har den ogsaa kunnet afse 600,000 Kr. til Opførelse af en ny Kirke i Lund. (Det norske «Morgenbladet», No. 210 for 17de April 1888, l. 6.) Denne nye Kirke er nu færdig og siges at være «*mycket vacker*».

****) Disse var, ifølge «Lunds Stifts Herdaminne» af S. Cawallin, Lund 1854, følgende 8:

- 1) Frantz Wormorsson (en født Hollænder) fra 1537 til 1551.
- 2) Nils Esbernsson Plade (*Palladius*) fra 1551 til 1560.
- 3) Tyge Asmundsson fra 1560 til 1577, da han tog Afsked. † 1586.
- 4) Nils Hvid (*Albinus*) fra 1578 til 1589.
- 5) Mogens Matsson fra 1589 til 1611.
- 6) Povel Mortensson Østrup fra 1611 til 1619.
- 7) *Dr. Mats Jenssøn Medelfart* fra 1620 til 1638.
- 8) Peder Winstrup (tjente baade Danmark og Sverige) fra 1638 til 1679.

hvor de ogsaa bedst kunde oversees. I Aarene 1835 og 36 lagdes helt nyt Gulv af Ølands-Sten i den øvre Kirke, hvorimod Kryptkirken maatte lade sig nøje med et Gulv af sønderbrudte Ligstene og gammel Ølands-Sten.

Paa et Kirkemøde i Lund 1561 blev der vedtaget, at al papistisk Surdejg skulde udrenses og alle Helgenbilleder ubønhørligen bortskaffes fra Kirkerne. Ikke destomindre beholdt dog Domkirken baade sine Chorstole, sit billedprydede Højalter og sin Skytshelgen (*Laurentius*), hvorimod Højchoret blev sat ud af Brug, og Langhuset fik Højalter, Prædikestol samt Mands- og Kvinde-Stole. Efterat de hæslege, i Tidernes Løb opførte Mellemmure var blevne nedbrudte, burde det vistnok have fulgt af sig selv, at et passende Højalter var bleven opført i Chorudspringet, men Lunds Stad var nu sunket saa dybt i Anseelse, at den fast ikke var for andet at regne, end en ussel Bondeby, hvis faa Indvaanere til sine Gudstjenester godt kunde rummes nede i Kirken. Det nye Højalter opførtes da 1577 i Hovedskibet midt foran den Trappe, som derfra førte op til Højchoret og i moderne Stil, uden Tanke om nogen Tilslutning til Kirkens Arkitektur, men dog med betydelige Omkostninger, — alt paa Foranstaltning af Danmarks Rigskansler, *Ejler Grubbe*, som var Domprovst i Lund.

§ 4.

Lidt om endel af Kirkens ældre Inventarium.

Om den Del af Domkirkens forskjellige Inventarium, som endnu er tilbage, tildels fra den katholske Tid og som ialfald ogsaa fandtes der under den 7de Superintendent, *Dr. Mats Jenssøn*, om hvem de følgende Blade skal indeholde nogle Beretninger, kan her anføres:

- 1) De berømte *Chorstole*, 30 i Tallet, med sine prægtige Udskjæringer, men som allerede midt i forrige Aarhundrede var i en forfalden Tilstand, og hvoraf der nu kun er faa tilbage. De havde fordum sin Plads paa de tre Sider af det da med Mure omgjærdede Mellemchor, men er nu opstillede i det nordre Sidechor. (En Tegning af nogle af dem findes i 2den Del, Side 498 af den i Stockholm fra 1877—1881, med over 2000 Tegninger, i 6 Bind udkomne «*Sveriges Historia*», der ogsaa leverer flere Tegninger saavel af Domkirkens Ydre som af dens Indre.)*)
- 2) Den saakaldte «*Knudsklokke*», der anskaffedes 1559 i Biskop Nils Palladius's Tid. Den holder 3 Fod og 7 Tommer i Diameter, hænger i den søndre Lydaabning af det søndre Taarn, tilhører «*Knudsgillet*», og ringes, naar dette sammentræder, samt — uden Betaling — ved et Medlems Død, og *mod* Betaling for andre Døde. Den har en udmærket Klang, men er ilde formet. Den har rimeligvis ladet sig høre ved *Dr. Mats Jenssøns* Begravelse. (Om St. Knutsgillet, se «*Lund*», af *E. W. B.*, Side 67—69.)
- 3) Af de over 60 Altere, som Kirken havde i den katholske Tid, blev kun *Højalteret* tilbage, hvilket i 1398 var opført af huggen Sandsten, med tilhørende Alterskab af Egetræ. Dette bibeholdtes saa nogenlunde indtil vor Tid, uden at der dog — fra Reformationen indtil Kirkens indre Hovedrestauration i Aarene 1833 til 1836 — holdtes nogen Messe ved samme Alter, hvorfor det henstod mere som et gammelt Skrammel, overladt

*) Ifølge en mundtlig Meddelelse til nærv. Udgiver skal Chorstolene nu være dels restaurerede, dels erstattede med nye, for atter igjen at indtage deres gamle Plads i Kirken.

til Tidens Ødelæggelse, der noksom viste sig paa Alterskabets mange i Egetræ udskaarne Helgenbilleder (42 i Tallet), der dels var opmorknede, dels sønderbrudte og afslidte paa Malningen. Da Alteret saa (under Restaurationen?) atter skulde benyttes ved Guds-tjenesten, blev alt dette istandsat i nøje Tilslutning til dets oprindelige Udstyr — dog uden Malning og Forgyldning, fordi der rejstes Spørgsmaal om Anskaffelse af et nyt Alter i mere moderne Stil og svarende til den nye Orgelfaçade i Vest. Noget saadant nyt Alter var imidlertid endnu i 1888 ikke bleven færdigt.

I 1577 blev der opsat et nyt Alter, der imidlertid ikke fik sin Plads i Højchoret, men ved Midtskibets østre Ende og saaledes omtrent midt i Kirken (fordi nemlig Byen — som ovenfor bemærket — nu var sunket saa i Anseelse og Folketal, at dens faa Indvaanere godt kunde rummes i den nedre Del af Kirken). Det fik saaledes sin Plads midt imod den op til Højchoret førende Trappe, og udførtes i moderne Stil, uden mindste Respekt for Kirkens Arkitektur, og uden noget Kunstværd. Trods sit pretentiose og overlæssede Udstyr af Billedhuggerarbejde, Søjler, Nicher og Opsatser m. m. i sort, hvid og spraglet Marmor, med selve Altertavlen i halvophøjet Arbejde i Alabast, gjorde den kun et uanseeligt Indtryk i den herlige Kirke. Det var 16 Fod og 9 Tommer bredt og 26 Fod højt. Det blev ved Kirkens Reparation i 1833—36 nedtaget og forvaret, ligesom ogsaa 30 farvelagte Tegninger da toges af Kirkens Udseende i dens forskellige Dele samt af Alteret, det gamle Orgel m. m. Disse Tegninger opbevares paa Universitetsbibliotheket i Lund.

- 4) *Prædikestolen* opførtes i 1592 ved den samme Hovedpille, som havde baaret den gamle fra den katholske Tid, men man iagttog ikke nu den samme Forsigtighed som dengang, nemlig at lede Trappen op til den *ved Siden af* Pilaren, men valgte i dets Sted at føre den *tvært igjennem* samme, hvorved man nødtes til at gjennebore Pilaren, der saaledes betydeligt svækkedes, hvorved betænkelige Sprækker er opstaaede i den. Prædikestolen, der længe ansaaes som et Mesterværk, og endnu tiltrækker sig manges Opmærksomhed, danner en Sexkant, hvis ene Side borttages af Muren, og den er hovedsagelig bygget af Sandsten, men ogsaa af sort og hvidt Marmor. Ihvorvel den i det Hele ikke harmonerer med Kirkens Bygningsstil, røber den dog — navnlig i de paa dens Sider i Alabast udførte 5 bibelske Fremstillinger i helophøjede Figurer — en udmærket Mester, hvis Navn (*Johannes Ganssog* fra Frankfurt a. d. Oder) læses rundt Kanten af den under Prædikestolen anbragte Kragsten.
- 5) En *Døbefunt* af massiv Messing, $7\frac{1}{4}$ Fod høj, anskaffedes i 1596 og var udstyret med en Mængde Zirater uden nogensomhelst Betydning. Den benyttedes indtil 1813 og havde da sin Plads til Venstre indenfor Hovedindgangen, omgivet af et Gitter. Da indsaa man først, at denne kolde og for Vindpust udsatte Plads var mindre passende for Daabshandlingen, hvorfor man udsaa en anden Plads og udbød Funten tilsalgs; men da ingen Kjøber meldte sig, blev Kirken fremdeles hængende ved den, men bestode imidlertid et nyt Døbefad af Sølv til $210\frac{3}{4}$ Lods Vægt, — «slet og ret» baade i Idé og Udførelse.
- 6) Et *Orgel* havde Kirken allerede i 1333, — ja maaske allerede i 1317. Det var endnu i Behold i 1604, og gjorde maaske Tjeneste lige til 1626, da et nyt blev bygget paa den i Erkebiskop Jakob Erlandssøns Tid, imellem 1252 og 1274 opførte svære Mellemmur, der skilte Hovedskibet fra Højchoret. Dette Orgel havde Façade og Galleri baade til den nedre og til den øvre Kirke, og stod følgelig saagodtsom midt i Kirken. Det var — trods sine fremspringende Fløje, knejsende Spidser og høie Billedstøtter — uanseeligt i Forhold til Kirkens Storhed og i Strid med dens Bygningsstil. Ikke heller var det, med sine 24 Stemmer, istand til at fylde Kirken, hvorfor denne (i 1600-Tallet) maatte — ved Siden af Organisten — holde en Musikant til at betjene Kirkens øvrige Instrumenter (1 Altbasun, 2 Tenorbasuner, 2 Violer og 2 Cornetter).

Allerede brøstfældigt i over et Aarhundrede, blev det i 1810 indstillet til Kassation, men hermed drog det ud indtil 1823, da et nyt foresloges opført paa det gamle Plads paa Mellemmuren, hvilket heldigvis dog afværgeades, idet nemlig denne Mur endelig i 1832—1836 blev nedbrudt, og et nyt Orgel, paa 61 Stemmer — det største i Norden — fik sin naturlige Plads over Hovedindgangen, hvor det optager hele Bredden mellem begge Taarnene og rækker op under Hvælvet, hvorved Kirken har vundet utroligt i størrelsen Skjønhed.

- 7) En *syvarmet Lysestage* af Messing, $11\frac{2}{3}$ Fod høj og af 890 Skaalpunds Vegt, hvilende paa 4 Løver, stod tidligere midt foran Højalteret, men har nu faaet sin Plads i det nordre Kapel. Den har Aarstallet 1325, med meget smaa arabiske Tal, anbragte saaledes, at et Tal staar paa hver af de 4 Arme, som bærer Evangelisternes Sindbilleder, Englen, Ørnen, Løven og Oxen. Dens symbolske Betydning er hentet fra Jøderne, som paa sine Gravsteder afbildede den Pagtens Ark og Salomos Tempel tilhørende syvarmede Lysestage, der ogsaa findes udhugget paa Titus's Triumfbue i Rom. Dette Sindbillede optoges ogsaa af de Christne og forekommer i Roms Katakomber samt paa Gravlamper, Gjemmer o. s. v. Hvad hermed symboliseres, er let at forstaa, da 7 er et helligt Tal, og Christus er «Verdens Lys» (*Joh. 8, 12*). Johannes saa 7 gyldne Lysestage og omtaler tillige de 7 Menigheder (*Aabenb. 1, 12 og 20*). Man ved ikke, naar Kirken har faaet denne Lysestage, men en næsten lignende (med Aarstal 1327) findes i Colberg i Pommern.
- 8) Til Højchorets ældste Inventarium hørte vistnok ogsaa de paa hver sin Side af Alteret liggende tvende Løver med sine 9 Fod høje Colonner og derovenpaa staaende *Engle*, 2 Fod høje med udslagne Vinger, — alt støbt af Messing og vejende tilsammen 430 Skaalpund. Hver af disse to Figurer er gennem Jernstænger fastloddet i Chorvæggene. Det er højst sandsynligt, at Forhæng her har været ophængte, hvorved den inderste Helligdom har været ligesom aflukket. I Kirkens gamle Inventarfortegnelse opføres de under Benævnelse af en *Cherub* og en *Seraph*. Rimeligere er det dog nok at antage, at man herved har villet fremstille *Jachin* og *Boas*, der — som bekjendt — stod udenfor Jerusalems Tempel og som i det gamle Frimureri havde en høj Betydning. Lunds Domkirke er i hele Norden den eneste Helligdom, der ejer lignende Sindbilleder. I Domkirken i Würzburg findes to meget sjældne Billedstøtter med Paaskrift: «*Jachin og Booz*».
- 9) Til Mellemhorets gamle Prydelser hørte ogsaa Kirkens Skytshelgen, *St. Laurentii* Billede af Messing. Det havde sin Plads paa den vestre Side af den midt i Kryptens Taghvælv værende Aabning, vendt imod Alteret, men er nu hensat i Højchorets søndre Kapel. Den skriver sig fra 1300-Tallet, er $2\frac{5}{12}$ Fod høj og staar paa en Søjle af $7\frac{7}{12}$ Fods Højde, der hviler paa 3 liggende Løver og paa Foden er ziret med gennembrudt Arbejde, ligeledes i 3 Afdelinger og med dybsindige Symboler.
- 10) Blandt Domkirkens fordums Mærkværdigheder var ogsaa et særdeles kunstigt *Uhr*, der først omtales i 1490-Tallet og var anbragt i den nederste Afdeling af det søndre Taarn, saa at det viste ud imod det søndre Sideskib. Ifølge en Beskrivelse fra Slutningen af 1500-Tallet var Skiven aflang firkantet og inddelt i malede Cirkler, af hvilke den største holdt 8 Fod i Diameter. Den havde Visere for Aar, Maaneder, Uger, Dage og Timer, bevægelige og faste Helligdage samt Solens og Maanens Gang og deres daglige Stilling i Dyrkredsen m. m. To pantserkledte Ryttere kom ved hvert Timeslag frem og bibragte hinanden ligesaa mange Slag, som Klokken skulde slaa Timeslag. Udenpaa Skiven sad Jomfru Maria paa en Throne med Christusbarnet i Skjødet, omgivet af 2 Døre med en halvrand Skueplads foran sig. Ved en egen Mekanisme slog en Herold med et Sværd paa den venstre Dør, hvorefter der kom 2 Basunblæsere frem. Efter dem fulgte de 3 Vise fra Østerland og bøjede sig — den ene efter den anden — for

den hellige Jomfru. Hver af dem ledsagedes af en Tjener, som ikke deltog i sin Herres Bøjning, hvorpaa de alle forsvandt gjennem den højre Dør, som den sidste Tjener stængte efter sig, saa at Lyden deraf tydeligen hørtes. Dette Uhr var allerede 1656 i Ustand, og formodentlig har ingen forstaaet sig paa at istandsætte det. Nu findes der ikke Andet i Behold af det, end selve Skiven samt Jomfru Maria med Kristusbarnet. I 1623 fik Kirken et nyt Uhr, hvis Skive først stod i Hjørnet af det søndre Taarns nordre Mur og Mellemskibets Gavlvindu, men senere er bleven flyttet til den nordre Side af vestre Indgang, hvor det endnu har sin Plads og hvor et senere indsat Verk driver Visere og Figurer. Ogsaa denne Uhrskive er firkantet og holder gode 8 Fod i Bredde. Menneske-, Løve- og Ørnehoveder, Fugleklør og Frugtklaser udgjør dens Zirater, — alt rigeligen udstyret med brogede Oliemalninger og Forgyldninger. Ovenpaa Uhrskiven staar tilvenstre en Menneskeskikkelse, 3 Fod høj, som paa en Klokke af 9 Tommers Diameter slaar Kvarterslag, og tilhøjre et Benrangel af samme Størrelse, som paa en lignende Klokke slaar Timeslag. Herimellem stod de fire Evangelister, 6 Tommer høje, paa en rund Skive, der ved hvert Klokkeslag sattes i Bevægelse. En Uhrmager *Ronell*, som i Begyndelsen af forrige Aarhundrede paatog sig at istandsætte dette Taarnuhr, gjorde i dets Sted et aldeles nyt, som i 1732 fik nye Talskiver.

- 11) Af *Lysekroner* havde Kirken i sin første Tid endogsaa en af Guld, skjænket af Dronning *Gertrud* († 1196). Lidt senere fik den ved Erkebiskop *Absalons* Testamente i 1201 to Sølvkroner. Ingen af disse findes nu længer, men langt senere fik den 2 store af Messing, af hvilke den største har 12 Lys-Arme i 2 Afsatser, men er uden Inskription. Omtrent samtidig med den synes den anden, med 10 Lys-Arme i 2 Afsatser, at være. Den hænger i den østre Del af Hovedskibet, og har i sin nederste Del en anseelig Kugle, hvorpaa læses Følgende: «*Doctor Matts Jenssen Superintendent. Lund; Mette Wibe, d. Martis 1634*», samt: «*Sermo Dei acutior gladio 1634*» (∴ Guds Ord er skarpere end et tveegget Sværd.) Dette Bibelsprog, der ogsaa læses paa hans Gravminde, synes at have været vor Superintendents Valgsprog^{*)}.
- 12) Af de mange kostbare Messeskrud, som i fordums Tider fandtes i Stifts-, Kloster-, By- og Lands-Kirkerne i Skåne, opbevares endnu i Universitetets historiske Samlinger en *Chorkaabe (pallium)* og et *Rygstykke (humcræle)*, som har tilhørt Domkirken. Herom beretter Professor *Brunius* i sin «Skånes konsthistoria för Medeltiden», Lund 1850, Side 604—606 Følgende: «Chorkaaben er af rød Fløjel med rigt Guldbroderi. Silkekanterne prydes med 6 Helgener, der staar i Spidsbuer, og Underkanten har røde og grønne Silkefryndser.

Rygstykket, der hængtes over Skuldrene og tilknyttedes med to Baand over Brystet, er 9 Fod langt, 1 $\frac{1}{4}$ Fod bredt, og er broderet paa grovt Lærred med meget Guld og tyk Silke i stærke Farver, samt foret med gul Silke. Det er pyntet med 1 Tomme brede Galloner, som danner 8 firkantede Feldter, af hvilke 3 paa hver Side omgives af zirlige Colonner under løv- og lillie-prydede Buer. I det Feldt, som svarer til den højre Skulder, forestilles Jomfru Maria knælende, med udslaaet Haar og foldede Hænder. Paa hendes ene Side staar Gud Fader med gylden Krone, Verdenskuglen og Spir, paa hendes anden Side Christus med Tornekroner, og de holder over hendes Hoved en Krone, hvorover den Helligaand svæver i Skikkelse af en hvid Due. Bagenfor staar

*) Om denne Lysekroner, der i den allersidste Tid er bleven oppudset samtidigt med den hele Domkirke, som endnu for Rækker af Aar undergaar en gennemgribende Restauration, fik jeg ved Juletider 1891 følgende lille Oplysning fra en i Lund boende elskværdig gammel Dame, der godhedsfuldt har været mig behjælpelig med at skaffe mig Fotografi af det i nærværende Bog indheftede Billede af Biskop *Mats Jenssons* Epitafium i Lunds Domkirke samt af den forstørrede Familiegruppe paa Epitafiet. Hun skriver: «Vår gamla kyrka försköna» alltmera, ock gamle biskop Middelfarts ljuskrona strålar nu i en glans, hvilken hon kanske ej ens som ny egde.»

to unge Personer, og ovenover læses: «*coronacio beate Marie*» (o: Den hellige Marias Kroning). I det følgende Feldt sidder St. Anna og Jomfru Maria paa en Løjbænk, — Moderen, modtagende af Datteren det hellige Barn, alle med Glorier. Bagenfor staar En med Hue paa Hovedet, og en Anden med bart Hoved, og ovenover læses: «*Sancta Anna. Beata Maria*». I det nederste Feldt sees St. Laurentius med en Rist i den højre Haand og en Bog i den venstre, og St. Vincentius med en Bog i den højre Haand og en Lja under den venstre Arm. Ovenover læses: «*S. Laurencius. S. Vincentius*».

I det Feldt, som svarer til venstre Skulder, afbildes Christus, siddende midt foran et Bord, og Disciplene med bare Hoveder deromkring. Ovenover læses: «*Cena victima Domini*» (o: Herrens Offermaaltid). I det næste Feldt afbildes Frelseren paa Korset, med en knælende Person foran, og 2 staaende, — 1 paa hver Side af Korset —, Alle med Glorier. Ovenover læses: «*Crucifixio Domini Jesu*» (o: den Herres Jesu Korsfæstelse). I det følgende Feldt holder en Kvinde med Glorie om Hovedet den døde Frelser paa sine Knæ. En Person med Slør og 3 med blottede Hoveder staar omkring ved Siderne. Ovenover læses: «*Deposicio Jesu de cruce*» (o: Jesu Nedtagelse af Korset). Det nederste Feldt tilhøjre og tilvenstre er paa rød Silkebund delt i smaarudede Vinduesfag, og over begge findes en ligelydende Indskrift, nemlig: «*Actum Anno Domini M.VXC.IX*» (o: Forfærdiget i Herrens Aar 1509?). Langs efter den ene Kant læses: «*Magister Oswardus Jepsen generosus ac p . . . et dominus*»; og langs efter den anden: «*Ecclesie summe sancti Laurentii . . . Dominus Petrus Pauli decanus*» (o: Hr. Peder Paulsøn, Dekanus ved den højhellige Laurentii Kirke?). Dette Arbeide, som røber en sjelden Dygtighed i Baldyring, sees — baade af de fremstillede Figurer, Prydelser og Bogstaver — at skrive sig fra Katholicismens sidste Tid, og det derpaa opgivne Aars-tal maa vel være 1509.

Ovenomhandlede Messeklæder, med et dertil hørende Bryststykke (*pectorale*), hvor-paa med Munkebogstaver i Guld var broderet: «*Help Ihesus amen*», blev i Aaret 1628 benyttet af (vor) Superintendent, Mats Jenssøn ved Indvielsen af Trefoldighedskirken i Christianstad. Denne lutherske Overhyrde, der saaledes optraadte i katholsk Messe-dragt, har korteligen beskrevet den i sin Indvielsestale den 8de Juni 1628, Side 14 og 15.» (Saa langt Brunius.)

Dr. Mats Jenssøns Epitafium.

- 13) Som et Minde, der endnu er opbevaret i Lunds Domkirke om og fra vor Superintendent, *Dr. Mats Jenssøn* maa endelig tilsidst anføres hans *Epitafium* (der findes gjen-givet forrest i nærværende Bog), og som af Professor Brunius i hans Beskrivelse over Lunds Domkirke, Side 231—232 kaldes «den skönaste minnesvård, som här finnes». Hans Beskrivelse af det lyder i Oversættelse som følger:

«Det er anbragt paa den søndre Side af den sydøstligste Bipilar, holder 8 Fod og «3 Tommer i Bredde og 11 Fod og 4 Tommer i Højde, og bestaar af en mindre og en «større Tavle, — begge ovale. Paa den første findes 14 smukt udførte Portrætter: «Superintendenten selv tilhøjre med 7 Sønner bag sig, og hans Frue, Mette Wibe til-«venstre, omgivet af 5 Døttre. Nedenunder læses i en særskilt Omfatning: «*Sermo* «*Dei acutior gladio. Ebr. IV* (o: Guds Ord er skarper end et tveegget Sværd. Hebræer-«brevet 4de Kapitel). Indenfor denne ringformede Omfatning sees en Haand med et «opretstaaende flammende Sværd. Paa den 2den og største Tavle læses Følgende:

«*D. O. M. S. *) Mathias Janus, Lund. et Roescild. Exredre Canonicus Medelfarti in* «*Fionia natus Anno MDLXXIX die XXV Aprilis. Ab imo laboris scholastici pulvere per*

*) Disse Bogstaver (D.O.M.S.), der meget almindeligt forekommer som Indledning til latinske Inskriptioner paa Epitafier og Gravstene, er Forkortelser af Ordene «*Deo optimo maximo sacrum*» (o: Helliget den algode, almægtige Gud).

«*omnes stuliorum gradus ad illustre fastigium conscendens Anno MDCIII Rector scholæ, laboriosiss. MDCIV Mystes fidelissimus. MDCXI Pastor vigilantissimus. MDCXII Præpositus honoratissimus. MDCXIV in aula regia Concionator gratiosissimus. MDCXX humdens. Archidieo. Episcop. et SS theolog. Doctor. Religiosa Pietate, Ingeniosa Eruditione. Eloquenti Facundia. Sagaci Prudentia, Pollenti Autoritate venerandus.*

«*Glorioso demum tanti honoris onere confidenter se exoneravit divus generosæ animæ spiritus beato ad celestem hæreditatem transitu Anno MDCXXXVI die XIV Maji.*

«*Terrenam relictæ corporis massam hic abdidit officiosa hæredum pietas.*

Øverst oppe læses i en særskilt Indfatning: «*Beati qui in Domino moriuntur*» (o: Salige ere de, som dø i Herren).

Disse Tavler omsluttes af massive, sammenhængende Rammer, fra hvis Sider der fremspringer zirlige Kragstene. Paa den ene af disse staar Moses med Loven tilhøjre, og paa den anden (tilvenstre) Christus med Lammet. Christus holder en opslaaet Bog, hvori staar: «*Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi*» (o: Se det Guds Lam, som bærer Verdens Synder). Under Moses sidder Lucas med Oxen, og over ham Mathæus med Engelen. Under Christus sidder Johannes med Ørnen, og over ham Markus med Løven. Evangelisterne holder — ligesom Christus — opslagne Bøger. Allerøverst sidder en Engel med en Hovedskalle. Den nedre Tavle med de 14 Portrætter er af Kobber, men den øvre med den lange Indskrift af sort Marmor. Alt det øvrige er af fin Sandsten og overtrukket med Oliefarve og Forgyldning. Arbejdet er udført med overordentlig Dygtighed. (Dr. Mats Jenssøns Grav i Domkirken dækkedes af en Sten, som nu er meget slidt og noget afslaaet. Paa den læses det samme som paa Epitafiet, men Tallene er ikke romerske, men arabiske. Tilhøjre sees Moses og tilvenstre Christus, og i Hjørnerne Evangelisterne. Øverst synes Christi Himmelfart at være fremstillet. Alle disse Billeder er i halvophøjet Arbejde.)» Saa langt Brunius.

Hvem der har udført Billedhugerarbejdet og malet Portrætterne paa Epitafiet, vides ikke, men Indskriften paa den store Tavle skal være forfattet af Superintendentens Svingerson, den bekjendte lærde Professor *Ole Worm*, og kan — oversat paa Norsk — maaske gjengives som følger:

Oversættelse:

Helliget den algode almægtige Gud!

Mats Jenssøn, Kunnik i Lunds og Roskildes Domkapitel, født i Middelfart paa Fyen 1579, 25de April. Fra den nederste Skolebænk naaede han, gjennem alle Skolens Trin, op til Kirkens højeste Embede. Blev 1603 en samvittighedsfuld Rector, 1604 en trofast Kapellan, 1611 en aarvaagen Sjælehyrde, 1612 en hæderværdig Provst. 1614 (— NB. skal rettelig være 1616 —)*) en højt yndet kongelig Hofprædikant. 1620 Biskop i Erkestiftet Lund, samt Dr. theol. Ærværdig ved sin uskrømtede Gudsfrygt, sin sindrige Lærdom, sin flydende Veltalenhed, sin skarpsynte Klogskab og sin overlegne Autoritet. Fra en saa rig Begavelses ærefulde Byrde frigjorde omsider den ædle Sjæls fra Gud stammende Aand sig frimodigen ved en salig Hjemgang til sin himmelske Arv 14de Mai 1636 (— NB. skal rettelig være 1638 —)*).

De jordiske Levninger have, ved hans Efterladdes kjærlighedsfulde Forsorg, her fundet sit Hvilested.

*

*) Den fejlagtige Angivelse af Aarstallet 1614 istedetfor 1616 og ligesaa Dodsaaaret 1636 istedetfor rettelig 1638 maa staa for Stenhuggerens Regning.

Foruden ovenomhandlede, paa Epitafiet fremstillede oliemalede Portræt af Superintendenten, er han ogsaa i 1633 stukket i Kobber af Simon *de Pas*, kongl. dansk Kobberstikker. Af dette Portræt, der findes i de kongelige Portætsamlinger i Kjøbenhavn, leveres her et Aftryk i Zinkætsning af W. Scheel i Christiania efter et Fototypi af Pacht & Crone i Kjøbenhavn, hvor man under Billedet læser et af den her nedenfor nævnte Willichius Westhovia forfattet latinsk Vers, som atter her gjentages, ledsaget af en prosaisk Oversættelse, der maaske i det væsentlige turde gjengive Versets omtrentlige Indhold:

Et decor et gravitas humani et pectoris inde.r,

In picto heic vultu, quâ decet, arte nitent.

*Verum Doctiloquæ facunda incendia linguæ,
Quæ sacrum officii rite colorat opus,*

Et magni dotes genii, quas scripta revelant,

Quæ graphio pingat dextera, nulla viget.

Baade Skjonhed og Alvor, — Udtrykket for det Ydre
som for det Indre —
har Kunsten i dette Aasyn smukt forstaaet at
fremstille.

Men den lærde Tunges veltalende Ild,
der først faar sin rette Farve i Livskaldets hel-
lige Gjerning,
og de store Aandens Gaver, som fremskinne i Mandens
Skrifter, —
det kan ingen Kunstners Gravstikke fremstille.

STAMTAVLE.

- a 1. *Dr. theol. Mats Jenssøn*, Biskop i Lund i Skåne, som da laa under Danmark, var født i Middelfart paa Fyen 1579, 25. April og døde i Lund 1638, 14 Mai. Efter sin Fødeby kaldtes han gjerne med Tilnavnet «*Medelfar*», — et Navn, som ingen af hans Børn, saavidt vides, nogensinde optog. Derimod kaldte de sig alle *Lund* efter det Bispesæde, hvorfra de var udgaaede. En af Sønnerne, Michael, der var opkaldt efter sin Morfader, Borgemester i Kjøbenhavn Michel Wibe, blev imidlertid i 1679 adlet med dette Navn, der allerede fra 1634 havde faaet adelig Ophøjelse, idet nemlig Borgemesterens Søn, Peder (en Broder af *Dr. Mats's* Hustru og Stamfader for den endnu her i Landet levende lille Adelsslægt «*Vibe*») da var bleven adlet af Ludvig XIII i Frankrige og samme Aar tillige naturaliseret af Christian IV i Danmark-Norge. Hin adelige Gren «*Wibe*» fra Aaret 1679 uddøde imidlertid paa Mandssiden allerede i 1731 med den Adledes Søn, Ditlev Wibe, Statholder i Norge. Denne lille Gren indtager imidlertid Broderparten af den efter nærværende Stamtavle følgende Familiehistorie.

Dr. Mats Jenssøn's Fader, Jens Rasmussøn, angives at have været Skomager (?) og Raadmand i Middelfart, og Moderen hedte Gjertrud Hansdatter*).

Mats Jenssøn blev 1603 Rektor ved Skolen i Svendborg, 1604—1607 (tillige) Kapellan sammesteds. I 1607 rejste han udenlands. Magistergraden tog han 1610, 15. October (ikke 1602, som det heder i Cawallins «*Lunds Stifts Herdaminne*»). 1611 i Januar blev han Sognepræst i Vejle og 1612 Provst der; 1613 Sognepræst til Albani Kirke i Odense, og 1614 til Nikolai Kirke i Kjøbenhavn, 1616 kongelig Slots- og Hof-Prædikant, og endelig i 1620 Biskop i Lund og s. A. *Dr. theol.*

Han var 3 Gange gift, nemlig:

- 1) i Odense 1612 (?) med Inger Leth, som var født 1591, 2. Paaskedag og døde i Kjøbenhavn 1616, 14. April. (3 Børn overlevede hende.) (Hun var Datter af Borgemester i Odense Jakob Leth og Maria Jørgensdatter Sommer). Mandens latinske Gravskrift over hende følger i 1ste Afsnit her udenfor.
- 2) i . . . . 1617, 2. Novbr. med Margrethe Torlow, født af adelig Slægt ca. 1586 og † 1619, 26. Januar efter sin første Barselseng med en Søn, der døde 3 Dage gammel. (Datter af en Skibschef Torlov Knudssøn «i Wolund».) Mandens latinske Gravskrift over hende følger i 1ste Afsnit her udenfor.

---

*) En «*Rasmus Jenssøn Middelfart*», Sognepræst til Aaker paa Bornholm fra 1638 til sin Død 1651, kan muligens have været en Broder af *Dr. Mats*.

Den forstørrede Portrætgruppe paa Biskop, Dr. Mats Jenssens Epitafium i Lunds Domkirke.

3) i Kjøbenhavn 1620, 29. Oktober med Mette Wibe, hvis Fødsels- og Dødsaar ikke kjendes.

(Datter af Borgemester i Kjøbenhavn Michel Wibe, — sandsynligvis af hans første Ægteskab med Mette Lauritsdatter, skjønt jeg vel maa indrømme, at det i den Tid nok ikke var almindeligt, at Moder og Datter paa samme Tid førte et og samme Navn. Var hun derimod en Datter af Borgemesterens 2den Hustru, Anne Suurbech, — og altsaa født i et af de første Aar af 1600-Tallet —, saa kunde det synes ganske rimeligt, at Faderen opkaldte hende efter sin nyss afdøde Hustru; men da vilde hun ogsaa ved sit Giftermaal i 1620 med *Dr. Mats* maaske ikke have været stort over 18 Aar gammel, — en for en Bispinde vistnok ualmindelig ung Alder — og endnu i 1629, da hendes Mand var Gjenstand for Rosenkrands's raa Behandling i Lunds Bispegaard, vilde hun endda knapt have fyldt sit 30te Aar.)

Naar Wiberg i sin danske Præstehistorie, II, Side 101 kun tildeler *Dr. Mats* i sit Ægteskab med Mette Wibe 2 Sønner og 1 Datter, da maa dette være grebet rent ud af Luften og viser, at han ikke har hørt Tale om Epitafiet i Lunds Domkirke. 5 Sønner og 3 Døttre ved jeg med Vished at kunne opgive, nemlig: *Christian, Michael, Raphael, Sigvard* og *Jakob* samt Døttrene: *Inger Margrethe, Cathrine* og *Karen* (o: e 2³ til m 2³).

a 2¹ Susanna Matsdatter, født 161. og † i Roskilde (af Pest) 1637, 26. August.

. Gift i Lund 1630 med Enkemand *Dr. med. Professor Ole Worm*, født i Aarhus 1588, 13. Mai og død i Kjøbenhavn 1654, 31. Aug., Kl. lidt over 8 Aften, — en for sin Lærdom baade som Læge og Antikvar meget bekjendt Mand.

(Søn af Borgemester i Aarhus Willum Worm og Inger Olufsdatter fra Horsens, †† henholdsvis 1629 og 1619). Hans Familie indkom til Danmark fra Geldern for Hertugen af Albas Forfølgelser i det 16. Aarhundrede. Han var 3 Gange gift, nemlig: 1) 1615, 26. Novbr. med Professor Thomas Finke's Datter, Dorothea, som † 1628, 21. Novbr. (Af 6 Børn levede 2 Døttre). 2) 1630 med den her omhandlede Susanna Matsdatter, der † 1637. (Af 3 Sønner levede kun 1 frem, nemlig Willum Worm, *Dr.* og Professor i Kjøbenhavn). 3) 1639, 21. April med Magdalene Motzfeldt (Griffenfeldts Moster), født 1617, 25. Januar og † 1691, 24. Febr. (4 Sønner og 4 Døttre). (Om Ole Worm se «*Aculemia Hafniensis*», Worms Lexikon over lærde Mænd og N. M. Petersens Literaturhistorie, III, Kjøbenhavn 1868, Side 194—195 og 330—334 &c.)

b 2¹ Jakob Matssøn, født ca. 1613 og † i Lund 1632, 19 Aar gl.

Hans Gravskrift findes hos Gustaf Sommelius i hans «*Disputatio historica de templo cathedrali lundensi*», trykt i Lund 1755, Side 114, hvor det heder paa Latin: *No. XXXVII: Lapis cæruleus in medio Ambulacro* (o: en blaagraa Sten i Midtgangen).

Ecce immaturus Altissimus abripit annis

A maturandis quem rapit ille malis.

Desideratissimo Filio Jacobo Matthiæ Literarum ac Musices natura et arte peritissimo pie defuncto Anno ætatis XIX, Christi vero.

Veni Cito Domine Ies V VIta nostra Vt VIsItes nos!*

Parens p(osuit?) dolenter

Matthias Jani D.

Episc. Lund.»

*) Denne Ynglings Dødsaar faar man til at blive 1632 ved at pille ud og behørigt ordne alle de i Verset *Veni cito Domine* &c. forekommende «Majuskler» (o: store Bogstaver) efter følgende Anvisning:

M	betyder Tusinde	1000
D	» Femhundrede	500
C	» Ethundrede	100
V	» Fem. Disse forekommer 5 Gange — altsaa ialt . . .	25
I	» En. Disse forekommer 7 Gange — altsaa ialt . . .	7

tilsammen 1632

Dette kan vel i simpel Prosa oversættes saaledes: Se! Den, hvem den Højeste rykker bort i hans umodne Aar, skaaner han derved for at modnes i Trængslernes Skole.

Over en hjertenskjær Søn, Jakob Matssøn, der ved naturlige Anlæg og flittigt Studium havde bragt det vidt baade som en Videnskabernes og Musikens Dyrker, men nu salig er vandret hjem i sin Alders 19. Aar og i Herrens 1632te Aar. Kom snart, Herre Jesu, du vort Liv, at besøge os!

blev denne Sten lagt af en sørgende Fader, Dr. Mats Jenssøn, Biskop i Lund*).

c 2¹ Jens Matssøn (det 3die og sidste Barn af Faderens 1ste Ægteskab), født 1619? og vel død tidligt**).

d 2² Christian Matssøn, født 1618, 25. Decbr. og † s. A., 3 Dage gl. (Eneste Barn af 2det Ægteskab.)

e 2³ Inger Margrethe Matsdatter, født i Lund 1622, 22. Decbr. (eller 22. Novbr.?), † i Kjøbenhavn 1648 i Marts. Hun maa vel være det ældste Barn af Faderens 3die Ægteskab***).

Gift (i Kjøbenhavn?) 1644 med *Hans Nummesen*, «kongelig Betjent ved Holmen». Han var født ca. 1613 og † i Kjøbenhavn 1652, «39 Aar gl.». (Han var ifølge «Norske Rigsregistrarer», VIII, Side 493, Materialsriver paa Bremerholm i Aaret 1647.

(Af deres 5 Børn blev Sønnen, Mathias, der skrev sig til Saltø og Brusgaard, født 1648, adlet 1688, 24. Mai med Navnet *Numsen* og † 1731 som R., Gehejmeraad &c.)

f 2³ Christian Lund (*Christianus Lundius*), Etatsraad og (fra 1681?) Justitiarius i Overhofretten i Christiania, var født i Lund 1624, 24. Marts og † i Akershus Slotsmenighed 1691 i Juni eller Juli. (Ministerialbogen mangler fra 1689 til 1734.) Han er vel den «*Christiernus Mathie Scanus*», som 1643, 7. Decbr. blev immatrikuleret ved Kjøbenhavns Universitet fra Herlufsholms Skole og tog *Mag.* Svaning til Privatpræceptor. (Se Kbhavns Universitets Matrikul, I, Side 181.)

Ligesaa er han maaske ogsaa den «Christian Lund», som gjorde en Indberetning til Fredrik III om Flaadekaptejn David Danells Rejser til Grønland i 1652 og 1653, af hvilken Indberetning et Udtog — ifølge Nyerup & Krafts Literaturlexikon — udkom i 1787 af Konferentsraad John Erichsen. (Denne Indberetning omtales i «Morgenbladet» for 11. Novbr. 1890). Erichsens Bog findes ikke i Christiania Universitetsbibliothek, men om Danell henvises til «Dansk biografisk Lexikon».

Som «Assistentsraad» blev Chr. Lund i 1676 sat i 4de Klasse i Anledning af Krigsstyr i Norge. (Se «Norske Saml.», II, Side 475.) I Februar 1684 var han (ifølge Saml. t. N. F.s Sprog og Historie, VI, Side 205) «Justits- og Cancellie-Raad samt Justitiarius udi Norrig», men sidst i samme Aar var han allerede

*) Se Note foregaaende Side.

***) En Jens Matsson var i 1664 Foged i Gudbrandsløsten, men det var vel ikke Bispepersonen fra Lund.

****) Inger Margrethe Lund havde i 1641 sin Svoger, Prof. Ole Worm til Værge, hvilket fremgaar af et latinsk Frierbrev, dateret Sorø 6. Septbr. 1641 og adresseret til Worm fra hans Ven og Frænde, *Stephanus Johannis Stephanus*, Professor *historiarum* i Sorø, hvori Denne paa Borgemesteren i Kallundborg, Enkemand Peder Anderssens Vegne i al Fortrolighed henvender sig til Worm for hos ham at faa vide, om han tror, det kan nytte Borgemesteren, enten personlig eller gjennem Worm som Mellenmand, at bejle til Inger Margrethe, om hvem han har hørt saameget godt berette. Borgemesteren selv — heder det — var en respektabel Mand, der i Kallundborg nød stor Anseelse. (Brevet staa aftrykt i «Danske Samlinger», III, trykt i Kbhavn 1867—68, Side 253—254).

«Etatsraad». (Se Reskripter ham vedkommende af 8. Oktober 1681, 11. Oktbr. 1684, 25. Novbr. 1685 og 5. Febr. 1689, samt «Budstikken», IV, Side 800?)

1689, 3. Juli fik Etatsraad Chr. Lund m. Fl. Befaling til at undersøge Overberghauptmand Schlanbuschs Bestyrelse af Kongsberg Sølvverk (Brünnich, Side 219 fg.), men Kommissionen førte nok ikke til noget, da Schlanbusch i 1690 atter kom i Naade. (Brünnich, Side 226—227.)

Af Landejendomme omkring Christiania vides Etatsraad Lund at have ejet Gaarden Aaraas i Skedsmo, af Skyld $\frac{1}{2}$ Skippund Mel. Denne Gaard solgte han 1680, 26. Juni til Maren sal, Peder Hanssøn (Leths) og til Peder Pederssøn Müller, der † 1714, 17. April som Raadmand og rig Handelsmand i Christiania, — Hver en Halvpart.

Ligesaa ejede han Gaarden Brekke ved den sydlige Ende af Maridalsvandet, men solgte den (ved Skjøde af 2. Oktober 1686) for 500 Rdlr. til Sorenskriver Jens Carstenssøn. Gaardens Skyld var da $1\frac{1}{4}$ Skippund Blandings-Tunge med Bygsel. (Chr.ania Skifteprotokol for 1704, Side 221.)

Som et betegnende Exempel paa den Flothed, Datidens fornemmere Embedsmænd lagde for Dagen i at holde et talrigt Tjenerskab anfører Professor L. Daae i hans «Det gamle Christiania» (begge Udgaver, resp. Side 128 og 115), at Etatsraad Lund havde 6 Piger, 3 Lakejer, Kammertjener, Kudsk, Præceptor og 2 «Arbejdsknegte». Den ugifte Sekretær ved samme Ret (Hasse) havde 4 Tjenere.

Christian Lund fik ved sin Død i 1691 Stiftamtmand Christian Stockfleth i Christiansand til sin Eftermand som Justitarius, med hvilket Embede Denne (fra 1694) tillige forenede Stiftamtmandsembedet i Akershus Stift.

Chr. Lund blev 1674, 28. Oktober viet i Akershus Slotskirke («uden Trolovelse og liusning») til Margrethe Jespersdatter, Enke efter Landcommisarius Johan Gaarmann, som var bleven begravet ved Aker 1673, 2. April, «med Alle (Klokker) oc den største».

(Saavel hendes Fødsels- som hendes Døds-Aar samt hendes Forældres Navne er mig ubekjendt.)

Om Chr. Lunds Børn faar man af Akers ældste Ministerialbog kun en højst utilfredsstillende Kundskab, idet de ved deres Daab aldrig nævnes ved Navn, men kun opføres med Betegnelsen: «Lunds *p. b.*» (∴: Pigebarn) eller: «Lunds *D. b.*» (∴: Drengbarn). Imidlertid ser man dog af Kirkebogen saameget, at han har haft 2 Døttre og 1 Søn til Daaben, samt at et Par (udøbte?) Tvillinger er blevne begravede i Christ Kirkegaard 1679, 20. Juli, under Betegnelsen: «Christian Lunds Tuill».

Efter denne Anvisning opføres følgende Børn af ham:

a 3 En Datter («Lunds *p. b.*») blev døbt paa «Slottet» 1675, 29. Decbr.

(Hun — eller den næstfølgende — kan være den senere Bispinde Muus.)

b 3 En Datter («Lunds *p. b.*») døbt «Hieme i Huset» 1677, 16. April.

Hvem af disse to Døttre det var, der senere blev gift med Biskop Muus, ved jeg igrunden ikke, men da Etatsraad Lund ikke vides at have efterladt sig flere voxne Børn end 1 Søn (se nedenfor) og 1 Datter, Wibeke, saa overfører jeg dette Navn paa det her omhandlede, i 1677 døbte Pigebarn, med Tilføjende af, at hun 1702, 19. April i Christiania (i Generalmajor Tritzschers Hus) ægtede Enkemanden, den nyvalgte Biskop over Ribe Stift *May. Christian Muus*, der var født i Christiania 1656, 26. Oktober (døbt 1. Novbr. s. A. i Trefoldigheds Kirke) og døde i November 1717 i Svendborg (paa en Visitatsrejse).

(Han var Søn af en Jyde af adelig Herkomst ved Navn Søren Lauritzsøn Muus, der i 46 Aar havde staaet i Krigstjeneste som Kornett, derpaa nedsat

sig som Væver og Handelsmand i Christiania, hvor han — 84 Aar gl. — døde hos sin Søn i 1693 (begr. 26. Aug.), efterladende Enke, Øllegaard Olufsdatter, født i Viborg 1621, 2. Jan. og † i Ribe Bispegaard hos sin Søn 1703, 3. Oktober.)

Bispinde Wibeke Muus døde i Odense 1757 i meget fattige Omstændigheder (begr. 2. Febr.), efterladende 2 ugifte Døttre.

Om Biskop Christian Muus anføres her Følgende efter Klokker Svendsens haandskrevne Præstehistorie for Akershus Stift (i det Væsentlige hentet fra Blochs «Fyenske Gejstlighed»), og Helveg: «Den danske Kirkes Historie efter Reformationen», I, Kbhavn 1857, Side 604, samt «Kirkehistoriske Samlinger», 4. Rækkes I, Side 284.

Efter i 10 Aar at have gennemgaaet Christiania Kathedralskole, blev Chr. Muus Student 1675, tog det følgende Aar begge Afdelinger af 2den Examen samt Baccalaureusgraden (o: den ringeste akademiske Grad). Ved Flid og Dygtighed tiltrak han sig allerede Opmærksomhed ved Universitetet, hvor han Pintsedag 1677, efter Datids Brug, prædikede paa Latin i Trinitatis Kirke, og s. A. tog theologisk Examen samt under 21. Juni tillige Magistergraden. En paatænkt Rejse til Holland og fremmede Universiteter maatte opgives paa Grund af de urolige Tider.

Statholder Gyldenløve, der var hans specielle Patron, anbefalede ham i Foraaet 1679 til det da ledige Lektorat i Christiania (efter Mag. Christen Nilsson Budde), hvorfor Muus gjorde en Rejse ned til Kjøbenhavn, men ved sin Ankomst did erfarede han, at Posten allerede var besat (med Casper Weissner). Paa Gyldenløves Anbefaling prædikede han for Kongen og fik Løfte om Forfremmelse. Den opnaaede han ved under 31. Juli 1679 at blive Sognepræst til Urskog. Dette Kalds Ringhed og nære Naboskab til den svenske Grændse, hvorved det idelig var udsat for fiendtlig Overlast (hvorfor det ogsaa slap med halv Skat), gjorde imidlertid, at han snart attraaede Forflyttelse. Som en Mand, der ialfald i sine egne Tanker var begavet med en poetisk Aare*), hvoraf han ofte gjorde Brug, indgav han den 20. Febr. 1686 gennem Gyldenløve følgende versificerede Ansøgning om det ledige Strøm Sognekald i Odalen:

«Høybaarne Gyldenløv, nu er een Præst alt vandret | Den Kjods gemene Vey og til en Dod
«forandret: | Fra Strøm Hr. Boe***) er flyt til Dodsens mørke Land | Og efterlod sit Kald en
«anden ordens mand. | Jeg har et grundet Haab, som paa dit Løfte hviler, | at Du ad din
«Poet med naadsens øye smiler, | Og tænker saa ved dig: Jeg maa den stakkels Muus | nu
«flytte fra den Krøg hen til et bedre Huus.

Deres høye Excellences underd. ringe Tjener og tro forbedere hos Gud

Christian Muus.»

Strøms Kald fik han ikke, men derimod blev han 24. April s. A. Sognepræst til Aas ved Christiania efter afdøde Jørgen Harder. Hans Tak i sirlige Vers, dateret 1. Mai 1686, for denne Befordring kan læses i Pontoppidans Annaler, IV, Side 114. Medens han var i Aas, blev han tillige Provst i øvre Borgeysssels Provsti. Fra Aas blev han om Høsten 1694 forflyttet til Christiania Sognekald, hvor han da tillige blev Stiftsprovst.

Da Ribe Bispestol ved Biskop Anchersens Død 1701, 19. Juni blev ledig, indgav han under 2. Juli s. A. følgende poetiske Ansøgning til Kongen om dette Embede, saalydende:

*) Worm i sit «Lexikon over lærde Mænd» siger om ham: «Han har intet skrevet, uden adskillige Vers ved Leylighed,» af hvilke han nævner Titelen paa nogle faa Smaaskrifter.

**) Hr. Boe Nilsson Hegdal var Sognepræst til Strøm (Odalen) fra 1682 til sin Dod 1686 ved Fastelavnstider.

«Stormægtigste Monarch! Bisp Ancher sigis død, | Og Ribe Stift vacant; — Ens Dod en
«andens Brod. | Vil Gud, Kong Frederich, jeg bliver lykkelig; | Indtil jeg ogsaa døer, jeg
«takker ham og dig.»

Da denne Ansøgning slog an og skaffede ham det attraaede Embede, takkede han Kongen i følgende Vers:

«Stormægtigste Monarch!, som af Guds Forsyns Drift | I Naade kaldte mig herfra til
«Ribe Stift, | I Støvet for din Fod min Pen sig bøjer ned | Og takker Gud og Dig for samme
«Værdighed.»

Over disse Vers blev der gjort en Satire, som skal være optrykt i «Den Norske Huusven», 1ste Halvaarg. 18 . ., Side 127. Ogsaa Pontoppidan satiricerer over hans Versemagerier og omtaler ham i det hele ikke fordelagtigt.

Ved sin Ankomst til Stiftet forefandt han adskillige Uordener, hvilke han med en for vidt dreven Strengthed vilde rette, hvorved han paadrog sig Manges Uvillie, især af Ildesindede. Blandt disse skrev en Mag. Frantz Kyhn endog meget fornærmeligt mod ham. I 1711 skal der være bleven nedsat en Kommission over Biskoppen, der var sigtet for — til sin personlige Fordel — at have paalagt Præsterne adskillige Afgifter; men der kom nok Intet ud deraf, og Aaret efter blev han befordret til Fyens Bispestol. Det hedte om ham, at naar han hos en Præst saa en god Bog, bad han om at faa den laant, men glemte ofte at levere den tilbage. Saaledes kom han engang til en Præst, hvis Bibliothek han begjærte at faa se. Præsten svarede: «Mine Bøger er nedpakkede i Tønder, thi jeg kunde ikke have dem i Fred for Muus.»

1712, 5. Febr. blev han forflyttet til Fyens Bispestol. Ogsaa der forfulgtes han — ligesom tidligere i Ribe — af en forløben Prokurator, Anders Pederssøn Harkroug, en Landstryger og løsagtig Person, der yppede Proces med ham og tilsidst, gennem en anonym Klage, fik en ny Undersøgelseskommission i 1717 nedsat baade over ham, Stiftamtmanden og næsten alle Odenses Embedsmænd, men ogsaa her gik Bispem fri og slap med en ham af Kongen lejlighedsvis meddelt mundtlig Irettesættelse. (Helveg, I, Side 604.) Da han s. A. holdt Jubelprædiken i St. Knuds Kirke i Odense (i Anledning af Reformationen), blev han forvildet i sin Tale, hvilket angreb ham saa stærkt, at han ikke mere kom sig, men paa sin Visitatsrejse til Svendborg den 8. Novbr. 1717 blev syg i Sognepræstens (Hr. Povel Langelands) Hus, hvor han døde Fredag den 11. næstefter.

Han ligger begravet i Knuds Kirke i Odense — som det af Cantor Mummets Beskrivelse over denne Kirke, Side 240 lader til — uden nogen Mindesteen paa hans Grav. Denne er (efter Mummets Beretning) 4 Alen lang og 4 Alen og 15 Tommer bred og dækket af en Kuglehvælving. Det er vel saaledes rimeligt, at hans Enke († 1757) ogsaa ligger i samme Grav, forsaavidt det ikke forholder sig som Sagnet beretter, at hun skal have ladet sig begrave paa et særskilt Sted sammen med sine to Yndlingskatte. Dette Sagn beretter Digteren H. C. Andersen (født og opvoxet i Odense) i sin Roman *O. T.* (se hans «Samlede Skrifter», anden Udgave, Kbhavn 1876, Side 239, hvormed ogsaa kan sammenholdes det nævnte Verk af Mumme, Side 275—276, hvor det Samme omtales, — dog med den Variation, at den Afdøde, som ligger der med to Katteskeletter, henslængt i en aaben, simpel Kasse i en af Kirkens mindre Gravkjældere, *ikke* skal være Bispinde Muus, men en i 1688 afdød Karen Stephansdatter Rahm, der havde befalet, at hendes to Katte skulde dræbes og nedlægges med hende i Graven.

Biskop Muus's Portræt er stukket i Kobber med en lang latinsk Inskription af Assessor (Adolph Gothard?) Carstens.

Biskop Muus's første Hustru, hvem han ægtede (i Christiania?) 1680, 8. Juli, hedte Helle Christensdatter, døbt i Christiania 1662, 22. Aug., men findes neppe begravet der. Hun var Datter af Byfoged i Christiania Christen Christenssøn og Dennes adelige Hustru, Lisbeth Bendixdatter (Ahlefeldt?). Af dette sit Ægteskab havde Mag. Muus 3 Sønner og 3 Døttre. (Ifølge et latinsk Vers, han skrev om sine Børn, hedte de: *Elisa*, † 7 Aar gl., *Søren*, *Holger**), *Christian*, *Antonette*, † ugift i Odense 1758, 28. Juni, og *Ulrik*. En af Sønerne døde 1713 som Ritmester.

Af sit Ægteskab med Wibeke Lund havde Mag. Muus vel kun 2 Døttre — begge ugifte —, af hvilke den ene hedte Øllegaard Elisabeth, født 1709, 22. Aug. Begge antages døde i Odense.

c 3 En Søn af Etatsraad Chr. Lund («Lunds *D. b.*», ♂: Drengbarn), døbt «*in ædibus ejus*», ♂: hjemme i Huset 1678, 3. Juli. Dette maa være Christian Fredrik Lund, der blev Major.

(Maaske den «Fredrik Lundius», der 1698, 12. Marts blev Fenrik i Akershusiske Regiment (ved Vingerske Kompagni, under Kaptejn Gerhard C. Hirsch).

Han blev gift i Kjøbenhavn? . . . med Ingeborg Marie Foss, født 1680, 2. Aug. og † (i Danmark?)

(Datter af *Dr.*, Cancelliraad og Assessor i Højesteret Jens Foss til Svanø og anden Hustru, Anne Margrethe Svane.)

Som Enke efter Major Lund ægtede hun 17 . . en Major Köhler.

d 3 } «Christian Lunds Tuill.» (♂: Tvillinger) blev begravne paa Christ Kirkegaard i
e 3 } Christiania 1679, 20. Juli (formodentlig som nyfødte og udøbte.)

g 2³ Cathrine Matsdatter, født i Lund 1626, 1. Juli. Ubekjendt.

h 2³ **Michael Matsson** (adlet 1679, 5. Decbr. med Navnet **Wibe**), født 1627, 23. Decbr., † i Kjøbenhavn 1690, 1. Mai som Gehejmerraad &c. Skrev sig til *Frejensfeld*. Han blev Student (fra Viborg Skole) 1644, 2. Decbr. og tog Professor Ole Worm til Privatpræceptor. Michael «*Wibe*» studerede i Leyden og Paris Lovkyndighed, Politiek og Historie, og kom i 1650 tilbage, men rejste atter ud to Gange som Hovmester, nemlig 1) fra ca. 1651 til 1658 for Otto Scheel, Søn af Christen Scheel til Fusingø og Vallø, og 2) for Grev Christian Rantzaus Søn, Ditlev og hans Søstersøn v. Bauditz i 1658. Fra denne sidste Rejse kaldtes de snart hjem igjen paa Grund af Grev Chr. Rantzaus Død. Wibe forblev da paa Grevskabet Rantzau som den unge Greves Raad og Godsbestyrer. Da Kong Fredrik III den 26de Jan. 1661 havde anordnet en Kommission til at forfatte en almindelig Landslov, blev Wibe Medlem af denne Kommission, der bestod af 23 Medlemmer, tildels af Landets dygtigste Jurister. 16 . . blev han Vicekantsler i Glückstad og derfra i 1679 kaldet til at bestyre Kronprinds (siden Konge) Fredrik (IVs) Opdragelse og Undervisning. Den 15. Decbr. s. A. blev han optaget i Adelsstanden. Efter Lovkommissionens Afslutning udgik der under 16. April 1681 Ordre til *Wibe*, *Winding*, *Schøller* og *Scavenius* om — hver for sig — at gennemlæse hele Loven og derefter, 1 à 2 Gange om Ugen, at konferere med hinanden derom. 1683 blev han Vicepræsides i

*) Navnet *Holger* (*Oligerus*) turde i Biskop Blochs «Fyenske Gejstligheds Historie», hvor det nævnte latinske Vers anføres (i 1ste Bind, Side 196), være en Fejlskrift istedetfor «Øllegaard», thi Biskop Muus havde kun 3 Sønner, hvoraf vist Ingen hedte «Holger», og disse 3 Sønner nævnes jo ved Navn, nemlig: Søren, Christian og Ulrik. Derimod er det vist, at en af hans 3 Døttre (af 1ste Ægteskab) hedte Øllegaard, † 1707 og gift 1703, 19. Juli i Ribe med Mag. Jens Jermin, der døde 1742 som Sognepræst til Hjerm og Ginsing i Ribe Stift.

det danske Cancelli (efter Holger Wind). 1684, 5. Mai blev han Ridder (c: Storkors) af Danebrog. (Tog til Valgsprog: *Deo duce*, o: med Gud som Fører.) (Se forøvrigt om Michael Wibe de mere detaillerede Efterretninger om ham i nærværende Slægtbogs 2det Afsnit, hvor ogsaa hans og Frues Portrætter vil findes.)

Han ægtede 1667, 21. Juni (eller Juli?) Margrethe Cathrine Reimer, der var født i Krempe 1643, 30. Marts og † i Kjøbenhavn 1683, 9. Januar. (Datter af Krigscommissarius — senere Inspektør over Grev Chr. Rantzaus Godser i Jylland, Heinrich Reimer og Anna født Hannemann). Af dette Ægteskab havde Wibe 8 Børn, a 3—h 3.

a 3 Cathrine Hedevig **Wibe***), født paa det grevelige Rantzauske Slot Breitenburg 1669, 10. Oktbr. (eller 20. Oktober?) og død i . . . . 1731, 23. Oktober.

Gift i Kjøbenhavn? 1691 med Gehejmerraad &c. Vincentz **Lerche** til Rygaard og senere tillige til Stamhuset Lerchenfeldt, født 1666, 4. April og † 1742, 27. Juli. Han blev 1690, 7. Juni Ordenssekretær &c.; *R.* (o: Storkors) af Danebrog 1709, 21. Juli; Gehejmerraad 1717, 12. Februar; Overceremonimester 1726, 29. Juli; *R.* af *Elephant-Ordenen* 1731, 6. Juni og af *l'union parfaite* 1738, 14. August.

(Søn af den i 1679 adlede Assessor i Højesteret Peder Lerche til Rygaard.) Af Vincentz Lerches Børn levede kun 1 Søn frem, nemlig Christian Lerche, Gehejmerraad, der oprettede Stamhuset Lerchenborg og 1751, 31. Marts blev ophøjet i Grevestanden og var gift med Amalie, Rigsgrevinde af Leiningen-Westerburg, men døde barnløs.

b 3 **Ditlev Wibe** til *Frejenfeld* og senere til *Rosendals* forrige Baroni, Gehejmerraad og Statholder i Norge &c. Han var født paa Breitenburg 1670, 15. Novbr. og † i Christiania 1731 i Oktober. Ugift. (Om ham skal udførligen berettes i 3die Afsnit af nærv. Slægtbog, hvor ogsaa to forskellige Portrætter af ham vil findes.)

c 3 Anne Margrethe **Wibe***), født paa Breitenburg 1673, 23. Jan. og † . . . . . 1721, 19. Marts. Gift i . . . . . 16.. med Jægermester Fredrik **Svane** til Svenstrup, født i Kjøbenhavn 1662 og † . . . . 1730, 9. Oktober.

(Søn af «Erkebiskop» Hans Svane til Svenstrup og Maria Jørgensdatter Fuiren.)

Fredrik Svane kom engang med sin fulde Jagt ind i Kongens Vildbane og gjorde sig derved strafskyldig. Underrettet herom svarede Kongen: «Det har han Lov til, efterdi vi har gjort ham til vores Jægermester.» Derpaa blev Patent som Jægermester udfærdiget for ham af en tidligere Dato.

Af sit Ægteskab med Anne Margrethe Wibe havde Fredr. Svane kun én Datter, Maria, tilsidst kaldet «Grevinde af Svane». Hun var født 1691 og døde 1772; var 1) gift 1711 med Oberst Jesper Friis (den sidste Mand af «Hesselager-Friiserne»), som faldt 1716 i Stralsunds Belejring.

Anden Gang ægtede hun (1733?) den meget unge Greve Fredrik af Oertz, Kammerherre og Stiftamtmand i Ribe, Gehejmerraad &c., — et højst ulykkeligt Ægteskab, der — gennem stor Uenighed og paafølgende Processer — omsider endte med fuldstændig Skilsmisse.

*) De under a 3 og c 3 opførte to Søstre: Cathrine Hedevig Wibe, gift med Vincentz Lerche, og Anne Margrethe Wibe, gift med Fredr. Svane, maa i 1711 (for Pestens Skyld) med sine Mænd have flygtet over til Erik Sehested paa Lykkesholm i Gislev Pastorat (paa Fyen), hvilket sees af et Digt, som Præsten *der* (Hr. Jens Matsson Faber) skrev og som anføres i Holger Rørdams «Kirkehistoriske Samlinger», 4de Rækkes 4de Bind (Kjøbenhavn 1895), Side 60—61 i denne Præsts Biografi.

(Om denne Skilsmisseproces, der varede fra 1734—1751, se Carl Bruuns Illustrerede Kjøbenhavn, III, Side 216—217.)

d 3 Anne Christine **Wibe**, født 1675, 13. Decbr. † i . . . . 17 . . (før 1731).

Gift i . . . . 1690, ... med Etatsraad Reimer Peter v. **Rheder** til Wensien, Amtmand i Segeberg Amt, født i . . . . 1660, 29. August. † før 1731. Blev adlet 1683, 23. Juni.

(Hvem hans Forældre var, vides ikke.)

Uagtet Etatsraad v. Rheder fik 12 Børn (hvoraf 5 Sønner og 4 Døttre overlevede ham), uddøde dog Navnet allerede i 1782 med Sønnen, Konferentsraad og Generalpostdirektør Wilhelm Ludvig v. Rheder.

e 3 Christian **Wibe**, født i . . . . 1677, 18. Februar. † tidligt.

f 3 Charlotte Amalie **Wibe**, født i . . . . 1678, 3. Mai. † tidligt.

g 3 En Datter, N. N. † liden.

h 3 En Datter (formodentlig Fredrikke), der fulgte Moderen i Graven 1683, 7. Juni. (Se «Personalhistorisk Tidsskrift», 2den Række, III, Side 292, Note 7.)

i 2³ Karen Matsdatter, født i Lund 162 . † i Trondhjem 1698, 20. Marts*).

Gift (maaske i Trondhjem?) 165 . med Præsident i Trondhjem Andreas **Tønder**, der døde 1696, 23. November.

(Søn af Tolder og Foged paa Nordmøre Christopher Nilssøn — født i Jan. 1587, † 1656, 31. Decbr. — og 1ste Hustru, Sidsel Andersdatter?, — eller muligens af hans 2den Hustru, Karen Olsdatter.) (Af 19 Børn kjendes 12.)

j 2³ Mag. **Raphael Lund**, Provst og Sognepræst til Skogn i Trondhjems Stift, født i Lund 1630, 29. Januar og † i Skogn 1717 i April. Han har i en efter hans Svigersøn, Mag. Peder Leth paa Ytterøen «funden Haandbog» egenhændigen (og temmelig vidtløftigt) nedskrevet baade sit eget Liv og Levnet og tillige sine Børns Fødsler og Navne, hvilket hans Sønneson, Hr. Jakob Matsson Lund, Præst i Kragerø, «ordlydende har afkopieret». Alt Dette skal fuldstændigere blive meddelt i 4de Afsnit, men gjen-gives dog ogsaa her i sine Hovedtræk, da det jo nærmest her hører hjemme. Raphael Lund blev Student (fra Helsingør Skole) 1648, 2. Juni, og valgte Mag. Søren Pederssøn Callundan, Professor i Ethik — † 1657 — til Privatpræceptor**). Allerede 1650, 29. April blev han theologisk Candidat, — en Studietid, der maa forekomme os ubegribelig kort, men Datidens Latinskoler var jo ogsaa ganske anderledes knyttede til Kirken, end hvad der senere — og navnlig i vor Tid — er bleven Tilfældet med dem. Derpaa var han udenlands (i Tyskland og Holland) fra Mai 1651 til December 1654, da han kom tilbage til Kjøbenhavn. 1656, 13. Januar fulgte han sin Morbroder, Peder Wibe, til Trondhjem, hvor Denne var bleven Lehnsherre. Did kom de 1. Marts. 22. Søndag efter Trefoldighed s. A. fik han Kaldelse fra Menigheden i Skogn til at blive dens Sognepræst, hvortil han ordineredes i Trondhjems Domkirke 1. Søndag i Advent næstefter af Biskop Erik Bredahl. 1667 blev han Provst over Indherred, men frasagde sig dette sidste

*) Karen Matsdatter Lunds Navn og «Vaaben», — dette sidste visende «et gloende Sværd i blaat Feldt og fædrene Symbolum: *Sermo Dei unceptione gladio* (Guds Ord er skarper end noget tveegget Sværd), — fandtes i 1700-Tallet indbrændt paa en Vinduesrude i Nypen Kirke paa Lejnstranden (i Melhus) ifølge Beretning af hendes Broders Sønneson, Hr. Jakob Matsson Lund i sin Familie-Annotationsbog.

***) Det maa være fra Raphael Lunds korte Skolegangstid i Kjøbenhavn (1645—1646), at Christian IV blev opmærksom paa ham. Det heder nemlig, at Kongen en Dag mødte ham paa Kjøbenhavns Volde med en Bog i Haanden. Kongen standsede ham, tog Bogen, bladede i den og rakte ham den tilbage med den Formaning, at han maatte studere flittigt, saa at han kunde blive en saadan Mand, som hans Fader, Biskoppen havde været. Dette fortalte Mag. Raphael i sine ældre Dage oftere til sine Venner og Bekjendte.

Embede i 1704 paa Grund af Alderdomssvaghed, der i de sidste 10 Aar (af hans Liv) fordetmeste ogsaa hindrede ham i at forrette sit Præstembede. 1680 den 17. Juni blev han *Mag. philosophiæ* (uagtet han ikke var personlig tilstede i Kjøbenhavn). I 1684 blev Præstembedet ved Frue Kirke i Trondhjem ham tilbudt, men han vilde ikke forlade sin Menighed i Skogn. Ligesaa blev Trondhjems Bispestol i 1688

Mag. Provst Raphael Lund.

(efter Biskop, *Dr. Schletters Død*) ham tilbudt, men ogsaa den afslog han, hvilket vakte hans fornemme Slægts Mishag. Treschow, der i sine «Jubellærere», Side 237—240 leverer hans Levnetsbeskrivelse, beretter herom, ligesom ogsaa Mag. Raphael selv i sin Autobiografi omtaler, at Bispestolen blev ham tilbudt, men at han undskyldte sig med sin Alder og Svagelighed *).

*) Denne Mag. Raphaels Vagring for i 1688 at modtage Trondhjems Bispestol bragte i 1721 den senere saa berygtede Mag. Hans Trojel (der døde paa Munkholmen 1738), til at ansøge om Skogns Sognekald efter den da afdøde Mag. Johan Schjelderup. Han antog nemlig, at dette Præstekald maatte være større af Indtægter end selve Bispestolen, siden at Mag. Raphael ikke havde villet forlade det. Trojel fik det da ogsaa, men indsaa snart, at han havde gjort Fejlregning, hvorfor han ogsaa fik kongl. Til-ladelse til at forblive i sit forrige Kald (paa Christianshavn) og desforuden 200 Rdl. aarlig af Skogns Kald. (Se Erlandsen, I, Side 300—302.)

I 1675 foredrog han for Statholder Gyldenløve, at hans Odelsgaard *Skaanæs* (af Skyld 3 Pd. og 2 Øre) blev ham betaget «ved deud schandzis och Magazinhuuses opbyggelse». Han bad derfor om at maatte faa sine udlagte Penge igjen eller ogsaa andet Gods til Vederlag. Statholderen beordrede Amtmand Joachim Fredrik Wind — istedetfor denne Gaard — at udlægge til Hr. Raphael saameget af Kongens Gods, «som ey till Militien bort Assigneret er», som kunde beløbe sig til lige Skyld og saa foranstalte Skaanæs besigtiget af Sorenskriver og Mænd «och Sat for den schyld, som den Kand erachtis goed for at Udgifue». (Dateret 17. Juli 1675).

Han har vel da som Vederlag faaet sig udlagt til Ejendom Gaarden *Alstahoug*, som han imidlertid i 1684 (ved Mageskifte) bortbyttede imod den i Hovedsognet liggende Gaard *Ejde*, som før var Præstegaard. Herved blev da Alstahoug gjort til Præstegaard, hvilket den fremdeles er indtil denne Dag.

Idet vi nu gaar over til Magister Raphael Lunds tvende Ægteskaber, hans mange Børn og talrige Efterslægt, kan vi ikke undlade at beklage, at han ingen Oplysning har efterladt sig om sine Forældre og navnlig om sin Moder, men derimod spildt desto flere Ord paa at gjentage, næsten ordlydende, de samme gode Ønsker for sine nyfødte Børns timelige og evige Vel, hvorpaa de efterfølgende Blade i nærværende Bog noksom vil afgive Vidnesbyrd.

Magister Raphael Lund var gift 2 Gange, nemlig:

- 1) i Trondhjem 1657, 12. Søndag efter Trefoldighed med Gidsken Schjelderup, som † i Skogn 1665, 29. Septbr. Kl. 8 Aften.

(Datter af hans Formand i Skogn, Bispesønnen Jørgen Pederssøn Schjelderup og Anna Busch.) (5 Børn, nemlig: *Anna, Jørgen, Mats, Anna* og *Inger*. a 3¹ til e 3¹ incl.)

- 2) i Trondhjem 1669, 3. Januar med Sophie Randulf, født i Daviken 1650, 1. Januar og † . . . . .

(Datter af Foged i Nordfjord — senere i Guldalen, samt Forvalter over Rejn Klosters «Amt» — Jens Pederssøn Randulf, der døde 1682, 22. Juli, og Hustru, Kirsten Pedersdatter.) (18 Børn, nemlig: *Jens, Jørgen, Gidsken, Kirsten, Peder, Christian, Christence, Christian, Iver, Michael Wibe, Raphael, Mette Sophie, Mats, Else, Iver, Margrethe, Susanna Marie* og *Jens* (o: f 3² til x 3²). Flere end disse 23 Børn af begge Ægteskaber — Alle fødte i Skogn — nævnes ikke af Faderen.)

a 3¹ Anna (Raphaelsdatter) Lund, født i Skogn 1658, 6. Juli. † strax (hjemmedøbt).

b 3¹ Jørgen Lund, født 1659, 11. August. † s. A. 10 Uger gl.

c 3¹ Hr. Mats Lund, født 1660, 24. Septbr. † 1684, 27. Januar. Blev Student 1678, 19. Juli (fra Trondhjems Skole). Han havde Ventebrev paa Frue Sognekald i Trondhjem, men døde forinden af en Forkjølelse, han paadrog sig («paa *Ejdet*») under et Besøg hos sin Søster, Anna, gift med Foged Jens Olsson i Numedal (o: Namdalen). Frue Sognekald blev da givet hans Svoger, Mag. Sebastian Whitte. Mats Lund «var af Gud synderlig begavet paa Prædickestolen», siger Faderen om ham i sin ovenciterede «Haandbog».

d 3¹ Anna Lund, født 1661, 22. Decbr. Kl. 8 Morgen. † i . . . . 1704, 25. April. Gift i Skogn? 1680, 15. Septbr. med Foged i Numedal (o: Namdalen) **Jens Olsson**, som var født 1643, 30. Decbr. og døde i Embedet 1698. (Sit sidste Regnskab aflagde han for Aaret 1696.) (En Pros Larssøn var i 1697 konst.

Foged. Hvad Aar Jens Olsson blev Foged der, vides ikke. Hans Formand som Foged der var formodentlig Lauritz Eriksson Blix, som kom did i 1657, og hans Eftermand var Jakob Jespersen.)

Af Foged Jens Olssøns 3 Sønner og 5 Døttre kjendes kun 1 Søn af Navn, og han kaldte sig **Lund**, nemlig:

a 4 **Ole Lund**, der af Hr. Jakob Matsson Lund (i hans ovenomtalte «Annotationsbog») angives at have været gift med «den daarlige Margrete Træskow».

Hvad denne Ole Lund var, vides ikke. Har han været Officér, saa kan han muligens være den «Oluf Lund», der (ifølge «Kjøbenhavns Postrytter» for 1735, Side 61) fra sin Stilling som Pr.løjtnant ved Trondhjems Fri-kompagni og karakt. Kaptejn, under 19. Aug. s. A. blev «virkelig Capitaine og Cheff» for den afdøde Major Mentzonius's Compagni under (den danske) Generalmajor Peter Andreas Scavenius's Marineregiment (∴ det senere saakaldte 1ste jyske Regiment)*).

Ifølge samme Hr. Jakob Lunds «Annotationsbog» skal disse Ægtefolk have haft en Datter, som var gift med en «Søn af Mag. Peder Lund i Trondhjem»***)

e 3¹ Inger Margrethe (Raphaelsdatter) Lund, født 1663, 24. Septbr. Kl. 9 Aften og † i Trondhjem 1739 i Novbr. «74 Aar gl.», siger Erlandsen (istedetfor vel rettelig 76 Aar gl.)****).

Gift i Skogn 1684 med Mag. Sebastian **Whitte**, Sognepræst til Frue Kirke i Trondhjem.

Han var vel født i Sundalen ca. 1654 og døde i Trondhjem 1721, 20. August.

(Søn af Sognepræst til Sundalen Christopher Sebastianssøn Whitte og Else Lambertsdatter Balchenborg, som var en Broderdatter af Bispinde Brochmann.)

Han blev Student (fra Trondhjems Skole) 1675, 19. Juli, Baccalaureus 1676, 6. Juni og Magister 1682. Var i nogen Tid Decanus paa Communitetet i Kjøbenhavn og blev 1684, 5. April Sognepræst til Frue Kirke i Trondhjem (hvilket Embede hans Svoger, Mats Lund skulde have haft, om han havde levet.) Han fik 29. Mai 1687 kongl. Bevilling til — ligesom hans Formand, Mag. Ole Tønder — at betjene Garnisonen i Byen og paa Munkholmen. (Se forøvrigt om ham og hans mange Processer med Biskop Krog, Erlandsens «Præstehistorie», I, Side 66—67.) (Af 4 Sønner og 6 Døttre døde 5 Børn som smaa.)

*) En «Capitaine Lund» under Oberst Johan v. Mangelsen (daværende Chef for 3die Trondhjemske Regiment), fik 1735, 21. November Afsked i Naude. (Se «Postrytteren» for Novbr. 1735, Side 84.)

En anden «Capitaine Ole Lund» af 2det Trondhjemske Regiment (hvis Chef den samme Oberst Johan v. Mangelsen var fra 1737 til 1755), fik 1739, 10. Juli (paa Ansøgning) Afsked. («Postrytteren» for s. A., Side 74).

**) Dette klinger noget apokryfisk. Ifølge Erlandsen, I, Side 54 havde Hr. Peder Lund, der fra 1729 til sin Dod i 1731 var residerende Kapellan til Trondhjems Domkirke, ingen Børn med sin Hustru, Gunhild Barhov, ligesom Erlandsen heller ikke kjender noget til, at Hr. Lund har været gift mere end denne ene Gang; men af Wibergs danske Præstehistorie, II, Side 134 sees, at han ogsaa maa have været gift med Stiftsprovstdatteren fra Kjøbenhavn, Maria Johansdatter Dorscheus, der nemlig — som Enke efter Hr. Lund — i 1734 ægtede Sognepræst til Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn, Gerhard Treschow (Forfatteren af «Danske Jubellærere»), og af dette sit 2det Ægteskab kan jo Hr. Peder Lund have haft en Søn, der kan have ægtet Datteren af denne Ole Lund, der var gift med «den daarlige Margrete Træskow».

***) Mærkeligt nok levede der i Danmark paa samme Tid ogsaa en Inger Margrethe Lund, der 1) var gift med Hr. Jens Sørensen Koch, der fra 1692 til sin Dod i 1714 var resid. Kapellan til Skovlænge paa Lolland, hvorefter hun 2) ægtede Degnen i Hillested, Jens Mule.

f 3² Jens Lund, født 1670, 12. Juli, † 16.. som Student paa Rejse fra Kjøbenhavn. (Han er formodentlig den «*Johannes Lundius*», som tilligemed «*Georgius Lundius*» [o: hans næstfølgende Broder, Jørgen Lund?] 1690, 25. Juli blev privat dimitteret til Universitetet, hvor de begge valgte Will. Worm til deres Privatpræceptor.)

g 3² Jørgen Lund, født 1671, 10. Oktober, «en Tirsdags Nat» Klokken mellem 12 og 1. Han er sandsynligvis den «*Georgius Lundius*», der — sammen med sin Broder (?) «*Johannes Lundius*» — blev Student 1690, 25. Juli (begge privat dimitterede og vælgende sig Professor Willum Worm til Privatpræceptor). (Universitetsmatriklen II, 3die Hefte, Side 173, kfr. Side 180, der viser, at «*Georgius Raphaelis Lundius*» 1691 den 18. Mai blev *Philosophie Baccalaureus* (under Dr. Caspar Bartholins Dekanat).

Om denne Jørgen Lund beretter Brodersønnen, Hr. Jakob Matssøn Lund i sin «Annotationsbog» Følgende:

Han «var Student og fik et slet Giftermaal i *Maria Brix*. Han rejste siden til K.havn at sollicitere og blev *Krigs Raad* og der døde. Hun lod sig imidlertid besove af en ved Navn *Lorentz Angel*, hvorpaa hun rejste til Hitteren at ligge i Barselseng, fik Tvillinger og døde tilligemed dem. Jørgen havde med hende 3 Børn» (nemlig nedennævnte Søn, Raphael og 2 ubekjendte Døttre).

Jørgen Lund blev gift med hende (*Maria Brix*) i Trondhjems Domkirke 1697, 12. Januar.

a 4 Raphael (Jørgenssøn) Lund, «Underofficier».*)

*) Han er vel den «*Raphel Lund*», der med to Consorter nævnes af Statholder Wibe i en Skrivelse til Stiftamtmand Reitzer i Trondhjem, dateret Christiania 1. Juli 1724, hvor det heder:

«Hvad Procurator Mouritz Borchhorst for mig haver andraget, fornemmelig angaaende Friderich Rølfen, Anders Petersen og Raphel Lund, hvilke formedelst deris Mislighed med et udi Holland assureret Skib skal være arresterede, og hem^{te} Mouritz Borchhorst formeener, at de ei saa sikker skal være forvarede, som de burde, ei heller at der skal være gjort anstalt om deris Underholdning i arresten, vilde Hr. Stiftbefalingsmand af hofølgende videre behage at fornemme. Thi vilde Hr. Stiftbefalingsmand derudinden anordne det, som er conform med Loven og de i samme Sag allernaad. udstedde befalinger. Jeg forbliver» &c.

(Se Side 28 i en af Wibes Protokoller fra 18. April 1724 til 31. Marts 1727, indbunden i Pergament og nu opbevaret i Rigsarkivet blandt Akershus Stiftamtmandsarkivalier.) Paa Pag. 40 og 41 i samme Protokol findes endvidere følgende to, i Forbindelse hermed staaende Skrivelser fra Wibe, — begge af 9. Septbr. 1724, daterede fra K.havn, det ene til Stiftamtmand Reitzer og det andet til Byfogden i Trondhjem, Jens Hammer, saalydende:

«Som det Hs. Kongl. Maj. allerunderdanigst er bleven foredraget, hvorledes Hr. Etats Raad ved sine tvende Resolutioner af 17de Juni og 20de Julii sidstl. udi en af Procurator Thams for Byetinget udi Trundhiem indstevnt Sag imellem ham paa den ene og Gen. Fiscalens Fuldmægtig udi Trundhiem, Mouritz Borchhorst paa den anden side, angaaende at hem^{te} Mouritz Borchhorst skal udi sine Skrifter have Beskyldt og angrebet fornævnte Tams paa sin Ære, ligesom hand udi en af Commissarier der sammesteds paadomt assurance Sag skulle have forløkket Vidnerne til at Vidne falsk m. m., som er andraget, skal have befalet Byfogden udi Trundhiem ikke at udstedde eller modtage noget Lovmaal imod benevnte Gen. Fiscalens Fuldm. og ei heller sig med noget, som udi (den) bekjendte assurance Sag haver nogen influence eller af den sig i ringeste maader reiser — indtil videre allernaad. Befaling — at befatte eller videre i Sagen at foretage. Saa haver ieg Hr. Etats Raad og Stiftamtmand herved skullet bekiendtgjøre, at ieg, under Kongl. allernaad. Befaling, under denne Dags Dato haver anordnet Byfogden i T.hiem, at hand straxen udi denne Sag kiender og dømmer saaledes, som hand for sine Overdommere det agter at forsvare. Og endydermeere haver ieg, efter Hoystbemeldte Hs. Kongl. Maj.s allernaadigste videre anordning, Hr. Stiftbefalingsmand herved skullet tilkjendegive og betyde, at hand herefter lader de indstevnte Sager have deris fri gang for Retten og ei ved nogen slags Resolutioner fremdeles hindrer Dommerne udi Sagerne forsvarligen at dømme. «Jeg er ellers altid» &c.

Det andet Brev af 9. Septbr. 1724 fra Wibe til Byfoged Jens Hammer, dateret K.havn, lod som følger:

Som Ungkarl og staaende ved Consumtionen begjærte han 1718, 1. Juni i Trondhjems Domkirkesogn Trolovelse med Marithe Andersdatter (Killingberg), med hvem han vel kort efter maa være bleven gift, da han endnu samme Aar lod sin første Søn døbe i Domkirken, hvor ogsaa hans senere fødte Børn sees at være blevne døbte. (Ialt 6 Børn fødte i samme Menighed og døbte med obscure Faddere.)

(En Underofficér Raphael Lund havde ellers 1736, 18. Oktober i Trondhjem (Fruekirke) en uægte Søn, Anders, til Daaben. (Barnets Moder hedte Boel Andersdatter, som stod aabenbar Skrifte der 1737, 8. Decbr.) Han derimod hørte til Tingvold Præstegjæld, hvorfor Sognepræsten der (Hr. Munthe) blev underrettet om Sagen. Mon han kan være den under p 3² her udenfor opførte Raphael Raphaelssøn Lund, der var født i Skogn 1682, 14. Mai?)

a 5 John, døbt 1718, 5. Novbr.

b 5 Fredrik Christian, døbt 1720, 24. Febr. Formodentlig † tidligt.

c 5 Kirsten, døbt 1721, 4. Novbr.

d 5 Lucine, døbt 1722, 15. Decbr.

e 5 Fredrik Christian, døbt 1724, 15. Juli. Er vel den «Provisor Fredr. Chr. Lund», der 1752, 26. Oktbr. i Trondhjem ægtede Enke Ingeborg Christensdatter, og ligesaa er han vel den «Fredrik Christian Lund, Enkemand og Provisor ved Artilleriet», der blev gift 1759, 8. Marts i Trondhjems Domkirke med Enke Siri Eriksdatter, — forøvrigt ubekjendt*).

f 5 Johanne Raphaelsdatter, døbt 1726, 9. Septbr.

b 4 En Datter (af Krigsraad Jørgen Lund). Ubekjendt.

c 4 En Ditto. Ligeledes ubekjendt.

h 3² Gidsken (Raphaelsdatter) Lund, født i Skogn 1672, 19. Septbr. (en Thorsdags Aften Kl. 9). † der 1699.

Gift 1) 16 .. med Hr. Morten Melchiorssøn **Thune**, født i . . . . . 16 ..
† i Mai 1695 som personel Kapellan fra 1689, 8. Mai hos Hr. Raphael i Skogn, hvem han havde Løfte om at succedere, om han havde over-

«Endskiont Stiftamtmand og Etats Raad Reitzer ved sine tvende Resolutioner af 17de Junii og «20de Julii sidstleden haver inhiberet hannem ei at domme udi den af Procurator Peter Thams indstevnte Sag imod Gen. Fiscalens Fuldmægtig udi Trundhiem, Mouritz Borchhorst, angaaende at «Thams af hannem udi hans Skrifter paa sin Ære skal være beskyldt med flere andre Beskyldninger «udi (den) bekiendte assurance Sag, som og haver befalet Hr. Byefoget, til videre allernaadigst Befaling, ei at befatte sig med noget, som i den bekiente assurance Sag haver nogen influence eller «af den sig i allerringeste maader reiser,

«Saa er det dog Hs. Kongl. Majts allernaadigste Villie og Befaling, at Hr. Byefoget, uagtet «Stiftbefalingsmand Reitzers udstedte Resolutioner, strax udi ovennevnte Peter Thams's for Byetinget «indstevnte Sag kiender og dommer saaledes som hand det for sine Overdommere vil forsvare, hvilket «ieg hannem til allerunderdanigst efterlevelse haver villet bekiendtgjøre. Jeg er» &c.

Byfoged Hammer dømte 1725, 11. Jannar Borchhorst fra sin Ære og til at bøde sine 3 Mark, men Dommen blev af Kongen kasseret, og Hammer fik en drøj Skrabe. (Se 3 Skrivelser herom i samme Protokol, Pag. 170--172 og ligesaa Pag. 208.)

En Raphael Lund blev 1727, 22. Decbr. Pr. lojtnant ved Oberst Schaur Roths (2. 2: søndre) t.hjemiske Regiment og fik Afsked 1743, 19. Juli. Han er vel den «Raphael Lund, aftakket Lieutenant, død hos Jansen», og begravet i Akershus Slotsmenighed 1745, 6. Decbr., 32 Aar gl.

*) En Peder Andreas Lund, Smedmester, havde 1802, 22. Aug. (i Frue Kirke i T.hjem) et Barn, Fredrik Christian, til Daaben. Barnets Fader kan gjerne have været en Søn af ovenstaaende Provisor Fredrik Christian Lund.

levet ham*). Han efterlod 2 Sønner og 1 Datter, hvilke alle nok døde ugifte (?).

Gift 2) i Trondhjem 1697 i Oktober med sin Faders Eftermand i Skogn, Mag. Johan **Schjelderup**, som vel var født i Trondhjem og som døde i Skogn (af Stensmerte) 1721, 9. Mai (begr. 23. Mai, da Biskop Krog holdt Ligprædiken over ham af Aabenb. 2, 17).

(Søn af Mag. Søren Hanssøn — Sognepræst fra 1658 til Trondhjems Domkirke, † 1679 — og Bispedatteren Anna Pedersdatter Schjelderup, efter hvem alle hendes Børn optog Familienavnet *Schjelderup*).

Han blev 1703, 24. Marts personel Kapellan hos Mag. Raphael i Skogn, — ligeledes med Successionsret efter ham, og betjente fra 1704 af hele Embedet i Dennes fleraarige Affældighed.

1706, 11. Mai blev han Magister og 1718, 19. Jan. Provst. (Erlandsen siger, at han ingen Børn havde i dette sit Ægteskab, men ifølge Hr. Jakob Matssøn Lunds Annotationsbog skal han have haft en Søn, der døde som Guvernør i Guinea, og en liden Datter, som blev ligget ihjel af Ammen.

Efter sin første Hustru, Gidsken Lunds Død ægtede han 1705, 28. Oktober Karen Jensdatter Collin fra Trondhjem.

i 3² Kirsten Lund, født 1673, 13. Novbr. Kl. 8 Aften, paa Ejdet, og † paa Aanæsset i Tingvold 1757, 19. April. Trolovet i Skogn 1694, 24. April og gift 31. Mai s. A. med Mag., Provst Jens **Juel**, † 1727, 9. Decbr. som Sognepræst til Tingvold. (Søn af Kjøbmand og Nordlandshandler i Trondhjem Thomas Juel og altsaa en Broder af den 1723, 8. Marts for Landsforræderi halshuggede Amtmand Povel Juel.)

Han blev 1691 Sognepræst til Ytterøen og 1706 til Tingvold; Magister 1706, 11. Mai og Provst i Nordmøre 1707, 17. Aug. (Af deres 8 — eller 9 — Børn var Raphael Lund Juel, født 1695, 28. Juli og † 1742, 23. Juli som Sognepræst til Vang paa Hedemarken, samt Joh. Mich. Wibe Juel, Kbmd. i T.hjem, hvis 6 Børn kaldte sig «*Wibe*».)

j 3² Peder (Raphaelssøn) Lund, Oberstløjtnant, født paa Ejdet i Skogn 1675, 10. Febr. (en Thorsdag Aften Kl. 8) og † sammesteds 1721, 7. Juli. Var efter sin Fader Ejer af denne Gaard.

Han blev Færnik ved Trondhjemske Regiment 1697, og 1700, 6. April Løjtnant ved sit forrige Compagni (∴ det Værdalske), hvis Chef var Oberstløjtn. J. v. Lemfort. Fik Kaptejns Karakter 1703, 2. Juni (?); men «efter Brigadier Schultz's Skrivelse af 22de Decbr. 1703 beklæder denne Lund sin Lieutenants Charge fremdelis». Virkelig Kaptejn blev han 1704, 26. Aug. ved Stjørdalske Kompagni af samme Regiment. 1717, 4. Aug. blev han Sekondmajor ved 1. (∴ nordre) Trondhjemske Regiment og 1718, 30. Decbr. Oberstløjtnant der.

(Hans Fane hang 1823 i Alstahoug (Skogns) Hovedkirke med hans «Vaaben», som — ifølge L. D. Klüwers «Norske Mindesmærker», Side 64 — viste et fredélt Skjold, i hvis 1. og 3. Kvartér en Paafugl i grønt Feldt og i 2. og 4. en Haand med et draget Sværd i rødt Feldt. Paa Hjelman 2 hvide Vinger med en Paafugl i Midten.)

*) I Alstahoug (Skogns) Hovedkirke hang i 1823 (ifølge Klüwers «Mindesmærker») en Fane over en Ritmester og Kaptejn ved det nordlandske Kompagni, Michel Mortensson Thune, født i Kjøge 1633, 22. Oktbr. og † i Skogn 1704, 15. April. Da Klüwer maaske kan have læst «Michel» istedetfor «Melchior» som denne Mands Fornavn, saa kunde muligens ovennævnte Hr. Morten Melchiorsson Thune være en Søn af denne Kaptejn.

Han blev gift i Trondhjem (i Huset) 1706, 21. Juli med Eleonore Sophie Dreyer. (Fødsel og Død ubekjendt.) (Datter af Lagmand i Trondhjem Peter Dreyer og hans rige brasilianske Hustru, Anna Catharina van Stricht.) Som Enke efter Lund ægtede hun 1742, 25. Aug. i Trondhjem Major Hans Ogmann Grøn, der var født ca. 1687, blev 1750, 4. Marts «Oberst af Infanteriet» og vel er den «Oberst Grøn», der — ifølge «Trondhj. Adresseavis» No. 18 for 6. Mai 1774 døde ved den Tid i Inderøens Fogderi.

Oberstløjtn. Peder Lund havde kun 1 Søn, og han var umyndig ved Fædrens Død i 1721.

a 4 Peter Raphael Lund, Officér, født i . . . . . 170 . og † 4. Decbr. 1740. *)

Han blev 1727, 7. April Pr.løjtnant i 1. Trondhjemske Regiment, ved Kapt. J. Coldevins (Frostenske) Kompagni og 1733, 25. Juli Kapt.løjtnant (ved Værdalske Kompagni). Udslettet i Kalenderen for 1741. (En «Major Lund» ved Oberst Heinens Regiment — o: 1. Trondhjemske — blev, efter Ansøgning, 1740, 29. Juli i Naade dimitteret. Det er denne Peter Raphael Lund).

Peter Raphael Lund blev 1734 gift i . . . . . med Birgitte Helene Leth, som var døbt i Trondhjems Domkirke 1707, 17. Septbr. og døde 1765, 9. Mai. (Datter af Kjøbmand i Trondhjem Hans Leth og Anne Hansdatter Kembler). (2 Børn vides):

a 5 Peter Abraham (Peterssøn) Lund, Major i Danmark, født i Værdalen 1735 og † i Kjøbenhavn 1790, 26. Febr.

Han skal først have været Løjtnant ved Grenadergarden (?) og senere Kaptejn ved «Norske Livregiment» i Danmark.

Om Peter Abraham Lund, hvis senere Skjæbne i Danmark jeg i 3 à 4 Aar forgjæves havde søgt Oplysninger om hos Forretningsføren for «Genealogisk Institut» i K.havn, Hr. Sofus Elvius, blev jeg tilsidst, ved hans velvillige Skrivelse af 2. Septbr. 1895, tilstillet følgende to Originalattester, hvoraf her Gjenparter meddeles:

1) En Attest, udstedt 26. Septbr. 1755 af Hr. Peder Offesen Krog, der fra 1747 til sin Død 1779, 26. Oktbr. var Sognepræst til Værdalen, der bevidnede, at Peter Abraham Lund, født 1735, var døbt i Værdalen 1ste Søndag i Advent s. A.

Denne Attests Tilværelse maa være gaaet Peter Abr. Lund af Minde, thi da han — som Eukemand efter sin 1ste Hustru, Petronelle Coucheron — i 1783 agtede at indtræde i nyt Ægteskab og til den Ende henvendte sig til den daværende Sognepræst i Værdalen, Hr.

*) Om denne Peter Raphael Lund skrev Statholder Wibe 1729, 5. Febr. følgende Brev til Stiftamtmand Jak. Benzon i Trondhjem:

«Hvad Lieutenant Peter Rachael (*sic*) Lund haver indberettet angaaende den fornærmelse, hand formeener sig af Stiftsambtskriver Christian Ulrich Tønder at være wederefaret ved det, hand hverken i mindelighed eller ved Beskiekelse haver været at fornaa til at tage i Betaling en hans Sal. Fader, «Obristlieutn. Peder Lund udj Arv tilfalden Hoykongelig Obligation, stor 200 Rdl. med indestaaende «Renter for de paa Auctionen i Trundhiem 3 kiøbte Gaarde, nemlig *Garnesse, Holmen* og noek en «Part i *Holmen* i *Werdalen* beliggende, med videre, behager Hr. Stiftsbefalingsmand at fornemme «af indsluttede, Og som Jeg af den mig med sidste Post fra Hr. Stiftsbefalingsmand tilstillede «Original Auctionsforretning har erfaret, at bemelte Lieutenant Lund er bleven disse ovenmelte «Gaarde tilslagen paa Obligation, Saa wilde Mand derfor behage at giøre sig underrettet, hvorfor «Stiftsambtskriveren ikke denne paaberabende Obligation til Betaling har villet imodtage, forend at «Skiffteforvalternis Attest hosfuldte, at samme var Lieutenanten arvelig tilfalden. Jeg forbliver &c.

(Af Wibes «Ordre-Protokol», No. 58, fra 14. Oktbr. 1726 til 13. Septbr. 1731.)

Jakob Hersleb Krog, der fra 1779 til sin Død 1799, 24. Juli var sin Faders Eftermand som Sognepræst der, fik han af ham følgende Attest, der her gjengives ordlydende:

2) *Chr. VII.* Sex Skill. 1783.

«Da S. T. Hr. Major Peter Abraham Lund i Kiøbenhavn har under 27. Sept. «d. A. reqvireret sin Døbe-Atteste af mig som Stædets Sogne-Præst, Saa er det «Ieg icke efter den anbefalede Formular kan saadan attestere udstæde, siden dette «Præstegældts gamle Ministerial-Bog ved min Sal. Formands Skifte-Behandling er «kommen af Veyen, og icke efter ald muelig Efterspørgselt været at faae igien. «Men icke destoe mindre er det overaldt her i Præstegældtet og de angrændsende «en almindelig bekjendt Sag: at Velbemeldte Hr. Major Peter Abraham Lund er «udi Aaret 1735 født paa Gaarden Swinhammer i Hoved-Sognet, ligesom døbt i «Stikkelstads Hoved Kirke, af Forældre Hr. Capitain-Lieutnt. Peter Raffel Lund, og «Moderen Birgitha Hellena Leth, hvilket aldt Ieg bekræfter med min underskrift «og hostrykte Signet. Wærdahls Præstgaard den 30te Septbr. 1783.

I. H. Krog.

P. Loci.»

(L. S.)

«At det er udgiverens egenhændige Underskrift, og at mig intet er Bekient, «som Kunde Svække Jndholdens troeværdighed Attesterer *Heyer,*
Capitaine af Infanteriet.»

Gift 1) i Kjøbenhavn 1765, 6. Novbr. med Petronelle («Pernille») Coucheron, der var født paa Gaarden Hvattum i Gran (Hadeland) 1729, 4. Febr. (døbt 10. Febr.) og † i Danmark 1779, 16. Oktbr. (Datter af Oberst og Chef for 1. — 3: nordre — Bergenusiske nationale Inf.regiment Anton Jakob v. Coucheron og 2. Hustru, Henrica Antonette Lillienkjold.) Om de havde Børn vides ikke.

Gift 2) i Zebaoths Kirke 1783, 28. Novbr. med Christiane Augustine Kalckreuth, døbt i Kjøbenhavn (Zebaoths 3: Garnisons Kirke) 1754, 22. Novbr. og † i . . . . 1800, 29. Aug.*). (Datter af Løjtnant ved Grenadérkorpset Georg Stein Kalckreuth og Abel Cathrine Liebert). Lund var dimitteret fra Krigstjenesten som Major, da han 30. Oktbr. 1783 af Hr. Treschow til «den Herre Zebaoths Kirke» i Kjøbenhavn fik Døbeattest for sin Forlovede, Christiane Augustine Kalckreuth. (Se Lidt om hendes Fader i «Personalthistor. Tidsskr.», 4de Række, I, Side 59.)

b 5 Ernestine Eleonore Susanne Lund, født 1736, 13. Febr. † i Trondhjem 1779, 24. Febr., 44 Aar gl.

Gift i Trondhjem (Domkirken) 1755, 29. Januar med Kaptejn — senere Oberst-løjtn. — Peter **Koefoed**, der beboede (og ejede?) Gaarden Skjeringstad i Melhus, hvor han i 1777, 20. Marts holdt Auktion over Besætning, Gaardsredskaber &c.

Han var født i . . . . 1721, 13. Marts og døde i Trondhjem 1778 i Juni.

(Han kan muligens have været Søn af den paa Julius Bidstrups Stamtavle over *Koefoed A.*, Side 71 opførte Kaptejn Hans Holgerssøn Koefoed i Nordmøre, gift med Anne Christine Kyhn.)

Peter Koefoed blev 1739, 4. Septbr. Færnik *réformé* i Oberst Emahusens (3. Trondhj.) Regiment; virkelig Færnik 1741, 23. Juni; Løjtnant ved Børsenske Compagni 1745, 29. Marts; Kapt.løjtnant der 1747, 13. Aug.; karakteriseret Kaptejn 1751, 24. Febr.; Chef for Bynæsiske Compagni 1751, 21. April; «Major af Infanteriet»

*) Major P. A. Lunds Enke, født Kalckreuth, ægtede i Juli 1791 Ritmester ved Husar-Regimentet Otto Carl Baltazar von der Osten, født 1734, 27. Juni og † 1792, 5. Oktbr., Søn af (Vicestatholder Johan Wibes Datterson), Generallojtnant Otto Christopher v. d. Osten og 2den Hustru Fredrikke. Dorothea Körbitz.

1761, 16. Septbr. Han er formodentlig udtraadt af Militærtjenesten med Oberstløjtnants Karakter.

k 3² Christian (Raphaelssøn) Lund, født i Skogn 1676, 29. Marts. † s. A. nogle Uger gl.

l 3² Christence Lund, født 1677, 20. April (∴ Fredag Nat, omkring Kl. 12). † . . . . .

Gift i Skogn før 1704 med Enkemand, resid. Kapellan til Trondhjems Domkirke, Magister Nils **Juel**, der var født i Trondhjem 16.. og døde der 1713.

(Søn af Kjøbmand Thomas Juel og Broder af den her foran, under i 3², paa Side 17 opførte Provst Jens Juel.)

Han blev 1693 residerende Kapellan til Domkirken og døde i Embedet 1713. Var 3 Gange gift, nemlig: 1) med Ingeborg a Møinichen; 2) 1701, 3. Febr. med Anna Olsdatter Borchmann, der døde 19. Apr. samme Aar, og 3) ægtede han Christence Lund, med hvem han fik 3 Børn. (Se Erlandsen, I, Side 54.)

m 3² Christian Lund, født 1678, 19. Septbr. (∴ Nat til Fredag). † 1703 paa Alstahoug af Podagra, 25 Aar gl.

Var Student fra 1697, 17. Juli og valgte da Mag. Joh. Birkerød til sin Privatpræceptor.

n 3² Iver Lund, født 1679, 30. Septbr. (en Tirsdag Kl. 4 Efterm.). † 1685, 22. Juli, Kl. mod 9 Aften.

o 3² Michael Wibe (Raphaelssøn) Lund, født 1680, 18. Oktober Kl. 7 Morgen. † paa Ejde «i Ørlandet» 1770, 8. Mai som «Studiosus». (Han er udentvivl den «Michaël Wibe», som — 20 Aar gl. — blev Student fra Trondhjem 1701, 22. Juli.)

Om ham har Brodersønnen, Hr. Jakob Matssøn Lund i sin Familiebog noteret Følgende:

«Blev, da han var Student, som halvtullet formedelst et Fruentimmer ved navn *Ane Ramlulf*, som siden fik *Lorentzen*, som fixerede (∴ narrede?) Ham. Har siden som «Jerusalems Skomager vandret verden om, baade i Ostindien og andensteds. Er nu hos «Hr. Ludv. Broch paa Hitteren.»*) Nu 1760 hos Ruberg.»***) Han havde 1702, 22. Mai taget Baccalaurograden og kaldes da «*Michaël Raphaëlis Wibe*».

p 3² Raphael (Raphaelssøn) Lund, født 1682, 14. Mai (en Søndag Aften Kl. ca. 6).

Om ham noterer Brodersønnen i sin Familiebog Følgende:

«Han havde fortræd formedelst en, der hedte *Eschel*, der i Kiøbenhavn overfaldt ham «paa Gaden, hvilken han nedlagde; tiende siden i Krigen i Brabant &c.».

q 3² Mette Sophie Lund, født 1683, 28. April (en Løverdags Morgen Kl. ca. 4). † 12 Aar gl. (?)

r 3² *Mats (Raphaelssøn) Lund*, Kaptejn (og Stamfader til «Kragør»-Grenen af nærværende Familie Lund). Han var født 1684, 5. Aug. (en Onsdag Aften Kl. 5) og † paa Nærvik i Børsen 1736 i Julen.

Han er formodentlig den «Mathias Lund», der 1714, 23. Marts blev Pr.løjtnant ved 2. (∴ søndre) Trondhjemske Regiment; 1717, 11. Septbr. Kapt.løjtnant ved Livkompagniet (som i 1725 var det Surendalske), og 1727, 8. December blev «virkelig» Kaptejn (Chef for det Meldalske Compagni) og fik Afsked 1735, 21. Novbr.

Gift (i Trondhjem?) 1724 i Januar med Dorothea Whitte, født i T.hjem 1688, 2. Septbr. og død i Tønsæt Præstegaard 1765 (begr. 7. Mai).

(Datter af Kjøbmand i T.hjem Jakob Torstenssøn Whitte og Gidske Jensdatter.)

*) Hr. Ludvig Broch var gift med en Datter af Mag. Nils Juel og Christence Raphaëlsdatter Lund ved Navn Ingeborg Anna Juel.

**) Denne Ruberg var Johan Ruberg, født 1710 og † 1773 i Aug. paa sin Gaard Ejde i Ørlandet som Foged (fra 1737, 15. Novbr.) i Fosen og gift med Marthe Helkand, som døde paa Ejde 1775, 3. Septbr. Han var Søn af Hr. Christian Fredrik Ruberg, Sognepræst til Borgund og Hustru, Else Raphaëlsdatter Lund.

Om Kapt. Mats Lund skriver Sønnen, Hr. Jakob Lund i sin Familiebog Følgende:

«Han blev holt til Studeringer og Sustinerede alle sine examina ved Kiøbenhavns «universitet^{*)}, men da Krigen indfalt, gav han sig til Krigs tjenesten og obtinerede «han strax Adjutants Plas, — at jeg ret skal mindes — ved Gen. Buddes Reg.t. Han «døde paa sin Gaard Nærvigen den . . Jan. 1737, a. æ. 52» (o: 52 Aar gl.).

Han var vistnok først forlovet med Elisabeth Sophie From, Enke efter en Hytte-skriver ved Gravsæter, Bastian Torstenssøn Whitte, der døde 1719 paa sin Gaard Rømme i Orkedalen.

Som forlovet med Mats Lund havde hun allerede ladet sig sin Brudedragt forfærdige, men saa døde hun «i sit Logement i T.hjem» 1720, Nat til 3. Febr. Lund kalder hende (i en Skrivelse, dateret Rømme 25. Marts 1720) sin «Kjæreste» (o: da vel sin Forlovede?) og fremkom for Skifteretten med endél Fordringer paa Adskilligt, der var bleven ham lovet, hvoriblandt en Pung, indeholdende mange Penge. Disse Fordringer blev ikke respekterede. Han var tilstede ved Registreringen, der begyndte paa Rømme 1720, 27. Febr.

Den Dorothea Whitte, som han i 1724 ægtede, var en Broderdatter af denne Enkes Mand (1 Søn og 1 Datter). (Se Lidt om denne Familie Whitte i en Meddelelse af Sognepræst Vilhelm Bang i «Personalhistorisk Tidsskrift», 3. Række, II, Side 35—36.) a 4 Hr. Jakob (Matsson) Lund, Sognepræst til Kragerø (Stamfader til en ikke ubetydelig nulevende Efterslægt, som jeg vil kalde «Kragerøgrenen» og hvem Familien har at takke for, at en Kopi af dens norske Stamfaders, Mag. Raphael Lunds Autobiografi endnu er i Behold), er født 1724, 22. December «paa Gaarden Nærvigen i Bynæsse Præstegjæld og Børsens Sogn og Tinglaug beliggende»^{***)} — siger han selv —. Han døde i Kragerø 1785, 19. Oktober (begr. 26. Oktober). Han var i de sidste 4 Aar syg og det meste af den Tid sengeliggende. Han kom 1741 ind paa Trondhjems Kathedralskole, hvorfra han 1743 «deponerede». Studerede først Medicin og Anatomi, men opgav — paa Venners Anmodning — dette Studium for at offre sig for den gejstlige Stand. 1745 tog han «theologisk Attestats» (med Haud), forlod derpaa Kjøbenhavn og rejste til sin Moder, hos hvem han opholdt sig, indtil han 1749, 15. Aug. blev personel Kapellan i Bynæsset hos Hr. Johan Crantz, efter hvis Død 29. December 1751 han en kort Tid forrettede som Kapellan hos Stiftsprovst Thode i Trondhjem. 1752 blev han residerende Kapellan til Bynæsset, hvor han s. A. købte Gaarden Højem af Sognepræsten, Hr. Alb. Midelfart.

1763, 21. April blev han Sognepræst til Lærdal og 1766, 18. April til Kragerø og Sannikedal. (Kom til Kragerø 1766, 20. Aug., overtog Kaldet 11. Oktober og blev indsat af Provst Monrad 1767, 11. Januar (ifølge Kragerø Ministerialbog). Han var den første, som her i Landet indførte Ko-Koppe-Inokulationen, hvormed han gjorde mange heldige Forsøg.

Han har efterladt sig en i stor Folio haandskrevet Familiebog, der nu ejes af Frøken Emilie Bernhoft og som jeg — allerede nu for flere Aar siden — ved hendes Godhed har haft Adgang til at benytte ved Udarbejdelsen af nærværende Slægtetog, men som desværre er defekt, -- dog neppe hvad det Genealogiske angaar^{***)}. Et vidtløftligere Referat om ham findes i 4de Afsnit her udenfor.

*) Han er udentvivl den «Matthias Lundius», der — 18 Aar gammel — 1701, 22. Juli tilligemed (Broderen?) «Michael Wibe» blev Student. De kaldes begge to: «Nidrosiensers», o: Trøndere. Mathias valgte sig Joh. Birkerød til Privatpræceptor, medens derimod Michael tog Caspar Bartholin.

***) Børsen hørte indtil 1814, 17. Oktbr. som et Annex under Bynæsset, men blev da selvstændigt Sognekald. Gaarden Nærvigen maa vel saaledes ligge i det nuværende Børsens Præstegjæld.

****) Se ogsaa en liden genealogisk Optegnelse af ham om hans Slægt, meddelt af Sognepræst Vilhelm Bang, hentet fra den Ledreborgske Manuskriftsamling og af ham indrykket i «Personalhistorisk Tidsskrift», 3die Række, II, Side 34 til 36.

Gift i Trondhjem (Domkirken) 1752, 22. Febr. med Margrethe Sommer, der var født i Trondhjem 1731, 6. Oktbr. (døbt i Domkirken 11. Oktbr.) og † i Kragerø 1780, 17. Oktbr. (begr. 24. Oktbr.).

(Datter af Cancelliraad, Hospitalsforstander Jens Sommer og Maren Marie Holst.) (2 Sønner og 4 Døttre overlevede Forældrene, men ialt havde der været 9 Børn, der alle anføres her nedenfor.)

a 5 Hr. Mats Lund, residerende Kapellan til Stjørdalen, født i Bynæsset 1753, 7. Januar Kl. 6 Morgen og † 1797, 14. Januar i Trondhjem (men begr. paa Værnæs Kirkegaard i nuværende Nedre Stjørdalen) i sit 43de Aar.

Han har i en liden Oktavbog paa 42 tildels udfyldte Blade — der egentlig er indrettet til latinsk Stilebog^{*)}, men senere er benyttet til Regnskabsbog over hans Embedsindtægter fra 18. Marts 1788 til 1796, Juni Maaned ud &c. — indført nogle kortfattede Noticer om sit akademiske Cursus, som her hid sættes. Han skriver:

«Jeg M. Lund (er) fød d. 7. Janv. 1753 paa Høyemēn Gaard i Byes (o: Bynæssets) Præstegd. Tronhiems Stift. Fra mit 7de Aar af har jeg for det mæste været blandt frēmede for at søge Skolegang. A^o 1774 dend 10de Decembr. erholte Jeg Examen Artium med 29 *bene*; imidlertid freqventerede (jeg) 4 Professorers Collegier, nemlig Etats-Raad Horebow, Prof. Astron., som tillige var min priv. Præcept., Justitie-Raad Hee, Prof. Mathes., Prof. Kratzenstein *in Phys.* & Prof. Riisbæk *in Phil.*, indtil dend 6te May 1775, da Jeg obtinerede Exam. Philosophicum, *cum caract. Laudab.*; Mit Oplag fra Roeskilde Skole, som Jeg opholdt mig af i K.havn, beløb sig til 94 rd. 4 sk. M. Lund.

Sidst i Maj Maaned (1775) reiste Jeg igien fra K.havn til Norge, hvor Jeg der efter 6 aars fraværelse, fant mine Forældre og Sødskende alle vel i Kragerøe, og der fordrev (jeg) Vinteren over, hvor Jeg adskillige gange øvede mig i Prædickestoelen. I samē tiid blev min eene Søster Dorothea Lund forlovet med Kiøbmand Andr. Fædder af Kragerøe. (Jeg) reiste derpaa igien i Augustmaaned 1776 til K.havn for videre at fortsætte mine Studeringer til Examen Theologicum; freqventerede Doct. Balles Collegium over dend Dogmatiske Theol. og Doct. Jansen over de Symboliske Bøger. 1777 den 24. Mai . . . . . (Skriften er her afbleget og ulæselig.) 1777 d. 23. Decemb. erholte (jeg) Exam. Theol. *cum caract. hand Contemend.* 1778 d. 13. Febr. Prædikede (jeg) for Dimis. under Professor Hornemand over Text Luc. 6. 31, med charact. hand illaudabil. 1778 d. 2. april afreist fra K.havn og ank. lykel. til Kragerøe d. 12 ejusd.; kort derefter blev tilskrevet Biskop Smidt ang. mig som Capel. pro persona: men (dermed) maatte henstaa indtil endeel Capelaner i Stiftet bleve employeret, da derom nermere ordris fra Biskoppen blev lovet til ønskets opfyldelse. 1778 den 20de Junij blev, efter (*S. T.*) Hr. Biskop Schmitthes forlangende min vocation afsent til Christiania for at nyde Biskoppens Paategning og derfra at afsendes til det D.ske Cancellie. Den 2. Aug. ankom Bestallingen confirmeret, dateret Fredensborg d. 22. Juli 1778. Ordineret i Xstiania d. 14 aug. af S. T. Hr. Biskop Schmidt, Prædikede d. 19de over Text 1. Petr. 3. 12. Den første Præstelige Forretning uden for Kirken var en syg Kone (?) at berette, og i Kirken

*) Denne Stilebog, hvis Tittelblad forevrigt er overdryssat med en Mangfoldighed baade af Forfatterens og flere Andres Navnetræk paa kryds og tværs, hvorved det er hél vanskeligt at læse, hvad der egentlig staaer, lyder som følger:

«*Liber Stylorum / sub / Doctissimo nec non / Doctrina Præstantissimo / Domino / Christophoro Lysholmio**) / *ab ejus obedientissimo / Discipulo / M. Lund.*»

*) Christopher Lysholm, dansk Kjøbmandssøn fra Præsto, født 1715, † 1773, var fra 1761 til sin Død Rektor i Roskilde, hvis Skole vor Mats Lund havde frekventeret og hvorfra han vel ogsaa blev diuitteret. (Om denne Rektor Lysholm se «Dansk biografisk Lexikon».)

Introduction. Herren give fremdeles naade til at alle ting kunne skee til Guds ære og alle Meniskers sande Lyksalighed. (Jeg) Holte min Jndgangs Prædiken i Kragerø Kirke *Dom. 13 p. Trin.* og blev indsat af min Fader paa Provstens Vegne *Dom. 15 p. Trin.* Nogen tiid derefter fik ieg af begge Menighederne . . . . .» (Her er et Blad i Bogen borte, og dermed slutter hans personalhistoriske Noticer.)

1786, 24. Juni blev han residerende Kapellan til Stjørdalen, hvor han i 1793 havde det Uheld at brække sit Bén i en utilkastet Grav paa Kirkegaarden, hvorover der var falden Sne. Dette blev efter 3 à 4 Aars ustandne Smerter Aarsag til hans Død (i T.hjem) 1797, 14. Januar.

I Anledning af hans Død skrev Hr. Ejler Hagerup (resid. Kapellan til Værdalen?) følgende Sørgevers i Trondhjems Adresseavis No. 5 for 3. Febr. 1797:

Ædle! Dine Dages Lod var Kummer,	Ømt Han stundom saarer, men Hans Godhed heler;
Lidelser og Smerter til Din Død;	Du tilbeder nu Hans Viisdoms Styrelser.
Nu Dig Dødens Roe, dens stille Slummer	Thi, Dit Lives Modgang, dine Piners Smerte
Qvæger efter qvalfuldt Liv og Piners Nød.	Var ej Straf, men Uhelds Skjebnsted;*)
Underlig, men viis er Han, som deler	Apostolisk var Din Vandel, fromt Dit Hjerte;
Skjebmens Blanding, Sorg og Glæde til	Og du fandt da Salighed og Glæde i Din Død.
Enhver;	

* * *

Enke, Børn, af den Mand og Fader,
Ved hvis Støv I græd af Veemods Følelse;
Trøster Eder med, at Gud oplader
Hjælp og Redning for Bedrøvede!

Ejler Hagerup.

Af en liden, af Hr. Mats Lunds Søn, Jens Kraft Lund paabegyndt Autobiografi (der skal blive indtaget paa sit Sted her nedenfor) skulde man næsten tro, at hans stakkels Fader temmelig snart efter sit ulykkelige Fald paa Kirkegaarden maa være bleven bragt ind paa Sygehuset i Trondhjem, hvor han ialfald døde først i 1797 (ikke 1794, som Sønnen siger), og at Konen da ogsaa med Børnene allerede i 1794 har forladt Kapellangaarden Bolkan og rejst omkring til Nogle af sin Familie. Men Dette er dog lidet rimeligt, da man af den her nyss citerede lille Oktavbog ser, at Præsten har holdt Regnskab over sine Embedsindtægter fra 18. Marts 1788 til ud i Juni 1796, hvoraf man saaledes vel tør slutte, at han først omkring sidstnævnte Tidspunkt er bleven bragt ind paa Sygehuset i Trondhjem. Hans Embedsindtægter sees i de 5 første Aar at have udgjort noget over 300 Rdl., i de derpaa følgende 3 Aar lidt over 500 Rdl. og i første Halvaar 1796 ikke fuldt 200 Rdl.

Hr. Mats Lund ægtede 1783, 9. Mai i Kragerø «Frøken» Susanne Margrethe Kraft**), som var født i Bamle (?) ca. 1757 og døde i Kragerø 1809 (begr. 8. Aug.) «52 Aar gl.». Hun stod til Konfirmation i Bamle 1774, 10. April.

(Datter af Oberstløjtnant ved Øvre Telemarkske Bataljon af . . Vesterlehnske Regiment Jens Evenssøn Kraft, der 1751, 28. Jan. paa Kongsberg var bleven gift med Jomfru Anne Marie Moss og 1769 boede i Bamle som Major. Han var født 1722, 14.

*) Hertil knytter Hr. Hagerup følgende Note: «Det fortjener her at mærkes, at denne værdige Mand, resid. Capellan i Størdalen under Embeds Forretninger i Kirken, gled paa en frossen Iisplet, og da han vilde redde sig i Faldet, vriklede det ene Knæ, som i mere end 4 Aar (*sic*) voldte ham haarde Smerter og omsider Døden; ej at tale om mange Bekostninger under Kuren, som nu, i Forbindelse med Sorgen og Tabet, ogsaa nedtrykte hans kummerfulde Efterladte.

**) Hr. Mats Lunds og Susanna Krafts Bryllup i Kragerø 1783 holdtes hos Nils Boesen Møller, der var gift med Brudens Søster, og Vielsen forrettedes af Brudgommens Fader,

Juli og døde paa Eeg i Bamle 1778, 22. Oktbr. Hun var født 1729, 3. Marts og døde paa Eeg 1785, 7. Juni). Hr. Mats Lund efterlod sig 2 Sønner:

- a 6 Jakob (Matssøn) Lund, Kjøbmand i Trondhjem, født i Kragerø 1784, 23. Febr. (døbt 2. Marts) og † i Molde 1836, 22. Decbr. som fhv. Kjøbmand og Borgerkaptejn i Trondhjem. Ved sin Begravelse 29. Decbr. 1836 kaldes han: «fhv. Arrestforvarer i Molde, 50 Aar gl.». Ifølge sin Broders Beretning var han i sin sidste Tid sindssvag. Hans her vedføjede Portræt er taget efter en daarlig Blyantstegning og fremstiller ham i Borgerkaptejns Uniform.

Gift i Molde (?) 1810, 31. Januar med Anne Marie Elisabeth Kraft Buck, f. i Hammerfest 1791, 2. Juli (eller 12 Decbr.?) og † i Molde 1822, 9. Apr., «31 Aar gl.». Hun boede paa Haukabø og kaldes ved Begravelsen: «Proprietær Lunds Hustru.»

Jakob (Matssøn) Lund.

(Datter af Kbmnd. og russisk Vicekonsul i Molde Christopher Lorentz Buck, † der 1849 — og Anne Adeler Christensen, † 1856, 7. Decbr.) (6 Børn.)

- a 7 Susanne Margrethe Kraft Lund, f. i Trondhjem 1810, 6. Novbr. og † der 1881, 2. April.

Gift i Stjørdalen 1836, 13. Juni med Lensmand sammesteds Mathias Nikolai Nilsen, født der 1806, 3. Mai og † i Trondhjem 1866, 11. Febr. som fhv. Lensmand. I Stjørdalen boede han paa Gaarden Re, som han maatte sælge.

(Søn af Lensmand i Stjørdalen Ole Nilsen og Elen Øwre.) (2 Børn.)

- b 7 Christopher Lorentz Lund, uexamineret Pharmaceut paa Svaneapotheket i Trondhjem, født i T.hjem 1812, 5. Marts og † i Stjørdalen af Tæring 1841, 15. August. Ugift.

- c 7 Mathias Jacobus Lund, Landhandler i Stjørdalen, f. i Trondhjem 1814, 10. Oktober, † paa sin Gaard Medbroen 1882, 8. December.

Gift i Stjørdalen 1838, 19. Novbr. med Elisabeth Nilsen, f. paa Re 1813, 19. Novbr. og † der 1861 23. Mai, «47 Aar. gl.».

(Søster af ovenstaaende Lensmand Math. N. Nilsen.) (Af 7 Børn var 3 dødfødte):

- a 8 Elen Oline Lund, f. i Stjørdalen 1839, 2. Septbr. Holder et Privathôtel der og er ugift.
- b 8 Anne Marie Elisabeth Lund, f. i Stjørdalen 1841, 13. Januar, † der s. A. 10. Juni af Krampeslag.
- c 8 Jakob Christopher Lund, Læge, f. i Stjørdalen 1843, 6. Decbr. og † i Ringebu 1879, 7. Mai af Lungebetændelse.

Efter i omtrent 3 Aar at have disciplineret paa Løveapotheket i Trondhjem begyndte han at studere, tog (privat dimitteret) Artium i 1868 og medicinsk Embedsexamen 1875, 22. Decbr. (med «Haud»). Fra 1. Febr. 1876 var han i 4 Mdr. Amanuensis hos praktiserende Læge Hartwig i Kragerø og fra Aug. 1876 til Juni 1877 Fattiglæge i Skibtvæt og Svendal, samt derpaa i Ringebu og Trøtten. Fra

27. April 1878 var han under Vacancen const. Distr.læge i Ringeby. (Se E. A. Thomle: «Studenterne fra 1868».)

Gift i Christiania (Johannes K.) 1876, 2. Novbr. med Caspara Amalie Altenburg, f. paa Rottnæs (Romerike) 1845, 23 Marts.

(Datter af Proprietær Carl Altenburg til Rottnæs og Susanne Henriette Gulbrandsen.) (2 Sønner, der er Moderens Haab og Glæde.)

a 9 Carl Mathias *Christopher* Altenburg Lund, født i Ringeby 1877, 16. Oktbr.

Var i 1892 Discipel i Christiania Kathedralskole, blev Student 1896. Stud. jur. og blev 1898, 14. Oktbr. værnepl. Sek.lt. i 1. Akershus. Brigade.

b 9 Jakob Wolgast Lund, f. i Chr.ania 1879, 27. Aug. Gik i 1892 paa Anderssens Skole dersteds, men kom i 1897 ind paa Chr.ania Kathedralskole, hvorfra han blev Student 1899.

d 8 Peter Mathias Lund, Sagfører i Trondhjem, f. i Stjørdalen 1845, 21. Septbr.

Han blev Student 1867 (privat dimitt.), Cand. jur. 1872 (med «Haud»), Underretssagfører 1876, først i Levanger og siden i Trondhjem samt 1890 tillige «Aktor ved Meddoms- og Forhørs-Retterne i Nordre Trondhjems Amt».

Gift i Trondhjem (Domkirken) 1893, 9. Septbr. med Emma Greiner, f. i Repvaag (Handelssted i Kistrand i Finmarken) 1848, 4. Juli.

(Datter af Handelsmand Johan Erik Greiner og 2den Hustru, Brita Christine Grape.) (Ingen Børn.)

d 7 Peter Christian (Jakobsson) Lund, Handelsmand paa Kastnæshavn i Tranø Præstegjæld (Senjen), f. i Trondhjem 1816, 28 Aug. og † paa Kastnæshavn 1858, 9. April «efter længere Tids tiltagende Svagelighed og et Døgns haarde Lidelser».

Gift i Tranø 1848, 31 Decbr. med Bernhardine Cathrine Moe, f. i Trondhjem 1830, 17. Mai og † i Alten 1889, 24. Decbr.

(Datter af Handelsmand paa Kløven Gaard i Tranø Knud Nilsson Moe og Christine Elisabeth Andersen.) (5 Børn):

a 8 Christiane Marie Lund, f. paa Kastnæs 1849, 16. Novbr.

Gift i Tranø 1881, 30. Oktbr. med Maler Jakob Stadius **Busch**, f. i Buksnæs Præstegjæld 1852, 19. Juli.

De har nu i 1899 boet 7 Aar i Stamsund Fiskevær (i Hol Annex til Buksnæs i Lofoten).

(Han er Søn af Skipper Markus Busch og Anna Didrikke, f. Matheson). (7 Børn.)

b 8 Marie Jacobæa (Peter Christiansdatter) Lund, f. paa Kastnæs 1851, 23. Marts (lever 1899 i Jowa i Amerika).

Gift 1) i Amerika 18.. med *Farmer* Christian **Hebnes** fra Stavangerkanten. Han † 1897.

Gift 2) i Amerika 18.. med en Mand, som heder . . . . . **Nessa**, ligeledes fra Stavanger. (Videre Oplysninger om disse Ægtefolk har ikke været at erholde.)

c 8 Petra Bernhardine Lund, født paa Kastnæs 1852, 11. Juli (bor i Chr.ania). Hun blev konfirmeret 186. af Sognepræst Bernhoft i Nedre Stjørdalen og var 1878 Husjomfru hos Eftermanden i Kaldet, Provst C. Rode.

Gift i Christiania (Petri M.) 1883 i Juni med Johan Edvard **Hansen**, der fra ca. 1890 er Arbejder i «Fortuna og Central-Bryggeriet» i Chr.ania (Fredensborgvej 24 og 26). Før arbejdede han i Rørlæggerfaget og ved Tivoli.

Han er født i Ullensaker 1856, 26. Marts

(Søn af Skomager Hans Johansson og Gurine Thorvaldsdatter.)

d 8 Bernhard Jakob Lund, f. 1854, 26. Oktbr. † paa Kløven 1865, 22. Marts.

e 8 Nikoline Mathilde Lund, f. paa Kastnæs 1855, 29 Oktbr.

Gift i Snaasen 1877, 1. Juni med Lensmand i Kautokeino — senere i Alten — Harald **Worum**, født paa Gaarden Parnas i Snaasen 1852, 19. Oktbr.

(Søn af Lensmand i Snaasen Henrik Tørrissøn Worum*) og Sigrid Brandzæg.)

Han blev 1876 Lensmand i Kautokeino og 1884 i Alten, fra hvilken Post han afgik ca. 1890. Nu er han Fuldmægtig hos Byfogden i Tromsø. Ved højeste Resolution af 3. Aug. 1880 blev han (efter afdøde Forstassistent Lochmann) Medlem af en ved kongl. Resolution af 26. Aug. 1876 nedsat Kommission til Ordning af Jordforholdene i Tanens Sorenskriveri. (Af 10 Børn lever 9.)

e 7 Anna Adeler Lund, født i Molde 1818, 9 Oktbr.

Hun bor fra 1873 i Christiania, hvor hun nu i adskillige Aar har haft (og endnu har) Plads i en af Pastor Gustav Jensen og Flere oprettet Stiftelse for ældre trængende Damer. (Gamlehjem.)

Gift 1870, 3. Mai i Føse (der fra 1. Juli 1855 blev fraskilt Os Præstegjæld i Midthordlands Provsti) med Hans Arndt **Krüger**, som var født der 1846, 22. April og † paa Rigshospitalet af Brystsygdom 1875, 3. Januar.

(Søn af Landhandler paa Skjørsand i Føse Hans Christian Severin Krüger og Ingeborg Hansdatter Lilleli.)

Han kjøbte sig en Gaard i Tysnæs, men maatte atter sælge den. I 1873 begav han sig til Christiania for der at søge sig en eller anden Levevej, men han taalte ikke Luften der, hans Brystsvaghed tiltog og lagde ham snart i Graven. (Ej Børn.)

f 7 Fredrik Christian Lund, f. i Molde 1822, 12. Januar og † der af Kighoste 1823 om Høsten.

b 6 Jens Kraft (Matssøn) Lund, Skipper &c., f. i Kragerø 1785, 30. Juli (døbt 9. Aug.) † i Modum 1863, 25. Juli.

Han underkastede sig i Febr. 1809 i Kjøbenhavn den anordnede Skipperexamen, hvorom han fik behørigt Certifikat, men da dette senere bortkom for ham, saa fik han under 31. Marts. 1815 fra vedk. Autoritet i K.havn en fornyet Udskrift af Certifikatet, som — tilligemed en liden paabegyndt Stump af hans tidligere Livshistorie — i Noten her nedenunder ordlydende indtages**). I Aug. 1815 sees han at have boet i Christiania

*) Denne Henrik T. Worum var en Halvbroder af fhv. Storthingsmand og Lensmand Anders Sandstad, nu boende paa Ytterøen, hvor han 1897, 15. Marts fejrede sit «Steenbryllup» (∴ 70 Aars Ægteskab) med Christiane Johanne, født Møen, som † 1897, 7. April ca. 92 Aar gl. Hendes Mand er nok 96 Aar gl.

***) Den lille ufuldendte Stump af Jens K. Lunds Livshistorie lyder som følger: «Aaret 1785 d. 30. Julij Kl. 6 om Morgenen blev ieg fod til Werden i Kragerø Bye af Forældrene Mathias Lund og Hustrue Susane Kraft; Min Fader var Huskaplan hos sin Fader Jacob Lund som den thid var Sogneprest til Kragerø og Sanikedals Menighed; Da min Bestefader Døde blev min Fader Prest i Størdalen hvor vi boede paa Gaarden Baalkan i Skatvols Sogn i Nordre Thronhiems Stift; Aaret 1794 (sic. Skal være 1797) Dode min Fader om Vinteren i Thronhiem, men blev fort fra Thronhiem til Størdalen, hvor han liger Begravet paa Vernes Kirkegaard. Da der havde vort (∴ været) Ausion efter min Fader, Rejste min Moder og jeg til Skognen og var hos min Onkel Professor Dahl paa Altstahug Prestegaard hvor jeg laa i Barne Kopperne i 3 Uger og var Blind i 3 Dage; Da ieg blev frisk igiend Reiste ieg og min Moder til Thronhiem; min Broder Jacob Lund Reiste med vores Onkel General Consul (∴ russisk Vicekonsul) Buk der var Kiøbmand og bode i Byen Hamerfest i Findmarken. 1795 om Someren Reiste min Moder og Jeg fra Thronhiem med et Dansk Fartøj til Drammen, hvor vi ankom efter 3 Uger at have vort (∴ været) i Soen; Vi opholte os i Drammen i Nogle Dage hos min Tante Frue Kaas (∴ vistnok den Anna Marie Josefa v. Koss, som da levede der som gift fra 1788, 29. Januar med sin Fætter, Major Peter Falch v. Koss, men tidligere havde været gift med [Fru Oberstl. Jens Evensson Krafts Broder?] Kbmd Henrik Moss i Kragerø) og derfra reiste vi til Kongs-

som Skipper, men i 1816 boede han som Styrmand paa Bragernæs, hvor han 1819 — og endnu i 1827 — var Skipper. Ifølge Sognepræsten i Drammen, Hr. Ludv. Lumholtz's Attest af 5. Febr. 1829 flyttede han med Hustru og Børn til Modum, hvor han — ialfald i 1831 — var i Blaaifarveværkets Tjeneste og i 1840 kaldes «Opseer». I de sidste Aar nød han med Familie Fattigunderstøttelse (Pension af Værket?). Han var 2 Gange gift:

- 1) paa Bragernæs 1815, 14. Aug. med «Jomfru» Maren Karine (Ansteensdatter?) Svendsen, der skal have været en Handelsmands Datter paa Fredrikshald. Hun † paa Blaaifarveværkets Gaard Skuterud 1842, 8. Marts, 47 Aar gl. (7 Børn, hvoraf de 5 ældste fødte paa Bragernæs.)
  - 2) i Modum 1847, 19. Febr. med sin Husholderske, «Pige» Gunhild Rejersdatter, da 29 Aar gl. Hun var født paa Gaarden Bergan i Eggedal (Annex til Sigdal) ca. 1818 og † i Modum 1864, 14 Febr., meget plaget af Gigt, 45½ Aar gl. (3 Børn, — alle fødte i Modum):
- a 7¹ Mathias Antoni Lund, Sagmester, født paa Bragernæs 1816, 27. Januar. † 1891, 8. Januar i Ödsköld Sokken (i Dalsland), hvorhen han i 1887 flyttede med sin nedenævnte Søn Johan. Han blev konfirmeret i Modum 1831, 1. Mai, var i 1840 «Opseer» ved Blaaifarveværket. Fra 1848 til 1855 var han «Opseer» ved Hassel Jernværk, siden Sagmester der til 1871, da han flyttede til Moss, hvor han var ansat ved Bruusgaards Dampsag, indtil at han 1887 flyttede til Sverige.
- Gift i Hole (Ringerike) 1840, 28. Novbr. med «Pige» Marthe Bønsnæs, født 1811, 11. Oktbr. og † paa Moss 1883, 2. April.
- (Datter af Christopher Hanssøn Elstøen og Gjertrud . . . . .) (3 Børn):
- a 8 Maren Karine Lund, født i Modum 1842, 22. Aug.

Gift i Eker 1870, 7. Juni med Slagter i Drammen Christian August Hansen, der nu driver Bageri der (paa Tangen).

Han er født paa Bragernæs 1828, 10. April.

berg hvor vi opholte os hos vores Onkel Bergmester Usler (☺: den Vicebergmester Adam Usler, der 1785, 21. Juli paa Kongsberg ægtede Leverandør Christen Østrups Enke, Anne Magdalene Mørch, døbt i Lardal i Telemarken 1755, 8. Oktbr. og Datter af Løjtnant Ditlev Mørch og Kirstine Marie Moss?) i en thid af 14 Dage. Vi Reiste da der ifra til Kragerøe, hvor vi da blev. Da min Moder ikke havde mere en som 30 Daler Dansk Corrant om Aaret at leve af, var det ikke tilstrekkelig for baade hinner og mig at leve af. Der blev da bestemt at ieg skulde ud at Pløye Haves Bølger, men ieg blev dog i Kragerøe om Vinteren og en thid udpaa Someren i Aaret 1796. Jeg var nu 11 aar gammel da ieg maate ud paa Havet; ieg kom da med en Jnderlig snil Mand som hete Lars Agtander der førte Skibet Aurora og tilhørte Kiøbman Paul Biøren i Kragerøe. Vi Seylede da Fra Kragerøe til Kiøbenhavn og der i Fra til Dansik i Prøysen hvor vi intog Fire Tusin Tønder Veete som Vi skulde Seyle til Byen Sivitavek i Jtalien med.» (Hermed ender Optegnelsen.)

Jens Lunds Navigationsexamens-Attest var vel oprindelig dateret den 25. Febr. 1809, men da han var saa uheldig at miste den, saa fik han den 31. Marts 1815 en ny Udskrift af den paa en trykt Blankett, saalydende: «No. 10719. Efter de af Hans Kongelige Majestæet Skipper-Lauget allernaadigst meddeelte Artikler, de Dato 25 Januari 1707 er *Jens Kraft Lund*, gammel 23 Aar, bleven examineret i: Det platte og voxende Kaarts Regning og Pasning; At holde Journal, regne Bestik ved Marin-Kalender, afsætte og stille sin Cours, og forbedre den for Strøm, Afdrift og Misviisning; At bruge Octanten til at maale Hoider af Soel eller Stierne; At finde Compassets Misviisning ved een eller tvende Peilinger i Horizonten, eller og ved Azimutpeiling; At finde Breden saavel ved Meridian-Hoider af Solen eller Stierne, som ved to Hoider af Solen uden for Meridianen med Tiden mellem Observationerne; samt At finde Tiden af Høi- og Lav-Vande; og befunden at fortiene Characteren: Beqvem. Hvilket hermed under vore Hænder bekræftes. Skipperlaugets Forsamlings-Huus i Kiøbenhavn d. 31 Marti 1815. Navigations-Directeur: Wleugel, Skipper-Laugets Oldermænd: Wall.» — Protocolleret den 25. Februari 1809 og er denne Examinationsseddel efter Begiering paa nye udstædt, da den Forrige skal være bortkommet, som herved attesteres af Laugs-Skriveren, Kier. Kiøbenhavn d. 31 Marti 1815.»

(Søn af Slagtermester paa Bragerøen Anders Hansen og Hustru Johanne Olsdatter Vear fra Røken.) (3 Børn.)

b 8 Johan Christian Lund, Sagmester i Sponviken, men nu Brugsformand ved Vestra Ed i Sverige, født i Modum 1845, 16. April . . . . . Han blev konfirmeret i Eker Vaaren 1860, arbejdede i et Par Aar som Sagdreng og siden som Sagmester, flyttede 1868 til Moss, hvor han blev Sagbrugsformand hos Bruusgaard, hvilken Stilling han 1887 ombyttede med en lignende hos Ludvig Molvig paa Fredrikshald (nemlig i Ödsköld 4 Aar og Sponviken i 5), hvorpaa han 1897 blev Brugsformand for O. J. Erikson i Vestra Ed i Sverige.

Gift paa Moss 1872, 3. Novbr. med Ingeborg Marie Knudsdatter, f. i Modum 1843, 17 Novbr. . . . .

(Datter af Knud Andersson og Kari Jansdatter). . . . . (5 Børn — Alle fødte paa Moss.)

a 9 Mathilde Antonie Lund, f. 1873, 6. Juni. . . . . Tog 1891 Examen ved Åmåls Seminar paa Dalsland og har siden praktiseret som Lærerinde i Sverige.

b 9 Anna Caroline Lund, f. 1875, 19. Novbr.

Gift 1899, 5. Febr. med Styrmand G. . . . . **Pettersen** af Sponviken.

c 9 Marinius Andreas Lund, f. 1877, 25 Oktbr., uddannet som Snedker 1899.

d 9 Margrethe Jørgine Susanna Lund, f. 1879, 27. Decbr. Ansat i en Forretning paa Horten.

e 9 Hilma Johanne Marie Lund, født 1882, 24. April.

c 8 Jørgine Susanna Lund, f. paa Hassel Værk i Eker 1853, 3. Mai. Bor nu som Enke i Herre ved Porsgrund.

Gift paa Moss 1885, 25. Oktbr. med daværende Brandkonstabel paa Moss Peter Anton **Johannesen**, som var født i Spydeberg 18.. og omkom 1893, 28. Novbr. ved et Ulykkestilfælde i Bamle Cellulosefabrik (i Herre), hvor han i nogle Aar havde haft Ansættelse som Rørlægger. (Hans Klæder vikledede sig om en Axel i Fabrikken, hvorved han blev slaæet ihjel.) Hans Forældre hedde nok Johannes Børresen og Christine . . . . (1 Datter.)

b 7¹ Susanna Amalie Lund, f. paa Bragernæs 1819, 27. Mai (døbt 21. Aug.), † paa Varhus (Modum) 1832, 17. April (begr. 23. April).

c 7¹ Margrethe Helene Lund, f. 1821, 1 Decbr. (døbt 1822, 2. Marts), † 1823 (begr. 14. Marts).

d 7¹ Margrethe Jakobine Lund, f. paa Bragernæs 1824, 30. Januar (døbt 19. Juni), † i Cambridge (Amerika) 1891, 6. April.

Hun tog (ifølge Attest af 18. Decbr. 1846 — altsaa kort før Faderens 2det Giftermaal — med sine to her nedenfor anførte Brødre til Drammen. Som gift rejste hun med Mand og 1 Barn over til Amerika.

Gift: 1) i Drammen med August **Kjøsterud**, f. paa Bragernæs 1825, 9. Aug. og † i Cambridge 18.. Videre Underretning om deres Giftermaal og Mandens Død har ikke været at erholde af Familien her i Landet.

(Søn af Kbmd. og Skibsreder Fredrik K. og Marthe Helene, f. Jensen.) (3 Børn, der alle er døde i Amerika.)

Gift: 2) i Amerika 18.. med en Tobias **Olsen**, der deltog i den nordamerikanske Borgerkrig og døde 1863.

e 7¹ Christian Kraft (Jensson) Lund, Smed ved Marinens Værksteder paa Horten fra 1853, 8. April til 1892, 1. Aug., da han afgik med Pension.

Han er født paa Bragernæs 1826, 15. April (døbt 1827, 31 Januar) og lever endnu (1899) paa Horten, en ren Kjæmpe baade af Væxt og Styrke. Blev konfirmeret i Modum 1840, 15. Novbr. Han drog i Decbr. 1846 med næstforegaaende Søster og efterfølgende Broder til Bragernæs. Han tænkte i 1861 paa at forlade Landet og med

Kone og Børn at drage over til Amerika, hvilket hans Fader i et Brev af 11. Mai 1861 — se Noten*) — raader ham til nøje at overtænke.

*) Brevet fra Jens K. Lund til Sønnen, Chr. Kraft Lund, dateret «Skuterudflatta» 11. Mai 1861, lyder som følger:

«Min Kierre Sønd. Dit Kierkomne Brev af 26. April haver ieg rigtig Modtaget, hvoraf ieg Ser, at du er frisk og vel, men at din Konne og Boren er meget Sygelig, det gor mig ont, thi nor en Konne er syg i et hus da er det rent gaalt alerhelst der hvor der er Smaa Boren. Ieg med Konne og Boren er nesten ved det Gamle, min Konne er meget Plaget af Gigt og Jeg er meget Plaget af Hoste som ieg frygter for vil blive til Tering, tillige haver ieg meget ont i mit Høyre Ben saa ieg haver sommethider vont for at Gaae, Kierre Sønd du skriver at det er Dyrre thider vi lever i Ja deri haver du Fuldkomen Ret, ieg er nu snart 76 Aar men ieg forsikrer dig at ieg ikke haver nogen thid oplevet saa hord en Vinter som denne, ieg kan ikke sige at Jeg haver Sultet, men ikke heller haver det vort noget over flødigt, det ved Gud at her haver det vort meget slemt for Mange, men det haver ennu vort meget Verre i Bøyderne her om Krin, for Penge haver der nesten ikke vort at see untagen di Penge som er bleven udbetalt her ved Verket, Min Gode Christian du skriver at du vil Reyse til Amerika det Kan saa verre her ikke (er) Gaat at vere thi for (o: faar) vi et Mixvex Aar til, da er ieg Bange for at baade den Fattige og Arbeyeds Klasen vil gaa reent til grunde saa di ikke reyser Sig merre, men ieg vil bede dig om at du ikke forhaster dig, see vel til at du for (o: faar) din Eyendom gaat betalt, thi du maa troe at det ikke er saa Gaat at Komme til Amerika med Toe Tomme hender allerhelst for dig som haver mange smaa Boren, Vejen er lang og besverlig, og Penger maa der til, Min Konnes Broder afrejste nu i Aar over til Amerika, men han havde ikke Stort at Rejse med, men saa havde han en i Følge med sig som havde 8000 NSpd og denne hvar det som gialp ham over, thi nor man haver en som holder i Hovedet da er det ikke saa vanskeligt at Svømme som man siger for et Gamelt ordsprog.

Min Kierre Sønd du Beder mig at ieg vil lade dig hvide hvor minne Foreldere og Jeg er fød, Nu skal du faa en Fortegnelse over det helle Min Bestefader Jacob Lund var Prest og bode paa Gaarden Hojmoen i Bynes Prestegield ved Tronhiem Stift hvor min Fader er Fod d. 7 Januari 1753 og i Fra sit 7 Aar var i Skolle i Troniem, til han Rejste til Juniversitetet i Kiøbenhavn, hvor han opholte sig i 6 Aar til han blev Prest, under den thid han var i Kiøbenhavn blev hans fader forfløtet til Kragero som songne Prest, hvor ieg og min Broder Jacob Lund er Fod, Da min Fader kom til Bagens fra Kiøbenhavn (*sic*) blev han hus Kaplan hos sin fader til han Dode, under denne thid blev min Fader Gift med Min Moder Froken Susanne Kraft, hun var en Dater af Obesloytnant Jens Kraft der var Obers ved det Øvre Tellemarkiske Jfanteri Batalon og bode Paa Gaarden Ek ved Posgrund hvor min Moder er fød, Da min Bestefader var død blev min Fader Prest i Størdalen og bode paa Gaarden Bolkan i Skatvols Sogn, min Fader liger begravet paa Wernes Kirkegaard som var hovet Kirken For songnet, min Moder liger begravet i Krageroes Kirkegaard, Da min Fader var død og der havde vort (o: varet) Ausion hos os Rejste vi til Skognen til min Onkel Profesor Dal der er (*sic*) Sogne Prest og bode paa Gaarden Alstahaug, hvor ieg laa syg i Barnekoperne, da ieg blev Frisk Rejste vi til Tronhiem og der i fra til Krageroe, under den thid ieg var Syg kom min Onkel Konsul Bock fra Tronhiem og han tog min Broder til Sig og min Broder blev gift med Konsul Bokes Datter, min Broder Dode i Byen Molde og var Sindsvag, Min Bestefader Jens Kraft Kan ieg ikke give nogen bestemt Forklaren over, men ieg kan Errindre at min Moder fortalte at han oplevde en meget høj Alder, men hvor han liger begravet ved ieg ikke, Min Anden Konne Gunil Rejesdatter er fød paa Gaarden Bergan i Egedal, hun haver en heldel af sin Familie over i Amerika hun haver en Morbroder der som heder Gulbrand Gundersen og en Broder som afrejste nu i Aar som heder Ingebret Rejersens samt hans Konne og Datter. Nu haver ieg ikke mere at for telle dig untagen at min Bestefader Jens Kraftes fader Even Kraft var Lojtnant i Dans Tienneste og var med og Jagede Kon Kal den 12 ud fra Fredrikshald da Borgerne Tente Varme paa Byen, er det nu noget som ieg haver Glemte saa maa du lade mig det hvide da skal ieg Give dig al den oplysning som ieg ved, ieg tror at du haver bekomet det meste. Nu for ieg fortelle dig hvad nyt her er det første er at ieg haver faaet min lille Jacob paa Arbejde i Pukverket han tienner paa 12 R (o: 12 Mark) om Maanneden det er en godhielp for os i Denne Dyrre thid, og det andet er at min Konne er bleven Gioremoder her paa stedet, men hun haver ennu ikke bleven Examineret og det bliver hvist heller aldrig, dette jelper ogsaa lit til det daglige Brød, Asle Tofsen er ved Doden afgaaen og Hans Breskehaugen liger meget Syg, Dinne Brødre kan ieg ikke hilse dig i fra thi di haver ieg ikke hort noget Fra, Min Lille Mangnus er en Flink gut han gaar paa Skolen om Dagen og er meget Flink til at Læse, Jeg kan ogsaa fortelle dig at ieg haver bekomet saa mange Potteter at ieg haver nok til at Sette her nerre men den øvre haven for (o: faar) lige til Gres da ieg ikke haver faaet opkiort nogen Giosel til Den Nu for (o: faar) ieg

Gift i Lier 1850, 27. Oktober med Inger Helene Andersen, født der 1827, 1. Septbr. (Sølvbryllup 1875, 27. Oktober).

(Datter af Gaardbruger Anders Andersson og Inger Sørine Sjørdalseje). (10 Børn):

a 8 Antoni Lund, Samlagsbestyrer paa Horten, f. i Lier 1851, 21. Januar.

Han indgik 1865, 1. Oktbr. i Marinen; udtjent der 1874, 30. Septbr., var derpaa i 3 Aar Kontorfuldmægtig ved «det Norske Dykkercompagni» og begyndte 1878, 1. Jan. som Betjent ved Samlaget paa Horten, hvis Bestyrer han blev 1890, 1. Mai.

Gift paa Horten 1878, 6 Novbr. med Jacobine Christine Jacobsen, f. der 1854, 27. April.

(Datter af Takkelassistent Hans Jacobsen — f. 1810, † 1871 — og Christine Marie Jørgensen, f. 1813, † 1877.) (4 Børn):

a 9 Harry Lund, f. paa Horten 1880, 20. Aug., † s. A. 25. Aug.

b 9 Dagny Rosalie Lund, f. der 1881, 25. Septbr.

c 9 Harry Colbjørn Lund, f. der 1885, 11. Juni.

d 9 Borghild Antonie Lund, f. der 1889, 13. Aug.

b 8 Jens Lund, f. paa Horten 1853, 21. Juli, † der 1860, 4. Juni.

c 8 Julius Lund, Privatmaskinist, f. der 1855, 27. Juli, † i Christiania 1891, 22. Febr. (begr. i Petri M. 28. Febr.).

Gift i . . . . . 18 . . . . . med Anette Wilhelmine Schultz, f. i Christiania 1855, 5. Juli, † der 1895, . . Januar.

(Datter af Skomager Ole Schultz — f. 1823 — og Nikoline Wilhelmine Wilkens, f. 1819, som af sit tidligere Ægteskab med en Skrædder Nilsen havde en Datter, Elisabeth, født 1852, 10. Juli og gift med Typograf Isak Olsen i Fabritius's Bogtr.) (3 Børn):

a 9 Wilhelmine (Juliusdatter) Lund, f. i Christiania 1880 . . . . . † 1881 . . . . .
7 Mdr. og 12 Dage gl.

b 9 Olga Dagmar Lund, f. der 1886, 23. Septbr. (opdrages i 1899 hos Typograf Isak Olsen, der er gift med hendes Moders Halvsøster).

c 9 Josefine Marie Lund, f. 1890. † 1891 . . . . .

d 8 Mathilde (Christiansdatter) Lund, f. paa Horten 1857, 9. Marts. † 1861, 18. Mai.

e 8 Anette Helene Lund, f. der 1858, 22. Decbr. † i Bergen 1893, 30. Novbr.

Gift paa Horten 1879, 19. Febr. med Maskinmester paa Horten Magnus Richard **Guldbrandsen**, f. der 1856, 30. April.

(Søn af Kopist i Marinen Gustav Guldbrandsen og Johanne Magnussen.) Han blev 1897 Underfyrvogter ved Ryvingen Fyr med 2000 Kr. i aarlig Løn. (5 Børn.)

f 8 Jensine Lund, f. paa Horten 1860, 28. Juli.

Gift i Christiania 1891 . . . . . med Magasinbetjent ved Marineværftet Svennung **Hansen**, f. i Kvitesjø 1846, 23. Marts.

(Søn af Hans Hanssøn — † 1892 — og Thorbjørg, født Hagesen (?), † 1882.) (4 Børn.)

g 8 Christian Kraft Lund, Marinens Baadsmand i Melsomvik, f. paa Horten 1862, 3. Febr.

slutte med en Kierlig hilsen til eder Alle fra Mig min Konne og Børen Gud give eder alle en Glædelig Pinse Fest, Jeg forbliver din hengivne Fader til Døden.

Du maa ende lig lade mig hvide om du for (?: faar) hørre noget fra Sigvard og Magrete, nu maa du endelig skrive mig til med det Første og Lade mig hvide hvor ledes du og din Konne og Børen lever.

Jens K. Lund.

(Brevets Udskrift: «Christian K. Lund, Smed ved Carl Johansverens verv, Horten.»)

Han indgik i Marinen 1885, 23. Januar, avancerede til Underofficér 1889, 23. Januar og til Baadsmand 1897, 1. Juli. Han er af svær Væxt og Legemsstyrke.

Gift i Slagen 1887, 23. Septbr. med Emilie Eriksen, f. der 1859, 24. Aug.

(Datter af Erik Eriksen — † som Sømand 1871 i Sundsvall — og Maren Sofie, født Nielsen.) (7 Børn):

a 9 Ejvind Kraft Lund, f. paa Horten 1888, 3. Febr.

b 9 Dagmar Emilie Lund, f. der 1890, 25. Juni.

c 9 Erik Balling Lund, f. der 1892, 3. Febr.

d 9 Gjertrud Elisabeth Lund, født der 1893, 22. Novbr.

e 9 Bodil Eugenie Lund, f. der 1896, 4. Januar.

f 9 Kolbjørn Kraft Sejersted Lund, f. (i Melsomvik?) 1898, 8. Januar.

g 9 Inger Sofie Lund, f. i Melsomvik 1899, 24. Mai.

h 8 Siegfried Dass*) Lund, f. paa Horten 1864, 23. April.

Tog Realartium 1887, hvorpaa han blev Fuldmægtig hos Lensmanden i Borre, hvor han forblev til Sommeren 1889, med en enkelt Afbrydelse om Høsten 1888, da han var hos Sorenskriver Bødtker i Nedre Romerike pr. Fetsund. Fra Sommeren 1889 til Vaaren 1890 var han Bogholder og Kasserer hos Trælasthandler Kristensen i Tønsberg, hvor han meget deltog i denne Bys Sangforening og samtidig var med at stifte Tønsbergs Dilettantforening af Skuespillere. Fra Vaaren 1890 til December s. A. var han Bogholder og Kasserer ved Falkenstén Brug i Borre, hvorefter han atter arbejdede paa Lensmandskontoret i Borre (Lensmand: Niels Anderssen), indtil han 1892, 1. Marts blev Assistent ved Ullevold Sygehus's Forvalterkontor.

Gift i Christiania (Sagenes Kirke) 1894, 5. Aug. med Hilda Johanne Thoresen fra Sydbakken i Ullensaker, f. der 18 . . . . .

(Datter af Johan Thoresen «Sørbakken» og Marthe Maria Heksvold.) . . . . .

(1 Barn.)

a 9 Inger Helene Lund, f. i Sagenes Menighed 1896, 9 April.

i 8 Ludvig Lund, Bogtrykker, f. paa Horten 1865, 7. Decbr.

Han drev i 10 Aar Bogtrykkeri i Hønefoss, hvilket han Høsten 1899 agter at overflytte til Christiania, hvor han imidlertid allerede trykker Tjøres-Viser om Dagens forskjellige mer og mindre sørgelige Begivenheder.

Han blev 1889, 19. Novbr. i Christiania borgerligt viet til Marie Olsen (Rogsland), f. i Chr.sand 1861, 15. Marts.

(Datter af Sømand Tellef Olsen og Rebekka Severine Larsen, der begge døde tidligt fra 6 Børn, saa at hun saagodtsom ikke har vidst af Forældre at sige, men kom til Plejeforældre af Navn Rogsland.) (Ingen Børn.)

j 8 Maren Karine Lund, f. paa Horten 1867, 15. Septbr.

Hun blev 1894, 29. Mai i Christiania borgerligt viet til Snedker («Kassesmed») Halfdan Emanuel **Ruud**, født i Chr.ania (Joh.s M.) 1873, 24. Novbr.

(Søn af afdød Bryggearbejder Hans August Ruud og Josefine Amalie Knudsen fra Fredrikstad.) (Ingen Børn.)

f 7¹ Fredrik Sejersted Lund, Snedker, f. paa Varhuus i Modum 1829, 18. Febr. † . . . . 1890, 23. Januar.

Gift i Lier 1855, . . Juni med Marthe Hansen fra Sverre i Lier, født 1824, 5. Aug.

(Datter af Gaardbruger Hans Hansen og Ingeborg Sverre). (Af deres 2 Døtre har den Ældste, som er ugift, aflagt sit gamle Familienavn: **Lund**, og kalder sig nu: „**Fredriksen**“ (!).

*) Navnet «Dass» blev indskudt i hans Navn ved Examen Artium 1887.

a 8 Ingeborg Mathilde (Fredrik S. Lunds Datter), f. paa Giftstad i Lier (tæt ved Sjaastad) 1855, 20. Septbr.

Hun er ugift og vil ikke længer hede «Lund», men kalder sig: „**Fredriksen**“ (!).

b 8 Julie Lund (eller Fredriksen?), f. paa Giftstad 1861, 14. Septbr.

Gift . . . . . og bor i Amerika, men noget Videre véd ikke Familien her at berette om hende.

g 7¹ Sigvard Amalius (Jenssøn) Lund, født paa Varhuus (Modum) 1832, 19. Novbr. og lever i Amerika.

Han blev konfirmeret i Modum 1847, 3. Oktbr. og drog i 1854 til Amerika, hvor han 1857, 13. Decbr. blev gift med Kirsten Eriksdatter, f. paa Bærums Jernværk 1835, 11. Januar og † (i Eau Claire?) 1876 (eller 1896?), 29. Septbr.

(Datter af Erik Olsson og Ingeborg Jensdatter — begge fødte paa Bærums Værk resp. 1801, 28. Marts og 1798, 28. Decbr.)

Hans Søkende her hjemme havde ikke siden 1897 hørt noget fra ham. Først han rejste til Amerika, boede han som Slagter i Drammen. Han anlagde et stort Svin slagteri i Eau Claire i Visconsin og skal efter Rygte være en rig Mand.

Endelig i Juli 1899 indløb der et Brev fra ham, hvor han beretter om sin Husstand (Kone og 3 Børn) og at han har trukket sig ud af sin Geschæft.

Han var — som alle sine Brødre, undtagen Fredrik — en meget stor og stærk Karl, der, medens han var paa Moss, gjaldt for Byens stærkeste Mand.

a 8 Jakob Edvard (Sigvardssøn) Lund, f. 1858, 16. Novbr. † (i Eau Claire?) 1878, 28. Novbr.

b 8 Frank Oscar Lund, f. 1862, 19. Aug. Han har forladt Fædrehjemmet, og Faderen véd (i 1899) ikke, om han lever eller er død.

c 8 Eva Augusta Lund, f. i Eau Claire?) 1864, 29. Septbr. og † 1872, 16. Septbr.

h 7² Susanne Lund, f. i Modum 1847, 7. Januar, † 7 Timer gl., hjemmedøbt.

i 7² Jakob Christian Lund, f. der 1850, 29. Mai, † paa Moss 1877 i Juni som Smedsvend. Ugift.

Han kom allerede ca. 1861 i Arbejde paa Pukværket i Modum, hvor han fik 12 Mk. om Maanedn. Efter sin Konfirmation der 1864, 2. Oktbr. forblev han endda en kort Tid paa Modum, hvorefter han for en kort Tid kom i Smedlære i Drammen. 1877 flyttede han til Moss, hvor han — efter i nogen Tid at have ligget paa Sygehuset i Drammen — døde af Tæring hos sin yngre Broder, Magnus, der hentede ham over til sig fra Sygehuset.

j 7² Magnus Ragnvald Lund, Lokomotivfører, f. i Modum 1855, 25. Febr.

Han blev — som forældreløs — konfirmeret i Modum 1869, 10. Oktbr., tog strax derefter til Drammen i Smedlære hos Smed Møller; begyndte 1874 paa Jernbaneværkstedet i Drammen, men flyttede 1875 til Moss, hvor han blev Fyrbøder paa Sydbanens Anlæg. 1879 begyndte han som «Fører» (der?)

1881 blev han Lokomotivfører paa Vossebanen, hvor han i 1883 havde i aarlig Løn 1570 Kr. (iberegnet 70 Kr. for Uniform). 1883, 1. Juli blev han tillige Medlem af Pensionskassen. 1894, 9. Novbr. blev han forflyttet til Espen Station (mellem Ejdsvold og Hamar), hvor han 1. Januar 1897 fik 1800 Kr. og fra indeværende Aars Begyndelse 1950 Kr. i aarlig Løn. Han er ogsaa — som flere af sine Brødre — en ualmindelig stor og stærk Mand.

Gift paa Moss 1876, 16. Juli med Maren Josefine Jensen, født der 1853, 25. August.

(Datter af Baadbygger Jens Johansen fra Raade og Karen Magdalene Jensen fra Moss.) (Af 7 Børn døde 2 som smaa.)

a 8 Gunda Lund, f. paa Moss 1876, 16. Decbr.

b 8 Jens Kraft Lund, Fyrbøder i Statsbanernes 3die Distrikt (paa Hamar), f. paa Moss 1878, 8. Novbr.

Han blev 1894, 1. Juli fast ansat som «Lokomotivpudser» paa Vossebanen og s. D. Medlem af Pensionskassen (med 2 Kr. i Løn pr. Dag), efterat han fra 15. Oktbr. 1893 havde været paa Prøve med 1½ Kr. i Dagløn.

1897, 25. Mai blev han «Fyrbøder» i Statsbanernes 3die Distrikt (Hamar) med 840 Kr. i aarlig Løn, efterat han 24. Marts 1895 var bleven overflyttet did som «Pudser» med 2 Kr. i Løn pr. Dag. Fra 1. Januar 1899 har han 900 Kr. i aarlig Løn. Ugift i 1899.

c 8 En Søn, † spæd.

d 8 En Søn, ligesaa.

e 8 Marie Jeanette Lund, f. i Bergen 1884, 14. Januar.

f 8 Robert Martinius Lund, f. paa Garnæs i Haus Præstegjæld ved Bergen 1886, 9. Mai.

g 8 Carl Johan Lund, f. paa Garnæs 1888, 6. Febr.

b 5 Maren Maria (Jakobsdatter) Lund, født i Bynæsset 1754, 17. August. Kl. 3 Efterm. Formodentlig † i Danmark. Hun blev konfirmeret i Kragerø Høsten 1768*).

Gift i Kragerø 1774, 20. Aug. med «Studiosus» — senere Præst i Danmark — Søren **Møller**, Digter, født i Vilsted Mølle (ved Løgstør) 1742, 8. April og † i Ørting (Aarhus Stift) 1824, 21. Juli.

(I Erslews Forfatterlexikon heder det, at han var født i Vilsted (Sogn), hvor hans Fader, Johan, var Møller af Profession, hvorimod Wiberg i sin Præstehistorie lader ham fødes i Vilsted *Mølle*, men gjør Faderen til «Prokurator». Moderen, Anna Brøndlund Jensdatter Iversen, var en Præstedatter fra Vilsted Sogn.)

Han blev Student (fra Aalborg Skole) 1759; Cand. theol. 1765, 16. Oktbr. (Wiberg siger 1768, 16. Oktbr.) (med Non). Var (ifølge Erslew) 14 Aar Huslærer i Norge. (Wiberg gjør ham ogsaa til Kateket i Kragerø.) 1777, 28. Mai blev han resid. Kapellan til Hjørring (Aalborg Stift); 1782, 7. Aug. Sognepr. til Nørholm (Viborg Stift) og 1783 tillige Præst ved det under 10. Juli 1782 oprettede Restrup Kapell, og 1792, 10. Aug. Sognepr. til Ørting og Falling i Aarhus Stift. Tog Afsked 1820, 19. Juli. (Han havde 2 Sønner og 2 Døttre.)

c 5 Jens Lund, født i Bynæsset 1756, 20. Mai Kl. 7 Morgen. † s. A. 15. Juli (begravet i Jens Pederssøn Randulfs Gravsted under Døbefunten).

d 5 Dorothea Lund, født i Bynæsset 1757, 2. Septbr. (blev konfirmeret i Kragerø Høsten 1771 og † der 1831, 15. Mai, 74 Aar gl. som Enke efter Apotheker Topp.

Gift 1) i Kragerø 1776, 19. Septbr. med Enkemand, Kjøbmand og Brandinspektør der Andreas **Fedder**, der vel var født ca. 1726, da han rimeligvis er den «Andreas Fedder», som blev begr. i Kragerø 1798, 22. Mai, 72 Aar gl. Ligesaa er han vel ogsaa identisk med den «Andreas Fæder», som blev gift i Kragerø 1758, 8. Juni med Anne Cathrine v. d. Burg, som blev begr. der 1775, 16. Oktbr., 41 Aar gl., og vel altsaa er Den af dette Navn, som blev døbt i Christianssand 1734, 2. Septbr.

(Af sit Ægteskab med Andr. Fedder havde Dorothea Lund 5 Børn, af hvilke en Søn har forplantet Navnet).

*) I Erslews Forf. lexikon (Supplementet) frakjendes hun udtrykkelig Navnet «Marie» og kaldes «M. Martha», hvilket er fejlagtigt, da hun virkelig hedte Maren Marie.

Gift 2) i Kragerø 1800, 21. Juni med (senere) Apotheker *der* Henrik Poulin **Topp**, født i Svendborg 1760, 19. Decbr. og † i Kragerø 1819, 4. Febr. Han blev 1800, 26. Septbr. Apotheker og 1810, 16. Novbr. tillige Herbergerer i Kragerø. Han døde barnløs.

(Søn af Farver Tycho Fredrik Topp og 3. Hustru, Margrethe Elisab. Stregel.) (Se J. W. Flood: «Norges Apothekere».)

e 5 Anne Sophie (Jakobsdatter) Lund, født i Bynæsset 1758, 24. Septbr. Kl. omkring 12 om Natten, og † s. A. Nat til 30. Novbr.

f 5 Gidsken Sophie Lund, født i Bynæsset 1760, 14. Septbr. og † i Arendal 1789 (begr. 8. April «28 Aar gl.»).

Gift i Kragerø 1783, 10. Januar med Skibskaptejn i Arendal Peder Fredriksen **Dahl**, der var døbt i Arendal 1739, 10. Septbr. og døde i Trondhjem som Acciseskriver i fattige Omstændigheder. (Dødsaaet kjendes ikke.)

Han var Søn af «Mr. Fredrik Tellefsen» (Dahl) og Karen Pedersdatter Brinch, der var Datter af Arendals første Sognepræst, samt — saavidt vides — Broder af den 1893, 17. Juni afdøde Bergmester Tellef «Dahl»s Farfader, Tellef Dahl, der var Kjøbmand i Kragerø.

Efter sin Hustru, Gidsken S. Lunds Død i 1789 kort Tid efter hendes 5. Barselseng, flyttede Manden til Trondhjem og er vel den «*Peder Dahl*», som — «logerende hos Frue Hielsms udi Ihlen» — 1791, 20. September tilbyder Information i Engelsk. (T.hjems Adr.kontors Efterretninger, No. 38 for 23. Septbr. 1791.)

Han har rimeligvis taget alle sine 5 Børn med sig til T.hjem, da ingen af dem findes at være døde som smaa i Arendal. Om dem vides saaledes ingen Besked.

g 5 Anne Margrethe Lund, født i Bynæsset 1761, 31. Aug. Kl. mellem 3 og 4 Efterm. † s. A. 28. Septbr.

h 5 Jens Lauritz Lund, Sømand, født under Forældrenes Ophold i Kjøbenhavn 1763, 20. Febr. (døbt i Holmens Kirke). Blev konfirmeret hjemme i Kragerø Høsten 1778, men om hans senere Skjæbne vides kun, at han blev gift i Kjøbenhavn, hvor han fik flere Børn.

i 5 Margrethe Jacobæa Lund, født i Kragerø 1768, 23. Mai (en Mandagmorgen Kl. 2 à 3) og † paa Mæle i Stjørdalen 1847, 13. Aug.

Gift i Stjørdalen 1795, 7. Mai med Løjtnant — senere Oberst af Kavaleriet — Fredr. Christian **Sejersted**, født i Stjørdalen (?) 1768 i Decbr. og † 1841, 20. Juni paa Gaarden Mæle, som han i 1795 havde overtaget fra sin gamle Moder, som da ogsaa skiftede med sine Børn.

(Han var Søn af Oberstløjtn. Jens Sejersted og Dorothea Karine Klingenberg.)

Han blev Officer 1787.

Stod i 1809 — og endnu i 1811 — som «Ritmester og Comp.chef i Thronhjemske Dragonregiment»^{*)}.

I 1812 staaer han som Major ved Thronhjemske *Dragoncorps*.

Blev fra 1. Januar 1818 Oberstløjtnant i Kavaleribrigaden, og 1828, 24. Juni «Oberst», men udtraadte 1834, 11. Juni som surnumerær Corpschef. *R. Sv. O.* 1818, 7. Septbr.

Han var i sine sidste Aar blind, blev opereret af Doktor Chr. Egeberg og fik sit Syn igjen, men levede kun et Aars Tid derefter og fik aldrig mere sin gamle Livlighed tilbage.

Han var Broder af den kommanderende General nordenfjelds, Generalløjtnant Joh.s Klingenberg Sejersted, der var født 1761 og døde ugift 1823.

*) «Thronhjemske Dragonregiment» fik ved kongl. Resolution af 23. Febr. 1811 Navn af «*thronhjemske Dragoncorps*».

(Af Oberst F. C. Sejersteds og Margr. J. Lunds 5 Børn var Sønnen, Oberstløjtnant Johannes Mathias S., født 1797 og død i Vang paa Hedemarken 1886, gift med Fredrikke Dorothea Heyerdahl.)

b 4 Gidsken Sophie (Matsdatter) Lund, født paa Nærviken 1726 i Mai og † paa Tønsæt 1798, 27. Decbr. (begr. 4. Januar 1799)*).

Gift paa Nærviken 1749, 23. Septbr. med (senere) Provst og Sognepr. til Tønsæt Just Thyrholm **Wessel**, som var født i Thingvold (eller i Trondhjems Hospitalsmenighed?) 1719 (?) og † paa Tønsæt 1791, 27. Decbr. (begravet 5. Januar 1792).

(Søn af Provst og Sognepr. til Ørlandet Ejler Wessel og Iverise Marie Meyer, der var Enke efter Mag. Just Thyrholm i Nærø.)

Just Thyrholm Wessel blev Student 1730**), Kapellan *pro loco* til Orkedalen 1743, 20. Septbr. og resid. Kapellan sammesteds 1748. Efter et Par Kjøbenhavnsrejser blev han 1760, 26. Septbr. Sognepræst til Tønsæt og senere tillige Provst i Østerdalen. Tog Afsked 1790, 16. Januar og tilflyttede da sin Ejendomsgaard, Nygaarden (tæt ved Tønsæt Præstegaard), hvor han døde. (Se Erlandsen, I, Side 205 og B. Moe: «Personalhistorisk Tidsskrift», I, Side 203—204.) (3 Børn, nemlig Ejler, † i Danmark 1796 som theol. Candidat, Mats Lund Wessel, Student og siden Bonde i Tønsæt, hvor han giftede sig med en Bondepige og døde 1824, 67 Aar gl. og Iverise Dorothea Wessel, der døde paa Nysted i Tønsæt 1836, ugift og 76 Aar gl.)

s 3² Else (Raphaelsdatter) Lund, født i Skogn 1685, 5. Decbr. (en Thorsdag Morgen Kl. 4) og † i Borgund 1728.

Gift 1) i Skogn 1705 med (senere) Sognepræst til Borgund paa Søndmøre Christian Fredrik **Ruberg**, som var født i . . . . 1675 . . . . og døde i Borgund 1721, . . April, 46 Aar gl.

(Søn af en Rasmus Roberg eller Ruberg?)

Han blev 1704 resid. Kapellan til Skogn (dertil ordineret 16. Jan. 1705), og 1718, 7. Januar Sognepræst til Borgund.

(Af dette Ægteskab var der 3 Sønner og 1 Datter, nemlig Raphael Ruberg, født 1706 og † 1737 som Kapellan *pro loco* til Akerø, ugift. Johan Ruberg, født 1710, † 1773 som Foged i Fosen (paa Ejde i Ørlandet), gift med Marthe Helkand. Sophie Alette Ruberg, gift med Professor Knud Leem, og Christian Ruberg, født 1714, Sognepræst til Torvestad, og gift med «Peder Skræders Datter».

Gift 2) i Borgund (?) 1725 med resid. Kapellan til Borgund — senere Sognepræst der — Augustinus **Meldal**, født i Kvikne 1697 (eller 1694?), 19. Oktober og † i . . . . . 1777, 1. Febr.

(Søn af Sognepræst til Tønsæt Even Steenssøn Meldal og Gidsken «Schjelderup», Datter af Hr. Mikkel Augustinussøn til Bejtstaden, hvis Børn nemlig optog Navnet Schjelderup efter deres Moder).

Han var fra 1722 adjungeret sin Fader i Tønsæt indtil Dennes Død i 1735.

1728 blev han residerende Kapellan til Borgund, og 1742, 30. Marts Sognepræst der. Provst 1758—1767. Tog Afsked som Sognepræst 1774. Var meget agtet og anseet, (Af dette Ægteskab var der 1 Søn, nemlig Even Meldal, † 1786 som Sognepr. til Voss.)

Hr. Augustinus Meldal ægtede 2) 1730 Johanne Hansdatter Grøn fra Ørlandets Præstegaard.

*) Hun laa de sidste 15 Uger tilsengs og døde netop paa samme Dato og Klokkeslet, som hendes 7 Aar tidligere afdøde Mand, Hr. Just T. Wessel, — anmærke Ægtefolkernes to efterladte Børn, Mads Lund Wessel og «Iverice» Dorothea Wessel i Anmeldelsen af Moderens Dødsfald.

***) At Just Thyrholm Wessel — som Erlandsen opgiver — kan være bleven Student allerede i 1730 (altsaa kun 11 Aar gl.) synes aldeles urimeligt. Han findes ikke i B. Moes «Personalhistorie», ny Række, blandt de fra T.hjems Skole fra 1711—1812 dimitterede Disciple.

t 3² **Iver (Christian) Lund** *), Major, født i Skogn 1687, 15. Marts og † i Kolvarejd 1746, 22. Oktbr. (begr. 12. Novbr. s. A.).

Han blev 1715, 5. April «reformeret Officier» (kaldes da Iver *Christian*). 1717, 12. Febr. blev han «forsat» som Premierløjtnant ved 1. (ø: nordre) trondhjemske Regiment, hvor han 4. Aug. s. A. blev Chef for Nøroiske Compagnie (Brigadier Bruns Regiment), hvor han endnu stod i 1728 og 1730.

Sekondmajor blev han 1732, 27. Aug. og «virkelig» 1736, 12. Oktober, og «igien Second Major 11. Marti 1737.»

Fik Afsked 1740, 29. Juli og fik da sin Svigersøn, Kaptejn Fredrik Brueneck til Eftermand.

Gift i . . . . . 171 . . . . . med Karen Riber «fra Hitteren», født 1694, 11 Febr. og † 1778, 15. Mai paa Foslien i Stjørdalen, 85²/₁₂ Aar gl.

(Datter af Handelsmand Melchior Andersson Riber — † 1726 — og Karen Andersdatter Schjelderup.)

(7 Børn, nemlig: *Melchior, Karen Sophie, Ditlev Wibe, Christence Worm, Eleonore Sophie, Maren Wibe* og *Mathias Numsen Lund*. Se nedenfor under a 4 til g 4.)

a 4 Melchior (Iverssøn) Lund, Kaptejn i 1. Akerhusiske Regiment, født i . . . . . ca. 1719 . . . . . og † i Rollag (?) omkring Aarene 1779 og 1782, men Kirkebøgerne mangle.

Han blev 1743, 2. Aug. Sekondløjtnant ved Oberst F. F. Hausmanns (1. Akershus.) Regiment og 1746, 4.

Januar forsat (som Fenrik) til Oberstløjtn. Chr. Harbous (Ekerske) Kompagni af samme Reg.t. 1747, 13. August blev han Premierløjtn. ved Major C. de Senes Nannestadske (eller Numedalske?) Kompagni. Fik 1759, 22. Aug. Infanterikaptejns Karakter. Blev 1760, 2. April Kapt.løjtnant ved Livkompagniet (ø: det Akerske). Blev 1763, 26. Januar Chef for Botneske Landeværnkompagni, og 1766, 1. Januar Chef for Numedalske Kompagni. Paa vedk. Regimentchefs «Conduiteliste» for Aar 1767 heder det om ham, at han da var 48 Aar gl., Officérsøn, der havde tjent i 34 Aar, logerede paa Fikken i Rollag. «Er indtet Ejende, men ej heller i Gield og lever uden Etablissement eller Familie, af sin Gage.»

b 4 Karen Sophie Lund, født i . . . . . ca. 1721 og † i sit 75. Aar 1796 i Mai «paa Foss» (i Stjørdalen?) hos sin Søn, Kaptejn Iver Chr. Lund Bruenech. Som Enke efter Dennes Fader, Oberstløjtn. Fredrik Wilhelm Bruenech besluttede hun sidst i Aaret 1791 at sælge, underhaanden eller ved Auktion, sin Gaard Foslien i Stjørdalen tilligemed den «strax ved beliggende» Avlsgaard Dulland. (T.hjems Adresseavis No. 47 for 25. Novbr. 1791.) Dette Salg er vel bleven effektueret, siden hun ved sin Død faa Aar efter boede paa Gaarden Foss.

Hun ægtede ca. 1740 Enkemanden, (senere) Oberstløjtnant Fredrik Wilhelm **Bruenech**, der af sit tidligere Ægteskab med Beate Sørensdatter Hagerup skal have

I ver (Christian) Lund.

*) Han kaldes kun med det ene Navn, *Iver*, af Faderen, Mag. Raphael Lund i Dennes egenhændige Optegnelser om sine Børn.

haft 7 Sønner og 1 Datter, hvilket noksaa respektable Tal endydeligere blev forøget ved dette hans 2. Ægteskab med Karen Sophie Lund, der nemlig fødte ham 12 Sønner og 4 Døttre. Mange af disse 24 Børn maa vel sagtens være døde i deres spæde Aar.

Han var født i . . . . . 16 .. og døde paa Foslien i Stjørdalen 1768.

(Søn af en tyskfødt Caspar Georg Bruenech, der 1684, 2. Aug. blev Kaptejn og Chef for nordre Gudbrandsdalske Kompagni af Oplandske Regiment, hvilket er Alt, jeg véd at berette om ham.)

Fredrik Wilhelm Bruenech blev 1713, 5. Aug. Sekondløjtnant i Trondhjemske Regiment; 1718, 15. Aug. blev han Pr.løjtnant ved Stjørdalske Kompagni; fik 1731, 28. Novbr. Kaptejns Karakter; blev 1740, 29. Juli virkelig Kaptejn og Chef for Nærøiske Kompagni, 1743, 14. Januar Chef for Værdalske og endelig 1752, 28. Decbr. for Stjørdalske Kompagni. Fik 1760, 10. Septbr. Afsked med Oberstløjtnants Karakter. (Om hans i Septbr. 1756 udviste Raahed imod Sognepræsten til Stjørdalen, Hr. Peter Wessel-Brown, fortælles Lidt i Bernt Moes Personalhistorie, I, Side 137.)

(Gjennem sin Datter af 1. Ægteskab, Lucie Marie Bruenech, der 1762, 26. Oktbr. i Hole ægtede Holzførster Lars Bastian Stabell, blev han Bedstefader af den i 1836 afdøde kommanderende General Fredrik Wilh. Bruenech Stabell.) To af hans Sønner af 2. Ægteskab, nemlig Iver Chr. Lund Bruenech og Peter Christian Bruenech, døde henholdsvis 1814 og 1828 — begge som Majorer. Den første uden Børn med sin Hustru, Bolette Angell Nicoll, og den Sidstnævnte gift med Anne Cathrine Ræder, med hvem han havde mindst 7 Børn.

c 4 Ditlev Wibe Lund, Kaptein i 1. Smaalehnske Regiment. født (i Kolverejd?) ca. 1724 og † i Rakkestad 1775, «11. Marts» (begr. 1. Juni) «50 Aar gl.». (Hans Dødsdag er vel da heller 11. Mai end 11. Marts?)

Han blev 1749, 2. April Fenrik i Generalløjtnant H. J. Huitfeldts (1. Smaalehnske) Regiments Livkompagni (det Onsøiske); blev 1751, 13. Januar Sekondløjtn. ved Kapt. L. H. Hylles (Deignæsiske) Landværnskompagni af samme Reg.t. Fik 1756, 20. Novbr. Premierløjtnants Karakter. Blev 1757, 29. Juni «virkelig» Pr.løjtnant ved Kapt. H. J. Schlössers («Borgske») Kompagni*). Blev 1766, 1. Januar Kapt.løjtnant ved Livkompagniet (∴ det Skjebergske) og 1773, 4. Marts Kaptejn sammesteds. Paa vedkommende Regimentschefs «Conduiteliste» af Mai 1767 heder det om ham, at han da var 43 Aar gl. og havde tjent i 27 Aar. «Maadelig af Højde, god af Anseelse, kan Tysk «og Skriver got; Gandske god af Conduite, Flittig samt bequem til tjenesten og hvad «hand skal bruges (til). Var ude med Batt. (∴ Bataillon) og Comanderet ved Grenaderene, eyer ingen Gaard, opholder sig her, sidder i Munderings Commissionen, er «tilforladelig i sine forretninger.»

Han var i 1767 ugift og ved sin Død i 1775 Chef for østre Rakkestadske Kompagni.

Han androg i en Skrivelse af 6. April 1772 fra «Østby ved Fredrikstad» (i Ullerød Annex til Skjeberg?) for Krigsdirektoriet om snarlig Befordring til et virkeligt Kompagni, da han nu — med sine 33 Tjenestear — vel maatte være en af Armeens ældste Kaptejn løjtnanter. Generalmajor Rømeling giver ham et godt Skudsmaal for «hands Uegennyttighed, Flittighed og bepvemhed til Kongens tjeneste». Befordringen fik han, men nød ikke længe godt af den, da han døde kort efter.

d 4 Christence Worm (Iversdatter) Lund, født (i Kolverejd?) ca. 1725. † paa Skage i Overhalden 1794, 6. Novbr. efter omtr. 1 Aars Sygelighed, 69²/₁₂ Aar gammel og efter 41¹/₄ Aars Ægteskab.

*) Skal Dette være det «Borgeske» eller det «Bergske» Kompagni?

Gift i . . . . . 1753, 18. Juli med Oberstløjtnant Henrik Christopher **Sommerschild** der var født (paa Flahammer i Lyster?) 1721 og død paa Skage 1803, 22. Juli.

(Søn af Oberstløjtnant Peter Henrik Sommerschild og 1. Hustru, Birgitte Marie v. Krogh.)

Han blev 1747, 13. Aug. Sekondløjtn. i 1. Trondhjemske Regiment (ved Kapt. Ole Bruns Numedalske Landværnskompagni); 1750, 4. Febr. Premierløjtnant (ved Kaptejn Fredrik Hartvig Sommerschilds Overhaldske Kompagni); 1761, 11. Marts karakt. Kaptejn; 1766, 1. Januar Chef for Overhaldske Kompagni; 1774, 21. Oktober Major.

(Af deres 7 Børn var 5 Sønner — allesammen Officerer —, af hvilke den Ældste, Peter Henrik, Kaptejn i 1. T.hjemske Regiment, døde i Stod 1798, gift med Hilchen Thode; Iver Chr. Lund Sommerschild, † i T.hjem 1830 som fhv. Oberstløjtnant; gift 1) med Elen Marie Brønlund, † 1813, og 2) 1820 med Enkefru Sophie Amalie Schultz, født Collin, † 1872; Georg Fredrik v. Krogh Sommerschild, Kaptejn, gift 1799 med Sophie Cathr. Gottwaldt; Fredrik Vincentz Sommerschild, Kaptejn i den danske Hær, født 1764, og Christian Henrik Sommerschild, † paa Skage 1795 som Løjtnant, 30 Aar gl. Den eneste voxne Søster af disse 5 Officerer var Birgitte Marie S., født 1769 og gift 1802 med Skattefoged Ole C. Broch.)

e 4 Eleonore Sophie Lund, født (i Kolverejd?) 1729.

† paa Halvardmo 1807, 30. April «efter megen Lidelse og til sidst fem Ugers Sygeleje». Hun var ugift.

Hendes Broder, Mathias N. Lund, der i Trondhjems Adresse No. 40 for 19. Mai 1807 averterer hendes Død, kalder hende sin «eneste igjenlevende hulde og trofaste Søster». I samme No. af Bladet faar hun ogsaa følgende gode, men svulstige Eftermæle:

«Sandhed rødmede | Og | Religionens hellige Majestæt viisede alvorligt Mishag, |
 «Naar | Krybende Smigrer og nedrig Hykler | Bekrandsede Uværdiges Gravhøye | Med |
 «Flitterstads af laante borgerlige Dyder, | Som den Afdøde enten aldrig eyede, | Eller,
 «maaske, ofte vare | Døde Fostre | Af | Blodets og Temperamentets Vanmagt | Til virk-
 «somme synbare Laster, | Han hemmelig hyldede. | Men | Ved de sande og oprigtige
 «Jesu Dyrkeres Grave | Vidner | Religion og Sandhed med majestætisk Værdighed: |
 «Her ere de, som holdte de Guds Befalninger og Jesu Troe! | Skriv: | Salige ere de
 «Døde, som døde i Herren! — Aab. 14 c., 12. 13 v.) | Læser! | Tænk paa dette himmelske
 «Vidnesbyrd, naar du staaer ved denne Grav, | Hvorudi | det af 78 Aars Alder og lang-
 «varige Sygdomme trætte og afkræftede Legeme | Af Salig Frøken *Eleonora Lund* | Blev
 «nedsadt til Hvile den 12. Mai 1807, | Efterat Døden, den nestforrige 29. April, paa
 «Halvarmoe Gaard i Overhalden, | havde opløst Foreeningsbaandet mellem det og Hendes
 «udødelige Aand. | Ja, Læser! | Vil du en Gang blive saa lykkelig, som den nu er, | Da
 «efterlign ikke i din Gudsdyrkelse | Den daarlige Svermer og blinde Fanatiker, | Ey
 «heller | Den stolte og selvkloge Naturalist; | Men efterlign Hende, | Som dyrkede Gud
 «i Aand og Sandhed | Og | Antog Jesus for sin Sjels Saliggjører; | Derfor virkede og
 «hans hellige Religions Kraft hos Hende: | En lys og gudfrygtig Vandel i Livet: | En
 «trøstefuld Taalmodighed i Lidelser: | En roelig Samvittighed i Døden. | Og da skal du,
 «min Læser! | Hisset i Udødelighedens Egne erfare, | Hvad hendes forherligede Aand
 «der nu erfarer, | Nemlig | Opfyldelsen af hans Ord, paa hvilken hun troede: | Hvo
 «som troer paa mig, om han end dør, skal han dog leve. (Joh. 11. c., 25. v.) | Og: |
 «Vær troe indtil Døden, saa vil jeg give dig Livsens Krone. (Aab. 2. c., 10. v.) |
 «Indhimlde Salige! |

1.

«Du svingede Dig op fra Jordens Tue,
«I Døden, frelst fra Lidelser og Qval,
«Did, hvor din Sjel sin Frelser nu kan skue,
«Mens Støvet til Forvandling luttres skal.

2.

Saa mødes de til evig Samlings Glæde,
Naar Død og Grav for Jesu Almagt flye;
Saa skal du glad og for den Domstol træde,
Som Mange da, om muligt, vilde skye.

3.

«Saa dommes Du til uafbrudte Glæder,
«Hvor Suk og Sorg er evig undertrykt;
«Du seyre skal i alle Evigheder
«Paa Thronen, som paa Jesu Død er bygt.

Johan Friederich v. Leben Boch.»*)

f 4 Maren Wibe Lund, født (i Kolverejd?) 17 . . . . . † i . . . . .

Gift . . . . . 17 . . med Enkemand, Sognepræst til Bjørnør Jørgen **Carlson**, som var født i Trondhjem 1710 (døbt i Domkirken 8. April) og † i Bjørnør 1772, 20. August. (Søn af Carl Pederssøn og Malene Jonasdatter.)

Han blev Student fra Trondhjems Skole 1731, konditionerede som Student paa Storfosen Gaard i Ørlandet. Blev Candidat 17 . . Var derpaa Tredielectie-Hører i Trondhjems Skole, blev 1739, 19. Juni resid. Kapellan til Nærø og 1765, 26. April Sognepr. til Bjørnør.

I sit Ægteskab med Maren Lund, der var hans 2. Hustru, havde han 3 Døttre og 2 Sønner.

(Af Sønnerne døde En 1796, 31. Oktbr. som Student fra 1770 og Klokker til Strindens Menighed ved Trondhjem.)

Efter sin 1. Hustru, der var en Jomfru Fleischer fra Bergen, havde han 10 Børn.

Hans 3. Hustru, Regitze Johanne Brønlund, fødte ham Tvillinger, der blev døbt paa Faderens Begravelsesdag. Enken døde i Trondhjem 1790 i en temmelig høj Alder, heder det.

*) Om denne Joh. Fredr. v. Leben Boch, der af og til lader høre fra sig i T.hjems Adresseavis, kan jeg oplyse Følgende:

Han maa øjensynligen være identisk med den «Johan Friederik von Leben Boch», der blev døbt 1747, 5. Mai i Akershus Slotsmenighed, hvor Forældrene, Løjtnant Nathanael (Pederssøn) Boch (eller Buch) og Helene Sophie Gutschwager var bleven viede 1745, 8. Oktbr. Manden havde før været gift med Charlotte Amalie Schade, som blev begravet i samme Menighed 1743, 29. Novbr., 49 Aar gl. Han blev begr. der 1752, 21. Jan. (stod da ved Kapt. Döderleins Kompagni og var nogle og femti Aar gl.). Hans 2. Hustru blev begr. 1756, 21. Febr., 46 Aar gl.

Tidligt maa denne Joh. Fredr. v. L. Boch være kommet op til Overhalden, thi ved hans Dod paa Torildmoen i Overhalden 1815 i Novbr. i en Alder af «72 Aar», heder det i T.hjems Adresse, at han havde boet deroppe i 60 Aar. Han efterlod ved sin Dod 2 Børn deroppe og i Trondhjem en Son, Mathias, der † paa Torildmoen 1821, 19. Oktbr., gift med Henriette Margr. Wildenrath.

I 1800 boede Joh. Fredr. v. L. Boch med sin Hustru N. N. paa Grungstad i Overhalden, hvorfra han under 20. Septbr. s. A. i T.hjems Adresse No. 40 for 3. Oktbr. indrykker Følgende:

«I henved 33 Aars Ægteskab med min endnu levende Ægtefælle behagede Gud at lade mig blive Fader for 10 Børn, hvoraf dog 6 nu ere hendode, og deriblandt have 2de paa en for os Forældre højst sørgelig Maade udi deres blomstrende Ungdoms Aar endet deres Liv; Thi den 27de October 1784 maatte vor ældste Son, Nathanael, da han var næsten 16 Aar gammel, pludselig og ynkelig sætte Livet til under en Felde eller Maskine, som var indrettet at fange Dyr med, og den 17. denne Maaned om Formiddagen Klokken 8te, druknede vor kjere Datter Peternelle Margrethe her i Grungstad Elv, 20 Aar mindre end 9 Uger gammel. Velyndere, Slægt og Venner, hvor I findes! skjenker os dybttsaarede Forældre Eders Medlidenhed! og beder den algode Gud om Trøst og Sindsstyrke for os, til at taale og bære denne i vor affældige Alder os atter rammede og fornyede bitre Hjertesorg.»

g 4 **Mathias Numsen (Iverssøn) Lund**, Kaptejn i 1. Trondhjemske Regiment, var født i . . . . 1733, 4. November og døde 1820, 18. Mai paa sin Gaard Halvardmo i Overhalden, «87¹/₄ Aar gl.».

Han havde i Febr. 1764 staaet 10 Aar i Krigstjenesten. Han blev 1757, 27. Septbr. «Secondlieut. réformé» i 1. T.hjemske Regiment, «uden prejudice for de 2 ældste ved Regimentet staaende Fændrikker, nemlig Brünick og Heideman». 1761, 16. Decbr. blev han «Premierlieutenant réformé», og 1762, 21. April «virkelig» Fenrik ved Livcompagniet (∴ det Ytterøiske). 1766, 1. Januar «virkelig» Premierløjtnant ved Kaptejn Henrik Christopher Sommerschilds (Overhaldske) Compagni. «Har god Lyst til sin Metié, god Conduite og god Application. Er ellers meget sygelig,» — siger Regimentschefen paa sin «Conduiteliste», dateret 18. Febr. 1764. Fik 1783, 12. Febr. Kaptejns-karakter «paa Premierlieutenants Gage og 100 Dalers Tillæg af Obrist Lieutenants Gagen 20. Aug. 83». «Dimitteret med 175 Rd. Pension» — heder det i Militærkalenderen for 1786, men hans «Afskedspas» angives at være dateret 25. Januar 1788.

Han «besad» — ifølge Kontrakt af 15. Decbr. 1767 — Gaarden Halvardmo, som han dog ikke fik Skjøde paa førend 19. April 1786. Siden har Gaarden stedse været i Familiens Eje. (Ejedes før af Christen Hagerup Meyers Enke, Abel Hammond.)

Gift i Overhalden 1765, 27. Marts med Rebekka Angell Dass, der var født i . . . . 17 . . . . og døde paa Halvardmo (i Barselseng med Datteren Ursula) 1785, 22. Septbr., «45 Aar gl.»*).

(Datter af Proprietær til Søvik (eller Sevik?) i Namsos Herred Anders Dass — en Præstesøn fra Alstahoug — og Aasel Maria Hass.) (5 Børn, nemlig: *Christen Abel L.*, *Karen Riber L.*, *Iver Christian L.*, *Andreas Dass L.* og *Ursula Elise Lund*. Se nedenfor under a 5—e 5.)

a 5 Christen Abel (Mathiassøn) Lund, Løjtnant i 1. Trondhjemske Regiment, født paa Halvardmo 1766 (døbt 3. Febr.) og † der 1802, 1. Febr. «efter noget over 1 Aars svag Helbred, 35 Aar og 1 Maaned gl.» (Faderen averterede hans Død i T.hjems Adresse for 26. Febr. 1802.) Ugift.

Han blev 1787, 5. Oktbr. Fenrik à la suite; 1788, 22. Aug. Sekondløjtn. og 1789, 24. Juli Pr.løjtn. i 1. Trondhjemske Regiment.

*) I de sidste Dage af sit Liv (kort før sin 5. Barselseng) skrev Fru Rebekka Angell Lund, født Dass følgende Brev til sine 4 ældste Børn:

«Till Mine Elskelige kiære Bøen.

«For icke at opvække alt for Stoer Bekiømring hos Eder viil ieg ej muntlig fremfore disse mine «formaninger Som herved Skier om gud behager at tage mig fra Eder til Sig, at Eders opførsel bliver «Saaledes i verden at i icke forSpilder det hemelske gode Som let kan Skie paa mange maader, men «hold Eder fast ved guds ord tag Eder vare at i ej fortørner ham, og jo mere i læser, jo mere lærdom «og løst faaer i dertil, og deraf lærer i hvorledes Eders opførsel Skal være imod gud og Eders hiem «Cresten, aldri at giøre andet End i vil Skall gaa Eder over Sælv, thj naar i komer blant fremede «komer det over Eder Sælv hvad i haver giørt i mod andre vær betænsom i ord og gierning Skye «Saadane Sælskab hvor i ej lærer noget godt, vær Enig og kiærlig i mellem Eder Sælv inbyrdes, har «i den rette kiærlighed for mig da lad icke disse mine formaninger gaa eder af glemme og erindre «Eder hvad ieg Saa (ofte har) talt for Eder, lad icke den beskyldning hvile (over mig) at ieg har «Skieent Eder ud, det Skal allene (være den) alvise gud bekiønt hvor mangan bekiømring ieg (har havt) «for Eder og met Eneste ønske at gud vil lægge (sin velsignelse) hos Eder, og naar i nu herefter vil «love, saa (i kan) vente at Samles med mig i dee Evige boliger. (Gud for)unde Eder dertil Sin aand «og naade det foronskes Eder alle af Eders omø og kiære Moder Rebecca Angell Lund. Halvermo «den 29 Augusti 1785.»

Udskriften er stilet «Till Samtlige Bøen Cresten Abel, Karen Riber, Iver Cristian og Andreas Dass.»

(Af Brevet er et lidet Stykke i Udkanten afrevet for de sidste Liniers Vedkommende, men erstattet ved en tilsyct Indfældning, hvorpaa de manglende faa Ord er tilføjede. Disse er i nærværende Af-skrift indklamrede i en Parenthes.)

b 5 Karen Riber Lund, født paa Halvardmo 1768, 1. Juli og † i Trondhjem 1832, 28. April.

Gift 1) i Overhalden 1787, 17. Juli med daværende resid. Kapellan til Overhalden — senere resid. Kapellan til Trondhjems Domkirke —, Hans **Blytt**, der var født i Voss 1758, 29. Decbr. og døde i Trondhjem 1805, 10. Mai.

(Søn af resid. Kapellan til Voss — senere Sognepræst til Vikør — Peder Blytt og Maren Koren.)

Han blev Student fra Bergens Skole 1778, Cand. theol. 1782 (med «Non»); blev 1784, 17. Decbr. resid. Kapellan til Overhalden og forflyttedes 1803, 17. Juni i samme Egenskab til Trondhjems Domkirke.

I Trondhjems Adressekontors Efterretninger No. 53 for 2. Juli 1805 skriver fhv. Kapt. Mathias Numsen Lund Følgende:

«Den 14de Mai d. A. (o: 1805), da min ældste Søn paa den forsigtigste Maade bragte mig gamle svage Mand den sørgelige Efterretning om min Svigersøns sal. Blyttes Død, var dette det 3die smertefulde Budskab, (som, give det Gud! ogsaa maatte være det sidste) der ligesom med et vilde nedbryde mine faae Alderdoms Kræfter. Jeg kastede da nogle tankefulde og næsten fortvivlende Blik hen i Fremtiden, men der fremstillede sig for min Sjæl lutter mørke og traurige Billeder, jeg kjendte mig vel nogenledes selv, men følte mig dog for svag til at kunne opklare alt det Mørke, der omgav disse 9 dybt saarede — en forladt Enke og 8te faderløse og umyndige Børn. Men gode Gud! hvad hører jeg nu? Lyden af en Skare Velgjørere, der have lejret sig omkring min Datter for at trøste og hjælpe hende. Gjengjeld tør jeg ikke engang nævne, om jeg end formaaede det, men Gud veed, at Taknemmeligheds Taarer ofte have flødt ned af mine gustne Kinder over at see saamange ædeltænkende mig aldeles ubekjendte og min Datter nesten uvedkommende Velgjørere. Modtager da fraværende ædle, fromme og deeltagende Medmennesker! min Tak, hvor svag og lidet fyldestgjørende den er. Og mod dig, himmelske Velgjører! der har besat en liden Plet Jord af din Verden med saamegen reen og ægte Dyd, sammenfolder jeg mine matte og rystende Hender, for at nedkalde alle Himlens Velsignelser over dem Alle.

Halvormoe, den 26de Juni 1805.

Mathias Lund.»

(Af deres 10 Børn nævnes her: Peder Martin Blytt, Kapt. i Bergenske Brigade, født 1788 og † 1835, gift med Marie Finne Fleischer; Mathias Numsen Blytt, Professor i Botanik, født 1789 og † 1862, gift med Ambrosia Henriksen; Wilh. Koren Blytt, Kbmd. i T.hjem, født 1790 og † . . . . , gift med Dorothea Fredrikke Gade; Ditlev Wibe Blytt, født 1792 og † 1817; Rebekka Angell Blytt, født 1793 og † 1831, gift 1) med Foged i øvre Romerike Peter Herman Petersen og 2) med Foged der Erik Hauge; Maren Koren Blytt, født 1799 og † 1842, gift med Politiajutant Chr. Andr. Dass; Hanna Caroline Blytt, født 1801 og † 1877, gift med Konsul Jens Schive Lorek, som døde 1834, og Emerentse Johanne Blytt, født 1805 og † 1870, gift med Prokurator Joh. Chr. Schönheyder, som † 1849.

Gift 2) 1813, 28. April med Enkemand, Branddirektør og Bankbogholder i Trondhjem Fredrik Georg **Gade**, som var født i . . . . 1776 . . . og † i T.hjem 1839, 22. Januar, 62 Aar gl.

(Søn af . . . . .)

Af dette Ægteskab var der ingen Børn, hvorimod Gade af sit tidligere Ægteskab med Jonette Dorothea Lie, som døde i Trondhjem 1812, 21. April, havde 8 Børn, hvoraf 2 Sønner og 5 Døttre overlevede Moderen.

c 5 **Iver Christian Lund**, Kaptejn i 1. Trondhjemske Regiment, født paa Halvardmo 5. Juli 1769*) og † der 1848, 8. Novbr. (som entlediget fra 1810).

Han blev 1788, 6. Juni Fenrik à la suite i nyssnævnte Regiment, og 1789, 24. Juli Sekondløjtn. der (ved Grenadércompagniet) og 1791, 19. Aug. Premierløjtn. ved Nationalbataljonerne i samme Regiment, hvor han i 1809 findes staaende som Kaptejn og Companichef i General G. F. v. Kroghs Regiment.

Gift — henimod 50 Aar gl. — i Overhalden 1817 . . . . . med Berith *Martha* Hildrum, der var født paa Gaarden søndre Svenning i Overhalden 1793, 11. April og døde 1854, 15. Novbr. hos sin Datter Ane, gift med Mathias Sellæg paa Gaarden Hunn i Overhalden, efter længere Svagthed.

(Datter af Handelsmand Johannes Hildrum — der † som «Udliggerborger» paa Gaarden Svenning i Overhalden 1834, 15. Febr., 70 Aar gl. — og Hustru Anne, paa Sørsvenning.)

(11 Børn, nemlig: *Rebekka Mathilde L.*, «Ane» *Johanne L.*, *Ditlev Wibe L.*, *Mathias Numsen L.*, *Mathias Numsen L.*, *Karen Ursula L.*, *Jørgine Petra L.*, *Andreas Daniel L.*, *Johannes Hildrum L.*, *Hanna Sophie Angell L.* og *Iver Martin Lund*, — Alle fødte paa Halvardmo.

a 6 *Rebekka Mathilde* (Iversdatter) Lund, født 1819, 18. Marts. † 1884, 1. Februar under et Besøg hos sin Broder Ditlevs Datter, *Johanna Sellæg* i Skrolsvik. Ugift. Men hun var ellers hos Broderen Ditlev.

b 6 «Ane» *Johanne* Lund, født 1820, 8. Mai. Hun levede 1892 paa Bodø hos sin Datter Magda, der er gift med *Otto Koch*.

Gift paa Halvardmo 1839, 11. Juli med Handelsmand **Mathias Sellæg** paa Hunn i Overhalden.

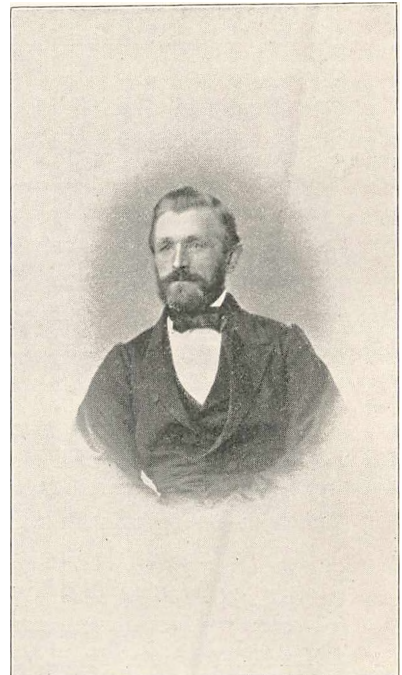
Han er født paa Gaarden Sellæg i Overhalden 1812, 14. Febr. og † paa Hunn 1869, 16. April.

(Søn af *Andreas* Johanssøn Sellæg og *Magdalene* Johansdatter Melhus.) Deres 10 Børn er:

1) *Andreas S.*, Handelsmand i Senjen, født 1840, 3. Mai. 2) *Martha* Magdalena S., født 1841, gift med Apotheker *Joh.s Aas* paa Bodø. 3) *Anne* Johanne S., født 1843, gift med Bager *Aas* paa Tromsø. 4) *Ivara S.*, født 1846, gift med nuværende Amtssingeniør og R. St. O. O. *Jan Gustav Blom* i Jarlsb. og Larvik. 5) *Christen Abel S.*, Distriktslæge i Brønø, født 1848, gift med *Agnes Antonette Krog*. 6) *Marie S.*, født 1850. . . . . 7) *Ivar* Lund S., Handelsmand i Senjen, født 1852 og gift med sin Kusine, *Johanne* (Ditlevsdatter) Lund. 8) *Halvard S.*, Ingeniør i Chr.ania, født 1854, gift 1) med *Magna Lassen* fra Rakkestad, † 1885, og 2) med *Louise Lysholm*. 9) *Johannes Sellæg*, Apotheker i Stokmarknæs, født 1856 og gift med *Laura Randine Olsen*. 10) *Magdalena Sellæg*, født 1858, gift med Handelsmand paa Bodø *Otto Koch*.

c 6 **Ditlev Wibe Lund**, Handelsmand paa Bjerlø i Trondenæs, født 1822, 28. Novbr.

Han var Storthingsmand fra Finmarkens Amt ved 18de ordentlige Storthing (1866—1868).

Ditlev Wibe Lund.

*) Ved hans Optagelse den 5. April 1786 i «den matematiske Skole» i Chr.ania (=: Krigsskolen) opgives han, (som da var Furér ved 1. Trondhjemske Reg.t) at være født 1770 (ikke 1769), og det heder ligledes ved den Anledning om ham: «Kan nogenledes skrive og regne de 4 Species.»

Fra 1882, 25. Novbr. ejede han (sammen med sin Broder, Forstmesteren) Gaarden Halvardmo, men solgte 1887, 5. Mai sin Anpart til ham.

Gift i Havnvik (Ibbestad Præstegjæld) 1853, 2. August med Gurine *Rebekka* Dons, født der 1831, 14. Januar og † paa Nergaardshavn paa Bjerkø 1861, 16. April (i Barselseng).

(Datter af Handelsmand og R. St. O. O. Nikolai Normann Dons og Johanne Ovidia Fredrikke Lund.) (3 Børn):

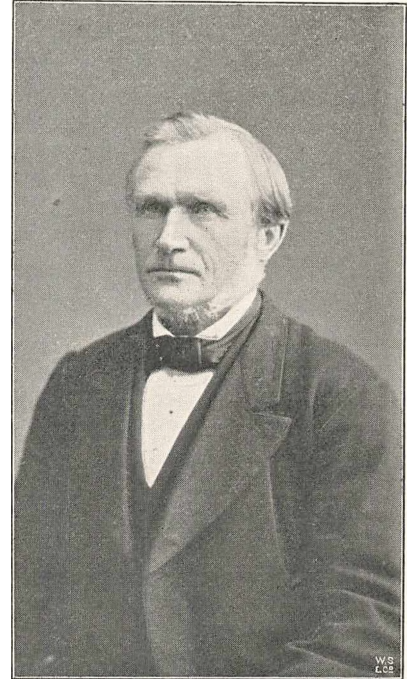
a 7 Johanna Lund, født paa Bjerkø 1854, 27. Mai.

Gift paa Bjerkø 1882, 11. August med sin Fætter, Iver Lund **Sellæg**, Handelsmand paa Skrolsvik (ved Bjerkø), født paa Hunn i Overhalden 1852, 17. Marts.

(Søn af ovennævnte Ægtefolk Mathias Sellæg og Ane Johanne Lund.) (Mindst 5 Børn.)

b 7 Ivar Lund, Distriktslæge, født paa Bjerkø 1856, 18. Juni.

Blev Student fra Trondhjems Skole 1874, Cand. 1882, 15. Juni (med «Laud»). Var fra 1. Mai s. A. til Aarets Udgang «Candidat» ved Rigshospitalets medicinske Afd. A og kirurgiske Afd. B. Fra 1. Jan. 1883 til 12. Juni s. A. var han est. Læge ved Tromsø Amtssygehus og tilige Distr.læge i Balsfjorden. Fra Tromsø flyttede han derpaa til Harstad i Trondenæs, hvor han praktiserede som Privatlæge, indtil at han 1887, 9. Mai blev Distr.læge i Skjærvø (efterat han fra Febr. 1887 havde fungeret som Distriktslæge i Trondenæs under en Vacance.) Fra 15. Januar 1890 havde han 3 Mdrs. Tjenestefrihed. 1893, 8. Novbr. fik han kongl. Constitution som Distr.læge i Østre Søndmøre, men fik 1894, 20. Jan. Tilladelse til at forblive i Skjærvø, hvorfra han imidlertid allerede s. A. 17. Febr. befordredes til Alstahaug, hvor han da endnu er. Ugift.

Mathias Numsen Lund.

c 7 Gunnerus Lund, født paa Bjerkø 1861. 13. April.

Han er i 1899 hjemme hos Faderen, hvis Handel han bestyrer.

Gift i Trondenæs 1884, 17. Mai med Hulda Emilie Rath, født i Kolverejd 1857, 2. Novbr.

(Datter af Handelsmand Abraham Rath paa Lekø i Kolverejd og Christiane Beate Lie.) (Ej Børn.)

d 6 Mathias Numsen Lund, født 182 . . . og † 2 Aar gl.

e 6 Mathias Numsen Lund, fhv. Ejer af Halvardmo, født 1825, 13. Juni.

Lever i 1899 som Kaarmand paa Halvardmo, som han i 1860 solgte til sin Svoger, Sorenskriver Erlandsen, ved hvis Død i 1882 Gaarden blev solgt til Brødrene Ditlev og Andreas Lund, af hvilke den Sidstnævnte endnu i 1899 bebor den (som Eneejer fra 1887).

Mathias Numsen Lund blev 1853, 11. Septbr: i Overhalden gift med Bernhardine Elster, der er født i Værdalen 1829, 28. Juli.

(Datter af Lensmand i Værdalen Bernt Elster og Sirianna Krog.) (2 Døttre):

a 7 Berith *Martha* Lund, født 1855, 18. Febr.

Gift i Overhalden 1898 (Høsten) med Svein Gerhard Hansen **Tetlie**, født 3. Juni 1837 og Lensmand (fra 1888) i Overhalden.

(Søn af Gaardbruger Hans Tetlie paa Gaarden Homstad i Overhalden — født 1807, 19. Mai — og Anne Fure, født 1807, 29. Septbr.)

b 7 Fredrikke (Mathiasdatter) Lund, født 1861, 31. Decbr.

Gift i Overhalden 1889, 14. Juni med Haakon Aune, født i . . . . 18 . .

(Søn af Kjøbmand paa Namsos Johannes Aune og Olava, født Tetlie.)

Haakon Aune boede til 1898 paa Gaarden Jorum i Sparbo, men fra 1898 i Namsos, hvor han driver Handel.

f 6 Karen *Ursula* (Iversdatter) Lund, født 1826, 12. Septbr.

Gift paa Hunn 1857, 21. Juli med Handelsmand paa Gaarden Alte i Fosnes Alexander Michael **Sellæg**. (5 Børn lever.)

Han er født paa Gaarden Sellæg 1824, 11. Juli og er en yngre Broder af foranævnte Mathias Sellæg.

Deres nulevende 5 Børn er: 1) Magdalene Sellæg, født 1858, gift med Enkemand, Sognepr. til Røros Joh.s Sigveland. 2) Andreas S., Handelsmand paa Alte, f. 1859 og gift med sin Kusine, Ragna Erlandsen. 3) Martha S., født 1860, gift med en Harald Lund, der — født 1828 — i 1853 blev Lensmand i Otterø og Flatanger i Namdals Fogderi, men fra 1882 i Fosnes, hvor han i 1897 i Mai blev afløst af Gaardbr. Casper Sund. 4) Inga S., født 1863 . . . . . og 5) Carl Alexander Sellæg, f. 1871. Er i Amerika.

g 6 Jørgine *Petra* Lund, født 1827, 13. Novbr. (bor fra 1873 i Christiania som Enke).

Gift paa Halvardmo 1853, 3. Mai med «Tolder» paa Bodø Ole Martin **Groth**, født i Christiansand S. 1815, 19. Juli og † af Hjerteslag under Badning paa en Lysttur en Milsvej fra Bodø (ved Gaarden Løb) 1872, Søndag den 23. Juni.

(Søn af Mægler Peter Groth — født i Svendborg — og Bolette Rasmussen.) Han var i et Par Aar Krydsbetjent paa Hvidingsø, blev saa 1847 Undertoldbetjent i Namsos og 1853, 23. Mai «Tolder» paa Bodø. (Af deres 8 Børn lever 6, der Alle er sin Moders Glæde ved deres Dygtighed.) De anføres her, nemlig:

1) Hans Knoff Groth, f. 1854, † 1874 som Student fra 1872. 2) Bolette *Marie* G., f. 1855, er fra 1874 Lærerinde ved Chr.ania Folkeskole. 3) *Ida* Petrine G., f. 1857, er fra 1874 ansat i Brandforsikringsselskabet «Norden». Ugift. 4) Peter Groth, født 1859 og flink filologisk Candidat (med Udmærkelse til sine 2 første Examina), fik i 1884 Stipendier paa 400 og 1200 Kr. for at studere de germaniske Sprog, og tilkjenndtes i 1885 Kronprinsens Guldmedalje. Trods disse lovende Udsigter forlod han dog i 1886 Fædrelandet for i Amerika at søge sig et videre Felt for sine Evners Anvendelse. Et saadant har han indtil videre fundet i New-York, hvor han blev ansat i Livsforsikringsselskabet af samme Navn («*New-York*»). Han var 1897 i Christiania, hvor han i Marts s. A. tog Doctorgraden i Filosofi. Han ægtede i 1884 i Chr.ania Frøken *Andrea Sophie* Magelssen, der med Iver har gennemgaaet et «akademisk Cursus for Kvinder» ved «*Columbia College*» i Staten New-York. 5) Carl Julius Eugén G., Farmaceut, f. 1862. 6) Johan Otto Emil G., f. 1866. Tog 1884 klassisk Artium (med Udmærkelse) og 1889 juridisk Examen (med Laud), blev 1889 Kopist i Finants- og Told-Departementet og 1894, 11. Jan. const. Fuldm. der. 7) Christian Groth, f. 1869, blev Realstudent 1887 og medicinsk Candidat (med Laud) 1894.

h 6 Andreas Daniel (Iverssøn) Lund, Forstmester, eller — som det nu skal hede: «Skog-inspektør».

Han er født paa Halvardmo 1829, 22. Aug.

Efter at have tilendebragt sine Studier hos Professor, Dr. Heyer i Giesen ansattes han som Forstassistent i Alten, hvorfra han forflyttedes til Namdalen. I 1874 konstitueredes han som Forstmester i det Trondhjemske, og da dette Distrikt blev delt, ansattes han som Forstmester for Nordre Trondhjems Amt eller — som det senere

kom til at hede — som «Skoginspektør i Nordenfjeldske Skoginspektorat». Han roses i «Namdalens Blad» stærkt for sin Virksomhed. Den 1. April 1899 fratraadte han sin Stilling efter snart 40 Aars Virksomhed i Forstsvæsenets Tjeneste. (Mgbl. No. 244 for 7. April 1899, 2. 5.) Han tog 25. Febr. 1899 Afsked, med 1800 Kr. i Pension.

Han var fra 1882 Medejer og fra 1887 Eneejer af sin Fædrenegaard Halvardmo, som han i 1899 solgte til ovennævnte Lensmand i Overhalden S. G. Tetlie, der er gift med hans Broderdatter. Forstmester Lund er ugift.

i 6 Johannes Hildrum Lund, Gaardbruger paa Vibstad i Overhalden; (Føderaadsmand der fra 18. .), født paa Halvardmo 1831, 2. Februar.

Gift i Overhalden 1853, 14. Septbr. med Elen Marie Vibstad, født der 1835, 14 Okbr.

(Datter af Svend Pederssøn Vibstad og Dorthea . . . .). (7 Børn):

a 7 Svend Lauritz Lund, Gaardbruger paa Barlien i Overhalden, f. paa Vibstad 1854, 27. Aug.

Gift i Overhalden 1882, 10. April med Petra Marie Mortensen, født 1862, 15. Mai.

(Datter af Johannes Edvard Mortensen, Ejer af Barlien, og Hustru Margrethe Jensdatter.

a 8 Johannes Edvard Lund, født 1882, 6. Juli.

b 8 Emmy Margrethe Lund, født 1885, 12. Juli.

c 8 Ivar Lund, født 188. † spæd.

d 8 Ingrid Lund, født ca. 1888.

b 7 Berith *Martha* Lund, født 1856, 24. Juli (bor paa Vibstad i Overhalden).

Gift i Overhalden 1884, 1. Pintsedag med Mathias **Tømmeraas**, Gaardmand paa Vibstad, født paa Gd. Tømmeraas i Grong 1849, 10. Febr.

(Søn af Ole Pederssøn Mediaa og Johanne Olsdatter Tømmeraas.) (4 Børn?).

c 7 Dorthea Marie Lund, født 1858, 29. April.

Gift i Overhalden 1879, 10. Aug. med Gaardbruger Christian **Skey** i Overhalden, født i Overhalden 1848, 25. Oktober.

(Søn af Esthen Larssøn Haugan og Olea Svendsdatter Skey.)

d 7 Ivar Lund, Officier, født 1861, 6 Juni.

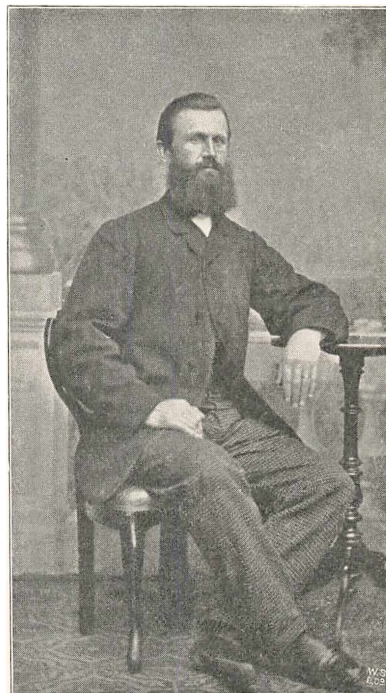
Han blev Officier 1882 (udnævnt 11. Novbr. til surnum. Sekondløjtnant i Trondhjemske Brigade, med Anciennetet fra 7. August s. A.). Blev 1883, 29. August forsat i samme Egenskab til 2. Akershusiske Brigade, hvor han 1884, 26. Mai blev virkelig Sekondløjtnant. 1888, 8. Oktbr. blev han Premierløjtnant der, men lod sig 1892, 5 April overflytte til Christiansandske Brigade (ved Bytte med Pr.løjtn. Chr. M. Saxlund.) Han blev 1893, 4. Septbr. Kapt. i Chr.sandske Brigade, men fremdeles surnumerær og tjenstgjørende i Opmaalingen. 1898, 1. Febr. blev han Kapt. i Tromsø Stifts Forsvar. Han har taget Højskoleexamen og ligeledes Examen ved Centralskolen for Lærere i Legemsøvelser og Vaabenbrug.

Gift i Christiania (Joh.s Kirke) 1892, 22. Septbr. med Jakobine Caroline Wilhelmine Henriette Nordan, født i Christiania 1867, 20. Januar.

(Datter af Arkitekt Jakob Wilhelm Nordan — † 1892, 11. April — og Henriette, født Henius.)

a 8 Andreas Daniel Randulf Nordan Lund, f. i Chr.ania 1894, 10. Januar.

b 8 Astrid Henriette Nordan Lund, f. i Drøbak 1895, 5. August.

Forstmester Andreas Daniel Lund
(fotogr. 1867).

c 8 Ellen Margit Nordan Lund, f. i Chr.ania 1897, 24. Januar.

d 8 En Datter, født 1899, 12. Juni i Drøbak, hvorhen Moderen var rejst ned fra Tromsø nogen Tid forud.

e 7 Anna Constance Lund, født 1865, 29. Juni. Ugift i 1899.

Hun var i 1891 (og endnu i 1892) i England hos en engelsk Familie, der havde lært hende at kjende i Overhalden.

f 7 Ragnhild Helene Lund, født 186., 22. Juli. Ugift i 1899.

g 7 Dagny Helga Lund, født 1874, 2. Juni. Gik 1892 paa den kvindelige Industri-skole i Christiania.

j 6 Hanna Sophie Angell (Iversdatter) Lund, født 1836, 22. Januar, † som Enke i Namsos 1889, 12. Septbr., af længere Tids Tæring, efterladende 6 uforsørgede Børn.

Gift i Sparboen 1858, 25. Febr. med Sagfører — senere Sorenskriver — Andreas Hieronymus **Erlandsen**, født i Stod 1827, 27. Novbr. og † i Namsos 1882, 13. Decbr., efter faa Dages Sygeleje, efterladende sin Hustru med 9 uforsørgede Børn, hvoraf 3 døde før Moderen. (I Alt havde de haft 12 Børn.) Gd. Halvardmo, som han fra 1860 ejede, solgtes 1882, 25. Novbr. til Enkens 2 Brødre.

(Han var Søn af Provst og Sognepræst til Sparboen Andreas Erlandsen — Udgiver af den Nordenfjeldske Gejstligheds Historie, født 1802, † 1860 — og Henrica Heyerdahl, født 1808 og † 1873.)

Han blev Student (fra Trondhjems Skole) 1849, Cand. jur. 1854, 26. Juni (med «Haud»), Sorenskriverfuldmægtig 1855, Underretssagfører (paa Namsos) 1857 og Sorenskriver i Namdalen 1879, 7. Februar.

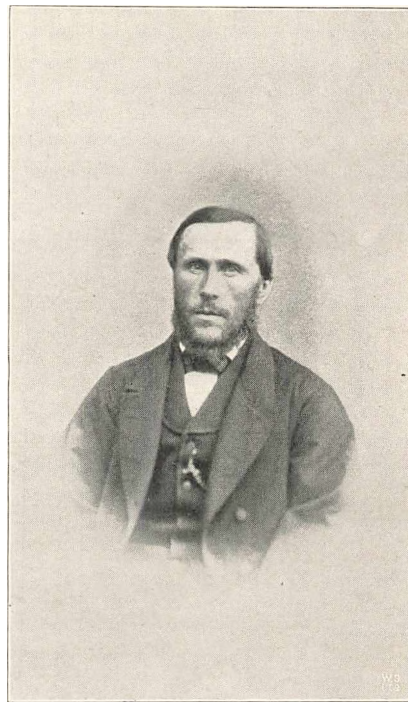
(Deres 9 Børn var:

1. Ragna E., født 1858, gift med sin Fætter, Andreas Alexanderssøn Sellæg. De drog 1891 til Amerika.
2. Andreas E., født 1861. Rejste 1888 til Amerika. Ugift.
3. Martha *Henrikka* E., f. 1864. Rejste 1890 til Amerika.
4. Iver Chr. Lund E., født 1867, † paa Namsos 1889, efter nogen Tids Ophold i Amerika.
5. Hieronymys E., Sømand, født 1869. Bosat i Amerika.
6. Aagot E., født 1871. Var i 1892 hos sin Morbroder Ditlev Lund paa Bjerkø.
7. Ditlev Mathias E., født 1873, Farmaceut.
8. Olga E., født 1874. Var 1892 hos sin Farbroder, Lensmand Hieronimus Erlandsen paa Stenkjær, og † der i Januar 1893.
9. Karen Erlandsen, født 1880. Var i 1892 paa Bodø hos sin Moster, Enkefru Anna Johanne Sellæg, født Lund.

k 6 Iver Martin Lund, fhv. Handelsmand i Senjen, født 1838, 28. Febr. † ca 1894.

Han var i 1887 — og endnu i 1892 — hos sin Søstersøn, Iver Sellæg paa Skrolsvik i Senjen. Ugift.

d 5 **Andreas Dass (Mathiassøn) Lund**, Sognepræst, født paa Halvardmo 1774, 26. Mai og † i Overhalden 1829, 29. Juni efter 3 Maaneders Sygeleje, «55 Aar gl.».

Johannes Hildrum Lund
(fotogr. ca. 1875—1880).

Han blev Student 1795, var i Kjøbenhavn under Slaget der den 2. April 1801 og gjorde Studentertjeneste. Candidat blev han 8. Mai s. A. (med «Non cont.»); personel Kapellan 1802, 23. Juli hos Præsten i Overhalden, Hr. Isak Severin Frimann, der døde 1811, 29. April. 1806, 8. Aug. blev han Sognepræst til Kautokeino, fra hvilket Embede han 1810, 21. Decbr. blev entlediget i Naade og med Vartpenge; vikarierede derpaa i et halvt Aar i Ytterøens Sognekald (formodentlig i Ledigheden efter Hr. Jakob Chr. Rosenvinge, der døde 1812, 4. Mai, og hvis Eftermand, Rasmus Parelins Dreyer, blev udnævnt 4. Septbr. s. A.). 1813, 5. Marts blev han Sognepræst til Sund paa Sartorøen i Midthordlands Provsti, hvorfra han 1818, 18. Juli befordredes til residende Kapellan i sin Fødebygd, Overhalden, og endelig 1820, 27. Decbr. blev den første Sognepræst til det (ved Grongs Fraskillelse) nyoprettede Overhalden Sognekald. *)

«Trondhjems Adressekontors Efterretninger» No. 32 for 21. April 1807 indeholder følgende Afskedsvers til Hr. Andreas Dass Lund:

«Den overhaldske Almues | oprigtige Afskeeds-Ønske for sin elskede og | værdige
«Lærer | Hr. Andreas Dass Lund, | da han, fra at have været personel Kapellan | samme-
«steds i 5 Aar, blev forfløttet til at | være Sognepræst for Kautokeino og Adjuvar
«Menigheder:

«Fra de Fjelde, os omringer | Højt mod Skyen Gjenlyd klinger | Af vort Ønske for dit Vel: | Elskte
«Lærer! Dine Dage | Vorde frie for Sorg og Klage! | Dig skee Lykke! Liv og Held! | Dig vi
«mindes, elske, ære | For dit Levnet, for din Lære. | Himlens blide Velbehag | Vil vort varme
«Ønske krone: |

«Varig Glæde hos Dig trone, | Lys som Nordens længste Dag!!!»

Gift i Alten-Talvik 1809, 21. Mai med Hanna Petra Stub, født paa Hitteren 1791, 29. Januar og † i Christiania 1875, 7. April. (Datter af Provst og Sognepræst til Hitteren Otto Stub og Anne Ingeborg Hald.)

Hanna Stub opholdt sig i 1809 paa Alten Gaard hos sin Svoger, Amtmand Hilmar Meincke Krohg, der i 1811 blev Amtmand i Romsdalen.

Om Hr. Andreas Dass Lund meddeler Sønnen, Bager Iver Chr. Lund følgende biografiske Data:

Han «var en særdeles kraftig bygget Mand med et smukt og tiltalende Ydre, besad «mange intelligente og praktiske Egenskaber, var en overmaade flink Landmand paa «sin store Præstegaard, forarbejdede selv en stor Del af sine Redskaber til Gaardsbruget «og tildéls sit Bohave.

«Hans praktiske Anlæg og Vindskibelighed er det vel ogsaa, der har givet Biskop «Pavels Anledning til i sine Dagbøger at udtale sig misbilligende om hans Tilbøjelighed «til Handel med Skippere, der søgte Havn ved Sunds Præstegaard. En Udtalelse, der «forresten synes temmelig ubeføjet, forsaavidt som den Slags Forretning følgelig maatte «staa i Forbindelse med Realisationen af hans Onera af Kaldet. Iøvrigt udtaler ogsaa «Pavels sig meget rosende om hans gejstlige Virksomhed, hans Intelligens og som «Skolemand.

*) Hans Søn, Bager Iver Chr. Lund i Christiania beretter, at hans Fader, der nylig var bleven entlediget paa Vartpenge fra Kautokeino Kald, havde faaet Løfte paa det (ved Hr. Isak Frimanns Død i 1811 ledigblevne) udélte Overhaldens Sognekald, som En af hans Medansøgere (der ogsaa hedte Lund) imidlertid fik, fordi Cancelliet havde forvexlet den Ene med den Anden. Hvis Dette forholder sig saaledes, saa maa dog Resultatet alligevel siges at have været det eneste rigtige, thi den Lund, som fik Embedet, var af Alder mere end 15 Aar og — som Candidat — omtrent 20 Aar ældre, end vor Andreas Dass Lund.

«De havde i sit nittenaarige Ægteskab 9 Børn, hvoraf Adolph Ingvald kom til Ver-
«den 5 Maaneder efter sin Faders Død.»

Børnene var: *Otto Mathias Numsen L., Anna Nikoline L., Christen Abel L., Iver Christian L., Tvillingerne Andreas Dass L. og Hans Peter L., Rebekka Angell L., Hilmar Krohg L. og Adolph Ingvald Lund.*

a 6 **Otto Mathias Numsen Lund**, højt anseet og skattet Læge i Christiania, født paa Aunøen (Hitteren) 1811, 31. Januar og † i Christiania 1891, 2. Decbr.

Blev Student (fra Trondhjems Skole) 1830, Cand. medic. 1836, 4. Juni (med bedste Karakter til disse to Examina og med «*præ cæteris*» til 2. Examen). Blev 1838, 20. Septbr. Compagnichirurg (med Anciennetet fra 1. Mai 1837), og gjorde Tjeneste ved Artilleriet, hvor han 1842, 10. Novbr. blev Batterichirurg, men tog Afsked 1849, 18. Oktober. (Om hans senere Virksomhed som praktiserende Læge i Christiania henvises til hans i 4. Afsnit levérede Biografi.) Han var fra 1873, 19. Juli R. St. O. O.

Gift i Christiania 1840, 12. Oktober med Frøken Emma Petersen, født der 1817, 20. Juli og † 1892, 29. Febr.

(Datter af Statsraad, R. Seraph. O. og Stk. St. O. O. m. m. Hans Christian Petersen — født 1793, † 1862 — og Christine Marie, født Thrane, født 1796 og † 1876.) (Af 7 Børn — alle fødte i Chr.ania — † en Søn spæd):
a 7 Axel Lund, Læge, født 1842, 20. Januar.

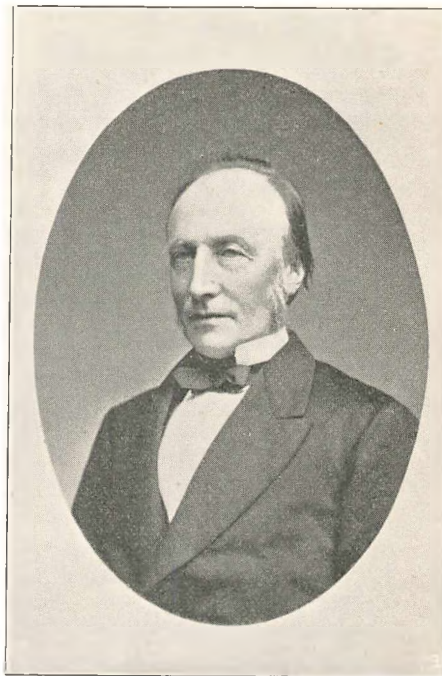
Han blev Student (fra Nissens Skole) 1860 og Cand. medic. i Juni 1868 (med samme Karakter til alle sine Universitets-examina, som hans Fader i sin Tid havde faaet). Om hans senere Virksomhed meddeles her Følgende efter Kiær: «Norges Læger»:

«I Aarene 1868—1870 gjorde han Candidattjeneste ved Rigshospitalets samtlige Afdelinger samt ved Fødselsstiftelsen og fungerede Sommeren 1869 som constitueret Corpslæge ved Valders og Hallingdals Batailloner under Vaabøvelserne. Fra Juni 1870 var han i et Aar constitueret som Distriktslæge i Østre Søndmøre og har siden været bosat som praktiserende Læge i Christiania. Fra December 1871 var han under Vacancen constitueret som Distriktslæge i Aker. Han fungérede som Assistentlæge ved St. Olafs Bad paa Modum under Badesaisonerne 1872—1875, som Læge ved Gausdal Sanatorium om Sommeren 1876 og 1877, o: i de 2 første Aar af dets Virksomhed.

Fra 15. August 1877 var han i 3 Aar ansat som Reservelæge ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A og har fra Juni 1883 fungéret som Bylæge i Christiania.

Fra Septbr. til Decbr. 1869 foretog han en videnskabelig Udenlandsreise til Wien, hvor han ogsaa opholdt sig Novbr. og Decbr. 1880 for at høre Forelæsninger og Curser.

Høsten 1872 besøgte han forskellige Badesteder og Sanatorier i Tyskland og Schweiz for at sætte sig ind i Badetekniken. Sommeren 1874 vandt han

Otto Mathias Numsen Lund.

en i Sverige udsat Pris af 300 Kroner for Besvarelsen af en Prisopgave, (*Klorosen, dens Væsen og Aarsager*)^{*)}.

Gift i Christiania 1870, 10. Juni med Valborg Eskilda Bruun, født der 1845, 10. Mai.

(Datter af Højesteretsassessor Eskild B. — født 1804, † 1877 — og Dorothea Young, født 1812, † 1892.) (5 Børn, alle fødte i Chr.ania):

a 8 Dorothea Lund, født 1871, 20. Aug.

Gift i Christiania (Trefold. K.) 1896, 15. Oktbr. med Cand. jur. Axel **Hansteen**, f. i Elverum 1860, 23. Mai. Student 1876; Cand. 1886 (Haud). Underretssagfører paa Kongsvinger 1886; Overretssagfører der 1888; Kopist i Arbejdsdep.tet 1890 og i Højesteret 189 ..

(Søn af Sorenskriver, — nu Højesteretsassessor — Phillip Henrik Hansteen og Jacobæa Elsebeth Krum.)

b 8 Otto Mathias Numsen Lund, født 1873, 20. April. † 1875, 6. Novbr.

c 8 Emma Lund, født 1876, 17. Aug. Ugift.

d 8 Otto Mathias Lund, f. 1879, 6. Januar. Skal blive Forstmand. Tog klassisk Artium 1897.

e 8 Marie Christine Lund, født 1882, 19. April.

Konfirmeret Vaaren 1899 i Trefold. K.

b 7 Otto (Ottosson) Lund, Cand. theol. og Skoleinspektør i Christiania, født 1843, 9. April.

Blev Student (fra Nissens Skole) 1860, Candidat 1866 (med samme Karakter til alle sine Universitetsexamina, som hans Fader og ældre Broder havde faaet). Han var fra 1866—1870 Lærer ved Asker Seminar og blev 1874 om Høsten Almueskoleinspektør i Fredrikstad og 1881 det Samme i Christiania, fra hvilken Post han aftraadte 1898 ved Sommerferien.

Han fik 1873, 3. Mai (af det akadem. Collegium) et Stipendium paa 100 Specier til Fortsættelse af sit Ophold i Schweiz for at studere den schweitziske Skoles Historie i 19. Aarhundrede.

I Anledn. af hans Fratrædelse gav Chr.ania Folkeskolers Overlærere, Lærere og Lærerinder en belivet Fest for ham 1898, 21. Mai Kl. 8 Aften i den nye Frimurerloge. (Se Mgbl. No. 327 for 22. Mai 1898, 2. 3—4.) Han er ugift.

c 7 Anna Lund, født 1844, 18. August. Ugift og bor 1899 sammen med sin Broder Otto.

d 7 Oscar Lund, født 1846, 30. April. Ugift i 1899 og lever som Privatmand i Christiania.

e 7 Helga Lund, født 1851, 25. November. Ugift og bor 1899 sammen med Broderen Otto og Søsteren Anna

f 7 Betsy Marie Lund, født 1857, 24. Septbr.

Gift i Christiania 1881 i Decbr. med Cand. mineral. Thomas Georg **Münster**, Hytteskriver &c. ved Kongsberg Sølvverk, født i Christiania 1855, 1. Marts.

(Søn af Professor i Metallurgi Emil Bertrand Münster og Andrea Sophie With.)

Han blev Student (fra Nissens Skole) 1872, Bergcandidat 1878 (med «Laud» til alle 3 Universitetsexamina). Aspirant ved Sølvverket 1881; Myntguardein 1892, 19.

*) Om hans øvrige medicinske Skrifter og Afhandlinger se Kier: «Norges Læger», hvor han ogsaa nævnes som optaget i «Biogr. Lexicon der hervorrag. Aerzte», VI, S. 912; se ogsaa Halvorsens Forf.lexikon.

Foruden den ovennævnte Pris af 300 Kr. vandt han — saavidt vides — ogsaa s. A. en anden Pris (200 Rdlr.) for Besvarelsen af en Opgave om «Aarsagerne til den opvoxende kvindelige Slægts Svaghed» m. m.

- Novbr., og 1898, 28. Juni tillige Hytteskriver der. Han var Assistent ved «Norges geologiske Undersøgelse» 1882; Storthingsmand fra Kongsberg 1892—1894.
- b 6 Anna Nikoline (Andreasdatter) Lund, født paa Hitteren (?) 1812 (eller 1813?), 11. Febr. og † i Overhalden 1829, 3. Febr., «16 Aar gammel».

Hendes Broder, Bager Iver Chr. Lund i Christiania, beretter om hende, at hun «i den unge Alder af 16 Aar var (blev?) forlovet med Studiosus artium Ole «Rynning, Søn af Præsten til Snaasen Præstegjæld Rynning. Anna var en sjælden «yndig og elskværdig Pige og Familiens — og fornemmelig sin Faders — Yndling, «og maa hendes Død ansees som det væsentligste Stød til hans tidlige Bortgang. «Hendes Forlovede, en meget begavet ung Mand, kunde ikke overvinde Sorgen «over hendes Død, studerede en kort Tid Mineralogi og senere Medicin for at forberede sig til sin paatænkte Udvandring til Amerika, hvorhen han reiste 1837 og «døde, efter et kort Ophold der, under en Epidemi og som en Følge af sin store «Opoffrelse for sine Landsmænd.»*)

- c 6 Christen Abel Lund, Lensmand i Lødingen, født i Sund 1814, 17. Septbr., † paa Møklebostad i Lødingen 1845, 21. Oktbr. Om ham beretter Broderen, Bager I. C. Lund Følgende:

«Han var bestemt for Handelen og kom i 17aarsalderen paa et Handelskontor i «Bergen og efter et Par Aars Forløb til en Handelsmand i Nordland. Da han «imidlertid fandt, at Handelslivet ikke stemte med hans noget strenge moralske «Begreber, forlod han denne Stilling og modtog en Huslærerpост hos en Præst der «Nord, hvorefter han i 1842 ansattes som Lensmand i Lødingens Præstegjæld i «Nordland,» hvor han døde 1845 «som en Følge af en Brystsygdom, han havde «paadraget sig paa en Rejse over Vestfjorden i et voldsomt Uvejr».

Gift i Lødingen 1842, 9. Oktober med Johanna («Hanna») Margrethe Schjelderup, født i Bø i Vesteraalen 1814, 6 Febr. † 1886, 29. Septbr., «i sit 73de Aar», hos nedennævnte sin Søn i Ejd (Romsdalen).

(Hun var Datter af Sognepræst til Lødingen Christopher Andreas Schjelderup — født 1770, † 1848 — og Sara Susanna Drejer, der døde paa en Rejse til Bergen sidst i Mai 1836.) (1 Søn foruden 1 dødfødt i 1843):

- a 7 Christopher Andreas Dass Lund, Distriktslæge, født i Lødingen 1845, 9. Juli.

Han blev Student (fra Gjertsens Skole i Christiania) 1862, Cand. medic. 1868, 28. Novbr. (Fik «Haud» til Artium og Embedsexamen, og «Laud» til anden Examen.) Efter Kiær: «Norges Læger» hidsættes Følgende:

«Før Examen (o: Embedsexamen) var han i 1868 en Maaned constitueret som «Candidat ved Fødselsstiftelsen. Fra Nytaar 1869 til 15. Marts s. A. fungerede han «som Epidemilæge i Tønsets Distrikt under en Skarlagensfeberfarsot og fra 1. April «til 31. August s. A. som constitueret Distriktslæge i Søndre Midthordland. Fra «15. Septbr. 1869 var han i et Aar ansat som Candidat ved Rigshospitalets «Hovedafdeling og nedsatte sig i Oktbr. 1870 som Privatlæge i Stenkjær. Han «var derpaa fra 1. Mai 1871 ansat som Læge ved Nordre Trondhjems Amts- «sygehus i Overhalden (Alhus ved Namsos), indtil han 15. Mai 1884 tiltraadte

*) Denne Ole Rynning, Søn af resid. Kapellan til Ringsaker, — senere Sognepr. til Snaasen — Jens Rynning og Severine Cathr. Steen, var født i Ringsaker 1809, 4. April, tog 1830 Artium og senere 2. Examen (begge Examina med Laud) og udvandrede i April 1837 til Illinois, i Nordamerika, hvor han — ifølge Erlandsens Præstehistorie — døde 1839 sidst i Septbr. (mon ikke dog 8 Septbr?), efterladende sig det bedste Vidnesbyrd om en adelig Karakter. Ifølge Halvorsens Forf. lexikon udkom der af ham i Christiania 1839 en «Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og Menigmand, forfattet af en Norsk», 40 Sider i Oktav.

«Indre Romsdals Distrikt med Bopæl i Ejd, til hvilket Embede han var bleven ud-nævnt 3. Novbr. 1883. Fra Nytaar 1876 fungerede han i 4 Aar som Over-formynder i Namsos Herred. Fra Midten af Marts 1878 foretog han paa egen «Bekostning en videnskabelig Rejse paa 7 Maaneder til Udlandet, hvorunder han «besøgte Kjøbenhavn, Berlin, Wien, Venedig og Paris; den meste Tid tilbragte han «i Wien og Paris, — omtrent 3 Maaneder paa hvert Sted.» (Nogle mindre Af-handlinger af ham — mest af medicinsk Indhold — opregnes i Kiærs «Norges Læger» og i Halvorsens Forf.lexikon.)

Distriktslæge Christopher A. D. Lund ægtede 1871, 16. April i Christiania (Trefoldigheds K.) sit Søskenbarn, Hilda Lund, født der 1847, 9. August.

(Datter af nedennævnte Bager Iver Chr. Lund og Therese Marie, født Hausen.)

De har kun haft et eneste Barn, — en Søn:
a 8 Christen Abel Lund, født i Overhalden 1872,
14. Marts og † i sit første Levedøgn.

Disse Ægtefolk tog (i 1883?) to Smaa-piger til sig, — Børn af Skrivelærer i T.hjem Carl Chr. Ludvig Dahl og hans i Barselseng afdøde Hustru, Hilda, født Rostad.

Disse to Smaabørn blev af Lunds adopterede og antog sine Plejeforældres Familienavn:

b 8 Signe Dahl, f. i T.hjem 1881, 26. Aug.

c 8 Hilda Alfrida Dahl, f. der 1883, 23. Juli.

Disse to Søstre kalde sig nu «Lund».

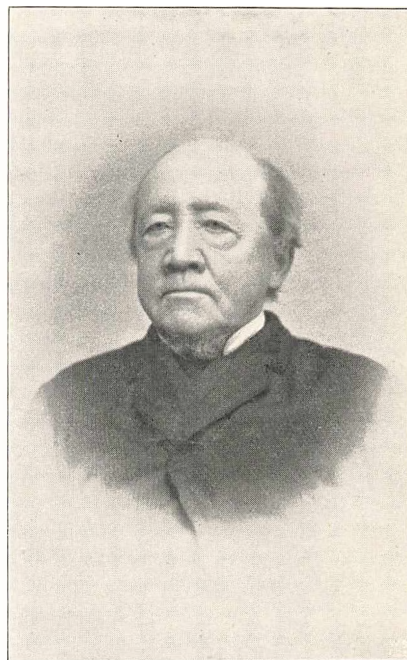
d 6 Iver Christian Lund, Bager i Christiania, født i Sund 1816, 11. Septbr., † i Christiania 1894, 27. Oktbr. Morgen.

Han levér om sig selv følgende Autobiografi:

«Han var bestemt for Studéringerne, men hoved-sagelig paa Grund af Faderens tidlige Død og de «mange uforsørgede Børn, som ogsaa, fordi han af «Vennerne ansaaes som mest skikket for det prak-tiske Liv, ophørte han med Studéringerne og gik i Bagerlære i 15aarsalderen. Efter «at have arbejdet som Dreng og Svend i 5½ Aar, etablerede han sig som Mester i «Christiania. Han begyndte altsaa sin selvstændige Virksomhed i en Alder af kun «20½ Aar, — et altfor dristigt Skridt i en saa ung Alder i en saa omfattende Virk-somhed som Bagerdrift, hvor der foruden Duelighed i Professionen tillige fordres et «større Kjendskab til Handelsforretninger. Efter at have drevet sin Virksomhed i 4 «Aar, maatte han standse sin Forretning, hovedsagelig paa Grund af en uheldig For-bindelse med en Ven og Collega. Han gjorde nu en Rejse til Tyskland for at uddanne «sig videre i Professionen, og efter at have erhvervet den søgte Uddannelse og Erfaring, «etablerede han sig paany i Christiania. Hvad han under sit Ophold i Tyskland hoved-sagelig satte Pris paa, var den for ham ukjendte økonomiske Driftsmaade, der for en «Bager ikke kunde skattes højt nok. Han har siden med Held virket som Bager der.» Han fejrede 1887, 21. Febr. sit 50aars-Jubilæum som Bager.

Han solgte sidst i Marts 1890 sin store Gaard i Christiania (paa Hjørnet af Akers-gaden og Grændsen) til Konsul Samson for 220,000 Kroner. Gaarden blev af den nye Ejer nedrevet indtil Grunden, hvorpaa der opførtes en ny Bygning paa 5 Etager.

Bager Lund havde en Ejendom ude paa Bygdø, hvor han om Sommeren boede og som han om Vinteren jævnlig tilsaa. Søndag 3. April 1892 var han derude og havde da det

Bager Iver Christian Lund.

Uheld at falde i Isen paa Frognerkilen, hvorved han fik sig et koldt Bad, men slap heldigt derfra uden nogetslags Meen.

Ved sin Død i 1894 fik han i «Morgenbladet» No. 584 for 28. Oktbr. s. A. en smuk Mindekrands for sine — for en Mand i hans Stilling — ualmindelige Kundskaber og for sin Dannelse, Dygtighed, Hæderlighed og Godgjørenhed.

Den, som flettede ham denne Krands underskriver sig: Olaf Munthe (☉: Student, fhv. Bagermester og senere Forretningsfører i Christiania Haandværks- og Industrieforening Olaf Andr. Jens Wilhelm Munthe).

Lund blev gift i Christiania 1846, 17. Novbr. med Marie Therese Hansen, født der 1826, 27. Juli og † der 1889, 2. Febr.

(Datter af en i sin Ungdom fra Husum i Slesvig til Christiania indvandret Farver, Hans Hansen og Berthe Marie, født Gundersen.) De har følgende 7 Børn (5 Døttre og 2 Sønner, Alle fødte i Chr.ania):

a 7 Hilda Lund, født 1847, 9. August.

Gift 1871, 16. April med ovennævnte sin Fætter, Distriktslæge Christopher Andreas Dass **Lund**, født 1845, 9. Juli. (Se ham Side 50.)

b 7 Hanna *Therese* Lund, Kunstmalerinde, født 1849, 20. Januar. Ugift.

Hun har uddannet sig i Malerkunsten dels i Christiania under Bergslien og Chr. Brun, dels i München og Berlin under Eilif Peterssen og Professor Gussow.

Hun har hovedsagelig valgt det religiøse Genrefag og levéret endeel Altertavler, blandt hvilke her kan nævnes den i Bygdø Kapell (efter Rubens) samt en i Rendalens Kirke.

c 7 Valborg Marie Lund, født i Christiania 1851, 28. Mai.

Gift i Christiania (Trefold. K.) 1875, 1. Decbr. med Løjtnant — nu Kaptejn — Andreas Bredahl **Wessel**, født i Trondhjem 1845, 24. Decbr.

(Søn af senere Overtoldbetjent i Namsos Theodor Wessel — født 1802. † 1878 — og Rebekka Georgine Heyerdahl, født 1804 og † 1890.)

Han blev Officier 1868 og ansat som surnumerær Sekondløjtnant i 2. Akershus. Brigade med Anciennetet fra 11. Aug. s. A. Blev 1869, 22. Mai forsat som Sekondløjtnant i Christiansandske Brigade og s. A. 16. Oktober forsat i samme Egenskab til Trondhjemske Brigade, hvor han 1871, 26. Aug. blev Pr.løjtnant. 1887, 21. Febr. blev han Kaptejn og Kvartærmester ved Søndmøre, og s. A., 15. Aug. ved Nordmøre. Blev 1888, 11. Juni Chef for 2. Linie Søndmøre. (I 1889 staar han som Chef for 4. Lin. Nordmøre.) 1891, 10. April blev han Chef for 1. Landv. Nordmøre.

Under disse mange Ombytninger blev han dog stedse boende i Trondhjem, men fra 1. Septbr. 1870 (til 1872 ud?) tjenstgjorde han som Repetent og Compagniofficier ved Krigsskolen. 1873 blev han Assistent ved Jernbaneundersøgelserne, med aarlig begyndende Løn 300 Spd. (☉: 1200 Kr., der i 1877 var steget til 1440 Kr. og i 1879 udgjorde 1920 Kr.). Hermed ophørte denne hans Funktion, da han i det sidstnævnte Aar blev ansat som Klasselærer ved Trondhjems Kathedralskole (med aarlig Løn 1700 Kr., hvortil fra 1890 kom et aarligt Tillæg af 200 Kr.). Som saadan staar han i Statskalenderen for 1892, men ikke senere. Han blev 1895, 1. Jan. Kapt. i Kongens norske Garde og 1897, 15. Mai R¹. Sv. O.

(Se deres 7 Børn i «Stamtavle over de ældre norske Familier Wessel», af Cand. philos. G. Wessel, Chr.ania 1898, Side 15.)

d 7 Harald Wibe Midelfart Lund, Søofficier, født i Christiania 1853, 9. eller 19. April, † af Slag i Mascat i Arabien 1898, 23. Juni paa Hjemrejse fra Siam.

Blev Søkadett 1867 og udexaminéredes 1872, blev 1874, 3. Januar ansat som surnumerær Sekondløjtn. uden fast Gage; 1876, 25. Febr. virkelig Sekondløjtnant

(Bopæl: Carl Johansværn, men fra 1881 — paa en enkelt Afbrydelse nær i 1888 — i Christiania). I Henhold til kongl. Resol. af 14. Oktbr. 1882 rykkede han op til Premierløjtn. af 2. Klasse. Fra Juli 1885 til medio Oktober s. A. fik han Permission for at tjenstgøre som Hydrograf ved Norges geografiske Opmaaling. 1886, 25. Septbr. rykkede han op til Premierløjtnant af 1. Klasse, og 1895, 3. April blev han Kaptejn.

Han underkastede sig 18.. Examen ved Centralskolen for Lærere i Legemsøvelser og Vaabenbrug. I 1888 var han Lærer ved Sømilitære Corps's Skoler i Carl Johansværn.

Ved kongl. Resolution af 26. Marts 1890 fik han et Stipendium paa 600 Kr. til et fire Ugers Ophold i Tyskland for at besøge en Udstilling af Krigsmateriell i Cøln.

1884 blev han Lærer ved Christiania Sømandsskole, hvor han i Undervisningsaaret 15. Oktober 1891 til 14. Mai 1892 fungerede som Førstelærer. (Aarlig Af-lønning for Denne var 2000 Kr. og for Andenlæreren 1600 Kr.) Han fik 30. Decbr. 1895 Afsked i Naade med 1000 Kr. i Vartpenge.

Han drog 2. Januar 1898 fra Horten (over Genua) til Siam, hvor han havde faaet Ansættelse som «*Commander*» (o: svarende til vor Kaptejnsstilling). (Mgbl. No. 7 for 5. Januar 1898, 2. 3.) (Kort Nekrolog i Mgbl. No. 459 for 19. Juli 1898, 2. 1.)

Gift i Christiania (Joh.s Kirke) 1878, 24. Septbr. med Sjofna Judithe Helene Isachsen, der er født i Bergen 1856, 17. August. Hun bor i 1899 paa Horten.

(Datter af Skuespiller Andreas Isachsen og Janny Grip.) (7 Børn):

a 8 Harald Iver Andreas Lund, født paa Horten 1879, 19. Aug. † i Christiania 1889, 12. Januar.

b 8 Alf Isachsen Lund, født i Christiania 1881, 13. Juni, er 1899 paa Hortens tekniske Skole.

c 8 Sjofna Janny Therese Lund, født der 1882, 23. Septbr.

d 8 Signe Lund, født der 1884, 16. Marts.

e 8 Iver Christian *Eyvind* Lund, født i Chr.ania 1889, 4 Juli.

f 8 Ingrid Lund, født i Christiania 1890, ... † 1891, 11. April, 7 Maaneder gl.

g 8 Ejnar Lund, født der 1891, .. Oktober, † 1892.

e 7 Iver Christian (Iverssøn) Lund, født i Christiania 1856, 12. Juli.

Om ham siger Faderen, at han «fra Fødselen af har baaret paa en svag Helbred og ikke meget stærke Aandsevner; beskjæftiger sig med Snedkeri». Ugift.

f 7 Hermans Caroline Rebekka Lund, født i Christiania 1858, 8. Septbr.

Gift i Christiania (Tref. Kirke) 1891, 28. April med Ingeniør Arthur Chr. Fredr. **Staib**, født i Christiania 1857, 8. Novbr.

(Søn af Generalmajor, Chef for Intendanturen, Christian Fredrik Maximilian Staib og Amélie, født Bretteville.)

Han blev 1888 Generalagent for «*Almänna Lifförsäkringsbolaget*» i Stockholm og 1890, 1. Januar ligeledes for det Stockholmske «*Olyckeförsäkringsselskapet Norden*».

g 7 *Ingeborg* Anna Stub Lund, født i Christiania 1865, 16. Juli.

Gift i Christiania (V. F.s Kirke) 1890, 12. Septbr. med Artilleriløjtnant — nu Kaptejn — Mauritz Elizar Andreas **Hansen**, født i Christiania 1863, 7. Novbr.

(Søn af Artillerikaptejn — senere Oberstløjtnant — Lauritz Mathias Hansen, R. St. O. O. og Johanne *Cecilie* Samuelson.)

Han blev Student 1882 og Officier 1886 (ansat som surnumerær Sekondløjtnant i 2. Akershusiske Brigade, med Anciennetet fra 10. Aug. s. A.). 1888, 29. Oktbr. blev han «virkelig» Sekondløjtnant i Trondhjemske Brigade.

Efter absolveret Højskoleexamen gik han 1890, 4. Febr. over til Artilleriet som Premierløjtnant, med Anciennetet fra 1. Jan. 1889, tjenstgjørende ved Signaltjenesten dels i Christiania og dels i Drøbak.

Den 4. Septbr. 1896 blev han Kaptejn og Chef for Signalfdelingen i Drøbak.
e 6 Andreas Dass (Andreassøn) Lund, Sorenskriver i Gjerpen, født i Sund 1819, 9. Mai (Tvillingbroder af Næstfølgende).

Blev Student (fra Trondhjems Skole) 1839 og Cand. jur. 1844, 26. Juni (med «Haud», hvorfor han s. A. 16. Decbr. tog om igjen og fik «Laud»). Var derpaa i 3 Aar Sagførerfuldmægtig hos Prok. Rasmus Hansen i Skogn og i 4 Aar Fuldmægtig hos den Samme, som da var Sorenskriver i Nordre Gudbrandsdalen. Derpaa var han i 1850 en kort Tid ansat i Justitsdep.tets Kriminalkontor. 1851 blev han Fuldm. hos Sorenskriver Barth i Moss, hvor han kun forblev indtil 1852, da han vendte tilbage til Justitsdepartementet. I 1854 kom han atter til Sorenskriver Barth, hvor han i 1ste Halvaar 1855 bestyrede Embedet som konstitueret. Blev 1854 autoris. som Underretssagfører (i Smaalenene) og 1858 som Overretssagfører (i Bergens By). 1859, 23. April blev han konstitueret Politimester i Sarpsborg, til hvilket Embede han fik kongl. Udnævnelse 1860, 18. Aug. 1867, 25. Septbr. blev han Sorenskriver i Tromsø og 1876, 28. Oktbr. i Gjerpen. R^l. St. O. O. 1894, 20. Jan. Tog Afsked 1895, 9. Aug. (med Pension 2800 Kr., der 1896, 20. Marts nedsattes til 2200 Kr.)

Andreas Dass (Andreassøn) Lund.

Gift i Bergen 1858, 30. April med Johanne Nicoline Friis, født i Førde 1833, 30. Marts.

(Datter af Sognepræst til Førde Søren Hielm Friis — født 1781, † 1856 — og Charlotte Louise Cammermeyer, der var født 1789 og døde 1869.) (8 Børn):

a 7 Ragna Lund, født i Sarpsborg 1859, 16. August. Ugift; hos Forældrene.

b 7 Ejnar Lund, Underretssagfører (fra 11. Mai 1887), født i Sarpsborg 1860, 6. Novbr. † i Gjerpen 1887, 5. Juli.

Han blev Student 1879, Cand. jur. 1885 i December (med «Haud») og blev saa Fuldmægtig hos sin Fader. Var fra Oktober 1886 forlovet med Christine *Wilhelmine* («Mimi») Johnson, der var født i Lillelvedalen 1866, 29. Novbr. og døde hos sin Fader i Trondhjem 1890, 5. Juli (hendes Forlovedes Dødsdag). Hun var Datter af Sognepræst til Lillelvedalen — senere til Ihlen (i T.hjem) — Anton C. S. Johnson og første Hustru, Decima *Secunda* Lange, og havde gjort hans Bekjendtskab paa Ejdanger Præstegaard hos sin Moster, der er gift med Sognepræsten der, Hr. Carl F. Holmboe.

c 7 Inga Lund, født i Sarpsborg 1862, 31. Juli.

Gift i Gjerpen 1890, 29. Decbr. med Skibsmægler — senere i Olsen & Wrights Forretning i Bergen — Axel **Hopstock**, der er født i Bergen 1862, 8. Decbr. og

† der 1896, 18. Septbr. Morgen. (Søn af Kjøbmand Frantz Phillip Hopstock — født 1827 — og Cecilie Catharine — «Kaja» — Krohn, der er født 1824 og † 1873.)

Han var ansat ved en Mæglerforretning i Paris, hvor hans Hustru 8. Oktober 1891 fødte ham en Søn. Senere bosatte han sig i Bergen, hvor han blev Skibsmægler.

d 7 Haakon (Andreassøn) Lund, født i Sarpsborg 1864, 9. Marts; † paa Mæla pr. Skien 1885, 15. Juni af en Svulst i Hovedet. Var Mekanikus (fra den tekniske Skole i Carl Johansværn).

e 7 Thora Lund, født i Sarpsborg 1868, 8. Januar.

Er 1899 ugift i Bergen, hvor hun i Foréning med sin Søster, Enkefru Hopstock, driver en Syforretning (for Børnedragter).

f 7 Astrid Lund, født i Tromsø 1872, 5. Januar. Ugift 1899. Er fra ca. 1896 ansat paa Toldkass. Aschehougs Kontor i Christiania.

g 7 Valborg Lund, født i Tromsø 1875, 18. Mai. Ugift 1899. Vikarierer fra 1898, 1. Oktbr. ved Oslo private Middelskole.

h 7 Sverre Lund, født i Tromsø 1877, 31. Januar. Mekanikus i Christiania 1899 ved Frognerkilens elektriske Fabrik. Han har frekventéret Skiensfjordens mekaniske Fagskole og rejser meget omkring til Steder, som vil indføre elektrisk Drift. Derhos er han en ivrig Sportsmand og flink Skiløber, hvilket har indbragt ham flere Sølv-sager i Præmie.

f 6 Hans Peter Lund, Sorenskriver i Follo (Tvillingbroder af e 6 Andreas D. Lund), altsaa født i Sund 1819, 9. Mai.

Blev Student (fra Trondhjems Skole) 1839 og Cand. jur. 1844, 27. Juni (med «Laud»).

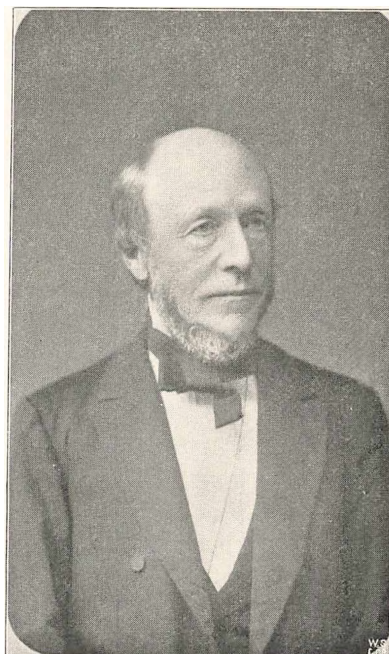
Politiassistent i Christiania 1845, 19. April; 2den Politifuldmægtig der 1851, 13. Oktober og 1ste Do. 1859, 23. Marts. Sorenskriver i Namdalen samt Magistrat og Politimester i Namsos 1860, 10. Novbr. og Sorenskriver i Follo 1878, 27. Juli (Bopæl: Drøbak.) Tog Afsked 1895, 27. Marts (fra 1. Mai af, med Pension 2500 Kr.)*).

Gift i Førde 1856, 13. Marts med Margrethe Bolette Friis, født der 1828, 28. Oktober.

(Datter af Sognepræst Søren Hielm Friis og Charlotte Cammermeyer og altsaa en Søster af hans Tvillingbroders Hustru.) (5 Børn):

a 7 Søren Andreas Lund, Ingeniør og Jernbanevæsenets Brokonstruktør, født i Christiania 1857, 5. Febr.

Blev 1876 ansat som «Assistent» i Vejdirektoriatet med en begyndende Løn af 1200 Kr., der gennem 6 Klasser vilde stige til 2400 Kr. I Statskalenderen for 1892 staar han — fremdeles med Ansættelse fra 1876 — som placéret i Vejvæsenets «Ingeniorkontor» med en Aflønning af 2640 Kr., der i 1893 er voxet til 3840 Kr. I Kalenderen for 1894 findes han ikke, men Overlærer Steenberg ud-

Hans Peter Lund.

*) Sorenskriver Hans Peter Lund faar i «Morgenbladet» No. 210 for 18. Mai 1895, 1. 4—5 et smukt Eftermæle i Anledning af sit 50aars Jubilæum 19. April s. A. Den ham af Regjeringen bevilgede Pension blev 1896, 20. Marts af Storthinget nedsat til 1800 Kr.

fører endél af Chefens Forretninger. I 1895, 96 og 97 staar han som «Brokontrolør» i Jernbanevæsenet (fra 1894) med 4320 Kr. i Løn. 1898, 28. Februar blev han «Brokonstruktør».

Han ægtede 1885, 26. Oktober i Ejdsvold sin Kusine Siegfrieda Dorthea Friis, der er født i Tromsø 1860, 25. Oktober.

(Datter af Guldsmed — senere, indtil 1892, Økonom ved Tromsø Seminarium — Johan Siegfried Friis — født 1817 — og Dorthea Cathrine Eeg, der er født i Stavanger 1819, 19. Aug.) (5 Børn):

a 8 Margrethe Lund, født paa Løvdal i Mandalsdalen 1886, 22. Juli.

b 8 Charlotte Lund, født i Drøbak 1888, 3. Juni og † s. A. 27. Oktober, 5 Maaneder gl.

c 8 Dorthea Friis Lund, født i Christiania 1892, 29. Juni.

d 8 Agnes Friis Lund, født der 1894, 7. Mai.

e 8 Aagot Lund, født 1897, 7. Juli.

b 7 Hanna Charlotte (Hansdatter) Lund, født i Christiania 1858, 31. Marts, † der 1896, 10. April Kl. 10³/₄ Formiddag.

Gift i Drøbak 1887, 26. Mai med Handelsfuldmægtig Rasmus **Hansen**, født i Christiania 1858, 19. Februar.

(Søn af før nævnte Artillerikaptejn — senere Oberstløjtnant — Lauritz M. Hansen — født 1828 — og Johanne *Cecilie* Samuelson, der er født 1829.)

Han blev Student 1874 og senere Kontorfuldm. hos Fearnley & Eger, hvor han nu er Kontorchef. (4 Børn.)

c 7 Otto Johan Lund, Statsadvokat, født i Christiania 1859, 23. Oktober.

Blev Realstudent 1877, Cand. jur. 1882, 21. Juni (med Laud), edsvoren Fuldmægtig s. A. hos sin Fader, og 1885 Overretssagfører i Drøbak. Blev 1898, 14. Novbr. Statsadvokat i Romsdals Lagsogn og Nordre Bergenhus Amt.

Gift i Bergen 1888, 24. Mai med sin Kusine, Signe Stoltz, født i Bergen 1864, 12. Oktober.

(Datter af Rebslager i Bergen Daniel Christopher Stoltz — født 1818 — og Birgitte Friis, der er født 1819.) (4 Børn i 1899):

a 8 Ejnar Lund, født i Drøbak 1889, 19. Juni.

b 8 Hans Peter Lund, f. der 1890, 23. Novbr.

c 8 Sigurd Lund, født 1892, 7. Septbr.

d 8 Birgitte Christine Lund, født 1898, 9. August.

d 7 Anna Lund, født i Namsos 1861, 12. Septbr.

Gift 1893, 14. Oktober med Cand. jur. Herman Weyer Lund **Aschehoug**, født i Chr.ania 1864, 28. Novbr.

(Søn af Toldkasserer Wilken Hornemann Heiberg Aschehoug og Marie Caroline Lund.)

Han blev Student 1882, Candidat 1888 i Decbr. (med «Laud» til alle Examina) og 1889 edsvoren Fuldm. hos Sørenskriver Hans Peter Lund i Follo; Overretssagfører i Chr.ania 1891; Kopist i Justitsdepartementet 1893. Cst. Fuldm. 1898, 1. November.

e 7 Hans Peter Lund, Dyrslæge, født i Namsos 1863, 1. Novbr.

Blev 1891 (af Forsvarsdepartementet) ansat som Dyrslæge ved 3. Feltartilleri-corps (i Trondhjem), (med begyndende Løn 1000 Kr. indtil 1200 Kr.). Han blev 1893, 9. Decbr. Premierløjtnant i Veterinærkorpset.

Han er endnu ugift.

g 6 Rebekka Angell (Andreasdatter) Lund, født i Overhalden 1823 (eller 1822?), 9. Januar og † 1871, 19. Mai i Slesvig, hvor hun var siden 1853 som sindssvag.

h 6 Hilmar Krogh (Andreassøn) Lund, Maler og «Handelsborger», født i Overhalden 1827, 19. Mai. † i Christiania 1895, 22. Mai «efter et smertefuldt Sygeleje» (begr. i V. F.s Gravlund 1895, 28. Mai Kl. 1). (Var i Huset hos sin Svigersøn, Nyegaard. Kaldes ved sin Død: «fhv. Handelsborger».)

Gift i Christiania 1855 . . . . med Enken efter en Gartner Nilsen i Oslo, ved Navn Caroline Mathilde Hoff, født i Høland 1816 og † i Christiania 1876, 4. Juni.

(Datter af Stiftsverretsprokurator Morten Hoff paa Saxegaard i Høland — født 1773, † 1834 — og Karen Sophie Halvorsdatter Heyerdahl, som var født 1784 og døde 1864, — engang velstaaende Ejere af 3 Gaarde i Høland, men døde i Fattigdom.) (2 Børn):

a 7 Johanna (*Hanna*) Petra Lund, født i Christiania 1856, 15. Mai.

Gift i Christiania (Jakobs K.) 1884, 15. Januar med Malermester (fra 1880) i Christiania Anders Sebellus Florentin **Nyegaard**, født i Fredrikstad (Østsiden) 1845, 9. November.

(Søn af Guldsmed i Fredrikstad Christian Nyegaard — † 1891, 82 Aar gl. — og Marie Dorothea Neste, der ogsaa døde 1891, et halvt Aar efter Manden.) (Deres eneste Barn † 14 Dage gl.)

b 7 Andreas Dass Lund, Sømænd, født i Christiania 1860, 7. Marts.

Han har forladt Landet og opholder sig (fra ca. 1891) i Ostindien (i de hollandske Kolonier).

Gift i Christiania 1888, 21. Novbr. med en katolsk Pige, Mariane Staal (Stahl?), der er født ca. 1860 i Nassau og i 1892 boede i Christiania, hvor hun døde 1894, 20. Decbr. (Ej Børn.)

Han var i 1896 (som Sømænd) i Falmouth og skulde da til Portland i Amerika.

i 6 Adolf Ingvald Lund, Apotheker, født i Overhalden 1829, 25. November (*posthumus*) og † i Holmestrand 1872, 21. Mai.

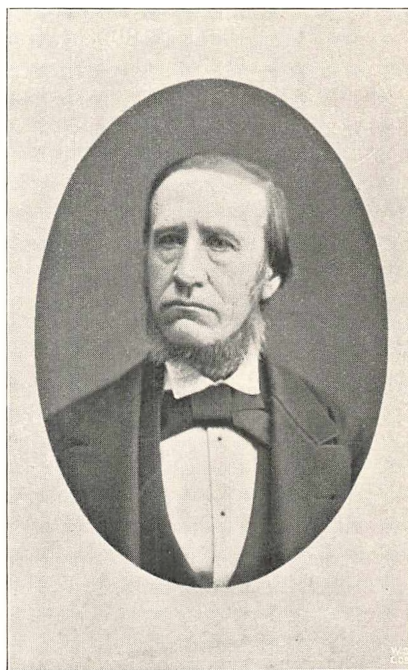
Han disciplinerede ved Løveapotheket i Trondhjem i 4½ Aar og underkastede sig Medhjælperprøven 1849, 21. Aug. Den farmaceutiske Examen fuldendte han 1850, 10. Juni med Karakteren «Godt». Holmestrand's Apothek købte han 1857, 19. April (af Apotheker Adolf Martin Lund) for 54,000 Kr. og meddeltes Bevilling 9. Mai s. A. Paa Grund af tiltagende Sygelighed bortforpagtede han Apotheket 1870 til Martin Bertram Strøm (der brugte det, indtil at han i 1877 oprettede et Apothek paa Tangen i Drammen og 1885 befordredes til Apotheket «Bien» paa Fredrikshald). I 1876 solgte Lunds Enke Apotheket i Holmestrand til Martin Onsager for 76,000 Kroner. Ved Siden af Apotheket drev Lund ogsaa i nogen Tid en mindre Mineralvandsfabrik.

Han ægtede 1857, 19. Oktober paa Fredrikshald Susanne Marie Baastad, født der 1836, 19. Oktober og fra Mandens Død atter flyttet did tilbage, hvor hun døde efter et kort Sygeleje 1897, 6. Mai.

(Datter af Grosserer Adam Baastad — født 1803, † 1883 — og første Hustru, Christiane Augusta Lyche, som var født 1816 og døde 1842.) (5 Børn):

a 7 Augusta Christiane Lund, født i Holmestrand 1859, 16. Febr. Ugift.

Hun er Lærerinde ved den kommunale Pigeskole paa Fredrikshald siden i Aug. 1878.

Hilmar Krogh (Andreassøn) Lund.

b 7 Hanna Petra (Adolfsdatter) Lund, født i Holmestrand 1861, 27. Januar. Ugift, paa Fredrikshald, paa Agent Larsens Kontor.

c 7 Isak Lund, født i Holmestrand 1863, 11. Novbr. Blev Student 1885, men har henlagt Studierne for at blive Landmand. Var i 1892 paa Fredrikshald, hvor han i 1899 er Handelsmand og Forretningsfører for Smaalenenes Amtstidende.

Gift paa F.hald 1898, 25. August med Anna Sofie Grenager, f. . . . . 1864, 12. Oktober.

(Datter af Skibskapt., nu Toldrorskarl paa F.hald Carl Martin G. — født 1823, 7. Decbr. — og Marie Lovise Olsen, født 1835, 17. Oktober.

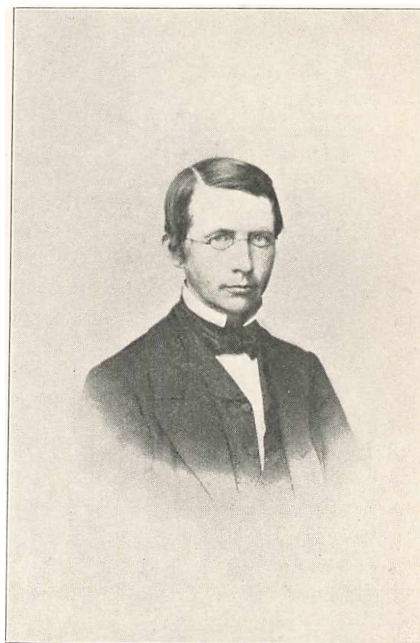
d 7 Marie Lund, født i Holmestrand 1866, 26. April. Var i 1892 hjemme hos Moderen indtil Dennes Død, og er fremdeles paa Fredrikshald.

e 7 Adolf Ingvald Lund, født i Holmestrand 1869, 29. Juni.

Han blev fra 1891, 1. Septbr. ansat ved Hr. C. Krebs's Forretning i «Bygnings- og Dekorationsartikler» i Christiania. Er fra 1895 Délejer i samme Bygningsartikelcompagnie.

e 5 Ursula Elisa (Mathiasdatter) Lund, født paa Halvardmo i Overhalden 1785, 7. September og † der 1810, 2. Juni. Ugift.

Hendes 78-aarige Fader, Kaptejn Mathias Numsen Lund, avertéerer den 7. Juni 1810 i Adressebladet hendes Død i følgende Ord: «Atter «blev det min tunge Lod i mit 78de Aar at see «mit 4de Barn, Ursilla Elisabet Lund revet ud fra min Side i sit Alders 24de (?) «Aar. Jeg skylder fraværende Slægtninger og Venner, hvis Hjerte slog varmt for «hende, denne offentlige for mig og andre igjenlevende Børn saa sørgelige Bekjendt- «gjørelse, frabeder mig al Condolence.»

Adolf Ingvald Lund.

Den samme Johan Friderich v. Leben Boch, der i 1807 skrev den paa Side 38 her foran anførte Gravskrift over Frøken Eleonore Sophie Lund, offrede ogsaa nu (i 1810) Dennes unge Broderdatter følgende Linier i Prosa og Vers:

«Ved Jomfrue Lunds Grav den 15de Juni 1810:

«Følsomme Læser! | Her træder du paa Støvet | af | Den dydige, hulde, yndige og «ædle Pige: | *Jomfrue Ursilla Elisabet Lund*, | En kjer og værdig Datter | af | Overhaldens «ærværdige Olding, | Hr. Kapitain Mathias Numsen von Lund. | Hun var født paa «Gaarden Halvarmoe i Overhalden | den 7de Septbr. 1785, | Og døde sammesteds den «2den Juni 1810. | Hendes Ungdom, Skjønhed, hulde og blide Omgang | Forsvandt i «Døden; | Men | Hendes ægte Dyd og sjeldne Aands lyse Egenskaber | lever, lønnes, «forherliges og forstørres | I Evigheden.»

«*Ligsang.*»

(Mel.: Hvo veed, hvor nær mig er min Ende.)

«Mit Legems Blomster maatte falme,
 Min Ungdoms Rose blive sort,
 For Dødens grumme Sting og Qvalme;
 Men nu er Døden jaget bort;
 Min Ungdom evig grønnes skal,
 Og blomstre uden Dages Tal.

Far vel, min Fader, Slægt og Venner,
 Og sorrigfulde Sødskende!
 Guds Børn til Gode Alting tjener;
 Han vil, og veed, hvad dem skal skee.
 Tilbøder taus det Viisdoms Raad,
 Som deler Fryd og Veemods Graad.

Far vel! — lad Sorgen dig ej qvæle,
 Du, som mit Hjerte ejede;
 Blandt rene Aander, glade Sjele,
 Vi skal engang hverandre see;
 Da samles vi, — o omme Ven! --
 Da samles vi saa froc igjen.

Far vel, du usle Jordens Tue,
 Hvor Livet blev til Ende bragt!
 Far vel, I Mennesker, som skue
 Mit Stov i Gravens Gjemme lagt!
 Skriv i min Ungdoms Aske saa:
 Alt Kjød er Høe, og visne maae.»

u 3² Margrethe (Raphaelsdatter) Lund, født i Skogn 1689, 12. August, Klokkeren omtrent 6 Morgen.

Gift . . . . . med Sognepræst til Ytterøen, Mag. Peder Pederssøn **Leth**, født (i Trondhjem?) 16 . . , † 1755. (Hvem han var Søn af, vides ikke.) Han blev Student fra Trondhjems Skole 1698, 19. Juli (tog Professor Chr. Reitzer til sin Privatpræceptor).

Alt, hvad Erlandsen i sin Præstehistorie véd at berette om Mag. Leth, er, at han 1699 var *Defendens* paa Borchs Collegium, og 1708, 10. Febr. blev ordinéret til Sognepræst til Ytterøen, hvor han 1721 tillige blev Provst over Indherred, men formedelst misligt Forhold 1745 afsat fra Provsteembedet. Døde 1755. Medens han kun var Præst, skal han have været en fredelig og elsket Mand; men efterat han blev Provst, forfaldt han til Processer, hvorved han blandt Andet tilsatte sin Formue.

To Børn af ham nævnes hos Erlandsen, nemlig: Raphael Leth, født 1723, 23. Oktober, residerende Pastor 1752 til Andenæs i Vesteraalen, men afsat 1756 formedelst Drukkenskab, og Johanna Leth, født ca. 1721, † paa Tynæs i Skogn 1808 (nok rettere 1807, og begravet 10. Febr.), gift med Oberstløjtnant Daniel Pristroph, som skal være død paa Nossum i Skogn 1804, Nat til 21. April, 81¹/₂ Aar gl.

v 3² Susanna Maria Lund, født i Skogn 1692, 7. Marts, en Mandags Morgen. † s. A., 30. April.

x 3² Jens Lund, født der 1695, 16. Febr., en Løverdags Aften, og † s. A., 28. Febr., henved 12 Dage gl.

k 2³ Sigvard (Matssøn) Lund, Major ved Garden (i Kjøbenhavn), født i Lund 1632, 16. Februar.

«Levede ugift, var af melancholsk temperam.», siger hans Broders Sønneson, Hr. Jakob Matssøn Lund, om ham i den ovennævnte Slægtebog.

12³ Jakob Matssøn Lund, «Generalfiskal», fra Novbr. 1661, i Norge, født i Lund 1634, 2. Aug. (ifølge Hofmans «Danske Adelsmænd») og † i Christiania 1663 (begravet ved Aker 8. Juni, «med alle Klokker»).

(Se om ham O. A. Øverland i «Norsk historisk Tidsskrift», 2. Række, IV og V.)

Gift (i Trondhjem?) 16 . . med en Datter af Lagmand Peder Alfssøn (?), da han kaldes «Svoger» af Hr. Iver Pederssøn Adolphus, Sognepræst til Fron i Gudbrandsdalen. Jakob Matssøns Enke hedte Lisbeth.

Han er formodentlig den «*Jacobus Matthiæ Lundinus*», som (fra Ribe Skole) blev Student ved Københavns Universitet 1656, 27. Novbr. og valgte Mag. Peder Spormand til sin Privatpræceptor.

(En anden «Jakob Matssøn Lund» levede ellers samtidig med Fiskalen og var Foged i Hadeland, Toten og Valdres fra ca. 1665 til 1670, da han blev arresteret for Kasseangel.)

BIOGRAFIER.

For ikke inde i Texten utilbørligen at belemre selve Slægtregistret i nærværende Bog med mer og mindre vidtløftige Levnetsbeskrivelser af enkelte af Familiens mest fremtrædende Medlemmer, har jeg anseet det for rettest — umiddelbart efter selve Slægtregistret — her paa ét Sted samlet i tidsfølgende Orden at levere disse Biografier, idet jeg dog udtrykkelig maa bemærke, at det ingenlunde dermed er lagt an paa at udgive dem for mine egne originale Aandsfostre eller pretendere paa, at de skulde indeholde noget-somhelst Nyt, som vore Historikere ikke før har haft nogen Kundskab om. Det være langtfra! Jeg har kun for Familiens Skyld og af Interesse for Sagen sanket dem sammen fra forskjellige trykte og utrykte Skrifter. For Stamfaderens — Bispens — Vedkommende ere de hoved-sagelig uddragne af «*Lunds Stifts Herdaminne*», af Cawallin, Lund 1854, af Zwergius's «*Sjellandske Clerisie*», Kjøbenhavn 1754, af Biskop Blochs «*Fyenske Geistligheds Historie*», 3die Hefte, Odense 1789, Pontoppidans *Annaler* og tildels 1ste Del af Helvegs «*Danske Kirkes Historie efter Reformationen*», samt Wibergs «*Almindelig dansk Præstehistorie*» og Treschovs «*Jubellærere*».

FØRSTE AFSNIT.

Dr. Biskop Mats Jenssøn.

§ 1.

Mats Jenssøn Medelfart (*Mathias Jani*), Søn af en Skomager(?) og Borger i Middelfart paa Fyen, var født der 25. April 1579 (ikke 1569, som Pontoppidan i sine *Annaler* III, Side 120 siger). Efterat han ved Kjøbenhavns Universitet med Held havde fortsat sine Studier, blev han 1603, efter Biskop Jakob Matssøn Wejles Tilbud, Rektor ved Svendborg Skole, og det følgende Aar (tillige) Kapellan til Nikolai Kirke i Svendborg, med hvilket Embede Rektoratet ofte var forenet. Her forblev han kun en kort Tid, da han nemlig i 1607 drog til Wittenberg, hvor der (ifølge hans Stambog, der i 1754 ejedes af Biskop Harboe) — foruden et Snes danske Adelsmænd — paa den Tid studerede mange andre unge Danske, der siden i Fædrelandet har vundet et berømmeligt Navn, saasom 1) *Jens Dinnessøn Jersin* (født

1587, † 1634 som *Dr. theol.* og Biskop i Ribe. Hans Levnet udkom i Kjøbenhavn 1868—1870), 2) *Hans Henrikssøn Bang* (født i Middelfart 1560, † 1620 som Provst og Præst paa Samsø), 3) *Nils Simonssøn Glostrup* († 1639 som Biskop fra 1617 i Oslo — Christiania), 4) *Mag. Elias Eisenberg* (Professor i Physik, † 1635 som Provst og Præst paa Samsø), 5) *Caspar Bartholin d. Æ.* (født 1585, † 1629 som *Dr.* og *Prof. theol.*, Stamfader for en lærd Slægt), 6) *Claus Plum* (f. 1585 og † 1649 som *Dr. jur.* og Professor), 7) *Knud Biesche* (født 1575, † 1612 som Professor i Græsk), 8) *Villichius de Westhov**) og flere, hvilke til en Erindring har skrevet sine Navne og Valgsprog i samme Bog. Hans eget Symbolum i Stambogen var (ifølge Zwergius): «*Mundus Instructus Mille Fallaciis*», o: Verden er oplært i de tusende Rænker.

I Wittenberg forsvarede han ogsaa 15. Oktbr. 1608 *Dr.* og *Prof. theol.* Johan Førsters «*Dissertatio 6ta exercitationum theologicarum de prædestinatione & electione filiorum Dei*». Han besøgte ogsaa paa samme Rejse Jena, Frankfurt og Rostock; var ogsaa i Prag og ved Carlsbad i Bøhmen. Ved sin Hjemkomst blev han 15. Oktbr. 1610 (ikke 1602, som Zwergius og, efter ham, Bloch og Wiberg siger), under *Mag.* Hans Alannus, kreeret til *Magister*, og i Januar 1611 udnævnt til Sognepræst i Vejle (ikke i Middelfart, som Wulf i sit *Encomion regni Danie* siger). Her blev han 1612 Provst (i Nørvang Herred). 1613 blev han Sognepræst til Graabrødre (*Albani*) Kirke i Odense, og 1614 Sognepræst til Nikolai Kirke i Kjøbenhavn (efter den for sin Strid med *Dr.* Biskop Resen og for sine calvinistiske Anskuelser afsatte og landsforviste *Mag.* Ole Jenssøn Kock). Som Præst her faldt det, hé! uventet, i hans Lodd 1615 31. Decbr. (o: 1616, 10 Januar) i Fredriksborg Slotskirke at vie Christian IV (der var Enkemand siden 8. April 1612) til venstre Haand til den syttenaarige Jomfru Christine Munk, Datter af Ludvig Munk til Nørlund og Lundegaard paa Fyen. Hun blev noget senere (paa Lundegaard) erklæret for Kongens Ægtehustru, men i 1629 skilt fra Kongen.***) Som nu *Mag.* Mats Jenssøn var Kongen bekjendt som en udmærket Taler, saa blev han 1616 (ikke 1614, som Stenhuggeren paa Epitafiet uretteligen har sat), efter den til Biskop i Fyen beskikkede *Dr.* Hans Mikkelsøn, udnævnt til kongelig Slots- og Hof-Prædikant (*Confessionarius*), med Bolig paa Fredriksborg Slot, hvor Kongen sædvanlig residerede. Der mistede *Magister* Mats sin 2den Hustru, som siden skal blive omtalt. Denne Stilling beholdt han kun til 1620, da Præsteskabet i Skåne, efter Biskop Østrups Død, valgte ham til sin Biskop. «23. Febr. (1620) gjorde *M. Mats* sin Ed for en Biskop over Skaane Stift,» siger Christian IV i sin Dagbog for samme Aar. Han blev 2. April indviet af Biskop Hans Resen. Efterat han 11. Juli s. A. havde forsvaret Dennes 3die Dissertation «*de gratia universali contra piscatorem*»,

*) Willichius Westhovius, født i Bosow i Stiftet Lübeck 1577 og † 1643 som Kannik (fra 1619) i Lund. (Se Lidt om ham i S. M. Gjellerups: «Biskop Jens Dinesen Jersin», K.havn 1860—1870, Side 30, Noter). Han blev 1613 af Kejser Mathias kreeret til «*Comes palatinus*» og af ham vel da ogsaa adlet. Var tillige Hofpoet (*Poëta laureatus*). Trods alle disse Udmærkelser holdes dog hans Vers for at være ikkun maadelige, siger Worm i sit Lexikon over lærde Mænd. Han havde tidligere været Rektor paa Herlufsholm. Hans Ophøjelse i Adelstanden stod vel i Forbindelse med hans Diplom som *Poëta laur.*, i Lighed med hvad der 1570, 10. Januar skede med den dansk-latinske Digter, Jens Sadolin, hvormed se «Danske Samlinger» I, Kb.havn 1865—66, Side 176 til 179. Ogsaa i vor Tid har man en «*Poet laureat*» i den bekjendte engelske Digter A. Tennyson, født 1810 og † i London 1892, Nat til 6. Oktbr. Kl. 1½ som «Lord Aldworth», hvortil han blev udnævnt i 1884. (Se Noget om ham i Morgenbladet for 10. Oktbr. 1892, 1, 1—2). Den efter Tennysons Død ledigstaaende Plads som «*Poëta laureatus*» i England ventedes i Efteraaret 1895 besat med en londonsk Journalist, Sir Edwin Arnold, Forfatteren til «*Light in Asia*» og en af «*Daily Telegraphs*» ledende Kræfter. (Morgenbladet No. 573 for 14/10 1895, 2.7). Men — ifølge Morgenbladet No. 10 for 9/1 1896, 1.5 er Valget ved Nytaarstider faldt paa *Alfred Austin*, der er baade Digter, Journalist og Kritiker.

**) Det har stedse været antaget, at Christian IV, under et Ophold hos Superintendent Østrup i Lund, tod *M. Mats* Jenssøn hente didover for paa «Lundagård» at vie ham til Christine Munk, men Dette forholder sig ikke saa. Man har forvekslet «Lundagård» i Lund med Christine Munks Fædrengods, Lundegaard paa Fyen. (Se Staden «Lund» af *E. W. B(erling)*, trykt i Lund 1859, Side 31, cfr. Barfods «Fortællinger af Fædrelandets Historie», 2det Bd., 3die Udgave, Kjøbenhavn 1869, Side 138.

blev han den 20. s. M. (tilligemed Biskop over Ribe Stift, M. Iver Hemmet, Biskoppen over Viborg Stift, M. Hans Wandal og Hofprædikant Peder Sture) kréeret til *Doctor theol.* Derhos var han ogsaa bleven aflagt med et Canonicat i Lund.

Dr. Mats var en fuldendt Hofmand og ialmindelighed vel anskrevet hos de Store, der ofte anmodede ham om at holde Ligprædikener over deres afdøde Slægtninge. 13 saadanne Taler er trykte og skal senere her blive opregnede. Han stod — som sagt — i stor Anseelse som Taler, og Lehnsmanden i Malmø Lehn, Sigvard Grubbe, fortæller i sin paa Latin førte Dagbog, at da Kantsleren, Christian Friis, havde hørt Magister Mats tale ved Borgemester i Kjøbenhavn Christen Albertssøns Begravelse i April 1616, yttrede han, at denne Prædikant med al Ret kunde kaldes «*Danmarks Taler*». Den berømte Biskop, Dr. Jesper Rasmussøn Brochmand kalder ham (i Fortalen til sit «*Systema universalis theologiæ*», Kb.havn 1633) «*vir eloquentissimus & concionator admirandus*», o: en overmaade veltalende Mand og en herligt begavet Prædikant.

I dette Dr. Brochmands «*Systema*» er der paa Bogens første Blade aftrykt flere latinske Lovtaler over Forfatteren, blandt hvilke ogsaa findes nedenstaaende Digt til hans Pris af vor Superintendent, Dr. Mats Jenssøn.

Det lyder som følger, og kunde maaske paa prosaisk Norsk gjengives i hosføjede Oversættelse:

Sedare ancipites dubio sub turbine mentes,

Ut fidei certo stet cynosura pede ;

Lux Patriæ, et Generis splendor, Brochmannæ, vetusti,

Istius eximiâ codicis arte doces.

Scaviter Angelico manat de gutture Sermo,

Quæ facis et scribis sunt quia plena Deo.

Perge æternarum sacra pandere dogmata rerum,

Atque animos scriptis irradiare tuis.

Hinc favet Astrigeri magnus tibi Rector Olympi,

Ac tribuit studiis præmia digna sacris.

Inde et Erasmiadæ succrescit fama, tumque

Clarius ætheræ surgit in arce jubar.

(*Matth. Jani D., Lundensis Episcopus*).

At herolige de under Tidens hvirvlende Storme ængstede Gemytter,

saa at Troens Polarstjerne kan have en fast Grund
at staa paa,

Dertil har du, o Brochman, — Fædrelandets Lys og
en gammel Slægts Stolthed —

faaet herlige Læregaver i Troens Skole.

Mildt flyder Talen fra de beaandede Læber,

fordi baade Ord og Indhold er fyldte af Gud.

Vedbliv at udlægge Evighedens Troessandheder

og med dine Skrifter at kaste Lys ind i Hjerterne!

Da ser den stjernebestroede Himmels mægtige Styrrer
med Naade ned til dig

og lonner værdigen dine hellige Bestræbelser,

og da voxer ogsaa *Erasmus-Sønnens* Ry,

og hans Glands skal straaale desto klarere i Himmel-
slottet heroventil.

(*Dr. Mats Jenssøn, Biskop i Lund.*)

§ 2.

Som et Exempel paa hans Fyndighed i at opstille Themaer for sine Taler, beretter Cawallin (i «*Lunds Herdaminne*»), at han ved en Visitats i Munkeljungby 1622, i Anledning af Højsangen 5.2, talte om, «*hvorledes Brudgommen banker paa Brudens Dør med Lovens, Evangeliets, Korsets (legis, lucis, crucis), Dødens og Dommens Hammere.*» Ifølge hans egenhændige Visitatsantegnelser (der nu findes paa det store kongl. Bibliothek i Kjøbenhavn) besøgte han i sin Embedstid ofte Byskolerne, og mindst to Gange hvert Pastorat, hvor han da tilsaa, om Alt gik ret og sømmeligt til «*saavel i Guds som i Præstens Huus,*» som det ofte heder i Antegnelserne. Ofte er der bemærket, om Præstekonerne var hyggelige og artige samt tog godt imod Bispen. Hans Bedømmelser synes at være noget mindre bestemte, end Formandens (o: Østrups), og Udtrykket «*mediocriter*» (o: maadeligt) forekommer særdeles ofte. Ikke destomindre forekommer der mange Exempler paa, at han ikke lagde Fingrene imellem, naar han stødte paa grov Usædelighed og Ugudelighed, eller fandt Et og Andet, der ikke var

som det burde. Saaledes heder det f. Ex. om Præsten i Oderljunga, at hans Hus var «et Vederstyggelighedens Verksted, fuldt af Drukkenskab, Løsagtighed, Banden og alle mulige Laster,» og at Folket i Riseberga var meget vrangvilligt, samt at der fandtes de, som havde begaaet Mord, Blodskam, Hor, og var besudlede med alle optænkelige Laster. I St. Olof og Hallarød paatalte han med streng Nidkjærhed den der herskende Billeddyrkelse. Navnlig lagde han særdeles Vegt paa Ungdommens Undervisning til den første Altergang. Undertiden synes særskilte Skolemestre at være blevne ansatte i Sognene.

Den reformatoriske Iver fortsattes — ja øgedes — gennem de Ulykker, som i hans Tid hjemsøgte Landet. Maanedlige Bededage anordnedes i 1631; i Byerne skulde der endog hver Uge holdes en særskilt Bodsprædiken. Lehnsændene og deres Fogder, samt i Byerne Magistraterne skulde føre Tilsyn med, at Kongens Befaling herom blev overholdt. Man havde aabent Øje for den inden alle Folkeklasser herskende sædelige Fordærvelse og søgte gennem nye og skjærpede Politianordninger at sætte en Dæmning imod den fremstyrtende Strøm. Mange ménte det vistnok ærligt med Kirken, og sørgede bittert over, at de velménte Forsøg havde saa liden Fremgang. Blandt disse Mænd maa særlig nævnes den udmærkede *Hans Resen*, der 1615 blev Biskop paa Sjælland og hans Eftermand (fra 1639) den vidtbekjendte *Jesper Brochmand*. Den første af disse maatte i 1628 true flere end 20 Præster inden sit Stift med Afsættelse, dersom de ikke forbedrede sit Levnet. Den anden (Brochmand, født 1585 og † 1652) — siger Cawallin — bør ej forglemmes i Skåne, hvor hans Postil — endnu længe efter at Provindsen var bleven svensk — benyttedes som Vejledning for Præsterne, naar disse ikke selv kunde skrive sine Prædikener. I sin Embedstid indviede *Dr. Mats Jenssøn* den 8. Juli 1628 Hellig Trefoldigheds Kirke i Christianstad i Skåne, ved hvilken Anledning han benyttede den paa Side IX og X her foran beskrevne gamle Chorakaabe med dertil hørende Rygstykke fra Katholicismens sidste Tid. Den Tale, han da holdt og som han s. A. udgav i Trykken, skal nedenfor blive nævnt blandt hans øvrige trykte Taler. Aaret derpaa (∴ 1629, sidst i Januar) deltog han med Rigets øvrige Biskopper i et af Kongen sammenkaldt Møde i Kjøbenhavn, hvor der blev gjort Udkast til en Forordning om Kirkens Embede og Myndighed mod de Ubodfærdige samt om forskellige kirkelige Forhold. Denne Forordning udkom som en af Kongen og Rigsraadet given Lov, og vedføjedes Ordinantsen. Klage-maalet over den herskende Ugudelighed gjentoges her, og Paabudet om Præsternes Tilsyn med Menighederne fornyedes og skjærpedes. En meget nyttig Indretning blev paabudt, som dog ikke synes at have virket til sin Hensigt. Den skulde bestaa i, at der i hver Menighed skulde stilles Præsten ved Siden nogle gudfrygtige og velanseede Mænd som *Medhjælpere*, for at bistaa ham i at advare og formane dem, som forsømte Gudstjenesten og Nadveren, vanhelligede Sabbaten samt førte et forargeligt Liv med Drukkenskab og Banden o. s. v. Deres Embede skulde være af rént aandelig Natur og de skulde kun handle efter sin Samvittighed. Frugtede ikke en privat Advarsel af En blandt disse Medhjælpere, saa blev Angjældende indstevnt for deres samlede Collegium, der traadte sammen 4 Gange om Aaret, og saa blev han af Præsten udelukket fra Nadveren, indtil Forbedring paafulgte. Skede ikke dette, saa blev han banlyst, og kunde alene gennem aabenbar Skrifte atter blive delagtiggjort i Kirkens Gøder. Begjærtes ikke saadant inden et Aar, saa skulde den Banlyste indstevnes for Landemodet for gennem Dom at afgives til den verdslige Øvrighed og landsforvises. Denne Dom kunde indankes til Kongen og Rigsraadet, og en Præst, som vilde opfylde sin Embeds-pligt, kunde derved altsaa let skaffe sig en Proces paa Halsen, hvilket selvfølgelig lagde en væsentlig Hindring ivejen for Opnaaelsen af Forskrifternes Hensigt.*) Ved Siden af Præsten og Medhjælperne skulde Politiet vaage over Sædeligheden. Paa Byernes Torve skulde der

*) Hvor almindelig end Klagen lød over, at disse Forskrifter Intet udrettede, ytrer dog Pontoppidan i sit «*Collegium pastorale*», at den Præst, som ej har forsøgt, hvad Medhjælperne kan udrette, bør aldrig klage over Mangel paa Kirketugt.

opstilles Gabestokke, hvori man satte dem, som fore med Sværgeren og Banden. Var det en Adelsperson, der førte et lastefuldt Liv, saa gjaldt der en anden Regel, og Praxis blev naturligvis endda lempeligere. Lovens Bud bragtes vel aldrig i Anvendelse mod en Saadan, om end *Dr. Mats* ved sine Visitatser sees at have gjort Paastand paa lovmedholdig Fremgangsmaade mod Adelsmænd, der havde begaaet Ægteskabsbrudd. Endnu sidst i det 17de Aarhundrede kaldte Præsteskabet Adelsmændene sin «*Sogne-Øvrighed*» — selv om de ikke var Patroner, og mod Øvrigheden var det ikke saa ligetil at sætte sig op.

Blandt Anordninger, sigtende til at holde Religionen i tilbørlig Hævd, udkom der i *Dr. Mats Jenssøns Tid* en af 1625, der paabød, at Ingen maatte blive Professor ved Universitetet, uden at han forpligtede sig til ubrødeligen at holde fast ved den augsburgske Bekjendelse; og en anden (af 1630), som paalagde Biskopperne at paasé, at «de hedenske Afguders Navne, som indtil denne Tid meget have været brugte her i Skolerne, blive afskaffede.» Dette Paabud gjentoges i 1643, med Paabud om, at «Ungdommen skal læres til at afsky de hedenske Afguders Navne, som findes i mange Bøger, der endnu ere i Brug, navnlig i Poesi og deslige, hvor saadanne Navne ofte indføres, istedetfor at aléne Gud og hans hellige Navn burde bruges.»*)

Jesuitterne søgte i 1620-Tallet paany at snige sig ind i Danmark og vandt ogsaa denne Gang nogle Tilhængere i Malmø, men hvoraf dog kun 1 var en indfødt dansk Mand. Som Følge af disse deres Forsøg udkom der i 1624 et strengt Forbud imod papistiske Præsters og Munkes Indpas i Landet, og et lignende af 1630 imod at besøge, ej alene Skolen i Braunsberg (i Preussen), men ogsaa enhver anden preussisk Skole. Med alt Dette kan man dog ikke sige, at der hos Almuen egentlig yttrede sig noget Ønske om atter at faa det gamle Kirke-regimente tilbage med dets forvanskede Lærdomme og overtroiske Skikke. Bevarede der sig end iblandt den — især paa Landet — endnu Noget af de gamle Skikke, saa var Dette dog mere kun at betragte som gamle Vaner, hvis egentlige Betydning for længesiden var glemmt. Saaledes fandt *Dr. Mats Jenssøn* i 1627 paa sin Visitats i St. Olavs Kirke, Albo Herred, denne Helgens Billede smykket med Klæder, som Biskoppen i sin Harme sønderrev, hvorpaa han (ifølge Helveg: *Den danske Kirke efter Reformationen*, K.havn 1857, S. 336) holdt en Straffetale til Folket. Fra 17. til 27. April 1635 deltog *Dr. Mats Jenssøn* med Universitetets Rektor, de theologiske Professorer samt Biskopperne Resen og *Dr. Hans Mikkelsøn* i en Undersøgelse om en weigeliansk Sværmer, Hartvig Lohmann fra Slesvig, men — saavidt man véd — blev ikke Lunds Stift foruroliget af noget saadant Sværmeri. (Helveg, I, Side 374).

§ 3.

Raahed øvet mod *Dr. Mats* i hans eget Hus 1629.

Som et — ellers forlængst bekjendt — Exempel paa Adelen Raahed og paa hvad en adelig Herremand paa de Tider turde vove, selv mod Stiftets Biskop, maa her anføres et, der ganske godt belyser Forholdene. Det berettes i Treschows «*Danske Jubellærere*», Zwergius's «*Sjællandske Clerisie*», Blochs «*Fyenske Geistligheds Historie*» og i Helvegs «*Den danske Kirkes Historie efter Reformationen*». Begivenheden maa have fundet Sted sidst i Aaret 1629, thi *Dr. Hans Mikkelsøn*, Biskop i Fyen, beretter i sin paa Latin skrevne Dagbog (*Diarium*) Følgende: «*Dr. Resen* skriver mig til fra Kjøbenhavn 21. Decbr. 1629 om forskjellige

*) Rietz: «*Skånska Skolväsendets historia*», Side 99, siger herom: «At et saadant Paabud kunde være paakrævet af Nødvendighed, viser sig af vore skånske Poeters Skrifter fra den Tid, da man om mange af disse med al Grund kunde antage, at de var skrevne af blinde Hedninger.»

Ting og bl. A. om Bispen i Skåne, *Dr. Mats*, der var bleven overfaldt i sit eget Hus.» Sagen var følgende:

Holger Rosenkrands («den Rige») til Glimminge i Skåne*) (ikke at forveksle med den for sin Lærdom og Fromhed bekjendte Holger Jørgenssøn R. til Rosenholm i Jylland), havde kaldet en Student til Præst paa et af sine Godser, med den Forpligtelse, at Studenten skulde ægte en af hans Frues Piger. Nu hørte vel slige Forpligtelser just ikke til det Usædvanlige, men ialmindelighed gjaldt den dog Enken i Kaldet, og Studenten foretrak — da han først var bleven Præst — at følge den sædvanlige Skik, nemlig at ægte Enken. Fortørnet herover indstevnte Rosenkrands ham for Landemodet (∴: Stiftets Provster under Biskoppens Forsæde) Som Den, der havde brudt et givet Ægteskabsløfte, men Studenten blev her frikjendt, da Rosenkrands ikke kunde bevise sin Paastand. Hele hans Harm vendte sig nu mod Biskoppen, og engang, da der var Marked i Lund, begav han sig derhen med to unge Herremænd, som han til den Ende tog med sig, og gik ind til Bispen som for at besøge ham. De blev *der* godt modtagne og trakterede, skjønt de allerede havde taget *vel* meget til sig førend de kom derhen. Da de havde været der en Stund, vilde Rosenkrands have Biskoppen til at hente Musikanter, der kunde spille op for dem, men Bispen undskyldte sig, idet han svarede, at saadan Lystighed ikke var passende i hans Hus. Rosenkrands gav imidlertid sin Tjener et Vink, at han skulde hente Spillemandene. Disse kom og begyndte at spille op, og han vilde have Bispinden op at dandse. Hun undskyldte sig imidlertid med sin Alder og Svagelighed, hvorfor han tog fat paa Datteren, Inger Margrethe,***) og det paa en usømmelig Maade. Herover blev Bispen ivrig og talte Rosenkrands alvorligt til, hvorpaa Dennes tvende adelige Ledsagere pillede sig væk (for ikke at være Vidner til hvad der nu vilde komme). Rosenkrands farer da paa Bispen, kaster ham i Gulvet, slaar ham i Ansigtet med knyttede Næver, saa Blodet stod ham af Næse og Mund, og dermed gik han sin Vej. Biskoppen betænkte sig ikke længe, men drog over til Kjøbenhavn saa blaa og blodig, som han var, henvendte sig til Biskop Resen og fik ham med sig op til Slottet, hvor de fik Adgang til Kongen, for hvem de begge frembar sin Bøsværing over den mod *Dr. Mats* udøvede skammelige Behandling. Kongen befalede strax, at en Ret skulde nedsættes over Rosenkrands, der af Herredagen (∴: Adelsens Værnething) blev idømt en Mulkt af 1000 — eller maaske rettere — 3000 Rdlr. Da denne Dom blev ham forkyndt, skal han have yttret: «Jeg skulde gjerne give endda det Dobbelte, om jeg maatte faa givet den gamle Skjelm (saa kaldte han Biskoppen) engang til saameget.» Kongen, hvem Dette blev fortalt, skal da have sagt: Ja! havde jeg haft saa mange Svogre i Retten, som Holger, saa havde nok min Præst, *Dr. Mats*, faaet en anden Dom.***)

*) Denne mærkelige Borg findes aftegnet og beskrevet i «Skånska Herregårdar» af Fr. Richardt og Gustaf Ljunggren, Lund og Kb.havn 1852 og ff. Aar.

***) Da Inger Margrethe Madsdatter i 1629 ikke kan have været over 7 Aar gammel (hun var nemlig født 22. Novbr. 1622), er det lidet rimeligt, at det var hende, Rosenkrands vilde tage op til Dands, men at det vel heller maatte have været hendes ældre Halvsøster, Susanna, der i 1630 ægtede *Dr.* og *Prof.* Ole Worm.

****) De i Begyndelsen af nærværende Biografi citerede Forfattere, Treschow (Side 60), Zwergius (Side 546), Bloch (Side 616) og Helveg (Side 365) angiver 1000 Rdlr. som Mulktens Beløb, og nogle af dem tilføjer ogsaa, at Herredagsdommen faldt 15. April 1635, men hverken det ene eller det andet af disse Opgivender turde være rigtigt. Pontoppidan, i 3. Del af sine «Annaler» (Kb.havn 1747, Side 120) sætter 3000 Rdlr. hvilke — siger han — ifølge Kongens Befaling skulde anvendes til gudeligt Brug, hvorved Beløbet kom til at danne det første Grundfond for den af Christian IV under 29. Marts 1630 stiftede Fredriksborgs Skole, der senerehen — gennem forskellige Donationer — blev en af Danmarks rigeste og berømmeligste Skoler.

Dette stemmer ogsaa med hvad en Overlærer fra vor Tid ved samme Skole, Fredrik Peter Jakob Dahl, i sit Indbydelsesskrift: «Historiske Efterretninger» om Fredriksborgs Skole for Aaret 1836, Side 40 anfører om «Skolens Midler», hvorefter det nemlig *der* heder for Aaret 1630: «Kongen skjænkede 3000 Speciedaler [hvis Oprindelse antages at skrive sig fra en Mulkt af 3000 Rdlr., som Holger Rosencrantz

Adelens Privilegium paa kun at dømmes af sine Ligemænd gjorde det vanskeligt at faa nogen Ret over den, men denne og lignende Yttringer af Overmod maatte sagtens nøde den gejstlige Stand til mer og mer at gjøre fælleds Sag med Borgerne imod de myndige Herrer.

Det gik ellers senere underligt til med denne Holger Rosenkrands's Børn. Især gik det ud over den yngste og bedste af dem, Ole Rosenkrands. Han var en lærd og velstuderet Herre, der af Christian V blev gjort til Baron 1671 og til Gehejmerraad 1678. I 1681 faldt han imidlertid i Unaade, hvorpaa fulgte en farlig Proces mod ham i Anledning af et paa Latin affattet Forsvarsskrift for den danske Adel, hvilket han — uden Censur og uden at nævne Udgivelsesstedet — s. A. havde ladet trykke i Lübeck, og hvori han opstillede Christian III.s Regjering som det bedste Mønster for Regenter. Skriftet skulde være en Protest imod et af en Professor Johs. Buno i Lüneburg i 1664 udgivet og til Kronprinds Christian i Danmark dediceret Skrift, kaldet »*Idea Historiæ Universalis*», hvori Buno havde paastaaet, at Danmark aldrig havde været et Valg-Rige, men stedse et Arverige. Dr. Mats's Søn, Michael Wibe (adlet med dette Navn i 1679) stod imidlertid paa den Tid i stor Naade hos Christian V, hvis Premierminister han da var. Han fik fat paa Rosenkrands's Skrift, hvilket han — vistnok paa Kongens Befaling — censurerede og hvoraf han uddrog over 40 Poster som anstødelige mod Suveræniteten, hvorefter en Kommission, bestaaende af 6 Gehejmerraader (hvoriblandt dog ikke Wibe), blev nedsat over Rosenkrands, der under 3. Febr. 1682 dømtes til at miste sine Charger, samt betale 6000 Rdl., hvorhos Bogen skulde konfiskeres. Sagen blev indanket til Højesteret, som 2. Marts næsteften dømte ham til at have sine Charger og sin Hovedlodd forbrudt, samt forvises fra Kjøbenhavn og tilbagekalde hvad han havde skrevet.*) Kongen formildede Dommen derhen, at Rosenkrands — istedetfor at miste sin Hovedlodd — kun skulde betale 20,000 Rdl. til det nye ridderlige Akademi i Kjøbenhavn. Rosenkrands døde 3 Aar derefter, og maatte saaledes — gennem Dr. Mats's Søn, Michael Wibe — undgjelde for hvad hans Fader havde forbrudt mod Wibes Fader. (Cfr. ogsaa Worms Lexikon II, Side 285—286, under Oluf Rosenkrantz, og Richardts og Beckers «Danske Herregaarde», I under «Engelholm», 4. Spalte).

«maatte erlægge, fordi han havde mishandlet Biskop Mads Jensen i Lund i dennes eget Huus. Zwerg sætter Summen til 1000 Rdlr. En venskabelig Meddelelse har underrettet mig (?: Dahl) om, at de gamle Herredags-Protokoller Intet indeholde om den Herredags-Dom, ved hvilken denne Mulet blev Rosenkrantz paalagt og at Rigens Rets Protokoller for hin Tid heller ikke give nogen Oplysning». I Henhold hertil maa ogsaa Herredagsdommen være bleven afsagt først i Aaret 1630 (og ikke — som Helveg og tildels Bloch siger — 1635. 15. April), thi det synes altfor urimeligt, at Sagen skulde have hentaet under Paakjendelse af Herredagen i saa lang Tid, som fra sidst i 1629 til 15. April 1635.

Under sidstnævnte Dato faldt der imidlertid ogsaa en Herredagsdom vedkommende Dr. Mats, hvorom det hos Bloch l. c. heder: «Herom skriver Biskop Hans Michelsen i hans *Diario*: 1635 d. 15. Apr. *Causa D. Mathiæ Episcopi Scaniensis audita et decisa*» (?: 1635 15. Apr., blev Biskoppen i Skåne, Dr. Mats's Sag behandlet og paadømt). Herom findes i Overlærer Dahls nyss citerede Indbydelsesskrift, Side 42 (under Aaret 1635): «Den 25. April skjænkede Kongen hvad Biskop i Skaane, Mads Jensen, maatte give, der han holdt den Rettergang til Herredagen i Kjøbenhavn d. 15. April imod Erlig og velbyrdig Md. Hr Thage Thott Ottsen til Erichsholm» (i Skåne) o. s. v. «500 Dlr.» «Ifølge den ved 1630 nævnte Meddelelse findes i de gamle Herredags-Protokoller ej heller herom nogen Oplysning,» — siger Overlærer Dahl.

*) Blandt de voterende 16 Højesteretsassessorer findes — desværre — ogsaa Wibe at have været. (Se Ole Rosenkrands's Levnet og Aktstykkerne i denne mærkværdige Proces, i C. P. Rothes «Eftermæle», Decbr. 1753 og Lidt Dommen vedkommende i Sophus Wedels «Den Dansk-Norske Højesterets Historie», Kjøbenhavn 1888, Side 101, samt en — noget farvet — Fremstilling i C. E. Sechers «Danmark i ældre og nyere Tid», III, Side 2 og ff., Kjøbenhavn 1876).

§ 4.

Dr. Mats Jenssøns 3 Ægteskaber.

Hvad *Dr. Mats Jenssøns* ægteskabelige Liv angaar, da var han 3 Gange gift, nemlig:

- 1) i Odense 1612(?) med *Inger Leth*, født der 1591, 2. Paaskedag og † i Kjøbenhavn 1616, 14. April i sin 4de Barselseng (som uforløst), 25 Aar og 2 Uger gammel. (Gifte i 4¹/₂ Aar. 3 Børn overlevede hende). Hun var Datter af Borgemester i Odense Jakob Leth og Maria Jørgensdatter Sommer. (Se Mandens latinske Gravskrift over hende her nedenfor.)
- 2) i Kjøbenhavn 1617, 2. Novbr. (se «Danske Samlinger» V, Side 56) med en adelig Jomfru, *Margrethe Torlofsdatter*, som af Lauritz Ebbesen Udsen, Slotsherre paa Skanderborg, var bleven ham tilsagt, og Kongen bekostede deres Bryllup. Hun var født 1586 og døde i Fredriksborg (Hillerød) 1619, 26. Januar, 5 Uger efter sin første Barselseng med en Søn, der døde, 3 Dage gammel. Hun ligger begravet i Nørre Herlev Kirke, som da var Hovedkirke, men som fra 1655 og indtil nu hører som Annex til Fredriksborg Slot (Hillerød). Hun var ved sit Giftermaal 31 Aar gammel, og levede i Ægteskab med Hr. Mats 1²/₁₂ Aar, 3 Uger og 3 Dage. (Se den latinske Gravskrift over hende her nedenfor).

Hun var Datter af en Adelsmand, Torlof Knudssøn «i Wolund», der i 1589 var «Skibschef», men fik Afsked 1593, og endnu levede i 1619, da han stevnedes til Skifte med sin Svigersøn, Hr. Mats Jenssøn. Denne Torlof Knudssøn var en Sønesøn af en Søren Marqvardsøn, der skrives til *Holmgaard* og *Tridie* (i Lemb Pastorat, Bølling Herred, Ringkjøbing Amt og Ribe Stift), levede i 1509 og endnu i 1536, og var den første kjendte Mand af en liden Adelsslægt, hvis største Mærkelighed er, at den aldrig vides at have ført noget Slægtnavn, skjønt den først ganske uddøde i forrige Aarhundrede. Da denne Slægt, der vel lettest betegnes, efter sin Hovedgaard, «*Tridie-Slægten*», kun er meget lidet kjendt, saa har *Dr. jur. W. A. Secher* og Assistent i Gehejmearkivet A. Thiset, i «Samlinger til Jydsk Historie og Topografi» for 1887 (2. Række, I. Bd., Side 296) leveret en liden Stamtavle over den.

- 3) i Kjøbenhavn 1620. 29. Oktober med *Mette Wibe*, født der . . . og † i . . . 16 . . (efter 1645?). Datter af Borgemester i Kjøbenhavn Mikkel Wibe, der var født i Legaard ved Holstebro 1565 og † i K.havn 1624, 30. Marts. Hvem der af hans to Ægtefæller var hendes Moder — enten Mette Lauritzdatter, der døde 1599, 28. Marts, eller Anne Simonsdatter Surbech, der 1600, 15. Juni ægtede Borgemester Wibe, og døde 1632, 10. Marts, — vides ikke. Thaarup opfører hende, paa den af ham i 1840 udgivne Stamtavle over Familien «Vibe», som den sidste af Borgemesterens Børn — altsaa som Barn af hans 2det Ægteskab, — og det Samme gjør ogsaa *Dr. O. Nielsen* i den Biografi, som han i sin i 1881 udgivne «Kjøbenhavns Historie» fra 1536 til 1660 (3. Del, Side 200—204) leverer om Borgemester Mikkel «Vibe». Ingen af disse to Forfattere kjender imidlertid Fødselsaaret for noget af Borgemesterens Børn, naar undtages for en Datter, Margrethe, som af Thaarup angives at være født 1599, og altsaa maa være den yngste af Faderens første Ægteskab. Skulde saa Mette være af Faderens 2det Ægteskab, saa maatte hun være født først i 1600-Tallet, og da vilde hun ved det ovenfor beskrevne uhyggelige Sammenstød med Holger Rosenkrands i 1629 kun have været nogle og tyve Aar gammel og saaledes for ung til med nogen Virkning at paaskyde sin fremskredne *Alder* som Undskyldning for, at hun ikke kunde træde op i Dands med ham. Ligesaa ubekjendt, som hendes Fødselsaar, er ogsaa hendes Dødsaar. Det har altid hedt, at hun døde for sin Mand — Cawallin siger endog, at hun døde 1627 —,

men det er feilagtigt, thi 1630 fødte hun ialfald sin Søn, Raphael (senere Sognepræst til Skogn), og Denne siger i sin Autobiografi (som jeg ved et heldigt Træf har overkommet, og som her nedenfor vil blive indført), at hans Moder levede som Enke. I Lund er hun neppe død, thi da vilde hun vel have faaet sit sidste Hvilested i Domkirken hos sin Mand, og et eller andet Minde om hende være bleven bevaret ialfald saa længe, at de forskjellige senere Beskrivelser over Domkirken og dens Gravstene vilde have kunnet berette derom. Rimeligst kunde det næsten synes at være, at hun kan have flyttet op til sin nyssnævnte Søn, Præsten i Skogn, og der være afgaaet ved Døden, hvorom imidlertid Kirkebøgerne deroppe ingen Oplysning kan meddele, da de ikke begynde førend Aaret 1747. Til sin fornemme Søn, Michael Wibe, kunde hun vel ogsaa have tyet, men da vilde hendes Gravsted have været at finde ved Siden af hans, i Petri tyske Kirke i Kjøbenhavn, forsaavidt som hun ellers ikke allerede maatte være død hos ham, medens han boede i Glückstadt.

*

Af sit 3die Ægteskab (med Mette Wibe) har Dr. Mats haft mindst 8 Børn (nemlig 5 Sønner og 3 Døttre). Naar han imidlertid paa Epitafiet fremstilles med 12 Børn (7 Sønner og 5 Døttre), da skal vel herved betegnes det samlede Antal Børn, han i sine 3 Ægteskaber havde, og hvoraf ét (i 1ste Ægteskab) ikke engang saa Dagens Lys, saa det altsaa heller ikke paa Maleriet kan være fremstillet. Den i 2det Ægteskab fødte Søn, der døde, 3 Dage gammel, kan vel heller ikke være gjengivet i Portrætgruppen. Hvad de paa Maleriet fremstillede 5 Døttre angaar, da véd jeg ikke at gjøre Rede for flere, end 4, neml. Susanna, af Faderens 1ste Ægteskab, samt Inger, Cathrine og Karen af hans 3die Ægteskab.

Tænkeligt kunde det vel ogsaa være, at alle Maleriets 12 Børn virkelig var Fuld-søskende og saaledes Børn af én og samme Moder (Mette Wibe), da det er vist, at der af de tidligere Kuld Børn ingen levede paa den Tid, da Epitafiet over Biskoppen blev opsat i Lunds Domkirke, men isaafald maa mindst 4 Børn være døde i en tidlig Alder.

Hvad Børnenes Portrætter paa Epitafiet forøvrigt angaar, da er de — maaske dog med Undtagelse af de Ældre — i det Hele vistnok mere at ansé som Fantasibilleder, end som egentlig naturtro Portrætter.

§ 5.

Latinske Gravskrifter over Bispens 2 første Hustruer.

Over sine to første Hustruer, Inger Jakobsdatter Leth og Margrethe Torlofsdatter skrev Hr. Mats Jenssøn (ifølge Zwergius's «Sjellandske Clerisie», Kjøbenhavn 1754, Side 547 og 548) følgende latinske Gravskrifter, nemlig:

No. 1.

«*Operimento magnæ matris et ferri sepulchralis obducta hic gloriosum Jesu Christi adventum præstatur Ingera Jacobi Let, Cons. Otton. Fion. filia chariss., M. Matthiæ Jani Medelfard, ad D. Nic. Pastoris conjunx Lectiss. Matrona honestiss. ob pietatem, formæ venustatem et morum verecundiam, bonis grata vixit in conjugio annos IV cum semisse, 3 liberorum, Jacobi, Susannæ et Jani Mater felicissima. Partui 4to vicina foetum, quem in lucem eniti non valuit, intra viscera sepelevit. Postmodum inter vota et suspiria ad Salvatorem calidissima, patientia dolores partus acres et fide mortem vincens animam pie et placide Servatori reddidit Ætatis 25. Septim. 2. Anno MDCXVI, April XIV. 1. Tim. 2. 15: Salvatur mulier per generationem, si manserit in fide.*

Hoc quod est e saxo maritus moestiss. P. defunctæ uxori desiderat.» (∅: maritus moestissimus posuit defunctæ uxori desideratissimæ?).

Oversættelse.

Gjemt under den moderlige Jords og denne Gravplades Dække forventer Inger Jakobsdatter Let her Jesu Christi ærefulde Gjenkomst. Hun var en kjær Datter af Borgemesteren i Odense paa Fyen og en højt elsket Hustru til Mag. Mats Jensson Medelfart, Præst ved Nicolai Kirke, — en Kvinde udmærket ved sin Gudsfrøgt, skjønne Ydre og rene Sæder, elsket af alle Gode. I 4½ Aars Ægteskab blev hun en lykkelig Moder til 3 Børn: Jakob, Susanna og Jens. Det 4de kom ikke til at se Dagens Lys, men døde under Moderens Hjerte. Under brændende Bønner og Sukke til sin Frelser, overvindende ved sin Taalmodighed de heftige Fødselssmerter og ved sin Christentro Døden, hensov hun kort efter mildt og roligt i sin Frelseres Arme 1616 den 14. April i en Alder af 25 Aar og 2 Uger. (1. Timoth. 2.15: Kvinden frelses ved Barnefødsel, dersom hun forbliver i Troen). Denne Sten lagde (?) den højtbedrovede Mand over sin dybt savnede Ægtefælle.

No. 2.

«*Præstolatur hic gloriosum J. C. adventum Margarita Torlovia, Concionatoris aulæ M. Matthiæ Joannis Medelfart, uxor exoptatiss. Matrona opt. et honestiss. ut prosapia, ita pietate ac prudentia nobilis, modesta morum suavitate omnibus cara, cum filiolo unigenito Christiano Matthiæ, quem natali die Christi A. MDCXIIIX febrilibus XVIII septim. paroxysmis superatis post labores acres mixta est. Vixit illa annos XXXI virgo, unicum et II menses, III Septim. totidemque dies conjunx., puerpera viribus et sanguine exhausta præmissio filio triduo animam inter vota ad Salvatorem calidiss. exhalavit, Septimana a partu V. die XXVI Januar A. MDCXIX. I. Tim. 2.15. Salvabitur mulier per generationem, si manserit in fide.*

Hoc quod est in Sazo Maritus et Pater moestiss. P. C. (: posuit conjugibus?) defunctis.»

Oversættelse.

Margretha Torlow forventer her Jesu Christi ærefulde Tilkommelse. Hun var Hofpræsten, Mag. Mats Jensson Medelfarts dyrebare Hustru, en god og hæderlig Kvinde, ædel af Byrd som og ved sin Gudsfrøgt og Klogskab, afholdt af Alle for sit beskedne og venlige Væsen. (Hun hviler her) med sin eneste lille Søn, Christian Madsson, hvem hun, efter haarde Lidelser, fødte til Verden paa Christi Fødselsfest 1618, efter 18 Ugers overstaaede Feberanfald. Hun levede 31 Aar som Jomfru, og 1 Aar, 2 Maaneder, 3 Uger og ligesaamange Dage i sin Ægtestand. Hendes 3 Dage gamle Søn gik forud for hende, hvorefter hun, udtømt paa Kræfter og Blod, under brændende Bønner til sin Frelser, 5 Uger efter sin Nedkomst, udaandede den 26. Januar 1619. 1. Timoth. 2.15: Kvinden skal frelses ved Barnefødsel, dersom hun forbliver i Troen.

Denne Sten lagde (?) den højtbedrovede Mand og Fader over sine afdøde Kjære (?).

§ 6.

Biskop Mats Jenssons Skrifter.

Af saadanne har han kun udgivet i Trykken følgende 13 Liigtaler og en Kirkeindvielsestale, nemlig:

1. Liigprædiken over *Christen Friis til Borreby* (af Esaj. 57.1—2), Kb.havn 1617, in 4to.
2. Do. over *Brejle Rantzau til Rantzausholm, D. R. R.*, og Statholder i Kjøbenhavn (af Esaj. 3.1—5), Kb.havn 1618, in 4to.
3. Do. over *Fru Kirsten Urup, Thage Thotts* (af Ps. 16.11), Kb.havn 1621.
4. Do. over *Jørgen Below til Haastrup*, Kb.havn 1628, in 4to.
5. Do. over *Fru Beata Hvitfeldt, Knud Ulfeldts, ibid.* 1629, in 4to.
6. Do. over *Fru Karen Gyldenstjerne, Hr. Thage Thotts* (over Rom. 4), Kb.havn 1629, in 4to.
7. Do. over *Fru Birgitte Lunge, Henrich Ramels, ibid.* 1630, in 8vo (holden i Christiania).
8. Do. over *Hans Barnekow til Hvidskovel* (Ps. 130), Kb.havn 1632, in 4to.
9. Do. over *Fru Mette Rud, Hr. Nils Trolles* (Ps. 116), Kb.havn 1632, in 4to.
10. Do. over *Fru Else Grubbe, Hr. Joachim Becks*, Kb.havn 1632, in 4to.
11. Do. over *Hr. Knud Grubbe til Rygle* (Filip. 1.23), Kb.havn 1632, in 4to.
12. Do. over *Henrik Wind til Aggersvold* (Aabenb. 2.10), Do. 1634, Do.
13. Do. over *Fru Anna Brahe, Hr. Steen Malthesens* (Ps. 73.23), Kb.havn 1635, in 4to.

«*Encenia sacra, eller Indvielses-Prædiken, der Hellige Trefoldigheds Kirke i Christianstad blev indviet.*» Kb.havn 1628 og 1633.

Derhos har han skrevet det paa Side 63 her foran nedtegnede latinske Æresdigt til Biskop Jesper Brochmand, ligesom han ogsaa har efterladt sig i Manuskript egenhændige Visitatsantegnelser, der findes i det store kongl. Bibliothek i Kjøbenhavn.

ANDET AFSNIT.

Om Gehejmeraad Michael Wibe.*)

(De væsentligste Kilder, som her er benyttede, er: 1) *Dr. og Prof. jur., Etatsraad Andr. Højer*: *Fredrik IV.s Historie* (paa Tysk), trykt i Tøndern 1829 (o: 90 Aar efter Forfatterens Død). 2) *N. D. Riegels*: «Forsøg til Femte Christians Historie», Kb.havn 1792. 3) *J. Bremer*: «Geschichte Schleswig—Holsteins», Kiel 1864. 4) *Dr. og Prof. Edv. Holm*: «Danmark—Norges indre Historie» I. Kb.havn 1885. 5) *Sophus Vedel*: «Den dansk-norske Højesterets Historie», Kb.havn 1888. 6) «Danske Samlinger», Ny Række, 4. Bd. 7) «Personallhistorisk Tidsskrift» I, Kb.havn 1880 og 8) *Etatsraad Fr. Thaarup*: «Biogr. Efterretninger om Familien Vibe», i geneal. og biogr. Archiv, 1ste (og sidste) Bind, Kb.havn 1840).

FØRSTE KAPITEL.

Han var Biskop *Mats Jenssens* næstældste Søn af 3die Ægteskab, født i Lund 1627, 23. Decbr. og † i Kjøbenhavn efter faa Dages Sygdom 1690, 1. Mai (begravet i Petri tyske Kirke, hvor hans Gravmæle, i «det Wibeske Kapel», ialfald har været at se). Hans latinske Gravskrift samt 2 franske Varianter og 3 latinske Anagrammer findes indførte i Slutningen af nærværende Biografi. Den bekjendte Johannes Lassenius, Præst til Petri tyske Kirke, holdt Ligprædiken over ham, ligesom forhen — i 1683 — over hans Hustru. Begge Prædikener udkom paa Tysk, men de findes ikke i Kjøbenhavns Bibliotheker. Ligesaa udstedtes der — maaske i Wibes Egenskab af Universitetets Patron — Programmer over begge Ægtefællerne, nemlig et af Prof. theol. Chr. Nold af 24. Januar 1683 over Fruen, og det andet af Prof. Cosmus Bornemann af 23. Mai 1690 over Manden.

Efter i sine Barndomsaar at have nydt Undervisning hjemme, blev Michael Wibe sendt til det daværende Gymnasium i Viborg, hvorfra han 2. Decbr. 1644, i sit 17de Aar, blev Student ved Kjøbenhavns Universitet. (I Kjøbenhavns Universitets Matrikul kaldes han: «*Michaël Matthiæ Lundensis, ex schola Viburg.*» Hans Privatpræceptor var *Dr. Ole Worm*. Efter 2 Aars Ophold i Kjøbenhavn drog han til Lejden og siden til Paris, læggende sig efter Lovkyndighed, Politik og Historie m. m. 1650 kom han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han imidlertid kun opholdt sig en kort Tid, da han nemlig 1651 atter drog udenlands — nu som Hovmester for den unge Otto (Christenssøn) *Scheel*. Fra denne Rejse gennem en stor Dél af Europa kom han tilbage 1658. Allerede i 1663 tiltraadte han en ny Udenlandsrejse med Statholder og Rigs greve Christian *Rantzau*s Søn, *Ditlev*,***) men da Denne, paa Grund af sin Faders Død (8 Novbr. 1663), snart blev kaldt hjem, vendte de begge tilbage, og Wibe

*) Navnet blev i den dansk-norske Tid altid skrevet «*Wibe*», som ogsaa er Familiens officielle Navn i det franske Adelsbrev af 1634, da Borgemesterens Søn, Peder, af Ludvig XIII blev adlet og s. A. af Christian IV naturaliseret som dansk Adelsmand, og hverken vor Michael Wibe eller hans Søn, Statholderen, skrev nogensinde sit Navn med «*V*», hvortil det først i vort Aarhundrede er blevet moderniseret baade i Danmark og Norge.

**) I den Instrux, Grev Rantzau den 13. April 1663 udfærdigede for Wibe, forbyder han baade ham og sin Søn samt sine to, dem ledsagende Søstersønner, «under alle deres Midlers og Venners Yndests Tab, at indlade sig i Religionsdisputer eller Controverser; ifald de — mod al Forhaabning — skulde lade sig forlede til at gaa over til den romerske Religion, isærdeleshed siden hans Fru Søster (o: Svigerinde — Enken efter den franske Marechal Josias Rantzau), Rigmarchalinden, finder sig til Paris og er i den romersk-katholske Religion meget ivrig, begavet med stor Forstand i Tale og Discourser, saa skal Ingen af dem indlade sig med hende i nogen Religionstale, men svare, at de forblive ved den Religion, i hvilken de ere opdragne, ligesom de ej heller altfor ofte skal gjøre hende Besøgelser, og ikke uden deres Hovmesters Vidende.»

(Af et i Christiania Universitetsbibliothek beroende Manuskript af Cancelliraad Carl Deichmann).

forblev da der paa Grevskabet Rantzau som den unge Greves Raad og Godsbestyrer. Hans Kundskaber og Forretningsdygtighed blev da snart almindelig bekjendte, og hurtigt skred han nu frem paa Embeds- og Æres-Banen. En af hans første Forfremmelser maa vel have været Beskikkelse til Amtmand i *Schwabstedt*.*) Imidlertid havde den danske Enevoldsregje-

ring allerede tidligere lagt Beslag paa hans Evner og Dygtighed, idet han nemlig i 1661 fik kongelig Befaling til at indtræde i en under 26. Januar s. A. anordnet Kommission til at

*) Schwabstedt (tidligere: Svavestede) Amt og Landsby i Hertugdømmet Slesvig, ved Ejderens Biflod, Trene, og 1 Mil i NO. for Friedrichstadt, horte fra 2den Halvdel af 13. Aarhundrede under Slesvigs Bispestol, hvis Indehavere der byggede et Slot, hvor de opslog sin Bolig. Ved Reformationen blev det ikke inddraget under Kronen, men forblev samlet som en fyrstelig Forlehnning, der først blev overdraget Kong Christian III.s yngre Broder, Fredrik (født 1529 og † 1556), og siden i mange Aar var et Tvistsens Æble mellem det hertugelige og det kongelige Hus. Ved Freden til Roskilde 1658 blev Amtet Schwabstedt — ifølge en med Hertugen af Holstein-Gottorp truffet Overenskomst — ganske afstaaet til ham. Slottet, hvor Amtmændene havde boet fra 1586 til 1602, blev ca. 1730 nedbrudt, og

PRAECLARVM GENVS INSENUMQUE AB ORIGINE GENDI
 MAGNAQUE SED MERITE NOMINA MAGNA SVIS
 SVSCIPES SPECTATOR, TALEM SE VIBIVS ORBI
 EXHIBVIT MAGNOS MAXIMVS IN TER AVOS.
 NOMINA ROMA TUA ET MONVMENTA VELVSTAQVIRVA
 ET QVAE QVOD VIRTVS CONTVLIT VNA TIBI
 PARFIMVR TECVM DANQV NOSTROQUE SVB AXE

INGENIVS ADSVNT CONSVISQVE PARES
 NOSTER ENIM GRATITATE CATO, PIETATE METELIVS
 VIRIVS ELOQVIV TULLIVS ALTER ERAT.
 QVO NITI SPATIOSA QVAEAT QVO SANGVINE VIRTVS
 VIBI PASSIM MENS GENEROSA DOCET.
 MAGNVMEST ORTV IPSO PROAVOS OSTENDERE, SED HVIS
 DEBERE ET PROAVOS ET DECVS OMNE SIBI.

forfatte en almindelig Landslov. Denne Kommission bestod af 22 Medlemmer, tildels af Landets dygtigste Jurister (9 adelige, 9 borgerlige og 4 «lærde»). Istedetfor — som først paa-tænkt — at være en blot Kodifikation eller Sammenarbejden af den ældre Tids Lovbestem-melser, udviklede Kommissionens Arbejde sig efterhaanden til en selvstændig Bearbejdelse af disse. Inden Fredrik III.s Død (1670 den 19. Febr.) var der ved flere Kommissioners Virk-somhed vundet et omfattende og fast Grundlag for den paa-tænkte nye Landslov, der — som bekjendt — endelig udkom 1683 under Navn af «*Christian V.s danske Lov*» — et Verk, der, med alle sine Brøst, var et for sin Tid særdeles fortjenstfuldt Arbejde. (Prof. Edv. Holm, l. c., Side 111—112).

Efterat den nævnte Lovkommission var færdig med sit Udkast, udgik der 16. April 1681 en kongelig Ordre til *Wibe*, *Winding*, *Schøller* og *Scavenius* om — hver for sig — at gennemlæse hele Loven og derefter et Par Gange om Ugen at konferere med hinanden derom. (Holberg: «Danmarks Historie» III, Side 679 og Prof. Kongslev, I. Side 87—88).

En af Michael Wibes tidligere Befordringer maa tillige have været, at han 1673 ^{23/12} blev Cancelliraad i Glückttadt. (Se A. D. Jørgensen: «Petter Schumacher Griffenfeld», Side 481). Derefter blev han vel *Vicekansler* i *Glückstadt*.*) I denne Stilling var han (ifølge Suhms «Samlinger til den danske Historie», I, Side 208), da han i 1679 blev kaldet til at have Bestyrelsen af Kronprins *Fredriks* Opdragelse og Undervisning.***) Her udrettede han imidlertid — trods al sin Dygtighed — ikke noget synderligt, da Prinsen, med al sin natu-rlige Begavelse, dog var aldeles blottet for højere aandelige Interesser, hvorhos tillige Kongen med sine nærmeste Omgivelser, f. Ex. *Gabel*, *Knuth* og fl., var af den Anskuelse, at det natu-rlige Vid let kunde tage Skade af formange Kundskaber. Dertil kom ogsaa, at Wibe paa Grund af sine mange tiltagende Embedshverv ikke levnedes den tilbørlige Tid til med Kraft at tage sig af Opsynet med Prinsens Undervisning.

Ikke destomindre blev han dog samme Aar (nemlig 15. Decbr. 1679) optaget i *Adels-standen*, under sin Moders Familienavn *Wibe*.****) (Beskrivelsen af hans Vaaben vil findes her udenfor, næst foran hans Giftermaal).

i 1854 var der kun nogle af de gamle Grave og endél store Grundstene tilbage som Minder om Ste-dets forudms Herlighed. (Efter Johs. Schröder: «Topographie des Hertzogthums Schleswig», Olden-burg 1854). Naar det heder, at Wibe var Amtmand i Schwabstedt, saa maa dette have været i de ca. 4 Aar, da Christian V satte sig i Besiddelse af Hertug Chr. Albrecht af Gottorps Lande. Kongen tog ham nemlig til Fange ^{25/6} 1675, inddrog hans Lande 29. Decbr. s. A. og beholdt dem, indtil han ved Freden til Fontainebleau 1679, ^{12/6} atter maatte give dem tilbage.

*) Om dette holsteinske Regjeringcancelli, der (ifølge J. Bremers «Geschichte Schleswig—Holsteins», Side 262) af Kong Fredrik III 1648, 17. April oprettedes i Flensburg, men allerede 1649, 10. Febr. flyttedes til Glückstadt, skriver Prof. Edv. Holm i sit nyss nævnte Verk I, Side 78 omtrent saaledes: Ved Begyndelsen af Enevældens Tid bestod der endnu m. H. t. de for den kongelige og den gottorpske Del af Slesvig og Holsten fælleds Sager og Landsdele en Strønderinstitution — den saakaldte «Land-dag». Den blev imidlertid — som lidet stemmende med Enevældens Grundsetninger — ikke sammen-kaldt efter 1675. Derimod lod Kongerne visse lokale overordnede Institutioner for de kongelige Dele af Hertugdømmerne fremdeles blive bestaaende. I Enevældens første Tid havde disse Landsdele en fælleds Overret, der kaldtes «*Cancelli*» og havde sit Sæde i Glückstadt. Fra denne Overret skete ingen Appel til den danske Højesteret. Denne Overret var tillige den øverste *administrative* Myndighed for Provindsstyrelsen. Denne Ordning fandt imidlertid en Afbrydelse i Aarene fra 1684 til 1689, da Christian V (for 2den Gang) holdt den hertugelige Del af Slesvig besat. Da indførte han nemlig en egen Overret for hele Slesvig, og dette gjentog Fredr. IV, efterat den hertugelige Del af Hertugdøm-met atter i 1713 var bleven forenet med den kongelige Del for ikke mere at skilles fra denne. Denne Overret, som fik sit Sæde i Slesvig, var — ligesom Cancelliet i Glückstadt — ikke blot en Domstol, men ledede ogsaa Provindsstyrelsen som et overordnet Regjeringsskollegium. I den kongelige Del af *Holsten* beholdt Cancelliet i Glückstadt den tilsvarende Myndighed.

**) Se herom Lidt i næstfølgende Note.

***) Naar det i Adelspatentet heder, at denne Ophøjelse blev ham tildél «i Henseende til hans gode og tro Tjeneste som Etats-, Justits-, Cancelli- og Commerce-Raad samt Inspecteur over Hs. kongl. Højhed, Prins Fredriks Education», saa viser vel dette, at han efterhaanden maa have været Medlem af endel

- 1680 (?) foreslog Wibe Oprettelsen af et ridderligt Akademi i Kjøbenhavn, hvilket dog først kom istand 1691 den 6. Oktober, og (ifølge Carl Bruuns «Kjøbenhavn, en illustreret Skildring» o. s. v. II, Side 529) — paa Grund af manglende Ressourcer under Krigen — allerede blev nedlagt den 1. Mai 1710. I dets Sted kom Landkadetkorpset i Juni 1715.
- 1681, 20. Juni nedsattes en Kommission, bestaaende af *Korbitz, Holger Wind, Otto Scheel, Michael Wibe, H. Bagger, H. Leth* og *Mag. Christen Lodberg*, til at bilægge en mellem Biskop *Kingo* og Stiftamtmanden, Baron *Winterfeldt* opkommet Tvist. Resultatet heraf blev, at begge de tvistende Parter fik en kongl. Irettesættelse. (Se «Thomas Kingo» af A. C. L. Heiberg, Odense 1852, Side 136—137).*)

af de kort efter Suverænitetens Indførelse oprettede Regjeringskollegier. Disse, der (ifølge Baches «Nordens Historie», IV, Kbhavn 1881, Side 112) traadte istedetfor de da omorganiserede, men snart atter ophævede fem høje Rigsembeder (Drøstens, Kantslerens, Marskens, Admiralens og Skatmesterens), stilledes i Spidsen for Styrelsen, under følgende Navne: 1) Statskollegiet (∴ Rigsdrøstens forrige), omtrent svarende til det nuværende Udenrigsministerium. (Her hørte fra først af maaske «Etatsraaderne» nærmest hjemme?). Dette Collegium hævedes imidlertid allerede i 1676. 2) Cancelliet (∴ Rigskanslerens), for en Del af Justitsvæsenet samt for Kirke- og Politi-Væsenet. 3) Krigskollegiet (∴ Rigmarskens), for Hæren. 4) Admiralitetet, for Flaaden og 5) Skatkammerkollegiet, for Financerne. Disse Kollegiers Virksomhed var dog kun forberedende. Den endelige Afgjørelse laa hos et Gehejmestatsraad, bestaaende af de 5 høje Rigsembedsmænd — saalænge disse endnu eksisterede — og senere af Kollegiernes Præsidenter. Foruden disse 5 Kollegier oprettedes ogsaa (i 1668) et Commercekollegium som Overinstants i Handelstvistigheder i Søsager, og — ialfald senerehen — udrustet baade med administrativ og dømmende Myndighed. (I dette har maaske Wibe begyndt sit første Trin paa Rangstigen — som Commerceraad?). Det næste var vel i Cancelliet (som Cancelliraad?), i hvilken Stilling han vel kan være bleven tilfornordnet i den i 1661 — som et sjette Collegium — oprettede «Høiesteret», der m. H. t. Retsplejen afløste de forrige Herredage, og skulde bestaa af et ubestemt — men dog lige — Antal adelige og borgerlige, ulønnede Assessorer, der vel i heldigste Tilfælde efterhaanden rykkede op til «Justitsraader» (hvilken Tittel endnu føres af den svenske Højesterets Assessorer), men dog maatte begynde med lavere Titler, indtil de — enten paa Grund af Byrd eller Dygtighed — kunde blive udstyrede med højere, f. Ex. Etatsraad, Gehejmeraad.

Her kan ellers (efter Sophus Vedels «Den Dansk-Norske Højesterets Historie», Side 149—150) bemærkes, at Regjeringen viste sig meget sparsom med Hensyn til Assessorernes Rangforhold. I 1670 fik de vistnok Adgang til det 2det (fornemste) Førgemak — dog kun som de Allersidste, sammen med Superintendenten og Kjøbenhavns Borgemester. Ved den første Rangforordning (af 25. Mai 1671) fik de (og Assessorerne i det dengang lidet benyttede «Statskollegium») et Rangnummer under Kammerjunkere, og kun 2 Nummere over Landsdommere. Ja, ved de 2 følgende Rangforordninger (af 31. Decbr. 1680 og 11. Decbr. 1693) kom de endog kun til at rangere ét Nummer over Landsdommerne, sammen med de theologiske Professorer. I Løbet af de senere Aar (indtil 1746) rykkede de op i 5te Klasse, i Niveau med «vores andre (∴ titulære) Justitsraader.»

I 1688 paabødes en solenn Embedsdragt for Højesterets Bisiddere — som det heder — «til Retten større Lustre og deres, som Retten betjene, større Respect og Anseelse.» Denne Dragt var (for Gehejmeraadene) en lang Kjortel af carmosinrød Fløjel, og (for de andre Assessorer) en Ditto af carmosinrød Atlask; for Sekretærene «Ferrendin» af samme Farve, og for Prokuratorerne sort Serge.

Da Assessorerne var ulønnede, saa beklædte de kun Retten efter Tilsigelse og naar deres øvrige høje Embeders Forretninger tillod dem det, hvilket gjorde, at det ofte holdt haardt at faa Retten fuldtalligt besat.

Med Hensyn til den Wibe overdragne Inspektion over Kronprinsens Opdragelse, da heder det derom i Etatsraad Andreas Højers paa Tysk skrevne Fredrik IV.s Historie, trykt i Tøndern 1829 (∴ 90 Aar efter Forfatterens Død): «Michael Wibe, Vicekansler i Glückstadt, senere Justitiarius og virkelig «Gehejmeraad, blev (1679) Hovmester for Kronprins Fredrik. Cassius, en flittig og lærd Mand, blev hans Informator, og Fredrik Esmark — en duelig, ung Mand, nær beslegtet med Gehejmeraad Wibe, blev hans Skrivelærer. Denne Esmark blev 1731 (som Etatsraad og Cancelliforvalter i det tyske »Cancelli) optaget i Adelsstanden.» Saa vidt Højer.

(Naar det heder om Esmark, at han var nærbeslegtet med Wibe, da har dette Slægtskab ikke været paa Wibes Side, men paa Dennes Hustrues).

*) I Anledning af, at Biskop Kingos Navn her nævnes, maa det være mig tilladt, i Forbindelse hermed — ligeledes efter hans Biograf, Heibergs anførte Skrift, Side 112 til 113 — at anføre nogle Linier fra Biskoppen til Gehejmeraad Wibe i Anledning af en Ansøgning, hvori Kingo gjentagende andrager

- 1682, 2. Marts afgav Michael Wibe sit sørgeligt strenge Votum i Højesteretssagen mod Baron Oluf Rosenkrands (hvorom henvises til Side 67 her foran samt til et af de nærmeste Blade her nedenfor).
- 1682 i Mai og Juni var Kongen nede i Holsten. Under hans Fraværelse blev *Wibe* (som altsaa da allerede var Geheimeraad og Medlem af Konselj) samt *Bjelke*, *Korbitz*, *Nils Juul*, *Schested* og Generalmajor *Schack* indsatte som «regjerende Ministre».
- 1682, 2. Decbr. fik Gehejmraad *Wibe*, Rentemester *Peder Brandt*, Cancelliraad *Bolle Luxdorph*, Generalprokurør *P. Scavenius*, Dr. og Biskop *H. Bagger* samt Dr. og kongl. Confessionarius *H. Leth* kongl. Befaling til at sammentræde i en Kommission, sigtende til at «formindske de unyttige latinske Skoler i de smaa Kjøbstæder, og det fordi Skoledisciplene ikke i dem kunde opnaa de *Metas*, som i andre Trivialskoler ere foresatte;» hvoraf da flød — fortsætter det kongl. Commissorium —, «at disse Skolelegata ikke «rigtigen blev anvendte, og til Guds Kirkes og det gemene Bedstes Skade blev mange «nyttige *Ingenia* til.» For at forekomme disse Ulemper skulde Kommissarierne reducere og afskaffe endel af disse Skoler, «og de unyttige *Ingenia* skulde derved blive brugbare, «at de kom i danske Skoler, hvor Ungdommen kunde undervises 1) i Cathechismo og «Børnelærdom, 2) i Regnen og Skriven, 3) i Bogholderi, i Søfart og tillige i Kirkesang. «De reducerede Skolers Legata skulde henlægges til en Fond for et Akademi, som skulde «oprettes i Kjøbenhavn, hvor Ungdommen skulde lære adelige Exercitier og fremmede «Sprog.» (N. D. Riegels: «Femte Christians Historie», Side 440 og ff.)*)

om nogle Aars Skattefrihed for den aldeles udarmede Gejstlighed og Landbefolkning. For at give denne Ansøgning mere Vegt, frembar han sin Bøn i et Nytaarsvers til Kronprinsen, hvilket han under 31. Decbr. 1685 tilstillede Wibe med disse Ord:

«Jeg haver understaaet mig ved en liden Nytaarsonske i dybeste Underdanighed at overdrage «Hs. Kongel. Højhed, min allernaadigste Prinds og Herre denne de fattige Præsters og Hospitalslemmers Supplication, hvilken ingen bedre Vej kunde finde til lykkelig Fremgang, end igjennem Eders «Excellences høigunstige Hænder.»

*) Hertil knytter denne «elskverdige» Forfatter følgende «tækkelige» Bemærkninger, der baade godt gjengive hans Samtids Anskuelse, og tillige kunne tjene — og vel ogsaa har tjent — som et værdigt Mønster for vor Tids skolereformerende Radikalere. Han siger: «Øjemedet synes stedse prisværdigt i Christians Forordninger, men forfejles som oftest. Af den danske Lov (1683) sees, at denne «Skolekommission endnu ikke var færdig, men var i fuldt Arbejde dermed. Den danske Lov taler «slet ikke om disse for Kjøbstæderne saa vigtige Skoler, hvor Børn skulde lære at regne og skrive «samt Bogholderi og Sofart. Den taler alene om Skoler, der ganske stod under Geistlighedens Vinger «og regjertes af dens uoplyste Aand; Skoler, hvor de Unge ikke blev opdragne til deres tilkommende «Bestemmelse, men maatte spilde deres bedste Aar med at faa en Deel scholastiske Christendomsbegreber indprentede i Hukommelsen, hvorved de hverken blev fornuftigere eller bedre; langt fra at «man tænkte paa at bibringe dem mindste Lyst til Fabrikvindskibelig eller Begreb om videnskabelig Handel og Vandel. Endnu i vore Dage kan man ikke nævne en Kjøbmandsskole eller «Fabrikskole, hvor ethvert Nemme, fremledet ved Smag og Mekanik, kan dannes for sin Yndlingskonst.

«Borgerbørnernes Opdragelse var — som den endnu (o: i 1792) er — i Bispernes og Præsternes «Haand; disse trykke Duelighedsstempel paa Lærerne. Loven selv giver Bisperne Hovedopsynet over «al Sædelighed, al Opdragelse. Den forudsætter formodentligen, at disse Mænd altid ere i Besiddelse «af Smag og fordomsfri Fornuft. Men Geistligheden synes ofte at glemme, at Menneskene, for at «vinde Borgerret i Himmelen, maa dannes til gode og duelige Jordens Borgere; (!) dernæst er denne «Stand ialmindelighed for odsel med at love en høiere Aands Medvirkning, hvorved Mennesket kun «mere styrkes i sin naturlige Dorskhed, hvorved al egen Umage bliver overlødig, egen Granskning «foragtes, og intet Andet bliver tilbage for at opdrage og forfine Mennesket, end gudelige Bonner og «Sætninger, der — pillede ud af Bibelen — hedde derfor Guds Ord og skulle — skjont de aldrig «begribes — dog have Magt til at bøje Villien og oplære Forstanden.

«Gehejmraad Michael Wibe, der 1663 anden Gang rejste med tvende Grever, Rantzau og en «Bauditz, udenlands, vidste ret godt, hvad der horte til Borgerliges og Adeliges Opdragelse, var vel «bekjendt med den i Europa herskende Smag og Oplysning, forefandt ogsaa i Cancelliet en god Hjælper i Obersekretær Luxdorph. Men Erfarenhed viser, at de i de 10 Aar, de arbejdede sammen i «Cancelliet, dog ikke have kunnet ved Skolevæsenet og Akademiet saaledes forfine Danmark, som de

Wibe stræbte, i Forening med Luxdorph, at skaffe de Reformerede fri Religionsøvelse i Danmark, til hvilken Ende han foreslog saadan indrømmet dem i Fredericia, Oldenburg — ja selv i Kjøbenhavn —, men Dette mødte den skarpeste Modstand fra Biskop Bagger, hvis Betænkning Kongen æskede, og som i 1680 (og maaske ogsaa i 1684) tordnede løs paa dem som Kjættere og farlige Mennesker. (Heibergs «Thomas Kingo», Side 89, især i Noten).

Christian V.s fromme Dronning, Charlotte Amalia († 1714), der selv hørte til den reformerede Troeskjendelse, havde varmt interesseret sig for at skaffe sine Troesfæller Adgang til Riget, men det lykkedes hende knapt nok den 21. April 1685 — altsaa nogle Uger efter Fredrik III.s Enkedronning, den herskesyge Sophie Amalias Død — at faa en egen Kirke i Kjøbenhavn bevilget.

1683 den 23. Juni blev Wibe Vicekantsler i Cancelliet (efter den s. A. 5. Juni afdøde Holger Wind) og vilde derved — som saadan — ogsaa være blevet selvskreven Leder af Højesteret, om han end ikke i samme Bestalling *særligt* tillige var bleven udnævnt til Rettens Justitiarius.*) (Se hans Bestalling i Slutningen af nedenstaaende Note).

«maaske havde ønsket. Gejstligheden havde Overmagten. Theologien skulde paa den scholastiske Maade læres. De store latinske Skoler vedbleve at være, hvad de fra deres Indretning af, under Christian III, vare blevne til, nemlig til Tøjhuse for Hukommelsen, hvor denne allene blev proppet med Latin og meget maadelige Præcepta i Videnskaberne; disse vare i sig selv blot Skallen. Guds kundskaben, Theologien var ophøjet over al menneskelig Oplysning, ja gjorde endog denne unødvendig; den blev ganske enevældig, da i Moths Regjeringstid Hofsmiger forenede sig med den. Hvorfor og det adelige Academi i Kjøbenhavn fremstod ganske adeligt og theologiskt efter Geheime- raad Wibes Dage, der vist vilde have indrettet det ganske anderledes — ikke allene gavnligt for Adelige, men og for Borgerlige.» Nogle Grand af Sandhed findes der vistnok ogsaa i denne Riegels's svulstige Ordbram, men desto mere af bitter Galde mod Christendommen.

(Ifølge A. C. L. Heibergs «Thomas Kingo», Side 122, førte ikke denne Kommission til noget Resultat, men Alt blev ved det Gamle, indtil Skoleanordningen af 17. April 1739).

*) «En særskilt Justitiarius havde Højesteret vistnok ogsaa tidligere haft, idet nemlig Otto Powisch (i Griffenfeldts korte Funktionstid fra Juli 1674 til 11. Marts 1676 som Rigscontsler, Præsident i Højesteret &c. &c.) blev ham «tilforordnet til Hjælp udi den Højesterets Administration, som han for sine andre høje Geschæfters Skyld ikke kan opvarte,» og denne sin Justitiarustittel beholdt Powisch sagtens ogsaa efter Griffenfeldts Fald, ved Siden af sin Assessorpost, men hans Navn forsvinder ganske fra 1679 blandt de Votérende, og han døde i Gjældsængsel 1684, 9. Febr.

Foruden at ovennævnte 23. Juni 1683 — som Vedel siger i sin Højesterets Historie, Side 118 og 119 — danner en Mærkedag i Højesterets Historie, fordi Christian V.s danske Lov paa den befalede indført overalt i Riget 3 Maaneder efter, saa var Vibes samtidigt dermed daterede Udnævnelse baade til Vicekantsler og Justitiarius heller ikke uden Betydning for Højesteret, idet denne derved i væsentlig Grad udløstes fra den intime Forbindelse, hvori den fra sin første Begyndelse af havde staaet med Cancelliet, hvis Kantsler (eller Vicekantsler) var Rettens egentlige Leder, som autoriserede dens Protokoller, forsynede Dommene med *sin* Underskrift under det kongelige Segl, hvorhos 2. Cancellisekretærer efter Tur fungerede som Protokolsekretærer i Retten, hvis Stevninger ligeledes udfærdedes i Cancelliet. Imidlertid maa man — ifølge Vedel, Side 119 — ikke overvurdere Betydningen af den nye Stilling, som Højesteret herefter kom til at indtage overfor Cancelliet. Dens rette Karakter fremlyser forméntligenetop bedst af selve Udnævnelsen Form: Ledelsen af Rettens daglige Virksomhed blev ganske vist anbetroet Vibe som et selvstændigt, for sig afgrændset Embede — ikke derimod som et i Vicekantslerstillingen *eo ipso* indbefattet Hverv —, men samtidigt blev dog de tvende Embeder satte i en faktisk Forbindelse med hinanden, der — langtfra kun at tilsligte en tilfældig, personlig Cumulation — tvertimod maa antages at skulle antyde, at Retten vedblivende paa det formelle Procesapparats Omraade havde saa mange og væsentlige Berøringspunkter med Cancelliet, at det maatte ansees hensigtsmæssigt for Forretningsgangen, at Den, der nærmest forestod Cancelliets daglige Virksomhed, faktisk ogsaa blev Indehaver af Embedet som Rettens Leder. Og saaledes vedblev Forholdet i Virkeligheden ogsaa at være, saalænge Vibe levede. Ved hans Død (1690, 1. Mai) overtog vel Mathias Moth som Oversekretær for det samlede Cancelli Styrelsen af samtlige Cancelliaffærer, men for Højesterets Vedkommende affødte derimod Vibes Død den væsentlige Følge, at Retten nu yderligere udskiltes fra sin tidligere faktiske Forbindelse med Cancelliet, idet det ved en kongelig Ordre af 1. Juni 1690 overdroges den senere under Fredrik IV som Storkantsler saa bekendte Grev Conrad Rewtentlow at overtage

Vistnok var Grev Fredrik Ahlefeldt Cantsler fra 1676 til sin Død 1686, men paa Grund af sine øvrige vigtige Hverv — især som Udenrigsminister — var han af Kongen bleven saagodtsom ganske fritaget baade for Cancelliets og Højesterets Ledelse, og ved hans Død blev ikke Cantslerposten igjen besat, førend Grev Conrad Reventlow i 1703 blev Storcantler. Wibe var saaledes fra 1683 indtil sin Død i 1690 den Øverste baade i Cancelliet og i Højesteret.

1684 den 5. Mai blev Wibe *Ridder* (o: *Storkors*) af *Danebrog*. (Hans Valgsprog var *Deo Duce*, o: med Gud til Fører).

1685 var han samt Statholder *Gyldenløve*, Overrentemester *Brandt* og Grev *Reventlow* Skiftekommissarier i den s. A. den 20. Febr. afdøde Enkedronning *Sophie Amalies* Dødsbo.

Gehejmeraad Michael Wibe var (ifølge Hofmanns «Fundatser», I, Side 13 og 14) den 10de og hans Søn, Statholderen den 12te Patron for Universitetet efter Reformationen.*) Han (Michael W.) kaldes af Arne Magnussøn i et Brev til Thormod Torfæus, dateret 2. April 1701: «*Fautor litteratorum*», o: Videnskabsmændenes Velynder. (Se «Fredrik Rostgaard og hans Samtid», af Chr. Bruun, I, Kb.havn 1870, Side 92 i Noten)

*

Medens Wibe styrede Cancelliet, benyttede han meget den lærde og dygtige — af Griffenfeldt allerede paaskjønnede *Bolle Luxdorph*, som imidlertid paa Grund af Grevinde Samsøes Indflydelse, der gik ud paa at fremtrække hendes Broder, Mathias Moth, blev utilbørligt til sidesat og vanskelig vilde have kunnet holde sig i sin Stilling som Cancelliraad og Kammersekretær over de danske Sager, dersom han ikke havde haft Wibe at støtte sig til, da Denne, der selv besad Fortjenester, ogsaa vidste at paaskjønne dem hos Andre. Herom siger Riegels i sin «Femte Christian», Side 432: «Under den kloge og retsindige Gehejmeraad Wibe, «hiulpet af Luxdorph, see vi fremtræde i Lovkyndigheden i Danmark en gylden Alder. Ikke «allene Politivæsenet og Rettergangen faae allevegne Fasthed, men endog Lovene selv syntes «ganske at grundfæste Retfærdigheds Paulun her i Danmark. Det kan ikke tilregnes Gehejmeraad Wibe, Luxdorph, Winding og hans Successor, Worm, at de ei maatte stifte det Gode, «som de ved deres Forordninger viste, at de vilde have stiftet. Disse gode Mænd kunde «ikke omdanne Hoffet; for denne Afgud maatte de saa ofte bøie Knæ. Paa en og samme

Præsidiæt for Højesteret i Forbindelse med Etatsraad Willum Worm som *Justitiarius*, dog — som det udtrykkelig heder — med Forpligtelse til «fittigen» at konferere med Oversekretær Moth — en Ordning, hvorefter saaledes Rettens Forhold til Cancelliet vel ikke ganske løstes, men dog reduceredes til en væsentlig paa Præsidentens Conduite beroende Rapportforbindelse.» (Vedels Højesterets Historie, Side 150—151).

«Bestalling for Michael Wibe

som Vicepræsident i det danske Cancelli-Collegium og Justitiarius i Høieste Ret, af 23. Juni 1683.

«Vi Christian 5te o. s. v. gjøre vitterligt, at Vi allernaadigst hafuer beskicket oc forordnet, saa oc «hermed beskicker oc forordner Os Elskelig Michael Wibe, Voris Geheime-, Etats-, Justitz-, Cancellie- oc Commerce-Raad till at være tillige med Vice-Præsident udi Voris Danske Cancelli-Collegio saa oc «Justitiarius ved Voris Høieste Ret. Thi skall hand» o. s. v. (som sædv.). «I Særdelished skall hand «samme Bestillinger med største flid oc Vindskibelighed forestaae oc rette sig efter de Instructioner, «som Voris H.Ret oc Danske Canc. Coll. enten allerede given er eller herefter givendes vorder, saauit «de hannem kand vedkomme, oc sig derudinden saavelsom i alle andre maader saaledes skicke oc for- «holde, som det een ærekie Vice-Præsident j Canc. Coll. oc Justitiarius ved Voris H.Ret eigner oc vel «anstaar, efter dend Eed, hand os derpaa allerunderdanigst giort oc aflagt hafver.» (Vedel: Højesterets Historie, Side 407).

*) Universitetets Overbestyrelse (Patronatet) var henlagt under Storkantsleren, Kantsleren eller Præsidenten i det danske Cancelli. Efter Michael Wibe fulgte Storkantsleren, Grev Conrad Reventlow som Patron. Han blev i 1708 (?) afløst af Ditlev Wibe, der i 1721 fik Storkantsleren, Grev Ulr. Adolf Holstein til Eftermand i Patronatet. (N. M. Petersens «Literaturhistorie», IV, K.havn 1871, S. 66).

«Tid skulde Retfærdighed pleies, Grevinde Samsøe føies, det herskende Parti ikke stødes for «Hovedet. Naar saadanne Modsigelser herske i et lovgivende Collegium, kan dette umueligen «altid stifte det Gode.»

Fremdeles siger Riegels, Side 617 omtrent saaledes: Luxdorph og Wibe (samt Statsminister Jens Juul, der ikke nød Hoffets Yndest) maatte i Aarene 1688—1690 «med Græmelse see paa, at de skulde blot expedere alt, hvad Hoffet ønskede». De gjorde ofte Kongen opmærksom paa, at Hoffets Ønsker og Begjæringer stred mod de gjældende Forordninger, og saaledes maatte opgives, — men forgjæves. Hverken Dronningen eller Kronprindsen hørte til Hoffet. Dette bestod af Grevinde Samsøe, hendes Broder, Gehejmeraad Moth og Kongens almægtige Yndlinger, Overkammerjunker Knuth, Statholder Gyldenløve, begge de unge Gyldenløver, Overjægermester Reventlow og alle Disses villige Haandlangere. Hele Partiet følte sig derfor saameget stærkere, da Wibe 1690, 1. Mai (ikke 14. Mai) afgik ved Døden. Luxdorph (der tilligemed Moth i 1688 var bleven Oversekretær i Cancelliet) kunde nu — siger Riegels — saameget mindre modstaa alle Hoffets Intriger, hvorfor han afgik i 1691 og skikkedes Aaret efter som Gesandt til Sverig.*)

ANDET KAPITEL.

§ 1.

Forskjellige Domme om Gehejmeraad Michael Wibe baade som Statsmand og som Menneske.

Om nogle af Christian V.s Ministre siger Etatsraad Andreas Højer paa Side 36 i sin i Tøndern 1829 (3: 90 Aar efter hans Død) paa Tysk udgivne Fredrik IV.s Historie, som ofte ogsaa kommer til at blive benyttet paa de efterfølgende Blade af nærværende Bog i Afsnittet om Michael Wibes Søn, Ditlev, saaledes:

*) Riegels tager fejl, naar han her fortæller, at Luxdorph efter Wibes Død ikke længer kunde holde sig paa sin Post som Oversekretær i Cancelliet, thi han maatte allerede fratrede den 22. Febr. 1690, og Wibe afgik først ved Døden 1. Mai s. A.

Hvad der nærmest gav Anledning til denne Forandring i Luxdorps Skjæbne, var hans Forhold til Biskop Kingo. Herom beretter G. L. Wad i «Et biografisk Omrids» af Bolle Luxdorps Liv (Personhistorisk Tidsskr., I, K.havn 1880, Side 47) Følgende:

«Ved kongl. Rescr. af 1683 havde Kingo faaet Befaling til at udarbejde en ny Psalmebog, og da «Vinterparten» af denne i Aaret 1689 var trykt, udvirkede Luxdorph en kgl. Befaling af 25. Januar 1690, der paabød Psalmebogens Indførelse i alle Kirker i begge Riger, sikrede ham Eneret, under store Bøder for Eftertryk. Men Luxdorph maa have dulgt en Del af Forordningens Indhold, da han «som Oversekretær refererede den for Kongen; thi kort efter at den var trykt, fik han 12. Februar, «igjennem Gehejmeraad Wibe, kongl. Befaling til at forfoje sig ud til sine Godser indtil videre. «Grunden til dette Skridt angiver Kongen selv i sine Dagbogsoptegnelser: «for han blev altfor dristig «i sin Ober Secretari Charge at bringe mig Donter (3: Sager) for, som sig ej saa ret befandtes, som «han refererede.» Følgen var for Kingo meget nedslaaende, thi Privilegiet blev den 22. Febr. aldeles «tilbagekaldt, og først henimod 10 Aar derefter igjen meddelt Forfatteren.» Luxdorph havde ellers nok allerede engang tidligere — siger Wad — ogsaa paadraget sig Kongens Mishag. Nu blev der blandt hans Misundere Rift om hans forskjellige Embeder. Oversekretærposten slog hans Collega som Oversekretær (Moth) sammen med *sit* Embede, og den indbringende Post som Ordenssekretær, der var aflagt med mange fede Sportler, fik Wibes tilkommende Svigererson, Kammerjunker Vincent Lerche, der ellers vist ikke hørte til Luxdorps «Misundere».

Det ubehagelige Hverv, Wibe — som ovenanført — saaledes fik, nemlig at overbringe sin Ven og dygtige Medarbejder, Luxdorph, Kundgjørelsen om hans Forviisning og Kongens Unaade, tør have

«Det er mærkeligt nok, at de fortrinligste Statsministre under Christian V, — Mænd som *Griffenfeldt*, *Ehrenschild*, *Lilliencron*, *Jessen*, *Leuencron*, *Wibe* og *Lente* —, af hvilke Ingen havde høj Fødsel at støtte sig til, alene ved deres Aand, Flid og Dygtighed have kunnet bane sig Vej til Ærens og Lykkens Højder og gjøre Danmarks Navn agtet og æret ved de øvrige europæiske Hoffer.»

*

I «*Danske Samlinger*», Ny Række, 4. Bind, Kb.havn 1874—1876, Side 172 og ff. læses en lidet smigrende Dom over *Michael Wibe* af to franske Udsendinge, som i 1685 og 1686 besøgte Danmark og gjorde Indberetninger til Ludvig XIV.

Den første af disse Gesandter var *Marquis de Torcy*, der i sin Indberetning, dateret Hamburg 12. Oktober 1685, først omtaler Kongen og Dronningen og derpaa opregner de 5 Ministre, som da var Medlemmer af Konseljet, nemlig: *Grev Gyldenløve*, Cantsleren *Grev Ahlefeldt*, *Grev Reventlow*, *Wibe* og *Ehrenschild*. For den førstes Vedkommende dvæler han kun ved hans store Luxus, Forlystelsessyge og fine, belevne Væsen. *Ahlefeldt* faar stor Ros for sin ualmindelige Dygtighed i alle Retninger; «men hans Anskuelser blive ikke altid fulgte. Adskillige (af de) andre Ministre tænke mere paa deres private Fordél, end (paa) Statens Interesse. De benytte sig af den Tid, da Gigten hindrer Cantsleren fra at være tilstede i Konseljet, til at drive Beslutninger igjennem, som de godt vide, han ikke vilde bifalde. Hans Fraværelse foranlediger ofte, at man afgjør Sagerne overilet. Dog er man nødt til at tage sin Tilflugt til ham, naar Vanskeligheder rejse sig. Der foregaar Intet ved de tyske Hoffer, eller i Holland eller i England, hvorom han ikke er meget nøje underrettet.»

Grev Reventlow nævnes kun i Korthed som en blid, men lidet virksom Karakter, af et koldt Væsen, men af «meget ringe Dygtighed». Om *Wibe* heder det, at han er «Vice-cantsler og en Mand af Hoved og Dygtighed. Han erklærer sig meget vel stemt for Frankrig. Han er Prinsernes Hofmester (*gouverneur*), men de Forretninger, hvormed han maa beskjæftige sig, tillade ham ikke at vaage særdeles nøje over deres Opdragelse».

Biermann-Ehrenschild, en født Elsasser, «var længe Sekretær hos Chevalier de *Terlon*, og fandt siden Lejlighed til at blive godt ansat i Danmark. Hans Dygtighed i udenlandske Sager er ikke stor, men hvor det gjælder om at chicanere, er han dygtig. Det synes, at *Wibe* og han let for Penge vilde gjøre, hvad man forlangte af dem».

Knuth — heder det fremdeles i *de Torcys* Indberetning — «er Kongens sande Yndling. Han er en Tydsker fra Mecklenborg og kom for mer end 20 Aar siden, meget ung, til Hoffet, hvor han er bleven opdraget som Page hos Kongen af Danmark. For Tiden er han første Kammerherre, men det er langt fra, at dette Embede forholdsviis er saa væsentligt i Danmark, som i Frankrig. Knuths største Fortjeneste er at drikke godt. Dog er han i meget stor Yndest.»

Wibe, *Ehrenschild* og Skatmesteren *Brandt* danne tilligemed ham et Slags Camarilla (*cabale*). Ved Hjælp af ham uddele de Naadesbeviisninger til hvem de ville. Knuths Herkomst kunde maaske give ham nogen Tilbøjelighed for Huset Østerrig. Men hvis man trængte til ham, vilde — som det synes — en Foræring let bringe ham til at tage hvilket Parti man ønskede. De Følelser, som han for Tiden sér, at Kongen nærer i denne Henseende, nøde ham til at lægge Skjul paa sine egne. Skjønt han har Dél i Statsagerne, skér dette dog hemmeligt, og han lader som, om han ikke blander sig deri. Han har ikke Sæde

— — — — —
 været en af Wibes sidste og smerteligste Embedshandlinger, thi han døde 2 à 3 Maaneder efter Mærkeligt nok blev noget Lignende, circa 40 Aar senere, Tilfældet med hans Son, Statholderen, der et Aars Tid før sin Dod fik i Opdrag af den nyvalgte Konge at bringe sin mangeaarige Medarbejder, Biskop Deichmann (der dog sagtens ikke egentlig horte til hans Vennekreds), et lignende Tordenbudskab om Afsættelse og Kongens højeste Unaade.

i Gehejmerraadet; det have kun de 5, hvorom jeg har talt. Der er flere Gehejmerraaer, som kun tage Sæde i Konseljet, naar de blive kaldte dertil, hvilket sjældent skér.»

Den anden af de franske Gesandter, *Grev de Cheverny*, siger i en Indberetning fra Kjøbenhavn 23. April 1686:

«Kantsleren (o: *Ahlefeldt*) har langt større Fortjenester, end Indflydelse; al Magten er hos det Parti, som understøttes af en tydsk Yndling (*Knuth*), og Partiet selv bestaar af lutter Tydskere, med Undtagelse af *Wibe*, der er indfødt, men alligevel slutter sig ganske til dem. Jeg har derfor fornemmelig henvendt mig til disse Herrer, thi *Reventlow* og *Gyldenløve* have ikke større Del i Sagernes Styrelse, end hine for Skams Skyld lade dem have. Kongens Gunst er delt mellem *Knuth*, der holder de andre ved Magten, uden selv at ville blande sig i Sagerne, og opdynger store Midler, og Vicekantsleren, *Hr. Wibe*, der styrer Sagerne. Han er meget fin og kun lidet meddelsom; da jeg derfor — hver Gang jeg traf ham — fandt ham saa ivrig med at forsikre mig, at han var fransksindet, troede jeg, at den Ting dog lod sig drage i Tvivl, og for at komme til Vished sonderede jeg *Hr. Ehrenschild*, en anden af de Herrer, der for Tiden ere i Gunst. Som Deres Majestæt veed, er han bleven dannet i to franske Ambassadørers Huse, er en stor Elsker af Vanskeligheder og lange Taler. Under disse hans Taler oplagede jeg, at disse Herrer nødigen ville skille sig fra Kurfyrsten af Brandenburgs Interesser i det Tilfælde, at han unddrog sig fra sin Alliance med Deres Majestæt. Ja det er endog forekommet mig i de hyppige Samtaler, som jeg har havt med den unge *Ehrenschild*, der er Ceremonimester og ikke stikker meget dybt, at Frankriges Fordele ikke betragtedes med gode Øjne af «Kabalen» (*la cabale*), hvoraf hans Svoger (*P. Brandt*), som er Overskatmester, endnu er en af de fornemste Støtter. Saavel af disse Samtaler, som af disse Herrers Opførsel mod de franske Officerer og selv mod Generalen (*de Roye?*), hvem de foruarsage de største og mest uforskyldte Fortrædeligheder, tror jeg, man kan drage meget sikke Slutninger til deres Stemning mod Frankrig. Men jeg anser det, efter Alt hvad jeg har bemærket, for endnu vissere, at Deres Majestæt altid vil være istand til at bøje disse Herrers Hjærter ved visse Midler.»

I en senere Indberetning, dateret Slesvig 25. Juli 1686, melder *Grev de Cheverny* sin Konge Storcantler *Ahlefeldts* Død, som han kalder «et Tab for Riget ialmindelighed og for de fremmede Ministre isærdeleshed, hvilke imidlertid næsten ere de eneste, som beklage hans Død. Hans Fortjenester have ved dette Hof — som Tilfældet ogsaa plejer at være ved alle andre — erhvervet ham megen Agtelse, men endnu mere Misundelse og kun lidet Venskab. Hans Plads er endnu ikke besat, og vil maaske slet ikke blive det. Der er megen Sandsynlighed for, at al Magten vil blive hos *Wibe* og *Ehrenschild*, og det ydre Skin deraf hos *Gyldenløve* og *Reventlow*. Man har imidlertid dog sendt Bud efter *Baron Juel*.

«Da jeg har gjort mig Umage for at staa paa en god Fod baade med Venner og Fiender, anseer jeg det ikke for umuligt at drage selv dem ind i Deres Majestæts Interesser, som ere de største Modstandere deraf. Dette slutter jeg af det Raad, som *Ehrenschild* har givet mig, at skrive til Deres Majestæt, at det vilde være godt at menagere Ministrene ved det brandenborgske og brunsvigske Hof, nemlig *Fuchs* i Berlin og *Platen* i Hannover. Da Sidstnævntes Søn ikkun har et Kompagni Infanteri blandt de spanske Tropper i Flandern, vilde han gjerne modtage noget Bedre i Frankrig. Dette er *Wibes* saavel som *Ehrenschilds* Mening. De have sagt mig ganske aabenhjertig, at, da Deres Majestæt har anvendt denne Maxime ved flere Hoffer, maatte De vel vide, hvor nødvendig dens Brug er. Jeg tvivler ikke om, at de jo gjerne vilde have den anvendt paa sig selv.» («Danske Samlinger», Ny Række, 4. Bind, Side 188—189.)

Paa en endnu mindre anerkjendende Maade karakteriseres Michael Wibe af *Dr. og Professor Edvard Holm* i Dennes — vistnok fortrinlige — Verk: «*Danmark-Norges indre Historie under Enevælden, fra 1660 til 1720*», Kb.havn 1885—1886, hvor det i 2den Deel, Side 115 heder:

«Medens *Ahlefeldt* var Storkansler, hørte *Reventlow* til dennes Modstandere; men han «var ganske sikkert her mere et Redskab for andre, end den, der gik i Spidsen. Han «lededes af tre Mænd, som dannede, hvad man kaldte en Kamarilla eller en Kabale, nemlig «*Konrad Biermann-Ehrenschild, Michael Vibe og Brandt*. Af disse var den første en Udlænding, «født i Nærheden af Durlach. Han havde været i fransk diplomatisk Tjeneste, f. Ex. som «Sekretær hos Terlon under dennes Sendelse til Karl Gustav i Aarene 1657—58; men han «gik kort efter Souverænetetens Indførelse i dansk Tjeneste, hvor han efter 1676 som «Gehejmesekretær havde med de udenlandske Sager at gjøre, nærmest under Storkansleren. «Nogle Aar senere blev han Medlem af Konseljet. Han havde en Del Sagkundskab i sit «Fag og maaske nok en vis Snuhed, men han var mere smaalig og spidsfindig, end over-«legen klog. Diplomaterne kaldte ham *pater difficultatum* paa Grund af de Bryderier, det «voldte at forhandle med ham. Han var desuden baade rænkefuld og bestikkelig. Det «samme gjælder om *Michael Vibe*, Søn af den Biskop Mads Jensen Medelfart, som paa «Kristian IV.s Tid var bleven behandlet paa en raa og skammelig Maade af den skaanske «Herremand Holger Rosenkrantz. Medens Vibe kun har indlagt sig liden Fortjeneste som «den, der ledede Frederik IV.s Opdragelse, var han en Embedsmand af ikke ringe Dygtig-«hed, og indtog en fremragende Plads som Vicekansler i det Danske Kancelli efter 1683. «Ingen af Ministrene havde saameget at sige hos Kristian V som han, saa længe han levede «(indtil 1692)*. Men om han altid brugte denne Indflydelse paa den rette Maade, er meget «tvivlsomt. Det er uhyggeligt at se ham hævne den Fornærmelse, som i sin Tid var tilføjet «hans Fader. ved at staa i første Række af dem, der bragte Kongens Vrede til at falde saa «tungt paa Oluf Rosenkrantz, hin Holger Rosenkrantz's Søn.» ***)

§ 2.

Michael Wibes Adelsvaaben.

Det Michael Wibe den 15. Decbr. 1679 meddélte adelige Vaaben beskrives af I. H. Begtrup (i de af Etatsraad Fr. Thaarup i 1840 udgivne «*Biografiske Efterretninger om Familien Vibe*») saaledes:

«Et firdeelt Skjold; første og fjerde Feldt Guld, hvori en fra Skjoldets ydre Side af «en Sky fremkommende blottet Arm, som holder et flammende Sværd i opret Stilling i

*) Wibe døde ikke 1692, men 1690.

**) Dette er strenge Ord, som vel kunde have været sagte paa en noget mere skaansom Maade, end her er skeet. Det er vel ikke saa godt at pege bestemt paa Hevngjerrighed som Hoveddrivfjeden til Wibes maaske gaadefulde Aktivitet i Sagen imod Dommen over Baron Rosenkrantz, thi Saadant turde være at ville granske Hjerter og Nyrrer mere, end tilbørligt er. Wibe var jo dertilmed ikke den Eneste om Domsafsigelsen. Naar det heder, at han havde udhævet 40 Ankeposter mod Rosenkrantz's — baade mod Censurloven og Suveræniteten stridende — Skrift, saa kunde det dog synes som, om der var Grunde nok for Tiltalen, uden at man endda skulde behove at regne Hevngjerrighed som den 41de — eller rettere som den eneste, — Grund. At den vel kan have været medvirkende hos Wibe, — mer eller mindre ham selv bevidst — lader sig jo vistnok tænke, men at anføre den som den eneste, er neppe berettiget. Havde endda Baron Rosenkrantz været *personlig* skyldig i den skammelige Vold imod Wibes Fader, saa kunde man have haft noget mere Grund til at anføre Hevngjerrighed som Motivet for Wibes Fremgangsmaade i denne Sag; men naar man betænker, at den Tiltalte

«Haanden; andet og tredie Feldt rødt, deri en mod Høire vendt Vibe, som staaer paa et «Bjerg; paa den kronede Hjelm to udadvendte sølv Ørneflugter. Saaledes skulde da dette «Vaaben være indrettet efter Adelslexikonnet; saaledes beskrives det i Originaldiplomet i «Lehnscontoiret og saaledes findes det stukket i de Signeter af denne Linie Vibe, hvoraf jeg

var ganske uskyldig i den af hans Fader for over 50 Aar siden mod Bispen (i 1629) forøvede Raahed, hvorom Wibe heller ikke kan have bevaret nogen personlig Erindring, da *han* knapt var 2 Aar gammel, da Voldsgjerningen foregik, saa synes det mig, at man nu — 200 Aar efter hans Død — ikke burde sætte denne Plet paa hans Minde, men — om man end ikke ganske vilde forbigaa den i Taushed — saa dog ialfald være noget mere varsom i at fælde en saa kategorisk Dom, som her er skeet. Saavidt vides, er det derhos saa langt fra, at Wibes Samtid har efterladt sig noget Vidnesbyrd om, at hans Votum i Rosenkrantz's Sag nogensinde har vakt Forargelse hos de dalévende, at f. Ex. hans Gravskrifter og den lange latinske Inskription paa hans kobberstukne Portræt (hvortil henvises), meget mere — om end vistnok i modlydeligt overdrevne Udtryk — yde ham den største Ros. Og paa en Afdød behøvede man da ialfald ikke saaledes at odsle med deslige overstrømmende Lovtaler, navnlig naar den Mand, der var Gjenstanden for disse, ved sin Død ikke efterlod sig nogen mægtig Familie, som det kunde lønne Umagen at indsmigre sig hos, efterdi hans Son (den senere Statholder) endnu ved Faderens Død var en ganske ung Mand, der ikke mer end saa havde begyndt sin Carrière. Først mange Aar efter Michael Wibes Død er Begivenheden af vore personalhistoriske Forfattere (hvoraf maaske Zwergius var den første) trukket frem og forelagt Offentligheden, men selv disse har ikke — saavidt mig bekjendt — omtalt Wibes Færd som noget, der oprørte deres moralske Følelse. Selv Riegels, hvem man visselig ikke skal beskyldte for at være nogen velvillig Mand i at bedømme de Mænd, han i sin Christian V.s Historie behandler, giver ham det Skudsmaal, at han var «en retsindig Mand». Hofman i sine «Danske Adelsmænd» siger om Wibe, at han dode «meget beklaget formedelst sine Fortjenester til Stats- og *Justitssager*».

Med alt Dette maa man jo dog indrømme, at det tager sig underligt og beklageligt ud, at Wibe — skjont *Censor* af det incriminérede Skrift — ikke destomindre indtager sit Sæde i Højesteret som en af Rosenkrantz's Dommere, men: naar noget Lignende endogsaa i vort «oplyste» Aarhundrede desværre har kunnet gaa for sig hos os, selv i den senest forløbne Tid — hvormed jo sagtens Wibe ikke er retfærdiggjort —, saa har man dog mindre Grund til at forbauses over, at Saadant kunde ske under en Enevoldsregent i 1682. Enhver Tidsalder maa i det Hele bedømmes efter *sin* Tid og maales med dens Aen. Bevidstheden om, at Retfærdigheden i nogen særlig Grad blev gaet for nær ved en saadan Uregelmæssighed i Domsafsigelserne, hvorved man *nu* oprøres, var visselig dengang langt fra at være vaagnet. Kongen udøvede vel endnu i 1682 personlig sin Myndighed som øverste Dommer ved at overvære Højesterets Samlinger og her fastsætte, hvis Vota der skulde gjælde. Han har maaske endog befalet Wibe ikke at vige sit Sæde, men afgive sit Votum i Sagen.

Efterskrift: Efterat de af mig i ovenstaaende Note til Forsvar for Michael Wibes Eftermæle brugte Ord (i Anledning af Professor Holms Bedømmelse af ham) var nedskrevne, havde jeg i Juli 1890 Anledning til personlig at træffe sammen med Hr. Professoren under hans kortvarige Ophold her i Christiania. Jeg ansaa det da for min Pligt at gjøre ham bekjendt med hvad jeg havde nedskrevet mod ham og lod ham gennemlæse det. Han optog det paa en meget godslig Maade og havde Intet imod, at det blev trykt. Dog var han ikke synderlig tilbøjelig til just at ville ændre sin Dom om Michael Wibe, hvorimod han kunde glæde mig med Løftet om, at han i Fortsættelsen af sit Verk, Danmark-Norges Historie (nemlig fra 1720—1814), hvormed han da var bekjæftiget, skulde faa Anledning til at lade Michael Wibes Son, Ditlev, komme mere til sin Ret, end det indtil denne Tid var skeet. Han fremhævede ogsaa ved samme Anledning som en Synderlighed, at Statholder Wibes Portræt ikke var at opdrive i Danmark og følgelig ogsaa manglede i Portrætgalleriet paa Fredriksborg, hvor det efter hans Mening var selvskrævet til at have sin Plads. Han spurgte mig da efter de bedste Portrætter af D. Wibe her i Landet, og jeg viste ham da det (efter et Oliemaleri i Trondhjem tagne) Fotografi, som i Zinkatsning er gjengivet i nærværende Slægtetog, hvorhos jeg tillige henviste ham til mine Kusiner, Frøkerne «Wibe» i Hongsund, hos hvem et med det trondhjemske — saavidt jeg erindrer — aldies overensstemmende oliemalet Portræt af Statholderen findes. Dette vilde han paa sin forestaaende Tur over Eker og Modum den følgende Dag, under et Par Timers Ophold i Hongsund, skaffe sig Adgang til at faa se og — om muligt — senerehen faa udlaant til Christiania for der at lade det kopiere af en duelig Kunstner, hvortil jeg lovede ham at yde min Bistand. Hertil kom det dog ikke, da jeg nemlig i Oktober s. A. var saa heldig at faa opsporet et gammelt, ret godt udført og velvedligeholdt, oliemalet Portræt af Statholder Wibe, hvilket jeg købte og nedsendte til Kjøbenhavn, adresseret til Museumsdirektor Herbst paa Rosenborg.

Udgiveren.

«har Aftryk, nemlig to uden Ordenskjæde, to, der ere omgivne af Dannebrogskjæden, og to, «der ere omgivne af Elephantordenen.»

«I. H. Begtrup.»

Michael Wibe skrev sig — ligesom hans Søn, Ditlev — til Frejenfeld (*Dominus in Freienfelde*).*)

§ 3.

Lidt om Michael Wibes Giftermaal.

Han blev gift paa *Breitenburg****) 1667, 21. Juli med *Margaretha Catharina Reimer*, som var født i Crempe i Holsten 1643, 30. Marts og døde i Kjøbenhavn 1683, 7. Januar (Datter af «Krigscommissarius» — senere Inspektør over Grev Christian Rantzaus Godser i Jylland — Heinrich Reimer og Anna Hannemann).

Disse sidstnævnte Ægtefolks Forfædre — indtil Oldeforældrene *inclusive* — sees paa hosfølgende lille Oversigt:

<i>Claus Reimer</i> * med <i>Anna Eggen</i> .	<i>Claus Hannemann</i> * med <i>Margaretha Langen</i> .
<i>Claus Reimer</i> * med <i>Abel Toden</i> .	<i>Litke Hannemann</i> * med <i>Thalia Poppen</i> .
<i>Heinrich Reimer</i> * med <i>Wibecke Pflugen</i> .	<i>Ludvig Hannemann</i> * med <i>Anna Eggers</i> .
<i>Heinrich Reimer</i> , Krigscommissarius, . . . * med <i>Anna Hannemann</i> .	
<i>Margaretha Catharina Reimer</i> * 1667 med <i>Michael Wibe</i> .	

§ 4

Vedkommende Michael Wibes og Frues Portrætter.

Ved det i nærværende Slægtetog i 1889 hos Pacht & Crone i Kjøbenhavn bestilte Fototypi af Gehejmerraad Michael Wibes kobberstukne Portræt troede denne Kunstanstalt, at

*) Hvor dette Frejenfeld ligger, vides ikke ret. Nogen større Gaard har det neppe været, da der ingen saadan af dette Navn findes hverken i Danmark eller Slesvig. I Holsten derimod ligger der — et Par Mile N. O. for Kiel — en Gaard «Freienfelde», — nu en Avlsgaard under det adelige Gods «Hagen» paa Grændsen af det saakaldte «Probstei», i Pastoratet Probsteierhagen i Kieler-Godsdistrikt. Dette Gods Hagen var i gammel Tid i Familien Pogwisch's Eje, men kom i 1636 (ved Giftermaal) til Familien Blome, af hvilken Slægt Christoph Blome i 1814 omdannede det, tilligemed et Par andre Godser, til et Familie-Fideikommis, hvilket det vel endnu er. Freienfelde, der hørte under Godset, kan saaledes i det 17. Aarhundrede muligens være bleven overdraget til Michael Wibe og hans nærmeste Descendenter som etslags Arvefaste, — forsaavidt som det ellers er det samme Freienfelde, hvortil han skrev sig — men i 1791 blev det ialfald som en Avlsgaard udskilt fra *Hagen* og bebygget med en Bindingsværks-Forpagterbolig.

**) Breitenburg er et i Münsterdorfs Pastorat, Itzehoe Godsdistrikt, liggende Marskgods (Fideikommis-gods), der — paa Grund af sin Størrelse og sine anseelige Ejere — kaldes et *Herskab*. Allerede i det 12. og 13. Aarhundrede hørte det under Klostret Neumünster (det senere Bordesholm), men blev i 1526 — paa Grund af den Skade, det havde lidt i en Stormflod 1521 — solgt til den senere Feldt-marchal Joh. Rantzaus, som paa det gamle «Mönkenhofs» Tomt byggede Slottet Breitenburg, som endnu er i den Rantzauske Families Eje.

(Se Schroder: «Topographie der Hertzogthümer Holstein und Lauenburg» m. m., Oldenburg 1855, Side 258—261.)

man maatte udelade af Billedet hele den paa det originale Kobberstik anbragte Ornamentering og det lange latinske Vers under Rammen, fordi alt Dette vilde have taget saameget Rum ud paa Billedet, at Portrættet derved ikke vilde være kommen til sin fulde Ret. Jeg maatte derfor i Jan. 1899 bestille fra Kb.havn et nyt Portræt med fuldt Udstyr, hvis Beskrivelse saadan, som den findes i Strunks Portrætkatalog, Kb.havn 1865, lyder som følger:

«No. 3245. *Vibe, Michael.* Brystbillede *en face* til Høire, i en ottekantet Ramme, «smykket med Laurbær og omgivet af en Fiirkant. Han bærer Allongeparyk, broderet Halsklud, en tilknapet Kjole og er draperet med en Kappe, hvorpaa Stjernen. Ridderkorset «er trukket ud over Kappen. Paa Rammen staar: *Pit. Andersøn pingeb.*)* *Hub. Schaten sculp.* I de tvende øverste Hjørner staar *M. W.* sammenslyngede. Under Rammen sees «hans Vaaben, og ved begge Sider af dette læses paa et Baand følgende Vers,» (der maaske kan oversættes saaledes):

*Præclarum genus insignemque ab origine gentem
Magnaque sed meritis nomina magna suis*

*Suscipe spectator, talem se Vibius orbi
Echibuit magnos maximus inter avos.*

*Nomina Roma tua et monumenta vetusta Qviritum
Et quicquid virtus contulit una tibi
Partimur tecum Dani, nostroque sub axe
Ingeniis adsunt consiliisque pares*

*Noster enim gravitate Cato, pietate Metellus
Viribus clovii Tullius alter erat.
Qvo niti spatiosa queat, qvo sanguine Virtus*

*Vibii passim mens generosa docet.
Magnum est ortu ipso proavos ostendere, sed plus*

Debere et proavos et decus omne sibi.

Billedet er 19" 6"" højt, og 15" 8"" bredt.

Lær, o Tilskuer, at skatte et berømmeligt Navn og en fra Roden udmærket Stamme og store Navne, — men store ved egne Fortjenester!

Som en saadan viste sig Wibe for Verden, — den Største blandt store Forfædre.

Dine Navne, o Rom! og Qviriternes Oldtidsminder og hvadsomhelst Storhed og Fortjenester har ydet dig, det dele vi Danske med dig, og under vor Himmelegn har vi ogsaa Mænd, som tør kappes med dig i Snille og Daad, —

en Cato i Alvor, en Metellus i Retsind og en 2den Tullius i Veltalenheds Kraft.

Hvorlangt en alsidig Dygtighed — tilmed naar den ligger i Blodet —

kan naa, det har vi et herligt Exempel paa i Wibe. Stort er det at kunne opvise Forfædre, — men endnu Større,

at skylde sig selv baade disse og sin Berømmelse.

Skjønt Fru Gehejmeraadinde *Margrethe Catharina Wibe*, født *Reimers* Portræt i nærværende Slægtebog er gjengivet hélt og holdent efter Kobberstikket, saa at det ikke egentlig kunde behøve nogen Beskrivelse, saa hidsættes dog her en saadan, hentet fra Strunks ovennævnte Katalog, hvor det heder:

«No. 3244. Brystbillede *en face* til Høire, i en oval Ramme prydet med Laurbær og «indesluttet i en Fiirkant. Hun er friseret med mange Krøller og lange nedhængende Lokker. Om Halsen har hun en Række Perler. Hun bærer et glat Liv med et Puf, der i «Midten sammenholdes ved en Broche, og over høire Skulder har hun et Shawl. Under «Rammen er anbragt en Consol, paa hvis Plade staar: *H. Schaten sculp.* Paa Skriftpladen «læses (hvilket maaske kan oversættes som her udført):

Sic Oculos, Frontem. Labii Sic Mella Gerebat

*Vibia, Dum Terris Stella Corusca Fuit.
At Nunc Augustum Lumen De Lumine Sumens
Perpetuum Coeli Vibia Silius Erit.*

Billedet er 9" 8"" højt, og 7" 9"" bredt.

Saadan saa Fru Wibe ud af Øjne, Pande og de honningsøde Læber, medens hun her paa Jorden var en funkende Stjerne. Men nu, da hun laaner sit herlige Lys fra selve Lyset, skal hun være en evig Himmels Stjerne.

*) Om den i 1694 afdøde Hofmaler Peder Andersen se «Dansk biogr. Lexikon», I.

§ 5.

Gravskrift over Gehejmeraad Michael Wibe i Petri tyske Kirke i Kjøbenhavn.

Inter | Amplissima Boreæ Aula Negotia | et | Præstita Augustissimo Trionum Monarchæ | cum fide obsequia | Mortalitatæ memor | Et securioris apud Coelites Aula cupidus | Hoc conditorium suis suorūque ossibus præparavit | Ut in spem securitæ immortalitatæ molliter quiescerent | Illustrissimus et Excellentissimus Heros Michael Wibe | Dominus in Freienfeld | Sacræ Regiæ Majestatis Daniæ et Norvegiæ | Consiliarius Intimus | Ordinis Danobrygici Eques | Vice-Præses Cancellariæ Daniæ, In supremo Tribunali Justitiarius | Consiliarius Regiæ status, Justitiæ et Commerciorum | Serenissimi Danorum Principis Hæreditarii Frederici | moribus studiisque Præfectus | Octo Liberorum Parens | Ex conjugæ suavissima | Perillustri et generosa Domina | Margaretha Catharina Reimers | prius thalami per annos XV nunc tumuli socia | Quam | Cum parte florentissimæ Proliæ Dimidia coelo præmiserat, | Tradita terris alterâ, | Utramque inter ipse felicissimus, | Cum Illam in coelo inveniret æterni Splendoris particeps, | Hanc in terris relinqueret Paternæ virtutis Hæredem, Hoc voto | Excessit Hafniâ ad Superos | Calend. Maji Anno MDCXC | Ætatis LXIII, quam Senibus Fatalem scribunt. | Heroi Tanto | Æternum bene sit!

(Denne Gravskrift findes i Pontoppidans «*Marmora danica*», I, Side 115 og i Hofmans «*Danske Adelsmænd*», III, Side 268--269, samt endvidere i en blandt Provst Joh. «*Vibe*»s efterladte Familiepapirer liggende gammel Afskrift, paa hvis Bagside findes Levninger af et sort, paatrykt Segl (aaenbarligen Hannemanns), fremstillende en Mand, der i høire Haand holder en lang Stav, hvilket var Gehejmeraadinde Wibes mødrene Familiemærke.)

Oversættelsen kan vel omtrent lyde som følger:

Under Udførelsen af Nordhoffets vigtigste Hverv og under en med Troskab mod sin nordiske Monark rogtet Embedsgjerning glemte ikke den højvelbaarne og ypperlige Herre, Michael Wibe, at han var Døden hjemfalden, og — som Den, der attraaede at stedes Adgang til et tryggere Hof heroventil — lod han dette Hvilested indrette for sig og Sine, for der at kunne hvile sødt i Haab om en tilkommende Udødelighed. Han var Herre til Freienfeld og Hs. dansk-norske Majestæts, Gehejmeraad, R. D. O., Vicepresident i det danske Cancelli, Justitiarius i Højesteret, Etats-, Justits- og Commerce-Raad, samt overste Leder af Hs. kongelige Højhed Kronprins Fredriks Opdragelse og Underviisning, Fader til 8 Børn med sin elskelige Hustru, Margaretha Catharina Reimer, som før, i 15 Aar, delte hans Ægteseng, men nu hans Gravkammer, og som med Halvparten af deres fremblomstrende Børneflok ilede forud for ham til Himmelen, medens den anden Halvpart blev her tilbage. Selv vilde han være den lykkeligste af dem alle, om han kunde møde alle sine Forudgangne som dclagtige i Himmels evige Herlighed, og lade de her paa Jorden gjenlevende Børn tilbage som Arvetagere af deres Faders hædrede Navn.

Med dette Ønske døde han i Kjøbenhavn 1. Mai 1690, 63 Aar gammel, — et Alders-Aar, som har Ord for at være et for gamle Folk skjæbnesvangert Aar. Evig Velsignelse over saa berømmelig en Herre!

Til ovenstaaende latinske Gravskrift slutte sig tvende paa Fransk affattede saakaldte «*Translations*» (burde vel heller kaldes «*Paraphrases*»), som i gammel Afskrift findes blandt endél Familiepapirer efter afdøde Provst Joh. «*Vibe*» paa Eker, og hvoraf jeg for over 50 Aar siden har haft Anledning til at tage en Kopi. De angive ikke, hvorfra de datere sig, men lyde som følger:

No. 1.

Ce cercueil est rempli d'un corps mort digne du Paradis, de la personne dont la renommée, les Conseils et le mérite ont rempli l'univers, le Nord et sa Patrie par un exemple portant envie à toute la Postérité, et dont les vertus ont été si élevées qu'humainement on se le peut imaginer. C'est le très illustre Michel Wibe, qui estant venu au monde à Londres en Schanie le 24. Décembre 1627 en fut rapellé au Ciel à Copenhague le premier jour de May 1690.

Il avoit employé avec un très heureux succès sa première jeunesse aux belles lettres, les années ensuivantes à voir les pays estrangers, à dessein de s'y acquérir pas moins de prudence que de sçavoir, et consumé l'âge de maturité dans le maniemēt des affaires les plus considérables et les plus pénibles jusques à finir ses

jours sans aucun revers de Fortune, dans le plus haut degré d'honneur et de charges, ayant été Conseiller intime du Grand Monarque du Nord, Christian Cinquième, Chevallier de Son ordre de Dannebrogue, Vice-Président de la Chancellerie Danoise Justitier à la haute justice, Conseiller d'Etat, de justice et de Commerce, comme aussy Gouverneur de Son Altesse Royale, l'espérance et les délices du Septentrion, le Prince Frideric, de la quelle fonction il s'est surtout acquitté avec également de fidélité et de sagesse.

Père de huit enfans qu'il a eu avec sa chère épouse, Margarine Catherine Reimers, pendant l'espace de quinze ans de leur mariage. Héros au reste incomparable tant en jugement qu'en loyauté, solide en ses sentences, agréable en ses responses, heureux en ses Conseils, et très propre pour la Cour. Il gist icy dans un profond repos, et ne sera oublié qu'après la fin des siècles, ayant occupé dans la Cour céleste cette place de l'éternelle béatitude à laquelle il avoit tousjours aspiré tant qu'il fut mortel.»

No. 2.

«Celui qui a rempli la terre de Remmmée, le Nort de Conseils, sa Patrie de Mérites, par un exemple que toute la Postérité enviera, L'illustre Héros Michael Wibe, grand autant que la Vertue humaine se peut concevoir, remplit cette bierre de despoilles dignes du Ciel. Il fut enrôlé parmi les Mortels à Lund en Schanie le 27. (sic) Decembr 1627, parmi les Immortels à Copenhague le 1er May 1690. Ses premières années furent consacrées aux Muses et à l'estude des humanités avec l'agrément particulier d'Apollon, son Adolescence donné aux Voyages pour chercher parmi les estrangers des sciences plus solides et pour se faire un fonds inépuisable du sçavoir de toutes les Nations, son âge viril employé aux affaires très importantes et à des soins de très grande conséquence; Et après avoir passé par plusieurs degrés de charges et d'honneurs, sans aucune atteinte de la malice de la fortune ses derniers jours se finirent parmi des Emplois véritablement dignes de Grands hommes.

Il estoit Conseiller Intime du très Auguste Monarque du Nort Christian V, Chevallier de son ordre de Dannebrogue, Vice-Président dans la Chancellerie de Dannemarc, Justiciaire au Tribunal de la haute Justice, Conseiller d'Etat, de Justice et de Commerce et Gouverneur du sérénissime Prince de Dannemarc, le Prince Frideric, l'Espérance et les délices des peuples septentrionaux, en quelle fonction il se distinguoit par sa fidélité autant que par sa Capacité. Père de huit enfans issus d'un mariage de quinze ans avec la très noble Dame Marguerite Catherine de Reimers. Un Héros incomparable, doué d'un Jugement très excellent, d'une probité sans tache, d'une gravité vénérable au Tribunal, d'une affabilité charmante aux Audiences, d'une promptitude merveilleuse au Conseil, et d'une suffisance masle et sans exemple à manier partout les affaires de la Cour. Son corps repose icy tranquillement, Son nom vivra tousjours parmi la Postérité, et son ame jouira sans fin dans la Cour Céleste de cette félicité éternelle qu'il cherchoit à se procurer par une vie sainte et innocente pendant qu'il estoit sur la terre.»

§ 6.

Tre latinske Anagrammer til Gehejmeraad Michael Wibes Pris.

(Efter en gammel Afskrift, der findes blandt Provst Joh. «Vibes» efterladte Familie-papirer, -- nu i Sønnens Eie.) For den hosfødte Oversættelse har nærværende Udgiver DHrr. Rigsarkivar Huitfeldt-Kaas og Archivar, Cand. mag. Chr. Brinchmann at takke. Den Sidstnævnte har endog gjengivet Oversættelsen i Originalens Metrum.

APPLAUSUS FESTIVALIS.

/ qvo ! Immortali Gloriæ summisque in Patriam meritis ! Perillustris et Generosissimi Domini ' Dn. Michaelis Wibe ! Equitis Aurati, S. R. Maj. Dan. et Norv. etc. etc. / A Consiliis Intimis, ut et Status, Justitiæ, / Cancellariæ et Commenciorum, / Celsitudinis Regiæ, et Prefectura ' Svabstediensis Gubernatoris / Sub connexo sermonis schemate metricisque ligato vinculis / ligatura et Ipsa Sacro D. (divi) Michaelis Festo assurgere / Et / Cum a prisicis Sapientie Magistris dudum didicisset, ipsa Nomina signa esse verum, cumque iis occultâ quadam ratione connecti, hoc seu Poëticum seu Grammaticum sortilegium clicere, et qvæ Aulam, Tribunal et Palladium illustrant, properante sua quasi Sponte ad Numeros Anagrammate
prosequi non dubitavit
Novensilium Unu.

(Oversættelse).

FESTLIG HILSEN

til den berømmelige og højbaarne herre. hr. Michael Wibe, ridder og Hs. Maj. Kongen af Danmark og Norges &c. &c. geheime- etats- justits- cancelli- og commerce-raad, guvernør over Hs. kongl. Højhed (Kronprinsens opdragelse) og over Svabsted aamt, hvormed

En af de 9 gudinder

til hans udodelige hæder og for hans udmærkede fortjenester af fædrelandet, under hosfojede festtales i metriske lænker bundne sprogkunst, (— den hun —) selv ogsaa (er) ifærd med at binde, ingen betænkelighed har haft ved at fremtræde med paa St. Michaelis Fest (o: Wibes Navnedag), og da hun af visdommens ældste heremestre forlængst har lært, at navnene netop er tingenes tegn og i et vist lønligt forhold er forbundne med dem, at fremlokke dette dels poetiske dels grammatiske sandsagn og i et — saa at sige — af sig selv i verstakt faldende anagram at udvikle hvad der illustrerer Hof, Tribunal og Palladium.

MICHAEL WIBE, CANCELLARIUS REGIUS.

*Oversættelse.**Anagr. I.**ELUCE, MANUS REGIS, ARCHIVI AC BELLI.**II.**LANCEM LEGIS HABES, CEU CURA VIRILI.**III.**AGE CLARA, HIC SECVLI LUMEN VIREBIS.**Anagr. I.**ELUCE, MANUS REGIS, ARCHIVI AC BELLI.**Magne vir Arctoïis clarum Decus addite terris,**Gloria Magnatum, Nobilitatis Apex,**Augusto dilecte Tuo, dilecte Camoenis,**Omnibus erecta dexteritate placens.**ELUCE patriis Sidus venerabile regnis,**Excere (?) quo refoves secula nostra jubar.**Emicat hoc lætis Lux Lunine clarior astris,**Et totum nebulis solvit amoena Ioven,**Omnia, te lucente, nitent, non flabra flagellant**Aëra, nec Boreas turbine verrit agros.**Ipsè Pater patriæ vasto circumflua regna**Aequora pacari, littora tuta videt.**Partitur Tecum curas, operique Ministrum.**Te vocat immenso ponderibusque parem,**Non minor Ille, tuis Regum Maxime audit**Consiliis REGIS Tu vocitare MANUS,**Huic Princeps Manu morum committit habenas**A puerisque regi vita Regentis amat.**Iussa capit populis olim qui jussa daturus**Tollit adorandum Celsus ad astra caput**Tu Solers sua fata legis quibus occidat ausis**Imperij vel qua Surgat ab arte, decus.**Robora quæ Sceptris addant, quæ commoda paci**Tempora, quæ poscat classica causa, doces,**Cautus quos metuat Princeps, quos negligat hostes**Fœdera quæ solvat, quæ temerasse nefas.**Jam Gracchos novit, jam fastidire Cethegos,**Regia jam Marios vindicat ira truces.**Delectant magis Æmilii, Paulique, Camilli,**Cunctantes Fabii, nomina quanta Ducum!**Anagr. I.**Strål frem, du Kongens Hånd, for Arkiv og for Krig.**II.**Lovens Vegtskål holder du som ved Mandig Omlu.**III.**Udfør herlige Ting, så skal du grønnes, Seklets Lys.**Anagr. I.**Strål frem, du Kongens Hånd, for Arkiv og for Krig.**Store mand, du herlige pyrd for nordiske lande,**Ypperst i herremænds kreds, adelens høieste spids,**Yndling i herskerens hus, tillige Camoenernes yndling,**Elsket på alle hold for din ophøiede takt,**Strål du frem, høie søl, vidt over dit fodelands rige,**Udsend det himmelske skin, seklet skal skienke**ny glans.**Lys over lys fordunkler i fryd de funkclende stjerner**Yndigt fra Jupiters hvælv fejende tågerne bort,**Alt ved dit skin fanger glans, ei blæsten rasende pisker**Luften, og ei Boreas kornmarken oder i dans,**Skuer landsfaderen selv det hav, som hans vældige rige**Omslynger, atter i fred kysten indringe til værn.**Sorger han deler med dig, han dig til ligemand kalder**I ministrenes hverv, tungt og umædelig svært,**Han ei ringere selv, den største blandt konger, dig**hører**I dine vise råd, Kongens hånd blir du nævnt.**I denne Hånd betror nu fyrsten sedernes toiler,**Styres fra barnsben af lyster den styrendes liv.**Bud lyder den, som folkene bud skal engang udstede**Løftende hovedet stolt stjernerne til i dets glans.**Tyder du skiæbnernes bog, hvilke vove-stykker vil**bringe**Rigets zirat til fald, hvilke er styrkende råd;**Hvad der sceptret gi'r kraft, hvad tid sig egner for**freden,**Hvad en forsterangs sag kræver, det lærer du,**Hvilken nabo en drot bør frygte, og hvilken foragte,**Hvilken pagt kan trygt brydes og hvilken bor ei.**Graccherne kjender han alt, alt er han kjed af**Cetheger *),**Barske Marier alt tugter hans kongelig harm,**Ynder han derimod mer' Æmilier, Pauller, Camiller,**Nølede Fabier, ha! høvdingers herlige kuld!*

*) Cethegus var en Tilhænger af det berygtede Uhyr, Brodermorderen og Oprørsstifteren Catilina, der blev henrettet Aar 62 før Christi Fødsel.

Spernit adulantum strepitus Trajanus inertes,

Comen (?) Te cunctis, Vespasiane, geris.

Erigit Augustus Musis tentoria, civem

Perdere Scipiade vox pretiosa vetat.

Si sordent peregrina MANUS per postera ducit

Secla Neoptoleum fortia gesta patrum.

Regneri Sigarique acres et fulmina belli

Frothones, Gothius Valdemar horror agris

Sternunt cuncta viam coela, sed Regius Heres

Invenit in patrio Splendidiora throno.

Dum Repetit Fridericus Avos, virtutibus addet

Ecquid non Stimuli Martia dextra Patris?

Sic animant Exempla Ducem sic Regia formas

Pectora, nec MANUS stat sua meta Tuæ.

ARCHIVI Te sacra vocant Si causa requirit

Regis et Augusti provida cura Domus.

Qvas vigor ingenij Locuplesque peritia rerum

Possidet hic virtus mascula pandit opes

Immensum pernix revocat solerter in omnes

Consilij formas mentis acumen opus

Regna quibus crescant et decrescentia nutent

Imperis populi stetque cadatque salus

Ut sua libertas Tumidas subvertere gentes

Sceverit et Dominis credita turba malis

Dispicit in multos rerum divisa potestas,

Tutius imperij sustinet unus onus

Prisca sub hoc placide steterunt moderamine regna

Prævalidus Macedo, Medus et Assur erant.

Quodcumque aggredieris, dictat consulta Magister

Usus ad antiquos dum libet ire Deos.

Auspicus Solii peragis, Prudentia quicquid

Suggestit, aut sancit lege Monarchæ ratum

Inconsulta Fides Regi populoque perveniat

Dirigitur studiis quilibet ordo tuis.

Exemplo mandata parvas, Fax Lumen honesti

Optima Virtutum Regula Norma Plures.

Quin patrie domas medio suffragia BELLIS

Gradicumque sagax dogmata magna doces

Discutis armorum causas motusque latentes

Quosque tegit cineri mixta favilla doios

Fullitur, in castris Musas interque sarissas

Aonidum quisquis nomen inane putat

Num Pater Atrides claro sine Nestore vertit

Ilium et Hectoreæ moenia celsa domus?

Smigreres hule ordbram, lig Trajanus, han ærligen
afskyr,

Dig til minister i alt valgte han, Vespasian!

Lig Augustus al kunst han skjærmer, lig Scipiadens
Hans vidunderlig' røst værger hver borger
mod mén.

Vamler fremmedes navn, da *Hånden* fra senere tider
Henter kongs-sønnen til fryd fædrenes heltebedrift.
Regner og Sigar (?) så hvas, det krigens flam-
mende lyn

Frode og landenes skræk gotheren Valdemar stor
Opfylder himmelens hvælv, men kongsmagtens herlige
arving

Finder end høiere glans stråle fra fædrene hus.
Skulde vel ei Frederik, når han gjennemgår forfædres
række,

Egges til krigersk bedrift, skuende faderens dåd.
Slig du ildner kongs-sønnens hu ved ædle exemplar.
Står dog end ei din *Hånd* alt ved sit med og
sit mål.

Kalder *Arkivets* tempel dig ind, når kronen det kræver
For at hævde sin ret, kongs-ættens odel til værn.
Alt hvad skarpen forstand og dyb erfaring i praxis
Mægter og duer til, udfolder mandige dyd.
Omtanke, skarpsind og kløgt sin anstrengelses hele
formue

Retter paa alskens råd, droftende rigtigt tilbunds
Grunden til rigernes vækst og hvorfor de luder mod
forfald,

Kilden til folke-vel, kår for dets omslag til nød.
Hvorledes samfund i gjær for egen frihed må bukke
Under, lig utoilet sværm, uslinge given i vold.

Mishager myndighed delt på manges umyndige hænder,
Tryggest hviler hos én rigs-styrets samlede vægt.
Slig var fra tidligste old anordnet rigernes grundlov,
Mediens, Assyriens det var og Makedoniens kraft.
Hvad du så tager fat, din lærer råder dig, at du
Holde bør god gammel skik, så længe guderne vil.
Skygget af tronen du fuldfører det, dig indgiver
fremsyn,

Eller og det, din drot godkjender, loven i hånd.
Uegennyttigt mod konge og folk din troskab vedvarer.

Al god orden og skik håndhæver du ved din flid.
Palæg ved eget forbilled bereder, du retfærd
Skinnende fakkell, du dydernes fyrtårn og speil.
Ja, midt i *Krige* er du dit fædrelands rådende stemme,
Stridsguden lærer din kløgt lærdom af ypperste
rang.

Drofter du huerens lonlige gang til lyst og skjær-
nydsel,

Angreb bare paa skromt, fiende-fælder og list.
Dårligt duer i leir og blandt lanser den stakkell,
Hvem *Aonidernes**) navn, Musernes, kun klin-
ger tomt.

Mon *Atriden***) istand var til uden berømmelig'
Nestors

Hjælp at styrte onkuld Iliens vældige borg?

*) Aoniderne α: et af Musernes Tilnavne.

**) Atriden α: en af Atreus's Sønnen, — enten Agamemnon eller Menelaus.

*Pirithoi Theseus comes est Diomedis Ulysses
Stipavit Macedo Parmenione latus.
Scilicet ancipites rerum Prudentia casus
Præcipit, et dubii providi Martis opus
Fortunam ratione domas nec credere ferro*

*Cuncta vel ambigua sorte petenda probas.
Præscribit Bellona modum, si neutra Potentum*

*Causa labat, Superum temperat arma favor
Cruda memor si lambit adhuc sua vulnera Marors
Effera mutari falcibus arma deest*

*Celsior erectâ circumspicit omnia mente
Sollicitusque timor deteriora cavet.*

Munit tuta metus, longe ventura timendo,

*Quicquid et in cautos opprimit ante videt
Fata trahunt subitam nimum securo ruinam,
Omne timent sero qui timuere nihil
Omne dum tanto junctis Mavortia menti
Robora solerti, consiliisque manum*

*ELUCET nunquam vigeat qua Gloria REGIS
ARCHIVI AC BELLI clarior ulla MANUS.*

Anagr. II.

*LANCEM LEGIS HABES CEU CURA VIRILI.
Expunctam ne se Rostris Astræa verendis
Ingemat et Iuris vincula rupta foro
LANCEM LEGIS HABES pariliqve examine pensas
Iustitiæ miseris divitibusque nefas
Nullus ad invidiam facit e candentibus atra
Candida de nigris coecus amore favor
Cessat avaritiæ rubies; nec causa labascens
Ære donat facilis in Sua vota Patres
Regia ne calidus vileseat Curia jussis
Non animi præceps impetus acta gravat,
Tuta patrocinio cuius stant Rostra Decenti
Iudice Te Trabæc vidimus æqua loqui
Si fassum scelus est convictaqve causa lacertos
Expedit Nemesis Suppliciiqve rigor
Carpet equis Metios oculum fodictqve Lateuco
Et Sobolem cogit lege ferire Patrem
Nec truculenta tamen Manli revocat securis.
Cesserunt Gracchi Tarquiniqve foro
Cumque rigidi trepidans timet ora Senatus
Pressus habet dannis mitia Rostra cliens
Sic patrie LANCEM Studio CURAQUE VIRILI
Firma tenens vitæ vincula Legis Habes
Et quia causarum Superum videt omne Tribunal
Calculas atherii Iudicis acta probat.*

Pirithous følger med Theseus, Diomedes Ulysses,
Har Makedoniens drot kloge Parmenion med.
Fremsyn varsler på stand en tings tvesidige forhold,
Forudser tvilsomme krigs krav til forenes kraft.
Skjæbnen du toiler med klogt, til våben du bi-

falder ikke
Alt, selv den vaklende sag, trostigt at burde betro.
Krigen har ordet til slut, når til ingen af siderne

hælder
Potentaternes tvist, Guderne selv ender strid.
End medens Mars sine ugro'de sår bedrovelig slikker,
Sømmer sig blodige sværd villigt at bytte
mod sig

Rolig i hu med et vågent blik alt monstrar den kloge,
Ængstelig holder han vagt, bunge for nedgang
og tab;

Tryghed skjærmes ved frygt for fremtidens truende
forfald,

Forudskuende det, ukloge drager tilbunds.
Uventet pludseligt fald vil følge letsindige tryghed,
Den for sent frygter alt, intet frygtede for.

Når under sligt et varsel du forener i sindet
Krigsgudens kraft med klogt, råd formæler
med død,

Fremstråler aldrig en hånd for krigen eller arkivet
Kongens ære til vækst, mere berømmet end du.

Anagr. 2.

*Lovens Vegtskål holder du som ved Mandig Omhu.
At ei Astræa*) med suk skal blues over at være
Jaget fra Rostra bort, Forum ryddet for ret,
Lovens vegtskål du har og veier med jevnstore lodder
Riges og fattiges synd, skiftende retten med lid.
Altid var det din skræk at høie retten forsætligt,
Sort at gjøre til hvidt, blindet af nag eller nid.
Vegen er vindinge-torst, og ei en vaklende retssag
Nytter det redde ved guld, dommerne sælger sig ei.
Kongens høieste domstol ei i værdighed svække.
Overilede bud, indfald ei hemme dens kraft,
Rostra står jo til værn for alle værdige svage,
Under dit forsæde se's riddere skiftende ret.
Tilståes broden, er klagen bevist, da Nemesis strækker
Fluksens armene ud, straffen fuldbyrdende strengt,
Metier slides itu af heste, Lateucus bli'r blindet,
Løven nøder en fa'r sonner at domme til død,
Stanser ei Manlii øks, førend hugget dræbende falder.
Vegne fra Forum er Græchers, Tarquiniers æt.
Skjælvende synderen skyr senatets umilde åsyn,
Medens betrængte klient Rostra kan ty til i nød.
Slig ved mandig omhu og kraft du fastholder livets
Lænker og fædrenelovs vegtskål du holder i hånd
Og da hver Domstol guddommelig ret for oie sig holder,
Falder afgjørelsen ud efter den høiestes lov.*

*) Astræa, Retfærdighedens Gudinde, — den sidste, som forlod Jorden, «da bunge Gudeskære flygtes bort».

*Anagr. III.**AGE CLARA HIC SECULI LUMEN VIREBIS.*

*Optime Consultor patriæ, Tibi vota rependent
Arca factorum Dania tota patet
Magna quidem! majus pandit sed grata theatrum
Doctrinæ et meritis Palladis aula Tuis
O! quam Laurigeri posthac, Te vindice Phœbi
Crescit honos! Musis otia quanta dabis
Pigrâ surget humo, cum Spectet premia virtus
Nec paupertatis pondere pressa gemit
Egregiis quantam seri virtutibus ævi
Materiam dederis, posthuma fama canet.
Sis felix nostraque potens AGE CLARA Ilycco
Germinet HIC Spatium SECULI in omne Decus
Irradia, si quando gravis premit umbra, Triones
LUMEN, et optatos Phosphore conde aëres.
Dum Phœbea viret Parnassi in vertice laurus*

*Floridus Arctois laude VIREBIS agris
LUMINE terrigenis extincto, sede repostus
Silereâ Coelo iudice Sidus eris.*

Nicolaus Urbimontanus)
Quarte Classis Collega in
Schola Hammensi.*

Anagr. 3.

*Udfør herlige ting, så skal du grønnes, seklets lys.
Ypperste fædrelands-råd, dine ønsker dig yder tilbage,
Hele Dannemarks land ålner sit gjemme for død.
Storre endda i tak for dine fortjenester åbnes
Lærdommens skueplads, Pallas's haller og hof.
Se, hvor dog Phœbus nu med laurbærkransen i håret
Trives under dit værn, Muserne tumler sig frit.
Dyden skuer sin løn og stiger fra dørskhedens leie,
Sukker ei mer for den vegt, armoden tyngede med.
Hvilken dydernes skat til monster for sildige tider
Høber sig op som din arv, eftermålet vil te.
Lykken dig følge, og herlige ting udfør for vor skole,
Her lad spire en plads seklet til ære og glans.
Ruger så nogensinde en sky hel tungt over Norden,
Lad da stråle dit lys, bjerg os dagenes fryd.
Alt mens Parnassets top med phœbiske laurer sig
pryder,*

*Du skal grønnes med ros viden om nordiske land.
Slukkes på jorden dit lys, i stjernernes klynge til hvile
Fores du, Himmelen selv dig stjerne-rang skjænker.*

*Nils Bjergby,
Fjerde classes hører paa
Kjøbenhavns skole.*

§ 7.

Et latinsk Lejlighedsvers af Michael Wibe.

(Han skrev — ifølge Hofmans «Danske Adelsmænd», III, Side 270 — følgende latinske Vers i Anledning af Wismars Erobring fra de Svenske den 22. December 1675.)

*Magnanimi Regis Wismaria subditur armis
Secus et amissâ moestus ab urbe migrat.
Urbs in qua placuit summum posuisse tribunal*

Justitiæ, injustis excidit e manibus.

Sic quæ nec curat pacem, nec vincula legum

Gens, pretio pacis destituenda fuit.

Oversættelse.

Wismar legges under en højmodig Konges Vaaben,
og med Sorg drager Svensken ud af sin tabte By.
Den By, i hvilken han havde fundet for godt at op-
rette det højeste
Retfærdighedens Tribunal**), falder ud af hans
uretfærdige Hænder.
Saa gaar det med det Folk, der hverken ændser Fred
eller Lovmæssighed:
Det gaar glip af Fredens uskatteerlige Gode.

*) Denne *Nicolaus Urbimontanus* (☉: Nils Bjergby) var maaske en Søn af Hr. Christen Nilsson Bjergby, der fra 1649 til sin Død (ca. 1672) var Sognepræst til Bjergby og Mørke paa Sjælland og som igjen var en Søn af Hr. Nils Olufsson, der fra 1616 til 16.. ligeledes var Præst i samme Kald.

I Evje Præstegjæld i Sætersdalen har der (ifølge «Personalthistor. Tidsskr.», 2. Rækkes V. Bind, Side 291) omkring 1690 været en Præst ved Navn Christopher Pederssøn Bjergby. (En Mademoiselle Ollegaard Jersin Pedersdatter «Bjergebye» blev 1743, 10. Jan. i Christiansands By gift med «Velfornæme unge K»(arl) Peter Christian Michelsen», efterat de 28. December næstfor var blevet trolovede.)

**) Dette «Tribunal» var en fælles Overdomstol for alle Sveriges tyske Besiddelser.

TREDIE AFSNIT.

Om Statholder Ditlev Wibe.

De væsentligste Kilder, som her er benyttede ere: 1) Andr. Høier: «Fredrik IV.s Historie.» 2) N. D. Riegels: «Fjerde Fredriks Historie». 3) Grev Stenbocks Levnet. 4) Fredrik Thaarup: «Om Familien Wibe», i Genealogisk og biografisk Arkiv, K.havn 1840. 5) «Europäische Fama». 6) «Iris og Hebe». 7) Jens Möllers «Mnemosyne», K.havn 1830. 8) «Danske Samlinger». 9) «Norske Samlinger». 10) «Jydske Samlinger». 11) C. Bruun: Fredrik Rostgaards Levnet. 12) Dr. og Prof. Edv. Holm: «Danmark-Norges Historie fra 1720 til 1730, og endelig 13) Statholder D. Wibes Embedsprotokoller i Rigsarkivet.)

A) Ditlev Wibe indtil 1722.

FØRSTE KAPITEL.

Ditlev Wibe, eneste Søn af Gehejmeraad Michael Wibe og Margarethe Cathrine Reimer, blev født 1670, 15. Novbr. (Tirsdag Aften Kl. 11^{3/4}) paa det grevelige Rantzauske Slot, Breitenburg, hvor Faderen vel da (og endnu i 1675) var den unge Greves Raad og Godsbestyrer. (Om dette Slot henvises til Side 83 i Noten.) Baade Ditlev og hans 3 fremlevende Søstre blev Alle døbte af Hr. Adam Müller, Præst til Münsterdorf, hvor Breitenburg er beliggende.*)

Ditlev Wibe døde i Christiania 1731, . . . Oktober som Statholder i Norge (bisat i Colletts Begravelse 2. November.) Opdraget med (den senere) Kong Fredrik IV, blev han Kongens trofaste Ven, Ledsager i Krigene og dygtig Embedsmand i de høje Poster, som han betroedes. Faderen lod ham i hans Ungdom reise udenlands, og skrev paa Tysk et Udkast til den Instrux, hans Hovmester (en Mr. Schultz) skulde følge. Om Studierne hed det bl. a., med hans egne Ord: «Dem *studio historico* muss er die *geographiam, chronologiam, die Sittenlehre* «oder *ethicam, das studium politices* beyfügen, und alles *ad praxin* und *usum* in dem gemeinen «Leben *dirigiren*, dero behuf dann nöthig seyn wird, mit ihm allerley politische Fragen so aus «den vörnehmsten *historicis* können erzogen werden, oder auch täglich vorfallen *pro et contra* «zu ventiliren, dadurch das *judicium* nicht allein geschärfvet, sondern auch die Zunge beredt «und geschickt wird; nicht weniger soll er die gebräuchlich *curialia* bey Höffe, und wie man «bey der einen oder andern Gelegenheit in öffentliche Versammlungen nach dem heutigen «Style und Art zu reden pflegt erlerne, und daher in Acht nehmen wie andere geschickte «Leute geredet haben, und worin sie eins mit das andere mit guter Anständigkeit vor- «gebracht haben.»

Han skulde og lægge sig efter Tegning, Arkitektur, Krigsvidenskaber, ligesom og Legemsøvelser etc. At det blev Hovmesteren paalagt at vaage over Sædelighed, Sparsommelighed og godt Forhold i det Hele, kan man vel vide. Da det lader til, at denne Hovmester Schultz har brugt formange Penge, saa blev en senere Instrux udstedt til en Daniel Müller om at reise til Leipzig for at antage sig den unge Wibe og derfra reise til Regensburg.

*) Ditlev Wibes Faddere den 16. November 1670 var (ifølge en i mit Eie værende Afskrift) følgende: Hr. Greve Ditlev Rantzau, «Dr. Peder Seavenius, Generalprocneur, Gehejmeraad Wibes Fætter», og Fru Dorothea Esmarek, født Reimers, «Barnets Moster».

Efter Hjemkomsten var Ditlev Wibe Kammerjunker indtil Kong Christian V.s Død (o: 1699). Da Fredrik IV havde tiltraadt Regjeringen, blev han Oversekretær i det danske Cancelli*).

1701, 28. Aug. blev han Ridder (o: Storkors) af Dannebrog og tog til Valgsprog: «*non mihi sed domino*» (o: ikke mig, men Herren).

1708, 6. Juli blev han (og den anden Oversekretær, Christian Sehested) Gehejmerraad i Konseljet, hvor de begge s. D. indtog sit Sæde. Som saadan, og tillige som Oversekretær i

Statholder Ditlev Wibe.

danske Cancelli var han Den, hvis Raad gjaldt mest hos Fredrik IV. I Foréning med nysnævnte Chr. Sehested, der var Oversekretær i tyske Cancelli (o: Udenrigsminister), repræsenterede han en national Politik i Kongens Raad, i Modsætning til de mer eller mindre europæiske Strømninger, som iøvrigt gjorde sig gjældende ved Hoffet. De holdt begge paa Alliancen med Rusland, som de haabede skulde hjælpe Danmark til atter at faa de tabte svenske Provinser, Skåne, Halland, Blekinge og Båhuslän igjen, men heri mødte de begge Modstand fra Gehejmerraad *Joh. Georg Holsteins* Side, idet han nemlig var imod Déltagelsen i den store nordiske Krig (1709 til 1720), og siden ivrig førte Ordet for nærmest at støtte sig til England og rette Politikken mod Sverige derefter. Mellem disse to Partier stod Kongen længe vakkende, indtil han endelig bestemte sig for Krigen, hvortil ogsaa flere af Gejstligheden (f. Ex. Confessionarius, *Dr. Peder Jespersen*) i sine Prædikener paa det kraftigste havde animeret ham. Under sit Ophold i Dresden i 1709 (paa Tilbagereisen fra Italien) afsluttede Kongen derfor den 28. Juni en defensiv og offensiv Alliance med Kong August af Polen, Kurfyrste af Sachsen, (paa

dansk Side ved Gehejmerraaderne *Reventlow*, *Lentz* og *Wibe* og paa sachsisk-polsk Side ved Grev *Flemming* og Baronerne, Kammerpræsident *Waldemar Løvendal* og *Manteufel*). Russernes Iver var derimod — paa Grund af deres Sejer over Carl XII ved Pultava — kølnet af, hvilket ogsaa snart truede med at ville blive Tilfældet fra Kong Augusts Side. Paa Grund af denne sin polsk-russiske Politik maa Wibe høre meget ilde af *Andreas Højer* i hans *Fredrik IV.s Levnet****) og især af *N. D. Riegels* i Dennes «Udkast til Fjerde

*) I 1707 — og endnu i 1721 — udgjorde saavel Storkanslerens som Oversekretærens faste Løn 2000 Rdl., men den væsentligste Indtægt bestod i Sportler, der kunde løbe meget høit op. (Høiesterets Justitiarius var kun afønnnet med 1000 Rdl.)

**) Højer var nemlig indtil Partiskhed indtaget for Geh. raad *Joh. Holstein*, der i Kongens Raad ofte var en Modstander af *Wibe*, siger *Paludan-Müller* i «Dansk histor. Tidsskrift,» 5te Række, IV, Side 25.

Fredriks Historie efter Højer», K.havn 1795—1799.*) Saalédes siger Højer (i 1. Bind, Side 220 og ff.), at Wibe i Septbr. 1711 lod sig narre af (den sachsiske) Feldtmarschal Flemming til at slutte en Overénskomst om, hvorlédes Kongerne August og Fredrik skulde fordéle mellem sig det eventuelle svensk-tyske Bytte. Denne Overénskomst vilde blot have kommet til at gavne Kong August, hvorimod de Danmark tilsagte Fordéle var af den Beskaffenhed, at hverken England, Holland eller Frankrig nogensinde dertil vilde have givet sit Minde. Medens nu de to Konger laa udenfor det belejrede Stralsund, skikkede Kong Fredrik 1711, 22. Oktober *Wibe* og Baron *Schack* til Czar Peter, der var kommet tilbage fra Ukraine og nu agtede sig til Carlsbad. De skulde minde ham om de belovede Subsidier i Penge og Krigsfolk m. m. De traf ham i Krossen (i Schlesien). Han lovede Guld og grønne Skove, og vilde næste Aar komme og déltage i det pommerske Feldttog. I Grev Magnus Stenbocks Levnet, I, Side 392, i Noten, heder det: «Czaren har ladet forære hver af Gehejmeraaderne (o: de danske? — altsaa ogsaa Wibe? —) 1000 Dukater og en Ring, som er 1500 Daler værd.» Dette havde staaet i «en tilforladelig Gazette af dem, som Grev Wellingk hver Postdag fik fra Kjøbenhavn og sendte til Feldtmarskalken» (o: Stenbock), og Artiklen var datéret 6. Juni 1711. Czaren, der da laa i Ukraine under den udbrydende Krig med Tyrkiet, frygtede nemlig for, at Danmark vilde slutte Fred med Sverige, hvorved han vilde komme i en kritisk Stilling. Derfor fandt han det fornødent fremdeles at sikre sig Danmarks Venskab og Assistance. Samme Aar fik ogsaa Fredrik IV af Czaren 300,000 Rdl. i Subsidiepenge.

Efter den pommerske Krigs Ende (i 1715), der fik et for Carl XII ugunstigt Udfald, foretog Polen intet videre fiendtligt Skridt mod Sverige, der nu imidlertid vendte al sin Modstandskraft imod Danmark, hvis Konge derfor — endnu under Stralsunds Belejring, som

Statholder Ditlev Wibe (efter et Billede i Bergens Musæum).

*) Den ensidige, af Bitterhed og Hadskhed mod Kirken og alle højere Staaende opfyldte Riegels, om hvem N. M. Petersen i sin Literaturhistorie siger, at han besudlede Alt, han kom i Berørelse med, faar især i sidstnævnte Værks V, 2. Del, Side 66—67 sit Pas paaskrevet af flere, baade danske og tyske Historikere. En Prøve paa Riegels's ublue Skrivemaade om Wibe vil kunne læses noget længer her udenfor (paa Side 95 og 96).

han i Foréning med Kongen af Preussen personlig overvar — saa sig nødt til at slutte en ny Traktat med Czaren, hvilket — ligesom fast alle Traktaters Afslutning med Rusland og Polen — var Wibes Værk.*) Han smigrede sig nemlig stedse med Haabet om, at Danmark ved Ruslands Hjælp skulde faa sine tabte svenske Provinser igjen, men hvori han stedse mødte Modstand fra Geh.raad Holsteins Side, idet Denne paastod, at det ikke vilde blive godkjendt af Somagterne, ja end ikke af selve Rusland. Hvem der fik Ret, viste siden Historien. Imidlertid fik Wibe Elefantordenen 7. Januar 1716 for sin Afslutning af Traktaten, (til Greifswalde 6. Septbr. 1715). (Højer, I, Side 292—293.)

Czar Peters Venskab for Fredrik IV endte ellers allerede i 1716 med, at han — under Skin af at bringe ham 20,000 Mand Infanteri og 4000 Dragoner som Hjælpetropper mod Sverige — i dets Sted kom 17. Juli 1716 til Kjøbenhavn med 48 Galejer, og nogle Dage efter med 9 Krigsskibe, 2 Fregatter og mange Transportskibe. Istedetfor de stipulérede 20,000 Mand bragte han med sig over 40,000. Med denne store Magt laa han udenfor Kjøbenhavn, og trak Tiden for Landgangen i Skåne saa langt ud paa Høsten, indtil han fandt, at det blev for sént. Imidlertid laa han paa Rheden, loddede op allesteds og tænkte paa at overrumple Kjøbenhavn og Kronborg. Han vilde nemlig nu slutte Fred med Sverige. En engelsk Flaade, der skulde virke i Foréning med den danske og russiske imod Sverige, kom til Danmark; men der kom Intet ud af det Hele paa Grund af Czarens mer end tve-tydige Opførsel. Tilsidst maatte Kongen i Stilhed gribe til Forsvarsforanstaltninger for at sikre sin Person og Residens, og endelig den 26. Septbr. 1716 skriftlig anmode Czaren om at forføje sig bort, hvilket han da i en tilsyneladende venskabelig Afskedsvisit gjorde den 27. Oktober næstefter. Czarinden var ogsaa med ham. Dette var Enden paa Czarens Venskab for Danmark, hvorom Gehejmeraad Wibe især havde indgivet Kongen saa store Forhaabninger, men som kun paa det klareste viste, at Czaren — saa langt fra at skaffe ham de tabte Landsdële tilbage — meget mere havde isinde at skille ham baade ved Scepter og Rige, eller idetmindste tilvende sig Sundet og derigjennem den hele Østersø, — siger Højer, I, Side 292 og 315 til 318.***)

*) Derfor kalder ogsaa Czaren Ditlev Wibe: «vor oprigtige Ven.» (Se Prof. Edv. Holm: «Studier til den store nordiske Krigs Historie» i «Dansk historisk Tidsskrift», 5. Række, III, Side 20.)

**) Som senere Statholder i Norge maatte ogsaa Wibe endnu i 1725 og 26 være paa sin Post imod Russernes fordægtige Sondéring paa forskjellige Steder langs Norges Kyster. Saaledes skriver han i de Aar til Følgende:

- a. den 10. Juli 1725 til Stiftamtmand Undal i Bergen, med Anmodning om «at observere, hvad en Ryssisk Skipper ved Navn Iwan Michaylof foretager sig, — om hand der i Havnene indkommer».
- b. den 5. Januar 1726 til Amtmanden i Nordland, Justitsraad Schjelderup. Skrivelsen lyder saaledes: «Mangfoldig tak for hans gode Gratulation for mig til dette Aar, udi hvilket ieg og hiertelig «ønsker ham ald den Lykke og Velsignelse, hand selv af den allerhøyeste udbeder sig.

«Ellers vilde Hr. Justitz Raad behage at underrette mig, om (hvorvidt) den Muschovitter, som «hand for nogen tid siden meldte om, endnu opholder sig i Nord Land, og om hand agter der i «Vinter at forblive, samt hvad hand foretager sig i en eller anden maade, og om hand skulde «drive nogen Handling i Landet imod Hs. Kongl. Mayestæts allernaadigste Ordres og Foranstaltninger, dependerer det af hvad Hr. Justitz Raad anordner til at hindre ham derudi. Jeg for«bliver» o. s. v.

- c. den 2. Febr. 1726 til Generalmajor Budde. Det Meste af Skrivelsen vedkommer — foruden Generalmonstringerne — tillige Forbud imod at lade den svenske Oberst Svinhufvud faa kjøbt 2 Heste fra Norge, hvilken Dél af Skrivelsen skal blive anført længer ude (under «Stutterikommis-sionen»). Skrivelsen ender som følger:

«For den mig givne communication om det Muscovitiske Fartoye, som udi Forsund (?: Fosen?) «er indkommen, takker ieg tjenstlig, og har ieg derom med denne dags Post skreved ned til Kjøben-havn. «Jeg er» o. s. v.

- d. den 29. Juli 1726 til Amtmanden i Smaalene, Konferensraad Werenskiold «om et Ryssisk Orlogs Skib». Den lyder saaledes: «Jeg takker tjenstlig for den mig givne communication om «det Rysiske orlogs Skibs indløbelse udi Larkullen, som mig og forhen var bekendt; men derom

ANDET KAPITEL.

Forskjellige Domme om Ditlev Wibes Politik og Personlighed.

§ 1.

Som Prøve paa Riegels's Skrivemaade kan her anføres Følgende af hans ovencitérede Verks 2den Dél, hvor det Side 123—124 (for Aaret 1717) heder:

«Endnu syntes Geheimeraad Wibe, der i forrige Aar var bleven Ridder af Elephanten, «at være i rolig Besiddelse af Friderichs Yndest: hans Svoger, Ceremonimester *Lerche*, bliver «Geheimeraad; hans Fiende, Geheimeraad *Chr. Lente*, bliver i dette Aar Stiftamtmand i Fyhn, «altsaa ikke mere i Nærværelsen for at skade Wibe. *Løvenørn* og han kunde ikke være «uenige, da de vare begge eenlige unge Træer imellem hine moesbegroede store Stamtræer, «og havde ikke Læe under saa vældige store Toppe, hvorunder alt ungt adeligt Æt opvoxte. «Dog begyndte man at formode, at Wibe maatte tabe noget af den uindskrænkede Fortrolig- «hed, han nød hos Friderich, da hans Ven, Geh.raad *Eichsted*, forlod Hoffet og blev Amtmand «over Friderichsborg og Cronborg Amter, under Paaskud, at han bedst kunde holde Rytter- «Districtet der i Gang. Dernæst vare alle fremmede Magter misfornøiede med Wibe, baade «de, som vare Danmarks Venner og de, som vare dets Fiender. Alle klage de eenstemmigen «over hans hovmodige og uhøflige Maade at underhandle paa;*) alle give de ham Skyld for, «at han overtalede Friderich til overilende Foretagender imod fremmede Magter. Saaledes «klager Holland, at dem uden Aarsag borttoges Skibe; at deres og Englands Breve ei «maatte, uden at aabnes, gaae fra Sverrig igiennem Dannemark; at han lod skrive et for «Keiserens Ære fornærmende Indlæg til Rigsdagen; at han lod den uskyldige hessen-casselske «General *Ranck* anholde, uagtet han med lovlig Reisepas var forsynet. Endelig lod han «Kong Friderich paa Skingrunde fratage Hamburgerne tvende rigt ladte Handelsskibe; og «saaledes paa ingen Maade gjorde Mellemlhandlingerne imellem Dannemark og de andre «Hoffer venskabelige og behagelige. Kong Friderich kunde let keedes ved disse Ubehagelig- «heder, helst han lod sig alle Hoffernes Breve og Indlæg til ham forelæse. Hertil kom, at «alle de vigtige Seire og Lande, Wibe havde lovet Friderich af Landgangen paa Skaane i «Forening med Russen, havde endt sig med Vanære, Tidsspilde og Tab for Kong Friderich. «Omsider var det umueligt, at Wibe kunde være elsket af Adelen, siden han ved Post- «controlleur *Erlands* Hiælp aabnede alle Breve, og stedse nærrede Friderichs Mistænkelighed «(sic) med hemmelige Angivelser. Ja endog de ringere Stænder maatte hade ham, hvis han «mægtigen drev paa Forordningernes Udgivelse, der forbød Undersaatterne at søge deres Ret «andensteds end igiennem Collegiernes Vælde, der saa sielden saae Tingene igiennem Upartisk-

---

«er ei andet at foranstalte, end at der noie maatte observeres, hvad deres forehavende er, enten «ved at practicere sig til at opnaale Havnene og grundene, eller i andre maader, som ieg «Tienstligen vil have recommanderet Hr. Conferentz Raad, at der paa det noieste maatte paapasses; «og hvorlænge de sig her opholder, samt naar de afseiler, og hvad de imidlertid haver foretaget «sig, vil ieg udbede mig Hoitærede Hr. Conf. Raads gode underretning om.»
e. den 2. Novbr. 1726 til Rentekammeret, «ang. Relationen om et til Tromsoen indløben Ryssisk Skib», lyder saa:

«Fra det Tydske Cancellie (o: Udenrigsministeriet) er mig ei tilsendt de Hoitærede Herrers «Forestilling med paafulgte Hs. K. M.'s allernaadigste Resolution *in originali* angaaende det til «Tromsoe Fogderie *in Ao 1715 (sic)* indløbne Ryssiske Skib, men alleene *Copie* deraf ved en «kg. allernaad. Befaling af 30. Martii indeværende aar, hvorfor ieg ei, efter de Hoitærede Herrers «Skrivelse af 26. October nestafvig, kand tilsende dem samme *in originali*, men, om de skulde «forlange den mig tilsendte *Copie*, skal samme dennem straxen blive tilsendt af mig, som» o. s. v.

*) Hvor mon Riegels har *det* fra?

«heds og oplyst Fornufts Glas. Wibes Forretninger formindskedes, da Landkrigen dette Aar ikke var af Betydenhed.»

Videre heder det hos Riegels (i samme 2. Dél, Side 307—309, hvor han taler om «Rettens Pleie, Videnskaberne, Tidens Smag») saaledes som følger:

«I Regjeringens Gang eller Rettens Pleie kunde vi med Rette kalde disse 10 Aar den «Wibeske Alder. Da Geh.raad Wibe var umistelig for Kong Friderich; den Vanemagt, han «havde fra første Ungdom af faaet over Friderich, kunde intet dæmpe. Baade Friderich og «Wibe havde deelt Modgang sammen i deres første unge Aar; Wibes Ærlighed kunde Friderich «forlade sig paa, hans Flittighed kunde han ikke andet end elske; ingen Familie havde Wibe, «intet egenlystigt af Betydenhed forraadte ham, saa Friderich gjorde vel i at betroe sig til «denne danske Mand, helst han ikke fik at see Wibes Egensindighed og Ærgierrighed. Der- «imod aflagde han med hemmelige Angivelser dagligen Beviser for Kongen paa sin Ærlighed, «og hialp Friderich ærligen til ikke ganske at hænge af den Holstenske Adels Indflydelse. «Thi i at bedømme Regjeringens Gang under fjerde Friderich, maae man aldrig lade af Sigte «den Giæring, disse tvende Partie-Aander, den holsteenske Adels Aand og den danske stedse «foraarsagede imellem Friderichs Raadgivere, den første vilde Dannemarks Afhængighed af «Sverrig igiennem Hertugen af Holsteens Flor og Vælde; den anden vilde Holsteens Afhængig- «hed under Danmark, og derfor Sverrigs Ydmygelse. Geheimeraaderne *Holstein, Wibe,* «*Sehested* og *Krabbe* vare ganske dansksindede. General *Reventlou, Carl Ahlefeldt, Blohne,* «*Lenthe* og Dronning *Lovise* ønskede alle mere eller mindre den holsteenske Adels Uafhængig- «hed af Danmark. Men hos Kongen blottede de ikke disse hemmelige Hensigter.

«Maaske den ene, *Wibe*, som uadelig, uden Familieforbindelse,*) haver ganske aabnet «denne Plan for Kong Friderich. I hvilke af Planer der end vare den herskende, saa blev «dog Kongen i Danmark Adelens Konge; thi denne gav ham sit Statsraad, sine daglige «Omgangsvener, kort, hans Sandser og Begreber. Begge vilde de nok — for at tale med «Hof-Paddehatten *Gabels* Ord: passe paa, at de ringere Stænder bleve holdte som Under- «saattere og Slaver, fra hvilke al Uorden og Oprør haver sin Oprindelse.

«Hvormed Wibe, ei bekjendt som nogen vellystig Mand, holdt sig saa fast hos Kong «Friderich, at hverken Friller, Adspredelses Venner, end ikke Modgang, som en Følge af «Wibes Raad, kunde berøve ham Friderichs Fortroelighed i fulde tive Aar, haver Historien «kastet et Slør over; dette kan vi ene see, at *Anna Sophias* otte Aars oprigtige Kierlighed «overvandt Friderichs Trang til Wibe, saa han kunde undvære hans Veiledning.

«I vores nærværende Tidsrum var Wibe unægtelig den Minister, Kong Friderich helst «fulgte. *Sehested* og *Krabbe* vare ligesom *Eichsted* kuns Wibes Handtlangere. De tvende første «bestyrede de løbende Sager i Kongens Fraværelse, imedens at Wibe var uadskillelig fra «Kongen. Det var dog langt fra, at Wibe eller nogen under fjerde Friderich kunde fortiene «Navn af saadanne enevældige Ministre, som Danmark og Engelland siden have adlydet i «en Moltke, Schulin og Pitt.

«Kongen besluttede og befalede meget, som Wibe aldées intet vidste af; Ja alle Sager «næsten af nogen Vigtighed, bleve af Kong Friderich selv giennemseete i hans Kabinet, og «her ekstraherede af hans (Kabinetssekretær) *Lüders*, og da den af Kongen paategnede Be- «slutning tilstillet Over-Secretairerne og siden Storcanzleren til Udfærdigelse. Kongens Cabinet «var Middelpunktet for al Regjering.»

Side 994 i samme Verk siger fremdées Riegels (hvor han taler om «de danske Ministres Feil», forsaavidt de tilraadte Kongen at begynde den 10aarige Krig mod Sverige, for at faa de tabte Provindser og dermed tillige Herredømmet i Øresund igjen, istedetfor at de af

*) At hans Svoger, Vincent Lerehe, blev Geheimeraad 1717, Ridder af Dannebrog 1709, og var blot Ceremonimester og Ordenssecretair, beviser langtfra ikke, at Wibes Familie skulde sættes i de vigtigste Embeder, og at Wibe var enevældig Minister. (Riegels's Bemærkning.)

al Magt skulde have fraraadet ham at tænke paa noget, som de burde have vidst, at de større Magter aldrig vilde give sit Minde til):

«Dette burde Dannemarks Ministre have forestillet deres Konge, og som en *Holstein*, «en *Lente* hellere have taget deres Afskeed, om de havde sagt deres Mening, end med en *Wibe* «raade Kong Friderich til at tiltvinge sig umuelige Ting. Wibe burde have indseet, at Øre-«sundet tilhører hele Europa og ikke nogen enkelt Magt, og dette kunde Historien have lært «disse indbildte (*sic*) Ministre, hvis Egensindighed gjelder yppermere end Viisdom.»

§ 2.

Som en behagelig Modsætning til ovenstaaende Skandskrift af Riegels tillader jeg mig her nedenfor at meddèle, hvorlédes Professor Edv. *Holm* i sit nyeste Verk: «Danmark-Norges Historie i Fredrik IV.s sidste ti Regeringsaar», Kb.havn 1890, omtaler og bedømmer *Wibe* (og *Sehested*).

Efter først (paa Side 28—29) at have fremhævet, hvorlédes der strax efter Fredsslutningen til Fredriksborg 3. Juli 1720 fra dansk Side — vistnok mest af Klogskabshensyn — yttrede sig Symptomer paa Tilnærmelse til Sverige gennem Udtalelser af flere af Danmark-Norges mest fremtrædende militære Befalingsmænd (saasom Tordenskjold, Admiral Raben, Løvenørn) gjør han tillige opmærksom paa, at Wibe — ihvor ivrig en Talsmand han end stødse havde været for Alliance med Rusland — dog nu laante villigt Øre til den svenske Gesandt i Kjøbenhavn, *Adlerfelts* Udtalelser om Ønskeligheden af, at Danmark-Norge indgik et Forsvars- og Angrebs-Forbund med Sverige — og det som et Værn imod Rusland; men han tilføjede dog, at man maatte vente, indtil der var sluttet Fred mellem Sverige og Czaren,*) da man ikke kunde indlade sig paa en Krig med Denne.

Af samme Forfatters Bedømmelse af Wibes Person og Politik nogle Blade længer ud i Skriftet (Side 51—55 med tilføjede Henvisninger) meddèles her et Uddrag, hvoraf man vil sé, at denne anseede Historiker bedømmer Wibe paa en ganske anderledes smuk og anerkjendende Maade, end vore øvrige historiske Forfattere hidtil have gjort, af hvilke Nogle ikke har vidst alt det Onde, de skulde sige om ham, medens de Øvrige har tiet ham ihjel.

Professor *Holm* begynder da (Side 51) med at fremhæve, at baade Wibe og *Sehested* — som danskfødte Mænd — havde hyldet den krigerske Politik, (hvorved de nemlig haabede at gjenvinde for Danmark de tabte skaanske Provinser) — ihvor unaturligt det mellem Danmark-Norge og Sverige i det 17de Aarhundrede herskende gjensidige Nationalhad end i og for sig maatte være —, men saalænge *Carl XII* vedblev at ophidse Hertugen af *Gottorp* imod Danmark, kunde der aldrig — mente de — blive Tale om nogen Fred med Sverige. De to Herrers Kolleger i Konseljet, nemlig *Lente*, *J. G. Holstein* og *U. A. Holstein-Holsteinborg* — Alle tyskfødte —, var af den stikmodsatte Mening og holdt paa Tilslutning til *England-Hannover*, hvis Konge, *Georg I*, var en Dødsfiende af *Czar Peter*. Denne indre Strid i Konseljet maatte naturligviis virke uheldigt paa Statens Holdning i Krigens sidste Aar, og Kongen stod længe vakkende, inden han tilsidst sluttede sig til *England*, «og for saa vidt fjærnedede sig fra *Wibe* og *Sehestedt*». Han kunde dog ikke skille sig fra dem, førend *Hyldingspørgsmaalet* i *Slesvig* var afgjort, «men hermed var ogsaa disse to Mænds politiske Rolle udspillet. Faa Maaneder efter blev de fjærnedede fra *Konseillet*», og Kongen maatte da selvfølgelig tage de Mænd til *Ministre*, «der tidligere afgjort havde taget Ordet for en Tilslutning til *England*». (Her tilføjer *Prof. Holm* i en Note, at *Lord Carteret*, «den højt-begavede engelske Statsmand, der havde spillet en Hovedrolle ved *Fredsunderhandlingerne*» i *Fredriksborg*, skrev i en *Dépêche*, han desangaaende sendte sin Regjering, at *Wibe* — lige-

*) Denne Fred sluttedes 30. Aug. 1721 til Nystad i Finland.

som *Løvenørn* — ved denne Lejlighed havde givet Kongen «*very wise and very honest advice*». Dette — siger Holm — «tyder paa, at Vibe, da han saa, at Fredsslutningen var nødvendig «under Englands Mægling, har fraraadet at gjøre Vanskeligheder om lidet sigende Enkeltheder. «Men det kuldkaster ikke den Kjendsgjerning, at det var *Holsteinerne*, — ikke *Vibe* —, der «havde stræbt at drage Kongen bort fra Czaren og over paa Englands Side.»)

Ved Personalforandringen — siger Holm — vandt Konseljet naturligviis i Sammenhold; «men om det — selv bortset fra det nationale Spørgsmaal — ellers vandt, er tvivlsomt.»

«Idetmindste var Vibe sikkert en mere begavet Mand, end den nye Storkansler *). Han «var født 1670 og en Søn af Michael Vibe, der under Christian V havde beklædt en lignende «Stilling som den, Sønnen senere indtog, nemlig staaet i Spidsen for Danske Cancelli. Alle-rede som Barn var Ditlev Vibe bleven knyttet nøje til den med ham næsten jævnaldrende «Fredrik IV, i Aaret 1699 havde han faaet Oversekretærpladsen i Cancelliet, og fra 1708 «havde han havt Sæde i Konseillet. I sine yngre Aar omtales han af en Samtidig **), der «jævnlig traf sammen med ham, som en «forslagen Politicus, der mere holdt af at lægge «Mærke til, hvad andre sagde, end af selv at udtale sig», og tillige som en lærd Mand. «Det tyder paa videnskabelige Interesser hos ham, at han samlede sig et fortrinligt Bibliothek, «og at han holdt af at sysle med de gamle Sprog. Han kunde f. Ex. finde Morskab i en-«gang, da Sehestedt paa Latin havde tilskrevet ham om Ubehageligheder, han havde døjet «paa en Rejse til Fyen, da at svare herpaa i et Brev paa Græsk. ***) Forøvrigt synes han, «der aldrig giftede sig, at have været en munter Selskabsbroder og at have holdt meget af «et godt Bord. Hans Portrætter vise, at hans Ansigt havde et jovialt Udtryk, men tillige, «at han havde kloge Øjne. Det vidner heldig for ham som Personlighed, at en Mand som «*Løvenørn* stedse bevarede baade Højagtelse og Venskab for ham.» (Her citéer Holm i en Note *Løvenørns* Udtryk om Wibe i et Brev fra 1728, hvor det heder :

«Denne Mands Troskab er ligesaa stor som hans Dygtighed, og jeg indestaar for begge Dele») «og i Kredse, hvor det følgende Ministerium blev stærkt kritiseret, blev *han* (Wibe) for det meste rosende omtalt.»

Fremdeles siger Holm her i en Note: «Det heder f. Ex. om Vibe i den tidligere nævnte «*Mémoire* af den franske Legationssekretær *Perteville*: Han gjælder for at være højsindet «og rundhaandet; han ejer ikke andet end, hvad han faar af sin Konge. Han bruger alle «sine Indtægter og bryder sig ikke om at samle Penge. Det er ogsaa derfor, at han har «afslaaet de fordelagtige Ægteskabstilbud, der have været gjorte ham. Man siger, at han «har et aabent og glad Sind og fører en behagelig Samtale. Han er en meget erfaren «Embedsmand. — Den franske Minister i Kjøbenhavn, *Camilly*, der forøvrigt aldrig havde «havt med ham at gjøre, har snart omtalt ham som en Mand med middelmaadige Talenter «(se J. Møller: «*Mnemosyne*», 3. Bd., XVI), snart som en duelig Mand, men som den, der «stod stivt paa sine Meninger og havde gode Tanker om sine egne Fortjenester (Depecher). «Den franske Regering opfattede ham som en dygtig Mand. (Dépêche fra den dansk-norske «Legationssekretær i Paris, *Lafrenz*, 26. Febr. 1728.) Karakteristisk er det i engelske Dé-«pêcher jævnlig at se Frygt blive udtalt for, at han skulde komme til Kjøbenhavn og faa «Indflydelse igjen. †)

*) Grev U. A. Holstein-Holsteinborg blev 20. Juni 1721 Storkansler.

**) Denne «Samtidige» var Joh. Chr. Wolffen. (Se længer her udenfor.)

***) Som et Tegn paa Wibes videnskabelige Interesser kan jeg vel ogsaa anføre hans Iver for at faa fat i Katalogen over den i Marts 1731 afdøde Amtmand Berghs efterladte Boger og forskjellige Slags Mineralier m. m., hvorom han henvendte sig til Cancelli raad Leopoldus d. Æ. i flere Breve, hvilke skulde blive gjengivne her længer udenfor. (Nærværende Udgiver).

†) «Aarsagen til, at den engelske Regjering endnu mindedes Vibe og frygtede for, at han skulde gjen-vinde sin Indflydelse hos Fredrik IV, var, at baade England og Frankrig netop nu, under de truende

«Uagtet han under den store nordiske Krig var Talsmand for en dristig Politik, bliver «det fra flere Sider omtalt, at han var forsigtig indtil Ængstelighed. For saa vidt denne «Dom udtales af udenlandske Statsmænd, behøver den ikke at sige mere, end at de ikke «fandt ham ivrig nok for den Politik, de ønskede ført fra dansk Side; men det er dog sand- «synligt, at han som Personlighed mere har gjort Indtryk af noget beregnende, end af at høre «til de hensynsløst energiske Karakterer.» (Hertil knytter Prof. Holm følgende Note: «Se «*Neues Archiv für sachs. Geschichte und Alterthumskunde*, 2. Bd. 1881, Heinrich Friederich Graf «*von Friesen* af O. v. Schimpff, Side 140 ff., hvor den saxiske ledende Minister, Grev *Flemming*, «udtaler om Wibe, at han af alle Fredrik IV.s Ministre er «der gescheidteste aber überaus «ängstlich». Den russiske Ambassadør *Dolgoruki* kalder ham i en Depeche til Czar Peter fra «Begyndelsen af 1718 ligefrem en Kujon. Naar *Jens Møller* i *Mnemosyne*, I, 395 mener at «kunne feje Vibe af blot som *Epikuræer* og *Routinier*, har han intet at kunne anføre som «Støtte for denne Dom. Efterat han var bleven sendt til Norge, gjorde han aldrig mere «noget Forsøg paa at blive andet end Statholder der. Han synes at have fundet Behag i «det rolige, om end tillige virksomme Liv i Kristiania, og da det i 1728 blev tilbudt ham «at gaa som Ambassadør til Frankrig og at repræsentere Staten ved Kongressen i *Soissons*, «sagde han Nej.*) (Hans gamle Uven, Storkansleren — siger Prof. Holm i Noten — havde

Krigsaspekter, ønskede at vinde den danske Regjering for deres Parti og forebygge, at den skulde kaste sig i Ruslands Arme. De fik derfor, efter adskillige Omsvøb, en Forbundstraktat istand med Danmark (afsluttet i Kjøbenhavn 16. Apr. 1727), gaaende ud paa at forsvare Danmark mod Forsøg paa at fragte det Slesvig m. m. og indeholdende tillige Aftale om gjensidig Understøttelse i Penge og Folk i paakommende Tilfælde. Ved disse Underhandlinger mødte fra engelsk Side Englands Gesandt i Kjøbenhavn, Lord Glenorchy.» Da det saa i Decbr. 1726 hedte, «at Vibe havde faaet Til- ladelse til at komme til Kjøbenhavn, blev — siger Holm i 10. Kapittel i en Note — Glenorchy hed om Ørene, Men hans Ængstelse tabte sig snart, «da han i en Depeche af 31. Decbr. 1726 kunde indberette til sin Regjering, at Vibe havde faaet Ordre til at opsætte sin Rejse.» I denne Permissionsnegtelse troede Wibe (ifølge Chr. Bruuns «*Fredrik Rosstgaard og hans Samtid*», II, S. 320, Noten) at se et Tegn paa Kongens Unaade, og udtalte sig derom i et Brev til Kongen, som imidlertid den 29. Marts 1727 forsikkrede ham om, at Dette ikke var Tilfældet, da Kongen regnede ham blandt sine tro Tjenere, men kunde ikke — navnlig paa denne Aarstid — undvære hans Nærværelse i Norge.

*) Til paa Danmarks Vegne at møde ved denne Kongres, der traadte sammen i Soissons 14. Juni 1728 og hvorved en almindelig europæisk Fred afsluttedes og hvor tillige Fredrik IV.s Strid med Holsten-Gottorp ordnedes, blev Wibe proponeret, men han undskyldte sig (ifølge Carl Deichmanns Manuskript) med, «at han ikke kunde fremstille sig uden en Stok i Haanden formedelst Svaghed i Benene, men rettere fordi hans Pung ikke tillod ham det, og tillige de Fleste havde gjerne declineret (∴ afslaaet) det. Endelig maatte Gehejmeraad Sehested deran.»

I Anledning af denne Kongres, hvor baade Frankrig og England havde opfordret Fredrik IV til ogsaa at lade sig repræsentere, tillader jeg mig her fremdeles at anføre Noget af hvad Prof. Edv. Holm i sit ofte citerede Verk, Side 193—194 herom ytrer. Han beretter først, at det franske Hof samtidig med Opfordringen til Fredr. IV om at deltage i Kongressen, havde givet sin Udsending hos Regjeringen i Kjøbenhavn *Ambassadørs* Rang, «med Fordring paa, at der blev gjort Gjengjæld fra dansk-norsk «Side ved Afsendelsen af en Diplomat derfra til Frankrige med samme høje Rang. Det blev nødven- «digt at sende en Mand derhen, der baade var fornem og dygtig; thi det var en Selvfølge, at den, «der blev Ambassadør i Frankrig, ogsaa kom til at repræsentere Staten ved Kongressen. At finde en «saadan, var ikke let, især da det maatte være en Mand, der tillige havde Formue. Den paaholdne «Fredrik IV var lidet stemat for at give mange Penge ud til en kostbar Ambassade. Først var det «Tanken at sende Vibe derved, men han vilde ikke bort fra sit Statholderskab i Norge. Saa faldt «Valget paa Kristian Sehestedt, der dengang var Stiftamtmand i Fyen. Han krympede sig af økono- «miske Grunde stærkt ved at gaa ind derpaa, men gav tilsidst sit Samtykke.

«Det er — siger Holm fremdeles — værdt at lægge Mærke til, hvem det var, Fredrik IV ved «denne Lejlighed henvendte sig til. Det var de tvende styrtede Ministre fra 1721, og Sehestedt havde «oven i Kjøbet den uheldige Egenskab at høre til den af Kongen saa forhadte danske Adel. Fredrik «IV viste her som oftere, at han ingenlunde havde tabt sin Tillid til disse to Mænd; men aabenbart «har han ogsaa særlig ønsket en af dem, fordi ingen, bedre end de, kjendte Forviklingerne med Gottorp

«forudsagt den franske Ambassadør, at han (o: Vibe) vilde svare saaledes; han mente, at «Vibe ikke vilde vove noget, da han kunde leve som han vilde, i sin Stilling i Norge som «Vicekonge og vilde være bange for, at Kongen, hvis han forlod denne Plads, skulde give den «til en anden. [Depêche fra Camilly af 6. Januar 1728.] Imidlertid havde Vibe dog, som «tidligere nævnt, vovet sin Ministerstilling, da han bekæmpede Anna Sophies Giftermaal.»)

Saa langt Professor Holm, der paa en smuk Maade har indfriet det Løfte, han ved sin Nærværelse her i Christiania i Juli 1890 gav nærværende Udgiver om i sit da snart udkommende Verk: «Danmark-Norges Historie fra 1720» at rehabilitere Ditlev Wibes bagtalte — eller ialfald halvt udviskede — Minde.

TREDIE KAPITEL.

§ 1.

D. Wibe og Magnus, Greve Stenbock.

I det blodige Slag ved Gadebusch i Mecklenburg 1712, 20. Decbr. saa man Wibe i Kongens Følge. Dette for de Danske ulykkelige Slag blev dog i sine Følger heldigt for Danmark, idet *Stenbock* nemlig — trængt af de Alliérede — rykkede ind i Holsten, hvor han plettede sin Krigerære ved 1713, Nat til 9. Januar at opbrænde den aabne Stad *Altona*, og lagde sig ind i Fæstningen Tønning, hvilket havde til Følge, at Kong Fredrik, ved Patent af 13. Marts 1713, tog de gottorpske Lande i Besiddelse. Saaledes blev det holsten-gottorpske Huus straffet for det fiendtlige Forhold, hvori det gennem 4 Generationer havde stillet sig til det Rige og det Kongehuus, hvorfra det var udgaaet, og dets Andél af Slesvig kom i bestandig Forbindelse med den kongelige Dél af Hertugdømmet og det øvrige Danmark som et, ifølge Krigens Ret, lovlig erobret Land. Til ovenmeldte grusomme Afbrændelse af Altona blev *Stenbock* (i November 1712) opmuntret af den rænkefulde svenske kongelige Raad, fhv. Generalguvernør i Bremen, Greve *Mauritz Wellingk*.*) Til Retfærdiggjørelse for denne sin

«fra den tidligere Del af hans Regering eller de Forhandlinger, der havde fort til Udstedelsen af «den engelske og den franske Garanti 1720 for Slesvigs Besiddelse.»

Cancelleraad Carl Deichmann beretter etsyeds i sit nyssnævnte (paa Universitetsbibliotheket opbevarede) Manuskript, at Frankrig ved Traktaten til Soissons for første Gang tilstod Danmarks Konge Tittel af «Majestet», som allerede forlængst var tilstaaet Kongen af Sverig samt ligeledes (ved den utrechtse Fred) Kongen af Preussen, hvilket Sidste især gik Danmark meget nær, da Preussen er et saameget yngre Kongerige, end Danmark. Kammerherre Wedderkop skal have udvirket dette for Danmark, saa at man fra den Tid af gjensidig tilstod hinanden denne Tittel. Grev Chamilly gik til Kb.havn — siger Deichmann — og Grev Plélo kom 1729 did som Ambassadør, da Sehested fremdeles forblev ved det franske Hof indtil 1732; men det varede længe, førend Comtesse Plélo blev tilstaaet Audiens, af den Grund, at «Madame Sehested endnu ikke havde gjort Cour, formedelst at hende ikke blev præsenteret Tabouretter som andre Ambassadricer. Aarsagen veed jeg ikke. Endelig da dette var bleven afgjort, blev Comtesse Plélo tilstedt Audiens 1729».

*) Af Frygt for, at hans grusomme Forehavende (at afbrænde Altona) vilde vække almindelig Afsky, — hvilket det da ogsaa gjorde hele Tyskland over — opsatte Grev *Stenbock* Dagen for Branden en Beretning i Form af et Brev, men da Grev *Wellingk* ikke fandt dette fyldestgjørende, sendte han Feldtmarschallen næste Dag Udkaast til et andet Brev, stilet til den danske Konge. Strax efter fandt han det imidlertid raadeligere at adressere dette Brev til Gehejmerraad *Wibe*. Dette syntes ikke *Stenbock* om, og skal han for sine Venner have beklaget sig over, at han var bleven sat under Grev *Wellingks* Formynderskab, men — for ikke at stode ham for Hovedet — lod han Brevet afgaa til *Wibe*, hvilket imidlertid havde til Følge, at Kongen fra den Dag af aldrig mere egenhændigt underskrev noget Brev til *Stenbock*, men en Gehejmerraad gjorde det paa Kongens Bemyndigelse. Dette gik *Stenbock* meget nær, da han heri saa et Slags Ringeaet baade mod sin egen Person og mod sin Konge. (Se Grev *Stenbocks* Levnet, II, Side 416—417.)

Udaad skrev Stenbock 10. Januar s. A. fra Pinneberg Gehejmerraad Wibe et Brev til, der findes i hans, af Nils Prahl paa Dansk oversatte Levnet, II, Side 628 (ligesom det ogsaa findes paa Tysk i «Europäische Fama», 140. Theil, Side 638—639) og lyder i Oversættelse som følger:

«Det er mig meget ukjært, at jeg har fundet mig nødsaget til at ødelægge Staden «Altona, thi Krigsraison og en uundgaaelig Nødvendighed har udfordret det, endskjønt jeg «ikke var sindet at ligne de imod min Konge og Herre forbundne Fiender. Idetmindste kan «jeg forsikre Deres Excellence, at mange af min Konges Landskabers Ruining og de derudi «udovede Grusomheder ikke, uden i yderste Nødsfald, skulde bringe mig til at lade Hs. «danske Majestæts Undersaatter undgjælde sligt. I dette oprigtige Forsæt har jeg troet, at «jeg hos Deres Exell. burde rekommandere en Præcaution, som er uundgaaelig nødvendig «at tage med Hs. Czariske Majestæts Tropper, nemlig at de, — naar de engang trække ud «fra Pommern — ikke maa (som de allerede andensteds have gjort) lægge Alting i Aske efter «sig og efterlade de fattige Indvaanere en græsselig Afmindelse, som de aldrig uden Gysen «kunne beskue. Kongen, Deres Herre, vil lettelig for sine egne Undersaatters Bedstes Skyld «kunne komme overéns herom med Hs. Czariske Majestæt, thi ellers vil jeg ikke kunne undgaa «— skjønt mod min Villie — at bruge Repressalier i Hs. Danske Majestæts Lande og der «ligeledes lade ødelægge saamange Stæder og Byer, som de russiske Tropper have opbrændt «ved deres Bortmarsch fra Poimern.

«Iovrigt beder jeg M. H. tillade mig den Ære med megen Højagtelse at være o. s. v.

M. Stenbock.»

Grev Stenbock blev, efterat han 16. Mai 1713 *) havde maattet overgive sig med sin hele Hær (11,000 Mand) ved Tønning til Kong Fredrik IV, ført til Kjøbenhavn, hvor han først fik en egen Gaard at bo i og behandledes med stor Mildhed og Forekommenhed, men da han ansaa det som et Brudd paa Vilkaarene ved Overgivelsen, at man saaledes vedblev at holde ham fangen, kunde han ikke afholde sig fra mistænkelig Brevvexling med Danmarks Fiender, hvilket opdagedes af en snedig Postmester i Kjøbenhavn, Overpostkontrollør *Erlund*, **) der «med opværende Træskhed havde gjennemtrængt hans Brevhemmeligheder», siger F. Barfod i «Fortællinger af Fædrelandets Historie», 3. Udgave, II, Kb.havn 1869, Side 249—250, hvorfor Stenbock 1714, 27. Novbr. blev indsat i Kjøbenhavns Kastell, hvor han døde 1717, 23. Febr.

*) Nogle Dage før 16. Mai 1713 indfandt Stenbock sig i det strax udenfor Tønningen beliggende Høyerswort, hvor Kongen af Danmark da havde sit Kvarter, for der at blive enig med ham om Kapitulationsbetingelserne. Kongen lod sig imidlertid ikke tilsyne, saa Stenbock maatte konferere med de 3 allierede Magters Representanter. Disse var; paa dansk Side: den berømte Carl Rudolf, Hertug af Würtemberg som Generalissimus over det danske Corps og hans Næstkommanderende, General Jobst v. Scholten samt Gehejmerraaderne Wibe og Holstein; paa russisk Side: Fyrst Mentzikof som Generalissimus og Kammerherrerne Dolgoruki og Repnin; og paa sachsisk Side: Generalfeldtmarschal, Grev Flemming. Selve Kapitulationen afsluttedes i det nærliggende Oldenswort d. 16. Mai og undertegnedes blot af 5 svenske og 6 danske Generaler, af hvilke sidste dog hverken Hertugen af Würtemberg eller General v. Scholten var. (Se Stenbocks Levnet, III, Side 76, 86 og 87, samt «Europ. Fama», 145. Theil, Side 45.)

Stenbock opholdtes imidlertid længe med tomme Løfter og Udflugter fra dansk Side m. H. t. Fangernes Forplejning og Udveksling, og henvendte sig forgjæves baade til Kongen og til Wibe og Sehested, hvorom Adskilligt kan læses i hans Levnet, III, Side 165 og langt udigjennem.

**) Om denne Overpostkontrollør Erlund kan læses nærmere i Fredrik Rostgaards Liv og Levnet, af Chr. Bruun, I, Kb.havn 1870, Side 170—171, hvor der navnlig berettes, at «Gehejmerraad Wibe modtog Indberetninger fra ham og hans Opdagelser, som var af politisk Vigtighed», og endvidere paaminde ham om at holde et vaagent Øje med den fangne Grev Stenbocks Correspondance.

§ 2.

Wibe bliver Amtmand i Gottorp.

1714 var Ditlev Wibe, tilligemed Gehejmeraad Otto *Krabbe*, Commissarius i den s. A. den 27. Februar afdøde Enkedronning Charlotte Amalias Bo.

Samme Aar blev han ogsaa Amtmand i det Slesvigske Amt *Gottorp*. Kongen af Danmark havde nemlig — paa Grund af den hertugelige Regjérings og Baron Gørtz's Troløshed ved i 1713 at love fuldstændig Neutralitet, men ikke destomindre at aabne Tønningen for Grev Stenbock — ved Patent af 13. Marts 1713 taget den Gottorpske Andél af Slesvig i Besiddelse. Denne Slesvigs Stilling vedvarede, indtil at England og Frankrig (ved Freden til Fredriksborg 3. til 23. Juli 1720) tilsikkrede Danmark en «evig» Besiddelse af «Sønderjylland», der under 22. Aug. 1721 af Kongen formeligt blev «indlemmet i Danmarks Krone», i hvilken Anledning han s. A., 4. Septbr. paa Gottorp Slott modtog «Arvehyldningen» efter Kongeloven. Denne Hyldnings-Ed aflagdes samme Dag af samtlige Amtmænd i Slesvig, nemlig Gehejmeraaderne *Wibe*, *Sehested*, *Holstein* og *Königstein* samt Grev *Calenberg*, — hver for sit Amt, v: *Gottorp*, *Husum*, *Tøndern*, *Apenrade* og Landskabet *Femern*. (Højer, II, Side 51—52.) Denne Amtmandspost i Gottorp kan Wibe aldrig personlig have bestyret, da han vedblev fremdeles at være Oversekretær i det danske Cancellie hélt indtil, at han 2. Decbr. 1721 blev Statholder i Norge. Til Eftermand som Amtmand i Gottorp fik han da Gehejmeraad, Overhofmarschal Munck. (Højer, II, Side 44.)

FJERDE KAPITEL.

Wibes Rejser med Kongen.**A. I Udlandet.**

Paa den Rejse, som Kronprins Fredrik (IV), under Navn af Greve af Schaumburg, foretog til Italien og Frankrig fra Januar 1692 til April 1693, var Wibe med, uden dog stadigen at være i Prinsens Følge. Han maa være rejst forud til Paris, hvorfra han — ifølge Riegels, I, Side 607 — begav sig til Rom, hvor han 1692, 25. Marts (gammel Stil) stødte til Prinsen. Atter maa han have forladt Følget, da det senere hen (Riegels, I, Side 641) heder, at han, Gyldenløve og Mr. Holch i November s. A. indtraf til Angers i Frankrige for at gjøre Cour hos Prinsen, der satte stor Pris paa denne Opmærksomhed og gav dem en meget naadig Modtagelse.

Om Fredrik IV.s Ophold i Dresden hos den pragtelskende Kong August af Sachsen-Polen, paa Tilbagereisen fra Italien 1709, hvor ogsaa Wibe var med, har jeg troet her at turde gjøre et lidet Uddrag af en vidtløftig (men vistnok yderst intetsigende) Beretning i «Europäische Fama,» 87. Theil, for Aaret 1709, Side 343—366, om al den Stads, der ved det galante Dresdenske Hof vistest det kongelige Besøg.

Hovedhensigten med den Rejse, som Fredrik IV fra sidst i Oktober 1708 til sidst i Juli 1709 foretog til Italien (under Navn af «Greve af Oldenburg»), var kun at fornøje sig. Etatsraad Fredrik *Walther* var især Den, som ved sine Skildringer af alle Italiens Herligheder havde opfrisket Kongens italienske Minder fra hans Rejse i 1692—1693 og gjort ham lysten paa den. *Walther* var (ifølge Carl Deichmanns Optegnelser) en letsindig Ødeland, der vilde

have Alt paa det prægtigste, uden at sé paa, hvad det kostede, hverken for Kongen eller for ham selv. Hans Regninger paa Rejsen blev summariter satte i 40,000 Rdl. *p. p.*, under Rubrikken: «Uvisse Udgifter.»

Kongens Ledsagere paa Rejsen var: Grev *Reventlow*, Gehejmraaderne *Lente* og *Wibe*, Etatsraad *Iver Rosenkrantz*, der fungerede som Hofmarschal (og senere blev Christian VI.s ypperste Minister); Etatsraad *Fr. Walther*, Kammerraad *Andr. Weyse*, der førte Kassen, Rejsepræsten, *Mag. Iver Brinck*, Livmedikus *Joh. Conr. Wolffen* og flere Betjente. Rejsen, hvorom der berettes i Højers Fredr. IV.s Levnet, Side 160—164, tiltraadtes omkring 1. Novbr. med Postheste til Leipzig. Den 29. Decbr. kom de til Venedig, hvor der blev gjort megen Stads af Kongen. 6. Marts gik Rejsen videre derfra over Ferrara og Bologna til Florentz, Livorno, Pisa og Luca. Til Rom vilde ikke Kongen, uagtet Paven havde beredet sig paa hans Komme. Over Modena og Reggio gik Turen til Vicenza, hvor Kongen i nogen Tid dvælede hos Greven af Velo og Søster, hvilke han kjendte fra sit tidligere Ophold i Italien som Kronprins (1692—1693). Fra Vicenza gik nu Hjemrejsen over Inspruck, Augsburg, Nürnberg og Freiburg, hvor Kong August, selv incognito, mødte ham, men atter — efter en kort Samtale og en afholdt Lystjagt -- ilede forud til Dresden for der at gjøre Honnørs. Did kom de 26. (eller 27.) Mai, og blev der i næsten 5 Uger. Her gik det over al Maade prægtigt til.

Blandt de Festligheder, som Kong August der foranstaltede til sin kongelige Fætters og Alliéredes Ære, omtales i «Europäische Fama» for 1709, Side 343—366 bl. A. en stor Kampjagt, der holdtes 1. Juni paa en indhegnet Plads bag Slottet og hvor flere vilde Dyr, f. Ex. en Løve, en Tiger, en Uroxe, nogle Bjørne og Vildsvin &c. skulde kjæmpe, men Dyrene vilde ikke ret til, saa der intet synderligt Resultat blev, hvorimod begge Kongerne fornøjede sig med at tirre dem med Gevær- og Pile-skud, hvorpaa Enden blev, at Kongen af Danmark fældede en Bjørn. En af de mærkeligste Dage var imidlertid den 6. Juni, da der om Eftermiddagen holdtes et Dame-Ringløb og om Aftenen et pragtfuldt Fyrværkeri. Det førstnævnte var «über die massen divertissant», heder det, og mange Fremmede erklærede, at de aldrig havde seet noget lignende. 24 Damer fremstillede sig paa ligesaamange smukt udstyrede Triumfvogne paa et med Grønt beklædt, firkantet Amphitheater, og medens de i den midterste «Carille» (Quadrille?) fore efter Ringen, réd der paa begge Sider 2 «Mandatores», der strax overbragte Damerne den vundne Pris. Hver Vogn straaledede i Guld eller Sølv og førte sin særegne Farve, og efter disse Farver havde ogsaa baade Damer, Førere og «Rendere» samt de 6 kostbart antrukne Løbere, som løb med hver Vogn, valgt sine Fjedre, Dragter og Sløjfer m. m. Hestene bar smaa Sølvklokker, og det Hele var saa pragtfuldt udstyret, at det vakte almindelig Forbauselse. Nu opregnes samtlige 24 Damer med hver sin «Führer» (Kavalier) samt sine 2 «Rennere». Da Dette vilde blive altfor vidtløftigt at specificere, saa opfører jeg her kun de Vogne, hvor vedkommende Führer eller Renner var udtaget blandt de danske Gjæster. De 2 første Vogne havde kun tysk Besætning (selvfølgelig højstaaende Personer). I den 3die Vogn, der var isabelfarvet, sad *Grevinde Flemming**) med Gehejmraad *Wibe* som Fører. Som «Rennere» fungerede Kammerjunker *von Haugwitz* og Oberst *Gefouk* (sic). I de følgende 6 Vogne var der ingen Danske (ialfald ikke af Kongens Følge). I 10. Vogn (*couleur de rose*) sad Hendes Excellence, *Grevinde Cosel****) med Kong

*) Denne Grevinde Flemming var vistnok den bekjendte kursachsiske Statsminister og Feltdmarschal, Grev Jakob Heinrich v. Flemmings Gemalinde. Hendes Familienavn vides ikke. Greven var født i Pommern 1667 og døde som polsk-sachsisk Gesandt i Wien 1728. Ved at bestikke de polske Store havde han forskaffet Kurfyrst August den polske Kongekrone.

**) Grevinde Cosel var Datter af en dansk Oberst Brockdorf og havde været gift med den sachsiske Kabinetminister Hoymb, men blev Maitresse hos August II, Kurfyrste af Sachsen og Konge af Polen, som i Dresden lod bygge for hende et prægtigt Palads og i 9 Aar ganske beherskedes af hende. Kejseren ophøjede hende til Rigs-grevinde (!) Omsider blev hun styrtet og fort til Fæstningen Stolpen, hvor hun døde 1765. Hun havde flere Born med denne løsagtige Konge.

Fredrik til Fører, ledsaget af Kong *August* og Kammerherre *von Holtzendorff* som «Rennere» I 12te Vogn (Incarnatfarve) sad *Grevinde v. Werther* med «Herr Marschall *v. Rosenkrantz*» til Fører og Kammerherre *v. Haugwitz* og Grev *v. Schonberg* som «Rennere». I nogle af de følgende Vogne forekomme ogsaa Danske som Førere, nemlig en «Hr. Küchenmeister *von Osten*, bey Sr. königl. Majestät von Dännemarck», der i 15de Vogn førte Hds. Durchl., Prinsessen af *Wolffenbüttel*. Fremdeles «Herr Ober-Hoffmeister *Walther* (øjensynligen af Kongens Følge), der førte Fru Kammerherrinde *v. Tritzscher* i 17de Vogn. «Herr Cammer-Juncker *v. Sollenthal* bey Sr. Königl. Majestät von Dännemarck», der i 18de Vogn førte Hds. Durchlaut. Hertuginde af *Weissenfels*, og endelig «Herr Cammer-Juncker *v. Blum* bey Sr. Maj. von Dännemarck.» der førte Fru Landshauptm. *v. Ponikau* i 23de Vogn.

(Disse Danske maa — aléne med Undtagelse af *Walther* — formodentlig have sluttet sig til Kongens Følge undervejs.)*

Samme Dags Aften afbrændtes der fra Klokken 10—12 et fabelagtig pragtfuldt Fyrværkeri, der indlédedes af Krigs- og Freds-Guden i en dejlig italiénsk Vokalmusik, der opførtes ude paa Vandet (Elben) midt foran den kongelige Loge. En Time førend Fyrværkeriet skulde begynde, opstod der Kl. 9 om Aftenen en Ildebrand i en Klædepresse hinsides Forstæderne, men den slukkedes snart, hvortil Kong *August* ikke lidet bidrog, da han strax indfandt sig paa Brandstedet og lod træffe hensigtsmæssige Foranstaltninger.

Hver Dag bragte ellers nye Festligheder og Forlystelser. Den 8. Juni var der saalédes en stor, «sehr lustig» Ulve-, Gaupe- og Vildsvin-Jagt, hvor begge Konger lagde stor Drabelighed for Dagen, og *August* navnlig fik Anledning til at vise sin «Herculische Stäreke und ungemeine Adresse mit Bewunderung der Zuschauer».

Den 10. Juni gaves en prægtig Fodturnéring mellem de 3 *Horatier* og *Curatier*, med et Optog af mindst 1000 aktive Deltagere. Derpaa hengik nogle Dage med Assembléer, Komédier, franske og italiénske Operaer, Balletter og «Repräsentationes», indtil endelig det store Carrousel fandt Sted den 20. Juni, under Navn af de 4 Verdensdële, *Europa*, *Asia*, *Afrika* og *Amerika*. Disse Skuespil lokkede i Løbet af 14 Dage mindst 16,000 Fremmede (hvoriblandt over 200 — især böhmiske — Grever) til Dresden. Den 22. Juni foregik det over al Beskrivelse pragtfulde «Gude-Optog», hvor alle de romerske Guder, Gudinder, Halvguder, *Pontifices*, Vestalinder &c. &c. optraadte med sine talrige Ledsagere og Musikanter. De 5 sidste af de 33 Vogne, hvoraf dette Optog bestod, var optagne af Underverdenens, Dødens og Djævlens Repräsentanter, saa at Beretningen slutter med, at alle de Tilstedeværende havde god Opfordring til at fatte Alvorstanker og betænke det Viidsomsord, der tilraaber os Alle: «O, Mensch, bedencke das Ende, so wirst du nimmermehr übels thun.»

Efterat nu dette anseelige Selskab havde begivet sig hen til det med Festons og Malerier paa det herligste udstyrede og med 16,000 Voxlys oplyste Ridehuus, «wurde das Nachtrennen gewöhnlichermaszen angestellt»**), hvorefter Guderne førte Gudinderne tiltaffels. Her siger Beretteren, at hans Sprog mangler Ord til — som det sig bør — at beskrive den til Anledningen exprés byggede Sals Pragt og den der anrettede Gude-Bankett. Kun saa meget kan han sige, at der midt i Salen var rejst en meget anseelig Pyramide, smykket med Spejle og alleslags Ornamenter. Dens Grundflade holdt mindst 4 Alen i Kvadrat, og Pyramiden selv ragede højt ivejret. Nedenunder paa de 4 Hjørner stod 4 Sølvvaser af Mandshøjde, hvorhos Pyramiden hélt til Toppen var behængt med meget kostbare Guld- og Sølv-Fæde, Pokaler og andre Drikkebægere, og øverst oppe funkledede i den glimrende Belysning en med lutter Diamanter oversaaet Krone med Kors. Taffet, anrettet i Form af 4 Halvmaaner, var

*) Et noget lignende Ringløb — men i mindre Skala og blot bestaaende af Herrer tilhest — holdtes i Kjøbenhavn 1708 paa Enkedronningens Fødselsdag, den 27. April. Det bestod af 2 Quadriller, — den 1ste anført af Kongen, hvor ogsaa *Wibe* var med. (Se «Kjøbenhavns Postrytter» for April 1708, Side 27—28.)

**) Hvad dette «Nachtrennen» er for noget, vides ikke.

dækket rundt om Pyramiden, og ikke alene beplantet med 12 store Orangetræer samt overlæsset med de herligste Konfektyrer og Blomster, men ved Hjælp af en sindrig Rørlédning under Gulvet havde man paa Bordene faaet anbragt 12 Fontæner, der kastede Vandstraaler 2 Alen højt, medens Smaafiske svømmede omkring i Bassinerne. Efter endt Bankett begav hele Selskabet sig atter til Ridehuset, hvor imidlertid Kjøbmændene havde lagt Beslag paa Logerne og *der* udkrammet alleslags kostbare Varer tilsalgs. Den 25. Juni holdtes et lystigt Bondetraktement, hvor de 2 Konger med sin Hofstat og andre Standspersoner havde sin store Fornøjelse.

Den 29. Juni forlod endelig Fredrik IV Dresden og drog, i Følge med Kong August, til Potsdam og Berlin, hvor de opholdt sig fra 2. Juli Aften til 16. Juli Aften. (Kong August forlod dog først Berlin Dagen efter, *o*: den 17. Juli.) Med Hensyn til det vigtige Emne, Etiketten, var de 3 Konger blevne enige om, at de efter Tur skulde have Forrangen, Hver sin Dag. Kongen af Danmark begyndte. Hensigten med de 2 Kongers Rejse til Berlin var at vinde Kongen af Preussens Tilslutning til deres Forbund, hvilket dog for det første ikke lykkedes.

B. Her i Landet 1704 og 1719.

Under 16. Februar 1704 oprettede Fredrik IV et nyt Regjéringskollegium for Norge under Navn af «*Slotsloven*» (Instrux for dette Kollegium findes i «*Nye Danske Magasin*», III, Side 146—155). Ulrik Fredr. *Gyldenløve*, Fredrik III.s naturlige Søn, havde nemlig været Statholder i Norge fra 1664, men tog Afskéd ved Fredrik IV.s Regjéringstilrædelse, og døde 1704, 17. April. Sin meste Tid havde han tilbragt i Danmark, i hvis Hofluft han trivedes bedst. Statholderskabet blev derfor under hans hyppige Fraværelse bestyret af en Vicesatholder. (Denne var fra 1700 Fredrik *Gabel*, der fremdeles vedblev som eneste Indehaver af Embedet, indtil han i 1704 maatte dele sin Myndighed med det nye Kollegium, «*Slotsloven*», der ifølge Plakat af 23. Febr. 1704 skulde bestaa af 4 Civile og 1 Militær, nemlig — foruden af Vicesatholderen som Præsident — af Etatsraad *Chr. Stockfleth* (der imidlertid afgik ved Døden allerede 31. Marts s. A.), Etatsraad *Mathias Tonsberg*, Justitsraad og Amtmand *Henrik Adeler* og Generalmajor *Hans Ernst v. Tritzschler*. Slotsloven blev kun bestaaende i 18 Aar, idet den nemlig ophævedes 1722, 17. April ved Ditlev Wibes Udnævnelse til virkelig Statholder (hvorom henvises til et her udenfor aftrykt Reskript til ham af samme Dag). Følgende korte Beretning om Slotslovens Indsættelse 1704 af Kongen i egen Person er hentet fra Cancellieraad Carl Deichmanns ovencitérede Manuskript, hvor det heder:

«1704, 30. Mai landede Kongen ved Fredrikstad, hvorhen han med en Eskadre paa 2 Krigs-«skibe og 6 Fregatter havde ladet sig sætte over fra Fladstrand (*o*: det nuværende Fredriks-«havn). Den 11. Juni aabnede han for første Gang *Slotsloven* paa Agershuus Slot. Hans «Suite bestod (ifølge Højer og Deichmann) af Generaladmiralløjtnant *Ulr. Chr. Gyldenløve*, Feldt-«marschal, Grev *Wedel-Jarlsberg*, Grev *Carl Ahlefeldt*, Gehejmeraaderne *Lente* og *Joachim Ahle-«feldt*, Hofmarschal *Hahn*, Oversekretærerne *Wibe* og *Shested*, Kammerherre *Eichstedt*, Etatsraad «*Adeler*, Kammerjunkerne *Klenow*, *Tonsberg* og *von Osten*, Livmedicus, *Dr. Wolffen*, *Mr. Lieders* «(*c*: Kongens Kabinetssekretær *Lüders*?) og nogle andre Hofbetjente (hvoriblandt den senere «Kammerjunker *Heusch*). I Overvær af ovenmeldte Ministre og de dertil Committerede blev «det Alle tilladt at gaa ind i et dertil indrettet Værelse. Klokken 10 Formiddag indfandt «Kongen sig. Efterat Enhver havde indtaget sin Plads levérede Kongen Oversekretær *Wibe* «et Papir, indeholdende den Tale, som passede sig til denne Indretning, hvorefter Tilhørerne «blev udviste, og inden lukkede Døre Instructionen for Slotsloven af *Wibe* oplæst, som var «forfattet samme Tid som Placaten af 16. Febr. 1704, der først paabyder Slotsloven.»

Paa denne sin norske Rejse besøgte Kongen ogsaa *Christiansand*, *Stavanger* og *Bergen*, fra hvilken sidste By han, dels over bratte og ubanede Fjelde, dels over store Havbugter

og Fjorde — siger Højer — drog til *Trondhjem*, hvorfra han gennem Opdal og Gudbrandsdalen atter naaede tilbage til *Christiania*, hvor han opholdt sig i 14 Dage, hvorpaa han fra Larkullen satte over til Fladstrand.

*

Den næste Gang, Wibe var i Norge, var i 1719, da han — som den Eneste af Mini-
strene, der i Foréning med Czaren havde raadet Kongen til at gjøre et Indfald i Sverige —
fulgte Kongen og Kronprinsen, der satte over fra Fladstrand til Larkullen, overnattede i Moss
og kom 23. Juni til *Christiania*, hvor de forblev til ud i Juli. Her logerede Kongen (ifølge
Deichmanns Manuskript) i den Gaard, «hvor nu Raadstuen er», og da beboet af Stiftamtmand
Tonsberg. *) Dette Huus — siger Deichmann fremdeles — tilfaldt Kongen efter N. N., som
med nogle Andre havde gjort stort Underslæb ved Tolden. **) Hos Statholder Kragh blev
holdt Bal. Kongen var samme Aar ved Sølvværket. (Saa langt Deichmann.) Højer fortæller
i sin Fredrik IV.s Historie, at Kongen og Kronprinsen Sankt Hansdag gik tilalters for Stifts-
provst Hoff i *Christiania*, og at de paa Bededagen (14. Juli) bivaanede Dagens samtlige 3
Gudstjenester. Den 10. Juli kundgjorde Kongen et Manifest, hvori han erklærer, at han
— for at skaffe Fred tilveje — vilde rykke ind i Sverige. Hans Hovedarmé, paa 15,000
Mand, stod i Skjeberg og passerede Svinesund, medens Generalmajor *Bulde* med 4 Regimen-
ter ved *Vinger* faldt ind i Sverige. Svenskernes 10,000 Mand, under Generalfeldtmarschal
Rehnsköld, retirerede ned imod *Båhus*, efter først at have stukket den svenske Flotille ved
Strømstad i Brand, fordi den danske Viceadmiral *Rosenpalm* nærmede sig. Ligelédes havde
de den 19. Juli tildéls ødelagt sine Magasiner. Hvad der endnu fandtes tilovers, uddélte
Kong Fredrik blandt de udpinte svenske Bønder. Han besatte Strømstad og Uddevalla, og
vilde have fortsat sin Fremrykning videre, dersom ikke Englands Forestillinger havde
hindret det. *Tordenskjold* gjorde glimrende Fremgang med sin Flotille ved *Marstrand*. Den
17. Aug. 1719 besaa Kongen og Kronprinsen det erobrede *Marstrand*, hvor han gjorde
Tordenskjold til Viceadmiral. Den 18. August var Kongen tilbage i *Helsingør*. Paa Eng-
lands og Frankriges Mægling afsluttedes i Oktober 1719 en Stilstand paa 6 Maaneder, der
siden blev til en fuldstændig Fredsslutning til *Fredriksborg* 1720, 3. Juli (ratificéret den 23.
s. M.), med hvis Betingelser Kongen vistnok ikke var meget tilfreds, men som han dog
maatte gaa ind paa formedelst Englands Forestillinger. Han tilsikkredes hele *Slesvig* og
Sundtolden, men maatte tilbagegive det erobrede *Marstrand* og *Båhuslän*.

Under dette Kongens Ophold 1719 i *Christiania* blev Latinskolen der installéret 13.
Juli i et nyt Lokale (nemlig det, som nu benyttes af Kirkedepartementet paa Hjørnet af
Toldbod- og Dronningens-Gade).

FEMTE KAPITEL.

§ 1.

Breve og Vers m. m. vedk. Ditlev Wibe.

Ligesom Arne Magnussen i det her foran (se Side 77) citerede Brev af 2. April 1701
til Thormod Torvesen siger om Ditlev Wibes Fader, at han var en *Fautor litteratorum*, saaledes

*) Dette er den Gaard paa Hjørnet af Raadhuus- og Dronningens-Gade, hvor Raadstuen ligeindtil den
sidste Halvdél af indeværende Aarhundrede har haft sit Lokale.

**) Om dette i 1705 beguæde store Underslæb med Tolden henvises til L. Daaes «Det gamle *Christiania*»,
2den Udgave, Side 64—65 og «Slægten Vogt i gamle Dage», Side 26—29. «Tolderen», Frantz Jør-
gen-son, blev arrestéret og tiltalt, og ikke mindre end 60 (eller 63?) af Byens Borgere og Embeds-
mænd var indviklede i Sagen.

siger han videre, at «det er Berømmelse værdt, at Sønnen træder i Faderens Fodspor». (Se Fredrik Rostgaard og hans Samtid, I, Side 92 i Noten, og ligesaa samme Værk, Side 100, hvor det heder om Ditlev Wibe, at han maa nævnes blandt de Mænd, der — uden at høre til den egentlig lærde Stand — dog udmærkede sig ved videnskabelig Dannelse, erhvervet ved Studier baade hjemme og ved fremmede Universiteter, samt Side 101, hvor der fortælles, at en Udlænding, *Joh. Chr. Wolffen*, der i 1696 opholdt sig hos sin Broder, Livmedicus Joh. Conrad Wolffen i Kjøbenhavn og studerede ved Universitetet der, sagde om «Kammerjunkeren» Wibe, at han var «en forslagen Politicus, *observans magis quam dicens aut loquens*, til lige en lærd Mand».*)

Allerede i 1705 anmodede Wibe i et fransk Brev (i Kongens Navn) Gehejmearkivar Fredrik Rostgaard, som da stod i stor Anseelse som Digter, om at forfatte nogle Vers over opgivne Emner, der skulde anbringes i Plafonden i Rosenborg Slots store Sal. Brevet lød — ifølge «Fr. Rostgaard og hans Samtid», II, Side 52 til 53 saaledes:

«Monsieur,

«*Sa Majesté le Roy souhaitant des vers en danois sur les sujets cy joints, et ayant fait reflexion sur ceux que Vous avez fait jusqu' icy, avec quel (sic) approbation ils ont esté reçus du public, m'a ordonné, Monsieur, de Vous escrire, qu' elle seroit bien aise d'en voir de vostre façon. Si ce n'estoit, Monsieur, que vostre nom fût connu dans le monde, par tant de beaux endroits, je dirois, Monsieur, que cecy serviroit encore pour l'immortaliser, mais sachant que Vous avez les sentiments trop éloignés des louanges que l'on pourroit vous donner, et que Vous aimez mieux les meriter que de les recevoir, je vous diray seulement que Vous ferez plaisir au Roy. Je me flatte, Monsieur, d'avoir l'honneur de Vous revoir bientost en bonne et parfaite santé et d'apprendre à mon retour que Madame Rostgaard aura mis au monde ce qui pourra le plus rejouir le Père et la Mère; en attendant je Vous supplie de lui faire bien des compliments de ma part et de me croire avec passion, Monsieur*

Vostre tres humble et tres obeissant serviteur

D. Wibe.

Aarhuus ce 20 d'avril L 1705.

A Mons. de Rostgaard.

Bilag:

Vers sur les sujets suivants:

1. Sur la milice du Pays ou nationale que sa Majesté a rendue guerrière l'an 1701 ayant fait porter les armes aux paysans.**)
2. Sur l'établissement des Dragons en Dannemarc. L 1702.***)
3. Sur la liberté que le Roy a donné à tous les enfants des paysans nés après son événement à la Couronne.†)
4. Sur l'établissement des matelots en Dannemarc, Norveque et autres Pays du Roy. L. 1703 et 4.

«Le Roy souhaite sur ces quatre sujets quelque vers, ou il y aie de la pointe et de l'esprit, mais voudroit sur tout qu'ils fussent courts, en quoy il semble à sa Majesté qu'un habile autheur peut le mieux faire consister son adresse.»

⋆

*) Se ogsaa Lidt om Wibes literære Interesser paa Side 94 her foran (i Noten), samt længer udenfor (under Wibes private Correspondance).

***) Se Prof. Edv. Holm: «Fredrik IV.s Landmilice» &c. i «Dansk Historisk Tidsskrift», V. Række, 4. Bd., Side 529—619. Landmilicen ophævedes igjen 1730, 30. Oktober.

****) Se det samme Værk af Prof. Holm, Side 565. (Paa Ryttergodset indførte Kongen Udskrivning til Dragoner.

†) Under 21. Febr. 1702 hævede Kongen Vornedskabet for alle dem, der var fødte eller blev fødte efter hans Thronbestigelse. (Se Edv. Holm l. c., Side 561.)

Nogle Aar senere skrev Wibe (i et udatéret Brev — ialfald før 1712 —) følgende Linier til Rostgaard, der — som Gehejmearkivar — opbevarede den originale Kongelov, som i 1709 ved hans Foranstaltning for første Gang var udkommet i Trykken i en pragtfuld, kobberstukket Udgave. (Brevet findes trykt i Rostgaards nyss citérede Levnet, II, Side 53—54.)

«Welædle og Welbiürdige, Høytærede Herr Justitz Raad.

«Saasom Hans Kongl. Maytt. allernaadigst haver befalet at *Lex Regia* i laug udj conseil «skulde efterseeis, saa haver jeg efter Herr Grosz Cantzlers og de andre Herrer Geheime «Raads begiæring, Min høytærede Herr Justitz Raad sligt hermed villet gifve til kiende, at «det maatte behauge hannem samme *Legem Regiam* udj Raadstuen, hvor Conseillet allerede «er forsamlet at bringe; Klokken 11 hører conferencen op, saa at herr justitz Raad kommer «vel noget til at pressere sig, jeg forbliver

Min høytærede herr justitz Raads tienstberedvilligste tienere

D. Wibe.

Udskrift: *A Monsieur, Monsieur de Rostgaard Conseiller de la justice et Archivaire intime du Roy, ou' il sera.*

§ 2.

En løjerlig Scene, der af en gammel jydsk Præst i Foraaret 1712 blev givet i Kong Fredrik IV.s Gemak paa Koldinghuus og hvor ogsaa Wibe var tilstede og paa et Slags Maade medvirkedende, fortælles i «Samlinger til jydsk Historie og Topografi», IV, Aalborg 1872—1873, Side 347 og 48, og gjengives ligeledes i Prof. Edv. Holms «Danmark-Norges indre Historie fra 1660—1720», II, Kb.havn 1886, Side 28 og 29.

Præsten, der hedde Morten Baltzersson Rhodius, var født i Roskilde 1643, Feldtpræst fra ca. 1678 og fra 1681 til 9. Marts 1712 Sognepræst til Graabrødre-Kirke i Viborg, blev Magister 1682 og døde i Viborg 1716, 23. Januar. Han ønskede i 1712 sit Embede (med Succession) overdraget til sin Svigersøn, Mag. Claus Krebs, daværende Kapellan i Kaldet, Denne var — ifølge Wibergs danske Præstehistorie — født i Viborg 1675 og døde som Svigerfaderens Eftermand 1726, 9. April som «en velstuderet, from og retsindig Mand». Jeg gjengiver her Scenen efter Beretningen i de jyske Samlinger, hvor det heder:

«Da han (o: Mag. Rhodius) var kommen ind i Gemakket til Kongen og havde efter «hans (o: sin) Maade aflagt sin allerunderdanigste Kompliment, begyndte han at se sig om «efter en Stol og sagde til Kongen: Om Forladelse, Deres Majestæt! at jeg sætter mig ned, «jeg er en gammel Mand &c. — Ja vær saa god, svarede Kongen og smilede ad ham. Der- «paa vilde Mester Morten fortælle noget om den svenske Krig, hvor han havde været Felt- «præst, og siger til Kongen: «Deres salig Far og jeg, Deres salig Far og jeg, vi har endda «udstaaet noget ondt, da vi vare i Felten sammen, ja har vi saa, ja har vi saa!» Kongen «smilede og spurgte: «Naa, hvordan løb det af der?» — Mester Morten svarede: «O, Deres «Majestæt, det løb af, hvordan det kunde, det gik op og ned, affentog, op og ned, affentog, «Deres Majestæt!» — Endelig kom han til at andrage sit Anliggende for Kongen, hvortil «denne svarede: «Nu, vi vil se til, hvad vi kan gjøre i den Henseende.» — Mester Morten «gjorde strax en Indvending: «Ja, Deres Majestæt! Viben (o: den daværende højeste kgl. «Minister og Gehejmaraad Ditlev Wibe) er mig ikke god. Viben er mig ikke god!» — Da «imidlertid Gehejmaraad Wibe selv var tilstede og hørte dette galne Indfald (hvilket Mester «Morten ikke vidste; thi han kjendte ham ikke), saa er der ventelig bleven en stor Latter «deraf; men Kongen svarede sær naadig: «Ja, ja, vi skal nok se til, at denne Sag faar sin «Rigtighed, saa at hverken Viben eller nogen anden Fugl skal kunne gjøre nogen Hinder «derudi.» — Mester Morten rejser sig da strax af Stolen og aflægger sin allerunderdanigste «Taksigelse, løber derpaa til Gemakdøren og kalder paa sin Svigersøn, Mag. Claus Krebs,

«som var fulgt med ham, at han skulde komme ind, thi Kongen havde skjænket ham «Nørresogns Kald. Mag. Krebs, som var en ganske anden Mand til at komportere (sig) og «tale for sig, end den gamle, kom da strax ind for Kongen og i dybeste Soumission aflagde «sin allerunderdanigste Taksigelse, og efter mange Velsignelsers Ønske over Kongen og det «kgl. Hus rejste de hjem igjen med velforrettet Sag.»

(Hr. Andr. Chr. Krog, der fra 1774—1779 var residérende Kapellan til Graabrødre Kirke &c. i Viborg og døde 1797 som Provst og Sognepræst til Gran paa Hadeland, omtaler i sin i 1779 udkomne Beskrivelse over Viborg By denne Magister Rhodius som en fejelig og eftergivende Mand, men af et maadeligt Judicium.)

§ 3.

Ditlev Wibe og Biskop Deichmann i 1716.

Da Svenskerne 2. Marts 1716 faldt ind i Norge og fra 21. Marts til 29. April s. A. lagde sig for Christiania og Akershus, blev Alle der naturligviis opskræmte, og Biskop Deichmann ikke mindst. (Han var Biskop i Akershus Stift fra 1712 til 1730). Sit Indbo, Bibliothek og sine Malerier lod han bringe op paa Fæstningen, og selv rejste han fra Byen for at søge Sikkerhed andetsteds. Dette er *vel* bekjendt, siger Chr. Bruun i Rostgaards Levnet, I, Side 271—272, men hvad der derimod ikke er bekjendt, er, at Deichmann sendte en Ansøgning til Kjøbenhavn for at opnaa Tilladelse til at begive sig til Danmark eller til Bergens Stift. Svaret paa denne Ansøgning blev følgende Skrivelse fra Oversekretæren, Gehejmerraad Wibe:

«Velædle og Høyærværdige Hr. Biscop.

«Jeg ville herved tjenstlig lade ham vide, at ieg haver refereret Hs. Majt. af hans indkomne allerunderdanigste relationer, anl. at hans Høyærværdighed formedelst Fiendens indfald der i Riget haver begivet sig fra Bispe-Residencen andensteds hen, og derhos begiert, at det hannem maatte tillades enten herhid eller til Bergens Stift sig at retirere, og som mand meener, at det nu er ligesaa lidet fornøden til det eene sted som det andet, saa er det imidlertid høystbem.te Hans Kongl. May.ts allernaadigste Villie og befaling, at Hr. Biscop skal forblive i det ham anbetroede Stift og sig ei derudaf at maa begive, efterdj der kunde være saadant, som hans tilstædeblivende kunde behøve, og paa det hand kunde være sicker for ey at falde i Fiendens hænder, saa kunde hand sig udi een eller anden festning indlogere. Næst Guds beskiermelses Ønske, er ieg Velædle og Høyærværdige Hr. Biscop &c. Hafn. d. 18. April 1716.»

(Samme Dag skrev Deichmann fra Skien et vidtløftigt Brev til Wibe, — se «Norske Samlinger», I, Christiania 1852, Side 385 til 394 —, hvori han forklarer Grundene til, at han havde forladt Christiania, men han taler her ikke et Ord til Forsvar for, at han vilde trække sig saa langt bort som muligt fra Krigsskuepladsen. I Juni Maaned var han igjen i Christiania.)

§ 4.

En Dag i nyssnævnte Aar 1716 havde Wibe Gehejmearkivar Fredrik Rostgaard og flere Andre hos sig til Middag, og fortalte da over Bordet om den kjække syttenaarige Løjtnant *Christian Koss*, der, under Akershus Fæstnings Belejring s. A. af Carl XII, med sin Fader, Kapt. Johan Christopher Koss, den 27. April havde déltaget i et fra Fæstningen foretaget Udfald, hvori Faderen blev skudt; hvorpaa Sønnen — efterat Udfaldsafdelingen havde faaet

Ordre til at retirere ind igjen i Fæstningen — fik Kommandantens Tilladelse til atter at gaa ud paa Slagmarken for at gjenfinde sin Faders Liig blandt de Faldne. Til denne farefulde Expedition fik han 3 Kamerater med sig, og snart blev de alle 4 angrebne af en Flokk Svensker, der var gaaet ud for at plyndre, men hvoraf de Fleste maatte bide i Græsset, medens de Tiloversblevne, fulde af Beundring over et saa sjeldent Exempel paa sønlig Kjærlighed, lod Kampen fare og Sønnen, bærende Faderens Liig paa sine Skuldre, slippe uskadt igjennem deres Ild. To af hans Venner var imidlertid faldne, og den Tredie (en *Hegermann*) fangen. Denne unge v. Koss blev siden Oberst og druknede 1. Novbr. 1758 i Byglandsfjorden som ugift. (Se herom Familien v. Koss's vidtløftige Slægtregister, trykt i Rostock 1789 paa 74 Foliosider, samt ligeledes L. Daae: «Det gamle Christiania», begge Udgaver, resp. Side 74—75 og 145—146.)

Denne Begivenhed ønskede Wibe forévet, hvorfor han og den tilstedeværende *Paul Løvenørn**) anmodede Rostgaard om at skrive et Digt over dette Emne, hvilket Rostgaard ogsaa gjorde, (nemlig det i Worms Lexikon anførte Skrift med Tittel: «Kjærlighed og Mandhaftighed udviist i en norsk Liigbegængelse», Kb.havn 1716. Digtet, der ogsaa er indført i det nævnte Slægtregister, udkom to Gange i 1716, og tredie Gang efter Koss's Død i 1758.) Rostgaard havde nemlig i sin Samtid et stort Ry som Digter, hvorfor han meget benyttedes, naar der blev Spørgsmaal om Lejlighedsdigte, saasom Lykønskings- eller Sørgevers og versificerede moralske Fortællinger og Livsbetragtninger og lign. Han har ogsaa oversat mange Salmer fra Tysk.

§ 5.

Vers til Wibe som Universitétets Patron.

1718 heder det, at Ditlev Wibe blev Universitétets Patron, efter Storkantsler, Grev Conrad Reventlow; men da Denne allerede døde i Juli 1708, saa maa man vel heller antage, at Wibes Udnævnelse har fundet Sted i samme Aar. Hvorom Alting er, saa fik han i Sagens Anlédning følgende franske Æresdigt af en i Kjøbenhavn bosat Franskmand ved Navn *René Montaigne*.**)

*) Paul Løvenørn (oprindelig «*Wendelboe*»), der ogsaa er nævnt her foran (paa Side 97 og 98) var født i Horsens 1686 og døde som Stiftamtmand i Aarhus 1740. Han blev Student fra Horsens Skole 1704 og tog sine øvrige Universitetsexamina, men fik Lyst til Krigstjenesten og drog i 1706 til Rusland, hvor han blev Huskærer hos Czar Peters Yndling, Fyrst Menzikoff, der skaffede ham Ansættelse i den russiske Hær, hvor han i Krigen med Sverige udmærkede sig baade som tapper Krieger og som ædel Menneskeven saavel mod Ven som mod Fiende. Inden 3 Aar blev han Oberstløjtnant og Generaladjutant hos Czaren, der forærede ham sit Billede, rigt besat med Diamanter. I et vigtigt Ærinde sendte Czaren ham til Fredrik IV, der ønskede at beholde ham, hvori Czaren nødigt indvilgede. 1711 blev han i Danmark adlet med Navn *Løvenørn*, steg til General, Gehejmraad, Elephantridder og fik Kongens med Diamanter besatte Billede. I 1735 blev han fjernet fra sin Post som Overkrigssekretær og blev Stiftamtmand i Aarhus. Gift 1714 med Ingeborg Dorothea Winding, der var født 1686 og døde 1734. (Efter Barfods «Fortællinger af Fædrelandets Historie» og tildels efter «Nordisk Conversationslexikon».) Løvenørns Levnet er ogsaa serskilt udarbejdet af H. P. Giessing, Kb.havn 1847, 355 Sider *in 8vo*.

**) Denne Montaigne var — ifølge Overskou: «Den danske Skueplads», I, Kb.havn 1854 — en meget beløven, jovialisk og talentfuld Franskmand af fornem Familie, og allerede i 1689 Medlem af en til Kjøbenhavn ankommet fransk Hof-Theatertrup. Han var meget afgjort i Kjøbenhavn, hvor han maaské forblev hélt fra 1689. Ialfald var han der i 1704 og 1705, og stod i høj Gunst hos Fredrik IV. Han lærte aldrig at tale Dansk, men forstod dog dette Sprog. Han tog sig en dansk Hustru, der talte saa godt Fransk, at hun 1717 blev ansat ved Truppen og regnedes blandt dens Første. Han

Sur le nouveau Protecteur de l'Université de Copenhague.

*Sous le Règne d'Auguste
Des Sçavans de son temps Mécéas fut l'appuy.
Par le choix du Monarque aussi sage que juste,
Wibe est fait des Sçavans Protecteur aujourd'hui.*

*Sous cet auspice heureux le Nord verra renaître
Au bonheur de nos jours les Sciences et les Arts,
Tels qu' à Rome autrefois on les a vu paroître
Au siècle fortuné du plus grand des Césars.*

•

Ovenstaaende Vers fremkaldte en Parodi, der lød som følger:

*Pleurons les temps d'Auguste,
Où les Muscs trouvoient un si puissant appui!
De Mécéas à Wibe on conclut aussi juste
Comme du siècle d'or au siècle d'aujourd'hui.*

*La science en nos jours a besoin de renaître,
Nous attendons aussi le retour des beaux arts:
Au malheur de nos jours il n'ose plus paroître.
Adieu donc pour long temps o siècle des Césars!*

§ 6.

Da 1ste Bog af Holbergs «Peder Paars» i Slutningen af 1719 saa Lyset, blev Fredrik Rostgaard rasende over denne «Pasqvill», som han troede myntet paa sig. Han ejede nemlig Øen Anholt, hvis samtlige Beboere — som bekendt — i Digtet just ikke faa den lempe- ligste Medfart. Rostgaard indgav derfor den 12. December 1719 en Klage over det anonyme Digt, der var bleven trykt uden Censur, og hvis Indhold han fandt usømmeligt baade mod Universitétet, dets Rektor og Professorer samt Biskoppen, — ja bespotteligt mod den christelige Religion og Guds hellige Ord. Klagen kom ind for det kongelige Konselj. Kongen lod sig Digtet forelæse og skal have moret sig kosteligt over det. Hvo der i Konseljet mest virkede paa Kongen, vides ikke med Vished. Nogle gjætte paa Wibe (se Boyes 3die Udgave af «Peder Paars», Fortalen, Side 11), medens Andre méne, at det var Holbergs Patron, Grev Danneskjold-Samsøe. Resolutionen faldt imidlertid den 12. Februar 1720, og lød som følger:

«Konseljet finder ikke, at dette Skrift bestaar af andet, end lutter fingeret Skjemt, som «hellere kunde bleven udeladt end skreven; men som (det) ikke fornemmes, at Professores «besværg sig, at noget i Bogen er anført, som enten toucherer dem eller Universitétet eller «strider imod Religionen, saa kan Konseljet ingenlunde bifalde Rostgaards Mening, at det «skulde meritere saadan Ressentiment eller saa høj Straf.» (Se alt Dette og Mere vedk. «Peder Paars» i N. M. Petersens Literaturhistorie, IV, Side 401—423.)

---

var aldrig Direktor, men vel etslags artistisk Dirigent eller Instruktør. Da den danske Skueplads i 1722 — fornemmelig paa Rostgaards Initiativ — blev oprettet, og Holberg fremtraadte, blev Montaigu ogsaa *der* en dygtig Instruktør. Tilsidst blev han Sprogmeister hos Gehejmraad Paul Løvenørn. (Montaigus ovenstaaende Vers og ligesaa den derved fremkaldte Parodi findes i «Danske Samlinger», III, Kbhavn 1867—1868, Side 279—280.)

§ 7.

Wibes sidste Tid i Danmark.

Aaret 1721 medførte et Vendepunkt i Ditlev Wibes Liv, idet han nemlig — paa Grund af indtrufne Begivenheder ved Hoffet^{*)} og deraf muligens ogsaa følgende — skjønt vistnok ubetydelig — Synken i Kongens personlige Gunst — under 2. December 1721 blev udnævnt til Statholder i Norge, og saaledes maatte forlade sit Fædreland for at tilbringe sine sidste 10 Aar i et forholdsviis fremmed Land og i en for ham ny og uvant Virksomhedssfære.

Med Hensyn til de nævnte Begivenheder ved Hoffet vil jeg først her tillade mig at anføre, hvad *Fredrik Barfod* i sine «Fortællinger af Fædrelandets Historie» (3die Udgave, II, Kb.havn 1869, Side 283) paa sin ejendommelig djærve Maade beretter om Kong Fredrik IV.s tvende Ægteskaber. Efterat han først har fortalt, at Kronprins Fredrik den 15. December 1695 i Kjøbenhavn holdt sit «prægtige Bryllup» med Prinsesse Lovise af Mecklenburg-Güstrow — født 7. Septbr. 1667 og død 15. Marts 1721 — fortsætter han saaledes: «Deres Ægteskab var alt andet, end lykkeligt. Kongen var løsagtig indtil Frækhed, og Dronningen var «baade skinsyg og arrig samt i højeste Grad taktløs,^{**)} saa det gik i et væk med gjensidige «Bitterheder og Krænkelser. Derfor trak næsten hele den kongelige Slægt sig tilbage fra «Hoffet, og hvad der var af Familieliv, var kun til Ærgrelse og Vanhæder. Endelig døde «Dronningen den 15. Marts 1721. Med hende havde Kongen haft 4 Sønner og 1 Datter, af «hvilke dog kun den ene Søn og Datteren overlevede ham. Sønnen blev hans Eftermand; «Datteren var den fromme og godgjørende Prinsesse Charlotte Amalie (1706—82).

«Hans anden Hustru var *Anna Sofie Reventlow* (1693—1743), en Syster til ham, der «tabte Slaget ved Helsingborg. Men dette Ægteskab er en bedrøvelig Historie, som man «maatte ønske at kunne forbigaa. Kongen bortførte hende 1712 fra Klavsholm, og — skjønt «han allerede havde en lovlig Hustru til sin højre Haand — gav han dog hende den «venstre og lod sig (26. Juni 1712) vie til hende af en flensborgsk Konrektor, Thomas «Clausen, som i samme Øjemed blev gjort til Hofpræst. Dette ugudelige Forhold vedvarede «i ni Aar. Da døde den virkelige Dronning (15. Marts 1721), og «Fyrstinden af Slesvig» «blev tyvende Dagen efter (nemlig 4. April 1721), to Dage efter Dronningens fremskyndede «Begravelse, viet til Kongens højre Haand. Han selv paasatte hende Kronen (30. Mai 1721) «og erklærede hende for Danmarks Dronning, holdt ogsaa det sædvanlige glimrende Indtog «med hende i Kjøbenhavn. Alle Børnene af dette Ægteskab døde som spæde.»

Saa langt Barfod.

I denne Kongens forargelige Forbindelse med Anna Sofie Reventlow, der indlêdedes 1711 under hans Ophold i Kolding, hvorhen han med hele Hoffet havde taget sin Tilflugt paa Grund af den paa Sjælland grasserende Pest, antoges Bartholomæus Deichmann, daværende Biskop i Viborg (med, eller uden Grund?) at have haft nogen Dél. Han havde af og til prædiket for Herskabet der, og Kongen besøgte fra Viborg Enkefru Storkanslerinde Reventlows Herresæde, Clausholm, hvorfra han snart — imod Grevindens Vidende og Villie — bortførte Datteren, der blev ophøjet til «Fyrstinde af Slesvig» og viet til Kongens venstre Haand. Wibe var imod denne Forbindelse^{***)}, hvilket vel kan have bevirket, at hans Aktier hos

*) nemlig Anna Sophie Reventlows Giftermaal med Kongen, hvilket Wibe havde bekæmpet.

**) Denne Skildring af Dronning Louise stemmer ikke med Andres Beretninger, ifølge hvilke hun skal have været en respektabel Kvinde, der — siger Bussæus i Fredrik IV.s Dagregister — efterlod sig «en udødelig og velfortjent Afmindelse». Med en saadan Ægtemand var det vel ikke let for den bittert krænkede Dronning at bevare Resignation og taktfuld Optræden.

***) Se Lidt herom i Professor Edv. Holms «Danmark-Norges Historie i Fredrik IV.s sidste ti Regjeringsaar», Kb.havn 1890, Side 36—37.

Kongen muligens kan have sunket noget, og derimod steget endél hos Kronprinsen, medens det Omvendte blev Tilfældet med Deichmann, der fra den Tid af kom særdeles i Skuddet baade hos Anna Sofie og hos Kongen, der nu raadspurgte, benyttede og fremdrog ham mere end tilforn. I det kongelige Huus opstod der naturligviis ogsaa et uhyggeligt Forhold. Kongens to Søskende, Prins Carl og Prinsesse Sofie Hedeveg, forlod Slottet og flyttede først til Charlottenborg og kort derefter til Vemmetofte. Samtidigt med Anna Sofies Ophøjelse til Dronning udgik der fra Kabinetet Ordre til Cancelliet om en offentlig Bekjendtgjørelse, der skulde begynde med de Ord: «Saasom Vi — for at stille vor Samvittighed tilfreds — have indgaaet Ægteskab med» o. s. v. Cancelliet tog i Betænkning (fortæller Carl Deichmann), om disse Ord burde indføres. Gehejmerraad Wibe gjorde herom Erindring, og Ordene blev, efter hans Forslag, forandrede til: «af visse Aarsager».*) Alt Dette gik saa hastigt for sig, at Ministrene samme Dag, de var komne hjem fra Dronningens Begravelse (i Roskilde Domkirke) havde Ordre at indfinde sig samme Aften *en pompe*, men omgivne med sorte Kapper.

Wibe, der havde fraraadet Fyrstindens Ophøjelse, gik nu — ligesaavel som Sehested — kort efter ud af Konseljet og Cancelliet, — den Førstnævnte for at gaa som Statholder til Norge, medens den Sidstnævnte under 5. Jan. 1722 blev Stiftamtmand paa Fyen, i hvilken Stilling han døde paa sit Gods Ravnholt 1740. Den 8. Februar 1722 var han bleven Ridder af Elefanten.***)

Ved sin Afgang 2. Decbr. 1721 som Oversekretær i det danske Cancelli fik Wibe i denne Post samme Dag til Eftermand Højesterets-Justitiarius Fredrik Rostgaard, der strax søgte Afskéd fra Justitiarius-Embedet, hvorimod han fremdeles vedblev at være Gehejmearkivar. Ved Reskript af 17. April 1722 (til Wibe), hvormed den for ham som Statholder i Norge udfærdigede (og her nedenfor gjengivne) Instruktion tilstilledes ham, befalede, at Slotsloven paa Akershus skulde være ophævet ved Wibes Ankomst til Christiania, hvorhos Konferentsraad W. de Tonsberg og Etatsraad Hans Blixencrone under samme Dato fik Befaling til at fratræde som Kommittéede i Slotsloven, hvis samtlige Papirer og Dokumenter de havde at aflevere til Statholderen, («saasom Kongen bærer den Tillid til ham, at han med lige Flid og Nidkjærhed, som hidindtil skeet er, ogsaa i denne ham nu anbetroede Statholder-Charge lader sig Kongens Tjeneste og det almindelige Bedste være yderst angelegen»). Vicestatholder Krag fik da sin Afsked med Bibehold af sin fulde Gage (4000 Rdl.) i Pension. Wibe ankom først til Norge udpaa Vaaren 1722. (Den 9. Mai var han der ialfald alleréde.)

*) «Kjøbenhavns Postrytter» — den eneste da udkommende maanedlige Avis — beskriver i sit Aprilnummer for 1721 meget omstændeligt hele Begravelsesceremonien den 2. April. I umiddelbart Sammenhæng dermed heder det fremdeles: «Den 4de ditto (3: April) haver Hans Kongel. Majest. for visse Aarsagers skyld allernaadigst fundet det for got jo før jo heller sig udi et nyt Ægteskab at indlade med Hendes Hoihed, Hertuginde af Slesvig.» (Se ogsaa om dette Kongens andet Ægteskab Niels Bache: «Nordens Historie», IV, Kb.havn 1881, Side 441, og Edv. Holm: «Danmark-Norges Historie i Fredr. IV.s sidste ti Regjeringsaar», Side 34 og ff.)

**) Denne Personalforandring i Konseljet anmeldes af den baade mod Wibe og Sehested ellers — indtil Partiskhed — forudindtagne Andreas Hojer i hans Fredrik IV.s Levnet, II, Side 44, i følgende meget pyntelige Ord: «Efter Kongens Giftermaal (1721) med Anna Sophie Reventlow, blev hendes Svoger, Grev Ulrik Adolf v. Holstein udnævnt til Storkansler. De to Oversekretærer, Gehejmerraaderne Wibe og Sehested beholdt fremdeles deres fulde Autoritet og Sportler i deres Cancellier, indtil Wibe i December blev Statholder og Sehested — med Bibehold af sin forrige Gage — blev Stiftamtmand paa Fyen, hvor hans Godser laa.» Dette synes dog ikke at tyde hen paa nogen egentlig *Unaade* paa højeste Sted,

Ludv. Daae i «Det gamle Christiania», 1ste Udgave, Side 134 (efr. 2den Udgave, Side 151) siger, at «da Wibe havde søgt at hindre Anna Sofies Ophøjelse, besluttede Kongen at fjerne ham — dog «under den mildeste Form — og sendte ham da som Statholder til Norge. Forholdet mellem den nye Statholder og Biskoppen (3: Deichmann) — fortsætter Daae videre — har lige fra Begyndelsen «af neppe kunnet være det bedste; de tilhorte forskjellige Partier ved Hoffet; men forresten synes «Wibe — en aldrende ugift Mand — at have været af flegmatisk Natur og lidet at have gjort sig

B) Ditlev Wibe som Statholder i Norge (1722—1731).

SJETTE KAPITEL.

Ved at forflyttes op til Norge — om end paa en saa vigtig Post som Statholder — tabte vistnok Wibe meget af sin Indflydelse, og navnlig kunde han nu ikke længer personlig gribe ind i den dansk-norske Stats politiske Forholde, hvis samtlige Traade han, ligefra sin Indtrædelse i Konselj (i 1708) og indtil Fredsslutningen i 1720 saagodtsom udelukkende havde holdt i sine Hænder. I dette Tidsrum faldt hans Sympathier for Rusland ganske sammen med Kongens, idet Denne derved haabede atter at komme i Besiddelse af sine i 1658 tabte skaanske Provinser. Som Statholder var han vel den første Mand i Norge, men ingenlunde længer i Danmark. Han maatte nu, naar Noget skulde sættes i Værk, nedsende sine Indberetninger og Andragender til Rentekammeret, som ikke altid tog Notits af dem, og for den mindste Udgift (f. Ex. 41 Rdl. til Akershus Slotskirkes nødtørftigste Istandsættelse) maatte han have Kongens Approbation. Med Kongen underholdt han vistnok privat Correspondance, men deraf findes saagodtsom Intet i hans Embedsprotokoller, skjønt disse forøvrigt indeholde Adskilligt af aldéles privat Natur, hvoraf nogle Prøver her nedenfor ville blive anførte.

Nogen virksom Initiativets Mand har han neppe været. Saadant laa heller ikke i Tidens Medfør. Reformernes og de store Foretagenders Tid var endnu ikke kommet. Den var først forbeholdt Slutningen af Aarhundredet med alle dets Omvæltninger, Opfindelser, nye Indretninger og travle Anstaltmagerier. Han kom herop i en Alder af cirka 52 Aar, ubekjendt med Landets Forholde og Embedsmænd, og derhos vant til at leve i Kongens umiddelbare Nærhed. Alt hvad man for Norges Vedkommende vilde vide Besked om dernéde, maatte han indhente gjennem Betænkninger og Erklæringer fra Embedsmændene, saa han nærmest kunde betragtes som Kongens og Styrelsens Kommissionær — og det i dobbelt Henseende, fordi han desuden var Formand i de forskjelligste og mest forskjelligartede Kommissioner.

§ 1.

Instrux for Wibe som Statholder.

Den Wibe som Statholder meddelte Instrux, der findes i «Nye Danske Magazin», III, Side 155—160, Kb.havn 1810, lyder som følger: (Den er meddelt i samme Magazin af Konferentsraad Treschow.)

«bemærket i Norge. Man omtaler ham som en Epikureer.» Paa et andet Sted i samme Værk kalder Daad ham «den indolente Gehejmraad D. Wibe». Disse og lignende Udtryk om Wibe synes at være hentede fra Deichmanns Panegyriker, Jens Møller i hans «Mnemosyne», I, Side 395, hvor denne Forfatter i sin Skildring af Iver Rosenkrands, «Kong Christian VI.s ypperste Minister», udtrykker sig paa følgende Maade: «Fra Begyndelsen af 1734 finder jeg af Kongens Breve de første Spor til, at der var Nogen, der satte Ondt for Rosenkrands, hvilket bevægede Kongen til at lade sig give Beretning om, hvorledes det danske Cancellie havde været bestyret i Wibes Tid under Fredrik IV, — som om der kunde være nogen Sammenligning mellem hin Epicureer og Routinier paa den ene Side og vor ligesaa grundige som ædelsindede Collegiechef paa den anden.» (!)

Her kan man ret anvende hvad N. M. Petersen i sin «Danske Literaturs Historie», 2den Udgaves 3die Bd., Kb.havn 1868, Side 25, siger: «De ældre Forfattere tabe sig i tom Smiger for Magten; de nyere, — hvilket er vor Tids Særkjende, — rive ned.»

«Instruction,

«hvorefter Vi Friderich den 4de &c. &c. allernaadigst ville, at Vores Geheimeræd, Os Elskelig «Hr. *Ditlef Wibe* som Statholder i Vort Rige Norge, sig indtil paa videre allernaadigste Anordning, allerunderdanigst skal rette og forholde.

1. «Saasom det desværre befindes, at vores kiere og troe Undersaattere i vort Rige, Norge, «ei allene i den forbigangne langvarige Krig have udstaaet meget ondt, men endnu «dagligen derved tage Skade, at de gode Anstalter, som saavel af fremfarne Konger «som af os selv til det gemeene Bedste ere gjorde, paa mange Steder enten vrangeligen «fortolkes eller ganske forsømmes; saa ere vi blevne foraarsagede, iblandt vores fornemmeste Raad og Ministrer at udsøge en Mand, som vi det høie Embede af Statholder over det hele Norgis Rige kunde betroe, og have dertil udnævnt os Elskelig «Hr. *Ditlev Wibe*, om hvis Capacitet og Troeskab vi fuldkommeligen ere forsikkrede: «og skal han altsaa fremfor alting af yderste Formue allerunderdanigst lade sig være «angelegen, at vores *Absolutum Dominium*, Souverainitet og Arve-Rettighed over begge «vore Riger og underliggende Lande ikke alleneste uforanderlig vorder conserveret, men «endog paa vores retmæssige Arve-Successorer udi Regjeringen forplantet og fortsat.
2. Skal han altid befytte sig paa, at alle vore Undersaatter udi vort Rige Norge udi deris allerunderdanigste Devotion, Hørsommelighed og Lydighed imod os og vores Kongelig Arve-Successorer udi Regjeringen vorder erhholdet, og at de udi alle Occasioner deris allerunderdanigste Troeskab, Iver og Nidkierhed udi Gierningen lader see til vores og vores Kongelig Arve-Husis Nytte og Conservation.
3. Skulle han formerke, at nogen, i hvo det endog er eller være kunde, imod Forhaabning enten med Raad eller Daad sig skulle understaae at tentere noget imod vores og vores Kongelig Arve-Husis Gavn og Nytte, skal han os ei allene saadant strax og uden nogen Afskye eller Ophold, allerunderdanigst tilkjendegive, men endog imidlertid af yderste Magt søge det at afværge og præcavere.
4. Han skal udi alle forefaldende Leiligheder og Tilfælde vel og troligen beopagte og paa det fornuftigste overveie og betragte alt hvis vores og vores Kongelig Arve-Husis Interesse, Gavn og Fremtarv kan vedkomme, saa at intet bliver efterladt, af alt hvis som til Norgis Riges Styrke, Floer og Velstand kan geraade.
5. I Særdeleshed skal han alle sine Tanker og Idrætter derhen dirigere, at alt det, som Undersaatterne udi deres lovlig Handel og Vandel, Næring og Opkomst kan hinderlig være, vorder, saavidt allermeest mueligt være kan, afskaffet og forekommet, og derimod igien alt det, hvorved Commercierne og al tilladt Handel (helst ved Fiskeriet og Trælaster), kan beneficeres med, til Undersatternis Gavn og vores Intraders Formerelse befordret.
6. Skal han resolvare paa Undersatternis Supplicationer saaledes, at hver Mand vederfares den Deel, Lov og Ret medfører, og ingen med Vold og Uret fortrænges; skulle noget forefalde, som Nogens Velfærd, Ære, Liv elles Boes Lod kunde angaae, da skal dermed i alle Maader forholdes efter ordinaire Lands Lov og Ret, saa at alle og enhver, Høie og Nedrige, Fattige og Rige, uden nogen Persons Anseelse, vederfares den Deel, Ret or, og ingen, i hvo det endog er eller være kan, være sig for Vild eller Venskab, Gunst eller Gave, under Parternis vrange Angivelse eller i andre Maader, ved hvad Navn det er eller nævnis kan, i ringeste Maader forurettis.
7. De Ordonnantzer og Forordninger, som allerede ere giorte, saavidt de ikke befindes at stride imod voris *Absolutum Dominium*, Souverainitet og Arve-Rettighed, saavelsom de, vi herefter allerunderdanigst (*sic*) kunde tilsinds vorde at lade giøre, skal han lade sig være angelegen, at de med tilbørlig Respect, Observantz og Lydighed allerunderdanigst vorder holden og efterkommet.

8. Naar nogen ved sin allerunderdanigste Supplication for os selv noget andrager, som af os til hans allerunderdanigste Erklæring kunde vorde remitteret, eller og Supplicanterne, førend deris Supplicationer til os allerunderdanigst vorder overleverede, selv kunde begiere hans Erklæring og Paaskrift, skal han dennem strax og uden nogen vidtløftig Ophold befordre, dog tilforn flittig overveie alle Omstændigheder, hvad Loven eller andre Forordninger i denne eller lige Tilfælde tilholder, og hvorvidt derimod synes efter Billighed at kunde dispenseret, saa og om enten sær Privilegier eller andre udgangne Breve kunde være samme Sager med eller imod, eller om de imod de med andre Potentater oprettede Pacta eller Forbund kunde stride, og hvad Expedient best og billigst derudi kunde synes at være, og Supplicanterne siden dermed til os henvise eller os selv det tilskikke.
9. Han skal os selv ved sine allerunderdanigste skriftlige Relationer tilkiendegive hvis han observerer eller der passerer, som kan være af den Natur, Egenskab og Vigtighed, at derom allerunderd. Relation til Os bør indsendes.
10. Skal han have Indseende med alle vores høie og nedrige Civil-Betiente, være sig de, som Justitien, saavel som de, der vores Intraders Oppebørsel allernaadigst anbetroet er, at alle Hiem- og Laugtings-Dommere Retten saaledes administrere, som det sig bør, og de som vores Skatter og Contributioner oppebære, ikke til egen Nytte, Undersaatterne med svær Paalæg (videre end hvis Skatte-Forordningerne tilholde dennem til Os selv at udgive), besværges, og hvis han nogen kan antræffe, som sig herimod forseer, haver han efter Sagens Beskaffenhed samme *ab officio* at suspendere og os det selv ufortøvet og uden Persons Anseelse at tilkiendegive, paa det at saadanne Folk, andre til Afskye, tilbørligen kan vorde afstraffede. Til hvilken Ende vores Statholder, saa tidt som skee kan, og vores Tieneste det maatte udfordre, bør reise omkring i alle Stifterne. I det øvrige skal han, saavidt vore Intrader vedkommer, med os Elskelige vores Tilforordnede udi Kammer-Collegio flittig correspondere, og ellers have god Indseende med de Militairske, at Landsaatterne ei af dennem forurettes.
11. Ville vi og allernaadigst, at Vores Stadtholder med den staaende Land-Militie skal have god Indseende, saaledes at de vacante Legge, det snarest mueligt, vorde completerede, og at Officererne faaer godt og forsvarligt Mandskab, men derhos at Proprietarierne eller Bønderne i ingen Maade af Officererne fornærmes, men enhver i sit Sted stricte efterlever de Kongelige Forordninger.
12. Iligemaade skal han have flittig Tilsyn med al Geistligheden i Norge og ei allene paa minde samtlige Bisper og Provster, at de med al Nidkierhed vare paa deris Embeder, men endog selv lade undersøge, om Skolerne med dygtige Lærere vorder forsynede, om Lectores theologiæ flitteligen læse, saa og hvorledes de Fattiges Huse og Hospitaler vedligeholdes, om deris Capitaler paa sikke Steder udsættes og forsvarligen administreres, og endelig hvorledes de fattige Lemmer forsynes og underholdes.
13. Paa lige Maade skal han med stor Omhyggelighed sørge for Skovenes Conservation i det hele Kongerige, saavel i Henseende til Mastehugsten som det almindelige Saugbrug, saaledes at der ei allene strængeligen holdes over de allerede udgangne Forordninger og de, (som) efterdags kunde vorde publicerede, men endog flitteligen overveies, om ikke et eller andet Middel og Forslag kunde sættes i Verk, hvorved Indbyggerne selv kunde fortiene og beholde den Profit, som Fremmede veed at tage af det norske Tømmer, som uskaaret af Landet udføris, og ikke mindre at Skovene baade opelskis og sparis til de næstliggende Bergverkers Opkomst og forsynlige Fornødenhed.
14. Saa skal han og lade sig vores Bergverkers Tilstand være angelegen og befordre alt, hvis som deris Opkomst og Fortsættelse kan tiene, og dennem, som til nye Bergverker kunde give nogen Anledning, i alle Maader være behjælpelig, og til den Ende med vores Berghauptmand, som vi Inspection over vores Bergverker allernaadigst anbetroet

haver, flittig deliberere; skulle ogsaa noget ved Bergverkerne forefalde, som kunde være af sær Importance og Vigtighed, haver vores Stadtholder os sligt, saasnart mueligt er, allerunderdanigst at tilkiendegive saa og holde over de Anordninger, som om Bergverkerne udgangne ere, eller vi herefter allernaadigst udgivendes vorder, at de med tilbørlig Observantz vorder efterlevede.

15. Hvis (o: hvad) han i saa Maade paa vores Vegne forretter, resolverer og anordner, det ganske Rige i Almindelighed, eller nogen vigtig Sag i Særdelighed angaaende, det skal han ved den dertil forordnede Secreterer, som nu er eller herefter kommendes vorder, og ikke ved nogen anden, — være sig af hans egen Tienere eller andre — lade expedere, med mindre han maatte befinde sig udenfor Christiania i voris Tieneste forreist, som det siden i de dertil forordnede Protocoller rigtig skal lade indføre, og udi god Orden og Forvaring holde, paa det, at, naar Behov giøris, derom al fornøden Efterretning kan have.
16. Alle Stævninger til Ober-Hof-Retten, som udi voris Navn udstædis, saavel som ellers hvis andet, som af voris Secreterer i Norge expederes, skal under det Segl, som bemeldte voris Stadtholder til den Ende anbetroet er, udfærdiges.
17. Og paa det bemeldte voris Stadtholder kan have god Videnskab om hvad Forraad i Magazinerne findes, saa skal voris Proviant- og Ammunitions-Forvaltere over alt i vort Rige Norge, hver Maaneds Dag til hannem indsende rigtige Extracter, enhver under sin Haand, paa sine Indtægter og Udgifter, samt Beholdninger saa vel paa Proviant og Korn Vare, som paa hvad Ammunition og Materialier dennem under Hænder er betroet, og skal meerbemeldte voris Stadtholder selv Magazinerne undersøge, saa ofte han det fornøden eragter, og ellers drage al tilbørlig Omsorg for, om nogen Mangel i saa Maader skulle findes, at da i betimelig Tid derpaa raades Bod.
18. Saa skal og voris Ober-Krigs-Commissarius og Fogderne i vort Rige Norge altid være forbundne til at fremvise for ovenbemeldte voris Stadtholder deris Original Bøger, naar han til dennem kommer, og at give hannem uden nogen Ophold grundig Underretning om deris Indtægter og Udgifter, at om nogen Urigtighed hos dennem skulle findes, den da ved hans Omhyggelighed, af dennem kunde redresseris.
19. Han skal befitte sig paa god Kundskab at have inden Sverrigs Grentzer og observere, om sammesteds (noget) præjudicerligt imod os og voris Etat kunde practiseres, og naar han noget sligt erfarer, det os da uden Forsømmelse allerunderdanigst tilkiendegive, hvorom han ogsaa med vores Generaler over Militien i Norge skal have idelig og god Correspondentz og alt saadant flittig notificere.
20. Skulde noget Fjendtlig paakomme, hvilket Gud afvende, skal han med alle muelige Midler, som tilveiebringes kan, saavel vores Generaler over Militien i Almindelighed, som ellers enhver Commandant og Fæstning i Særdelighed secundere og undsætte, paa det ikke alleniste al Skade og Forderv kan afvendes, men endog Fienden, saavidt mueligt er, al Afbrek tilføies, hvorom han og da med vores Generaler over Militien flittig skal consultere og ellers ved alle General-Krigs Conseils assistere; dog bemeldte voris Generaler i deris Commando ingen Indpas at giøre; hvorimod af dennem intet maa bydis paa Landet; saasom sligt ved vores Stadtholder allene bør skee: ei paa-tvivlende, at den ene jo giver og lader den anden i alle forefaldende Leiligheder den Respect og Myndighed, som hannem kan tilkomme.
21. Skulle det og nødigt eragtes, at nogen Reserva skulle opbydis, skal bemeldte vores Stadtholder med vores Generaler derom conferere, og med hinanden vel overlægge, hvorledes den efter sædvanlig Skik og Maade den gemene Almue til mindste Besværing, best kan reguleris og indrettes.
22. Denne vores allernaadigste Instruction ville vi, efter Tidernes Beskaffenhed og vores egen allernaadigste Behag, udi Fremtiden forandre, formere eller formindske, som vi

det allernaadigst for got og gavnligst befinder. Hvorefter meerbemeldte vores Statholder, saalænge han udi denne Bestilling forblivendes vorder, sig allerunderdanigst skal have at rette. Og ville vi hannem udi saadanne Forretninger imod enhver i Kongelig Naade handthæve og forsvare. Givet &c.

Hafniæ den 17de Aprilis 1722.

§ 2.

Med Hensyn til de Sager, Wibe som Statholder nu væsentligst fik med at gjøre, da maa her først nævnes *Kongsberg Sølvverk*, hvormed han skulde føre Overtilsynet, hvilket altsaa strakte sig gjennem alle de 10 Aar, som hans Statholderskab varede. De øvrige Sager, der var af mere forbigaaende Varighed, vedkom Indførelsen af den paatænkte nye *Matrikel*, endvidere *Salget af Almindingerne* samt af *Kirkerne* og *Præstegaardsbygningerne*. Om de 3 førstnævnte Sager anfører jeg her til en Begyndelse hvad jeg (for over 50 Aar siden) har uddraget af Tidsskriftet «*Iris og Hebe*» (jeg tror: Aargangen 1809), hvilket nok Alt er hentet fra et i det store kongl. Bibliothek i Kjøbenhavn opbevaret Manuskript, kaldet «*Vita B(artholomæi) Deichmanni*», forfattet af Biskoppens Søn, Cancelliraad Carl Deichmann og vidtløftigen benyttet af Professor Jens Møller i hans *Levnetsbeskrivelse* om Biskop Deichmann i «*Mnemosyne*», Side 219—231, og ligesaa af Chr. Bruun i hans «*Fredrik Rostgaard*», I, Side 273 og ff.

Hvad de 2 sidstnævnte Sager (*Salget af Kirkerne* og *Præstegaardshusene*) angaar, da har jeg benyttet Chr. Bruuns nævnte Verk, Side 276 og ff.

Begyndelsen gjøres da nu her med det korte Uddrag af «*Iris og Hebe*», hvor det heder:

«Wibe kom til Norge 1722. Han havde fra sine unge Aar været hos Kongen og næsten «opdraget med ham. Han var mere vant til Statssager, end til det, der nu blev ham betroet, «og Lysten var ham forgaaet at gaa ind i de ham uvante Forretninger. Som ugift og uden «Familie fandt han sin Fornøjelse i daglig at holde et vel anrettet Taffel, hvor Glasset ofte «gik om. Han havde altid været en Patron og Ven af Biskop Deichmann (*sic*), og da han «kjendte hans Dygtighed, raadførte han sig ofte med ham. Da *Sølvverket* stod under hans «Overinspektion, og han derved vilde indføre en bedre Orden, men manglede den dertil fornødne Indsigt, overtalte han Deichmann til at følge med sig til Sølvverket, og paa det han «dertil kunde blive autoriseret, udvirkede han kongelig Ordre desangaaende. Men Ingen af «dem var kyndig i Bergverkssager, og Deichmann desuden besværet med andre kongelige «Forretninger.»*)

«1722 den 14. August fik *Deichmann* Ordre til at indtræde i en Commission med *Etats*-raad *Nobel* for at dirigere «*det nye Matrikulvæsen*». Der blev larmet meget mod denne «Matrikul, at den ej var saa fuldkommen, som den burde ønskes at være. Dette skede især «af visse Embedsmænd, hvem denne Forretning ikke havde været betroet. Men man kan ej «undres over, at Matrikelen ej blev saa fuldkommen, som man kunde ønske, 1) fordi ingen «Opmaaling kunde finde Sted formedelst Landets naturlige Beskaffenhed; 2) fordi Skylden er «lagt, ej alene paa hvad som avles af Jordbruget, men endog paa Qvægavlen i de store «Udmarker og paa Fiskerier, og 3) fordi de i hvert Distrikt Kommitterede ej var lige delige «eller uegennyttige. Wibe lod sig indtage af *Deichmanns* Contraparter. Disse indgav ham «de værste Begreber om Matrikelen. *Deichmann* nødsagedes at rejse til Kjøbenhavn og tog «hele Matrikulforretningen med sig. Ved sin Ankomst fandt han heftige Partier imod hinanden. Nu blev der udspreedt, at Matrikelen vilde gjøre Nationen misfornøjet. Nu fremkom «Assessor *Ryssel* med mange Angivelser over store Embedsmænd, om forestaaende Revolter

*) Om Wibes Overtilsyn med Sølvverket og alle de Ubhageligheder, han derved kom op ivil der i, det følgende blive betydelig Mere meddelt, — hovedsagelig efter Uddrag af hans Embedsprotokoller.

«o. s. v. — især om Wibe og Deichmann, og han forestillede den norske Nation (som) upaa-lidelig. Dette foranledigede den Apologi, Deichmann skrev for Nordmændene. Der blev indgivet Kongen saamange Objectioner mod Matrikullen, at han meget tog i Betænkning at lade den faa Fremgang. Kongen confererede med Deichmann derom, og Denne forklarede Sagen grundig, og viste, at det blot var Misundelse, som havde beskrevet Matrikulforretningen som farlig og ubillig. Derefter blev en Commission befalct at gjennemgaa Matrikullen og give sin Betænkning derover. Disse var: Statholder *D. Wibe*, Kammerherre *Gabel*, Conf.raad *Guldencrone*, Etatsraad *Bartholin* og Etatsraad *Schrader*. De to første var især imod Matrikullen, og ikke mindre imod Deichmann. Efter deres Betænkning faldt kongelig Resolution af 8. December 1724, at det skulde forblive ved den gamle Matrikul. Herved fik Mange Lejlighed (til) at sværte baade Deichmann og Matrikulforretningen. Et Skrift udkom ved denne Tid, hvor Aarsagerne tilkjendegaves, hvorfor Matrikullen ej fik Fremgang; deriblandt var, at Mange ej fandt sin Regning derved og at Ingen af de 5 Herrer, som havde examineret Forretningen, var dette Arbejde voxen.»*)

«Efter endeel Kjøbmænds og Saugejeres Anslag forestillede Wibe, at det var bedst, at *Almindingerne* bleve solgte,**) hvilket baade blev accorderet og anbefalet, men Deichmann, som saae, at de omliggende Egenes Beboere vilde lide et stort Tab i deres Næringsvej, og at mange Saugejere derved vilde komme tilkort, gjorde Forestilling derom, hvorefter denne Sag forblev som forhen.»

*

Mere ansér jeg det ikke fornødent at citére af «*Iris og Hebe*», der til Slutning blot beretter om Biskop Deichmanns tragiske Skjæbne efter Fredrik IV.s Død den 12. Octbr. 1730. Jeg gaar derfor nu over til her først i al Korthed at berette noget om *Salget af Kirkerne og Præstegaardsbygningerne*, væsentligst hentet fra Chr. Bruun: *Rostgaards Levnet* I. S. 276 og ff., og tager saa atter fat — ikke paa *Kongsberg Sølvverk*, hvorom jeg vil samle Alt paa ét Sted længer ude i nærværende Skrift, — men paa hvad der endda kan være at berette om *Matrikelsagen*, væsentligst efter Møllers «*Mnemosyne*» og Chr. Bruuns «*Rostgaard*». Altsaa nu noget om *Kirkernes Salg*:

Medens Initiativet til disse Salg (i «*Mnemosyne*», I. Side 217) tillægges Statholder Wibe, hvilket imidlertid neppe er rigtigt, saa gjætter Justitiarius Berg (i «*Samlinger til Norske Folks Sprog og Historie*», VI. Side 172) paa Amtmand *H. Nobel*, der — siger han — var «en meget virksom Mand, hvilket Wibe neppe var».

Chr. Bruun derimod (i *Rostgaards Levnet*, I. Side 276 i Noten) antager, at baade disse Salg og ligesaa Projektet om Præstegaardsbygningernes Salg turde skyldes *Andreas Højer* og skrive sig fra Aaret 1719.

Da de Mænd, der kommitteredes til at arrangére Kirkesalget, ikke vidste ret Beskéd om Kirkernes Ejendele, fik de Biskop Deichmann med som Medlem af Kommissionen. Projektet blev gransket i Kammerkollegiet, som sendte det til Deichmanns og Stiftamtmand Tonsbergs Erklæring. De var begge imod det, men Deichmann sadlede siden om, og blev ivrig for det. Sagen blev ogsaa sendt til Nobel, der ivrigt anbefalede Projektet. 1721 1. Aug. udgav Kammerkollegiet en Plakat om Salget (i Henhold til en kongl. Resolution af 18. Juli næstfør). Deichmann og Nobel fik en kongl. Befaling af 14. Aug. 1722 om — ved Siden af Matrikelarbejderne — at forestaa Salget. Hermed gik det glatt, da Deichmann nu var vundet for Sagen. Han skal have conciperet Skjøderne (hvoraf Justitiarius Berg i de nyss citérede

*) Mere Matrikelvæsenet vedkommende følger her strax nedenfor.

***) Se herom Reskript af 25. October 1726, hvilket — tilligemed Indberetning fra Wibe om et Par Almindinger — vil findes nogle Blade her nedenfor.

Saml. t. N. F.s Spr. og Historie, VI. Side 171—185, levérer en Prøve, ledsaget af Anmærkninger). Flere af Auktionsbudene var man dog utilfreds med, navnlig med dem, som Deichmann og Tonsberg havde forestaaet. Deichmann fik da Nobel (som netop da skulde op til Norge for at forestaa Matrikuleringen og deltage i Kirkernes Auktionering), til at adjungere sig med ham og faa Tonsberg skubbet væk, hvilket ogsaa lykkedes, og ved Omauktioneringen faldt nu Budene meget højere. Men Deichmann var misfornøjet med, at man havde nedsat hans Arbejde, og forsvarede sig i et Brev til Kammerkollegiet af 8. Mai 1723, med Bitterhed mod dem, der havde dadlet ham (blandt hvilke endogsaa Nobel selv skal have været en af Hovedmændene).

Kongens Kasse vandt vel noget ved Salgene, men Klager over disses skadelige Følger udeblev ikke længe. Allerede i 1724 indkom der Forslag fra to Biskopper (Deichmann og Krog). Deichmann foreslog Udnævnelse af Kirkekommissarier i Norge, hvilke skulde have Tilsyn med Kirkernes Vedligeholdelse, gjøre Repartition mellem Almuen og forebygge Processer mellem Undersaatterne. Wibe fik 16. Decbr. 1724 kongl. Befaling om at afgive sin Betænkning over dette Deichmanns Forslag. En saadan afgav han den 22. s. M. (ikke i Favør af Forslaget). (Betænkningen vil findes her udenfor i Kapitlet om Wibes og Deichmanns gjensidige Forhold.)

Disse Kirkesalg har faaet en streng Bedømmelse af Efterverdenen, der har betragtet dem som et «*Sacrilegium*» (Kirkeran), fra Kongens Side, hvilket de igrunden vel ogsaa var. Ligesaa strenge ere ogsaa Udtalelserne mod Nobel, der muligens var Ophavsmanden til det hele Projekt, men sagtens havde mange Haandlangere.

Wibe foreslog under 17. Marts 1731 en Kommission nedsat for at undersøge, hvorledes der i det Hele var tilgaaet med disse Kirkesalg. Da man heri muligens kunde se et Forsøg paa at komme den nyss afsatte Biskop Deichmann tillivs, skal Skrivelsen blive indtaget her-nedenfor i Fremstillingen af det gjensidige Forhold mellem disse to Mænd.

Det foreslaaede Salg af Præstegaardsbygningerne.

Dette Projekt omhandles i Rostgaards Levnet, af Chr. Bruun, I. Side 278 og ff., og antages at være foreslaaet i 1719 af Andr. Højer.

Allerede i 1710 var et saadant Projekt fremkommet fra en Jakob Rasch i Throndhjem, uden imidlertid vel at føre til noget, men det synes næsten som, om hans Tanke senere hen (ca. 1719) er bleven optaget af den nye Forslagsstiller (Højer?). Er Dette saa, da maa der være hengaaet en længre Tid, inden der for Alvor blev rørt derved, thi først 31. Decbr. 1723 støder man paa et «aabent Brev», forsynet med Kongens Underskrift og gaaende ud paa, at Præsterne i Norge — i Lighed med dem i Danmark — burde tilforhandle sig den Præstegaardsbygning, de bo i, mod at Eftermanden skal betale Formandens Arvinger samme Bygningens Kostende o. s. v. Dette fremhæves i Brevet som en særdeles Naade, Kongen vilde vise den norske Gejstlighed for dens i Krigsaarene 1716 og 18 udviste Patriotisme. Brevet er imidlertid aldrig bleven kundgjort, men fandtes blandt Oversekretær Rostgaards efterladte Papirer, med en Paaskrift af ham, datéret 15. October 1731, gaaende ud paa, at det var bleven tilbageholdt, hvorhos Kongens Underskrift er overstrøget med følgende Bemærkning: «Denne Expedition haver Hs. Kongl. Mayt. i sit Conseil med egen Haand casseret. F. Rostgaard.»

Sagen var, at Biskop Deichmann, der havde conceipéret Brevet, først søgte at vinde Rostgaard for sit Projekt, men da han ikke kunde opnaa det, gjorde han hvad han oftere havde for Skik, nemlig ved sin Indflydelse hos Kongen at faa sit Forslag forelagt i Konsejlet til Underskrift, uden at det havde været den sædvanlige Prøvelse i Cancelliet underkastet (!).

Rostgaard var imod Projektet, som han forudsaa vilde fremkalde stor Misstemning i Norge og medføre en utaaelig Byrde for Præsterne, saavel strax som især i Fremtiden. Han gjorde sit Bedste for at faa Planen til at strande, og Kongen gik ind paa, *ikke strax* at lade det aabne Brev bekjendtgjøre. Etatsraad *H. Nobel* fik Nyss i Sagen, og skrev 2. Februar 1724 et Brev til Gehejmerraad Joh. Georg Holstein, i hvilket han fremstiller dette Slags Salg som et meget farligt Foretagende, der kunde vække stor Uro og Misfornøjelse blandt hele Præsteskabet, hvilket kunde have farlige Følger.

Statholder *Wibe*, Biskop *Deichmann* og Overhofmarschal *Holsten* fik 18. Febr. 1724 Befaling til at afgive Betænkning over Nobels «uforgribelige Erindringer». (Disse findes i det Norske Rigsarkiv. Se Rostgaards Levnet, I. Side 527.)

Wibe var *imod* Projektet, men *Deichmann* var *for* det, og han forfattede en Betænkning, som Wibe ikke vilde underskrive. Kort efter blev de begge nedkaldte til Kjøbenhavn for at give Kongen Underretning om Forholdene i Norge.*)

«Det var Planen om Præstegaardssalget og Matrikelsagen, Talen var om.» (Rostgaards Levnet, Side 281.) De afgav begge — hver for sig — under 19. April 1724 nye Betænkninger om Præstebygningernes Salg. *Deichmann* blev tilbage i Kjøbenhavn nogen Tid efter *Wibe*, og kaldtes atter derned i Juli s. A., og Agitationerne begyndte paany. Derimod forholder det sig neppe saa, som Chr. Bruun gjætningsvis antyder, at ogsaa *Wibe* da blev nedkaldt igjen. Han kom nemlig derned i August samme Aar for at lægge den sidste Haand paa Matrikelsagen. I Præstegaardssagen afgav han vel blot en skriftlig Betænkning, der blev droftet i Konseljet. Resultatet blev, at *Deichmann* (i et Reskript til ham af 16. Septb. 1724 — se *Wessel-Berg* —) underrettedes om, «at Kongen Præstegaardene aldeles ikke vil lade bortsælge, men at det fremdeles — som det af gammel Tid har været — skal have sit Forblivende.» *Deichmann* fik saaledes ikke dette sit Yndlingsprojekt drevet igjennem.

(Se Lidt herom i *Zwergius's* «Sjellandske Clerisie», Kb.havn 1754, Side 750 nederst.)

«Om de Staten tilhørende Præstegaarde» har Rigsarkivar *Christian Lange* i 1859 afgivet en «Betænkning» til Kirkedepartementet, og i 1896 udgav daværende Universitetsstipendiat — nu Professor i Retsvidenskab — *A. Taranger* en Afhandling «Om Ejendomsretten til de norske Præstegaarde».)

Fremdeles om Matrikulsagen.

(cfr. Side 118 her foran).

Den første Mand, der satte denne Sag igang, var den virksomme Amtmand i Romsdals Amt, *Hans Nobel*,***) der ellers af Professor *P. A. Munch* (i hans 3 nordiske Rigers Historie)

*) *Wibes* Ankomst til Kjøbenhavn berettes i «Kjøbenhavns Postrytter» for Marts 1724 i følgende Udtryk: «Den 9. (Marts) haver Hs. Excellence Hr. Statholder og Geheime-Raad *Wibe* fra Norge sig her ved Hoffet indfundet.»

Om hans Afrejse fra Kjøbenhavn heder det sammesteds for Mai s. A.:

«Den 8. i denne Maaned haver *Hans Excellence Hr. Statholder* og *Geheime-Raad Wibe*, efterat hand her i Hoffet hos Kongen havde aflagt sine Beretninger om Norges Tilstand, begivet sig paa Rejsen til sit Stadholderskab i Norge og sin Residence i Christiania igjennem Skaane.» (Om Biskop *Deichmanns* Nærværelse i Kjøbenhavn tier «Postrytteren» ganske.)

Under *Wibes* Ophold i Kjøbenhavn rejste Kongen og Dronningen bort, hvorom «Postrytteren» beretter følgende:

«Den 21. (:) April) det om Morgenen tilig behagede *Hans Kongel. Majest.* med sin Dronning at begive sig fra Slottet *Friderichsberg* paa Rejsen igjennem Landene ad Jylland, for at lade sine Tropper «saavel her i Landet som i andre Provincier passere *Mynstringen*.» (Kongen og Dronningen — samt Kongens Datter af første Ægteskab, den fromme Prinsesse *Charlotte Amalie*, født 1706 og † 1782 — fortsatte Rejsen videre, over *Oldenburg*, til de varme Bad i *Aachen*, hvorfra de kom hjem igjen den 19. Juli samme Aar, Klokken 7 Aften.)

**) Amtmand *Hans Nobel* d. Æ., Son af en Kjøbmand *Hans Mortensson* i *Christianopol* i *Blekinge*, af hvilket *Byesnavns* to sidste Stavelser Familien antog Navnet «*Nobel*», var født ca. 1660 og døde som Herre-

kaldes «en forfængelig og indbildsk Mand, der igrunder sletikke forstod sig paa Sagen». Før ham havde rigtignok Statholder *Gyllenløve* (i 1693) nedsendt en Række Forslag om Forbedringer i Norges indre Styrelse, og navnlig fremhævet de mangfoldige (hele 72 Stkr.) Bonden forvildende Skyld-Species, «Fogden og hans Tjenere til egen Nytte og Schinderi, men Bonden til mærkelig Skade». Konseljet ménte imidlertid, at denne Post indtil videre kunde henstaa. I 1713 nedsendte saa Nobel et Forslag til en ny Matrikul, der vandt Kongens Bifald og tilstilledes Slotsloven og Amtmændene med Flere til Erklæring. Forslaget mødte Modstand hos forskellige Embedsmænd, bl. A. af Biskop *Deichmann*, som dog senere skiftede Mening. Nobel fik da Ordre til paa Prøve at indføre sin Matrikul i Søndmøre og senere i Nordmøre og Romsdals Fogderier. Planerne og Tabellerne prøvedes i Kammerkollegiet og i forskellige Kommissioner, og blev efterhaanden approberede.

Blandt de Mænd, hvem Undersøgelserne betroedes, var Gehejmraaderne *Wibe*, *J. G. Holstein* og *Adeler*, Kammerherre *Chr. Carl Gabel* og Konferensraad, Baron *Chr. Guldencrone*.

I Juli 1721 udgik der Befaling om en ny Matrikuls Indførelse for hele Norge. *Chr. Fredr. Holstein* (Dronning Anna Sophies Overhofmarschal) og Justitsraad (eller fra 30. Januar 1722 Etatsraad) *Hans Nobel* blev ved Reskript af 7. Juli 1721 beskikkede til at forberede den, men da Nobel — skjønt han var den egentlige Forslagsstiller — snart viste sig udygtig til dette Hverv, saa fik han udvirket, at Biskop *Deichmann* (ved Reskript af 14. Aug. 1722) — til Gejstlighedens Misfornøjelse — blev paalagt at indtræde som Medlem ogsaa af denne Kommission, hvis Sekretær var *Andreas Højer*. Resten af Aaret 1722 og hele 1723 gik nu hen med disse Forretninger. Kommissionen fik nu ogsaa sit Kommissorium udvidet til at behandle to andre (maaske fra 1719 daterede) Projekter, nemlig *Kirkernes* og *Præstegaardsbygningernes Salg* (hvorom nyss er handlet her ovenfor). Matrikulsagen fremkaldte stor Misfornøjelse hos Mange i Norge, blandt hvilke vel især *Deichmanns* Avindsmand, den berygtede Assessor *Ryssel**) nærmest foranlédigede *Deichmann* til at skrive sit bekjendte «*Forsvarsskrift*

---

mand paa Fyen 1732. Han blev 1703 Amtmand i Romsdalen, 1713 «Justitsraad» og Medlem af Slotsloven, men nedlagde i 1720 sit Amtmandsembede, solgte sine norske Ejendomme og flyttede til sine Godser, *Sandholt* og *Damsbo* paa Fyen. 1722 blev han «Etatsraad», hvorved han erhvervede arvelig Adel og oprettede 1726, 8. Februar *Sandholt* til et Stamhuus. I Norge havde han ejet *Holden Hovedgaard* i *Hevne Præstegjæld*, hvilken Gaard han havde faaet i Medgift med sin første Hustru, der var Datter af den rige Landkommissær *Joh. Gaarmand*, Ejer af *Holden Gaard*. Hende ægtede han i 1692, og efter hendes Død ægtede han i 1717 Enken efter den rige *Kjøbmand* i *Brevik* *Anders Nilsson*, ved Navn *Dorthea*, der af et tidligere Ægteskab med en Proprietær *Johan Testmann* havde en Son, *Joh. Christopher Testmann*, der 1720, 7. Juni ægtede *Dorothea Fuiren*. (Se *Personalhistor. Tidsskrift* V. Side 146.)

(Om Amtmand *H. Nobel* se *Saml. t. N. F.s Spr. og Historie*, VI. Side 177 i Noter; samt «*Norske Samlinger*», I. Chr.a 1852, Side 134—133, og *F. Krogh*: «*Danske Majorater*», Kb.havn 1868, Side 285.)

*) *Peter Ryssel* var i 1703 «Assessor i Commercekollégiet», og havde da i nogle Aar drevet borgerlig Næring i *Skien*, uden at tage Borgerskab, hvorfor Raadstureten der 1703, 10. Februar, dømte ham til at betale 40 Lodd Sølv i Boder, give 4 Rdl. til *Skien's Hospital* samt i Procesomkostninger betale 6 Rdl., «*Andre Modvillige til Afskye*». (*Skien's Raadstuprotokoll for 1700—1709*, Fol. 104 b—105 a.) Senere boede han vist paa forskellige Steder, og efter at have tilsat sin meste Formue ved Processer, blev han saa bitter og menneskefiendsk, at han angreb Folk paa Ære og Liv. Især gik det ud over Amtmand *Nobel*, Biskop *Deichmann* og tildels ogsaa over *Wibe*, — ja tilsidt over Dronning *Anna Sophie* selv og hendes nærmeste Slægt, hvilke han angav som dem, der vilde omstyrte Suveræniteten (!). En ligesindet *Rænkesmed*, *Mag. Hans Trojel*, Sognepræst til *Vor Frelsers Kirke* paa *Christianshavn*, fremsatte i Foréning med ham disse nederdrægtige, men vanvittige Beskyldninger, der var grebne rént ud af Luften. De blev da ogsaa begge i Juli 1725 af en dertil nedsat Kommission dømte, — *Trojel* til at miste Haand og Hoved, Ære og Gods, og *Ryssel* til at miste Ære og Gods samt slaaes til *Kagen* og «*bære Stene af Byen*» (=: *Landsforviisning* og *Infami*). De blev imidlertid begge — paa Dronningens Forbøn — hensatte for Livstid paa *Munkholmen*, hvorfra dog *Ryssel*, ved *Christian VI.s* Thronbestigelse, blev udsluppet. *Hans Fødsels-* og *Døds-Aar* vides ikke. Han var gift med Stiftamtmand i *Chr.sand* *Henrik Adeler's* Datter, *Sophie Christine*, der maa have været Enke efter en i *Skien*

for de Norske», affattet i et Brev til Kongen og datéret Kjøbenhavn den 2. April 1724. (Den ældste bevarede Udgave heraf er fra 1768 og blev senere trykt 1776, og tilsidst i Johan Storm Munchs «Saga», II, Side 213 til 234.) I dette Skrift, hvori han retter forblommene Angreb paa Wibe og Gabel som Matrikulsagens Hovedmodstandere, anbefaler han først og sidst den nye Matrikul og Præstegaardsbygningernes Salg. Under Deichmanns tvende Ophold i Kjøbenhavn i 1724, — første Gang i Marts, samtidigt med Wibe, og anden Gang i Juli Maaned for Matrikulsagen og Præstegaardssalget — blev den paa Fyen boende Nobel, der dog baade var Matrikulsagens Ophavsmand og Medlem af Kommissionen, ikke kaldet til Kjøbenhavn, hvilket selvfølgelig gik ham meget nær. Partierne arbejdede nu aabenlyst og hemmeligt imod hverandre. Deichmann blev en Dag «kaldet til Fredensborg, hvor han forklarede Sagen grundig og visede, at det var blot Misundelse, som beskrev Forretningen «baade farlig og ubillig, og maaske opdagede alle de Kunster og Metoder, som bleve brugte.» Kongen beholdt ham hos sig tiltaffels og viste ham stor Naade; men Deichmann kom dog ikke til at tale det sidste Ord i Sagen. En af hans farligste Modstandere var Oversekretær i Krigskollegiet, Kammerherre *Chr. Carl Gabel*, en forstandig og klog, men listig Mand, der tidligere — som anført — havde været Medlem af den til at prøve Nobels Matrikulforslag nedsatte Kommission. Han skrev 12. Aug. 1724 «et mærkeligt Brev» til Wibe i Christiania (findes i Gehejmearkivet), hvori der var indsluttet en Ordre fra Kongen til Statholderen om — tilligemed Amtmand Werenskjold og Lagmand, Justitsraad Braunmann — øjeblikkelig at komme ned til Kjøbenhavn. Kun Gabel kjendte denne Ordre. Af Brevet sees ret tydeligt, hvorledes Gabel i Anlédning af Matrikulsagen havde faaet «den kloge Bisp» ind i sine Garn, og hvor lidenskabelig en Modstander han var af ham. Wibe kom, og snart efter (nemlig den 4. Septbr.) nedsattes den sidste Kommission til at tage Sagen under Overvejelse. Den bestod af *Wibe*, *Chr. C. Gabel* samt af de 3 Finantsdeputerede, Baron *Chr. Güldencrone*, Konferensraad *Caspar Bartholin* og Etatsraad — senere Kjøbenhavns President — *Joh. Schrader*. Disse afgav sin Betænkning den 17. November, og ved et kongl. Reskript af 8 Decbr. 1724 bekjendtgjordes det, «at bemeldte nye Matriculs-Verk ganske og aldeles skal være ophævet, og at det i Norge herefter skal forblive ved den gamle Matricul og de sædvanlige Skattebreve.» Kongen havde nemlig — som det heder i Præmisserne til Reskriptet — ladet sig forelæse Kommissariernes «Relation og Betænkende af 17. November og befundet Samme ved «alle anførte Puncter til Landets og Undersaatternes Bedste vel grundet og overlagt, samt «deri haft Velbehag.» (Se Reskriptet i Wessel-Bergs Samling.)

Andreas Højer, der havde været Sekretær i Matrikuléringskommissionen, var en entusiastisk Beundrer af Deichmann, og kan (i sin *Fredrik IV.s Historie*, II, Side 87—96) ikke noksom nedsætte Nobel. Han indrømmer, at der vistnok fandtes nogle Fejlgreb i Beregningerne, men derpaa kunde der let have været raadet Bod. Den væsentligste Grund til Matrikulens Forkastelse finder han i den Uvillie og Forbittrelse, som fra forskellige Sider — navnlig fra *Wibe* og *Gabel* — havde rejst sig mod Deichmann, o. s. v. Højer er her et fuldstændigt Ekko af en liden Fremstilling af de samme Forhold, under Titel af «*Rémarques générales* over den nye Matricul i Norge», uidentivt forfattet af Biskop Deichmann, og hvori Forfatteren

---

ca. 1699 afdød (engelsk?) Handelsmand, Frantz Collyer (eller «Colleir»), der efterlod 2 Sønner, Joseph og Frantz Collyer, hvis Værgemaal ved et Kongebrev af 6. November 1700 betroedes Ryssel, men allerede fratoges ham ved et nyt Kongebrev af 5. November 1701. (Herom kan henvises til Skiens Raadstupsprotokoll for 1700—1709, Fol. 20, 39, 40 og 81, hvis Beretninger om Collyers og Ryssels Hustru imidlertid er saa forvirrede, at det er umuligt at finde Rede i dem. Skiens Ministérialbog for 1680—1716 mangler desværre, saa man heller ikke derfra kan hente nogen Oplysning. En af Statholder Wibes Embedsprotokoller (No. 59 fra 23. November 1726 til 22. September 1731, Fol. 23—24) beretter imidlertid, at Sophie Christine Adeler, «Peter Ryssels Hustrue», den 22. Marts 1727 havde søgt Kongen om at maatte faa nyde samme Ret, som om Mandens Bo var et Dødsbo o. s. v., hvilket Wibe 14. Juni 1727 (fra Arendal) fraraadede.

— i en Tone, der er «altfor lidenskabelig til, at han kan betragtes som en upartisk og sand Dommer» — gjør drøje Udfald imod de nyssnævnte 5 Herrer Kommissarier, der — som det heder — hverken havde Kyndighed eller Arbejdsomhed nok til at udføre det dem overdragne Hverv, og at de tilbragte den meste Tid af Samlingsdagene «*inter convivia*». Dette er vistnok en ubeføjet, eller ialfald i høj Grad overdreven Beskyldning, da det nok er almindelig antaget, at Sagen fra Regjeringens Side blev undersøgt med Omhu og Varsomhed, og at «de Mænd, som Kongen lod afgive den endelige Betænkning, vare vel kjendte med Skattesagerne og havde et ligesaa godt — maaske bedre — Overblik over dem, end Biskop Deichmann». (Rostgaards Levnet, I, Side 287.) De fik da ogsaa — som nyss anført — en smigrende Anerkjendelse af Kongen i Reskriptet af 8. Decbr. 1724. Hovedfejlen ved det Nobel-Deichmannske Matrikulforslag var, at alle de forskjellige Jordebogsspecies skulde reduceres til *Harthorn*, efter dansk Mønster, hvilket ikke passede for Norge. Skulde en Reducering ské, da maatte det være til Penge.

«Hvormeget man end har beklaget sig over, at det besværlige og vidtløftige Arbejde «blev omsonst, saa er det dog et stort Spørgsmaal, om det ikke alligevel var det Bedste for «Norge. Først et Aarhundrede efter fik Norge (i 1836) en ny Matrikul, — den saakaldte «*uneviderede* — bygget paa ganske andre Principer,» siger Chr. Bruun i Rostgaards Levnet, I, Side 288. Denne Matrikul er nu afløst af den, siden 1863 forberedte reviderede Matrikul.

(Se «Danske Samlinger», IV, Kb.havn 1868—69, Side 364—372, hvor der levéres Meddélelser om alle de Embedsmænd, der — uden Godtgjørelse — havde déltaget i Arbejdet med at gjennemføre Projektet til den nye Matrikul i Aarene 1722—1724.) (Se ogsaa en Opsats om «Den nye Matrikul» i «Morgenbladet» No. 487 for 13. Septbr. 1889, A. 1, 2—5).

*

Fremdeles lidt om Almindernes Salg.

Det af Wibe — efter nogle Kjøbmænds og Saugejeres Forslag — anbefalede Salg af Almindingerne blev af Biskop Deichmann fraraadet, og Kongen udfærdigede i den Anledning under 25. Oktober 1726 følgende Reskript til Statholderen:

«Endskjønt Kongen ingenlunde tvivler paa Statholderens altid beteede Redebonhed i «Kongens Interesse at fremme, saa og vel erfarer, at hans ved seneste Auction over Almindingerne brugte Conduite har havt eneste Hensigt til den Kongelige Casses Formerelse: «Saa finder Kongen Sig dog foraarsaget, til Gjensvar paa hans Skrivelse derom at tilmelde,

«Hvorledes Kongen ingenlunde er til Sinds at fratage Undersaatterne den Nytte og fornødne Brug af Almindingerne, hvilken saavel Arilds-Tid som Loven dem tillagt have,*) «hvorfor og alle Kongens saa kaldte Almindinger skal blive ubortsolgte og i den Stand, de «forhen været have;**) dog forseer Kongen sig heri til Statholderens bekjendte Nidkjærhed, «at han saavel selv seer derhen som tilholder alle vedkommende Betjente og Landsaatter, «at ingen Misbrug deri forøves, paa det Kongens heri havendes landsfaderlige Forsorg for «det gemene Bedste og Fremtidens Conservation ej formedelst ulovlig Medfart skal vorde

*) Cfr. Norske Lovs 3—12—3, 6.

**) Cfr. Lov om det beneficerede Gods af 20. Aug. 1821. «Efter Kong Fredrik IV.s Tid» — siger her Justitiarius Berg i en Note til dette Reskript — «ere mange af de saakaldte Kongens (o: Statens) Almindinger solgte, endog til Private, til største Forfang for vedk. Bygder, især under Kong Christian VII.» Cfr. C. Sommerfeldt i Topogr. Journal, 15. Hefte, Side 57—62. Statens beholdne Almindinger opregnes i den fra Regjeringen til Stortinget afgivne Beskrivelse over Statens Ejendomme, forfattet dels i Aaret 1825 og dels i 1826, og trykt i Christiania 1827, *in fol.*, Side 69—76.

(Denne Bergs Bemærkning er skrevet i 1841. Siden den Tid har Staten begyndt at indkjøbe Skove, istedetfor at sælge.)

«hindret eller eluderet.» (Resten af Reskriptet angaar Justits- og Cancelli-Sekretær From samt en Bevilgning af 300 Rdl. aarlig til Statholderens Haandskriver.)

Under 9. Novbr. s. A. (1726) udgik der atter et Reskript til Wibe «ang. Saugtømmers Hugning i Almindingerne og (om) Fiskevandene i Norge» m. m. Det lyder som følger:

«Hvad Statholderen den 2. Novbr. næstafvigte har forestillet, saavel efter Kongl. Befaling af 25. October næsttilforn om Kongens Almindinger at blive ubortsolgte, at lade publicere, og at det Almuen ej er tilladt dem at misbruge, eller deri at lade hugge Saugtømmer og til Particulære at sælge, med mindre Kongl. Tilladelse derpaa findes, saa og anlangende Fiskevandene, der have samme Connexion som med Almindingerne, approberes hermed; til hvilken Ende han det og saaledes efter bemeldte Befaling angaaende Almindingerne har at lade publicere, saa og, at det med Fiskevandene efter Loven skal forholdes, og ingen af dem bortsælges.»

(Resten af Reskriptet angaar «Cancelliet paa Agershuus Slot», o; «det saakaldte Rigs-Archiv», hvorom se nogle Blade længer ud.)

Under 24. Aug. 1726 havde Wibe nedsendt til Kongen en Indberetning, hvori han — næst efter at omtale det heldige Udfald af Auktionerne over Kongens Strøgods i Oplandene, samt om de 4 Fjeldstuer, hvis Opsiddere burde paalægges at skydse Trondhjemsporten over Fjeldet — beretter om Salget af Almindingerne, navnlig *Atnedalens*. Bønderne stod nemlig i den Forméning, at de ejede Almindingerne, hvori de derfor huggede ned forfode. Men nu havde Wibe og Stiftamtmand Tonsberg paa de nylig afholdte Auktioner gjort dem opmærksomme paa det aldéles Uberettigede heri. Vilde «Medisancen» paastaa, at Auktionerne ikke var bleven tilbørligt kundgjorte, da forholdt det sig ikke saa, «thi ieg — siger Wibe — til alle og eenhver, som med mig før min afreise derom haver talt, har sagt, at de (o: Almindingerne) kom paa Auction, hvilket ogsaa Almuen er bleven kundgjort, som og sielf møtte, eller ved andre lod giøre Bud.»

Fra Christiania fremmødte (ifølge Wibes Embedsprotokoller) paa den sidste Auktion i Solør: *Lonicer, Lars Bugge* og *Børre Olsen*, (der bød for Biskop Deichmann). *Collett & Leuch* samt *Haaken Nilsen* bød ved sine Tømmerhandlere eller Fuldmægtige.

Bønderne i Rendalen indgav i 1728 en «Memorial», hvori de beklagede sig over, at Hugstretten i *Atnedalen* var bleven dem betaget. Denne Memorial blev den 6. Novbr. 1728 fra Rentekammeret tilstillet Wibe, som da opholdt sig paa Kongsberg, hvorfra han den 12. s. M. besvarede den i følgende Udtryk:

«Paa Deris Høytærede Skrivelse af 6. *hujus* og derved fulte allerunderdanigste Memorial fra endeel Bønder i Reendahlen i Aamods Præstegield og Østerdahlens Fogderie om en saa kaldet Alminding March *Atnedalen* maa ieg kortelig svare dennem dette, at om bemelte *Atnedalen* er en Alminding, (da) veed de Høytærede Herrer best, om derpaa burte have været udsted allernaadigst skiøde, siden Hs. Kongl. Majt. allernaadigst ikke har vildet lade selge nogen Alminding. Er bem. te *Atnedalen* ingen Alminding, men en Gaard for sig selv, formoder ieg, de Høytærede Herrer considererer, hvorlidet den Condition, de haver begiert at maatte Stipuleres udi Conditionerne, — nembliq at de omgrænsende Bønder, hvor de af Arilds tiid tilforn udi Almindingen have haft Sæter Boel og Græsbet, med fornøden Huus-

«tømmer, Brændeveed og Spaan til Deris Gaarders vedlige holdelse samt fri Fiskerie udi Fiske
«Vandene, fremdelis samme Rettighed blev Reserveret — kunde komme dennem til nogen
«hielp, da den alleene er applicabel paa Almindingen, og hvor nogen har saadan Ret og hæfd
«der beskiermer Loven dem derved. Vil nu og de Høitærede Herrer nærmere overveie, at
«det er ikke Sæterboel og Græsbed &c., som disse Supplicantere besverger sig over at dennem
«ved Atnedalens Kiøb er betaget, men de klager over, at de formeenis den Sædvanlige eller
«forhen hafte Hugst udi Atnedalen, som u-paatvilelig er til Saugtømmer saa meget som de
«vil, saa er det let at finde, at de dertil har ingen Ret, enten Atnedalen er en Alminding,
«eller en Gaard, som til en anden er solt. Deris — nemblig Bøndernis — allerunderdanigste
«Memorial og vedfulde Copie sendes herhos tilbage, og saaledes er mine tanker i denne Sag,
«som til deris gode overvejende henstillis. Der ieg &c.»

(Et Reskript af 16. April 1734 paabyder Fogderne at have Opsyn med Bøndernes Hugst i Almindingen. Se Wessel-Berg.)

Under 28. Febr. 1728 skrev Wibe (fra Trondhjem) til Rentekammeret «om *Almindingen udi Guldalens Fogderie*» saaledes:

«J Dag er Auctionen kommet til ende med Hs. K. Majts. Jordegods udi Guldalens
«Fogderie, som saa vel er udbragt, at hvert Spand ungefærlig er gaet til 300 Rdl., Hvilket
«de Høitærede Herrer nærmere af hosfølgende Extract af Auctions Forretningen vilde for-
«nemme. Almindingen udi Guldalens Fogderie har ieg ikke ladet komme til Auction i aller-
«underdanigst Erindring og Betragtning, at Hs. K. M. ikke allernaadigst har vildet consentere,
«at nogen alminding Syndenfields maatte blive bortsoldt. Vel har en Procurator her paa
«Stedet, ved Navn *Peter Thams**) anmeldet sig at vilde byde paa Almindingen og Lundegaardene
«tilsammen 1500 Rdl., men da bemelte trende *Lundegaarde* allene blev opraabt, udbragtes
«de for 1600 Rdl. og ham derfor tilslaget, saa at Almindingen og en Saug derudi samt
«eendeel Fiskevande blev derfra separeret og Hs. K. M. endnu reserveret. Mueligt bemelte
«*Thams* endnu tør anmelde sig med nogle spesieuse propositioner for at tilbringe sig bemelte
«alminding, men om noget fra ham i saa maade indløber, beder ieg, at det til nærmere
«overvejelse maatte blive mig tilsendt. Jeg forbliver» &c.

(De tre sidste Stykker om Almindingerne ere hentede fra Wibes Embedsprotokoller, hvilke herefter saagodtsom udelukkende ville blive benyttede i det Efterfølgende, saalænge som det gjælder hans Embedsvirksomhed her i Landet.)

«Om Oplandske Bygdealmenninger» er i Febr. 1897 udkommet et Skrift af fhv. Forstmester J. H. Scheen. Skriftet er ikke i Boghandelen, men kunde for Kr. 1,25 kjøbes hos ham selv i Christiania (Engens Gade 1).

*) Peter Thams, Prokurator (Søn af en Daniel Mathias Thams), var født i April 1681 og døde i Nordland 1758. Han var allerede i 1715 — og endnu 1728 — Prokurator i T.hjem, blev 1733 Vice-Lagmand i Nordl. og Finmarken, 1737 «Justitsraad» og 1739 virkelig Lagmand der. Hans første Hustrues Navn kjendes ikke, men 1715, 6. Decbr. ægtede han i T.hjem Lavina Johansdatter Thullin, der døde 1765. (Se «Ætten Thams», ved Otto Gr. Lundh, Chr.ania 1860.)

(En Peter Thams blev 1733, 28. Aug. Vice-Raadmand i Trondhjem.?)

Uddrag af Statholder Wibes Embedsprotokoller.

SYVENDE KAPITEL.

Efter nu — mest af trykte Kilder — at have gjengivet hvad der hovedsagelig var Gjenstand for Wibes Virksomhed i de circa 10 Aar, hvori han var Statholder her i Norge, vilde jeg finde det uforsvarligt ikke ogsaa her at levére et Uddrag af hans i vort Rigsarkiv beroende Embedsprotokoller. Til den Ende har jeg i Løbet af et Par Sommere paa Stedet gennemgaaet dem alle og deraf uddraget en hél Dél, hvoraf selvfølgelig kun en ringe Part egner sig til her at gjengives. Protokollernes Indhold er i det Hele meget tyndt, saa at Udbyttet kun i ringe Grad svarer til den derpaa anvendte Møje; men for at denne dog ikke skulde være ganske bortkastet og jeg saaledes have arbejdet de to Sommere forgjæves, har jeg troet at turde trøtte Læseren med nedenstaaende Uddrag, som jeg dog ogsaa selv finder vidtløftigere, end tilbørligt kunde være, men ikke destomindre vover jeg dog Forsøget, baade fordi det ikke er saa let at gjøre det rette Udvalg i det indsamlede Materiale og fordi der — selv af de magre Beretninger — dog kan falde et og andet lidet Strejfflys over Forholdene her i Landet saaledes, som Wibe forefandt dem ved sin Ankomst og som de vel nogenlunde uforandrede vedblev hele hans Tid ud. Alting var tarveligt, smaatt og laa i fuldstændigt Forfald. Landets Ressourcer var udtømte efter den langvarige Krig, og den meget sparsommelige Fredrik IV havde ikke stort at spandére paa «Annexet» Norge, hvilket han heller brugte som en noksaa indbringende «Melkeko» til Fremme af sine Foranstaltninger til «Hovedsognets» Gavn.

Naar man har beskyldt Wibe for Uvirksomhed og Indolents i sin Embedsførelse, da burde man vel først sætte sig nogenlunde ind i de nye, vanskelige og for ham uvante Forholde, hvori han med ett blev hensat. Han kom til et Land, der vel — saa at sige — var ham ganske ubekjendt, hvis Befolkning levede under Forholde, saa aldóles forskellige fra dem, hvorunder *han* var opvoxet og havde henlevet sin Ungdoms og Manddoms bedste Aar, — til et Land, der, fattigt og udarmet, var blottet for enhver til Folkets højere Udvikling baade i aandelig og matériel Retning sigtende Institution. Folkeskoler kjendtes end ikke af Navn. Med Kommunikationerne baade tillands og vands var det ikke stort bedre bevendt. Ingeniører og Teknikere kunde der naturligviis ikke være Tale om, og saaledes heller ikke om at faa nogle af de nødtørftigste Behov afhjulpne, om saa end de pekuniære Midler dertil havde staaet til Raadighed; men dette var langt fra at være Tilfældet, da alle Kasser var tømte tilbunds. Kunde det end synes som, om Statholderen var udrustet med en stor Magt paa alle Omraader, saa var dog Dette mere tilsyneladende, end virkeligt; thi han var bunden baade paa Hænder og Fødder og maatte have Kongens Approbation paa den mindste Udtælling, ligesom ogsaa indberette til ham de største Ubetydeligheder inden Forvaltningens Omraade.

Saaledes blev da Wibe skikket herop, og man kan paa ham godt anvende et i vor Tid opkommet Ord: Han stod «blottenes ålejne». Han havde ikke engang den Trøst, som Vicestatholderen før ham dog havde haft, nemlig at være omgivet af et Kollégium af Tilforordnede (Slotsloven), i hvis Vota og Meninger han da idetmindste kunde have haft Noget at støtte sig til i den første Tid. Født i et Sletteland, uden nogensinde at have seet et Bjerg, undtagen paa sine Udenlandsrejser som ung, skulde han nu f. Ex. have Overtilsynet med Solvværkets Administration og Overbergamtet paa Kongsberg, — noget, der skulde synes at ligge saa langt udenfor hans Kundskabsomraade, at det bliver ufatteligt, hvad Mening Kongen egentlig kan have haft med at overdrage ham et saadant Hverv. Wibe erkjendte ogsaa snart sin Mangel paa Indsigt i de herhen hørende Sager, men levnedes — paa Grund af sin Overlæsselse med alskens andre Forretninger — ingen Tid til, selv ved et løseligt Studium,

at bøde noget paa denne Mangel. Hvor han kastede sine Øjne hen, var der ingen Sagkyndig i det hele Land at opdrive, hvem han kunde tage til sin Konsulent. I denne sin Nød henvendte han sig da til en Mand, der vistnok havde en ualmindelig Begavelse i flere Retninger, men hvis Embedsstilling burde have gjort det til en Umulighed for ham — ved Siden af hans mange andre heterogéne Forretninger -- ogsaa at overtage det Hverv, som nu blev ham tilbudt og hvorpaa Kongen gav ham Bestallingsbrev. Denne Mand var Biskop *Bartholomæus Deichmann**), der ikke lod noget verdsligt Hverv gaa fra sig, hvorved han kunde faa Anledning til at lade sit Lys skinne og vinde Penge og forøget Indflydelse hos sin mægtige Beskytter, Kong Fredrik. Det varede da heller ikke længe, førend han lidt efter lidt — maaské med Kongens stiltiende Samtykke — greb Sølvværksstyrelsens Tøjler og gjorde Wibe saa kjed af det Hele, at han — som han selv siger i nogle her nedenfor anførte Skrivelser — tilsidst ikke vilde melére sig i Værkets Anliggender.

At han nok derfor kunde have nogen Grund til at se skjævt til Deichmann, hvis tiltagende Indflydelse hos Kongen desforuden vel ogsaa kan have bidraget noget til at forøge Wibes Animositet imod ham, er da ikke saa underligt, men af Wibes mange Skrivelser og Indberetninger skal man neppe kunne finde nogen Antydning dertil, førend ialfald efter Deichmanns Afsættelse og kort derpaa følgende Død, hvorom mere længer nedenfor.

Af hvad der paa de følgende Blade (vedkommende Wibes forskellige Gjøremaal) skal blive meddelt, vil man altid kunne finde Et og Andet, der kan vise, hvor ussle og primitive Forholdene i Mangt og Meget maa have været her i Landet i de første Aartier af forrige Aarhundrede, samt hvormeget Wibe har haft at staa i, naar han nogenlunde skulde kunne gjøre Fyldest for Alt hvad der — baade af Ligt og Uligt — blev kastet paa ham saavel ovenfra som nedenfra.

Dette vil blive fremstillet i den Orden, som Indholdsfortegnelsen her foran i Bogen anviser.

Vi begynde da saaledes med Akershus Slott og dets forfaldne Tilstand.

Akershus Slott.

§ 1.

Paa Akershus havde Lehnsherrerne, og senere Statholderne, stedse residéret, indtil at Slottets Bygninger efterhaanden blev saa forfaldne, at de ikke længer kunde beboes. Statholder Gyldenløve havde vistnok boet der i de første Aar, men han flyttede — formodentlig i det sidste Aarti af 1600-Tallet — derfra og købte sig en endnu (i 1899) staaende Gaard (den saakaldte «Calmeyergaard») paa Hjørnet af nuværende Kirke- og Raadhus-Gade, hvor han vel saaledes holdt sit «Hof», naar han af og til var her i Landet. De ham afløsende Vicestatholdere sørgede selv for sine Boliger. Saaledes boede Krag (Griffenfeldts Svingersøn) i en stor toctages Gaard paa Hjørnet af nuværende Toldbod- og Skipper-Gade (senere tilhørende en Kjøbmand Ellefsen). Gaarden blev omkring 1722 købt af den senere Konferensraad og Lagmand m. m. Peter Vogt. Senere stod den i mange Aar som en halv Ruin med sin gamle forfaldne Marmortrappe ud til Gaden og brugtes i den sidste Tid som Auktionslokale. I den Skikkelse er den (meget godt) aftegnet i 2den Udgave af Professor Ludv. Daaes «Gamle Christiania». Omkring Aaret 1860 blev den nedrévet og afløst af en stor Bygning paa 4 Etager. — Hvor Wibe som Statholder har boet, har jeg ikke kunnet faa Rede paa.

*) Denne i det Foregaaende allerede oftere nævnte Mand, der spillede en meget vigtig Rolle under Fredrik IV.s Regjéring, har faaet en meget vidtloftig — men vistnok ogsaa partisk — Levnetsbeskrivelse af Prof. theol. Jens Møller i hans «Mnemosyne», I, Kbhavn 1830, Side 171—311.

Om Akershus Slottsbygningers ynkelige Tilstand har *Dr. Yngvar Nielsen* i endél Numere af «*Skillingmagasinet*» for 1889 levéret en interessant Fremstilling, hvortil endvidere kan føjes en lignende i samme Magasin af Bureauchef *Alf Collett* om «det gamle Christiania», — Alt ledsaget af adskillige Illustrationer af Slottets og Byens ældre Bygninger. Af *Wibes* Embedsprotokoller faar man — for Slottets Vedkommende — ogsaa en dermed overénsstemmende Forestilling, skjønt paa langtnær ikke noget fuldstændigt Begreb om Bygningernes, og navnlig Kirkens, slette Tilstand. Imidlertid anføres her Følgende, først om Kirken og Slottet i det Hele, derefter om Arkivlokalet og tilsidt lidt om et Par Arrestrum.

I en Skrivelse fra *Wibe* til de Finantsdeputerede, datéret Christiania 6. Juni 1722, — altsaa faa Uger efter hans Tiltrædelse — siger han, at han i Henhold til en kongl. Resolution af 25. Mai, med det første vilde tage Akershus Slott, Tøjhuset og Magasinhuse i Øjesyn og derom afgive sin Betænkning. «Men hvad Reparation paa Bygningen og dertil erforderende «Omkostninger angaaer, faaer jeg, — siger han — dennesinde ej Leylighed derom udførlig «at referere, saasom jeg efter min allerunderdanigst indsendte Beretning til Hs. Kongl. Mayt. «strax agter at angaae min foresatte Reyse til Christiansand, Bergen og Trondhiem.»*) Fra denne Rejse var han alleréde tilbage igjen i Christiania 27. August.

I et Brev til de Finantsdeputerede, datéret Christiania 19. Septb. 1722, udbad han sig «en 14 Dages Dilation» med at besvare deres sidste Brev, da — siger han — «den ved «min Hiemkomst mig paakomne Incommoditet, og som ey aldeles endnu cesserer, hafver «herudi giort ophold.» Imidlertid kan man ikke af hans Protokoller se, at der er gjort noget Skridt til Bygningernes Istandsættelse, hvorimod man af hans Skrivelse af 4. Juli 1724 (til to Bygmestre) sér, at en Dél af Slottet var nedfaldet.

§ 2.

Lidt om Slottskirken.

Til Kirkens Reparation blev der i 1724 af Kongen bevilget 825 Rdl. 14 Sk., hvorm *Wibe* 14. Oktober s. A. (under sit Ophold i Kjøbenhavn) underretter Stiftamtmand *Touberg* i Christiania. Hans Brev lyder som følger:

«Hs. Kongl. Mayt. haver paa min allerunderdanigste Forestilling om Aggershuus Slots-«kirkes Brøstfældighed allernaadigst behaget at resolve, at dertil maa gotgjøres 825 Rdl. 14 Sk., «naar Reparationen ikke for ringere Priis er at forfærdige, og ieg først haver attesteret, at «Reparationen forsvarligen er bleven forfærdiget. Som ieg da — saa lenge ieg opholder mig «her — ej kand vide, om Reparationen for ringere Priis kand gjøres, ikke heller attestere, «om den forsvarligen er giort, det vel ei heller lader sig gjøre nu paa denne tid af Aaret at «begynde nogen Reparation paa Kirken, Saa vilde Hr. Conferents Raad behage med Slots «Fogden *Bang****) at overlegge, hvorledes Kirken uden stor Bekostning kunde med Tagsten

*) Denne Rejse gjaldt Forberédelserne til Auktionssalg af Kongens Strogods rundt omkring i Landet.

**) Hans *Bang* (Søn af Raadmand i Christiania *Christen Bang* og *Sonneson* af den bekjendte, aldgamle Præst i Romedal *Christen Stephenson Bang*) fik 27. August 1700 Ventebrev paa Embedet som «Slotsfoged» paa Akershus og som Foged i Aker og Follo. Tiltraadte Embedet fra 1. Januar 1707, og døde i Kassemangel 1730 (bisat i *Akers Kirke* 3. Maⁱ s. A.). Hans Enke, *Hedvig*, fragik Arv og Gjæld efter ham. Hans ret talrige Efterslægt lever endnu her i Landet. (Se *Bangs* Stamtavle af *F. E. Hundrup*, Kb.havn 1875, Side 57 og ff.)

«og andet saaledes blive forbedret, at Guds Tieneste derudi kunde i Vinter forrettes, uden, «videre Reparation at gjøre. Jeg er med megen Consideration» o. s. v.

En saadan nødtøftig Reparation for den første Vinter vilde komme paa 45 Rdl. 3 Mk. 4 Sk. efter hvad Stiftamtmand Tonsberg under 26. Oktober 1724 havde meddelt Wibe, og hvorom Denne (under Dato Kjøbenhavn 17. Januar 1725) underrettede Rentekammeret, der anviste Beløbet. Derimod kan man ikke finde, at de 825 Rdl. 14 Sk. ere komne til Anvendelse. Formodentlig har man fundet Kirken saa brøstfældig, at der maatte Mere til.

Hermed synes det Hele at have hvilet i ca. 3½ Aar. Ialfald kan man ikke af Wibes Protokoller finde Noget om Kirken, førend i Aaret 1728, da han under 24. Juli androg (til Kongen) om, at der — ved Hjælp af Lotteri*) — maatte blive bygget en helt ny Kirke paa Hovedtangen. Hans Forslag derom lød som følger:

«Saasom Generalkrigs Commissair og Commendant *Georg Bertouch****) til Mig haver indberettet den slette tilstand, som Slotz Kirchen paa Eders Kongl. Mayts. Festning Aggershuus «er udj, saa at alle og enhver, som samme Kirche søger, fast med frygt maa gaae didhen «at forrette deris Gudstieneste, hvorom ligeledes Slotsfogden Hans Bang har giort Erin- «dring,****) Jeg og selv forleeden aar den tiid, Jeg derudj var Fadder til et Barn, haver seet «og erfaret, og derfor til en Nye Kirckes opbyggelse paa Hovedtangen inden Aggershuus «Festning, saavel for Guarnisonen som Hoved Tangen og Eendeel af Græntzens, Pebervigens, «Grønlands og Gammelbyens Jndvaanere, som er bevandt at søge Guarnisons Kircken, har «giort et allerunderdanigst forslaug til Eet Lotteries ind Rettelse udj Eders Kongl. Mayts. «Lande og Riiger, som bestaar af 100,000 Lodder à 1 Mk. Lübsk, eller 2 Marck danske *pv.* «Lod, og gjør den Summa 33,333½ Rixdlr., hvoraf skulle til denne Guarnisons Kirckes Byg- «ning, naar Pro Cento Pengene, 1000 Rdlr. for Gevinsternis udtælling (som er 10,000 Rdl.), «tilleggis, blive den Endelige Summa 24,333½ Rdl., med meere, som Eders K. M. af hos- «følgende Krigs Commissair og Commendant Bertouchs allerunderdanigste Original gjorde «forslaug, allernaadigst behager at Erfarø. Da som det sig saaleedis virkelig forholder, at «Kircken og det Stød, hvor Gudstienisten paa Aggershuus Festning for Guarnisonen forrettis, «i sig selv er meget forfalden og befrygtelig — om lengere henstaar uden Reparation og for- «bedring — snart falder i grund, hvorved skade og ulycke kunde foraarsagis, Saa indstiller «Jeg derfor allerunderdanigst bem^{le} General Krigs Commissair Bertouchs forslaug angaaende «en nye Guarnisons Kirckes opbyggelse paa Hovedtangen inden Aggershuuses Festning udj «Eders K. M.s allernaadigste villie og behag. Dog skulle Jeg være af de allerunderdanigste «uforgribelige tancker, at ifald Eders K. M. allernaadigst behager at accordere Gen. Krigs «Commissariens forslaug, at een Guarnisons Kirke paa Hovedtangen maa opbygges og Lot- «terie til dessen Bekostning allernaadigst tiplades og bevilges, for icke at in Commodere og «beyrde Eders Kongl. Mayts. Cassa, eller undersatterne til nogen Besværing, at da saadant «et Lotterie allernaadigst blef bevilget som det, geheime Raad Lente allernaadigst blef tilladt «udj Fyen for Oddense Kirckes Standsettelse, Eller ogsaa Eet Lotterie effter hosfølgende «project, hvorved 7,500 Rdlr. til Kirckens Bygning profiteris, hvileken formeentlig med Menage

*) Lignende Projekter om at tilvejebringe de fornødne Kapitaler ved Hjælp af Lotterier var en Udvej, som i Fredrik IV.s Tid kom sterkt i Mode, siger Carl Bruun i sin illustrerede Fremstilling af Kjøbenhavn, II, Side 482 og 574.

**) Georg Bertouch var (ifølge C. J. Ankers «Norske generalspersoner») født 19. Juni 1668 i Ostheim i Franken af en fransk adelig Slægt: Partouch de Meville. Han døde i Christiania 1743, 14. Septbr. (begr. 23. Septbr. s. A.) som «Generallojtnant». Hans Frue, Anna Veile Bredahl, var født 1675, 17. April og døde i Christiania 1735, 30. April. (En Stamtavle over deres Descendenter findes i F. Kroghs «Danske Majorater», Kb.havn 1868, Side 138.) Se ogsaa om ham i Dansk biogr. Lexikon.

**) Se Slottsfogdens Brev til Wibe af 13. Juni 1728 i «Skillings-Magasin» No. 47 for 23. Novbr. 1889. Han taler rigtignok der ikke egentlig om Kirken, men om Slottets «ostre Længde i Borgegaarden», som dels var nedfalden, dels truede med Fald, hvorved Kirkegængerne, der maatte passere hele Borggaardens Længde, selvfølgelig var udsatte for at kunne blive knuste af de nedfaldende Murstykker.

«kunde bygges af graa Steen, som her omkring i Eignerne og paa Øerne skal findes i mængde, «til hvis Brydning og andet arbeide til hielp kunde bruges de her i Festningen værende «Schlaver, thj om Kircken skulle bygges af Tømmer, vilde det snart give lige saa stor «Bekostning, saasom her næved og omkring skal lidet eller intet saadant tienlig og til Kircke- «bygning forbrugende være vanskelig at erholde, med mindre det skulle bestilles og forskrives «fra Sollær og Østerdalen eller andre Stæder, som formedelst Transporten skulle baade være «bekostelig og seendragtig at faae frem.

«Skulle nu Eders Kongelige Majestæt allernaadigst aggreere dette eller Commendantens «projecteredde Lotteries oprettelse, beder Jeg allerunderdanigst for administrationen effter «giorde forslag allernaadigst at vorde befriet; Mens General Krigs Commissarien, som best «dertil beqvæm og idelig dermed inden Festningen kand have opsiun, tilligemed Een anden, «hvem det Ellers Eders Kongelige Majestæt allernaadigst motte behage dertil at anordne, «allernaadigst anbefalis Administrationen at føre, Lotteries Pengene at ind Cassere og derfor «giøre Rigtighed, Kircken at indrette, Arbeiderne at antage og foraccordere og udj alt dermed «at disponere, som de i sin tid vil det forsvare. Jeg forbliver» o. s. v.

«Allerunderdanigst forslag til et Lotteries Jndrettelse for en Nye Guarnisons Kirckes opbyg- gelse paa Hovedtangen inden Aggershuus Festning:

LOTTERIETS BILLETS

30,000 à 1 Rdlr., som gjør den Summa 30,000 Rdl.

No. 1	1 Lod eller <i>Billets</i> paa	1000 Rdl.
No. 2	1 Ditto	800 Rdl.
No. 3	1 Do.	600 Rdl.
No. 4	1 Do.	400 Rd.
No. 5	1 Do.	200 Rd.
No. 6	10 <i>Billets</i> à 100 Rd.	1000 Rd.
No. 7	20 Ditto à 50 Rd.	1000 Rd.
*) No. 8	*) 30 Do. à 25 Rd.	1000 Rd. *)
No. 9	50 Do. à 20 Rd.	1000 Rd.
No. 10	100 Do. à 15 Rd.	1500 Rd.
No. 11	200 Do. à 10 Rd.	2000 Rd.
No. 12	500 Do. à 5 Rd.	2500 Rd.
No. 13	1000 Do. à 4 Rd.	4000 Rd.
No. 14	4000 Do. à 2 Rd.	8000 Rd.
	5915 <i>Billets</i>	25,000 Rd. Gevinster
	24,085 <i>Nitt</i> bliver	. . . 5,000 Rd. til Kirckens Bygning
	30,000 <i>Billets</i>	30,000 Rdl., som er Indskuddet.

Af de 25,000 Rdl. Gevinster Reignes 10 pro Cent for dessens udtreckning,

som gjør den Summa . . . . . 2500 Rdl.
tillagt 5000 Rdl.

Bliver saa in Allis til denne Guarnisons Kirckes Opygning . . . 7500 Rdlr.»

*

*) Under No. 8 skulde vel Loddernes Antal rettelig være 40 (istedetfor kun 30) à 25 Rdl., da det samlede Pengebeløb af disse Lodder er udført med 1000 Rdl., men isaafald skulde ogsaa Antallet af samtlige Lodder udgjøre 5925, istedetfor — som opsummeret — 5915. Af denne Fejl resulterer vel saaledes en liden Forrykkelse i det endelige Slutningsopgjør. (Det Hele er mig ellers temmelig dunkelt.)

Under 31. Juli 1728 skrev Wibe til Land-Etatens Generalkommissariat «om det af *Bertough* projecterede Lotterie til en Kirkes opbyggelse paa Hovedtangen.» Brevet lød som følger:

«Samme Dag Deres Excellence og Høitærede Herrer begiærede min Erklæring over det «fra Hr. Gen. Krigs Commissaire og Commandant *Bertouch* jndkomne allerunderdanigste forslag om en Nye Kirkis opbyggelse ved Hovedtangen ved Aggershuus Fæstning, og at til «Bekostningen et Lottherie maatte indrettes, har ieg derom nedsent mit betenkende af den jndhold, som indlagde Copie udviiser, hvoraf de Høitærede Herrer vilde behage at fornemme, «at ieg nok eragter det fornøden, at en nye Kirke vorder opbyggt og at bekostningen dertil «kunde vorde jndsamlet ved et Lotherie, men at det vel ikke paa den forslagne maade vilde «blive Complet, som ieg skulde formode bedre lod sig giøre saaledes, som ieg derudi har «proponeret. Det mig ved de Høitærede Herrers Skrivelse tilsendte forslag sendes derhos «tilbage, og forbliver ieg med megen Consideration» o. s. v.

Under Dato Christiania 21. Aug. 1728 skrev Wibe til Oversekretær *Moinichen**) «ang. Lotterie Projectet til en Kirke paa Hovedtangen» saaledes:

«Hs. Kongl. Mayts. allernaadigste Resolution ang. Gen. Krigs Commissaire *Bertouchs* «Forslag om et Lotheries indrettelse til en nye Guarnisons Kirkes opbyggelse paa Hovedtangen inden Aggershuus fæstning fornemmer ieg af Høitærede Hr. Ober Secreterers Skrivelse, hvoraf ieg seer den formodning, der er, at Hs. K. M. j andre maader vil see derpaa. «For samme gode Communication takker ieg meget Tienstlig og Med megen Consideration» o. s. v.

Hermed synes Kirkesagen ganske at være gaact istaa, indtil Aaret 1730, da Wibe i en Skrivelse af 5. August atter minder om Kirkens Brøstfældighed og opfrisker Alt hvad han i sin Relation af 24. Juli 1728 har indberettet og foreslaaet om Reparation eller Opførelse af en ny Kirke ved Hjælp af Lotteri. Han fortsætter saaledes:

«Og som med denne Slotz eller Guarnisons Kirkes opbyggelse eller reparation taaler «ingen lang ophold, saasom den nu er i en saa miserabel og Elendig tilstand og farlighed «for Guarnisonen og Menigheden formedelst at en stor deel af Væggen paa den østre Side af «indgangen til Kirken paa Borregaarden, som er understøttet med taggene (∴ Tagene) baade «er (nedfalden) og vil nedfalde, som og Eendeel af de Værelser, hvorpaa Eders Kongl. Mayt. «i Aaret 1704 ved sin Nærværelse paa Agershuus Slott logerede, hvor Kirke Folket have «deris Vej, Men paa den vestre Side af Borregaarden, hvor Grev *Rantzou***) og forige Casserer «*Weybye***) sidder, og hvor Cancelliet er og i forige tider holdtis, Der ere Veggene og taggene

*) Oversekretær Christian Moinichen (eller «a Moinichen», som Slægten gjerne skrev sig) var Son af *Dr. medic.*, Justitsraad og kongl. Livlæge i Kjøbenhavn Henrik a Moinichen og 3die Hustru, Sophie Charlotte Ribolt, og født i Kb.havn 1683, 29. Oktbr. og død i Bergen 1749. Han blev 1708, 20. Decbr. Amtsforsvalter i Viborg og 1715, 5. April tillige Landsdommer i Jylland samt «Cancelliraad». Afstedt 1719, 1. Januar Amtstuetjenesten til Andreas Mikkelsen Lund, der 1719, 24. Oktbr. ægtede hans Steddatter, Mette Cathr. Aretander. 1720, 12. Januar blev han Kommitteret i Kammerkollegiet, og 17. Januar s. A. «Justitsraad». I Januar 1724 blev han President i Kjøbenhavn (fra Oktober s. A.); Etatsraad og Deputeret i Finantserne 1724, 15. Decbr., og Oversekretær i Cancelliet 1725, 25. Januar. Afskediget ved Tronskiftet i 1730. I 1743 blev han Stiftamtmand i Bergen, hvor han døde 1749.

Gift 1) ved Leyden 1705, 28. Septbr. med Jacoba Ernestine Lissant, som døde i Viborg 1709, 28. Marts. (Med hende 1 Datter.) Gift 2) i Viborg 1711, 12. Novbr. med Just Aretanders Enke, Else Majoner, med hvem han ingen Børn fik. (Se «Moinichens Slægtebog» i Personalhistorisk Tidsskrift, II, Side 141—168 og 229—235.)

**) Om Grev Rantzau og Zahlkasserer Weybye forekommer noget Mere i en Note længere udenfor.

«temmelig i Stand, og ved Aarlig tilsium og maadelig Reparation kand staa og vedlige holdis. «Saa indstiller Jeg det derfor allerunderdanigst — hvad enten Eders K. M. allernaadigst vil «tillade, at Kirken, hvor den nu er paa Aggershuus Slott, tillige med Veggene og den østre «Bygning af Borregaarden maa Repareris og settis i Stand igien, som wel wil blive Bekostelig «og medtage nogen sterck Reparation, Eller og at Een nye Kirke paa Hovedtangen effter «bem^{te} Hr. Gen. Kr. Commissair og Commandant Bertouchs eller Mit allerunderdanigst giørende «forslaug — motte opsettis» o. s. v.

I Skrivelsens Slutning foreslaar Wibe forsøgsviis at lade «disse Slottetz Bygninger «komme til en Auction for at fornemme, om der ikke skulle findes De, der ville paatage sig «samme Arbeide for noget billigt til forfærdigelse og Reparation,» hvormed da baade Garnisonen og Slaverne kunde afgives til Hjælp ved Opførelsen (altsaa at sætte Reparationen bort paa Licitation) — — —, «Thi at lade det Reent forfalde og i Baand og Grund ruinere, er «betenkelig og meget ilde, saasom det dog er Festningens Zirats og kand behøves alligevel, «saavel i paakommende tilfælde, som ellers, hvorved og kunde sparjs saavel i freds som «feide-tider Søebod og Loffte lejer, til menage for Eders Kongl. May^{ts} Cassa. Og for at faa «det nogenleedis i en fuldkommen Stand, saa at det effterdags med nødtørfftige Reparationer «kunde vedlige holdis, og for ikke hertil at bebyrde Eders K. M.s Cassa i disse vanskelige «Pengetider alt for meget, siunis Eders K. M. ikke at motte falde paa de allernaadigste «tanker, at eendeel af *Relutions Gods*^{*)} her Syndenfields til indløsning motte komme til «Auction, og de deraf profiterende Penge og Gevinster allernaadigst at henkostis udj dette «saa høit fornødne Arbeide og Agershuus Slotz og Kirkes Reparation, der visselig skulde «tendere til Een nogenleedis anseelig Summa, og kunde være en stor hielp til denne Bygning og Kirke at faa i Stand, hvorved Jeg dog allerunderdanigst maa Erindre, at mine «tanker ey gaar derhen, at *generalement* alt det under reluition her Syndenfields værende «Gods skulde settis paa Auction, thi deraf vilde følge adskillige vanskeligheder i henseende «(til at) Eendeel af dette Gods imidlertid kand være kommen udi 3die, 4de ja 5te haand, «hvorover formedelst evictionen wilde falde uendelige Processer, og formeener Jeg alleene, at «det Gods, hvor der var noget ved at profitere og enten endnu er i samme familie, til hvilken «det er bleven skjødet, eller ogsaa ikkun Engang af Besiddere er bleven solt, kunde settis «paa Auction. Jeg ønsker, at Eders Kongl. Majt. Allernaadigst vil lade sig denne Min allerunderdanigst giörde forestillende til dette saa meget høitfornødne Verk og Arbeide at fuldføre, være angelegen, og kastis Reflection paa, paa hvad slags maade det end Allernaadigst «motte Behages, til fuldkommenhed at worde anset.»

Under 19. Aug. 1730 skrev Wibe til Rentekammeret om Slottskirkens Brøstfældighed saaledes:

«De høitærede Herrers Skrivelse af 12. hujus Erholdet med vedfulte *Mag. Borckis*^{**)} «Skrivelse ang. Slotzkirkens Brøstfældighed, og des Aarsage af Mig forlanger, at Een Besigtelse

*) Relutionsgods kaldtes Gods, som Fredrik IV.s nærmeste Formænd paa Tronen havde solgt med Forbehold af Gjenløsnings (Relutions-) Ret, hvilken man siden gjorde i Penge. Om saadant Gods maatte (ifølge Reskript af 25. Juni 1723) ingen Odelstrætte rejses. Om dette Slags Gods taler ogsaa Wibe i en Skrivelse til Rentekammeret af 27. Marts 1728, hvor han ogsaa dvæler ved «Projectmageren Prokurator Grams Forslag om endel Jordegods, Hs. Majestet tilkommer at indløse» (hvoriblandt Gaarden Blessum i Gudbrandsdalen).

***) Mag. Anders Borch (Søn af Sognepræst til Elverum Jens Alexandersson Borch — † 1670 — og Maren Andersdatter Opdal, der i 1671 ægtede Hr. Christopher Knudssøn Hammer, Sognepræst til Elverum fra 1670 til 1688) var født i Elverum 1667, 4. Mai, og døde 1733, 27. Decbr. som Slotspræst til Akershus og Sognepræst til Aker. Han var en sagtmødig, godgjørende og derhos lærd Mand, som dog paa

«over Kirkens høist nødvendige Reparation kunde foretages og at tillige Eet Rigtig overslag
 «paa dessen nøjeste Bekostning af De Kyndigste handværks Mænd kunde forfattes, som og
 «skal Effterkommis. Men som Jeg herom med det meere adskillige gange har forlængst giort
 «Erindringer og nu allersidst indsent Min allerunderdanigste Relation til Hs. K. M. af 5. Aug.
 «sidstafvigd saavel ang. Een Nye Kirkes opbyggelse paa Hovedtangen effter Hr. Gen. Kr.
 «Commissair og Commendant Bertouchs gjorde forslaug, eller og at Den gamle Kirke maa
 «tagis fatt paa til Reparation, som vil blive meget Bekostelig, siden at den Østre Side af
 «Slotz- eller Borregaarden kaldet, detz Værelser, hvor indgangen til Kirken er og falder, er
 «ej allene understøttet, mens en stor deel i grund nedfalden, saavel som om Slottetz øvrige
 «Bygninger dessens Reparation, som ganske staar at forfalde m. v., som De høitærede Herrer
 «af vodfulde Copie af bem^{te} Min sidste Relation behageligst kand Erfare, Saa var det derfor
 «at ønske, at De høitærede Herrer om dette saa høit fornødene og behøvende Reparation og
 «Arbeide vilde udfinde Eet Middel, hvorfra de store udgifter og Bekostninger, dertil vil
 «medgaa, skal tagis, for ikke at bebyrde formeget Hs. May^{ts} Cassa. Og nægter Jeg ikke, at
 «dersom der tilforne havde voren bleven giort — om ikke meere, saa alleene tilstrekkelig —
 «Reparationer paa Taggene og det mest nødvendigste effter de fremsendte Besigtelser og
 «overslage, og samme Hs. K. M. allerunderdanigst været forestillet, havde en stor hob Bekost-
 «ninger kunde bleven sparet, som nu er for silde, og skal Jeg paa det alt nu paa nye tage
 «Besigtelser og til De høitærede Herrer fremsende, da Jeg ingenlunde vil tvifle om deris gode
 «forsorg til dette saa høist nødvendige Arbeides fortsættelse, som visseligen ellers vil Reent
 «nedfalde. Der Jeg forbl.» &c.

Flere Skrivelser fra Wibe i 1730 og 31 om det Samme synes ikke at have ledet til noget Resultat. Hele Lotteriprojektet er rimeligviis bleven henlagt.

Under 27. Juli 1731 beordrede Wibe Slottsfogden at indkomme med Overslag over Omkostningerne til Kirkens Reparation, men inden noget saadant forelaa, var Wibe sandsynligviis allerede rammet af den Sygdom, der sénhøstes samme Aar lagde ham i Graven (formodentlig Apoplexi).

§ 3.

Cancelliet paa Akershus.

Saalænge endnu Akershus Slot var i saavidt beboelig Stand, at Statholderen kunde residére dér, havde han ogsaa dér sit «Cancelli» (o: sit Expeditionskontor), men da Slottets Bygninger mer og mer forfaldt, saa han maatte flytte ud, tog han vel ogsaa Cancelliet med sig til sin private Bolig, medens derimod det egentlige Arkiv — det senere saakaldte Rigsarkiv — blev tilbage paa Akershus, hvor man af det Følgende vil sé, at det — ialfald i den første Tid — just ikke har haft nogen synderligt standsmæssig Bolig. Hvor stort Cancelliets Personale har været, vides ikke. Maaské har det blot bestaaet af «Cancellisekretæren»

---

sine ældre Dage tabte noget af sin Anseelse ved det, at hans Mæle blev tykt og utydeligt, hans Væsen og Klædedragt afstikkende. I hans 43de Aar blev hans Portræt stukket i Kobber, med et latinsk Vers under af Rektor Rasch. (Se A. Strunks Portrætkatalog, Kbhavn 1865.) Han blev 1700 gift med sin Formands Datter, Anne Maria Larsdatter Qvislin, født i Christiania 1669, 15. Januar og død 1740, Tirsdag 28. Juli om Aftenen. Hans Brodersøn, titulær Prof. theol. og resid. Kapellan i Christiania, Hans Alexandersson Borch, har skrevet Gravvers over begge Ægtefællerne.

Mag. Anders Borchs Fæster, Cathrine Alexandersdatter Borch, gift med Sorenskriver i øvre Rome-rike Hans Thomæson Holst, der var født ved Flensborg 1624 og døde 1704, blev ved dette sit Giftermaal nærværende Udgivers Tiptipoldemoder.

og nogle Kopister. Det kongelige Segl opbevarede i Cancelliet, hvis Sekretær (der tillige var Justitssekretær i Overhofretten) udfærdigede alle (under Statholderens Navn og med det kongelige Segl forsynede) Stevninger til Overhofretten, i Lighed med hvad det danske Cancelli i Kjøbenhavn gjorde m. H. t. Højesteretsstevningerne. For dette Arbejde tilkom der — ifølge Reskript til Vicestatholderen af 22. Oktober 1714 — Sekretæren Sportler. Disse og andre Cancellisportler havde imidlertid Vicestatholder Kragh i Slottslovens Tid villet til egne sig «som en Dependance af Seglet, men hvilket var nyt og usædvanligt,» siger det nævnte Reskript, som derfor tillægger Cancellisekretæren samtlige «de for Expeditionerne under det kongelige Segl i Norge faldende Sportler». Cancelliets Kongesegl skulde, ifølge Reskript til Slottsloven af 8. Febr. 1715, opbevares hos Vicestatholderen i hans eget Huus, «indtil det i Cancelliet paa Slottet kan være i Forvaring,»*) hvorhos Reskriptet paabyder, «at Secretair *Johan Hasses***) Protocoller skal sættes og holdes i Stand, og han tilpligtes at «indsende til Kongen en Fortegnelse paa Cancelli-Sportlerne og øvrige Indkomster. (Saasom «Vice-Statholderen, Baron Fredrik Kragh, har taget Seglet til sig, og besværet sig over «Protocollerne, samt troet sig efter den Skik og Sædvane, som han foregav ved alle Collegier at være brugelig, at tilkomme Sportlerne, der løbe til 3800 Rd. aarligen, hvorom «ellers den 26. Marts og 22. October 1714, samt i hans Instrux's 13de Punct er givet «Befaling.»)

Ved Reskript (til Slottsloven) af 3. Mai 1715 bestemtes det, «at Copulations-Breve og «Bevillinger til Frihed for aabenbare Skriftemaal skulle herefter fra det *Danske Cancellie* «expederes, og at Cancellie- og Justits-Secretair *Hasse*, efter Ansøgning, dimitteres fra Secretariatet i Slotsloven, hvis Løn, 400 Rd., da tillægges en Anden m. m.***) (Saasom Kongen «af den Disput, hvorom den 8. Febr. d. A. blev rescriberet, er kommen i Erfaring, at Copulations-Brevene altid tilforn af det Danske Cancellie ere expederede, indtil det afg. Statholder Gyldenløve blev bevilget dem i Norge som virkelig Statholder at lade expedere,†)) «hvorved det og da siden er forblevet; og at hvad Bevillingerne angaar, Sligt er en sær «Kongl. Dispensation fra Lovens Straf, som Kongen ej, uden foregaaende nøje Udforskning «om Delinqventens øvrige Forhold i Liv og Levnet, plejer at bevilge; begge Slags ogsaa ej «ere saa pressante,» (at de nemlig godt kunde sendes til Afgjørelse i Kjøbenhavn). Udtrykkene i dette Reskript blev dog ved et Reskript af 7. Mai 1717 modificerede derhen, «at «Begravelses-Breve, — saasom dertil ej kan oppebies Expedition fra det Danske Cancellie — «ikke ere indbefattede i de i Rescr. af 3. Mai 1715 omhandlede Copulations- og Dispensions-Breve, men af bem^{te} Secretair (*Hasse*), naar Vice-Statholderen det befaler, skulle uden «Indvending expederes. (Saasom derom skal være forefalden Dispute imellem Vice-Statholderen, Baron Fr. Kragh og Secretair *Hasse*.) Dette Reskript er stilet til «Cancellie- og Justits-Secretair i Norge *Johan Hasse*, samt Notits til Vice-Statholderen».

*) α: indtil Slottet atter var bleven sat i behoelig Stand (?). Wibe henstillede under 7. Juli 1731 til Kongen, at et nyt «Cancelli-Segl» maatte blive ham tilstillet, til Brug for «Cancellie-Expeditionerne her i det Norske Cancellie», forsynet med den nye Konges Navn; saa skulde han ufortøvet nedsende det gamle «Segl» til Kongens danske Cancelli.

**) Om Sekretær *Hasse* vil man finde nærmere Oplysning længer udenfor, under «Cancellisekretærene» (i 20de Kapitel).

***) Denne *Hasses* Dimission fra Cancellisekretariatet maa atter være bleven tilbagekaldt, thi han fungerede som Cancellisekretær lige til sin Død i 1726, medens man dog af et Reskript (til Statholder *Wibe*) af 25. Oktbr. 1726 ser, at Justitsraad *From* under 5. Juni 1715 havde faaet Expectance paa *Hasses* tvende Sekretærposter.

†) Se Reskript af 2. April 1680 og 19. Mai 1683.

Disse Kongebud lader det til, at Vicestatholder Kragh ikke har villet tage nogen Notits af, thi Kongen maatte 29. Novbr. 1717 atter rescribere ham og derom vedlægge en «Notits til Secretairen i det Norske Cancellie», gaaende ud paa, «at det ved Rescr. af 22. Octbr. 1714 aldeles skal forblive, og at Secretairen skal nyde de Sportler, som nu ere faldne og herefter falde af det, som er bevilget at expederes i Norge. (Saasom *Johan Hasse*, «Cancellie- og Justits-Secretair i Cancelliet og Over-Hofretten, har andraget, at Vice-Statholderen — benævnte Rescr. uagtet — skal have oppebaaret saavel de af Copulations-Brevene faldne Sportler fra 3. Aug. 1714 indtil 3. Mai 1715, da det blev foranstaltet, at de m. fl. fra det danske Cancellie skulle expederes, som og Sportlerne af de Begravelses-Breve, der fra 7. Mai 1717 der oppe ere udfærdigede; desligeste Over-Hofrettens Stevnings-Penge fra 3. Aug. 1714 til Datum, nemlig 1½ Rdl. for hver, som udstedes; og Saadant altid har fulgt Secretairen.»

⋆

At Forholdet mellem Vicestatholderen og Sekretæren efter alt Dette ialfald ikke kan have været af det behageligste Slags, synes at sige sig selv. (Om Hasse vil der forekomme lidt Mere længer udenfor, vedk. hans Stilling som Cancellisekretær og hans Enkes Fattigdom.)

Nu forekommer der neppe flere Reskripter vedk. det Norske Cancelli, førend Reskriptet af 31. Juli 1739 (til Stiftsbefalingsmanden over Akershus Stift) paabød samme Cancellies Ophævelse — som det, der ifølge Stiftsbefalingsmandens forudskikkede Erklæring var baade unyttigt og unødvendigt. Reskriptet foranlédigedes nærmest ved, at Wibes Eftermand i Statholderembedet, Greve Chr. Rantzau, samme Tid afgik fra sin Post. Reskriptet siger, at «Den, der er Præses eller Vice-Præsident i Over-Hofretten, dog underskriver Stevningerne og kan lade Samme ligesaavel ved sin Secretair eller Fuldmægtig reenskrive og udfærdige, som Justits-Secretairer, da Seglet dog bliver — som tilforn — i Statholderens og Vice-Statholderens eller Den, som samme Forrretninger i Agershuus Stift beopagter, hans Forvaring, til hvis Underskrift og Forsegling Secretairen alle Tider skal have maattet sende Stevningerne.»

Friskydspassene, der hidindtil var bleven underskrevne af Statholderen eller Vicestatholderen, kunde herefter udfærdiges af hver Stiftamtmand i sit Stift, under hans Segl og Navn. Til de i det Norske Cancelli hidindtil expederede Begravelsesbreve kunde Blanketter fra det Danske Cancelli tilstilles hver Stiftamtmand. *Beneficia paupertatis*, som Statholderen hidtil for alle Over- og Under-Retter havde meddelt, «kunde ligesaavel i Norge som i Danmark af Kongen Selva corderes, og de Ordres, som til Delinquent-Sagers Foretagelse i Over-Hofretten og til Procuratores *pro* og *contra* behøves, kunde herefter af Vice-Præsidenten — saalænge ingen Statholder eller Præses er — expederes».

«Og som der saaledes kan menageres for Kongens Casse de 200 Rd. aarlig, som Justits-Secretairen til Cancellie-Bude, Skrivematerialier og anden Fornødenhed efter Reglementet har haft: saa skal forskrevne 200 Rdl. herefter — saalænge der er ingen Statholder eller Præses i Over-Hofretten — tillægges Stiftamtmanden i Agershuus Stift. — I det Øvrige bør Stiftamtmanden lade forfatte et fuldkomment Inventarium over alle i det Norske Cancellie nu værende Papirer for at see, hvad der bør forblive *in loco*, og hvortil Stiftamtmanden — som Vice-Præsident i Over-Hofretten, naar der er ingen Statholder eller Præses i samme Ret — skal være ansvarlig; og hvad deraf her (o: hid) kan nedsendes.»

§ 4.

Om Arkivet (o: Rigsarkivet).

I et Reskript (til Statholderen) af 9. Novbr. 1726 (der egentlig handler om Saugtømmers Hugning i Almindingerne og om Fiskevandene i Norge) heder det tilsidst (i Anledning

af, at Justitsraad From nu havde overtaget de to Sekretærposter efter den s. A. afdøde Justitsraad Hasse):

«Hvad ellers de i Cancelliet paa Agershuus Slot værende Protocoller, Papirer og Underretninger*), deres Overlevering til Justitsraad From og derover tilforn en rigtig Registratur «at vorde forfattet, saa er Kongen med Statholderens derom gjorte Forslag vel tilfreds, dog «at From — som Den, der Chargen efter afg. Justitsraad Hasse, og ligesom han, bør modtage og forestaa — selv er tilstede.» (sic).

I den Anlédning fik Wibe kongl. Befaling af 16. Decbr. 1726 om, at «een af de foreslagne Justits Raader Braunman eller Voigt**) ved de i Archivet værende Papirer, Protocoller «og Documenter paa Slottet des Registrering skulle være overværende og at skiftes dertil, «ligesom deris lejlighed kunde være, m. v.» Som Gjensvar paa denne Befaling siger Wibe i Skrivelse til Kongen af 28. næstefter, at der snarest muligt skal gjøres Anfng med denne Registrering, «som endnu ikke saa hastig kand faa fremgang eller gaa for sig, formedelst «denne her begynte strenge Vinter, saasom det er fast umuelig nu af dette Aarets tid, at «nogen i de værelser paa Slottet, som Papirerne og Protocollerne er beliggende, hvor fast «alle Winduerne ud til Søen paa dend vestre Kant ere aabne og brøstfældige og med Bord «tilslagne for Sneer fyg og drif Regn, for Kulde kand blotte sig, til langværende der at udholde og Continuere med at registrere og efftersee alle de der befindende Papirer. Jmidlertid «skal Nøgelen til Archivet forblive hos Mig udj god Bevaring og giemme, indtil at saa længe «Registreringen og forretningen er til Ende bragt. Jeg forbliver» &c.

(Registreringen blev rimeligviis derfor stillet i Bero, indtil en mildere Aarstid indtraadte.)

I Begyndelsen af Aaret 1729 maa Justitsraad From***) have indgivet Andragende om frit Huus for sig og Arkivet, thi i tvende Skrivelser til Rentekammeret fra Wibe, datérede Kongsberg 4. Marts og 18. Marts 1729 melder han (i den første Skr.), «hvorledis Justice «Raad From anholder om fri huusværelse udj Christiania Bye for ham og behøvende folck «samt til Archivets Bevaring, fordi alle værelser dertil paa Aggershuus Slot skal være saa «brøstfældige, at ingen Sig derudj kand opholde &c. (Det) haver Jeg nu toe timmer før «Postens afgang her paa Kongsberg erholdet, Som Jeg nærmere skal tage udj overvejende, «og dereffter Min Sentiment til De høitærede Herrer fremsende.»

*) »: Det saakaldte Rigsarkiv.

**) Om Justitsraaderne Braunman og Vogt vil der findes nærmere Oplysninger længer udenfor.

***) Ulrik Fredrik From (Søn af Foged i Orkedal og Guldal Jørgen Pedersson From — † 1709 — og Hustru Ellen), skal være født i Christiania 1. Novbr. 1689 og dode i Christiania 1758, 8. Novbr. (bisat i gl. Akers Kirke 22. Novbr., 69 Aar og 8 Dage gl.) som «Etatsraad» og Justitiarius i Overhofretten. Han blev alleréde 1726, 16. April «Justitsraad» og tiltraadte (ved Joh. Hasses Dod 17. Mai s. A.) Cancellie- og Justits-Sekretærembederne i Christiania, paa hvilke han alleréde fra 1715 havde Expectance. 1719, 15. Juni blev han «Commerceraad», 1739, 24. Juli Justitiarius eg s. A. 18. Septbr. «virkelig Etatsraad». (Se «Dansk biogr. Lexikon».)

Ifølge et i nuværende Postmester i Molde, Jens Collins Eje værende Uddrag af en Troloveises- og Copulations-Bog for Trondhjems Domkirke fra 1679 til 1728 ud, foreviste U. F. From 1718, 6. Septbr. for Præsten en kongl. Bevilling til at vies i Huset med «Madame og Vidue Helle Hansdatter (Seebld), der var fritaget for Registrering og Skifte og sit Boe raadig». Hun var Enke efter en Nils Christensson, og blev bisat i Christiania Kirke 1732, 2. April, Kl. 6 Eftermiddag.

2den Gang ægtede han (ca. 1734) Justitiarius Blixenerones Datter, Sara Dorothea, Enke efter Major Jorgen Stockfleth. Hun var døbt i Lekanger 1698, 13. Sondag efter Trefoldighed og dode i Christiania 1778, 26. Septbr., «72 Aar gl.» (sic) (bisat i gl. Akers Kirke). (Gravskrift over Etatsraad From findes i «Personalhistorisk Tidsskrift», I, Side 68—69.)

From fik 1726, 15. Septbr. *beneficium «paupertatis»* til at forfølge en Sag mod en Fredrik Prob og en Lars Torstensson, der «nestleden Sondags Nat, Klokken outrent 12, da hand kom paa sin Reise fra Kiøbenhafn, havde overfaldt ham og medhafte Tiener med blotte dragne Kauuder og stor forbittrelse».

I den anden Skrivelse (o: den af 18. Marts 1729), der hovedsagelig handler om en anden Ting, siger Wibe til Slutning:

«Hvad sig Justitz Raad *Froms* allerunderdanigste ansøgning anbelanger, Saa er det vist «nock, at det saakaldede Archiv saavel som Kirken og de flere huuse og værelser paa «Aggershuus Slot og festning staae færdig at nedfalde og i en meget slet Stand, om «ingen Reparation skeer, og det i tide icke bliver at hjelpe; og hvad sig de proponerede «2000 Rdl. betrefker at nyde for Sig og Skrivere til Cancelliets Papier og Documenters Con- «servation for at tilkiøbe sig et grundmuret Huus med det meere, Skal ieg nærmere under- «rette mig om dessen Sammenheng ved min hjemkomst til Christiania, hvad for et Huus «hand dertil maatte have j anslag og øyemercke, siden afg. *Claus Hansens**) huus, hvorudj «ommelte 2000 Rdl. Hs. kgl. Mayestæts fordring war bestaaende, nu er solt, og forbliver» &c.

Under Dato Christiania 28. Mai 1729 indgav Wibe en «Relation» i Anledning af Justitsraad *Froms* Andragende om frit Hus for sig og Arkivet, hvortil han havde foreslaaet Kasséer *Jens Kølles***) Gaard, «efttersom afg. Stiftamtsskriver *Claus Hansens* Gaard er solt «og afhendte til Oberste *Dilleben****); saasom det ventelig vil komme dertil, at bem.te Gaard «formedelst *Kølles* Debet til den norske Zahl-Cassa maa selges og afhandles, Hvilcken skal «være i den Stand, at saavel Cassen kand være Sicker og tryg, som og Archivet for alle «paakommende Farligheder, efttersom Gaarden overalt til Byen med Brandmuur skal være «forsiuuet, og til den anden Side er den under Eders Kongl. Mayts. Fæstnings opsigt og «Varetægt, foruden at i Gaarden er tvende dybe Vandspring, hvor baade Cassereren og «Cancellie-Secreterer kand boe (*sic*) for at have alting i Embederne udj vedbørende obagt «m. v.» For at nu Kongens Kasse ej skulde blive forneget betyngtet ved dette Gaardkjøb,

*) *Claus Hansson* var allerede i 1680 Stiftsamtsskriver i Christiania, hvor han skal være død enten sidst i 1715 eller først i 1716. (Hans Begravelse findes dog neppe indført i Byens Kirkebog.) Han var Fader til den paa Side 144 her nedenfor nævnte Overinspektør i Jarlsberg, *Peter Clausen*, og (ifølge en «som Manuskript» trykt Stamtavle over Familien *Grüner*) gift med Onsopræsten, Hr. *Mogens Pederssens* og *Karen Mikkelsdatters* Datter, *Abigael Sophie*, der kaldte sig «*Grüner*», men altsaa ikke — som *Justifiarius Berg* antog — var Datter af *Fredrik Grüner*.

(Cfr. hermed den noget mythologiske Stamtavle i *Gjessings* «Jubellærere», II, 2., Side 316—326 over *Gyldenaaer* m. m., der ikke synes at stemme med den her citerede *Grüner*-Stamtavle.)

**) *Jens (Olsson?) Kolle*, «Cancellieraad», blev 1718, 23. Mai Bogholder ved de sondenfjeldske Regimenters «Legs-Cassa», og 1722 Zahlkasséer efter den insolvente *Paul Weybye*. I denne Stilling blev han — som nedenfor skal vises — i 1729 suspendéret, men fik atter sit Embede igjen, indtil han i 1741 søgte Afskéd, som han fik «i Naade», men atter fandtes i Kassemangel, der bevirkede, at Kongen tog hans Gaard (o: det nuværende Waisenhus), der skjenkedes Byen. Han fik 1733, 25. Juli Cancellie-raads Titel og var Ejer af *Snaroen* i *Bærum*, hvor hans Enke døde. Hvor og af hvem han var født, vides ikke. Han døde i Chr.ania 1741 og fik ved sin Begravelse i Byens Kirkegaard den 25. Septbr. alle Klokker og Alt frit paa Stiftamtmand *Rappes* Ordre. Han ægtede 1719, 26. Oktbr. (i Christiania?) *Cathrine Hermine Juell* (egentlig *Lorentzen*), født 1697, 22. Novbr. og død paa *Snaroen* 1772, 30. Mai, men begravet i Chr.ania 5. Juni s. A. (Datter af Skipper *Peter Lorentzen*, som var født i Husum 1660, 6. Oktbr. og druknede i Christiania 1720, 6. Mai -- og Hustru *Elen Nilsdatter Juell*, en Myntmesterdatter fra Oslo).

Kolle havde 2 Sonner, af hvilke En (*Christian*) blev boende paa *Snaroen*, hvor han i Aarene 1788 til 1796 havde 4 Døttre til *Daaben*. To, eller tre, af disse — bekendte Fodgængersker og Turistinder — levede og døde paa et dem tilhørende smukt, lille Sted i *Ulvik* i *Hardanger*. Gjennem deres Moder, *Elisabeth Monrad*, var de beslægtede med Statsraad *Jørgen Herman Vogt*. (Lidt Mere om Kasséer *Jens Kølle* vil findes længer henne i nærværende Slægtbog.)

***) *Johan Andreas Dilleben*, (titular) «Oberst af Infanteriet», blev 1727, 4. Aug. Chef for Artilleriet paa *Akershus* (efter Oberst *Mushart*), og døde i Christiania 1733 (nedsat i Vor Frelses Kirkes Kjælder 13. Mai, Kl 6½ Morges). Han var bleven dimitteret i Naade 18. Marts næstfor.

«proponeres (af From²), at den hannem *pro officio* Allernaadigst Beneficerede afsgaard *Egeberg* «her ved Christiania, som fra Arilds Tid har ligget til Secreterens Charge, kunde selges, da «hand ved Auctionen haaber at forskaffe Eders K. M. for den i det ringeste 1000 til 1200 «Rdl., om ikke meere.»

I denne Anledning bemærker Wibe, at da Kølles Regnskaber endnu ikke var reviderede, saa maatte vel ogsaa Auktionen over hans Gaard stilles i Bero saalænge. Wibe havde desuden taget Værelserne paa Akershus Slott, hvor Arkivets Papirer og Breve opbevaredes, i Øjesyn. Vistnok var de brøstfældige, men kunde dog. «komme i fuldkommen Stand for «41 Rdl. — 1 Mk. — 6 Sk., saasom det mest bestaar i nye Vinduer at bekoste med en nye «Dør, og som disse gamle Papirer og Protocoller bør paa Slottet, hvor de af Arilds Tid har «voren beliggende, forblive og icke forflottes, hvorhen de Aar efter Aar, Tid efter anden, «saavel Cancelliets som alle Rigets aarlige fuldkrevne og af Betienterne brugende Protocoller «hurte optages og forvares m. v.», saa bad Wibe Kongen om Tilladelse til at faa disse 41 Rdl. — 1 Mk. — 6 Sk. bevilgede. M. H. t. Gaarden Egebergs Salg og «fri Gaard for Hannem (o: From), — som ingen af hans Formænd har haft» —, da henstillede Wibe det til Kongens egen Afgjørelse. (De omhandlede 41 Rdl. — 1 Mk. — 6 Sk. blev bevilgede, hvorom den fornødne Ordre til Slottsfoged Hans Bang udgik under 15. Juli 1729.)

•

Under 16. Juli 1729 tilskrev Wibe Rentekammeret saaledes:

«For de høistærede Herrers gode Communication af 9. *Iujus* tacker tienstl. angaaende «hvad Hs. Kongl. Majt. allernaadigst har Resolveret, saavel at de Calculerede 41 Rdl. 30 Sk. «maa gotgiøris til de værelser Reparation paa Agershuus Slot, hvor Archivet skal holdes «udj Bevaring m. v., som og at Justitz Raad og Justice-Secretaire Froms ansøgning om at «nyde fri huuseværelse udj Christiania imod (at) hand afstod Een *pro officio* henlagde Gaard, «Egeberg kaldet, icke at accorderes, saasom det var at introducere noget usædvanlig nytt og «inventere det, som af alders tid til Betieningen har været henlagt. Som alt skal vorde «wedkommende bekientgjort.»

§ 5.

Et Par Arrestlokaler paa Akershus.

Under 8. Juni 1726 indgav Wibe en Forestilling til Kongen om, at der paa Slottet naatte istandsættes 3 Værelser, der kunde afgive Arrestlokale for den da netop der indsatte 3reve *Wilhelm Adolph Rantzau**). Dette var anslaaet til at ville komme paa 357 Rdl. 76 Sk.

*) Om denne Grev Wilh. Adolph Rantzau, der var Søn af den Statholder og Rigs greve Ditlev Rantzau, for hvem Wibes Fader, Michael, i sin Tid havde været Hovmester og efter hvem Ditlev Wibe var opkaldt, læser man i Fredrik Barfods «Fortællinger af Fædrelandets Historie», 3die Udgave, II, Kb.havn 1869, Side 282—283 Følgende:

«Statholder (i Holsten) Christian Rantzau (Fader af nyssnævnte Statholder og Rigs greve Ditlev R.) tilhyttede sig i 1649 Amtet Barmstedt o. s. v. af Hertug Fredrik III, og Aaret efter fik han det af Kejseren ophøjet til et frit og uafhængigt Rigs grevskab med fuld Suverænitet. Hans Søn, Grev Ditlev Rantzau, indgik 1669 en saakaldt «Arveforening» med Kong Fredrik III, ifølge hvilken hans Grevskab med alt dets Tilliggende skulde tilfalde Danmarks Konge, hvis han selv eller hans Sønner døde uden mandlige Livsarvinger. Grev Ditlev efterlod 2 Sønner, der hver paa sin Maade vare lige foragtelige, og som fra Ungdommen af vare svorne Fiender; men Kong Fredrik undlod ikke at spille under Dække med dem begge, medens han samtidig god Olie i Ilden. Den ældste, Grev Christian Ditlev, blev myrdet paa Jagten (1721). Hele hans Færd kunde for den Sag gjort enhver af hans

Af disse 3 Værelser lader det dog til, at det ene Værelse skulde afgives til den fra 1722 fængslede Kassérer *Paul Weybye**). Et Arrestlokale paabødes da under 9. Juli 1726 «apteret i de inderste Slotsværelser», — ett for Weybye og ett (mon ikke 2?) for Grev Rantzau.

Under 8. Decbr. 1730 indsendte Kommandant Bertouch til Wibe en «Memorial» angaaende en fra Grev *Rantzau* indkommet Begjæring om, at han af sit Allodialgods maatte nyde et Tillæg af 1000 Rdl. aarlig til sin «forplægning». Wibe sendte under 23. December s. A. Bertouchs Memorial ned til Kongen, idet han tilføjer, at «som Grev Rantzou udi 4 Aars «tid med 2de Laqveyer paa Agershuus Fæstning har været arresteret og hvert Aar Bekommed «Eet Tuusinde Rixdaler af hans Allodial Gods til Substistence, hvoraf bem.te Grev Rantzou «til Een Mand her i Christiania, Nafnlig *Cosmus Heitke***»), haver mottet Betale alleene for «hans Tieneris og den Vagthavende Officerers Kost og Spiise, som til Festningen daglig er «bleven opbaaren, Aarlig 500 Rdl., saa at de øvrige 500 Rdl. lidet eller intet til Lius, Brende-«veed, Klæder, Folke-Løn og Sengeklæder m. m. til extra udgifter har kundet forslaae,

Undersætter til hans Morder; men man kastede Mistanken, og maaske ikke uden Grund, paa den yngre Broder, Wilhelm Adolf, som man ved Forræderi fik lokket ud af Hamburg og fængslet (1722). Og efter en uregelmæssig Sagføring, ved hvilken intet blev tilfulde bevist, «domte» nu Kong Fredrik den uafhængige og forsaavidt jævnbyrdige Greve fra hele hans Grevskab og alle hans Godser (1726), «eftergav» ham af Kongelig Naade Livsstraffen, men domte ham til livsvarigt Fængsel paa Akershus Fæstning (hvor han døde 1734), og tildømte sig selv, i Kraft af ovennævnte Arveforening, saavel selve Grevskabet som en Erstatning af 20,000 Rdl., fordi den mishandlede Greve med Harme og Haan havde kastet Elefantordenen fra sig. Paa denne Maade kom Konge-Hertugen af Holstein (vi skamme os ved at sige Danmarks Konge) i Besiddelse af Grevskabet Rantzau, som alle hans Efterfølgere vedbleve at hævde.» Saavidt Barfod. Joh.s v. Schröder og Herm. Biernatzki, der har udgivet en «Topographie der Herzogthümer Holstein und Lauenburg» &c. i to Bind, trykt i Oldenburg 1855—1856, fremstille imidlertid (paa Side 259 i 1ste Bind og Side 317 i 2det Bind) Sagen paa en for Kong Fredrik IV.s Eftermæle mere overbærende Maade, idet det nemlig der heder, at den rigsgrevelige Familie Rantzaus Hovedsæde, Breitenburg, vistnok i 1721 af Kong Fredrik blev inddraget, men af ham atter tilbagegivet den myrdede Greves Søster, Catharina Hedevig, formælet med Greven af *Castell-Rüdenhausen* som et *Allodium* (altsaa som en fri Ejendom).

Naar det ellers af *Dr.* Yngvar Nielsens Artikel i Skillingmagazin No. 47 for 1889 synes at fremgaa, at Grev Rantzau i 1726 allerede havde siddet nogen Tid fængslet paa Akershus, da forholder det sig ikke saa. Hans Dom faldt nemlig først 9. April 1726. Han døde 1734 og blev «ved kgl. allernaadigst Tilladelse» nedsat 7. April, Kl. 7 Morgen i Vor Frelsers Kirkes Kjælder under Alteret. For Gravstedet betales 30 Rdl. og for fuld Ringing med Storklokken forud, 7 Rdl. 24 Sk.

*) Paul Weybye, Proviantmester og (fra 1714, 21. Marts til 1722) Zahkassérer i Christiania, samt tituler Krigskommissær, var født ca. 1671 og døde i Christiania 1739, 18. Novbr. som suspendéret i 1722 og for Kasseangel indsat i Arrest paa Akershus, hvorfra han (under Christian VI.s Ophold i Chr.ania) 1733, 6. Juni atter kom paa fri Fod.

Af sit 1ste Ægteskab, med Margrethe Marie Waach — sandsynligviis en Præstedatter fra Næs i Hallingdal —, der blev begravet i Christiania 1711, 17. Novbr., Kl. 8 Aften, havde han 2 Søner, der begge blev Officiérer i anseelige Stillinger.

1716, 22. Septbr. ægtede han i Christiania Maria Jamesdatter Collett, født der 1695, 17. Novbr. og † 1762, 17. Novbr. som Enke efter Magistratspresident i Chr.ania, Justitsraad Peter Resen. (Se gode Oplysninger om Weybye i Alf Colletts «En gammel Christiania-Slægt», Side 82—85. Lidt vil ogsaa forekomme om ham længere ude i nærværende Bog.)

**) *Cosmus Heitke*, — vistnok en fra Udlandet til Christiania indflyttet «Traktor» (om hvem lidt Mere nedenfor), blev 1724, 29. Decbr. gift i Chr.ania med Enke Inger Margrethe Christiansdatter, som blev begravet der 1742, 15. Febr. «med alle Klokker paa 1 Gang», 59 Aar gl. Hun var 1ste Gang bleven gift i Chr.ania 1711, 29. Oktbr. med (Toldskriver?) Jens Gundersson, som blev begravet 1721, 11. Febr. «med alle Klokker og den store forud.» Med samme Æresbeviisning blev ogsaa Heitke selv begravet 1740, 1. Decbr. (Jens Gunderssons Søster, Maren, var gift med Ole Dorph i Naamestad.)

«Des Aarsage Jeg allerunderdanigst indstiller, om det ikke allernaadigst maa behage Eders «Kongl. Majt. at befale hans Søster, Græv Jnde af Castel, som forvalter Allodial Godset, «at tillegge og betale til hendes Broder, Gref Rantzou, som her paa Agershuus Festning er «Besiddende, endnu Fem Hundrede Rixdlr. Aarlig af de proponerede Tuusinde, i Allernaa-«djigst Consideration, at Grev Rantzou med mindre ikke til nogenleedis Subsistence aarlig «kand udkomme.»

(Sandsynligviis har den nye Konge, Christian VI, bevilget det her Foreslaaede.)

OTTENDE KAPITEL.

Lidt om Byernes ussle Havnevæsen.

§ 1.

I det foregaaende Kapitel vil man have seet, i hvilken yderst elendig Tilstand Kongen — trods gjentagne Paamindelser — lod Akershus Slot henstaa, idet de fleste Bygninger dér truede med Fald, og det var forbundet med Livsfare at overvære Gudstjenesten i Kirken, som dog var Landets eneste «Slotskirke». Under saadanne Omstændigheder kan man da heller ikke undres over, at der fra Kongens Side Lidet eller Intet blev gjort for at afhjælpe andre væsentlige Mangler, f. Ex. ved Byernes Havneforhold, Handel og Skibsfart o. s. v. De uafadelige Krigsrustninger slugte Alt og udtappede Borgeres og Bønders Blod indtil den sidste Draabe.

Under Akershus Fæstnings Belejring i 1716 af Carl XII var et, General *Hausmann**) tilhørende, saakaldet «Defensionsskib» (o: et Koffardifartøj, der i Krigstid kunde gjøre Tjeneste som Orlogsskib og hvis Ejer derfor nød stor Begunstigelse med Hensyn til Toldafgifterne) ødelagt og sunket paa Christiania Havn. To af Skibets Kanoner blev — ifølge L. Daaes «Det gamle Christiania» — fiskede op af Svenskerne og brugte imod en norsk paa Havnen liggende Fregatt. Det sunkne Vrag selv blev derimod liggende i god Ro, indtil at der i 1730 kom en Mand, ved Navn *Jørgen Qvale****), der i en Skrivelse til Wibe af 14. Juni androg om «at motte optage det her paa havnen Aar 1716 opbrendte og nedsiunkne forhen «tilhørende saakaldede General Lieutenant Hausmans Skib eller Vrag af den forgyldte Falk «kaldet (*sic*), enten for Hs. Majestæts Reining og Bekostning, eller paa hans Egen.» Herom siger Wibe i en Skrivelse til Rentekammeret af 15. Juli 1730 at have «indhentet Hr. Conferentz «Raad *de Tonsbergs* tilligemed Frue Geheime Raadjnde Hausmans saavel som Capitain *Gabriel «Christiansøns*****) Erklæring, som herved følger til de høitærede Herrers nærmere Efter-

*) Caspar Herman v. Hausmann, Gehejmerraad, Generallojtnant og R., var født i Holsten 1653, 10. Januar og døde i Christiania 1718, 9. Septbr. (bisat i Vor Frelser Kirkes Kjælder i en kostbar sort Marmor-kiste), Søn af Etatsraad og Amtmand Daniel Hausmann og Hustru, Margretha, født Pape, der af en tidligere Forbindelse med Kong Fredrik III var Moder til Statholder Uir. Fredr. Gyldenløve. (Se C. J. Ankers «Generalpersoner».) Hausmann var gift med Karen Toller, der døde 1742, 13. Aug. (Datter af den rige Nils Toller, Assistentraad og Vicefoged samt Assessor i Overhofretten, og Hustru, Christine Andersdatter Tonsberg).

***) Denne Jørgen Qvale (eller Qval) er maaské den Mand af dette Navn, som i 1724 købte Gaarden Falkenstein i Borre af Kommandørkaptejn A. Styhr for 4102 Rdl., og efter hvem Gaarden for en Tid kom i Bonders Eje. Han er maaské ogsaa identisk med den «Jørgen Johnsen Qvale», der 1711, 12. Novbr. i Christiania ægtede (i Huset) Dorthie Jansdatter, som vel blev begravet dér 1733, 13. Marts, og maaské ligelédes identisk med den «Sr. Jørgen Qval», der 1737, 25. Juni paa Kongsberg ægtede Mademoiselle Inger Sophie Brandt.

****) Gabriel Christiansen var Marinekaptejn og Overlods, og i sin Tid en meget bekjendt Mand. Naar og hvor han var født, vides ikke, men om hans Dod beretter Christiansands Kirkebog Følgende: «Sio

«retninger. Og som dette Vrag, der nu Een 13 à 14 Aars tiid under Vandet har henstaaet «og alting Bedervet, vel ikke nu er værdt for Hs. K. M.s reigning at optage, Saa indstilles «til de hoitærede Herrer, om det ikke maa Behage Dennem samme Hs. K. M. at forestille, «at Jørgen Qvall maa være tilladt samme Vrag at optage for sin Egen Reigning, med Con- «dition, at hand obligerer sig Vraget først, førend han benøttiger sig af hvis (o: hvad) ved «Vraget findes, — det være sig Canoner, Amunition, Ankere og andet Inventarium, ifølge «Hr. Capitain Gabr. Christiansøns indkomne og herved fuldte Erklæring — at lade optage, «som Jeg storligen tvifler, hand er god for, saasom det nu vel er, effter saa mange Aars «forløb, sadt saa dybt i Bunden og Muderet, at det neppe skal være at opfaa, og er det «visselig havnen til incommodation.»

Qval fik kongl. Tilladelse til at optage Vraget paa sin egen Bekostning; dog saaledes, at han først skulde tage det op, «førend hand benøtter sig af hvis (o: hvad) ved Vraget «findis — det være sig Canoner, Amunition, Ankere og andet Inventarium.» (Ifølge Skr. af 19. Aug. 1730 fra Wibe til Rentekammeret.)

Dette her omhandlede, sunkne Skibsskrog er vistnok identisk med de Levninger af et gammelt Fartøj, som ved Muddermaskinen i Efteraaret 1895 blev opfisket fra Mudderet paa Christiania Havn, hvorom en kort Beretning stod at læse i «Morgenbladet» omkring 1. Novbr. 1895 (Datoen erindres ikke). Se ogsaa lidt Nærmere herom i «Mgbl.» No. 633 for 13. Novbr. 1895 A. 2. 1. (I «Mgbl.» No. 637 for 15. Novbr. lod jeg, W. L., indrykke hvad der her ovenfor er anført.) I «Mgbl.» 15. Novbr. 95 B. 2. 3. kom et lidet Supplement hertil, indeholdende Fredrik IV.s Skjøde til Gehejmeraadinde Hausmann paa Oslo Ladegaard (datéret 21. Decbr. 1729), hvori ogsaa en Passus er indført om Skibet «Den hvide Falk».

§ 2.

I Anlødning af et fra Kommandanten paa Akershus, Georg Bertouch, i 1729 indkommet Forslag om, at «et vist Sted udenfor Agershuus Fæstning maatte tillades bekostet til Ballastens Udkastning fra de ankommende Skibe», nedsendte Wibe under 10. Juni s. A. en «Relation», hvori han siger, at Lodskaptejn Gabr. Christiansen (der tillige var Havne-Inspektør) samt Skipperne Jakob Kaa og Didrik Ancher, understøttede af skriftlig Anbefaling fra endél Kjøbmænd, nu havde udseet en dertil skikket Plads, hvor «saadan Een Brygge eller Bol- «Verck paa 10 Foed Vand med behørige Jern-Ringer motte bekostes. Siden kunde Schlaverne «saadan Ballast, som af Skibene paa saadan Eet beleilig Stæd vorder udkastet, daglig afhente «og til sine behøvende Stæder inden Fæstningen borttrille og employere.» (Om noget Resultat hører man Intet.)

§ 3.

Under 20. Januar 1730 havde Wibe ladet udgaa en Ordre til vedkommende Stiftamt- mænd og Amtmænd om at lade alle de søndenfjeldske Byers, Toldsteders og Ladepladses Havne besigtige. I Anledning heraf indgav Magistraten paa *Fredrikshald* under 24. Juni s. A. en Forestilling om, at Byens Havn og Skibsløbet «er befunden saaledis af Saug-Møll at være «opfyldt, at Skibsløbet — som melt — til Byen næsten er forbygget og betagen, hvilken «opfyldning berettis at skal have Reist sig af De i Krigens tid nedsiunkne Skibe, som midt

---

Capit. Gabriel Christenson se. Loos, druknede i sin egen Jolle strax under Flekkerøe Fæstning 19. Novbr. (1738) Kl. 2 Morgen, 44¹/₄ Aar gl.» (nedsat i Kirken 24. Novbr.). Hans Enke, Berthe, født Ørbech, blev begravet i Tonsberg (Marie Kirke) 1750, 7 April, 49¹⁰/₁₂ Aar gl.

«ndj Elve-Løbet blev nedsatt,^{*)} da Vandet og Elven desformedelst ej (har) kundet have sit «fri udløb m. m.»

I den Anlédning var de bedste og forstandigste af Byens Borgerskab og Indvaanere indkaldte til Møde med Magistraten og Lodskaptejnen (*Gabr. Christiansen*), og var man dér blevet enig om, at der af alle indgaaende Fartøjer aarlig maatte erlægges en vis Afgift (som forslagsviis blev specificéret). Til disse «Depenser» haabede de, at En eller Flere af Indvaanerne vilde gjøre Forskud, saa at Arbejdet med Bollværkers Opførelse og med «at leede Elven til sit gamle Løb igien» endnu kunde paabegyndes i da indeværende Sommer. Dette gav Wibe sin Tilslutning baade hvad ind- og udgaaende Skibe angik. Hvorvidt «De fremmede med denne Udgift kunde betyngis, eller om det kunde være imod Tractaterne,» — derom kunde han Intet afgjøre, siger han.

Under 26. Januar 1731 bevilgede Kong Christian VI til Fredrikshalds Havns og Skibsløbs «Renovation» 3010 Rdl., som ifølge Overslaget var beregnet dertil at ville medgaa. (Deri anføres ogsaa hvad der af de forskjellige ind- og udgaaende Varer skulde erlægges.)

Under 27. Januar 1731 foreslog Wibe, at enten Admiralitétet eller en anden af søkynlige og erfarne Mænd bestaaende Kommission maatte faa Paalæg om at tage for sig til Gjennemgaaelse og Granskning en af Kapt. Gabr. Christiansen m. Fl. i Aaret 1730 paa Wibes Foranstaltning foretagen Befaring af enhver Byes og Ladeplads's Udhavne i hele det søndenfjeldske Distrikt (o: fra *Fr.hald* til «*Aaen Sire*, hvor det Nordenfjeldske vedtager»), hvoraf de havde optaget «fuldkomne Forretninger beskrevet og Rigtige Rids og Charter *in duplo* forfattet». (Wibe nævner ogsaa specielt Fredrikshalds Havnevæsen.) Som det af den sjuskede Protokollførsel i Slutningen af denne Relation synes at fremgaa, ønskede nok Kapt. Christiansen Tilladelse til personlig at indfinde sig i Kjøbenhavn for at forelægge en saadan Kommission hele sit Arbejde.

Kongen approberede i Mai 1731 dette Wibes Forslag om «de Syndenfjeldske Havnes i Standsættelse til Søe-Fahrtens forbedring og facilitering».

§ 4.

En projekteret Kanal ved Tønsberg.

Tønsbergs Havn er lige ved Staden (imellem denne og Kalnæs paa Nøtterøen) og ligger ved den øverste Ende af Tønsbergfjorden, gennem hvilken er omtrent 3¹/₂ Sømiles Opsejling fra Havet. Nøtterøen er vel paa Nordsiden, tæt ved Tønsberg, skilt fra det faste Land ved en Kanal eller Rende, «*Piren*» kaldet, hvilken Kong Haakon Haakonsson — se hans Saga, Kapitel 333 — lod ved «*Steensarmen*» (som det bemeldte Ø nærmest liggende Stykke af Tønsbergs Jorder kaldes) gennemgrave, saa at Fartøjer kunde passere samme. (Jens Krafts «Topografisk-statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge», 2den omarbejdede Udgave, 1840, Side 235.)

Da denne Kanal i Tidernes Løb blev aldéles tilstoppet, saa fremkom Lodskaptejn *Gabriel Christiansen* (i 1730?) med et Forslag «om det Sydøstre indløb til Tønsberg at igiennemgrave og «Een Broe at indrette imod Een viss afgift af Fartøjer og Folk, som passerer indløbet og

^{*)} Ifølge Joh.s Schrodgers Beskrivelse (paa Riim) over Fredrikshald, trykt i Kb.havn 1727, Side 94 i Noten, og Bussæus: «Dagregister» over Fredrik IV, Side 198, blev flere Skibe 14. Novbr. 1718 af Fredrikshalds Borgere nedsænkede der.

«Broen &c.» Admiralitétets Skrivelse herom til Wibe af 16. Marts 1731 blev af Denne besvaret den 24. s. M., «hvorefter — siger han — skal følge mine uforgribelige tanker, saa — snart dette, som anseis for Eet betydelig Werks indrettelse, af Mig kand vorde examineret «og undersøgt, hvortil vel wil medgaa nogen tid, og naar Jeg om alt har tagen fuldkommen «Information, skal derefter — som melt — Min Meening tillige med Capitainens proposition «De høitærede Herrer worde tilstillet.»

Under 28. April 1731 tilskrev Wibe Kaptejn Christiansen saaledes: «Førend Jeg kand «med en god Samvittighed indsende Min Erklæring til Admiralitetet, for derefter at gjøre «Hs. Majestæt forestilling angaaende hans (o: Deres) gjorde proposition om det Sydøstre «indløb til Tønsberg at igiennemgrave og en Broe derover at indrette mod en wiis afgift af «Fahrtøyer og Folk, som af den passage Sig ville benytte, maa Jeg først tage samme indløb «i Øyesiun, hvortil Jeg har for saavit determineret tiiden at skee sidst in Majo eller medio «Junij, til hvilken tiid ieg nok vilde, at Hr. Capitain Self var Nærværende, for at udvise «alting effter hans gjorde Proposition, og Jeg da Erfare, om det hannem kand accorderis «eller ikke. Jeg forbliver» &c.

Denne Wibes Rejse ned til Tønsberg sidst i Mai eller midt i Juni er af en eller anden Grund bleven noget udsat, thi under 13. Juli 1731 tilskrev han Overinspektøren*) i Jarlsberg (o: den senere «Cancelliraad» *Peter Clausen*, boende paa Brekke i Vaale, og † omkring 1746?) saaledes:

«Som Jeg har foresatt Mig at Reise herfra (o: Christiania) til Tønsberg, Saa motte det «Behage Hr. Ober Inspecteur at føie den anstalt, at 16 Hester, — nemlig 5 med Kiærer og «11 med Sæler — bliver holdt i Beredskab til Min ankomst, som skeer, om Gud behager, «dend 17. Julij førstkommende paa Efftermiddagen. Ligesaa at 16 Mand med Een Lods «motte tilsiges at indfinde sig ved Horten paa Min tilbage Reise til min Jagts fornødenhed, «hvorum Jeg nærmere har den Ære med Hr. Ober-Inspecteur ved ankomsten at berette tiden. «Jeg forbliver» &c.

Videre avancérede ikke Sagen i dette Aar (1731), hvilket maaské for en Dél bevirkedes ved Statholderens faa Maaneder efter indtræffende Død, men ifølge «Kjøbenhavns Postrytter» for Oktober 1732 fik Kaptejn Christiansen «Privilegium paa et Indløbs Opgravning og Indrettelse ved Tønsberg til største Commoditæt for de Trafiquerende».

Han paabegyndte da Arbejdet i 1733, og fik kongl. Tilladelse til af hver Baad eller hvert Fartøj, som passérede, samt af enhver Rejsende at oppebære en vis Penge, — og det baade af Byens Folk og af Fremmede. Han gjorde ogsaa — siger Jens Müller i sin Tønsbergs Beskrivelse, 1771, Side 55 og 56 — «en anseelig Broe over Canalen fra Steens-armen til Nøtterøen,» hvor enhver Rejsende maatte betale Bropenge. Men — fortsætter Müller — «Velbemældte Hr. Capitaine døde, førend hand fik det begyndte Verk i fuldkommen Stand, «og efter hans Død stod Verket hen i nogle Aar, uden at have en vis Eyere, hvorved det «tog en temmelig Skade. Der skulde (o: skal) i Begyndelsen (have) været opgravet til 8 Fods «Dyb, saa at ikke alleene Baader, men og smaae Skuder og Skibe kunde gaaet derigennem, «men nu (o: 1771) er der, med sædvanlig Vand, ikke dybere, end 3½ Fod. Dog er det «meget nyttigt for Byen, thi nu har man, formedelst dette Indløb, til Baads, næsten 2 Mile «nærmere til Friderichshald, Friderichsstad, Moss, Christiania og Drammen, end tilforn, da «man ikke kunde komme her igiennem. Canalens Længde er 533 Favne, og Breden overalt

*) Overinspektøren i Jarlsberg var Grevens Vicarius eller Fuldmægtig hvad Overøvrighedsforretningerne angik, ligesom Amtsforsvalteren var Grevens Foged. Denne Peter Clausen var — ifølge Justitiarius Berg — en Son af Kjøbmand i Christiania Claus Hansen og Abigael Fredriksdatter Grüner, og gift med Bodil Maria Mandal. Hans Broder, Hr. Hans Clausen, døde 1731 som Sognepræst til Vaale i Jarlsberg. (Cfr. dog hermed Noten paa Side 138 her foran.) Overinspektør Peter Clausen blev 1733, 23. Juli «virkelig Cancelliraad».

«3 Favne. Jeg erindrer ellers, at da bemældte Capitain Christiansen lod paa nyt — som «sagd er — opgrave og opmodre denne Canal, fandtes der i samme et nedsenkt Fartøy, som «laae tvært over Renden. Man kunde let see og slutte, at det med Villie der var nedsenkt; «men enten Fiender havde gjort det for at betage Byen denne Herlighed, eller Byens Ind-«vaanere havde gjort det, for at formene Fienden denne Pas at indkomme til Byen, vare «adskillige Meninger om; dog bleve alle enige deri, at det var nedsenkt i Krigs-Tider, for «at afskiere Fienden denne saa belejlige Pas.

«1 Egnen her omkring ved dette Sydre Indløb til Byen har, paa en kort Tiid, ytret «sig et særdeles slags skadelige Søe-Orme, som i en Hast kand igiennemføre og forderve «Skibe.»

For nu atter at bringe den saaledes tilgroede Kanal i nogenlunde tidsmæssig Stand, blev den i 1835 overtaget af et Interessentskab, som — tildéls med Tilskud af Statsmidler — fik den ombygget og udvidet, saaledes at den nu (1891) har en Dybde ved Middelvandstand af fra 8.4 til 11.5 Fod og en Bredde i Middelvandlinien af fra 30 til 58 Fod. Imidlertid tilfredsstillende heller ikke Dette længer Færdselens Behov, og efterat Tønsbergs Kommune i 1880 havde erhvervet samtlige Aktier i Kanalen, som den altsaa nu hélt og holdent ejer, har den taget Initiativet til Bygning af en ny og tidsmæssig Kanal. Af Ingenieurkaptejn Vedeler er udarbejdet Plan med Overslag til en ny Kanal af 21 Fods Dybde, som i rett Linie føres fra Trælen ind paa Ollebugten til det dér uddybede Havnebassin med Kaier og derfra ind paa Byens Havn. Anlægget — derunder indbefattet Uddybning af Gjersøsundet til samme Dybde — er beregnet til et Kostende af 355,000 Kroner. Af Udgifterne foreslaar Regjeringen, at Staten overtager en Trediedeel (dog ikke over 120,000 Kr.), medens Resten udrédes af Tønsberg Kommune, om muligt med Tilskud af de tilstødende Landdistrikter. Bidraget, hvoraf foreløbig kun 10,000 Kr. opføres til Bevilgning for næste Termin, er bl. A. betinget af, at Kommunen overfor Staten garantéerer Kanalens Fuldførelse overénsstemmende med Planen saavel som dens fremtidige Vedligeholdelse under offentlig Kontroll, og at saavel Passagen over Broen som al Fart under denne, som ikke nødvendiggjør dens Aabning, bliver afgiftsfri.*)

NIENDE KAPITEL.

Lidt om Christiania Byes lave Standpunkt.

§ 1.

Med Christiania Byes Haandværksstand var det nok i det Hele heller ikke rart bevendt. Herom vidner et fra Stiftamtmand Tønsberg i 1723 indgivet «Andragende», hvori han klager

*) Hvad her er berettet om Kanalens Historie fra 1835 indtil Nutiden er hentet fra en sagkyndig Meddelelse i «Morgenbladet» for 11. Febr. 1890 B. 2. 1.

Ifølge «Morgenbladet» No. 605 for 2. Oktbr. 1891, Side 1, Spalte 6 skulde Arbejdet paa denne nye Kanal aabnes Fredag 9. Oktbr. 1891. Det blev imidlertid allerede aabnet Mandag 5. Oktbr. 1891. Udførelsen er for 400,000 Kr. overtaget af Ingenieur Brun fra Bergen og Kanalen skal være færdig om 4 Aar. («Mgbl.» No. 612 for 6. Oktbr. 1891, 2. 5.) Anlægget nærmede sig i Begyndelsen af Marts 1896 sin Fulddendelse. Af de 400,000 Kr. udréder Staten de 130,000 og Amtet (∴ saagodtsom Tønsberg Kommune) Resten. («Mgbl.» for 11. Marts 1896 B. 2. 4.)

Kanalen blev aabnet 15. Mai 1896. (Se «Mgbl.» s. D. 2. 5 og No. 284 for 16. Mai 1896, 2. 1.) Efter et Aars Forløb — altsaa i 1897 — kunde man endda ikke spore noget synderligt Tegn til det Opsving, man havde ventet sig af denne forbedrede Kommunikation, siger «Tønsberg Blad» i «Mgbl.» No. 115 for 27. Febr. 1897 1. 6. Dog lettedes Trafikken og Dampskibsfarten. (Se «Mgbl.» No. 124 for 3. Mai 1897, 1. 6.)

over, at Byen var slett forsynet med Haandværksfolk, «og at de — hvorvel deres Arbejde ej er forsvarligt — dog skal lade sig derfor overmaade vel betale, hvorover Kjøbmænd og Andre skal være forarsagede udenlands fra at forskrive til deres egen Fornødenhed Skoe, Støvler, Borde og Bænke, ja endog at lade gjøre deres Vogne og Carosser andensteds m. v.»

I Anlédning heraf udgik der under 9. Juli 1723 et kongl. Reskript til Statholderen «angaaende at beordre Stiftsbefalingsmanden og Magistraten i Christiania, at saavel paa «Haandverksfolkernes Arbejde vorder sat en billig Taxt, som paa de Mad- og Korn-Varer, de «sig hos Kjøbmændene tilforhandle.»

(At det forøvrigt med Hensyn til Haandværksfolkernes Duelighed heller ikke i Kjøbenhavn var synderlig bedre beventt, sees af Carl Bruuns ofte citérede Værk, II, Side 629, hvor det heder, at en kort efter Branden i 1728 emanéret kongl. Resolution uden Omsvøb siger, at «de kjøbenhavnske Haandværksmestre ikke forstaa deres Haandværk til Fornødenhed».)

§ 2.

Om Hôteller kunde der i Christiania paa denne Tid selvfølgelig ikke være Tale, og vel knapt nok om Gjæstgivergaarde, hvor Tilrejsende af den bedre Stand kunde faa nogenlunde anstændig Kost og Logis. Den her foran (Side 140) nævnte *Cosmus Heitke* androg i Foraaret 1730 om Privilegium paa at oprette et saadant Gjæstgiveri. Foranlédiget heraf skrev Wibe den 27. April 1730 til Stiftamtmand Tonsberg saaledes:

«Saasom Hr. Conferentz Raad og Stiftsbefalingsmand wel er Bekient, at hos *Monsr.* «*Cosmus* her paa Stædet er den Eeneste, som kand kaldis Eet Skikkelig huus, som kand «logere og modtage fremmede, som her til Christiania Bye ankommer, og hoss hvem Mand «kand lade sig accomodere, hvilken af Mig har været Begiærende at motte forundis Eet pri- «vilegium for videre at sætte sig i Stand og for at Kiøbe sig Eet bedre huuss til Logementer «og værelser for fremmede at imodtage og Dennem paa det Skikeligste at accomedere, Saa «motte det derfor Behage Hr. Conf. Raad og Stiftsbefalingsmand at meddeele Mig sine tancker, «hvad hand formeener for Eet Privilegium kunde bemelte Monsr. Cosmi forundis til videre «hans forehavende og Nyttige Werk for dette Stæds ankomne fremmede og Reisende at imod- «tage, paa det De ikke som offteste skal nødsagis at om Reisse halve Byen for Eet Loge- «mente at opsøge og Eet Spise-Qvarteer at udfinde. Jeg forbl.» &c.

Efterat Stiftamtmandens Betænkning var indkommet, sendte Wibe 6. Mai 1730 til Kongen en Skrivelse, hvori han anbefaler Heitkes Andragende. Denne var — siger han — den Eneste i sit Slags her paa Stædet og hans Hustru «er en extraordinair Kok, saa god «som nogen tiid kand findis i Kiøbenhavn». Uden et saadant Privilegium kunde han ikke se sig istand til at indkjøbe et bedre Huus «til Logementer og Værelser for fremmede at «imodtage og dennem paa det Skikeligste at accomodere». For at komme paa det Rene med, hvori dette Privilegium skulde bestaa, siger Wibe fremdeles, at han havde æsket Stiftamtmand Tonsbergs Betænkning, som gik ud paa, at «naar bem^{te} Heitke vorder befriet først «for alle Byens smaa Bestillinger som Laug Rettismand, *Pung-Mand*,*) Beskikkelser- og Vur- «derings-Mand, Kiemner, Formynderskab, uden hvor hand bliver fød Væрге efter Loven, samt «Oberformynderskab. Andet for den ordinaire Byeskatt, og Tredie for ordinaire og extra- «ordinaire Jndqvarteringer, saa kand hand ei videre prætere.» Heri var Wibe enig, og fandt, at man burde «opmuntre denne Mand *Cosmus Heitke* hertil, hvilket hand ellers har «isinde at qvittere og ophæve». Wibe fremhæver ogsaa, at «de fremmede og derved meget «bliver Soulagerede, for at wide sig Eet vist Stæd at indtage til Logemente ved Deris ankomst

*) Pungmanden havde at bære en Pung paa en Stang omkring i Kirken til deri at indsamle frivillige Bidrag.

«her til Byen, at de ikke — som nu skeer — offteste maa omfare heele og halve Byen for «at faa Eet herberge og Spiise-Quarteer opsøgt, som De saa godt som maa tilbettle sig.»

«At Kongen i Brev til Wibe af 10. Juni 1730 i Et og Alt approberede denne hans «Forestilling», sees af A. Colletts «Billeder fra det gamle Kristiania» i Skillingmagasin No. 42 for 19. Oktbr. 1889, Side 663.

Den 1ste, som i Christiania indrettede et «Vertshus eller Gjæstgiveri» for Rejsende, var ellers en dansk Mand, Fredrik Timmermand, (kaldes ogsaa «Tømmermand»). Hans Enke, Elisabeth (og Sønnen, Peter) fik 12. September 1660 kongeligt Privilegium paa at fortsætte (?) Samme. (Se Norsk histor. Tidsskr., IV, Side 239 og Rigsregistranterne, XII, Side 414—415.) I Kjøbenhavn indrettede en Jakob Timmermanns Enke, Dorothe, i 1656 et galant Hôtel. (Se Carl Bruun: «Kjøbenhavn, en illustreret Skildring» o. s. v., III, Side 213.)

TIENDE KAPITEL.

Nogle smaa Eftervirkninger i Norge af Kjøbenhavns Brand 1728.

Med Brandredskaber (saasom Sprøjter, Slanger, Spand &c.) samt med kraftige Vandledninger o. s. v. var det vistnok i Begyndelsen af forrige Aarhundrede kun smaatt beventt i alle vore Byer.

Af Brandforsikrings-selskaber existerede der i Danmark under Fredrik IV kun et eneste (oprettet 20. April 1726), men Interessenternes Antal var (ifølge Carl Bruuns illustrerede «Kjøbenhavn», II, Side 548 og 606) saa lidet, at kun 2 à 3 Huse i det i 1728 afbrændte Strøg af Byen var forsikrede deri, og forøvrigt var der da ikke Tale om nogen Brandforsikring i Danmark, — og altsaa endnu mindre i stakkels Norge.

Ikke destomindre foreslog endél Borgere paa Fredrikshald i 1725 en Brandkasses Oprettelse, hvorom de indlédede Correspondance med Bergens Magistrat, som desangaaende henvendte sig til Wibe, der 12. Mai s. A. gav følgende Svar:

«Velædle og Velbyrdige, Velædle, Ædle og Velviise Præsident, Borgermester og Raad.

«Det er mig kiert udi deres Relation af 28 passato at fornemme, at endeel Borgere og «Jndbyggere paa Friderichshald allereede har begyndt at correspondere med dennem om en «Brand Casses oprettelse, hvorved heele Rigets Kiøbstæders Jndbyggere kunde faa assureret «deres Huuse og Gaarde og i paakommende u-lykkelig tilfælde, — som Gud Naadelig af- «vende — faa nogen erstatning af samme Brand Cassa. Det er mig og kiert, at Magistraten «baade har og herefter vil antage sig samme Affaire, saaledes at det dermed til Hs. Kongl. «Majts. fornøyelse og Kiøbsteds Jndbyggernes nøtte og gavn kunde udfalde.»

Der kom dog nok intet Resultat ud heraf, førэнд mange Aar efter. Under 10. Decbr. 1753 fik Christiania (efter Mønster af en for Kjøbenhavn i 1733 oprettet) sin egen Brandassurancekasse, der bestod indtil 1827, i hvilket Aar en Generalforsamling den 9. Juni*) beslattede Kassens Opløsning og Formuens Fordéling mellem Interessenterne, hvorefter de i denne Kasse assurerede Gaarde skulde gaa over i den ved Forordn. af 18. Aug. 1767 oprettede, for hele Landet gjældende «almindelige» Brandforsikkring, hvilket sanktionéredes ved kongl. Resolution af 19. Juni 1827. Forsikkringstvungen, der før var obligatorisk for Byerne,

*) Til denne Generalforsamlingsbeslutning skal Expeditionsskretær Peder Kierulf væsentligt have bidraget.

blev ved Lov af 19. Aug. 1845 ophævet. Indretningen bestyres nu af Departementet for de offentlige Arbejder, og er delt i 2 Afdélinger: Kjøbstadafdelingen og Landafdelingen.

Nærmest i Anlédning af Kjøbenhavns Brand skrev Wibe den 12. Novbr. 1728 (fra Kongsberg) følg. Brev til Oversekretær Moinichen:

«Det har været bedrøvelige tidender om den store U-lykke, som U-talige Familier er overgaaed ved denne Grumme Jldbrand, der paa stedet har været, hvorved Høitærede Hr. Ober-Secreterer og har maattet fristet den bedrøvelse at overlade Jlden sit skønne huus og hiem, saa at den eene Sorg for ham har fult paa den anden ved hans Kiere Søns Dødelige «frafald. Udi begge deele condolerer ieg ham og veed, at hand har sin tilflugt til den «Almægtige Gud, som igien vil sende ham megen Glæde og Velsignelse til at oprette hans «Sorg og skade, hvilket ieg hiertelig ønsker, og med største taksigelse for Hans Høitærede «Skrivelse og gode underretning om Chirurgi *Halvpaps**) Expedition stedse med ald Con-«sideration» &c.

En Skrivelse fra Wibe til Rentekammeret, datéret Kongsberg 26. Novbr. 1728 om Kjøbenhavns Brandlidte lyder saa:

«Jeg takker for Deris gode underretning om hvis (o: at?) Stiftbefalingsmændene, Bisko-«pene og Amtmændene (have faaet Paalæg) om at opmuntre enhver til at viise sig medlidig «og Charitabel mod de ved den u-lykkelige Jldbrand udi Kiøbenhavn Ruinerede, hvilket ieg «og paa min side vil lade mig være angelegen, og haaber at finde folk her, som er saa «Resonable, at de giver med et glad hierte af yderste formue. Med megen» &c.

Hermed kan sammenholdes Skrivelser fra Wibe til Landets Stiftamtmand og Amtmænd (undtagen Nordland og Finmarken) samt til Overinspektørerne i Grevskaberne Laurvik og Jarlsberg, datérede Kongsberg 2. Decbr. 1728. (Disse Skrivelser findes i en i Pergament indbunden Statholderskabsprotokoll i Rigsarkivet, omfattende Tidsrummet fra 4. April 1727 til 26. Febr. 1729 og beroende i Stiftamtmandens Arkivafdeling.) Af disse Skrivelser erfarer man, at Kongen uuder 19. Novbr. 1728 havde bestemt, at de Fattige blandt Kjøbenhavns Brandlidte skulde fordéles rundt omkring i Byerne og paa Landet, baade i Danmark og Norge. Overøvrighederne paalægges derfor at besørge disse Fattiges Modtagelse «paa en Christelig maade» og at de blev «inddeelte til at nyde hos dennem fri Huusleie og fornøden «pleie til ophold Vinteren over indtil for Aaret (o: Foraaret), at Hs. Majt. allernaadigst faar «Resolvet, hvorledis med dennem fremdeelis Skal forholdes, — dog at derhen vorder seet, «at disse Fattige paa enhver efter formue bliver Reparterede, at Byrden kand blive nogen-«leedis egal efter Jndbyggerns Evne.» (Protok. Pag. 460—461.)

Under samme Dato (o: 2. December) udgik ogsaa Skrivelser fra Wibe til Stiftamtmandene og til Overinspektørerne Peter Clausen og «Terkul Turessen» om at forhøre sig om

*) Om denne «Chirurg Halvpap» (Halpap?), (der i 1727 havde afløst Bergkirurg Peter Chr. Flor i Embedet) skriver Wibe 22. Oktbr. 1728 til Oversekretær Moinichen, at han (Halpap) «bliver presseret med «at reise ned til Kiøbenhavn for der at lade sig examinere, om hand til Chirurgi Embede er habil». Wibe anbefaler ham til at fritages for denne Rejse og i dets Sted blive examineret af Solvværkets «Medicus» samt af «General Stabs Chirurgus Gunnerus i Christiania og af den Chirurgus, som boer «paa Stromsoe, da hand nu ingenlunde kand mistis her fra formedelst de mangfoldige, som fast dag-«ligen kommer til skade udi Gruberne og Elendeligen — jo ofte til Døden — vorder bleseret. — De «mange Curer, hand allerede har gjort, viser ellers, at hand forstaar Professionen.» Han dode paa Kongsberg 1737 (og fik Liigprædiken 30. Marts). Han ægtede 1) 1730, 25. Novbr. (paa Kongsberg) M.selle Kahn, som † 1732 (begr. 22. Marts), hvorpaa han 2) 1733, 17. Novbr. sammesteds ægtede Assessor Poppes Datter, Cathrine Margrethe, som dode 1734 (begr. 4 Septbr.).

Priserne paa alleslags Bygningsmaterialier til den brandlidte Stad (baade lædsket Kalk, Muursteen, Bygningstømmer o. s. v.). Der var nemlig «fra fremmede Steder» indkommet Tilbud om Leverancer i denne Retning.

Den paatænkte Fordéling rundt om i Landet af de Brandlidte tror Wibe (i sin Forestilling af 3. Decbr. til Kongen) *ikke* vil være hensigtsmæssig. Her i Christiania f. Ex. — siger han — er «Victualier temmelig dyre, og Huuse for disse Fattige neppe at faa». Tønsberg By ansér han derimod for det passeligste Sted her søndenfjelds, «saasom *dèr* paa Madvare er det billigste Kjøb, og Huusleien meget billig, siden det stød serdeelis har taget af, og der nu disvære ere fleere Huuse, end Jndbyggere.» De Fattige burde ogsaa helst være samlede — saavidt muligt — paa étt Sted o. s. v. Saasomt han kommer hjem fra Kongsberg, skal han sende en af sine «egne Domestiquer» ned til Tønsberg for at indhente fornødne Oplysninger. Forøvrigt beder han om itide at faa opgivet, naar og hvorhen de Fattige blive afsendte, samt deres Antal o. s. v.

I Anlédning af Kjøbenhavns Brand blev der under 21. Decbr. 1728 udskrévet et tre-årigt «Brandstyr» i Danmark og Norge, at erlægge i Aarene 1729, 30 og 31 (dog ikke af Bønder). Indtægten heraf udgjorde ca. 410,000 Rdl. De indkomne Midler skulde hovedsagelig anvendes til de offentlige Bygningers Gjenopførelse (!). Gehejmerraad Numsen presidérede Kommissionen for Brandstyret i K.havn, og ved Kirkernes Gjenopførelse blev Gehejmerraad Vincents Lerche og Biskop Christen Worm i 1729 beskikkede som «Oberinspecteurer», med Generalbygmester Ernst som Assistérende. (Se Carl Bruuns illustrérede Kjøbenhavn, II, side 586—635.)

Under 20. Aug. 1729 indgav Wibe en «Relation» angaaende en Supplik fra samtlige Husmænd og dimittérede Soldater i Molde, «Bue», Bjørnsund og «Vichene», personligt indbragt til ham i Christiania ved 2 Husmænd fra Romsdals Amt og hvori de besvære sig over at være ansatte «udj den allernaadigst paabudene Kjøbenhavns Brandskatt», til et samlet Beløb af 192 Rdl., «uanset De for Grønlands og Wiborgs Skatterne beklager sig at være ilagt over Deris formue og excecveret fra Deris Ringe Bohave og Ejendelle m. v.» Wibe remsender til Kongen Kopi af Ansøgningen med vedlagt Thingsvidne &c., og bemærker, at Forordningen om «Brandstysr udskrivning udj Dannemarch og Norge for de Aaringer 1729, 1730 og 1731» fritager *Bønderne*, og derfor mener han, at ogsaa Husmændene maa være fri, om de end har maattet betale Grønlands- og Wiborgs-Skatten. Herom paakalder han Kongens Afgjørelse.

En af Wibe under 31. Marts 1730 afgiven Indberetning (paa 1½ Blad i Protokollen) angaar en fra de indrullérede Matroser paa Strømsø under 27. Febr. næstfør indsendt Beværing over at være ilagt «Brandstyr» for 1729. Byfoged *Wølner**) Erklæring gik dem mod, og han klager tilmed over, «hvad Stempling og opløb de paa Strømsø og Tangen boende des Aarsage skal have giort, og hvorledis de sig imod hannem haver opført».

*) Peter Wølner, Byfoged paa Strømsø fra 1727, 10. Marts til 1748, da han blev suspendéret, døde i Arrest paa Akershus 1757, 13. April (begr. i Slotsmenigheden 17. April), 58 Aar gl. Stiftsprovst Holmboe siger om ham i sine Optegnelser (hvoraf endeel er optaget i «Norsk historisk Tidsskrift», 2. Række, II, Side 128), at «han overlod det til Andre at gjøre hans Regnskaber klare; Skulde ellers gaaet med Skuf-Kærren».

Wølner ægtede i Chr.ania 1723, 10. Decbr. Boel Maria Finkenhagen, døbt der 1700, 5. August, og Datter af Guldmed Morten F. og Bente Nilsdatter Muus.

Wibe henstiller Sagen til Kongen, da de forskjellige Bestemmelser om Kongens Søfolk ikke synes at stemme overeens. De to Matroser, der hensad arresterede som Hovedmænd for «dette opløb imod Byfoged Peter Wølner», burde — efter Wibes Formøning — hengaae i Schup-Karren paa Aggershuus Festning en vis tid».

ELLEVTE KAPITEL.

Slette Tider og tiltagende Korruption.

Over de slette Tider og deraf følgende Fattigdom og Korruption indløb der hyppige Klager til Statholderen fra Byernes Magistrater og fra Borgerne, saavel som fra Føgderne. Som Exempler herpaa kan anføres:

§ 1.

Hans Juul, yngste Raadmand paa Fredrikshald, var 28. Januar 1724 nylig død, hvorfor de to tilbageværende Medlemmer af Magistraten androg under nævnte Dato om, at hans Post maatte blive inddraget, til en liden Forøgelse i deres tarvelige Indtægter og til Lettelse for den fattige By. Heraf blev der imidlertid neppe taget nogen Notits, thi under sit Ophold i Kjøbenhavn s. A. indgav Wibe under 18. April til Kongen en Forestilling om 7 Ansøgere til et Raadmandsembede paa Fredrikshald, af hvilke han imidlertid kun nævner følgende 6, med nogle faa oplysende Ord om Hver af dem. De var:

1. «*Jens Pedersen Raun*, som er Fuldmægtig hos Cancellie Raad og Kammer Advocat Bredal. «Hans Person er mig ikke anderledes bekendt, end at hand har været adskillige gange «hos mig, og at hannem af Canc. Raad Bredal gives et got Skudsmaal.»
2. «*Jens Munch*, *) er Consumptions Forpagter, hvilken Forretning ieg ei finder aldeles at «kunde komme overeens med Raadmands Bestillingen.»
3. «*Niels Stub Colbjørnssen* **) har Studeret, været Told Betienter tilforn, og skal hans Debet «ved hans Broder — som mig er sagt — siden være bleven clareret. Hans Broder, «*Peder Colbjørnssen*, som er en bemidlet Mand og har gjort gode Tienester i forige Krigs-«tider, offererer sig at svare for ham, saa at Byen ingen fare kand løbe, om hand «Chargen bliver confereret.»
4. «*Jens Christensen Frost*, som er Fader til Major Frost, skal være en meget skikkelig gammel Borger. De øvrige tvende:
5. «*Jens Bigo* og
6. «*Peter Prudtz* er mig u-bekendt. Jeg indstiller allerunderdanigst til Eders Kongl. «Mayts. allernaadigste og behagelige villie, hvem samme Raadmands Embede maa con-«fereres, der ieg med allerunderd. Soumission stedse forbliver» o. s. v.

*) *Jens Munch* var gift med *Mette Hansdatter Holmboe* fra *Fredrikstad*, der døde som Enke i *Christiania* 1755 (begr. 10. Marts), 78 Aar gl. Havde neppe flere Børn end 1 Datter. (Se «*Holmboerne*», trykt i *Bergen* 1868, Side 35.)

**) *Nils Stub Colbjørnssen*, født i *Sorum* 1680 og † 1748, var Fuldbroder af *Peder* og *Hans Colbjørnssen* samt Halvbroder af *Anna Colbjørnsdatter* paa *Norderhov*. Han fik neppe det ansøgte Raadmands-embede, thi han benævnes stedse «*Tolder i Lille-Fosen*». Han skal have været gift med en *Anne Hedevig Prage*. I Danmark levede i 1884 en *Cathrine Moreh*, der var *Barnebarns Datterdatters Datter* af ham.

Magistraten i Christiania ansøgte i 1727 «om deris Løns forbedring». Herom erklærer Wibe sig den 10. Mai saaledes:

«Jeg kand allerunderdanigst forsikre, at Magistraten her i Christiania deris Løn og «Embeds Jndkomster ere saa ringe, at ei nogen af dennem deraf kand subsistere, og skal «det befindes, at en Raadmand neppe har aarlig 100 Rdl., som er liden Jndkomst for den «møye og de Forretninger, som daglig forefalder inden og uden Raadstuen, helst nu, Præsidenten *) med andre Kongelige Forretninger iblandt er forhindret, Borgemesteren en meget «aldrende Mand, *) og den eene Raadmand stedse Sengeliggende af Sygdom.»

Som noget i Forbindelse hermed Staaende kan bemærkes, at Presidenten, *Jonas Lym*, **) i Foraaret 1730 klagede over «den Indpas, Magistraten udj den civile Jurisdiction i adskillige formeentlige ting giøres af de Militaire». Herom indgav Wibe 31. Marts en vidtløftig «Relation» paa 2 Blade, saalydende:

«Stormægtigste Allernaadigste Arve Konge og Herre!

«For at indsende Min allerunderdanigste Erklæring over Hr. Etats Raad og Præsident «Lymes allerunderdanigste andragende angaaende den indpass, Magistraten udj den Civile «Jurisdiction i adskillige formeentlige Ting giøris af de Militaire, har Jeg herom først mottet «indhente Hr. General Krigs Commissair og Commendant Bertouchs Besvarelse, som dett «mest angaar, hvilken og vedhæftet Etatz Raad og Præsident Lymes allerunderdanigste «Memorial findis til Allernaadigst Efttersiun, som Bifaldis. Thi hvad sig den første Post «anbelanger ang. Werbingen, hvor isærdeelighed Bliver nevnet om en Person, Iacob Alling, «Saa er det en Post, der vedkom afgangne Obrister Poulsen og er forligt. Og over alt seer «Jeg ikke, hverken Eders Kongl. Mayst. Lou eller Forordninger forbyder, at de Militaire jo «maa hverbe hvem der godvillig wil tienne, naar det skeer louglic, uden nogen slags trudscl, «trang, intriguer og forlockelser, som wel iblant kand arrivere og er ikke forunderlig, at de «Militaire gjør sit Beste, naar De Seer nogen apparence (til) at hverve; dog bliver det «ændret, naar derom klager indkommer og Mand formerker, at med hvervingen ikke rettelig «er omgaaet. Ligesaa seer Jeg ikke andet, end at med den anden Postis indhold Commen- «danten kand have haft føie, saasom Werterne iblant de Gemeene Øll-Kipper, naar de som «offteste forlanger Wagten, og Klammerier indløber, saavelsom paa Gaderne, Kand den Vagt- «havende Officerer effter Sagens Beskaffenhed have føie til Natten over at tage de Civile «med i Arrest indtil Morgenen, at Commendanten kand faa examineret Sagen, da saadane «dereffter bliver til Byefogden leveret, om Klammeriet (har) været af betydenhed og værdt «at paatalis til Bøder; Og skulle den Vagthavende Officerer gaa videre og extravagere udi «saadanne Arrester, saa worder de tiltalte og maa det forsvare. Dend Tredie Post angaar «forhørs holdelse i Guarnisonen over Civile Folk og indkalde Civile Vidner &c., Saa er det «noget, som iblant nødvendig maa lade sig giøre, og ikke kand præjudicere Magistraten, «isærdeelighed hvor Civile og Militaire har været Interesseret, og effter Kongl. Allernaadigste «Befalinger har mottet see, thi at lade Civile Vidner examinere af de Civile Rætter udi

*) President i Christiania var Etatsraad Jonas Lym. Borgemesteren var Ole Christensen, der blev begr. 1730, 5. Decbr., 70 Aar gl.

**) Justitsraad Jonas Lym, født i Kjobenhavn 1679, 22. Septbr. og † paa Vemmetofte 1760, 6. April, blev «Etatsraad» 1729, 18. Febr. og 1744, 10. Januar «Konferentsraad». 1723, 7. Mai blev han Magistratspresident i Christiania, og 1733, 27. Febr. det Samme i Bergen, hvor han boede i mange Aar, efterat han 1743, 27. Novbr. havde afstaaet sit Presidentembede til Lagmand i Stavanger Henrik Willumsen, hvilket stadfæstedes af Kongen 1744, 3. Januar. Lym efterlod ingen Søn. Slægten skal nedstamme fra en Kannik i Ribe, Nils Terkelssøn, der blev adlet 1520. President Lym var gift med Oberstlojtnant Christopher Fredr. Lowzows Enke, Engel Marie, Datter af Generalmajor Arved Christian Storm. Lym's Datter, Johanne Kirstine, var gift med Justitiarius i Overhofretten, Lukas Kjerulf, om hvem der nedenfor vil forekomme lidt Mere, ligesom ogsaa om Lym, om hvem ogsaa kan henvises til Personalhistorisk Tidsskr., 2. Række, V, Side 174—175.

«Sager, som de Militaire skal paadømme, er wel noget, som vilde see langvilig ud og aldrig «skulle komme til Endelighed, ei heller faa af dem saa tilstrekkelige opliusninger, som ved- «burde, og ikke vel vil lade sig giøre, at de Civile Retter skulle i De Dennem u-vedkom- «mende Sager examinere fremmede Widner. Fierde Post er en Sag, som for Sex Aar siden «er passeret, og var da allerunderdanigst foredraget Eders Kongl. Majt., wedkommende afg. «Obrister Poulson, og effter saa lang en tids forløb ei værd at Reflecteris paa. Og Femte «Post er angaaende Procurator *Søren Løchstør**) og Søns Sager, som er afgjort formedelst «Eders Kongl. Majestæts Mellemkommende Allernaadigste Resolutioner, og vistnok havde «traineret tiden med Betalingen, hvis ikke Commendanten havde ladet Løchstør arrestere, da «Pengene i følge Meer allerhøistbem^{te} Eders Kongl. Majestæts Allernaadigste Resolutioners «indhold, straxsens bleve Betalte og Manden igien af Arresten Relaxeret. og endelig for det «Siette, Saa finder Jeg det at være billig, at naar Trommen skal Røris i Byen udi Een eller «anden tilfælde, bør Commendanten derom, som af gammel tid (har) været sædvane, worde «anmeldet, og er praxin i alle Kiøbstæder, som under Festninger ere beliggende. Og i det «øvrigte maa Jeg dette berette, at (der) langt fra ikke skeer saa prompte Iustice ved de Civile «under-Rætter som ved de Militaires, thi ved de Civile Retter kand vel Een Sag staa hen «upaadømt i Eet, 2 à 3 Aar iblant, hvoraf haves mange exemplar. Og var det at ønske, at «Magistraten tog sig lidet nærmere an sielve Byens Væsen, som Jeg har erindret (om), saavel «med Bager som andre Laugers opsigt, der Concernerer det Allmindelige, og vistnok hvad «Commendanten har Skrevet om Bager-Lauget i særdeelighed, saasom hverken bliver baget «saa got og forsvarligt Brød hos mange af Dem, som skee burde, ei heller af den Vægt i «følge ordonnancen, hvilket har givnet Mig andledning til at Skrive effter en fremmed Bager- «Svend, som kand bage til Mit Eget Huussis fornødenhed, og hvad enten Een tønde Ruug «koster her 2 eller 3 à 4 Rdl., saa bagis her lige stort Brød, som Jeg har udj sinde, naar «Een af Mine Folk ned Reiser til Kiøbenhavn, at lade tage med sig prøver af hvis (∴: hvad) «Brød her bagis, til Efftersinn. Og til over flød kand Jeg Sige, saasom Jeg haver seet det, «at deels af Eders Kongl. Maits. Matroser og Søfolk, som boer uden Byen, der iblant med «Egne hænder kundet bage lidet for at Ernære sig og sine, som ved Eders K. M.s Aller- «naadigste Resolution nu skal være samme bleven forbudet for ikke at Præjudicere Bager «Lauget, har baget Een half gang saa stort og af Vægt holdig Brød, som Bagerne. Jeg har «og for Eet Aars tid eller meere siden, anmodet Præsidenten om at giøre den anstalt, at Een «Kielder, Øll og Brendeviins Kippe nær ved Bryggerne under Een Mand ved Nafn Hans «Froms Huuss, hvorudi er skeed offte Klammerie og derpaa fulde (∴: fulgte) Mord, skulle «forbydis effterdags ikke at selge Øll eller Brendeviin efter Tappenslag, og for at forekomme «i fremtiden desliige Ulykker, har Jeg talt med Commendanten, om hand ved Militaire Vagt, «naar Præsidenten det forlangede, vilde effter den forbudne tiid lade visitere disse farlige «Kiældere, saasom den herværende Borgervagt dertil aldeelis var u-døgtig, hvortil hand ogsaa «straxen var villig, men uanseet ieg Præsidenten gav det tilkiende, er det aldrig bleven «begiert. In Summa ieg vilde ønske, Præsidenten gjorde den tiende deel saa meget got for «publico, som Commendanten gjør ved Festningen og paa Hovedtangen, og har ieg den tiid, «at Inquisitionen om det store Tyverie af de tvende Svenske, som nu ere ophengte,**) var «begaaen og deres helere blev holt, (?) Tydeligen sagt Præsidenten i hans Øyene, at Com- «mendanten derudi hafde giort meere udj fiire Uger, end som af den heele Magistraten kunde «have været ventelig i fyrgetiue. Jeg forbl. med allerunderdanigste Respect, Troskab og «devotion indtil Døden» &c. Christiania d. 31. Martij 1730.

*) Om Prokurator Søren Løchstør vil forekomme lidt Mere længer udenfor.

***) Om disse to svenske Tyve henvises til næste Kapitel.

Borgemester *Nieman**) i Fredrikstad indgav 5. Juli 1728 en «Supplique», hvorpaa Wibe d. 30. s. M. skrev Følgende:

«Jeg kand sandferdeligen vidne, at Supplicanten, Borgemester Nieman udi Friderichstad «hans Embede er saa ringe af Jndkomst, at hverken hand, eller nogen har kundet halt (*sic*), «eller kand deraf have det fornødne til underholdning, saa og at hand samme Embede — «efter hvis (o: hvad) Hr. Conf. Raad og Stiftbefalingsmand *de* Tonsberg derom haver berettet «— upaaklageligen i alle maader haver forestaaet. Hermed ieg dog ikke vil have meent «noget Forslag til nogen nye udgift for Hs. K. M., men om hand desuden kunde blive «hiulpet til forbedring, skulde det, j henseende til de meget fattige Jndkomster, der nu er «ved Borgemester Embedet, saa og formedelst hans skikkelige forhold og gode conduite, være «mig meget kiert.»

§ 2.

Saugbrugerne og Borgerskabet i Christiania indgav omkring 1727, gjennem Wibe, Andragende til Kongen om, at der — i Lighed med hvad der var tilstaaet Kongens danske Undersaatter — ogsaa maatte tilstaaes de norske fri Indførsel af Korn fra fremmede Lande. Herpaa begjærede de Wibes Anbefaling. En saadan afgav han ogsaa den 25. Januar 1727, idet han oplyste, at Tilførslen af Korn og Fedevare, baade fra Danmark og fremmede Lande, i Aarene 1725 og 26 havde været liden, saa at Priserne nu var stegne til en saadan Højde, «at det vel skal falde besværlig saavel for Land-Manden, der paa de fleeste Stæder aarlig «trenger og maa kiøbe dem i Kiøbstæderne, som for de Fattige i og omkring Byerne og «Kiøbstæderne og langs Sø-Kanten, at faa dem opkiøbte, uden at de maa sette sig i giæld «og Borgen indtil det yderste» o. s. v. Han raader derfor til toldfri Indførsel, navnlig fra England, hvilket han antog vilde bevirke, at de Engelske søgte hid til Landet med deres «Korn og andre Vahre meere, end ellers», og at de da kunde tage Trælastladninger i Retour, hvorved «Eders Kongl. Majts. Told-Casse» vilde vinde. Korntolden havde i Aaret 1726 til «dette Toldstæd» kun været erlagt af 489 Tønder Rug og 66 Tønder Malt, «som er enda temmelig imod de aaringer 1723, 1724 og 1725» o. s. v.

Paa dette Andragende kom der nok intet Svar i hele Aaret 1727, og da dette Aar havde givet en meget rig Afrøde, hvilket bevirkede, at en hél Dél Korn her fra Landet blev udført til Sverige og tildéls ogsaa brændt op til Brændevin, saa foranlédigede Dette Wibe til under 19. Decbr. 1727 at anmode Stiftamtmand Tonsberg og Amtmand i Smaalene, Werenskjold, om — «paa Hs. K. Majts. allernaadigste approbation» — at meddøle samtlige Magistrater i Akershus Stift og vedkommende Betjenter i Smaalenes Landdistrikter, at intetslags Korn — under Varernes Konfiskation — «maatte udføres til fremmede stæder,» ej heller noget Kornbrændeviin tilvirkes. Wibes Foredrag herom til Kongen er af 20. Decbr. 1727 og blev i Januar næstefter «i alle maader» approbérét af Kongen.

⋆

I en Skrivelse af 10. Januar 1728 til Rentekammeret anbefaler Wibe atter indtrængende Toldfrihed paa fremmed Korn. Han siger: «Den anstalt, ieg paa Hs. K. M.s allernaadigste approbation forføiede om, at Kornvare ei heraf Riget maa udføres og deraf ei at «maa brændes Brendeviin, er vel kommet visse stæder — fornemmelig Christiania, som har

*) Lauritz Nieman, Borgemester i Fredrikstad, døde der 1754 (begravet i Kirken 15. Januar s. A.), 75 Aar gammel. Han afstod Embedet til sin Søn, Morten, der udnævntes 1749, 26. Decbr., men i 1774 «gjorde sig usynlig», og i det følgende Aar domtes fra Embedet. (Se Reskript af 23. Marts 1775, cfr. Reskripter af 4. Mai 1731 og 24. Juli 1747.)

«saadant opland, at det derfra kand blive forsynet med Korn Vare — til nytte og gode, «hvilket kand kiendes derpaa, at ihvor liden og slet Vinter her til denne tid har været, er «her dog en temmeiig deel allereede hidkommet, som og har formindsket Priisen, og end- «videre vil indbyggerne derved finde sig tient, om samme min foranstaltning nyder Hs. K. M.s «allernaadigste Aprobation. Men som — ihvor god Velsignelsen af Jorden er — Landet dog «deraf ikke kand give nok til Subsistence, hvorofver naar tilførsel ikke skeer, Undersaatterne «maa savne og lide Nød for det Nødtørftige, fornemmelig paa Vesterkanten fra Bragenes til «forbi Christianssand, hvor der er liden Agerdyrkning. Da nu endeel af Borgerskabet udi «Laurvigen udi hosfølgende deris Memorial andrager den høye Priis, Korn Varene ere stegne «udi og den dyre tid, derpaa er, som de slutter for endeel at komme deraf, at Korn Varene «fra Danmark baade allereede ere og bliver udbragt til Fremmede, og at derfor hverken «Fartøyer udi sist afvigte Høst ere hid opkommet med Korn Vare, ikke heller de, som herfra «til Danmark vare nedseente, har medbragt noget tilbage, men de fleeste maatte gaa balastet «tilbage, og nogle fik noget lidet, men ikkun faa sin fulde Ladning, efterat de lenge havde «ligget og biet derefter, der og anføres, at den dyre tid, her er og meere vil blive, kommer «af, at den i begyndelsen af afvigte Aar givne allernaadigste Frihed paa fremmede Korn «Vares indførsel uden Tolds erleggelse blev tilbagekaldet, førend grøden var moden eller ind- «høstet, og det er u-paatvilelig, at Landet vil komme i en stor nød — fornemmelig imod «foraaret, naar det, som nu haves, er fortæred og der da behøves Sæde Korn foruden —, «Saa maa ieg til de Høitærede Herrer herved fremsende forbemelte Borgeres begiæring om «Frihed for Tolds erleggelse af Fremmede Korn Vare til dette Aars udgang, bedende, at de «Høitærede Herrer sig samme vil antage, at der for nogen vis tid Fremmede Korn Vares «Toldfri indførsel maatte blive dette Rige allernaadigst forundt, og at tiden udtrykkelig «maatte blive fast sadt, hvor lenge saadan Frihed skulde vare, thi ellers vil ingen forskrive «Korn Vare fra fremmede steder, af frygt, at inden de kand være her, er Friheden ophævet. «Forbem^{te} Borgeres Forslag om, (at) der allernaadigst maatte ordineres Krydsere tilstundende «For Aar og Sommer, som kunde holde Farvandene reene og fri til Engeland udi Canelen «til Frankrig og Jrland for Tørken (o: Tyrken), er en Post, som meget vilde hielpe dette «Lands Negoce. Jeg forbliver» &c.

Endnu den 3. April 1728 havde Wibe intet Svar faaet paa ovenstaaende Skrivelse. Han siger nemlig i et Brev af sidstnævnte Dato til Rentekammeret saaledes:

«De Høitærede Herrer forestillede ieg den 10. Januarij sidstafvigte den mangel, her var «paa Kornvare, og proponerede derhos om Toldfrihed derpaa udj nogen tid, men siden har «ieg ej fornømt hvad derpaa er bleven resolveret. Denne slette tid har persvaderet «*Collet & Leuch* her i Christiania til at lade hidkomme en Ladning Malt fra Engeland, men «som det vilde falde den Gemeene og Fattige Mand u-taalelig at betale den fulde Told, beder «de, at — om Hs. Kongl. Majt. ej vil forunde det gandske frit for Told — det dog maatte «indkomme imod 12 Sk. Tolds erleggelse for Tønden, ligesom Jndbyggerne udi Christianssands «Stift allernaadigst er forundt, eller og at det til fri udførsel med et andet Skiberom maatte «passere. Deres Memorial sendes herhos til de Høitærede Herrer, forsikrende, at Landet «høilig trænger dertil, men om den ansøgte frihed ikke maa accorderes dennem, kand de «ej afsette Ladningen, og indstiller ieg da til de Høitærede Herrer, om det ikke maatte blive «dennem tilladt med et andet Skiberom at lade indføre^{*)} samme ladning. Jeg forbl.» &c.

(Noget Svar herpaa kjendes ikke.)

Christiania Byes Borgere havde under 26. Januar 1731 ansøgt om endél Lettelser, hvorom Wibe i en Skrivelse af 3. Marts næstefter til Rentekammeret afgiver følgende Erklæring:

*) Skal vel være: «udføre».

«Christiania Borgeris Allerunderdanigste ansøgning af 26. Januarij sidstafvigd har Jeg sigiennemgaaen og følger indsluttet tilbage, hvis indhold er om at nyde moderation udj Tolden samt oplags frihed for indgaaede Vahre og fremmed Mynts gangbarhed, saavelsom at motte efftergives dette Aars Allernaadigst paabudne *Brandstyr*.*) Hvad sig nu Borger-skabets ansøgning angaar om Moderation i Tolden og fremmede Mynters gangbarhed m. m., Saa har Jeg adskillige gange herom forhen indgiven Mine Betenkninger, saavel til Hs. Kongl. Majestæt Sal. høiloflig Jhukommelse Kong Friderich den Fierde som til det Kongl. Rente Cammer, og allersidst under 25. Martij 1730, hvortil Jeg Mig end refererer og wisselig wilde geraade til undersaatternis og Landetz velstand og opkomst, om Allernaadigst skeede Moderation i Tolden, og fremmede Penge at Roullere, thj skulle fremmede Penge blive tilladt at indførís i Riigerne, skulle det meget Contribuere til Negotiens Flor, som troeligst skulle animere Jndbyggerne her i Norge des meere at legge sig effter Seigladsen og bygge Skibe self, der Virkelig vilde Soulagere Commercién; derved kom og Penge ind i Landet, i den stæd, at nu i en langsommelig tid ere voris egne penge bragt af Landet, til merkelig Skade disvære for undersaatterne, og naar fremmede Mynte-Sorter med billig Cours kom ind i Landet, blef en stor deel Vahre afsatte, som nu formedelst mangel af indbragte Penge maa staa til fordervelse, særdeelished i disse Penge trange tider, da trælsten lidet eller intet gielder, og bliver det udisputerlig, at jo fleere Penge i Landet, jo meere Negotie; den fordeel var og derved, at de Negotierende havde Penge i hænderne at roullere og handle med, samt betale med fremmede Penge hvis (o: hvad) Vahre, som aarlig fra Holland og Engelland indføres og Landet fornødiger, hvorved Landetz egne Penge sparedes, som — om det blef anseet — var en mest betydelig Post, og overalt: naar det Eengang motte behage Hs. Kongl. Majt. at ophæve disse fremmede Penges gangbarhed, kand de jo omsmeltis og omprægis, ifald De ikke bleve tilladte at førís af Landet. Jeg maa og vise Eders Excellence og høitærede Herrer hen til Holland. Hvad mon vel være og har voren til deels, der har satt deris Negotie i Velstand andet, end at alle Slags Mynte Sorter (har) woren tilladte at roullere i Landet, hvorved de have hafft meere profit og fordeel, end nogen fast skulle tenke. Mens hvad sig oplags-friheden anbelanger, saa skulle Jeg være af den tanke, at dersom saadan oplags-frihed paa visse indgaaende fremmede Wahre blef tilladt Christiania, Drammen eller andre Kiøbstæder her i Norge Syndenfields, wilde det være til stor præjudice for Kiøbenhavns Jndbyggere. Og overalt kand Mand ikke saa tilfulde fidere sig paa Undersaatternis Erlighed med oplag og dessen angivelser m. m. som deraf dependerer, endskiønt det beroer en stor haaben paa Toldbetienternis nøye oppassende, at derved ingen underfundighed og undersleb skeer. Mens for at Soulagere Undersaatterne, om Denne (o: dennem?) i Stæden for oplag motte forundis Eet halfft Aars Credit paa Salt og Viin, som til Landet indbringis, saasom Een deel Salt-Ladninger iblandt kand Rendere til Een 2 à 3000 Rdl. i Told, som saa strax ikke kand være Kiøbmændenis lejlighed at betale, og kunde vel Viin-Ladninger og iblant Rendere til en temmelig Summa, om de Rettelig blefve angivene og fortoldede.

«Udj øvrigt har Jeg intet at Erindre, thj hvad sig Borgerskabetz ansøgning om Befrielse for dette Aars Brandstyr angaar, Saa er det noget, som beroer af Hs. Kongl. Majts. Naadé, og skulle Christiania Bye derfor vorde befriet, befrygter Jeg, at de andre Stæder derved og fik anledning at giøre ansøgninger om Befrielser, som blef en stor afgang i den Allernaadigst paabudne Brandstyr. Vist er det, at de fleeste af dette Stæds Borgerskab ere saa medtagne, at mange har ladet sig udpante for den dennem paalagde Brandstyr og andre Skatter, og idelig derover lamenterer og Klager, hvor udj Jeg intet imod den Kongl. Allernaadigste Befaling har kundet dispensere, og sandelig en stor Penge mangel gaar i Svang, saa at den Eene Ven ej kand den anden assistere. Jeg forbliver» &c.

*) Se Lidt om Brandstyret i foregaaende Kapitel.

En Kjøbmand i Christiania, *Joh. Jochum Lonicer*,*) havde i 1728 indgivet en «allerunderdanigst Memorial», som Wibe den 8. Oktober s. A. fik kongl. Befaling om at erklære sig over. Han siger da i en Skrivelse til Kongen af 16. s. M., at «som bemelte Lonicer nødvendig behøver den omtvistende Grund til at lade bygge Huus paa for hans Papiirmester, «saafremt hand vil have Papirverket i sin fulde Drift, det var da for hannem ønskeligt, om «Eders K. M. allernaadigst ville tillade, at hans Sag maa gaa lige ind for Høyeste Ræt, «Ober Hof Rættens forbi,» paa Grund af den Skade, det vilde medføre for Supplikanten, om hans Sag skulde lide et Ophold af nogle Aar, «hvorved hans Papir Verk, som er af importance, des imidlertid, formedelst mangel af en Mester, mueligens uden Arbeide kunde «standze og hvile».

Wibe henstillede Sagens Afgjørelse til Kongen, uden at man kjender Sagens endelige Resultat.

Den samme Lonicer indgav i Begyndelsen af Aaret 1731, gennem Wibe, en Ansøgning om «Allernaadigst protectorium paa hans Person, Gods og Midler i 2 Aar, paa det hand «kunde med Roelighed bringe alting til Liqvidation med sine Creditorer,» m. v. I sin Erklæring, datéret Kongsberg 16. Febr. 1731, anbefaler Wibe hans Ansøgning til Indvilgelse og siger, «at Lonitzer war for kort siden — og endnu kand være — Een Mand paa Een «30,000 Rdrl.s Midler, som bestaar i Papir Mølle, Sauger, tømmer og Jordegods; Mens som «tiderne ere slette og handelen staar stille til liden fordeel for de Negotierende, Penge-Mangelen stor, Landetz effecter udj Miis-priis, kand hand og andre i saa fald, naar Creditorerne «angriber dem, ikke ud Reede hvad De ere pligtige at betale, hvorfor det war at ønske, at «Eders Kongl. Majt. allernaadigst ville accordere Johan Joachim Lonitzer denne hans Allerunderdanigste vedfulde ansøgning, allernaadigst at maae nyde protectorium udj 2de Aar at «sidde i Freed for hans Creditores, Da Jeg er forsikret (om), at hand som Een Erlig Mand «betaler alle vedkommende hvis (o: hvad) som hand nu kand være Skyldig. Jeg forbliver «med Allerunderdanigst Respect, Troskab og devotion indtil Døden» &c.

* Ansøgningen er rimeligviis bleven indvilget. Lonicer havde — ifølge L. Daac: «Det gamle Christiania» (begge Udgaver, resp. Side 83 og 72 — i 1726 kjøbt Skeaker Alminding, der nogle og sexti Aar senere af Bernt Anker atter blev solgt til Bygden.

§ 3.

Blandt dem, der led under Trykket af de trange Tider og navnlig klagede over Nedgang i Embedsindtægter paa Grund af forskjellige tilstødende Omstændigheder, var ogsaa Fogderne i Akershus Stift, hvilke derfor i Foraaret 1729 indgav et Bønsskrift i den Anledning. Men allerede under 16. Febr. 1728 havde Foged *Svend Stenersen***) paa Stejg i Froen

*) Johan Jochum Lonicer (Søn af Lorentz Eberhard Lonicer og Kirstine Arpes), blev døbt i Christiania 1691, 27. Novbr., og blev begravet der 1732, 14. Marts «med alle Klokker og den store forud».

**) Svend Stenersen (Søn af Lensmand i Gausdal Stener Svendssøn Vaalen, — der var født ca. 1659 og † 1743 i Marts, 84 Aar gl. — og Eli Johnsdatter Fjerdrum, som † 1739, 30. Decbr., 76 Aar gl.), var døbt i Gausdal 1697, 19. Marts og døde paa Rokvam i Gausdal 1737, 4. April (begr. 11. April), «40 Aar, 2 Uger og 4 Dage gl.». Han blev allerede i 1719 Foged i Gudbrandsdalen (Aarlig Lon: 150 Rdll.). Han var gift med sin Formand, Foged Christopher Bruuns Datter, «Soster» Cathrine (eller Christiane?) Bruun, der 1742, 13. Febr. fragik Arv og Gjæld efter ham. Den nulevende Hovedgrøn af Slægten Stenersen nedstammer fra hans ældre Broder, John Stenersen Vaalen, gift med Ronnaug Johnsdatter Kongsli. Foged Stenersens Forældre havde, da Moderen i 1739 døde, levet 57 Aar med hinanden i Ægteskab, havde 12 Børn, 64 Børnebørn og 28 Børnebørnsbørn.

for sit Vedkommende indsendt en «Memorial», paa hvilken Wibe den 27. s. M. fra Trondhjem gav en anbefalende Paategning, saalydende:

«Jeg maa allerunderdanigst tilstaa, at ingen af de Syndenfieldske Fogder har mist saa meget udi de ham allernaadigst tillagde Jndkomster ved Hs. Kongl. Majt^s bortforhandlede «Jordegods, som Fogden Steenersen udi Guldbrandsdalen, da der var en stor haab (∴ Hob) «af Gaarder, hvoraf Fogden efter Loven har nødt (∴ nydt) sin Støvle Hud. Og som bem^{te} «Foget Steenersen ej alleene ved de holdte Auctioner over bem^{te} Hs. K. M.s Jordegods, men «endog udi sit Embedes Forretninger har udviist ald den omhyggelighed, der af hannem «kunde forlanges; der ej heller nu trende gange, ieg har været i Guldbrandsdahlen, er hørt «eller fremkommet ringeste Klagemaal over hannem, hand og har en af de viitløftigste og «fatiguenteste Fogde Embeder her Syndenfields, Saa understaar ieg mig allerunderdanigst at «meddeele hannem denne sandfærdige Attest om hans gode forhold og Nidkierhed til Hs. «Majestæts tieniste.»

Fogderne i Akershus Stift indsendte i Foraaret 1729 en «Memorial», hvori de beklagede sig over den mærkelige Forringelse, de senere Aar havde medført i deres accidentelle Indtægter, i Sportler baade af Arveskifter paa Landet og af det Kongen forhen tilhørende, men nu for en stor Dél bortsolgte, Jordegods. De androg derfor om, at de Bønder, der ikke selv kunde skrive, skulde lade sine Skjøder, Obligationer, Pante- og Bygsel-Breve &c. forfatte og rénskrive af Fogderne, samt at disse maatte faa overvære Arveskifter, «for at Observere Jordegodsets Deeling og Odels-Skabets bereigning» m. v. Herom fik Wibe Befaling af 29. April 1729 til at erklære sig. Dette gjorde han under 21. Mai næstefter. Han yttre der blandt Andet, at nogen Enerett for Fogderne til at skrive Dokumenter for Bønderne kunde der ikke være Tale om, da Saadant i Norske Lovs 1—14—3 (maa vel rettelig være 1—24—5?) var Sorenskriverne tillagt. «Dog tilstaa Jeg — siger han videre —, at saavel Fogderne Self «som deris Tienere, Procuratores, Tingstude og de saa Kaldede Vinckel-Skrivere, iblant og «ofteste, ligesaa vel Skriver og forfatter saadanne Breve for Bønderne, som Sorenskriverne, «alt ligesom Bonden det for got kand Eragte og dermed best finder sig fornøiet og hvem «hand mest sætter sin Lid til» o. s. v. At Fogdernes Indtægter i de senere Aar er bleven meget «deterioreret og forringet wed det, at Eders Kongl. Majestæts Jordegods er bleven solt, hvoraf de dog kunde have Een Støffe-Huud aarlig med meere,» lader sig ikke negte, hvorfor det nok var ønskeligt, at derpaa kunde raades Bod, men hertil vilde den af dem ansøgte Ret til at skrive Dokumenter for Bønderne lidet eller intet forslaa — saameget mere, som denne Ret ikke kunde fratages Sorenskriverne. Med Arveskifterne fandt Wibe, at Fogderne Intet havde at skaffe, og citéer i den Anledning det kongelige Reglement af 24. Febr. 1708. For at skrive Dokumenter for Bønderne foreslaar han et forhøjet Betalingsregulativ.

§ 4.

I Toldvæsenet gik der Mangt og Meget isvang, der tydede paa Slaphed og Korruption. Uagtet der ikke var hengaaet mere end et godt Snes Aar, siden den skandaløse Toldsvig i Christiania blev begaaet, hvori ikke alene selve Tolderen, men ogsaa over 60 af Byens Embedsmænd og bedste Borgere var indviklede (hvorom se Ludv. Daae: «Det gamle Christiania», begge Udgaver, resp. Side 59 og 64—65, samt L. J. Vogt: «Slægten Vogt i gamle Dage», Christiania 1881, Side 26), saa blev Byen om Høsten 1727 atter Scenen for endél Optøjer, der skrev sig fra den uforsvarlige Maade, hvorpaa Toldvæsenet blev kontrolléret og administréret. Vi bruge her for det meste Wibes egne Ord:

Under 8. Novbr. 1727 sendte han Rentekammeret en Skrivelse «angaaende Kammer Raad og General-Toldinspecteur *Oluf Løche*,^{*)} som har villet foretage sig Inquisition udi Huusene i Christiania efter u-fortoldede Vare». Han siger:

«De Høitærede Herrer maa ieg herved referere den Confussion, heele Byen her igaar «blev sadt udi over det, at Kammer Raad Oluf Løche havde begiært Militair Vagt af 2de «underofficerer og 30 gemeene til at inquirere udi Folkis Huuse efter u-fortoldet Gods, hvor- «ofver der saaes Folk at samle sig. De torde ikke gaa i Guds Huus, men tillukte Kram- «boderne baade for og Efter Prædikken.» Paa Melding herom fra Kommandanten svarede Wibe, at denne Løches Adfærd var aldéles ulovlig og at det ikke var ham «tilladt paa saadan maade at angribe den heele Stads Jndbyggere, ligesom (om) de skulle bestormes». Skulde Inkquisition foretages, saa maatte det ské ved Toldvæsenets egne Folk, som kun i Nødstilfælde kunde begjære Assistance fra Militæret. Wibe tilstillede ogsaa Kommandanten en kongl. Befaling af 8. Mai 1723, der havde tilstédet militær Assistance i et saadant Tilfælde i Drøbak o. s. v. I forrige Toldinspektør Tobiesens Tid vidste Wibe, at der havde været «stor Confussion og Allarm» her i Byen i Anlédning af en lignende Husinkquisition, «udi Militaires overværelse, hvorpaa fulgte en stor Modstand, som forvoldte, at endeel ilde bleve blesserede,» men ved Vice-Statholder Gabels Conduite blev Militæret da «tilbagekaldet». Wibe udtrykker sig tilsidst paa følgende Maade: «Det er altfor vitterligt, at bem^{te} Kammer «Raad Løches Intention ved saadanne Actioner ikke er af Reedelighed for Deris Kongl. Maj^{ts} «tieniste, men for at tilbringe sig selv Penge og fordeel; ei heller er det u-bekjendt, at de «fleeste Steder her Syndenfelds maa ligesom contribuere til ham, og hvor hand nyder noget, «der tier hand stille, men her i Christiania har hand vel mueligt ikke kunde nyt (∴: nydt) «noget, hvorfor hand paa den ommelte maade har vildet revangere sig. Baade udi Arendal «og Christiansand er mig tydelig sagt, hvorledes hand har ladet sig currumpere, saa hand «er den skadeligste Mand for Deris Kongl. Maj^{ts} tieniste, som nogensinde findis kand, — det «ieg og med videre allerunderdanigst beretter Hs. Kongl. Majestæt selv. Og som ieg ikke «tviler paa, at hand joe i alle optenkelige maader søger at besværges sig ofver mig, fordi «hand ikke haver faaet sit onde forsæt frem, saa maa ieg og i den henseende afsende til de «Høitærede Herrer denne min Demonstration, med bedende, at hvis (∴: hvad) fra ham om «denne affaire indkommer, maatte blive mig communiceret.»

Under 28. Novbr. 1727 takker Wibe Kongen for Højstsammes Resolution af 22. Novbr. paa hans Forestilling om Kammerraad Løche, den han lover at skulle efterleve, saasnart han i næste Uge kommer tilbage fra Kongsberg. Da Befalingen indløb til Christiania, stod nemlig Wibe «*in procinctu* med en Reise til Kongsberg udi Eders Kongl. Maj^{ts} forretninger».

I en Skrivelse fra Wibe til Stiftsbefalingsmand Lillienpalm i Christiansand, datéret 12. Decbr. 1727, heder det:

«Jndlagde Patent af denne Dags Dato om Pardon for dem, som har givet General Told «Inspecteuren, Kammer Raad Oluf Løche Skienk og gave, vilde Hr. Stiftsbefalingsmand behø- «rigen lade publicere ved ethvert Toldsted udi det ham allernaadigst anbetroede Stift og «derefter tilholde de vedkommende, saafremt de vil nyde Hs. Kongl. Maj^{ts} Naade got ad, «straxen til hannem at indsende rigtig Forklaring om hvis (∴: hvad) som, efter Patentet, af «dennem forlanges og hvis som i saa maade til hannem indkommer, tilsender hand mig tid «effter anden, hvoraf ieg for det første vil forvente den confession, som der af Christiansands «Trafiquerende bliver giort. Jeg forbliver stedse» o. s. v.

^{*)} Kammerraad Oluf Lyche («Løche») boede i Novbr. 1724 samt 1727 og 1728 paa Stromsø. I hvert af de 2 sidstnævnte Aar havde han et Barn til Daaben dér, nemlig 1727, 6. Mai en Søn, Frantz, og 1728, 7. Juli en Datter, Olia. Siden forsvinder ethvert Spor af dem i Drammens Kirkebøger. Hustruens Navn anføres ikke ved Børnenes Daab.

(En Ole Pederssøn Lyche blev 1707, 6. Decbr. paa Bragermæs gift med Margrethe Jensdatter Hofgaard.)

Den 13. Decbr. 1727 tilskrev Wibe Rentekammeret Følgende vedkommende Løches Sag:

«Efter at Kammer Raad og General Told Inspecteur Oluf Løche igaar Morges ved «Militair Vagt paa Strømsøe blev arresteret, er hand nu i Eftermiddag hidkommet og paa «Aggershuus Festning til forvaring indsadt. Imidlertid haver ieg igaar med vester post til «Stiftbefalingsmand Lillienpalm — for paa behørige steder at publiceres — afsendt saadant «et Patent, som indlagde Copie udviiser, hvilket og her bliver publiceret, saavelsom udi de «øvrige stæder udi Aggershuus Stift, hvorefter — som allerede kand fornemmes — der vil «opdages og indkomme grumme ting om ham; det ieg herved de Høitærede Herrer maa «referere som den, der med megen Consideration» &c.

Til dømmende Commissarier i Løches Sag havde Wibe foreslaaet Stiftamtmand *Tonsberg* og Justitsraad *Vogt* med Prokurator *Søren Løchstør* som Aktor, hvilket Oversekretær Møinichen havde berettet Wibe, nok vilde vinde Kongens Bifald, hvorfor Wibe takker i et Brev til Møinichen af 20. Decbr. 1727.

Det Værelse, der paa Akershus Slot skulde tjene til Arrest for Løche, var tildels uden Vinduer, hvorfor Wibe 23. December anmoder Slottsfoged Bang om at besørge de væsentligste Mangler i denne Henseende afhjulpne.

Den 30. Januar 1728 tilskrev Wibe atter Stiftamtmand Lillienpalm Følgende:

«Det vil endnu være fornøden, at der udi Arendahl bliver taget information om, hvorledes Kammer Raad Oluf Løche har bekommet den Jagt, som hand for kort tid siden skal «have faaet udi Arendahl, hvem der har bekostet den, enten een eller fleere af Borgerskabet «der, hvem der har imodtaget Betalingen eller indsamlet Pengene derfor og til hvem betalingen er giort, samt hvis (o: hvad) Høitærede Hr. Stiftbefalingsmand finder tienligt at lade «sig underrette om. Hans gode svar herpaa vilde hand addressere til Hr. Conf. Raad og «Stiftbefalingsmand *de Tonsberg* og Hr. Justitz Raad og Laugmand Petter Voigt, som aller«naadigst anordnede Commissarier udi Sagen angaaende bem.te Kammer Raad Løche, siden «ieg ikke her kand bekomme det, formedelst ieg nogen tid Reiser herfra. Jeg forbl.» &c.

At Kommissionsdommen over Kammerraad Løche (hvis Udfald jeg imidlertid ikke kjen-der), maa være falden enten i Løbet af Aaret 1728 eller i Foraaret 1729 og approbérét af Kongen, fremgaar af følgende «Relation» fra Wibe til Kongen af 4. Juni 1729:

«Eders K. M.s allernaadigste Befaling under 23. Maji sidstafvig angaaende at Forige «Told og Tiende-Directeur Oluf Løche maa af Hands Arrest løsgives og paa fri Fod stilles, «naar hand sig til mig først Skriftlig reverserer, at hand herefter wil holde sig Rolig og «stille og ej med nogen ansøgning Eders K. M. incommodere, saafremt hand ikke — om det «anderledes bliver befunden — wil være underkast den hannem forhen dicterede Straf, skal «allerunderdanigst worde efterkommet. Jeg forbliver ald min livs tid med megen aller«dybeste devotion, respect og zele &c.»

De Finantsdeputerede og Kammerkollegiets Tilforordnede havde under 17. Septbr. 1729 begjæret «Underretning» af Wibe, «om den over Oluf Løche ergangne og af Hs. Majestæt

«allernaadigst approberede Commissions-Dom kand hindre de in Ao. 1727 Confisqverede «Vahre, som endnu staar *in desposito* hos Tolderen paa Sand, Niels Qvist*) at bem.te Confiscations Beløb, som skal være 51 Rdl. 53²/₃ Sk., til Oluf Løche bliver betalte, eller og til «hvem de skal betales.»

Hertil svarer Wibe den 24. Septbr., «at saasom Hs. K. M., siden Commissions-Dommen «blev approberet, haver benaadet Ham (c: Løche) for de udi Commissions Dommen Mentitionerede Posters ansvar, Jeg ikke kand wide, om den kongelige Benaadning strækker sig «derhen, at hand for ovenmelte Confiscation kand nyde sin andeel, men falder paa de tanker, at de Høitærede Herrer kunde wed allerunderdanigste forestillelse Hs. K. M.s allernaadigste Resolution derudinden udvirke. Jeg forbl. med megen Consideration og estime» &c. (Fra nu af hører man intet Mere om Løche.)

§ 5.

I Christiania tiltog Toldsvig og «Sluglerier» (o: Smuglerier) i en saa betænkelig Grad, at Tolderen, Peder Willumsen**) under 18. Aug. 1729 derom indgav til Wibe en «Memorial», hvori han erklærer sig ude af Stand til at raade Bod derpaa uden Militærassistance, «hvilken — heder det — Eders K. M. vel Allernaadigst har forunt dem (o: Toldbetjenterne) og til «den Ende for faa Aar siden ladet *Een Nye Corps de Garde*****) strax ved Told Bodden opbygge, men som udj den ickuns skal være Een 4 à 6 Mænd til Wagts Holdelse og de «hver Gang, for at faa Wagten, naar de behøver dens assistance, maa anmelde det udj «Hoved Wagten først og siden Raportere Commandanten samme, saa at inden Wagten erholdes, er Wahrene udlossede, forkomne, og Baadene, som har indehaft og ført dennem, borte.» Tolderen anholder derfor om, at 12 Soldater i den nye Corps de Garde stedse maatte staa rede til, paa første Vink fra Toldboden, og uden Anmeldelse i Hovedvagten eller til Commandanten, at assistere Toldvæsenet, «saa og at befales at fare med paa Vandet for at patrolere. Jligemaade at Tvende Roers-Karle og Tvende Baade ved Christiania Toldboed maatte «holdes, saasom det hender Sig, at naar De helst behøver Een Baad med Roersfolk, kand de «den ikke bekomme m. v.»

Denne Supplik anbefaler Wibe under 20. August til Kongens Approbation. (Smuglerier kalder han «Sluglerier».)

*

I en «Relation» fra Wibe til Kongen, datéret 10. Septbr. 1729, udtrykker han sig paa følgende Maade:

*) Nils Qvist, Tolder i Sand og Drøbak og fra 25. Aug. 1749 i Drammen, blev begr. paa Strømsø 1758, 18. Mai. Med sin 2den Hustru, Margr. Cathr. Grevenkop, havde han en Datter, Johanne Marie, der 1758 ægtede Tolder paa Strømsø Johan Henrik Lassen, hvis Sonnesøn var den i 1873 afdøde Justitiarius i Højesteret Peder Carl «Lasson». (Se lidt Mere om Nils Qvist længer ud, under Wibes «betroede Tjencere».)

**) Om Peder Willumsen forekommer lidt Mere her nedenfor (navnlig i 13de Kapitel om Overhofretten).
 ***) Denne «Corps de Garde» laa paa det øverste Hjørne af den nuværende Borshave (i Toldbodgaden) og tjente — indtil for 30 à 40 Aar siden — som en Filialafdeling for Hovedvagten. Den samlede da hver Søndag Middag Kl. 12 en hel Dæl af Byens Befolkning, som dér fik sin musikalske Trang tilfredsstillet ved Janitseharmusikkens Toner. Siden blev den lille og uanseelige Vagtstue degraderet og udlejet til Børsen (?), og tilsidst jævnet med Jorden.

Som et Exempel paa, hvor vidt Smugleriet i Christiania blev drevet, anfører Professor Edv. Holm i sin «Danmark-Norges Historie 1720 til 1730», Side 431, at der «paa indgaaende Kramvarer, Viin, Brændeviin og Tobak» i 1722 paa Christiania Toldbod kun var betalt 730 Rdl., hvoraf Wibe aléne havde udródet 230 Rdl., og ved Drammens Toldsted var det — om muligt — endnu værre.

«Jeg skulle ikke underlade allerunderdanigst at indberette, hvorledis at den paa Toldbryggen staaende Vagt natten til dend 5. Septbr. Sidstafvigt om Morgenen, da den skulle afløses, er befunden død i Vandet beliggende, og hans Gevæhr paa Bryggen; Endskiønt at Mand nu ikke kand vide, hvad enten Wagten med magt af onde Mennisker kand være bleven kast i Vandet, eller og at Soldaten Self er udfalden over Bryggen formedelst Druckskab eller anden Skødisløshed paa Posten at have siddet at Sove m. v., Saa maa mand dog præsumere, af slemme Mennisker saadant kand være begaaen, som Slugerier har wildet øve, alligevel at intet tegn paa den Døde, effter Besigtelse, er bleven befunden at være enten Stødt eller Slagen ihjel, som er den Tredie, der saaledis i min tid paa sin Post og Vagt wed Told-Boeden der i Vandet er bleven Død befunden, af hvilke den Eene forhen, ved Besigtelse, blev befunden at være slagen i Hovedet og paa Kroppen i sin fulde Mondur med Bajonetten paa Flinten Krumstødt; hvorom og Tolder *Willumsen* med meere til Mig har indgiven sin Memorial af 9. hujus, som ieg ikke (har) willet underlade *in originali* allerunderdanigst at fremsende, hvis indhold Jeg ikke andet end kand bifalde og maa bilige, siden det til Eders K. M.s tieniste hensigter for at vise sin Nidkierhed udj det ham allernaadigst anfortroede Embede, og derfor hermed igientager Min allerunderdanigste Relation til Eders Kongl. Majt. af 20. Aug. Sistleeden angaaende at Wagten udj den Nye Corps de Garde nær ved Told-Boeden, som Eders K. M. for faae Aar siden allernaadigst bevilgede at motte opbyggis, hvorudi ikkuns Een 5 à 6 Mand til Vagts holdelse til Toldbetienternis assistance skal befindis, til 12 Mand og Een under-Officerer motte forsterkes og strax paa anfordring at gaae dem til haande, uden først at anmelde samme i Hoved Vagten i Christiania, som holdis udj det dertil ind Rettende og opbygte Vagt Huus og Corps de Garde ved Kirken, eller saadant siden for Commendanten paa Aggershuus Festning at Rapportere, Saa at inden Vagten af Toldbetienterne erholdis kand for at assistere dem i tilfælde, ere Baadene med Vahrene, som de saa got som kunde have udi hænderne, dersom vagten strax gjorde dem assistance, borte og paa Eet og andet Stød i Søeboeden og afkroge udlossede. Dersom det derfor ingen forandring bliver giort, eller fornøden anstalt forføiet med Vagtens forsterkelse udj den lille Corps de Garde ved Toldbryggen og allernaadigst tilladt at følge Toldbetienterne, naar De dennem motte behøve, Kand De ikke udviisc eller fuldbyrde det dennem allernaadigst anfortroede Embede effter allerunderdanigst pligt. Thi er det uomgiengelig fornøden, at Eders K. M. allernaadigst vilde paasee, at udj bem.te Nye Corps de Garde ved Toldboeden blef befalet Een 12 Mand med Een under officerer stedse at holde Vagt, der kunde være Told Betienterne udj deris forretninger effter forlangende til tieniste og straxens at gaae dem tilhaande, uden at anmelde det først for Hoved-Vagten eller Commendanten, Thi ellers er det umuelig for Told-Betienterne her paa Eet Aaben Stød Self at paagribe og gjøre sig Mester af slige overkommende og attraperende Slugerier, som enten motte havis i Sigte eller havis underretninger om at begaais, hvoraf Told Officianterne i nødsfald kand have assistance imod all *force* og overmagt, som de altid og visseligen i slige tilfælde maa vente Sig. Og som her i Guarnisonen 7 Compagnier er beliggende, og udi hovedvagten her i Christiania ikkuns faa Mandskab skal være beordret til Vagtes holdelse, Saa war det at ønske, at Eders K. M. og allernaadigst ville befale og Tillade, at hoved-Vagten hereffter motte bestaae af Een 20 à 24 Mand, hvoraf deels Mandskab hver Natt kunde Skiftis ad at patrullere saavel paa Toldboden og Toldbryggen, hvorhelst Eders K. M.s Daglig indkomne Toldintrader er bestaaende om Sommeren og saa lenge fahrtten vedvarer, og mand heller ikke kand være vidende, — helst siden at Vagterne saaledis ere omkomne og Døde befundne — om ikke saadannes øjemerke kand hensigte derved tillige at ind-practicere Sig paa Toldboeden for at berøve Cassen, saavelsom paa Bryggerne og allevegne i Byen og for-Stæderne sine visse tider, saasom det er bekiendt, at mange og adskillige, saavel Skriver- som Kiøbmands Karle og andre undertiden pan gaderne og Bryggerne omgaar og Rotter sig tilsammen, uden at (man kan) vide deris dessein og forehavende,

«som vel maa være at assistere og hielpe Kiøbmændene udj deris forøvende Slugerier, ifald
 «Betienterne saadant motte overkomme samme at hindre og være i Bereedskab m. m., hvor
 «for at saadanne Patroller iblant Ernødiges, der tillige kunde have Eet vaaget Øye til hvi
 «som passerer, og i det mindste Jage dem saa stor en frygt ind, at De ikke til nogenslag
 «assistance wed Slugerierne skulle passere tiden paa Gaderne og forekomme alle yppend
 «tvistigheder og Klammerier, som her mangfoldig begaaes saavel inden som uden Byen, d
 «saadanne kunde paagribes og, indtil videre examination, bevaris og til Bøder effter Forseel
 «sernis Beskaffenheder anseeis. Jeg indstiller det altsaa i Eders K. M.s allernaadigste Beha
 «og Villie, om ikke Vagten saavel i Corps de Garden ved Toldboeden motte forsterkis o
 «gaae Toldbetienterne strax, effter forlangende, tilhaande, uden at anmelde det for hoved
 «vagten eller Commendanten, som og at Hovedvagten iligemaade motte forsterkis for — son
 «melt — at patrullere overalt ved Toldboeden og Bryggerne saavelsom i Byen og udi for
 «Stæderne, hvorved virkelig skal fornemmis — som Jeg vil formode — at ikke saa sto
 «missbrug og underslæb af Toldsvig bliver begaaet hereffter, og idetmindste frygt og Skræl
 «indjagis i de Negotierende, som og mange u-lykkelige hendelser derved vil forekommis. Sa
 «var det og Høist fornøden, at Een forordning i Skarpeste Terminis udgik, at hvilken son
 «udj haand-gierning med Toldbetienterne udj deris loulige forretninger og visitationer attra
 «peris eller Dennem i Een eller anden maade overfalder, eller Vagten, som Dennem mott
 «Assistere, enten i Confiscationer eller anden insolence, De uden all Naade og Dom, naar D
 «virkelig i gierninger paagribes og antreffis, strax at sættis paa Agershuus Festning for ei
 «vis tid at gaa i Jern og udj Schup-Karren.

«Ellers maa Jeg allerunderdanigst indberette, at Delinquenten *Nicolas Wetterberg*, son
 «formedelst Drab er Dømt fra Livet, hvis Sag til høieste Rætt er indstevnt, om hvilken Je
 «den 6. Aug. sidstleeden har Skreven, nu af sit fængsel, som kaldis *Fugle-Sangen* indei
 «Agershuus Festning, er bort Rømt, hvorføre Jeg i Stædet og indtil videre har ladet ind
 «sætte fange-Fogden, som Endelig maa (have) woren afvidende hans Entvigelse, hvoron
 «Jeg nærmere skal lade ham examinere; Saa har Jeg og ladet om Delinquentens opfindels
 «Budsticken udgaae, saa velsom tilskrefven Tolderen i Sand, Moss og Drammen at lade in
 «qvirere udj De fra Toldboderne Klargjørende Skibe, om hand kunde have i Sinde af Lande
 «at udpracticere sig som Passagerer, da hannem, ifald hand antreffis, at lade paagribe o
 «hid ind igien til Agershuus Festning at bringe. Og som Jeg dend 6. Augusti nestafvig
 «ligeleedis har indberettet angaaende De 2de paagrebne Svenske Tyve, Nafnl. *Anders Lum
 «berg* og *Thomas Adam Gierdes**), som saavel fra Gen. Major Hvidfelt som fra andre ha
 «Staalet (o: stjaalet), der paa Agershuus Festning er hensatt, at motte af Guarnisons Retter
 «examineris og paadømmis til Strafs Lidelse. Saa igientager (jeg) hermed atter Min aller
 «underdanigste Begiæring om den Post, allernaadigst at blive tilladt, de disse bem.te 2d
 «Tyve Maa af Guarnisons Retten vorde examineret og paadømt, saasom det er befrygtelig
 «at om De lenge saaledis skal hensidde, at De og motte faa Leilighed at escapere og undvtige
 «Jeg forbliver med allerunderdanigst Respect, troskab og devotion indtil Døden» &c.

Kongen tillod i 1729, at Hovedvagten i Christiania maatte bestaa af 20 à 24 Mand
 samt at det med Plakaten af 4. Aug. 1728 skulde have sit Forblivende (nemlig «om Dem
 som sætte sig imod Told Betienterne, naar De nogen attrappere med ufortoldede vahre») J
 Anledning heraf yttre Wibe i et Brev af 15. Oktober 1729 til Rentekammeret, at «ifald
 «saa maatte hende, at nogen formastelse blev begaaet imod Toldbetienterne og Vagten med a
 «hindre dennem i deris forretninger wed Inquisitioner og i andre Maader og De ikke god

*) Om disse 2 Tyveknegte vil Mere forekomme i næste Kapitel.

villig lade følge hvis ufortoldede og indpracticerede Vahrer maatte attraperis og overkomis, at vagten da uden noget ansvar blef tilladt at skyde og gifve fyhr paa saadane, thj det kand hende, at de Trafiquerende kunde rotte sig saamange tilsammen og afslaae vagten, — hvilket Jeg alt Jndstiller til De høitærede Herrers gode overveiende og behagelig foranstaltning, hvorledis dermed forholdis skal. Jeg forbliver» &c.

Som et Beviis paa de gode Virkninger af ovenstaaende Foranstaltninger indberetter Vibe 31. Decbr. 1729 til Kongen, «at den allernaadigst tilladte Visiteur Patrollvagt om Aftenen den 29. Decbr. nestafvigd har attraperet Trende Læss med Sluge Gods, hvoraf det Eene formedelst den derfor værende Hestis Raskhed kom fort, men de tvende til Toldboeden er bleven frembragt og af Contraleuren annammet, der bestaar udj 2de Tønder og Een Casse, med Matte overtræket, med Eendeel Gryder og Pander, samt Een Kurv med Staaltraad udj og Een liden Pake og Matte.»

Godset tilhørte *Mads Schultz**). En af dennes Karle blev arrestéret, efterat han «ilde avde slaget» En af Dragonerne (Otter Gulbrandsen) i Hovedet.

•

Som et Exempel paa, hvor utilstrækkeligt Toldpersonalet i Christiania var, indberetter Vibe 24. Juni 1730 til Rentekammeret, at Tolder Willumsen havde beklaget sig over, at en f hans Underbetjente, *Vincentz Arentzon***), «baade er gammel og forfalden og nu fast ikke skal kunde gjøre nogen tilstreckelig tieniste, hverken med at fare ud paa vandet med den Militaire Vagt om Sommeren, eller om Vinteren at gaa med Parollen (*sic*) om Natten, hvilket den anden Underbetient, *Magnus Adelaer****)) alleene ikke kand overkomme.» Toldemænd androg derfor om, «at En skickelig og beqvæm Person, som vilde paatage sig at gjøre *Vincentz Arentzons* forretninger udj hans Svaghed, imod at nyde dette lidet Brød efter hans Død, dertil motte blive antaged, hvortil hand foreslaar Een Person ved Nafn *Morten Peterson Rømmer*†)». Dette indstillede Wibe til «de høitærede Herrer» at anbefale til kongl. approbation.

*) Mads Johannesson Schultz, Kjøbmand i Christiania, var født i Horsens 1693, 11. April og døde i Christiania 1764, 7. Mai (begr. 12. Mai «med Tolvklokken og de smaa Klokker»). Han var i 1716 «Krambodkarl» hos sin Fætter, den rige Tøger Grøn i Chr.ania, og ægtede 1725, 12. Decbr. Margrethe Jensdatter Holter, som døde i April 1767. Deres Søn, Jens Schultz, rig Trælasthandler og første Bebygger af «Schultzchougen» ved Christiania, var Svigerfader af den rige Justitsraad og Borgemester Nikolai D. Osterhaus, der ved sin Død i 1822 efterlod store Legater for Christiania By. Gjennem sin Datter, Margrethe, var Mads Schultz Bedstefader af den i 1855 afdøde Professor ved Norges Universitet, Jens Rathke.

**)) Om *Vincentz Arentzon* vides kun, at han 1720, 12. Novbr. i Christiania ægtede en Maren Olsdatter.

**s) *Magnus Adeler* † som Undervisitor i Chr.ania 1732 (begr. 15. Januar). Hans Hustru, Kirsten Pedersdatter Bloch, blev begravet der 1726, 17. Januar. De havde en Søn, Peter Jakob, født ca. 1710 og en Datter, Johanne, gift med Jørgen Sparre i Kragerø. Boet efter disse Børns Moder var ikke tilstrækkeligt til at betale Gjælden, der udgjorde 85 Rdl. 32 Sk.; men Enkemanden haabede «af sin Betjening eller andre Maader» senere lien at kunne betale den. Hans eget Dødsbo i 1732 var imidlertid ogsaa fallit, saa hans 2 Born den 29. Febr. 1732 fragik Arv og Gjæld. (Han er muligens den «Magnus Adeler», der blev døbt i Skien 1675, 19. Marts og var Søn af «Bartsker», Mr. Christian Adeler og Hustru Johanne . . . . .)

†) *Morten Rømer* kan muligens være Søn af en Peter Jakobsson Rømer, som døde paa Jølsen i Fet Præstegjæld 1719, 22. Januar, gift der 1705, 25. Februar med en Gjertrud Jensdatter. Disse Ægtefolks ældste Barn, Elisabeth Regine Rømer, født paa Jølsen 1705, 8. December, døde i Bergen 1777, 29. Marts, gift der 1724, 8. Septbr. med Abraham Holtermann, der var født i Bergen 1690, 8. Marts

Rømer blev da ogsaa den gamle Visitør Arntzøn adjungéret, «saa lenge hand (Arentzør lever, uden noget derfor at nyde, mens efter hans Død hannem at Succedere», hvorfor Wibe takker Kammeret i Skr. af 9. Septbr. 1730.

TOLVTE KAPITEL.

Retsusikkerheden i Landet efter den langvarige Krig.

Som man — aléne af ovenstaaende Exempler — vil have seet, maa Landets økonomisk Forfatning have været hél ynkelig. Naar saa hertil kommer, at den nyss tilendebagte, langvarige Krig havde affødt mange demoralisérende Følger, idet der f. Ex. baade i By og Byg vrimlede af alskens — for en stor Dél — svenske Løsgængere og Omstrefjere, der gjord Retstilstanden i Landet højst usikker, saa véd man ikke, hvem man mest skal beklage enten Befolkningen, eller de Styrende, der skulde sørge for at raade Bod paa denne sørgelig Tingenes Tilstand.

Stiftamtmand Tonsberg havde 30. April 1729 indsendt en Forestilling om det tiltagend Løsgængeri og Mangelen paa faste Tjenestefolk, ledsaget af en lignende fra flere Præster Akershus Stift «paa Egne og Samtlige Præsteskabets Vegne udi bem.te Stift». I den Anledning fik Wibe kongl. Befaling af 13. Juni s. A. om at afgive sin Erklæring. En saada afgav han under 16. Juli næstefter, hvori han fremsatte sine «uforgribelige tancker» om de paa Landet mer og mer sig indsnigende og tiltagende Løsgængeri og «den store uorden me «Tieniste-Tiunde og Folck paa Landet, der icke nogen stadig Tieniste tildeels vil antage sig «alleniste at Arbeide i Dagetal». Erklæringen gik ellers hovedsagelig ud paa at berette om et betydeligt Tyveri (især af Sølv og Linned) fra Generalmajor (*Hartvig Huitfeldt**) paa han Gaard *Ulevold*. Da det Meste af Tyvekosterne imidlertid atter var kommet tilstede, lo Generalen de to Tyve (der var Svensker og blev indsatte i Arrest i Fredriksstads Fæstning løbe, idet han ménte, at det var Justitiens Sag at paatale Sagen. Wibe paalagde derfor Stiftamtmand Tonsberg at lade disse to fremmede Tyve transportére ind til Christiania o forfølge Sagen mod dem. Da Norske Lov Intet melder om, hvem det paaligger at forfølg Tyvssager, saa ménte Wibe, at dette rettest maatte være Bestjaalne selv, forsaavidt som hans økonomiske Evne dertil var tilstrækkelig. — En almindelig Forordning burde derfor — efter hans Forméning — udkomme, der bestemte, «hvorledes med slige Tyvssager at paatal og Deris underholdning og forflegning, medens de i fængsel hensidder, herefter forholdes skal». Foged Gamborg havde ligelédes indberettet, at han havde ladet paagribe en fremmed Omløber der var fundet i Besiddelse af endél gammelt Sølv m. m. Ogsaa denne Omløber var svensk efter hvad hans egne ustadige Udsagn gik ud paa.

Heraf tager Wibe Anledning til at anbefale overalt her i Riget «*Een fuldkommen o almindelig General-Inquisition*, som er høit fornøden for ej allene at paagribe og ud Rydd «saadant omløbende fremmed selskab, mens endog alvorligen at blive Afstraffede, Andre t

---

og døde der 1780, 30. April, Søn af en i 1673 fra Holland til Bergen indvandret Skomagersvend Henri Cortssøn Holtermann og Anna Bagge fra Bergen. Undervisitor Morten Rømer havde i 1731, 14. Jul 1732, 14. Oktober og 1733, 24. Oktober Bornene, Inger Margrethe, Peter og Else, til Daaben i Christiania, og muligens ogsaa senere flere Born.

*) Hartvig Huitfeldt var født 1677, 12. August og døde 1748, 2. Juni som virkelig General. Gift 171 med Karen Werenskjold, født 1700, 25. Juni og død i Sjælland 1778, 26. Oktober. (Om Familie Huitfeldt se ellers B. Moe: «Norsk Personallistorie», I, Side 31—38 og «Personallistorisk Tidsskrift», IV, Side 89—122 om «de Huitfeldtske Gravkapeller i Norge», med 2 Stamtavler, af H. J. Huitfeldt-Kaas.)

Skreck og Afskye, og Jgien til sit Stæd, hvor de maatte være komne fra, at henførís, paa det Eenhver fante Kunde blive inden sine Egne Grentzer, thj ellers maatte Landet over-
svømme af saadanne grove og udædiske Folck» o. s. v. En lignende Generalinkvisition — siger han — var for hele Norge paabudt i Aaret 1700.*)

Med denne Erklæring synes man ikke at være kommet et Skridt nærmere til Ordningen af Tjenestetyendeforholdet og Landets egne Løsgængeres Uvæsen.

Wibe henvendte sig 6. Aug. 1729 til Kongen — fremdèles om Løsgængere, Landstrygere og Omstrippere, hvoraf han paa sin Rejse «denne Gang til Hedemarken og Oplandene or at overvære Generalmunstringerne» havde mødt «2 à 3 saadanne Partier, der Red paa deris Heste og medførte Gewæhr, foruden at medbringe en stor hob Qvinder og Børn,» hvorom han citérer sin «udførlige demonstration» af 16. Juli næstfø. Han fremholder derfor jentagende Nødvendigheden af at indføre den omtalte Generalinkvisition. En anden Landstryger, der for Manddrab havde siddet arrestéret her paa Fæstningen, var gjennem Retterne — senest Overhofretten — dømt til Døden, men havde appelléret til Højesteret, hvorfor Wibe beder Kongen om, at Sagen «Jo før jo heller» maa komme fore, da Knegten havde ilskyndet nogle af Vagtmandskabet til, at de samtlige skulde rømme, efter først at have ræbt vedkommende Løjtnant «og de faae Vagthavende, som kunde være i Corte Garden, aar de andre og øvrige Natter-tide gick rund og patrullerte og tillige løste Vagten af m. v.» Indél af de i Komplottet indviklede Soldater var allerede afstraffede, men En af dem (*Nikolai Wetterberg*) havde røbet Hemmeligheden, og sad endnu arrestéret, «for hvilken Jeg allerunderdanigst beder for Straff Allernaadigst at pardoneres,» siger Wibe.

Hiin Delinkvent havde han ladet flytte «fra Corte Garden og i Eet fængsel inden i festningen, som kaldes *Fugle-Sangen*, paa det hand endnu icke den stund, hand hensider, skal videre practicere paa at slippe løs og komme fleere af Soldatesqvét i ulycke. Var derfor at ønske, at ej alleene denne, mens endog alle Andre af det slags maatte exemplariter afstraffis, thj ellers kand mand aldrig faae saadanne ud Ryddet.»

De 2 Tyve, der havde stjaalet hos Generalmajor Huitfeldt, insisterer han paa, maatte — efterat deres Dom var afsagt og nedsendt til kongelig Approbation — «til Skreck og afskye for andre Ligesindede blive exemplariter afstraffede og uden al Naade til Galgen, ølge Eders Kongl. Majts. allernaadigste Forordning, efter fortieniste anseet.»

Allerede med næste Post skriver Wibe den 13. Aug. 1729 til Kongen om disse to yveknegte, der nu var paagrebne i Fredrikstad og transporterede ind til Akershus, «Compagnie fra Compagnie, hvilcke fra Vagten undervegs ware escaperede, mens Jgien bleven aagrebne og udj Skougen, hvor de havde forstucken sig, opfundne.» Han anholder om, at deres Sag maatte blive behandlet for Garnisonsretten, «hvorved megen Vidtløffighed menaeres», istedetfor at lade dem tiltale for de civile Domstole. De havde nemlig begge til-
aaet Tyveriet. En af dem havde — uagtet svenskfødt — tjent ved Generalmajor Røme-

*) Herved menes vel Reskript af 16. Oktbr. 1700 til Vicestatholder Gabel angaaende, «at Kongen er heel vel fornøiet med hans Flid og Nidkærhed for Kongens Tjeneste og Landets Bedste (i Henseende hans store Flid og Omhyggelighed med de mange i Norge grasserende Røvere og fordægtige Personer at blive mægtig, idet ved hans Omhyggelighed 44 af dem i Fæstningen Agershuus vare indtagne, og fra Hedemarken var Kundskab, at der 86 vare bekomne.» Denne Vicestatholder (Fredr. Wilhelm) Gabel (Søn af den i 1664 adlede «Stadtholder i Kjøbenhavn» Christopher Gabel — født 1617, † 1673 — og Ermegard v. Badenaupt, der blev bisat 1699, 8. Febr. i Petri Kirke i Kb.havn), døde (i Kjøbenhavn?) 1708, 21. Juni. Gift med Anne Cathrine Juul. Af deres Born var den dygtige Viceadmiral Christian Carl Gabel og Ovidia Gabel, gift med Stiftamtmand i Trondhjem Iver v. Ahnen, der senere (1719) ægtede Margrethe Marie Wibe, Datter af Gabels Eftermand, Vicestatholder Johan Wibe.

lings gevorbne Regiment, og var derpaa bleven afgivet til Kongens Garde, hvorfra han angaves at være rømt. Denne Wibes Forestilling blev 12. Septbr. 1729 approbérét af Kongen.

Under 8. Oktober næsteften skriver Wibe til Overkrissekreterær Revenfeldt, at denne mere summariske Behandling ved Garnisonsretten havde haft gavnlige Følger, idet mange Hælere og Medvidere var blevene «oppedagede» og tagne i Forhør, hvorhos Garnisonsretter havde gjort raskere Fremgang i 8 Dage, end den civile Ret vilde have kunnet gjøre det i 8 Uger. Derhos var det ogsaa kommet for Dagen, «at adskillige Svenske og fremmede her i Landet sig opholder og med Krahm omstripper, ej alleene for derved ligesom at have Eer og Liden frihed at handle, mens derunder bliver alligevel tit og ofte adskillige Tyverier og andet begaaet, som Jeg her har mange exemplar af, og vilde blive for vidtløftig at beskrive.» Skrivelsen omhandler derpaa Wibes tidligere Forslag om en Klapjagt paa alle Landstrygere hvorom Mere her strax nedenfor.

*

Ved Krigsrettens Dom af 28. Novbr. 1729 blev de to Tyve dømte til Galgen. Dommen blev 3. Decbr. fra Wibe nedsendt til Kongen med Indstilling om dens Approbation, «til exempel for andre og til Skreck og afskye for fleere deslige». Han foreslog tillige «at lade dem hænge paa Eet Stæd her nær ved Byen, som kaldis *Tyve Holmen*, som er nær allfar Vey saavel tillands som vands, og er det en lang tid, siden at sliig execution over deslige Tyve her paa Stædet er passeret til Skrek og afskye for fleere af det slags, hvilket vel maa være Aarsagen, (til) at Een stor Deel af saadanne og fleere liderlige Folk sig her omkring og paa Landet opholder, som Jeg vel venter ved den Generale Inquisition, som den 8. Decbr. overalt her i Agershuus Stifft skal foretagis, Een stor deel vil vorde paagrebne» o. s. v. «Og som Stads-Physicus *Gunnerus**) har af Mig været begjærende, at Den Eene af disse, naar de først ere blevene ophængte, igien motte nedtagis for at anatomeris og opskiæris: Saa beder Jeg allerunderdanigst, at samme maa vorde tilladt, hvorved de De andre Feldtskiære og unge Svenne udj deris profession kand faa nogen Videnskab om anatomien og hvorledis at Eet Corpus leed fra leed opskiæris og medhandlis m. v.» Dette blev af Kongen approbérét en af de første Dage af Januar 1730, hvorom Wibe den 14. Januar sender sin Erkjendelse.

Under 21. Januar 1730 indberetter Wibe, at Tyvene blev hængte paa Tyveholmen den foregaaende Dag.

Om den af Wibe, i hans «Relation» af 16. Juli (se Side 164) foreslaaede Generalinkquisition efter Fanter og Landstrygere, gjør han gjentagen Motion i sin nyssnævnte Skr. til Overkrissekreterær Revenfeldt af 8. Oktober 1729, hvor han anholder om, at Denne «behageligst vilde hos Hs. Kongl. Majt. formaa det derhen, at en Generalinkquisition maatte skee over alt Landet her i Norge for at paagribe og udrydde saadanne Landstrygere og fremmede

*) Rasmus Gunnerus var allerede i 1718 bosiddende i Christiania, hvor han 1720, 10. Aug. blev Stadskirurg, men i 1723 afstod dette Embede til Lars Rist, hvorpaa han 1724 blev Feldtskiær ved Romelings gevorbne Inf.regiment. 1729, 6. Mai blev han Stadsphysicus i Christiania. Hvor og naar han var født, vides ej, men han dode i Christiania 1732 i sin bedste Alder, men meget fattig (begravet 25. Januar «i fri Jord og med Storklokken fritt»). Han var *Dr. medic.* (men neppe fra Kjøbenhavns Universitet). Han var gift med en skotsk Dame, Anna Gerhard, om hvem Intet vides. De havde i Alt 14 Børn, hvoriblandt den navnkundige Videnskabsmand, Biskop Joh. Ernst Gunnerus. Statholder Wibe, der stedse havde været en Velynder af Rasmus Gunnerus, hjalp denne hans Son ind i Christiania Latinskole og understøttede ham. Naar Dette imidlertid i Biskop Gunnerus's (af Brodersønnen, Amtmand Gunnerus, paa Latin affattede) Levnet i «*Flora norvegica*» henlægges til efter Rasm. Gunnerus's Dod, da er Dette fejlagtigt, da Wibe dode for Denne. Biskoppens yngre Broder, Peter, blev ogsaa hjulpet af Wibe i Dennes sidste Leveaar, hvorom lidt Mere senere hen, under Wibes «Protégéer».

«Fante Pack, da Mand Lensmand fra Lensmand Kunde lade Afføre og forvise slige fremmede, «som sig her i en stor mengde opholder, med advarsel, om de Offtere lader sig her igien «indfinde i Landet, til Skreck og afskye for De andre tilstreckelig at Blive afstraffede (og) «afpidskede, thi ellers frygter Jeg, at Landet vil over Svømme med saadan en mengde om- «strippende Betlere og Landstrygere, Bonden og Almuen i Landet visseligen icke til Een Liden «Skade og incommodité, saasom hvor de Kommer, betler de ej allene, mens truer sig føden «til, ja Befrygtelig at Legge sig paa Skove og Stier, om icke itide derfor Raades Boed. Og «som det endnu af Dette Aars Saisons er god tid, og Bonden efter indhøstningen Best Belei- «ligst efter saadanne at Jage, for at paagribis og til Øvrigheden at frembringis, Saa vil Jeg «derfor Denne Sag til des Snarere expedition til Hs. K. M. have det Hr. Ober Secretair «Recommenderet, paa det Denne Inquisition endnu i dette Aar kand worde fuldbyrdet.

«Saa maa Jeg og Berette, at den allernaadigst forunte Platz ved *Graaben Grinnen* er «allerede til Een General Munster Platz udvælget, og af Magistraten overalt publiceret, at «ingen huuse eller indhejninger derpaa efterdags blive tilladt, Hvilket DHrr. Commanderende «General Majorer Syndenfelds er bleven Communiceret.»

Den foreslaaede Generalinkquisition efter Omstrejfer blev 31. Oktober 1729 bifaldt af Kongen. Den blev langs Grændsen her søndenfjelds iværksat 8. December, og i Trondhjems Lehn 14. Decbr. For Bergens og Christiansands Stifters Vedkommende maatte den udsættes til Foraaret og Sommeren 1730.

TRETTENDE KAPITEL.

Wibes Bryderier med Overhofretten og med Embedsmændene i det Hele.

Overhofretten (oprettet i 1666 og ophævet ved Stiftsverretternes Indførelse i 1797) skaffede Statholderne Adskilligt at bestille. Retten skulde betjenes af mindst 5 Medlemmer. Assessorerne var — i Lighed med hvad der en Tidlang fandt Sted med Højesterets Medlemmer — ulønnede, fordi de i Regelen indehavde andre Embeder og boede paa forskjellige Kanter af Landet, hvorfra de efter Tur indkaldtes til Møde i Retten. Som Følge heraf holdt det altid haardt at faa Retten fuldtallig, hvilket Statholderen (der var Rettens Ærespresident, ligesom Kongen var det i Højesteret) havde at paasé. Fast hvert Aar maatte han derfor — som det af det Følgende vil sees — udvirke et kongeligt Reskript, som da gjerne indrømmede en Reduktion i det lovbestedte Antal Assessorer, men — isaafald — i Regelen med et strengt Tilhold for dem, der *ikke* blev fritagne, om da ogsaa punktlig at indfinde sig.

Før Wibes Tid var Vicestatholderen (ved Reskript af 26. Novbr. 1717) paalagt «strax «at foreslaa nogle Flere til Assessorer i Overhofretten og alvorligen at tilholde dem, som tage «imod saadan Character og ej have lovlig Forhindring, sig til Rettens Betjening dagligen «at indfinde. (Saasom Rettens Holdelse undertiden maa cessere for Mangel af Assessorer, «hvoraf Nogle foregive, de ej kunne udstaae den Bekostning sig saa længe i Christiania at «opholde, og Andre sig excusere formedelst andre Kongl. Forretninger.»)

Et andet Reskript til Vicestatholderen (af 3. Oktbr. 1718) byder, «at de, som ere ordi- «nerede til at betjene Over Hof Retten og boe i Christiania samt i Nærværelsen (i: i Nær- «heden) skal sig dertil indfinde, saafremt de ej General-Fiscalens Tiltale ville være undergivne.»

Først i Septbr. 1722 fik Canc.raad *Schwartz*,*) Krigsraad *Søren Lemmich*,***) Commerceraad *Lars Moss*****) og Amtmand *Just Must*†) Brev fra Wibe, datéret 3. Septbr., med strengt Tilhold om at indfinde sig i Retten den 9. s. M., da Sagerne der laa utilbørligt langt tilbage, fordi de udenbyes Medlemmer var saa forsømmelige i at møde.

I et Reskript af 26. Oktbr. 1722 til Wibe blev ham paalagt «at forfatte saadan Inddeling over samtlige Over-Hofrettens Assessorer, at Enhver kan vide, hvad Qvartal eller Tid han sig i Retten skal indfinde, og derhos dictere en vis Penge-Mulct for de Udeblivende. (Saasom endeel Assessorer udeblive, Sagerne til Ophold og Parterne til Skade.») Dette Paalæg var sandsynligviis fremvirket paa Initiativ af Wibe.

Ved Reskripter til Statholderen af 13. Marts og 31. Decbr. 1723, 16. Febr. 1725, 11. Januar 1726, 1. Mai 1728 og 11. Novbr. 1729 tillodes det, at Overhofretten (for hvert af disse Aar) holdtes med kun 3 Assessorer, «naar den ej af 5 kan blive complet». Forøvrigt truer det nævnte Reskript af 1. Mai 1728 med Straf efter Reskriptet af 3. Oktober 1718, — dog saalédes, at Retten ogsaa i 1728 kunde betjenes af 3, istedetfor af 5. Samtlige disse i Wibes Tid emanérede kongelige Reskripter kan man se nærmest at være udvirkede af ham. (Ovennævnte Overhofretsmedlemmer ere udførligere beskrevne af E. A. Thomle i «Personalhistor. Tidsskr.», 2den Række, V.)

I Januar 1725 havde Etatsraad, Justitiarius i Overhofretten *Hans Blixencrone*††) (om hvem Mere i det Følgende) indgivet en «allerunderdanigst Memorial» om, at Retten maatte ansees

*) Nikolai Schwartz, til Buskerud Gaard (Søn af Generalsuperintendent i Hertugdømmerne, Dr. Josva Schwartz, der var af polsk Adel), var født i Lund i Skåne 1670, 11. Januar og døde paa Buskerud 1753 («gravsat» i Nykirke Annex til Modum 3. April). Han blev Cancelliraad 1708, 24. Septbr.; Assessor i Overhofretten 1718, 14. Novbr. og «virkelig Justitsraad» 1747, 21. April. Gift med Aleth Marie Heins, der døde paa Buskerud 1748, 18. Decbr. (begr. 23. s. M.), 74 Aar gl. (Ingen Born.)

**) Søren Hansson Lemmich, «Krigsraad» (Søn af Hans Henningsøn L. — † 1687 -- og Anne Sofrens-datter), døde paa Bragermæs 1722 (begr. 8. Decbr.). Han blev Assessor i Overhofretten 1721, 8. Decbr. Hans Hustru, Petronelle Jansdatter Sommer, blev — 61 Aar gl. — begravet 1728, 24. Febr. i Vinger, hvor hun vel var i Præstegaarden hos sin Datter, Aleth, der var gift med Hr. Hans Jakob Schmidt (Forældre af Biskop Christen Schmidt). Krigsraaden er vistnok identisk med den «Søren Hansson Lemmich», der i 1693 var «Postforvalter og Handelsmand» paa Bragermæs, hvor han i 1699 var «Postmester». I Aarene 1689 til 1710 incl. havde han 17 Born til Daaben der.

****) Lars Moss, født paa Bragermæs ca. 1675 og † som rig Trælasthandler paa Strømso 1742 (begr. 21. Mai), var Søn af en rig Trælasthandler paa Bragermæs, Peder Sofrensøn Moss og 1ste Hustru, Sara Nilsdatter, hvis Fader, Nils Gundersson, er Familien Eliesons Stamfæder. Lars Moss blev 1709, 16. Aug. Commerceraad og fik 1713, 1. Febr. kgl. Ordre til at sidde i Overhofretten, naar det behøvedes. Blev «Justitsraad» 1732, 28. Novbr. Var gift med Margrethe Norup fra Strømso, hvor hun døde 1716. Deres Søn, Lars Moss, Bankkassér i Kb.havn, blev 1761 adlet med Navn «Mossencrone», — et Navn, der allerede uddøde i 1781 med hans Søn, Thomas.

†) Just Must (Søn af President i Christiania Hans Hansson Must og 2den Hustru, Anne Andersdatter Simonsen, der siden ægtede Biskop Hans Munk), skal være født i Christiania 1691 og døde paa Strømso 1760, 24. Mai (begr. 5. Juni). Han fik 1715, 22. April Exspectance paa Amtmandsembedet i Ringerike, Hallingdal, Eker og Buskerud efter Povel Glud, og tiltraadte det i 1719. Blev 1716, 13. Marts Assessor i Overhofretten, og 1739, 28. Novbr. virkelig Justitsraad. Gift 1) med Else Maria Madsdatter Wiel, som døde paa Strømso 1725 i Oktober. Derpaa ægtede han 2) 1733, 10. Decbr. i Asker Eleonora Braunmann, som blev begr. paa Strømso 1755, 22. Septbr.

††) Hans Blix (adlet 1712 med Navn Blixencrone) var Søn af Mag. Hans Blix, der først var Kapellan i Gilleskaal hos Mag. Stephan Sophius, hvis Datter, Kirsten, han ægtede, og som 1668 blev Sognepr. til Manger i Nordhordland, hvor han døde 1680. Sønnen, Hans Blix, var vel født i Gilleskaal ca. 1661 og hørte vistnok til en af de Familier Blix, der i ældre Tider ægtedes for adelige; men hans Slægtskabsforhold til de Øvrige af Navnet kjendes ikke. I Saml. t. N. F.s Sprog og Historie, IV, Side 312 i Noten berettes Adskilligt om ham. Ligesaa i Familien Munthes vidtløftige Slægthistorie, trykt i Christiania 1883—1888, Side 157 og ff. Ifølge disse Kilder var han fra 1686 til 1705 Foged i yttre Sogn, hvor han lagde sig meget Jordegods til. 1705 blev han Justitiarius i Overhofretten, adlet 1712, og 1711 «Etatsraad»; men i 1728 tog det en sorgelig Ende med ham, idet han da blev afsat (for

for komplett med kun 3 — istedetfor med de befalede 5 — Medlemmer, da ofte baade 2 og 3 (paa Grund af Slægtskab eller Svogerskab) var interesserede i Sagerne, eller hindredes ved Sygdom eller «anden lovlig forfald», i at møde i Retten. Herom fik Wibe kongl. Befaling om at erklære sig. Han udtrykker sig da saaledes:

«Herimod haver ieg ei noget allerunderdanigst at erindre, efterdi de fleeste Tilforord-
«nede i Ober Hof Retten ere beslegtede og besvogrede, saasom Etats Raad *Blixencrone* haver
«haft Justitz Raad *Voigts* Frues Moder til ægte;*) Justitz Raad *Braunman***) er Morbroder
«til Justits Raad *Vogt**) saa og til hans Broder, Assessor *Vogt**) og Cancellie Raad *Lachman****)
«er Søskende Barn til bem^{te} *Vogter**), saa at naar en Sag, som angaar enten en af dennem,
«eller Slegt og Svogre, af Ober Hof Retten skal paakiendes, kand ingen af alle disse

Bestikkelighed), og maatte dertilmed bøde 10,000 Rdlr. Han skal være død s. A. i Vanvid. Han var 4 Gange gift, nemlig 1) ca. 1684 med Elisabeth Munthe, der nok døde s. A. Hans 2den Hustru var Maren, Datter af den rige bergenske Tolder, Hans Claussøn. Hun døde 1705. Af deres Børn levede nok kun 3 Døtre, af hvilke den Yngste, Sara Dorothea, født 1698 — som Enke efter Major Jorgen Stockfleth — ægtede Justitiarius i Overhofretten U. F. Frøm (om hvem lidt Mere nedenfor). 3die Gang ægtede Blixencrone i Christiania 1709, 8. Oktbr. Maren Hansdatter Must, Enke efter President Hans Joach. Heins, der var Svigerfader af den strax her nedenfor nævnte Justitsraad Peter Vogt. Hun blev begr. 1711, 20. Marts. Endnu s. A., 20. Novbr. tog Blix sin 4de Hustru, nemlig Generalmajor Ove Winds Datter, Margrethe. (Lidt Mere vil forekomme om Blixencrone strax nedenfor.)

*) Peter Vogt, Justitsraad — senere Konferentsraad —, Assessor i Overhofretten og (fra 1720, 12. Januar) Vicelagmand i Christiania Lagdomme, hvor han 1721 blev virkelig Lagmand, var født i Christiania 1685, 9. Decbr. og døde paa Lagmandsgaarden Fornebo i Bærum 1767, 8. Oktbr. (Søn af Commerceraad Paul Petersson Vogt, — født paa Als 1646 og † i Christiania 1708 — og Hustru, Cathrine Dominicusdatter Braunmann, der var født 1659, 15. Juli og døde 1742, 28. Novbr.). Peter Vogt ægtede 1718, 1. Juni Elsebeth Magdalene Heins, født i Christiania 1701, 16. Decbr. og † 1766, 12. Mai uden Børn. Hun var Datter af nyssnævnte President Hans Joachim Heins og Maren Hansdatter Must, der — som Enke efter Heins — 1709 ægtede Justitiarius H. Blixencrone, som derved blev Stedfader til Peter Vogts Frue. Peter Vogt blev «Etatsraad» 1733, 11. Juni.

Peter Vogts Broder, Dominicus, Assessor og Trælasthandler i Christiania, født 1687, 25. Juni og † 1744, 1. Oktbr., ægtede 1719, 24. Mai (sit Søskenbarn?) Henrica Maria Lachmann, Søster af nedenævnte Cancellieraad Andreas Lachmann. Hun døde i Juli 1721.

Den nu her i Landet levende talrige og anseelige Familie Vogt nedstammer fra en Søster af disse to Brødre Vogt, ved Navn Eleonore Vogt, gift 1712 med Kjøbmand og Stadskaptein i Christiania Nils Michelsen, hvis Sonnesøn, Nils (Johansson) «Nilsen» i 1779 optog Navnet Vogt og døde 1809 som Sørenskriver i Nordfjord. (Se «Slægten Vogt i gamle Dage», af L. J. Vogt, 1881.)

**) Christian Braunmann (Søn af Dominicus B., der 1656, 13. Marts blev Proviantskriver paa Akershus og senere Proviantforvalter samt Land- og Krigs-Commissarius m. m., gift med Sophie Cathrine Hüblens), var født i Christiania 1657, 5. Juli og † der 1729, 5. Mai. Var Morbroder af nyssnævnte Brødre Vogt. Han blev 1692, 8. Marts Vicelagmand og 1704 virkelig Lagmand i Christiansands og Agdesidens Lagdomme. Fik 1704, 10. Mai Rang med Landsdommere i Danmark. Blev 1710, 10. Febr. Assessor i Overhofretten og 1718, 13. August «Justitsraad».

Gift i Christiania 1696, 4. Marts med Anne Marie Brode, født der 1672, 29. Decbr. og † 1726, 26. Novbr. (begr. i Akers Kirke). (Se «Personalthistor. Tidsskrift», I, Side 54—55 og samme Skrift, 2den Række, II, Side 283 og V, Side 177.)

**) Andreas Lachmann (Søn af Tolder i Drammen Heinrich L., der skal have været gift med Assessor Anders Simonssons Datter, Dorthea, der overlevede sin Mand til henimod 1740), var født paa Stromso 1685, 22. Novbr. og døde paa Grefsen i Aker 1752, 21. Oktbr. Han blev 1712, 24. Febr. Vicelagmand og s. A. virkelig Lagmand i Oplandenes Lagdomme, 1713, 1. Febr. tillige Assessor i Overhofretten, hvor han 1717, 4. Septbr. blev «Assistentsraad». 1719, 14. Juli blev han «Cancellieraad», og 1733, 11. Juni «virkelig Justitsraad», og 1744, 30. Oktbr. «virkelig Etatsraad». Gift 1) 1715, 9. April i Christiania med Biskop Hans Munks Datter, Christiane, som var døbt der 1692, 26. Marts og døde der 1725 i Mai. Gift 2) i Hurum 1731, 30. Januar med Else Huitfeldt, født der 1703, 26. Febr. og døde paa Grefsen 1743, 22. Marts.

Hvorledes Andreas Lachmann — som Wibe beretter — kan have været Søskenbarn af Brødrene Vogt, indsees ikke, uden saa skulde være, at hans Fader tidligere kunde have været gift med en Datter af nyssnævnte Dominicus Braunmann.

«besidde (*sic*) Retten, hvorfor ieg allerunderdanigst synes, at Parterne meget hielpes og «befordres til endskab med deres Processer, om Eders Kongl. Majt. allernaadigst vil approbere forbem^{te} Etatz Raad Blixencrones allerunderdanigste Forestilling, det ieg i allerdybeste «underdanighed indstiller til Eders K. M.s allernaadigste og behagelige villie som den, der» &c. (datéret Kjøbenhavn 30. Januar 1725). Hertil slutter sig da det ovennævnte Reskript af 16. Febr. s. A.

Efterat den berygtede (paa Biskop Deichmanns Initiativ) i Begyndelsen af 1725 nedsatte «Geheimkommission»*) i Danmark havde krævet adskillige Offre blandt højtstaaende Embedsmænd, der ikke kunde sige sig fri for stundom at have taget imod Skjænk og Gave af Sollicitanter, — hvilket sagtens gjennem lange Tider ikke aléne var bleven taalt, men endog ved et kongeligt Reskript af 22. Febr. 1715 til daværende Oversekretær, Ditlev Wibe, i visse Maader var bleven legaliseret, idet Kongen tillod, at man «mod nogen Recognitions Erlægelse» kunde købe Expectancer, Bestillinger, Charger og Titler, — viste der sig ogsaa i Norge i 1727 en svag Efterdønning af denne i Mørket virkende, uhyggelige Kommission, idet Justitiarius *Blixencrone* (ifølge kongl. Reskript til Wibe af 13. December 1727) for Bestikkelighed blev afskédiget og desforuden skulde betale en Bod af 10,000 Rdl., hvoraf det Halve skulde betales strax. Der var nemlig indkommet en «anonym memorial angaaende den corruption og anden mislig omgang, der skal øves og gaa isvang ved Rettens Forhandling udj Ober Hof Retten her i Norge». Memorialen blev da 14. Juli 1727 tilstillet Wibe med Befaling om at anstille Undersøgelse i den Anledning. Han lover under 26. Juli, at han «forderligst skal mig (o: sig) derom bemøye al muelig Oplysning *sub rosa* at indhænde» o. s. v.

Under 27. Marts 1728 indberetter Wibe, som da var kommet tilbage til Christiania fra Trondhjem, at han fra sidstnævnte Sted havde givet Blixencrone tilkjende, «at hand de tilfundene 1000 Rdl. (skal vel være 10,000?) forderligst maa erlegge, og efterdags sig icke med Justitiarii Embede meere befatte». Af denne Grund var ingen Overhofret endnu bleven holdt i dette Aar, «som er langt over den ordinaire Tiid,» hvorfor Wibe henstiller til Kongen, om ikke En af Assessorerne, — indtil at Kongen «allernaadigst nogen med Justitiarii Charge haver gratificeret» — kunde fungere som Justitiarius. Justitsraad From (som var Rettens Sekretær) berettede, at der henlaa endel paadømte Sager, der kun manglede Underskrift, hvorfor Wibe spørger Kongen om, hvo der skal underskrive disse Domme og oppebære Sportlerne. Skal Underskriften «skee Conjunctim af Assessorerne eller af den, som Eders K. M. allernaadigst til Tienisten *ad interim* constituere lader»?

Den 10. April 1728 rykker Wibe Blixencrone for de første 5000 Rdl., der uophødelig maatte indbetales til Kassérér Kølle. Dette var nu saameget mere nødvendigt, som «Procurator

*) Denne Kommission kaldtes «den gehejme» (eller «Bandekommissionen») paa Grund af den «gresselige» Ed, alle de Indkaldte maatte aflægge baade paa, at de skulde sige Sandhed og tillige paa, at de Intet skulde aabenbare af hvad der foregik i Retten. Deichmann, der vel maatte ane, hvad han havde ivente i Tilfælde af et Tronskifte, var itide ude om sig og fik udvirket en kgl. Decharge af 23. Marts 1726, der forbød de kongelige Successorer at instituere nogen Tiltale mod ham og Oversekretær Møinichen i Anledning af deres Virksomhed i Kommissionen; men Dette hjalp ham ikke stort, da en af Christian VI.s første Regjeringshandling var at afsætte Deichmann og ovenikjøbet rejse Tiltale mod ham for flere Forgaelser, hvoriblandt ogsaa var, at han havde taget mod Skjænk og Gave. Deichmann dode imidlertid, forend noget Synderligt endda var kommet for Dagen mod ham; men at Kongen ikke agtede at spare ham, vil i det Følgende kunne skjønnes af den Iver, hvorved «hans ypperste Minister», Rosenkrantz, søgte at animere Wibe til at finde frem Beviisligheder mod Deichmann. (Mere herom længer udenfor, i 19de Kapitel om Forholdet mellem Wibe og Deichmann.)

Kongens Strenghed imod Biskoppen var vel nærmest grundet paa, at Denne havde gaet Kong Fredrik IV tilhaande i hans forargelige Giftermaal med Anne Sophie Reventlow.

«Gram^{*)} igaar anmeldte mig — siger Wibe —, at hand (o: Gram) havde faaet ordre og Commission at søge og tiltale Hr. Etatz Raad som Debitor til *Alexander Brugman*^{**)} for en for «12 Aar siden udgiven Vexel p^p 2300 Rd., som kommer mig meget suspect for, siden ieg «aldrig har hørt, at Hr. Etatz Raad med Giæld har været behæftet.» Herom tilskrev Wibe samme Dag baade Oversekretær Møinichen^{***)} i Kjøbenhavn og Slottsfoged Bang^{****)} i Christiania. Brevet til Førstnævnte følger her umiddelbart efter.

Den 10. April 1728 skrev Wibe til Oversekretær Møinichen saaledes: «Af Deres Høytærede under den 3. hujus fornemmes, at Hs. K. M. icke er allernaadigst vel tilfreds med «Oberhof Rættens Opholdelse saa langt over den ordinaire tiid, hvorved undersaatterne her i «Riiget til deris Rettens erholdelse i de Sager, som de til paakiendelse have indstevnet, bliver «stickende. Jeg maa derfor allertienstligst give Høytærede Hr. Ober Secreterer Aarsagen «tilkiende, hvorfor dermed saaledes har traineret. Om det behager Hr. Ober Secreterer at «erindre sig, at da ieg den 7. Febr. afvigst allerunderdanigst gjorde Forspørsel hos Hs. Kongl. «Majt., hvorledes med Etats Raad Blixencrone efter Hs. Mayts. mig givne forige ordre, viidere «skulle forholdis, samt med Justitiarii Embede og Ober Hof Rættens administration forhandlis, «fick ieg udi Trundhiem Hr. Ober Secreterers høytærede skrivelse under den 14. Febr. nest «effter, hvorudi De Communicerede mig Hs. Mayts. allernaadigste Villie angaaende Etats «Raad Blixencrones Fravigelse fra Justitiarii Embede med det videre, men om Ober Hof «Rættens holdelse fick ieg ingen underretning. Jeg har saa til Datum icke kundet foranstalte «Ober Hof Rættens Begyndelse, forinden ieg forspurte mig end een gang, i henseende (at) «ieg Selv har icke kundet Comparere i Rættens formedelst mange andre Forrætninger, jeg «stedse har vaaren accableret med, — snart ved Auctionerne over Hs. Mayts. Strøe-Gods, «snart med Reluitions-Godsets eftergranskning og snart med andre Commissioner og de fleere «af min Charges Forrætninger, som alle give mig nock at bestille. Til med er ieg af de «Aar, ieg icke kand udstaa at sidde i Ober Hof Rættens, som jeg haaber allernaadigst at «blive befriet for; ligesom jeg og allernaadigst formedelst mine Forrætninger som Ober Secre- «terer i det Danske Cancellie blev forskaanet for at sidde i Høyeste Ræt tiere, end den «første Dag Aarlig, naar Rættens udi Hs. Mayts. høye allernaadigste nærværelse blev holden.

«Gaar ieg saa videre til Assessorerne udi Ober Hof Rættens, da findes adskillige af «Dem, som heller icke Rættens kand bivaane; eendeel er ved kongelige allernaadigste Resolu-

*) Jens Gram (Søn af Hospitalsforstander i Skien Mads Jensson Gram og Maren Andersdatter) blev 1716, 2. Novbr. Prokurator i Danmark, og 1719, 22. Mai i Norge. Flyttede ca. 1722 fra Skien til Christiania, hvor han døde 1735, 8. Febr. Han ægtede 1717, 19. Oktbr. i Skien Anna Klim, som var døbt i Sandsvær 1693, 13. Juli og blev begr. i Christiania 1752, 11. Febr. som gift fra 1739, 6. Septbr. med Prokurator — senere Cancelliraad og Politimester i Christiania — Mathias Hansson Stub, der blev begr. 1768, 29. Juni, 64 Aar gl. Hun var Datter af Foged i Numedal og Sandsvær — senere Assistentraad og Lagmand — David Gorrisson Klim og Magdalena Høyer. (Se om Prok. J. Gram og hans 4 Sønner og øvrige Slægt: «Personalhistor. Tidsskr.», 2den Række, II, Side 64—77, af E. A. Thomle.)

***) Alexander Brygmann er vel Den af dette Navn, der i 1708 — ifølge B. Moes Norske Personalhistorie, I, Side 541 — nævnes af Vicestatholder Joh. Wibe som En, der havde «ruineret den fredelige Mand og gode Borger» Lars Marcussen i Trondhjem. (Han tør vel saaledes have været etslags Aagerkarl deroppe.) Han er vel den Alexander (Humfredsson) Bryghmann, om hvem man kan læse endél Bemærkninger i en af Frøken Emilie Bernhoft i «Personalhistor. Tidsskr.», 3die Rækkes 6te Bind (for 1897) fra Side 52—69 levéret Optegnelse «om Slægten Bryghmann».

****) Om Oversekretær Møinichen er det Fornødne oplyst her foran (paa Side 132 i Noten) og om Slottsfoged Bang henvises til 21de Kapitel om «Ladegaardsoen» længer ud i denne Bog.

«tioner befriede for efterdags der at sidde; de andre af de her nærværende ere først «Hr. Conferentz Raad *Tonsberg* *), som med Stiftets Forrætninger har overflødig at bestille «formedelst de mange Kiøbstæder i dette Stift fremfor i de andre Stifter, hvilke aarsage «(o: foraarsager) ham adskillige Forrætninger og Reiser; til med vil hand i denne tilstun- «dende Sommer faa en haaben at bestille paa Kongsberg med Oberberg Amtet angaaende «Skouenes Begranskning m. v.; Kand derfor ingen tiid have tilovers i Ober Hof Rættens «at sidde.

«Justitsraad *Braunman* **), som er en gammel Mand og formedelst hans høyre Arm af «vigte Aar ved et fatale accidents blev af Leedet brechet, har siden af Svaghed fast stedze «været sengeliggende; mand der over tviler om, at hand her efter Ober Hof Rættens kand be- «tiene. Justitz Raad *Lym* ***) har i lang tiid heller icke indfundet sig udi Rættens, — under «Paaskud — formedelst de mange Forrætninger i hans Præsidents Embede og andre Com- «missioner, hand er occuperet med. De øvrige, som ordinairement betiener Rættens, ere «Laugmændene Justitz Raad *Vogt* **) og Cancellie Raad *Lachman* **); naar nu deris Laug- «tings-Sager — som tit indløber — foretages, maa een af dem vige fra Rættens; undertiden «hender sig og, at Sager indkommer, hvorudi ingen af dem for Slægt- eller Svoger-skabs «skyld kand sidde; og naar Laugtingene efter Loven skal holdes, maa de der comparere.

«Saa ere da her *in loco* tilbage Justitz Raad *From* †), som Rættens stedze betiener og «Assessores *Vogt* **) og *Glad* ††) som tiest, da mand kand have til Hielp af de udenbyesboende «Justitz Raad *Huitfeldt* †††), som sig indfinder, og Assessor *Wiel* ††††). De andre Tvende, nem-

*) Wilhelm de Tonsberg, til Ulveland paa Eker, Etatsraad — senere Konferensraad, R., Stiftamtmand i Akershus Stift (Søn af Stiftamtmand i Bergen Mathias de T. og Anne Cathr. Willumsdatter Mechlenborg) var født 1680, 4. Febr. og † 1731, 16. Septbr. — altsaa nogle Uger før Statholder Wibe — efterladende Enke i smaa Omstændigheder (hvorom se 20de Kapitel under «Wibes Anbefalings-skrivelser»).

Han blev 1705, 22. April gift med Lene Sophie Kaas, født 1682, 2. Septbr. og † 1732, 26. Marts. (Datter af Stiftamtmand Hans Kaas.)

(Se Familien Kaas's Slægtregister, ved Adjunkt H. Munthe-Kaas, i «Personallistor. Tidsskrift», V.) Begge Ægtefolkene Liig blev først bisatte i Chr.ania, — han i den biskoppelige Begravelse 25. Sept. 1731, og Fruen i Vogts 1732, 4. April, men siden nedsatte i Commerceraad Mechlenborgs Familie-begravelse paa Strømsø. (Se Familien de Tonsbergs Stam. i «Personallistor. Tidsskr.», 2. Række, III, S. 27.)

**) Om Justitsraad Braunmann samt Lagmændene Vogt og Lachmann se Side 169 her foran, og Assessor Dominicus Vogt ligesaa.

***) Om Justitsraad — senere Konferensraad — Jonas Lym se Side 151 her foran.

†) Om Ulrik Fredr. From se Side 137 her foran.

††) Fredr. Glad, Assessor (og senere «Etatsraad»), fra 1752 Ejer af Gaarden nedre Foss i Aker (o: den saakaldte «Kongens Mølle»), var Søn af Borgemeester i Chr.ania Hans Glad og Maren Fredriksdatter Grüner, og født 1694, 6. Jan. og døde 1758, 8. Juli (begr. i Akers Kirke). Var ugift. Han overtog i 1752, paa Skiftet efter sin Moder, Gaarden Foss for 10,000 Rdl. Paa Auktionen efter ham i 1758 blev den solgt for 30,000 Rdl. til Justitsraad og Lagmand Paul Nielsen. Glad legede 31. Decbr. 1757 Christianias og Aker Sogns Fattige resp. 400 og 600 Rdl.

Han blev 1743, 23. August «virkelig Justitsraad».

†††) Claus Huitfeldt, til Trondstad i Hurum, Justitsraad, Assessor i Overhofretten, senere Lagmand i Tonsberg & Fredrikstads Lagdømme samt Etatsraad (Søn af den bekendte Kommandør i Soetaten Iver H. — † i Kjøgebugt 1710, 4. Oktober — og Kirsten Clausdatter Royem), var født 1698, 16. Mai og døde paa Trondstad 1749 (begr. 17. Juli). Gift i Hurum 1735, 30 August med sit Søskenbarn, Anne Margrethe Huitfeldt, der var født nordenfjelds 1710, 13. August og døde 1777, 27. Mai. Han efterlod ingen gifte Sønner, men 2 gifte Dottre. (Se 2 Stamtavler i «Personallistor. Tidsskr.», IV, Side 120.)

††††) Truls Wiel, Assessor, (Søn af en rig Trælhandlervar paa Strømsø, Mads Jensson W. — begr. paa Strømsø 1716, 28. April — og Dennes 2den (?) Hustru, Anne Cathr. Clausdatter Becker fra Kb.havn, hvis Moder, Sybilla Wærn — som Enke efter Claus Becker — 1669 ægtede Foged i Buskerud Truls Hieronymusson Knoff). Truls Wiel var formodentlig født paa Strømsø og angives død 1744, 12. Febr. paa Lagmandsgaarden Lille-Gjerpen (men findes hverken begravet i Gjerpen eller i Skien). Han var

«lig Cancellie Raad *Svartz**) og Commerce Raad *Moss**) venter mand efter denne Dag «liden eller ingen Tieniste af, formedelst de begge ere al som tiest behæftede med Svaghed «og derover excuserer sig.

«Skal Ober Hof Rættens efterdags — som sig bør — holdis, er det meget fornøden, «at nogle flere Assessores vorder tilforordnede, hvorom det maatte behage Hr. Ober Secre- «terer allerunderdanigst Hs. Mayt. at forestille. Desligeste at om de fem, her ere, tillige «icke altid kunde betiene Rættens formedelst Laugtingene eller anden lovlig Forfald, om da «Rættens imidlertid, indtil flere Assessores bleve anordnede, maatte af trende sættes, saasom «ieg uden Kongl. allernaadigste Dispensation derudinden icke kand entre.

«Imidlertid skal det icke manqvæ, jeg jo skal saaledis foranstalte Ober Hof Rættens «Holdelse, at den paa førstkommande Tiisdag ved de her nærværende kand tage sin Begyn- «delse, og skal i øvrigt med Dommenes expedition, indtil een anden allernaadigst beskicket «Justitiarius her ankommer, efter Hs. Kongl. Mayts. allernaadigste Villie, som mig af Høyt- «ærede Hr. Ober Secreterer er refereret, allerunderdanigst vorde efterkommet. Jeg forbliver «med stor Consideration og estime» &c.

*

I Skrivelse af 8. Mai 1728 takker Wibe Oversekretær Møinichen for hans Brev af 1. Mai, hvori der var bleven ham meddelt, at Kongen havde samtykket i, at Overhofretten kunde holdes med 3 Assessorer, naar 5 ikke lod sig opdrive. Denne kongelige Ordre var Wibe endnu ikke ihændekommet, men han antog, at den vilde indløbe med næste Post. Ligesaa meldte Møinichen, at Kongen under 16. April havde udnævnt *Lucas Kjerulf***) til

alleréde i 1716 Vicelagmand og blev 1732, 10. Oktbr. virkelig Lagmand i Skien. Han blev 1703, 13. August indskrevet ved Oxfords Universitet under Navnet «*Troilius Math. Wiel, Norveg.*».

Gift med Amtmand Povel Gluds Enke, Maren Moss, der blev begr. paa Strømsø 1745, 23 Decbr., 64 Aar gl. (Datter af Kjobmand paa Bragermæs Peder Sofrenssøn Moss — † 1713, 25. Juni — og 1ste Hustru, Sara Nilsdatter, og følgelig en Søster af den paa Side 168 nævnte Lars Moss.) Om Assessor Truls Wiel efterlod nogen Descendents, vides ikke.

*) Om Assessorerne Nikolai Schwartz og Lars Moss henvises til Side 168 her foran.

**) Lucas Kjerulf (Søn af en Borger i Nibe, Jens Sørenssøn Kjerulf og Dorothea Weidemann), var født i Nibe 1692, 26. Juli og døde i Christiania 1739, 24. Mai. Han hørte vistnok til «de Kjerulfer», der indtog en anseet Stilling i Vendsyssel og med hvilke den fra «Grevens Fejde» bekendte og i 1536 henrettede «*Skipper Clement*» (ifølge dansk biogr. Lexikon) paa mødrene Side var beslægtet. Til denne Familie hører sandsynligviis ogsaa den nulevende anseelige Christianiaslægt Kierulf. Lucas Kjerulf kaldes (i J. Møllers «*Mnemosyne*», I, Side 244) «en ustuderet jydsk Prokurator», der i Begyndelsen af 1725 af sin tilkommende Svoger, Oversekretær Møinichen, blev forskrevet over til Kjøbenhavn for at gaa den uhyggelige Gehejmekommision tilhaande med Oplysninger. Han var da «Cancelliassessor» og havde paa samme Tid en noget skidden Affære med en jydsk Cancellieraad Kiær i Anledning af Auktionen over et Gods, Nørre-Elkjær, som han pr. Commission skulde kjøbe for Kiær, men som han selv lod sig tilslaa. Til Godset hørte Kaldsret til Durup Sognekalde, hvilket Kjerulf gav sin Broder, Clement, der imidlertid trak sig tilbage i Løbet af de ca. 18 Maaned, hvori Kaldet stod ledigt, uagtet Kjerulf tildomtes Godset. Med daværende Oversekretær Rostgaard var ligeledes Kjerulf kommet paa Kant paa Grund af, at to Ansøgninger fra ham var bleven afslaaede, saa at den strenge Dom, Gehejmekommisionen fældte over Rostgaard, der nemlig blev afsat og faldt i Kongens høieste Unaaide, for en væsentlig Dæl turde skyldes Kjerulf. Han blev da — ved sin Svoger, Møinichens Indflydelse — 1728, 16. April Justitiarius i Overhofretten og 9. Aug. s. A. «virkelig Justitsraad».

Han var først gift med Johanne Kirstine Lym, med hvem han fik 2 Sønner og 1 Datter.

2den Gang ægtede han i Viborg 1726, 10. Jan. Vinhandler Nils Justsøn Arctanders Enke, Sophie Dorothea Møinichen, Oversekretærens Søster, som var født i Kjøbenhavn 1687, 10. Januar og døde i Viborg 1775 (bisat i Domkirken 22. Marts). (Af dette Ægteskab 1 Son og 1 Datter.)

(To ældre Brødre af Lucas Kjerulf, nemlig Kammerraad og Handelsmand Hans Kjerulf og (Soren- skriver?) Søren Kjerulf, kom op til Norge, hvor den Førstnævnte levede endnu i 1741 i Ægteskab med Else Brinch fra Porsgrund, og den 2den boede omkring 1720 i Solum, hvor han havde Børn til Daaben, men hvor han, efter 1731, ikke mere kan findes nævnt i Kirkebogen.

Justitiarius i Overhofretten, med Begjæring om, «at hand — som en her i Riget u-bekientd «og fremmet — maatte være mig (o: Wibe) recommenderet. Thi skal det være mig — siger «Wibe — en særdeeles plaisier og Fornøjelse, om ieg udi noget kand være hannem, saavel- «som Hr. Ober Secreterer til Behagelig Tieniste.»

Under 15. Mai 1728 skriver Wibe til Kongen selv om, at han havde gjort Assessorerne opmærksomme paa, at de vilde blive tiltalte af Generalfiskalen, dersom de ikke herefter punktlig indfandt sig i Retten. Ligesaa om, at 3 Assessorer, i Nødsfald, kunde være Nok til at holde Ret.

*

Den 15. Mai 1728 sender Wibe Cancellieraad Lucas Kjerulf følgende Lykønskings-skrivelse:

«Det er mig en fornøielse, at Hs. K. M. allernaadigst har forunt han *Justitarii Chargen* «her i Riget, og gratulerer ieg hannem dertil hiertelig, ligesom det skal være mig kiert ved «den occasion at (jeg) kand temoignere ham det lidet gode, ieg formaar, der ieg nest megen «taksigelse for hans mig med Posten indløbne Skrivelse stedse forbliver &c.»

*

Under 2. Juli 1728 tilskriver Wibe Oversekretær Møinichen «angaaende Justits Raad *From* og Procurator *Gram*,» som schal Reprimanderes, samt om avancement for Cancellieraad *Kjerulf*, Justitsraad *Vogt* og Cancellie Raad *Lachman*», saalydende:

«Hs. K. M.s allernaadigste Befaling af 21. Junii sidstafvigt om at Reprimandere Justits «Raad *From* og Procurator *Jens Gram* m. v. indløb mig med Posten jgaar, og den skal af «mig allerunderdanigst vorde efterlevet, saa snart ieg kommer tilbage fra Smaalehnene, hvor «ieg j dag for Perlefiskeriet reiser hen, og Ober Hof Retten vorder samlet, da den nu op- «hører, formedelst Sagerne — uden gandske faa, som der ej hastes med — ere afgiorde, «hvilke ere udsatte til Justitarii opkomst; dog saa vit det allernaadigst er befalet Prokurator «*Gram* at frafalde sit Lovmaal, har ieg jdag alt kundgiort ham forbem.te allernaadigste Befal- «ling. Det ieg beder Høitærede Hr. Ober Secreterer vil Referere Hs. K. M.; og som ieg «maa slutte, at den *From* allernaadigst forundte Justits Raads Caracteer giver ham saadant «Mod, at hand glemmer at opføre sig som Justits Secreterer, saa vil ieg, saa snart Hr. «Cancellieraad *Kjerulf* opkommer, foreholde *From*, udi hans (o: *Kjerulfs*) overværelse, at hand «udi Ober Hof Retten anstiller sig som Iustits Secreterer og efterkommer hvis (o: hvad) «hand der j samme betiening bør at giøre. Ellers ønsker ieg, at — som ieg ikke veed, om «det kan skikke sig, at en Iustits Secreterer kand have Sæde for (o: foran) eller over Iusti- «tiarior udi Retten — Hs. K. M. da allernaadigst vilde beviise Cancellie Raad *Kierulf* den «naade at avancere ham for (o: foran) Iustits Raadene*), paa det hand kunde desbedre be- «klæde samme Embede, som meest altid har været betient af en, som tilligemed haver været «*Etats Raad*, hvorhos ieg dog allerunderdanigst skulle formode, at Hs. K. M. allernaadigst «ansaa Iustits Raad *Vogt***), som alt udi en temmelig tid har været Iustits Raad, med «ligesaadan Naade, som Cancellie Raad *Kierulf*. Vel er Iustits Raad *Brauman* den ælste af «den Caracteer udi Ober Hof Retten, men som hand nu er over 70 Aar, og Svagheden og «alderdommen vel saa vil minde ham, at hand neppe nogen tiid meere kommer udi Ober «Hof Retten, og hand troeligt ikke meget tenker paa de Verdslige ting, saa vil hand nok ikke «giøre nogen meere *depance* paa nogen Naade, som hand ellers i ald sandhed Meriterer.

*) Cancellieraad *Kjerulf* blev — i Henhold til dette Wibes Forslag — «virkelig Justitsraad» den 9. Aug. næstefter.

***) Man kan ikke finde, at Justitsraad *Peter Vogt* ved denne Lejlighed fik nogen højere Rangtitel.

«Maatte det og allernaadigst behage Hs. K. M. at forfremme Hr. Cancellie Raad Lachman «til Instits Raad, kand ieg forsikkre Høitærede Hr. Ober Secreterer, at hand er en Mand, «som ieg kand sige om alt det, som got er, og at hand fremdeelis gjør sig Meriteret. Jeg «forbliver &c.»

«P. S. Nu j dag tilig, (da) ieg havde Bud efter Gram, faar ieg det svar, at hand var «Reist paa Landet, da hand dog iaftis silde var hiemme, hvorefter ieg skal lade ham sige, «— saa snart hand hiemkommer — udj andres paahør, at hand jndeholder med Lovmaalet. «Resten skal hand da ikke undgaa, naar ieg kommer hiem.»

Wibe skriver ogsaa samme Dag (o: 2. Juli 1728) til Kongen og erkjender Modtagelsen af hans Befaling af 21. Juni om Froms og Grams Reprimander &c., men nævner Intet om de foreslaaede Rangtitler. Den 24. Juli indberetter han til Kongen, at baade From og Gram samme Dag i Overhofretten havde faaet den befalede Reprimande. From «temoignerede sig meget hidsig, saa at ieg maatte imponere hannem *silentium*», siger Wibe bl. A.

*

Den 22. April 1730 underretter Wibe Oversekretær Møinichen om en Rettelse og Ud-radéring, som «Justitz Raad og Justitz- og Cancellie-Secreterer *From*» havde foretaget i Overhofrettens Votéringsprotokoll i en Sag mod Delinkventen John Bottolfssøn, paadømt 16. Febr. 1730. Hele Fremstillingen er utydelig. Resultatet blev, at Wibe gav From en Irettesættelse.

*

I en Skrivelse til Kongen af 22. Juli 1730 klager Wibe over, at Overhofrettens Personale er altfor lidet, saa at det ofte er vanskeligt at faa den fornødne Omvexling o. s. v. Han foreslaar derfor, at der maatte blive antaget «fleere af unge Skikkelige Personer, der «har nødt (o: nydt) Eders Kongl. Mayts. Naade og bleven given Characterer, mens og (o: men «ogsaa) De, som staar virkelig i Charge eller motte have Survivance, hvorfor Jeg for denne «gang Allerunderdanigst foreslaar *Wilhelm Hoff**)», Laugmand over Fredrichstads og Smaa-«lehnenes Laugstoel, om Eders Kongl. Mayt. vilde behage hannem til Ober Hof Rettens Be-«tiensting som Assessor med Cancellie Raads Character tillige Allernaadigst at beskicke, saa-«som De fleeste Assessores, som her Betienner Ober Hof Retten, ere enten Justitz- eller «Cancellie-Raader; saa er og vice Laugmand og Foged *Nernst***») med Cancellie Raads «Character Benaadet, hvorved hand som Eet ungt Menniske faar meere Leilighed at exercere «sig i Lands Lou og Ret, for desto meere at blive habil at Betienne det ham Allernaadigst «forundte Dommer Embede. Det vil og vorde en lise for Ober Hof Rettens øvrige Assessores,

*) Wilhelm Hoff, Lagmand (og senere Cancellieraad), (Søn af Stiftsprovst i Chrania Andreas Hoff og Kirstine Pharo), var vel født i Nyborg ca. 1702, da han ved sin Bisættelse i Nykirke paa Modum 1733, 31. Marts opgives at være «udi Alders 31te Aar». Han var allerede ved sin Vielse «Cancellieraad». Gift i Nykirke 1731, 17. Juli med Frøken Magdalene Elisabeth v. Lowzow, født 1703 og † 17 . . , efterat hun — som aldrende Enke efter Hoff — ca. 1762 havde ægtet Kaptejn Iver Andreas v. Günther, der var født ca. 1735 og døde i Romedal 1769, 14. August. Hun var Datter af Oberstl. Christopher Fredrik v. Lowzow og Engel Maria v. Storm, der siden ægtede President Jonas Lym. Fru Magdalene Hoff, født Lowzow, var bleven opdraget hos Justitsraad Nikolai Schwartz paa Buskerud, hvilket Gods hun arvede, men siden solgte, hvorpaa hun flyttede til Høvik i Lier, hvor hun ægtede Kaptejn Günther.

***) Casper Nernst, Foged paa Toten og Hadeland, (Søn af Foged sammesteds Johan Nernst — † paa Narum paa Toten 1724 (begr. 7. April, 62 Aar gl.) — og Hilleborg Livsdatter Borch), var døbt paa Toten 1698, 21. April og døde der 1760, 25. April. Han succederede sin Fader som Foged og fik 1730 Cancellieraads Karakter. Almuen paa Toten klagede i 1731 baade over ham og over hans Svigerfader, Sorenskriver Chr. Sommerfeldt. (Se Lidt herom længer udenfor.) Nernsts Hustru, Christine Elise Sommerfeldt, døde i Chrania 1783 i Novbr., 75 Aar gl.

«at flere bliver Beskickedede, hvormed tallet til Oberhof Rettens Betienning kunde blive nu «— som i forige tider — større for at omvexlis og den Eene at bære lige Byrde med «den anden.»

*

Under 3. Febr. 1731 anholder Wibe hos Kongen (Christian VI) om, at 3 Assessores i Overhofretten — istedetfor de anordnede 5 — maatte være tilstrækkelige til at danne en komplett Rett, naar det fulde Antal ikke kunde opdrives. Han oplyser, at Assessorernes Antall nu var saa ringe, at det var ønskeligt, om Kongen vilde beskikke flere. Af de 5 her i Christiania boende var 2 Lagmænd*) og 1 President*), hvilke var inhabile, hvergang der forekom Sager, hvori de alleréde før havde dømt. De Udenbyesboende paaskød ofte Forfald. Dertilmed var 2 af dem «ældgamle Mænd og boer langt her fra Stædet og begge lidet (o: lidt) tunghørde» (nemlig Cancellieraad *Schwartz***) og Laugmand *Lange****). De andre 2 (nemlig Justitsraad *Huitfeldt*†) og Assessor *Wiel*†) indfandt sig af og til, men *Wiel* undskyldte sig ofte med sine «ringe Vilkaar, som er Mig bekient og forholder sig saaledis i Sandhed», siger Wibe.

*

Wibe havde «befalet» Justitiarius Kjerulf at foreslaa Nogle, der kunde være «beqvæm til Rettens Administration».

Kjerulf foreslog da følgende 4, nemlig: Krigsprokurør *Knud Boesen*, Tolder *Peder Willumsen*, Lagmand *Wilh. Hoff* og Cancellieraad (*Fredrik*) *Stockfleth*.

I denne Anledning indsendte Wibe under 10. Febr. 1731 til Kongen en Kontinuations-Indstilling, hvori han da yttre sig paa følgende Maade om de foreslaaede 4 Mænd:

- A. Om Krigsprokurør *Boesen*††) siger han, at det er «ustridig, at hand i mange Aar har «exerceret sit Embede med Eet gott Nafn af Retsindighed, og er en habil Mand, og «derfor var at ønske, at Eders K. M. vilde allernaadigst beskikke ham til Assessor «i Overhof-Retten».

*) De 2 Lagmænd var Peter Vogt og Andr. Lachmann (om hvilke se Side 169 i Noten). Presidenten var Jonas Lym, (om hvem se Side 151).

**) Om Cancellieraad Nik. Schwartz se Side 168 her foran.

***) Geert Lange, Lagmand i Skiens Lagdømme og fra 1731, 30. Novbr. «virkelig Cancellieraad», maa være født ca. 1651, da han ved sin Bisættelse i Gjerpen 1732, 19. Septbr, angives at være 81½ Aar gl. Han var fra 29. April 1710 til 1714 Foged i Helgeland og boede allerede tidligere paa Torget. Da Kammerkollégiet i 1710 indstillede ham til Foged heder det, at han «i gandske 40 Aar havde boet i Nordlandene», og at han havde Succession paa Skiens Lagstol. I 1692 (og maaské alleréde i 1687) var han Vicelagmand i Bergen, hvor han vel i 1695, 2. Febr. allostes af Nils Tygessøn Knag (Knagenhjelms). Derpaa var han maaské en kort Tid Vicelagmand i Stavanger indtil 1696, i hvilket Aar han under 25. April blev Vicelagmand i Skien. I et Reskript af 20. Juli 1697 kaldes han «Vice-Laugmand over Skiens Laugstol og boende i Nordlandene». Virkelig Lagmand i Skien blev han i 1714, og vel ogsaa omtrent da Assessor i Overhofretten. Hvem han var Søn af, vides ikke, men han havde en Broder, Henrik Lange, der havde været «Haandskriver» hos Vicestatholder Gabel, og døde i Christiania 1708, 25. Decbr. Geert Langes Hustru, Anna Meyer, døde i Gjerpen 1737 (ikke 1739) og blev 29. Oktober begravet hos sin forudgangne Mand i Skiens Kirke. Deres Søn, Prokurator i Skien (og senere Tolder i Langesund) Thomas Lange, der døde 1773 i Porsgrund, var Bedstefader af den i 1870 afdøde Statsraad Otto Vincent Lange.

†) Om Justitsraad Claus Huitfeldt og Assessor Truls Wiel se Side 172 her foran.

††) Knud Boesen (Søn af Mag. og Sognepræst til Ringsaker Boe Hansson — † 1702 — og Karen Hansdatter Tanche), var født ca. 1681 og døde i Chr.ania 1751 som Justitssekretær fra 18. Septbr. 1739 i Overhofretten (nedsat i Kirkekjælderens 30. April), 70 Aar gl. Blev 1716, 25. Septbr. «Krigsprocureur» og 1731 Assessor i Overhofretten. Fik 1732, 8. Oktbr. Generalauditors Karakter. Gift i Christiania 1724, 28. Juni med Karen Nilsdatter, som døde der 1752, 10. Decbr. Kl. 7 Aften.

- B. Om Tolder *P. Willumsen**) — siger Wibe — «har Jeg intet at sige paa hans gode «Conduite, som vel kunde til Assessor være tienlig, og har praxin af Lou og Ret, «Mens som hand er allernaadigst anfortroed Eders K. M.s Tolder Tieniste her i Chri- «stiania, Saa siunes Mig, at hand kand have nok derved at tage i Observance hvis (o: hvad) «som tiener til Eders K. M.s Interesse.»
- C. «Om No. 3 (Lagmand *Hoff*)***) Saa kand Jeg ikke andet sige, end at hand som Eet «ungt Menniske til Assessor kand blive god, naar det allernaadigst maa behage Eders «K. M. ham til Assessor at beskike, hvorved hand og faar meere Leilighed i Lands «Lou og Rett sig at excercere, om hvilken Jeg under 22. Julij 1730 har indsendt Min «allerunderdanigste Relation, som Jeg hermed Reitererer og igjentager, at motte med «Cancellie Raads Character tillige med Assessor Allernaadigst Beskikes til Oberhof Ret- «tens betiening, saasom de fleeste Laugmænd og Assessores, som Betienne Oberhof «Retten, ere enten Justitz- eller Cancellie-Raader.»
- D. «No. 4 (Cancellieraad *Stockfleth*)****) ønskede Jeg og, (at) Eders K. M. Allernaadigst til «Assessor i Oberhof Retten wilde beskike, saasom hand boer paa Bragnæs og i Nær- «heden (af Christiania), der er en Vaker habil Mand, som nok og iblant til Rettens «Betiening kand indkomme.»

«*P. S.* Jeg kunde vel ellers proponere til Assessores Laugmand *Balle*†) i Christian- «sand Og de tvende vice Laugmænd, Nafnlig Cancellie Raad og Foged *Casper Nernst*††) og «Tolder *Werner*†††) i Fredrikhald, der meget vel kunde have nødig at excercere sig i Ober- «hof Retten, hvor der falder mange slags Sager, Mens som de ere langt fraværende, har Jeg «ikke villet foreslaae disse, formedelst at det vil falde dem besværlig Eengang alle Aar sig til «Oberhof Retten at indfinde, og (de) kand have nok med Deris Egne Charger at beoagte.»

Kongen befalede under 9. Marts 1731, at Overhofretten — for at være komplett — skulde bestaa af 5 Medlemmer, og approberede forøvrigt Wibes Forslag af 10. Februar om

*) Peder Willumsen (af ubekjendt Extraktion), født ca. 1695 og † i Chri.ania 1769 (nedsat i Kirkekjælde- ren 24. Januar, «73 Aar gl.»). Han var i 1727 — og endnu i 1729 — Sekretær hos Statholderen (hvis «Haandskriver» ved Reskript af 25. Oktbr. 1726 fik 300 Rdl. i aarlig Løn). I 1729 blev han Tolder i Christiania, i hvilken Post han stod til sin Død. Havde Titel af «Kammerassessor» (fra 1734, 13. Decbr).

Gift 1) i Christiania 1729, 5. Oktober med Anne Larsdatter Hammer, som maaské er Den af dette Navn, der blev døbt i Chr.ania 1712, 21. Januar og ialfald blev begravet der 1732, 17. Oktbr. (Af dette Ægteskab var der 2 Døttre.) Gift 2) paa Bragernæs 1735, 16. Novbr. med Slottsfoged Peder Høegs Enke, Magdalene («Linchen») Kolner, som † i Christiania 1743 (nedsat i Kirkekjælderens 14. Januar).

**) Om Lagmand Wilh. Hoff se Side 175.

****) Fredrik Stockfleth, Cancellieraad og fra 1731 Assessor i Overhofretten (Søn af Etatsraad Hannibal S. og Cathrine Schouberg), skal være født 1701 og † 1748 — (vides ikke hvor). Han blev 1725 Cancellieraad, 1734 Justitsraad og 1747 Etatsraad.

Gift paa Bragernæs 1729, 9. Aug. med Anne Cathrine Walker, en Kjøbmandsdatter fra Fredriks- hald, som blev begr. i Norderhov 1745, 19. Mai. Gjennem Sonnen, Viceadmiral William Walker Stockfleth blev han Bedstefader til den i 1865 afdøde Statsraadinde Anne Cathrine Sibbern.

†) Morten Rolf Balle, Lagmand, Assessor i Overhofretten og fra 1733, 24. Septbr. «Justitsraad», født ca. 1698 (formodentlig i Christiansand, men vel af dansk Extraktion). Han døde 1737, 2. Juni under et Ophold i Arendal, hvor han sad i en Kommission. Hans Liig førtes til Christiansand og blev 14. Juni s. A. nedsat i hans Arvebegravelse i Byens Domkirke. Hans Alder opgives til 39 Aar paa 20 Dage nær.

Hans Hustru, Lovise Pedersdatter Topdal, døde i Christiansand 1745, 27. Jan. (nedsat i Kirke- kjælderens 9. Febr.). Hun var vel Søster af Bispinde Birgitte Spidberg, født Topdal.

††) Om Foged Nernst se Side 175.

†††) Om Tolder Werner vides Intet.

Beskikkelse af *Boesen, Hoff* og *Stockfleth*, — de 2 Første med Cancellieraads Titel. Boeser havde imidlertid søgt om Permission til en Kjøbenhavnsrejse, hvilket Wibe havde afslaaet indtil at Kongen selv dertil gav ham Tilladelse, da Retten nu trængte til hans «og de fleeris nærværelse». Wibe indstiller under 17. Marts 1731 paa, at samtlige Rettens Medlemmer — ogsaa de to «før værende Assessores», Dominicus Vogt og Fredrik Glad — maatte faa samtidig Bestalling som Cancellieraader. Forresten lover han i samme Skrivelse at holde sig Kongens Befaling efterrettelig i «at see og holde Eet vaaget Øje over de Tilforordnede «at de efterlever deris Allerunderdanigste pligt og med all Retsindighed deele Lov og Ret «mellem Parterne» o. s. v., «og skal Jeg — siger han videre — iblant, naar Mine svage «Kræfter og Eders Kongl. Mayts. Mig Allernaadigst anfortroede magtpaaliggende forretninger «det wil tillade, indfinde Mig i Ober hof Retten for at paasee Eders K. M.s Allernaadigst «havende intention til Rettens pleye og befordring at worde fuldbyrdet.»

Hermed ender — saavidt man af Wibes Protokoller kan sé — hans Befattning med og Indstillinger om Overhofretten. Han havde nu selv ikke mange Maaneder igjen at leve i, og det blev da saaledes hans Eftermands Sag at sørge for, at Retten herefter blev bedre betjent. Men hermed gik det dog nok fremdeles ikke synderlig bedre end før; thi paa den nye Statholder, Grev *Chr. Rantzau*s Forestilling om, at Assessorerne ofte forsømte at indfinde sig i Retten, fordi de «af andre Embedsforretninger ere occuperede», lod Kongen den 12. April 1734 et Reskript udgaa til Statholderen «angaaende at de Søndenfjelds, som med Characteren «af *Justitsraader* ere benaadede, og hvis Bestallinger medføre, at de skal holde sig Høieste «Rets Instruction efterrettelige, skal, naar de ej boe længere end 20 Mile fra Christiania «indfinde sig til Over-Hofrettens Betiening, naar det behøves.»

FJORTENDE KAPITEL.

Mislige Embedsmænd.

Af det Ovenstaaende vil man have seet, at Overhofretten i flere Henseender skaffede Wibe Adskilligt at bestille.

Ikke stort bedre var det isaahenseende heller med den underordnede Dommerstand, der ikke sjelden paadrog sig Reprimander m. v. for mislig Embedsførelse. Dette var af og til ogsaa Tilfældet med Amtmændene og Prokuratorerne. Hvad Fogderne angaar, da afsluttede de gjerne sin Embedsvirksomhed med Fængsel paa Akershus eller en anden Fæstning for Kasseangel. Anonyme Angivelser og deraf følgende Inkvisitionskommissioner over Embedsmænd, der paa forskellige Maader misbrugte sin Embedsmyndighed, var heller ikke saa sjældne, ligesom ogsaa Brødnid af og til foranlédigede gjensidige Rivninger imellem Standsfæller. Den mistænksomme Fredrik IV lyttede villigt til hine Øretuderier, og dette bidrog vel meget til, at de kom i høj Cours hos Alle, som derved haabede at kunne gjøre sin Lykke, og blandt Disse var vel ikke mindst den ærgjærrige og servile Biskop Deichmann, der fik sat den berøgtede Gehejmekommission i Scene. Som hidhenhørende Exempler anføres her i tidsfølgende Orden Nedenstaaende, hentede fra Wibes Protokoller.

Under 12. Septbr. 1724 skrev Wibe (fra Kjøbenhavn) følgende Brev til Krigsraad og Krigskommissær *Povel Resen**) og Byskriver i Bergen *Hans Gartner****) «som Commissarier udi en Fiscaliske Sag over Consumptions Forpagter udi Bergen *Joachim Friele*.»****)

«Det er bleven Hs. Kongl. Majt. allerunderdanigst foredragen, hvorledes Hr. Krigs Raad og Krigs Commissaire paa egen og Byeskriver Hans Chr. Gartners vegne — som Commissarier udi den Sag over Consumptions Forpagter Joachim Friele, hvorudi hand af General Fiscalen Actioneris for begangen Toldsvig — haver udsted en Stevning til bem^{te} Joachim Friele imod Stiftbefalingsmanden *Andreas Undal*†) for Eders Commissions Ret at svare til sin allerunderdanigste Erklæring, da dog de 2de andre Med Commissarier, Raadmand *Magnus Schiøtte*††) og Byefoget *Niels Bagge*†††) sig ikke med samme Stevning skal have villet befatte. Over denne Eders formastelse er allerhøystbem^{te} Hs. Kongl. Majt. høyst unaadig, idet at J ikke bedre haver vist (∴ vidst) at observere den Subordination, som er imellem Eder og den foresatte Stiftamtmand; thi have J Eder for saadan u-anstaaelig omgang i fremtiden i deslige tilfælde ei aleene at entholde, men det er endog Hs. K. M.s allernaadigste villie og befaling, at J denne Stevning, som J have understaaet Eder imod Stiftbefalingsmanden *Andreas Undal* at udstedde, strax og uden ophold fra vedkommende igienfordrer, casserer

*) Povel Resen (Søn af resid. Kapellan til Overhalden Hans Povelsson R. og Anne Mortensdatter Lund) var født 1671, 3. Juli og † i April 1725 i Bergen. Han var, ifølge Hammonds Missionshistorie Side 15, «en dnelig Student,» der i Foraaret 1706 af Kongen blev sendt op til Nordland, Finnmarken og Lapland «for at undersøge Landenes og Beboernes Beskaffenhed og Tilstand og udsee beqvemme Steder til Kirkers og Skolers Ophbyggelse.» Efter at have gjort dette «med Flid og Forstand», nedsendte han i 1707 sin Beretning «til Kongens saa store allernaadigste Behag», at der under 18. Novbr. s. A. udgik fornødne Ordre til Biskop Krog og Amtmand Lorch i Finnmarken. Resen blev 1708, 26. April Krigskommissær ved den bergenhussiske Militie, og siden «Krigsraad». Gift med Anna Lovise Paust, Præstedatter fra Vardo. (Se Munthe-Stantavlen, S. 100 og 615.)

**) Hans Christian Gartner, Fuldmægtig i Rentekammeret, blev 1711 Byskriver i Bergen og senere «Kammerraad». Han var født 1680, 12. Oktbr. i Trondhjem og † i Bergen 1772, 2. April (begr. i Domkirken 13. April). Gift 1712 med Ludv. Holbergs Søskenbarn, Abel Lem, født 1685, 28. Febr. og † 1742 (begr. 10. Decbr.) (Datter af Peder Pedersson Lem og Catharina Créqui de la Roche). Hans Søn, Peder Chr. Gartner («Holbergs Elev»), født 1714, blev 1738 Cand. theol. (med «Laud»), rejste derpaa udenlands, blev 1740 Magister og 1749 den 1ste Lector ved det i Bergen oprettede *Seminarium Fredericianum*, men døde allerede 1752, førend denne Anstalt var kommet i Gang. (Se «Morgenbladet» for 25. Septbr. 1886, A. 2. 1.) Hans Chr. Gartner blev 1733, 27. Aug. «virkelig Commerceraad» og 1749, 30. Juni Justitsraad (ikke 1741 som «Bergens Adr.kontors Efterretninger» for 13. April 1772 siger).

****) Joachim Friele (Søn af Abraham Friele — født ca. 1645 og † 1698 — og Margrethe Henriksdatter) var født i Bergen 1681 og døde 1742. Gift med Margrethe v. d. Welde, med hvem han ingen Børn fik.

†) Andreas Undal (Søn af Lagmand i Agdesidens — ∴ Christiansands — Lagdømme Lauritz Andersson og Marthe Angustinusdatter Uroe) var født 16 . . og døde i Bergen 1728. Han var «Justitsraad» og fra 1699 til 1711 Amtmand i Lister og Mandals Amt, og derpaa Stiftamtmand i Bergen. Han kaldte sig Undal efter sin Faders Fødebygd. Var gift med Cathrine Jersin, Datter af Biskop i Stavanger-Christiansands Stift, Dr. Jakob Jensson Jersin og Aleth Burchardi, Datter af Dr. og Biskop i Ribe Hans Borchardsson.

(Om Familien Undal se Saml. t. N. F.s Sprog og Historie, III, S. 564—568 og Personalhistor. Tidsskr., 2. Række, III, Side 70, samt to Reskripter vedk. Stiftamtmand Undal, nemlig af 25. Juni 1712 og 27. Aug. s. A. om, at han ikke skal indblande sig i Magistratens eller nogen Underdommers Forretninger, men «lade Retten have sin Gænge».)

††) Magnus Schjotte (Schytte), Raadmand, blev 1728, 2. April «virkelig Commerceraad», og † 1745 (som «Kammerraad»?). Hans Hustru, Barbara Ravensberg, blev begr. i Nykirkesognet 1739, 3. Juli. Deres Efterslæggt lever endnu i Bergen, og skriver sig «Schjott». (Se en ret fuldstændig Fortegnelse over den i en Stamtavle over Legatfamilien Ameln, af Frk. Wilhelmine Brandt, Bergen 1884, Side 60, i Noten.)

†††) Nils Bagge, Byfoged (alleréde i 1718) i Bergen, døde der 1728, 31. Marts (begr. i Domkirkesognet 19. April). Gift 1) med Mette Silbersted, og 2) med Elsebe Smidt, der blev begr. 1730, 21. Marts. (Datter af Raadmand Christen Hemningsson Smidt og Margrethe Rasmusdatter Stoud.)

«og af Commissions Protocollen udsletter; derudi J ingen forsømmelse have at tage. J øvrig «er ieg» &c.

Herom meddelte Wibe Stiftamtmand Undal behørig Underretning under samme Dato Stiftamtmandens «Memorial» til Kongen var datéret 8. Juni 1724.

Wibe indgav 10. Marts 1725 (fra Kjøbenhavn) en Forestilling til Kongen «ang. Consumptions Forpagter *Friele* i Bergen, som har ladet arrestere endeel Bønder». Stiftamtmand Undal havde nemlig meddelt Wibe, at *Friele* havde «indbragt 6 Skatte Bønder af Sæ Læg «derne til Bergens Fæstning og der indsadt dennem udi Corps *de* *Guarden*, foruden (o: uden «at give ham som Bøndernis beskikkede Øvrighed og Amtmand det allermindste om dere: «Skyld og brøde tilkiende.» *Friele* havde i en til Stiftamtmanden afgivet Erklæring yttret at han havde haft fuld Føje til Saadant, «formedelst Bønderne havde tilstaaet, at de 3 uge «førend den hos dennem giorte Inquisition skeede, havde bierget 6 støkker med Viin og «Brendeviin, som Søen havde drevet i Land, hvoraf Lensmanden, Anders Tveten, fra dennem «har afhentet 3 Stkr. Brendeviin og 1 Stk. Viin. Men, Allernaadigste Arve Konge og Herre «— siger Wibe — som ieg er af de allerunderdanigste tanker, at om Bønderne end i noge «har forseet sig, burde de dog efter Lands Lov og Ret derfor have været søgt og tiltalt, og «ikke saaledes som Fanger og Delinquenter udi Corps *de* *Guarden* anholdis, helst paa der «Tid af Aaret, at de af Fiskeriet skulde fortjene baade til deres Føde og Skatters udreedelse «saa vil ieg til Eders K. M.s allernaadigste paaskiøn henstille, om ikke Stiftbefalingsmander «maatte befalis at for sig kalde bemelte Consumpt. Forpagter Joachim *Friele* og foreholde «hannem hans formastelse med bem^{te} 6 Bønders Arrestering, og derhos advare ham sig fr: «saadant herefter at entholde, saafremt hand vil undgaa vedbørlig straf. Dernest maatte og «Commendanten, Obr. *Tuchsen*^{*)} paamindis, at hand ei saa lettelig lader fængsle nogen a: «Almuen, uden deris Øvrigheds vidende. Hvilket ieg udi allerdybeste underdanighed ind «stiller.»

*

Byfoged *Ermandinger*,^{**)} i Christiania, fik paa Kongens Befaling i 1726 en «reprimande», som Wibe under 28. Juli s. A. indberettede til Kongen at have meddelt ham strax efter Byfogdens Hjemkomst fra Baaselands Jernværk.

*) Johan Fredrik *Tuchsen*, født 16 . . , døde i Bergen 1730, 19. Decbr. Han blev 1694, 1. Septbr. Major ved et «Fricompagni» paa Bergenhuss Fæstning, 1712, 8. Septbr. Oberst og Kommandant der, og Generalmajor 1728, 11. Oktbr. Hans Hustru, Maria «Meng», Datter af Kjøbmand paa Fredrikshald Ole Christensson og Maren Nilsdatter Meng, var Steddatter af Amtmand Hans Nilsson i Bergenhuss Amt, og havde (for sit Giftermaal) haft en uægte Son med Statholder Ulrik Fredr. Gyldenløve, nemlig den senere General Wilhelm v. Ulrichsdal, der var født 1692 og døde 1765. (Se Ankers «norske Generalspersoner» og «Familien Munthe», Side 165.)

**) Michael *Ermandinger*, formodentlig født i Danmark 16 . . , døde 1735, 26. Septbr. som Byfoged (fr 1722, 6. Novbr.) i Christiania (begr. 30. Septbr.), 46 Aar gl. Gift 1) med Else Margrethe Bartholin som blev begr. i Christiania 1727, 26. Mai. 2den Gang ægtede han i Christiania 1729, 7. April Kirstine Grøn (Datter af Kbmnd. Toger G. og Margrethe Mogensdatter). Hun var døbt der 1711, 14 Oktbr. og døde før 1759, men neppe i Christiania. *Ermandinger* ejede i 1729 en Trediepart i Baaseland (o: det senere til «Næs» omdøbte) Jernværk, der i Alt kostede 13,400 Rdl. Hans Part taxeredes imidlertid da (med Beholdninger) til 6000 Rdl., men var beheftet med ligesaa stor Gjæld. Boet efter hans Iste Hustru viste en Indtægt af 7111 Rdl. 2 Mk. 15 Sk. og en Udgift af 6023 Rdl. 16 Sk. Hans Medejere i Baaselands Jernværk var vel Zahlkassérer Weybye og Kjøbmand og Bergværksspeku lant Nils Josten i Skien, hvilke blev aldées oprykkede og for en Tid sad fængslede paa Akershus.

Byfogden, der — tilligemed Byskriver *Schnell**) — forestod Skiftevæsenet i Christiania, fik ellers ogsaa i en Skrivelse af 23. Decbr. 1730 fra Wibe til Gehejmemaal Plessen et knu- sende Skudsmaal for deres utilbørlige Behandling af Skifterne, idet de i aarviis sad inde med Boernes Midler, navnlig nu med 1500 Rdl., som afdøde *Antoni Holter***) — som Kautionist for Kasséer *Kølle****)) — forlængst skulde (o: skal) have indbetalt i Kongens Kasse. Ifølge en Skrivelse af 13. Januar 1731 fra Wibe til Rentekammeret fik Ermandinger Henstand til førstk. Februar Maanedes Udgang med Indbetalingen af disse 1500 Rdlr.

Under 10. Mai 1727 skrev Wibe fra Christiania til Rentekammeret «ang. Procurator *Jonas Barths* Priis Regnskaber» saaledes:

«Det vil ikke feile, at Procurator *Jonas Barth* †) skal søge at trainere sine Regnskaber »over Priis Varene deres Klarering, saa viit det beroer (paa) ham, det længste mueligt, at »de seent eller aldrig kommer til endelighed, som dog er høyt fornøden, omendskiønt hand »har stillet Caution for sin Persons tilstedeblivelse, hvilket ei kand være nok, men deres »afgiørelse (er) ligesaa fornøden, som sikkerhed for hans Person, besynderlig siden Officererne, »saa lunge forbemelte hans Regnskaber ei ere tilendebragte, udi Jordegodsets kiøb ††) ikke

) Ulfik Schnell var i 1720 og endnu i 1740 By- og Raadstu-Skriver i Christiania. Han købte i 1724 Baaselands eller — som det fra 1738 omdøbtes til «Næs» — Jernværk sammen med Byfoged Erman- dinger og Ole Smith, hvilke han dog snart udløste. Han omtales af Andr. Faye i Holts Præstegjælds Historie, Side 41 i Noten, som en christeligssindet, duelig og tilsidst rig Mand. Han døde i Porsgrund 1770 (begr. 14. Septbr. eller maaské rettere 14. Decbr.), 71^{1/2} Aar og 3 Dage gl. Værket var da over- taget af hans i Januar 1782 adlede Søn Jakob Schnell), der i 1799 solgte det til Hædersmanden Jakob Aall. Ulrik Schnell, der vist var en dansk Mand, blev 1733, 15. Aug. Cancellisekretær og 1740, 11. Marts «virkelig Cancellieraad». I et Brev af 31. Januar 1730 fra Wibe til Rentekammeret (se længer ude) omtales han som en mindre solvent Mand.

**) Antoni Holter (Søn af Helle Christensson paa Store-Hvam i Næs paa Romerike og Anne Antonidatter), var Handelsmand i Christiania, hvor han blev begravet 1728, 1. Marts. Gift med Karen Bergmann, der var døbt i Christiania 1692, 16. Septbr. og blev begr. 1749, 30. Mai, «60 Aar gl.» (!). Hun var Datter af Frantz Petersson Bergmann — † i Juli 1698 — og Maren Hansd. Niemann, som † s. M. og s. A.

***)) Om Kasséer Jens Kølle se Side 138 her foran og ligesaa nedenfor (under «Uforsvarlige Embeds- besættelser»).

†) Jonas Barth (Søn af Stempelskjærer ved Kongsberg Sølvværk Caspar Danielsson Barth og Margrethe Andersdatter Warberg, der for havde været gift med Jonas Lunde paa Kongsberg), var født 1684, 20. April og blev begravet i Hedenstad Annex til Sandsvær 1744, 18. Januar. Det er vel ikke saa usand- synligt, at det mindre gode Skudsmaal, Wibe her meddeler Barth, kan have bidraget til, at Denne ikke har drevet det videre paa den juridiske Bane, end til Prokurator, og under denne Titel findes han begravet i Sandsvær, 60 Aar gl. I Familiens skrevne Optegnelser figurør han uden nogen Angivelse af Stilling. Det Samme er ogsaa Tilfældet ved hans Borns Daab i Christiania, hvor 8 Born af ham findes døbte fra 1717, 15. Mai til 1730, 5. Decbr. incl. Han ægtede 1717, 25. Marts i Chri- stiania Dorthea Hansdatter Aarhus, der blev begravet i Hedenstad 1739, 5. Januar, 48 Aar gl. Gjennem sin Søn, Georg Daniel Barth, Cancellieraad og Sorenskriver i Ryfylke — født 1725, 16. Decbr. og † 1782, 27. Juli — er han Stamfader for de fleste her i Landet Levende af Navnet Barth (dog med Undtagelse af Kragerogrenen Barth, der vistnok nedstammer fra en Faster af denne Jonas Barth). (Se Barths Stamtavle, af Michael Sundt, Christiania 1891.)

††) Ved dette «Jordegods» menes vel Kongens Strøgods, der blev sat til Auktion Landet rundt, og vel ofte blev solgt til Officierer, der — forsaavidt de havde deltaget i Kapervæsenet — kunde likvidere Auktionsbeløbet i hvad de havde tilgode for opbragte Priser.

(Som herhenhørende kan anføres Reskripterne af 9. April, 24. Novbr. og 2. Decbr. 1712 samt 22. Marts, 6. Mai og 31. Mai 1713.)

*) Om Jernværksejer Jakob Schnell som en vanskelig Kreditor ligeoverfor Jakob Aall og om Dennes heelt modsatte Opførsel mod Schnell, da Denne paa sine gamle Dage var kommet reent paa Knæerne, beretter Aalls Ven, Niels Hofman (Bang) et Træk i «Personalhistorisk Tidsskrift», 4de Rækkes 1ste Bind, København 1898, Side 176—177.

«maa nyde gotgiort de tilgodehavende Priis Penge, hvorved Hs. Kongl. Majt vil tabe nogle «1000 Rdl. Jeg skulde derfor anmode de Høytærede Herrer, at de vilde ordinere det saa, «at bem^{te} Procurator Barth, uden længere forhaling og udflugter, aflægger den rigtighed med «Priis Regnskaberne, som der nu af hannem behøves og forlanges. Jeg forbliver &c.»

*

Under 30. Mai 1727 tilskrev atter Wibe Rentekammeret «ang. Procurator Jonas Barths Priis Regnskaber» saaledes:

«Jeg takker meget for, at de Høytærede Herrer har gjort den reflexion paa min Skrivelse ang. Priis Regnskabernes Klargjørelse af Procurator Jonas Barth, at de har skrevet «om Forslag paa en anden Actor udi bemelte Barts sted til Kammer Raad *Mohrsens**) Sager, «ifald Hs. Kongl. Majt. allernaadigst vilde resolve, at hand (o: Barth) Commissionen maatte »qvitere, og maa ieg herhos forestille dennem, at det vel kand være Hs. Kongl. Majts. For«retninger, Procurator Bart har udj Mohrsens Commission, men ieg skulde være af den Mee«ning, at dersom hannem maa forundis dilation med Priis Regnskaberne, saa lenge hand «occuperer sig enten med Kammer Raad Mohrsens eller andre saadanne Sager, da vil Priis «Regnskaberne seent — om ikke aldrig — blive afgiort, og Hs. K. M. løbe hazard for at «faa tilbørlig og fuldkommen rigtighed, og holder ieg for, at der er den Forskiel imellem «Barts Forretninger udj Mohrsens Commission og hans Priis Regnskabers Klarering, at der «til de første, for den korte tid, hand behøver til at see Regnskaberne afgiorde, — om hand «ret inclinerede dertil — kunde anordnes en anden i hans sted, da derimod ingen anden, «end hand, hverken kand eller bør præstere rigtighed for det sidste, nemlig Priis Regnskabernes «Jeg er» &c.

*

Ole Schultz,**) Sorenskriver i Jæderen og Dalene, skulde i 1727 — ifølge kongl. Befaling — «under god og sikker Varetægt» føres med Militærvagt fra Stavanger til Kjøbenhavn, hvorfor vedkommende Amtmænd og Fogder under 12. Septbr. s. A. fik Ordre til at besorge den fornødne Skyds fra Stavanger til Arendal for det første. Hvis ikke noget kongeligt Skib

*) Christopher Johan Mohrsen blev 1700, 10. April Stiftamtskriver i Bergen, men i Marts 1711 arrestéret, og kort derpaa anholdt i Kjøbenhavn, hvorhen han var rejst for at afværge sin Suspension. Han sad siden i 13 Aar (eller maaské længer) arrestéret paa Akershus. Han kunde ikke alægge sine Regnskaber for Aarene 1705—1710. Han havde Titul af «Kammerraad». En trykt Plakat af 10. Juli 1711 fra Slotsloven blev læst paa Skiens Raadstue om «Kammerraad og forrige Stiftamtskriver Joh. Chr. Mohrsen, som til Hs. Kongl. Majt. er skyldig over 100 Tusinde Rdlr., om Nogen til hannem eller hans Cautionist, Hr. Capt. Nicolai de Bernfeldt, skyldig er, at de det strax til de Committerede, som paa den domme skal, angiver i Christiania.» (Skiens Raadstueprotokoll for Aarene 1709—1716, Fol. 73.) Biskop Deichmann og Justitsraad Lym var «Committerede til hans Sagers Behandling». Hans Svoger, Oberstlojtn. Jakob Matheson (gift med Sophie Mohrsen), stillede 24. April 1726 Kaution for hans Tilstedeblivelse &c, hvilket Alt blev læst paa Thinget i Vinger 8. Novbr. 1726. Mohrsen kaldes af Wibe (i en Skr. af 30. Juni 1725 til Moinichen) en «Vindflaske». Saavel han som Kassérer Weybye blev 1733, 6. Juni (under Kongens Ophold i Christiania) «relaxerede fra deres langvarige Arrest paa Aggershuus, og fik Gjælden eftergivet».

**) Denne Ole Schultz blev — saavidt vides — Sorenskriver over Jæderen og Dalene efter Bendix Diurhuus, og var her i 1721. For at faa Embedet maatte han erlægge 1200 Rdl. til gudeligt Brug, hvilket Beløb hans Eftermands Eftermand, Nils Paulsson, i 1732 blev paalagt at tilbagebetale ham, forinden han kunde faa Bestalling paa Embedet. Altsaa kan man vel heraf slutte, at Schultz har sluppet nogenlunde hælskindet fra sin Arrest, men sit Embede fik han ialfald ikke igjen. Hvori hans Forseelse har bestaaet, vides ikke. Til umiddelbar Eftermand fik han Ulrik Fredr. Aagaard, efter hvem ovennævnte Nils Paulsson 1732, 13. Juni kom. (Om Aagaard forekommer lidt Mere længer ude.)

fundtes ved Arendal, saa skulde han føres til Fredrikstad, hvor han — «imod Qvittering» — skulde overleveres til Byfogden der, Nikolai Pind.

*

En *Michael Gneist*,*) Malm skriver paa Kongsberg, var 1727 af Overbergamtet bleven aktionéret for «u-troskab i sit Embede». Ved Underbergamtsretten var han bleven dømt «til Bremerholms Jern i tre Aar,» men ved Overbergamtets Dom slap han med at «have forbrudt sit Embede». Denne Dom fandt Wibe at være altfor mild, hvorfor han i en Skrivelse, datéret Christiania 10. Januar 1728, til Rentekammeret vil have den indanket til Højesteret, «hvored og vel behøves den kongelige Naade, at Sagen der med allerførste maatte blive foretaget.» Det var nemlig ikke i sin Orden — siger han —, at Gneist skulde slippe med kun «en løs Straf fra Embedet, da Persohnen derefter kand opholde sig der paa stedet og «siden begaa ligesaa stor u-troskab, som der er leilighed nok til paa Kongsberg, naar u-reede-
«lige Folk maa faa Lov til at blive der, og derforuden stikke andre an med sig.» Gneist havde i sit Regnskab «over den Malm, som i de 3de første Maaneder 1726 til begge Hertzog «Ulrichs Puk Verker skal være fremkiørt, nemlig til det gamle 16,533¹/₄ Tde Malm, og til «det nye 10,168¹/₂ Tde» (*sic*). Ved Eftermaaling befandtes der kun resp. 3542 og 3001³/₄ Tønde, saa der differerede i Alt 20,162 Tønder. Heri kunde vel sagtens fragaa en hél Dél for «Snee og Jis, hvormed Malmen om Vinteren kand have været meleret».

*

En *Jochum Landtverk*,**) «Regnskabsfører ved Saug og Kollebonden paa Kongsberg,» havde ovet «mislig omgang», hvorm Wibe melder lidt i en Skrivelse til Rentekammeret, datéret Christiania 3. April 1728. Wibe tænkte da at rejse op til Kongsberg «inden tre Uger, men «forinden kand det ikke lade sig gjøre, siden vejene nu denne Saison snart ikke kand fares, «særdeeles da i vinter er faldet een u-maadelig Sne.» Naar han først var kommet hjem derfra, kunde han ikke vente at komme did saa snart igjen, «formedelst ieg baade nu forud, men fornemmelig siden, vil faa en hoben at bestille med Reluitionsgodset,» siger han.

*

Ogsaa Cancellieraad *Nikolai Bernhard Köpp*, der i Foréning med Biskop Deichmann spillede Hovedrollen i Direktionen for Kongsberg Sølvværk, fik af Wibe (i en Skrivelse til Rentekammeret af 17. April 1728) et knusende Skudsmaal, hvorm henvises til 16de Kapitel (om Sølvværket og Bergvæsenet).

*

Prokurator *Jens Gran*, (om hvem se Side 171 og 174) fik i 1728 kongeligt Paalæg om at gjøre Assessor *Truls Wiel* (se om ham Side 172—73) Afbigt i Overhofretten for sin Opførsel mod ham, hvortil ogsaa kom en kongelig «Reprimande». I Skrivelse til Kongen af 16. Oktbr.

*) Michael Gneist blev begravet paa Kongsberg 1732, 1. Oktbr. («med alle Klokker»), og hans Enke var vel den «Anna Elisabeth, sal. Michel Gneisteds, Pensionist», som blev begravet sammesteds 1742, 1. Aug., 60 Aar gl. (med «smaa Klokker betalt»).

**) Jochum Landtverk, «Enkemand og Pensionist», blev begravet paa Kongsberg 1743, 27. Febr., 66 Aar gl. («betalt alle Klokker»). Han ægtede 1699, 20. Septbr. paa Kongsberg Ide Maria Christophersdatter, som blev begr. der 1740, 13. April, 68 Aar gl. De havde mange Børn paa Kongsberg, hvor Navnet Landtverk maaské endnu forekommer.

1728 siger Wibe, at han «igaar» havde givet Gram Reprimanden, og at Gram havde faaet Paalæg om «paa førstkommende Mandag udi Ober Hof Rætten for hannem at giøre en deprecation».

Johan Ernst Schultz,*) Sorenskriver i Bamle og Byskriver i Kragerø, fik 26. Aug. 1729 et skarpt Tilhold om at bringe flere under ham henstaaende Skifter til Ende, hvorom Amtmanden (Bergh) «mange gange» havde givet ham Paamindelser. Særlig nævnes *Hans Langesøms* og «*Capt. Bugges* Kieristes***) Skifter». Statholderen skrev under 14. April 1730 Videre herom til Amtmanden. I Henhold til denne Skrivelse var det vel, at Amtmanden — efter kongl. Befaling af 1. Mai s. A. — gennem Wibe skulde tilkjendegives Kongens «Mishag over Hands forhold med tvende Ham fra Conferents Raad Tonsberg tilsendte Memorialer, hvorom fornevnte Conf. Raad havde æsket nogen oplysning hos ham, paa det Hand «derom til Eders Kongl. Mayt. kunde nedsende sit betenkende og allerunderdanigste Erklæring.» Dette lover Wibe at tilkjendegive Amtmand Bergh i Stiftamtmand Tonsbergs Overvær og senere derom at gjøre Indberetning til Kongen. En saadan indgav han under 20. Mai næstefter, hvori det heder, at han havde «beordret Amtmand Bergh straxsens sig hid ind til Christiania at forfoie, som og igaar den 19. May sig her hos Mig har indfunden.» I Stiftamtmand Tonsbergs Overvær havde da Wibe forelæst ham Kongens Ordre «og tilkiendegivet «ham Eders Kongl. Mayts. mishag over de Tvende Memorialer fra Enken *Birgitte, Rasmus «Dues****)* og *Friderich Ruhland†)* over Sorenskrifver Johan Ernst Schultz for Skifters ophold, «som var opsendt til Hr. Conf. Raad og Stiftsbefalingsmand *de* Tonsberg for derom at ind«sende sin allerunderdanigste Betenkning og Erklæring og hvorom Hr. Conf. Raad *de* Tonsberg af Amtmand Berg havde æsket oplysning m. v.» (Om Amtmand Bergh vil der forekomme Mere længer udenfor (paa Side 197).

Hvorvidt Sorenskriver Schultz i denne Amtmanden meddelte Skrabe kunde lægge nogen Åresoprejsning for sig, er vel tvivlsomt. I ethvert Fald fik han under 6. Oktober 1730 atter

*) Johan Ernst Schultz blev formodentlig Sorenskriver i Bamle og Byskriver i Kragerø efter den i samme Stilling i 1724 afdode Peder Pedersson, der blev begravet i Kragerø 9. Oktober s. A. Schultz skal være død først i 1732, efterladende Enke og Børn, men han findes neppe indført blandt de Begravede, hverken i Bamles eller i Krageros Kirkebøger. Han er vel identisk med den Johan Ernst Schultz, der (ifølge Arkivfuldm. E. A. Thomles Beretning i Personalhistor. Tidsskr. 2. Rækkes V, Side 172, i hans Afhandling om Joh. Adolf Lovenstjerne) under 20. Novbr. 1716 blev Vice-Stiftsskriver i Akershus Stift og var gift med en Datter af Justitsraad og Generalvejmaster søndenfjelds Anders Boyesen, — formodentlig Antonette Augusta Boyesen, der vel var født i Akershus Slotsmenighed først i 1680. — Schultz angives af Thomle at være en Søstersøn af sin Svoger, Justitsraad Antoni Boyesson Schoyendals Iste Hustru, Ursula Susanna Schiltmeyer.

***) Hun er vel den «*Capt. Buggis* Frue, Helena Sophia Meehlenbourg», som blev begravet i Kragerø 1724, 31. Marts. De blev viede der 1719, 4. Aug. Manden, hvis Iste Hustru, Edle Marie Jensdatter Kattenberg, blev begravet sammesteds 1717, 11. Aug., hedte Berthel Claussen «*Bugge*» og blev begravet der 1740, 18. Marts. Af sit 2det Ægteskab sees han at have haft to Døtre til Daaben i Kragerø. Han var Søn af «*Commissarius*» Claus Berthelsson, President i Christiansand, og Anna Larsdatter Bugge. Forøvrigt sees han (af «*Slægten Bugge*», udgivet 1891 i Odense af P. C. B. Bondesen, Side 134) at have været Kaptejn og fra 1723, 3. Septbr. Postmester i Kragerø.

****) Rasmus Jensson Due † i Ejdanger 1727 (begr. 18. Marts), 38 Aar gl. (Gift 1) i Ejdanger 1719, 23. Novbr. med Maria Hansdatter Borch, som blev begr. der 1724, 16. Aug., 40 $\frac{1}{2}$ Aar og 6 Dage gl. (Med hende 3 Døtre.) Gift 2) der 1725, 26. Juni med Mademoiselle Bertha Rasmusdatter Malling, med hvem han fik en Søn, Rasmus, født og død 1726.

†) Fredrik Ruhland havde allerede 1703 og ff. Aar Børn til Daaben i Kragerø. (Kirkebogen der begynder først med Oktober 1702.) Han blev begr. der 1702, 4. Juni, 93 Aar gl. Hans Hustru navngives aldrig i Kirkebogen, — ikke engang ved hendes Begravelse 1750, 22. Oktbr. (Fredrik Ruhland var maaské en Søn af Byfoged i Kragerø Roland Knudsson, der i Februar 1703 fandtes død i Vandet udenfor sin Brygge, og blev begravet 26. Febr.)

en Irettesættelse af Wibe ifølge en Klage fra Lodskaptejn *Gabriel Christiansen*,*) der ikke havde kunnet faa en Forretning over Kragerø Havn beskrevet.

Lars Rasch,***) Sorenskriver i Ide og Marker, samt tillige Postmester paa Fredrikshald, fik 10. Septbr. 1729 en drøj Skrabe for sin mislige Embedsførsel, navnlig med Skiftevæsenet. Han trues med Suspension, men døde nogle Maaneder efter.

*

Johan Harboe,****) Sorenskriver i Nordmøre, blev af Wibe (i Skr. af 31. Decbr. 1729) indstillet til offentligt i Trondhjems Lagthing at reprimandéres for sine dumdristige Kritikker over Overhofrettens under 2. Novbr. 1728 afsagte Hjemvisning af hans Dom over en løstlig Delinkventinde, Synøve Amundsdatter, der havde ladet sig besvangre af sin Søsters Mand. Harboe havde dømt hende til Døden, uagtet hun nok egentlig kun havde begaaet impelt Lejermaal med en Soldat ved Navn Anders Aslaksson. (Det Hele er dunkelt og laarlig fremstillet.) Harboe blev imidlertid af Kongen «allernaadigst pardonneret» for denne sin afsagte Dom, hvorom Wibe den 22. April 1730 underretter Stiftamtmand Benzon. For denne «Pardon» havde Harboe vel nærmest Justitiarius Kjerulf at takke, thi Denne havde indlevéret et Andragende til Wibe om — ved sin «Intercession» — at udvirke, at Harboes Suspension maatte blive hævet, «og hans forseelse for denne gang, ved den allerede udstandne Straff og en advarsel for hannem, være forsonet». Harboe var da (i Marts 1730) ogsaa selv personlig i Christiania og havde til Wibe indgivet en Memorial, hvori han søger om det Samme. Wibe henstiller (under 25. Marts 1730) Sagen til Kongens Afgjørelse, der — som anført — faldt i Harboes Favor.

*

Kammerraad *Oluf Zachariasson*,†) Foged i Jæderen og Dalene, synes — efter de mange Klager, der indløb over ham, at dømme — at have været en Mand, der paa mange Maader

*) Om Lodskaptejn Gabriel Christiansen se længer foran (Side 141—42).

**) Lars Rasch (Søn af Sognepræst til Lunde, Mogens Jakobsson Rasch og Elisabeth Danielsdatter Kirsebom), var fra 1710—1713 Fuldmægtig hos Sorenskriver Bendix Djurhuus paa Jæderen og kom senere i daværende Oversekretær Ditlev Wibes Tjeneste i Kjøbenhavn, hvor han var paa 9de Aar, indtil han i 1722 kom op til Norge med Wibe og blev 15. Decbr. s. A. Sorenskriver i Ide og Marker samt Postmester paa Fredrikshald, hvor han døde i Januar 1730, efterladende Enke, Hilleborg Henriksdatter. Til at erholde de to ved hans Dod ledige «ringe Betjeninge» anbefalede Wibe En af sine «tiener», Frantz Bech, men Børge Gloersen gik af med dem. (Lars Rasch forekommer ogsaa længer henne i denne Bog, under «Wibes Tjenere».)

***) Johan Harboe (Søn af Provst Peder Harboe, Sognepræst til Selø, i et af Dennes to Ægteskaber, nemlig enten med Susanna Olsdatter Torp, eller med Bispedatteren Margrethe Randulf), blev Sorenskriver i Nordmøre 1726, 27. Decbr. og døde i Embedet sidst i 1730 eller først i 1740. Ifølge Gjessings «Jubellærere», II, 1, Side 234 (Stamtavlen over Peder Pedersen) var Johan Harboe 1ste Gang gift med Sibylla Margrethe Dass, og 2den Gang med Anna Pedersdatter Finde, der siden ægtede Hr. Sigvard Brarup til Kinn.

†) Oluf Zachariasson var Foged i Jæderen og Dalene fra 172. til 1752 og havde fra 19. Decbr. 1744 Titel af «Kammerraad». Blev gift (i Bergens Domkirke) 1741, 3. Febr. med Christine Cathrine de Ferry, døbt der 1722, 7. Aug. og † i Højland i Marts 1751 paa sin 8de Barselseng. (Datter af Kommandørkaptejn og Overlods Lorentz de F. og 1ste Hustru, Kirstine Marthea de Fine.) Zachariasson, der var Enkemand, da han ægtede hende, døde i Højland 1752, 31. Marts, 55 Aar gl. Som det her strax nedenfor vil sees, indløb der ogsaa Klager over ham i 1730—31 fra Almuen.

lagde an paa at plage Bønderne. Saaledes havde han — uagtet han ingen Gaard havde — (i 1727?) fordret Dagsarbejde af Bønderne, hvilket — som aldéles urimeligt — blev han negtet. Kort efter købte han sig imidlertid en Gaard («Hane Gaard kaldet») og gjorde natter Krav paa Bøndernes Arbejdsdag, men til hans «excessive og dristige begiæring om, a «Almuen maatte paalegges at gøre *det heele* Arbeide, som behøves til denne hans Gaard «hvortil hand i nøyeste maade udreigner, at 1022 Mand vil medgaa, naar Arbeidet bereigne «paa *een* Dag», kunde der — siger Wibe — intet Hensyn tages. Amtmanden havde unde 30. Juni 1727 resolvéret, at Bønderne skulde forrette baade Vaar- og Høst-Arbejde, men her kan ikke Wibe give ham Medhold, thi Norske Lovs «Pag. 477, Art. 30» (o: 3—12—30) til siger Fogden «noget vist Høstarbeide af nestbeliggende Bønder»; altsaa ikke engang *hel* Høstarbejde, og endnu mindre Vaararbejde. Herom skrev Wibe bl. A. til Amtmand *de Fine* * den 20. Decbr. 1727. Denne Amtmand fik i 1731 en drøj Skrabe for udvist Skjødesløshed i Undersøgelsen af Almuens Klager over denne Foged Zachariassen og Flere, hvorom Merstrax nedenfor.

(Se Lidt om ham i «Personalthistor. Tidsskrift», III, Side 161, samt i Oluf A. Løwold: «Fra Jæderen», Stavanger 1888, Side 46 og 47.)

*

Hr. *Ludvig Schultz* («Schult» kaldes han i Oluf Løwolds «Fra Jæderen», Side 127) Sognepræst til Haa, indgav i 1730 en anonym Klage (fra Almuen?) over Fogderne i Stavanger Amt (altsaa ogsaa over Zachariassøn), hvilket foranlédigede en Kommissions Nedsættelse Hertil havde Stiftsdirektionen foreslaaet Amtmand og Schoutbynacht *Resen* **) og Vice Amtmand, Lagmand *Frimann* ***), hvilke ogsaa Wibe i Skr. af 9. Septbr. 1730 til Rente kamret indstiller.

I Anlédning af en fra Almuen i Sogndals og Hellands Skibreder samt Ekersunds Birkrems og Heskestads Sogne under 3. Septb. og 14. Novbr. 1730 indkommet Klage over *Gabriel Kirseboms* †) og flere Kirke-Ejeres og Kjøberes «nye Paalæg til udgift og usædvanlig

*) Justitsraad Bendix (Chr. *de Fine*, fra 1726, 16. April Amtmand i Stavanger Amt, † i Stavanger 1746 2. Juni, 49 Aar gl. (begr. i aaben Begravelse i Domkirken 8. Juni), var Søn af Sognepræst til Lon Arnoldus Thomassøn *de F.* og Catharina Osia Bentsdatter Friis. Han ægtede 1728, 17. Juni Charlott Amalie Lillienkjold, født 1683, 19. Februar og † 1765, 19. November. («Personalthistor. Tidsskr.», II Side 224—226.)

**) Wilhelm Resen, Schoutbynacht (o: en Grad i Marinen, svarende omtrent til vort Contreadmiral), fil Afskéd som Saadan 1718, 21. August og blev (samme Dag?) Amtmand i Lister og Mandals Amt (efte den halshuggede Povel Juel). (Han var egentlig kun Kommandør, men fik ved Afskédén Schoutbynacht Karakter.) Han boede paa Rom i Lyngdal, hvor han vel ogsaa døde 1745, 29. April. Havde da tjen Kongen i 56 Aar. Han efterlod 2 Døttre i Armod. Den 3die Datter, Thale Margrethe, var gift med «Krigsraad» og Gen.krigskommissær Jakob Leegaard, der 1739, 21. Decbr. blev Reg.kv.mester ved 2de Vesterlehniske Regt. og døde i Lyngdal 1789. (Om disse Ægtefolks testamentariske Gaver til Krigsskolen og til Officersbørns Opdragelse m. v. se Nicolaysens «Norske Stiftelser».) Resen blev 1721 Perlefangst-Inspektør. Hans Hustrues Navn kjendes ikke.

***) Henning Frimann (Søn af kongl. Forvalter over Halsnø Kloster Johan F. og 2den Hustru, Els Henningsdatter Schmidt), var født 1681, 1. Mai og † 1743, 1. August. Blev Student 1699, opholdt sig 1706 og 7 i Udlandet (mest i Oxford). 1712, 5. Marts blev han Lagmand i Stavanger Lagdømme; fil 1715, 29. April kongl. Expectance paa Fredrikstads og Smaalenenes Amt efter Konferensraad Nil Werenskjold. Denne resignerede først sit Embede i 1740, og Frimann blev udnævnt 23. April s. A. men døde allerede 1743. Han ægtede 1720 Overtoldofficiant Hans Clausens Datter, Anna, Enke efte Sognepræst til Lindaas Johan Madssøn og Søster af Stiftamtskriver i Bergen, Assessor Willum Hans søn, der var gift med Stiftamtskriver Svanenhjelms Datter. Fru Frimann var født i Bergen 1674 og døde der 1769.

†) Gabriel Kirsebom, Borger til Chr.sand, men boende i Sogndal, var — ifølge Kiellands Stamtavle a 1878, Side 47 — en Søn af Provst og Sognepræst til Sogndal Jakob K. og 2den Hustru, Margreth

«esvær og Tyngte i adskillige maader», samt Klage over Foged *Zachariassen* og Sorenskriver *Aagaard**) havde Justitsraad og Amtmand *Bendix Chr. de Fine* «erklæret sig saaledes, at ikke er den Behøvende oplysning i Sagen kand havis m. v.» Wibe havde derfor — i Henhold til kongl. Befaling af 13. April 1731 — allerede den 20. næstefter i Kongens «høie Navn givne» til Amtmanden tilkiende, at hand bedre burde have Effterkommet sit Embedes pligt med at undersøge de anklagte Posters rette og sande Beskaffenhed, førend hand indsendte saadan en til Eders Majts. Mishag u-Efterretlig og utilstrækkelig Erklæring, ved hvilken Sagen meere er fordunklet, end oplyst, som hand skulle lade sig for denne gang være til Effterretning. Og skal ieg med neste Post lade disse Bøndernis gravamina og Klagemaale ved *Laugmand Frimann* i Stavanger nøje og nærmere undersøge,» — siger Wibe i en Skr. af 21. April 1731. Sin Erklæring og Betænkning i Sagen lover han at afgive snarest muligt. Siden hører man ikke mere til Sagen, undtagen at Wibe i en Skr. af 30. Juni 1731 indberetter, at *Frimann* havde afgivet en tilfredsstillende Oplysning; men i hvilken Retning denne gik, var man ikke vide. Dog indberetter Wibe 18. Aug. 1731, at Kongens Befaling af 10. s. M. om Klagerne over Fogden og Sorenskriveren «formedelst deris haarde og ulovlige medfart mod Almuen udi adskillige Poster») var bleven tilstillet Amtmand *Resen* og Vice-Amtmand *Frimann* som Kommissarier. Til Actor var Cancellieraad og Generalfiskal *Hans Ursin* be-
 cikket. Sorenskriver *Aagaard* var nok suspendéret og blev rimeligviis afsat, da man Intet mere hører til ham.

*

Ved kongl. Befaling af 27. April 1731 blev Wibe bemyndiget til at opnævne nogle fornuftige og u-Partiske Mænd af Betjenterne», der kunde austille fornøden Undersøgelse . s. v. i Anledning af to indkomne Klager, nemlig en af 30. Marts (forméntlig fra Søndmøre Fogderi) over Sorenskriver *Jens Jørgen Heide* for ulovlig og ublu Sportulering, falsk rotokollførsel m. m., og den 2den, af 6. April 1731 fra Toten over Foged *Caspar Nernst***) og hans Svigerfader, Sorenskriver *Christian Sommerfeldt****) for Forurettelser mod Bønderne . s. v. Wibe skriver 5. Mai 1731 til Kongen, at Befalingen skal blive efterkommet, men Klagemaalene er formodentlig blevene uden noget Resultat, da alle disse 3 Embedsmænd blev dødende urokkede i deres Embeder. Heide, som var Proviantsskriver, da han 30. Septbr. 1724 blev Sorenskriver i Søndmøre, indehavde dette Embede endnu i 1735. Forøvrigt vides Intet om ham. *Sommerfeldt* afstod først i 1741 sit Sorenskriveri til Sønnen.

Carstensdatter Flitzholm fra Kjøbenhavn. Han var født 1671 og † i Sogndal 1744 (begr. 7. Decbr.) Gift med *Guri Bjørnsdatter*, født 1679 og begravet 1743, 7. Juni, Datter af Kjøbmand *Bjørn Kjeldsen* til *Haneberg*. De havde 6 Børn.

*) *Ulrik Fredrik Aagaard*, Sorenskriver i Jæderen og Dalene og tillige Byskriver i Stavanger, hvilket Sidste han allerede var i 1711, maa være bleven forflyttet (eller vel heller afsat?) i 1732, da Sorenskriveriet 13. Juni s. A. blev besat med *Nils Paulsson*, uden at man senere kan forfølge *Aagaards* Spor. Han blev i 1724 adjungéret Provst *Gabriel Schanche* i *Ly* som *Perlefangst-Inspektør* (hvorom senere her udenfor, under «*Perlefangsten*»).

Om Foged *Casp. Nernst* henvises til Noten paa Side 175 her foran.

**) *Christian Sommerfeldt* (Søn af Sognepræst til *Vardal* *Hans Hansson Sommerfeldt* og *Else Mikkelsdatter*) var født der circa 1673 og døde i Juni 1747 paa sin Gaard *Sukkestad* paa *Toten*. Han fik 1702, 12. Juni (eller 12. Mai?) Bestalling som Sorenskriver over *Toten*, *Vardal*, *Birid* (og *Valders*?), naar *Formanden*, *Nils Hedemarch*, afgik, hvilket Denne vel gjorde omkring Aaret 1705. Med kongl. Approbation af 14. April 1741 afstod han Embedet til sin Søn, *David*, der fra 1738, 24. Oktbr. havde været her adjungéret. *Chr. Sommerfeldt* ægtede ca. 1704 *Maria Riis*, der † paa *Toten* 1738 (begr. 6. Juni), 56 Aar gl. Begge Ægtefolkene faa i Stiftsprovst *Otto Holmboes* «*Dagbogsoptegnelser*» (trykte i «*Norsk historisk Tidsskrift*», 2den Rækkes 2det Bind) et meget slet Skudsmaal. (En Stamtavle over Familien *Sommerfeldt* er i 1873 udgivet af Oberstløjtnant *Halfdan C. F. Sommerfeldt*.)

Lodskaptejn *Gabriel Christiansen* *) havde i 1729 anlagt Injuriesag mod Lodserne Børn Johnssøn og Bøje Jakobssøn. Denne Sag havde Wibe faaet kongl. Befaling af 23. Mai 172 om at tage sig af. Under sit Ophold paa Fredrikshald ved Generalmønstringen samme Aar Sommer lykkedes det ham at mægle Forlig mellem Parterne, uagtet Lodserne allerede «*a prim instantia*» var blevne ilagte 15 Rigsdalers Bøder til Fredrikshalds Kirke. Byskriver *Lar Hagendal* **), der «uforsvarlig og imod bedre Vidende for Dennem har Conciperet og Skrevet» blev ogsaa fremkaldt for Statholderen, der «gav hannem en alvorlig Reprimande, paa de «hand sig hereffter i slige tilfælde og Terminis at skrive paa, kand tage sig vare».

Kaptejn Christiansen fik af Wibe det Skudsmaal, at han «til denne tid har et god «Efftermæle og opfører sig saaledis i den hannem allernaadigst anbetroede Charge, Son «det Sig Een Erlig og Retskaffen er anstendig».

Justitsraad Ulr. Fredr. From (om hvem se Side 137 og 172 her foran) fik i 1730 en Irettesættelse af Wibe, fordi han havde foretaget en Rettelse og Udradéring i Overhofrettens Votéringsprotokoll i en Sag mod Delinkventen John Bottolfsson, paadømt 16. Febr. s. A. Dette indberetter Wibe i en Skrivelse til Oversekretær Moinichen af 22. April 1730, men hele Fremstillingen er dunkel.

Wibe gav (i et Brev af 11. Aug. 1731 — altsaa et Par Maaneder for sin Død — Stiftamtmand i Bergen *Wilh. Aug. von der Osten* ***) et venskabeligt Raad om at holde Fred og Enighed med Biskoppen, *Müller* †), som den 30. Juli s. A. havde besværet sig over Stiftamtmandens «haarde omgang og opførsel imod ham». Saadant — siger Wibe til Stiftamtmanden — «kunde geraade hannem til præjudice og fortrædelighed, der hiertelig skulde «fortryde Mig og være mig Meget ukiært».

*) Om Lodskapt. Gabriel Christiansen henvises til Noter paa Side 141—42 her foran.

***) Lars (Lauritz) Hagendal var den 5te i Rækken af Fredrikshalds By- og Raadstu-Skrivere, og døde 1752. Naar, hvor og af hvem han var født, vides ikke. Han skal have været 3 Gange gift. Den 1ste Hustrues Navn kjendes ikke. Den 2den var Edle Arctander, født 1702 og † 17 . . . (Datter af Sognepræst til Nykjøbing paa Sjælland Holger Nilsson Arctander og Regina Colstrup.) Af dette Ægteskab havde han en Datter, Regina Maria, der † 1768, gift med Justitsraad Jakob Bang, Amtsforvalter i Odense. (Se Arctanders Stamtavle, udgivet 1876 af Cand. jur. Ivar H. Breder.) 3die Gang ægtede Hagendal (ca. 1742) Klokker paa F.hald Fredrik Stubs Enke, Cecilie («Sidsel») Qvislin, der døde 1756. For denne sin Hustru indsatte han i Aaret 1742 i den kjøbenhavnske Understøttelses-Anstalt &c. 150 Rdl. 18 Sk. (Hun var Datter af den mindre fordelagtigt bekendte Sognepræst til Slidre Christen Larsson Qvislin, — født 1656, † 1724 — og Helleborg Larsdatter Bugge, Provstedatter fra Slidre.)

****) Wilhelm August v. d. Osten, født 7. Januar 1698 (eller 1691?), blev Stiftamtmand i Bergen 31. Aug. 1728 og var det til 1732. Han døde 1764, 15. Januar som Gehejmekonferensraad og Ridder af Elefanten, samt Direktor over Finantserne og Øresunds Toldsted. Ifølge «Personalhistorisk Tidsskr.», III, Side 110 og ff. blev han i 1744 af Amtmand paa Fyen, Justitsraad Hans Simonsen testamentéret Dennes Hovedgaard, Erholm, uden at han dog nogensinde blev Gaardens Ejer, da Simonsen i 1747 tilintetgjorde sit Testament.

†) Magister Markus Müller — ikke «Møller» — (Son af *Dr. theol.*, Biskop over Fyens Stift Christian Rudolf Hansson Müller — født i Kjøbenhavn 1651, 13. Novbr., † 1712, 12. Januar — og Cecilie Margrethe Markusdatter Cluver) var født i Nienbrock 1680 og døde i Bergen 1731. Han var fort Præst til Stuhr i Oldenburg, blev derpaa 1716, 27. April dansk Præst til Christiansborgs Slotskirke. Efter i 1721 at være falden i Unaade, blev han 1724 Biskop i Bergen, hvor han «havde mange Fortrædeligheder». Var stærk og haardfør. Hans Død antoges bevirket ved uforsigtig Nydelse af Østers. Han var 2 Gange gift. Den 1ste Hustru, Anna Dorothea Mencken, døde i Kjøbenhavn 1723 (begravet i Petri Kirke 17. Februar), hvorimod hans Enke, Anne Cathrine Pedersdatter Nyegaard, ægtede den senere Biskop (og Baron!), Professor Edvard Londemann *de Rosencrone*.

FEMTENDE KAPITEL.

§ 1.

Om uforsvarlige Embedsbesættelser.

Med Hensyn til Embedsbesættelser tog man det ogsaa ofte temmelig let, idet man ikke sjældent gjorde Indstilling om Embeder, som enten slet ikke var ledige, eller som ialfald antoges snart at kunne blive det. Heller ikke var man saa sparsom paa at meddele Expectancer (∴ Ventebreve). Saadanne var vistnok blevne forbudte i en Expeditions-Anordning for Cancelliet af 2. Marts 1708, men Dette blev ved et Reskript af 22. Febr. 1715 til Wibe (som daværende Oversekretær i det Danske Cancelli) for en stor Dél atter hævet, idet der tillodes — «mod nogen Recognitions Erlæggelse» — at *kjøre* Expectancer, Bestillinger, Charger og Titler. (Se herom: «Fredrik Rostgaards Liv og Levnet», af Chr. Bruun, I, Side 313.) Ligesaa lidt havde man nogen synderlig Betænkelighed ved at betro Oppebørselsembeder til Mænd, hvis Vederhæftighed kunde være tvivlsom nok. Brødnid mellem Standsfæller var heller ikke saa sjældent, og gav Anledning til Rivninger.

Som hidhenhørende kan Følgende exempelviis anføres.

En *Søren Kjerulf* — formodentlig den paa Side 173 i Noter Nævnte, der omkring 1720 boede i Solum og var en Broder af Justitiarius Lukas Kjerulf — havde i Fredrik IV.s sidste Dage faaet Bestalling som Sorenskriver i nedre Telemarken, Tinn og Hjertdal, uagtet Embedets retmæssige Indehaver endnu levede, men rigtignok led af en ham i 1729 paakommet Sindssygdom, hvoraf han dog efter nogen Tids Forløb atter blev fuldkommen helbredet. Han er formodentlig den «Sorenskriver Søren Kjerulf», der døde i Drangedal 1732, men blev begravet i Gjerpen 3. April s. A., 41^{1/4} Aar gl. Formodentlig flød han endnu paa sin Sorenskrivertittel, da man ikke kan finde, at han fik noget andet Sorenskriveri til Vederlag for det, som han ikke kom til at beholde. Denne hans anteciperede Udnævnelse forvoldte selvfølgelig en stor Konfusion, da han ikke vilde give slip paa den ham under 24. Febr. 1730 meddelte Bestalling, og den rette Sorenskriver ligesaa lidt var villig til at afstaa ham sit Embede. Denne, hvis Navn var *Conrad Fredrik Grøtter* *), var udnævnt 4. Septbr. 1719 og døde i Embedet 1738. Han indgav i 1730 Klage over Amtmand *Bergh*, fordi Denne havde «installeret» Søren Kjerulf som Sorenskriver i Henhold til højsalig Kong Fredrik IV.s ham meddelte Bestalling paa Embedet «udi hans (∴ Grøtters) Svaghed, og effter hans Død hannem «at Succedere, uagtet hand da allerede paa Tredie Maaned havde været Restitueret og sit «Embede Self forrettet indtil den 22. Maj sidstleden, under paaskud at ville see hans Proto-coller m. v.». (Meningen hermed er vel, at Grøtter havde udført sit Embedes Forretninger, indtil at Kjerulf den 22. Mai kom og vilde indtrænge sig i Embedet.) Wibe fik da kongl. Ordre af 10. Novbr. 1730 til at iagttage det Fornødne, hvilket han 18. næstefter lovede at skulle gjøre, saasnart Amtmand Berghs Erklæring var indløbet. Da Dette var skeet, afgav Wibe 16. Decbr. 1730 sin Betænkning, hvori han siger, at der paa Høst-Thingene 1729 i

*) Denne Grøtter er rimeligviis identisk med den «Conrad Fredrik Grøtter», som (ifølge Brünnich om Kongsberg Solvværk, Side 254) i Septbr. 1710, af Slotsloven, blev ansat som midlertidig Materialforvalter ved Kongsberg Solvværk, og 1713, 26. Decbr. fik kongl. Bestalling som saadan, med 50 Rdl. Tillæg. Af Kongsbergs Kirkebog sees, at han i Tidsrummet fra 13. Januar 1712 til 29. Septbr. 1717 havde 3 Børn til Daaben der, og en enkelt Gang finder man, at «Anna Cathrina Grøtters» nævnes som Fadder der (nemlig 5. Septbr. 1719).

nedre Telemarken vistnok var paakommēt Sorenskriver Grötter «Een sterck Siugdom, at «hand blef incapabel hans Embeds forretninger at beoagte, og til den Ende blef i hans Stæd «af Amtmand Bergh Een anden *ad interim*, nemlig *Tobias Heichman* *), Constitueret, Mens «in Decembris samme Aar (1729) Erfarer Jeg, at hand igien af sin Svaghed fuldkommen er «restitueret og igien kommen til sit Embede, hvilket Amtmand Bergh allerunderdanigst har «indberettet, og saaledis er Grötter igien ved 1730 indeværende Aars Begyndelse satt i Posses- «sion af hans (o: sit) Embede, det hand og ved vaar-tingene Self med u-lige bedre omgang, «end forhen, siges at skal have forrettet.»

Imidlertid havde Søren Kjerulf faaet kongl. Bestalling (af 24. Febr. 1730) paa Embedet, hvorom han den 10. Marts underrettede Amtmanden «med Begiæring at forrette fra hans «Bestallings Dato hvis (o: hvad) Forretninger kunde staa til Rest og at motte faa alle Proto- «coller m. m.». — Alt Dette havde Amtmand Bergh indberettet «med Forespørgsel om Kieruls Bestallings rette forstaaelse», men herpaa havde han intet Svar erholdt fra daværende Over- sekretær Møinichen, hvorpaa Kjerulf under 3. Mai atter havde forlangt at blive «sat i Pos- session af Embedet». Amtmandens Svar herpaa — siger Wibe — findes paa Copi-Litr. G., «og som hand endnu intet fra Cancelliet paa sine Forespørgelser havde Erholdet, uden at «Eet Brev blef Mig indhændiget — som Copien Litr. H. udviiser —, som var den u-skyldige «Amtmand til Een Engstelse, der og gjorde ham saa forskreket, at hand, uden videre at «oppebie nogen Kongl. Allernaadigst Resolutions indhentelse, og effter at Søren Kierull Tredie «gang reqvirerede hvis hand forhen havde ansøgt, endelig satte Kierull i Possession af Em- «bedet, som alt i frygt af paakastende unaade og for at evitere ugunst, skeede efftersom «intet svar paa hans forespørgsler — som melt — var at forvente. Dette er selve Sand- «heden, hvorfor Jeg allerunderdanigst indstiller, hvorledis det Allernaadigst Behager Eders «Kongl. Majt. at ansee Søren Kierulls Allernaadigst givne Bestalling, og enten Sorenskriver «Grötter skal vedblive sit Embede, eller at Kierull skal vedblive det. Da mine uforgribelige «og Ringe tanker skulle falde didhen, at den Sidste — nemlig Kierull — ikke kand tiltræde «Brødet, førend det er vacant og førend at Grötter, som endnu lever og er Sund og frisk, «ved Døden afgaar.»

Grötter blev af Christian VI «Confirmeret og Stadfæsted» og i sin Tjeneste igjen indsat, hvorfor Wibe 19. Febr. 1731 (fra Kongsberg) tilskrev Amtmand Bergh herom, med Tilføjende af, at Denne vilde sørge for, «at Søren Kierull endog strax restituerer ham (o: Grötter) alle «de indkomster, hand af tienisten, imedens hand samme har forestaaet, haver oppebaaret, «saasom samme Grötter alleene tilkommer, og Søren Kierull være pligtig derfor at gjøre ham «fuldkommen Reede og Rigtighed.» Under 23. Febr. 1731 indberetter Wibe, at han — i

*) Tobias Hichmann (ikke Heichman) var sandsynligviis Son af den under 27. Juni 1691 til Byskriver i Skien udmævnte Ove Daniel Hichman, som † 1713 (for 6. April), efterladende Enke ved Navn Sarche Ligesaa er han vist ogsaa identisk med den Tobias Hichman, der blev gift 1) i Gjerpen 1716, 27 Marts med Anne Maria Justen, der blev begr. i Skien 1724, 19. Januar, 34¹/₄ Aar gl., hvorefter har 2) i Skien 1735, 3. Februar ægtede sin Slægtning, Maren Christensdatter Hofgaard, der — som Enke efter ham — blev begr. i Skien 1758, 15. Decbr., 45 Aar gl., efterladende et alldæles ringe Bo, der endda kom 10 Rdl. 16 Sk. tilkort. Af sit 1ste Ægteskab havde han 3 Sonner, der vist dode smaa og af det 2det havde han i Skien (fra 1735 til 1751) otte Born til Daaben. Omkring det sidstnevnte Aar maa han være bleven Sorenskriver i Senjen, hvor han dode i 1754. Ved Reskript af 28. Febr. 1755 blev Senjen og Tromsø Sorenskriverier — for deres Ringheds Skyld — slaaede sammen til étt Som const. Sorenskriver i Bamle 1725 vilde han ikke aflevere Arkivet til den udmævnte Sorenskriver Johan Ernst Schultz.

En af hans Sonner, Kjøbmand i Drammen Fredrik Ludvig Christian Hichmann, døbt i Skien 1751 19. April og død i Kjøbenhavn 1802, gift med Annichen Mathea Lybert, havde en Datter, Ann: Severina, der 1802, 11. Juni i Kjøbenhavn ægtede den dygtige Kontrapunktist Ole Andreas Lindeman Organist ved Frue Kirke i Trondhjem, hvilke Ægtefolk har efterladt sig en talrig Efterslægt af ud mærkede Musikere — navnlig Organister i Trondhjem og Christiania.

Henhold til kongl. Befaling af 19. Januar næstfø — havde givet Amtmand Bergh det fornødne Paalæg.

Under 27. Aug. 1728 skrev Wibe til «Grev Laurvig*) ang. Byfogden Ulrich Friderich Sønnerborg***) udi Arendal» saaledes:

«Der har ofte været disputer imellem Byfogden i Arendahl — saavel den nuværende «Ulrich Friderich Sønnerborg som hans Formand — og Sorenskriveren Claus Dibbern****) om «indpas, som den ene har formeent af den anden at være tilføiet. Sorenskriveren har «gjerne haft fordeelen formedelst Kongelige privilegier og Resolutioner, som hand haver erholdet — meget i Consideration (af), at hand har været en Tiener hos den sidstlevede Høy «Salig Enke-Dronning, imod hvilke anordninger ieg ikke haver kundet gjort noget. Fra Hs. «Majt. har og for kort tid siden været til min Erklæring opsendt en ny Dispute imellem dem «om Auctionernes betiening, hvorpaa ieg mig allerunderdanigst haver Erklæret, men endnu «ikke fornømt til nogen allernaadigst Resolution, som ieg dog formoder, bliver saaledis, at «Byfogden Sønnerborg nyder hvis (o: hvad) ham med Ret og billighed tilkommer, hvorudi ieg «altid vil see ham Soutineret, isærdeelished naar ieg derved tillige kand viise den fornøielse, «ieg gjør mig af at efterkomme Deres Høi Grevelig Excellences forlangende udi Høitærede «Skrivelse — der ieg med ald skyldig Consideration stedse &c.»

I en Skrivelse til Byfoged Sønnerborg, datéret Kongsberg 5. Novbr. 1728, henviser Wibe ham til «Lands Lov og Ret», eller til Kongens Afgjørelse i sine Disputer med Sorenskriver Dibbern, «hvorfor ieg ikke — siger han — Resolverer noget des angaaende, og altsaa vilde J befri mig for fleere besværinger om den indpas, J formener eder af hannem at tilføies».

I en Skrivelse fra Wibe, datéret Kongsberg 5. Novbr. 1728, til Rentekammeret, heder det, at han nu «med Commissionen her (o: paa Kongsberg) hver dag meere og meere bliver

*) Denne «Grev Laurvig» maa være Statholder Ulr. Fredr. Gyldenloves Son, Ferdinand Anton, Greve Danneskjold-Laurvig, som var født 1688, 11. Juli og døde 1754, 18. Septbr. (Se F. Krogh: «De danske Majorater», Kbhavn 1868, Side 206, cfr. S. 284 paa Stamtavlen over Christian Gyldenloves Efterslæggt.) Hvorledes han egentlig kunde have Noget med Byfogden i Arendal og Sorenskriveren i Nedenæs at skaffe, vides ikke, uden forsaavidt, at det muligens kunde være begrundet i, at hans Fader — foruden det egentlige Laurvig Grevskab, der var Lehusgodset — tillige havde erhvervet betydeligt Gods udenfor Grevskabet, under Navn af Allodialgods (o: Odels- eller fuldkommen Ejendoms-Gods) og navnlig omkring Arendal de saakaldte Braastad-Gruber, som ved en Circumference-Akt af 18. Novbr. 1709 var bleven tilkjendt det Greven tilhørende Fritzo Jernværk. (Se om Grevskabet Laurvig «Saml. til Norske Folks Sprog og Historie», VI, Side 525—645.)

**) Ulrik Fredr. Sønnerborg fik 1716, 27. Novbr. Bestalling paa Arendals Byfogedembede, naar Formanden (hans Fader?), Peder Pedersson Sønnerborg., afgik. Denne, der var bleven udnævnt 1690, 15. Marts, døde 1726 (begr. 29. Mai), gift med Sophie Cathrine Mathisdatter, som blev begravet i Arendal 1708, 6. August. Byfoged Ulrik Fredr. Sønnerborg døde i Embedet 1733, — «blev imellem Riisoer og Arendal», heder det i Arendals Kirkebog ved hans Begravelse 18. Aug., o: han druknede. — Han blev 1727, 23. Januar i Christiansand gift med Mette Cathrine Mathisdatter Schroder, der 1735, 3. Marts i Arendal ægtede M. Oluf Malling, som blev begravet der 1739, 9. Marts, 40 Aar gl. Hans Enke blev begravet der 1771, 21. Decbr., 74 Aar gl.

****) Claus Dibbern fik Bestalling af 18. Novbr. 1711 som Sorenskriver i Nedenæs (Sand og Bringsværs Skibreder), hvor han endnu var i 1728. Han var tillige Vejer, Maaler og Vrager i Arendal, men har neppe været bosat der, da hans Navn — end ikke som Fadder — nogensinde forekommer i denne Byes Kirkebog. Hans Eftermand, Jakob Jersin Undal, blev udnævnt til Sorenskriver, Maaler og Vrager 1729, 16. April.

occuperet», saa at han ingenlunde faar Tid til at «tage Information om de over Fogden *Peter Smith**) giorte (anonyme) angivelser». Hertil véd Wibe ingen Bedre at vælge, end Konferensraad, Amtmand *Werenskjold***). Han siger videre, at «Fogden Smith har saa god Reputation af alle brave Folk, som nogen kand ønske sig» o. s. v. Wibe skrev ogsaa herom til Werenskjold den 12. Novbr. 1728, ligesom han ogsaa i en Skrivelse, datéret Christiania 1. Januar 1729 til Rentekammeret foreslaar, at man ingen Notits tager af den anonyme Angivelse, som — ifølge Amtmand Werenskjolds Erklæring — Ingen af Almuen, «i hvis Navn den er underskrevet», vil vedkjende sig. Fogden faar desuden af Amtmanden et ubetinget godt Lov, og allerede den Omstændighed, at Klageren ikke tør være sig sit Navn bekjendt, peger hen paa, at han er Fogdens Uven, saa man i ethvert Fald ikke kunde tage de af ham til Kommissarier foreslaaede Mænd for gode, men derimod opnævne to Kommissarier fra hver Side.

Til Zahlkassérer efter den i 1722 for Kasse-mangel fængslede *Paul Weybye****) blev Bogholderen ved de søndenfjeldske Regimenters «Leggs Cassa» *Jens Kølle* udnævnt, uagtet hans økonomiske Omstændigheder neppe var synderlig rare. Ialfald blev han — som allerede her ovenfor i Noten paa Side 138 anført — i Begyndelsen af 1729 suspendéret og Kassen midlertidigt overtaget af (senere) Cancellieraad *Joachim Fredr. Brandt* †), men Kølle kom atter (i 1730) ind i Embedet, som han indehavde, indtil at han først i 1741 søgte Afskéd, som han fik

*) Peter Schmidt — ikke Smith — (Søn af Foged i Gudbrandsdalen — senere Slottsfoged i Christiania — Christen Hansson Schmidt og Else Jensdatter Plade) var født ca. 1682 og døde (som Foged i Ide og Marker) 1740 i April. Til dette Embede blev han udnævnt 1707, 15. Febr. Han ansøgte i 1725 om Expectance paa Tolderembedet i Christiania. I den Anledning siger Wibe i en Skr. til Rentekammeret, datéret Kjøbenhavn 10. Marts 1725: «Jeg veed ikke, hvad der anlediger ham dertil, «siden ieg er af den tanke, at den ham allernaadigst givne Følge Tieniste med den Lon, hand har, «som er aarlig 400 Rdl., er idetmindste saa Important, som Tolder Tienisten udi Christiania, og naar «en Tolder i Christiania hverken vil Negocere, eller i sit Embede forholde sig anderledes, end hand «efter Eed og pligt bør, seer ieg ikke, hand kand Subsistere saa vel, som Fogden Smidt, og ihvorvel «hand meget vel er mig bekiendt for en habil og reedelig Mand, understaar ieg mig ikke at recom- «mendere denne hans allerunderdanigste ansøgning, formedelst Hs. K. M.s allernaadigste Forordning «af 20. Febr. 1717 forbyder, at saadanne ansøgninger maa forestilles, hvoraf er slutteligt, at Hs. M. «ligesaa lidet vil, at de maa recommenderes. Jeg forbliver» &c.

(Schmidt vilde Intet have opnaaet ved at erholde den ansøgte Expectance, thi han døde ca. 28 Aar for Tolder Willumsen i Christiania.)

Han var Farbroder af den senere Biskop i Akershus Stift, Christen Schmidt, og gift med en Anne Maria . . . . .

***) Nils Wernersson (adlet 13. Novbr. 1697 med Navnet «Werenskjold») til Hafslund, var født 1668 og døde 1741, 25. Juli (Søn af Werner Nilsson og Helvig Christensdatter fra Borreguard.) Fra Assistentsraad i Overhofretten blev han 1703 (eller 1704) Amtmand i «Fredrikstads og Smaalehønes Amt». Justitsraad 1705, senere Statsraad og 1724 Konferensraad. R. D. O. (S: Storkors) 1733. Gift med Elisabeth de Tonsberg (Søster af Stiftamtmand i Christiania Wilhelm de Tonsberg). Hun † 1742 (bisat i Skjeberg Kirke den 25. Juli, 66 Aar gl.). Med hende havde han 3 Døtre. (Om ham og hans Slægt findes udtømmende Oplysninger i Bernt Moes «Tidsskrift for den norske Personhistorie», I, Christiania 1840—1846, hvorhos han ogsaa oftere vil forekomme her nedenfor.)

****) Om Kassérer Weybye henvises til Noten paa Side 140.

†) Joachim Fredrik Brandt, født i Nordborg Præstegaard paa Als 1691, 26. Marts og † i Christiania 1764, 31. Mai (bisat i Akers Kirke 6. Juni). (Saavel hans som hans 2 Hustruers Gravskrifter findes i «Personhistorisk Tidsskr.», I, Side 67—68.)

Han blev 1719, 28. Juli Kvæsthuskassér. Fik 1737, 30. Decbr. Rang med Artillerikaptejner. Blev 17 . . . Cancellieraad. 1743, 2. August blev han Regimentskvartermester ved Feldtartilieriet paa Akershus. (Hans Moder blev begr. i Christiania 1729, 11. Novbr.)

Han var 2 Gange gift, nemlig 1) i Christiania 1720, 12. August med Dorotea v. Langen, som med en liden Datter blev begravet der 1729, 8. Marts. (Deres 2det Barn døde ogsaa tidligt.) 1730, 26.

«i Naade», men snart befandttes at være aldéles fallit. Hans Gaard i Byen blev ham da fragtaget og af Kongen senere skjænket Christiania By til Vaisenhus. En kongl. Plakat udkom 18. Aug. 1741 ang. hans «fordølgede Effecters Opdagelse». Kapt. Chr. Petersen blev 4. Mai 1741 Zahlkassérer efter ham.

Om Kassérer Kølles Suspension i 1729 og Brandts midlertidige Overtagelse af Embedet indeholde Wibes Protokoller følgende: Wibes Skr., datéret Christiania 19. Febr. 1729 «til de «Deputerede for Financerne, som svaris paa deris Skrivelse om Casserer *Kølles* Regnskaber og «Cassens eftersyn», lyder som følger:

«Hvad de Høitærede Herrer af mig udi Skr. af 12. h. (o: denne Maaned) har forlanged «om at ordinere en Sufficant og i Regnskabs Sager kyndig Persohn, som den Norske Casses «Jndtægter og udgifter for indeværende Aar, eller saa lenge kunde i agt tage og tilbørlig «forestaa, samt og beskikke Committerede til at eftersee Cassens beholdning hos Casserer «*Kølle* med hans Hoved- og Cassa Bøger, saaledes som de Høitærede Herrer har foreskrevet, «vil ieg med ald muelig flid og omsorg efterkomme og see efterlevet; men den Korte tid «imellem Postens komme og dens afferdigelse hindrer, at ieg endnu ikke har kundet giort nogen «anstalt derefter, som ieg — saa snart Posten er bortgaait — vil begynde med, hvilket vel «er det samme, som (om) det allerede var giort, dersom Casserer *Kølle* der neere fra har «ingen Notice om det, som skee skal; thi fra min Haand kand de Høitærede Herrer være «forsikred, at hand eller nogen ikke faar den ringeste underretning, førend tingen skal i Verk «settis. Til at forestaa Cassen veed ieg ingen bedre at udvelge, end Casserer *Brandt*, som «baade passerer for en Vittig og Ærlig Mand, sidder ved Huus og Hiem, har Conojssence af «slige ting, og der foruden Excercerer ligesaadant et Embede, som Casserer *Kølle*, — dog «ikke af store viitløftighed, end at hand nok for den tid kand Committeris til dette, hvorfor «ieg nok choisserer ham til denne Forretning. Men som disse tider lærer, at ingen kand «giøre sig forviisset om Folkis tilstand, da en efter en anden gaar banqueroth, saa maa ieg «forud give tilkiende, at, om der skulle arrivere noget til Hs. Majestæts Skade med Casserer «*Brandtes* Administration i den tid, (som dog ingenlunde efter ald udvortis anseende er at «formode) ieg hverken kand eller vil være Responsabel derfor. Her er en Elendig tilstand «iblant Folk formedelst Penge mangel, hvorover de Negotierende her har giort et Forslag «om, at Fremmet Mynt maatte blive sadt for en vis priis, for derved at faa Fremmet Myndt «i Landet, som i forrige tiider skal være skeet; men hvorviit ieg nu i disse tider tør incom- «modere Hs. Majt. med dette Project, veed ieg ikke. Jeg forbliver &c.»

Under 25. Febr. 1729 skrev Wibe til Justitsraad *Vogt**) , Assessor *Glad****) og Byskriver *Snelh*****) (o: Schnell) «om beholdningen hos Casserer *Kølle*». Brevet lyder som følger:

«Udi deris til mig ingivne Memorial, dateret idag,erspørger de sig, om beholdningen «af Contante Penge, som fantis hos Casserer *Kølle* ved Cassens aabning og eftersyn kand «forblive udi Casserer Kølles Huus under forseigling som hidintil, efterdi Casserer *Brandt* «endnu ikke har indfundet sig for at imodtage beholdningen, eller hvorledis dermed skal «forholdis, hvorpaa dennem tilmeldis, at det tilkommer Casserer *Brandt*, efter den ham givne «Constitution, at giøre andfordring om beholdningen, men om hand ei imodtager den, for-

---

April ægtede han derpaa i Chr.ania Anne Cathrine Riis, der var født 1711, 1. Mai og døde i Chr.ania 1767, 29. April uden Børn. Hun var Datter af Mag., Provst og Sognepræst til Ringsaker Paul Jakobs-son Riis og Maren Christophersdatter Stockfleth.

*) Om Justitsraad Peter Vogt se Noten paa Side 169.

**) Om Assessor Fredr. Glad ligesaa Side 172.

****) Om Byskriver Ulrik Schnell ligesaa Side 181.

«medelst der er ingen presante udgifter efter andviisningen, saa, ifald De befinder, at Cassen «staar Sikkert udi Casserer Køllis Huus, kand den der fremdeelis forblive under forseigling, «indtil Casserer Brandt forlanger beholdningen til sig, eller anden anstalt vorder giort. «Forblivende &c.»

Over Kasséer *Joach. Fredr. Brandt* var der til Wibe indkommet en anonym Angivelse, datéret 24. Septbr. 1729 om, at «hand skulle have satt Hs. Kongl. Majts. Penge hos nogen paa Interesse eller paa Een eller anden slags ulauglig Negoce Brugt eller Bruger».

I sin Skrivelse herom af 8. Oktober næsteften til Rentekammeret siger Wibe, at han var fuldt overtydet om det Ugrundede i denne Beskyldning, da Brandt «af Hs. Kongl. Majts. «intrader for meere end Een Maaned siden skal have betalt Militair Deres tilgodekommende «til den 15. October førstkommende, som hand siger i hans formænds tider aldrig skal være «passeret, hvoraf wiser sig, at hand icke lader pengene i uvedkommendes hænder for Een «liden profit komme, og er Cassen bleven seet af Een af Mine Folck, som beretter Mig der- «udj at være en temmelig Deel penge. Over alt saa frasiger Casserer Brand sig nu som «forhen Betieningen og Cassen, naar og hvad tid forlanges, med all vedbørende Rigtighed at «fra sig levere, hvorved det forfattende og ubeviislige Skriff wil beskæmme Sig Self og (er) «Lidet at Reflecteres paa, og som Casserer Brant til Nyttaar førstkommende beder at blive «befriet, — om icke før — fra den ham bebyrdende Casserer-tieniste, Saa vil Jeg ingenlunde «tvife, De høytærede Herrers seer derhen, at tienisten med Een anden igjen bliver forsiunet, «hvortil Jeg ingen her paa Stædet weed at proponere, ifald Casserer Kølle afgaar og icke «kand aflegge Rigtighed; Mens faar at udwelgis Een dertil dygtig og beqvem Mand i Dan- «mark, som udi Regnskabs Sager er kyndig og uinteresseret. Jeg tacker ellers tienstl. for «de høytærede Herrers Mig tilsendte auviisning for inde værende Aars 3die Qvartals fal- «dende Gage.»

§ 2.

Lidt om Kasséer Kølles Kautiønisters Vederhæftighed.

Zahlkasséer Jens *Kolle* havde stillet Kautiøn for 10,000 Rdl., men befandtes nok — efter sit sidstafagte Regnskab (for 1728?) — at skyldte 9942 Rdl. 13¹/₄ Sk. I en Skrivelse af 21. Januar 1730 til Rentekammeret siger Wibe, at Stiftamtmand Tonsberg havde erklæret om Kautiønisterne, «at saa vit hand er vitterlig, ere de nu for tiden vederhæftige for deris «udlovede Summer, undtagen *Erich Mogensens**) og *Lars Bugges***). Deris udstædte Cautioner

*) Erik Mogensson, rig Kjøbmand i Chr.ania (Søn af Byskriver Mogens — eller Mons — Larsson og 2den Hustru, Anne Bentsdatter), var døbt i Chr.ania 1687, 2. April og døde 1742 (begravet ved Aker 14. Marts). Af sit Ægteskab med Johanne Neve, der blev begravet i Akers Kirke 1755, 5. Novbr., havde han mange Born, af hvilke blot 2 har efterladt Descendenter, nemlig Sonnen, «Mogens Larsen Monsen», «Cancellieraad» og Grosséer i Chr.ania, hvis Datter, Marthe Beate Monsen, ægtede Assessor m. m. Haagen Mathiesen, og Datteren, Dorthé Monsen, gift med Justitsraad Eliason. Erik Mogensson havde en Broder, Hr. Bent Mogensson, Sognepræst til Ejdsvold, fra hvem en endnu florérende Familie «Bentzen» (en Borgemesterslæggt fra Skien) nedstammer. Ligesaa havde han en Søster, Dorthé Mogensdatter, født 1681 og † 1735, der gjennem sit Ægteskab med Byskriver Alexander Holst blev nær-værende Forfatters Mormoders Farmoder. 2den Gang ægtede hun Borgemester i Chr.ania Nils Jakobs-son Roll, hvis Descendenter endnu leve.

**) Lars Sørensson Bugge, Kjøbmand i Christiania, døbt der 1690, 20. Decbr. og begravet 1744, 24. Septbr., 55 Aar gl. Gift i Chr.ania 1718, 6. April med Anna Else Schultz fra Aarhuus. De var Bedsteforeldre af Biskop i Trondhjem Peter Olivarius Bugge. Konen blev begr. i Chr.ania 1739, 15. Mai.

«siger hand at være aldeelis vederhæftige, hvilket Jeg og kand sige, saa at Jeg vilde ønske, «at alle Cautionisterne vare saa Suffisante som Erich Mogensøns, saa torde Mand ikke tvife, «at Hs. Majt. skulle komme til kort; ikke destomindre skulle Jeg troe, at de fleeste af disse «Cautionister dog skal kunde betale, — naar det kommer dertil — deris udlovede Summer, «alligevel ikke uden deris største Skade, og Skal — som Mig er berettet — Eendeel af dem «staae for Caution tilforn, saasom *Anders Christensen Bager*, der er Cautionist for Postmester «*Raabech* *), og *Wulfsberg* **), som er Cautionist for Krigsbogholder *Gronwold* ***); foruden og «at Eendeel af dem har Pantsatt deris huuse og gaarde, saasom *Ole Smith* †), der vel har «voren Een Mand af Een 10 à 12,000 Rdl.s Midler forhen, mens siden hand har embarqueret «og indmenget Sig med de fleere udj det kjøbte *Baaselands Jernværk*, som afg. *Niels Josten* ††) «tilforn var Eiende, er hans Midler derved en stor deel tilsatte, saavel som Byeskrifver «*Schmeel*, hvis huus og Gaard er og Pantsatt; og er der i synderlighed Een af dem, ved Nafn «*Ole Simensøn* †††), som er Stads-Vrager og Maaler her i Christiania, som hverken har huus «eller gaard eller nogen faste Midler. Jeg indstiller det altsaa til De høitærede Herrer, hvor- «ledis de vil have det med Casserer Kølle forholdet, om hand til Casserer-Tienisten paa den

*) Lars Jorgensson Raabech, født ca. 1693, blev begravet i Chr.ania 1774, 21. Januar, «81 Aar gl.» Han var allerede 1722 Postmester der. Gift sammesteds 1721, 17. Septbr. med Cathrine Jensdatter Brun, som blev begravet 1758, 4. Aug., «60 Aar gl.»

**) Jakob Wulfsberg (Søn af Peter Andreassøn Wulfsberg paa Bragernæs og Hustru Maren) var døbt der 1698, 2. Mai og døde i Christiania 1744 (begr. 24. Aug. «med alle Klokker og den store forud»), 46 Aar gl. Gift der 1725, 18. Oktbr. med Susanna Hansdatter Tostrup, der 1746, 21. Septbr. sammesteds ægtede Lauritz Madssøn, Kjøbmand der. Hun blev begravet der 1778, 23. Decbr., 73 Aar gl.

***) Erik Gronwold, født ca. 1685 og begravet i Akershus Slotsmenighed 1740, 23. Mai, 55 Aar gl. Han havde da i mange Aar staaet som Bogholder ved de sondenfjeldske Dragonregimenters «Laegs-Casse», i hvilken Stilling han fik Thomas Bukier til Eftermand fra 23. Juni 1740.

Han blev gift i Christiania 1722, 14. Oktbr. med Jomfru Charlotte Margrethe (Corneliusdatter?) (Grillow, som vel er den «afg. Erik Gronwolds Enke», som døde i Chr.ania 1755 og blev begravet ved Aker 22. Januar. Af Slottskirkens Bog (der rigtignok først begynder med Aaret 1734), kan man ikke se, at de har haft Born. Om han har været beslægtet med den nulevende Gronwold-Familie, vides heller ikke. Muligens kan han nedstamme fra en Hr. Erik Mathiesson Gronwold, der indtil 1636 var Sognepræst til Rakkestad og hvis Gravstén i lang Tid skal have ligget udenfor Oslo Bispe- gaards Port, hvor den dog ikke længer fandtes i 1840-Aarene. Denne Præst er da vel saaledes død i Oslo. (?)

†) Ole Pederssøn Smith, Vinhandler og Kjøbmand i Christiania, var født i Aarhus 1680, 6. Decbr. og døde i Chr.ania 1742, 9. Septbr. (begr. 12. Septbr.), «61 Aar gl.» Han blev 1709, 18. April i Chr.ania (i Husef) gift med Cathrine Markusdatter Holst, Enke efter Brandmester Hans Piper, der var bleven gift med hende 1700, 20. April, ved hvilken Anledning han rigtignok (fejlagtigen) kaldes «Laurs» Piper, daværende «Haandverksvend». Denne hendes 1ste Mand blev begravet 1707, 6. Juni, efterladende et Bo paa 841 Rdl. Netto, hvorefter Enken ægtede Ole Smith. Indtil Udgangen af 1720 kan man ikke finde, at disse Ægtefolk har haft flere end 2 Born (nemlig en Datter, Kirstine, i 1712 og en Søn, Peder, i 1714). Konen (der — ifølge H. A. Borchs Gravskrifter — skal være født i Christiania 1673) døde der 1733, 7. Januar (begr. 12. Januar «med alle Klokker og den store forud»).

††) Nils Josten, engang rig Kjøbmand og Jernverksejer, men tilsidst aldæles ruineret, var Søn af Ægtefolkene Henrik (Josten?) og Kirsten Syversdatter, der vistnok have boet i Skien, hvor vel ogsaa Sønnen maa være født (men herom kan ingen Vished faa, da Skiens Kirkebog for Aarene 1680 til 1716 mangler). Han har neppe boet i Skien, men hans Navn forekommer oftere i denne Byes civile Protokoller. (Se Lidt om ham i *Dr. og Prof. Ludv. Daacs Monografi over Envoyé Nils Griis* i «Norsk historisk Tidsskrift, 2den Rækkes 6te Bind, Side 44—45 og ligesaa i nærværende Bog længere nedenfor under Kommissionssagen mod Weybye og Josten.)

†††) Ole Simonsen maa være født ca. 1674, da han ved sin Begravelse i Chr.ania 1746, 15. Januar opgives at være 72 Aar gl. Han ægtede der 1704, 12. Mai Anne Christensdatter Tidemand, som var døbt der 1681, 16. Marts og døde 17... Hun var Faster af Biskop Ole Tidemand og ligesaa af den bekendte, i 1828 aftode Oberst Nikolai Tidemands Fader. (Om Slægten Tidemand se «Oberst Nicolai Tidemands Optegnelser», ved C. J. Anker, Chr.ania 1881.) Ole Simonsen kan ikke sees at have haft flere end 2 Born, nemlig Simon, døbt 1704, 21. Aug. og Johanne, døbt 1713, 30. Decbr.

«allereede stillede og herved fulde Caution skal indsættis, eller hand skal stille nogen anden.» (Flere Skrivelser fra Wibe til Rentekammeret i samme Anlédning udgik i Lobet af Febr. og Marts 1730.)

§ 3.

Brødnid, Embedsjaagt og forhastede Embedsindstillinger.

En *Dr. Anton Fredrik Sundt**) vilde i 1730 forbyde Stadskirurg paa Fredrikshald *Burchard Meyer****) «at Courere Patienter med indvortes Medicamenter, og hannem imponere «alleene at vedblive det, som til *Chirurgum* henhører, under paafølgende Straf effter Frdn. «1674 m. v.» I denne Anlédning anmodede Wibe under 26. Mai 1730 Stiftamtmand Tonsberg om at paalægge *Sundt* (der ikke havde sin Doctorgrad fra Kjøbenhavns Universitet), at fremlægge kongl. Bevilling til «Eene Medicinen at practicere udi Kiøbstæderne Fredrichshald, «Fredrichstad og Moss saavel som paa Landet i Smaalehnenis Ambt, og om hand noget haver «(at anføre) for, at Stadz Chirurgus *Meyer* — som Een habile og Erfaren Mand — ikke «*interna* maa practicere, saasom hand i Krigens tid ved Floden (o: Flaaden) har staaed som «Ober-Mester og ved den Norske Flotillie som Escadre-Mester efter Stads Physici og Stabs «Chirurgi *Gumeri* afgang, saa og hvorledis hand *propria autoritate* tør inhibere Borchard «*Meyer* at practicere, uden det først at andrage og bevisligt giøre, *quo titulo* til sligt forbud «at giøre, han er berettiget.»

Under 10. og 24. Juni 1730 tilskrev Wibe Oversekretær Møinichen i denne Anlédning, ligesom han ogsaa under sidstnævnte Dato — ved Siden af en Skr. til Etatsraad, Livmedicus, *Dr. Buchwaldt* — nedsendte en Indstilling om, at Stadskirurg *Meyer* maatte tillades, «uden nogens Hinder, at betienne alle og Eenhver, som ikke vil betroe sig Doctor *Sundt*». Denne Sidste havde nemlig — som «beskikket provincial Physicus & Medicus udj Smaalehnene og «Kiøbstæderne Fredrichshald, Fredrichstad og Moss, dog med de Vilkaar, at det staaer Een- «hver frit for sig af hannem eller Een Anden *Medico* at lade betiene» — for kort Tid siden ved Beskikkelse forbudt B. *Meyer* «ingen Patient udj indvortes Sygdomme eller med *interna Medicamenta* at maa betienne».

Meyer oplyste paa *sin* Side, at — hvis denne Praxis negtedes ham — «seer hand ikke «der paa Stædet at (han) kand vinde sitt daglige Brød i hans Alderdom for sig, Hustrue og

*) Anton Fredrik Sundt var (ifølge «Familjen Sundt», udgivet af Cand. mag. Michael Sundt, i «Personalhist. Tidsskr.», 2. Række, IV, Side 39—101) født paa Fredrikshald 1678 og døde 1746 som Landphysicus i Aalborg, hvorhen han antages at have flyttet 1731 mellem April og August. Han var Son af Major og Chef for det sondenfjeldske Artillericorps Michael Jansson Sundt og Cathrine Friedlieb. Var *Dr. med.* (men ikke fra Kjøbenhavns Universitet). Han var 3 Gange gift, nemlig 1) med Catharina Barbara Stammer, som døde 1730. 2) med Mette Marie Mogensen, Enke efter Kaptejn Mohrsen. Hun † 1731 i April eller Mai. Sit 3die Ægteskab indgik han i Aalborg (Frue Kirke) 1735, 14. Jan. med Cathr. Elisabeth Stolten, der var født 1704 og blev begravet 1758, 5. Septbr. Han skal have haft 9 Born. Han er maaské den «Antonius Sund», der, 40 Aar gl. — som Student fra Kiel — lod sig indtegne som Student i Kb.havn 1723, 18. Juni. (?)

**) Burchard Meyer, Kirurg i Skien, blev 1728, 20. Septbr. Stadskirurg paa Fredrikshald, hvor han var indtil 1751 (da han vel døde?). Naar, hvor og af hvem han var født, vides ikke. Han var gift med Abigael Mortensdatter Mørch. En Son af ham vides, nemlig Hr. Morten Meyer, født i Skien 1725, 14. April og † 1763 som Sognepræst til Volden, gift paa Eker 1758, 24. Juni med Helene Dorothea Grave, der siden ægtede den bekjendte *Dr.* og «Professor» Hans Strøm, Sognepræst til Eker. Hr. Morten Meyer var (gjennem sin Son, Major Christian Meyer) Bedstefader af den i 1878 afdøde Krigskommissær Emanuel Grave Meyer, gift med en Datter af Biskop Neumann.

Burchard Meyer forsøgte i 1732 (ifølge J. W. Flood: «Norges Apothekere», Chr.ania 1889, Side 55) at nedsætte sig som Apotheker paa Fredrikshald, «men dette forpurredes».

«6 smaae umyndige Børn, allerhelst hand til hans Antecessor maa udgive Aarlig 100 Rdlr.s «Pension m. v.» Wibe gjorde fremdeles opmærksom paa Meyers tidligere Ansættelser (se strax her ovenfor) og tilføjede, at Meyer var «langt meere afholden af Fredrichshalds Borger-«skab og Jndvaahnerne og andre formedelst hans Videnskaber udj det, som til *Chirurgiam* «henhører og Medicinen at practicere, end Doctor Anthon Friderich Sundt», hvorfor Wibe indstillede hans Ansøgning til naadigst Approbation. Sagen er vel ogsaa falden saaledes ud, siden Sundt kort efter drog til Aalborg.

Wibe skrev 25. Novbr. 1730 til Over-Krigssekretær Løvenørn om, at Generalauditor «*Godske*» *) var «Svag» og at Krigsprokurør *Boesen* **) og Overauditor *Darre* ***) havde været hos ham med Anmodning om at blive rekommanderede til det — i Tilfælde af Gotsches Død — ledigblivende Embede. Darre fik da af Wibe den Beskéd, at han aldeles ikke kunde komme i Betragtning ved Siden af Boesen, der var ældre og havde med Ære udført mangeslags Forretninger, hvilke i Brevet nærmere opregnes.

Ved ethvert Thronskifte under Enevældet maatte samtlige Embedsmænd ansøge om Konfirmation paa deres Bestallinger. Saaledes søgte da ogsaa *Jonas Lym* †) ved Fredrik IV.s Død om Konfirmation som Etatsraad og President i Christiania. Denne hans Ansøgning sendte den nye Konge, Chr. VI, til Wibe, med Befaling af 16. Marts 1731 om at erklære sig paa den. Wibe svarer under 24. s. M., at han allerede ifjor, i den mellem Kommandant *Bertouch* og Etatsraad *Lym* «værende dispute» (se herom Side 151) havde haft Anledning til at sige sin Mening om Lym, over hvem — siger han — jeg havde «Foie og Aarsag at Besværges mig, baade formedelst «at liden tilsiuu havdis saavel over Bager-Ambtet, der bagede ligedant Brød, hvad «enten Korn-Vahrene galt meget eller lidet, som De andre Ambter her i Christiania; ligesaa «at liden anstalt blef forføiet af hans underhavende Underfoged og Vagt Mester med at have «opsiuu til Eendeel Kieldere og Kipper ved Bryggerne ikke at fallholde Øil og Brendeviin «effter Tappenslag, saasom sammesteds adskillige Clammerier ware begaaede med paafulte «Mord, Saa kand Jeg dog ikke andet sige paa Præsidenten, end at hand jo er Een Erlig «Mand, og nok troer, at hand er u-interesseret, og derfor formedelst hans hustrue og Børns «skyld ønsker hannem Eders Kongl. Majts. *grace*. Men som hand til Præsident her i Chri-«stiania ey aldeles er beqvæm, og har ingen affection af Borgerskabet, Saa war det at ønske, «— om Amtmand *Berg* ††) ved Døden afgaar, som er meget svag og tviflis paa hans

*) Ulrik Christian Gotsche blev Generalauditor 1716, 31. Aug. og døde 1730 i Christiania, hvor han 5. Decbr. om Aftenen blev bisat i Kjælderen under Vor Frelsers Kirke. Han fik 25. Decbr. s. A. Jakob Gottlieb Linck til Eftermand. Forøvrigt vides Intet om ham.

**) Om Krigsprokurør Knud Boesen se Lidt i Noter paa Side 176.

***) Om Ole Darre vides kun, at han 1727, 10. Febr. blev (karakt.) «Ober-Auditeur», og 1743, 2. August «ved Armeen». Han døde 1747, 29. Marts.

†) Om Etatsraad Lym se Noter paa Side 151.

††) Amtmand Christian Bergh (om hvem ogsaa Lidt findes paa Side 184 og 188) var født i Tønsberg 1697 (døbt 13. April) og døde i Porsgrund 1731, 21. Marts. (Altsaa var han allerede død, da Wibe under 24. s. M. anbefalede Etatsraad Lym til at blive Amtmand i Bratsberg for det Tilfælde, at Bergh nu skulde afgaa ved Døden.) Bergh var Søn af Lagmand og Assessor i Overhofretten Nicolaus (eller Claus) Bergh og Constance Henck, samt Sonnesons Sonnesons Søn af Superintendent i Oslo Frantz Bergh, som var født ca. 1515 og døde i Oslo 1591, 2. Novbr. Familien blomstrer endnu her i Landet. (Højsteretsadvokat Johannes Bergh og afdøde Vejdirektor, Major Chr. Wilh. Bergh nedstamme fra den.)

At Amtmand Chr. Bergh har været en for sin Tid med videnskabelige Interesser sjældent udrustet Mand, synes at fremgaa af, at han ejede en betydelig Bog- og Mineralie-Samling, hvorom Wibe førte en ret

«Restitution — at Eders K. M. allernaadigst wilde forfløtte og translogere Etats Raad og «Præsident *Lyme* til Bradsberg Ambt udj Amtmand Berghs Stæd, om hand ved Døden skulle «afgaae, og Cancellie Raad *Glaud*, hvis Fader har været Assessor udj Ober Hof Retten og «Borgemester udj denne Bye, (og) som i lang tid har exerceret sig i Eders Kongl. Majts. «Oberhof Ret og forstaaer Lands Lou og Rett, igien at Blive Præsident, som gierne tillagde «Præsident *Lyme* Eethvert Aar 2 à 300 Rdl. til meere Subsistence, saasom hand umuelig «ellers kunde Subsistere og leve med hustru og Børn af 400 Rdl., som Amtmanden Aller- «naadigst er tillagt, hvormed og Etats Raad og Præsident *Lyme*, som Jeg har talt med, er «temmelig vel fornøiet. Og følger saa her indsluttet tilbage Præsidentens underdanigste «Ansøgning *in originali*. Der Jeg forbliver med allerunderdanigst Respect, troskab og Devo- «tion indtil Døden. Tit. D. Wibe.»

⋆

I Forbindelse med Ovenstaaende om Etatsraad og President *Lyme* Anførte kan ogsaa her tilføjes, at han den 14. Decbr. 1729 blev «woldeligen angrebet udj hans Cammer, da hand laae paa sin Seng», af Raadstutjeneren, Christen Pederssøn.

Dette indberettede *Lyme* til Statholderen, som i Skrivelse af samme Dag til Byfogden (Ermandinger) forordnede en Extrabythingsret nedsat, hvorhos Malefikanten skulde vel for- vares i Raadstukjældereren, «hvor Ole Grav forhen var besiddende».

Ved Bythingsdom af 16. Decbr. 1729 blev Raadstutjeneren dømt til Boeslodd's For- brydelse, trende 40 Lodd Sølv's Bøder og Arbejde i Jern paa nærmeste Fæstning i 3 Aar. Denne Dom begjærede han «allernaadigst modereret». Wibe henstillede Sagen til Kongens Afgjørelse, og Dommen blev da forandret derhen, at Raadstutjeneren «for sin forgribelse imod Etatz «Raad og Præsident *Lyme*, i Stæden for den ham af Byfogden derfor tildømte Straff skal have «sin tieniste ved Raadstuen i Christiania forbrudt og strax forviisis Byen, — dog icke ved «Skarp Retteren». Dette skulde Byfogden betyde ham med Tilføjende af, at «saafremt hand «Efterdags skulle understaa sig udi Christiania at lade sig finde, hand da i saa fald strax «skal henbringes til nærmeste Festning for der at Arbeide i Iern hans Livstid». (Herom skrev Wibe til Byfogden 4. Januar 1730.)

Som et Curiosum og Exempel paa, hvor tidligt man undertiden — selv fra Regjerin- gens Side — kunde være ude om sig for at faa Embeder besatte, om hvilke man ikke en- gang altid sikkert vidste, om de virkelig *var* ledige, og som derfor stundom befandtes ikke at være det, kan Følgende anføres:

Wibe indberetter under 23. Juli 1731, at Krigsraad og Borgemester i Christiania, *Mogens Blix**), «der til Arendal var forlovet for at slutte sine Regenskaber for den tid, hand stod

---

livlig Correspondance baade med ham selv i hans levende Live og — efter hans Død — med Can- cellieraad H. Leopoldus (hvorom senere). I Berghs sidste Sygdom skrev ogsaa Wibe ham et deltagende Brev til om, at han — hvis det var ham muligt — burde komme ind til Christiania for at lægge sig under *Dr. Gunnerus's* Kur. (Se dette Brev under Wibes Privatcorrespondance her længer udenfor.)

Bergh skal nok engang have haft en Ansættelse hos Wibe (?), hvorpaa Dennes Deltagelse for ham ogsaa synes at pege. Bergh blev Amtmand i Bratsberg 1727 (efter Michael Storm, der døde i Skien 1727, 3. Januar, 38¹/₄ Aar gl.), og fik sig samme Aar Amtsarkivet overlevéret ved de af Statholder Wibe dertil opnævnte Kommissarier, Herman Leopoldus og Hans Kofod. Amtmand Bergh har neppe været gift. Ved hans Død blev Leopoldus af Wibe konstituéret som Amtmand, men Major Henrik Essemann fik Embedet 9. April 1731.

*) *Mogens Blix* var (sé Hans Borchs «Gravskrifter») født i T.ljem 1693, 3. Marts og † i Chr.ania 1746, 3. Mai. Hans Forældre kjendes ikke, og ligesaa lidt hans Slægtskabs Forhold til Justitiarius Blixencrone.

«som Regimentskvartermester ved Obrister Diderichsøns Vesterlendske Regiment, der skal «være af Major *Badenhaupt**) stukken og ved Døden afgangen».

Til hans Eftermand som Borgemester foreslaar Wibe nu Raadmand og Notarius publicus *Hans Sørensen Lemmich***), og til Raadmand i Dennes Sted Prokurator *Henrik Lange****). «Begge — siger han — ere habile og i Lands Lou og Ret kyndige Mænd. Den første «(er) bevandt med Raadstuen og hvis (o: hvad) som af Byen dependerer, samt af Jndvaanerne «afholden, og den anden en gammel Procurator og Vittig Mand, hvem Jeg og har brugt i «alle de Mig Allernaadigst anbefalede opdragene Commissioner som Actor, Saa Jeg fuldkom- «men er Bekiendt hans Capacité.»

(Det viste sig imidlertid snart, at man her havde løbet med Limstangen, thi Blix var ikke død. Han levede ligeindtil 1746 og overlévede saalódes de fleste af de Mænd, hvis Navne her ere nævnte i Forbindelse med ham.

Af Navnet Blix forekommer ellers i Adelslexikon 3 uddøde adelige Slægter, der hver førte sit forskjel- lige Vaaben. Om vore nulevende Blix'er har noget med disse Familier at skaffe, vides ej.

Denne Mogens Blix blev 1717, 18. Juni Reg.kv.mester og Auditor ved vesterlehnske Regt., og 1726, 14. Januar Borgemester i Chr.ania. Havde Titel af «Krigsraad». Gift 1) i Chr.ania 1721, 4. Septbr. med Elisabeth Hammond, født i T.hjem 1688 og † 1728, 5. Juni. (Datter af Thomas Thomassøn H. og Sara Humphrysdatter Brygman.) 1735, 26. Juli ægtede han Magdalene Cornisch, der var døbt i Chr.ania 1714, 3. Novbr. og † der 1794, 25. Juli. (Datter af Kbmnd. Willum Cornisch og Maren Andersdatter, der var en Søster af nærv. Udgivers Farfaders Morfader, Hans Andersson, Trælasthan- dler i Chr.ania.) Af sidste Ægteskab havde Blix mindst 4 Børn. Han havde fra 1735—1738 en (noget skidden) Sag med Udarvingerne efter hans i Decbr. 1734 afdøde 99-aarige «Fatterske» Sidsel Olsdatter, Enke efter Raadmand Lars Christensson. I hele 1740 og endnu i Marts 1741 sad han arrestéret — uvist hvorfor. (Se Christiania Skifteprotokoll for 1740, Pag. 253 og ff. samt Pag. 363.)

*); Christopher Fredr. Badenhaupt blev 1719, 9. Oktober Major i 1ste (o: østre) vesterlehnske Regt.; 1735, 23. Septbr. «Oberstløjtnant», og 1738, 20. Januar virkelig Major. 1747, 18. Oktober «Oberst», og 1750, 11. Februar Chef for 1ste (o: nordre) t.hjemseke Regt. † i Trondhjem 1757 (begr. 5. April i Domkirkesognet), 77 Aar gl. Han nævnes ret ofte som Fadder i Arendal. Hans Hustru derimod slet ikke. En Datter af ham blev begravet der 1730, 25. Juli.

**); Hans Lemmich (Søn af fornævnte «Krigsraad» Søren Hansson Lemmich) var døbt paa Bragerne 1689, 15. Novbr. og blev begravet i Chr.ania 1734, 23. Marts. Notarius publicus i Christiania blev han maaské i 1723 efter den i Juli s. A. afdøde Herman Pohlmann. Opnaaede han end ikke at blive Borgemester, saa blev han dog 1731, 12. Oktbr. Vice-Borgemester i Chr.ania. Han ægtede 1713, 4. Oktbr. paa Bragerne Aleth Jørgensdatter, der var født i Chr.ania 1695, 6. Febr. (døbt 9. Febr.) og † 17.. Hun var Datter af Neumann-Skegtens Stamfader, Jørgen Paulsson i Chr.ania og Barbara Johansdatter Krefting.

***); Henrik Jakobsson Lange (ikke at forvekle med Vicestatholder Gabels Haandskriver, Henrik Lange, der døde ugift i Chr.ania 1708, 25. Decbr. og var Broder af Canc.raad og Lagmand (Gert Lange i Gjerpen) var født ca. 1677 og nok allerede i 1714 Prokurator (i Chr.ania?), hvor ialfald hans mange Børn — paa de 2 ældste nær — var fødte. Her døde han 1738, 18. Mai (begr. 23. Maj med alle Klokker og den store forud), «61 Aar gl.» Han ægtede 14. August 1714 i Chri.ania Margrethe Nilsdatter, der fødte ham 12 eller 13 Børn, hvoraf 7 overlevede ham. Han har maaské været beslægtet med den i Stange boende Erik Lange, der fra 1705—1730 var Foged paa Hedemarken; thi sit første Barn, Birgitte, der blev født fire Maaneder efter Forældrenes Bryllup, lod han dobe i Stange, hvor maaské ogsaa det 2det Barn, Petronelle, kan være født (ca. 1716), da hun ikke findes døbt i Christiania. Nævnte Foged, Erik Lange, havde en Son, Ditlev Wilhelm, hvilke to Návne — hvert for sig — gjenfindes hos to af Prokurator Henrik Langes Børn, nemlig Wilhelm, født 1721, og Ditlev, født 1725.

SEXTENDE KAPITEL.

Om Kongsberg Sølvværk og Bergvæsenet i det Hele.

§ 1.

En Institution, der — endnu mere, end Overhofretten — skaffede Statholder Wibe meget Arbejde og mange Ærgrelser, var Kongsberg Sølvværk, hvis øverste Tilsynsmand han — den Usagkyndige — skulde være.*)

Efter Jens Kraft i hans «Topografisk-statistiske Beskrivelse over Kongeriget Norge», 2den, i 1840 omarbejdede Udgave, Side 131 levéres her et kort Referat vedk. Værkets Tilstand omkring det Tidsrum, i hvilket Wibe havde med det at gjøre:

I de 8 Aar, fra 1716—1723 vandt Statskassen i Gjennemsnit 42,000 Rdl., hvorhos flere nye Sølvanviisninger fandtes og optoges i 1721 paa Østsiden af Laagen Elv, og flere gavnlige Indretninger og Foranstaltninger gjordes. Bergraad Gabel († 1732) blev i 1721 Overberghauptmand, og Bergraad J. L. Schlanbuseh paany Vice-Berghauptmand. Fra 1724 tog Værket meget af, og i det følgende Aar blev Underbalancen saa stor, at Værket, paa Grund af dets stærke Belæg og vidtloftige Bestyrelse, kom i stor Gjæld, og saavel Stollarbejdet som endeel Gruber indstilledes. Fra 1725—28 blev forskudt 124,348 Rdl., foruden at der ved sidstnævnte Aars Udgang heftede en Gjæld af 82,761 Rdl. paa Værket. For at undersøge Aarsagerne til denne uheldige Drift blev i 1728 nedsat en Kommission, hvori Biskop Deichmann var Medlem, og da Kommissionen var bleven opmærksom paa flere Mangler ved Grubedriften og Uredeligheder begaaede af Myntmesteren (Henrik Christoph Meyer), gjordes der adskillige Forandringer med Værkets Betjente fra Begyndelsen af 1729, og Myntmesteren dømtes til Slaveriet. Et nyt Cassereglement og en kongl. Befaling angaaende Sølvværkets Økonomi og Drift (under Navn af Interims-Reglement) udkom 26. Januar 1729. Anbruchene vilde imidlertid ikke forbedre sig, og Produktionen aftog. Det nye Interimsreglement gav Anledning til Klager, og da disse befandtes usandfærdige, samt Nogle af Bergalmuen, som havde været virksomme i Anledning af disse Klager, var blevne dømt til Fæstningsarbejde, gjorde Bergfolkene 3. Pintsedag (30. Mai) 1730 Opstand, hvilken dog, efter Biskop Deichmanns Foranstaltning, ved militær Magt blev stillet, og Hovedmændene afstraffede. Værkets Omstændigheder var ogsaa saa slette, da Kong Christian VI kom til Regjeringen, at Sølvværket ved en kongl. Plakat af 17. Aug. 1731 blev opbudt enten til Kjøbs eller Forpagtning; men Ingen indlod sig herpaa. I det Hele havde Værket i de 9 Aar fra 1724 til 1732, i hvilke Produktet i Gjennemsnit kun udgjorde 10,900 Mark aarlig, fordret et Tilskud af 562,685 Rdl. i Alt (eller i Gjennemsnit 62,000 Rdl. aarlig). Men paa disse uheldige Aar fulgte nu atter en Række af heldige. I 1733 gav Værket nemlig 33,662 Rdl. Overskud, hvilket holdt sig i 15 Aar, i hvilken Tid det hele Overskud var 701,333 Rdl. (eller i Gjennemsnit 46,755 Rdl. aarlig), og i det sidste Aar af denne lykkelige Periode — o: i 1747 — var Overskuddet endog 128,872 Rdl.

Foruden det Overtilsyn, Wibe skulde føre baade med Overbergamtet, de mange Betjente og den ofte urolige Bergalmue paa Kongsberg, hvilket ofte gjorde hans Nærværelse der paa Stedet nødvendig, blev han ogsaa — især i sine sidste Aar — Formand i nogle kongsbergske Kommissioner, hvilket vel ogsaa stundom foranlédigede Rejser derop. Alle disse Smaarejser

*) Brännich siger i sin «Beskrivelse over Kongsberg Sølvbergverk i Norge», Kbhavn 1826, Side 298, at Wibe «var af Kongen anbetret Overinspektionen over alle de Kongelige Regalier i Norge, og han skulde lade sig underrette om alle Foranstaltninger ved Sølvverket.»

og de dermed forbundne Forretninger antages det imidlertid rettest at indføre her samlede paa ét Sted (under Sølvværket), istedetfor at indordne dem under Wibes «mangeslags Kommissioner» eller hans «besværlige Rejser».

Da Brünnichs Beskrivelse over «Kongsberg Sølvbergverk» kun omfatter Værkets Historie de første 100 Aar (fra 1623 til 1723), saa faar man af den ikke nogen synderlig Oplysning om det Tidsrum, hvori Wibes Overinspektion falder.

I «Dansk Musæum» for Februar 1782 findes imidlertid en (anonym) «kort chronologisk Beskrivelse over Kongsberg Sølvverk fra dets første Oprindelse til nærværende Tid». Forfatteren heraf opgives i Nyerup & Krafts Literaturlexikon at være en *David Eberhard Bradt*, Cancellisekretær og Fuldmægtig i Rentekammerets Bergværkskontor. Af denne Beskrivelse udkom der s. A. et Særtryk, paa hvis Pag. 16—20 Værkets Historie fra 1723—1731 kortelig behandles og hvor man finder de nedenstaaende Uddrag af Wibes Protokoller udførligere udelyste, hvorfor disse Blade af Særtrykket længer nedenfor i nærværende Bog ville blive gengivne. Som en Synderlighed kan ellers bemærkes, at den nævnte Forfatter, paa Side 16, beretter, at Wibes «Ober-Direction» over Sølvværket kun gjaldt fra 1723 til 1724, hvilket ubenbart maa være urigtigt, da han jo i 1726 havde Professor Ramus med sig op til Kongsberg (hvorom se strax nedenfor), og han i det Hele (ifølge sine Embedsprotokollers Udvisende) lige indtil henimod sin Død var fuldt optaget med Varetagelsen af Sølvværkets Anliggender, — om man end stundom af hans Indberetninger til Kjøbenhavn kan sé, hvor tungt denne Æren af hans Embedsvirksomhed laa paa ham, nærmest vel paa Grund af den Hensynsløshed, hvormed Biskop Deichmann havde vidst at gjøre sig gjældende ved Kongsberg Sølvværk, til hvis eneraadige Styrer han — med Fortrængelse af Wibe — vistnok faktisk havde opkastet sig.

I September 1722 opdagedes (ifølge Brünnichs ovennævnte Beskrivelse, Side 297) i Rømskjældet i den indtil da ikke undersøgte Numedalske Bergstrækning» ganske uventet et meget lovende Sølvskjærp, af hvilke Overbergamtet kaldte det ene: «*Dronning Anna Sophies*», og det andet: «*Wibes Grube*». Denne uheldige Sammenstilling af to saa incompatible Navne synes at vise, at man endda ikke her i Norge kjendte noget til, hvad ialfald Efterverdenen nu vidst at berette om en af Aarsagerne til, at Wibe faldt i Unaade, blev «styrtet» ved Høftet i det samme Aar og sendt i Landflygtighed til Norge. Han frabad sig imidlertid Æren af at laane den nye Grube sit Navn, og bød, at den skulde kaldes «*Neues Glück Grube*» (!)*.

Allerede 16. Oktober 1723 blev Wibe og Biskop *Deichmann* forordnede til Kommissarier en Sag vedk. Assessor *Weicharts****) «Regnskaber for Oberbergkasserer-Tjenesten». Han fik

*) Om Ole Ramberg, som har fundet Gruen *Anne Sophie* paa Kongsberg, skriver Wibe fra Kjøbenhavn 16. Marts 1725 til Rentekammeret saaledes: «Hs. Kongl. Majt. haver nogle gange allernaadigst talt med mig om Ole Ramberg, som eier Grunden, hvorpaa den Grube *Anne Sophie* ligger og er fundet, og befalet mig at conferere med de Hoytærede Herrer, hvad hannem for samme Grund kunde tillegges. Da som hand ei skal have nodt (:) nydt) noget, og Skoven til Grubens drift medgaar, saa maa ieg Tienstligen forestille dennem mine tanker, at om Deres Kongl. Maiestet allernaadigst vilde forunde ham 2 à 300 Rdl., kunde hand dermed være fornøyet.»

Gruben «*Neues Glück*» var ellers i 1727 i en daarlig Tilstand — som de fleste andre Gruber —, men den dygtige Bergmester, Assessor Ziener, lovede Wibe i Sommeren 1727, at den forhaabentlig snart igjen skulde «give sin Velsignelse».

**) Justus Heinrich Weichart, «Assessor» (Søn af Bergmester Michael Weichart, der fra 1705 til sin Død i 1709 var Forstemand af de 4 Kommittérede, som da fik Direktionen over Sølvværket, og hvis Hustru var fød Hassius), blev 1714 Overbergamtsassessor paa Kongsberg. Ifølge «Danske Samlinger», IV,

civil Arrest paa Kongsberg, men undvæg, uden at have aflagt noget Regnskab. Dette indberetter Wibe til Rentekammeret 19. Mai 1725, idet han lover ved sin snart forestaaende Rejse til Kongsberg at konferere med Overbergamtet «om hvad *Moyen* der er til at obligere «bemeldte Assessor Weichardt til at gjøre vedbørlig reede og rigtighed for sig, hvilket ve «vil skee ved, at ham bliver paalagt Militair Arrest i hans Huus med 3 à 4 Soldater og en «Underofficer, som hand des meere har fortient, siden hand saa letsindig har tracteret der «civile Arrest, ham var paalagt.»

Han maa vel snart være bleven fakket igjen, thi Deichmann (der synes at have være gunstigere stemt for ham) begjærede kort efter, at han mod Kaution maatte blive løsladt paa nogle Dage, hvilket Wibe, i en Skrivelse til Rentekammeret af 8. Septbr. 1725, fraraadede under Paaberaab af Kammeradvokat Bredals Forestilling. Udfaldet af denne Sag, der endnu i 1727 stod uafgjort, kjender jeg ikke, men Wibe blev 26. Decbr. 1727 «dispenseret» fra Kommissionen, hvorfor han i en Skrivelse af 3. Jan. 1728 takker Kongen. I Wibes Stec blev nok Justitsraad Lym Medlem af Kommissionen. Overbergamtskriver *Poppe**) fik da (gjennem Wibe) kongl. Ordre til «af Berg-Archivet u-veigerlig at extradere alle de til Oplysning i denne Sag behøvende Documenter» til Deichmann og Lym.

Af Wibes Protokoller kan man forøvrigt ikke finde Noget vedkommende Sølvværket forend i 1725, i hvilket Aar Kongen havde bevilget Værket en Forstrækning af 24,000 Rdl. hvoraf Overbergamtskassérer *Voss***) i Septbr. s. A. af Rentekammeret var beordret at afhente i Christiania 13,000 Rdl., hvilket Wibe imidlertid (i Skr. af 15. Septbr.) fraraadede, idet han tilføjede, at der ialfald burde medskickes *Voss* «en suffisant og tilforladelig Mand» o. s. v. thi *Voss* havde ingen Kaution stillet og heller ikke endnu «giort tilforladelig rigtighed for «afvigte 1724 Aars Opbørsler»; «saa har ieg og fornømt, at Berg Casserer *Voss* er genege

Side 36 havde han i Aarene 1722--24 assistéret ved (gjennemførelsen af Deichmanns Projekt til en ny Matrikul. Hans Distrikt var da Numedals og Sandsværs Fogderi, hvor han fungérede «som Amt mand». Hans Hustru, *N. N.*, blev begravet paa Kongsberg 1718, 12. Juli. (Fra den over ham i 172: nedsatte Kommission blev Wibe fra 26. Decbr. 1727 af fritaget.)

*) Denne Overbergamtskriver *Poppe* er uidentivl Hartvig *Poppe*, der i Aaret 1700 var Fuldmægtig hos Foged *Johs. Barth* i Sandsvær og i 1723 var Bergamtskriver paa Kongsberg, hvor hans første Hustru *N. N.* blev begravet 1724, 15. Jan. (Hendes Navn nævnes aldrig i Ministerialbogen, men af Kongsbergs Underretsprotokoll for 1724—1727, Fol. 60 a sér man, at han 3. Marts 1725 ved Samfrøendet havde ladet holde Skifte efter sin Hustru, *Christine Falchenberg*, «imellem ham og dend *Sal. Koene* efterladte Børn».

Derpaa ægtede han 1725, 13. Decbr. i Sandsvær sin i Novbr. 1722 afdøde Principals, Foged *Barth-Enke, Isabella Groth*, der var født ca. 1672 og † paa Kongsberg 1751 (begr. 22 Mai), 79¼ Aar gl som «sal. Assessor *Poppis Efterleverske*».

Han blev 1732, 22. Decbr. Assessor i Overbergamtet, og 1741, 24. Febr. Sorenksriver i «Tune Aabogde, Hvaløer og Onsø», men maa allerde i 1742 enten være dod, eller entlédiget, da *Waldemar Wilhelm Hirsch* 1743, 25. Januar blev Sorenksriver der.

**) Denne Overbergamtskassérer *Voss*, hvis Fornavn aldrig nævnes i Kirkebogen, hedte *Christian Didrik* Han udstedte 13. Decbr. 1722 og ligesaa 20. Januar 1723 sin «underdanigste Revers» paa Overbergkassérertjenesten, der uden videre Kaution var ham betroet. I 1727 blev han arrestéret, fordi han ikke kunde stille den ham da affordrede Kaution, hvorom Wibe i en Skrivelse til Rentekammeret af 29. Marts s. A. siger, at han «forlængst havde berettet, at det saaledis med bem.te Casserer *Voss* vilde tilgaa». *Voss* dode paa Kongsberg samme Aar og blev begravet 16. Mai. Om hans Død og Kassemangel fik Wibe strax Meddélelse fra Rentekammeret, som havde truffet den Foranstaltning at *Voss's* «forige Skriverkarl, *Bendix Brodersen* skulde forfatte Solf Verkets Cassa Regnskab *pro Ao. 1726*».

Voss var gift med en Datter af den famose Cancellieraad *Kopp*, og havde i 1724 en Broder af Navn *Fredrik*.

til Spil og Dobbelt, hvilket ikke kand sette nogen udi Credit, og allermindst en Casserer, som er betroet saa store Summer» o. s. v. En Skovinspektør *Jens Møller**) blev da Voss djungéret for hos Zahlkasséer Kølle at hæve disse 13,000 Rdl., hvorom Wibe 18. Septbr. dstedte Ordre til Kølle.

Med Hensyn til disse tillaans bekomne 24,000 Rdl. yttre Wibe i en Skr. af 20. April 1726 til Rentekammeret Følgende:

«Velsignelsen ved Verket har (hid) indtil været meget god, og dersom det saaledis vil continuere, haaber ieg, der med (det) første kand blive endeel betalt af det Laan, Sølff Verket af Hs. Majts. Cassa har faaet, og er der allerede giort begyndelse med den anden Maanets Lønning for dette Aar.» (Dette Wibes Haab gik imidlertid nok ikke i Opfyldelse, a Værkets Zubus netop i disse Aar (1725—1728) voxede i en betænkelig Grad. I samme skrivelse (af 20. April 1726) siger Wibe ogsaa, at han i Mai Maaned s. A. agtede at rejse p til Kongsberg med Cancellieraad *Ramus*.***)

I en Skr. af 30. Mai 1727 takker Wibe Kongen, fordi Denne, under 17. næstfør, med særdelis allernaadigste ord» havde tilkjendegivet ham sit Bifald til hans «allerunderdanigste Forestilling angaaende en bedre indretning ved Grubernes Drift og Belæg ved Kongsberg Sølff Verk». Han siger videre: «saa snart ieg fra Vesterkanten fra Auctionerne over Eders Kongl. Majts. Gods, hvorhen ieg idag begynder Reisen, hiemkommer, skal ieg begive mig til Kongsberg for der, efter deliberation med Ober-Bergamtet, at see forbemeldte Eders Kongl. Majts. allernaadigste Befaling allerunderdanigst fuldbyrdet.» (Cfr. hermed en Skr. a Wibe til Rentekammeret af 8. April 1730, lidt længer udenfor.)

Under 1. Juni 1727 skriver Wibe (fra Bragernæs, paa Rejsen til Christiansand) til entekammeret, at han paa Grund af knap Tid ikke personlig kunde indfinde sig paa Kongsberg for at skaffe tilveje de forlangte Oplysninger om Sølvværket. Han havde derfor ladet sessor og Bergmester *Adam Ziener*****) komme til ham paa Bragernæs og af ham faaet den

*) En Jens Møller var i 1723 Arendals 1ste Postmester. Maaské han kan være identisk med den her nævnte Jens Møller.

***) Joachim Fredrik Ramus, tilsidst Justitsraad og Professor i Mathematik m. m., hvis Biografi findes i Gjessings «Jubellærere», II, 1, Side 193—200, ligesom ogsaa hele Familiens Stamtavle findes i samme Værks 1ste Bind, Side 520. Han var født i Trondhjem 1685, 10. Septbr. og † 1769, 5. Jan. (Søn af Magister og Lector theol. m. m. i Trondhjem Melchior Ramus og Anna Hansdatter Kyhn.)

Gjessing siger, at Prof. Ramus (i Anledning af Wibes Indberetning om Sølvværket og paa Grund af sine Indsigter i Mekanik) fik kongl. Befaling af 19. Novbr. 1725 om at besigtige Værket, hvorfor han ved Mortensdagstider s. A. rejste derop og med Statholderen besaa Vandkunsten til Grubernes Belæg og alle de dertil fornødne Maskiners Drift, hvorefter de overlagde, hvad der burde indrettes bedre og i det Hele bidrage til Indførelse af en lettere og mere økonomisk Drift. Ramus kom tilbage til Kjøbenhavn først i Aaret 1726 — siger Gjessing — og fremlagde da for Kongen Synsforretning og Overslag &c., hvilket Alt vandt højeste Bifald og skaffede ham flere Naadesbeviisninger.

Foruden det mindre Rimelige i, at Ramus kan have tiltraadt denne sin Rejse op til Norge saa sildigt paa Aaret, som omkring Mortensdag (o: i November Maaned) 1725 — en Aarstid, som vel neppe Nogen vælger til at rejse i slige Anledninger — modsiges ogsaa Dette af hvad Wibe her ovenfor beretter om, at han i Mai Maaned 1726 agtede sig op til Kongsberg med Professoren. Joachim Ramus var en ældre Broder af Biskop i Fyen Christian Ramus samt en Brodersøn af Magister Jonas Ramus paa Norderhov. Af hans 7 Børn levede kun 2 Døtre frem.

****) Denne Assessor og Bergmester Adam Ziener (der maaské var Søn af «Adam Ziener den gamle», som blev begravet paa Kongsberg 1702, 22. Marts «med alle Klokker») var — saavidt man kan faa nogen Mening ud af Kongsbergs, for dette Tidsrum, under al Kritik slet forte Kirkebog — rimeligviis den Adam Ziener, der i 1698 og følgende Aar boede paa Kongsberg (i Ægteskab med en Maren?) og i Aarene 1698 til 1717 ud havde 12 Børn til Daaben der, uden at imidlertid Moderens Navn en eneste

Beskéd, «at alle Sølvverketz Gruberne paa Kongsberg vare for det Meste ickuns i en mege «slæt tilstand og for de fleeste fulde af vand; dog levede hand (o: Ziener) udj det haab, a «Gruberne *Neues Glück* og *Samuels Grube* kaldet, skulde snart igien give sin Velsignelse o «komme i Stand» o. s. v.

Under 5. Juli 1727 melder Wibe sin Tilbagekomst fra Vestlandet og at han i Maanedens Slutning agtede at rejse til Kongsberg, for der med Overbergamtet at overveje, hvilk Gruber indtil videre burde indstilles, «paa det at Verket ei skal geraade tid efter tid i al «større og større vitløftighed og Gield, da Velsignelsen ved Sølv Verket ikke er saa ti «strekkelig, at den kand stoppe omkostningerne». Stiftamtmand *Tonsbergs* Nærværelse de oppe ønskede han ogsaa gjerne, saasnart Tonsberg var kommet hjem fra sin befalede Rejs til Fredrikshald. Hans Assistance ved Reguleringen af Kongsbergs Saugvæsen var nemli meget ønskelig.

Efter nogen Tids Ophold paa Kongsberg i Juli og August 1727 indberetter Wibe 16 Aug. fra Christiania til Rentekammeret, at han med denne Post vistnok burde have afgive

Gang nævnes, — aléne med Undtagelse af, at «Maren, Adam Zieners» et Par Gange (nemlig 1705, 1: Oktbr. og 1710, 16. Juni) nævnes som Fadder til andre Folks Born. Af Kirkebogen maa man antag at han er den «Assessor Ziener», der blev begr. paa Kongsberg 1732, 19. August «med alle Klokke fri, Ligbaare og Ljus», og at hans Hustru, «Assessor Zieners Kieriste», blev begr. der 1718, 9. Apr «med Storklokken»; men isaafald maa han vist efter hendes Død have giftet sig igjen, thi en «Fru sal. Zieners» blev begr. der 1733, 20. Juni «med alle Klokker og den nye Ligbaare». Ved enkelte : hans 12 Børns Daab finder man hans Embedsstilling angivet. Saaledes kaldes han i 1706, 8 og «Geschworner» og i 1711 og 1712 «Ober Indfahrer». Han fik i 1714 Sæde i det under 29. Marts s. 2 nyorganiserede Overbergamt (o: i Sammes 1ste Instants, «Bergamtsretten»). Samtidigt hermed ble han vel ogsaa Assessor, hvilket han ialfald var i 1715. Han ansogte i 1727 om «at befries for : sidde i Ober Bergamtet», hvortil Wibe 20. Decbr. s. A. anbefalede ham, i Betragtning af hans mang foldige Embedsforretninger, «helst hand udviiser, at hand, hvad Grubernes drift angaar, er nok de kyndigste paa Kongsberg». Derhos havde han ogsaa ansogt om «befrielse for det krav, der giores hi «ham for den resterende Tiende af det Ullefossiske eller Holdenske Jern Verk, der beløber til 360 «Rdlr., hvilke af Ober Berg Amtet paa Kongsberg til Cancellie Raad Leopoldus skal betales.» Langtfr at resonere om, «med hvad Ret hand og de øvrige Tilforordnede udi Ober Berg Amtet er tilkiendt : betale disse Penge, siden Hs. Kongl. Majestet saa allernaadigst har fundet det for gøt», vil Wibe do ikke lade ubemærket, at «af de Tilforordnede udi Ober Berg Amtet er hand (o: Ziener) den uskyldigst udi hvis (o: hvad) som om ovenmelte Tiende er tildraget sig» (nemlig paa Grund af hans mangfoldig Forretninger). Ogsaa Brünnich i sin Kongsberg Sølvværks Historie giver Ziener et godt Skudsmaa Se til Ex. Side 285, hvor han siger: «Man kan med al Foie ansee Assessor Ziener som en nyttig o virksom Mand for Sølvverket,» og han tilføjer, at Zieners Forbedringer skaffede Sølvværket en B sparelse af 16,000 Rdl., hvorfor han i 1719 fik en Gratifikation af 1600 Rdl. Trods Dette var ha ikke vel anskrevet hos Biskop Deichmann, der i Ledtog med Cancellieraad Kopp fik ham afsat. (S lidt længer nedenfor.) Endnu om Høsten 1730 sad han arrestéret (paa Kongsberg?), thi paa Andr: gende til Wibe om «at motte forfoie sig til Eger for at tale med hans (o: sin) Hustruc, Born o Familie, som hand i en lang tid (havde) woren fraværende», fik han 4. Novbr. 1730 «Friheds Pass pa Hs. K. M.s Allernaadigste Behag indtil nærmere Allernaadigste anordning».

Uretfærdigen afsat af den Deichmannske Inquisitionscommission i 1728, fik han 27. April 1731 s Embede igjen, hvilket ogsaa blev Tilfældet med hans Svigeron, Einfahrer Jens Henckel, der døde pa Kongsberg som Bergmester 1753, 12. Decbr. Deres Afsettelse i 1728 var en medvirkende Aarsag t det store Opløb paa Kongsberg 3die Pintsedag 1730, thi de Bergarbejdere, der var rejst ned til Kjøbenhavn for, bl. Andet, at tale Zieners Sag, fandt der intet Gehør, men blev hjemsendte og arrestéret i Pintseugen, hvorefter Bergalmuens Rebellion paafulgte nogle Dage efter. (Se herom lidt Nærmel længer udenfor under foranførte D. E. Bradts historiske Fremstilling i nærværende Kapitel.)

Hvorvidt denne Assessor Adam Ziener har efterladt sig endnu levende Afkom, vides ikke. Størst: parten af de nulevende Zienere nedstammer nok fra en i Juli 1721 paa Kongsberg afdød Paulus Ziener der maaské har været en Broder af den her omhandlede Assessor Adam Ziener. Begge havde de mang Born til Daaben paa Kongsberg. Med Hensyn til den nyssnevnte Tiendeafgift til Cancellieraad Leopoldus, vil Overbergamtets Justitsprotokoll fra 1711—1727, Fol. 112 b til 116 muligens indehold nogle oplysende Vink.

Meddélelse om Sølvværkets Tilstand, men — siger han — «som Jeg siden Min hjemkomst med overflødige forretninger, foruden de Mig paa halsen beliggende og bebyrdede Commissioner, har voren Occuperet og icke hafft den tid samme at igiennemløbe for at give de Høitærede Herrer en fuldkommen Ide og Opløsning om Sølvverckets Sager, saavit Jeg denne gang har kundet overkomme at give, saa skal det derfor med neste Post til Efferretning følge.»

Under 23. Aug. næstetter indberetter han til Rentekammeret, at han har paalagt vedkommende Amtmænd at beordre Fogderne, Skovinspektørerne og Markschejderen at undersøge Sølvværkets Skove og faa optaget «Eet accurat Chart og Afridsning over Skougernis Streckninger». I samme Skrivelse opgiver han Sølvværkets Gjæld til 87,981 Rdl. 41 Sk., til hvis Klaréring han nok foreslaar Udskrivning af en «Stoll-Skat». — Kongen bevilgede ifølge en Skrivelse fra Wibe af 18. Oktober 1727) Sølvværket 28,489 Rdl. 22 Sk. og ligesaa 10,000 Rdl. først i 1729, hvorom Wibe under 19. Februar 1729 tilskrev Kommandant Bertouch saaledes:

«Til Kongsberg Sølv Verk skal henbringes 10,000 Rdl., som Hs. Majt. har Assisteret Sølv Verket med; og som Ober Berg Amtet til samme Penges annammelse her hos Casserer Kølle haver hidsent Material Controleur og Saug Forvalter *Johan Henrich Voss**) med begiering om Exsorte (o: Escorte) ved opførselen, til Securitet for Pengene, saa anmodis Høitærede Hr. General Krigs Commissaire og Commandant om en sikker exsorte til at Transportere Pengene til Kongsberg, naar bem.te Voss dermed er færdig, som hand nok bliver paa Mandag, da der og bliver medgivet Pass paa skyds. Med megen &c.»

Under Dato Christiania 20. Decbr. 1727 sender Wibe Rentekammeret en vidtløftig Skrivelse, «hvorved forestilles adskilligt om Sølv Verket Kongsberg». Skrivelsen intiméres saaledes:

«Sidste gang udi nestafvigte Novbr. Maanet, ieg var paa Kongsberg, kunde ieg ikke — formedelst andre mig paaliggende og allernaadigst anbefalede Forretninger — forblive der længere, end fra Løverdags Eftermiddag til Onsdagen næstetter, ihvor vel ieg baade tilforn har befundet og da befandt det fornøden, at ieg havde en tid af 6 à 8 Uger til at blive der, efterdi ieg fornemmer, at det, som ieg ved min nærværelse, naar ieg har kundet være der, har proponeret efter nøyeste overveielse, og mig er lovet med flid og omhyggelighed at skulde blive fuldført, til deels en tid lang derefter er forglemt eller forladt og fast aldrig altsammen bleven exequeret, men de fleeste der paa Steden egenraadig farer frem og gjør og lader hvad der kommer dem i sinde, — det ieg med chagrin har erfaret hver gang ieg kommer der —, hvorfor ieg meget skulde ønske, om det maatte finde Hs. Kongl. Majts. allernaadigste approbation, at ieg, naar den Trundhiemske Reise er endt, kunde — uanseet Kongsberg ingenlunde er et behageligt stæd — udi en 6 à 8 uger opholde mig der for at observere og regulere hvis (o: hvad) ieg kunde befinde at være fornøden til Hs. K. M.s tjeniste, saa vel i at see enhver paa Fingrene — saavit mig mueligt kunde være — som

*) Johan Henrik Voss, Materialkontrollør og Saugforvalter, blev 1739, 8. Januar «Berg-Secréterer og Cassa-Tierner» ved Sølvværket, og 1742, 1. Oktober «Ober-Berg-Casserer» sammesteds. (K.havns «Postrytter» for April 1743.) 1760, 1. Novbr. blev han «virkelig Cammer-Raad». Han skal være født i Regensburg (ca. 1699) og blev begravet paa Kongsberg 1771, 2. Marts, 72 Aar gl. paa nogle Maaneder mer. Gift paa Kongsberg 1729 (17. Mai?) med Mademoiselle Elisabeth «Sveder».

Han kan maaské have været en Broder af den paa Side 202 omtalte Overbergamtskassér Christian Didrik Voss, og derhos var han sikkerlig Fader til den 1749, 16. Septbr. paa Kongsberg fødte Johan Fredrik Christian Voss, der døde i Kjøbenhavn 1832, 11. April som Kammerraad og fhv. Komitéret i Rentekammeret og var Bedstefader af vor Professor Joachim Voss.

«og at de høit fornødne og udkrævende Anstalter blive i Verk sadte, da ieg ikke tvile
«paa, at ieg io kunde og skulde udrette cendeel til Hs. K. M.s fornøielse, hvortil min for
«haabning er desmeere, naar Gud vil lade sin Velsignelse saaledes continuere, som den nu
«et par Maaneder har været, da udgifterne for samme tid ikke har consumeret hvad Verke
«har givet af sig, og det derhos maatte komme til allernaadigst Resolution om de propo
«nerede Grubers indstilling — isærdeleshed *Seegen gottes Grube*, som nu i mangfoldige Aar e
«arbejdet udi med stor forliis og nu snart intet giver, men drives med *p. p.* 1000 Rdlr
«Maanedlig Zubusse.»

Nu følge her 7 Poster, som Wibe foreslaar til naadigst Approbation, og hvoraf der
Iste var: «at et vist og fast Fundamente settes og udi et Reglement forfattes, hvad ti
«Grubernes samt Hyttens drift, item Betienternis Gage, Arbejdernes Lønninger, Materialier
«og andre udgifter aarligen paa Kongsberg kand medgaa.» I den Anlédning havde Wibe
«igaa med Posten» tilskrevet Overbergamtskriver *Poppe**) og paalagt ham at indkomme med
Udkast til et saadant Reglement. «De høieste Maaneder» maatte ikke overstige 10 à 11,000
Rdl., «og de andre derunder» o. s. v. Dernæst følger om Materialiers Indkjøb, Udlevering
og Opbevaring, Instrux for Kasséren i Lighed med Myntmesterens. Som det lod til — siger
Wibe — vilde Overbergamtet endnu prætendére, at Bønderne i Lier og Røken skulde forrette
Kjørsel til Sølvværket, hvilket han fandt at være meget ubilligt imod dem, da de derved
blev langt mere betyngede, end de nogensinde havde været det i Krigens Tid, da deres
«Krigsstyr» havde udgjort 414 Rdl., medens derimod Sættevédskjørslen løb op til 951 Rdl
42 Sk. Paa Grund heraf havde de bortakkordéret Vedkjørslen til Kongsbergfolk; «Ja ve
«og de, som sidder udi Ober-Berg-Amtet entrerer udi at giøre Kiørselen for Almuen, men
«om den saa sikker ved dennem bliver giort, staaar derhen. Altsaa er det en høi fornøden
«Soulagement for Almuen udi Lier og Røgen, at de bliver befriet for Settevedens Kiørsel
«med mindre at den høieste necessité skulde udfordre det, som nu ei er at vente, formedelst
«den store qvantité af Setteved, som efter den sidste introduction af de nye Borer aarliger
«afgaaar ***).

Kongen samtykkede i, at Wibe opholdt sig paa Kongsberg 6 à 8 Uger, hvorfor Denne
takker i en Skrivelse til Rentekammeret, datéret Trondhjem 6. Marts 1728. Han agtede de
«udi indkommende Uge» at forlade Trondhjem, hvor han havde været i nogle Uger for
— med *Tonsberg*, *Werenskjold* og Stiftamtmand *Benzon* — at forestaa Auktionerne over Kon
gens Strogods i det Nordenfjeldske. Wibe forlod Trondhjem 9. Marts 1728, siger han i et
Brev til Cancellieraad Ramus, datéret Christiania 20. Marts næstefter.

*

I Forbindelse med Ovenstaaende anføres endnu her et fra Wibe til Rentekammeret
under 8. April 1730 skrevet Brev, der var Svar paa en Skrivelse af 31. Marts næstfór, hvor
han var bleven erindret om at meddèle Kammeret Resultatet af en fra ham 31. Marts 1727
til Kongen indsendt «Memorial om, hvorledes Sølf-Verkets Grube-Drift og Belæg med Mine
ringen i Stæden for den forige maade bedre end tilforn kunde indrettis» o. s. v.

*) Denne Overbergamtskriver Poppe kan vel ikke være nogen Anden end den paa Side 202 omhandlede
Hartvig Poppe, der 1732 blev Assessor i Overbergamtet og 1741 Sorenskriver i Tune.

**) Da man til Bjergsprængningen ved Sølvværket ligesindtil omkring Aaret 1719 havde brugt «Fyrsætning»
(hvorved nemlig Bjerget sprængtes ved store Baal), blev denne efterhaanden afløst af Krudtsprængning ved
Hjælp af de saakaldte «Kronbor» og de noget senere indførte «Mejselbor», da den forrige ødsle Frem
gangsmaade selvfølgelig i høj Grad havde medtaget de til Sølvværket henlagte Skove. En Udvidelse
af Værkets «Circumferance» (inden hvis Grændser vedkommende Præstegjældes Bønder nemlig var for
pligtede til at forrette Kjørsler af Kul og Ved &c. til Værkets Fornødenhed for en vis fastsat Betaling
blev derfor — paa Assessor Adam Zieners Forestilling — i 1718 sat i Værk og 1721, 8. Mai af Kongen
approbérét. (Se Wessel-Bergs Reskriptsamling og Brünnichs «Kongsberg Sølvbergverk», Side 290—295.

Herom udbreder Wibe sig nu (i 1730) adskilligt, men Enden paa det Hele synes at yde hen paa, at intet synderligt Resultat var udkommet, fordi Overbergamtet og Bergmesteen, Assessor *Ziener*, aldrig kunde forliges, hvisaarsag «tiiden med pure disputer gik bort,» vortil ogsaa kom, «at Bergbetienterne ikke har haafft Leilighed og den tid at bivære saanne Prøver, — eller anden uvillighed, (hvilket) kand være Mig ubekientd» — — — —. Imidlertid staaer det fast, at Assessor *Ziener* forstaaer meere af de Kongsbergske Bergsager, end alle, som ere paa Kongsberg. Skovbefaringen — hvor tit Jeg derom haver erindret — er det dog aldrig Skeet, og det alt under prætext, at Betienterne med andre forretninger (og særdeles Markskeyder, nu Berg Mester *Klem*)*) vare occupiede, hvorover Mine høitærede Herrer den rette sammenheng om skovernes tilstand ej har faaet at viide, og tør ieg nok siige, at om der er giort Rapport om Skovens tilstand ved Underberget, at den var god, det ved Undersøgning saavel af Amtets (o: Overbergamtets) som Skovbetienterne sig anderledes skal befindis; siden den tiid, da alle ordres om Kongsberg ere gaaen til Hr. Conferents Raad *Deichman* og *Justitz Raad Köppe***), har ieg ey viidere tordet meslere mig hermed. Gud give dem Lykke til alle deris gode forehavende!»

*

Under 31. Januar 1728 sendte Wibe Rentekammeret en vidtløftig Skrivelse, «hvorved oreslaaes adskilligt Sølf Verket vedkommende». Den begynder saaledes:

«Uden Guds Velsignelse af Gruberne og en skikkelig Huusholdning kand Sølf Verket ikke bestaa. Det første kommer fra Herrens Haand; det andet beroer paa Menneskelig flid, omsorg og Forsynlighed. Paa min side har det ikke feilet, ei alleene at gjøre adskillige og mangfoldige Propositioner, men endog at raade og formane til sparsommelighed, besynderlig (da) ieg saae, at Sølf Verket meere og meere kom udi giæld. Endnu maa ieg til de Høitærede Herrer fremsende hosfølgende Poster om Kongsberg, hvilke hensigter til en bedre og menagerligere oeconomie. Samme har ieg allereede forud igiennemgaaet og overveiet med nogen af Ober Berg Amtet paa Kongsberg, som har befundet dennem giørlige, nyttige og

*) Gottfried Klem, født i Freiberg i Sachsen 16.. og † 1745 (sandsynligviis under et Besog hos sin Broder i Freiberg). Han kom med den chursachsiske Bergraad Christopher Dietrich Witzthum v. Eckstedt til Kongsberg (ifølge Kontrakt af 11. April 1711) som Markscheider, Hyttmester og Ober-einfahrer; blev 1714, 27. Marts Medlem af Bergamtsretten, og 1729 Assessor i Overbergamtsretten og Bergmester. Gift 171. med Sara Walter, Datter af Foged paa Ringerike Jakob Luth Walter i Hole. Hun var født 1690 og dode paa Kongsberg 1744 (i Mai?), 54^{2/12} Aar og 16 Dage gl. Fra dem nedstammer den hele, endnu her i Landet florérende Kongsberglægt Klem, hvis Slægttavle er trykt (som Manuskript) 1889 i Christiania.

**) Nikolai Bernhard Köpp, indkommet fra Hartz, var vel født circa 1672 og blev begravet i Tonsberg 1740, 24. Decbr., «68 Aar gl.». Han var først Byfoged i Stavanger, hvorfra han 1707, 31. Oktbr. blev Inspektør ved Sølvværket (med 300 Rdl. i Gage), men han kunde ikke enes med de Komitérede i Bergamtet, med hvilke han stedse stod paa Krigsfod. I 1714 var han Assessor og Skriver i Overbergamtsretten samt tillige Byfoged paa Kongsberg. Han foreslog Oprettelsen af «et disciplineret Borger-skab» paa Kongsberg, hvilket Kongen approbérade 1717, 15. Novbr. For Slagsmaal i Overbergamtet fik baade han og Assessor Edinger, ifølge kongl. Befaling af Oktober 1719 til Vicesatholder Kragh en Reprimande og derhos Boder, som de begge maatte erlægge til Kirken. 1722, 19. Juni blev han «Cancellieraad» og Overbergamtsforvalter nordenfjelds, med 800 Rigsdalers Gage, og 1728 (eller 1729) «Justitsraad» og Generalinspektør samt Meddirektør paa Kongsberg. Blev ca. 1730 dimitteret, men siden atter Assessor i Overbergamtet (med 300 Rdl. Gage). Endelig blev han 1735 atter afskédiget (med sin fulde Gage, 300 Rdl. i Pension), og drog da til Tonsberg, hvor han dode i December 1740. Paa Kongsberg gjorde han sig meget forhadet af Bergalmuen, hvilket tildels gav Anledning til de Uroligheder, som i 1730 fandt Sted der (hvorom Mere strax nedenfor). Han fik — som det dér skal sees — en yderst slet Attest af Wibe i en Skrivelse til Rentekammeret af 17. April 1728, men blev ikke destomindre kort Tid derefter «Justitsraad» m. m. — Han var gift med Birgitte Sofie Undal, der blev begravet paa Kongsberg 1747, 11. Aug. som Enke og «Pensionist», 80 Aar gl. En Datter af ham var gift med den paa Side 202 omhandlede Overbergamtskassér Christian Didrik Voss.

«tienlige, og bestaar de derudi» o. s. v.: (Nu følge Forslagene, der ere altfor vidtløftige ti her at indføres. De falde i følgende 4 Poster):

- I. «Hvad Forandringer Sølv Verkets drift behøver, og hvad dets gavn og nytte endnu udkræver.»
- II. «Hvad der ved Hytten kunde være at observere.»
- III. «Hvad ved Skovene, Elverne, Kullebonden og Saugerne videre udfordres at i agt tages.
- IV. «Om Kiørseler og Forpagtninger ved Sølv Verket.»

§ 2.

Afskrift af D. E. Bradts kortfattede Beskrivelse over Kongsberg Sølvværk

(Særtrykket, Side 16—21.)

Til en bedre Forstaaelse af de efterfølgende Uddrag af Statholder Wibes Indberetning til Kjøbenhavn om de kongsbergske Anliggender i hans sidste Tid, forudskikkes her hvad den paa Side 201 her foran citerede Cancellisekretær David Eberhard Bradt i sin «kort chronologiske Beskrivelse over Sølvverket» (Særaftrykkets Side 16—21) derom meddeler. Det heder der:

· «Fra 1723 til 1724 blev Statholder Wibe tillagt Ober-Directionen.

«1723 blev Sølvverkets Jubelaar i 3 Dage celebreret, og Statholder Wibe beverted «Folket og Betienterne. En Æreport blev opreist, samt et Fyrverkerie afbrændt og følgende «Mindes-Vers anbragte:

C 4tus

1623.

«Eet Tusind sex hundrede tyve og tre
«Lod Sølv i Sandsværd sig allerførst tee;
«Eet Tusind syv hundrede tyve og tre
«Har Ertzen i Nummedal ladet sig see.
«Kong Christian den 4de gav Frieheden stor;
«Kong Friderich den 4de sat Verket i Floer;
«Kong Friderich den 3die Privilegier gav
«Kong Christian den 5te handthæved dem brav,
«Kong Friderich den 4de har samlet i Eet
«Hvad Kongerne trende Høylovlig har seet.
«Nu Stoller og Damme og Kunster ved Magt
«Og Kongsberg sig fryder i Bergmandske Dragt.
«Du Sandsværd's ældgamle hundredaarings Mand
«Har avlet et Foster af Nummedals Stand,
«Med Ertz og Metaller sat Landet i Floer,
«Hosianna hver Bergmand saa synger i Nord.

1623.

«*Hedenstad Annex.*

«For Fierde Christian man Sandsværd's Sølvet fandt,
«Det endnu holder ved paa Kongsbergs vestre Kant,
«For Fierde Fridrich da et hundred Aar udrandt,
«Man der i Nummedal nye riige Sølv-Ertz vandt.»

F 4tus

1723.

1723.

«*Seeme Annex.*

«1724 meldte en Juvelerer sig fra Scheen navnlig *Jens Borring*,*) hos Statholder Wibe «med Project at ville ved en Qvik-Maskine tilgodegiøre al Pukverks Aftern og ringe Slieger «under 3 Lod pr. Centn. samt Malm fra Berghaldene, hvilket ved Accord (af 9. Juni 1725) «imellem Kongen og ham blev saaledes afgjort, at Borring skulde bekoste alle Indretningerne, «og for hver Mark Sølv 15³/₄ lødige betaales 8 Rdlr.; saa længe de gamle Aftere og Slieger «varede, havde han Fordeel, men ved nye blev ei synderlig Profit. Derpaa projecterede han «ligeledes at ville tilgodegiøre alle Mittel-Ertzer og Malme ved Qvik-Maskiner i Steden for «Pukverker, men efter en holdet Commission blev dette afslaaet.

«Han begyndte derpaa (1731) med Berghallene ved Gabe Gottes og Samuels Grube. «Dette ballancerede vel i Begyndelsen, men Glas-Ertzen, som var derudi, kunde — som let «flydende — ei vel qvikkes. Efter hans Død (1741) continuerede hans Enke og Arvinger «hermed, og leverede for omtrent maanedlig 200 Rdlr., og er i alt bleven ongefær udbragt «ved denne Qvik-Maskine 50,000 Rdlr., hvorved Kongens Deel blev over 20,000 Rdlr.

«1725 udi Verkets Under-Ballance udkom et Kongl. Patent dateret Fredensborg den «17. May 1725, hvorved Bønder og alle andre bleve indbudne at opdage Sølv-Ertz imod for- «visset Betaling og Benaading. Sølvverket stak i disse Aar udi en saa dyb Gield, at det «ikke kunde underholde sig uden anseelig Tilskud af Kongens Casse. Adskillige Gruber og «Skierper samt den paabegyndte Underbergs Stol (o: Stoll) blev derfor indstillet, og Arbeidere «afskedigede; men da det derefter blev omsider jo længer jo verre, blev Verkets mistænkte «Oeconomie undersøgt ved en Inqvisions Commission, der begyndte 1728, bestaaende af «Biskop *Deichmann* og Cancellie-Raad *Køpp*, som tillige skulde inquirere om Mynt-Væsenet. «En Virkning af denne Commission blev det, at Bergmester og Assessor *Ziener*, som havde «indført een Mands Bohring, og hans Sviger Søn, Einfahrer (*Jens*) *Henchel*, der var svagsynet «og blev anseet for halv blind, bleve removerede, den sidste dog med 6 Rdlr. maanedlig «Pension.

«Myntmester Cancellie-Raad *Meier* blev og formeret en skarp Inqvisions Proces, udi «hvilken Biskop *Deichmann* fik Statholder *Wibe* og General Lieutenant *Hvitfeldt* indlemmede.

«*Meier* blev dømt til Brændmærke og Slaverie paa Aggershuus Fæstning sin Livs Tid; «*Deichmann* drev paa Dommens Exsecution og fik i Januarii Maaned 1729 udvirket Kongelig «Approbation, hvilket smertede de fleste, eftersom *Meier* var almindelig yndet.

«*Køpp* blev Justits-Raad og General Inspecteur samt Med-Directeur. Imidlertid havde «*Deichmann* bestandig Øie paa Kongsberg, og beholdt saa godt som Ober-Directionen, men «blev tillige omsider jaloux paa *Køpp*, som brugte sin Myndighed alt for meget, hvorfor «Directionen pønsede hemmelig paa at faae *Køpp* af Vejen.

«Nogle Bergfolk reiste til Kiøbenhavn for at tage den afsatte Bergmester *Ziener*s Partie, «og forsvare den paaklagede een Mands Bohring, men Klagen blev erklæret ugrundet, Klage- «gerne hiemsendte og arresterede i Pintze Ugen 1730. Men 3die Pintze-Dag under Høimesse

*) *Jens Borring*, Guldsmed i Skien, var tillige Overformynder der. I denne sidste Egenskab androg han under 8. Febr. 1712 for Baron Lovendal om Fritagelse for Byens Betjening, naar han havde udtjent sin Tid som Overformynder. Dette blev ham — ifølge Skiens Raadstuprotokoll for 1709 til 1716, Fol. 89 b bevilget 11. Febr. 1712. Hans Navn forsvinder fra 1723 af i Skiens Kirkebog, og han maa omkring det Aar have flyttet til Kongsberg, hvor man senere gjenfinder ham og hvor han ogsaa blev begravet 1741, 14. Januar.

Han ægtede 1) 1718, 23. Novbr. i Skien Malene Klim, Enke efter den 1714, 24. April afdode Soren-skriver i ovre Telemarken Hans Morland. Hun blev allerede begravet i Skien 1720, 19. April, 34 Aar gl., efter at have født ham en Søn, der døde, 1/2 Aar gl. Ved dette Ægteskab blev han Svoger af den paa Side 171 her foran nævnte Prokurator *Jens Gram*, der nemlig var gift med *Anna Klim*.

2den Gang giftede *Borring* sig — ligelædes i Skien — 1720, 5. Novbr., nemlig med en Gjertrud Andersdatter, som i Decbr. 1722 der fødte ham en Søn, *Anders*, hvorefter hun flyttede med Manden til Kongsberg, hvor hun fødte ham mindst 2 Børn, af hvilke det yngste — en Søn, *Ditlev*, — i 1728 havde Statholder *Wibe* til Fadder. (Se under *Wibes* Fadderskaber.)

«giorde Berg-Almuen Oprør og æskede Arrestanterne paa frie Fod af Oberberghauptmand Gabel, som afviiste Folket med Svar: at Arresten maatte være skeet af Deichmann eller Køpp, hvis Huus Folket derpaa i Oprøret omstimlede. Køpp retirerede sig hemmelig til Eger, og underrettede derfra Deichmann om hvad der var skeet. Imidlertid indtraf et forfærdeligt Torden-veir og Regn, som tvang Folket indtil Dagen derefter, da en nye og større Opstand rasende begyndte, i det Folket indbrød i Amthuuset, bemægtigede sig Gevær-Kammeret, som til Lykke manglede Krud og Lod. Samme Dags Eftermiddag ankom Biskop Deichmann med et Compagnie Cavallerie og Infanterie samt nogle Constabler og 3 Canoner, som fattede Post paa Torvet og ved Amthuuset; Capitain *Trane**) med Cavalleriet rykkede frem og formanede Folket til Roelighed og Orden, men i det samme fik han en Steen i Hovedet, som nær havde ført ham af Hesten, hvorpaa man begyndte med Skarpt, og da nogle løb bort med blodige Pander, adspredte Hoben sig, og det halve Compagnie patruljerede paa Gaderne, hvorpaa Oprøret inden 1 Time blev stillet.

«Ophavsmændene bleve indbragte og dømte til Aggerhuus tilligemed de fire fra Kiøbenhavn hiemkomne og arresterede, som alle bleve løsgivne, da høiselig Kong Christian den 6te kom paa Thronen.

«Denne Konge havde som Kron-Printz allerede et opmærksomt Øie paa Biskop Deichmans Forhold. Han blev og strax derpaa i Unaade removeret fra al sin timelige Værdighed, hvilket formodentlig foraarsagede, at han ikke længe derefter gik over til den anden Verden.

«Køpp blev og dimitteret, dog kom han siden ind som Assessor udi Oberbergamtet, med 300 Rdlr. aarlig, men 1735 blev han atter afsat med bemelte Løn i Pension, hvormed han satte sig til Roelighed i Tønsberg og der døde 1741.

«Høiselig Kong Christian den 6te var ilde tilfreds over disse Uroeligheder og sindet, formedelst Sølvverkets usle Forfatning, enten at forpagte eller selge det. En Placat udgaves til den Ende, dateret Fredensborg den 17. Augusti 1731, hvorved Fremmede og Indenlandske indbødes til Participantskab. *James Hellewel*,***) en Skotlænder, meldte sig, men Kongen resolverede efter adskillige Forestillinger selv at drive Verket ved en bedre Indretning.

«Oberberghauptmand *Gabel* blev angreben af en tærende Svaghed og fik derfor Permission at reise til hans Broder, som var Stiftamtmand i Ribe, hvor han døde den 1. Januarii 1732. Vice-Berghauptmand *Schlanbusch* førte imidlertid Directionen, og Verket kom dybere og dybere i Gield. Den afskeedigede Bergmester *Ziener* fik sin Tieneste igien, og *Henchel*, som af Deichman blev forestillet som halv blind, blev 1732, 22. Decbr. Geschvornet og siden «Bergmester» (og døde 1753, 12. Decbr.).

§ 3.

Efter nu i ovenstaaende Linier at have benyttet Cancellisekretær Bradts kortfattede Fremstilling af Forholdene paa Kongsberg i Tidsrummet fra 1723 til 1731, vende vi atter tilbage til Wibes Protokoller, der berette, at Jens *Borring* under 12. Juli 1727 ansøgte Kongen om Tilladelse til «at benøtte sig af de bortkastede *After* og *Slig* til hans Oprettede Qvickmøller». Om hvorvidt denne Ansøgning kunde indvilges, siger Wibe i en Skrivelse til Rentekammeret, datéret Kongsberg 8. Aug. 1727, at han nærmere skal indhente Overbergamtets Erklæring. Cancellieraad Ramus havde allerede herom erklæret sig. Ansøgningen maa vel være den, som — ifølge Bradts Beretning — blev afslaaet.

*) Denne Kapt. Trane er formodentlig ham, der forekommer lidt længer her udenfor (under Oplobet paa Kongsberg og i Stutterikommissionen).

**) Denne James Hellewel var Fuldmægtig for et engelsk Interessentskab, der i 1730 havde forpagtet Aardal Kobberværk i Sogn.

I en Skrivelse til Wibe af 23. Decbr. 1730 forespurgte Rentekammeret sig om, hvor langt man var kommet i denne Borringske Sag og hvorfor der med den var gjort saa liden 'remgang, at den endnu ikke var kommet til Ende. Herpaa svarer Wibe 6. Januar 1731, let han begynder med, at der ifølge kongl. Resolution af 19. Januar 1729*) var nedsat en Commission, bestaaende af Cancellieraad *Angell*,***) Hofjunker *Deichmann*,****) Assessor (Justus Heinrich) *Weichart* (om hvem se Side 201 her foran) og forrige Schichtmester *Fuchs*,†) der kulde afgive sin Betænkning om «Prøve-Smeltningen paa den af Jens Barring foreslagne 'vricke-Maade». Til samme Tid var da ogsaa *Wibe*, Generalmajor *Huitfeldt*††) og Biskop *Deichmann* tilstede paa Kongsberg. Her blev da af Barring «giort operationer med De Tvende f hannem tracterede Sorter: Gediegen, Mittel- og Scheid-Ertz,» hvis nærmere Bedømmelse lev overdraget til Hofjunker *Deichmann*, *Weichart* og Schichtmester *Schwabe*,†††) «som kom i tæden for *Fuchs*». Den 6. Mai 1729 havde Cancellieraad *Angell* maattet fratræde Kommissionen, «fordi hand blef Svag den tid og beladt med Een Bylde og geschwultz i hans hals».

*) I Anledning af denne Resolution skrev Wibe 19. Febr. 1729 følgende Brev til Biskop *Deichmann*: «Jeg takker for (at) han har befordret min foranstaltning efter Hs. K. M.s allernaad. befaling om «Meyers Execution. Først in *Martio* reiser Gen. Major *Huitfeldt* og Jeg herfra til Kongsberg for at «være der tilstæde ved Jens Borrings Prove, som der da først kand giøres begyndelse med, siden «Februarij Maanedes Solv Post skal samlis og til Proven employeris. Hs. K. M.s allernaad. befaling «til Hr. Cancellie Raad *Angel* og de øvrige Comiterede, som skal overvære Prøvene, er først med sidste «Trundhiems Post hidkommet, saasom den har været Addresseret fra Kiøbenhavn til Trundhiem. «Med megen» &c.

***) Denne Cancellieraad *Angell* kan vel ikke være nogen Anden, end den Etatsraad *Lorentz* (*Albertsson*) A., rig Handelsmand i Trondhjem, hvor han var født 1692 og † 1751. Han handlede i Compagni med sin Broder, Legatstifteren *Thomas Angell*, og de var begge de største Lodd-Ejere i Roros Kobberværk. *Lorentz* A. ægtede 1729, 1. Juni i Christiania *Sara Collett*, født 1702, † 1756. (Se *Alf Collett*: «En gammel Christianslægt».)

***) Denne Hofjunker *Deichmann* var den senere Cancellieraad og Assessor i Overhofretten *Carl Deichmann*, Bispens Son, der var født i Odense 1700 og døde i Porsgrund 1780, 21. April, ugift. Han skjænkede sin Bog- og Mineralie-Samling til offentligt Brug i Christiania. Har efterladt endeel trykte og utrykte Skrifter. Han blev 1733, 3. Juli «Cancellieraad» og Assessor i Overhofretten. (Kongen var da i Christiania.) Hofjunker var han bleven 1726, 16. April.

†) Denne Mand hedte *Nikolai Bernhard Fuchs* og var omkring 1726 i nogle Aar Schichtmester ved Sølvværket og blev omkring 1729 (efter den ulykkelige *Henrik Chfer Meyer*) Myntemester, men suspenderet 1735 (og rimeligviis afsat, da *Truls Lyng* i 1737, 17. Jan. blev hans Eftermand). Ikke desto mindre blev han i 1740, 2. Marts Tolder i Christiansand, men heller ikke her havde han Lykken med sig, thi han blev i 1753 atter suspenderet (og vel afsat) for Kasseangel, hvorpaa en Generalauditor *Smith* den 23. April 1753 blev udnævnt til Tolder, men søgte sig fritaget derfra, hvilket rimeligviis blev ham bevilget, da en *Jørgen Paulsson* i 1758 sees at være Tolder der.

Fuchs ægtede 1726, 3. Søndag i Advent i Hedenstad Annex til Sandsvær Mademoiselle *Sophie Jørgensdatter Kongsberg*, der vel var Datter af den i 1720 afdøde norske Sognepræst til Kongsberg, Magister *Jørgen Nilsson «Kongsberg»* og 2den Hustru, *Maren Wiinschjærnk*, og saaledes vel den *Sophie Jørgensdatter K.*, der blev døbt i Bergstaden 1701, 18. Febr. Hun fødte ham i Aarene 1727 til 1735 7 Børn paa Kongsberg og i 1740 og 1742 tvende Born i Chr.sand, men efter det sidstnævnte Aar forsvinder hvert Spor af Forældrene i Chr.sands Kirkebog. Foruden ved sine Fornavne (*Nikolai Bernhard*), hvilke han havde fælleds med den i nærværende Bog ofte forekommende *Justitsraad Kopp*, synes han ogsaa at have slægtet Denne paa i mislig Embedsførelse.

††) Om Generalmajor (*Hartvig*) *Huitfeldt* henvises til Side 164 her foran.

††) Denne Schichtmester *Schwabe* kan enten have været den første til Kongsberg fra *Clausthal* i Hannover i 1699 indkomne *Johan Friedrich Schwabe*, der var født 1673 og døde paa Kongsberg 1748 (begravet 6. Aug.), «75 Aar og nogle Maaneder gl.» som Cancellieraad og fhv. Meddirektor ved Sølvværket, gift med *Margrethe Marie Eriksdatter Waleur* (der kaldte sig «*Barth*» og blev begravet paa Kongsberg 1762, 23. Novbr., 71³/₄ Aar og 1 Dag gl.), eller ogsaa kan han — vel rimeligere — have været disse Ægtefolks Son, og er maaské da den «*Johan Henrik Schwabe*», der var født circa 1705 (men neppe paa Kongsberg) og døde som *Guardein* 1764 hos (sin Tante?) «*Jomfru Waleur* paa *Kjennerud*» (men begravet paa Kongsberg 20. Oktbr. 1764, 59 Aar gammel).

Uagtet gjentagne Paamindelser — senest til Oberbergamtet den 20. Oktober 1730 — var endnu intet Resultat kommet for Dagen, «Saa Jeg — siger Wibe — icke weed, hvad Jeg «heraf maatte præsumere. Dog har Jeg nock merket, at Hyttens Betienterne til disse Prøve: «at indrette og fuldbyrde for at komme under væir, hvad enten Prøve-Smeltningen maatte «være til Hs. kongl. Majts. Interesse, eller icke, har voren der meget med, hvileke og ti «denne tid formedelst mange og adskillige undskyldninger, har hindret at alle Prøverne end «icke ere fuldførte og kommet til Endskab, og hvad enten *forige Biskop Deichmann**) *kan «have holdet haand over Hyttens Betienterne til denne tid, at de icke, formedelst Een og anden aar «sage, har kundet samme prøver fuldbyrdet, eller De af een Caprice saadant været hinderlig, kan «være Mig ubevist, Mens (o: men) det weed Jeg, at endnu icke dermed er kommen til nogen End «skab. I det mindste burde dog Oberbergamtet paadreven, at Prøven kunde komme til fuld «kommenhed, som baade er i Nærværelse og hafde forige Biskop Deichman hos sig om Tin «gene at Consullere. Deraf Jeg har lært saa meget, at Jeg fast frygter for at gribe die sager «an par force, og faar saa at lempe Mig lidet med tiden, indtil Jeg Eengang Self opkomme «til Kongsberg og videre at faa samlet huusholdningens Beskaffenhed sammesteds, da Jeg «det Eene med det andet kand overlegge og overweje, hvem og hvilke til saadant woren og «er hinderlig, saasom Eders Excellence og høye Herrer Self veed og, om Jeg maatte sige «nødig med hvis (o: hvad) af Sølfverket har dependeret, vildet befatte Mig med, for sine «wise Raison (sic), og isærdeelighed siden forige Biskop Deichman tilligemed Justitz Raad Kopp «stedse var i Arbeide med at fuldføre Inquisitions Commissionen paa Kongsberg for at observere alle «ting, det Jeg skulle tencke til Sølf-verkets tarf og Kongens Beste, — som alt i sin tid nærmere «skal worde Eders Excell. og høytærede Herrer med det meere Communiceret.»*

I ovennævnte Skrivelse foreslaar Wibe, at han og Generalmajor *Romeling*,***) der «har stor Connoissance om Mechaniske Sager,» og er «Een vittig og forstandig Mand,» skulde rejses op til Kongsberg og tage Stiftamtmand *Tonsberg* med, «som den, der hverken har Connexior med Een eller anden af vedkommende» o. s. v.

I en Skrivelse af 24. Marts 1731 til Rentekammeret takker Wibe for Meddélelsen om at Kongen havde tilstaaet *Borring* «Berghallerne *Kaarsbergetz* eller *Samuel Grubes* samt *Gab. Gottes* til for-Qvickning og iøvrigt at vedblive den første Contract af 9. Junij 1725.» Wibe nævner atter *Adam Ziener*, «som uRettelig er bleven stødt fra Brødet».

Som det af Ovenstaaende vil sees, er Wibes Skrivelser af 8. April 1730 (Side 207) og 6. Januar 1731 (paa nærv. Side) vistnok ikke ganske fri for Udfald imod *Deichmann* for Denne egenmægtige Færd i Sølvværkets Anliggender, og flere Prøver derpaa vil ogsaa forekomme endél af hans her udenfor gjengivne Indberetninger og Skrivelser i samme Matérie, men naa man tager Hensyn til, hvorlédes *Deichmann* gjennem flere Aar havde vidst at blande sig op i Sølvværkets Affærer og i Ledtog med den almindeligt forhadte Cancellieraad *Kopp* intrigere bagom Wibes Ryg for ogsaa der at kunne fortsætte sit Yndlingsfag, Spioneri og Inkvisions væsen, samt hvor haardt og grusomt han forfulgte den ulykkelige Myntmester *Meyer*, hvis «Bøddel» han blev kaldet, og hvis Forbrydelse nok igrunnen ikke var saa stor, som *Deichmann* vilde have den til, m. m. m., saa er man vist ikke berettiget til i dette Stykke at forsvare Denne paa Wibes Bekostning. Naar den Sidstnævnte efter *Deichmanns* Død vist

*) Biskop *Deichmann* var da allerede afsat, men levede endda indtil 17. April 1731.

**) Patrokus *Romeling*, den Første, som af denne Slægt bosatte sig i Norge, var født i Gronningen Friesland 1663 i August, og dode i Christiania 1736, 31. Oktbr. Han blev Generalmajor 1717, 27 Novbr., og 1720, 1. Septbr. en af de fire kommanderende Generalmajorer i Norge. Generallojtnan 1731, 6. Juni. Han var gift med en *Anne Margrethe v. Vogten*, født 1678 og † i Christiania 1748 Mai. (Se *Ankers* «Norske generalspersoner».)

sig virksom i at efterspore Tilfælde, der kunde konstatere hans Bestikkelighed, saa skete Dette ifølge «allerhøjeste» Ordre, og Stort kom der da heller ikke ud af det Hele. Wibe, som allerede da var meget sygelig og gik paa Gravens Rand, synes ikke at kunne have haft nogen personlig Interesse af at finde Beskyldninger frem mod en død Mand.

§ 4.

Lidt om Myntemester Meyers Sag.

I 1686 blev (ifølge Brünnichs «Beskrivelse af Kongsberg Sølvbergverk», Side 208) «Mynten» for en væsentlig Del flyttet fra Christiania, hvor den indtil da havde været og hvor den sagtens ogsaa endnu i nogen Tid forblev, idet den blev overdraget Myntmester Peter *Grüner* til Forpagtning; men samtidigens dermed bestemte Kongen, at den ogsaa skulde indrettes paa Kongsberg til Udmyntning af det der udbragte Sølv.

Den første Myntmester der, *Paul Hemmingsøn Meyer*, indkaldtes fra Tyskland, med Bestalling af 8. Febr. 1687. Efter ham kom vel (Sønnen?) *Hemming C. Meyer*, der i 1719 afstod Embedet til sin Søn, den senere saa ulykkelige *Henrik Christoph Meyer*,*) som forhen havde været ham adjungéret i Embedet. Han blev 1724, 11. Decbr. «Cancellieraad».

*:

Den 23. Oktober 1727 indberettede Wibe til Rentekammeret, at «Cancellieraad og Myntemester Meyers befundne Debet» udgjorde 12,850 Rdl. 71 Sk., hvilke han nok saa sig istand til at betale, mener Wibe.

Den 1. Novbr. s. A. forestillede Wibe Sagen for Kongen, der erklærede, at han vilde holde sig til Overbergamtet med Hensyn til Meyers Gjæld, og lade ham aktionere. (Ifølge Prof. L. Daaes Bygdesagn, trykte 1881, Side 203, blev Meyer arrestéret i Oktober 1727.)

I Skrivelse af 17. April 1728 til Rentekammeret melder Wibe, at han havde maattet udsætte sin Rejse til Kongsberg, fordi — siger han — Biskop *Deichman* «i Onsdags havde sagt mig, at Cancellieraad *Køppe* var opkommet fra Kiøbenhavn med Hs. Kongl. Majts. aller-naadigste og vitløftige ordre angaaende at Inquirere paa Kongsberg om — som Hr. Conferentz Raad *Deichman* sagde mig — heele Kongsbergs Etat og Væsen, hvorover ieg er bleven studset udi min Reise, indtil ieg faar at vide Hs. K. Ms. allernaadigste villie, enten ieg skal fortsætte min Rejse endnu for at forrette hvis (o: hvad) ieg der kunde finde fornøden og mig allernaadigst er bleven anbefalet, eller ej, siden Hr. Conf. Raad *Deichman* har bekommet en saa ample ordre, som ieg ikke veed, hvorudi bestaar.***) De Høitærede Herrer maa ieg da

*) Om Myntemester *Henr. Christoph Meyer* vil man af den paa nærværende Blade levérede, fra *Jéns Møllers* «Mnemosyne» og *Wibes* Protokoller hentede — temmelig uklare — Fremstilling faa al den Oplysning, jeg ser mig istand til at kunne levére denne Sag vedkommende. Af *Solor* og *Østerdalens* Thingprotokoller har jeg fundet, at der i Juli 1728 paa Thingene deroppe blev læst en i Anledning af den s. A. i Gang satte Inkquisition mod Myntmester *Meyer* udgiven kongl. Plakat af 9. Juni 1728, der paabød, at Enhver skulde angive, «hvad de selv, eller vidende er, at *Andre* have solgt af *Solv* og *Speciepenge* til ham».

Med Hensyn til Myntmester *Meyers* private Forhold, da sees af *Kongsbergs Kirkebog*, at han 1719, 2. Mai blev gift der med *Mademoiselle Christine Marie Brun*, der overlévede ham, men hvis senere Skjæbne jeg ikke kjender. Børn har de neppe haft. I *Rigsarkivets* «Personalialia» vedk. Myntemester *Meyer* sees, at Enken i 1732 anlagde Sag imod *Wibes* og *Deichmanns* Arvinger og Fl. til at erstatte hende det Tab, hun havde lidt ved deres haarde Dom over hendes Mand.

***) Mon ikke ogsaa Dette var en *Revestrøg* af *Deichmann*, hvorved han har villet skaffe sig *Revanche* over *Wibe*, fordi Denne et Par Maaneder forud — efter først af Kongen at være «dispenseret» fra Auktionéringen i *Trondhjem* over *Kongens Strogods* — atter blev sat i *Spidsen* for Auktionerne? (Se Mere herom længer udenfor, under «*Wibes Kommissiøner*».)

«herved anmode, at de herom Hs. K. M.s allernaadigste villie allerunderdanigst vilde for «nemme og mig om samme underrette, da ieg mig derefter straxen allerunderdanigst ska «rette og forholde. Ellers takker ieg allerunderdanigst Hs. K. M., som allernaadigst har «befriet mig for at have nogen Forretning med Cancellie Raad *Køppe*, som baade formedels: «sin handling med falske vexler udi Kiøbenhafn, hvilket er Jøden *Bernt Jacob* og *Jean Jean le Jeune* sammesteds for tre aar gandske vitterligt, saa og for sit øvrige forhold baade i og «uden Hs. K. M.s tieniste *over hele Landet er bekient for den infameste Mand, her er.»**)

•

Under 3. August 1728 blev *Wibe*, Generalmajor (Hartvig) *Huitfeldt* og Biskop *Deichmann* beskikkede til Commissarier i 2 Kongsberg-Kommissioner, hvilket *Wibe* tilmelder *Huitfeldt* en Skrivelse af 13. August, der lyder som følger:

«Af jndlagte tvende Copier fornemmer Høistærede Hr. General Major, at Hs. Kongelige «Majestæt den 3die hujus allernaadigst haver anbefalet tvende Commissioners holdelse, saavel «Ober Berg Amtet og Betienterne ved Kongsberg Sølv-Verk i almindelighed som Cancellie «Raad og Myntemester *Meyer* og Guardein *Falchenberg***) j særdelighed consernerende, hvortil «Hr. General Major tilligemed (o: ogsaa) allernaadigst er committeret. Jeg skulde da meget «ønske, at Hr. General Major med (det) første kunde være her, særdeelis siden Hr. Conferents «Raad *Deichmann* ventes her hid i Morgen aften, paa det der før Hans afreise til Hede «marken,***) — om hand skulde ville fortsætte den — kunde blive af Os delibereret over «hvad der nu for det første til samme allernaadigst anbefalede Commissioners begyndelse «kunde eragtis fornøden og tienlig. Med megen» &c.

Førend jeg gaar videre i at gjøre Uddrag af *Wibes* Protokoller i Myntmester *Meysers* Sag, er det maaské rettest at gjøre Læseren bekjendt med, hvorlédes den fremstilles af *Deichmanns* Biograf og Beundrer *Dr.* og Prof. theol. *Jens Møller* i hans «*Mnemosyne*», 1ste Bind.

Efter først at have omtalt, hvorlédes *Wibe* — paa Grund af manglende Indsigt i Bergvæsenet — havde udvirket kongl. Befaling til *Deichmann* om at bistaa ham i Overinspektionen over Sølvværket, fortsætter han paa Side 215 saaledes:

«*Deichmann* viste sig ogsaa her som en aarvaagen og retfærdig Tilsynsmand; og da det «blev opdaget, at Myntmesteren paa Kongsberg, Cancellieraad *Meyer*, havde brugt Stemplet «til at slaa Mynt for sin egen Regning†) (thi saaledes forstaar jeg Beskyldningen for «at have

*) Naar *Kopp*, efter et saa knusende Skudsmaal som ovenstaaende af *Wibe*, ikke destomindre kort efter blev «Justitsraad» m. m., saa maa man vel ogsaa deri kunne sé et Bevis paa *Deichmanns* store Indflydelse og Evne til at trække sine «Kreature» frem. At *Kopp* tillige, — om hans Navn end ikke nævnes af *Wibe* blandt Kommissionens Medlemmer — ligefuldt blev Medlem af disse to kongsbergske Kommissioner, siger sig selv, og fremgaar ogsaa af *Wibes* her nedenfor indtagne Brev til Kongen af 14. April 1731. I de af Provst *Aas* i 1846 udgivne «Efterretninger om Roraas Kobberverk», Side 170, i Noten, kalder *Justitarius Berg* den samme *Kopp* «en berygtet Mand».

**) Denne Guardein *Falchenberg* var vistnok *Truls Johannesson F.*, der i 1728 var Guardein og Bergprobérer ved Sølvværket. Han var — ifølge *J. W. Flood*: «*Norges Apothekere*» — gift med Apothékerdatteren *Anne Sofie Johansdatter Rauschenblatt* fra Kongsberg. Af hans Born var Datteren, *Cathrine Margrethe*, født 1718, † 1761 i Ægteskab med Apothéker paa Kongsberg *Ole Borch Peckel*, der var født i Helsingør 1713 og døde paa Kongsberg 1778, samt *Sonnen*, *Ditlev Wilhelm Falchenberg*, Apothéker i Christiania, født 1728 og † i Januar 1807 som ugift.

***) Denne *Deichmanns* Rejse til Hedemarken var (ifølge et Brev af 14. Aug. 1728 fra *Wibe* til Kongen) foranlediget af en ham anbefalet Kommission ang. Kammerraad *Gronbech* og hans «umaadelige Skovhugst» i Hedemarkens Almindinger.

†) Det Exemplar af «*Mnemosyne*», som nu ejes af nærv. Udgiver, har for tilhørt Rigsarkivar *Chr. Lange*, og han har ved denne Ytring af *J. Møller* om, at Myntmester *Meyer* havde slaaet Mynt «for egen

slaaet falsk Mynt»), blev han ifølge Oplysninger af en Commission — hvoraf Deichmann var Medlem — dømt til Kagstrygning, Brændemærke og evigt Slaverie, hvilken Dom gav Anledning til at Deichmann blev udskreget for at være en Inquisitor og Bøddel, ja endog beskyldt for at have taget privat Hevn over Meyer, fordi Denne havde — som Pontoppidan fortæller (i sine «*Annales ecclesie Danicæ, Tom. IV. pag. 213*) — hængt Biskoppens Portræt paa et foragteligt Sted*), men mig synes, at Biskoppen er fuldkommen retfærdiggjort derved, at Meyer blev dømt efter Lands Lov og Ret**); ej heller udgjorde Biskoppen den hele Commission; Biskop Bloch paastaar endog (i den Fyenske Gejstlighed's Historie, Side 646) —, skjønt det forekommer mig usandsynligt —, at Commissionen ikke var det Sted, hvor Sagen blev undersøgt. Naar Pontoppidan tilføjer, «at Meyer af Mange blev holdt for uskyldig; derfor ogsaa hans Ære ham efter hans Død restitueret og 3000 Rdlr. udbetalt hans Enke», da er dette endnu ikke noget Bevis paa Meyers Uskyldighed, men snarere at ansee som en Virkning af Reactionen under Christian VI, hvilken gik ud paa at fremstille alle Deichmanns Handlinger i et forhadet Lys. Til dette Resultat var jeg kommen, inden jeg læste Carl Deichmanns Deduction, hvilken sætter det udenfor al Tvivl, at Meyer var en Forbryder, og at Deichmann opførte sig som en upartisk Dommer og en retsindig Patriot.»

Saa langt Jens Møller. Nu følge igjen Uddrag af Wibes Protokoller.

En Skrivelse af 9. Oktober 1728 fra Wibe til Rentekammeret lyder saaledes:

«Deris Høitærede Skr. af 2. indeværende Maaned, som beretter mig og de andre Committerede Hs. Kongl. Majts. allernaadigste Muntlig befaling, at *Notarius Publicus* i Kiøbenhavn saavel som Mynte Mester *Wiencke* ikke skulle befatte sig med beskikkelser om Mynte Væsenet paa Kongsberg, om Cancellie Raad *Meyer* dermed skulle fremkomme, har ieg tilsendt Hr. Conferentz Raad Deichmann, og saasart Hr. General Major Huitfeldt kommer herind til Byen, skal den og blive ham forevist, ligesaa Cancellie Raad Køpp, naar ieg om 8 Dage kommer til Kongsberg.

«Hvad det øvrige udi bem. te de Høitærede Herrers Skrivelse om Hr. Conferentz Raad *Deichmann* og Cancellie Raad *Køps* Relationer og angivelser, at *Cancellie Raad Meyer* og hans Brødre maa have nogle Patroner udi Rente Kammeret angaar, da bliver det deris Sag, som og de Høitærede Herrers udi meerbemeldte deris Skrivelse har begiert (*sic*), at de vilde tilmelde dennem, hvad der har givet dennem andledning til at fatte saadanne tanker om Kammeret, og hvem de

Regning», i Marginen tilføjet følgende Bemærkning: NB. Dette er en Misforstaelse. Hans Forbrydelse bestod — efter den sagkyndige Carl Deichmanns Forklaring — deri, at han havde legéret den Solvmynt, han slog, med for meget Kobber, hvilket opdagedes tilfældigviis ved Undersøgelse af Myntens Beholdninger, da han var (s: kom) meget Kobber og lidet Solv tilkort.

*) Her tilføjer Lange i sit Exemplar af «*Mnemosyne*»: Carl Deichmann, der i 4 Aar opholdt sig paa Kongsberg, netop før Meyers Sag opkom, erklærer dette for puur Løgn.

***) Her har Rigsarkivar Lange tilføjet, at Meyer blev dømt «eenstemmig af de 5 Commissarier».

Hvis Dette forholder sig saa, synes det jo vistnok uretfærdigt at lade Skylden udelte falde paa Deichmann aléne. Har Commissariernes Antal været 5, hvem kan saa den 5te have været? Man kjender jo vel i det højeste kun følgende 4: *Wibe*, *Huitfeldt*, *Deichmann* og *Køpp*. (Muligens kan Etatsraad Lym have været den 5te, thi han var ialfald i November 1730 med Wibe og den da faldne Biskop Deichmann samt Justitsraad Køpp Kommissær i det vidtløftige Opgjør af den til Slaveri dømte Myntmester Meyers Gjæld til Kongen. Forøvrigt har der over Meyer vist været 2 Kommissioner, nemlig en Inkvisitionscommission under Deichmanns og Køps Auspicier. Her har Wibe neppe været med, da han vel ikke vilde nedlade sig til at sidde tildoms sammen med en Mand som Køpp, hvem han saa dybt foragtede. I sit paa Side 214 her foran nedtegnede Brev af 17. April 1728 til Rentekammeret takker han jo ogsaa Kongen, fordi Denne havde fritaget ham for at have nogen Forretning sammen med Cancellieraad Køpp. Den 2den Kommission over Meyer var en Civilkommission for at opgjøre hans Gjæld, og her var Wibe med, — og vel ogsaa Køpp indtil 1731.

«derved i sær maatte meene, af hvilken deris Skrivelse Conferenz Raad Deichmann har be
«giert Copie, — den ieg straxen har ladet ham tilstille — og, om Cancellie Raad Køp for
«langer det samme, kan det og skee. Med megen &c.»

Under Dato Christiania 15. Oktober 1728 sendte Wibe og Generalmajor Huitfeldt Rente
kammeret atter følgende Brev i samme Anledning:

«Efterat vi tvende nærmere har efterseet og overveiet de Høitærede Herrers Skrivelser
«af 2. *hujus* om det, som af Hr. Conferentz Raad Deichmann og Hr. Cancellie Raad Køp e
«Relateret, at Cancellie Raad Meyer og hans Brødre maa have nogle Patroner ved Rente
«Kammeret, finder Vi Os anlediget at underrette de Høitærede Herrere, at ingen af os ha
«været vidende i ringeste maader om saadan beskyldning, førend vi uformodentlig saae de
«Høitærede Herrers Skrivelse herom, — mindre har samtykt derudi, eller paa nogen slags
«maade entreret ndi slige ting, hvorfor vi ikke heller befatter os med noget des angaaende
«da og Hr. Conf. Raad Deichman og Canc. Raad Køp faar selv at være Responsabel for
«hvis (o: hvad) der af dem ndi den af dem holdende undersøgnings Commission — baade
«før vi kom til Commissionen, og siden — er foretaget, saavel hvad Cancellie Raad Meyer
«og hans Brødre, som andre betreffen. Og hvad angaar Canc. Raad Meyers besværinger om
«at hans Eiendomme er bleven Seqvestret og solt, førend Dom er gaaet over ham, samt at
«hand saa er blaatet fra sit Løsøre, at hand ikke har haft det, hvorpaa hand har kunde
«hældet sit hoved, saa er vi og der udenfor, saasom alt saadant er skeed, førend vi kom
«til Commissionen.

«Hvorfor hans Brødre ere blevne arresterede, har vi ingen vis underretning om. Dog
«ved vi, at hans ældste Broder ikke har haft at bestille, eller har befattet sig med hans
«Mynte Mester Embede.

«Med megen &c.»

D. Wibe. H. Huitfeldt.

Imidlertid sad Myntmester Meyer i Forvaring paa Akershus, oppebiende sin Dom, der
faldt ved Nytaarstider 1729. Efterat den af Kongen var bleven approberet den 26. Januar
1729, sendte Wibe under 14. Februar den kongelige Befaling *in originali* til Overbergamtet
Den lød paa, at «forige Mynte Mester *Henrik Christopher Meyer* for sine grove Malversationer
«med de formyntede Penge-Sorter — — — paa Kongsberg, hvor hand sine onde gierninger
«forøved haver, skal Kagstryges, Brendemerkis og derefter til ævig Fængsel og Arbeide ud
«Aggershuus Festning at henbringis». Overbergamtet blev derfor anmodet om at sørge for
«at saasnart forbemeldte Henr. Christoph. Meyer *der* til Berg Staden andkommer, hand da
«bliver hensadt i Prisong, sikker forvaret, saaledis at ingen kommer til ham, uden de, som
«skal holde Vagt over ham, og denne kongl. allernaadigste befaling med nøieste Observator
«og Præcaution vorder paa rette maade exequeret og fuldbyrdet, og hand derefter under
«samme Vagt, som bringer hannem derhen, vorder tilbageført og paa Aggershuus Festning
«leveret. Til den ende bliver Skarpretteren befalet at adressere sig til dennem.

«Saasnart Executionen over bemelte Henrik Christoph. Meyer er forrettet, maatte
«mig forbemelte kongelig allernaadigste befaling under forseigling *in originali* tilbagesendis.»

Under samme Dato blev ogsaa Kommandant *Bertouch* af Wibe anmodet om at lade
Meyer (der sad i Arrest paa Akershus) udtage og -- «under sikker Vagt, sluttet i Jern» —
føres til Kongsberg for der at udstaa den foreløbige Dél af sin Straf.

Biskop *Deichmann*, som da opholdt sig paa Kongsberg, fik ogsaa under samme Dato
følgende Brev fra Wibe:

«Hvad Straf Hs. Kongl. Majt. allernaadigst haver dicteret Henrik Christopher Meyer, er
«vel allerede Høitærede Hr. Conferentz Raad bekjendt; dog tilsendes hannem herved Copie
«af mit Brev til Ober Berg Amtet, hvorudi ieg meener at have Observeret hvis (o: hvad)
«der af mig til meer høistbemelte kongl. allernaadigste befalings efterlevelse forlangis. Mit

«Brev til Ober Berg Amtet sender ieg herhos *in originali*, med bedende, at — som Høitærede Hr. Conferentz Raad nu er der paa stedet nærværende — hand vilde beholde hos sig samme, indtil Meyer til Kongsberg ankommer, men saasnart hand er ankommet, maatte det ved et sikkert bud leveris til Ober Berg Amtet i egne Hænder, paa det de ikke — om de straxen fik det — skal giøris noget viist *bruit* om Executionen. Meyer bliver herfra afsendt, saasnart Skarp Retteren hidkommer fra den Execution, hand er reist til, som ventis hvert øieblik. Med ald» &c.

Under 19. Febr. 1729 afgiver Wibe følgende Indberetning til Kongen om «*Executionen ver Forrige Mynte Mester Meyer*».

«Saasnart Skarpretteren i Tisdags sidstleden kom her tilbage fra den Execution, hand har været henreist til, Requirerede ieg af General Krigs Commissaire og Comendant Bertough, at Forrige Mynte Mester Meyer under sikker Vagt, sluttet i Jern maatte blive henbragt til Kongsberg, hvilket hosfølgende Copie *Litr. A.* videre formelder; hvorpaa hand samme Dag Klokken Et om Eftermiddagen blev ført herfra Festningen derhen. Forud havde jeg sent min Kammertiener til Kongsberg med Ordre til Ober Berg Amtet af den jndhold, som Copien *Litr. B.* indeholder, hvorudi ieg sendte dem Eders Kongl. Majts. allernaadigste befaling *in originali* om Meyers Straf, begierende af dennem derhos, at de med nøieste Observation og præcaution vilde foranstalte Executionen over hannem, og paa det der intet vist *bruit* skulde giøris om Executionen, skrev ieg Hr. Conferentz Raad og Biskop Deichman til, og sendte ham mit Brev *in originali* til Ober Berg Amtet, med begiæring, at hand — som den tid, og endnu, nærværende paa Kongsberg — vilde beholde hos sig samme indtil Meyers ankomst, men saasnart hand andkom, hand da vilde tilstille Ober Berg Amtet det, af hvilket Brev til hannem herhos allerunderdanigst sendes Copie *Litr. C.* Meyer ankom og Klokken om Eftermiddagen, og Klokken 2 om Eftermiddagen (*sic*) skeede Executionen paa ham paa Torvet saaledes, at hand blev Kagstrøget og Brendemerket i Panden, og strax derpaa hidsent til Festningen, hvor hand i Torsdags Aften til Evig Fengsel og Arbeide sin Livstid blev hensadt.

«Formoder saaledis i ald punctualitet, — saaviit Meyer angaar — at Eders Kongl. Majts. allernaadigste befaling allerunderdanigst er vorden efterlevet, og hvad Guardinen *Truels Falchenberg* angaar, da skal hannem Eders Kongl. Majts. allernaadigste befaling, saasnart ieg først *in Martio* til Kongsberg henkommer, vorde bekientgiort.

«Med allerunderdanigste devotion, Troskab og Lydighed forbliver ieg» &c.

Ganske kort efter, at Meyer var indkommet i Slaveriet, indsendte hans Hustru, Christine Marie Brun, en Ansøgning om Lindring i hans Straf saaledes, at «hand maatte bevilgis arrest, Separat fra De andre Slaver og for sig self», samt at hun — som uskyldig — maatte «af hans Midler nyde sin Boes Lod» m. m.

Hendes originale Ansøgning var af Statholderens Haandskriver bleven forlagt, saa den ikke var at finde, men baade Wibe og Huitfeldt, der i Skr. til Oversekretær Møinichen, atéret Kongsberg 31. Marts 1729, afgav sin Erklæring paa hendes Andragende, og ménte, at Ansøgningen maatte findes extrahéret i Cancelliprotokollen, saa «at Sagen lige fuldkommen Is. Kongl. Majestæt allerunderdanigst Kand refereres».

Ved kongl. Befaling af 6. Mai 1729 bestemtes, at «forrige Myntemester Meyers *Enke*»), Christine Marie af særdeelis kongelig Clemence allernaadigst er bleven Skienket de udj

*) Altsaa var Myntmester Meyer allerede død før 6. Mai 1729.

«Skifftebrevet efter Fader, Moder og Een Broder udj Arv tilfaldene 620 Rdl. 2 Mk. 6 Sk.» hvilket Wibe, Huitfeldt og Deichmann 14. Mai næsteftter love at holde sig efterrettelig.

Under 2. April 1731 blev Wibe, «med de fleere Committerede», af Kongen dispenseret fra den dem under 3. Aug. 1728 «opdragne Commission over forige Myntemester, nu afgf Henrich Christopher Meyers Skyldige Debet med meere deraf dependerende». Herfor — saa velsom for den ham «givne Communication angaaende Justits Raad *Køpps* aftrædelse fra «bem.te Commission» — takker Wibe Kongen i Skr. fra Christiania af 14. April 1731. I de Fratrædendes Sted var følgende Mænd nu allernaadigst opnævnte, nemlig: Stiftamtmand *Tonsberg*, Justitsraad *Kjerulf* og Cancellieraad *Glad*, «der tillige med Etats Raad og Præsident *Lym**) skal indtræde i Commissionen og samme effter Lov og Dom forsvarligen afhandle».

I Sommeren 1731 var der indkommet en Ansøgning fra Myntmester Meyers Enke, vist nok gaaende ud paa, at hun maatte faa «nyde noget af overskudet, naar Deris Majestæts Cassa og Creditorerne ere blefven fornøiet».

Paa denne Ansøgning erklærer Wibe sig under 9. Juni s. A. Han begynder med, at Meyer af Kommissionen var dømt efter Norske Lovs 6—18—2**). Erklæringen indtager hele 2 Blade i Protokollen og er derfor altfor vidtløftig til her at indføres. Den indeholder nok mest Meyers egen, i sin Tid afgivne, Forklaring om Gehalten af den incriminérede Mynt, som han nok antog at være slaaet i Holland og indført hid til Landet af Hollænderne. Forøvrigt er det Hele holdt i tekniske Udtryk, der ikke er saa gode at skjønne for Udenforstaaende, men som muligens kunde tjene til at supplére, hvad der i Jens Møllers «Mnemosyne», I, Side 215 er anført om Kommissionsdommen over Myntemesteren, der har paadraget Biskop Deichmann Tittel af Meyers *Bøddel*.

Hvad der nok især hidrog til Kommissionens strenge Dom over Myntemesteren, var, at han med sin ringe Embedsløn og uden nogensinde at have arvet noget, havde lagt sig til adskillige Gaarde og Jordejendomme samt ladet sig bygge et stort og prægtigt Hus o. s. v.

Nu findes der i Wibes Protokoller neppe Mere vedkommende Myntemester Meyer og hans Sag.

Imidlertid vil jeg til Slutning kun anføre, hvad *Dr.* og Professor *L. Daac* i 2den omarbejdede og forøgede Udgave af hans «Norske Bygdesagn», Chr.ania 1881, Side 203 beretter om denne ulykkelige Mand.

Efter først at have meddelt et endnu i vor Tid paa Kongsberg opbevaret Sagn om, at Meyers Hustru paa en Kjøbenhavnsrejse (for at bede om Naade for Manden) havde opnaact saameget, at han skulde fritages for Kagstrygning og Brændemærke, men ikke var naaet tidsnok hjem med dette Benaadningsbrev, idet hun nemlig fra «Bombakkerne» maatte sé paa den store Folkemasse, der var paa Benene nede i Byen for at være Vidne til Exekutionen, og saaledes kom for sént til at hindre den, fortsætter Forfatteren saaledes:

*) Etatsraad *Lym* maa allerede tidligere være indtraadt i Kommissionen, thi han underskriver som den 3die og Sidste en Skrivelse af 7. Oktober 1729 til Overbergamtet fra Wibe og Deichmann vedk. Myntemester Meyer, og endnu i Novbr. 1730 sees han at underskrive som Kommissær.

***) N. L. 6-18—2 lyder som følger: «Understaar sig nogen at slaae nogen Mynt, uden Kongens Forlov, eller i nogen Maade at forfalske Kongens Mynt, han bør at straffes paa Ære, Liv og Gode.»

«Paa Akershus Fæstning *tilbragte nu Meyer sine sidste Aar**) og døde i ynkelige Omstændigheder, men efter hans Død skal hans Uskyldighed være bleven bragt paa det Rene og Enken have faaet 3000 Rdl. som en Oprejsning. Selv fortalte han til en Løjtnant Wilster en Dag, da han havde været til Alters, at han vistnok var uskyldig i det, hvorfor han var anklaget, men at han dog ikke kunde klage over sin Skjebne, fordi han (nemlig) havde kastet sin Fader ud og spændt ham ned af Trappen, fordi Faderen oftere havde formanet Sønnen til at ophøre med sit overdaadige Levnet.» Fremdeles siger Daae længer nede paa amme Side:

«Men skjönt Sagnet har gjort Meyer uskyldig, har han dog i Virkeligheden været Forbryder. Hans ødsle Liv gav Anledning til Mistanke, hvorfor der blev anstillet Undersøgelser, og da han blev greben i Kasseangel, arresteredes han i Oktober 1727. Der manglede ej alene Sølv, men ogsaa 6010 Mark Kobber, og det befrygtedes derfor, at han havde brugt dette til at gjøre Sølvmynterne mindre lødige. Undersøgelserne herom dreves dog i Begyndelsen med stor Hemmelighed for ikke at bringe Kongens Mynt i Miskredit. Ved Prøven fandt man, at en stor Del Mynt virkelig manglede den normale Gehalt.»

(I Norsk «historisk Tidsskrift», 2den Række, 2det Bind, Chr.ania 1880, Side 157 har ogsaa Professor Daae — efter Stiftsprovst Holmboes «Dagbogs-Optegnelser» — berettet omrent det Samme om Meyer, dog med et lidet, i hans Bygdesagn ikke optaget, Tillæg.)

§ 5.

Det store Opløb paa Kongsberg 3die Pintsedag 1730.

Af den fra Jens Krafts Beskrivelse over Norge hentede og paa Side 200 her foran gjen-givne summariske Beretning om Kongsberg Sølvværk erfarede man, at det saakaldte «nye Interimsreglement» af 1729 gav Anledning til Klager, der imidlertid befandtes ubeføjede, hvorfor deres Ophavsmænd blev dømte til Fæstningsarbejde.

Disse var 4 i Tallet, af hvilke *Adam Fischer* og *Henrik Mogenssøn Trye****) dømtes til at arbejde i Jern et Aar i Christiansands Fæstning, samt *Hans Jørgen Ziener*****) og *Nikolai Freygerssøn Sincler* †) ligesaa til 3 Maaneders Arbejde i Akershus Fæstning. Denne Dom blev af Kongen approbérét, hvorefter Wibe den 26. Mai 1730 (∴: Fredag før Pinte) anmodede de commandérende Herrer Generalmajorer om at forordne Militærvagt til disse 4 Personers Transport ind fra Kongsberg. I Anledning af denne Dom og de Dømtes Afhentning med Militærvagt den 30. Mai (∴: tredie Pintsedag) blev «Almuen paa Kongsberg fuldkommen til Rebellion ophidsot», siger Wibe i Skrivelse Dagen efter til Overbergamtet og Generalitétet.

Under 3. Juni afgav Wibe Indberetning til Kongen om Opløbet. Den 10. Juni skriver han fremdeles til Kongen, at han havde sendt sin «Laquai» derop «som Expreste».

*) Myntmester Meyer tilbragte ikke mange *Maaneder* — endsige Aar — paa Akershus Fæstning, hvor han blev indbragt midt i Februar 1729 og allerede døde for 6. Mai s. A., under hvilken Dato nemlig hans *Enke* «af særdeelis kongl. Clemence» fik Lov til at nyde Arv efter sin Fader, Moder og Broder. (Se Side 217 her foran.)

***) Dette Navn lever nok endnu paa Kongsberg, hvor ialfald en Hr. Try (af det «liberale» Parti) den 22. Febr. 1891 optraadte paa et «Folkemøde» mod Professor Yngvar Nielsen. (Mghl. 10. Marts 1891 B.)

****) Hans Jørgen Ziener er vel Den af dette Navn, der blev døbt paa Kongsberg 1707, 2. Juni og † som «Geschwornen» i Tønsberg 1767 (begravet 24. Marts), «61 Aar gl.» (Søn af Paulus Ziener.)

†) Nikolai G. Sincler er rimeligviis den «Nicolay Christian Sincler» (Søn af Ægtefolkene Gregers Sincler og Isabella . . . .), der blev døbt 1692, 27. Juli paa Eker, hvor hans Forældre i Alt havde 17 Børn til Daaben. Denne Nikolai Christian var i 1736 «Stiger ved Kongens Værk paa Eger», hvor han 1. Januar 1737 havde en Datter, Isabella, til Daaben.

Biskop Deichmann, Oberberghauptmand Gabel og Major *Lindgaard**) havde senere underrettet ham om, hvorledes Alt var gaaet for sig. Lindgaard kommanderede det opsendte Infanteri, og Kaptejn *Trane****) Kavalerikompaniet.

Trane fik et Sténkast i Hovedet, — «dog uden farlighed». Tumultuanterne, der ble sprængte fra hinanden og tildéls blev «lidt baskene med Fladen af deris Pallasker», fik ogsæ enkeltviis «lidet Skade og smaa Blessurer, — dog ej af betydning». Under Tumulten fik de 4 Arrestanter «leilighed at eschapere, men De 2de af dem skal siden igien være kommen for Dagen, nemlig *Zinchler og Fischer*».

I Sommeren 1730 søgte Wibe sig entlediget fra «den Kongsbergske Commission». Han skriver derom 22. Juli til Oversekretær Møinichen i følgende Ord:

«Indlagte til Hs. Kongl. Majt. er angaaende at blive befriet fra den Mig Allernaadigst «anbefalede og opdragne Kongsbergske Commission, saasom Min Svaghed og Kræfter hverken tillader det nu at Reise eller saa stedse at sidde særdeelis udj saa vidtløftig Een Commission, hvor alt Bergs Folket maa examinere, som Jeg tienstl. Bedder høitærede Hr. Obersekreterer vilde overgive og Recommendere og at udj Min Stæd enten Hr. Conferentz Raad «de Tonsberg eller Hr. Justitz Raad og Iustitiarius *Kjerulf* som Friske Mænd motte udnevne denne Kongsbergske Commission at fuldbyrde.»

Wibe besindede sig imidlertid snart, thi under 5. Aug. næstefter skrev han saaledes til Kongen:

«Saasom Jeg forhen allerunderdanigst har indberettet, at Min Helbred vel ikke skæ «ville tillade at tage til Kongsberg for, ifølge Eders Kongl. Majts. allernaadigste Befaling «med Hr. General Major *Brochenhaus***) og Hr. Conferentz Raad *Deichman* at træde i Commission for (at) examinere og paadømme De arresterede og paagrebne saavelsom de escaperer «Authorer til det paa Kongsberg værende opløb, hvorom Jeg nærmere med Hr. Conf. Raad «og Biskop Deichman har Confereret, som var af den uforgribelig Meening med Mig, at «Commission meget vel kunde forfløttis hid ind til Christiania og giøris Anfang med for at «overveie først, om det skulde findis for nødig paa nye at lade examinere den heele Berg «Allmue og all Bergs Folket, siden de forhen ere blevne examinerede, eller icke, eller o

*) Christian Lindgaard, født i Bergen 1684, 16. Juni og † der som Generalmajor og R. D. O. 1764, 16. Jun (Søn af Overtoldbetj. Nils Rasmusson Lindgaard og Abigael Lehm). C. J. Anker siger i sine «Norsk generalspersoner», at han var gift med Enkefru Margrethe Christiane Colstrup, født *de Seue*.

**) Denne Kaptejn Trane er vel den Samme som Den, der i 1725 indgav et Forslag om Stutteriers Oj rettelse i Norge (hvorom senere). Ingen Kaptejn af dette Navn findes paa den Tid, undtagen Caspa Eggers Trane, der 1718, 20. Maj blev Kaptejn ved Kruses Dragonregiment, og i 1732 stod ved Donop — senere Brockelmanns — 1ste nationale Dragonregiment. 1733, 25. Juli fik han Majors Karakter. En «Major Thrana» blev begravet 1736, 27. Marts paa Strømsø, hvor hans Frue 1728, 31. Decbr. stod Fadder, men det er ogsaa det Eneste, man der finder om hende. Derimod kan jeg — ifølge en mi i 1890 velvilligen tilstillet Meddelelse fra nu afdøde Kaptejn Birger Hielm — oplyse, at denne «Major Thrane, der var født i Danmark og opgives at være afgaaet i Marts 1736, var gift med Methea Dau Enke efter den 29. Juni 1717 afdøde Krigskommissær Jakob Alsbach, og at hun — som Enke efter Major Thrane — tilsidst blev gift (1740) med «Gronlands Apostel, Enkemanden», Biskop Hans Egede der døde 1758, 5. Novbr. Selv døde hun 1761, 22. Oktbr., 71 Aar gammel (ifølge Gjessings «Jubel lærere», I, Stamtavlen paa Side 48). I «Personalhistor. Tidsskr.s 3die Række, III, Side 72 heder de derimod, at hun døde 1763, 22. November og paa Side 318 i samme Bind, at hun i 1719 ægtede Kapt. Trane, hvis Majoritittel der opgives at være ham meddelt 1735, 25. Juli (istedetfor vel retteligt 1733, 25. Juli).

***) Johan Fredrik Brockenhaus, til Bramstrup, (Søn af Generalmajor Caspar Fredr. v. B. til Hovinds holm &c. og Cathrine Hedevig Lovenhjem) var født 16.. og døde 1756 som virkelig General i Danmark, hvorhen han allerede drog sidst i 1730, efterat han fra 1725 havde været Regimentschef i Norge hvor han 1730, 20. Februar blev Generalmajor. Han var gift med sin Moders Søsterdatter, Christiane Fredrikke Gedde, som døde for ham.

«straxsens efter all Sagens Beskaffenhed og forige Protocollation og Actes igiennemgaaende
 «kunde skridis til Dombs m. m., som og for at hæve Comandoen, som paa Kongsberg var
 «beliggende og have Arrestanterne ved Haanden, har forfløttet dem hid ind for at bevares
 «paa Agershuus Festning indtil videre. Og har Jeg saa, endskiønt det vel ikke skulle være
 «ventelig, at paa Kongsberg noget videre opløb skulle skee, ved de her Comanderende
 «General Majorer forføiet fornøden anstalt, at den nærmeste om Eders Kongl. Majts. Berg
 «Stad Kongsberg beliggende Nationale Mititie i fornøden tilfælde og efter Ober Berg Amtets
 «forlangende, skal staa færdige og paa første vink parat med fuld Mundering, Gevær og
 «Armatur af Lægderne at udrykke og til Kongsberg Marchere, ifald noget motte paakomme,
 «som Eders Kongl. Majestæt af vedfulte Copier Allernaadigst behager at fornemme. Hvilket
 «Jeg icke haver villet underlade allerunderdanigst at indberette.

«Jeg forbliver med allerunderdanigst Respect, troskab og Devotion indtil Døden

Tit.

D. Wibe.»

Under 19. August 1730 skrev Wibe saaledes til Oversekretær Møinichen:

«Wel sendte Jeg Min allerunderdanigste Memorial til Hs. Kongl. Majt. den 22. Julij
 «sidstafvigde om Befrielse fra dend Kongsbergske Commission, fordj Jeg den tiid ikke fandt
 «Mig saa frisk at være at paatage Reisen til Kongsberg, hvor Jeg formeente, at Commissio-
 «nen Burdte holdis m. v., Og tillige havde den ære herom at tilskrive Hr. Ober Secreterer.
 «Men som Jeg siden den tid har Confereret med Hr. Conferentz Raad og Biskop Deichman,
 «som fandt, at det meget vel kunde lade sig giøre at treke Arrestanterne fra Kongsberg hid
 «ind til Christiania og Sagen her *in loco* videre at examineris og paadømmis ifølge Hs. K.
 «M.s allernaadigste Befaling, har Jeg Resolvet Arrestanterne hid ind til Agershuus Festning
 «at føre, for at havis i Nærværelse af Commissionen, og som Jeg allereede har Constitueret
 «Actor i Sagen, og Stefninger er bleven udtagen og for Arrestanterne forkyndt, saavel som for
 «De undvigde og sig tilside holdende paagieldende, overalt ved Trommeslag publiceret paa
 «sine vedborlige Stæder til deris Efterretninger, Bliver Jeg ved Commissionen, som her *in loco*
 «bliver holden for det første, og saafremt dend ikke skal drages videre til Kongsberg — som
 «Jeg paatvifler — om det saa allernaadigst maa Behage Hs. Kongl. Majt., Da og med Comi-
 «missionen førstkommende 23. Augusti skal tage sin Begyndelse. Hvilket Hr. Ober Secreterer
 «ville behage Hs. Kongl. Maj. allerunderdanigst at foredrage, og i Forventning herom af Hr.
 «Ober Secreterers gode Svar Forbliver Jeg» o. s. v.

I Anlédning af de paa Kongsberg stedfundne Opløb og Spektakler var der bleven op-
 sendt Militære til at opretholde Orden der. Uagtet Rolighed nu atter var bleven tilvejebragt,
 androg dog Oberberghauptmand Gabel om, at en Kommando paa 50 Mand stadigen maatte
 blive stationéret der. Hans Andragende derom blev af Over-Krigssekretær Revenfeldt i Som-
 meren 1730 tilstillet Wibe, der i Skrivelse af 26. Aug. s. A. atter sendte den tilbage med
 den Beskéd, at han — efter Samraad med Biskop Deichmann — fandt, at ingen saadan
 Kommando af Militær nu var nødvendig, da «ingen tumult kunde være forventende, siden
 «at De op Røriske Arresterende, som meest (havde) været Author, og De groveste hid ind til
 «Agershuus Festning er blefven forfløttet» o. s. v. Derfor var nu Militæret allerede trukket
 bort fra Kongsberg. *Oberst Rappe* *) havde desforuden af Generalitétet faaet Ordre til at holde

*) Fredrik Otto Rappe (Son af Oberst og Kommandant paa Fredriksteen Joachim Caspar v. R.) var født 1679 og døde i K.havn 1758 som fhv. Generallojtnant og Gehejmeraad. Blev 1740, 28. April Stiftsamtmand i Christiania og 1750 Overpresident i Kjøbenhavn. Gift 1728 med Dorothea Gjordsdatter som var født 1686 og døde 1742. Lidt Mere om Rappe forekommer her udenfor (under «Ladegaardsoen».)

de nærmest om Kongsberg stationerede nationale Compagnier af Akershusiske Regiment i Beredskab «paa første Wink med fuld Gevær», om saa skulde fornødiges. En Kommando paa 50 Mand «for at assistere de frygtagtige i fornøden tilfælde», fandt Wibe at være «for faa (til) at imodstaa nogen Revolte, og formange (til) der at henkastis uden nogen Nytte». Forøvrigt henstillede Wibe det Hele til Kongens Afgjørelse.

I en Skrivelse af 2. Septbr. 1730 til Oversekretær Moinichen indberetter Wibe Udfaldet af Dommen over de oprørske Bergfolk, hvilke han dog indstiller til Lindring og Formildelse i Straffen, da de «i sig selv ere uvittige og vankyndige, (som) ellers ikke har vist (o: vidst), hvad det betyder at være opsætzig og Egen Raadig, og hvad Straf der Paa følger» o. s. v. Straf maa de have — siger han — «til advarsel og nogen Skræk for de andre med at gaa «i Schub-Karren paa nogen tid i Arbeide paa Vand og Brød, hvor det Hs. Majestæt aller-naadigst motte Behage. Og for (at) Bergsfolket kand blive oplyst og Erindret om, hvad «Straf som saadant op Rør og opløb medfører, er det høilig fornøden, at Forordningen af «31. Mai 1690 og Loven tvende Gange om Aaret paa Kongsberg af Prædike Stolen vorder «oplæst.» Dommen blev afsagt 23. August 1730, men gjaldt kun endél «af de opsætzige og paa Kongsberg skyldige». Aktor i Sagen, *Prokurator Lange**), havde udtaget en «Continuations Stefning over Eendeel andre implicerede Personer paa Kongsberg», siger Wibe i en Skr. af 26. August, hvor han lover i *sin Tid* at afgive til Kongen behørig Indberetning.

Under 23. Septbr. 1730 nedsendte Wibe og Deichmann til Oversekretær Moinichen Gjenpart af deres Dom af 18. s. M. over nogle Implicerede — 13 i Tallet —, «som ere uden Arrest». Deres Navne var: *Ejner Gullbrandsen, Christian Asman, Siegfried Madsen, Ole Simonsøn Ridder, Sjul Tofsen, Henrik Grube, Christian Torgersøn, Fredrik Grube, Zacharias Tobicesøn, Peter Brath, Ole Palm, Helene Grammers og Inger, Christopher Johnssons* (hvis Mand døde i Fængsel paa Kongsberg). For de Desertéredes Vedkommende, da var de blevne indstevnte med 6 Ugers Varsel, hvilket blev en Sag for sig. Deres Dom skulde senere komme. Den blev afsagt 12. Oktober næstefter og indberettedes af Wibe og Deichmann 14. s. M. Deres Navne var *Nils Johannsson Holm, Claus Moesgaard, Albrecht Wilhelm Schultz* (som — ifølge en Skrivelse af 18. Novbr. 1730 fra Wibe til Rentekammeret — «skal være Een af de groveste og som een anførere») og *Anton Tieseman*. Dommen medfulgte til Kongen, men dens Konklusion faar man ikke af Protokollen vide. «Hvorved — heder det — vi forhaabe allerunderdanigst og hørsommeligst at have efterlevet og fuldbyrdet Eders Kongl. Majts. Allernaadigste «befaling, der vi lever med allerunderdanigste Respect, troskab og Devotion indtil Døden» &c.

«D. Wibe. B. Deichmann.»

Dommen over 10 andre paa Akershus hensiddende Kongsbergske Fanger afsagdes 23. Aug. 1730. Deres Navne var, ifølge Wibes og Deichmanns Indberetning af 30. Septbr.: *Nils Jensson, Lorentz Henschen, Hans Grammer, Hieronymus Weydau, Boje Johannsson, Anders Kingsle, Ole Brath, Anders Bentsson, Ole Sejer og Henrik Trye*. De blev den 11. Decbr. 1730 af Kongen benaadede, i hvis Følge Wibe strax paalagde Kommandant Bertouch at løslade dem. Herom gjorde Wibe Indberetning af 23. Decbr. næstefter, hvori han siger, at de af Mangel paa Bevegelse var blevne «fulde af Skiørbug og til Kongsberg hiemviste». Benaadningen blev da oplæst for dem af Overbergamtet i Overvær af den øvrige Bergalmue (hvorom Wibe forud havde tilskrevet Overbergamtet) «med advarsel til Berg-Folket, at De sig Effterdags «fra all Tumult, opløb og Stempling Entholder, saa fremt De i vidrig fald ikke vil vente

*) Om Prokurator Henrik Jakobsson Lange henvises til Side 199 i Noten.

«sig, at denne Sag skal staae dem aaben og som Rebellere og op Rørere strengelig og uden «all Naade at ansceis og Straffis.»

§ 6.

Med Fredrik IV.s Død den 12. Oktbr. 1730 var ogsaa Biskop *Deichmanns* Rolle udspillet. Allerede 18. Oktober s. A. udgik der Befaling fra Christian VI til Wibe om at tilkjendegive ham hans Suspension, og faa Dage derefter blev han afsat, hvorom senere noget Mere skal blive meddelt i 19. Kapitel (om Wibes og Deichmanns gjensidige Forhold til hinanden). Med Deichmann dalede ogsaa Justitsraad *Kapps* Stjerne, ligesom ogsaa flere af de ved dem fremtrukne Bergbetjente blev removede.

I en Skrivelse til Rentekammeret af 3. Febr. 1731 besvarer saaledes Wibe en fra Kammeret indlobet Skrivelse af 27. Januar næstf. med hvilken der var bleven ham tilstillet en Extrakt af Oberberghauptmand *Gabels* «Memorial, betreffende Justitz Raad *Køppes* opdragne (o: frem- «trukne?) Betiening at være ufornoden, samt Guardein *Duwalds**) Mynte- og Hytte-Inspecteurs «Instructioner at Cessere, og Schichtmester *Otto Henschen****), som skal være gammel og for- «falden, at afgaa, hvorom m. m. ved min ankomst til Kongsberg, som — vil Gud — med «første og om Een Otte Dags tid skeer, skal med Oberbergamtet nøje vorde undersøgt og «Min Betenkning derefter fremsende.»

I en Skrivelse til Rentekammeret af 17. Marts 1731 siger Wibe, at Oberbergamtet (o: Gabel) havde foreslaaet en Pension af 7 Rdl. maanedlig for Henschen, hvis «Comporte- «ment i de senere Aaringer har været slet, hvorover hand — uagtet mange advarsler — meget «og ofte skal have forsømmet i rette tid at efterkomme de hannem obliggende ting og for- «retninger.» Wibe anbefaler Pensionen for ham, «siden hand nu er gammel og har fanget «Berg-Skader og har tient sig op fra den mindste Bergarbeider til Schichtmester». Til at succedére ham anbefaler baade Wibe og Oberbergamtet *Adam Adamsson Ziener*****) «som den ældste af Lærlingerne».

I en Skrivelse No. 2 af 3. Februar 1731 til Rentekammeret skriver Wibe i Anledning af en ham fra Kammeret tilstillet Skr. af 27. Januar næstf., hvormed der havde fulgt en fra Schichtmester *Christian Ludvig Jürgens*†) indgivet «Memorial angaaende hvorledis Kongs-

*) Af Navnet Duval (eller Duvald) har der i forrige Aarhundredes første Halvdél været Flere ansatte ved Sølvværket. Den her nævnte Guardein Duwald var maaské Thomas Duval, der 1738, 10. Mai fra «Bergrevisor» blev Assessor i Oberbergamtet og Oberbergamtsforvalter paa Kongsberg. «Assessor Thomas Duwald» blev begravet der 1740, 3. Septbr., 39¹/₂ Aar gl., havde alle Klokker, den nye Liigbaare og Voxlys, hvilke blev Kirken forerede.

**) Otto Henschen er vel den af dette Navn, der blev begravet paa Kongsberg 1733, 8. Septbr., ved hvilken Lejlighed han fik alle Klokker frit, men den nye Liigbaare maatte betales. Han var 2 Gange gift paa Kongsberg, nemlig:

1) 1702, 13. Juli med Anna Jensdatter(?), som blev begravet 1730, 7. Marts med alle Klokker. (Mange Børn.)
2) 1731, 21. Marts med Marthe Rasmusdatter.

Da man af Kongsbergs under al Kritik slet førte Kirkebog sér, at en «Otto Händschens Qvinde» blev begravet der 1714, 6. Novbr. «med alle Klokker», saa er det meget muligt, at dette har været hans 1ste Hustru, fornevnte Anna Jensdatter, og at han derpaa har taget en 2den Hustru, der blev begravet 1730, 7. Marts, og at Marthe Rasmusdatter saaledes har været hans 3die Hustru.

****) Adam Adamsson Ziener var dobt paa Kongsberg 1709, 27. Juli og er vel den «Assessor og Bergmester Adam Ziener», der blev begravet paa Kongsberg 1763, 8. Marts. «53 Aar og 7 Mdr. gl.» Han kaldes af Brünnich (Side 282) «den yngre Adam Ziener», der — efter Hjemkomsten fra en i 1733 tiltraadt Udenlandsrejse — i 1738 blev Markscheider og Bergmester, og 17... Assessor.

Han var Søn af den Side 203 omhandlede Assessor og Bergmester Adam Ziener. Noget Mere vides ikke om ham.

†) Denne Christian Ludvig Jürgens (o: Irgens) er vel den «Schichtmester Sr Jürgens», der blev gift paa Kongsberg 1716, 23. Decbr. med «Anna sal. Kösters», hvis Mand, Peter Köster, var bleven begravet der 24. April s. A. Af dette Ægteskab havde Jürgens i 1718 og 1720 to Børn til Daaben paa Kongsberg, nemlig Anne Cathrine og Hemmingius. Dette er Alt hvad jeg véd om ham.

«berg Sølfwerks gruber nu, effter seeniste gjorde anstalter, drivis m. v.», at — «som denne «(Memorial) haver noget nær Connexion med forige Berg Mester *Zieners* indgivende, Saa skal «Jeg bem.te *Jürgens* med *Zieners* samle (∴ sammenholde) og ved ankomsten til Kongsberg «om Een otte Dags tid disse Sager for Mig tage og examinere, og dereffter Min Erklæring «meddeele.»

Jens Henckel*) indgav 17. (eller 19.?) Januar 1731 til Wibe en «Memorial angaaende at «hannem motte forundis tilligemed den ham fratagne Einfahrer-tieniste (se Side 209) under «Retz Dommer- og Berg Ambtskriver-tienisten paa Kongsberg, siden det skal være Material-«forvalter *Irgens***) umuelig, effter hans Beretning, samme Self at beoagte.»

Ogsaa herom lovede Wibe 10. Febr. 1731 Rentekammeret at indhente Overbergamtets Betænkning, naar han nu snart kom til Kongsberg.

I Skrivelse til Rentekammeret, datéret Christiania 3. Marts 1731, melder Wibe sin Hjemkomst fra Kongsberg, «hvor Jeg — siger han — alting nu, som forhen, forefandt, saa-«vel med Sielve Betienternis u-Eenighed som den gemeene Mands utaalmodighed og Lamenta-«tion» m. m. m.

«Angaaende smaa Bohrer og Grube-drifften har Oberberg-Ambtet til Mig indgiben deris «og Betienternis forklaringer og Bereigninger, som widtløfftelig i tvende store Acter ere be-«grebne, der vil tage en 3 à 4 Ugers tid for Mig — det Eene med det andet — at giennem-«løbe for derover at give Mine betenkninger.»

I Anlédning af Almuens Klager over Skovenes Forringelse m. m., samt for at sikre deres Bevarelse «for posteriteten», vilde det — siger Wibe — blive nødvendigt at foretage en ny Besigtigelse ved kyndige Mænd samt i Fogders og Sorenskriveres Overvær. En saadan skulde begynde førstkommende 25. Juni.

En af Lærlingerne ved Hytten, *Niss Nissen*, angav ogsaa for Wibe Hytteskriver *Otto Mordian Iffert****) for Underslæb, hvilket ogsaa nøje skulde blive undersøgt. Iffert havde

*) Han er vel den «Jens Olsson» (Henckel), der i 1715, 1. Juni paa Kongsberg ægtede Anna Maria Jørgensdatter Kongsberg, som blev begravet der 1719, 25. August, hvorpaa han 1721, 18. Februar sammesteds ægtede Inger Maria. Datter af Assessor Adam Ziener, om hvem se Side 203 og flere Ste-der her ovenfor. Hun var døbt paa Kongsberg 1698, 9. Novbr. og blev begravet der 1781, 20. Febr. Henckel blev 1732, 22. Decbr. Geschwornen og senere Bergmester paa Kongsberg, hvor han døde 1753, 12. Decbr.

Den Underrettsdommer- og Bergamtskriver-Post, hvortil han i 1731 meldte sig (skjont den endda ikke var ledig), fik han ikke, da Schichtmester Christen Henne 1733, 2. Marts dertil blev udnævnt.

**) En Jochum Irgens var allerede i 1721 Underrettsdommer paa Kongsberg, eller — som han i Overberg-amtets Justitsprotokoll fra 19. Septbr. 1711 til 20. Oktober 1727, Fol. 200 b kaldes — «Administrator af Underretten». Han døde i Embedet 1734 (begravet 11. Septbr. og er uidentivl den «Jochum Irgens», der 1720, 6. Aug. i Chrania ægtede Engelke Snisdorph, der vistnok var Enke efter den i 1719 afdøde Sognepræst til Askim, Mag. Christian Ramus Irgens, der paa det Tillob til en Stamtavle, som Provst Aas i 1846 levérede i sine Efterretninger om Røros Kobberverk over Familien Irgens, angives at have været gift med en Engelke Snisdorph, som der gjøres til en Datter af Sognepræst til Nikolai Kirke i Kjøbenhavn Jens Snisdorph, men dette Sidste er ialfald urigtigt, da der — ifølge Wibergs dansk Præstehistorie — aldrig har været nogen Sognepræst ved denne Kirke af dette Navn, men der- imod en «overste Kapellan», som dog ikke hedte Jens, men Jakob Jenssøn Snisdorph. At den her omhandlede Engelke Snisdorph ikke har været Datter af nogen af disse to Præster, men derimod af en Hr. Sigvard Chr. Jenssøn Snisdorph, der døde 1691 som Sognepræst til Tillitze paa Fyen, synes at kunne sluttet af den Omstændighed, at ovennævnte Mag. Christian Ramus Irgens kaldte sin (ældste?) Son med Navnet Sigvard Friis Irgens, der var født 1711 og døde 1787 (?) som Sognepr. til Ringebø. Vor Jochum Irgens nævnes end ikke paa Stamtavlen i Røros Kobberverks Beskrivelse.

***) Denne Hytteskriver Iffert havde (ifølge Brünnich, Side 253) omkring Aaret 1711 angivet Foged og Hytteskriver Johannes Barth «for at have rejst til Christiania med Sølv i sin Slæde». Barth var netop

faaet Permission for at rejse ned til Kjøbenhavn, men denne Rejse skulde forbydes ham, indtil «Smeltebøgerne» samt Hytte- og Pukk-Verkets Regninger var blevne gjeunemgaaede.

I Skrivelse af 17. Marts 1731 til Rentekammeret siger Wibe om «forige Einfahrer *Jens Henckel* — idet han henholder sig til Overbergamtets Erklæring, at «Aarsagen (til) at «ikke gierne maa fordragis *Jens Henckel* paa Kongsberg, skal være, at hand formedelst sin «Skarpe Pen skal have voren Eendeel lidet (o: lidt) anstødelig og maaskee sagt sin rette «Meening og Skrevet sin tarv, — Allerheldst da hand tog sig for ved Skriffter tillige at de- «fendere sin gamle Sviger-Fader, forige Berg Mester *Adam Ziener* *), som uden forsvar, Lov «og Dom blef paa slette fundament, uden at examinere og rettelig undersøge hvis som «kunde udfindis til Hs. Kongl. Majts. tjeniste og Menage for Sølf-Verket, stødt fra Brødet, «da Jeg forsikrer, at den gamle Ziener, som Self kand befare Gruberne og fra den ringeste «Bergarbejder har tient og oparbeidet sig, til hand blef Berg-Mester, kand læse for dem alle, «saavit Berg-Sager andgaar, hvorom Jeg widere — naar Grubedrifften er bleven igiennem- «gaaet — skal melde, og derfor vil (jeg) ønske, at Eders Excellence og høitærede Herrer «ville see bem.te *Jens Henckel* til en liden tjeniste paa Eet andet Stæd forhiulpen, saasom «hand er en Vakker og habil Mand i Pennen og kand forestaa en Betiening, om det end «var for Regnskaber, hvorved den ham Allernaadigst forundte og tillagde Pension for Hs. «Majestæts Cassa Menageres. **) Jeg forbliver» &c.

Paa Grund af Sølvværkets slette Status besluttede Christian VI at udbyde det til Forpagtning. Til den Ende udgik der en kongl. Befaling af 14. April 1731, gaaende ud paa at bortsætte det til «saadanne Interessenter, som Sig Sølf-werketz Drift for egen Reigning «og Risiko vill antage paa 20, 30, eller flere Aar, ligesom de derved motte finde deris «Convenience». Dette skulde da Wibe lade sig «være angelegen». — — — — «Mens, «Allernaadigste Konge og Herre — siger han i en Skrivelse til Kongen af 21. April næst- «fter — «Jeg tvivler storligens (paa), at her i Norge findis saadanne Interessentere, der haade «kunde have de Kræfter og tildriste sig Sølf-Werketz drift og Brug at paatage, omendskiønt «Eders Majestæt er saa Naadig Undersaatterne frem for fremmede imod nogen vis og Aarlig «afgift eller tiendes Svarelse *in natura* at tilbyde, samt at forkiøbet af det Sølf, som der «udvirkes for Een vis Priis Eders Kong. Majt. forbeholdes tillige med Mynte Regale og alt

---

paa den Tid (tilligemed Assessor. Weicharts Enke og Arvinger samt Hüttenrenter Schwabe og Berg- amtskriver Wallenr) under Førfølgelse for Underslæb og andre Misligheder, hvorfor de ved en Kom- missionsdom af 25. April 1713 blev idømte et samlet Ansvar til Kongen af noget over 15,000 Rdl.; men denne Dom blev haade af Overhofretten og Højesteret underkjendt, idet de Angjældende blev frifundne (uagtet de vel neppe havde ublandet rént Mèl i Posen), og hver af Kommissarierne ilagt en Bod af 50 Rdl. til Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn.

Det Underslæb, som Iffert nu i 1731 af N. Nissen blev angivet for, kan neppe have draget Folger efter sig for ham, thi allerede i 1734 blev han Hyttmester ved det nyanlagte Jarlsbergske sølvholdige Blyværk, hvor han i 1736 endog blev «Overdirektor» efter den til Christiansand forflyttede Kaptejn von Ciegnon. I hans Tid indfortes adskillige Forbedringer ved Blyværket, ligesom der ogsaa opstod Strid mellem Grev Wedel og hans Medparticipanter, som endte med, at Grevnen udløste dem alle, men Iffert kunde han ikke undvære som Bestyrer, hvilket han vedblev at være i nogle Aar, indtil han tog Afsked og døde i Juli 1739. Hans Søn, Otto Ifert d. Y., der i 1736 havde afløst Faderen som Hytte- mester, succederede ham ogsaa senere som Direktor indtil i Juni 1745. (Se det Jarlsbergske Værks Historie i «Topogr. Journal», VII, 25. Hefte, Side 120.)

*) Om Bergmester Adam Ziener henvises til Side 203 og 204 og flere Steder.

**) *Jens Henckel* forblev dog ved Sølvværket al sin Tid.

«hvis dertil af Bygninger og indretninger henhører, hvorom Jeg videre med Eders Kongl. Majts. «Rente Cammer skal Correspondere, naar ieg først om alt faar indhentet Efferretninger.»

Videre kan man ikke af Wibes Protokoller sé, at der i hans Tid blev til noget med dette Kongens Projekt.

Om den herovenfor (Side 210) nævnte kongl. Plakat af 17. August 1731 om Værkets Salg og det derefter af en Skotlænder gjorte Bud tie Protokollerne ganske.

§ 7.

Lidt om Skjærpesygen efter Metaller.

Efter nu at have kastet et overfladisk Blik ind i Kongsberg Sølvværks indre Husholdning, tør det endnu være mig tilladt at dvæle noget paa et nærliggende Feldt, nemlig den da — som nu — herskende ivrige Søgen efter Metal- og Mineral-Anviisninger, hvortil sagtens ogsaa et kongl. Patent af 17. Mai 1725 yderligere havde animéret Undersaatterne. Skjærperen drog Landet rundt og hakkede i alle Bjergknauser efter Sølv, Kobber, Jern samt Marmor og andre ædle Sténarter, ligesaa efter Sténkull m. m. Stundom sendte de sine Prøver ned til de Finantsdeputéede, hvorfra de omsider — gjennem Statholderen — retournéede, for tilsidst at naa frem til Overbergamtet paa Kongsberg, men nok aldrig havde noget Held med sig.

En forløben Svindler, ved Navn *Andreas Henriksson Flor* *), havde i 1721 narret Overbergamtet med falske Ertsanviisninger. Han blev derfor arrestéret, men undvæg, og man horte i flere Aar intet til ham, førend han omkring Nytaar 1731 fra Sverige ansøgte den dansk-norske Konge om «frihed at komme igjen i sit Fæderneland m. v.»

Wibe fik da kongl. Befaling af 12. Januar 1731 at erklære sig herover, hvilket han ogsaa gjorde under 27. s. M. Han forklarer deri, at denne Flor i 1721 havde angivet for Overbergamtet, at han paa *Trondfjeld* i Tønset havde fundet nogle rige Sølvvertsgange, hvoraf han medbragte nogle anseelige Stykker gedigen Sølvverts. Dette blev af Overbergamtet indberettet til Kongen, som befalede Overberghauptmand Gabel m. Fl. at anstille Undersøgelser paa Trondfjeldet. De indfandt sig der i 1722, men da «giorde Flor sig Svag», hvorfor de havde den største Møje med at faa ham med sig op paa Fjeldet. Da de saa vel var komne derop, «giorde han sig som half afsindig», og intet Spor af nogen Erts var at finde. Han blev da arrestéret og bragt til Trondhjem, men Wibe lod ham længer ud paa Aaret 1722 føre ned til Christiania, «i tanke at komme under vær med hans Practiqver. Jeg havde — siger han — «adskillige præsumptioner, deals at (han) motte være forgiven (*sic*) af «Røraas Participantere eller andre, i frygt at de formedelst Røraas Kaaberwerks District der- «ved motte lide, ifald noget Sølvverk skulle sammesteds og i Nærheden oppedagis m. m., «deals og i den tanke, at hand denne anviste Sølv-Ertz motte have tilsnegen sig ved Eders «Kongl. Majts. Sølvwerk Kongsberg og saa videre, og har Jeg Self seet denne anviste Ertz, «som var Een Meslance af Sølv, Kaaber og Blye, og derfor brugte alle optenkelige Midler at «faa udlokket af denne Flor den rette Sandhed, mens hand var stedse haardnaket, og før-

*) Denne Andreas Henriksson Flor var rimeligviis Son af en Hytteskriver i Tolgen Henrik Andersson Flor, der — ifølge Hedemarkens og Østerdalens gejstlige Skifteprotokoll fra Aaret 1696. Fol. 42 b) til 43 b) i 1706 indstevnte den residérende Kapellan i Vingelen og Dalsbygden (i Tolgen), Hr. Anders Wangberg, for en Angivelse til Bergovrigheden, datéret 26. Oktober 1705. Samme Hytteskriver Flor havde ogsaa flere Sager for Retten deroppe. (Se Østerdalens Thingbøg for 1698, Fol. 54.)

En «Anders Floor, indlæg i Kloften», blev begravet i Aker 1747, 26. Novbr., 70 Aar gl., og kan muligens have været den her Omhandlede.

«end Mand afviste (o: vidste af) brød sin Arrest og Fængsel og saaledis escapede og holt «sig tilside, Mig ubevist paa hvad Stæd, førend nu, at Jeg Erfarer (ham) at være i Stock-holm. Dette er Sagens tildragelighed.» Wibe henstiller nu til Kongen, hvorvidt han vil forunde Flor «allernaadigst Løjde og Frihed at komme til sit Fæderne Land igien, og at hand opsøger det Stæd og Sølf-Strekning paa Fjeldet *Tronen* i Tønsets Præstegield, som dog ikke bliver at Reflectere noget paa, saasom *De* har berettet Mig, som var befalet at følge ham til de anviste Stæder paa Fieldet i Tønsets Præstegield og eftersee hvad hand havde angivet, at det langtfra ikke var mindste tegn til at finde sammesteds nogle Sølf-Gange, og derfor slutter, at hand ikke wel var kommen *til* de fremviste Meslerode Ertzer.»

En Kaptejn *Thomas Thomassen**) ansøgte 22. April 1726 om Findeløn for nogle paa hans Ejendom *Hisserøen* fundne «Sølf- og Kaaber-Skurffer». Da disse ikke fandtes drive-ærdige, kunde der ikke blive Tale om nogen Belønning, men da Thomassen «ved disse skurffers bekostelige forarbeidelse har sadt sig gandske i decadence», saa foreslaar Wibe i en skrivelse til Rentekammeret af 8. Juni 1726, at Kongen kunde «befordre ham til et Embede, om hand kunde forestaa og hvoraf hand kunde hafve Subsistence» &c.

Samme Kaptejn Ths. Thomassen indgav i 1728 et fornyet «Andragende om Sølv Ertz».

Herom siger Wibe i en Skrivelse til Rentekammeret, datéret Kongsberg 17. Septbr. 1728:

«I denne Korte tid imellem de Høitærede Herrers Skrivelse af 11te *hujus* om Capitain Thomas Thomassens andragende om, at hand har fundet en nye Sølv Erzgang, som hand beretter at teigne sig vel, er indløbet, og Brevene, som skal med Posten igien nu afgaa, kand ieg ei Svare noget positiv derom, men vil med de øvrige Committerede videre overveie hans andragende og begiæring. Dette er mig fuld vel i Erindring, at der kun lidt haver været at reflectere paa de angivelser, Capitain Ths. Thomassen haver gjort om de af ham opfundne Sølv Skurffer, og at de ei haver været Rigere for ham, end at hand for (o: istedetfor) en Velholden Mand er kommet i en fattig tilstand.

«At miste Hr. Assessor *Siner* (o: *Ziener*) her fra Sølv Verket er fast u-mulig. Med megen Consideration» &c.

Carl Robsahm***) indgav 29. Novbr. 1727 en «Memorial om Tilladelse for sig og med Interessentere at maatte eendel opfundene og ved hannem Muthede Sølf Skurffer paa sin

*) Thomas Thomasson (Hiss), Kaptejn (ved Arendals Borgcorps? — Han kaldes stundom «Hr. Capitain» —) boede i Arendal, hvor han 1715, 17. Januar blev gift med Maren Jakobsdatter Barchmann og senere havde mange Børn *der* til Daaben. Han var født circa 1688 og blev begravet i Arendal 1765, 28. December, 77 Aar gl. Hans Hustru var født circa 1696 og blev begravet 1765, 13. April, 69 Aar gl. Hisserøen, som han ejede, er en smuk Ø i Øjested Præstegjæld ved Nidelvens Udlob. (Se Lidt om ham i S. H. Finne-Gronn: «Arendals Gejstlighed», Chr.ania 1898, Side 35.)

**) Carl Robsahm var Son af den i 1709 afdode Ejer af Hakedals Jernværk Lars Christensson Robsahm (egentlig «Robson») og Hustru Cecilie Amundsatter, som døde 1730, 9. Decbr. Værket blev i 1727 for Gjæld overtaget af Commerceraad James Colletts Enke, der allerede fra 1707 havde Pant deri og i nogle Aar lod det bestyre af denne Carl Robsahm. Han boede endnu i 1739 paa sin Fædrenegaard, Buraas, i Hakedalen, men skal senere være ndvandret til Sverige og død i Strømstad. Dette Sidste turde muligens dog være noget tvivlsomt, da det vel ikke er saa urimeligt at antage, at han er identisk med den «Carl Robsahm», der — rigtignok uden Aldersangivelse — blev begravet paa Brageræs 1747, 16. Oktober. Han har været gift og skal have efterladt sig 2 Sønner, af hvilke den Ene (Carl) atter skal have flyttet tilbage til Norge, hvor han i 1768 boede paa Fredrikshald. Den her i Landet endnu levende Familie Robsahm nedstammer fra Carl d. Æ.s Broder, Prokurator Engelhard Robsahm, der døde paa Brageræs 1754. Slægten er ellers skotsk og hedte oprindeligt «*Robson*», under hvilket Navn den optraadte baade her i Norge og — vel endnu tidligere — i Sverige, men i

«egen Grund, *Grue* kaldet udi Jefnagers Præstegield &c. beliggende, videre bearbeide, saa v. «som Ertzens Smeltning Jndrette paa hvad maade hand og medparticipantere best kund «udfinde til *avantage*, foruden at være nogens Direction undergigen m. v.»

I den Anlédning siger Wibe i en Skrivelse af 20. Decbr. 1727 til de Finantsdeputered og de Tilforordnede i Kammerkollegiet, at han først vilde erkyndige sig om, «hvorlede «samme opfundene Sølf Skurffer ere beliggende, om de kand bearbeides formedelst Beleilighe «af det dertil fornødne Vandfald og Skouge», hvorefter han skal meddele Herrerne «si: Sentiment» derom. Under 2. Januar 1728 skrev Wibe til Overbergamtet og æskede det Oplysning om, «hvorledes den forefindes og hvorledes Situationen, hvor bem.te Sølf Skurffer er beliggende, baade af Skov og Vand befindis».

En *Geert Reiner**) i Blaker søgte i 1727 — «som første findere» — om at maatte fa. «optage nogle Jern-Malmgange udi *Aanerud* og *øvre Killingnes* Skouge» i Urskog, hvilket Wib (i en Erklæring af 20. Decbr. s. A.) fraraader, af Hensyn til Skovene, «som derved merckeli (vilde) aftage», og ligelédes for *Blaker* Skandses Skyld, (om Kongen agtede «at lade den «forbedre og gjøre meere formidable, da til Pallisaderingen vilde visseligen blive fattelse a

begge Lande snart forandrede Navnet til «*Robsahm*», skjønt en Grøn af Slægten i Sverige 1819 ha ladet sig adle med sit tidligere Navn.

Videre, end hvad her ovenfor er anført om disse Carl Robsahms «opfundene Sølf Skurffer paa «*Grua*», findes ikke i Wibes Protokoller. Rimeligviis er Sagen død hen af Mangel paa de dertil for nødne Pengemidler. Imidlertid sér man af Justitsraad Christopher Hammers «Sogne-Beskrivelse ove Hadeland», i Topogr. Journal, 5te Bind 20de Hefte, Side 106, at der da (:) for 1794 fandtes «3 Jern «gruber ved Gaarden *Grua* i Jevnager Sogn, hvis Malm føres om Vinteren til Hakkedalens Jernværk «Sidst i September 1732 — heder det videre i samme Beskrivelse — var Statholder, Grev Rantzau paa «Pladsen *Malmgruben* i Jevnager Sogn for at besee Sølvvertzen, og derefter blev der ved Bergsfolk fra «Kongsberg arbejdet paa en blye og sølvholdende Mine, men det blev nedlagt, siden det ikke kund «stoppe Bekostningerne.»

Senere anlagde Kammerherre Bernt Anker det saakaldte «*Hadelandske Blyværk*», der begyndte sin Drift 1. Juli 1794, men nok snart nedlagdes som ulønnende. Om dette Værk var det samme som det hvorom C. Robsahm i 1727 gjorde Motion, vides ikke. Som indfødt Hadelending burde jeg vide, om dette Ankers Blyværk laa i Jevnaker, eller i Gran, men i min Barndom var det i ethvert Fald forlængs nedlagt, og jeg hørte aldrig tale om det. Vist er det imidlertid, at der den Dag idag lige udenfo Husene paa Gaarden *Grua* i Lunder Annex til Jevnaker og lige ved Hovedvejen gjennem Hakedalen til Christiania ligger en forladt Grube, der i mangfoldige Aar har staaet fuld af Vand. Af Jevnakers Ministerialbog sér man, at «Drengen Ole Andersen fra Toten, 26 Aar gammel, som 2. Februar (1812 «paa sin Rejse fra Toten til Christiania druknede i *Malmgruben* under Gaarden *Grua* i Jevnaker, «hvilken han, i Følge med en anden Dreng, var gaaet ind for at besee sig, blev begravet ved Lunde «Kirke 9. Febr.»

I September 1890 blev «*Nysæter Zinkgruber ved Grua i Jevnaker*» solgte for circa 200,000 Krone til et Interessentskab — mest — af Englændere, heder det i «Morgenbladet» for 11. September 1890 B. 2. 6. Sælgerne var DHr. Raknerud og Wien fra Hadeland samt Ingenieur Olaf Hiort og Løjtnan Adam Hiort fra Christiania, og Kjøberne var et engelsk Firma: «*The Spanish Company of London*» der i længere Tid havde haft dem paa Haanden for at foretage Provedrift i dem. Prisen var 18,00 £ Sterling, hvoraf dog Sælgerne tog Aktier for 10,000 £ St. De 8000 £ — dels i Kontanter, dels Aktier — tilfaldt en engelsk Mellemand (!), saa den virkelige Salgssum kun var 10,000 £ Sterling Zinkgruberne ligge i Hadelands Almending.

*) Gert Reiner, Kjøbmand i Christiania og — fra 1724 — Ejer af Urskogs 2 Kirker, hvilke han kjøbt af Kongen for 600 Rdl., men i 1728 atter solgte for 1396 Rdl. Han blev 13. Juni 1733 «tilslage Communitetsforvaltningen, og derfor har Rett til at oppeberge al Rettighed af Communitets (:) Christiania Kathedralskoles) Gods m. v.» (Dette blev læst paa Thinget i Elverum og Aamodt 1733, resq 23. og 26. Novbr.) Hans Fødsels- og Døds-Aar er mig ubekjendt, men i sit Ægteskab med Præst datteren fra Urskog, Abigael Jensdatter Boalth, havde han en Son, Hr. Jens Reiner, døbt i Christiani 1711, 7. Mai og † 1777, 7. Aug. som Sognepræst til Løjten.

«Tømmer, saasom Skovene, hvor bem.te Jerngange ere opdagede, ligger udi Circumferencen «ved samme Skantz».

En *Johannes Zimmermann* *), i Christianssand, nedsendte i 1727 til de Finantsdeputerede i Kjøbenhavn nogle Sølvterser, hvilke Disse 20. Decbr. s. A. oversendte til Wibe, der 27. s. M. svarer, at han strax havde tilstillet Overbergamtet dem til nærmere Prøvelse. Zimmermann gjentog nok sin Henvendelse til Rentekammeret, der 14. Febr. 1728 henviste ham til Wibe, der under 28. s. M. (fra Trondhjem) svarer, at han ikke tvivler paa, at Overbergamtet «ved beqvem Sommertid jo beskikker (det Fornødne), naar angiveren indfinder sig for at gjøre anviisning paa stederne».

Wibe skrev i paafølgende Juni Maaned om Sagen baade til Zimmermann og til Rentekammeret, samt 16. Juli s. A. til Overbergamtet, uden at man imidlertid senere horer noget til det Hele.

En Kaptejn *Storm* **) fremsatte (i 1729?) et Projekt om «at indrette et Sølfverk», hvorom Wibe fik Befaling af 23. April 1729 at afgive sin Erklæring. I den Anledning siger han i en lang Skrivelse af 30. s. M. til Rentekammeret, at «det falder mig (o: ham) umelig «derom at kunde indsende en tilstreckelig erklæring, saasom projectet er i sig selv heel «Confus og bygt paa Skyer.udj Lufften; udreigningen Kommer overens med den, Sal. Oberst «Lieut. *Schiort* for 12 eller flere aar (siden) om Aardals verck indsendte til Hs. Kongl. Majt. «og som blev til intet, hvilket Mine høytærede Herrer letteligen kand slutte med dette at «vil biive det samme» o. s. v.

Projektet blev atter Wibe tilstillet med kongl. Befaling af 12. Mai 1729 om — i Forening med Overbergamtet — at erklære sig, hvilket han lover at skulle gjøre, men siden horer man Intet mere derom.

En «*Studiosus*» *Frantz Hanssøn Togsverd* ***) havde indberettet, at han havde opdaget nogle Sølvanviisninger i «*Hvidesejd*» ***) samt «i et field, kaldet *Knabe* i *Tiotelands* (o: Fjotland)

*) Denne Joh.s Zimmermann var neppe fra Christianssand. Ialfald forekommer han ikke i denne Byes Kirkebog, der rigtignok først begynder med Aaret 1734. Derimod er han vel identisk med den Johannes Hanssøn Zimmermann, der blev gift paa Bragernæs 1708, 24. April med Karen Andersdatter Kingo, som blev begravet der 1741, 29. April. Manden blev begravet der 1743, 26. April. Fra 1712 til 1721 havde de 4 Børn til Daaben der.

**) Hvad dette kan have været for en Kaptejn Storm, er ikke godt at vide, da intet Fornavn nævnes. Efter Tiden kunde det nærmest synes at have været en Gustav Wilhelm Storm, der 1716, 30. Novbr. fik Afskéd som Kaptejn, men 1718, 30. Decbr. blev Chef for Follougske Compagni ved et, af de forrige saakaldte Landdragoner eller udvalgte Bønder, oprettet Nationalregiment. Dette Regiment blev 1720, 23. Aug. «reduceret», og Storm dimitteret 1721, 13. Januar. Han var gift med Øllegaard Marie Akeleje, og er vel den «Capt. Wilh. Storm», der blev bogravet i Skjeberg 1753, 26. November, 72 Aar gl.

***) Denne Frantz Hanssøn Togsverd var udentvivi en dansk Mand, hørende til en dansk Præsteslagt Toxwerd, i hvilken Navnene Hans og Frantz hyppigt forekomme. Muligens var han en Broder af den Hans Toxwerd, der omkring Aaret 1720 var Huskærer hos Hr. Daniel Schive i Søgne, om hvem se Personallist. Tidsskr., III, Kb.havn 1882, Side 289 og ff. En «Frantz Toxwerdt» blev 1738, 6. Juni af Kongen «confirmeret at være Kløkker til Holmens Menighed i Kjøbenhavn». (Se om en General-krigskommissær Andreas Gabriel Toxwerd, C. D. O., født tæt ved Korsør 1765, 22. Aug. og † i Faaborg 15. Mai 1848, hvis Søster var gift med Kapit. i søndenfeldske Inf.regiment . . . . . *Herforidt*, i Selters «Nekrologiske Samlinger», I, Side 52—60.)

Med Hensyn til de her omtalte Sølvanviisninger i Hvidesejd, da berettes der i «Morgenbladet» No. 85 for 13. Febr. 1897, 2. 4 om at der i denne Bygd findes endeel saadanne, «der i den sidste Tid er bleven

Sogn i *Qvinnisdals* Præstegield». Herom skal jeg — siger Wibe i en Skr., datéret Trondhjem 28. Febr. 1728 — referere det Fornødne, «naar ieg kommer til Christiania efter min afreise herfra om fiorten dage», efterat først Overbergamtets Forméning var bleven indhentet. Siden hører man Intet mere derom.

I Skrivelse af 10. Febr. 1731 til Wibe meddélte Rentekammeret ham, at Justitsraad *Køppe* «uden Oberbergamtets forevidende», i 1730 havde udviist til Kaptejn *Cicignon* *) Bygningstømmer m. v. til det af Denne og Medparticipanter paatænkte sølvholdige Bly- og Kobberværk (∴ det senere saakaldte «Jarlsbergske Blyværk» eller «Konnerudverket»). Under 17. Marts 1731 indberetter Wibe, — efter at have konferéret med Overbergamtet — at *Køppe* ingen Ret havde til at udvise til *Cicignon* det her omhandlede Tømmer fra Gunilds-ruds Skov paa Eker, da Skoven laa i Fiskum-Fjerdingsén, der hørte under Sølvværkets Circumferance. Det paatænkte Blyværks Interessenter maatte saalédes have kongl. Tilladelse til at foretage en saadan Hugst.

Ovennævnte Kaptejn (Johan Fredrik) *Cicignon* lod i 1729 «muthe Gruberne i *Konnerud-Kollen* og flere Steder» i Sande og Skoger Præstegjælde ved Drammen, og fik i 1730 et Interessentskab dannet, hvori han selv og Grev Fredrik Anton Wedel-Jarlsberg var de største Loddtagere. Dette Interessentskab fik 15. Juni 1731 kongelig Approbation. Overtilsynet med Værket blev af Participanterne overdraget til Kapt. *Cicignon*. Han havde søgt om Told- og Tiende-Frihed paa 12 Aar, hvilket Wibe imidlertid i sin Betænkning, datéret 31. Marts 1731, foreslog nedsat til 6 Aar. Forordningen af 25. Aug. 1687 — siger han — bestemmer i Artikel 2 i lignende Tilfælde kun 3 Aar; men da dette Blyværk er det første, som nu anlægges i Norge, saa tror han nok, at man kunde indrømme det 6 Aars Frihed. Greven havde tilstaaet Værket Véd fra sine Skove samt fri Hytteplads. Kongen bevilgede Værket de ansøgte 12 Aars Frihed. Med alt dette havde dog Værket ingen Lykke med sig, og maatte, efter forskjellige Fatalitéer, i 1770 indstille sin Drift. Siden solgtes det et Par Gange for en billig Pris, men Kjøberne spandt endda ingen Silke derpaa.

De norske Jernværksejere indgav under 6. Mai 1730 en Forestilling gaende ud paa at forbyde svensk Jerns Indførelse i Danmark og Norge. Sagen kom til Wibes og Biskop Deichmanns Betænkning, som de afgav 27. Mai s. A. (Den indtager 5 Blade i en af Wibes Protokoller.)

Gjenstand for Forsøgsdrift, og vistnok for en Dels Vedkommende med noget Held». Artiklen paa- peger imidlertid hovedsagelig, at der i den sidste Tid i «Kviteseid» er fundet flere Anviisninger af «Arsenkis» (∴ Arsenikkiis?), hvis Kvalitet nu prøves. Vise disse Prøver et tilfredsstillende Resultat, «tor der,» — siger Bladet — «i Kviteseid blive Tale om Forsøgsdrift.»

*) Johan Fredrik *Cicignon* (Søn af Generalmajor og Kommandant i Bergen Johan Kaspar C. og Frue, født Hausmann) blev 1722, 27. April Premierløjtn. ved Oberste Poulsons gevorbné Dragonregiment, og 1723, 8. Marts Kaptejn ved samme Regt., der 1733, 4 Juli gik over til et gevorbent Infanteriregiment (under Generalmajor Frølich). *Cicignon* tog Afskéd 1740, 7. Marts, og købte i 1741 Herregaarden Nakkebølle paa Eyen, hvor han døde 1765 som titulær Oberstløjtnant. Han var 2 Gange gift, nemlig 1) med Erica Kirstine Hølek og 2) med Sophie Amalie Schested, der beholdt Herregaarden til sin Død, hvorefter hendes Datter, Catharina *Cicignon*, overtog den. Hun døde 1815 og var gift med Gehejmerraad m. m. Fredrik Christian Skeel, der døde 1798. (Se «Personalhistor. Tidsskr.», V, Side 201, og «Danske Herregaarde», IV, under «Nakkebølle».) Kapt. Joh. Fredr. *Cicignon* fra- traadte, paa Grund af militær Forflyttelse, i 1736 Overbestyrelsen af det Jarlsbergske Blyværk, og fik den her foran (Side 224 i Noten) nævnte Otto Mordian Ifert til sin Eftermand som «Over- direktør».

Betænkningen gik i Favør af Ansøgningen, men udvidede Forbudet til alt fremmed ern, — altsaa ikke til svensk *alêne*, og fremkaldte Forordningen af 8. Septbr. 1730 (Fredrik V.s sidste), hvilken Carl Deichmann kalder «et *Palladium* for de norske Bjergverker».

Som et illustrerende Exempel paa, hvorledes man i hine Tider honorerede en Bergmbedsmand, der paa højere Ordre havde foretaget en lang og besværlig Rejse udenfor sit gentlige Embedsdistrikt og for dette sit Arbejde indgav Regning paa Skyds og Diæt, kan følgende tjene:

Brostrup Tax*), Direktør over Kvikne Kobberværk, havde — grundet paa Wibes Anmodning til det Nordenfjeldske Overbergamt — i 1723 faaet Paalæg om at foretage en Rejse p til det i Edø Præstegæld beliggende *Smølenke* Værk for at foretage en Taxation der. Over sine paa denne Rejse hafte Udgifter indsendte Tax nok ikke Regning, førend i 1729, og herom skriver Wibe under 8. April 1730 til Rentekammeret saaledes:

«Brostrup Tax, forige Directeur (over) Qvichne Verk, har indsendt Reigning over sin Reise til det «*Smaalenke*» (*sic*) Kaaberwerk med dessen Ertzer og andre effecter, som det Nordenfieldske Berg Amt efter Min anmodning *in Ao.* 1723 har beordret ham tilligemed tvende andre Berg-Betiente at Taxere, hvis Reigning bedrager sig til 43 Rd. for Reise og fortæring tillige, og iøvrigt indstille hvad hand maa nyde for den med stor Lifsfare udstandne Travallie, umage og tids Spilde ved denne Reise. Da som det er vist nock, at Jeg har forlanget Denne forretning over Smølen Kaaber-Werck, Ertzer og effecter, til Commissionens oplysning, der nødvendig behøvedes, alleeniste det siunes, at *Brostrup Tax* anfører sin Reigning noget høit for fordringskab og fortæring, Da Jeg er af den tanke, at Hand kunde være vel betalt, naar hand nyder i alt for sin Reise og umage 30 Rdl., hvilket Jeg indstiller udj De høitærede Herrers Behag og om samme til Kongl. Allernaadigst Resolutions indhentelse, maa forestillis.» (Tax's Regning var fra Rentekammeret blevet Wibe tilstillet en 31. Marts 1730.)

§ 8.

Jagt efter ædlere Stenarter.

Ogsaa finere Stenarter var Wibe ivrig i at efterspore, baade for sig selv og for Kongen. Herom kan Følgende anføres:

Cancellieraad *Thomas Bredal****) var (i 1729) bleven udnævnt til Lagmand i Nordland og Finmarken. Han maa vel have henvendt sig til Wibe om at faa sig tilstillet en Lagthings-

*) Brostrup Tax, Direktør over (det i 1812 nedlagte) Kvikne Kobberværk, og Participant i det Foldalske Kobberværk, opholdt sig af og til i Tønset, hvor nogle af hans Børn blev gifte. Selv døde han paa *Løkken* Kobberværk i Orkedalen om Høsten 1738 som Enkemand. Hans Hustru var sandsynligviis født Rambech, thi hans «Svigersøster, Demoiselle Elen Rambech», der i 16 Aar havde været i hans Tjeneste, indgav i hans Dødsbo en Regning, datéret 29. Juli 1739 paa 10 Rd. for hvert Aar, men fik — paa Grund af Boets Insolvents — kun det sidste Aars Lon udbetalt med 10 Rd. Boets Activa var nemlig 687 Rd. 6 Sk., medens Passiva var 2,274 Rd. 23 Sk.

**) Thomas Bredal, Cancellieraad og (fra 172.) Lagmand i Nordland og Finmarken (boende paa Lagmandsgaaarden Stegen), Søn af Bispesønnen Mag., Provst Peder Bredal i Bronno og Margrethe Thomasdatter Meyer, var født 1688 og døde 1738, 3. Decbr. Han fik 1731, 28. Juli Wibes Tilladelse til — efter Tilendebringelsen af Aarets Lagthing — at rejse ned til Trondhjem for at holde Bryllup med sin trolovede Brud, Anne Dorthea Krog og at forblive dernéde Vinteren over, «naar ingen Rettergang holdis». De blev viiede i Trondhjem 1731, 11. Decbr. Hun var døbt der 1711, 12. Decbr. (Datter af Bispesønnen, Mag., Rektor i T.hjem, Cancellieraad Nils K. og 1ste Hustru, født Tyrholm). De var Forældre af Theaterdirektør i Kjøbenhavn, Nils Krog Bredal, der var født 1733, 12. Septbr. og † 1778, 26. Jan. Lagmand Bredal blev 1734, 29. Jan. «virkelig Justitsraad».

protokoll, thi under 9. Juli 1729 sender Wibe ham et Brev, hvori han — næstefter at have ønsket ham tillykke med sin Ankomst til Nordland — siger, at han gjerne vilde sende ham den begjærte Protokoll, «om saadant Expedient var at udfinde at faa den fremsendt, Men «som saadant nu i hast icke kand lade sig gjøre, faar hand at adressere sig til Stiftts-«amtmand *Bensøn* *), som ventelig endnu er udj nærværelsen, der vel Hr. Cancellie Raad «og Laugmand med Een nye giennemdragen og forsejlet Laugtings Protocoll efter For-«langende assisterer.»

Endnu sidst i August s. A. var Lagmanden uden Protokoll, hvilket man sér af et Brev til ham fra Wibe af 27. s. M., der lyder som følger: Hr. Cancellie Raads meget ærede «af 14. Julij Sidstavgit indhændiget, angaaende Mig ved Een god ven at præsentere Een «Laugtings Protocoll til forsejling, hvilket heller end gjerne effter forlangende skal skee, saa «snart at Protocollen mig bliver anvist.

«Og som ieg videre af hans Skrivelse fornemmer, at Hr. Cancellie Raad Self udi til-«kommende aar agter at gjøre en Tour til Findmarken, hvortil Jeg ønsker hannem Lykke paa «hans Reise, Saa vilde Jeg gjerne, at Hr. Cancellie Raad og Laugmand med det samme og «ellers gjør sig underrettet om adskillige slags Steene, som Mig er berettiget wirckelig udj mengde «i Nordlandene og Findmarken skal faais, af *Jaspis*, *Agatt*, *Marmor* og deslige, som kunde «være værd at bearbejde og udhugge, icke kunde være at opfinde og Mig ved Leilighed saa-«danne prøver at tilsende, som Jeg igien Hs. Kongl. Majestæt, effterat Jeg først har ladet «Deslige Steene Skibe (o: slibe) og polere, agter at til Skicke. Eller og hand Self maatte «behage saadanne Prøver at nedsende, saasom Hs. Kongl. Majt. er derfor meget curieus og «finder en særdeelis Behag og fornøjelse derudj. Widere at Rapportere og indberette angaa-«ende hvis (o: hvad) som udi Findmarken, saavel om Landets tilstand som andet forefalde «maatte og som er værd at observere, tilligemed hvorledis afløber med De fra Danmark til «Findmarken ankomne Skibe bragte Qværner, om det er practicable Dennem der at lade op-«sætte til Brug og Nøtte for Indbyggerne med meere, wil Jeg ingenlunde paatvifle, worder «iagttagen og Erindret. Jeg forbliver» &c.

*

Amtmand *Christian Bergh* i Bratsberg (om hvem se Side 197 i Noten) havde i 1729 paa højere Befaling indgivet en «Relation» om et «field eller Bierg, kaldet *Damtion Knuten* udj *Sillejords* Præstegield i øvre Tellemarchen» samt om Vejenes Beskaffenhed, «hvor anbrucket af den saa kaldede *Jaspis* eller *Cornaline Jaspre* skal være befunden», og hvorledes denne Vej paa billigste Maade for Kongens Kasse «og med mindste tyngde for Bonden kunde til Porsgrund udføres» o. s. v. Amtmanden havde anslaaet Omkostningerne ved Vejens Oparbejdelse til 1600 à 1800 Rdl. «Dette er» — siger Wibe i en Skrivelse til Kongen af 4. Marts 1730 — «anseelige expenser, om de skulle tagis af Eders Kongl. Majestæts Cassa, ifald Eders Kongl. «Majt. allernaadigst skulle finde Behag udj at lade udhugge, fremdrive og Transportere ned «til Danmark af bemelte *Jaspis*-Steen; Mens ifald Eders Kongl. Majt. allernaadigst skulle «approbere det af Amtmand Berg under 5. Septbr. nestleeden Aar indgivne allerunderdanigste «forslag om Vejernis Generale indrettelse, Saa kunde disse Penge for Eders Kongl. Majts. «Cassa Menageres, og Veiene over (o: ved?) den af ham over Bradsberg heele Ambt an-«ordnede Reparation, ligeleedis sættis i god og forsvarlig Stand til den fornødne Transport

*) Jakob Benzon (Søn af den i 1679 adlede Generalprokurør og rige Godsejer Nils Benzon og Else Pedersdatter Scavenius) var født 1688, 31. Oktbr. og døde i Aarhus 1775, 25. Novbr. som ugift. Han var fra 1726 til 1735 Stiftamtmand i Trondhjem, derpaa — indtil 1737 — Stiftamtmand i Akershus. Blev 1750 Gehejmekonferentsraad og Vicestatholder i Norge, 1763 R. E. O., og 1770, 26. Jan. — altsaa i en Alder af over 80 Aar — virkelig Statholder i Norge, fra hvilken Post han fik Afsked 1771, 26. Januar. (Dansk biogr. Lexikon, Kb.havn 1888.)

med Steenen fra det Stæd, den tagis og videre til Kongsvejen, uden allene udførselens Bekostning, hvorover Amtmanden har gjort Bereigning» o. s. v. *)

(I en vidtløftig «Relation» fra Wibe af 10. Decbr. 1729 om Vejenes Forbedring i Bratsberg Amt heder det, at der i Amtet «ikke nogen Vey Mester har voren i Een 30 Aars tid».)

•

Rentekammeret sendte Wibe den 31. Marts 1730 en Forespørgsel «om den af Amtmand Berg anviste *Jaspis* Steenes Beskaffenhed, om den er værd at bearbeides, og hvorledis den sig ved Brydningen erteer, saa og hvordan de Raa Stuffer befindis, om de kand lade sig slibe og polere, paa det deris valeur og bonitet des bedre kunde Erfaris m. v.»

«Saa skulle Jeg ikke underlade at berette» — siger Wibe i Svarskrivelse herpaa af 5. April 1730 — «at Jeg ey alleene har ladet slibe og polere udj Engelland Eet par Støcker, som i Daaser er bleven indfattet og er rett skøn, hvor der og slibes bedre end i Holland, Mens Amtmand Bergh har og self Een Karl, som perfect sliber og polerer saadan Raa Steen, der altsammen er befunden meget god og tegnede sig mangfoldig vel, dog under skeedlig indmenget af Coleurer, og har Jeg self, da Jeg var i Kiøbenhafn medbragt nogle Støcker til Daaser af saadan poleret Steen, foruden at der er bleven nedsendt til Hs. Kongl. Majt. forraad af saadan Raa Steen, som i Kiøbenhavn skal være bleven Sleben og poleret, og indberetter Amtmand Berg, at der allerede er bleven frembragt Een temmelig deel Steen af samme *Jaspis*, som nu med første forefaldende Leilighed og fahrtøig bliver nedsendt til Kiøbenhavn, at leveris til *Monsr Hoffman*, hos hvem kand faais fuldkommen Efferretning om dens valeur og bonitet, og om den er værd at brydis og fremferis samt bearbeidis.»

Under 27. Mai 1730 skrev Wibe til Rentekammeret saaledes:

«Hs. Kongl. Majestæts Mig under De høitærede Herrers Skrivelse meddeelte Allernaadigste Resolutions indhold af 17. *hujus* erholdet angaaende Veienes Reparation, hvor anbruchet af den saa kaldede *Jaspis* eller *Cornaline Jaspis* er bleven befunden ikke at vorde anlagt (*sic*), allerheldst ingen stor Quantitet deraf forlanges; alleene nogle Støcker til en *Rarite*, som og er bleven Hr. Amtmand Bergh Communiceret til Efferretning.»

•

Under 21. Marts 1731 tilskrev Cancellieraad (Herman) *Leopoldus* d. Æ. **) Statholderen, g har vel deri meldt ham Amtmand *Berghs* Død samme Dag. I Ledigheden efter Bergh onstituerede Wibe (under 30. s. M.) Canc.raad *Leopoldus* i Embedet, hvilket han dog ikke k, da Major Henrik *Esseman* 1731, 9. April blev Amtmand i Bratsberg.

*) I «Morgenbladet» No. 522 for 27. Septbr. 1892 læses, at et større Parti af Sundsbarmfjeldet i Siljord bestaar af en rød, kjødfarvet Stenart, der er velskikket til at poleres, hvorved den faar en smuk Glands. Holberg i sin «Danmark og Norges Beskrivelse», og ligesaa Wille i sin «Siljords Beskrivelse» omtaler denne sjældne Bergart, som de begge kalde «*Jaspis*».

En Gaardbruger N. Nirisen i Skedsmo opgives i det anførte No. af «Morgenbladet» at have erhvervet Ejendomsret over Fjeldet.

**) Herman *Leopoldus* d. Æ. (adlet 1739, 6. Novbr. med Navn *Løvenskiold*), født 1677, 18. Oktbr. og † 1750, 16. April som Konferensraad, Ejer af Bolvik og Holden Jernværker samt af Sædegaardene Birkholm og Aggersvold paa Sjælland (Søn af den fra Tyskland indvandrede Herman *Leopoldus*, der døde 1696 som Kjøbmand i Christiania, og Hustru Barbara Wiggers) var 2 Gange gift, nemlig 1) 1700, 3. Mai med Inger Halvorsdatter Borse, der døde 1714, 5. Septbr. og 2den Gang 1716, 17. Novbr. med Kirsten Sofrensdaughter Brinch, som døde 1736, 6. Oktober. Gjennem disse 2 Ægteskaber er han Stamfader til den hele i Norge og Danmark nulevende Familie *Løvenskiold*. Han blev 1733, 11. Juni Justitsraad.

I samme Brev af 30. Marts skriver Wibe til Leopoldus i følgende Ordslag:

«Jeg takker tjenstligst for Hr. Cancellie Raads høitærede Skrivelse af 21. *hujus* saa og «for den havende omsorg for M^Hr. Amtmand *Bergh* baade i Livet og Døden, og Saason «formodentlig Salig Amtmand *Bergh* skal have Effterladt sig adskillige Rare Steene og piecer «Saa maa det behage Hr. Cancellie Raad at give Mig Part af Registrationen og forretninger «over hans Sager, førend det kommer til Auction, da Jeg vil give Hr. Cancellie Raad *i* «*Commissio* hvad Jeg af Registeringen udfinder ved Auctionen som høistbydende at kunde «Mig tilslaais. Jeg forbliver
Tit.

D. Wibe.»

Cancellieraad Leopoldus blev 19. April 1731 atter purret af Wibe om at tilsende ham Registreringsforretningen, for at sætte ham istand til at sé, hvad der af Bøger og Tegninger &c. maatte findes, som han ønskede sig Tilslag paa.

Som et yderligere Beviis paa Wibes literære og naturvidenskabelige Interesser kan fremdeles her anføres følgende tre Breve fra ham til Cancellieraad *Leopoldus* vedkommende Amtmand *Berghs* efterladte Bøger og Mineralier:

Den 4. Mai 1731 skriver han saaledes: «Jeg takker tjenstlig for den Mig tilsendte «Specification over Sal. Amtmand *Berghs* Bøger, hvoraf Jeg (har) uddraget effter medfølgende «notice hvis (o: hvad) som Jeg finder Behag udi at motte for Mig opkiøbis paa Auctionen «effter anførte Priis. Og som Jeg gjerne vilde, at den i Sal. Amtmand *Berghs* Sterfboe «Befindende Steen, med Slibe-Materialierne tilligemed det grove Engl. Leer motte hid ind til «Christiania Transporteris, Saa ville Hr. Cancellie Raad have den godhed at befale Sal. Amtmand *Berghs* tiener, *Johan Gregersen*, dertil at lade fragte Een liden Jægt eller stor Baad «for Min Reigning for samme at indtage og hid ind til Christiania bringe, da hand kunde «tillige følge hid ind og medtage Rypperne og det meere, (som) for Min Reigning ved Auctionen worder Kiøbt, vel Conserveret. Jeg forbliver» &c.

»

I Brev fra Wibe til den Samme af 19. Mai 1731 heder det:

«Saasom Jeg paa den Mig tilsendede Specification over afg. Amtmand *Berghs* Effterladenskaber endnu finder Een Bog, No. 16, som Jeg tvifler om paa den forhen tilsendte «Liste at være anteignet, af Titul som indlagde Seddel udviser, hvilken Jeg høilig Ernødiges, «Thi maa det behage Hr. Cancellie Raad denne Bog for Min Reigning paa Auctionen at «Kiøbe for hvad den end skal koste, og Mig tillige med det andet for Mig opkiøbte tilsende. «Jeg forbliver» &c.

(Desværre faar man ikke vide, hvad det var for en Bog, Wibe saa gjerne ønskede at faa kjøbt.)

Endelig skriver han under 25. Mai 1731 Følgende til Cancellieraad Leopoldus:

«For den med Posten fremsendte Bog takker (jeg) tjenstlig, og hvad den paa Auctionen «bliver opraaft for og ved høieste Bud udbragt til, betaler Jeg. Og har Jeg i Dag med de «*Messieurs Colletth & Leuch* gjort Remisse til Hr. Cancellie Raad for det til Sal. Amtmand «*Berghs* Tiener og videre udlagde, og naar de øvrige Bøger kommer til Auction, tvifler Jeg «ingenlunde, samme for Min Reigning ligeleedis vorder Kiøbt. Og som iblant Sal. Amtmand *Berghs* Papirer skal findis Endeel Protocoller og Documenter angaaende Kongsberg, «Saa vilde Hr. Cancellie Raad disse udtage og ved lejlighed Mig tilsende, saasom de ere «*Bradsberg* Ambtedz Protocoll og Papirer uvedkommende. Jeg forbliver» &c.

§ 9.

Lidt om Sténkul-Anviisninger.

En «*Pierre Planchar*» var i Marts 1725 fra Liège kommet herop for at undersøge, om der ikke her i Norge skulde være Sténkul at finde, «men ikke virkelig forefundet noget, og givet god anledning til fremdees at lade søge derefter», siger Wibe i en Skrivelse til entekammeret af 26. Juli 1725. (Under 16. Marts og 18. Aug. s. A. skrev han ogsaa derom.)

Wibe skrev følgende Brev til Kongen, datéret Kongsberg 18. Marts 1729:

«Eders Kongl. Majts. allernaadigste Befaling af 11. Martij allerunderdanigst erholdet at Erklære Mig over *Christopher Hellings**) allerunderdanigste andragende angaaende Steenkul Minen, som skulle være ved Eders Kongl. Majts. Kiøbsted *Christiania, Færøi og Borringholm*, og hvad Nøtte og fordeel der kunde være ved disse Steenkull, naar de kom i Brug, samt hvad for Skibe der kunde bruges til Kullernis udskibning og Transportning m. v., skal allerunderdanigst snarest mueligt worde Effterlevet, som nu formedelst Postens sildige ankomst her til Kongsberg icke har kundet ladet sig gjøre.

«Jeg forbliver med allerunderdanigst Respect, troeskab og Devotion indtil Døden &c.

D. Wibe.»

•

I en «Relation», datéret Kongsberg 25. Marts 1729, siger Wibe i Anledning af denne *Hellings* Forestilling om Sténkullene ved *Christiania*, paa *Færøerne* og paa *Bornholm*, at han ikke har stor Tro derpaa, uagtet han indrømmer, at det vilde være til Landets Nytte og Skovenes Conservation, — «om ikke saa lige brugbar for Smedene og Deres Arbeide, som de nye *astelske*-Kull, der fra *England* faaes». Wibe havde allerede for nogle Aar siden paa egen Ekostning ladet søge efter Sténkul, hvorom han i sin Tid havde underrettet Kongen. Siden den Tid havde Amtmand *Bergh* opdaget 3 Sténkul-Lejer, hvorfra der var bleven nedsendt til *Kjøbenhavn* omtrent $\frac{1}{2}$ Tønde, «som Jeg lod udgrave», — siger Wibe —, «mens om den umagen Verd at optage og bekoste, dette staar derhen», &c.

Under 6. Mai 1729 fik Wibe kongl. Befaling om at bistaa *Christopher Helling* i hans undersøgelser om Sténkul-Anviisninger i *Sande Sogn****) og omkring *Christiania* &c. I sin Relation» af 14. Mai næsteften svarer han, at han nærmere skal beordre Amtmand *Bergh* denne Henseende, da han «heromkring ingen bedre veed, der Videnskab om Steenkul-Miiners optagelse kunde have, saasom hand sligt paa hans Reiser paa fremmede Stæder har observeret.» Kongen havde erklæret, at han «icke allernaadigst dertil Betientere vill holde, eller sig dermed meslere, mens forunde den i saa fald deraf flydende Nytte til undersøgterne».

Den 20. Mai 1729 anmodede Wibe Amtmand *Bergh* — som en i dette Fag kyndig Mand — om at anstille Undersøgelser om nogle i *Sande Sogn* forefundne Sténkul-Anviisninger, hvorom en Mand ved Navn *Christopher Helling* havde gjort Forestilling. Efter endte undersøgelser anmodedes Amtmanden om at komme ind til *Christiania*, til hvilken Ende han

*) Enten han hedte *Helling*, eller *Nelling*, er icke saa godt at afgjøre, da det i Protokollen kan læses for begge Dele.

**) I «Morgenbladet» No. 167 for 25. Marts 1890, 2. 4. bebudes der en icke ubetydelig Bergværksdrift i *Sande* ved *Drammen*, hvor der var opdaget flere meget rige Lejer, der formeentes at indeholde Sølv, Bly, Kobber og Guld.

fik et Friskyds-Pas paa 3 Heste. Christianias nærmeste Omegn skulde da ogsaa undersøges «hvor Steenkull forhen er bleven funden».

Wibe indberetter til Kongen 28. Mai 1729, at Amtmand *Bergh* nu snart skulde paa begynde Sommerthingene, der ikke endte førend 19. Juli, hvorhos han tillige af Helling nærmere maatte faa opgivet de Steder, «hvor saadanne Steenkull-Gruber eller Ganger i *Sand* Sogn (var) oppedaget, da det ellers vilde falde ham tungt og altfor bekostelig saadant at op søge». Den fornødne Udsættelse havde Wibe tilstaaet Amtmanden og med Hensyn til ved kommende Lokalitet i Sande Sogn, da maatte Helling tilholdes at give Amtmanden behøri Oplysning, forsaavidt dette ikke var skeet i hans «Project».

Noget Videre om disse Sténkul-Anviisninger findes neppe i Wibes Protokoller, sa det Hele vel døde hen af sig selv.

SYTTENDE KAPITEL.

Wibes mangeslags Kommissioner.

Af de forskjellige Kommissioner, hvori Wibe var Formand og stedse — maaské paa enkelt Undtagelse nær — havde Biskop *Deichmann* til Medkommissær, kan her anføres følgende:

§ 1.

Assessor *Justus Heinrich Weicharts* Sag, den 16. Oktbr. 1723 (hvorom se Side 201).

§§ 2 og 3.

To *Kongsberg-Kommissioner* (sammen med Generalmajor *Hartwig Huitfeldt* og Biskop *Deichmann*) 3. Aug. 1728 (hvorom se Side 214).

Fra den ene af disse Kommissioner blev de dispenserede den 2. April 1731.

§ 4.

I Anledning af det store *Opløb paa Kongsberg* 3die Pintsedag 1730 blev der atter ned sat en Kommission, bestaaende af *Wibe*, Generalmajor *Brockenhuus* og Biskop *Deichmann* (hvorom se Side 220 og ff.).

§ 5

Den Bergen-Grønlandske Kommission, af 16. Decbr. 1724.

Efterat Farten paa Grønland i lang Tid havde været saagodtsom indstillet, blev et Grønlandsk Handelskompagni, ved Præst *Hans Egedes* Bestræbelser, i 1721 stiftet i Bergen med et Fond af circa 10,000 Rdlr., for hvilket der blev udstedt en Octroj af 5. Febr. 1722 paa 25 Aar. Kompagniet afsendte aarlig nogle Skibe til Grønland, men tabte ogsaa aarlig betydelige Summer og nødsagedes endelig i 1728 til at overlade denne Handel til Regjeringen, der flere Gange havde understøttet Kompagniet med betydelige Summer. (Se Bergens Beskrivelse af L. Sagen og H. Foss, Side 185, og Do. af Yngvar Nielsen, Side 410—411.)

For at skaffe Kompagniet de fornødne Midler fik det — efter Andragende af Commerce Assessor *Jean v. d. Lippe d. Æ.*^{*)} og hans Meddirektører — ved Reskript af 5. Febr. 1724

^{*)} Jean v. d. Lippe (Søn af Stadshauptmand i Bergen Joachim v. d. Lippe og Wencke Jakobsdatter v. d. L.) var født i Bergen 1687 og blev begravet der (i Nykirkesognet) 1774, 24. Marts. Han ejede

Tilladelse til at oprette et Lotteri paa 100,000 Lodder à 1 Rigsdaler, «hvoriblandt ere 219 Gevinster, at forhjælpe til at faae dette i Stand», heder det i Reskriptet*) Stiftamtmand og Amtmænd blev etslags Kommissionærer, der skulde samle Interessenter i Lotteriet. Sagen kom dog ikke heller herved i Gang, og endnu i Foraaret 1725 var der kun tegnet circa 20,000 Lodder, saa at et nyt Reskript (af 16. Marts 1725) bestemte, at Lotteriet skulde trækkes paa disse 20,000 Lodder, og derhos paabød, at «Alle og Enhver i Norge og Danmark — Bønder alene undtagne — skulde kontribuere til dette baade til Guds Ære og Negotien «hensigtende Verk noget Taaeligt, at deraf en Summa kan samles, som tilligemed det, der «vindes ved Lotteriet, kunde blive tilstrækkeligt for Compagniet som en Gave til at fortsætte «dette gudelige og nyttige Verk, og at forestaaende Mænd**) anordnes som Inspecteurer at «tilsee, at de Penge, som Compagniet nyder, alene anvendes til Verkets og Negotiens Fort- «sættelse herefter m. v.»

Ved Reskript af 16. Decbr. 1724 blev *Wibe*, samt Overkrigssekretær m. m. *Chr. Carl Gabel****) og Biskop *Deichmann* beskikkede til — som Kommissærer — at afgive Relation og Betænkning over dette Lotteriprojekt, eller — som Reskriptet lyder — «over en Memorial «fra *Jens Refsal* som Med-Directeur for det *Bergenske Grønlandske Compagnie* med hans Rela- «tion anlangende Compagniets Dessein paa Grønland baade til de Vildfarendes og Vankundiges «der i Landet deres Oplysning i den saliggjørende Tro, og at Landet — som en under Kon-

---

Gaarden Aarstad, og var — ifølge Familiens i Bergen 1883 trykte Stamtavle, Side 49 — en for- muende og anseet Mand, men tillige stiv og trættekjær, hvilket indviklede ham i forskellige Processer. Han var 1) gift med *Cecilie Cathr. de Besche*, født 1694 og † 1734 uden Born, og 2) 1735, 14. Septbr. med *Maren Heiberg*, født 1686 og † 1745 i Oktbr. Med hende havde han kun 2 Døttre. Han blev 1722, 25. Septbr. «Commerceraad».

*) Professor *Edv. Holm* siger i sin «Danmark-Norges Historie 1720—1730», Side 436, at der med disse 100,000 Lodder var forbundet 3084 Gevinster, hvilket — fordeelt paa 100,000 Lodder — synes langt rimeligere, end de fattige 219 Gevinster, som Reskriptet stiller i Udsigt. Disse skulde ikke just synes at kunne lokke ret Mange til at deeltage. Hvori ellers denne Uoverénsstemmelse kan stikke, vides ej.

**) Ved disse «forestaaende Mænd» menes de 4 Herrer, til hvilke Reskriptet af 16. Marts 1725 var stilet, nemlig Stiftsbefalingsmand *Anders Undal*, Biskop *Markus Müller*, President *Chr. Krog* og Stiftsprovst *Peter Mathias Tanch*, — Samtlige i Bergen. (Om *Anders Undal* henvises til Side 179 i Noter, og om Biskop *Müller* ligesaa til Side 188 i Noter.)

Christian Krog, født 1682, President, først i Bergen og siden i Trondhjem, hvor han døde i Septbr. 1754 som «Justitsraad» (Søn af Biskop *Peder Krog* og *Anna Dorothea Bremer*), ægtede 1714 *Ingeborg Maria de Knagenhjelm*. (Se Biskop *Krogs* Stamtavle i *Gjessings «Jubellærere»*, I, Side 384.)

Peter Mathias Tanch, en født *Kjøbenhavner*, var fra 1722 Stiftsprovst i Bergen og havde i 1721 faaet Expectance paa *Trondhjems Bispestol* efter Biskop *Krog*, men dette Lofte blev, ved *Krogs* Død i Mai 1731, ikke respekteret af *Christian VI*, saa at *Tanch* forblev i Bergen som Stiftsprovst indtil sin Død i April 1747, 66 Aar gammel.

Han var gift med Biskop *Deichmanns* Datter, *Else*, efter hvis Død i 17.. han ægtede *Else Maria (Johansdatter) Garmann*, der døde 1739, 6. Mai. Stiftsprovst *Tanch* var (ifølge den i Bergen 1876 af *Fru Juliane Hopstock* udgivne Stamtavle over Familien *Garmann*) født i *Kjøbenhavn* 1681 af For- ældrene *Jørgen Hansson Tanch* og *Sophie Anna Tychof*. Han faar i *Theologisk Tidsskrift*, VII, Side 361 og ff. et ufordeeltigt Skudsmaal af Prof., *Dr. Ludv. Daae*.

***) *Christian Carl Gabel* blev alleréde 22. Decbr. 1724 dispenséret fra denne Kommission, og til Efter- følger fik han Generalprokuror og Deputéret for Finantserne, Konferensraad *Caspar Bartholin*. Mon *Gabels* Fjernelse fra Kommissionen efter kun 6 Dages Forløb kan have været *Deichmanns* Værk? *Gabel* var nemlig — som alleréde anført paa Side 123 her foran — *Deichmanns* mest haardnakkede Modstander i Matrikulsagen, og havde faa Dage forud, i Foréning med *Wibe* og *Flere*, gennemført den nye Matrikuls Forkastelse.

(Om denne kjække Admiral *Chr. Carl Gabel* se *Barfods «Fortællinger af Fædrelandets Historie»*, 3die Udgave, *Kb.havn* 1869, især Side 252.)

Om *Caspar Bartholin* henvises til «*Dansk biografisk Lexikon*».

«gens Riger henhørende Part — kan igjen blive besejlet til de Kongl. Undersaatters Nytte «og Negotiens Fremtarv med videre hans Propositioner om Midler til dette christelige Verks «Fortsættelse; og som det er Kongens Intention at ville til dette saa vel begyndte gudelige «Verks Fremgang gjerne understøtte og gribe Compagniet under Armene, og til den Ende «han den 15. Decbr. næstafvigte ved Reskript til Compagniets Directeurer har forsikret dem «om at ville lade Sig Compagniets Tarv være angelegent, hvad heller det kan skee ved det «bevilgede Lotteries Completering, eller ved Collecter eller i andre Maader, hvorved Verket, «næst den Almægtiges Bistand, kunde vorde hjulpet; saa have de til den Ende *Jens Refdal* «for sig at kalde, og naar de have nøje overvejet alle Omstændighederne saavel af Tingene «i sig selv som af hans Propositioner og Forestillinger, da at afgive foranførte Betænkende.»

Denne Betænkning blev, under Dato Kjøbenhavn 16. Januar 1725, afgivet af Wibe, Bartholin og Deichmann. De foreslaa deri, at, om ikke Lotteriet fuldt ud kunde komme i Stand, saa burde dog «alle og enhver i Danmark og Norge» befales «efter Formue, uden «forskuel af hvad Stand og condition de kunde være, at contribuere til dette Verk en Summa «af 50,000 Rdl., — de 8000 Rdl., der vindes ved Lotteriet, dermed ibegreben». Af disse 50,000 Rdl. formeentes 32,800 Rdl. at indkomme fra Danmark, og 19,900 Rdl. fra Norge (efter en for hvert Stift vedlagt Specifikation).

Dette gjorde tilsammen 52,700 Rdl., — altsaa 2700 Rdl. mere, end paakrævet. Lagde man saa endda dertil Lotteriets 8000 Rdl., saa vilde man faa hele 10,700 Rdl. mere, end forlangt.

Paa en fra Stiftamtmand Tonsberg og Biskop Deichmann gjort Forespørgsel svarer Wibe 15. Mai 1725 fra Christiania:

«Foruden de 30 Rdlr., som ieg i *det Grønlandske Lotterie* haver indsadt, haver ieg til «det Grønlandske Compagnie destineret 70 Rdl., som af mig dertil skal vorde betalt, og «altsaa af mig til det paa Grønland forehavende Dessesins fortsettelse tilsammen erlagt «100 Rdlr.»

Under 21. Januar 1727 tilskrev Wibe Biskop Deichmann saaledes:

«Saasom Hs. Kongl. Majestæt ved allernaadigst Commissorium af 10. Jan. sidstafviget «til Hr. Biskop og Mig har befalet os her i Christiania med hinanden at træde tilsammen «udi een Commission, og hver af os at med sig tage Een god, fornuftig, Regnskabskyndig «og uinteresseret Mand for inden en wiss tid, udi det lengste af 3 Maaneder, at indvarsle «alle wedkommende Jnspecteurer, Directeurer, Bogholdere som Hoved Interessentere, eller «hvem wi fornøden maatte finde, betreffende hvorleedis Directeurerne for *det Bergenske Grøn-* «*lands Compagnie* haver ført deris Administration, saavel med De af Deris Kongl. Majt. til «Negotiens fortsættelse allernaadigst destinerede Penge som Lotteries Cassen for at undersøge «og examinere, hvordan Administrationen haver været, efftersom af De tvende Directeurer, «Commerce Assessor *von der Lippes* og *Jens Refdals* dend 22. Octobr. sidstleden indleverede «Reigninger for hviss af Hs. Kongl. Majt. til dette Compagnie allernaadigst havde destineret, «skal befindis, at dend heele Bergens Lotterie Cassa er forødt, samt hvo af dennem der har «Rett eller u-Rett, saa og hvad enhver skyldig befunden burde at lide og undgielde derfor «med videre, som Hr. Conferentz Raad og Biskop af indsluttede Copie af det os tilsendte «Kongl. allernaadigste Commissorii indhold udførligere wilde behage at fornemme.

«Til hvilken Ende, for at winde tiden, har ieg ladet udfærdige Stevning udj denne «Sag, hvorved alle wedkommende indvarsles for os udj Commissionen at møde, som Jeg paa «Hr. Conferentz Raads Behag har berammet at holdis her i Christiania udj Mit huus. Tægte- «tiden har ieg sadt aaben, som ieg meener — om saa siunes — kunde sættes dend 15.

«eller 12. May førstkommende, da Stevningstiden, de 3 Maaneder efter Kongl. allernaadigste «Befaling og (o: ogsaa) fuldkommen, efter Stevningens forkyndelse, som og vil tage een tid «hen, kand være udrunden.

«Hvilken Hr. Conferentz Raad, saafremt ved dend ej noget er at Erindre, som herhos «følger, wilde behage tilligemed Mig at underskrive og forseikle og Mig tilbagesende, for med «denne post til Bergen betidelig at blive opsendt. Jeg forbliver» &c.

Da Wibe ikke kjendte Navnene paa alle de Vedkommende (baade Direktører og Inspektører), saa sendte han 25. Januar 1727 Stiftamtmand *Undal* i Bergen Stevningen til behørig Udfyldning af Navnene &c. og derefter paafølgende Forkyndelse. Under 17. Mai s. A. skrev Wibe og Deichmann til Bergens Magistrat og ligesaa 24. Mai næstefter til Stiftsprovst *Tanch* og Byskriver *Hans Gartner*.

Fra Arendal 14. Juni 1727 (paa Wibes Rejse til Christiansand for at lade auktionére Kongens «langs Vesterkanten beliggende og tilhørende Jordegods») sendte Wibe Biskop Deichmann et Brev om den her omhandlede Bergenske Sag, hvori Stevningen med behørige Forkyndelsespaategninger m. m. var retournéret fra Magistraten (i Bergen). Denne Magistratens Skrivelse med indesluttede «Forelæg og Indlæg» oversendte Wibe til Deichmann med Anmodning om, at Denne vilde beholde det Hele, «til Gud vil, at vi med hinanden udj Commissionen skal samles og efter Hs. Kongl. Majts. allernaadigste Befaling den videre at «fuldføre».

De høflige — ja næsten venskabelige — Udtryk, Wibe her betjener sig af, gjøre hans Hjerte al Ære og synes ikke at tyde hen paa noget uforsonligt Sindelag fra hans Side mod Biskop Deichmann.

Under 4. Oktober 1727 indberettede Wibe og Deichmann, at de var færdige med ovennævnte Kommission, men Resultatet (hvis Udfald jeg ikke kjender) blev først indsendt den 22. Novbr. s. A.

§ 6.

Saug- og Skov-Kommissionen.

I 1725 (?) blev der nedsat en Saug- og Skov-Kommission, bestaaende af *Wibe*, Biskop *Deichmann*, Kommandant *Bertouch*, Generalauditor *Ulv. Chr. Godske* og Justitsraad *Lym*. De udsendte under 22. og 28. Decbr. 1725 Cirkulærer til samtlige Fogder og Toldere i Landet. Nu tie Wibes Protokoller om denne Kommission indtil 1729, da han under 28. Mai nedsendte en «Relation», hvori det heder: «Borgeren *Hans Andersens**) til Søe-Etatens General Commissionariat ingivne Memorial af 23. April 1729, som i mange Aar skal have leveret norske «Maste-Træer til Eders Kongl. Majts. Tieniste, betreffende Maste-Skougenis tilstand i Norge «m. v. haver Jeg allerunderdanigst erholdet, Hvilcket Forslaug skal af os Samtlige udj Saug-«og Skoug-Commissionen foretagis til nærmere Examination og undersøgning, og derefter voris «udførlige Betenckning derover allerunderdanigst indsende. Jmidlertid maa Jeg berette, at «dette *Hans Andersens* allerunderdanigste indgivne project om Maste-Skougene i Norge siunis «at hindsigte nogenledes til Egen interesse.»

*) *Hans Andersson* (Son af «fornemme Handelsmand», o: Trælasthanler, i Christiania *Anders Hanssøn*, der ofte kaldes «*Krog*» — begravet 1694, 17. Marts — og *Helle Jochumsdatter Lobes*) var døbt i Christiania 1678, 7. Juni og blev begravet der 1745, 13. Oktober «med alle Klokker og den store forud». (Hans Alder opgives rigtignok da til kun 60 Aar.)

I sit Ægteskab med *Mette Kirstine Jakobsdatter Krefting* havde han 15 Born, blandt hvilke *Datteren, Kirsten*, døbt 1710, 26. Juli, ægtede 1) «Kommissionsskriver» *Nikolai Christian Wendelboe*, og derpaa (1746, 25. Januar) min Oldefader, Hr. *Albert Lassen*, der døde 1773 som Sognepræst til *Thrygstad*.

Wibe og Deichmann afgav 17. Septbr. 1729 en vidtløftig Erklæring paa denne «Memorial», og den gaar *Hans Andersen* imod.

Under 15. Juli 1730 skrev Wibe og Deichmann om Lastehandlerne i Fredrikstad og *Hans Andersen* af Christiania saaledes:

«Mange Forretninger haver hidindtil forhindred Eenhver af os paa sin side, — særdeelis min Conf. Raad og Biscop Deichmans ofte og lange fraværelse paa Kongsberg — at samlis for at Besvare De høitærede Herrers meget ærede af 11. Martij sidstafvigt, belangende Een fra Borgemesteren udj Frederichstad med Eendel af Byens Borgerskabs Allerunderdanigste Ansøgning om Kongl. Allernaadigst Confirmation paa Eet Oprettet Compagnie og Felletzskab ved de 100 tylter Master og lod-Bielker, som Forordningen af 7. October 1728 bevilger Frederichstads Bye. Men som Forordningen bevilger ikke Eendel af Frederichstads Byes Jndbyggere frem for andre, men den gandske Bye til deris Handel og Vandel at fremme og facilitere dette beneficium, Saa skulle vi være af den u-forgribelige tancke, At den Eene eller nogle Jndbyggere ikke derfor Kunde udelukke de andre. Derom og til os er indkommen hosfølgende Klagemaal af 8. Julij sidstafvigt fra Eendeel af Friderichstads Jndvaanere *Sub Lit. A.*, og ligeledes har Een Borger her i Christiania, Nafnlig *Hans Andersen*, som Baade Self og hands Fader for (o: før) ham i mange Aar har staaet i leverance af Master til Hs. K. M.s tieniste og til den ende contrahered med adskillige Skoug Ejere om Maste af deris Skouge til Kongl. tieniste, som og gandske skulde blive ruineret, om hand saadan Leverance herefter skulde blive betaged og det Compagnie i Frederichstad tilvendt, som søger sig alleene, adskilt fra det øvrige Frederichstads Byes Borgerskab, saadan Handel at tilvende, hvilken *Hans Andersens Memorial* med sine tvende Bilage herved følger *Lit. B.* Forordningen af 20. Febr. 1717 udtrykkelig forbyder *monopolia* ikke at maa søges, saa finder De høitærede Herrer vel Self, at vi for voris Deel ikke kunde holde saadan Borgemesteren og Eendeel af Frederichstads Byes Borgerskabs gjorde Ansøgning i nogen maade Convenabel, enten med de Kongl. Forordninger eller med sielfve Billigheden og det allmindelige Beste, det vi overlade til De høitærede Herrers Egen Nærmere overveielse, til hvilken Ende og samme tienstlig herved remitteres.»

Rentekammeret havde i Skr. af 23. Decbr. 1730 forespurgt sig hos Wibe om, hvor langt der var «avanceret med Commissionen for at ind-Rette Eet project til Eet nye Saug- og Skoug-Reglement i Norge». Herpaa svarer Wibe 6. Januar 1731, idet han forudskikker den Oplysning, at Kommissionen nu bestod af ham, «forige Biskop Deichman», Etatsraad Lyme, Kommandant Bertouch og nu afgangne Generalauditor Gødske, hvilke havde «holdt adskillige Sessioner og Samlinger», men hvormed man endnu ikke var kommet videre, end til Skovhugsten i det Søndenfjeldske, som var bleven publiceret i Forordningen af 7. Oktober 1728.

Han taler derpaa adskilligt om de mangeslags Hindringer, der havde mødt Kommissionen, men skylder aldéles ikke paa Deichmann, og forsikkrer, at «det herefter icke skal staa igien paa Min Side af alle Kræfter at Contribuere hvis (o: hvad) som ialmindelighed for Landets og isærdeelighed til undersaatternis Beste kand være at udfinde». Han foreslaar da, at «nogle af de Kyndigste Ambts Betiente os maatte adjungeris tilligemed nogle af de vittigste Kiøbmænd fra hver Stæd, (saa) skeede Mig Een stor fornøvelse, thi sandelig Wi 3 har ej Connoissance nok om denne Sag, og de 2 andre ved (o: vide) endda mindre, end Jeg, som ved De mange holte Auctioner dog har lært noget.»

Under 27. Januar 1731 skriver han til Rentekammeret, at han endnu ikke kunde opgive Navnene paa de «Ambtsbetiente og Kjøbmænd», som var bedst skikkede til at assistere

saug- og Skov-Reglementscommissionen, hvorom Kammeret den 20. Januar næstføer havde tilkrevet ham, men nu skulde han snart lade høre fra sig.

I Skr. af 10. Febr. 1731 skriver han til den nyss udnævnte Generaldirektør for Finanterne, Gehejmerraad *v. Plessen*, at han tænkte «først at gribe til det Syndenfeldske, saavit Christiania og Drammens Districter anbelanger, og her er fattelse og mangel af Vittige Mænd, der paa sligt Eet Verk at ind Rette har Connoissance». Derfor havde han indtil nu været tvivlraadig med sig selv om, hvem han dertil skulde vælge, men troede nu at kunne oreslaa i Biskop Deichmanns og afdøde Generalauditor Gødskes Sted: Stiftamtmand *Tonsberg* og Justitsraad, Lagmand *Peter Vogt*, (der saaledes blev at adjungéere Wibe og Bertouch).

For Christianias Vedkommende foreslog han de 2 Kjøbmænd, *Iver Eliæsen**) og *Lars Wrenssøn Bugge* samt Slottsfoged *Peder Hoeg****) og for Drammens Vedk.: Amtmand *Just Must*, Commerceraad *Lars Moss*, *Otto v. Cappelen*****) og Foged *Hans Nilsson* †).

For de øvrige Distrikters Vedkommende skulde han i sin Tid indkomme med Forslag.

For ikke — mer end nødvendigt — at inkommodére Hs. Majestæt, udbad Wibe sig Een General Befaling at indkalde alle og Eenhver af kyndige og paa Saug-Brug wittige Mænd, som Jeg finder fornøden at give oplysning om de andre Districter, til Commissionen at indkomme».

*) Iver Eliæsen, Stamfader for Familien Eliæsen (hvis Stamtavle i 1881 blev udgivet «som Manuskript» af Alf Collett), var Son af «velførnemme Kjøbmand paa Bragermæs» Elias Nielson og Kirsten Iversdatter, og født 1683, 3. Novbr. og † i Christiania 1753, 4. Novbr. som en meget rig og anseet Handelsmand. Gift 1719, 19. Septbr. med den rige Kjøbmandsdatter, Karen Mortensdatter Leuch.

**) Peder Hoeg, udnævnt til Slottsfoged og Foged i Aker og Follo 1730, 6. Juni (fra 1. Januar 1731) mod at betale 1000 Rdl. paa Formandens (Hans Bangs) Gjæld til Kongen, hvilket nemlig en anden Ansøger havde tilbudt. (Søn af Foged Søren Hoeg og Anne Margr. Henriksdatter Blichfeldt.) Han ægtede 1731, 22. Febr. paa Bragermæs Præstedatteren Magdalene («Linchen») Kolner, hvis Fader, Hr. Fredrik Kolner, Aftensangspræst og Rektor paa Strømsø, døde 1721 som udnævnt Sognepræst til Skogn. Allereide nogle Maaneder efter Bryllupet døde Slottsfoged Hoeg, hvorefter Enken 1735, 16. Novbr. ægtede Enkemand, Tolder i Chr.ania, «Assessor» Peder Willumsen (om hvem se Side 177).

***) Otto v. Cappelen, Kjøbmand paa Bragermæs, var Son af Johan v. Cappelen d. Æ., der ca. 1667 blev Foged i Lier og 1657, 16. August blev gift med Boel Ottersdatter. Han skal være døbt paa Hedemarken 1659 og døde paa Bragermæs 1742, 26. Oktbr. (begr. 2. Novbr.). I sit Ægteskab med Maren Thomasdatter Ryssel havde han i Aarene 1692 til 1701 otte Born til Daaben paa Bragermæs, men efter 1701 nævnes han ikke mere i Kirkebogen, undtagen stundom som Fadder. Hans Hustru findes aldrig nævnt der, men er rimeligviis den «Mdme sal. Maren Ryssel», der blev begravet paa Bragermæs 1714, 11. Mai. (Se ellers om ham og hans Born i den af E. A. Thomle 1896 udgivne Stamtavle over «Familien (von) Cappelen», Side 36—44.)

†) Hans Nilsson, Foged i Hurum, Røken, Eker, Buskerud og Lier fra 14. April 1729 til sin Død paa Strømsø 1740, 26. Febr. (begr. 4. Marts).

Han ægtede 1730, 21. Decbr. paa Strømsø Gidsken Dorothea Irgens, der var født i Trondhjem 1692, 4. Juli og døde paa Strømsø 1779, 16. Septbr., efter 5 Aars Sygeleje (begravet 22. Septbr.). Hun var 2den Gang gift (fra 1748, 4. April) med Tiendeskriver Berthel Riegels, der blev begravet paa Strømsø 1768, 18. April, 62 Aar gl. Fogden var vist Son af en Nils Thorkildsson og Hustru Margrethe, og maaské Broder af en Thorkild Nilsson, der døde 1750, 1. December som Toldskriver paa Strømsø, hvor han 1725, 17. Oktober blev gift med Kjøbmand Claus Angells Enke, Gjertrud Sophie Trøner, der var døbt i Christiania 1700, 5. August og døde paa Strømsø 1782, 24. Mai. Han var 1731, 21. Novbr. paa Strømsø Fadder til Foged Hans Nilssøns Barn, Margrethe, og hans Hustru, Gjertrud Trøner, ligesaa 1733, 5. Mai til Fogdens Barn, Gidsken Sophie. (En Hans Nilsson, «hos Conf.raad de Tonsberg», var 1727, 12. Febr. i Chr.ania Fadder til Lorentz Renches Pigebar, og ligesaa 1729, 24. Januar til Johannes Snells Son, Christian. Maaské det kan have været vor her omhandlede Foged af samme Navn.) Forøvrigt var der ogsaa paa Strømsø — samtidig med Fogden — en anden Hans Nilsson, der var Overtoldbetjent og gift med en Anne Livia . . .

Med Hensyn til Zahlkasséer Weybyes Kommission foreslaar Wibe (i Biskop Deichmanns og afdøde Gødskes Sted) Cancellieraad og Lagmand *Lachmann* og Krigsprokurør *Knud Boesen*, hvilke da vilde blive adjungerede *Wibe* og *Bertouch*.

Med Hensyn til «afg. Myntemester *Henr. Meyers Commission*» — siger Wibe i nyss nævnte Skr. af 10. Febr. 1731 — «at som Jeg har mangfoldig under hænder at tage til «observance udj hvis som kunde være til Hs. Kongl. Majts. og Landetz tieniste, at Eders «Excellence derfor behageligst vilde proponere for Hs. Majestæt, at Jeg bliver uden for denne «Commission, og i Min Stæd Hr. Stiftsbefalingsmand *de Tonsberg* at motte Allernaadigst blive «Befalet, som da kunde adjungeris Etatsraad *Lyme*, som forhen i denne Commission er fast, «med Justitz Raad *Kierull* og Assessor *Glad*, hvor da afgaar Justitz Raad *Køppe*, som er paa «Kongsberg og langt fra Stædet og for ham Besværlig ved hver Session at indfinde sig, over «hvem wel og ved Min ankomst til Kongsberg, som — om Gud behager — skeer i tilkommende «Uge, wil komme adskillige Besværinger, hvilket m. m. nærmere ved Min hiemkomst skal «vorde Eders Excellence Refereret.»*)

I Henhold til ovenstaaende Forslag af Wibe befalede Kongen under 5. Marts 1731, at Stiftamtmand *Tonsberg* og Lagmand *P. Vogt* skulde med Wibe og Kommandant *Bertouch* «tiltræde den allernaadigst anordnede Saug- og Skoug-Commission», til hvilken alle kongl. Betjente, de saugbrugende Kjøbmænd og andre Interesserede havde at møde for at give Oplysninger «om hvis (o: hvad) de kand være vidende». Wibe lover 17. Marts næsteften, at Befalingen skal blive efterlevet og at han skal «med disse allernaadigst udmelte (o: beskik-«kede) Med Commissarier nærmere Conferere paa hvad Tid atter med Commissionen kand «gjøres en nye Begyndelse og Anfang».

Ovenstaaende er i det Væsentligste Alt hvad Wibes Protokoller indeholde om Saug- og Skov-Kommissionen.

Det Hele døde vel hen paa Grund af Kommissionens to vigtigste Medlemmers (nemlig Wibes og Tonsbergs) dødelige Afgang om Høsten 1731. I en Skr. af 9. Mai 1733 til «Skov- og Saug-Commissionen» (se Wessel-Bergs Reskriptsamling) meddeler Rentekammeret, at Kongen under 4. Mai 1733 havde approbérét Kommissionens Forslag af 31. Januar næstfør til et nyt Skov- og Saug-Reglement.

§ 7.

En dømmende Kommission over Proviantforvalter *Lorentz Voigt*.

Den 23. Novbr. 1726 blev *Wibe*, Generalmajor *Patroclus Romeling***), Kommandant *Bertouch* ***) og Justitsraad Chr. *Braunmann* ***) beskikkede til — som Commissarier — «at undersøge og examinere en Sag imod Proviantforvalter *Lorentz Voigt*****), der imod hans æd

*) Ved kongl. Resolution af 2. April 1731 blev dette Wibes Forslag vedk. Myntemester Meyers Kommission bifaldt. (Se Side 218 her foran.)

**) Om disse 3 Mænd (*Romeling*, *Bertouch* og *Braunmann*) forekommer Lidt i forskellige Noter her foran.

****) Om *Lorentz Voigt* vides kun, at han 1710, 21. Juli blev Proviant-, Ammunitions- og Materialforvalter paa Akershus, i hvilken Post han stod indtil, at han i 1738 sees udslettet i Kalenderen og afløst af en af Wibes forrige Betjente, *Frantz Henrik Bech*, der dog nok alleréde 1732, 27. Juni blev ham adjungéret (formodentlig med Expectance paa Posten). Naar og hvor *Voigt* var født og døde vides ikke.

Af hans Sag sér man, at han har været gift med en Datter af en Major *Weitzmann*.

«og Pligt skal have udi adskillige sine til Eders Kongl. Majestæt aflagde Regenskaber for «visse Aaringer, Eders Kongl. Majt. til Skade, begaaet mange grove Malversationer &c.»

Af en Skr. fra Wibe af 11. Januar 1727 sér man, at Voigts Svigerfader, «en gammel bedaget Enkemand», Major *Weitzmann* *), Tid efter anden havde deponéret hos Voigt forskellige Møbler samt Penge i aabne Punge, hvoraf Voigts kunde tage efter Behov. Engang havde han saaledes deponéret 650 Rd., dernæst 150, og «siden 2000 Rd. for Compagniet, «som hand til Capitain *Cappelen* **) afstoed, og endelig 150 Rd.; mens (o: men) om alle disse «Penge endnu er i samme Punge, kand hand ikke vide.»

Om hvorvidt disse Penge &c. skulde ansees som Majoren tilhørende, eller som et Laan, han dermed havde forstrakt Voigt, opstod der nu Spørgsmaal i Kommissionen. Krigsprocukurør *Boesen* ***) ménte, at Majoren ikke maatte stedes til at aflægge Ed, men at Pengene maatte — som Voigts Ejendom — forblive *in sequestro*.

Herom turde Kommissionen Intet afgjøre, men henstillede det 11. Januar til Kongens egen allerhøjeste Afgjørelse. Dog var Kommissarierne af den «allerunderdanigste formeening, at Pengene maatte ansees som laante og krediterede Voigt», og saaledes forblive *in sequestro* «indtil Sagens endelige uddrag for Commissionen, — dog at Major Weitzman nyder til «subsistence tid efter anden, af sine Midler, ligesom hand det motte fornødige».

I en Skrivelse — ligelédes af 11. Januar 1727 — til Oversekretær *Möminchen* anmoder Wibe om at faa udlaant Proviantforvalter Voigts Regnskaber for 1716—1719 incl. med tilhørende Besvarelser og Decisioner. Han oplyser tillige, at «forige Proviantsforvalter» *Wisløf* †) herved skulde kunne «udfinde en haaben til Sagens Opliusning».

Endvidere gjør Wibe Efterspørgsel om «en Person, (som) skal opholde sig i Kiøbenhafn, «nafnlig *Niels Sørensen*, hvilken en tid lang skal have tient hos Proviantsforvalter Voigt og «forfatted hans Regenskab for 1718, der og for en stor Deel skal, efter Beretning, være meget «vel Prov.forvalter Voigts Sager bekiendt, hvis nærværelse mand her udj Commissionen «høilig behøvede, og det kunde være befrygtelig, ifald at denne Person *Niels Sørensen* skulle «blive til Commission indCiteret, at hand da maaskee af frygt enten skulle undvige eller «holde sig tilside;

«Saa maatte det behage Hr. Ober-Secreterer, om det var mueligt, at denne Person, som «virkelig endnu skal være i Kiøbenhafn, kunde antreffes, paagribes og hid ned (o: ind?) til «Commissionen forsendes, eller og om MHrr Ober-Secreterer saa siunes og det for godt be- «finder, at denne Person *Niels Sørensen* kunde faa Kongl. allernaadigst pardon, Jmod at «hand aabenbarer og bekiendtgjører for Commissionen alle de Misligheder, som ved Voigts «Regenskab kand være begaaet.» (Om denne *Niels Sørensen* forekommer lidt Mere strax nedenfor.)

*) Denne Major *Weitzmann* er den *Johan Weitzmann*, der 1709, 5. Novbr. blev (karakt.) «Kaptejn af Infanteriet», og 1718, 29. April blev Chef for Artill.compagniet paa Kongsvinger, hvor han nok fik Afskéd 1724, 25. Septbr. (formodentlig med Majors Karakter), men atter fik Compagniet igjen 11. Decbr. s. A., indtil han i 1726 solgte det. Som man af Beretningen her ovenfor vil sé, solgte han sit Compagni til Kapt. *Cappelen*.

**) *Johan v. Cappelen* (Søn af Foged over Eker og Lier, *Johan v. C. d. Y.* og *Maren Hansdatter Lemmich*), blev døbt paa Bragernæs 1690, 10. Juli og døde i Elverum 9. Marts 1745, (men begr. i Vinger 24. Marts), «52 Aar gl.»

Han blev 1716, 20. Jan. «Fyrværker» paa Akershus; 1719, 10. April tredie Stykk-Junker der. 1722, 6. Juli Løjtnant ved Artill.compagniet paa Fredriksteen, og 1726, 6. Mai (ved Kjøb) Kaptejn og Chef for Artill.compagniet paa Kongsvinger, hvor han dode 1745. Han ægtede i Christiania 1719, 26. Oktbr. *Sophie Glastrup*.

***) Om *Boesen* forekommer Lidt i forskjellige Noter her foran.

†) Denne fhv. Proviantforv. *Wisløf* kan neppe være nogen Anden, end *Paul Wisløf*, der fra 26. August 1740 til sin Dod i Novbr. 1758 var Sørenskriver i vestre Robyggelaget og boede i Hordnæs, Annex til Evje. (At en «*P. Wisløf*» har været Proviantforvalter, sees af Personalhistor. Tidsskr., I, Side 64.)

I en Skrivelse til Møinichen af 12. April 1727 omtaler Wibe en «Proviantsforvalter Vogtis Fuldmægtigtjener, *Søren Bugge*» *), hvem Kommandant *Bertouch* havde ladet arrestere «af egen Myndighed formedelst at udj Proviantsforv. Vogtis huus og Seqvestrerede Boe ska «være bortkommen Eet Penge Skrin med 324 Rdl. udj, som hand (o: Bertouch) har holde «denne Person Suspect for at være afvidende noget om dessens forkommelse &c.» Bugge blev — ifølge en Skr. fra Wibe til Møinichen af 19. April næstefter — af den samlede Kommission løsladt af Arresten, — dog mod at forblive i Voigts Tjeneste, indtil Regnskaber for 1726 var aflagt.

Ifølge kongl. Befaling af 15. Mai 1727 fik Proviantsforv. Voigt Tilladelse til at udholde sin Arrest i sit eget Hus, under Bevogning af en Officier «med nogle gemeene». Han blev derfor løsladt af Arresten «paa Slottet».

Med Hensyn til Kongens Ønske om, at Sagen snart kunde komme til Ende, da siger Wibe i sin Relation af 24. Mai næstefter, at dette ikke kunde skee saa hastigt, da Sager var vidtløftig, og Wibe (med Deichmann) desuden optaget med «den grønlandske Commission», hvortil kom, at Wibe i næste Uge — ifølge Kongens Befaling — skulde begive sig paa Rejsen til Christianssand for at lade bortauktionere Kongens «langs Vesterkanten beliggende Jordegods», fra hvilken Rejse han ikke kunde være tilbage, førend først i Juli.

Om den ovenfor nævnte *Nils Sørensen* ***) oplyser Wibe (i en Skr. til Møinichen af 24. Mai 1727), at han — efter at have «en tid lang tjent hos Proviantsforv. Vogt og forfattet «hans Regenskaber *pro Anno* 1718, og at have været Reg.qv.mester ved Oberste Munthes «bergenhusiske Regiment, mens derfra faaen sin afskeed», — nu (o: i 1727) angaves at opholde sig hos Justitsraad *Jespersen* ****) paa Høgholt ved Fladstrand, «og kunde hende, at ifald «denne Person blev indstefnt til Commissionen, at hand da skulle søge at undsticke sig m. v.» Da han «skal være for en stor deel meget vel bekient Vogtes Sager, hvis Nær værelse Mand her udj Commissionen højlig behøvede», saa anmoder Wibe atter om hans

*) Hvad dette kan have været for en Søren Bugge, vides ikke. Fader til den i Noter paa Side 194 nævnte Lars Sørenssøn Bugge kan han vel neppe have været, da han isaafald vel maatte være ca. 70 Aar gl., og i denne Alder er der vel liden Rimelighed for, at han var Kontorist hos Proviantsforvalteren Lars Sørenssøn Bugge havde sagtens ogsaa en Son af Navn Søren, men Denne var født i 1721 og døde 1794 som Provst og Sognepræst til Øjestad.

**) Om denne Nils Sørensen vides intet Andet, end hvad Wibe her oplyser om ham. Baade han og en Abraham Winneke blev 13. Febr. 1728 af Kongen benaadede, mod at de inden 8 Dage rommede Kongens Riger og Lande, hvilket Wibe 21. Febr. 1728 lover skal blive efterkommet. Altsaa har Nils Sørensen vel — frivillig, eller nødtvungen? — indfundet sig i Kommissionen og faaet Pardon i Betragtning af, at hans Principal, Voigt, blev frifundet.

I 1730 søgte Sørensen imidlertid om «at nyde frihed igien at komme i sit Fæderneland», beretter Wibe i en Skrivelse af 17. Juni 1730 til Landetatens Generalkommissariat. Om hans Ansøgning blev ham indvilget, vides ikke.

***) Denne Justitsraad (Jesper) Jespersen, der maa være død omkring 1748, fik i 1706 Herregaarden Høgholt (i Hjørring Amt) efter sin Svigerfader, Ejler Ejlerssøn Holm. Af dette sit Ægteskab havde han en Son, Nils, der endnu i 1769 ejede Gaarden, der imidlertid senere er kommet i fremmede Hænder. I sit 2det Ægteskab (med Johanna Kjerulf, Datter af den i 1724 adlede Lauritz Kjerulf til Wifferts holm) fik Justitsraad Jespersen 3 Sønner og 2 Døtre, der endnu i April 1748 med Moderen sad paa Høgholt i kummerlige Omstændigheder. Justitsraaden selv blev adlet i 1718, men enten maa Familien være uddød, eller aldeles degraderet, da den ikke findes opført i den danske Adelsaarbog. (Efter «Danske Herregaarde», 10. Bind, sidste Levéring, under «Høgholt», og Personalhistor. Tidsskrift, VI. Side 211—212.)

Den her omhandlede Familie Jespersen er neppe beslægtet med den baade i Danmark og Norge endnu levende Familie af samme Navn.

'aagribelse og Opsendelse til Christiania med et Fartøj fra Fladstrand, eller om at han maatte faa Tilsagn om Pardon, forsaavidt som han uforbeholdent afgav sine Oplysninger for Commissionen.

Kommandant *Bertouch* blev 14. Juli 1727 af Kongen «forløvet» som Medlem af Kommissionen over Voigt, hvorhos Wibe bemyndigedes til, i fornødent Fald, at opnævne en Anden *Bertouch's* Sted, enten af den militære eller civile Stand. Herom vilde Wibe nærmere onferére med *Actor*, Krigsprokurator *Boesen*, og saa forøvrigt oppebie Gen.major *Rømelings* Hjemomst fra Mønstringen og ligesaa Justitsraad *Braunmanns* fra Høst-Lagthinget i Chr.sand, siger Wibe i Relation af 26. Juli 1727.

Bertouch havde behandlet Voigt meget strengt og forbudt ham — uden i Overvær f en Underofficier — at konferére med Prokurator *Løchstør* *), hvem Voigt ønskede til sin fuldmægtig. Herover besværede Voigt sig, og haade Wibe og Rømeling fandt *Bertouch's* behandlingsmaade for streng, da Voigts Sag ikke længer syntes at stille sig saa ugunstig for ham, som det fra først af havde seet ud til, hvorhos den tillige kunde haabes at komme aameget før til Ende, naar han havde fri Adgang til at konferére med sin Fuldmægtig. Wibe bad derfor (11. Oktbr. 1727) Kongen om Approbation paa den af ham foreløbigt givne Tilladelse for Voigt til — uhindret — at konferére med *Løchstør*.

Endvidere hævdede Wibe Voigts Arrest, efterat Voigt havde aflagt «*Juramentum Purgationis*, at hand hvercken selv eller ved andre haver effterskrevet eller ladet effterskrive vedkommendes hænder paa noget slags Documente og Beviislighed, som er fuldt til Belæg ved hans allerunderdanigst aflagde Regenskaber, ej heller af hans folck og tienere med hans vidende eller Samtycke, enten selv eller ved andre effterskrevet nogens haand paa deslige Documenter, som er lagt ved hans Regenskaber» o. s. v. «Og som ingen Malversation kand bevises Vogt over, Saa lever Jeg i det allerunderdanigste haab» — siger Wibe i samme Skr. af 20. Decbr. 1727 —, «at Eders Kongl. Majt. for det første, indtil Commissionens Endelige Dom i Sagen indkommer, allernaadigst accorderer samme hans Arrestis Relaxation, saasom hand altid forpligter sig at være tilstæde, ifald nogen forandring enten med nye Arrest eller hvad videre paa hans Person kunde paafølge.» (For sin Tilstedeblivelse stillede Voigt Prokurator *Løchstør* som Kautionist.)

Under samme 20. Decbr. 1727 indberetter Wibe, at han og Rømeling havde optaget Voigts Sag til endelig Dom, og blot nu vente paa Justitsraad og Lagmand *Braunmanns* Tilagekomst fra Christiansands Lagthinge, hvor han «af en u-løkelig hendelse har brudt sin høire Arm, saa at hand til denne tid formedelst stor Smerte icke har voren god for fuldkommen at eftersee og igiennemløbe hvis Papirer Jeg og General Major *Rømling* i hans fraværelse, har i Commissionen imodtagen, for i Pennen at forfatte og give sin betenckning, om hand med Mig og Gen. Major Rømling bliver i Dommen Eenstemmige og af lige Meening, eller icke, til Eders K. M.s nærmere allernaadigste approbation, førend dend

*) Prokurator i Christiania Søren Pederssøn Løchstør, sandsynligviis en Jyde — formodentlig fra den lille By Løgstør ved Limfjorden —, døde 17.. i Christiania, hvor en Gaard, «Løkstergaarden», lige nedover mod vor Tid vel har mindet om ham.

Han blev gift ca. 1700 med Else Larsdatter Robsahm fra Hakedals Jernværk. Hun døde i 1736 (?) Deres ældste Datter, Anne Beata, født ca. 1703 (neppe i Christiania), døde der 1736 (begr. 10. Februar), 33 Aar gl.; gift 1) 1721 med Prokurator Andreas Ørtlein og 2) 1725 med Kbmd. Jakob Theiste, der var født 1693 og † 1753. Foruden hende havde Løchstør 8 Børn, døbte i Christiania 1707—1725.

«publiceres, Paafølge og det hastigste mueligt skee kand for Min afReise til Trundhiem «for at Auctionere der sammesteds Eders K. M.s Jordegods, og maaskee med neste Post «allerunderdanigst skal vorde Reffereret og fremsent.» (Hele Slutningen af denne Skr. er meningsløs.)

Kommissionsdommen over Proviantforvalter Voigt blev 23. Januar 1728 af Kongen approberet derhen, at Voigt — paa Grund af «Negligence med Papirernes og Documenternes omgang» — selv havde forvoldt sig denne Kommission, og derfor burde udréde til Krigs-prokurør *Boesen* 100 Rdl., mod Regress til *Povel Wistloff* (som nok havde angivet ham), hvorhos de i Voigts Hus sekvestrerede Møbler og Penge skulde tilbagelevéres Voigt og Major *Weitzmann*. Med Hensyn til de bortkomne 324 Rdl. *), da skulde en Krigsrett heri kjende og dømme. I Dommen var Intet meldt om Voigts «forige tienere», der formeentlig havde «effterskrévét adskillige Hænder». Aarsagen dertil var, at En af Disse — Erik *Tostrup* — var afgaaet ved Døden, og de 2 Andre — Abraham *Winneche* og *Nils Sørensen* — havde aldrig været i Voigts Tjeneste, men kun været privat engagerede af *Tostrup*, hvorhos de, ved at efterskrive Andres Navne, aldrig havde gjort Dette i den Hensigt, at Underskrifterne skulde ansees som ægte, eller vedlægges Voigts Regnskaber. Wibe forespørger sig (31. Januar 1728) om, hvorvidt Kongen vilde, at disse 2 Skriverkarle skulde arrestéres.

Ved Voigts Frikjendelse yttrede Kongen, at han «med særdeelis Mishag (havde) allernaadigst desapproberet deslige imod ham førte u-grundede Beskyldninger,» hvorfor Voigt atter skulde «installéres udi hans forhen havde tieneste som Proviantforvalter paa Aggershuus Festning». Dette tilmeldte Wibe og Rømeling Generalkrigskommissær *Sverdfeger* **) den 5. Febr. 1728.

Under 20. Juli 1729 udgik der en kongelig Befaling til Wibe om at undersøge Gehalten i en fra Proviantforvalter Voigt indkommet Klage over Kommandant *Bertouch* med Hensyn til forskjellige «opmaalinger og opvejninger udj Magazine», hvormed det ogsaa gik utaalelig langsomt. Wibe lover 6. Aug. næstefter at undersøge og indberette det Fornødne.

I en «Relation» af 20. Aug. s. A. foreslaar Wibe, at Kornet, ved dets Indbringelse i Magazine «egal blev henlagt i Een Qvadrat eller Regular firkantig eller aflang Qvadrat, alt «ligesom Værelserne og Lofferne Kunde være beskaffede at Korn-Vahrerne best kunde hen«legges, eller og at Korn-Binger saa store bleve Jndrettede dertil, ved Cubic udreigning «punctuellement og uden nogen synderlig difference, worde Effterseet, og derved all saadan «Vidtløftighed opmaaling (*sic*) forekommis og hindres.»

Dette lod sig ikke gjøre — siger Kommandanten —, fordi Kornet laa fra $\frac{1}{2}$ Alen i Høide indtil 1, 2, 3, 4 — ja 7 à 8 Alen højt.

Wibe inhærerer dog *sin* Mening, som han indstiller til Kongens Approbation. (Resultatet ubekjendt.)

*) Sammenhængt med disse 324 Rdl. kjender jeg ikke, men under 22. Oktbr. 1728 skrev Wibe fra Kongsberg til Justitsraad From samt til Kapt.lojtnant Kiøbing og Kassérer Kølle «om 324 Rdalers betaling til Capt. Weitsman», i følgende Udtryk: «Capitain Johan Weitsman beretter udi Memorial af 15. Octbr. sidstafvigt (d: 1728) at der af de trende Fyr-Verkere, Wernschiol, Steenkul og Dorn u-feilbar maa være betalt de 324 Rdl. og 20 Sk., som de ere tildombte at svare istedenfor de i Proviantforvalter Voigtis Huus, (imedens hand var i Arrest) horte blevne penge. Da saafremt forben. te Penge af fornævnte Fyr Verkere ere betalte, haver J at see derhen, at de af Capit. Weitsmands Midler indeholte 324 Rdl. 20 Sk. vorder ham udleveret. Forblivende» &c.

**) Overkrigskommissær Ditlev Johan Sverdfeger blev Generalkrigskommissær 1723, 26. Januar og «i Naade, med Pension dimitteret» 1740, 5. Decbr.

Hans Hustru blev 1726, 29. Januar bisat i Vor Frelsers Kirkes Kjælder.

§ 8.

En Kommission vedk. Missionskirkernes Salg.

Under Wibes Ophold i Trondhjem i Febr. og Marts 1728 for, i Foréning med Biskop *Deichmann* og Konferensraad *Werenskjold* at auktionére Kongens Jordegods i Trondhjems Stift udgik der til dem en kongl. Befaling af 5. Marts 1728 om — medens de endnu var deroppe — da tillige at foranstalte en offentlig Auktion afholdt over de af Kongen til den nordlandske og finmarkske Mission henlagte Kirker*). Denne Befaling indløb imidlertid ikke til Wibe, førend han havde forladt Trondhjem og allerede var kommet Christiania paa 14 Mile nær. Han fortsatte derfor Hjemreisen, og sendte Kongen følgende «Relation», datéret Christiania 20. Marts 1728:

«Eders Kongl. Mayts. allernaadigste Befaling af 5. Martij sidstafvig til Samtlige Committerede ved Eders Kongl. Mayts. Auctioner i Trundhiems Stifft anlangende ved Offentlig Auction, effter foregaaende publication, at lade opbyde Missionens Kircker og deris Revenuer i Trundhiems Stifft, — *Jus vocandi* Eders K. M. forbeholden — m. v. haver Jeg ved Een Expreſse underveigs fra Trundhiem 14 Miile fra Christiania paa hiem Reisen allerunderdanigst erholdet. Og som Wejene nu allerede ere saa inpassable og farlige, Jserne, hvor mand Endelig maa over, spruckene og saa fulde af vand, saa at mange færingsfolck ligger derudj med Hest og Lass, det Jeg og paa denne Min Reise fra Trundhiem har mottet fornemme, ved det at Hesten, som var forespendt Min Slæde og Jeg kiorte med, var udj Jisen paa Glommen Elv, dog Gud være Lov, formedelst folcke hielp, slap endelig vel derfra uden (o: med Undtagelse af en?) vaad Trøye; Saa at de Reisende nu med stor Lives fare maa hazardere sig over vandene og Elvene, efftersom Selve Landevejene ere af den her faldene Sne saa sammenfygede i Haue-tall, at ingen fast kand komme frem, og til med nu formedelst det indfaldende Tøevæjrlig, vil blive saa vand Riige, at grøffterne og Støbene staa fulde af vand, og offtest gaar over Hest og Læss, hvilket er aarsagen, at Jeg icke har kundet fuldbyrde Eders K. M.s allernaadigste villie og befaling, denne Reise til Trundhiem paanye videre Mig at foretage og fortsætte for at lade forsøge Eders K. M.s til Missionen henlagde Kircker ved Auction at bortselge, som Jeg allerunderdanigst udbeeder Mig at vorde allernaadigst befriet og forskaanet for, og en anden i Mit Stæd dertil allernaadigst at anordnis, saasom det er Mig en u-muelighed denne Reise til Trundhiem nu igien at paatage, i hvo det ellers Eders K. M. allernaadigst motte behage at anbefale meerbemelte Kircke Auctioner at lade fuldbyrde og forrette. Conferentz Raad og Amtmand *Wernschold* er og hidkommen, og ventes idag Conferentz Raad og Biskop *Deichman*, som underveigs paa sin ned Reise har holt Visitatz, og derfor tagen den Tour over Dovrefield igiennem Gulbrandsdalen og Hedemarchen».

De 3 Herrer blev 21. Mai 1728 af Kongen «befriede» for ovennævnte dem paalagte Hverv, hvorfor Wibe under 28. s. M. fra Kongsberg takker Kongen, med Tilføjende af, at han nu der mundtlig har tilmeldt *Deichmann*, og skriftlig *Werenskjold* deres «Befrielse».

Et aarligt Bidrag af 2 Rdl. af hver Hovedkirke og 1 Rdl. af hver Annexkirke i Norge skulde ifølge Reskript af 20. Novbr. 1716 erlægges til den finmarkske Mission (senere det for Nordland og Finmarken fælles Kirke- og Skolefond). Ved Kirkernes Salg i 1723 blev denne Afgift paabundet vedk. Kjøbere.

*) Kongen haabede vel ved en saadan Auktion at faa disse Kirker saa godt betalte, at den Indtægt, der af dem var Missionen tilstaaet, endda skulde kunne afgive noget Overskud for hans Kasse.

§ 9.

En Stutteri-Kommission.

Uagtet den norske Hesteraces Forfald var der dog fra Sverige adskillig Efterspørgsel paa norske Heste, hvis Udførsel allerede blev forbudt ved en Anordning af 8. Febr. 1707. Da dette Forbud imidlertid ikke blev strengt overholdt, blev det atter (ved Reskript til Statholderen af 26. Aug. 1724) indskræppet til Efterlevelse, «eftersom» — heder det — «der er andraget, at de Svenske, uagtet forberørte Forbud, ofte kiøbe og udføre Heste og Føl, hvorover nu i Norge findes Mangel paa Heste.» Dette har vel foranlediget Dragonkaptejn *Trane**, til (i 1725?) at indsende et Projekt om Stutteriers Oprettelse i Norge, hvilket bevirkede, at en Kommission blev nedsat, der vel fra først af bestod af *Wibe*, *Tonsberg*, *Deichmann* og maaské Generalmajor Ulrik Chr. *Kruse***), der imidlertid døde 17. Aug. 1727 og vel blev remplacéret af Generalmajor *Oetken****) eller Konferensraad *Werenskjold*, hvilke 9. Febr. 1726 afgav sin Betænkning over Projektet, som de i det Væsentlige bifaldt.

Denne Kommission lader ellers til (i 1728?) at være enten opløst, eller udvidet (hvorum længer nedenfor).

*

Den 2. Februar 1726 skrev *Wibe* til Generalmajor *Budde*†) i Trondhjem «om Generalmunstringerne og tvende Hestes udførsel, som Obr. *Svinhufvud* i Sverrig har begiært tilladelse «paa». Om dette Sidste siger *Wibe*: De tvende Hestes «udførsel, som den udi Jemteland «District Commanderende Oberst *Svinhufvud* har begiært tilladelse paa, kand ieg ei consentere, efterdi Hs. K. M. vel ikke skulle tillade det formedelst den mangel, der er paa «Heste, og det vilde drages til consequence, om hand derudi blev foiet.» ††)

*) Denne Kaptejn *Trane* er vistnok identisk med den paa Side 220 her foran nævnte Kapt. *Trane*, der i Pintsen 1730 kommanderede den lille til *Kongsberg* rekvirerede Kavaleriafdeling under Oplobet der.

***) Ulrik Chr. *Kruse*, den heltmodige Dragonofficier fra *Kampen* i *Holand* 1716 (Søn af *Mogens Kruse* til *Spøttrup* i *Jylland* og *Helvig Krabbe*), var født paa *Spøttrup* 1666, 10. Novbr. og døde i *Fredrikstad* 1727, 17. Aug. Gift med *Maria Christine Krabbe*, der døde i *Sjælland* paa en *Herregaard*, *Lindersvold*, som hun havde kjøbt i 1728.

(Se om ham *B. Moe's Actstykker til den norske Krigshistorie under Kong Fredr. IV*. *Christiania* 1838—1840, især Side 57 og ff., samt *C. J. Anker's «Norske generalspersoner»*).

****) *Johan Wilhelm Oetken*, født i *Tyskland* ca. 1670 og død paa *Rustad* i *Aas* 1733, 8. Mai. Han blev 1696 med 4 Brodre optaget i den danske Adelsstand. Gift 1723, 27. Februar med *Margrethe Uther marck*, der først havde været gift med en *Daniel Hausmann* og derpaa med en *Tolddirektor* i *Danmark*, *Andreas Günther*, med hvem hun havde en Søn, *Daniel Andr. Günther*, der † i *Hurum* 1769: Juni som fhv. Generalmajor. (Se *C. J. Anker*.)

†) *Vincent Budde* (Søn af *Chefen* for det *Vesterlehnske Inf.regiment*, Oberst *Fredrik Otto Budde* til *Thorsø* og *Ida Sophie Bildt*), var født paa *Fredrikshald* 1660, 31. Decbr. og døde i *Trondhjem* 1729, 13. April (begr. 3. Mai) som kommanderende General *nordenfjelds* fra 1717, 27. Novbr. Var *R. D. O.* og en brav og dygtig Mand. Gift med *Armgard v. Gabel*, der var født i *Pleskow* 1677, 10. Novbr. og døde i *Trondhjem* 1734, 9. Marts (begr. 29. Marts).

††) Denne Oberst *Svinhufvud* kan neppe være nogen Anden, end *Jakob Svinhufvud* (af *Qualstad-Ætten*) der — ifølge *Anrep*, Side 303 — var født 1679 og døde ugift 1738, 9. April. Han blev 1693 *Volontør* ved *Livregimentet* tilhøst. 1695 *Fenrik* ved *Dalregimentet*. Gik 1696 i fransk Tjeneste ved Regimentet *Royal Allemand*, hvor han tilsidst blev *Oberstløjtnant*. 1710 blev han *Oberstløjtnant* ved det *Pommerske Infanteri* og 1715 *Oberst* ved Samme. 1722 *Oberstløjtnants Inddeling* ved *Jemtlands Regt.* og 1727 *Oberst* ved samme Regiment. (Søn af *Oberst* for *Dalregimentet* *Erik S.* og *Helena Sabel*.) Slægter kjendes allerede fra Aaret 1480, men antog først i *Begyndelsen* af 1600-Tallet Navnet *Svinhufvud*, der endnu flourerer i Sverige.

«For den mig givne communication om det *Muscovitiske* Fartøye, som udi Forsund (∴: «*Fosen?*») er indkommen, takker ieg tjenstlig, og har ieg derom med denne dags Post skrevet «ned til Kiøbenhavn. Jeg er &c.»

Wibe, Tonsberg og Deichmann afgav — som Kommissarier i Stutterikommissionen — under 9. Febr. 1726 deres Betænkning om Kapt. *Tranes* Projekt, hvilket de nok i det Væsentlige bifaldt, men stemte dog for, at der foreløbigen kun maatte forsøgsvis gjøres en Begyndelse dermed i Akershus Stift.

Under 13. Septbr. 1728 skrev Wibe, fra Kongsberg, til Kongen «om Capitain *Tranes* Project om Stutteries indrettelse». Skrivelsen lød saaledes:

«Stormægtigste, Allernaadigste ArveKonge og Herre!

«Som ieg ved adskillige, — ja hver Aars — Reiser selv har observeret, hvor slet «Landet er forsynit med gode og dygtige Hæste, formedelst den gamle race er udgaait, og «ingen tilsyn med at opelske Hæste, hvorved Stutterierne igien kunde komme i stand, hvor- «til og kommer, hvad Vanskeligheder der af kommer, at paa mange skifteStæder snart intet «andet er at findes, end hingster, som (ved) den ordinare her oppe i Norge værende skiødes- «løshed alle tider paa skifternis stæder bliver sluppen løse, hvorover de, som reiser, løber tit «fare at Miste Arme og beene, — ja end og livet — formedelst naar de ere løse, straxen «falder paa hver andre, biider og slaar om sig paa en maade, at mand neppe kand undgaa «dem og salvere sig, hvorover haade hestene bliver sadt i slet tilstand, Hestenes Eiere eller «proprietarier lider meget, men end ogsaa publicum, — ja Eders Majestæt selv — tager «skade, hvilket har andleediget mange af Eders K. M.s Undersaatter at begiere af mig, at «herpaa maatte raadis Bod. Saa kand ieg efter Embedspligt og den Eders Kongl. Majt. «giorte Eed ei anderledes gjøre, end at ombede Eders K. M. udj dybeste underdanighed, at «hvis (∴: hvad) af Capitain *Trane*, som har tient Eders K. M. som Scholar ved deres Riide «heste, siden som Staldmester ved Artilleriet, og nu udi 10 Aar som Captain ved Dragonerne, «derom paa nye kunde blive proponeret, maatte foretages, og Oberste *Brochenhuus* tillige «adjungeres de forrige Commissarier udi Sal. Hr. General Maior *Kruses* sted, for derefter «Eders K. M. des bedre at kunde gjøre forestilling. Som ieg herudi ei anden henseende «haver, end Landets velgaaende og Eders K. M.s Nytte, saa formoder ieg allerunderdanigst «des meere, at derpaa nogen Reflection bliver giordt.»

Wibe takker, i en Skr. (datéret Kongsberg 26. Novbr. 1728), Land-Etatens Generalkommissariat «for deris gode forestilling om Capitain *Tranes* forslag om Stutteriers indrettelse «her i Landet og for den Communication af Hs. Kongl. Majts. allernaadigste Resolution, «(som) derpaa er givet».

I 1728 maa der være foregaaet en Forandring i Kommissionens Sammensætning, thi under 15. Novbr. s. A. udgik der en kongl. Befaling «til *forrige* Committerede», hvilken Wibe (i en Relation af 18. Juni 1729 fra ham og Deichmann) lover at skulle fuldbyrde, «saasart Jeg, «Statdholder Wibe, fra de Mig allernaadigst anbefalede General Munstringers overværelse «bliver Entdlediget (og) Hiemkommer, der nu i Smaalehnene skal foretages».

I Henhold til denne kongelige Befaling har vel Kapt. *Trane* da fremlagt et ændret Projekt, hvorom Wibe i en Skr., datéret Kongsberg 18. Marts 1729, tilstiller den i dette Øjemed «allernaadigst anbefalede Commission» det Fornødne.

Ved kongl. Befaling af 6. Juni 1729 fik Wibe og *Deichmann* Paalæg om at træde sammen med Konferensraad *Werenskjold*, Generalkrigskommissær *Sverdfeger* og Obers *Brockenhuus**) for nøje at undersøge og overlægge om det af Kapt. *Trane* fremlagte (ændrede?) Forslag til Stutteriernes Forbedring og Indretning, og snarest muligt dermed komme til Ende. Denne Kommission havde Thorsdag Formiddag 8. Septbr. 1729 et (første?) Møde, og under 9. Oktober næsteften skriver Wibe til *Werenskjold* i følgende Udtryk:

«Saasom den os Allernaadigst anbefalede Stutterie Commission paa Torsdag Formiddag «førstk. 13. Octob. er berammet atter igien at Reassummeris, og Jeg d. 11. Oct. paa tiisdag «agter at Celebrere Hs. Kongl. Majts. fødselsfest, Saa skulle Jeg icke underlade at begiære «af Hr. Conferents Raad det Mand ubesværet vilde behage, om mueligt, at indfinde sig «mit huus med de fleere paa Tiisdag d. 11., for at Celebrere Hs. K. M.s fødsels fæst, og «mangel wil Jeg sickerlig forvente hannem hid ind paa Onsdag Effermiddag for at sanckis «paa Torsdag formiddag d. 13. som melt udj den over Stutteriernes indrettelse i Norge «Allernaadigst anbefalede Commission, som igien bliver foretagen og formodentlig komme «til Ende. Jeg forbl.» &c.

Generalmajor *Oetken* havde i 1729 indsendt en «Memorial» om et skarpere Forbud mod Hestes Udførsel fra Norge. Dette Forslag var gennemgaaet af Land-Etatens Generalkommissariat, og blev ved kongl. Befaling af 5. Decbr. 1729 tilstillet Wibe, der — med de øvrige Kommittérede i Stutterikommissionen — paalagdes at afgive sin Betænkning derover, hvilket han under 17. Decbr. lover skal skee, saasomt Kommissionen «bliver samlet».

Endeel Bønder i Størdalen havde omtrent samtidig hermed ansøgt om at maatte faa Tilladelse til at sælge sine gamle Heste (naar de ikke længer var tjenlige som Dragonheste) «til Jemterne», forsaavidt det kongelige Forbud ikke ganske kunde hæves. Dette fraraader Wibe i en Skr. af 4. Febr. 1730, idet han henviser til det kongl. Paabud af 5. Decbr. 1729, som Stutterikommissionen skulde tage under nærmere Behandling, naar dens Medlemmer her næst kom sammen.

Wibe indberetter 12. Aug. 1730, at den i Anledn. af Kapt. *Tranes* Forslag til Stutteriers Oprettelse paa bekvemme Steder i Norge — til den Ende — nedsatte Kommission (bestaaende af *Wibe*, *Tonsbery*, *Deichmann* og *Werenskjold*) efter mange afholdte Møder, Betænkningers Indhenten o. s. v. endnu ikke var færdig med sit Arbejde, og at dens Medlemmer derfor var komne overéns om, Hver for sig i Kommissionen at indgive sin skriftlige Betænkning, som derefter blev at forelægge Kongen. Wibe refererer nu *sin*, der — siger han — var aldéles overensstemmende med hvad han i Kommissionens første «Demonstration» havde gjort Rede for. Han agtede ikke at «tvinge Undersaatterne til Stutteriers indrettelse over alt Landet, «Mens alleene at Amtmændene, Fogderne og de fleere Betiente tillige med Præsterne i Eethvert «Præstegield og Lensmændenis tilhjelp, udseer og udfinder saadanne Stæder, som til Stutterier «ere bekvemmelige og af Græsgange og hœ-afling abondere.» Af Hopper — siger han — findes der her i Landet «langt fleere, end Hingster». Han holder derfor fremdéles paa, at «Wallacher bør holdis, og de vrinske heste Skiæris, for ej alleene at ud Rydde den slette «Race, nu mestendeels over alt i Norge falder (undtagen de viisse Bøjgdelauc, som legge sig «vind paa gode Stutterier at holde, som ere faa), samt at Befordre den gamle Norske Art «igien ved tiden.» Med Hensyn til Hestenes Castration, da havde Kapt. *Trane* herom i Kommissionen indgivet en udtømmende «deduction». Gik *Tranes* Forslag igjennem (nemlig «Hingster at aflegge og efferbaanden afskaffe», og derimod kun holde Vallaker, som baade ere stærkere, roligere og mere udholdende), saa vilde det være til Gavn for Kongens Kavaleri-

*) Udentvilt den paa Side 220 nævnte Johan Fredrik Brockenhuus.

regimenter, til Lettelse for «udReederne og Dragon-Bønderne» og til hele Landets Bedste, saasom Jeg kand forsikre Eders K. Majt., hvilket Jeg paa Mine Reiser i Landet har mottet fornemme, hvor Mand undervegs til Skyds Bekommer vrinske heste, som med frygt maa Brugis, helst om Sommeren, naar de ere sluppene paa Græsset, da de ere formedelst Geilhed færdige at attaquere De Reisendis heste, og saaledis Mangen Een Eenlig Reisendis stor fortrædelighed og fare undergiven.» (Her anfører han et Par Exempler paa, hvor farve Hingster kan være. En Mand paa Eker var «bleven hidt ihjel af sin egen Hest forangen Aar», og en Anden var bleven forfulgt et langt Stykke Vej af «Een vrinsk Hest og de angreben, der virkelig og hafde bleven Dræbt, hvis ikke hand hafde faaen hielp». Tilidst foreslaar Wibe, at Kapt. *Trane* — «som første Inventor af saa nøttig Eet werck» — ellersnaadigst burde forsynis med «Bestalling og Instruction». Til Udgifters Bestridelse paa sine Rejser kunde han af hver Gaard «norden- og sønden-fjelds nyde 4 Sk., imod at hand self Bekostede den aarlige Skyds til hans Reiser til Lands og Vands over alt Landet».

Under 19. Aug. 1730 tilskrev Wibe Overkrigs-Sekretær *Revenfeldt**) saaledes:

«Med sidste Post tog Jeg mig den frihed at tilsende Hr. Ober-Krigs Secreterer alle De til dato udj Stutterie-Commissionen indkomne Votis, (undtagen Hr. Conf. Raad *de Tonsbergs* og Hr. Gen. Major *Oetkens*), som Jeg vel widste at være samlede Dagen, før Posten afgik, for om samme at Conferere og der troeligens bliver af differentes Sentements; Og som De ikke med Deris vota indkom til Mig førend Postens afgang, da Jeg efter Dennem opholdte Posten en lang tid, og Sagen nu i saa langsommelig tid har hvilet formedelst saa mange udflugtelige opsættelser, alleene til ophold, har Jeg ikke lengere med De allerede indkomne Sentements tordet udeblive, og des aarsage — som melt — fremsendt De, som indkomne vare til Hr. Ober-Krigs Secreterer med sidste Post, som vel nu allerede ere indhændiget. Wel var Hr. General Major *Oetken* hos Mig igaar, med Beretning, at hand ikke hafde giennemgaaed Capitain *Tranes* indkomne demonstrationer og De fleere Papirer, og derfor ikke har kundet indsende sit votum, Mens Jeg motte svare, at Jeg var vidende, — som melt — at hand med Hr. Conf. Raad *de Tonsberg* og Hr. Gen. Major *Brochenhuus* Confererede om samme Materie Dagen før, da og Hr. Gen. Major *Brochenhuus* indkom med sit votum, der og blef sendt need Med Mit forige Post, og over alt er det ikkuns paaskuder, thi Hr. Gen. Major *Oetken* — saavel som De andre Committerede — havde forlængst i Commissionen, da vi ofte vare samlede, igiennemseet baade Capitain *Tranes* Demonstrationer og de andre Papirer, og skulle hand have forglemt dessens indholde, kunde hand forlanget Papirerne af Commissions Skrifveren til Efftersyn, i hvis hænder de vare, og de fleeste endnu er, undtagen De, som ere nedsendte.»

*

Hermed tie Wibes Protokoller om denne Stutterikommission, der vel — ligesom Størstearten af den Tids øvrige Kommissioner — intet positivt Resultat har efterladt sig.

*) Ditlev Revenfeldt, Generallojtnant og en Tid Overkrigssekretær, var en uægte Son af Storkantsler Conrad Reventlow med Anne Cathrine Hagensen, der var Kammerpige hos Storkantslerens 2den Gemalinde. Han var født paa Sandbjerg 1684 og døde 1746. Foruden ham havde Storkantsleren endda 2 uægte Born med den samme Kammerpige, nemlig Conrad, der døde ugift, og Conradine, der var født 1687 paa Lygom Kloster og i 1703 ægtede den bekjendte Gehejmearkivar, senere Oversekretær i det danske Cancelli, Fredrik Rostgaard.

Disse 3 uægte Born, der blev anerkjendte af Faderen, var saaledes Halvsøsken af Dronning Anna Sophie, og blev i 1695 af Christian V optagne i Adelsstanden med Navn *Revenfeldt*.

§ 10.

En Kommission i Zahlkassérer Weybyes og Nils Jostens Sag.

(Om denne Nils Josten, hans rastløse Bergværkspekulationer, der — efter adskillig Skryd — endte med Knald og Fald, saa at hans Arvinger maatte fragaa Arv og Gjæld efter ham, findes i «Aftenposten» for 1889 endeel Artikler under Signaturen «T.», hvilke — vel-skrevne og interessante som de forøvrigt ere — dog forekomme mig paa Wibes Bekostning at være holdte i en noget for apologétisk Tone ligeoverfor Josten, der unegtelig var et godt Stykke af en Svindler. Noget andet Skudsmaal kan jeg ikke give ham, uagtet han — som gift med en Kusine af min Farfaders Morfader, ved Navn Kirsten Borse — maa kaldes min Grand-Onkel i 3die eller 4de Potents.)

Uagtet Zahlkassérer *Weybye* allerede i Oktober 1722 selv havde anmeldt sin Kasse-mangel, hvorved det befandtes, at han af «den kongelige Kasse» havde forstrakt den rige Kjøbmand i Skien, *Nils Josten* *), med over 50,000 Rdl., som denne meget driftige, men i sine Spekulationer ligesaa dristige Mand havde tilsat, hovedsagelig paa det ham fra 1720 som Eneejer tilhørende Smølen Kobberværk i Nordmøre, var *Weybyes* Regnskabsopgjør endnu i 1731 dog ikke bragt til Ende.

En Kommission til at opgjøre denne indviklede Sag var i 1723 bleven nedsat, bestaaende af *Wibe*, *Deichmann*, *Bertouch* og Generalauditor *Gotsche* **). *Deichmanns* Afsættelse sidst i 1730 og kort derpaa følgende Død, og ligesaa *Gotsches* Død (i 1730, Novbr.) gjorde imidlertid, at Cancellieraad *Luchmann* og Krigsprokurør *Boesen* (ifølge Rentekammerets Skr. af 24. Marts 1731) blev tilforordnede *Weybyekommissionen*.

I et langt (og meget slett concipéret og afskrévet) Brev af 18. Novbr. 1730 fra *Wibe* til Rentekammeret omtaler han (blandt andre Ting) *Weybyes* og afg. *Nils Jostens* Sag, hvori han med Flere var Kommissær, og forhører sig om, hvorvidt Kongen ønskede, at Sagen fremdeles skulde henstaa upaadømt og om isaafald nogen ny Kommissær, i *Deichmanns* Sted, skulde tiltræde Kommissionen, eller om den strax skulde paakjendes. *Wibe* holder for, at man maatte kunne skride til Doms i Sagen, naar først *Weybyes* «Endelige *Liquidum* af det Kongelige Rente Cammer Rigtig er udfunden», — dog med fornødent Forbehold.

I denne Kommission — siger *Wibe* — havde (Nikolai Christian) *Wendelboe* ***) «fra Commissionens Begyndelse» (o: i 1723) været «Commissions Skrifver», med en Afønning

*) *Nils Josten* var Son af *Henrik Josten* (eller *Josteson*), der fra 18. Juli 1662, indtil han i 1670 tog Afskéd, var Foged i Bamble og døde i 1685 (for 19. Marts). Moderen, *Kirstine Syversdatter*, boede paa *Bjørn-tvedt* i *Ejdanger* og blev begr. i *Skien* 1702, 24. Januar. Af deres 7 Børn kjender man de 6, og af disse var *Nils* den mest bekjendte. Han var engang rig Kjøbmand i *Skien*, samt Værksejer og Bergværks-spekulant. I 1717 kjøbte han af den 17-aarige *Peter Børtning Baaslands* (senere til «*Næs*» omdøbte) *Jernværk* og blev i 1720 Eneejer af *Smølen Kobberværk* i *Nordmøre*, hvilket vel fuldendte hans Ruin.

Han var gift med *Kirsten Borse*, som døde for Manden, der 1. Oktbr. 1729 pludseligt afgik ved Døden i sit Logis hos *Marthe Sadelmagers* paa *Hovedtangen* i *Christiania*, efterat han af og til havde haft nogle Anfald af Sindsforvirring. Af hans 3 Døtre var En (*Margrethe*) gift med den i 1784 af-døde *Nils Aall* i *Porsgrund*.

**) Denne fra *Wibes* Protokoller hentede Fortegnelse over Kommissionens Medlemmer stemmer ikke ganske med «Aftenposten» her ovenfor citerede Artikler, hvor det nemlig heder, at Kommissionen bestod af *Etatsraad Blixencrone*, *Bertouch* og *Gotsche*, — altsaa med Udelukkelse baade af *Wibe* og *Deichmann*, der dog ellers var selvskevne Medlemmer af alle den Tids Kommissioner.

***) *Nikolai Christian Wendelboe* fungerede som «Skriver» (o: Sekretær) baade i *Weybyes*, *Mohrsens* og i *Saug-Kommissionen*, hvorfor han stedse tituleres for «*Commissionsskriver*». Hvor han var født, vides

f 1 Rdl. daglig, «som i saa langsommelig tid har fortæret Een hoben Penge, uden derfor aa Een tid lang noget hafter arbeide og møje».

I ovennævnte Skr. af 18. Novbr. 1730 var Wibe gaaet ud fra, at Rentekammeret skulde pggjøre Zahlkassérer Weybyes Status. Hertil erklærer imidlertid Kammeret sig (i en Skr. af . Decbr. næstefter) uvilligt, hvorfor Wibe den 16. Decbr. svarer saaledes: «Jeg maa ugerne fornemme, at Min Proposition icke har Behaget de høitærede Herrer, motte Hs. Majestæt forestillis, som Jeg dog gjerne havde ønsket, saasom Cammeret best med Regnskabs Sager er bewandt og lettelig kundet foretaget sig Malversations Sagen til paadømme, siden Commissionen for saavit forhen har igiennemgaaet og afgjort det meste,» hvorhos Kommissionskriveren, *Wendelboe*, «som alle Dage fortærer 1 Rdl. i diet-Penge, uden derfor nu en tidlang at have haftet at forrette, kundet bleven nedkaldet og med sig tagen alle Commissionens Papirer og Documenter, der og om alle Sagens omstendigheder kand give fuldkommen oplysning; Mens som det Kongl. Rente Cammer icke wil befatte sig dermed, og Jeg med Hr. Generalkrigs Commissair *Bertouch* er alleene igien som alle anordnede Commissarier i den Sag, Saa faar Jeg da at Skieke mig herudj og see til, hvor Jeg kand udfinde her i Nærverelsen Eet par Brave Mænd, som i Deichmans og afg. Gen. Auditeur Gødskis Stæd kand træde med os i denne fortrædelige Commission, for derpaa at faa Een Ende, med Reservation af Hs. Majts. Rett, baade til Weybye og Iostens Midler, hvor de findis, — inden eller uden Lands.

«Hvad ellers Procurator *Lange**) som Actor til Mig har indgiven og ansøgt, det Behager Eders Excellence og høitærede Herrer af vedfulde at Erfare, Som Jeg icke (har) villet underlade at Recommendere endnu noget for sin store hafter møje ved denne Commission at blive tillagt og om behagis 200 Rdl., indtil Mand ved Endelig Domb faar at udfinde, om hand har fortient meere, eller icke, da *Wendelboe* har til denne tid faaet 2356 Rdl., som vel icke har nær haftet saa stor møie ved Commissionen som Actor» (har haft).

(I Henhold til denne Skr. var det, at Lachmann og Boesen under 24. Marts 1731 blev ilforordnede Kommissionen.)

Om *Wendelboes* Tilkommende som Skriver i Kommissionen skriver Wibe til Rentekammeret 6. Januar 1731:

«Som Commissions Skriveren udj Weybye og Iostens Sag, Nicolai Christian *Wendelboe*, af Mig har været Begiærende, at hannem af Hs. Kongl. Majts. Cassa imod Qvittering maa betales De ham allernaadigst tillagde Dietpenge, Een Rixdaler daglig, som fra 1. Augustus 1730 til 31. Decbr. 1730 bedrager i 153 Dage 153 Rd.; iligemaade at De hannem aparte allernaadigst tillagde 8 Rixdaler Maanedlig, som fra 16. Julij 1730 til afvigde aars udgang, bedrager i Sex Maaneder 48 Rd., — tilsammen 201 Rd. og (o: ogsaa) maatte betalís, Saa haver Jeg herom icke skullet underlade hos Eders Excell. og Mine høitærede Herrer

---

ikke, men — som 54 Aar gl. ved sin Død i 1739 — maa han være født ca. 1685, og blev begravet i Christiania 8. Septbr. 1739 «med alle Klokker og den store forud». Han var 2 Gange gift, nemlig 1) med Margrethe Lorentzd. Holst, der blev begravet i Christiania 1736, 3. Juli, 52 Aar gl., — altsaa født ca. 1684 (muligens en Datter af Raadmand i Trondhjem Lorentz Hansson Holst og Cathrine Hansdatter). 2den Gang ægtede han 1737, 2. Juli i Christiania Kirsten Hansdatter, hvis Fader var den paa Side 239 omhandlede Hans Andersson. Efter *Wendelboes* Død ægtede hun i 1746 min Oldefader, Sognepræst til Thyrgstad Albert Lassen, der opkaldte sin næstældste Son (den i Januar 1818 afdøde Justitsraad og Toldinspektør i Bergen N. C. W. Lassen) efter denne Kommissionskriver *Wendelboe*.

*) Om Prokurator *Lange* henvises til Noten paa Side 199 her foran.

«saa tjenstlig at fornemme, om Nic. Chr. Wendelboe ovenmelte Summa maa anwisis og «Betalis, eller hvorledis De behage, dermed skal forholdis. Jeg forbliver: &c.

Under 17. Marts 1731 skrev Wibe til (Generaldirektøren over Finanserne) Gehejme-
raad Plessen:

«Saasom Commissions Skriven Nicolai Christian Wendelboe til Mig paa nye har giort «ansøgning at motte vorde anvist de ham Allernaadigst tillagde diæt-Penge for Weybyes Com-
«mission, samt Maanedes Penge for Skoug- og Saug-Commissionen saavelsom Mohrsens Com-
«mission, hvilken Sidste Jeg icke har hafft med at bestille, mens forlængst frasagt Mig den,
«og Jeg under 6. Januarij Sidstafvigd gjorde Mig forspørget, hvorledis det skal forholdis med
«hans ansøgte diæt-penge, hvorm Jeg intet Svar end har Erholdet, Saa maa Jeg hermed
«igientage og Reiterere bem.te forspørsel. Vist er det, at *Wendelboe* udj en tidlang intet
«(o: icke) med Weybyes og Skoug-Commissionen har hafft synderlig at bestille; dog som
«hand ved Commissionerne er engagered, bør ham tilleggis noget indtil videre, især siden nu
«snart skal giøris anfang med Skoug-Commissionen, hvorm Jeg Hs. Majts. Allernaad. Com-
«munication har Erholdet, og takker for Eders Excellences dermed hafft umage og omhygge-
«lighed. Og som Jeg forhen har Skreven om Actor *Lange*, at hand og motte tilleggis noget
«for sin ved Weybyes vidtløftige Commission hafft møie, hvorved hand sandelig har hafft
«meere at brydis med, end *Wendelboe*, Saa maa Jeg iligemaade herom giøre Erindret. Da
«Jeg ydermeere tillige vil vente, Mine gjorde propositioner om andre Commissarier i Weybyes
«samt forige Myntmester Meyers Commissioner, baade i Stædet for forige Biskop Deichman
«og afgangne General Auditeur Gødske, worder Hs. Majestæt forestillet, at Jeg dereffter kand
«wide Mig noget til Efferretning. Der Jeg forbliver» o. s. v.

Wibe til Rentekammeret 14. April 1731 (fremdeles om Prokurator Langes og Wendelboes
Honorar):

«Ifølge Eders Excellences og høitærede Herrers høitærede Skr. af 24. Martij, at treffe
«accordt med Procurator *Lange* og Commissions Skrifer *Wendelboe*, hvad dem kand tilleggis,
«saavel for det Arbeide, som allerede er giort og staar ubetalt, som for det, der endnu udj
«Weybyes, Mohrsens og Saug-Commissionen kand blive at forrette, Saa har Jeg fra begge
«herom indhentet deris Svar, som følger. Den første, — nemlig Procurator *Lange*, som har
«nødt 300 Rd., gjør præntension endnu paa 700 Rdl. for sin lange og fremdelis giørende op-
«vartning med Weybyes og Iostens Commission i henseende, at hand derved har hafft meere
«hoved-bryd, end som *Wendelboe*, der igjen har hafft meere med Skrifven, og nødt i Diæt
«Penge 1 Rdl. Daglig, som skal beløbe sig til ultimum Decembris 1730, 2356 Rdl. Saa
«naar det motte behage Eders Excell. og høitærede Herrer at gjøre allerunderdanigst fore-
«stilling, at Procurator *Lange* nyder 500 Rdl. til de 300 Rd., hand før har bekommet, Saa
«meener Jeg, hand kand være fornøiet. Og hvad sig angaar Commissions Skrifer *Wendelboe*,
«Saa beraaber hand sig paa den Eengang med ham truffne accort, nemlig 1 Rdl. daglig for
«Weybyes Commission, samt aparte 8 Rd. Maanedlig for Mohrsens og Saug-Commissionen at
«nyde; Mens derhos i Slutningen af hans indgivende indstiller, om hand skal forrette alle
«Commissionerne for hans daglig 1 Rdl.s diæt Penge, faar hand derudi at skikke sig. End-
«skjønt nu at hand hverken med Weybyes eller Saug-Commissionen paa Eet Aars tid lidt
«eller intet har hafft noget synderlig at forrette, Saa dog indstiller Jeg den Post til Eders
«Excellences og høitærede Herrers behagelige Villie, hvad De motte befinde widere hannem at
«tillægge for hans Endelige forretninger med bemeldte 3de Commissioner. Jeg forbliver» &c.

Noget Videre vedk. Kommissionssagen mod Weybye og Josten indeholde ikke Wibes Protokoller. Derimod sér man af de nævnte Artikler i «Aftenposten», at de tvende Tiltalte — fra at have været de bedste Venner — i 1724 blev bittre Fiender i Anlédning af deres Dpgjør med hinanden. Under Sagens Forhandling i Kommissionen faldt der mange drøje Ord fra begge Sider, hvorfor Josten af Kommissionen (2. April 1727²) dømtes til at erstatte Weybye 3000 Rdl. og betale 300 Rdl. i Sagsomkostninger. Høiesterett frikjendte ham imidlertid herfor den 19. Juli 1729 og ophævede Sagens Omkostninger. Samme Aar afgik Josten iventet ved Døden den 1. Oktbr. 1729 i sit Logis paa Hovedtangen. Man havde ogsaa taft ham mistænkt — men vist uden Grund — for i *sin* Tid at have staaet i Ledtog med den ulykkelige, i 1723 henrettede Amtmand Povel Juel.

Den 20. Decbr. 1730 havde Kommissionen et (sidste?) Møde og kom til det Resultat, at hans Gjæld til Weybye udgjorde 50,564 Rdl. 78 Sk. + Renter 24,695 Rdl. 8 Sk.

Høiesterettsdommen over Weybye faldt 23. Aug. 1732 og lød paa «Bremerholm», hvilket ved Benaadning forandredes til livsvarigt Fængsel paa Akershus, hvorfra han dog 6. Juni 1733 (under Christian VI.s Ophold i Christiania) slap ud. Han døde 18. Novbr. 1739. Hans Gjæld til Kongens Kasse var da sunket til 5775 Rdl.

§ 11.

Som en Afslutning paa hvad her ovenfor er meddelt om Wibes Kommissionsvirksomhed kan endnu nævnes, at der i 1725 maa have været igjære at faa en Grændsekommission stand mellem Sverige og Norge, thi Wibe skrev (fra Kjøbenhavn 8. Marts 1725) til «*Grotz Cancellier*, hvorved gjøres forslag paa Cancellie Raad *Lachman* at adjungeris den Svenske Laugmand for at afgjøre *Grensestrekningen m. v.*»

Dermed døde nok Sagen hen, indtil at den svenske Minister i Kjøbenhavn, Nils *Örnecrona**) den 22. Novbr. 1728 indgav en «Memorial», hvori han foreslaar anordnet en Commission til at bestemme Grændseskiellet mellem Norge og Sverige «ved den Værmeandske side». Dette fraraader Wibe i en Forestilling til Kongen, datéret Christiania 18. Decbr. s. A., — hvor ønskeligt han end maa indrømme, at en saadan Regulering vilde være —, «men (siger han) som ieg udi Aaret 1722, da ieg havde den vittløftige Reise for her udi Riget, lod give mig den underretning, at her findis ingen slags Beviislighed eller adkomst for, hvor vit Grentze skiellet paa den Norske siide sig strækker, derimod de Svenske skal være med tilstrækkelige Ældgamle Documenter forsynede, hvorviit dem paa Grentzerne kand tilkomme, Thi holder ieg allerunderdanigst for, at det ikke er tienligt, at nogen Commission des angaaende bliver anordnet, som — ifald den blev beskikket — visseligen vilde falde ud til Nachdeel og skade for Eders K. M.s Grendse Bønders Gaarde; des Aarsage ieg ikke har villet urgere paa, at det dermed kom til nogen effect, om endskiønt Bønderne for 5 Aar siden allerunderdanigst Supplicerede for Eders K. M. derom, og som de siden adskillige Gange, naar ieg har reist paa Grentzerne, har Mundtligen begiert, at Stiftsbefalingsmanden af Eders K. M. dertil maatte Commiteres, hvilken sandelig til denne Commission ogsaa er den beqvemteste, om ellers som billigt en Svensk Lands Høvding, som er af samme Caracteer (ø: Rang), maatte andordnes, men i saa fald vilde det Geraade til stor bekostning, dersom det kom til Commission, thi da var det nødvendig — efter mine uforgribelige tanker — at tvende Commissarier paa hver side maatte beskikkes, hvortil Stiftsbefalingsmand *Tonsberg* tilligemed Cancellie Raad *Lachman* allernaad. kunde anbefalis, og paa de Svenskis side vorde ligeleedis af egalite anordnet, nemlig en Lands

*) Denne Nils Örnecrona hedte egentlig Brunell, og var født i Stockholm 1673, 9. Mai og døde barnløs i Kjøbenhavn 1734, 18. April som den Første og Sidste af Navnet Örnecrona, med hvilket Navn han i 1719 var bleven adlet.

«Høvding og en Laugmand. Naar nu saadan Commission skulle nøie forfatte Grendse «deelings Forretningen, vilde det blive bekosteligt, baade i henseende til den vitløftige tour, «dertil maatte tagis, saa velsom den lange tid, der medgik, udinden samme Verk blev afgjort «og tilendebragt, hvilket ieg saaledis allerunderdanigst til Eders Kongl. Majts. eget aller- «naadigste gotfindende indstiller, og til den Ende Memorialet in originalli indsender som den «der med allerdybeste &c.»

ATTENDE KAPITEL.

Wibes besværlige Rejser i Norge.

§ 1.

De Rejser, Wibe i Embeds Medfør foretog omkring i Landet, havde hovedsagelig Auktioneringen af Kongens Strøgods til Formaal. De strakte sig da gjerne til Christiansands Bergens og Trondhjems Stifter, hvormed han — som ovenfor viist — allerede begyndte faa Uger efter sin Tiltrædelse i 1722. Rejserne i samme Øjeméd omkring i Akershus Stif nævnes mindre i hans Protokoller, da de i Regelen var kortere og mindre besværlige.

Ligesaa skulde han, ifølge § 10 i hans Instrux, have Indseende med samtlige Landets Civilembetsmænd, hvilket selvfølgelig ogsaa fornødigede Rejser i forskjellige Retninger.

Den højeste Kommando over Norges Landkrigsmagt var, fra Gyldenløves Afgang i 1699 ikke længer forénet med Statholderembedet; men ifølge § 11 af den Wibe meddelte Instrux skulde han dog have «god Indseende» med Landmilitien, hvad Lægdsvæsenet og Udskrivningen m. m. angik. Derfor déltog han flittigt — i Foréning med de kommandérende Generale — i de saakaldte Generalmønstringer (om hvilke nogle Oplysninger findes i Saml. til Norsk F.s Spr. og Historie, IV, Side 8 og 9).

Hans Overopsyn med Kongsberg Sølvværk og den af og til rabalske Berg-Etat krævede selvfølgelig ogsaa ofte hans Nærværelse der paa Stedet, stundom for længere Tid ad Gange (hvorom er berettet Noget i denne Bog, under «Kongsberg Sølvværk»).

Ogsaa hans Befatning med Dronningens Regale, «Perlefangsten», foranlédigede stundom Rejser til vedk. Distrikter. Derhos foretog han adskillige Gange Rejser til Kjøbenhavn, — vel mest efter kongl. Befaling.

Af hans Protokoller nedtegnes her Følgende hans Rejser vedkommende.

Efter sin Tilbagekomst til Christiania 27. Aug. 1722 fra sin Auktionsrejse til Vestlande og Trondhjem udbad han sig (i en Skr. af 19. Septbr. næstefter) til de Finantsdeputerede «en 14 Dages Dilation» med at besvare deres «med sidste Post» modtagne Skrivelse, da — siger han — «den ved min Hiemkomst mig paakommende Incommoditet og som ey aldeles endnu cesserer, hafver herudi giort Ophold». (De Finantsdeputeredes Skrivelse angik déls en af Justitsraad Moinichen paa Assessor Ryssels Person og Gods lagt Arrest og Sekvestre og déls (hovedsagelig) «Restancernes Examination» hos Stiftamtsskriver *Svanenhjelm* *) i Bergen hvoraf det fremgik, at Kongen nok ønskede, at Wibe atter skulde rejse derhen, hvilket da imidlertid fandt, vilde blive for besværligt paa denne Aarstid.) Dette finder ogsaa Wibe, de

*) Severin Seehuus (Søn af Raadmand i Stavanger Morten Seehuus og Elisabeth Godtzen) var født 1666 og døde i Bergen 1726 i April. Han blev 1711 Stiftamtsskriver, og afstod i 1724 Embedet til sin Svigersøn, Willum Hansen. — Adlet 1720, 20. Decbr. med Navn *Svanenhjelm*. Han ejede Svane Birl i Bergens Stift.

Gift med Alida Crometie, der var af skotsk Herkomst. (Personallhistorisk Tidsskr., II, Side 353 og ff.)

mener, at hverken han eller nogen Anden behøvede at rejse derhen, naar følgende 3 Ting blev iagttagne: 1) at inkassére Svanenhjelms kontante Beholdning, til Beløb 30,000 Rdl., som Wibe under sit Ophold i Bergen i Juli s. A. selv havde seet «i StifttAmtskrivers Kiiste». 2) at Alt hvad der beroede «paa Kammerets Decisioner og hvoraf Summen efter den mig «af StifttAmtskriver Svanenhjelm meddeelte Efterretning skal være Considerable, med forderligste bliver afgjort, og derefter — som største deelen bestaar udi liqvide Gield formedelst «adskillige oprettede Forpagtnings Contracter, — ordre til Executionspengene uden ophold at «inddrifve bliver meddelt», og 3) «at — som Vor Herre har velsignet iaar Bergenhus Stift «med Fiskefangsten, og Bønderne nu maa være udi langt bedre tilstand, end de vare den «tiid, de motte betale Daugskatten (o: Dagskatten) og Fiskeriet slog dem fejl, Fogderne under «deris Betienings Fortabelse motte advaris hos de Formuende Restancerne strax at inddrifve. «Naar dette skeer og stricte blifver effterlevvet, formoder jeg (Wibe), det ey skal være for«nøden, at enten jeg, eller nogen anden reyser til Bergen Restancerne at undersøge; jeg er «imidlertiid villig og ærbødig Hs. Kongl. Mayts. allernaadigste Befaling udi Alt, saavelsom «dette, allerunderdanigst at effterleve, men nogen tiid forhaaber jeg, mig i denne Effterhøst «og Vinter blifver forundt, at remittere mig saavel af den lange Reyse, som den incommo«ditet, jeg ved min Hiemkomst paa Brøsted har funden og hvoraf jeg — saavelsom (af) andre «Besværligheder — endnu finder anstød.»

I Anlédning af, at Wibe og Konferensraad *Werenskjold* havde faaet en kongl. Befaling af 29. Juni 1725 om Perlefiskeriet i Hobøl-Elven, skriver Wibe til ham den 7de Juli, at han — paa Grund af en i den paafølgende Uge paatænkt Rejse til Østerdalen (Elverum) og Hedemarken — ikke endnu kunde beramme nogen Dag for deres Sammenkomst. (Om Perlefiskeriet noget Mere i det Følgende.)

I 1726 var Wibe med Stiftamtmand *Tonsberg* i Oplandene for at sælge Kongens Jordgods. Om det heldige Udfald af denne deres Rejse nedsendte han Indberetning af 24. Aug. s. A. til Kongen. (Se Side 125.)

En kongl. Befaling af 31. Decbr. 1726 paabød fortsat Salg af Kongens «Strøe-Gods». Hermed lover Wibe under 11. Januar 1727 at gjøre en Begyndelse i Smaalehnene omkring Christiania Markedstider (o: først i Februar). Men for Trondhjems og Bergens Stifters Vedkommende fremhæver han Umuligheden af Auktionernes Afholdelse, førend i Maanederne Juni, Juli og August, déls fordi Plakaterne maa være udfærdigede 2 à 3 Maaneder forud og déls paa Grund af Vejenes Tilstand. Hvad Dette angaar — siger han —, «da ønsker jeg, «ligesom og allerunderdanigst beder, at Eders K. M. ville allernaadigst dispensere mig fra «den forrætning, effterdi, allernaadigste Konge! jeg befinder mig ikke af de kræfter, at jeg «kand paatage mig den Vidtløftige Reyse, hvor ieg over de 100 Miile maa riide og icke «med Vogn kand fremkomme, ihvor giærne ieg end søge ville selv at lade see og viise min «allerunderdanigste Nidkierhed i den Post, saavelsom i alle andre Ting til Eders K. M.s «Allernaadigste Contentement og Tienistes samt Interesses iagttagelse.» Som en medvirkende Hindring for Auktions Afholdelse fremhæver han ogsaa den totale Pengemangel, der herskede i Bergen, «hvor mangel paa Penge er nu snart den største i Norge,» (hovedsagelig paa Grund af Pengeréduktionen, fremhæver han paa et andet Sted i sine Protokoller.)

Om den virkelige Grund til, at Kongen i Begyndelsen af 1727 nægtede Wibe den af ham ansøgte Permission til en Kjøbenhavnsrejse — nemlig at den engelske Regjéring, som

netop da ønskede at trække Danmark bort fra sine russiske Sympathier, ikke gjerne saa, at Wibe (som disses ivrige Forfægter) nu kom til Kjøbenhavn, hvor han kunde befrygtes at gjenvinde sin Indflydelse hos Kongen -- har jeg (paa Side 98 og 99 her foran) tilladt mig at aftrykke Professor Edv. Holms orientérende Beretning denne Sag vedkommende.

Om Wibes Rejse til Velstlandet i Juni og Juli 1727 for at sælge Krongods er nogle Ord meddélte ovenfor. Det er ellers værdt at lægge Mærke til, at den kongelige Ordre til denne Rejse er datéret 1. Febr. 1727, — altsaa netop i de Dage, da Kongen negtede ham Permission til den ansøgte Kjøbenhavnsrejse.

Sidst i 1727 havde Wibe ved trykte Plakater ladet tillyse Auktioner over Kongens Strøgods nordenfjelds i Januar og Febr. 1728. Foranlédiget heraf havde Sognepræsten til Opdal, Hr. Gert *Feldtmann**, indgivet en «Memorial», hvori han anholdt om, at Ledingen (∴ Skat til Kronen) af Opdals Præstegjæld, der — «formedelst samme Field Kalds Ringhed og besværlighed» — fra gammel Tid havde været Sognepræsterne der beneficéret (og senest af Kongen konfirméret den 8. Mai 1723) ikke maatte berøves ham og nu komme til Auktion med Kongens øvrige Gods deroppe efter de trykte Auktionsplakater. Den var — efter Matrikulen — ansat til 2 Spd. 1 Øre og 12 Mk.

Ved disse Auktioner skulde Wibe selvfølgelig være tilstéde, men der maa være kommet Noget ivejen (sandsynligviis et eller andet Rænkespill fra Deichmanns Side**), thi den 3. Januar 1728 skrev Wibe til Stiftsbefalingsmand *Benzon* deroppe, at Auktionerne indtil videre maatte aflyses, da der i hans Rejse derop i den Anlédning «var kommet en saadan forandring, at jeg — siger han — paa een forten dages tid ikke kand vide, hvorledes det vil blive dermed».

Under 5. Januar 1728 skriver han atter til *Benzon* og meddóler, at han havde faaet Kongens «Befaling, hvorved ieg er dispenseret fra forbemte Auktioner, formedelst ieg muelig kommer til at giøre en Reise til Kiøbenhavn». Kongen havde da befalet, at Auktionerne skulde forestaaes af *Deichmann*, *Werenskjold* og *Benzon*, og afholdes til den først bestemte Tid, til hvilken Ende Kongen under 12. Januar befalede, at «Vintersessionerne og Compagnisamlingerne for Aaret 1728 skulde indstilles, for ikke at hindre de Militære og Bønderne i at indfinde sig ved de til Afholdelse i Jan. og Febr. s. A. tillyste Auktioner i Trondhjem over Kongens Strøgods.» Denne Befaling var Wibe ihændekommet 20. Januar (under hans Ophold paa Kongsberg), og han indberetter til Kongen 31. s. M., at han «med denne Trundhiems Post» havde meddélte vedk. Civilbetjente det Fornødne.

Imidlertid afgav Wibe under 7. Januar 1728 — man kan ikke sé, til hvem, men formodentlig har det vel været til Stiftamtmand *Benzon* — sin «Sentiment om Auctionerne over det Trundhiemske Jordegods», og siger deri bl. Andet, med Hensyn til, hvorlédes han har baaret sig ad ved de tidligere Auktioners Afholdelse, at han først konferérede med hvert Distrikts Foged «om hver Gaards Bonitet og Mangel, saavit Fougden derom kunde være «viidende, saa og af hannem begiert at vide, til hvad priis hand formeente, Gaarden kunde «gaac. Men som paa Fougdernes relation — tildeels formedelst deris Ungdomb, U-kyndighed,

*) Gert Juel Feldtmann blev (ifølge Erlandsens Præstehistorie) 1719, 7. Juli ordinéret til Feltpræst ved Bergenhusiske Regt. og 1722, 25. April udnævnt til Sognepræst til Opdal, hvor han døde 1743. Af Kongen købte han Opdals Hovedkirke, hvor hans Portrætt endnu hænger. Kirken skjænkede han siden til Menigheden, men Kirketienden til sine Eftermænd i Kaldet.

Han ægtede 1723, 4. Juli Marie Meidahl, Præstedatter fra Opdal, med hvem han fik 15 Børn.

**) Mon et saadant (formodet) Rænkespill af Deichmann kan have staaet i nogen Forbindelse med hvad der paa Side 213 her foran er berettet om hans og Køpps Makinationer i de Kongsbergske Sager i det samme Aar 1728?

«eller ogsaa at de kunde have *vues particulieres* — er ei at sette en gandske faste tillid til, saa «har ieg fornemmeligen reflecteret paa herrligheden med gaarden, som Skoven, om den har «nær hos sig et vasdraug for at kunne flødes til Saugene, Ager og Eng, Qverner, fiskerie «m. v. Naar en deel af disse har været hos gaardene med Bøxel; har ieg altid ladet den «sette ind i det mindste efter Land Taxten, som er 120 Rd. et Skippund tunge, og 60 Rd. «en hud, et Kalveskind 5 Rd. og saa videre, men aldrig solt under Land Taxten. Paa «samme maade vilde ieg ogsaa have observeret det udi Trundhiem, at et Spand, som efter «Land Taxten, med Bøxel ei var bleven solt under 72 Rd., en Vog fisk under 36 Rd., en «øre under 24 Rd. og et Mark laug under 1 Rd. Det, som er uden Bøxel holder ieg i det «minste en fjerde part ringere, end det med Bøxel» o. s. v.

Med denne Wibes paatænkte Rejse til Kjøbenhavn blev der imidlertid Intet, efter hvad han yttre i en Skr. til Benzon af 31. Januar 1728, hvor det nemlig lader til, at han alligevel kommer op til Trondhjem, «som ieg haaber, skeer inden kort tid», siger han. Benzon havde i en Skrivelse til ham af 24. Januar (som Wibe fik netop i samme Øjeblik, som han afsendte sit Brev af 31. Januar til ham) yttret, at der var forskjellige Meninger om den rette Tid for Auktionernes Afholdelse, hvortil Wibe nu svarer, at han fremdeles ansér den først bestemte Tid for den passeligste, hvorom han dog nærmere skulde overlægge med Kommissarierne, naar han — forhaabentlig inden kort Tid — kommer derop. Derpaa tilføjer han: «Hvad Hr. Stiftbefalingsmands Sentiment angaar om, hvorledis han formeener at «bivaane Auctionerne, da kand ieg derom ei melde andet, end, at ieg ikke viste det ringeste, «ved hvem Auctionerne skulde dirigeres, førend Hs. Kongl. Majts. allernaadigste ordre mig «derom indløb, saa ieg, — hvad der i den fald er ham Sensibel — har aldeles ingen skyld. «Med ald Consideration forbliver ieg stedse» &c.

Under samme 31. Januar skriver Wibe baade til Deichmann og til Werenskjold -- begge i Trondhjem — saaledes: a) til Deichmann:

«Af Hans Høitærede Skr., med sidste post indløbet, fornemmer ieg, hvorvit med Auctionerne er avanceret, og ønsker ieg, at de fremdeeles maa blive til avantage og fornoelse. «Jeg haaber ellers inden kort tid at være der nærværende, og da med de gode Herrer over«legge, hvad der videre kunde befordre dennem. Før afreisen vil ieg hos Hr. Cancellie «Raad *Rasch* *) fornemme, om den af mig forseglede Protocol, som er blevet her tilbage, «kand faaes, da ieg vil tage den med mig. Med megen consideration forbliver ieg «stedse» &c.

b) til Konferensraad Werenskjold: «For den mig givne underretning udi Hans Høitærede Skr. af 24. h. (v: dennes) om hans ankomst der til stædet efter en møisommelig «Reise, og hvorvit med Auctionerne er forfaret, takker ieg meget, ønskende, at de herefter «maa blive meere og meere fordeelagtige. Min Reise herfra til Trundhiem begynder ieg «saa, at ieg inden kort tid haaber at være der. Med megen Consideration forbliver ieg «stedse» &c.

Under 7. Febr 1728 skrev Wibe til Kongen saaledes: «Eders Kongl. Majestæts allernaadigste befaling af 31. Januarii indeværende Aar om at Rejse til Trundhiem for, tilligemed Hr. Conf. R. *Deichman*, Hr. Conf. Raad *Wernschol* og Hr. Stiftbefalingsmand *Benzon* at «foretage og fortsætte Auctionen over Eders K. M.s Gods udi Trundhiem, skal af mig med «ald optenkelig Nidkierhed og Lydighed allerunderdanigst vorde efterlevet, og til den ende i «Morgen eller i over Morgen j det seeneste begive mig paa Rejsen herfra derhen, hvilket

*) Jakob Rasch (Søn af Sørenskriver i Jæderen og Dalene Mikkel Gundersen og Sofie Jakobsd. Rasch) var født 1669, 27. Decbr. og døde i Chrania 1737, 1. Oktbr. (begr. 15. Oktbr., 67 Aar gl.). Han blev Student 1688, Magister 1696, Hovmester 1700 for Admiral Geddes Sonner, Rektor i Christiania 1706, Lektor theol. 1715 (og Consistorialassessor), Cancellieraad 1723. Gift 1) med Anne Dorothea Weyer, som † 1717 (nedsat i Kirkens Kjælder 12. Octbr.). 2den Gang var han gift med Biskop Deichmanns Datter, Anna.

«ikke heller før har kundet skee formedelst, at siden ieg kom her hiem fra Kongsberg, er «faldet saa overflødig snee, at vejene fast har været impracticable, hvorofver de til dette «Marknet hidreiste folk med største besværlighed endelig dog ved vejerligs forandring ere «fremkommen.»

Dagen før — altsaa 6. Febr. — skrev Wibe til de 3 ovennævnte Herrer i Trondhjem «om at continuere med Auctionen indtil Stadtholderens ankomst». (Kongen havde nemlig resolvéret, at Wibe «skulde bivaane Auctionen» deroppe. I Henhold hertil havde Herrerne standset den af dem paabegyndte Auktion, hvilket Wibe ikke havde ventet, at de skulde have gjort, hvorfor han nu (6. Febr.) beder dem at fortsætte.)

Den 21. Febr. 1728 skrev han til Rentekammeret, fra Trondhjem, hvor han ménte endda at komme til at forblive en Maanedstid. Om det søndenfjeldske Reluitionsods's Bortsalg lovede han at afgive sin Erklæring, naar han var kommet hjem fra Trondhjem.

Under Dato Trondhjem 28. Febr. 1728 indgav Wibe og Medkommissarier en Forestilling til Kongen om Moderation i Betalingen for Udstedelsen af Skjøder paa de bortsolgte Smaagaarde af Kongens Gods, da den høie Betaling afskrækkede Lysthavende fra at købe. Om circa 8 Dage haabede Kommissarierne at kunne «være gandske klar med det, som er tilbage». Den solgte Dél af Godset, der nu kun beroede paa Kongens Approbation, var gaaet uventet godt fra Haanden; men endnu stod henimod 500 Gaarde tilbage, som maatte opbydes til ny Auktion. Men Betalingen for Skjøderne paa Smaagaardene var altfor høj. Fik en Mand f. Ex. Tilslaget paa en Gaardpart for 3, 4 à 5 Rdl., saa vilde Skjødet komme paa «3, 4 à 5 Gange høiere, end indkiøbet». De foreslaa derfor, at flere Smaagaarde kunde slaaes sammen under ett Skjøde, og at Fogden «under sin Haand (skulde) give rigtig verification af Skiødet til de, som Skiødet er udstedd til».

Under Dato Trondhjem 28. Febr. 1728 skrev Wibe til Rentekammeret «om *Almindingen udi Gulddalens Fogderie*». Dette Brev er allerede anført paa Side 126 her foran.

Samtlige Auktionskommissarier nedsendte fra Trondhjem 6. Marts 1728 til Kongen Udskrift af Auktionsprotokollen over det i Romsdals, Numedals, Nordmøres, Fosens, Inderøens, Stør- og Værdals, Orke- og Gulddals samt Strinden og Selbos Fogderier solgte Jordgods, som — «efter Land Taxten» — beløb sig til 53,974 Rd. 1 — 8 Sk., men ved Auktionen var bleven udbragt til 89,777 Rd. 2 Mk., — altsaa en Gevinst for Kongen af 35,803 Rd. 16 Sk. Det usolgte Gods, «som ingen har vildet byde paa over Land Taxten, (som er «72 Rd. for et Spand *med* Bøxel, og 36 Rd. *uden* Bøxel) beløb sig til 52,176 Rd. 3 Mk. og «12 Sk.» Salget af dette Gods fik da henstaa til bedre Tider, idet Kommissarierne henstille til Kongen at gjøre noget Afslag i den høje Skyld «formedelst dets slethed udi adskillige maader». Størsteparten af Jordgodset blev solgt — ikke til Bønder, men til Kjøbstædsfolk, hvorfor Wibe (i en Skr. til Rentekammeret, datéret Christiania 20. Marts 1728) tilraader, at Auktionéringen af det Nordlandske Jordegods *ikke* — som Amtmand Schjelderup havde foreslaaet — skulde foregaa «paa visse steder *der udi Landet*», men henlægges til Bergen, der nærmest stod i Forbindelse med Nordland. Kongen resolvérede imidlertid, at Auktionéringen skulde foregaa paa Thingstederne i Nordland.

Auktionéringen over det Trondhjemske Gods — siger Wibe i et Par senere Skrivelser — skulde opbevares i Trondhjems Stiftamtstue *in originali* eller i verificerede Afskrifter.

Under disse Herrers Ophold i Trondhjem var det, at Kongen 5. Marts 1728 befalede dem at sælge Missionens Kirker, men denne Ordre indløb først til Wibe, da han var paa Hjemrejsen og allerede var kommet Christiania paa 14 Mile nær (hvorom er berettet paa Side 247 her foran).

Da der i 1728 blev Tale om at auktionére Kongens Gods i Bergens Stift og Stavanger Amt, maa Wibe udentvivi have søgt om Fritagelse for at rejse derhen, og have faaet dette sit Ønske opfyldt, hvorved Stiftamtmand *Undal**) har rykket op som Formand i Wibes Sted, med Obersterne *Tuchsen****) og *Munthe*****) som Medkommittéede, thi Tuchsen indberetter først i Mai s. A., at Stiftamtmanden var «svag» og at «der tvilis om, at hand bliver saa frisk, at hand kand bivaane Auctionerne». Wibe siger ogsaa i en Indstilling til Kongen af 15. Mai 1728, at *Undal* «nu paa nogen tid har været Sengeliggende, og der er ingen vis forhaabning over hans restitution til den tid, Auctionerne skal begynde». En Vikars Udnævnelse i hans Sted henstiller Wibe til Kongens egen Afgjørelse, idet han dog tilføjer, at der ikke burde blive Tale om dertil at beskikke den af Oberst Tuchsen foreslaaede Byskriver i Bergen Hans Chr. *Gartner* (om hvem se Lidt her foran paa Side 179 i Noten), men at dertil burde vælges «enten Laugmand *Knagenhjelm* †) eller en anden Mand af meere distinction end Byetingskriveren».

Under 8. Mai (vel rettere 8. Juni?) 1728 resolvérede Kongen, at Commerceraad Magnus *Schiotte* ††) (*Schytt*?) skulde beordres at forrette Auktioneringen sammen med Obersterne *Tuchsen* og *Munthe*, hvorfor Wibe i en Skr. af 19. Juni takker de Finantsdeputéede og de Tilforordnede i Kammerkollegiet.

§ 2.

Lidt om Perlefangsten.

Som et lidet Bidrag til Wibes rejsende Virksomhed til enkelte Strøg af Landet kan ogsaa her anføres hans Befatning med «*Perlefangsten*».

Om «De norske Perlefiskerier i ældre Tid» har Arkivassistent, Cand. philos. — nuværende Dr. og Prof. juris — A. *Taranger* i «Norsk historisk Tidsskrift», 3die Rækkes 1ste Bind, for 1889, Side 186—238 (ogsaa udkommet i Særtryk) levet en Fremstilling, hvortil henvises, idet jeg dog ogsaa tillader mig her at benytte Et og Andet deraf.

*) Om Andreas Undal, Stiftamtmand i Bergen, henvises til Side 179 her foran.

En Søster af ham, Anna, født ca. 1666, † i Chr.sand 1742, 11. Febr. som Enke efter den i 1728, 4. Oktbr. afdøde Sigism. Lillienpalm, Stiftamtmand dersteds.

**) Om Johan Fredrik Tuchsen henvises til Side 180 her foran.

****) Gerhard Munthe, til Hellevik i yttre Holmedal (yngste Søn af Foged Christopher Gertsson Morgenstjerne og Birgitte Ludvigsdatter Munthe), var født paa Flahammer i Sogn 1671, 12. August og døde paa Hellevik 1729, 17. Juli. Han blev Oberst i 1ste Bergenhusiske Regt. 1720. Gift 1) ca. 1700 med Maren Iversdatter Leganger, der var født paa Vik Præstegaard 1678, 31. Decbr. og døde 1719, 20. Oktbr. Gift 2) 1720 med næstforegaaende Generalmajor J. F. Tuchsens Datter, Elisabeth Marie, der allerede døde 1722, 15. Jan. 3die Gang ægtede han 1724, 17. Aug. i Danmark Kirstine von Unger. (Se Familien Munthe, Side 163 og ff.)

†) Nils Knag (adlet 1721 med Navn «Knagenhjelm»), født 1661, 11. Mai og † . . . . som «Justitsraad» og Lagmand, samt Ejer af de adelige Sædegaarde Kaupanger og Stedje. Gift 1) 1695 med Abel Margrethe, Datter af Overtolder i Bergen Hans Clausson og Ingeborg Lem. Gift 2) 1702, 17. Mai med Veronica Elisabeth Hjort, der † 1713 (Datter af Justitsraad m. m. Hans Christophersøn Hjort — adlet 1682 — og Anne Marie Heidemann.)

††) Om Raadmand Schjotte se Side 179 her foran.

Den første Gang, man finder Perlefangsten omtalt i noget offentligt Dokument, er i 1637, men fra Christian V.s Tid (i 1683) blev den tillagt Dronningen som et Regale (hvilket vel vedvarede indtil omkring 1733. Senere indflød den i «Kongens particulære Casse», og forblev — ifølge Reskript af 31. Decbr. 1772 — fremdeles under Rentekammerets Administration). — Det Strøg af Norge, hvor den hovedsagelig foregik, var Christiansands Stift (især *Jæderen*). Baron Ludv. Rosenkrands, der omkring 168. blev Stiftamtmand der, blev betroet Overtilsynet med den. Den første kongelige Forordning om Perlefangsten er af 10. Novbr. 1691 og gjælder kun Christiansands Stift, men blev senere ogsaa udvidet til de øvrige Stifter.

En Jens *Gude**) opgiver 1701, 14. Juni (fra Kjøbenhavn) de Elve søndenfelds, der var perleførende. Han nævner saaledes *Hobol-Elven*, samt i Akers Fogderi *Alue-, Lians- og Aggers-Elven*, i Hurum og Røkens Fogderi *Aavaus-Elv* og i Gran paa Hadeland *Mjønvalds-Elv* (mellem Indsøen Jaren og Randsfjorden).

En Mand, der viste sig meget ivrig og interesséret for Perlefangsten, var en *Cort Hoyer***), der 1694 blev «Ober-Raadmand» i Stavanger og døde som saadan i 1710. Han blev omkring 1707 «Over-Inspecteur» ved Perlefiskeriet, og indgav samtidigt dermed et Forslag til en ny Forordning desangaaende. Wibe, som da var Oversekretær i Cancelliet, gennemgik Forslaget, som han i det Væsentlige gav Medhold og hvis Forfatter udentvivil var særdeles skikket for Posten, men — siger han — for hans Troskab tror jeg neppe, at Mange vil gaa i Borgen, o. s. v. Høyers Forslag er gaaet tabt, men sandsynligviis har det vel ligget til Grund for den nye Forordning (af 14. Mai 1707) om Perlefangsten. Høyer døde 1710 som en velhavende Mand, og hans Post blev nu staaende ubesat indtil omkring 1717, da en *Abraham Normann* nævnes som Dronningens Perle-Inspektør i Christiansands Stift (og senere tillige i Bergens og Akershus Stifter). Han foreslog mange Forandringer, hvoraf endél blev optaget i Forordn. af 28. Mai 1718, men flere af hans egoistiske Krav blev tilbageviste, — udentvivil ved Wibes Indflydelse. Hans Embedsførsel karakteriseres nærmest som slet og uærlig, og i 1724 blev han — efter Forestiljing fra Wibe — afsat fra den Jæderske Inspektion, som kort efter betroedes Sognepræsten til Ly, Hr. *Gabriel Schanche****), og Byskriveren i Stavanger *U. F. Aagaard*†). Wibe giver Normann et slet Skudsmaal og siger, at det

*) Denne Jens Gude er maaské den Prokurator Jens Mikkelsøn Gude, der boede i Christiania, hvor han blev begravet 1702, 6. April. Han ægtede der 1691, 25. Aug. Anne Eriksdatter Møller, som døde der 1707, 28. Jan., efterat hun (1706, 17. Juni) var bleven gift 2den Gang med Visitor (=: Toldbetjent) Oluf Sommerfeldt. Gude havde med hende 3 Sønner.

Han forpægtede 1700, 25. Aug. af de 2 Søstre, Marthe Dorthea og Helle Roll, Sagbrugene Hougen og Vojen i Spydberg paa 3 Aar, for 46 Rd. aarlig, men overdrog allerede 15. Septbr. s. A. Forpægtningen til Sr. Ole Christensson (formodentlig Borgemester i Christiania Oluf Christensson, der døde 1730 i høj Alder og aldeles forarmet).

***) Cort Høyer var først Fuldmægtig hos sin Morbroder, By- og Raadstuskriver i Stavanger Jørgen Cortsen, efter hvis Afgang han 1680, 17. Jan. blev By- og Raadstuskriver; men da Stavanger 1686, 4. Decbr. mistede sine Kjøbstadsprivilegier, blev alle Byens Embedsmænd opsagte, og Høyer fik da 1687, 3. Oktbr. Bevilling til at drive Gjæstgiveri der. Men 1690, 1. Marts fik Byen atter sine Privilegier fornyede, saa at Høyer 8. Marts s. A. paany blev Byskriver der, og 1694, 11. Oktbr. blev han Oberraadmand. Han døde 1710, 31. Decbr., 56 Aar og 11 Mdr. gl. Hans 1ste Hustru, Anna Knudsdatter, var Enke efter Kbmnd. Knud Clausson, der blev begr. 1691, 7. Septbr.

2den Gang ægtede han (1692) Lene Pedersdatter Leganger, der blev begravet 1741, 26. Septbr. (Personalhistorisk Tidsskr., II, Side 213, Noten.)

****) Hr. Gabriel Schanche, Provst og Sognepr. til Ly (Søn af Sognepr. til Højland Jonas Theophili Schanche og Elisabeth Cecilie Sofrens datter Schive), var født 1694, 29. Aug. og døde 1741, 1. Oktbr. Han ægtede 1724, 20. Septbr. sit Nærsøskendbarn, Elisabeth, Datter af Provst Sofren Godtzen til Klep, og Engel Arentz. Hun var født 1697, 27. Juli og døde 1757, 22. Juni.

Af deres Born blev Datteren, Elisabeth Schanche, gift med Enkemand Jakob Kielland, Handelsmand og Stadskaptein i Stavanger. (Se Familien Kiellands Stamtavle, Stavanger 1878, Side 26, 54 og 66, og den nye Udgave fra 1898, Side 59.)

†) Om Ulrik Fredrik Aagaard se Lidt her foran paa Side 187.

Højeste, han kunde vente at opnaa, var Ansættelse som Vejer og Maaler i en Smaaby. Ikke destomindre blev han i 1732 Toldinspektør i Bergen, hvilken Stilling han indehavde indtil sin Død, 4. Febr. 1746. Paa dette hans Embede fik Wilhelm Geelmuyden 1744, 18. Juni Expectancebrev.

Efter sin Udnævnelse i 1722 til Statholder tog Wibe sig med Iver af Perlefangsten og indgav i 1724 og 1725 flere «Memorialer» og Erklæringer, sigtende til en forbédret Drift. Han fik ogsaa «General Disposition» over Perlefiskerierne, og — heder det videre — «beroer dette Regalies Opkomst paa hans fornøftig gjørende Anstalter, hvem hand behager dertil at beskikke.»*) Han foreslaar (under sit Ophold i Kjøbenhavn i Begyndelsen af 1725), at Fogderne skulde betroes den Opsigt, som den nu afskaffede Inspektør tidligere havde haft &c., men heri var ikke Dronningen fuldt enig med ham, idet hun nok holdt paa, at Amtmændene skulde føre Overtilsynet. Dette forklarede Wibe Kongen et Par Dage senere, ikke saa lett lod sig gjøre o. s. v., og Dronningen havde desuden paa Fredensborg nylig været enig med ham i, at Fogderne skulde overtage den afsatte Inspektørs Funktion og som Godtgjørelse for sit Arbejde fordèle mellem sig hans Løn (300 Rd.), men da han nu mærker, at Dronningen har skiftet Mening, saa er han galant nok til at gjøre ligesaa, og gjenoptager sit Projekt fra ifjor, — ja lover højtideligt, at han — for sit Distrikts Vedkommende — skal selv gaa i Spidsen og vise al mulig Iver i sin Dronnings Tjeneste, og «jeg betvivler ikke» — tilføjer han — «at Amtmænd og Fogder, naar de see, at jeg med Iver og Flid antager mig dette «Verk, vil følge mit Exempel, og at Hendes Majestæt Dronningen skal spore god Nytte deraf «og med Tiden, naar Verket først bliver vel indrettet, utvivlsomt høste større Fordeel «af samme».

Frugten af disse Wibes Memorialer og Udkast &c. var Reskriptet af 29. Juni 1725. (Se Wessel-Bergs Reskriptsamling.)

Reskriptet var stilet til følgende Herrer, nemlig:

- I. *Wibe* og Stiftamtmand *Tonsberg****) vedk. a) *Morthjærnbækken* i *Harestuskoven*. b) *Borte-Elven* ved *Gaardene Nordby* og *Haneborg* i *Urskog*. c) *Leren-Elv* og *Nyhjærn* i *Fet*, samt d) ved *Lysaker*, *Jane-Elv* (o: *Ljans-Elven*) og *Bruns-Elv* (o: *Bryns-Elven*?).
- II. *Wibe* og Konferensraad, Amtmand *Wernskjold*****) vedk. *Hobøl-Elven*.
- III. Foged *Nernst*†) og Sorenskriver Chr. *Sommerfeldt*††) vedk. *Hexum-Elv* paa *Thoten*.
- IV. Hr. *Gabriel Schanche*†††) og Byskriver *Ulfr. Fredr. Aagaard*¹⁾ vedk. *Elvene* paa *Jæderen*.
- V. Skouthynacht, Amtmand *Resen*¹⁾, Vicepresident *Wium*²⁾ og Foged *Tostrup*³⁾ vedk. *Elvene* paa *Lister*.

*) Den Tillid, som Dronningen herved viste Wibe, synes ikke at tyde hen paa, at det kan have været saa farligt med den Antipathi mellem dem, hvorom vore Historikere med saadan Sikkerhed have vidst at berette.

**) Om Stiftamtmand *W. de Tonsberg* se her foran Side 172.

****) Om Amtmand *Nils Werenskjold*, ligesaa, Side 192.

†) Om Foged *Casper Nernst*, ligesaa, Side 175.

††) Om Sorenskriver Chr. *Sommerfeldt*, ligesaa, Side 189.

†††) Om Hr. *Gabriel Schanche*, ligesaa, Side 262.

¹⁾ Om Byskriver *Aagaard* og Skouthynacht *Resen*, ligesaa, Side 187 og 186.

²⁾ *Peder Wium*, født i . . . . . 1683, † som President i *Christiansand* 1740, 3. April Kl. 2½ Eftermiddag, 56⁷/₁₂ Aar og 1 Dag gl. Hans Hustru, *Karen Mortensdatter Kjerulf*, født 1693, døde der 1739, 29. Novbr. Kl. 5½ Efterm., 46¹/₂ Aar og 13 Dage gl.

³⁾ *Nils Hansson Tostrup* blev Foged i *Mandal* og *Lister* 1705 og døde først paa *Aaret* 1730. (Hans sidst aflagte Regnskab var for *Aaret* 1728). Hans Eftermand som Foged var en *Soren Hansson* fra 15. April 1730 til 1731, da han blev removéret paa Grund af manglende Kaution. (Sommen, *Andreas Tostrup*, der fra 21. April 1731 blev Foged her, men i 1768 frasagde sig Embedet, var *Biskop Pavels's Mor-fader*.) Denne Foged *Nils Hansson Tostrup* fik ellers -- efter sin Død -- et meget godt Skudsmaal

- VI. Amtmand Erik *Must*^{*}), Foged Børge *Eeg*^{**}) og Abraham *Norman*^{***}) vedk. Elvene paa *Søndmøre*.
- VII. Cancelleraad og President *Collin*†) samt Over-Vejr og Maaler *Westermann*††) vedk. Elvene i *Trondhjems* Stift.
- (Dette Perlefiskeri er nu ophørt. Se Resol. 5. Jan. 1791, cfr. Reskript 30. Marts 1770 og 31. Decbr. 1772 samt *Prom.* 9. Aug. 1800.)

Fra 3 af ovennævnte Partier foreligger der Indberetninger: *Nernst* og *Sommerfeldt* havde vistnok fundet Skjæll i Hexumelven, men vedvarende Regnvejr havde hindret dem i at fiske den Sommer. Amtmand *Must* havde først modtaget Reskriptet den 6. August, og sendt Gjenpart deraf til Foged *Eeg* og Abr. *Normann*, men endda intet Svar faaet fra dem. Hr. *Schanche* og Byskriver *Aagaard* havde grebet Sagen an med Kraft i 1725, i Sammenligning med hvad de havde gjort ifjor, da de havde faaet Statholderens Ordre for sént til, at de kunde udrette noget. (Se deres Indberetning i Tarangers Afhandling, Særtrykket, Side 41 og 42.) 1725 var et slett Perleaar paa Grund af Uvejr i den bedste Fisketid, i Juni Maaned.

Efter Fredrik IV.s Død gik hele Perlefangsten — ialfald fra 1733 — foreløbigen ganske istaa, og i ethvert Fald var Wibes Tid ogsaa da udløbet, saa hvad der for denne Bedrifts Vedkommende ligger nedenfor hint Tidspunkt, maa søges i Hr. Tarangers interessante Fremstilling, hvoraf jeg her — maaské til Upligt — har tilladt mig at uddrage Ovenstaaende.

af Wibe i en Skr. til Rentekammeret af 31. Marts 1730, hvori han anbefaler den Afdødes Fuldmægtig, Nils Rost til at faa Embedet efter Tostrup. (Dette Brev skal senere følge, under Wibes Anbefalings-skrivelser.)

Om «Familien Tostrup fra Lister» har S. H. Finne-Gronn i 1897 udgivet en Stamtavle.

- *) Erik *Must*, Amtmand i Romsdalen, var født 1682 og druknede 1728, efterladende Fallitbo. (Søn af President i Christiania Hans Hansson *Must* — † 1706 — og 2den Hustru, Anna Andersdatter (*Simonsen*), der senere ægtede Biskop Hans *Munk*.) Erik *Must* findes ikke døbt i Vor Frelzers Menighed (og Akers og Slottskirkens Ministerialbog fra 1689 til 1734 er forkomet). Han var gift med Marthe Margrethe *Nobel*, der var født den 7. Oktbr. 1693 og døde paa *Moldegaard* 1774, 9. Decbr.
- **) Børge *Jakobsson Eeg*, Kammerraad og fra 1706 Foged i Romsdalen, var født ca. 1677, forméntlig i Danmark, og døde 1764, 14. Oktbr. paa sin Gaard *Gjermundsnæs* i *Vestnæs* Præstegjæld, 87 Aar gl. Han havde først været kgl. Lakej. I 1748 afstod han Embedet til sin Søn, *Jakob Andreas Eeg*. Selv var han 2 Gange gift, nemlig 1) 1713 med *Anne Cathr. Schultz*, født 1687 og begr. i *Veø* 1727, 6. Mai. (Datter af Foged *Morten Schultz* og *Iverisse Iversdatter Munthe*.) 2den Gang ægtede han 1729, 8. Jan. (i *T.hjems* Domkirke) *Skipper Hans Smidts* Enke, *Gjertrud Dorothea Tybring*, født i *Bynæsset* 1696 og † i *Veø* 1747 (Datter af Foged *Mads Tybring* og *Riborg Svendsdatter*). (Se Stamtavler over Familierne *Løssius & Brandt*, *Munthe* og *Bernhoff*.) Foged *Eeg* havde mange Børn.
- ***) *Abraham Norman* kalder sig i 1717 «Dronningens Inspecteur over Perlefiskerierne i *Christiansands* Stift» og boede vel da i, eller ved, *Stavanger*, men i 1725 blev han altsaa ansat ved *Perlefangsten* paa *Søndmøre*. Forøvrigt er han mig ubekjendt. Fra ham nedstammer sandsynligviis *Distriktslæge Abraham Norman*, der døde 1875 som Postmester i *Stavanger*.
- †) *Hans Collin* (Søn af den 1651 i *Kolding* fødte *Jens Hansson Collin* — † i *T.hjem* 1708 som stor Handelsmand samt Assessor i *nordenfj.* *Overbergamt* — og *Karen Olsdatter Tønder*, der senere ægtede *Etatsraad*, *Berghauptmand* og *Lagmand* i *Trondhjem* *Abraham Dreyer*, og døde 1735). *Hans Collin* var født 1682 og døde 1742, 10. April som *Lagmand* (fra 1736) efter sin Stedfader, *Abr. Dreyer*.
- Han skal fra sidst i 1705 have været *Borgemester* i *Chr.sand*, og blev 1710, 30. Juni *President* i *T.hjem* indtil 1736, da han blev *Lagmand*. «Cancelleraad» blev han 1707 (eller 1717?), og «*Justitsraad*» 1729. Gift 1) 1710 med *Biskop Krogs Datter, Sofie Amalie*, f. 1786 og † 1735, 15. Oktober. (Mindst 12 Børn.) Gift 2) 1736, 20. Juli med *Maren Christine Hornemann*, født 1719 og † 1760. (3 Børn.)
- ††) *Bernt Westermann*, *Vejr* og *Maaler* i *Trondhjem*, blev 1732, 28. Novbr. «*Kammerassessor*» og senere «*Kammerraad*». † 1765.

Gift 1) med *Anne Helvig* . . . . , som nok døde ca. 1726(?).

Gift 2) 172. med *Esther Høyer*, der skal være død 1776, efterladende 6 à 7 Børn.

Ulrik Fredr. Aagaard, By- og Raadstu-Skriver i Stavanger (se Side 187 i Noten), fik — som en i Perlefiskeriet kyndig Mand — en Skrivelse af 23. Juni 1724 fra Wibe, der (efter Paalæg af Dronningen) anmoder ham om at lade sig adjungere som Medhjælp for den da nylig beskikkede Perlefangst-Inspektør, Hr. *Gabriel Schanche*, Sognepræst til Ly paa Jæderen, under det nu forestaaende Perlefiskeri. (Hr. Schanche havde afløst den forrige Inspektør, *Normann*.)

Ovennævnte *Bernt Westermann* og President *H. Collin* havde nok forestaaet Perlefangsten nordenfjelds, men i Skr. til Wibe af 1. Juli 1724 meddelt, at de ikke længer vilde have Noget dermed at bestille, hvilket — siger Wibe i en Skrivelse til Westermann af 8. Juli s. A. — «ieg ingenlunde havde ventet, heldst det er Hendes Majestæt Dronningens Tieneste, «og Hds. Majestæt har beviist Eder saa stor Naade, at J idet mindste burde lade Eder finde «saa villig som skyldig til at forrette saadant, fornemmelig naar Perlefiskeriet for denne «gang alleene foretages udi *Stols* Præstegield, hvormed det beroer indtil Hds. Majestæts nær- «mere allernaadigste foranstaltning, der da kun en gandske kort tid af 6 à 8 dage kand «bengaa, inden samme forretning kand blive fuldbragt uden nogen besværlighed; det og ikke «paatviles, at J maa holde Folk til at have tilsyn med Veyningen og Maalningen *), og hvilket «som (er?), var der altid en god Mand at formaa til at iagttage Embedet udi Eders fra- «værelse i slige tilfælde, hvilken da og nok dertil paa anmodning af Stiftsbefalingsmanden «blev constitueret, hvorfore ieg hermed vil raade Eder, at J ikke continuerer med at «excusere Eder for samme Forretning, men det allerførste mueligt er og paa beste maade «fortfarer med den.

«Til den ende hermed tilbagesendes Passet paa de 2de fri Skyds Heste. Gud be- «falet af» o. s. v.

I Skr. til Konferensraad *Werenskjold* af 7. Juli 1725 underretter Wibe ham om, at de ere beskikkede til Kommissarier vedk. Perlefiskeriet i Hobøl-Elven, men at han — paa Grund af en Rejse til Østerdalen — endnu ikke kan beramme nogen Dag for deres Sammentræde.

Under 26. Juni 1728 skrev Wibe til Konf.raad *Werenskjold* saaledes: «Paa Tiisdag «førstkommende tænker ieg at gjøre et forsøg med Perle Fiskeriet ved Hr. Obriste *Poulsens* «Gaard, *Jan* **), og siden udi Smaalehnene, hvor ieg agter at Reise hen paa Fredag og samme «Dags aften være paa Moss for at begynde med Perle Fiskeriet, som udi sidstafvigte Aar ei «gik for sig. Maatte det nu være Høitærede Hr. Conf. Raad beleilig tilligemed at overvære «det, vil ieg formode, at alting dertil er paa reede hender, og om noget Extraordinair skulle «paakomme, som kunde hindre mig fra at komme derhen, vil det dog ved Hr. Conferents «Raad og Fogden have sin fremgang.

«Jeg forbliver med megen Consideration» &c.

*) s: vedk. Westermanns Embede som Vejer og Maaler.

***) Christian Henrik von Poulsen — formodentlig dansk født, blev 1. August 1717 Oberst, og 27. Marts 1718 Chef for et gevorbent Dragonregt., hvis Chef efter ham blev Generalmajor Oetken. Poulsen døde 1729 (bisat i Christiania Kirke 28. Oktober). Han købte 1719 Gaarden Lian med underliggende Liubro, Holm og Aas af Generalmajor Oetken for 4000 Rdl. Oetken havde i 1712 købt den ved Auktion efter Proviantforvalter Helle Holst. Oberst Poulsen var gift med Marie Cathr. Christine Richelieu, der døde Nat til 5. April 1752 paa Lian, uden Born. (En Stamtavle over denne Familie Richelieu [egentl. «*Richel*»] findes i Personalhistorisk Tidsskr., 2den Rækkes V, Side 173, hvor det fejlagtigt heder, at Oberstinde Poulsen døde paa Linderud i Aker, istedetfor paa sin egen Gaard Lian i samme Præstegjæld.)

Wibe meldte Konf.raad, Amtmand *Werenskjold* den 10. Juni 1729, at han agtede «a «være overværende ved General Munstringen i dette Aar og haabis desaaarsage at komme ti «Moss den 22. Junij førstkommende om Afftenen». Amtmanden anmodedes derfor om — ved Fogden — at træffe Foranstaltninger til, at «den beviste *Elv* i *Hobel*-Sogn, hvor helst Perle «Skial skal være at finde, betidelig motte demmis, og de derudj befindende gode Skial a «lade optage for videre derefter til Mig paa Moss bemelte 22. Junij om Afftenen at «overlevere.»

(Wibe var atter hjemme igjen 2. Juli næstefter.)

Om den omtrent i Klasse med Perlefiskeriet staaende *Falkefangst* vil der findes Noget her udenfor i 20. Kapitel, der handler om Wibes *Forpagtninger*.

NITTENDE KAPITEL.

Lidt til Belysning af Forholdet mellem Wibe og Deichmann.

Med Hensyn til Wibes Forhold til Biskop Deichmann, som vistnok var Den, han kunde have Grund til at betragte som sin farligste Rival i Kongens Gunst, medens de begge — som Kongens højt betroede Mænd — boede i By sammen oppe i Norge, da skal disse to Mænd, ifølge Bispesønnen, Cancellieraad Carl Deichmanns Beretning, have staaet paa en god Fod med hinanden, idet Wibe siges «altid at have været en Patron og Ven af Biskoppen». Dette venskabelige Forhold maa imidlertid vel antages at være bleven noget afkjolet ved Kongens morganatiske Forbindelse og senere lovlige Ægteskab med Anna Sophie Reventlow, der i Wibe fandt en Modstander og i Deichmann en Befordrer, hvorved den Første muligens kan have dalet i Kongens, og derimod steget i Kronprinsens Gunst, medens det Omvendte vistnok blev Tilfældet med Deichmann. Dette har da vel heller ikke kunnet undlade at vække Wibes Jalousi mod Deichmann, der kunde befrygtes at ville komme til at tage Luven fra ham i Forholdet til Kong Fredrik.

Jens *Møller*, der i 1ste Dél af sin «*Mnemosyne*» indtil Partiskhed synes forudindtaget for Deichmann, siger ogsaa, at Wibe var jaloux paa Deichmann, fordi Denne af Kongen blev valgt til den egentlige Hovedmand i Matrikulsagen med Forbigaaelse af Wibe, ligesom han ogsaa sammesteds (Side 242) anfører mange Exempler paa den Naade, hvor D. stod.

Var først Forholdet blevet spændt, saa var der altid senere Anledning nok til Rivninger dem imellem, hvilket da ogsaa snart viste sig i Deichmanns Forsvarsskrift for de Norske, hvori han nemlig gjør forblommede Udfald, bl. A. mod Wibe, og taler om «Avindsmænd af gamle Norge», hvorved han dog vel nærmest sigter til den berygtede Assessor Peter Ryssel (om hvem se «*Mnemosyne*», I, S. 264 ff. samt Højer: «Fredrik IV.s Levnet», II, S. 167—178 og Chr. Bruun: «Fredrik Rostgaards Levnet», I, S. 375—377). Wibe var ialfald ingen Avindsmænd af de Norske — siger dog fremdeles Møller i «*Mnemosyne*», Side 233 —, «men efterladen i at indberette deres patriotiske Handlinger» (!), ligesom han ogsaa faar høre ilde for, at han var altfor tjenstagtig i at finde Ankeposter mod Deichmann og paadutte ham, at han havde solgt Feldtpræstbestallinger o. s. v.

I Modsætning til Jens Møller synes saavel *N. M. Petersen* i sin «*Danske Literaturs Historie*», IV (2den Udgave, Kb.havn 1871, Side 114—116) som *Chr. Bruun* i sit i 1870 udgivne Værk, «*Fredr. Rostgaards Liv og Levnet*» (1ste Dél, Side 318 og ff.) at bedømme Deichmann, vistnok strengere, men tillige vel mere overensstemmende med Sandheden, idet de omtale ham og Møinichen som de egentlige Anstiftere af den berygtede «gchejme

Kommission» i 1725 og grunde deres Beretning om denne Sag paa den velunderrettede kongelige Historiograf Andreas *Højers* Fremstilling i hans Fredrik IV.s Levnet. Højer var endogsaa udseet til at være Sekretær i Kommissionen, men undslog sig for at have noget med denne «scabreuse» Sag at bestille. Bruun gaar endog (paa Side 362) saa vidt, at han frakjender Deichmann og Moinichen baade Hæderlighed og en rén Samvittighed, hvilket sagtens vel turde være at tage Munden noget fuld og give dem, som maatte være af en anden Mening, etslags Grund til at beskylde ham for et ligesaa blindt Partihad, men man maa dog næsten give ham Ret i sin Bedømmelse, naar man læser de mange slaaende Exempler, han anfører paa Kommissionens overdrevne Iver for at komme sine Offre tillivs, ligesom han ogsaa (Side 379) fremhæver, hvorlôdes Nemesis fulgte dem i Hælene, idet Moinichen allerede 1730, 16. Oktober (o: strax efter Fredrik IV.s Død) blev afskédiget som Oversekretær (om han end i 1743 fik etslags Erstatning ved da at blive Stiftamtmand i Bergen), hvorimod Deichmann vistnok ogsaa holdt det gaaende, saalænge hans mægtige Beskytter, Fredrik IV, endnu levede, men aldrig saasnart var Denne død, førend det ogsaa var forbi med Deichmann, og det uagtet han allerede i 1726 — for at sikre sig mod enhver Eventualité — havde faaet Kongen til at forbyde sin Efterfølger at krumme et Haar paa Deichmanns Hoved. Han faldt selv i den Grav, han havde gravet for Andre, idet en af Ankeposterne mod ham var, at han havde fulgt det paa hans Tid forevrigt ikke ualmindelige Exempel at tage imod Skjænk og Gave af dem, der — som Sollicitanter — henvendte sig til ham, skjønt man dog nok ikke fandt saamange gravérende Facta af ham i denne Henseende, som man havde ventet.

Den interessante Fremstilling, Chr. Bruun forevrigt leverer om Kommissionen (Side 318 og ff.), er vistnok den mest udtømmende, man har om denne hemmelige og hemmelighedstulde Kommission, hvis Protokoller og fleste forhaandenværende Papirer paa Christian VI.s Befaling i 1731 blev tilintetgjorte. Det Ene med det Andet — siger N. M. Petersen i sit nyss citérede Værk — «gjør denne Sag (Kommissionen) til en af de infameste i Danmarks Aarbøger; og en Biskop, der tog Dél i den — ja stod i Spidsen derfor —, maatte i Verdens Øjne faa et underligt Udseende.»

§ 1.

Af Wibes Protokoller skal man visselig i det Hele vanskelig kunne paapége noget Tilfælde, hvor han har lagt Hadskhed eller Fiendskab mod Deichmann for Dagen, eller opført sig uhederligt mod ham. Dette maatte da isaafald først have begyndt at vise sig i begges sidste Leveaar, eller kanské mest efter Deichmanns Død (16. April 1731). Af Statholderens «Relations»-Protokoll for 1731 finder man nogle enkelte (her nedenfor anførte) Indberetninger til Kongen, hvor man — om endelig saa skal være — muligens kan skimte nogle Antydninger til, at Wibe søgte at komme Deichmann (eller hans Eftermæle) tillivs, men en af disse Indberetninger — og det den, der indeholder de værste Beskyldninger, nemlig for Simoni (o: Salg af Præstekald) — fremkom først efter Deichmanns Død, og var rimeligviis en Frugt af det Press, Kongen (gjennem sin «ypperste» Minister, Rosenkrantz) øvede paa Wibe for at der kunde komme saa Meget som muligt for Dagen af Deichmanns Brøde hvorom lidt Mere nedenfor).

Det Feldt, der for Wibe og Deichmann vel laa nærmest for Haanden til at afstédomme Rivninger og Rivalitet mellem dem, var udentvivl Kongsberg Sølvværk. Som dettes Overbestyrere gjorde de hyppige Rejser derop sammen, og synes da stedse at have været nige, omend Wibe i de sidste Aar beklager sig over, at Deichmann lidt efter lidt havde tiltaget sig Styrelsens Tøjler, men selv denne sin Utilfredshed yttre han aldrig i hadske Ord. Den sidste vigtige Erklæring, Deichmann afgav, angik — hvad der saa ofte havde været Tilfældet — en civil Sag, siger J. Møller i sin «Mnemosyne», Side 274, nemlig de

norske Jernværksejeres Forestilling af 6. Mai 1730 til Regjeringen, hvori de klagede over svensk Jerns Indførsel til Kjøbenhavn, hvorved de frygtede for at ødelægges. Her var Deichmann og Wibe enige, da Sagen kom til deres Betænkning; denne fremkaldte Forordningen af 8. Septbr. 1730 (Fredrik IV.s sidste), hvilken Biskoppens Søn, Cancellieraad Carl Deichmann, kalder «et Palladium for de norske Jernværker».

§ 2.

Biskop Deichmann havde i 1724 fremsat et Forslag om Ansættelse af 4 Kirkekommissærer, der skulde føre Tilsyn med de af Kongen bortsolgte Kirker. Herom gav Wibe fra Kjøbenhavn 22. Decbr. 1724 følgende Betænkning:

«Stormægtigste Allernaadigste Arve Konge og Herre! Hvor u-fornøden det, efter mine «allerunderdanigste og u-forgribelige tanker, er, at der over alt i Norge bliver antagne fire Kirke-«Commissarier, og hvor lidet det er at formode, at de af Eders Kongelige Majestæt der «bortsoldte Kirker ved dennem kand blive sadte udi Securit  for deres Reparationer og ved-«ligeholdelse og Almuerne blive hiulpne og soulagerede ved de for dennem giørende Lignin-«ger til de aarlige udgifter og reparationer, efter det af Conferentz Raad og Biskop Deichmann «til Eders K. M. allerunderdanigst indgivne Project, hvilket E. K. M. ved allernaadigst Be-«faling af 16 hujus til min Betænkning haver remitteret, beder ieg, Eders K. M. vilde lade «sig behage af denne min allerunderdanigste Erklæring at fornemme.

«Saa venteligt som det er, at forbemeldte bortsoldte Kirker ei bliver holdte i vedbørlig «og forsvarlig stand, uden at der haves nøye opsyn med deres Reparation og vedligeholdelse, «saa u-venteligt er det, at Kirkerne — saaledes som de bør — blive holdte i Stand, naa «den dertil udfordrende tilsyn aleene skulle beroe paa Kirke-Commissarierne, hvilket det synes, «Projectet hensigter til, da derpaa vil følge, at baade Biskoperne, Prousterne og Præsterne «kunde unddrage sig fra dend dem udi Loven anbefalede tilsyn med Kirkerne, der det dog «er hos dennem Eders K. M. fornemmelig burde vente sig en særdeles Nidkierhed for Guds «Huuses vedligeholdelse, hvorfor det og dennem i Loven i synderlighed er paalagt, men til «at undskylde dennem foregives der, at formedelst de vanskelige Situationer, lange Distancer «og besværlige Reiser, heldst til Annexerne, kand endog Præsten ikkun en eller to gange om «Aaret, — ja undertiden med største Livsfare — fremkomme, men Biskoperne og Provsterne «aldrig, da ieg dog allerunderdanigst kand forsikre Eders Kongl. Majt., at der er intet «Annex i heele Norges Rige, som det er u-mueligt, naar mageligheden tilsidesettes, at komme «til, enten om Sommeren eller høyeste Vinter, men vel noget lidet besværligt; det ieg har «befundet paa de Reiser, ieg udi Norge har gjort, hvor ieg har passeret snart de verdste og «slemmeste Veje; derimod er det vist nok, at der ere endeel — dog kun gandske faa — «Annexer, hvor ei nogen kand komme til Høst og Vaar; og alligevel de langeste og verdste «veje ere udi Christiansands Stift, haver Biskopen, *May*. Nyrop ingen u-muelighed fundet i at «komme til Kirkerne der i Stiftet, men forsikret, at hand strax efter min afreise fra Chri- «stiansand for to Aar (siden) skulle besøge enhver Kirke saavel i Tellemarken som andre «steder, hvilket og er skeet. Er det nu saaledes, at Biskoperne og Provsterne aldrig kommer «til de Annexer, hvor passagen er vanskelig, da er og bliver Lovens 2 Bogs 17 Capit. «9 Art., som udtrykkelig befaler Biskoperne at besøge deres Stifts Kirker aarligen — saa «mange, de kunde afsted komme — saaledes at ingen Kirke inden tre Aar bliver u-besøgt, «og fitteligens randsage om alt det, som om Provsternes Visitatz meldet er, og intet af alt «det forsømme eller efterlade, som der sagt er, med mindre de selv derfor vil stande til «rette, ilde efterlevet; ligesaa Lovens 2 Bog, 21 Capit. 8. Art., som siger, at Herrets Prov- «sten skal aarligen, naar hand visiterer Kirkerne, forfare Kirkernes tilstand saa og hvis «(o: hvad) Mangel eller Brøst paa Bygninger eller Ornamenteer findis, og det ved Syn, som «Præsten med fire vederheftige Sogne Mænd skal giøre og fra sig give beskreven, som af

«Provsten selv skal underskrives og aarligen af hamnem, før Regnskab gjøres, Kirkens Forsvar
«eller Patron tilstilles, paa det hand kand raade Bod paa hvis (o: hvad) fornøden er. Var
«det nu en puur u-muelighed, at Biskoperne, Provsterne og Præsterne kunde komme til Kir-
«kerne, da havde Loven aldrig paabudet saadant. Det er da u-imodstridigt, at det tilkommer
«(o: paaligger) Provsten hvert Aar at besøge alle Kirkerne i Provstiet, som ikke er u-mueligt,
«efterdi, om der udi nogle faa Provstier ere 1 à 2 Annexer, hvortil Vejene ere slemme, —
«dog passable om Sommer og Vinter — ere dog Vejene til de andre udi de fleeste Provstier
«saaledes, at de med Commodite kan fares. Provsterne, som boer ikke langt fra Kirkerne,
«kand og bedre passe paa, naar Vejrliget og Vejene ere beqvemme, at gjøre saadanne Reiser
«til de vanskelige steder; derimod kand en Kirke Commissarius treffe saadan Vejr og Vej,
«at i den tid, hand farer om at Syyne Kirkerne, er hand ikke god for at komme til alle
«Kirker, og om det indfaldt, at Kirke Commissarien i Aggershuus Stift paa hans Kirke
«Reiser i Guldbrandsdalen ikke kunde komme til et eller flere Annexer, da er det ikke at
«tro, at hand opholdt sig, indtil Vejene kunde fares, langt mindre Aaret nest efter reiste
«30 à 40 Mile for at besigtige en Kirke, men fiderte sig paa andre om Kirkens tilstand, og
«udsatte dens besigtelse indtil hans Kirke Reiser om 3 Aar derefter, og kunde endda være
«lige u-vis at komme til saadan sted. Jeg skulde og tro, at ingen retsindig Geistlig Mand
«undslaar sig fra det, som hand i saa maade er baade Gud og Eders Kongl. Majestæt skyl-
«dig; der er heller ingen undskyldning for Provsten, at hand efter forberørte allegerede
«Artikel hvert Aar skal holde Visitatz og med det samme kand allerbest besigtige Kirkerne,
«og om (han) ikke kom hvert Aar, saa bør hand jo i det mindste komme hvert tredie Aar
«til de vanskeligste steder; oftere vilde og en Kirke Commissarius ikke bemøye sig at komme
«der, naar hand efter Projectet ikkun skulde besøge Kirkerne saaledes, at hand hvert tredie
«Aar kunde have befaret alle Kirkernes tilstand.

«At Eders K. M. burde være meere Secur om Kirkernes forsvarlige Reparation, naar
«Biskoperne, Profsterne og Præsterne efterkommer hvis Loven befaler dennem, end om Kirke
«Commissarierne aleene havde tilsyn dermed, skulde ieg allerunderdanigst formeene, thi for-
«uden at det selv samme Menniskeligt, som Biskop Deichman anfører, der kunde overkomme
«en Præst for at føye Almuen, som kunde øje Kirkerne, er snarere at formode hos en Kirke
«Commissarius, der skulde lønnes af Almuen, er det ikke u-venteligt, at et Menniske er
«lettere at overtale til deslige Menniskelige ting, end der burde ventes, at saa mange Præster,
«Provster — ja enhver Biskop selv — skulde være at persvadere til nogen saa stor last,
«naar det angaar Guds Huuses vedligeholdelse.

«Langt mindre aarsag finder ieg udi at Kirke Commissarierne skulde antages for at gjøre
«en Aarlig Ligning imellem Almuen, hvorledes Kirkernes Aarlige udgifter efter Jndtægternes
«og Tiendernes Aarlige differentes afgrøde og Taxter paa enhver best kunde repareres, og
«naar Reparationer ved Kirkerne paakommer, hvorledes samme kunde lignedes Almuen imellem,
«hvilket synes at være meget haardt for Almuen, at dennem nogen dertil skulde foreskrives,
«og med hvilken de kunde finde sig misholden, thi saa lenge de imellem sig selv kand for-
«eenis, naar saadanne Forandringer og udgifter forefalder, kand de spare at lønne nogen
«derfor, og skulle de ikke kunde foreenes, da kand de allerbest selv forsyne sig med en,
«som kand gjøre udregningerne for dennem, og enhver derefter for sig examinere og gjøre
«Jndsigelser udi deslige Reparationer og ud Reigninger, hvorudi en Kirke Commissarius kunde
«forvilde Almuen og ei altid være tilstede at gjøre dennem den oplysning, som af dennem
«kunde forlanges. Ey heller vilde Processer ved Kirke Commissarierne forekommes, men
«snarere foraarsages, naar Almuen skulde svare efter saadan Betientes udreigninger, som de
«ingen tillid havde til, og hvorved den eene Bonde meere af Kirke Commissarien kunde
«føyas, end den anden; tilmed saa var det u-mueligt for en Kirke Commissær at kunde i
«rette tide gjøre saadan udreigning for Almuen, som burde skee strax efter Høsten, naar
«Reparationen er giort, som skeer om Sommeren, hvilket ikke kunde lade sig gjøre i Aggers-

«huus Stift, hvor de fleeste Almuer ere, som have kiøbt Kirker, og skulde de opholdes med «saadan Reigningsgiørelse, indtil det faldt Kirke Commissarien beleiligt at komme til dem, «vilde det foraarsage, at mangen Bonde inden den tid havde consumeret det, som hand burde «anvende til at betale sin afgift til Kirken med; men naar de imellem sig selv gjør saadanne «udreigninger, hvortil Præsterne nok ere dem behielpelige, om de vil bruge dem dertil, kand «Bonden straxen levere fra sig sin Contingent, og ald u-Enighed da meere hindres, end paa «den projecterede maade.

«Dette maa ieg og herhos allerunderdanigst forestille Eders K. M., at udi Trundhiems «Stift er der ingen Almuer, som har kiøbt Kirker; udi Bergens og Christiansands Stifter «gandske faa, og dog skulle en Kirke Commissarius lønnes for at giøre Almuens udreigninger, «som en Kirke Commissaire aldeeles ikke har at bestille med, hvor en Mand ejer Kirkerne, «saa at hand havde lige stor Jndkomst, enten Almuen ejede Kirkerne, eller andre. Jeg vil «ikkun gandske lidet melde om den store Tyngsel, Almuen har ved de mangfoldige Tolde og «udredseleer, de allereede svarer og hvilke trykker og trenger mangen Bonde meere, end «hans aarlige Skatter, og skulde der nu efter dette Project paa ny gives 4 Sk. af hver «Gaardbrugende, vilde det være et nyt Paaleg og en stor Byrde for Almuen, som ligesaa «lidet som Eders Kongl. Majt. eller Kirkerne har mindste fordeel ved de nye Kirke Commis- «saries, og foruden samme Paalæg vilde Almuen meget betynges med fri Skydsfærd (∴ Fri- «skyds-Færd) for Kirke Commissarierne paa deres Reiser frem og tilbage. Den Bereigning, «Biskop Deichman gjør, at 4 Sk. af hver Opsidder eller Gaardbrugende ikkun er lidet over «1 Sk. af hver Tønde Hartkorn efter den Danske maade, kand lettelig difficulteres, for- «medelst hand gjør ingen forskiel paa de Gaardbrugende, hvoraf mangfoldige har meere end «ti gange saa store Gaarde, som andre, saa at naar en Gaard efter Hartkorn bereignet paa «10 Tdr, skulde svare 4 Sk., var det à Td $\frac{2}{3}$ Sk., og derimod skulle en gaard paa 1 Tde «svare 4 Sk. Der findes og mangfoldige Gaarde i Norge, som efter Hartkorn ikke er « $\frac{1}{2}$ Tde, og mange over 10 Tdr, og er der da udi saadan Bereigning ikke mindste «proportion.

«Allernaadigste Konge! Jeg lever da udi det allerunderdanigste haab, at Landet for «disse u-nyttige projecterede fire Kirke Commissaries og den derved foraarsagede tunge udgift «bliver allernaadigst befriet, allerheldst Eders K. M. ved allernaad. Resolution af 28. Augusti «nestafvigst haver resolveret, at som Deres K. M. ikke saae, at ved disse Kirke Inspecturer «kunde ventes nogen nøtte eller Tieniste, men aleene var en Byrde og Paalæg for Almuen «og Proprietarierne og at derfor — efterdi Biskoperne ikke overalt kunde besøge Kirkerne «og deres tilstand forfare — at da bør Provsterne i deres Sted, enhver i sit Herret, saadant «beobagte, Hvilken Allernaadigste Resolution Kammeret den 2. September haver communiceret «Biskop Deichman, og dog haver hand atter med lige saadant Project addresseret sig til det «Danske Cancellie, som er tvert imod Forordningen af 20. Febr. 1717. Skulde Eders K. M. «allernaadigst vilde befale Biskoperne i Norge at tilholde Provsterne og Præsterne at efter- «leve Lovens bydende om tilsyn med Kirkernes vedligeholdelse, og naar Syyn skulde forrettes «paa en Kirke, som tilhører Almuen, skulde saadant ikke af nogen af Almuen, som Ejer «Kirken, men af Kyndige Mænd af neste hosliggende Præstegield skee, tor ieg allerunder- «danigst forsikre, at det udretter meere, end om de foreslagne Kirke Commissaries blive an- «tagne. Vel er det saa, at Stiftskriverne ved Kirke Kiøbet er gaaet qvit deris Bestillinger, «men Eders K. M. finder vel anden leilighed med tiden at aflegge de af dem, som meriterer «andet Brød med et Eimbede, uden at besvære Almuen. Jeg indstiller det alt til Eders «K. M.s eget allernaadigste overvejende som den, der: &c. Kiøbenhavn den 22. Decem- ber 1724.

Af det her ovenfor (Side 239) anførte Brev fra Wibe til Biskop Deichmann, datéret Arendal 14. Juni 1727, vil man kunne sé, hvor høfligt — ja næsten venskabeligt — han udtrykker sig i sin Henvendelse til Deichmann, naar han anmoder Denne om at beholde hos sig de med Skrivelsen oversendte Indlæg, «til Gud vil, at vi med hinanden udi Commis-sionen skal samles og effter Hs. Kongl. Majestæts allernaadigste Befaling den videre at «fuldføre».

§ 3.

Biskop Deichmann havde i 1727 indgivet et «Andragende om Brendeviin», hvorom Wibe under Dato: Christiania 23. Aug. s. A. erklærede sig som følger:

«Stormægtigste allernaadigste Arve Konge og Herre! Efter Eders Kongl. Majts. aller-naadigste Befaling af 7. Julii sidstafvigt skal ieg indkomme med mit allerunderdanigste «betenkende over Hr. Conf. Raad og Biskop Deichmans andragende om, at her i Landet ved «Drukkenskab og Fylder i af Korn- og Fransk Brendeviin skeer megen Guds fortørnelse, Slags-«maal, — ja ofte Mord og Mandslet — og ellers megen u-orden og u-skikkelighed, som kom-«mer deraf, at den gemeene almue og Bønder brende og sælge Brendeviin udi Bøydene, fast «hvo der lyster og at Land Kremmere fra Kiøbstæderne overalt omfører fransk Brendeviin, «som lidet duer og uden Told og Consumptions erleggelse indkommer, saa og formedelst at «andre nedsette sig her og der paa Landet og under Borgerskabs Breve med saadan skadelig «Drik drive deres Handel og Næring, — ja eendeel ere saa dristige og lidet undseelige, at «de sligt strax ved Kirkerne falholde og derved forleede almuen, baade gamle og unge, til «u-skikkelighed før og efter, — vel og under — Gudstieneste paa Søn- og Hellige Dage, «hvorover det ofte tildrager sig, at eendeel komme drukne udi Kirken, og med stim og u-lyd «der undertiden udgyde hvad de formeget har taget til sig, — ja at der ofte begaaes saadan «u-gudelighed, da de sig med det Hellige Alterens eller Nadverens Sacramente lade Betiene «med videre om andre onde *suites*, (som) deraf flyder.»

«Herom skal ieg da i allerdybeste underdanighed overlevere Eders K. M. disse mine «allerunderdanigste tanker, at — saa ønskeligt som det er, at baade saadant og andre slags «onde ting kunde blive hindret og udryddet, — saa beklageligt er det, at der i mine tanker «ikke endnu er udfundet solide *remedes* derimod. Jeg vil tro, at, ihvorvel ieg paa de steder, «ieg har været ved Eders Kongl. Majts. Jordegodsets Auctionering, ikke iblant nogle «hundrede har seet 2 à 3 beskienkede. Der begaaes megen overflødighed og u-skikkelighed «ved Brendeviinsdrikken; dog vil fast alle meene og vide, at den ikke her i Landet nær i «saadan hyppighed, som i Jylland, begaaes; hvorimod de af Hr. Conf. Raad og Biskop «Deichmann allegerede Kongelige allernaadigste Forordninger af 4. Junii 1689 og 13. Martii «1700 ikke har kundet udrette det, som dermed allernaadigst er intentioneret. Tvende slags «Brendeviin er det, som her bliver consumeret, nemlig det, som brændes udi Landet og det, «som kommer fra fremmede steder. Skulle det nu allernaadigst behage Eders K. M. *generalement* «at forbyde Brendeviinsbrenden her i Riget, da vil deraf følge, at meere Brendeviin, baade «fra Holsteen og andre fremmede steder vil blive indført, hvorved Pengene gik ud af Landet. «Vilde Eders K. M. allernaadigst tilligemed forbyde Brendeviins Jndførsel fra fremmede ste-«der, da blev en considerable Post i Negocen derved hemmet og tillige Folk betaget det, «som til Nødtørfthighed behøves og vederqveger dem. Der begaaes lige saa stort Fylder i ved «sterkt Øl, som (ved) Brendeviin, og derfor vilde og sterkt Øls Brygning tilligemed (maatte) «forbydes; men det vilde blive ont, — om ikke u-mueligt — at holde derofver, formedelst «ingen Jnquisition kunde blive saa sterk, at den kunde tvinge Folk til at brygge Øl, saa «tyndt, at det ei kunde forvolde een Ruus.

«Overalt meenes, at, hvor der er inclination for drukkenskab, der finder (man) og en «måde, — hvor den end skal komme fra — til at gjøre Begierligheden fornøiet med. Det er

«vist nok, og af mig alletider beklaget, at Eders K. M.s Interesse afgaar ved det, at der af «Fremmet Brendeviin ei bliver erlagt Eders K. M.s Told og anden Rettighed, som — om «saa skeede — vilde mueligens hindre, at der ei blev saa meget deraf fortæret, som nu, «Prisen derved er mindre; og slutter ieg, at der en stor *Quantité* Brendeviin uden Rigs fra «bliver indført, af det, at mig forgangen aar ved min nærværelse i Gulbrandsdalen og Op- «landene der omkring, blev berettet, at der ikke er en Bonde, som har nogenleedes Formue, «uden hand i sit Huus er forsynet med god Conjac Brendeviin. In Anno 1711 den 10. «September og 3. December haver Slots Loven forføiet den andstalt, som hosfølgende Copie «udviiser, at Brendeviins Kiedlerne paa Landet overalt skulle forseigles, hvortil vare 3de «Raisons, nemlig, at her i Landet den tid ikkun lidet Korn af Jordens afgrøde var at for- «vente; at Krigstidene kunde hindre tilførsel, saa og at Brendeviinsdrikken, hvor Smitsomme «Syger befrygtes, er meget skadelig og farlig. Men ingen af disse aarsager kand *nu* fore- «stilles til noget Fundamente at forbyde Brendeviins brenden, — besynderlig, da Gud iaar «har velsignet Landet, saavit ieg har haft tidender fra, med en god Høst, her Syndenfields «saa skøn, som den ikke i mange aar har været.

«Er det saa, at der paa Sabathen i Kirken og ved Sacramentets betiening begaaes saa- «danne u-skikkelige og Schandaleuse ting, som allerunderdanigst anføres, da tilhører Geistlig- «heden, efter mine tanker, derudi den største skyld; thi om de angav saadant og søgte de «skyldige til strafs lidelse, da er det ikke at formode, at det kunde gaa i svang. Dog er «ieg i den forsikring, at hvor der er Nidkiere Guds ords tienere, der søger de baade med det «onde og det gode at ødelegge og forhindre slige skammelige gierninger; men det er at «ønske, at der iblant Geistligheden ikke (maatte) findes de, som selv har behagelighed til «Brendeviin, og ved deris onde Exempler meere forarger den gemeene Mand derudi, end «holder ham derfra, hvilket sidste for en stor deel kommer an paa dem. Herved maa ieg «allerunderdanigst anføre, at dersom Eders K. M. allernaadigst vilde gjøre saadan anordning «overalt imod de, som falholde Drikkevare og drikke dennem om Sabaten, som der den 24. «Martii 1696 er gjort for Kiøbenhafn og Christianshafn, hvorved allernaadigst forbydes, at «ingen udi Drikke- og Krohuse om Sabathen eller andre Fest- og Hellige Dage mellem «Prædicken og Gudstienistes Forretning, — langt mindre under Prædikken, førend Gudstieniste «er gandske til ende — maa enten skienke eller drikke nogen slags drikkende vare under «10 Rdlrs straf, første gang hver at betale, eller, om de ei kand betale, straffes med Fængsel; «2den gang dobbelt, og 3die gang skal det Hs. K. M. tilkiende gives, at saadanne Kongens «Mandaters modvillige overtrædere — andre til Exempel — kand vorde anseet, da kunde «dermed desmeere Fundamente søges, og forhverves straf over de, som om Sabathen og andre «Hellige Dage fantes at drikke sterk drik udi Krohuse. Ligesaa skal ieg allerunderdanigst «formode, det nogenleedes vilde hindre den overflødige Brendeviins driken, om Eders K. M. «allernaadigst vilde forbyde, at ingen paa Landet -- under Nafn og prætext det være kand «-- maatte falholde eller brende Brænde Viin, uden alleene de andordnede gastgiebere, under «vedbørlig straf og forbrydelser af alle saadanne Vare til angiveren, hvilket ieg allerunder- «danigst eragter at ville hindre baade omløben med Brendeviins Sal af Land Kræmmere og «andre, saa og at (ved det, der ei af alle og eenhver blev brendt Brænde Viin) drukkenskab «af Brændeвиin nogenleedes, men dog ikke aldeeles, blef afskaffet, hvorimod Gastgieberne «kunde ansettes for noget vist aarlig til Deres Kongl. Majestæt efter deres Næring at svare.

«Jeg indstiller disse mine allerunderdanigste tanker til Eders K. M. allernaadigste over- «veiende og gotfindende.»

I det Foregaaende er der (under «*Kongsberg Solværk*») anført 3 Skrivelser fra Wibe til Rentekammeret, nemlig af 17. April 1728 (Side 213), 8. April 1730 (Side 206 og 207) og 6. Jan. 1731 (Side 211 og 212), hvori han — maaské med mere Resignation, end egentlig Bitterhed —

omtaler den Myndighed, som Deichmann lidt efter lidt havde vidst at tilvende sig i Sølvværkets Anliggender. For her at undgaa unødvendige Gjentakelser henvises til disse Skrivelser paa de anførte Paginaer.

I en Skrivelse fra Wibe til Rentekammeret af 23. Septbr. 1730, der nærmest gaar ud paa at anbefale Christopher Ludvig Poppe til Schichtmester, formulérer Wibe sin Anbefaling i følgende Udtryk:

«Endskiønt ieg, siden Hr. Conf. Raad Deichman administrationen paa Kongsberg har været betroet, intet Synderlig (har) villet meslere mig med de Kongsbergske affaires, dog alligevel i hans fraværelse udi Grevskabet Jarlsberg for at indvie en Kircke, maa ieg bem.te «*Christopher Ludvig Poppe**) hermed Recommendere Schichtmestertienesten effter bemlte Erasm. Simonsen Kongsberg, saasom hand baade er en Skickelig, habil og dertil beqvem Person, at de Høitærede Herrer behageligt vilde bringe hannem i forslaug til atn yde den.» (Se endnu Lidt om Christoph. Ludv. Poppe her udenfor, under Wibes Anbefalingsskrivelser.)

Vedkommende Biskop Deichmanns Suspension og Afsættelse anføres her nedenfor endél Skrivelser fra Wibe, déls til Deichmann selv og déls til Kongen. De førstnævnte synes temmelig farveløse, idet de hverken røbe Bitterhed eller Sympathi, hvilket de vel ogsaa — som officielle Meddélelser — burde sé til at undgaa. Hvad Wibe derimod mundtligt kan have yttret til Deichmann, er ikke godt at vide, men Chr. Bruun siger herom (i «Fredr. Rostgaards Levnet», I, Side 378) Følgende i Anlédning af Deichmanns Fald: «Da Fredrik den «Fjerde var død Natten imellem den 11. og 12. October 1730, udfærdigedes et kongeligt «Reskript, parapheret af den nye Minister, Geheimeraad Ivar Rosenkrantz, til Statholderen i «Norge, Ditlev Wibe, om at han skulde kalde Biskop Deichmann for sig og i Kongens Navn «tilkiendegive ham, «at han skulde entholde sig fra det ham anfortroede biskoppelige Embedes Forretninger». Wibe var ikke Deichmanns Ven; det vanskelige Hverv udførte han «med en Takt, som blev omtalt. Der blev foranstaltet Undersøgelser m. H. t. Deichmanns «Embedsførelse, da han blev beskyldt for at have gjort sig Pengeerhverv paa ulovlig Maade. «Wibe sendte den 10. April 1731 de første Resultater af Forhørene til Kongen, og skrev til «ham, at Summerne vilde beløbe sig til saameget, at de «kunde employeres til et Raspehuus, «som høilig ernødiges». Dagen forinden var Deichmann død.» (Saa langt Chr. Bruun, som dog tager fejl i Angivelsen af Deichmanns Dødsdag, der nemlig var 16. April.)

*) Christopher Ludvig Poppe (Søn af den paa Side 202 omhandlede Bergassessor — senere Sorenskriver — Hartvig Poppes 1ste Ægteskab) blev døbt paa Kongsberg 1707, 1ste S. e. Trefold. (d: mellem 27. og 27. Juni) og døde der 1764 (begr. 9. Febr.), 56½ Aar og 3 Uger gl. som «Bergraad og Assessor». Han kaldes «forrige Schichtmester», da han 1738, 28. Juni blev «Bergrevisor», og under 8. Januar 1739 blev han tillige «Berg-Secretair samt Inspecteur og Controlcur ved Cassa-Væsenet paa Kongsberg». (Se «Kjøbenhavns Postrytter» for 1739, Pag. 10, hvor hans Navn imidlertid er radbrækket til: Christopher Ludvig «*Bonne*». (!) 1757, 19. Septbr. blev han Assessor i Overbergamtet.

Han ægtede 1737, 14. Novbr. paa Kongsberg Marthe Cathrine Schjerven, som var født 1717 og døde paa Kongsberg 1767 (begr. 8. Septbr.), 50½ Aar og 7 Uger gl. Af hans mange Born var Sønnen, Mathias Poppe, født 1738, 16. Juni og død som residérende Kapellan paa Kongsberg 1774, 14. April. Han blev 1774, 21. Februar paa Kongsberg gift med Jonfru Else Maria Rogstad, der — som Enke efter ham — ægtede Provst og Sognepræst til Gran, Andreas Christian Krog, med hvem hun fik Sønnen, Statsraad Nikolai Krog, der døde 1856.

Den 25. Oktober 1730 tilskrev Wibe Stiftsprovst *Andreas Hoff**) saaledes:

«Saasom Hs. Kongl. Majt. har allernaadigst befalet, at Biskopen over Aggershuus Stift, «Hr. Bartholomæus Deichmann skal holde sig fra det ham allernaadigst anfortroede Biskopelige Embedes forretninger indtil videre Allernaadigst anordning, og at Stifts Prousten *ad interim* det Biskopelige Embede skal forestaa og forrette, som af indsluttede Copielig Extract «af Hs. Majts. Allernaadigste befaling kand Erfaris, Saa maa det derfor behage Hr. Stifts Proust allerhøistbemeldte Befalings indhold at holde sig Allerunderdanigst Efferretlig. Jeg «forbliver» o. s. v.

(Herom fik Stiftamtmand Tonsberg under 27. Oktober s. A. ogsaa Meddélelse.)

Den 26. Oktober 1730 skrev Wibe til Kongen saaledes: «Efterat Jeg (havde) Erholdet «2de Eders Kongl. Majts. allernaadigste befalinger af 17. og 18. *hujus*, — den første skal «allerunderdanigst blive besvaret med Posten, og den anden blev mig igaar den 24. (25.?) «*dito* indhændiget om efftermiddagen Kl. 5 slet — lod ieg strax og u-opholdelig for mig ind- «kalde Biskopen, Hr. Bartholomæus Deichman, som og indfandt sig hos mig Klocken 6^{1/2} «Slet, for hvem ieg lod oplæse E. K. M.s Allernaadigste befaling at holde sig fra det ham «allernaadigst anfortroede Biskoppelige Embeds forretninger indtil nærmere allernaadigst an- «ordning, og tillige meddeelt ham efter forlangende og til sin allerunderdanigste efferretning «af allerhøistbemeldte E. K. M.s allernaadigste Befaling En rigtig Copie. Ligesaa har ieg «Communiceret Stifts Prousten, Hr. Andreas Hoff allerhøistbem. te E. K. M.s allernaadigste «Befaling at forestaae og forrette det Biskoppelige Embede *ad interim*, hvorved E. K. M.s «allernaadigste Befaling i alt allerunderdanigst er bleven exequeret og fuldbyrdet &c.»

(Inden dette Reskript fra Kongen naaede Christiania, maa Deichmann have ansøgt om Konfirmation paa sin Bestalling, «men uden anden Virkning» — siger J. Møller i «Mnemo- syne», I, Side 279 — «end den, at hans Fald fremskyndedes; thi, inden Sag var anlagt «mod ham — end sige Dom fældet — afgik til Statholder Wibe følgende nye og strængere «Rescript, dat. 24. Novbr. 1730: «Eftersom vi fra Tid til anden med særdeles Mishag have «fornummet, at forrige Biskop over Aggershuus Stift, Bartholomæus Deichmann i nogle «Aaringer har indviklet sig i mange, det ham anbetroede geistlige Embede, (der dog nok «alene havde kunnet behøve hans Opsyn og Omhyggelighed) *uanstændlige* verdslige Forretnin- «ger: saa er hermed Vores allernaadigste Villie og Befaling, at Du ham for Dig kalder og «ham i Vores høie Navn tilkiendegiver, at Vi, i Henseende til ovenanførte hans *uopbyggelige* «Forhold have draget Betænkende i at stadfæste ham i det ham anbetroede biskoppelige «Embede, men at Vi samme Os elskelige Mag. Peder *Hersleb***), Vores Hofprædikant aller-

*) Mag. Anders Hoff (Søn af Byfoged i Kjerteminde Willum Mortensson og Maren Andersdatter Hoff) var født i Kjøbenhavn 1667, 26. Januar og † i Christiania 1732, 22. September. Blev Student 1684 og s. A. (?) Hører ved Skolen i Kjerteminde. Som Candidat kom han i 1687 til Hr. Hannibal Hammer i Næs paa Hedemarken som Lærer for hans Søn, hvem han i 1691 dimitterede til Universitetet. 1692-23. Februar blev han resid. Kapellan og Garnisonspræst i Nyborg. I Aarene 1710—1717 (?) var han af og til Feltpræst, og blev 1711, 3. April Slottpæst paa Fredriksborg, (men tiltraadte først 1718 paa Grund af sin Feltpræstvirksomhed). 1718 i Oktober blev han Stiftsprovst i Christiania. Var en sjælden Præst og meget afgjort.

Gift med Kirstine Pharo, der døde i Christiania 1738, 12. November. (Datter af Sognepr. til Næs paa Hedemarken Ole Jenson Pharo — f. 1601, † 1671 — og 2den Hustru, Bente Hansdatter Grimeton, der senere ægtede Eftermanden i Næs, Hr. Hannibal Hammer.) Stiftsprovst Hoff var Fader af Hr. Ole Hannibal Hoff, Provst og Sognepræst til Toten, født 1694 og † 1759 i Septbr., og af Wilhelm Hoff, Cancellieraad og Lagmand, om hvem se Lidt i Noten paa Side 175 her foran.

***) Magister Peder Hersleb (Søn af Mag. Christopher Hersleb, Sognepræst til Stod i Trondhjems Stift og Hustru, Sophie Borch) var født i Stod 1689, 25. Marts og døde i Kjøbenhavn 1757, 4. April som Biskop i Sjælland. Han blev Student 1703, Candidat 1707. Var derpaa hjemme i 6 Aar som Lærer

«naadigst haver confereret, naar han i Vores Kiøbstad Christiania ankommer» o. s. v. Hertil knytter J. Møller følgende Bemærkning:

«Jo oprigtigere jeg ærer Kong Christian VI for hans næsten altid udviste Retfærdighed «og faderlige Sindelag imod hans (o: sine) Undersaatter, desto mere smerter det mig, at han «i dette Tilfælde lod sig af blandede Følelser og upaalidelige Rygter bevæge til at afskedige «en dygtig Embedsmand, blot fordi han havde paataget sig en Mængde verdslige Forretninger, som rigtignok vare «uopbyggelige», men derfor ikke «nanstændige», og i alt Fald af «hans Landsherre ham betroede, al den Stund det ikke var beviist, at han derover havde «forsømt sine Kaldspligter.»

Efter Modtagelsen af ovenstaaende Kongebrev skrev Deichmann et smukt Afskédsbrev til Gejstligheden, stilet til Stiftsprovst Hoff, datéret 2. December 1730, hvilket er at læse i «Mnemosyne», Side 280—281.

Den 1. Decbr. 1730 skrev Wibe følgende Brev til Deichmann: «Saasom det Aller-naadigst har behaget Hs. K. M. at beskikke Hoff-Prædikanten, *Mag. Hersleb* til Biskop over «Aggershuus Stift m. v., som af indsluttede Copie af Hs. K. M. Allernaadigste Befaling «kand Erfaris, Saa behager Hr. Conference Raad til den Ende høistbem.te Hs. K. M.s Aller-naadigste Befalings indhold i alt allerunderdanigst at holde sig Effterretlig og at levere fra «sig Stifts-Kisten med De Derudi værende Breve, samt alle andre til Stiftet hørende og «Biskop-Embedet wedkommende Protocoller og Documenter til *Mag. Hersleb* eller hvem hand «paa sine vegne dertil beskikker i Hr. Conferentz Raad *de Tonsbergs* overværelse, under behørig derover forfattet reqvistatur (*sic*) imod Qittering. Jeg forbl.» o. s. v. (En omtrent lignende Skr. af s. D. udgik ogsaa til Stiftamtmand Tonsberg.)

Den 2. Decbr. 1730 indberettede Wibe til Kongen, at han — i Henhold til kongl. Befaling af 24. Novbr. næstfør — strax havde sendt Bud til «forige» Biskop Deichmann for at meddeele ham Kongens Betænkelighed ved at stadfæste ham i hans biskoppelige Embede, som nu var overdraget til *Mag. Peder Hersleb* m. v. «Men som hand (o: Deichmann) und-skyldede Sig formedelst afmægtighed og Svaghed ikke Personlig at kunde komme til Mig «for at høre Eders K. M.s Mig tilkomne allernaadigste Befalings indhold, med Begjæring «Skriftlig samme at motte Communiceres, har Jeg paa E. K. M.s allernaadigste Behag «Allerhøistbem.te E. K. M.s Allernaadigste willie og Befaling forige Biskop Deichman Skriftlig Communiceret til hans allerunderdanigste Effterretning samt tilholdet ham at fra sig «levere Stifts-Kisten med De derudi værende Breve og alle andre til Stiftet hørende og «Biskop-Embedet wedk. Protocoller og Documenter i Stiftsbefalingsmand *de Tonsbergs* overværelse, under behørig Registratur imod Qittering til Biskop, *Mag. Hersleb*, eller hvem

for sine yngre Søkende og ovede sig da tillige paa Prædikestolen. Rejste 1713 med en yngre Broder ned til Kjøbenhavn, hvor han blev et Aar og der fik Magistergraden «gratis». 1714, 25. Marts blev han Feltpræst, og i de 4 Aar, han var det, prædikede han nogle Gange for Kongen. 1718, 8. Juni blev han Sognepræst til Gunderslev paa Falster, men allerede samme Aar Slottpæst paa Fredriks borg og Sognepræst til Hillerød, uden at dette endog var ledigt, men Kongen vilde have ham der, hvorfor den derværende Præst, Hr. Anders Hoff, blev Stiftsprovst i Christiania. 1725, 22. April blev Hersleb Hofprædikant, og 1730, 24. Novbr. Biskop i Akershus, og 1737, 26. Oktbr. Biskop i Sjælland. 1735, 28. Mai blev han «Etatsraad» (!). 1738 tillige General-Kirkeinspektør i Danmark og Norge, og 1747, 7. Jan. «Konferensraad».

Gift 1719, 25. Oktober med Bolette Hjort, født 1690, 12. April og † 1767, 10. Mai (Datter af Sognepræst til Steenstrup paa Fyen, Hans Gregersson Hjort og Elen Paulsdatter Boesen). Biskop Herslebs Datter, Fredrikke Lovise, født 1720 og † 1780, ægtede 1748 sin Faders Eftermand paa Sjællands Bispestol, Ludvig Harboe.

«hand dertil Fuldmagt giver. Og er da E. K. M.s allernaad. Befaling saaledes allerunderdanigst blefven Effterlevet og fuldbyrdet.» &c. &c.

Den 16. Decbr. 1730 skriver Wibe til den nyss udnævnte Biskop Hersleb og takker ham for hans Brev af 9. s. M., hvoraf han (Wibe) «erfarer med Glæde, at det allernaadigst har Behaget Hs. K. M. at Conferere ham Christiania Bispe-Stoel, hvortil Jeg af mit hierte «Gratulerer». Derpaa beretter han, at han den 1. December, ifølge kongelig Befaling, havde paalagt Deichmann at afevére (i Stiftamtmand Tonsbergs Overvær) alle Embedets Protokoller og Dokumenter o. s. v.

«Hvad sig Stiftets Revenuer angaar for det tilkommende Aar 1731, Saa faar Hr. Biskop «derudj søge En Kongl. allernaad. Resolution hvorledis dermed forholdis skal; om forige «Biskop Deichman — som Removeret — kand til Eigne sig det Lovens Beneficium om «Naadsens Aar eller ikke; Og at gjøre forbud til videre paa De Biskopelige personelle «Revenuer for det Løbende og indeværende Aar, finder Jeg icke for billigt, saasom baade «saadane og de fleere Revenuer en stor deel allerede er betalt og Bliver til Aaretz slutning, «Saa dermed icke kand indeholdis noget af vedkommende med føje eller deponeris *in loco tertio*, indtil Liqvidation kand skee, ifald Residensen skulle befindis brøstfeldig, som vel «troelig, da Jeg skulle være af den tancke, at naar Besigtelsen Eengang skeer og hvis «(o: hvad) som da mangler, fuldkommen bliver Erstattet. Jeg forbliver» o. s. v.

At Kongen bestemte, at Deichmann Intet skulde nyde af Indtægterne, sér man af følgende Brev fra Wibe til Kongen af 27. Januar 1731, saalydende: «Effter Eders K. M.s til «mig ergangne allernaadigste Befaling under den 19. udj indeværende Maaned har ieg allereede «tilkiendegivet Forige Biscop over Aggershuus Stift Bartholomæus Deichman, at Biscop, Mag. «Peder Hersleb skal nyde Naadsens Aarets indkomster fra den Dag, B. Deichman fra sit «Embede er bleven Suspenderet, og ellers den anstalt føyet, at wedkommende ej noget af «disse indkomster til B. Deichman, men alleene til Biscop Hersleb eller hands Ordre betaler. «Hvilcket ieg herved udj Dybeste underdanighed indberetter, som den, der til Døden med «allerunderdanigste devotion, respect og zele forbliver» &c.

Til at være Biskop Hersleb behjælpelig med at indtale Naadsensaarets Indtægter tilbød Femtelektiehørereren, Søren *Essendrup* (om hvem lidt Mere her nedenfor) sin Tjeneste, hvorom Wibe den 27. Januar 1731 underretter Hersleb.

I efternævnte — nogle Uger før Deichmanns Død versérende — Sag vil man vistnok kunne finde nogle forblommene og mindre velvillige Udtryk om ham, brugte af Wibe, og vel hovedsagelig gaaende ud paa at vise hans Pengegridskhed (der sagtens nok var nogenlunde almindelig erkjendt), men om hvis Beføjelse i nærværende Sag det ikke er saa godt at have nogen begrundet Mening, saalænge man ikke kjender mere til Sagens rette Sammenhæng, end hvad man af følgende utydelige Fremstilling af den i en af Wibes Protokoller gjøres bekjendt med. Her forudsikkes Følgende til en Smule Orientéring:

En Kammerraad *Jens Grønbek**, til Storhammer Gaard, «havde udi *Wangs, Ringsagers* og *Næss* Sognes Allmindinger sig foretaget umaadelig Skoughugst», hvorom der i 1731

*) Jens Grønbek, født paa Bragerne 1666, Nat til 9. Novbr., angives ved sin Begravelse i Vang (Hedemarken) 1734, 26. Marts at være 66 Aar gl. Han var — ifølge B. Moes «Norske Personallistorie», I, Side 210 i Noten — Overhofretsprokurator, da han i Aarene 1710—1714 med særdeles Dygtighed forsvarede sin Svigerfaders og en af Dennes Sønners Sag under den skammelige Medfart, de maatte lide formedelst en løs og aldéles ugrundet Mistanke om, at de — som svenskfødte — havde staaet i hemmelig og utilladelig Correspondance med de Svenske. Ved Overhofrettens Dom af 18. April 1714 blev imidlertid baade Fader og Søn aldéles frikjendte, og modtog ved kongl. aabent Brev af 31. Juli

verserede Sag. En Kommission, bestaaende af 3 Medlemmer, hvoriblandt den uundgaaelige Biskop Deichmann og Etatsraad Lym — den 3die nævnes ikke —, var bleven nedsat til Sagens Paadømmelse. Dommens Udfald kjendes ej heller, men Procurator *Løchstør* (om hvem se Lidt paa Side 245 i Noten) lod omkring Nytaar 1731 forespørge hos Kongen om, hvorvidt Sagen skulde indankes for Overhofretten. Herom æskede Wibe den 26. Januar 1731 Stiftamtmand Tonsbergs Betænkning, og efter dens Modtagelse afgav han 10. Marts s. A. følg. Indstill. til Kongen:

«Efter Eders K. M.s allernaadigste Befaling af 19. Janr sidstafvigd at Erklære Mig «over Procurator *Løchstørs* indkomne allerunderdanigste forespørsel, om hand videre skal «udføre Een Sag imod Cammer Raad Jens *Grømbach* angaaende den udi *Wangs*, *Ringsager* og «*Næss* Sogners Almindinger sig foretagne u-maadelig Skonghugst m. v., Saa har Jeg om denne «Sags Beskaffenhed noje tagen information, og bestaar (den) derudj kortelig: Den omgang, «som udj den imod Cammer Raad *Grømbach* anlagte Sag er bleven brugt, er *troelig udfunden* «af *forige Biskop Deichman* som den, der efter Beretning skal have voren første Stifftere udi «Sagen, og naar Mand skal deducere den, saa var tvistigheden først af Allmuen af Rings- «ager og *Næs* imod hem.te Cammer Raad *Grømbach* med Instigation af Oberste *Matheson*, «og findis da, at Procurator *Løchstør* paa Allmuens Veigne var antagen til Fuldmægtig pro- «cessen at udføre, mens som det syntis, at det ville koste Allmuerne formeget, om De skulle «saa tit Bekoste Fuldmægtigens Reiser frem og tilbage fra Christiania til Hedemarchen, saa «*motte endelig en nye invention opfindis, thi ellers mueligens deud Bekostning, som paa Fuldmegtigen* «blef giort, kunde *forringe Commissariernes baade allereede oppebaarne og videre forventende Salaire*; «Blef da Resolveret, at det allerunderdanigst skulle forestillis, at Eders K. M.s Hr. Faders, «Sal og høiloflig Ihukommelse, Kong *Friderich den Fierdis* høie Interesse udj denne Sag til- «lige verserte formedelst den paaberaabende store og umaadelige begangne Skov-Hugst samt «Bords udførsel til Kiøbstæderne m. m. m. som skal være bleven anført, som aldrig saa «snart var *proponeret og af forige Biskop Deichman apuyeret*, at jo Procurator *Løchstør* straxens «fik Kongl. Ordre, at hand som Actor skulle drive Sagen, hvorved Allmuerne udi Reisens «Bekostning med Skyds til Commissarierne og Fuldmegtigen samt Stemplet Papirs Betaling «bleve merkelige Soulagerede, og Mig fuldkommen berettet at være lagt ligesom Een Skat «paa hver Gaard udj *Ringsager* og *Næs* Sogner, nemlig 3 Rdl. af hver fuld Gaard, — de «andre *al advenant* — til denne processis Drifft, except *Wang-Sogns* Allmue, som Jeg erfarer «offentlig inden tinge ikke har willet tilstaa Procurator *Løchstør* nogen Fuldmagt. Og er da «Sagen saaledis udfalden paa Cammer Raad *Grømbachs* Side, som hosføiede Commissariernes «Dom udviser, der Allernaadigst motte tagis i *Øiesium*. De andre 2 Commissariers, — nem- «lig *forige Biskop Deichmans* og Etats Raad og Præsident *Lymes* — Votum er aldrig nogen-

1715 Forsikkring om Kongens Mishag med den haarde Medfart, de uskyldigen havde lidt &c., hvorhos *Grømbachs* Svigerfader fik «Commerceraads» Karakter (!) og *Grømbach* selv omtrent samtidigt «Cancellie-Assessors» Dito. Senere blev han «Kammerraad», «Justitsraad» og Overhofrets Assessor. I 1716 kjøbte han for 23,000 Rdlr. *Storhammer* Gaard. I 1712 var han bleven gift med en Datter af en fra Sverige til *Fredrikshald* indflyttet Handelsmand *Jochum Mathiesen*, der var født ca. 1649 og døde paa *Fredrikshald* 1721 som «Commerceraad» og rig Handelsmand, gift med en Datter af *Fredrikshalds* Borgemester, *Christen Henriksson Heidemark*, ved Navn *Kirsten*, født i *Uddevalla* 1661 og † paa *Fredrikshald* 1726.

Jochum Mathiesens Born optog Familienavnet *Wagel*, og hans Datter, *Christine Sophie Wagel* blev — som anført — i 1712 *Grømbachs* Hustru. Hun ægtede — som Enke efter ham — 1741, 16. Febr. i Vang Justitsraad og Byfoged i *Kjøbenhavn* *Iver Jentoft*, der ejede Assistentshuset sammesteds. Som hans Enke døde hun paa *Storhammer* 1771 (begravet 30. Juli), 84 Aar gl. Ifølge Hr. E. A. Thomles Meddelelse i «Personallistorisk Tidsskrift», 2den Række, V, Side 178 var Justitsraad Jens *Grømbach* Son af en Trælastfiendeskriver, *Skibsmaaler* og Handelsmand paa *Bragernes*, *Hans Jensson Grømbach* og 1ste Hustru, *Marthe Mikkelsdatter Brasen*. (*Bragernes's* Ministerialbog for Aarene 1663—1680 i November er forkommet, saa jeg ikke ad den Vej har kunnet konstatere Jens *Grømbachs* Fødsel.)

«sinde vedlagt Acten eller derudj indtagen, hvoraf Jeg end ikke til denne tid har kundet
 «Erholde Een Copie for hermed allerunderdanigst at fremsende, som er Aarsage, at jeg ikke
 «før har kundet fremkomme med denne Min allerunderdanigste Erklæring, ihvorvel den offent-
 «lig skal være publiceret paa Heste-Gaarden ved Ringsager og Næss Kirker, som Jeg alt
 «anseer at maa være skeed for at animere Allmuerne at vedblive processen, thi ellers er det
 «usædvanlig og en u-Erhørt maade saaledes at publicere Domme for de paagiældende.

«Og som Procurator Løchstør i hans allerunderdanigste Memorial, som her indsluttet
 «tilbagesendis, melder, at Allmuerne paa deris Side appellere Sagen, Saa siunis Mig, at det
 «er uforuden, at Løchstør tillige allernaadigst bliver befalet at føre Sagen i Eders K. M.s
 «høje Nafn, helst Mand seer, at det er uforuden, at Løchstør imod Cammer Raad Grømbech
 «af *hans Arinds-Mænd**), og efftersom fornemmis, at Vang Sogns Almue ikke har willet
 «tilstaa Procurator Løchstør fuldmagt, og Cammer Raad Grømbech har bevist i Commissionen
 «sin Eiendoms Rett og hiemmel til de Skove, hvor tømmerhugsten er begaaed, baade med
 «Vidner og det producerede og ihendehavende *Kongelige Skiøde af 28. April 1675*, hvor-
 «udj er solt alle de Skouge, som under Hammer Gods ere Sorterende til fields og fiære,
 «hvilket Allernaadigste Skiøde og bevilger ham Sauger med disse ord: og all fordeel ved
 «Sauger, — som Allernaadigst af Commissariernes Dom kand Erfaris. Skulle Retterne, —
 «saasom Sagen alligevel skal være ophidset at udføris til Eders K. M.s Højeste Rett —
 «finde, at Cammer Raad Grømbech er *in Culpa* og har overtrædet det Allernaadigste ihende-
 «havende og i Retten producerede gamle Kongelige Skiøde med at (have) ladet hugge i Eders
 «K. M.s tilhørende Allmindinger og Skouger med umaadelig tømmerhugst og ladet opbygge
 «Sauger udløves (o: ulovenes) m. v., kand den Sag alligevel staa ham aaben og worde paa-
 «talt af General Fiscalen.

«Jeg indstiller det altsaa udj Eders K. M.s Allernaadigste Behag, hvad enten Procurator
 «Løchstør, som fører Sagen — som melt — for Ringsager og Næs Sogners Allmuer, skal
 «tillige og widere igiennem alle Retterne udføre denne Sag imod Cammer Raad Grømbech
 «paa Eders K. M.s Vegne, eller at Sagen paa Allmuens Side skal gaa sin ordentlige Tour
 «igiennem Retterne, og om Cammer Raad Grømbech ved Endelig Dom befindis Skyldig og
 «Straffældig, da af General Fiscalen at vorde tiltalt som det sig vedbør.»

(Kongen resolvérede under 27. April 1731, at Almuerne selv kunde appellere oven-
 nævnte Sag, saafremt de saa ønskede, «saasom det altid ved Sagens uddrag vil finde sig,
 om Kongens interesse derunder verserer, eller ej.»)

I Anlédning af en fra en Major *Hansteen****) (i 1731?) indgivet «Memorial», hvori han
 klager over ikke at have erholdt de af ham i 1722 indkjøbte Krogstad Hovedkirkes og

*) Her maa være udeglemt nogle Ord.

**) Denne Major Hansteen kan vel ikke være nogen Anden end den Major Jens Hansteen, der døde i
 Christiania hos Possementmager Hans Jakob Boldeus 1740, 19. April Kl. omkr. 9 Aften og blev be-
 gravet i Slotsmenigheden 27. April, 88 Aar gl., — altsaa født ca. 1652, efterladende Enke, Maren,
 født Mechlenburg, der blev begravet sammesteds 1755, 14. Oktbr., 78 Aar gl., — altsaa født ca. 1677.
 Majorens hele Bo udgjorde 14 Rd. 80 Sk. Hans Begravelse bekostedes af hans Venner, og Skifte-
 omkostningerne blev Enken eftergivne. Han havde 1) været gift med en Elisabeth Marie . . . . . ,
 med hvem han havde 2 Døtre, hvoraf den Ene var gift med en Feltskjær Gulbach, der i 1740
 boede i Drobak, og den anden med en Løjtn. Rummelhoff i Sogn (Bergens Stift). Af sit 2det Ægte-
 skab havde Major Hansteen ogsaa 2 Born, af hvilke Sonnen, Nils, optog Navnet *Mechlenburg* som
 Familienavn (udentvivl efter sin Moder, og ikke — som hans Descendenter opgive — efter Hertug-
 dommet Mecklenburg, hvorfra de mene, at han skulde være kommet). Denne Nils M. blev Kaptejn
 ved Søndmorske Compagnie og boede paa Gaarden Hougén i Sokkelven (Annex til Ørskog i østre
 Søndmøre), hvor han døde. I Ægteskab med en «Provstedatter, Bastiane Hjort fra Søndmøre», der
 døde ca. 1808 i en høj Alder, havde han 4 Born, af hvilke Sonnen, Hans Jakob Mechlenburg, Handels-
 mand paa Vegsund (1 Miil indenfor Aalesund), født 1749 og † 1800, i Ægteskab med Anna Bagge

«Schee Annex's Beholdninger» m. v., siger Wibe 17. Marts 1731 — altsaa faa Uger før Biskop Deichmanns Død —, at han, «for nu at komme undervær med disse Eders K. M.s bortsolgte Kirkers og Kirkegods's afhandlinger og omgange», finder det ønskeligt, at der blev nedsat en Kommission (bestaaende af Kommandant *Bertouch*, Generalkrigskommissær *Sverdfeger* og Generalauditor *Link**) til ikke alene at undersøge Major Hansteens Andragende, «mens endog at foretage Sig paa det noieste at examinere og undersøge, hvorledis og paa hvad maade alle «Eders K. M.s Kirker og Kirkegods i Norge med alle deris Beholdninger og alt hvis deraf dependerer, «ere afhændede og Solte, og hvad omgang derved kand være brugt». For denne Kommission burde da ogsaa Vidner — «Geistlige og Verdslige» — uanseet til hvilken Jurisdiktion de hørte, indkaldes, «effter foregaaende loulig Varsel», edelig afhøres, «og dereffter i Sagen effter Lov og Forordninger Retfærdelig at Kiende og Dømme», — dog at Dommen ikke blev publiceret, førend den forinden var forelagt Kongen til Approbation. «Og til Sagens skyndelige Drifft «var det fornøden Eders K. M.s allernaadigste dispensation, det alle og Eenhver — saavel «Interesserede som Vidner — skulle være pligtige at møde, endskiønt ikke gives Dennem «den tid, som Loven effter ordinair processis maade ellers foresiger og dennem Allernaadigst «forunder, som er alleene unødige formaliteter, som ikkuns opholder Realiteter udj Commis- «sionerne om tids forspildelse, Naar alleeniste dennem gives saa lang en tid, at De beqvæme- «lig kand møde til det Stæd, hvor Commissionen holdis, Saavelsom og at udj E. K. M.s «Allernaadigste Befaling motte nevnis, at alle og Eenhver, disse Sager betreffende eller «kunde paarøre og derom nogen Effterretning kunde vide at give, uden exception, under «hvad Jurisdiction de end kunde Sortere, at De for Commissionen burde være obligeret at «møde og om alt hvis Kirke Auctioner er betreffende at give oplysninger og tilstrekkelige for- «klaringer. Som Actor i disse Sager foreslaais Procurator *Hans Poulsson****) samme lougforsvar- «lig at udføre som hand agter at gestendige, Og hvad Sagens omkostninger angaar, saa bør «de Skyldige og paagieldende samme saavel til Commissarierne som (til) Actor og Commissions «Skriver at betale i prioritet af deris Gods og Midler.»

Høgh, født 1750 og † 1839, efterlod mange Børn, blandt hvilke var den i 1863 afdøde Fuldmægtig i Revisionsdepartementet Johan Hansteen Mechlenburg. To af Kapt. Mechlenburgs 4 Børn — en Son og en Datter — opgives at være emigrerede til Faderens Familie i Mecklenburg.

*) Om denne *Link* vides intet Videre, end, at han hedte Johan Gottlieb, og 1730, 25 December (!) blev Generalauditor i Christiania (efter den kort forud afdøde *Ulr. Chr. Gotsehe*), og afløst 1742, 19. Novbr. af *Carl v. d. Schulenburg*. *Link* blev 1742 i samme Egenskab forflyttet til K.havn, hvor han døde 1761, 14. Oktbr., 68 Aar gl. 1733, 11. Juni var han bleven «Justitsraad» og 1753 «Konf.raad. (Dansk biogr. Lexikon, N. Bind.)

**) *Hans Poulsson*, Prokurator i Christiania, maa sandsynligviis have tiltaget sig at gaa i Rette udenfor sit Distrikt, thi paa Thingene i Vinger, Solor og Østerdalen i Marts 1709 blev der læst en Ordre af 18. Febr. s. A. til Pogden fra Vicestatholder Johan Wibe om, at *Poulsson* «iche maa procedere nogen Sager paa Landet», hvortil Almuen svarede, at den «dermed udi alle maader er fornøyet och huad de om hannem hafver Indgifvet, tilstaaer de udi alle maader». (Solors Thingbog for 1708, Fol. 123 b.) Af Thingbogen for 1711, Fol. 89 sees, at der maa være kommet til Sag mellem *Hans Poulsson* og Almuen, og at han har vundet den ved Overhofretten, der tilkjendte ham endel Penge, nemlig 5 Mk. «hos huer Mand», hvilke *Amund Olsson Arneberg* skulde inddrive for ham, men snød ham for, hvoraf der rejste sig Process dem imellem. I 1716 blev *Hans Poulsson* af Stiftamtmand *Tonsberg* paa det strengeste forbudt at bistaa Almuen i Solor og Østerdalen i den Kommission angaaende deres «Opsætsighed imod Hr. Etatsraad og Stiftamtmand. Herom blev Almuen i Grue underrettet paa Thinget der 1716, 17. Septbr. (Se Thingbogen for 1715—1716, Fol. 113a.)

Hans Poulsson var 2 Gange gift, nemlig 1) i Christiania 1702, 10. Januar med *Anne Elisabeth v. Schonberg*, født ca. 1672 og begr. i Christiania 1720, 20. Juni (Datter af Sorenskriver i Hadeland, *Thoten &c. Michael von Schonberg* paa Skotterud i Gran og *Elisabeth Jorgensdatter*). Hendes Begravelse kostede over 500 Rd., men Enkemanden fordrede for sin eventuelle Begravelse kun 300 Rd. i Vederlag. Boets Masse var 1335 Rd. 3 Mk. 10 Sk., hvorfra gik Gjalden, 435 Rd. 3 Mk. 10 Sk. Altsaa tilovers 900 Rdl., saa at Hver af de 4 Sonner fik 100 Rd., og Datteren 50 Rd., hvilket sidste Beløb

Under 21. April 1731 indberetter Wibe Biskop Deichmanns Død i følgende Udtryk:

«Saasom forige Biskop Bartholomæus Deichman dend 16de *hujus* af Eet Slang ved «Døden er afgaaen og Eders K. M. ved allernaadigst declarations indhold af 24. Martij sidst- «afvigst har befalet at undersøge bem.te forige og nu ved Døden afgangne Bartholomæi «Deichmans uanstændige og utilladelige forhold og omgang imod hans Samvittighed og af- «lagde Eed for at Recommendere og ved sin da havende Credit Befordre Geist- og Verdslige «Personer til Embede og Forretninger, har ladet sig af dennem Betale anseelige Summer, «Samt at alle og Eenhver, som desformedelst ere komne til Kald og Embeder eller har «Erlanget deris ansøgninger og har givet nogen Gave i Penge eller Pengis værd — stor eller «liden — skulle, naar de saadant, effter (at) Eders K. M.s allernaadigste Brev dennem «er forelæst eller tilkiendegiven, aabenbarer, ikke alleeniste aldeelis være befriet for ald den «Straf og undgiældelse, de efter Loven og Forordningerne Burde være underkastet, men at «saadant endogsaa udj tilkommende tid ej skal være dem til ringeste præjudice eller hinder «i deres loulige Ansøgninger m. v. Saa skulle Jeg ikke underlade allerunderdanigst at ind- «berette, at Jeg allerede fra Eendeel Præsteskaber haver indhentet deris med egne hænder «underskrevne tilstaaelser at have given til forige og nu afdøde Biskop Deichman Skienk «og Gave, hvoraf følger Copier til Allernaadigst Efftersiun, og Originalerne saa lenge hos «Mig forbliver, indtil Eders K. M.s nærmere Allernaadigst indhentende Befaling, hvorledis «hermed skal forholdis^{*)}; og tilstaar saa Hr. *Nils Arctander*^{***)} (under 10. Aprilis *denne Maa- «ned*^{***})) at have given til forige Biskop Deichman, for at blive Feldt Præst, 100 Rd., og «hand før Ordinationen erlagde de 50 Rd., og samme Aar 1719 *in Decembri* betalt de øvrige «50 Rd., og da hand i Aaret 1722 blev kaldet og allernaadigst Beskiked at være Sogne- «præst, gaf for sit Collats Brev 30 eller 50 Rd., som hand siger sig ikke ret at Erindre, og «paa visitatzerne har hand af fri Villie given ham Een gang 12 Specie Ducater og Een «anden gang 16 Rd., som Eders K. M. behager af Copien *Litr. A* allernaadigst at fornemme. «Ellers har bemeldte Præst under 11te dito givet tilkiende Een passage og omstendelig Sam- «menheng angaaende Een Consistorial Sag, udi hvilken forige Regiments Qvarter Mester

Enkemanden, af faderlig Kjærlighed, forøgede med 50 Rd. Boets (Gjæld var egentlig ogsaa større, end anført, men Enkemanden lovede selv at betale Resten.

2den Gang ægtede han 1721, 13. Mai i Christiania Anne Cathr. von Debitz (vel rettere Dewitz), Enke efter Kaptejn ved sondenf. Landdragoncorps Jens Emahus. Hun blev begr. i Christiania 1730, 24. Febr., uden Børn. Hans ældste Son, Poul Hansen, Foged i Moss, født ca. 1702 (neppe i Christiania), dode paa Bjølsund i Rygge 1776, 27. Decbr., efter at have taget Afskød s. A. Han var gift med Mette Larsdatter Bugge. (Se «Slægten Bugge», trykt i Odense 1891, Side 137.)

Hans Poulssons næstældste Son, Mathias, født i Christiania 1704, 5. Juni, kaldte sig *Stub*, og dode 1768, 24. Juni som Byens første Politimester (fra 1744). Han fik Titel af «Cancelliraad». Han ægtede 1739, 6. Septbr. i Christiania Anna Klim, Enke efter Overhofretsprokurator Jens Gram; hun dode 1752, 3. Febr. (Se «Christiania Politis Historie», ved Paul Holmsen, 1884, især Side 59.)

*) De her citerede Bilag (A—F) ere trykte i det af Hr. Ludvig Daae i 1864 udgivne Udvalg af «Geh- raad Joh. v. Bülow's Papirer», og ville ligelædes her strax nedenfor blive gjengivne.

**) Hr. Nils Arctander — † 1713 — og Margrethe Pedersdatter Müller fra Christiania, † 1739), var født i Gjerdrum 1696 (døbt 6. Novbr.), og dode i Borge 1764, 25. Juni. Han blev i 1719 Feltpræst — altsaa kun 23 Aar gl. — I 1721 sees han jævnlig at have forettet i Christiania. Han blev 1722, 14. Aug. Sognepræst til Thorsnæs (∴ det nuværende Borge med Thorsnæs Annex i Smaalehnene). Han var gift med Anna Elisabeth Arthur (Datter af en sidst i 1600-Tallet fra England indvandret Adelsmand Thomas Mainwaring Arthur, der bosatte sig paa Herregaarden Nygaard ved Fredrikstad og fik Tittel af «Commerceraad». (Se Stamtavlen over Familierne Breder, Preus og Arctander, udgivne i 1876, Side 145 og 182.)

Hele det her ovenfor anførte Brev af 21. April 1731 fra Wibe findes — med enkelte smaa Afvigelser — ogsaa trykt i det ovenanførte i 1864 udgivne Udvalg af «Gehejmerraad Johan v. Bülow's Papirer», Side 2 og 3 samt — hvad de her paaheraabte Bilag A—F angaar — paa Side 4 til 16.

***) «10. Aprilis denne Maaned» maa aabenbart være Skrivefejl, istedetfor 10. April «dette Aar» (∴ 1731.)

«Falsters Søster, *Anna Falster**) var Hoved Citant imod Een Person paa Hedemarchen, af «tilnavn *Hanneman***), hvilken Sag bem.te Hr. Niels Arctander havde *in Commissis*, saasom «hand den tid logerede i forige afgangne Reg.kv.mester *Ravnsdorfs****) Huus, hvor Broderen, Falster, den tid var, og har da forige og nu afdøde Biskop Deichman faaen i discretion for at dømme udj bem.te Sag Eet hundrede Rdlr., og da denne Lars Falster blev actioneret for sin slette huusholdning med Regiments Pengene for den tid, hand var Reg. «Kv. Mester ved Hr. General-Major Romelings Regimente, er der funden blant hans Brefskaber «Een Seddel angaaende bem.te discretion, hvilken blev nedsent til Eders K. M.s Hr. Fader «Sal. og høiloffig Hukommelse, Kong Friderich den Fierde, og igien opsent til nu afdøde og «forige Biskops Erklæring, at frigiøre sig for denne Beskyldning, da hand (o: Deichmann) «vilde, at Præsten Arctander skulde paatage sig Skylden som den, der skulle have faaed «samme Penge for Sagens anleggelse, og da hand ej dertil var at overtale, gaf Præsten ham «endelig en Missive effter forlangende, imod Pengenes annammelse, at Bispen var uskyldig, «som hand self dicterede ham, og nogle Dage dereffter fik afg. Deichman Pengene tilbage, som «af vedfulte Copie *Litr. B* allernaadigst kand Erfaris.

«Hr. Lorentz *Angell*†) tilstaar, at hans Fader, nu afdøde Mag. Hans *Angell*†), Sogne «Præst paa Bragnæs, gaf afg. forige Biskop Deichman 400 Rd. til en Recompance for hans «favorable Erklæring paa den til Eders K. M.s Hr. Fader, Sal. &c. allerunderdanigst indgifne «Supplique om Lier Kalds Separation fra Bragnæs og Strømsøe og for at hans Søn, den nu «værende bem.te Hr. Lorentz Angell som huus-Cappellan at blive Sogne Præst, som videre af «vedfulte Copie *Litr. C* bliver til Allernaadigst Efftersiun.

*) Lars Falster fik 1719, 5. Aug. Expectance paa Reg.kv.mestertjenesten ved Generalmajor Patrokus Romelings gevorbne Inf.regiment, efter Hans Ravnsdorph, i hvis Tjeneste han var. Han blev «virkelig» Reg.kv.mester 1723, 26. April, men — paa Grund af mislig Embedsførelse — afsat (?) og 1729, 14. Novbr. afløst af Wilhelm Falster. Hvor han siden blev af, vides ikke. Han blev 1724, 29. Mai i Christiania gift med en Karen Jørgensdatter, og havde i Aarene 1725--1730 fire Born til Daaben der. (En «Lars Falster» blev 1743, 10. Juli Tolder i Fladstrand.)

**) Hanneman, — skal formodentlig være «Handingmand», af hvilket Navn der i forrige Aarhundrede endnu fandtes nogle Gjengangere i Ringsaker. En Mogens Handingmand blev begravet der 1742, 8. Juli, 52 Aar gl.

***) Hans Raufsdorff (o: Ravnsdorph) blev 1705, 20. Oktbr. Reg.kv.mester ved søndenfeldske gevorbne Inf.regiment. Paa hans Post fik Lars Falster 1719, 5. Aug. Expectance, og tiltraadte den — som nyss anført — 1723, 26. April. Ravnsdorff blev sandsynligviis da Auktionsdirektor i Christiania. (Cfr. Reskript af 14. Oktober 1726.)

†) Mag. Hans Angell, Sognepræst til Bragermæs, Strømsø og Lier (Søn af Handelsmand og Raadmand i Trondhjem Lorentz Mortensson Angell — født i Angeln 1626 og † i T.hjem 1697 -- og 1ste Hustru, Margrethe Hansdatter Pols, der døde 1670), var født i Trondhjem 1658, 15. Aug. og døde paa Bragermæs 1728, 2. Januar. Han blev 1682 resid. Kapellan til Bragermæs og Strømsø, og 1692 i Septbr. Sognepræst til det samlede Bragermæs, Strømsø og Lier. Han udvirkede i 1723, at Bragermæs og Strømsø med næstliggende Gaarde blev fraskilt Lier og oprettet til et eget Kald, som han selv beholdt, hvorimod Lier Kald blev givet til hans Søn Lorentz.

Mag. Hans Angell var 3 Gange gift. Med sin første Hustru, Maren Jensdatter Dolmer (der døde paa Bragermæs 1705, 22. Jan.), havde han 18 Born, blandt hvilke ovenomhandlede Hr. Lorentz Angell var født paa Bragermæs 1695, 4. Jan. og døde paa Frogner Præstegaard 1737, 30. Decbr. som Sognepræst til Lier fra 1723, efterat han i flere Aar havde været «Huuseapellan» hos sin Fader. (Hans Dodsbo udgjorde 8462 Rd. 68 Sk., hvorfra gik Gjelden, 530 Rd. 77 Sk.)

Han ægtede 1727, 1. Oktbr. paa Strømsø Maren Madsdatter Wiel, der — som Enke — 1743 ægtede Apotheker Peter Holst. (De døde begge paa Bragermæs i 1751.) At Hr. Lorentz Angell i 1723 kunde være saa heldig at faa Lier Sognekald, var saameget mærkeligere, som Biskop Deichmanns Svigersøn, Mag. Peder Tancke den 5. Marts samme Aar havde faaet kongl. Expectancebrev paa det samlede Lier, Bragermæs og Strømsø efter Mag. Hans Angell, men saa blev Hr. Tancke til Vederlag Stiftsprovst i Bergen. (Om Angell — Fader og Søn — henvises ogsaa til Fredr. Rostgaards Levnet, I, S. 259—263, hvor dog Hr. Lorentz Angells Dodsaar fejlagtigt opgives til 1731, istedetfor til 1737.

«Widere tilstaar Hr. Hans *Rosing* *), at, efterat hand i Aaret 1727 havde Erholdet «Kalds-Brev paa det ham Allernaadigst forundte Nordrehougs Kald, Blef hand Beordret at «komme ind til forige Biskop Deichman, som da lod sig merke, og reent ud sagde, at hand «havde hiulpen ham til Embede, og ingen anden, hvilket hand (o: Rosing) antog som Een «Erindring, og til den Ende udgaf sin obligation, saasom hand ej var wed Penge, stor «298 Rdl. Courant; dend og blev imodtagen tilligemed 2 Rdl. Courant, som var tilsammen «300 Rdl. 1728, da Bispen var udj en Commission ved Hønefossen i Nordrehougs Præste- «giæld, blef Præsten ængstet for disse udlovede pengers Betaling, og for at stille alting til- «fredz, gaf ham 20 Rd. i Croner, og sidst i Aaret 1728 fik hand derom Mange paamindel- «ser, og derfor først i Aaret 1729 betalte 150 Rdl., som hand imodtog og afskrev paa Obliga- «tionen, som endnu hviler i Deichmans Sterfboe, siden den øvrige Rest er ubetalt. 1730, da «hand var hos Rosing i Wisitatz, gaf hand Bispen 30 Rd. Croner, hvilket af hosføyede «Præsten Rosings indgivne *Litr. D* er at fornemme.

«Hr. Anders *Holter* ***) heretter, at som Alderdom hos hans Fader og Svaghed hos ham «giorde dem Begge Skrøbelige til ej at kunde forrette tienisten, og nødtvungen motte forsiunc «sig med Een huus-Capellan, da hand tilskrev hans Famulus, *Lembach* ****) at forestille forige «og nu afdøde Biskop Deichman, at de hafde saadan Capellan og medhielp fornøden, og «war med Studioso Jørgen Nielsen *Saabby* †) for Eened, om det motte tilladis, m. v., da

*) Hr. Hans Rosing, Sognepræst til Norderhov (Son af Bispesønnen, Hr. Hans — eller Johan? — Rosing, der † 1726 som Sognepr. til Faaberg), maa være født i Faaberg omkring 1683, da han ved sin Død i Norderhov 1742, 29. Septbr. angives at være 59 Aar gl. Han var i 1709 Vicepastor til Larvik, og blev 1711, 23. Novbr. ordinéret til personell Kapellan hos sin Fader i Faaberg, hvor han forblev, indtil han 1727, 13. Juli blev indsat som Sognepræst til Norderhov. Han var 2 Gange gift, nemlig 1) 17.. med Else Sophie Paus, som † i Norderhov 1729, 5. Januar, 42 $\frac{1}{4}$ Aar gl. (Af dette Ægteskab var 1 Son.)

2) paa Bragernæs 1730, 12. Debr. med Heléne Cathrine Ramshart, som † i Norderhov 1733 (begr. 19. Januar), 26 $\frac{2}{3}$ Aar gl.

Af dette sidste Ægteskab havde han bl. Andre en Datter, Else Sophie, dobt 1732, 30 Decbr. og † paa Næs i Gran 1767 (begr. 2. Marts), gift i Jevnaker 1755, 30. Januar med Løjtnant Nils (Eriksson) Berg, fra hvem den hadelandske Familie «Bergh» nedstammer. (Gjennem en anden Datter, Gjertrud Christine, blev han Stamfader til Familierne Borch og Breien i Jevnaker.

**) Hr. Anders Holter (Son af Sognepr. til Strøm (o: Odalen) Peder Jensson Holter — som blev begravet der 1733, 14. April, 79 Aar gl. — og Marthe Andersdatter Heide, som døde i Oslo 1733, 7. Novbr.) var dobt i Strøm 1691, 3. Febr. og blev begravet der 1731, 24. Juli som personell Kapellan (og Vicepastor?) hos Faderen. Gift i Christiania 1721, 11. Febr. med Anna Leuch (Datter af Bogstads Ejer, den rige Kbmnd. i Chrania Morten Leuch og Karen Pedersdatter Müller). Af hans Born var Sønnen, den rige Zahlkassér, «Generalkrigskommissær» Peder Holter, født 1723 og † 1786, hvis Enke, Maren Juell, siden ægtede Generalauditor Wessel og derefter (i 1796) den senere Statsraad Markus Gjøe Rosenkrands, samt Døttrene, Marthe Holter, der døde 1754 efter 5 Fjerdingsaars Ægteskab med Kjøbmand i Christiania, «Canc.raad» Mogens L. Monsen, og Karen Holter, der først var gift med Justitsraad Paul Vogt og derefter med (senere) Generallojtnant Carl Wilster.

****) Nils Lembach, Famulus hos Biskop Deichmann, var født paa Fredrikshald? ca. 1693 og døde paa Hemnes i Høland 1750, 2. Oktober, 57 Aar gl. som Sorensskriver i nedre Romerike fra 1728, 13. Febr. (efter Hans Wexelsen, der imidlertid først døde 1730, 30. Novbr.)

Lembach ægtede 1732, 27. Aug. i Christiania Maren Bendeke, Datter af Kbmnd. Claus Bendeke og Inger Must. (Ej Born.)

(Se om hans Fortjenester af Landbruget i Fredr. Barfods «Fortællinger af Fædrelandets Historie», 3die Udgave, K.havn 1869, Side 307.)

†) Jørgen Nilsson Saabbye, en Prestesøn fra Tirstrup i Aarhus Stift, født der 1707, 11. Juni. Blev Student 1722, Candidat 1724, Personell Kapellan hos Hr. Anders Holter i Odalen 1730, 13. Juni (indsat af Provst Colstrup i Strøms Hovedkirke 30. Juli s. A.). Han blev 1739, 20. Febr. Sognepræst til Stryno paa Fyen, og 1758, 4. Aug. Sognepr. til Aagerup og Kirkerup paa Sjælland, hvor han døde 1767. Gift i Kjøbenhavn 1741, 24. Januar med Petronelle Egede, født i Vaagen (i Nordland) 1716, 8. Novbr. og død i Værsløv paa Sjælland 1805, 5. Febr. hos sin Son, Hr. Hans Egede Saabbye. Hun var Datter af «Grønlands Apostel», titulær Biskop Hans Egede og 1ste Hustru, Gjertrud Rasch.

«det endelig kom saa vit, at hand tilsagde ham 100 Rd., og fik da tilladelse at sende ham «een Supplique til Eders K. M.s Hr. Fader &c., paa hvilken blev teigned en favorable Erklæring, derpaa og kongl. Allernaadigst Confirmation Erholdtis, og de 100 Rd. leveret til «Lembach, — som vedfulte Copie *Litr. E* udviser og tydeligere forklarer.

«Hr. Frantz Vogel^{*)} Bekiender, at da hand i Aaret 1725 blev ordineret til personelle «Capellan ved Frue Kirke i Tønsberg, har hand til afdøde Deichman betalt 20 Rd., inden «hvis Erleggelse hans ordination ham tiid effter anden blev difficulteret under Nafn ikke at «kunde fremlegge Beviis at være sine fulde 25 Aar. Dernest har hand i Aaret 1729, da ham «blef overleveret sin Collatz at tiltræde Capellaniet paa Moss, discretioneret ham med Guld «i Værdie til 50 Rd., som af vedfulte *Litr. F* kand seesis.

«Saa Eders K. M. (af) disse faa Beviser Allernaadigst Behager at Erfare disværre forige «og nu afdøde Biskop Deichmans — som Een distingveret Geistlig Mands --- uanstændige «og utilladelige omgang og forhold. Men som hand — som melt — nu ved Døden er afgaaen, Saa gjør Jeg Mig Allerunderdanigst forespørget, om det videre Allernaadigst Behager Eders K. M., at (der) skal undersøgis hos Geistligheden og andre i Agershuus Stifft, «hvor meget meere hannem er bleven discretioneret og given for Recommendationer og Befordringer, som vistnok vil blive af lige Beskaffenhed som ovenomførte og vedfulte allerunderdanigste frivillige Bekiendelser og udsagn, i forige Biskop Deichmans levende Live «skeed er, da Jeg foruden har Effterretninger, at Eendeel Klokere skal og have given Penge «for at komme til Brød, og om alle disse givne Penge, naar Mand fra alle Agershuus Stiffes «Geistlige og Verdslige Personer har Bekommet Effterretninger om des Beløb, skal igien betalis af afdøde Deichmans Sterfboe, der kunde her employeres til Eet Rasphuus, som høilig «Ernødiges. Eller hvorledis det ellers Allernaadigst maa behage Eders K. M. at vil have det «videre hermed forholdet. Og som Mig og er berettiget, at afdøde forige Biskop Deichman «skal indesidde med adskillige Collecter, allernaadigst gifne til De i Smaalæhnene og langs «Græntzen boende Præster, som motte have lidt Skade formedelst Fiendens Invation i Krigens «tid i Norge, for hvis Collecter skal være given af Eendeel fulde Qvitteringer, da de dog «ikkuns skal have nødt *nogen* Betaling deraf, Saa maa Jeg og allerunderdanigst gjøre forspørsel, om ikke saadane Collect Penge forst af hans Boe maa blive betalt til vedkommende, «som saadanne Collecter allernaadigst ere blevne bevilgede og forundte. Hvilket alt indstillis «i E. K. M.s Eget Allernaadigste Behag. Der Jeg forbliver med Allerunderd. Respect, Troskab «og devotion indtil Døden» &c.

De i Wibes ovenstaaende Indberetning af 21. April 1731 paaberaabte Kopibilage A—F tillader jeg mig her at hente fra Hr. Ludvig Daaes i 1864 udgivne Udvalg af «Geheimeraad Johan von Bülow's Papirer», Side 4—16.

Bilag A (fra Hr. Nils Arctander):

«Efter den mig af Deres Excell. Geh. Raad og Ridder, Hr. Ditlev Wibe, D. K. Majestæts «høitbetroede Statholder i Norge foreviist Kgl. Ordre at bekendtgjøre, hvad forrige Biskop

^{*)} Hr. Frantz Vogelius (Son af Sognepræst til Oslos, Veslos og Arup i Aarhus Stift, Michael Frantzson Vogelius og Magdalene Nilsdatter Steenstrup) var født i Øslos 1700, 22. Oktober og døde 1755, 14. Marts som Sognepræst til Asker. Han blev Student 1717, Candidat 1723. Kom derpaa som Huslærer til Kbmd. Nikolai Bruum i Tønsberg; blev 1725 personell Kapellan hos Hr. Nikolai Kraft til Frue Kirke i Tønsberg; 1729 resid. Kapellan til Moss, 1731 dito til Fredrikshald og 1740, 26. August Sognepræst til Asker. Gift i Tønsberg 1725, 12 Juni med MarenTrustrup, døbt der 1704, 21. September og † i Asker 1783, 11. Mai (Datter af Byfoged i Tønsberg Nils Trustrup og Maren Andersdatter.) Sønnen, Hr. Johan Christopher Vogelius succederede sin Fader som Sognepræst til Asker, hvor han døde 1799, 14. September.

«Deichman af mig enten har oppebaaret eller selv paastaet og forlanget for Befordring og «Forfremmelse, da bliver herved min allerunderdanigste og sandfærdige Bekjendelse, at i Aaret «1719, da D. K. Majestæts højlovlig Ihukommelse salig Kong Frederik den Fjerdes Ordre «var udstedt, at Armeerne i Norge skulde forsynes med Feltprester, var jeg her paa Stedet «(o: Christiania) og baade i Henseende til Guds Ære og Brød i sin Tid at nyde opsøgte jeg «Patroner, der mig til saadan Station kunde enten foreslaa eller antage, og idet jeg derom «anholdt hos Hr. Generalmajor *Romeling*, var han mig uden nogen Slags Interesse behjælpelig, «at den da commanderende Gen. Lieut. *Lützow* satte mig med tvende andre, navnlig Hr. Niels «*Kirchemoe*, nu Prest paa Læsøe (o: Lesje) og Hr. *Feltmand**), nu Prest under Dovre Fjeld i «Thronhjems Stift, udi sit Forslag, men da jeg dermed kom til forrige Biskop Deichman, «var hans første Tiltale, at Hs. Majestæt havde sat i *hans* Magt at beskikke Feltprester og «ikke Gen.lieutenanten, (*sic*) hvortil jeg maatte svare, om han fandt mig ubekvem til hvad jeg «anholdt om, saa stod det i hans Magt at rejcere mig; nu var jeg kommen for at ansøge «hannem, der havde den Magt; videre Tilsagn fik jeg ikke den Gang, men jeg dagligdags «saae nu En, nu en Anden at faa Tilsagn og Løfte, understod jeg mig atter hos hannem at «anholde og da gav mig den Frihed at offerere 50 Rd. og tillige tvende italienske Kunst- «Cabinetstykker og en meget propre indlagt Snuustobaksdaase med et særdeles vel arbejdet «Skilderi udi, men paa den Tid vilde han Intet deraf modtage, uden alene svarede, han vilde «see, hvad derved var gjørligt, efterdi der var saa mange ældre Studiosi, hvilke han mig ej «kunde foredrage (*sic*). Derefter kaldte han mig selv til sig og tilbød mig et Regimente, som «Oberste *Reichwein* anførte, eller Oberst *Schultz*, — det jeg med Glæde og Taksigelse antog, «men strax derefter betænkte han sig og beredte, at Deres Excellence, Greven af *Sponeck* «havde foreslaaet (en) tysk Karl, som han kunde ikke andet end employere, efterdi Regimentet «bestod af den tyske Nation, og da — isteden for at give mig som Prest til Armeen — «gjorde han mig Forslag, om jeg vilde være hans Famulus med 70 Rdl. for den Tjeneste; «for Tilbudet jeg takkede, men svarede, at jeg heller vilde give 100 Rdl. for at blive Felt- «prest, hvilket jeg havde lært og forstod, end tage mig paa det, jeg ikke kunde forstaa. «Derover blev denne Slutning, at jeg, førend Ordinationen, erlagde de 50 Rd., saafremt jeg den «Tid havde nydt nogen Attest til at belægge mine allerunderdanigste Ansøgninger med. «Siden den Tid har jeg hverken direkte eller indirekte til forrige Biskop Deichman offereret, «eller han i nogen Maade af mig Noget paastaet, saavidt min Fremmelse angaar, førend jeg «blev kaldet Aaret 1722, og da allernaad. beskikket at være Sogneprest i det af mig nu «betjenende Sogne Kald Thorsnes (eller Borge i Smaalehnene), da jeg for mit Collatz-Brev ud- «gav Penge, men enten det var 30 Rd., eller 50 Rd., kan jeg mig ikke erindre, men det «var ej Mindre, end 30 Rd., og ej Mere end 50 Rd. Paa Visitats har han i min Betjenings «Tid været 2 Gange, da jeg af fri Villie den første Gang offererede hannem 12 Specie Ducater, «2den Gang 16 Rd. Og er Dette Alt, hvad jeg — saavidt min egen Person angaar — be- «kjender saaledes sandt at være, at jeg med en god Samvittighed baade for min Gud og «allernaadigste Arve-Herre og Konge efter min Troskabs Pligt kan stadfæste. Skulde mig «udi andre Tilfælde om hvad mig kunde være bekjendt, som jeg ikke Alt saa lige kan erindre, «blive tilspurgt, er jeg saa villig som forpligtet at aabenbare og bekjende uden mindste For- «beholdenhed, saasom det er og har været mit fornemste Øjemærke at beholde en god Sam- «vittighed og en naadig Konge. Christiania d. 10. Aprilis 1731. *Nils Arctander.*»

Bilag B (fremdeles fra Hr. Nils Arctander):

«Deres Excell. Høj og Velbaarne Hr. Gehejmraad, Højbydende Statholder, Naadige Herre!

«Den til mig udstedte høje Ordre at forklare omstændelig Sammenhæng om en Consistorial- «sag, i hvilken forrige Regiments-Kvarttermester *Falsters* Søster, Anna *Falster* var Hoved-Citant

*) Om Hr. Feldtmann (i Opdal) se Side 258 her foran.

«imod en Person paa Hedemarken, af Tilnavn *Hanemand*, efterdi det skulde være Deres Excellence kommen for Øren, at forrige Biskop Deichman i samme Sag ved mig skulde være discretioneret for ikke at frafalde bemeldte Anna Falsters Ret, tilsvarende jeg i al lydlig Underdanighed, at det er ganske sandfærdigt. Anna Falster havde indstevnet for Consistorio forbeholdte Hanemand, med hvilken Anna Falster var i Vidners Overværelse offentlig bleven forlovet, men Personen Hanemand changerede sine Tanker og vendte sin Kjærlighed til Landsmandens (∴ Lensmandens?) Datter paa Steen i Ringsager Sogn, hvorudover Anna Falster citerede ham paa forrige Ægteskabs Løfte og (til) sin Broder, Lars Falster, som den Tid tjente hos Reg.kv.mester Raundorf, Sagen overgav til Commission, hvilken han og ved Procurator *Lange* for Consistorio incaminerede, men bemeldte Fruentimmers Broder ej saameget vilde paastaa Søsterens Ægteskab med Hanemand, som ellers at han kunde blive tilfunden hende en anseelig Pengesum at betale, og da forlangte af mig, der logerede den Tid i samme Huus, hvor han tjente, at jeg forud vilde proponere hans Hensigt for Biskopen, hvilket jeg efterkom, men som Biskopen syntes at være mere paa Hanemands Side, end (paa) Pigens, saa da, for desbedre at komme til Anna Falsters Ret, forsikkrede jeg Biskopen, at baade Broderen og Søsteren vilde være erkjendtlige; nu var det ikke deres Lejlighed, men fik hun en tilstrækkelig Dom, saa hvad som Hanemand blev dømt til at betale over 400 Rd., skulde være hannem (∴ Biskoppen) offereret, hvorpaa Biskopen svarede, at, om Falster vilde give Pengene forud, saa kunde Søsteren tage dem igjen hos Hanemand, dersom jeg tilstod ham paa Falsters Vegne 100 Rd., og samme Dag betalte (jeg) Pengene, og fik tidtbemeldte Fruentimmer den Dom, at Hanemand skulde betale 500 Rd. Denne Sag blev ikke mere eftertænkt, førend i den Tid, da Lars Falster blev actioneret for sin slette Huusholdning med Regimentspengene, og da hans Breve blev efterseede, er deriblandt funden en Seddel, ligesom den af mig skulde være skreven, concernerende denne Discretion; denne Seddel er dog aldrig af mig skreven, men desuagtet blev den dog indsendt. Derpaa gav Biskopen mig Ordre, at jeg til Christiania mig strax skulde forføje, det jeg og efterkom, da han kaldte mig til sig i Cancellieraad Raschs Huus og der mig om forskrevne berettede, samt tilspurgte mig, om jeg var bekjendt, at ham i saa rede og klar en Sag kunde noget være discretioneret; dertil jeg svarede ja og førte Sagen ham til Erindring, hvorudi han fandt sig, og vilde, at jeg skulde paataget mig Skylden som Den, der skulde have faaet samme Penge for Sagens Anlæggelse, hvortil jeg ikke var at ovetale; derpaa gav han mig denne Project, at jeg skulde annamme samme Penge til mig igjen og skrive da et Frikjendelses Brev for ham som Den, der nu Intet havde faaet, og maatte jeg sætte mig ned, da han selv dicterede, hvad jeg skulde skrive; og nogle Dage derefter fordrede han samme Penge tilbage, de jeg og ham leverede. Og er dette Alt, hvad jeg til underdanig Efterretning kan med al Sandhed berette og tilstaa, forblivende Deres Excellence Høj og Velbaarne Hr. Gehejmraad, Højbydende Hr. Statholder, Naadige Herres underdanigste og lydligste Tjener *Nils Arvtander*.
«Christiania den 11. Aprilis 1731.»

Bilag C (fra Hr. Lorentz Angell):

«Efter Hs. K. Majestæts allernaadigste Ordre og Befaling, som idag af Deres Excell. er anvist til allerunderdanigst Efterlevelse, at jeg i Sandhed skulde vedgaa og forklare, om enten jeg selv eller min sal. Fader havde givet forrige Biskop Deichman enten Penge eller Penges Værd, da jeg kom til det mig allernaadigst anfortroede Liers Kald, da er Dette min sandfærdige Bekjendelse derom: Da jeg i nogle Aar havde tjent min sal. Fader som Huus Capellan i hans Alderdom og tillige i samme Tid efter forrige Biskop Deichmans Constitution og Befaling havde udi 3 Aar maattet betjene Lier Kald i den da suspenderede Capellan, Hr.

«Michel *Sverdrups* *) Sted, blev af min sal. Fader adskillige Gange for mig proponeret, at jeg «skulde supplicere om at blive Sognepræst i Lier og søge at faa det separeret fra Bragnæs «og Strømsø, da han vilde være villig til at dele sit Brød med mig, hvortil jeg altid svarede, «at jeg ikke turde resolve mig dertil, thi omendskjønt jeg kunde være saa lykkelig at «obtindre det, saae jeg vel forud, at Dette vilde falde mig meget besværligt og kostbart at «lade opsætte de fornødne Huusbygninger paa Lier Præstegaard, som da var ganske ruineret «og forfalden **), formedelst den udi 3 Sogneprestere Tid var ikke brugt anderledis, end som «en Avlsgaard. Foruden kunde jeg vel skjønne, at min Fader, til at underholde sin vidt-«løftige Familie endelig for sin Livstid behøvede de sædvanlige Sogneprestere Indkomster af «Lier, og jeg derfor maatte behjælpe mig med Det, som tilkom Capellanen, hvilket og skeede «til hans Døds Tid, men som min sal. Fader vedblev at raade mig til denne Ansøgning, «og gjerne ønskede at see mig forsynet med et vist Stykke Brød, allerhelst med endeel af «det Brød, han selv havde haft, fandt jeg det for min Skyldighed som en lydig Søn ikke «længere at imodstaa hans Forlangende, men med Taknemmelighed at tage imod hans «gode Tilbud i at ville drage en faderlig Omsorg for mig. Derpaa blev da siden af Lier «Almue allerunderdanigst gjort Ansøgning om, at Lier maatte separeres fra Bragnæs og Strømsø, «og de maatte nyde en egen Sognepræst for sig selv, hvilken deres Ansøgning blev opsendt «til forrige Biskop Deichmans Erklæring, hvorpaa og min sal. Fader allerunderdanigst suppli-«cerede, at — ifald Lier Kald skulde saaledes separeres fra Bragnæs — det da allernaadigst maatte forundes mig som hans Søn og Huus-Capellan, og da Deichman derefter havde ned-«sendt sin Erklæring og Forestilling og derpaa jeg allernaadigst «var bleven beskikket til at være Sognepræst i Lier, fik han af min sal. Fader 400 Rd. til «en *recompense* for hans favorable Erklæring, hvis Indhold jeg dog aldrig fik at vide. At «Dette altsammen er saaledes sandfærdigt, som jeg agter i sin Tid med min Æd at kunne «bekræfte, det vedgaar og bekjender Deres Excellences underdanige Tjener og trofaste Forbeder *Lorentz Angell*.

Christiania den 10. April 1731.»

Bilag D (fra Hr. Hans Rosing):

«Efter Hs. Excellence Hr. Gehejmraad og Statholder Wibes naadigste Befaling til mig «ifølge Hs. Kgl. Majestæts Befaling og allernaadigst foreviste Ordre, er Dette min sandfærdige «Udsigende paa hvad forrige Biskop Deichman af mig haver bekommet, da jeg allernaadigst «var bleven confereret Norderhovs Kald, da der dermed saaledes har sig tildraget. Imidler-«tid jeg var Capellan i 16 Aar i min sal. Faders Kald (Faaberg) gjorde jeg nogle Gange An-«søgning hos forrige Biskop Deichman om Recommendation til nærmere Befordring, det han «mig og sagde; men som intet paafulgte, gjorde jeg selv ofte allerunderdanigst Ansøgning «ved Suppliquer til Hs. Majestæt. Endelig var jeg saa lykkelig udi Aaret 1727, at Hs. Majestæt «allernaadigst gav mig ovenmeldte Norderhovs Kald, og er det mig til Dato ganske ubevidst,

*) Hr. Michel Sverdrup (Søn af Foged over Marie Kirkes Provsties Gods (i Oslo), Anders Pedersson Sverdrup og Elisabeth Østensdatter, samt Broder af Sognepræst til Holt, Hr. Osten Sverdrup) var født i . . . . 1680. Han blev Candidat 1702, og 1710 personell Kapellan hos Hr. Hans Angell i Lier, hvor han i 1712 blev Capellan *pro loco*. Bonderne klagede senere over deres forøgede Byrder og be-
gjærte Lier som et eget Kald udskilt fra Bragernæs og Strømsø. Hr. Sverdrup klagede paa sin Side over Sognepræsten, men blev i 1722 — efter længere Tids Suspension — afsat for sin Drikfældighed. Hvor han senere blev af, vides ikke.

***) Aarsagen til, at Lier Præstegaard var kommet saa i Forfald, var, at Hovedkirken brændte ved Lynild i 1651, hvorefter Sognepræsten udenvidere flyttede ned til Bragernæs, og lod Lier bestyre af den Æne af de 2 Kapellaner. Den anden Kapellan boede først paa Bragernæs, der fra 1620 havde egen Kirke, men da Strømsø i 1666 ogsaa fik sin egen Kirke, flyttede han did. Denne Tingenes Tilstand vedblev i mange Aar. Lier Kirke blev imidlertid i 1694 — ved Hr. Angells Omhu — atter opbygget, men da Hr. Angell fremdeles boede paa Bragernæs, saa vakte Dette Almuens Mishag, hvortil kom Rivninger mellem ham og Kapellanen i Lier, Hr. Sverdrup, og Dette ledede til Dennes Afsættelse og By-
kirkernes Udskillelse fra Lier. (Se herom Fredr. Rostguards Levnet, ved Chr. Bruun, I. Side 259 og ff.)

«om forrige Biskop Deichman noget til min Lykke contribuerede, men strax efter (at) jeg «havde nydt Kaldet, gav Biskoppen mig Ordre at komme ind til sig, — det jeg efterkom, — «da Biskoppen ej alene lod sig mærke, men reent ud sagde, at *han* havde hjulpen mig til «Embedet, og ingen Anden, hvilket jeg antog i den Mening, som (om) Biskoppen vilde erindre «mig om Erkjendtlighed, og som jeg ikke havde Midler, eller var ved Penge, gav jeg be- «meldte Biskop min Obligation som paa laante Penge, stor 298 Rd. Courant, den han og «imodtog tilligemed 2 Rdl., jeg hannem contant leverede. Ydermere 1728, da forrige Biskop «Deichman var udi en Commission ved Honcfossen i Norderhovs Prestegjeld, talte Biskoppen «til mig om ovenmeldte Summa, naar jeg den vilde betale; men som jeg ikke var ved Penge, «eller vidste at faa laant, bad jeg om Dilation, hvilket han meget ilde optog og spurgte, om «jeg vilde fixere hannem, hvorpaa jeg for at stille ham tilfreds, samme Tid gav ham 20 Rd. «i Kroner. Sidst i Aaret 1728 fik jeg mange og adskillige Paamindelser af Biskoppen, at «jeg skulde komme ind til Christiania, saasom han havde noget at tale med mig (om), men «som jeg alt kunde forstaa, det var om Pengene, maatte jeg tilsidst rejse ind med 150 Rd. «Courant, som var først i Aaret 1729, hvilke Penge han imodtog og afskrev paa Obligationen, «som endnu er hos hannem. Den øvrige Rest af Obligationens Indhold er endnu ubetalt. «Endnu har forrige Biskop Deichman bekommet af mig forgangen Aar 1730, da han var hos «mig paa Visitatsen, 30 Rdl. Kroner. Jeg kan ikke sige, at han begjærte saa Meget af mig, «men fordi jeg stod i hans Gjæld, gjorde jeg det selv villig. Dette foreskrevne er saaledes «udi al Guds Sandhed, som jeg altid, — naar forlanges — med min Eed vil bekræfte, og «at forrige Biskop ikke Mere af mig haver bekommet i al den Tid, jeg har været Sogneprest, «det til Bekræftelse under min Haand. *Hans Rosing.* Christiania den 14. April 1731.

Bilag E (fra Hr. Anders Holter):

«Efter Deres Majestæts allernaadigste Befaling og derpaa fulgte Deres Excellences, Hr. «Statholders naadige Qvæstioner er Efterfølgende min underdanigste og sandfærdige Bekjendelse, «som jeg for Gud, min allernaadigste Konge og Deres Excellence kan med en god Samvittighed be- «vidne og — om saa befales — med Eed bekræfte. Da har jeg ej givet Noget til forrige Biskop «Deichman, da jeg fra Capellan hos min Fader blev antaget og beskikket til Feltprest, men «for Collatsen gav jeg Noget til hans Famulo *Lembach*; dog erindres ikke Hvormeget, enten «det var 3, 4, 5 eller 6 Rdl.; for Expectancen paa Strøms Kald har han aldeles ej Noget «bekommet, saasom han ej heller det Ringeste til dens Erholdelse har contribueret. Collatz «for Strøms Kald har jeg end ikke taget, saasom Kaldet ej endnu er vacant, saalænge min «Fader er i Live, men da Alderdom hos min Fader og Svaghed hos mig gjorde os begge «saa skrøbelige, at vi ej kunde forrette Tjenesten, og vi nødvendig maatte see os forsynede «med en Huuscapellan, vilde vi nødig lade os nogen obtrudere, hvis Sind, Føjelighed og For- «nøjelighed var os ubekjendt; da skrev jeg Monsr. *Lembach* til, at han vilde paa mine Vegne «forestille Biskoppen alle Omstændigheder, nemlig at vi havde saadan Capellan og Medhjælp «fornøden og var med *Studioso* *Jørgen Nilsson Saabye* forenede, at det var for besværligt for «os udi et saa lidet Kald at subsistere, naar af dets Indkomster ej alene de to Prester skulde «have Ophold, men endog Capellanen underholdes, saaledes som Forordningen af 9. Januar «1728 melder, samt efter Forordn. af 23. Decbr. 1729 lade sig en Capellan impouere, som til «et andet Sted var ordineret, og man ej var vis paa at kunne leve i god Forstaaelse med, «og endelig bad ham tilsige Biskoppen 50 Rdl., om han vilde forhjælpe os til at nyde «den foreslagne Person; men Svaret fra *Lembach* faldt saaledes, at han havde forestillet «Biskoppen min Begjæring, men han kunde ej gjøre Noget imod de kongl. allernaadigste Forord- «ninger. Derpaa lod jeg ham tilsige 100 Rdl., og fik da Tilladelse at tilsende ham en «Supplique til Deres Majestæt, paa hvilken han tegnede en favorable Erklæring; derpaa og «kgl. allernaadigst Confirmation erholdtes, og de 100 Rdl. leveredes af Hr. *Jørgen Saabye* til

«Lembach, som dem modtog. Derpaa blev han ordineret af Biskoppen, som for Ordinationen «ej tog videre Betaling. Videre vides ikke, uden at jeg i dybeste Underdanighed forbliver «Deres Excellences o. s. v. underdanige Tjener *A. Holter*. Strøms Præstegaard den 12. April 1731.»

Bilag F (fra Hr. Frantz Vogel):

«Siden Deres Kgl. Majestæts allernaadigste Befaling til Hr. Gehejmerraad og Statholder «Wibe allernaadigst fortrøster dem, som til forrige Biskop Deichman nogen Gave have offereret «og aflagt, at det ikke skal blive dem til nogen Præjudice og Hinder udi deres allerunderdanigste Ansøgninger, hvad de i saa Maade bekjender, haver jeg Undertegnede, som af høj- «bemeldte naadige Statholder er indkaldt til min Sandheds Forklaring herudinden, saavidt «mig kan være betræffende, herved allerunderdanigst villet bekjende, at da jeg udi Aaret «1725 in Aprili var ordineret til personel Capellan ved Frue Kirke i Tønsberg, har jeg til «forrige Biskop Deichman betalt udi Courant Mynt 20 Rdl., inden hvis Erlæggelse min «Ordination mig Tid efter anden blev difficulteret, under Navn, (af at) jeg ikke kunde frem- «lægge Beviis at være mine 25 Aar.

«Dernæst har jeg i Aaret 1729, da mig af bem.te Biskop Deichman blev overleveret «min Collatz at tiltræde Capellaniet paa Moss, discretioneret ham med Guld i Værdi til «50 Rdl. Videre haver den forrige Biskop aldrig haft af min Haand udi Penge, ej heller «Penges Værdi, uden hvad jeg iblandt kan have skikket til Kjøkkenet, der beløber sig i det «Højeste til 10 Rdl., hvilket er saa sandfærdigt, som jeg det med Saligheds Eed, om det «allernaadigst skulde befales, agter at bekræfte.

«Christiania den 2. April 1731.

Frands Vogel.»

Under 4. Mai 1731 skrev Wibe til Klokkerne *Morup* paa Eker, *Arne* i Modum og *Jens* i Sigdal. *) Brevet lød som følger:

«Som hans Nærværelse for en kort tiid her behøves, Saa haver hand saa strax og «ufortøvet at Begive Sig paa Reisen ind til Christiania, og ved hans ankomst hos Mig at «anmelde sig, for widere at fornemme hvad der møtte Befales. Jeg Forbliver o. s. v.»

Efter det Ovenstaaende lader det sig vel ikke negte, at der har foreligget adskillige uimodsigelige Beviser paa Biskop Deichmanns «uanstændige og uopbyggelige» Embedsførelse, navnlig i at udpresse Penge af de forskjellige gejstlige Sollicitanter, der anholdt om hans

*) Om disse 3 Klokkere, der utvivlsomt blev indkaldte for at afgive Forklaringer i Deichmanns Sag, kan jeg (efter mine Kirkebogsuddrag) oplyse følgende:

- 1) Albert Morup var allerede Klokker, da han 1725, 21. Juni paa Bragermæs ægtede Elsebeth Momme, der blev begravet paa Eker 1751, 23. Oktober, under Navn af «Klokkerens Kone i Sundbakken», 50 Aar gl. Morup selv blev begravet der 1758, 25. Søndag e. Trefold., 70 Aar gl., — altsaa født ca. 1688. I Aarene 1727—1740 havde de 5 Børn til Daaben i Eker.
- 2) Arne Christensson, «som havde været Klokker her ved Modums Meenighed 40 Aar», døde der 1740, Onsdag 6. Juli, Kl. 11 Aften, 56 $\frac{1}{6}$ Aar og 5 Dage gl., og blev begravet ved Hovedkirken 13. Juli. (Han var uidentvivel Son af Klokkeren der, Christen Pedersson — som blev begravet 1730, 15 Febr., 74 $\frac{1}{4}$ Aar og 2 Dage gl. — og Hustru, Anne Hansdatter, som blev begr. 1739, 25. Marts, 81 $\frac{1}{2}$ Aar gl.)
- 3) Jens Petersson (Wolgast) blev begravet i Sigdal 1777, 6. Oktober, 77 Aar gl. (og gives da først Tilnavnet «Wolgast»). Helge Halvorsdatter, «Jens Klokkers Qvinde», blev begravet der 1773, 4. Marts, 68 Aar gl. paa 14 Dage nær». «NB. Vi levede saamen næsten 48 Aar», har Manden tilføjet i Kirkebogen. De findes neppe viede i Sigdal, hvis Bog rigtignok først begynder 1723, men fra 1725—1735 havde de 4 Børn til Daaben der.

Anbefaling til Befordring o. s. v. Ogsaa i en samvittighedsfuld Omgang med gjennem ham indkomne Kollekt (o: Penge-Indsamlinger i fromt eller veldædigt Øjemed) vilde man sige, at han lod adskilligt tilbage at ønske. Imidlertid har jeg af Wibes Protokoller kun stødt paa et eneste Brev i denne Retning, hvilket her gjengives. Det er stilet til Sognepræsten i Ejdsberg. Hr. Hans *Smith* (o: *Schmidt*)*), for hvem der rimeligviis havde været aabnet en Kollekt i Anlédning af den pekuniære Overlast, han vel havde lidt ved de Svenskes fiendtlige Besøg i Ejdsberg Præstegaard baade i 1716 og 1718. Her har man vel haft en Mistanke om, at Biskoppen endnu i 1731 sad inde med de for Hr. Schmidt bestemte Penge. Hvorvidt denne Mistanke kan have viist sig grundet, kan man ikke af Protokollen sé. Men at der i Deichmanns Dødsbo i Oktober 1731 — i Henhold til en af Wibe nedsendt Designation — blev anmeldt en Fordring paa henimod 10,000 Rd. (hvoraf 1452 Rd. i «Collect- og andre Penge»), beretter Jens Møller i sin «Mnemosyne», hvoraaf en Afskrift her skal blive levéret længer ude. Brevet til Hr. Schmidt lyder saaledes:

«Som Hs. Kongl. Majestæt Allernaadigst har befaleet, at saavel Gejstlige som Verdslige, «der enten motte have given til forige og nu afgangne Biskop Deichman Skienk eller Gave «for Recommendationer eller i andre Maader, og Mig er berettet, at Deres WelErværdighed «skal have lidet (o: lidt et) Skaar udj Een Collectes Betaling af afdøde Biskop Deichman, «Saa for at spare ham hans Reise hid ind til Christiania, Behager hand til Mig omgangen «med denne Collectis Betaling tydelig uden nogen slags forbeholdenhed, at indberette, saa- «ledes som hand det, — naar paaæskis — kand aflegge Eed, og om hand ellers noget har «given til afgangne forige Biskop Deichman. Ligesaa om hand har nogen Klokker, der motte «have Betalt og aflagt for sin tieniste noget, da samme at indberette. Jeg forbliver &c. «Christiania 12. May 1731.»

Vedkommende Opgjøret af Biskop Deichmanns Dødsbo havde Gehejmeraad Iver Rosenkrantz faaet «mundtlig Befaling» af Kongen til at besørge to dertil skikkede Mænd foreslaaede. I Henhold hertil foreslaar Wibe i Skrivelse af 12. Mai 1731 følgende 3 Mænd dertil, nemlig Brigadier, Gen.kr.kommissær *Bertouch*, Cancellieraad *Glad* og Tolder Peder *Willumsen*, af hvilke Kongen da kunde vælge 2, som han selv ønskede. Med Hensyn til den Sidstnævnte — siger Wibe —, da havde han vel haft lidt Betænkelighed paa Grund af hans Embedsforretninger, men Willumsen havde, paa Tilspørgsel, selv erklæret, «at naar hand fra «Morgenen til Middagen oppasser Toldboden, har hand altid om Efftermiddagen saa megen «tid tilovers, at (han) kunde — om Eders Kgl. Majestæt saa Allernaadigst fandt det for «got — administrere tillige dette Skiffte, om hvilket Jeg og ingenlunde bærer tvifl, (at de jo) «Boet effter afg. Biskop D. saaledis forsvarlig administrerer og fuldfører som de» o. s. v.

Naar saa Kongen havde truffet sit Valg, «kunde de tillige allernaadigst vorde anbefalet «wed indtrædelsen i Boet, straxens at foretage sig til Revision de i Sterfboet Befindende «Breve og Papirer, at de ikke paa Een eller anden maade skulle bortkomme, samt over

*) Hr. Hans Schmidt, Sognepræst til Ejdsberg, var Son af Foged i Gudbrandsdalen, senere Slottsfoged paa Akershus Christen Hansson «Smidt» — † 1706 — og Else Jensdatter Plade, som døde 1722. Han var født ca. 1674 i (Gudbrandsdalen?) og døde i Ejdsberg 1740, 6. April. Han blev Candidat 1698, personell Kapellan 1702 hos Hr. Ole Hansson Aurelian til Rygge og Moss, og 1709 Sognepræst til Ejdsberg, hvor han blev indsat 4. Mai (o: 2den Paaskedag) 1710. Han byggede i 1711 Vaaningshusene paa Ejdsberg Præstegaard, og var i sin Kaldsgjerning saare flittig, prædikede hver Søndag ved 2 Kirker og sørgede troligt for Ungdommens christelige Underviisning. Hans Illustru, der døde for ham, hedte Margrethe Moss, Datter af en Hans Eriksson og Hustru Kirsten?

Hr. Hans Schmidt havde 2 Sønner, der var Præster, -- den Ene i Ojer, og den Anden i Lesje, og en Datter, der var gift med Sognepræst Knud Ramshart i Solum. Derhos var han Farbroder af Biskop i Akershus, Christen Schmidt, der var en Son af Sognepræst til Vinger Hans Jakob Schmidt og Iste Hustru, Aleth Lemmich.

«samme og alt andet tage en fuldkommen Registration for deraf Gienpart til Eders Kgl. «Majestæt indtil videre at fremsende.» (Af de 3 her Foreslaede blev de 2 Førstnævnte beskikkede. Se Side 293 her udenfor.)

I nedenstaaende Brev af 28. Juli 1731 bruger Wibe nogle — som det kunde synes — unødigt haarde og bittre Udtryk om sin afdøde Antagonist, Biskop Deichmann. Fra Etatsraad og President Lym var der nemlig indkommet Forespørgsel om, hvem der i Deichmanns Sted skulde tilforordnes i en Kommission, der vedkom en *Jørgen Pederssens* Dødsbo. Herom havde Wibe faaet kongl. Befaling af 10. Juli næstfør at erklære sig, og han yttre nu Følgende:

«Da som Bye- og Raadstue-Skriver *Schnell* har allerede den Beste øplysning om af-gangne *Jørgen Pedersens* Sterfboes Commissions Sager — som *Een af afg. Biskop Deichmans* «*Creature*, hvem og Etatz Raad og Præsident Lym ønsker sig at motte tiltræde denne Com-mission, Saa indstiller (jeg) derfor underdanigst, om ikke Eders K. M. allernaadigst vil «samme approbere, for jo før jo heller at kunde komme til Endskab med denne lunge hen-staaende Commission, *hvorudj ingen anden (har) været ophold, end forige og nu ved Døden af-gangne Biskop Deichman, som ikke gierne saae, at nogen Commission, hvorved kunde være at profitere, «kom snart til ende, — af hvad Aarsage, kand være Mig u-witterlig.»*

Videre, end hvad her ovenfor er uddraget af Wibes Protokoller til Belysning af hans Forhold til Biskop Deichmann, tror jeg ikke, man i disse skal kunne finde, og tilføjer derfor kun til Slutning Lidt af hvad Professor Jens Møller i sin «Mnemosyne» paa flere Steder her og der (navnlig fra Side 282 til 297) beretter om den Iver, Kongen (gjennem Rosenkrantz og Wibe) lagde for Dagen for at bringe flere af Deichmanns «uopbyggelige og uanstændige» Gjæringer for Lyset. Møller siger saaledes:

«Saasart Christian VI først havde faaet Luft for sit i saa mange Aar over hans ædle «Moders Tilsidesættelse beængstede Hjerte, maatte han naturligviis, ifølge sin levende Følelse «for Retfærdighed, ønske at see Deichmann fældet, ej blot ved hans kongelige Ord, men ved «Landslov og Ret. Dette fordrede Deichmann i gjentagne Skrivelser, hvori han tillige be-«raabte sig paa Fredrik IVdes Ordre til Alt, hvad han havde gjort. Man ansaae det i «Kjøbenhavn for afgjort, at der i Norge vilde fremstaae Vidner i hundredeviis imod den af-«satte Biskop, og forundrede sig høiligen over, at disse nu vare saa vanskelige at overkomme. «Dette veed jeg af Iver Rosenkrands's private Correspondence. Under 13. Januar 1731 skrev «denne Minister til Statholder Wibe et fransk Brev, som paa Dansk lyder saaledes, og som «jeg, erkjendende Sandhedens Aabenbarelse for Historiens første Maal, ikke bør tilbageholde, «skjøndt det fremstiller Kong Christian VI og hans Raadgivere, navnlig Concipisten Rosen-«krands, i et ugunstigt Lys. «Vi ere her en Smule forundrede over, da hele Verden forhen «har skreget over forhenværende Biskop Deichmanns voldsomme og uregelmæssige Frem-«gangsmaade, hvis notoriske Handlinger have kostet ham hans Embede, at Ingen nu, efter «hans Unaade, beklager sig direkte over ham, hvilket man dog har billig Grund til at vente. «Hvis derfor Deres Excellence kan sætte nogle Folk i Bevægelse i denne Henseende (*peut «mettre quelques gens au jeu à cet egard*) ville deres Klager blive gunstigen modtagne, og end-«skjøndt vi ikke tvivle om, at jo hans Afsættelse er bleven kjendt meget retfærdig, skulde vi «dog være meget glade ved at have noget i Hænde, hvormed vi kunde bevise dette endnu «klarere for Publicums Øine.»

«Dette Brev havde den Virkning, som man kunde forudsec. Statholderen, som ikke «var Biskoppens Ven, angav (som man seer af det Følgende; thi Wibes Breve kjender jeg

«ikke), at Deichmann i sidste Krig skulde have solgt Feldtpræstbestallinger. Dette var dog «Noget at støtte sig til. Derfor skriver Rosenkrands til Wibe d. 27. Januar (1731):

«I det Danske Cancellie findes ingen Liste over de Præster, som i Aaret 1719 ordineredes til Armeen; men jeg lader lede derom i Commissariatet, hvor den ikke kan andet end findes, efterdi, saavidt jeg veed, de Gejstlige betaales af Krigskassen. Det vil ikke mangle paa Actor, saasnart først Materierne ere forberedte; men at bevæge Folk til at anklage hinanden ved Eeder, *non est nostri seculi*. Det skulde være meget besynderligt, hvis i en Sag, som nærværende, Klager skulde mangle imod den mest udskregne Person. Deres Excellence maa mere end nogen Anden være underrettet herom, og De vil gjøre Deres Cour ved at skaffe os Oplysninger.»

Under den 3. Februar samme Aar (1731) sendtes Listen paa de af B. Deichmann udvalgte Feltpræster, med Anmodning til Wibe at gjøre deraf passende Brug, og den 7. April skrev Rosenkrands: «Præsten *Ramshart**) kan ikke nægte det, som han har erklæret for tvende troværdige Personer, og jeg haaber, at Deres Excellence vil finde Udveje til at lade de Grændsepræster tale, hvilke have givet Qvitteringer for mere end de have modtaget. Hvis man skrider til at nedsætte en Commission over forhenværende Biskop Deichmann, da vil man søge at finde de Personer, som ere mindst mistænkte for Partiskhed; *thi at udnævne saadanne, som have billig Grund til Hævn imod ham, passer sig ikke for en Regjering, som den nuværende Konges.*» Heri gjenkjende vi (siger J. Møller) den retskafne Minister. Kort i Forvejen havde Iver Rosenkrands tilskrevet Statholder Wibe, fra Conseillet, datéret den 24. Marts 1731 saaledes:

«Saasom Hs. Majestæt af Deres Excellences Skrivelser allerunderdanigst er bleven refereret, at endeel Præster og andre verdslige Betjenter skal have givet til forrige Biskop Barth. Deichmann anseelige Gaver og Foræringer for at komme til deres Kald og Embeder, eller i andre Maader opnaaet deres Forsæt og Ansøgninger, hvoraf Nogle ere Deres Excell. bekjendte og vel Flere i Fremtiden ville opdages, men at deslige Folk vel ej skulde ville aabenbare saadan Omgang af Frygt at de derover efter Loven og Anordningerne selv skulde blive straffældige, og at det derfor vilde blive fornødent at for dennem en kongelig Pardon blev expederet: saa haver Hs. Majestæt for at betage Vedkommende saadan Frygt ladet hosfølgende sin allernaadigste Declaration udfærdige, og befalet mig samme Deres Excell. at tilsende, paa det De sig deraf paa behørig Steder kunde benytte, og gjøre den *usage*, De finder bedst og tjenligst at være til at oplyse Hs. Majestæts allernaadigste og retfærdige Intention, der alvorligen gaaer derhen, at saadan Deichmanns utro, og af en saa distingveret geistlig Mand næsten uhørt Forhold kunde komme for Lyset; og han derfor faae den Løn, som bør paafølge hans onde og forærgelige Gjæringer.»

Nu fortsætter Møller her saaledes: «Man seer af Tonen i dette Brev, at Rosenkrands, da han skrev dette, har været for sin Deel overbeviist om Deichmanns formeentlige Forbrydelser; men, ligesom han allerede den 27. Januar havde advaret imod alle skjendige delatoriske Kunster og sagt derom, som den ædle Kejser Trajan i sit bekjendte Brev til Plinius: *non est nostri seculi*; saaledes minder han, i et andet Brev (af 21. April) den, som det synes, altfor tjenstagtige Wibe (!) om, at *han* ingen anden Interesse havde i denne Sag, end at faa Uretfærdigheden fremdraget for Dagens Lys. Dog inden dette Brev meddeles, maa vi omtale en uventet Begivenhed, som forefaldt paa samme Tid (17. April 1731), nemlig — Deichmanns Død.» (Nu omtaler J. Møller — Side 287 og ff. — den opbyggelige Maade, paa hvilken Deichmann i

*) Den her nævnte Præst Ramshart maa være den Cort Mathiesson Ramshart, der † 1738, 18. Septbr. paa Bragenæs, hvor han fra 16. April 1728 var Sognepræst. Han havde fra 1705, 24. Februar været Sognepræst til Kullerup i Fyen. Han ægtede 1705, 22. Septbr. i Ørbæk (paa Fyen) Heléne Johanne Runchel, der døde 1770, 14. Mai (formodentlig i Danmark.) Af deres Born var Heléne Ramshart, der sandsynligviis er den «Lene» Ramshart, som 1730, 12. Decbr. paa Bragenæs ægtede Hr. Hans Rosing til Norderhov, (om hvem se Side 282.).

sine sidste Dage bar sin Ulykke, idet Gud aabnede hans Øjne til at see hele hans forrige verdslige Omgængelse o. s. v. Side 290 omtales Deichmanns Tvist med Eftermanden, Hersleb, om Aabodsansvaret for den forfaldne Bispegaard, som Deichmann i de sidste 5 Aar ikke havde beboet, men bortlejet til Andre, uden at sørge for dens Vedligeholdelse. Denne Tvist blev — ifølge Møller's Beretning paa Side 297 — bilagt derved, at Bispinde Deichmann vedtog at tilsvare 1000 Rd., hvormed Hersleb lod sig nøje.) Det nyss citerede Brev af 21. April 1731 fra Rosenkrands til Wibe lyder som følger:

«Af Deres Excellences Brev af 14. d. M. har jeg seet, hvorvidt De er kommet i at undersøge forrige Biskop Deichmanns Negotiationer, og jeg har derom aflagt allerunderdanigst Beretning til Hs. Majestæt. Jeg har intet at foreskrive Deres Excell. med Hensyn til Methoden, hvoraf De betjener Dem for at udfinde Sandheden af de Rygter, som almindeligen have været i Omløb om disse Bedragerier. Jeg vil med Utaalmodighed (!) oppebie det Øvrige, som Deres Excellence lover at opdage, især om hvad der er blevet Præsterne paa Grændsen frarøvet. Det er Alménheden magtpaaliggende, at deslige Uretfærdigheder ej forblive skjulte; dette er den hele Interesse, som Sagen har for mig.»

De hidtil anførte Breve, — fortsætter nu J. Møller, Side 292 — af I. Rosenkrands ere paa Fransk, og derfor af mig oversatte; men følgende Brev af 28. April er paa Dansk, hvilket jeg derfor har afskrevet med diplomatisk Nøiagtighed, saa at Læserne deraf kan kjende Iver Rosenkrands's danske Stiil:

«Deres Excellences høystærede Skrivelse af d. 21. *hujus* haver ieg med sidste Post i forgaars vel erhholdet tilliige med Deris allerunderdanigste Rapport til Hans Majestæt selv, om hvad endeel Præster haver tilstaaet for D. E. at have maatt regalere forrige og nu ved Døden afgangne Biskop Deichmann med for een eller anden Tieneste, han dennem haver giort, efter deres derhos *in copia* lagde skriftlige Attester. Heraf er ogsaa giort Hs. Majestæts allerunderdanigst Forestilling igaar, og kand D. E. med neste Post vente Deris Majestæts allernaadigste nærmere Befaling om hvad viidere i denne Sag er at gjøre, efter bemeldte Deichmanns dødelige Afgang. Imidlertid bliver D. E. vel ved at tage imod hvad meere Attester om denne afgangne Deichmanns strafværdige *conduite* Dennem kand til Hænde komme. Hvad Deris particuliere Breffs Indhold betreffer, saa refererer jeg mig til hvad Geheime-Expeditions-Secretær Neve*) siger mig for kort Tid siden D. E. at have tilskrevet i den Materie til Svar paa Deris til hannem afladte Skrivelse. Jeg forbliver med megen Respect o. s. v.»

Under samme 28. April skrev ogsaa Rosenkrands til Stiftsprovst Hoff, der havde ladet Deichmanns Bo forsegle, hvori han faar Rosenkrands's fuldkomne Medhold. Stiftsprovsten var vel ogsaa Den, hvem det paa Embeds Vegne nærmest tillaa at foretage Skiftet, men

*) Peter Neve var alleréde «Sekretær» (Geheime-Expeditionssekretær?), da han 1713, 30. Novbr. paa Bragermæs ægtede Maren Norup, der fra Februar 1709 var Enke efter Nils Pedersson Moss sammesteds. Han var en meget dygtig Mand (se «Mnemosyne» I Side 394), der senere (28. Mai 1735) blev Stiftamtmand over Lolland-Falster Stift, Etatsraad og 1737 Stiftamtmand i Christiania, hvor han døde 1740 (bisat 25. Jan. i den biskoppelige Begravelse under Capitlet i Vor Frelsers Kirke, Kl. 8^{1/2} Morgen) 56 Aar og 8 Dage gl., — altsaa født ca. 1684. Hans Enke flyttede tilbage til Nykjøbing paa Falster, hvor hun døde 1757, 20. Aug. Han var nok Son af en Assessor (— senere Etatsraad? —) Jan (?) Neve, hvis 1ste Hustrues Navn ikke kjendes. 2den Gang ægtede «Mr. Neve» 1696, 18. Aug. i Christiania Anna Holm, der var Datter af *Mag., Professor og Lector theol., Assessor consistorii & canonici capituli* i Christiania, Peder Jakobsson Holm og Marthe Jochemsdatter Schumacher. Denne hans 2den Hustru blev begravet i Christiania 1701, 26. Septbr. (Manden kaldes da «Assessor Neve»), men senere forekommer han neppe mere i Christiania Kirkebog.

Stiftamtmand Peter Neve var rimeligviis Heelbroder af Magdaléne Hedevig Neve, der 1706, 19. Juli i Christiania ægtede Sognepræst til Ringebø — eller fra 1713 til Ejdsvold — Hr. Bent Mogensson, og døde i Ejdsvold 1718, 13. Jan., 29 Aar gl., og Halybroder af Johanne Neve, der 1716, 28. Oktbr. i Christiania ægtede nyssnævnte Hr. Bent Mogenssons Broder, den rige Kjøbmand i Christiania Erik Mogensson (eller «Monsen»), og døde der 1755 i Oktbr.

hermed mødte han (ifølge «Mnemosyne», Side 293) saamange Vanskeligheder, at han snart frasagde sig det, hvorefter *Bertouch* og *Glad* under 22. Juni 1731 fik Ordre til at foretage det, men ogsaa *Bertouch* blev snart kjed deraf, fordi Bispinde *Deichmann* ikke vilde give ham den fornødne Tid til at samle *Boets* — for en stor Deel vidt omkring i Landet adspredte — Effekter og Ejendomme. Han blev 3. Aug. s. A. fritaget, og samme Dag beskikkedes 2 nye Skiftekommissarier, nemlig Justitsraad *Claus Huitfeldt* og Generalauditor *Linck*.

Imidlertid fortsattes Undersøgelserne om den afdøde *Deichmann's* Opførsel, og det lod en Tidlang — siger *Møller* — som Kongen ikke vilde lade Sagen falde bort, thi endnu den 7. Juli 1731 skrev *Rosenkrands* følgende Brev til *Wibe*:

«Ihvor sildigt end Oplysningerne om afdøde Biskop *Deichmann's* slette Opførsel komme, «skal det altid være godt at have dem, for at tilfredsstille, i fornødent Fald, Publikum m. H. t. «den *Unaade*, som er bleven ham beviist; og jeg troer ikke, at Kongens Hensigt er, (da han «er saa god og naadig) at holde sig til Enken eller til det Gods, han maa have efterladt sig.»

Netop et Aar — siger *Møller* fremdeles — forløb med Forhører og de øvrige Undersøgelser af *Deichmann's* Forseelser. Ordren til General-Fiscalen, *Hans Ursin*, om at paatale i Skifte-Commissionen efter den afgangne Biskop det Offentliges Ret i Anledning af *Skjenk* og *Gaver*, som han skulde have modtaget for Embeders Bortgivelse, er af 6. October 1731; og denne Ordre var vedlagt en af *Statholder Wibe* til Cancelliet nedsendt Designation, ifølge hvilken *Deichmann* skal have oppebaaret:

1) udi <i>Skjenk</i> og <i>Gave</i> samt for <i>Attester</i> og <i>Klokkertjenester</i>	4826 Rdl. 1 Mk. 8 Sk.
2) i <i>Ordinations-</i> og <i>Collations-Penge</i>	2022 « « «
3) i <i>Visitations-</i> og <i>Offer-Penge</i>	1489 « « «
4) i <i>Collect-</i> og andre <i>Penge</i>	1452 « 3 « 2 «

henved 9790 Rdlr.

Herom siger *J. Møller* (Side 295) Følgende, (hvori han muligens for en Deel kan have Rett):

«Hvorledes det egentligen forholdt sig med disse *Penge*, er aldrig fuldkomment blevet «oplyst. Benævnelserne under No. 2, 3, 4 tyde paa sædvanlige *Sportler*, hvilke den Gang «uden Tvivl i alle *Stifter* bleve ydede (navnligen *Collatser*), dels til *Biskopperne* selv, dels «til deres *amanuenses*. *Statholder Wibe* var sikkert ikke omhyggelig for at skjelne imellem «hvad der var givet ifølge *Skik* og *Brug*, og hvad der maaskee med mere *Føie* kunde ansees «for utilladelig *Skjenk* og *Gave*, som No. 1 tyder paa. Hvis det var beviist, — men som «det ikke er — at *Deichmann* selv, i sine *Medgangsdage*, havde i den *Geheime Commission* «sammenblandet *Embedsmænds* ureglementerede *Sportler* med *Bestikkelse*, da kunde man i «hans sidste haarde *Skjæbne* finde en streng *Dom* af *Nemesis*, ligesom man har paaviist «hendes *Indflydelse* paa alle de *Mænds* Endeligt, hvilke fældede den blodige *Dom* over *Grif-* «*fenfeld*, mod hvem *Beskyldningen* for *Bestikkelse* fordum fremførtes ligesaa ubestemt og «ligesaa slet beviist, som nu imod *Biskop Deichmann*.»

«Imidlertid fandt hans *Enke* det tungt at stampe imod *Braaden*; og for at redde de «omstridte ti tusinde *Daler*, fandt hun det tjenligt at ydmyge sig for den fornærmede *Majestæt*. «Hun indgav under 8. Februar 1732 en *Ansøgning* til *Kong Christian VI*, hvori hun «tilstod «hendes *Mands* begangne *Forseelser*», og bad, at *Hs. Majestæt* vilde lade *Naade* gaae for *Ret* «og allernaadigst ophæve *Actionen* imod hendes salig *Mands* *Bo*. Dermed var *Kongen* til- «freds; denne *Tilstaelse* gav den udviste *Strængthed* et Skin af *Ret*, og allerede den 7. *Marts* «1732 afgik *Ordre* til *General-Fiscalen* at hæve *Actionen*, samt *Underretning* til *Skiftecommis-* «*sionen* om at *Hs. Majestæt* frafaldt *Fordringen* angaaende de 9790 Rdl. i *Deichmann's* *Bo*. «Men *Historien* vil vel vogte sig for at afsige et *condemno* over *Deichmann* paa Grund af

«hans Enkes Brev; og anden Tilstaaelse havet ikke.» (Dette er J. Møller's Ord i «Mnemosyne», I. Side 295—297, hvor han fremdeles tilføier Følgende):

«Ogsaa den anden Pengesag, hvori Bispinde Deichmann var indviklet, blev paa samme Tid mindeligen afgjort. Biskop Hersleb havde erklæret sig villig til at modtage den forfaldne Residents uden Syn, naar Deichmanns Arvinger vilde betale ham 1000 Rdl. til dens Istandsættelse, og da de samtykte deri, udfærdigedes (den 8. Februar 1732) et Rescript til «Justitsraad Voigt og Stiftsprovst Hoff, om at de maatte med deres Eragtning stadfæste en saadan Overenskomst.»

Inden vi forlade Biskop Deichmann ville vi ønske baade ham og hans Antagonist, Wibe, den Salighed hisset, som Christiania Kirkebog ved deres Begravelse allerede tilsiger dem. Det heder nemlig der:

«Den 25. April (1731) er Welædle Hr. Conference Raad og forrige Biskop *Deichmanns* (nu Sal. hos Gud) Hands Liig nedsat udj Kielderen under Kirken Kl. 7 slet Effermiddag.» og «Hands Excellence Hr. Geheime Raad og Stadtholder, nu Sal. hos Gud, Hr. Ditlew *Vibe*, hands Høye Liig bisat udj Sr. Peter Colletts Begravelse Klokken 8 formiddag» den 2. November (1731).

TYVENDE KAPITEL.

Noget om Wibe's mere private Forholde, saasom hans Sekretærer og ringere Betjening, Protegéer, hans Correspondance, Anbefalinger, Fadderskaber, Forpagtninger, Portrætter, samt hans Kjøb af Rosendal m. v.

§ 1.

Under Benævnelsen «Wibes Sekretærer og øvrige Betjening» tænker jeg selvfølgelig i første Række paa dem, der nærmest var knyttede til hans private Huusstand, hans personlige Opvartning eller til at have med hans Huusvæsen at bestille. Af det Slags højere og lavere Tjenerpersonale havde man i de Tider en talrig Skare under forskellige Benævnelser, saasom Sekretærer, Haandskrivere, Kammertjenere, Pager, Lakejer og saa fremdeles nedover. Disse forskellige Personers Navne ere jo nu, — paa Grund af deres mer eller mindre underordnede Stilling — for største Deel begravede i Glemsel. Da man imidlertid af Wibes Protokoller faar det bestemte Indtryk, at han kjærlig tog sig af Mange af sine Tjenere, hvilke han tildeels skaffede ret gode Embeder, eller paa anden Maade hjalp ivej, saa skal der om disse Personer her nedenfor blive anført hvad jeg isaahenseende seer mig istand til at oplyse. Heller ikke de ringere Tjeneres Navne skal blive forbigaaede, forsaavidt jeg i Kirkebøgerne lejlighedsviis har kunnet støde paa dem, f. Ex. som Faddere eller lignende.

Men hvor Talen er om Wibes «Sekretærer» bør man dog passende aabne Rækken med dem, der i hans Tid (o: fra 1722—1731) var ansatte som kongelige Embedsmænd i hans Cancelli, — altsaa de egentlige «Cancellisekretærer». Med dette Embede, der (ifølge Rescript af 3. Mai 1715) lønnedes med 400 Rdl., var tillige Justitssekretariatet i Overhofretten forénet.

Her gjøres da Begyndelsen med:

A. Cancellisekretærene.

- 1) *Johan Hasse* (eller *Hassius*) var født i Kjøbenhavn 16.. og † i Christiania 1726, 17. Mai (bisat i Akers Kirke 21. Mai). Han var Søn af Kammer- og Cancelli-Assessor i

Kjøbenhavn, samt Justitssekretær i Højesterett Mathias Hasse og Maria Kohl, og synes først at have været ansat hos Statholder Gyldenløve som Privatsekretær eller lignende, var 1683 i Turin og blev 1688, 7. Juli Cancellisekretær i Christiania, og 1695, 25. Mai tillige Justitssekretær i Overhofretten sammesteds, fra hvilke Poster han i 1715 søgte Afskéd, som han ogsaa fik 3. Mai s. A., men denne hans Dimmission maa atter være bleven tilbagekaldt, thi han fungérede som Iudehaver af begge Poster lige til sin Død i Mai 1726, medens man dog af et Reskript af 25. Octbr. 1726 seer, at Justitsraad From allerede 1715, 5. Juni havde faaet Expectance paa dem. (Se Side 135 her foran.)

I en Statholderskabsprotokoll, der er inskribéret «Ordre-Protocol No. 57», gaaende fra 2. Juni 1722 til 5. October 1726, og autoriséret af Wibe 1. Juni 1722, befaler han Sekretær Hasse «at indføre hvis ordres hannem af Stadtholderen bliver anbefalet at expedere».

Ved sit Giftermaal (mellem Aarene 1701 og 1703) med Magdaléne Stockfleth, Datter af Stiftamtmand i Christiania, Etatsraad Christian *de* Stockfleth d. Æ., til Tøjen Gaard ved Christiania, og Hustru Isabella Margrethe (Wilhelmsdatter) Mecklenborg blev han i 1716 Ejer af det halve Tøjen, og senere (i 1723?) af den anden Halvdél af samme Gaard. Han blev 1724, 2. Septbr. «Justitsraad». Med sin Hustru, der døde 1751 i meget smaa Omstændigheder, havde han ingen Børn, der levede.

Hun havde i 1747 solgt Tøjen Gaard til sin Brodersøn, Stiftamtmand i Trondhjem, Christian *de* Stockfleth d. Y., der døde 1750 som Assessor i Højesterett og Ejer af flere Herregaarde i Danmark. (Af de i Personalhistorisk Tidsskrift II, Side 270 aftrykte, fra 1747—1749 til Klevenfeldt indsendte «Stifts-Relationer» om Adelige i Danmark og Norge, seer man, at hun da boede paa den adelige Sædegaard Tøjen. Det heder der om hende, at hun var «af gammel Adel» (*sic*). «Haver intet Andet til Subsistence, end hvad hun af bemelte Gaard, som er saare ringe af Betydning, kand producere, saavel som den hende allernaadigst forundte Pension af Post-Cassen».*)

- 2) *Ulrich Fredrik From*, «Justitsraad», -- tilsidst «Etatsraad» og Justitiarius i Overhofretten — blev 1726 Cancelli- og Justits-Sekretær, efter Joh. Hasse, og døde 1758, 8. Novbr. (Se Mere om ham Side 137, 172 og 175 her foran.)

B. Andre Sekretærer (eller Haandskrivere).

Hvorvidt der var nogen Forskjel paa disse to Benævnelser, vides ikke, men Haandskrivernes Løn sattes ialfald i Reskript af 25. Oktober 1726 til 300 Rdl. Som den Første, man (i Christiania Kirkebogs Daabsliste for 11. Februar 1727) finder udstyret med Tittel af «Secretair hos Statholder Wibe», er:

- 1) *Peder Willumsen*, der endnu først i 1729 indehavde denne Stilling, men længer ud i samme Aar blev Tolder i Christiania, hvor han døde som saadan i Januar 1769. (Se lidt Mere om ham paa Side 160 og 177). Efter ham kom vel:
- 2) *Nils Hauritz*, der sagtens neppe kaldes Andet, end «Haandskriver». Han var Søn af Carsten Hauritz — eller *Hafriis* — som Navnet i den første Tid almindeligst skrives i Kirkebogen. Denne Carsten Hauritz blev begravet i Christiania 1695, 22. Mai «med alle Klokker og den store forud.» Han var fra 1684, 10. Marts gift med Ruth Enge-

*1) Hun ansøgte i 1727 Kongen om en aarlig Pension paa 200 Rdl. af «Enke-Cassen formedelst den slette tilstand, som hendes afgangne Husbond, Justitsraad Hasse havde sat hende udj,» siger Wibe i en Paaskrift af 8. Marts 1727 paa hendes Ansøgning. Videre fortsætter han saaledes: «At Mad. me Hasses tilstand er slett og at hun af hendes Creditorer meget Stringeres, er alle og enhver bekiendt, saa at hun sandeligen Meriterer Compassion, om Hs. Kongl. Majestæt paa hendes allerunderdanigste begæring behager at Reflectere.»

bretsdatter, der allerede i Juli s. A. fødte ham denne Søn, Nils, der blev døbt 31. Juli, og døde 1757, 28. Februar som Sorenskriver (fra 1731, 19. Oktober) i nordre Gudbrandsdalen. Dette Embede fik han paa Wibes indtrængende anbefaling af 7. Septbr. 1731 (hvorum senere).

Dersom Nils Hauritz først er bleven Haandskriver efter Willumsens Afgang, saa har denne hans Bestilling altsaa ikke været længer, end fra ud i Aaret 1729 til Slutningen af 1731; men forøvrigt er det meget muligt, at Wibe til samme Tid har brugt Flere af sine højere Tjenere som Sekretærer eller Haandskrivere. Hans Protokoller synes at tyde derpaa. Derhos synes Valget af de Personer, Hauritz fra 1723 af valgte til Faddere ved sine Børns Daab, ogsaa at tyde paa, at han i disse Aar allerede har staaet i Forbindelse med Personalet i Cancelliet eller Overhofretten, — altsaa ogsaa med Wibe. I ethvert Fald opkaldte han i 1723 en Søn efter ham.*)

Nils Hauritz ægtede 1709, 8. August i Christiania (i Huset) Maren Torstensdatter, om hvem man kun veed, at hun var en Kjøbmandsdatter. (Sandsynligviis var hun vel den «Maren», som blev døbt i Christiania 1690, 24. Decbr., og var Datter af Ægtefolkene Torsten Paulsøn og Kirsten Andersdatter.) Nils Hauritz's Enke levede endnu 1774 paa Skarstad i Froen. Af hans i Christiania døbte 11 Børn blev Sønnen, Carsten (døbt 1714, 13. Oktbr.) i Febr. 1743 adjungéret Faderen som Sorenskriver med Succession, og Ditlev (døbt 1727, 29. Jan.) er vel den «Ditlev Wilhelm Hauritz», der † i Holmestrand 1800 som «Kammerraad» og fhv. Renteskriver, og havde været gift med Inger Nilsdatter Barch.

C. Andre betroede Tjenere hos Wibe.

Blandt Wibes højere Tjenerskab opføres her nogle Mænd, som han gjorde meget af, om de end muligens ikke egentlig har beklædt nogen Stilling som hans Sekretærer. De ere vist Alle komne med ham herop fra Danmark, om end ialfald et Par af dem var Norsk-fødte. Især de to, som her nævnes først, synes at have staaet i høj Gunst hos ham.

- 1) *Frantz Henrik Bech*. Han var (ifølge H. A. Borchs «Gravskrifter» XXXIV) født i Rakkestad 1696, 9. April, og døde paa «Hovedtangen» i Christiania 1747, 13. Februar (findes ikke i Slottsménighedens Ministérialbog som begravet).

Han maa som ganske ung være kommet til Danmark, hvilket man erfarer af en Skrivelse fra Wibe til Kongen af 12. Decbr. 1727, hvori Wibe anbefaler ham til «et af de ringeste Tolderier her i Landet» (hvorum senere).

Dette Embede fik han imidlertid ikke. Da saa Sorenskriveren i Ide og Marker, Lars Rasch — ogsaa En af Wibes gamle Tjenere —, der tillige var Postmester paa Fredrikshald, i Januar 1730 afgik ved Døden, saa skrev Wibe under 4 Februar s. A. atter en anbefaling for Bech (baade til Kongen og til Generalpostdirektionen) om at faa disse to Poster, hvorom henvises til «Anbefalingerne»), men heller ikke denne gang lykkedes det, idet nemlig Børge Gløersen under 3. Marts s. A. blev udnævnt til begge Embeder, hvorom han 23. April næstefter underretter Wibe, der 26. s. M. ønsker ham til Lykke med Befordringen. Wibe oplevede saaledes ikke at see denne sin «troe Tjener» (der vel aldrig havde været hans Sekretær) befordret til Embedsmand, men 1732, 27. Juni blev Bech udnævnt til Proviant-, Ammunitions- og Material-Forvalter paa Akershus, i hvilken Stilling han døde 1747. Han fik 1738, 24. Februar Tittel af Krigskommissær. Gift i Christiania 1732, 22. Oktbr. (i Huset) med Sille Maria Morsing, født der 1702 (døbt 15. April) og † i . . . 1762, 2. April. (Datter af Handelsmand Jens Nilssøn Morsing — † i Mai 1710 — og Petronelle Hansdatter Wulf, der overlevede Manden.) Med

* Da dette Barn nok allerede døde nogle Maanedéer gammelt, kaldte han en i 1727 født Søn atter «Ditlev», (hvorum lidt Mere senere, under «Fadderskaberne».)

hende fik Bech 10 Børn, af hvilke det Ældste — en Datter — og det 5te — en Søn — blev opkaldt efter Wibe, men begge døde som smaa.

- 2) *Jochum Werner* (hvem Wibe i Septbr. 1731 kalder sin «gamle troe tjener») stod højt i hans Gunst, hvad enten han nu havde været et Slags Sekretær hos ham, eller ikke. Ialfald sér man af Christiania Kirkebog, at Werner med Hustru i 1725 boede hos Wibe, hvis Huusvæsen hun rimeligviis da har forestaaet, og kanske ogsaa gjort «*les honneurs*» ved festlige Anlédninger. (Det heder nemlig i Kirkebogen, at «Madame Werner hos Stadtholder Wibe» den 22. Oktober 1725 var Fadder til Postmester Raabechs Barn.) Da man ellers i samme Kirkebog ikke finder det mindste Spor af Jochum Werner, førend i det samme Aar, Wibe kom op som Statholder (nemlig i 1722), er det vel næsten rimeligt, at han med sin Hustru, Birgitte Christiane Buchholtz, er kommet herop med ham fra Danmark. Her i Christiania, hvor de fra 1722 til Udgangen af 1731 havde 6 Børn til Daaben, synes de ellers at have ført en ubemærket Tilværelse, idet Manden i disse Aar slet ikke, og Konen kun 2 Gange kan findes at have staaet Fadder, medens de dog til deres egne Børns Daab stedse tog Fadderne blandt den højere Embeds- og Patricie-Stand, f. Ex. engang Statholder Wibe, hvem de ogsaa i 1728 opkaldte (hvorom senere under Wibes Fadderskaber), ligesom der ogsaa (under Dennes «Anbefalingsskrivelser») skal blive anført noget Mere om ham i Foréning med Nils Hauritz.

Som Sorenskriver (fra August 1731) i øvre Romerike boede Werner paa Gislevold i Ullensaker, hvor han døde 1744 (begr. 19. Aug. ved Hovind Annex), 60 Aar gl., — altsaa født ca. 1684. Hans Hustru er vel den «Birgitte Werner fra Gislevold», som blev begravet ved Hovind 1737, 9. Novbr., 40 Aar gl., — altsaa født ca. 1697.

- 3) *Lars Rasch* (Søn af Sognepræst til Lunde i Dalene Mogens Jakobssøn Rasch og Elisabeth Danielsdatter Kirsebom) var født 16.. og døde i Januar 1730 som Sorenskriver i Ide og Marker, samt Postmester paa Fredrikshald. Han blev i 4 Aar underviist af (sin Fætter) Hr. Lars Rasch i Hobøl. Var derpaa (fra 1710 til 1713) Fuldmægtig hos Sorenskriver Bendix Djurhuus paa Jæderen, og kom derefter til Gehejmerraad Ditlev Wibe i Kjøbenhavn, hos hvem han var paa 9de Aar og med hvem han i 1722 kom op til Christiania, hvor han, paa Wibes Vegne, mødte ved Besigtigelsen af «Ladegaardsøens Skov, Mark og Eng samt Huusbygninger» den 8. April 1722, hvilket i Forretningen antydes saaledes: «Ved Forretningen var nærværende Seigr. Rasch af Deris «Excellence Hr. Geheime Raad og Stadtholder Wibes Svite, sampt Monsr. Schiermbech «paa Deris Excellence Hr. Geheime Raad og vice Stadtholder Kraghs weignc.» (Mere herom under «Ladegaardsøen».)

Alleréde s. A. hjalp Wibe ham til at blive Sorenskriver i Ide og Marker samt Postmester paa Fredrikshald, hvortil han udnævntes den 15. December. Imidlertid synes det som om Wibe ikke fik saa god Grund til at være tilfreds med denne sin *Protégé*, som med de Øvrige af sine Folk, der af ham blev hjulpne frem, thi i Skrivelse af 10. Septbr. 1729 maatte han give Rasch en drøj Skrabe — ja true ham med Suspension — for hans mislige Embedsførsel, navnlig med Skiftevæsenet. Imidlertid trak vel Uvejret over, og faa Maaneder efter afgik Rasch ved Døden. Maaské Wibes mindre heldige Valg denne Gang kan have bidraget til, at han ikke atter fik en Anden af sine Tjenere (Bech) til Raschs Efterfølger, hvilket kan være saameget rimeligere, som Bech ikke synes at have besiddet noget Overmaal af videnskabelig Dannelsé, da han — ifølge Wibes egne Ord i Anbefalingsskrivelsen — hovedsagelig havde lagt Vind paa at «exercere sig udi Skriven og Reigning».

Rasch efterlod Enke, Hilleborg Henriksdatter, men neppe Børn.

- 4) En «*Mr. Qvist*» var i Novbr. 1723 hos Statholder Wibe. Dette har rimeligviis været den paa Side 160 her foran nævnte Nils Qvist, der ganske kort efter blev Tolder ved

Sand og Drøbak, i hvilken Stilling han 1724, 23. Aug. i Christiania ægtede Maren Nilsdatter Dorph og kort derefter (måské 1726) Margrethe Cathrine Grevenkop. Han maa vel circa 1750 være bleven forflyttet til Strømsø, hvor «Tolderen Morten Knudsen» netop da var død (begravet 9. Febr. 1750). Tolder Qvists Hustru, født Grevenkop, blev begravet der 28. Januar s. A., og hendes Mand ligesaa 1758, 18. Mai.

Disse Ægtefolks Søn var vistnok Ditlev Qvist, Foged i Nedenæs fra 176. til 1770, da han (for en Kasseangel paa 6,200 Rd.) blev removéret, og ved Højesteretsdom af 1778 hensat paa Akershus, hvor han døde 1782, 14. April, 54 Aar gl. (som det heder: paa Grund af haard Medfart). Denne Ditlev Qvist var Fader af Amtmand Lauritz Weidemanns Hustru, Ditlevine Qvist, der døde paa Steenberg i vestre Toten 1866, 18. Marts som Enke, circa 92 Aar gl.

At Tolder Nils Qvist ogsaa var Morfader af den i 1873 afdøde Justitiarius i Højesteret P. C. Lasson, er anmærket i Noten paa Side 160.

- 5) *Jens Thomassøn Sigholt*, — rimeligviis en dansk Mand, der vel ogsaa i 1722 kan være kommet herop med Wibe, skjønt man i Christiania Kirkebog aldrig, førend i 1734, støder paa hans Navn. Men at han ialfald i 1729 var i Wibes Tjeneste, har jeg for ca. 40 Aar siden lejlighedsviis notéret ned af Christiania Skifteprotokoll i Anlédning af Skifte efter den ugifte Amtmand i Nordland og Finmarken, Peter Sidelmann, der nemlig under et Ophold i Christiania afgik ved Døden 1729, 28. August i sit Logis hos Cosmus Heitke (og blev bisat i Kirkens Kjælder 30. s. M.)*). Det heder da i Skifteprotokollen, at den Afdødes «Fætter», Jens Thomassøn Sigholt, som da var «i Leverie (∅: *livrée*) hos Deres Excellence Høyvelbaarne Hr. Geheime Raad og Stadtholder Wibe», var tilstéde paa Skiftet tilligemed «Verten, Sr. Heitke og den Sal. Mands Tjener, Paul Rafnsdorff», hvorhos der ogsaa nævnes en liden Dreng ved Navn Peter Sidelmann (om hvem noget Mere senere under Wibes «Protégéer»). Denne Sidste fik nogle enkelte Smaating efter den Afdøde, hvoriblandt hans Signét. Derimod gik vel Alt hvad den Afdøde forøvrigt efterlod sig, til hans Broder, Hans Sidelmann, der var Proviantforvalter paa Kronborg Fæstning. Hvorlænge Jens Sigholt har været i Wibes Tjeneste, vides ikke, men uden tvivl har han Denne at takke for, at han — rigtignok først 1733, 30. Novbr. — blev Foged i «Rakkestad, Heggen og Frøland», hvor (hans Formand i Embedet?) Foged Peder Larsen netop var bleven begravet den 23. Novbr. s. A., 63 Aar gl. Dersom ellers disse to sidstnævnte Datoer i 1733 ere rigtige, saa maa man formode, at Sigholt har været adjungéret Foged der med Succession, da hans Udnævnelse, i modsat Fald, ikke kunde falde saa tidligt som 8 Dage efter Formandens Begravelse. Sigholt selv blev begr. i Rakkestad Hovedkirke 1745, 19. Novbr., 47 Aar gl.

Han var 2 Gange gift, nemlig 1) i Christiania 1734 27. April (i Huset) med Cathrine Kreydal, som døde i Barselseng 1740, og 2) — formodentlig i 1742 — med Terentia Cathrine Wærn, som døde 1781 og for hvem han i 1742 indskød i «den civile og adskillige Stænders Enkekasse.» Af dette Ægteskab var der neppe Børn, men derimod havde han med sin 1ste Hustru 5 Børn, af hvilke det Ældste — en Gutt, døbt i Os

*) Denne Amtmand Sidelmanns Rejse ned til Christiania i 1729 havde vistnok til Formaal at faa en saameget kraftigere anbefaling af Wibe paa hans Ansøgning om Forlyttelse til Romsdals Amtmands-embede (hvorom sé under «Anbefalinger»).

Hans Begravelse er indført i Christiania Kirkebog i følgende Udtryk: For Sal. Amtmand Petter «Sidelmanns Begravelse j Kielleren under Kiercken er betalt 20 Rd. Ligeledes er betalt for alle «Klocherne med den store forud 7 Rd. 1 Mk. begravet om aftenen» (den 30. Aug. 1729). Omkring Nytaar 1726 havde han ansøgt om President-Embedet i Bergen, i hvilken By han netop da opholdt sig, og hvorfra han indsendte sin Ansøgning til Wibe med Begjæring om hans Anbefaling. Wibe sendte den den 18. Januar 1726 til Kjøbenhavn, uden dog at ledsage den med et eneste anbefalende Ord.

Annex til Rakkestad 1735, 28. Januar og † s. A., 14 Uger gl. — og det Yngste — en Pige, døbt i Rakkestad Hovedkirke 1740, 30. Marts — blev opkaldt efter Wibe (henholdsvis: Ditlev og Ditlevine). Den Sidstnævnte døde i Christiania 1827, 9. Mai i sit 87de Aar som Enke (fra 1808) efter Bataillonskirurg ved Norske Jægercorps Friederich August Müller, født i Hamburg 1746. (Enkens Død avertéredes af hendes Laugværge D(yre) Simonsen).

- 6) *Hans Christian Hillesborg*, En af Wibes «Laqeier», søgte i 1729 om at blive Toldbetjent i Christiania efter en da afdød Toldbetjent Nils Fentz. (Se Wibes Skr. herom til Rentekammeret, datéret 8. Oktober, under «Anbefalinger».) Han blev 1739, 28. Juli «Extrå-toldbetjent» i Bergen.
- 7) «En Mademoiselle hos Statholder Wibe, *Regine Hagen*», var (tilligemed en Haaken Nilsen og Jakob Tobiesen) 1724, 10. Mai Fadder i Christiania til Skomager Erik Bentsøns og Anne Rasmusdatters Barn, Margrethe Sophie.

(Hun tituléres en enkelt Gang «*von Hagen*», og var maaské beslægtet med en Stabskirurg og Regimentsfeltskjær Haagen Peterssøn Hagen, som døde i Christiania 1737, 20. Juli, og maaské var en Søn af Stadskirurg (fra 1680) paa Fredrikshald Peter Hagen. Hun er vel den «*Regine Hagen*», der 1733, 13. Oktbr. i Christiania ægtede Thomas Sommer.

23. Aug. 1718 var hun alleréde Fadder til Ægtefolkene Fredrik Ibsens og Anna Andersdatters Søn, Iver.

- 8 og 9) Af Wibes øvrige Huusstand forekomme Følgende som Faddere i Christiania:

Just Georg Harch og *Margrethe Marie Holm* (tilligemed Frantz Bech og Madame Birgitte Chr. Werner) 1726, 25. Juni til Ægtefolkene Johan Fredrikssøns og Guri Pedersdatters Barn, Inger Margrethe.

- 10) «*Geert* hos Statholderen» (tilligemed Frantz Bech og Margrethe Marie Holm) 1727, 3. Mai til Ægtefolkene, Kudsk Auden Hanssøns og Marthe Hansdatters Barn, Sidsel. (Foruden dem var tillige Antoni Audenssøn og «*Jomfru Mag. Peder Langes*, — o: afdøde Stiftsprovst Langes Datter — Faddere.)
- 11) «*Jakob Petersen*, Jæger hos Stadtholder Wibe», var 1729, 11. Juni (sidste) Fadder til Ægtefolkene, Slagter Christopher Lemans og Else Johnsdatters Barn, Marthe Margrethe. (De øvrige Faddere var: Hans Sadelmagers Kone; Isak Beens Do.; Morten Bager og Hans Larsen Bager.)
12. «*Anders Christiansen*, Laquai hos Statholder Wibe», havde 1723, 1. Aug. i Norderhov en uægte Søn, Christian, til Daaben. (Barnets Moder var Guri Mikkelsdatter Braaten.)

§ 2.

Wibes Protégéer.

- 1) *Peter Sidelmann* (om hvem se Lidt paa Side 298) blev 1729, 24. Oktbr. sat til Sognepræsten i Stokke, Hr. Jørgen *Bagge*^{*)}, til hvem Wibe skrev følgende Brev: «Herved

*) Hr. Jørgen Bagge (Søn af Sognepr. til Vaale i Jarlsberg, Mag. Lars Bagge, som døde 1704, 11. Febr., og 2den Hustru, Maria Trøner, der senere ægtede Kjøbmand Peder Abrahamsson paa Stromsø) var født i Vaale 1687, 12 Oktober, og døde i Stokke 1732, 31 Oktober. Som ung Student lagde han sig efter forskjellige Sprog og Videnskaber, og blev af sin Stedfader sendt over til England, hvor han anvendte sin Tid vel ved at nyde lærde Mænds Vejlédning og besøge offentlige Bibliotheker. Efter i et Par Aar at have været Feltpræst, blev han i 1720 af Grev F. A. Wedel kaldet til Sognepræst i Stokke, hvor han forblev til sin Død. Han var brystsvag og léd stedse af Hovedpine. I 1720 ægtede han Hedevig Green, Enke efter Hr. Thomas Madsson til Modum, der var død i Januar 1712. Hun døde i Begyndelsen af 1767, ca. 90 Aar gl., og havde med Hr. Bagge nok kun 1 Datter, Dorthe, der blev gift med personell Kapellan i Tonsberg Ole Jenssøn Holmbøe.

«følger den forhen omskrevne Dreng, Nafnl. Peter Sidelman, som har Eet got *ingenium*, «hvilcken Eders Velærværdighed ville behage og effter Løffte til Kost og fuldkommen «Information at antage saaledes som hand deraf i tiden vil have Berømmelse, det ieg «ingenlunde paa tvifler, imod (at) Jeg Betaler Aarlig for hannem De forlangde 36 Rd. «med hviss widere udkrævis til Barnets høist fornøden Behøvenheder. Jeg for- «bliver» &c.

(Hvad der senere blev af denne Peter Sidelmann, vides ikke.

- 2) *Peter Gunnerus* sattes i Januar 1731 ligelédes af Wibe til den samme Hr. Jørgen Bagge. Han var Søn af den paa Side 166 i Noten omhandlede fattige *Dr.* og Stadsfysikus i Christiania Rasmus Gunnerus, og var døbt i Christiania 1723, 26. Januar og døde 1759 som residérende Kapellan til Ejdanger. Da Wibe døde allérede sidst i 1731, og Hr. Bagge sidst i 1732, saa blev den lille Drengs Ophold i Stokke kun af kort Varighed. Han kom da ned til Sorø, og derefter op til Christiania, hvor den rige Handelsmand, Peter Collett, tog sig af den faderløse Dreng og fik ham ind paa Skolen der. Han blev Student 1746, Candidat i Novbr. 1748 og 1749, 28. Febr. personell Kapellan hos Hr. Jørgen Monrad til Ejdanger, hvor han 1752 blev residérende Kapellan, men allérede døde i 1759. Han var gift med Biskop Nils Dorphs Broderdatter, Marthe Karine Olsdatter Dorph, der var døbt i Ullensaker 1717, 4. Juli, og døde i Juni 1762. Deres Søn, Amtmand i nordre Bergenhus Amt, Nils Dorph Gunnerus, udgav i 1772 paa Latin 2den Dél af sin Farbroder, Biskop Gunnerus's *Flora norvegica*, der tillige indeholder Biskoppens Levnet.

Wibes Brev af Januar 1731 til Hr. Bagge lød saaledes: «Som Jeg har loved Stabs- «Chirurgus og Stads-Physicus Gunnerus at tilsende Eders Wel Erværdighed Een hans «Søn, Nafnl. Peter Gunnerus, for — ligesom Peter Sidelman — til Kost og fuldkommen «Information at antagis, Og som Monsr. Gunnerus beretter, at Sønnen har Eet got «*Ingenium* og er Lære-willig, Saa tvifler Jeg ingenlunde, Eders Wel Erværdighed jo an- «tager Peter Gunnerus Jmod Aarlig betaling for Kost, Cammer og Information, ligesom «for Sidelman 36 Rdrl., med hvis widere til Drengens høist fornødenhed udfordris, og «at hand derimod gjør sin flid med Barnet, saaledes at Hr. Pastor self deraf i tiden «kand have et gott Renomé og Efftermæle. Jeg forbliver» &c.

- 3) *Engelbret Pederssøn Dørum*. Dette var en ung Mand, som Wibe synes at have gjort meget af. Gutten havde Lyst til Søen og til i det Hele at komme lidt ud i Verden for at prøve sin Lykke. Nu traf det sig saa heldigt for ham, at der i Fredrik IV.s sidste Levetid atter begyndte at vise sig nogle Tegn til nyt Liv i det gamle hensygnende ostindiske Handelscompagni, der lidt efter lidt var gaaet over til et privat Interessentskab, indtil at ogsaa dette i 1725 maatte standse med en Zubus af 150,000 Rd. I 1729 blev Compagniet formelig opløst, om end nogle kjøbenhavnske Kjøbmænd fremdeles fortsatte en Smule Handel paa Tranquebar og Canton i China. Men først under Christian VI kom den asiatiske Handel paa en fast og bestandig Fod, da det senere saa berømte asiatiske Compagni (der nu ogsaa udvidedes til China) og bestod indtil 1843, blev grundlagt ved Oktroj af 12. Apr. 1732. Dets Kapital bestod af 400 Aktier — hver paa 250 Rd. —, hvorhos der til hver enkelt Expedition af de 2 à 3 Skibe, der aarlig udsendtes til China og Ostindien, kunde tegnes Aktier af Lysthavende.

Efter nu her til bedre Orientéring at have forudskikket ovenstaaende Bemærkninger om det asiatiske Handelscompagni, hvilke — saagodtsom ordlydende — ere hentede fra Carl Bruuns (illustrérede) «Kjøbenhavn», II, trykt 1890, Side 476 og 722, fortsætter jeg (efter Wibes Protokoller) hvad der i dem findes vedkommende de fra norsk Side trufne foreløbige Forberédelser til Compagniets Stiftelse samt den i Forbindelse dermed staaende unge Engelbr. Dørum. Indbydelse til at slutte sig til Compagniet udgik naturligviis ogsaa til Norge, hvor Wibe i Løbet af Aaret 1730 sees at have interesséret

sig meget for Sagens Fremgang. Som Mellemand mellem sig og Compagniet brugte han — som det af det Følgende vil sees — en i Kjøbenhavn bosat Mand, *Jens Paulsson Dreyer* *), daværende Justitssekretær, til hvem Wibe under nedenstaaende Datoer skrev følgende Breve:

a. Den 25. Febr. 1730:

«Jeg haver erholdet hans Skrivelse af 18. *hujus* med vedfulde Copie af dend Kongl. «Octroy, som Hs. K. M. Allernaadigst nu har forundet De Interessenter, som allerede «har og herefter motte Subscribere til at fortsætte handelen paa China og de Asiatiske «Cüster (∴: Kyster) tilligemed De opsatte Conventioner, hvorom Jeg nærmere skal «Erkyndige Mig, og ikke mangle paa Min Side at animere Jndbyggerne her i Norge «til denne handel Capitaler at indskyde, hvortil Jeg skal lade afCopiere saavel dend «Kongl. Octroy som vedfulde Conventioner, for i alle fire Norges Stiffter saavelsom «Grefskaberne til Vedkommendes Effterretninger at vorde publiceret, som Jeg dog «tviler mangfoldig paa, at nogle Sig dertil resolverer, formedelst den meget slette «Penge-tid, her er i Landet. Imidlertid vil Jeg vente, hvad videre med Subscriptio- «nernes antagelse vorder begyndt, som kand være til Samtlige Interessenteris Gavn «og Nytte, og at indRetningen kand blive satt paa saa god og Solide en foed, at «Interessenterne derved kand blive fuldkommen fornøiet.

«Ligesaa vilde Jeg gierne til Vedkommendis Effterretninger være forvisset, om der «allerede er indRettet og Sluttet noget med Keyseren i China angaaende Negotiens «optagelse imellem begge Nationer og Riiger, hvorved Mand kand være forsickret, «om Handelen fra China og de Asiatiske Cüster er tilladt og maa Befordres.»

b. Den 4. Marts 1730:

«Hvad Jeg har tilskreven de Fire Stiffts Amtmænd i Norge, foruden at have «tilsent Dennem Copier af Octroyen, Conventionerne og det mere, for at fornemme, «om nogen skulle være at persvadere og findis villige, enten particulier eller In- «teresse (*sic*) i Faveur af dend af Hs. Kongl. Høihed Cron Princen optagne Handel «paa de Chinesiske og Asiatiske Cüster, at indsætte Capitaler m. m., Det vilde hand «behage af indsluttede at Erfare; men som vel Een og anden skal vilde være «vidende, hvor Assurancen af de til denne Chinesiske Reise antagne Skibe og Lad- «ningers omkostninger skal tagis, om Nogle i Kiøbenhavn ere saa Sufficante, der «slige Capitaler kand assurere, eller at Assurancen paa Skibenis Casqve, Ladning, «indskudt Capital og videre, forsickres i Holland. Thi vel nevner den 11. Post udj «Conventionerne om Assurancen, men icke Egentlig, hvor den skal tagis. Saa vilde «hand herom meddeele Mig m. m. sin udførlige Relation, paa det Jeg kunde have «under Retning (∴: Underretning) om alt, ifald Liebhabere skulle fremskinne, der ville «være Interessentere og lade sig anteigne.»

c. Den 13. Juni 1730:

«Som Jeg af Hr. Capitain *Heichman* har ladet Mig berette, at hand af det «Asiatiske og Chinesiske Compagnie er bleven antagen at Commandere Det Eene af «De til China og de Asiatiske Cüster detsinerede Skibe, hvilket er Mig hiertelig

---

Denne Jens Paulsson Dreyer er uden tvivl Den af dette Navn, som — ifølge Erslews Forf. lexikon — var født 1695, 14. August og døde 1749, 28. Jan. som Justitsraad fra 15. Jan. 1745 og Committéret i Kammerkollegiet, gift 1733, 9. Decbr. med Anna Elisabeth Scavenius, der var født i Kjøbenhavn 1707, 7. August og døde 1774, 16. Jan. (Som Datter af Højesteretts-Justitiarius Christian Scavenius var hun nok beslægtet med Wibes Moder?) Dreyer blev 1733, 6. Novbr. «Kammerraad» og 1734, 10. Febr. «Tilforordnet» i Rentekammeret. (Over hans Descendents har Lengnick levéret en Stamtavle i 2den Samlings 1ste Bind.)

«Kiært, saasom Jeg med sandhed kand sige, at hand er Een af Voris Beste Søe Mænd «i Norge og i Søe Væsenet Een forstandig og Erfaren Mand, der tillige er Gudfrygtig, «med hvilken Jeg gratulerer Compagniet, saasom De med hannem skal finde sig for- «noiet, og har Jeg saa Billig Aarsage Capitain *Heichman* at Recommendere, hermed «til det Beste, efftersom Compagniet — som meldt — viselig med ham vil finde «sig meget vel Betient som en fuldkommen Søe-Erfaren Mand. Og som Jeg for en «tid siden havde antaget udj Mit Brød Eet Vacker og Skickelig ungt Menniske, «Nafnlig *Engelbrecht Pedersen Dørum*, hvilken har en stor Lyst og inclination at følge «med Capitain *Heichman* til China, ej alleene for at see sig om i Verden, Mens «endog for derved i tiden at kunde vinde sitt Brød, Saa vilde Hr. Secreterer have «bemeldte unge Menniske, som vel (o: godt) kand Skrive og Reigne, hos Compagniet «Recommenderet, at hand udj tieniste maa antagis og med Capitain *Heichman* til «China følge.

«Kand Jeg tienne Hr. Secreterer udj noget igien, skeer det med fornøjelse.»

Indimellem Rækken af Breve til Sekretær Dreyer kommer — efter Tidsfølgen — nedenstaaende Brev af 17. Juni 1730 fra Wibe til «Capitain» (o: Marinekaptejn) *Tønder**), i hvilket han paa det bedste anbefaler den unge Engebret Dørum, som — heder det — «kand gott skrive og Reigne, ifald hand paa Hr. Capitains under «Commando tage Skib motte komme og blive indlagt, at hand ville behage at tage «sig hannem lidet an til avantage, at hand ikke skal komme i nogenslags liderlighed, «og paa det hand ikke Reent skal forglemme hans Skriven og Reignen, at hand «dertil effter tid og leilighed maa blive brugt, hvorved Hr. Capitain beviser een «særdeelis tieniste, som Jeg igien wil befytte Mig at Erkiende.»

Nu vendes igjen tilbage til den afbrudte Række Breve fra Wibe til Sekretær Dreyer.

d. Den 15. Juli 1730:

«For MHR.s meget ærede af 8. *hujus* takker, hvoraf Jeg Erfarer hans meget Reede- «lige Intention for *Engelbrecht Pedersen Dørum*, der indtil videre er ej alleene bleven «indskreven, mens endog antagen for at excercere sig ved det ham (o: Dem) Aller- «naadigst anfortroede Justitz Secretær Contoir paa Rente Cammeret for at Reenskrive, «paa det hand ej skal komme udj Leedighed; og som Hr. Capitain *Tønder* skal gaa «til China, som er berømt for en særdeelis Brav Mand og for sin Conduite i Aller- «største Reputation, saa Recommenderer Jeg fremdeeles dette unge Menneske Engelbr.

*) Denne Kaptejn Tønder, der af det asiatiske Compagni i 1730 sattes til Chef paa Selskabets til China bestemte Skib, har rimeligviis været den kjække Helt fra Dynekilen i 1716, Michael Christian Ludvig Ferdinand Tønder (Søn af Kaptejn Jørgen Andreasson Tønder og Marthe Pharo, Præstedatter fra Næs paa Hedemarken, samt Sonnesøn af President i Trondhjem Andreas Tønder, som var gift med Stattholder Wibes Faster, Bispedatteren Karen Madsdatter fra Lund i Skåne). Kapt. Michael Tønder var født 1692 og døde som Vice-Admiral 1755. Efter Fredsslutningen i 1720 var han (ifølge Gardes «Efterretninger om den danske og norske Sømagt», III) i en Række af Aar ansat som Chef paa forskjellige Vagtskibe i de danske Farvande (bl. A. kommanderede han i 1722 Fregatten «Løvendals Gallej», paa hvilken han i samme Aars Foraar overførte Statholder Wibe fra Fredrikshavn til Norge). I de nærmeste Aar omkring 1730 nævnes han ikke hos Garde, og har da rimeligviis — som vi nu kalde det — staaet surnumerær i Marinen, for at gaa i Koffardifart.

Han var 2 Gange gift, nemlig 1740 med Mette Maria Rabeek, der døde 1744, og 2den Gang 1747 med Schouthynacht Henrik v. Suhms Enke, Sophie Bentzon, der døde 1769. I intet af disse Ægteskaber havde han Børn.

«Pedersen Dørum at motte følge hannem som opløber til China og videre til Lærdom
«og underviisning af Assistentzer udj Navigationen m. m. indstiller Jeg alt udj MHR.
«Justitz-Secreterers Egen berømmelige Conduite, hvorledis hand (∴) De finder det at
«være for Det unge Menniske Best tienligst, for hvilken heviisende Affection og
«Godhed mod hannem Jeg er og bliver mangfoldig Obligeret. Der Jeg lever» &c.
e. Den 29. Juli 1730 (Wibe til Sekretær Dreyer):

«For hans store høflighed og særdeelis haffte omsorg for *Engelbrecht P. Dørum*
«tacker (jeg) tjenstlig, og ønsker Mig Eengang i Werden at være saa Lyckelig saadan
«hans godhed igien at kunde Erkiende. Der jeg med megen Ergivenhed forbliver» &c.
f. Den 12. August 1730 (Samme til Samme):

«Jeg har ifølge Hr. Justitz Secreterers meget høitærede af 5. *hujus* tilskreven Hr.
«Stifts-befalingsmand *Bentzon**) for at fornemme, hvor hen hand sin Subscription haver
«sent, ifald hand skulle have Resolveret at lade sig antegne for nogen wiss Summa
«i handelen paa China, og at han ville see nogle udj Trundhiem persvaderet at
«indsette de manglende Summer. Saasnart Jeg herom Erholder Svar, skal det worde
«Hr. Justitz Secreterer Communiceret. Jeg takker iøvrigt saavel for haffte omsorg
«med *Engelbr. P. Dørum* som for meddeelte Effterretning om *vor Frue taarns nedfald*,
«hvilked saavel som for De mange Menneskers ulykkelige omkomme og hastige døds-
«fald gaar Mig tilhierte. Resten af taarnet skal vel neppe kunde staa uden stor
«farlighed, om ikke itide bruges forsigtighed med at faa det ned Refven.***)

g. Den 19. August 1730 (Samme til Samme):

«For hans udj høitærede Skrifvelse meddeelede Effterretninger saavel ang. Com-
«merce Raad *Johan Georg Hansen*, som hafde Subscriberet sig for 20,000 Rdl., og
«ikke endnu beqvemet sig nogen Skilling deraf at betale, men ikkun derimod søgt
«udflugter og ugrundede Raisonnements, hans Nafn at udsettis af Participanternis
«tall som den, der ikke alleeniste ej maa værdiges til nogen deel eller Portion i
«Nærværende Interessentskab paa China at have, men ogsaa Effterdags end ikke at
«maa antages directe eller indirecte til noget Asiatisk Interessentskab eller Subscription
«til saadane Fonds som for det meere Nytt aflegger (jeg) herved Min tjenstlig taksigelse.»

h. Den 2. September 1730 skrev endelig Wibe et sidste Brev til Sekretær Dreyer vedk.
Handelscompagniet, saalydende:

«Herved følger den fra Hr. Stifts-befalingsMand *Bentzon* Mig tilsendte Subscription
«paa 1500 Rdl., som hand i den Asiatiske handling vil indskyde, hvorom hand for-
«hen har tilskreven sin Broder, Hr. Conferents Raad Peder Bentzon, som Betalingen
«paa anfordring præsterer, og det saaledis har sin Rigtighed. Saasnart Jeg nærmere
«indhenter Effterretning, om nogle skulle beqvemme sig til at gjøre videre ind-

*) Om Jakob Benzon henvises til Noten paa Side 232 her foran.

**) Frue Kirke i Kjøbenhavn havde — for Taarnets og Choret's Vedkommende — sluppet nogenlunde fri under Byens store Brand i 1728; men i April 1729, da man tog fat paa Nedbrydningen af de beska- digede Mure, rejste der sig pludselig en alvorlig Hindring for Arbejdets Fortsættelse. Taarnet havde nemlig allerede for Branden haft en ubetydelig Revne. Denne var nu bleven 4 Tommer bred, saa at man havde Grund til at befrygte en Ulykke. Det blev da besluttet ∴ opføre en 50 Alen høj Stræbe- pille til Stotte for Taarnet og tillige udmure alle Fundamenterne, eftersom det havde vist sig, at der paa de fleste Steder var indbugget i Grunden for at gjøre de omkringliggende Grave videre, hvor- hos enkelte af disse endog laa 3 Alen dybere end Kirkens Fundamenter. Ingen af Delene skete imid- lertid, thi den 5. August 1730 indtraf den Katastrophe, man havde befrygtet: en betydelig Del af Taarnet faldt ned og dræbte nogle Mennesker i Faldet. Efter Tidens Skik udkom der naturligvis strax: «En meget jammerlig ny Vise over den store Ulykke o. s. v.» Der blev nu ikke rørt mere ved Bygningen for i Oktober, da hele Taarnet blev nedrevet. (Af Carl Bruuns «Kjøbenhavn, en illu- streret Skildring», II. Side 633.)

«skud, skal Jeg ikke Ermangle deris Subscriptioner saa straxsens at nedskike. Jeg «forbliver &c.

«PS: Ellers har Hr. Stiftsbefalingsmand von *Møsting**) forlængst til Mig indbe-
«rettet at have for sin Person ved sin Correspondent i Kiøbenhavn allerede ladet
«sig anteigne.»

§ 3.

Anbefalingsskrivelser fra Wibe til Kongen.

Bernt Orning***), Oberstløjtnant og *Even Kraft*****), Major, ansøgte omkring Nytaar 1729 om, at deres Sønner, (— Orning havde 1, og Kraft 2 —) maatte blive optagne i Sorø Skole. Herom skrev Wibe 29. Januar 1729 saaledes:

«Da som den Første (∴ *Orning*) som Gemeen af har staaet udj Eders Kongl. Majts.

*) Alexander Fredrik v. Møsting blev 1728, 8. Novbr. Stiftamtmand i Christiansand (efter Sigismund Lillienpalm, som var død 4. Oktbr. s. A.). Var ogsaa «Etatsraad», og blev sidst i 1730 Overhofmester og hvid Ridder (hvorom se under Wibes Gratulationer etc.)

**) Bernt Orning, Oberstløjtn. ved Dragonerne, var — saavidt vides — Son af en Kaptejn i Bergenhusiske Regt. Morten Orning, der nok egentlig skulde hede *Grønvold* (?), men var gift med Else Elisabeth Orning, Datter af Admiral Bernt Orning til Vatne. Nogle af Kaptejnens Børn kaldte sig derfor ogsaa Grønvold. Familien Orning er en gammel adelig Slægt, der har boet baade i Vendsyssel og Norge og siges oprindelig at have hørt til den gamle danske, nu forlængst uddøde Slægt Bolle. Her i Norge har den mest boet paa Stordøen, hvor en af Slægtens Gaarde, Orninggaard, endnu minder om den. Nu maa Slægten antages uddød her i Landet eller at være gaaet over i Bondestanden. Den her nævnte Bernt Orning blev 1710, 24. Mai (titulær?) Kaptejn og 1712, 2. Jan. «forflot» til Kruses Dragonregiment, hvor han 1716, 3. Juli blev Major og senere Oberstløjtnant. Han døde 1729, 24. Juni. Var 2 Gange gift: 1) (i Fredriksborg for 1711?) med Anne Lange, født 168 . og † 1725, 2. Marts. (Datter af Slotspræst til Fredriksborg — senere Stiftsprovst i Christiania — Peder Lange og 1ste Hustru, Mette Hedevig Meiners). Af dette Ægteskab havde Orning 4 Sønner og 6 Døttre.)

2den Gang ægtede han Birgitte Heidemark, med hvem han fik 2 Børn. Den Son, hvorom her er Spørgsmaal, hedde Peter Martinus. Han var født ca. 1715 og døde 1759, 12. Decbr. som Kaptejn ved Prinds Fredriks Regiment, efter at have været gift fra 1758, 26. April med Anne Margrethe Sophie Fursmann, der var født (i Helsingør?) 1720, 24. Marts og døde 1771. (Se Lengnicks Stamtavle over Fursmann.)

***) Even Kraft (Son af Sognepræst til Enebak Peder Evensson Løjten og 1ste Hustru Kirsten Jensdatter Kraft. Se Personalhistor. Tidsskr. VI. Side 95). Han stod fra 1704—1719 ved Vesterlehnske Regt., men blev 9. Jan. 1719 Major ved det Sondenfjeldske Skilobercompagni. Derpaa blev han 1720, 23. Decbr. forsat som Major til 1ste (∴ nordre) Bergenhusiske Regt. Fik 1731, 6. Juni Oberstløjtnants Karakter, og blev 1740, 29. Febr. Oberst, og 1743, 11. Novbr. Kommandant paa Munkholmen, hvor han 1748, 17. Jan. blev afløst af Hans Parelius, og døde 1747, 23. Decbr. Gift med Maren Kylstrup, der † i Trondhjem 1766, 12. April. (Datter af Sognepræst til Mandal Knud Hansson K.)

Af hans (Even Krafts) her nævnte to Sønner, Jens og Peter Laurentius Kraft, blev den Førstnævnte (Jens Kraft) theol. Candidat og 1745, 29. Jan. Sognepræst til Ingo i Vestfinmarken, hvilket Kald han siden forlod og døde i Trondhjem.

Den 2den (Peter Laurentius Kraft) var født 1716, 9. Juli i Nedenæs, hvor Faderen da var stationeret; 5 Aar gl. kom han i Skole i Bergen. I sit 14de Aar sendtes han til Sorø Akademi. 1735 blev han Student. Var efter 2den Examen hjemme i 6 Aar. Blev theologisk Candidat 1743, 28. Marts. Var derpaa nogle Aar i Nordland, og blev 1747, 10. Novbr. personell Kapellan hos Hr. Hans Chr. Bjørn i Kvikne, med hvem han havde gjort Bekjendtskab i Sorø, hvor Bjørn fra 1729 til 1732 havde været Andenlektiehører. 1756 blev han Skibspræst og Viceprovst paa Flaaden og 1760, 22. Marts Sognepræst til Tjele og Vinge i Viborg Stift, Provst 1769 og 1772, 29. Oktbr. Sognepr. til Boeslunde paa Sjælland. Entlédiget 1787? og død i Skjelskør 1788, 20. Decbr. Var 2 Gange gift, nemlig 1) 1759, 27. April med Enke Maren Elisabeth Lime, født Evertsen, der var født ca. 1729 og døde 1763, 18. Marts. (Af dette Ægteskab havde han 3 Børn.)

2den Gang ægtede han 1765, 19. Decbr. Sophie Kock, født ca. 1734 og † 1771, 21. Aug. (1 Son og 2 Døttre.)

«Krigstieniste og imidlertid for at poussere sin Lycke og for videre at gjøre sig Meriteret til Eders K. M.s tieniste selv, for Manquement af midler, har gaaen tilfods til Ungeren for at tiene under Eders K. M.s Trouper til Hest og sammesteds opført sig som en brav Soldat, hvilket har anlediget Eders K. M. ved hans Hiemkomst hannem at avancere, saa at hand nu — som melt — staaer i Eders K. M.s Tieniste som virckelig Obrister Lieutenant.

«Den anden (o: Major *Kraft*) har ligeledes opført sig udj E. K. M.s Tieniste og særdeelees udi sidste Krigs tid, som en brav Soldat, da hand Commanderede Skjeløberne og med dennem gjorde god tieniste; Og Stifftambtmand *von Osten**), som nu til Bergen er opreist, ved hans Nærværelse berettede Mig, at *Sors Skole* ickun er udj en meget slet Stand, og det i mangel af skickelig Studerende Ungdom, Saa skulle Jeg derfor ikke underlade deres allerunderdanigste Supplicationer at fremsende, om det allernaadigst maa behage E. K. M. at bevilge og tillade deres Børns Skolegang i *Sors Skoele*, som Jeg allerunderdanigst forhaaber, i henseende Forældrenes giorte Tieneste, den store mængde af Børn, de have, den Vanskelighed, de finder at underholde dem og at Eendeel allerede tegner sig vel at Kunde blive til noget med Tiden, af E. K. M. Allernaadigst bliver bevilget. Jeg tager den Frihed allerunderdanigst her at hosføje en Tegning, Oberste Lieut. Ornings Søn har giort, og tvifler Jeg meget om, at nogle af de nu udj *Soræ skole* værende discipler skal gjøre det bedre. Jeg forbliver» &c.

Den 18. Juni 1729 skrev Wibe til Oberstløjtn. Orning saaledes:

«Som Hs. Kongl. Majestæt allernaadigst har bevilget, at hans Søn, Peter Martinus Orning, maae udj *Soræ Skole* indtagis, og med tilbørlig education og underholdning lige ved andre Skolebørn der paa Stædet forsynis, nest efter dem, som forhen Allernaadigst Bevilling derpaa har erhholdet, naar Platz for hannem sammesteds leedig worder, og hand den perfection udj sine studiis opnaaet haver, som fundatzen og det allernaadigst udgivne Reglement udkræver, saa at hand dereffter i Sex Aar kand absolvere sine Studia der i Skolen, som Academiet af sine Candidatis udfordrer, Saa skulle Jeg icke underlade Meer Allerhøistbemeldte Hs. K. M.s Allernaadigste Bevilling Hr. Oberste Lieutenant til hans Efferretning indsluttet at fremsende. Jeg forbliver» &c.

Et lignende Brev, «*mutatis mutandis*,» datéret samme 18. Juni fik Major Kraft vedk. sine Sønner Jens og Peter Lorentz Kraft.

Willum Hansen**), Assessor (i Overhofretten) blev af Wibe (i Skrivelse til Rentekammeret, datéret Kjøbenhavn 25. Oktober 1724) anbefalet til at succedére sin Svigerfader, Stifamtsskriver i Bergen Severin *Svanenhjelm*, som derom havde andraget. (Se Lidt om *Svanenhjelm*, Side 256 her foran.) Wibe skriver i Sagens Anledn. bl. A. saaledes:

Uagtet «den skade, Hs. Majestæt har taget ved een Stifamtsskriver efter den anden «i Bergen***), som ieg for en deel maatte slutte at komme deraf, at, naar Embedet

*) Om Stifamtmand Willh. Aug. v. Osten se Lidt Side 188 i Noten.

***) Willum Hansen kaldes i 1702 «*Studiosus theol.*», blev 1724, 2. Decbr. Stifamtsskriver efter sin Svigerfader, *Svanenhjelm*, og søgte i 1731 Afskéd, som han fik 16. Mai s. A. Han døde 1739 (i April?). Hans Hustru, Egte *Svanenhjelm*, blev senere gift med Lagmand i Chr.sands Stift Jakob Weinwich, der døde paa Lagmandsgaarden Holmegaard i Holme Præstegjæld ved Mandal 1763, 3. Oktbr., efter at have været gift 2 Gange efter hendes Dod, nemlig med Bispeløttrene Ivarica Kærup og Cathr. M. Paludan.

****) Se herom hvad der her foran paa Side 182 i Noten er berettet om *Svanenhjelms* Formand i Embedet, «*Vindflasken*» Christopher Mohrsen. *Svanenhjelm* selv lader ikke heller til at have hørt til de monsterværdigste Oppbørselsbetjente, thi af «*Personalhistorisk Tidsskrift*» I. Side 138 sér man, at hans Enke i 1748 levede i den kummerligste Forfatning, da de 70,000 Rdl., som hendes Mand ejede — uden at regne Svano Gods —, da han 1711 blev Stifamtsskriver, havde faaet Fodder at gaa paa, idet der til

«betienis af de, som i Bergen har stor Familie om sig, der da ei saa rigtig tilgaar «med Hs. Majestæts Penge, men at de oftest ere i particulaires Folkes Hænder til deris «Handel og Brug» — tror dog Wibe, at Embedet kunde betroes Hansen, der «foruden «hans egne og Sviger Faders Midler, erbyder sig at stille 10,000 Rdl. Caution, samt «forsikrer paa Ære og Salighed, at Hs. Kongl. Majestæts Penge skal blive Hellige ndi «hans Hænder», hvorhos han er «en skikkelig og Fornuftig Mand.»

Et eget Slags Anbefaling maatte Wibe i en Skrivelse, datéret Kjøbenhavn 16. Marts 1725 til Oversekretær Meinichen afgive, idet han gjennem en Skr. fra Denne af 13. s. M. af Kongen havde faaet Paalæg om at erklære sig over to Ansøgere til en Raadmandspost i Fredrikstad. Ansøgerne, der begge var Wibe aldéles ubekjendte, hedte: *Hans Bøyesen**) og *Michel Daldorph***). Wibe havde saaledes ikke godt for at vide, hvem han skulde give Fortrinet. Han skrev da bl. A. saaledes:

«Men som ieg ikke kiender nogen af dem, har ieg om deris conduite og comporte- «ment informeret mig hos Borgermesteren der paa Steden***), som nu opholder sig her «(o: i Kjøbenhavn) og af hannem fornømt, at de begge ere skikkelige og Fornuftige «Mænd, hvorfor det beroer paa Eders K. M.s allernaadigste villie, hvem af dem, der «maa nyde samme Embede.» Men da Hans Bøyesen var Vejer og Maaler der i Byen, og jeg — siger Wibe — «erindrer mig, at Hs. K. M. har været af de allernaadigste «tanker, at Vejere og Maalere ei burde tilligemed have Magistrats Embede, formedelst «naar nogen har at klage over dem, som er Vægt og Maal betroet, den nærmeste «Øvrighed da er Magistraten, blev hand saaledes Dommer i sin egen Sag.»

«*Abraham Hansen Preutz*†), kongl. beskikket Vejer» i Christiania, havde søgt om «at nyde Salt- og Steenkull-Maalningen sammesteds», og paaberaabt sig Forordn. af 5. Mai 1683, men den var et slet «Fundament», — siger Wibe i sin Erklæring, datéret Kjøbenhavn 23. Marts 1725 — thi denne Forordning angaar ogsaa *Maalere*, men Preus var kun *Vejer*, o. s. v. «Vejeriet i Christiania,» — siger Wibe — var ellers «saa ringe, at

---

Drekkelse baade af hans og Svigersønnens Gjæld til Kongen efter Antegnelser i deres Regnskaber, i Aarenes Løb var inddrævet over 72,000 Rdl., hvorved hun var bleven berøvet Hus og Hjem. At der allerede i 1722 har viist sig mistænkelige Tegn til Uvederhæftighed hos Svanenhjelm, fremgaar af Wibes Skr. til de Finantsdeputerede af 27. Aug. 1722. (Se Side 256 her foran).

*) Hvo denne Hans Bøyesen var, vides ikke, undtagen forsaavidt det muligens (dog neppe rimeligt) kan have været en Holstener af dette Navn, som først i forrige Aarhundrede kom herop og blev «Postaabner» i Porsgrund, og 1722, 18. Juli i Ejdanger ægtede en Maren Nilsdatter. De blev Oldeforældre til Kjøbmand i Porsgrund Peter Johan Bøyesen, som var født der 1798, 27. Jan. og døde 1867, 24. Novbr., efter at have repræsenteret sin Fødeby paa Stortinget i Aarene 1845 og 1854—1860.

***) Michel Daldorph har formodentlig gaaet af med Raadmandsposten, thi han er vel den «Raadmand Daldorph», som blev begravet i Fredrikstads Kirke 1757, 27. April, 72 Aar gl.

****) Borgermesteren i Fredrikstad (fra 1724, 5. Aug. til 1749) var Lauritz Nieman, om hvem henvises til Side 153 her foran.

†) Abraham Preus, kongl. Vejer (ikke Maaler) i Christiania, antages af Familien at have været Son af en tysk Godsejer (?), og født ca. 1692, eftersom han ved sin Begravelse 27. April 1765 opgives at være 74 Aar gl. (se forøvrigt de af M. Arnesen og I. H. Breder i 1876 udgivne Stamtavler over Breder, Preus og Arctander.)

Naar det ellers i Wibes ovenstaaende Brev af 23. Marts 1725 heder at Preus ikke var Maaler men kun Vejer, saa kan han ikke da have været gammel i Bestillingen, thi «Vejeren Carel Ajamand» blev begravet i Christiania 1724, 1. Marts. Maaské kan Preus senere have faaet Maalerbetjeningen forénet med sin Vejerbestilling.

«hand ikke af dets Indkomster kand subsistere, og som hand er en skikkelig Person, «var det at ønske, at hand maatte nyde noget bedre.»

Frantz Bech, en af Wibes Betjente, fik 1727, 12. Decbr. hans Anbefaling til Ansættelse i Toldvæsenet, saalydende:

«Stormægtigste, Allernaadigste Arve Konge og Herre!

«Eders K. M. kand ieg allerunderdanigst forsikre, at Supplicanten, Frantz Bech, ei «alleene udi min Søsters, Jegermester *Svanes* Sal. Kieristes Tieniste*) udi 7 Aar, men «end og udi min Tieniste udi 6 Aar har viist og forholdet sig som en skikkelig og «troe Tiener, hvorfor ieg allerunderdanigst understaar mig at recommendere ham til «dette Embede, som er et af de ringeste Tolderier her i Landet, som ieg allerunder- «danigst forhaaber, hand med fliid og troeskab vil forestaa.»

Da Bech ikke fik den ansøgte Post, saa anbefalede Wibe ham atter under 4. Febr. 1730 — denne Gang — til at faa Ids Sorenskriveri og det dermed foréneede Postmesterembede paa Fredrikshald, til hvilken Ende han samtidigt skrev baade til Kongen og til Generalpostdirektionen. Skrivelserne lyde som følger:

a. til Kongen, 4. Febr. 1730:

Efter først at have indberettet Sorenskriveren i Ide og Marker Lars Raschs Død i Januar s. A. anbefaler Wibe til hans Eftermand i Sorenskriveriet og det dermed foréneede Postmesterembede paa Fredrikshald — som han siger — «Een af Mine «Tiennere ved Nafn Frantz Bech, hvis Allerunderdanigste Supplication herved følger, «der fortienner det Nafn af Erlig, Troe og flittig, som har tient Mig udj Een Otte «Aars tid og forholdet sig Skikkelig, og har han Exerceret sig udj Skriven og Reig- «ning for at kunde blive habil til at forestaa Eet lidet Embede, om det derfor «Allernaadigst maa behage Eders K. M. at forunde hannem samme vacante tieniste.»

b. til Generalpostdirektørerne, samme 4. Febr.:

Wibe beretter først, at han Dags Dato har anbefalet en af sine Tjenere, Frantz Bech, til at blive Sorenskriver i Ide og Marker, «saa dersom at bemeldte Frantz «Bech allernaadigst bliver til Sorenskriver hiulpen, vilde Jeg gjerne have det ud- «bedet, De høitærede Herrer General Post Directeurer vilde see det derhen, at hand «ligesom forige Sorenskriver Lars Rasch bliver ved Postmester-tienisten, hvilken vel «ikke mange desuden skal søge formedelst dens Ringhed; mens kand tienne den, «som bliver Sorenskriver, thi det skal ogsaa ickuns være Een Ringe betiening og «af liden Importance». (Som det vil sees af det forhen om Frantz Bech Meddélte — Side 296 —, fik han heller ikke denne Gang det ansøgte Embede, hvorimod han i 1732 blev Magasinforvalter paa Akershus.

Adam Ziener, Assessor og Bergmester, fik 1727, 20. Decbr. en Anbefaling af Wibe i Anlédning af et indgivet Andragende om nogle Fritagelser. Herom henvises til Noten paa Side 203—204 her foran.

Sven Stenersen, Foged, ligesaa 1728, 27. Febr. (Se Side 156.)

Lars Niemann, Borgemester, ligesaa 1728, 30. Juli. (Se Side 153.)

Christopher Ludv. Poppe**), Oberbergamtskriver, ansøgte i 1728 om at blive Schichtmester paa Kongsberg. Herom yttrede Wibe sig under Dato: Kongsberg 22. Oktober 1728, paa følgende Maade (til Rentekammeret):

*) Wibes Soster, Anne Margrethe, født 1673, 23. Jan. og † 1721, 19. Marts, var — som det vil sees af det med nærværende Bog følgende Slægtregister — gift med Jegermester Fredrik Svane til Svenstrup, født 1662 og † 1730, 9. Oktbr.

***) Om Christopher Ludvig Poppe henvises til Noten paa Side 273 her foran.

«Ved Jndlagde Memorial til mig haver Christoph. Ludvig Poppe andholdet om min «Recommendation til det her vacante blevne Schichtmester Embede ved *Anton Leopold* «*Køppes* dødelige afgang. Da der nu udfordres til dette Embede at forestaa, ei alleene «et fornuftigt og skikkeligt Menneske, men end og (En) som er ferdig udi Pennen og øved «udi Regnskabers Indrettelse og forfattelse, og alt dette med sandferdighed kand sigis «og forsikris om bem.te Chr. Ludv. Poppe, som en lang tid har været betrod forretning «er udi Ober Berg Amtskriver stuen her paa Kongsberg, og (jeg) ikke veed nogen her paa «stedet meere beqvem til dette Embede, end hand, saa skulde ieg for Hs. K. M.s tieniste «ønske, at hand udi sin andsøgning maatte blive bønhørt, hvortil de Høitærede Herrers «godhed for hannem kand formaa meget. Med megen» &c.

Poppe fik ikke den ansøgte Schichtmesterpost, hvortil *Erasmus Simonsson, Kongsberg* maa være bleven udnævnt. Da Denne imidlertid — i Henhold til to kongl. Resolutioner — havde faaet Løfte paa «StempelSnidertienisten», og denne Post i 1730 blev ledig ved *Olaus Wifs* Død, hvorom Oberbergamtet under 22. Septbr. s. A. underrettede Rentekammeret, med samtidig Indstilling om, at den saaledes ledigblivende Schichtmesterpost nu maatte blive besat med *Christopher Ludvig Poppe*, om hvem det heder, at han «er et habil Subjectum og beqvæm baade af Kyndighed, Videnskab og «et Skickelig Levnet, der *in Octobri* 1728 var bragt i forslaug og hand i 3de Maaneder «u-paaklagelig Schichtmester tienisten efter afg. Schichtmester *Køppe* forrettede», saa ledsagede ogsaa Wibe denne Indstilling med en anbefalende Paaskrift, der findes anført paa Side 273 her foran.

Peter Schmidt, Foged i Ide og Marker, fik — i Anledning af en over ham i 1728 indkommet anonym Klage — under 5. Novbr. s. A. af Wibe fuldkommen Oprejsning gjennem et godt Skudsmaal, hvorom se Side 192 her foran.

Søren Høeg, Foged*), fik — baade for sit eget og for sin Søns Vedkommende — af Wibe et godt Skudsmaal, datéret Kongsberg 16. Novbr. 1728, og foranlediget ved en fra ham indkommet «Memorial». Efter at have rost Fogden tilføjer Wibe: «Hans Søn er mig «og bekient for at være en skikkelig Persohn, som Faderen haver holdt til Studeringer «og siden brugt udi sit Embeds Forretninger for at gjøre ham beqvem til Deris Majestæts tieniste.»

Joachim Fredrik Brandt fik 1729, 19. Febr. (ved sin Konstitution som Zahlkassérer i den suspenderede Jens Kølles Sted) af Wibe et godt Skudsmaal, som er meddelt paa Side 192.

Peter Sidelmann**), Amtmand i Finmarken, ansøgte i 1729 om Romsdalens Amtmandskab. Wibe anbefaler 9. Juli 1729 hans Ansøgning, da Finmarkens Amt nu faldt Sidelmann

*) Denne Foged Søren Høeg er uidentvilt den «Søren Høeg», som blev begravet paa Brageruæs 1729 6. April. Han blev gift der 1699, 24. Novbr. med Anne Margrethe Blichfeldt, som var døbt der 1683, 10. Juli og blev begravet der 1765, 15. Mai. (Datter af Byfoged Henrik Blichfeldt og Inger Corts-datter.) (Den Søn, som her ovenfor nævnes, hedte Peder Høeg, døbt paa Brageruæs 1701, 5. Septbr. og † først i 1731 som nyss udnævnt til Slottsfoged i Aker, om hvem se Side 241 her foran.

***) Om Amtmand Peter Sidelmann findes Lidt paa Side 298.

for besværligt paa Grund af hans fremrykkende Alder og «slette Constitution», der hindrede ham i «at udvise saa flittig tilsium, som hans Troskab og Pligt det for Eders Majestæts Tieniste hannem tilforbinder, formedelst de der faldene besværlige Reiser». Ved at komme til Romsdalen vilde han komme til at bo midt mellem Finmarken, Trondhjem og Bergen, og saaledes jævnlig korrespondere med Amtmanden i Finmarken.

Hr. Jakob Hanssøn Thode *) Hospitalspræst i Trondhjem, indsendte i 1729 gennem Wibe sin Ansøgning om Rektoratet i Bergen og det dermed forbundne Hammer Sognekald, med Bøn om Wibes Anbefaling. Wibe afgav en saadan den 24. Septbr., saalydende:

«Denne Hospitals Præst Jacob Thode har Jeg kient i Kiøbenhavn, der og har haft «den Naade og Lykke at Prædikke for Eders Kongl. Majestæt, hvilken Præst fortienet «det Nafn af Een Lærd og flittig Mand, som saavel udj Eders K. M.s Universitet er «Bekant, hvor hand altid Conjunctim har tracteret *Philologica & Theologica Studia* og «søgt at giøre sig beqvæm til saadan Station, og i Trundhiem, hvor hand formedelst «hans Kalds Ringhed har informeret, saavel *publice* i Skolen udj Lærernis *absence* som «*privatim* i hans Huus, saa at hans *Merita* mod Trundhiems Meenighed, den Latinske «Skole og dend Nordlandske Mission ere berømmelige, Saa det var derfor at ønske, at «Eders K. M. allernaadigst wilde fornnde denne Fattige Præst, som har Eett Slett Kald, «til bedre Subsistence Rectoratet i Bergen med det annecterte Hammer Kald.»

Hans Christian Hillesborg, en af Wibes «Laqueier», fik 8. Oktbr. 1729 i Skrivelse til Rentekammeret hans Anbefaling til en Toldbetjentpost i Christiania efter den Dagen før begravede Nils *Fentz*. Wibe sender Ansøgningen «med Begiæring, (at) De høytærede «Herrer vilde behage at bringe hannem i forslaug ved allerunderdanigst forestilling til «Hs. K. M. for allernaadigst at maatte nyde Den Vacante Visiteur-tieniste her ved Christiania Toldstæd i den afgangne Visiteur Niels *Fentzis* Stæd, da Jeg forsickrer om «hans flid-færdighed udj Hs. K. M.s tieniste, Som (o: hvem) Jeg icke andet end maa «give den Berømmelse af Erlig og Troe. Fremmede Personner at foreslaae understaar «Jeg Mig ikke, saasom ieg ingen Kiender, om hvis troeskab ieg med sikkerhed kunde tale.» (Ansøgeren fik neppe den ansøgte Post.) Derimod blev han 1739, 28. Juli «Extratoldbetjent» i Bergen. Se Side 299.

*

Rasmus Paludan **), «*Sacre Santi Theologiae Studiosus*», fik 5. Novbr. 1729 en Anbefaling af Wibe til Grans Sognekald, saalydende:

*) Jakob Thode (Søn af Hans Jakobsson T. og Raadmandsdatteren Abel Christensdatter Have) var født i Bergen 1692, 1. Novbr. og † i Trondhjem 1771, 7. Aug. som Stiftsprovst der fra 1731, hvoraf altsaa følger, at han ikke fik det i 1729 ansøgte Rektorat i Bergen.

Han var 2 Gange gift, nemlig 1) 1724 i Juli med J.fru Weneke v. Erpecom, som † i Trondhjem (i Barselseng) 1729 ., Marts. (4 Børn.)

2den Gang ægtede han 1730, 24. Jan. Hermichen Wessel Brown, født 1714, 16. Septbr. og † 1782, 6. April. (11 Børn.) Se Erlandsen.

**) Rasmus Paludan (Søn af Skreddermester i Christiania Fredrik Rasmusson P. — en Præstesøn fra Næsodden, † 1712 — og Anne Jakobsdatter Schjøtt, som døde 1732) var født 1702, 26. Febr. og døde som Biskop i Christiansand 1759, 8. Jan. Han blev Student 1720, Candidat 1721, 11. Decbr., Tolv-

«Rasmus Palludan *Sacre Santi Theologiae Studiosus*, har til Mig indgivet allerunderdanigst Supplication til Eders K. M., som herhos med vedfulde attestata til aller-naadigst Efftersium følger, angaaende det vacant værende *Grans* Præstekald paa Hadeland i Agershuus Stift, hannem allernaadigst at maatte forundis, og at Jeg samme til Eders K. M. vilde Recommendere. Saa skulle Jeg derfor ikke underlade allerunderdanigst at indberette, at Denne Person, Rasmus Palludan, har Jeg adskillige gange hørt Prædike udi Christiania Kirke og Meenighed, hvor hand har gaaet Præsterne til Haande, og fortienner det Nafn af fittig og Gudelig, der har samlet sig som Een fattig Karl saadant Eet liggende fæe, hvorved hand kand være Guds Kirke og Meenighed tienlig og til opbyggelse, hvilket De hannem meddeelte Attester og bevidner, om det Allernaadigst maa Behage Eders K. M. at forunde ham dette vacante *Grans* Kald. Hand har og udi Min Svaghed nu nogen tid Prædiket udj Mit Huus, hvor hand Storligen af Tilhørerne er blefven Berømmet. Det var derfor at ønske, at Eders K. M. Allernaadigst vilde kaste Reflection paa denne Fattige Persons Allerunderdanigste Ansøgning (om) at maatte nyde det vacant værende *Grans* Præstekald.»

Denne Anbefaling gjentager Wibe i et Brev til Oversekretær Meinichen af samme Dato (5. Novbr. 1729).

Grans Kald var da ledigt efter den i samme Maaned afdøde Provst, Hr. Anders Hammer, hvis Liig den 7. Decbr. næsteften blev nedsat for Alteret i Nordre Grans Kirke. Det synes temmelig dristigt af Paludan som en ung Mand, der endda ikke havde fyldt sit 28. Aar, at søge et saa stort Kald som Gran, hvilket han da sagtens heller ikke fik, idet det nemlig blev besat med Normanden, Hr. Christopher Bøyesen, Sognepræst til Lyderslev paa Sjælland. Wibe afgav ellers her et kuriøst Beviis paa, hvorlidet han (og vel ogsaa hele hans Samtid) var bevandret i Norges Topografi, — selv hvor det kun gjaldt Bygder, som ikke laa længre end nogle faa Mile fra Christiania. Det lader næsten til, at han ikke mer end saa har kjendt Grans Præstegjæld af Omtale, eftersom han nemlig 2 à 3 Maaneder efter, at han havde anbefalet Paludan til at blive Præst der, noksaa troskyldig tilstaar, at han nu har hørt, at Gran skal være et Kald «af *importance*». Den totale Mangel paa Kjøreveje, som da fandt Sted mellem Christiania og Vest-Oplandene, bidrog vel væsentligst til, at Bygderne paa den Kant af Landet da var saagodtsom ganske afspærrede fra al Kommunikation med Udenverdenen, et rént *terra incognita*. Selv efterat denne Mangel i Tidernes Løb er bleven, om ikke ganske afhjulpet, saa dog i væsentlig Grad forbedret ved de nyere Vejanlæg, har Dette dog ikke endnu formaaet at trække Gran (navnlig Hovedsognet)

præst i Christiania 1730, 3. Marts (efter Hr. Ravn). 1740, 30. Decbr. blev han Sognepræst til Stege paa Møen og Provst der 1741. Derpaa blev han 1743, 22. Marts Stiftsprovst i Chr.ania, hvor han 1749, 6. Juni fik Tittel af «Consistorialraad».

Hans Ansættelse som Stiftsprovst der beklagedes af Biskop P. Hersleb, der (i en Indberetning til Kirkeinspektions-Collegiet) gav ham det Skudsmaal, at han «vistnok var en god og ærlig Mand, men overmaade ulærd, paa det Sted, hvor der — for de mange Separatister, Anabaptister og Hernhuttere — behøvedes en erfaren, klog og forsigtig Mand, hvilket jeg bevægeligen erindrede om». (Se forøvrigt om Biskop Paludan i Andr. Fayes «Chr.sands Stifts Bispe- og Stifts-Historie», Side 361—370.)

Paludan var 3 Gange gift, nemlig: 1) i Chr.ania 1732, 30. Juli med Margrethe Garmann, Datter af Major Peter G. og Broderdatter af den i 1748 afdøde Oberst Garmann paa Hovind i Aker. Hun † i Stege 1742, 28. Febr. (4 Sønner og 3 Døttre.)

2den Gang ægtede han 1743, 24. Marts Stiftsprovst Nils Barfods Enke, Johanne Fischer, en Rektor-datter fra Nykjøbing paa Falster. Hun var døbt 1716, 5. April og døde i Chr.sand 1754, 31. Oktbr. (8 Børn.)

3die Gang ægtede han i Chr.ania 1755, 10. Oktbr. Major Hans Prips Enke, Anne Margr. Pohlmann, som † i Chr.sand 1763, 21. Juni, uden Børn. (Se ellers om Biskop Paludans Børn: Gjessings Jubel-lærere, II, 2, Side 296 og ff.)

ud af den Forglemmelse, hvori det lige indtil vor Tid har ligget og tildéls endnu ligger, sammenlignet med de tilgrændsende Bygder.

Under 21. Januar 1730 melder Wibe til Oversekretær Møinichen, at Tolvpræsten i Christiania, Hr. *Ravn*, hvem han for en 3 Ugers Tid siden havde anbefalet til at faa Skedsmo Sognekald (hvorom Mere strax her nedenfor), nu netop var afgaaet ved Døden, hvilket han beklager. Til at faa det saaledes atter ledige Skedsmo Sognekald anbefaler han da nu paany sin Protégé, *Paludan*, der — siger han — «bær virkelig det Nafn af Erlig og «Reedelig, gudfrygtig, ædrnelig Skikelig og lagt sig saaledis Vind paa sine *Studia*, at «hand er en opbyggelig Prædikant og meget derfor her af Meenigheden afholdet og Elsket, «der og gaar Præsterne her til haande, og har hand igaars Dag med De tvende Delin- «qventer*), som bleve ophengte, især distingueret sig frem for som (*sic*) og medfulte «Dennem til Retter Stædet med saadan bevægelig Gudelig og opbyggelig tale, saa at «hand derved meget Rosis og berømmis. MHR. Ober-Secreterer derfor Vilde Erindre «ham at motte vorde igien Recommenderet til det vacant værende *Schedsmoe* Kald, «eller og — i mangel deraf — dog at nyde Den afdøde Told-Præstis Stæd her i Chri- «stiania, saasom Jeg siden har faaet spurt, at *Grans* Kald skal være af *Importance*, «til hvilket Jeg hannem den 5. Nov. afvigde Aar havde Recommenderet.» (Som man af Noten her foran vil sé, fik ikke Hr. *Paludan* Skedsmo Kald, men blev Tolvpræst i Christiania.)

Johan Ernst Ravn, Tolvpræst i Christiania (se næstforegaaende Stykke), fik 1729, 31. Decbr. følgende Anbefaling fra Wibe (i Skrivelse til Oversekretær Møinichen): «Tolv Præsten «her i Christiania, *Johan Ernst Ravn***) haver af Mig været begiærende hans her hos «følgende allerunderdanigste Ansøgning til Deres Kongl. Majt. om det vacante *Schedsmoe* «Præste-Kald at fremsende, saasom Hr. Conferentz Raad og Biskop Deichman nu er «fraværende. Jeg Kand med sandhed sige at have hørt denne Mand, Hr. *Ravn*, ad- «skillige gange Prædike saavel i Christiania Kirke som i mit Huus den tid, Jeg var «svag, og maa give hannem derfor den *applausus*, at hand er Een af de Sterckeste «Predikantere her paa Stædet, hvorfor Jeg hans Ansøgning om det vacant værende «*Schedsmoe* Kald at nyde, MHR. Ober-Secreterer recommenderer, hvorved hans *Labores* «Kunde blive lindret, som hand ved sine her Daglig og idelige forretninger nu maa «have, som desuden er Een Svag Mand for sit Bryst.

«Nest Eet glædeligt Nye-Aars forønskende, med mange paafølgende, ved bestandig «Sundhed, Velstand og Selv ønskelig *prospérité*, Forbliver Jeg med megen Respect og «Erbødighed» o. s. v.

(Et næsten ordlydende med denne Skrivelse overénsstemmende Anbefalingsbrev for Hr. *Ravn* skrev Wibe samme Dag til Confessionarius Lintrup.)

Paa Grund af Hr. *Ravns* dødelige Afgang overførte Wibe i sin nyss anførte Skrivelse af 21. Januar 1730 sin Anbefaling til Skedsmo Kald paa Hr. *Paludan*.

*) De to her omtalte Delinkventer var de to Tyveknegte, der havde stjaalet hos General Huitfeldt paa Ulevold (hvorom se Side 166 og ff.).

**) *Johan Ernst Ravn* var (ifølge H. A. Borchs Gravskrifter) født i Viborg 1694 og døde i Christiania 1730, 21. Jan. som Tolvpræst. Han var først 2den Lektie-Hører i Christianssand, hvis Skole han legerede 50 Rd. 1726, 19. Juli blev han personell Kapellan paa Bragernes hos Hr. Angell, ved hvis Død 2. Jan. 1728 han blev ledig, og saa blev han s. A. Tolvpræst i Chr.ania, hvor han — som ovenanført — allerede døde 1730, 21. Jan. Han har neppe været gift.

Erik Lange*), Foged fra 1705 paa Hedemarken, ansøgte i Begyndelsen af 1730 om at maatte faa afstaa Embedet til sin Fuldmægtig, *Lars Hvid***), der havde tjent ham «udj Een 15 Aars tid». Herom erklærer Wibe sig i en «Relation», datéret 18. Febr. 1730, hvori han siger, at Lange havde «haft den Naade og voren i Eders K. M.s *Livrée* som *Jaquais* en temelig tid», og dertil nu i circa 26 Aar været Foged «og aarlig aflagt Rigtig Regenskab for sine oppebørseler». Nu var han «meget svag, saa det var at ønske, at Eders K. M. Allernaadigst vilde tillade hannem at afstaa Fogde-Betiendingen «til hans Fuldmægtig *Lars Hvid*, som er bevandt med Fogderiet og som har tient «Fogden i 15 Aar, hvorved Fogden siunis at have sin underholdning udj hans (o: sin) «Svaghed, og hans Hustrue og mange Efferladte Børn, effer hans Død kand vide sig «noget til Subsistence i fremtiden».

Den ansøgte Embedsafstaaelse til *Lars Hvid* blev bevilget 8. Marts 1730, og *Lange* døde paa Togstad i Stange 1731, 24. Mai (begr. 1. Juni). Enken ægtede 1732 den nyss udnævnte Foged.

Nils Hansson Rost, der i 16 Aar havde tjent «nu afg. Foged over Lister og Mandal *Niels Hansson Tostrup*»***), indsendte i 1730 til Wibe sin Ansøgning om Fogedembedet «effer hans Salige hosbond, Jmod at hand vil stille Sufisant og tilstrækkelig Caution «for oppebørslerne, hvilken Hr. Schoutbynacht og Amtmand *Reesen* udj sin Skrivelse «til Mig giver den berømmelse af Erlig og tro, og er afholden af Allmuen, ved hvem «Hs. Majestæts tieniste ikke skulle lide, og Endelig at Enken og Børnene ved hannem «best vorder Conserverede» o. s. v.

Efferat Wibe har anmodet «De høitærede Herrer» om at anbefale *Rost* for Kongen, tilføjer han (i sin Skrivelse til Rentekammeret af 31. Marts 1730) Følgende: «Hans «afdøde Hosbond, *Tostrup*, kiendte Jeg, og med sandhed kand sige, at hand var Een «tilstreckelig Foged og brav Mand for Hs. Majt.s tieniste, Det Jeg bemerkede særdeelis «i Aaret 1727, Da Jeg effer Kongl. Allernaadigst Befaling lod Auctionere Hs. K. M.s «Jordegods i Lister og Mandals Fogderie saavelsom det meere paa Vestkanten, thi «ingen af alle Fogderne vester fandt Jeg den tid saa Nidkiær for Hs. M.s tieniste, som «denne afg. Foged *Tostrup*, hvilken bragte med sig alle Opsidderne udi det ham aller- «naadigst anfortroede Fogderie paa Hs. K. M.s den tid tilhørende Jordegods til Auctions

*) *Erik Lange* var formodentlig en dansk Mand, født ca. 1671, da han ved sin Død 1731, 24. Mai opgives at være 60 Aar og 6 Uger gl.

I den første Halvdél af Aaret 1714 sees han af Ministerialbogen at have boet paa Stange Præstegaard, som han da havde forpagtet. Hans 1ste Hustru, *Rise Schultz*, blev begr. i Stange 1719. 14. April, 31 Aar gl. (Af dette Ægteskab mindst 2 Sønner.) 2den Gang ægtede han 1720, 24. Oktbr. i Stange Jomfru *Cathrine Hedeveg Flor*, der — som Enke effer ham — 1732, 19. Marts paa Togstad ægtede den ovennævnte nyss udnævnte Foged *Lars Hvid*. I dette Ægteskab havde *Lange* 3 Børn, af hvilke den Yngste, *Barthe Malene*, født 1726, i 1754, 23. Septbr. ægtede Prokurator — senere Kammerraad og Foged *Lars Engelhard Robsahm*.

**) Om *Lars Hvid* vides Intet, undtagen at han — ved sin Principal, Foged *Erik Langes* Afstaaelse af Fogedembedet — 1730, 8. Marts blev Foged paa Hedemarken effer ham, hvis Enke han — som anført — ægtede i 1732. Han afstod i 1763 sit Embede til Prokurator *Lars Engelhard Robsahm*, der døde 1778, 19. April som «Kammerraad» og Foged, gift 1754 med *Hvids* Steddatter, *Barthe Maléne Lange*.

***) Om *Nils Hansson Tostrup* henvises til Noten paa Side 263 her foran. Han blev 1725 En af Perlefangst-Inspektorerne paa Listerlandet. Hans herovenfor nævnte Fuldmægtig, *Nils Hansson Rost*, fik ikke det Embede, hvortil Wibe her anbefalede ham. Det blev nemlig 1730, 15. April givet til on *Soren Hansen*, der imidlertid Aaret effer alleréde blev removéret, fordi han ikke kunde stille Kaution, og saa blev den afdøde Foged *Nils Tostrups* Søn, *Andreas*, udnævnt dertil 1731, 21. April. (Se «Familien *Tostrup* fra Lister», ved S. H. Finne-Grønn, Chriania 1897.)

«Stødet i Christiansand, og animerede Dem til at byde, saa at hand derved ej alleene «forøgede Hs. M.s Cassa, Mens Conserverede Bønderne ved deris Gaarde.»

Henrich Meyer, Stadsmusikant i Christiania, ansøgte ved Nytaarstider 1731 om, at «Privilegium og Bevilling som Instrumentist i Christiania og Agershuus Stift» maatte allernaadigst blive ham konfirmeret og stadfæstet. Wibe giver ham 6. Januar 1731 det Skudsmaal, at han er «en Dygtig Mand, der forstaaer Musiqven og er afholden af Byens Jndvaanere.»

Med dette Privilegiums Meddélelse synes det ikke at have gaaet saa glatt endda, thi den kom først den 5. Decbr. 1732, efter hvad man erfarer ved dets Thinglæsning i Elverum den 23. Novbr. det følgende Aar.

(Stadsmusikanten i Christiania var en privilegérét Funktionær, hvis Distrikt ikke aléne omfattede Byens eget Territorium, men ogsaa nok ialmindelighed det hele Stift. Efter «Instrumentist» Peter Røders dødelige Afgang i Juni 1701 fik Dorthea Caspersdatter, Enke efter Carl *Barojer* (o: maaské den «Carl Musicantsvend», der blev begravet i Christiania 1700, 11. Novbr. og rimeligviis havde været «Svend» hos Peter Røder), «kongl. Bestalling» af 26. Juli 1701 paa — som det heder — «at være Musicant istedenfor afdøde Peder Rødder», hvilket blev læst paa Thinget i Grue 7. Novbr. s. A.

Uagtet *Henrik Meyer* ved sin Vielse i Christiania 1721, 30. Juli med hendes Datter, Mette Dorthea Barojer, alleréde kaldes «Stadsmusicant», saa vil vel Dette kun sige, at han drev Forretningen for sin Svigermoder. Denne sluttede 1725, 9. Juli Kontrakt med Arne Olssøn Grinder i Grue, gaaende ud paa, at han — mod en aarlig Afgift af 6 Rdl. — skulde (ved Jørgen Erikssøn Haug og Arne Johnssøn Sætre) «gjøre Opvarning i alle werskaber med Musik hos Almuen» i Grue og Hofs Præstegjælde. (Thinglæst i Grue 13. Novbr. 1725.)

Under 23. Juni 1726 gav hun en Person ved Navn Anders Gudmundssøn Tøraasen «Fuldmagt til at forsyne den gemeene Almue med Spill til Brylluper, Barseler og «andre Samqvemme udi Elverums Præstegjæld, — dog med Standspersoner sig ej at «befatte». Denne Fuldmagt for ham udvidede hun 10. August 1730 (gjennem sin Svigersøn, Meyer) til ogsaa at omfatte Aamodt Præstegjæld, men heller ikke her hos Standspersoner, saasom Musikanten selv dertil vilde sende sine egne Folk. (Læst paa Thinget i Aamodt 27. Novbr. 1730.)

Meyers Svigermoder Dorthea, sal. Barojers blev begravet i Christiania 1735, 25. Febr., 69 Aar gl. (med alle Klokker og den store forud) og hans Hustru, Mette Dorthea Barojer, ligesaa 1771, 2. August, 79 Aar gl., — sandsynligviis som Enke.

Den sidste Stadsmusikant, Christiania havde, var Peder Thuesen, der døde circa 1840, men kun indskrænket til selve Byen, og vistnok uden noget udelukkende Privilegium.

Fredrik Glad, Cancellieraad, anbefaledes 1731, 24. Marts af Wibe til det muligens ledigblivende President-Embede i Christiania, hvorom henvises til Side 172.

Christopher Ludv. Poppe anbefales 1730, 23. Septbr. til Schichtmester, hvorom henvises til Side 273 og ff.

Willum Hansen, Assessor, anbefales 1724, 25. Oktbr. til Stiftamtskriver efter sin Svigerfader. (Se Side 305.)

Jens Henckel og *Adam Ziener* roses 1731, 17. Marts af Wibe. (Se Side 224, cfr. Side 203 for Zieners Vedkommende.)

Hans Sørenssøn Lemmich, Raadmand, og *Henrich Lange*, Prokurator, roses 1731, 23. Juli af Wibe. (Se Side 199.)

Søren Essendrup*) fik 1731, 6. Septbr. af Wibe følgende Skudsmaal:

«Saa vit Mig om femte Lecties Hører udj Christiania Chatedral Skole Søren Essendrup
«er informeret, Saa kand Jeg ikke andet end give ham den Berømmelse, at naar hand
«udj Min Svaghed hver anden og Tredie Søndag hos Mig har Prædiket, har en stor
«mengde af Stadens Jndbyggere og Beste Borgerskab indfunden Sig for at paaføre
«hans meget opbyggelige Prædikener, hvilke hand med største *applausu* til Eenhvers
«fornøielse saaledis har udlagt, at hand af alle er Elsket og afholden, der og meriterer
«Baade Eet got Præstekald, som en vel Studeret Mand og som fører Eet Christelig,
«Skikkelig, Retsindig og ædruelig Liv og Levnet. Tit. *D. Wibe.*»

Jochum Werner og *Nils Hauritz* fik af Wibe den 7. Septbr. 1731 følgende anbefaling:

«Stormægtigste &c.

«For Eders Kongl. Majestæts store Bevisende Naade i at kaste Allernaadigst Re-
«flection paa Min Allerunderdanigste ansøgning for Min gamle troe tiener *Jochum*
«*Werner***) at forunde ham Allernaadigst det vacante øvre Rommeriges Sorenskriverie,
«aflegger Jeg hermed Min Allerunderdanigste trohærtige taksigelse. Gud velsigne derfor
«Eders Kongl. Majestæt, og beder Jeg nu Alleeniste for Min haand-Skriver *Niels*
«*Hauritz****), at hand iligemaade maa hielpis til Eet Embede, naar noget forefalder,
«hvorved hand for Sig, hustrue og mange Børn kand have Brødet, som Jeg Allerunder-
«danigst kand forsikre, hand er beqvæm og Skikket til, da ingen ting ligger mig meere
«om Hiertet udj denne Min Skrøbelige og Svage tilstand, som dog Gud være lovet,
«befinder Mig merkelig Bedre, end forhen, end at Jeg med hiertelig Glæde maa Erfare,
«at Eders K. M. vil have den Faderlige Naade og omsorg for alle Mine troe gamle
«Domestiqver og tienere, at de tid efter anden, naar Guds Behagelige Villie (maatte)
«komme, maa Allernaadigst forundis Brød, hvorom Jeg wisseligen er forsikret, Der Jeg
«af inderste Siæl og hierte ønsker, at den Allerhøiestes Naade, Krafft og Velsignelse
«maa hvile over Eders Kongl. Majt. alle sine Livis Dage, nu Jeg troelig beder derom,
«som lever stedse og uafadelig med Allerunderdanigst Respect, troskab og Devotion
«indtil Døden. Tit. *D. Wibe.*»

Jakob Benzon†), Stiftamtmand i Trondhjem, anbefales 1731, 15. Septbr. til Stiftamtmand i Akershus efter afdøde *W. de Tonsberg*. (Dette er — saavidt man af Protokollerne kan se — Wibes sidste Indberetning til Kongen. Den lyder som følger:)

*) Søren Essendrup, Søn af Kjøbmand i Christiania Jens Sørenssøn Essendrup og Anne Makrop, skal være født der 1695, 7. April, og døde 1741 som Sognepræst til Trøgstad. Han blev Student 1715, Cand. theol. 1718, 1. August. Var derpaa i ett Aar Huuslærer hos Hr. Jens Holmboe til Vardal, blev saa 4de (og i 1720 5te) Lektiehører ved Christiania Katedralskole. 1733, 27. Marts blev han Sognepræst til Hvalerne, og allerøde samme Aar den 18. December Sognepræst til Trøgstad (ved Biskop Herslebs Indflydelse. Se Holmboernes Stamtavle, Side 61 og «Illustr. Nyhedsblad» No. 40 for 1858.)

Han blev gift i Hole paa Ringerike 1722, 17. Marts med Pauline Gerhardsdatter Holst, der døde 1740.

Han efterlod sig 5 Sønner og 1 Datter. En af hans Sonner (Andreas) er Furfader af vor i 1893 afdøde Biskop Essendrup.

**) Om Jochum Werner, der i August 1781 var bleven Sorenskriver i øvre Romerike, henvises til Side 297 her foran.

***) Nils Hauritz blev 1731, 19. Oktober Sorenskriver i nordre Gulbrandsdalen. (Se forøvrigt om ham Side 295.)

†) Om Stiftamtmand Jakob Benzon henvises til Side 232.

«Saasom Stifts-befalingsmand *de Tonsberg**) dend 12. *hujus* om Morgenen Klokken 6 «Slett ved Døden er afgaaen, Saa har Jeg saa straxens ved Hr. Justitz Raad og Laug-«mand Vogt og Hr. Justitz Raad og Justitiarius Kierull ladet tage under forseigling og «Bevaring alle hans Brefskeer og Protocoller, Stifttet Consernerende, hvilket Jeg ikke «har villet underlade Allerunderdanigst herved at indberette. Skulle Eders K. M. falde «paa de Allernaadigste tanker at forfløtte Een af de her i Eders Kongl. Majt.s Rige «Norge øvrige Trende Stifts-befalingsmænd igien til Agershuus Stiftt og Mit ønske «kunde Gielde, som Jeg Allerunderdanigst Submitterer, Saa vilde Jeg heldst, at Stifts-«befalingsmand Jacob *Bentzen*, som nu er i Kiøbenhavn, Allernaadigst fra Trundhiems «til Agershuus Stiftt motte forfløttis, der Baade har Eet Berømmelig Efftermæle af «Trundhiems Jndbyggere og som er en *dous* sindig og fornufftig Mand, til Eders Majt.s «tieniste højfornøden, som har lagt sig efter at wide Eders K. M.s Riige Norge nogen-«leedis tilstand saa Nordenfields som Syndenfields, og desbedre kunde ved hans for-«fløttelse til Agershuus Stiftt faa nærmere Effterretning om tilstanden her Syndenfields «og giøre sig des meere kyndig over all Landets Beskaffenhed. Mand behøver her og «saadan Een Bekient Mand til Skoug-Commissionen og Saug-Reglementets indrettelse, «naar Eengang dette Arbeide skal tages fatt paa, thj ellers vil det faa Eet slet udfald.

«Jeg forbliver med Allerunderdanigst Respect, troskab og devotion indtil Døden.

Tit. *D. Wibe.*»

•

Afløde Stiftamtmand Tonsbergs Enke faar en anbefalende Attest om sin Trang, datéret 22. Septbr. 1731, saalydende:

«Jeg kand sandfærdig Attestere, at Hr. Stifts-befalingsmand *von Tonsberg**) til Eders «Majestæts Forretninger har ikke sparet nogen Møje, flid og Nidkierhed efter Aller-«underdanigst troskabs Pligt og hans Charges medfør, og at hand til De i Agershuus «Stiftt forefaldende Reiser i Embedetz Forretninger, og Skikkelig opførsel har depen-«ceret Penge, Saa det ikke derfor bliver at forundre, at EnkeFruen med Børnene efter «hans Død ere satte i en slett tilstand, hvorfor det var at ønske, at Eders K. M. Aller-«naadigst vilde kaste Reflection paa den høit trengende *Madame de Tonsbergs* Allerunder-«danigste ansøgning (om) at motte nyde Aarlig pension til Subsistence for Sig og Sine.»

§ 4.

Condolérance-Skrivelser &c. fra Wibe.

Fru Stiftamtmandinde Anna Lillienpalm (født *Undal* **)), Enke efter den i Oktober 1728 afdøde Stiftamtmand Joh. Sigismund *Lillienpalm*, fik følgende Brev af 15. Oktbr. s. A. i Anlédning af dette Dødsfald, hvorom Magistraten i Christianssand havde gjort Indberetning til Statholderen:

*) Om Stiftamtmand Wilhelm *de Tonsberg*, se Side 172. Her kan forøvrigt berettes Følgende om hans talrige Huusstand og hans derangerede Forfatning. Hans Tjenerskab udgjorde 21 i Tallet (deri indbefattet Fuldmægtigen og en Hovmester (*Mr. Biberi*) samt Tjenestefolkene paa hans Landgaard, Lille Ou i Aker, som han ejede. Alle disses ved hans Dod indestaaende Løn udgjorde 496 Rd. 54 Sk.

Hans Dødsbo udviste en Indtægt af 21,260 Rd. 41 Sk., foruden 137 Rd. for Jordgods (Gaarden Lille Ou?), der ej kunde sælges. Gjælden derimod løb op til 32,094 Rd. 63 Sk. Hans Begravelse kostede 485 Rd. 51 Sk.

**) *Fru Anna Lillienpalm*, Soster af den paa Side 179 og 261 omhandlede Stiftamtmand i Bergen Andreas Undal, var født ca. 1666 og døde som Enke i Christianssand 1742, 11. Febr. (bisat 8. Marts i Domkirkens Kjælder, hvor hendes Kiste, tilligemed alle de øvrige der henstaaende Kister, tilintetgjordes ved Kirkens Brand i 1880). Hun skal først have været gift med Schouthynacht *Jørgen Bjørn*, der

«Høyædle og Welbaarne, Høitærede Frue Lillienpalm.

«Af Hendis Høitærede Skrivelse af 8. *hujus* maa Jeg erfare, at det haver behaget «den Almægtigste Gud at bortkalde hendis Sal. Mand nu afgangne Stiftts Amtmand «Lillienpalm, hvilket Dødsfald Jeg hiertelig Condolerer Med ønske, at den gode Gud, «som haver saaret, hand fremdeelis hereffter udj hendes store Sorg og bekymmerlige «tilstand vil være hendis beste Trøst og Sickerligste tilflugt, der Jeg med megen «Ergivenhed forbliver» o. s. v.

Til *Fru Generalinde (Armgard Margrethe) Budde (født Gabel)**) skrev Wibe 1729, 23. April, i Anlédning af hendes Mand, Generalmajor *Vincent's Buddes* Død den 13. April næstfør et Brev, der fra Ord til andet var ligelydende med det næstforegaaende til Fru Lillienpalm, blott med Tillæg i Brevet til Fru Budde af følgende Ord: «Kand jeg ellers «være hende til nogen behagelig tieniste, skulle det fornøye mig, der jeg med megen «Ergivenhed forbliver» o. s. v.

Fru Bispinde (Anna Dorothea) Krog (født Bremer)***) fik følgende Brev af 9. Juni 1731 i Anlédning af hendes Mands Død, 24. Mai:

«Jeg Condolerer hendis Sal. Kieriste, *Doctor*, Biskop *Krogs* Død. Men som den All- «mægtigste havde beskieret hendis Sl. Kieriste med Een Vakker Alder af 82 Aar, Saa «var det wel ventelig, at hand og lengtis fra denne Møysommelige Verden, Da Jeg

døde 1704, 12. Juni som Guvernør paa Tranqvebar og Kommandant paa Dansborg sammesteds. Han blev (ifølge Gardes «Danske og norske Somagt», I, Side 352) den 6. Oktbr. 1699 Chef for So-Eqvipagen i Christianssand efter den s. D. entlédigede Schouthynacht Chr. Wibe.

2den Gang ægtede hun 170. (formodentlig i Tranqvebar) *Joh. Sigism. Hassius*, der ligelédes i nogen Tid var Guvernør i Tranqvebar og Kommandant paa Dansborg (sandsynligvis efter Jørgen Bjørn, hvis Enke han altsaa ægtede.) I 1716 vendte han atter hjem, blev 1718 adlet med Navn *Lillienpalm*, og udnævntes s. A. til Stiftamtmand i Chr.sand, hvor han — som anført — døde i 1728, efterat han tillige i 1719 var bleven Amtmand i Nedenæs. Han var Son af Sachsenen, Heinrich Sigmund Hassius, der 1653 kom herop med Overberghauptmand Brostrup Gedde og døde 1694 som Overbergamtsforvalter paa Kongsberg. (Efter Personallhistorisk Tidsskrift, 2den Række, III, Side 69—71, og Saml. til Norske Folks Spr. og Historie, III, Side 37.)

*) Generalinde Armgard Budde, født Gabel, var født i Pleskow i Rusland 1677, 10. Novbr., og døde i Trondhjem 1734, 9. Marts (bisat i Domkirken i Egekiste den 29. Marts). Hun var Sonnedatter af den bekjendte Statholder (i Kjobenhavn) Christopher v. Gabel, hvis Frue, Ermgard v. Badenhaupt, blev begr. i Petri Kirke i K.havn 1699, 8. Febr., og altsaa en Søster af Sehelten, Admiral Christian Carl Gabel, om hvem henvises til Side 123 og 237 her ovenfor og til Fredr. Barfods «Fortællinger af Fædrelandets Historie», 3die Udgave, K.havn 1869, især S. 252.

Hun ægtede i 1718 den kjække Generalmajor *Vincent's Budde*, som var født paa Fredrikshald 1660, 31. Decbr. og døde i Trondhjem 1729, 13. April (begr. 3. Mai). De var bornløse. (Han var Son af Oberst Fredrik Otto Budde til Those og Sophie Vincentsdatter Bildt af Næs.) (Se om ham nyss-nævnte Barfods Fortællinger, II, Side 258 og 268 og en Stamtavle over Urup og Jernskjæg, opsat af H. J. Huitfeldt-Kaas i Personallhistor. Tidsskr., III, Side 202.) Ægtefolkenes Gravsted tiltrængte i 1778 Istandsettelse og vilde hjemfalde til Kirken, hvilket i T.hjems Adresseavis for 25. Septbr. s. A. kundgjordes til Efterretning for Arvingerne, «om nogen er igjenlevende og seer sig dertil berettiget».

**) Bispinde Anne Dorothea Krog, født Bremer, var en Borgermesterdatter fra Kiel, født 1659, 26. Mai og † i Trondhjem 1746, 21. Febr.

Hun ægtede i Juli 1681 daværende Provst over Samsø og Sognepræst til Bedser og Onsberg *Peder Krog*, der 1688, 1. Decbr. blev Biskop i Trondhjem og 1689 promovéredes til *Dr. theol.* Han var født 1654, 8. April i Aarhus, hvor Faderen, *Mag. Nils Krog* — en Nordmand — var Rektor ved Katedralskolen. Moderen hedte Cecilia Pedersdatter Blichfeldt. (Se om Biskop Krog: Gjessings «Jubellærere», I, Side 371—453, hvor ogsaa Familiens Stamtavle levéres, samt endvidere: Erlandsens nordenfjeldske Gejstlighed, Side 24—25.)

«ønsker, at Gud igien vil forandre hendis Sorg og Bedrøvelse til Glæde og fornøjelse. «Jeg forbliver» o. s. v.

Til den dødssyge Amtmand i Bratsberg, *Christian Berg* (om hvem sé Side 197 her foran), skrev Wibe 16. Marts 1731 følgende Brev, der jo vistnok ikke kunde siges at være noget «Condoléancebrev», men dog anføres her, fordi det viser den Deltagelse, han nærrede for ham. Det lød saaledes:

«Det er Mig ukiært at Erfare hans svage Constitution og at Kræfterne hos ham «formindskis, da Jeg heller end gierne hafde seet *Guneris* Reise til hannem at kunde skeed. «Mens som bemelte Gunerus maa stedse giøre opvartning hos *Mad.me Tonsberg*, som «er rett Svag, saa er det ham u-muelig at komme her fra Christiania, og derfor helst «saae MHR. Amtmand at kunde Self indkomme til Christiania for videre med *Gunero* «at Consulere om hans Svagthed og ordinere Medicamenter til hans Restitution. Jeg «forbliver» o. s. v.

(Amtmand Berg døde alleréde 5 Dage efter dette Brevs Dato, nemlig 21. Marts, og Wibe konstituérerede Cancellieraad Herman Leopoldus d. Æ. som Amtmand, hvorom Wibe den 30. Marts underrettede Foged Schweder. Leopoldus fik dog ikke Embedet, der nemlig 9. April næstefter blev besat med Major Henrik *Essemann*.

Stiftamtmandinde Lene Sofie Tonsberg, født Kaas, døde som Enke 1732, 26. Marts i trængende Omstændigheder (hvorom se Wibes Anbefaling for hende om Pension Side 315).

Generalmajor Michael Numsen (i Kjøbenhavn) fik følgende Brev af 28. April 1731 i Anledning af sin Faders (Gehejmeraad Mathias Numsens) Død:*)

«Som MHR. GeneralMajor ved Skrivelse af 21. *hujus* har behaget at Communicere «Mig hans høit Elskelig Kiære Salige Faders, Hs. Kongl. Majt.s for dum højbestalter Geheime «Raad Hr. *Mathias Numsens* Dødsfald, Saa finder Jeg Mig pligt skyldig denne høist- «bedrøvelige Skilsmisse hiertelig at Condolere, Med inderlig ønske, at den Allmægtigste «MHR. GeneralMajor med sine Samtlige Sødskende og Venner mange og Glædelige «Aaringer hereffter igien wil lade opløve og fra slige og andre bedrøvelige tilfælde be- «vare. Jeg forbliver» o. s. v.

«*Madame Turahs*» (o: Bispinde Heléne Cathrine Thura, født With) fik Brev af samme Dato, o: 28. April 1731, i Anledning af sin Mands Død.***) Det lød som følger:

«Som det har behaget den Allmechtigste Gud hendis Salige Mand ved Een Sød og Salig «Død fra denne Werden til sin himmelske herlighed at henkalde, Saa faar hun være «Taalmodig og Skikke sig effter Guds behagelige Villie. Jeg Condolerer hiertelig denne

*) Den Afdøde, Gehejmeraad Mathias Numsen, var Son af kongl. Betjent ved Holmen, Hans Nummesen, der havde været gift med Statholder Wibes Fæster, Inger Margrethe Matsdatter Lund, og altsaa Søskenbarn af Statholderen. Han var født 1648, blev adlet 1688, og døde 1731 i April. Gift 1680 med *Dr.* og Professor Ole Worms Datter, Marie, der døde 1715. Den af hans Sonner, til hvem dette Brev var stilet, var Michael Numsen, født 1686 (eller 1688?) og † 1757 som Gehejmeraad i Konseljet, Feltmarschal og *R. E. m. m.* (Se forøvrigt vedføjede Slægtregister over «Lund».)

Det er ellers paafallende at sé den store Forskjel i disse to Fætters Alder, idet Mathias Numsen var født 1648, og Ditlev Wibe derimod sidst i 1670. Ligesaa synes denne Condoléanceskrivelse fra Wibe at være holdt i en temmelig fremmed og kold Tone — til et Familiebrev at være —, men det horte maaské til den Tids Convenients ved deslige højtidelige og sorgelige Anledninger.

**) Den Afdøde var Biskop i Ribe, Mag. Lauritz Thura, der var født i Nakskov 1657, 20. Aug. og døde 1731, 1. April (Son af Mag., Provst i Norre Herred og Sognepræst til Nakskov, Lauritz Mortensson Widsted og 2den Hustru, Margrethe Lauritzdatter Thura). (Se Biskop Thuras Levnet og Stamtavle i Gjessings «Jubellærere», I, Side 454—472.) Han agtede 1697 Heléne Cathrine With (Datter af Mag. Albert With, Sognepr. til Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn, og Barbra Henriksdatter Mule). Af Biskop

«høit bedrøvelige Skilsmisse og Dødsfald, men som derudj er ingen forandring, saa «ønsker Jeg inderlig, at den store Gud, som har Saaret, hand igien vil læge og forandre «Deris nu havende Bedrøvelse og Sorg til Glæde og fornøielse. Jeg forbliver» o. s. v.

§ 5.

Nogle Gratulationsskrivelser.

Lucas Kjerulf. Cancellieraad, blev i Skr. af 15. Mai 1728 fra Wibe gratuléret som Justitiarius i Overhofretten. (Se Side 173 og 174 her foran.)

Baron (Christian) Güldenchrone*) fik Lykønskingsbrev af 22. Octbr. 1729 i Anledning af sin Udnævnelse til Gehejmerraad. Den lød som følger: «Til den Store vederfarende Naade, «som Hs. Kongl. Majestæt paa Meerallerhøystbemeldte Hs. M.s høitidelige fødsels «(Dag, d: 11. Oktober) allernaadigst har behaget at paakaste Hr. Geheime Raad som «saa god og gammel Een ven, finder Jeg Mig forpligtet saa hiertelig at Gratulere, «Der fornøyer og glæder Mig inderlig, som lever, Høiædle og Velbaarne, høitærede «Hr. Geheime Raad og Barons» o. s. v.

Konferensraad (*Caspar*) *Bartholin****) fik ligelédes (i Brev af 22. Oktober 1729) Wibes Lykønskning i Anledning af sin Udnævnelse den 11. Oktober til hvid Ridder. Brevet er -- paa de nødvendige Forandringer nær -- aldéles overénstemmende med Brevet til Baron Güldenchrone.

Børre Gløersen indberettede 23. April 1730 til Wibe sin Udnævnelse til Sørenskriver i Id og Marker samt Postmester paa Fredrikshald, hvormed Wibe under 29. s. M. ønskede ham tillykke. Dette var et Galanteri af Wibe, der var saameget mere at sætte Priis paa, som man ellers kunde have ventet, at han maatte være ærgerlig stemt imod Gløersen, fordi Denne var løbet af med det Embede, hvortil Wibe havde anbefalet En af sine Betjente, nemlig Frantz Bech, hvormod henvises til Side 296 her foran.

I en i Rigsarkivet beroende haandskreven fortløbende Kalender over Sørenskrivere heder det, at Gløersen blev udnævnt 3. *Marts* 1730, men mon det ikke heller skulde

Thuras 3 Søner blev de 2 yngste adlede i 1739, -- den Ene var Didrik, Kommandorkaptein, Fabrikmester og Kommandant paa Toldboden, † 1788, og den 2den var den bekjendte Generalbygmester, Generalmajor Lauritz *de Thura*, som døde 1759.

(Om Biskop Thura og Frue kan henvises til F. E. Hundrup: «Lærerstanden i Kjøge» o. s. v., Side 4—6.)

*) Baron Chr. Güldenchrone til Baroniet Wilhelmsborg, 1¹/₂ Mil i Syd for Aarhus, var Søn af Wilhelm Marselius, der i 1673 fik Herregaarden Skumstrup ophøjet til et Baroni, der efter ham blev kaldet Wilhelmsborg, hvorhos han selv blev baroniséret med Navnet Güldenchrone. Han var gift med Regitze Sophie Wind. Sønnen (den her omhandlede Baron Christian) var født 1676 og døde 1746 som Gehejmerraad, Finantsdeputéret, Stiftamtmand og R. Gift 1699 med Amalie Margrethe Moth. Godset er fremdeles i Familiens Besiddelse. Han var, med Wibe, Gabel og Flere, Medlem af den i 1724 nedsatte Kommission, der forkastede det af Biskop Deichmann projektérede Matrikulværk, hvormod se Side 119 her foran.

**) Konferensraad Caspar Bartholin var født 1655 og døde 1738, var *Dr.*, Professor, Generalprokurør og Finantsdeputéret (tillige Jubelherer). Han var Søn af *Dr.*, Livmedikus, Professor og Assessor i Højesteret *pp.* Thomas Bartholin og 1ste Hustru, Borgermesterdatteren Else Christophersdatter Hansen. Som en Synderlighed kan anmærkes, at denne *Dr.* Thomas Bartholin i 1731 (s: 51 Aar efter sin Død) blev optaget i Adelsstanden med hele sin Descendents. Nærværende Konferensraad Caspar Bartholin var gift med Anna Fabricius. Ogsaa han var, med Wibe, Medlem af den paa Side 119 her foran nævnte Matrikulkommission. (En Stamtavle over denne lærde Familie Bartholin findes i Gjessings «Jubelherere», II, 1, Side 64.)

være 3. April?, da han først under 23. i sidstnævnte Maaned gjør Indberetning til Wibe om sin Udnævnelse. Han døde i Embedet 1738, 20. Septbr., hvilket er Alt, hvad jeg indtil Dato véd om ham. (Se ellers lidt Mere om ham i fhv. Forstmester A. T. Gløersens «Stamtavle over Slægten Gløersen», Chr.ania 1897, Side 30.)

•

Gehejmeraad (Christian Ludvig) v. Plessen*) fik følgende Brev af 4. Novbr. 1730 i Anledning af sin Udnævnelse til «general Directeur over de Kongl. Financer og Samtlige Herrer Deputerede i Cammer-Collegio».

«Af Eders Excellencis meget Kierkommen høitærede Skrivelse af 28. Octob. Sidst-afvigd maa Jeg med største glæde og fornøjelse Erfare, hvorledis det har Behaget Hs. «K. M. allernaadigst at beskicke Eders Excellence, tilligemed Geheime Raad i det Kongl. «Conseil, at have General Direction over de Kongl. Finances, hvortil Jeg hiertelig Gratulerer. Da Jeg og paa Eders Excellencis gode Behag tager Mig den frihed, naar noget udj «saamaade falder at Erindre, med mine Breve directe at adressere til Eders Excellence.

«Der Jeg med all optenkelig Consideration forbliver Eders Excellencis» o. s. v.

Alexander Fredrik v. Møsting, Stiftamtmand fra 1728 i Christiansand, blev sidst i 1730 Overhofmester hos den nye Konge, Christian VI, i hvilken Anledning han fik følgende Lykønskning af Wibe, datéret 9. December:

«Jeg glæder Mig hiertelig over Hr. Ober-Hoff Mesters indkomne Meget høitærede «Skrivelse af 2. hujus, hvoraf Jeg ej alleene Erfarer MHR.s lykkelige arrivement til «Kiøbenhafn, mens endog at MHR. ved ankomsten har funden først Prøve af Hs. Majt.s «Naade, ved det at Hs. Majt. Allernaadigst har behaget at Skienke MHR. det hvide «Ridder-Orden til den ham Allernaadigst givne Ober-Hoff Mester-Charge. Til hvilken «Hs. K. M.s Erteede Naade Jeg hiertelig inderlig Gratulerer, Der Jeg stedse Flaterer Mig «af hans gode og opRigtige Venskab, og til slutning takker for all dend tid, hand (har) «voren Stiftsbefalingsmand her i Norge, hvis opførsel her baade haver været Mig og «det ham Allernaadigst Anfortroede Christiansands Stiftt en særdeelis fornøielse. Som «lever med megen Consideration» o. s. v.

(Til hvad der i Noten paa Side 304 er anført om Stiftamtmand A. F. Møsting kan endnu føjes hvad der i Fortegnelsen over «Norske Elefant- og Danebrogs-Riddere» i B. Moes ufuldendte Tidsskr. for den norske Personallistorie, Ny Række, Side 284 meddeles om ham, at han nemlig var Oberst, da han i 1728 blev Stiftamtmand. Moe tilføjer da — fejlagtigen —, at han var Stiftamtmand fra 1728 til 1731 (istedetfor rettelig til 1730). og at han «senere blev Hofmester hos Prinsesse Charlotte Amalia samt Etatsraad. R. D. O. blev han 1730, 28. Novbr. med Symbolum: «*Par la grace de Dieu et du Roi*», og døde i Kjøbenhavn 1737, 3. Juni. Saavidt Moe.)

Familien Møsting har sandsynligviis aldrig været naturaliseret som dansk Adel, da den ikke nævnes i nogen — det være sig ældre eller nyere — Adelskalender eller heraldisk Lexikon. Den uddøde vel i Danmark med den i 1843 afdøde Gehejme Stats- og Finants-Minister og R. af *Elephanten*, m. m. Johan Sigismund v. Møsting,

*) Gehejmeraad Chr. Ludv. Plessen, født 1676 og † 1752, var — siger F. Barfod i sine «Fortællinger af Fædrelandets Historie — en af de faa Mænd, Christian VI tog i Arv efter sin Fader. Han havde med megen Dygtighed styret Dennes Pengevæsen, og med Dygtighed styrede han nu (senere) Sonnens». Han var Søn af Gehejmeraad, Kammerpresident, Minister og R. E. Christian Siegfried v. Plessen og 1ste Hustru, Sophia Agnes v. Lepel. Slægten, der horer til Mecklenburgs ældste Adel, kom til Danmark under Christian IV. Den her omlhandlede Chr. Ludv. Plessen var gift med Charlotte Amalie Scheel, der var født 1685 og døde 1727. (Se F. Krogh: «Dansk Adelskalender», Kb.havn 1878, Side 350 ff. og samme Forfatters «Danske Majorater», Kb.havn 1868, Side 288 ff.)

der var gift med næstældste Datter af General Georg Fredr. v. Krogh i Trondhjem. Disse Ægtefolk døde ialfald uden Børn.

§ 6.

Wibes Fadderskaber (eller Opkaldelser).

Alleréde i 1704, medens Wibe endnu var Oversekretær i det danske Cancelli, blev han (under sit Ophold i Trondhjem med Kongen) af Ægtefolkene, Oberstløjtnant — senere Oberst og Kommandant — *Otto Fredrik v. d. Osten* og *Margrethe (Johansdatter) Wibe*, indbudt som Fadder 25. August til deres Søn, *Fredrik*, der nok døde tidligt.

(Fadderne var: Wibe, «Oberst Bruun», Kammerjunker v. d. Osten, «Jomfru» Margrethe Marie Wibe og Commerceraadinde Schøller.) Da Wibe næste Gang kom til Trondhjem, nemlig paa den Rejse, han i 1722, strax efter sin Tiltrædelse som Stattholder, foretog langs hele Kysten derop, var han den 6. August atter Fadder til de samme Forældres Barn, der blev opkaldt efter ham med Navnet *Ditlev*, men nok ogsaa døde tidligt. (Fadderne ere i Kirkebogen indskrevne i følgende Ordlag: «Generalinde Budde, Oberstinde Bruuns; Hs. høje Excellence; Hr. Conferentzraad*) og Oberst Bruun.)

1722, 23. Juli blev han i Christiania opkaldt af sin «gamle tro Tjener», *Jochum Werner*, hvis 1ste Søn da blev døbt og kaldet «*Ditlev*». Her var han sagtens ikke Fadder, da han — som nyss berørt — netop paa den Tid var i Trondhjem. (Fadderne til dette Barn, der alleréde blev begravet 8. Januar 1723, var ellers: Stiftamtmand Tonsberg, Oberst Schlanbusch; Sekretær Hasse; Frøknerne Kaas og *de Seue*.)

1722, 2. Septbr. var han i Christiania Fadder til Kaptejn *Just Phillip Richelieus* og *Louise*, født *Klenows* Søn *Ditlev*, der ogsaa døde som Barn. (Fadderne var: Wibe; Konferensraad Tonsberg; Oberst Schlanbusch; Generalinde Rømeling, Oberstinde Mushart og «Frøjelein Trislern».)

1723, 4. Marts, ligesaa i Christiania til *Nils Hauwitz's* og *Maren Torstensdatters* Søn *Ditlev*, der † s. A. (?). (Fadderne: Wibe; Tonsberg; Oberst Gaarmann; Fru Sekretær Hasses og Frøken *de Seue*.)

1723, 5. April, ligesaa til Oberst *Chr. Eberhard Musharts* og *Magdalene Elisabeth Ocksens* Søn *Christian Eberhard*. (Fadd.: Wibe; Generalmajor Huitfeldt; Biskop Deichmann; Generalinde Rømeling; Oberstinde Storm og «Frøjelein Koes», (o: Kaas.) (Barnets Skjebne ubekjendt.)

1723, 30. April, ligesaa til Vejermester i Christiania *Carl Wilhelm Ajamans* og *Antonette Storms* Søn *Fredrik Ditlev*, der † s. A. (Fadd.: Wibe; Tonsberg; Generalinde Rømeling og «Madame Barto», o: Oberstinde Bertouch.)

1723, 13. Mai, ligesaa til (Brandmester) *Hans Chr. Luths* og *Margr. Andersd. Walters* Søn *Ditlev*. (Fadd.: Wibe; Tonsberg; Oberst Schlanbusch; Generalinde Rømeling og «Fru Oberkrigscommissaire Bartos».)

Barnet, der var født 10. Mai 1723, døde 1774 som Sognepræst til Moland i Telemarken. (Se hans Autobiografi i Personalthistorisk Tidsskr., IV, Side 280—294, hvor han omtaler Wibe med megen Ros og mange Lovtaler over hans mod ham udviste Godhed. Fra ham er Ditlev-Navnet gaet over i Familien *Jeger*, som nok blev indgiftet i Familien Luth.)

1723, 23. Oktober, ligesaa atter til *Jochum Werners* Søn, *Michael*. (Fadd.: Wibe; Generalmajor Rømeling; Oberst Gaarmann; Madame Peter Colletts og Jomfru Collett.) Den her Døbte var i 1749 Fuldmægtig hos Sorenskriver Lembach i Høland, hvor han 1756, 29. Decbr. ægtede Jomfru Marie Blix Jonstrup. (En Michael Werner blev 1762, 22.

*) Denne «Hr. Conferentzraad» var Stiftamtmand Iver von Ahnen, der † 4. Decbr. s. A., og var gift med Margrethe Marie Wibe.

Septbr. Løjtn.-Vagtmester paa Blaker Skandse og døde i Sørum 1809, 7. Septbr., «87 Aar gl.», men om det var den her Omhandlede, eller en Anden af samme Navn, vides ikke.)

1728, 27. Marts lod Jochum Werner i Christiania døbe en Søn, som blev kaldet Ditlev Wilhelm, der † i Ejdsvold 1798 i December som Major.

- 1724, 9. Juni, ligesaa til *Dr. Rasmus Gunnerus's* og *Anna Gerhards* Barn, *Anna*. (Fadd.: Wibe; Oberst Pentz; Madame Anna Møller og Jomfru Sara Collett.) Barnet døde formentlig tidligt.
- 1725, 26. April, ligesaa til (Prokurator) *Henrik Langes* og *Margrethe Nilsd.s* Søn *Ditlev*. (Fadd.: Wibe; Konferensraad Tonsberg — der staar rigtignok: «Conferensraad Wibe» —; Generalinde Rømeling; Fru Justitsraad Vogts og Frøken v. Brüggemann.) Den her Døbte er vel det «Henrich Langes lidet Barn», som blev begr. s. A. 7. Novbr.
- 1725, 28. Juli, ligesaa til Generalmajor *Hartvig Huitfeldts* og *Karen Werenskjolds* Søn, *Mathias Wilhelm*. (Fadd.: Wibe; Oberstløjtn. *de Place*; Kapt. *Cicignon*; Fru Tonsberg og Oberstinde Schlanbusch.) Den her Døbte døde i Danmark 1803 som Gehejmemaalder, fhv. Amtmand i Skivehuus Amt og Ejer af flere Herregaarde i Jylland. (Se Stamtavle II over Familien Huitfeldt, i Personalthistor. Tidsskr., IV, Side 120.)
- 1725, 14. Aug., ligesaa til Raadmand *Hans Lemmichs* og *Anne Jørgensd.s* Søn, *Ditlev*. (Fadd.: Wibe, Tonsberg og Frue; Fru Justitsraad Limes og Jomfru Collett.) (Maaské det «Raadmand Lemmichs lidet Barn», som blev begr. 1728, 3. Septbr.?)
- 1725, 25. Septbr.: Et Barn af «Vejeren» *Abraham Preus* og *Kirstine Jensd.* blev hjemmedøbt og kaldet *Ditlev* — vistnok efter Wibe —, men døde før Daabens Stadfæstelse.
- 1726, 28. Febr. var Wibe, Tonsberg, Fru Overberghauptmand Gabels og Fru Cancellieraad Meyers Faddere paa Kongsberg til den tyske Præst der, *Mag. Caspar Wildhagens* og *Dorothea Margrethe Heebergs* Søn, *Ditlev Wilhelm*. (Barnet døde vel tidligt.)
- 1727, 29. Januar var Wibe atter Fadder i Christiania til *Nils Hauritz's* og Hustrues Søn, *Ditlev*. (Fadd.: Wibe, Tonsberg, Fru Justitsraad Vogts og Madame Peter Colletts.) Den her Døbte blev 17.. Foged i . . . . . og døde i Akershus Slotsmenighed 1787 9. Aug. (begr. 13. Aug., 60 Aar gl.) Hans Hustru, *N. N.*, blev begravet der s. A., 26. Aug., 49 Aar gl.
- 1727, 4. April var han Fadder til Stadskirurg i Christiania *Lars Rists* og *Karen Stabels* Søn, *Ditlev*. (Fadd.: Wibe; Tonsberg; Oberst Brockenhuus; «Frølein» Rømeling og Fru Justitsraad Vogts.) Den her Døbte døde som Stadskirurg i Christiania 1772 (begr. 29. Juni).
- 1727, 30. April, ligesaa i Christiania til Kaptejn *Siegfried Christopher Hirsch's* og *Ingeborg Kirstine Preus's* Søn *Ditlev*. (Fadd.: Wibe; Major Pless; Generalinde Rømeling og Jomfru Sara Collett.) Barnet døde vel tidligt, da Forældrene 1731, 6. Oktbr. i Christiania atter lod døbe en Søn med samme Navn, men til hvem Wibe dog ikke var Fadder, eftersom han vel da allerede laa paa sit Dødsleje.
- 1727, 24. Juli var Wibe Fadder i Christiania til *Peter Colletts* og «*Trinchen*» *Rosenbergs* Barn, *Ditlevine*. (Fadderne: Wibe; Oberst Gaarmann; Cancellieraad Angell; Fru Tonsberg og «Jomfru Giords».) Den her Døbte blev 1749, 5. Febr. gift med (senere) Konferensraad Nikolai Feddersen, Magistratspresident i Christiania og «var en fra Hjertets og Forstandens Side mere end almindeligt vel udrustet Natur, med en poetisk anlagt og livlig Aand». (Se om hende Alf Collett: «En gammel Christiania-Slægt», Chr.ania 1883, Side 111—119.)
- 1728, 14. Febr. var Wibe Fadder i Trondhjem til President og Cancellieraad — senere Justitsraad og Lagmand *Hans Jensson Collins* og 1ste Hustru, *Sophie Amalie Krogs* Søn, *Ditlev Wibe Collin*, som var født 6. Febr. s. A. og faldt som Kapt.løjtnant i fransk Tjeneste 1759, 20. Novbr. i Søslaget ved Belle-Isle (eller Quiberon?) mod Englænderne. (Han var nemlig med 5 andre Søofficéer i 1756 beordret til at gaa i fransk Tjeneste, hvorom det franske Hof havde fremsat Begjæring.)

- 1728, 30. April var Wibe i Hof (Solør) Fadder til Foged *Christian Juells* og 2den Hustru, *Marthe Leths* Søn, *Ditlev Wilhelm*. (Fadderne var Wibe, Konf.raad Wilh. de Tonsberg; Præstekonen der, Maren, født Wiggers, som døde der sidst i det følgende Aar og var gift med Hr. Peder Olsson Blix; Pige-fadder var «Mademoiselle» Leth.) Den her Døbte voxede frem og konditionerede i 1747 hos Sorenskriver Aagaard; men Videre véd man ikke om ham. (Stamtavle over Familien Juell, Moss 1879, Side 21.)
- 1728, 31. Mai var Wibe paa Kongsberg Fadder til den norske Sognepræst der, Provst *Nils Jørgensson Kongsbergs* og 2den Hustru, *Helle Huus Angells* Barn, *Anne Dorteaa*. (Fadd.: Wibe; Biskop Deichmann; Cancellieraad Edinger; Frøken Rosenkrantz og Jomfru Angell.) (Barnets senere Skjebne er ubekjendt.)
- 1728, 7. Juli var Wibe i Fredrikstad Fadder til Oberst (senere Gen.løjtn.) Barthold Landsbergs og Cathr. Margr. f. Bruins Barn, Heleue Cathrine. (Fadd.: Wibe, Stiftamtmand Tonsberg, Oberst Hausmann med Frue og Fru sal. Generalmajor Kruses.)
- 1728, 25. Novbr. var Wibe paa Kongsberg Fadder til *Mr. (Jens) Borrings* (og 2den Hustru, *Gjertrud Andersd.s*) Søn, *Ditlev*. (Fadd.: Wibe; General Huitfeldt; Biskop Deichmann; Fru Gabel og Mdme Jürgens.) (Barnet blev begr. 1732, 1. Marts?)
- 1728, 27. Novbr. blev Wibe opkaldt af *Dr. Gunnerus* i Christiania, hvis Søn, *Ditlev*, da blev døbt. Wibe var ikke da Fadder, eftersom han netop paa den Tid opholdt sig paa Kongsberg, hvor han den 25. Novbr. var Fadder til Borrings Barn. Denne Ditlev Gunnerus var maaské det «Gunerusis Barn», som blev begravet i Christiania 1730, 26. Septbr.
- 1729, 19. Febr. var Wibe Fadder i Christiania til Justitiarius *Lucas Kjerulfs* og *Sophie Dorothea Møinichens* Barn *Jacoba Wilhelmine*. (Fadd.: Wibe; General Romeling; General Huitfeldt; Fru Tonsberg og Fru Stiftamtmand v. Ostens.) Den her Døbte † i Danmark 1772, 30. Januar som gift i Viborg 1763, 21. April med Sognepræst til Hellevad, Hellum og Ørum, Adam Daniel Aspach, der † 16. April 1772.
- 1730, 18. Novbr. var Wibe Fadder i Christiania hos Ægtefolkene *Johan Fredrik* og *Guri Pedersdatter* (formodentlig hans forrige eller daværende Tjenestefolk), hvis Søn, *Ditlev*, da blev døbt. (Fadd.: Wibe; Kommandant «Barto» (o: Bertouch); Oberst von Rappe; Mdme Weybye og Mdme Peter Colletts.)
- 1731, 6. Oktober (se under 1727, 30. April).

Foruden ved de herovenfor nævnte Anledninger har Wibe vistnok adskillige Gange ogsaa været Fadder i Akershus Slottskirke, men da dens Ministerialbog først begynder 1734 — altsaa ca. 3 Aar efter Wibes Død —, saa kan jeg Intet oplyse derom. Som et Beviis paa, at han endnu flere Aar efter sin Død blev ihukommet, kan her notéres, at Borgemester i Trondhjem — senere Cancellieraad og Lagmand — *Povel Dous*, gift med Raadmand Lorentz *Holsts* Datter, *Anna*, 1736, 18. Oktober lod døbe en Søn, der blev kaldt: *Ditlev Wibe*. Han blev 1766, 22. Januar Premierløjtn. i 1ste trondhjemske Regiment, og staar i Militærkalenderen for 1775 som «dimitteret». Han kjendes forøvrigt ikke.

§ 7.

Wibes forskjellige Forpagtninger.

A. Falkefangsten.

Falkejagten (o: Jagt paa enkelte Slags hurtigflyvende Fuglevildt, saasom Hejrer, Glen-ter, Vildænder, — tildels ogsaa paa Harer og Kaniner, ved dertil afrettede Falke eller Høge) spillede i tidligere Dage en stor Rolle især i Udlandets fornemme Verden, hovedsagelig for

den spændende Interesse, Skuespillet af Vildtets fortvivlede Bestræbelser for at undslippe Rovfuglens Forfølgelse vakte hos de højformemme Deltagere. Dens Glandsperiode falder i det 13de til det 17de Aarhundrede, men har aldrig i Danmark paa langt nær naaet den Højde som i Udlandet. Den sidste Falkejagt i Danmark afholdtes i 1803. Til dette Slags Jagt brugtes især «Ædelfalken», men dog ogsaa Høge, samt i Asien og China tillige Ørne og de saakaldte Ørnehøge. Afrettelsen krævede stor Omhu og Taalmodighed. Norge og Sverige var de Lande her i Europa, der levede de fleste og bedste Falke og Høge til denne «ædle» Sport.

Den Art af ædlere Falke, som mest forekommer i det nordligste Skandinavien, er den saakaldte «Gierfalk», men de ædleste Arter er dog den islandske (eller rettere den grønlandske) Race, af hvilke de dansk-norske Konger aarlig lod fange et større eller mindre Antal paa Island og uddøle til Europas forskjellige Fyrster, hvilket regelmæssigt vedvarede indtil 1793, og senere af og til indtil 1806, da det ganske ophørte. Ofte udbad ogsaa fremmede Fyrster sig Tilladelse til selv at sende sine Falconérer herop for at fange Falke.

Falkefangsten blev i Danmark-Norge i det 16. Aarhundrede et Regale, og Fangestéderne («Falkelejerne») bortforpagtedes til Private, for en stor Dél Udlændinger, især — indtil 1718 — til Brabantere. Kongen forbeholdt sig da gjerne Forkjøbsrett til de Falke, han enten selv vilde beholde, eller forære til andre Suveræner. Prisen paa en afrettet Falk kunde ofte løbe op til 6 à 800 Gylden.

Under Christian V blev det første, nogenlunde fuldstændige «Falconeri» indrettet i Kjøbenhavn i den derefter opkaldte «Falconér-Allé», hvor det forblev, indtil at det i 1810 blev nedlagt. Det stod under Overjægermesteren, der havde et underordnet Personale, i hvis Spidse stod Falconérmesteren, der gjerne var en Udlænding.

(Se om Falkefangsten nogle populære Foredrag af Prof. I. Reinhardt i «Dansk Maanedsskrift», VII, K.havn 1858, hvorfra ovenstaaende Linier ere hentede, samt Ludv. Daaes «Norske Bygdesagn», 2den Saml., Chr.ania 1872, Side 95 ff.)

Ved et Reskript af 12. Aug. 1662 fik Churfyrsten af Sachsen Bevilling paa at lade sig tilforhandle hvis gemeene Falke og Høge, som udi Danmark*) fanges eller bekommes kan».

Det var formodentlig i Anledning heraf, at der under 16. Decbr. 1664 udgik et Reskript til Statholder Gyldenløve angaaende at Hertug Christian Ludvig til Brunsvig og Lüneburg, som for nogle Aar siden er bevilget at lade fange Falke paa nogle Steder i Norge, ej deri «maa skee Jndpas».

Wibe forpagtede, maaské allerede fra 1719 — isaafald for sin Tiltrædelse som Statholder — Falkefangsten her i Norge (og maaské tillige paa Island) af Kongen. Af hans Protokoller faar man imidlertid ikke ganske Rede paa, hverken naar Forpagtningen tog sin Begyndelse, eller paa hvilke Betingelser han overtog den. Den synes at være bleven afsluttet paa 6 Aar, og efter disses Udløb atter at være bleven fornyet paa andre 6 Aar, men af denne sidste Termin vedblev han den kun for de 3 første Aars Vedkommende, idet han nemlig da — med Kongens Samtykke — overdrog den for de tilbagestaaende 3 Aar til en Greve *Reventlow***).

*) Mon her ikke menes Norge?

**) Formodentlig den Grev Christian Ditlev Reventlow, der (i 1717?) var Overjægermester og som saadan havde med Bestyrelsen af Falkevæsenet at gjøre. Han var født 1671 og døde 1738 som Gehejmeraad,

Hans Protokoller indeholde herom Følgende:

I Brev til Rentekammeret af 18. August 1725 heder det:

«Formedelst occupationer kunde ieg ikke med Posten herfra idag otte dager affærdige «min taksigelse for de Høystærede Herrers Skrivelser af 4. *hujus*, den ieg herved fremsender «og Tienestlig tilmelder dennem, at de 2de Falke, som Falconer Mesteren Henrich *Werhagen**) «haver gjort erindring om, skal med allerførste blive leverede saa gode, som mig mueligt er «at faa dem; dog ieg tviler ikke paa, at, ihvor dygtige de end bliver, skal hand vel ville «dadle paa dennem, formedelst den fortrydelse, ieg nok fornemmer, hand har over, at hand «ikke interesserer udi Falkefangsten.»

I Brev fra Wibe til Rentekammeret af 12. April 1727 — som Svar paa Kammerets Skrivelse af 5. s. M., — heder det:

«Angaaende hvad Falchoner Mester *Werhagen* udj indgivne Memorial haver andraget, at «af de forleden aar fra Island kommende falcke, er ingen for Hs. kgl. Mayt. bleven behol- «den, men alle til fremmede Puissancer forsendt, samt de i Contracten Stipulerede Tvende «Norske falcke icke heller forleeden aar er bleven leveret, saa at desaarsag paa Falchoner- «gaarden vil spørges mangel paa gode og tienlige falcke til falcke Jagtens fornødenhed m. v., «Saa skulle Jeg derfor icke underlade saa tjenstvenlig hermed at besvare, at hvad sig an- «belanger de 2 Norske falcker, som i Contracten ere Stipulerede paa Falchoner gaarden at «leveris, Saa har Jeg derom tilskreven Falchoneuren i Amsterdam, og skal (det) blive ved «Falckefængernis ankomst til Norge udj indeværende Aar, — som vel *in Majo* skeer — «Observeret, at saavel de manglende 2de falcke for afvigte aar, som de for indeværende Aar «skal vorde leveret.»

Et Brev fra Wibe til Rentekammeret, datéret Arendal 14. Juni 1727, lyder som følger:

«Af de Høitærede Herrers meget ærede Skr. af 31. May sidstafvigt erfarer (jeg), at «Hr. Grev *Reventlow* fra Altona under 23. s. M. har indberettet Min skrivelse af 12. April «at have erhholdet, at ville til dend Kongelige Falchoneer-Mester *Werhagen* overlade dend «Norske falckeforpagtning udj de 3de sidste aar, som skulde Reignes fra 25. Julij 1727 til «aarsdagen 1730 for dend samme afgift, som Jeg derfor haver erlagt, og at Falchoneer «Mesteren sig og dertil skal have Resolvet med samme vilkaar forpagtningen at tiltræde, «og derfor hos Mig gjør sig forspørget, hvorleedes Jeg det vil have forholdet. Saa skulle «Jeg icke underlade til de Høitærede Herrer nærmere at indberette, det (o: at) Jeg gierne «overlader samme forpagtning til *Greve af Reventlow*, om Hs. Kongl. Mayt. allernaadigst vil «befrie Mig for de trende sidste Aar, og at Jeg isaamaade, naar til Mickelsdaug Betalingen «af Mig skeer, jeg ej videre til nogen Contract skal være forbunden, hvoreffter det da de- «penderer af Hs. Høygrevelige Excellenz Hr. Grev *Reventlow* eller Mine Høitærede Herrer at «overlade til den kgl. Falchonerer falckefangsten, eller til hvem de det finder Convenable; «Men at Jeg skulde entrere med Falchoneeren og staae for Betalingen, derudj finder Jeg ej «min sikkerhed, langt mindre Convenable de Keyserlige Falchonere fangsten at anbetroe, hvad «Mouvement de sig endogsaa kunde have given med at forestille, at u-kyndige, og ej

Overkammerherre og *R. E.* Det bemærkes her, at Prof. Reinhardt maa tage fejl, naar han i sin oven- nævnte Afhandling i «Dansk Maanedsskrift», Side 406 i Noten, siger, at Overjægermesteren i 1717 hedde Grev Conrad Reventlow, da Denne nemlig allerede døde 1708 som Storkantsler m. m., hvorimod hans Son, Christian Ditlev ogsaa var Overjægermester efter sin Fader.

*) Denne Henrik «*Werhagen*» er maaské Fader af den «*Jacobus Werhagen*», som — ifølge *Kjøbenhavns «Posttrykker»* — 1755, 16. Decbr. blev «allernaadigst bestilt til at være Falkenermester».

«Falconere, bleve brugte til fangsten, hvilket aldeelis er falsk, thi Jeg betiener mig endnu «af samme gamle Falchonerer-Mester *Breynard*, som for 30 aar har hafft Forpagtningen.»

En Skr. fra Wibe til Rentekammeret, af 23. Aug. 1727, «ang. Falke Fangsten, som er afstaaet til *Grev Reventlow*,» lyder som følger: «De Høytærede Herrer forlangede udi deris «skrivelse af 9. *hujus*, at ieg, naar dette aars forpagtning for Falke Fangsten var betalt, «vilde til dennem nedsende saavel contracten som qviteringerne for de første 6 aar, som og «contracten for de sidste 6 aar og qviteringerne for de 3 aar, og derimod ville være forsiunet «med deres forpagtnings Qvittance efter Cammerets ordningen for alle de 9 aar.

«Jeg maa da derpaa tjenstligen tilmelde de Høitærede Herrer, at naar ieg hafver de «clareret — som ieg end ydermeere hermed declarerer —, at ieg fra dette aar afstaa Falke «Fangstens Forpagtning til Hs. Høigrevelige Excellence Hr. Gref *Reventlow*, eller til hvem «hand den igien vil overdrage, det da kand være beviis og forsikring nok, at Falke Fangsten «ei længere, end dette aar, tilhører mig, og at ieg til sikkerhed for mig holder det fornøden, «at baade Contracterne og Qviteringerne bliver hos mig, saasom ieg ellers intet Beviis haver «for afgiftens Betaling, hvilket ieg og formoder, De Høitærede Herrer finder at være *juste*. «Jeg forbliver» o. s. v.

Under Dato Christiania 6. Septbr. 1727 skriver Wibe Følgende til Rentekammeret «om Contracten og Qvitteringerne for Falkefangst-Forpagtningen»:

«Naar det maatte behage de Høitærede Herrer at lade det beroe ved, at Contracterne «om Falkefangstens Forpagtning forbliver hos mig, — ligesaa Qviteringerne for den aarlig «afgift, som alleene resterer for dette aar, den ieg til førstkommende Mikkelsdag skal betale, «— er ieg paa min side dermed tilfreds, formeenende, at samme Qviteringer er mig beviis «nok for betalingen, og de Høitærede Herrers gode Skrivelser om den Materie viiser alletider, «at ieg for de efterfølgende trende aaringer er libereret fra Contracten. Herhos ieg meget «Tienstlig takker dennem for deris velmeente underretning, den ieg udi deris sidste skrivelse «ydermeere fornemmer; derimod ieg forsikrer» o. s. v.

I Skr. af 20. Aug. 1729 til Rentekammeret siger Wibe:

«Jeg tacker tjenstlig for høytærede Herrers gode Communication af 13. *hujus* om hvad «Samtlige Tolderne Syndenfields her i Norge er blefven tilskreven angaaende det kongelige Frid- «heds Pass, som den Franske Falconerer *Bernand* (?) in Febr. 1728 allernaadigst er meddeelt, at «passere igiennem Norge med sine fra Sverrig førende Falcke, icke videre, end for afvigte «Aar 1728 at være gyldig og for indeværende og efterfølgende Aaringer icke at bringis (?), og «derfor icke tilladt ham eller nogen fremmed herefter med Falcke eller Falcketøy igiennem «Told-Stæderne at Passere.»

En Skrivelse fra Wibe til Rentekammeret, af 23. Septbr. 1730 «om Falkonererne», lyder som følger:

«Jeg haver ikke villet underlade herwed de Høitærede Herrer at Communicere, hvor- «ledis at Eendeel fremmede Falckonere fra *Land-græven af Hessen*, som haver hafft Kongens af «Sverrige Pass, udj dette Aar har passeret giennem Landet forbi Røraas og til de Svenske «Græntzer for at Fange falcké, endskiønt nu at ieg betidelig herom havde forføiet anstalt «ved Directeuren paa Røraas, *Hans Bredahl*, at hand skulle tilholde dem paa sin Retour at «tage Vejen igiennem Sverrig til Svindsund og de Svenske Græntzer for videre at udføre

«deris medbringende falcke, har ieg dog u-gierne maattet fornemme, at disse fremmede falcke-
 «fængere tilbage her til Stædet var ankommen, i henseende, at deris Fahrtoy, som dennem
 «(skulde?) afhente, hid var destineret og arriveret; Og som ieg fant disse fremmede Falchonere
 «at anholde og det betenckelig (*sic*) deris falcke at Confisqvere, har ieg alligevel foranstaltet,
 «at deris Fahrtoy Leedig og tom herfra er afseiglet til Wiigsiiden og den Svenske Kust, og
 «Falchoneer-Mesteren med sine folck og medbringende falcke til Lands at afviises til Sverrig,
 «siden de ingen falcke har fanget her i Landet, alleene passeret igiennem Landet til de
 «Svendske Græntzer, — som de Falchonerere, der har forpagtet den Norske Falckefangst selv
 «maa tilstaae, — for videre derfra deris Reise at fortsætte, og deris Falcke der at indskibe,
 «med een alvorlig advarsel, og saafremt de effterdags uden Kongl. Dansk Pass og tilladelse
 «kommer til Toldstæderne her i Norge og passerer Landet til de Svenske Græntzer Falcke at
 «Fange, skall de, naar de antreffes, blive paa deris Personer Arresterede, og deris Folck og
 «Falcketoy vorde Confisqveret, Som de Høitærede Herrer videre af indesluttede til Hr. Conf.
 «Raad *de* Tonsberg og Falchoner-Mesterens sig givne Revers kand fornemme.»

Under 10. Marts 1731 skrev Wibe følgende Brev til Gehejmraad (Chr. Ludvig) *v. Plessen*
 (om hvem se Side 319):

«De udj høitærede Skrivelse af 3. *hujus* forlangende Qvitteringer for de Trende første
 «Aars forpagtnings afgifters Betaling af den Mig ved kongl. Allernaadigst accorderede Octroy
 «af 10. April 1725 udj 6 Aar, — dog for de Trende sidste Aar til Grev *Reventlan* Over-
 «dragene Norske Falckefangstes forpagtning — skal Jeg Efftersøge og, saasart De findes, Eders
 «Excell. Vorde tilsendt. Mens i fald Jeg ikke nu, effter saa lang tids forløb, saa hastig skulle
 «kunde opfinde disse Qvitteringer, formeener Jeg, det kan være nok, at Eders Excell. lader
 «sig forevise Cassererens Reignskabs Jndtægt og tager for Extract (?). For de Aaringer 1726,
 «1727 og 1728 skal Befindis, at Jeg haver Rigtig Betalt i Hs. Majestæts Cassa forbemeldte
 «3de Aaringers forpagtnings afgift. Jeg havde ej ventet, at disse Qvittancer saa lige af Mig
 «skulde vorde æsket, thi ellers kunde Jeg forlængst have tilstillet Cammeret dem, og derfor
 «maa skee disse Mig meddeelende og nu forlangte Qvitteringer ej saa lige kand ligge paa
 «reede hænder iblandt Mine Mangfoldige Papirer for i hast at opfinde. Jeg forbliver» o. s. v.

I Fortsættelse af næstforegaaende Brev skriver Wibe under 31. Marts 1731 Følgende
 til Rentekammeret:

«Jeg aflegger hermed Min tjenstlig taksigelse for Eders Excellencis og høitærede Herrer
 «omhyggelige omsorg for at forskaffe Mig Kongl. Qvittance for de Trende Aaringers Falck
 «Fangstes forpagtnings betalte afgift, saasom Jeg nu i hast ikke kand opfinde, i Conformitet
 «af den allegerede Cammeretzordning De Mig for afgiftens Betaling meddeelende Qvitteringer,
 «som skulle indleveris, der alligevel er Befunden i Zahl Cammer Regenskaberne for Ao. 1725,
 «1726 og 1727 til Jndtægt at være beregnede. Jeg forbliver» o. s. v.

B. Forpagtning af et Saugbrug, tilhørende Iver Eliæsen.

Under 17. Mai 1730 havde Wibe af Kjøbmand i Christiania *Iver Eliæsen**) forpagtet et
 privilegérét Saugbrug paa 50,000 Bords «Skjørsel,» hvorpaa han s. D. fik kongl. Bevilling.
 Paa denne Bevilling skulde der, paa Grund af Tronskiftet, ifølge kongl. Befaling af 3. Novbr.
 1730, søges Fornyelse og Stadfæstelse, i Lighed med hvad der gjaldt for alle af Cancelliet

*) Om Iver Eliæsen se Side 241 her foran, hvor hans Navn dog ved en beklagelig Uopmærksomhed er
 forvansket til: «Eiæsen».

eller Rentekammeret expederede Bestallinger, Benaadningsbreve samt Privilégier, Expeditioner, Beneficier &c.

I den Anledning fremsendte nu Wibe under 6. Januar 1731 — som han siger — «verificerede Copier af den Mig allernaadigst forundte Bevilling paa 50,000 Bords aarlig Skiørsel «og allernaadigst Confirmation paa den imellem Mig og *Iver Eliæsen* oprettet Contract paa bem.te Qvantum, detz Aarlige Skiørsel af datis 17. May 1730» o. s. v.

Efter Erholdelsen af ovenomhandlede Bevilling, takker Wibe under 27. Mai 1730 Rentekammeret i følgende Udtryk:

«Til De høitærede Herrer aflegger Jeg Min tjenstlig tacksigelse for tilsendte Kongl. «Allernaadigst Bevilling paa 50,000 Bords Aarlige Skiørsel og Kongl. Allernaadigst Confirmation over Een imellem Mig og *Iver Eliæsen* oprettet Contract paa bem.te Mig allernaadigst «bevilgede 50,000 Bords Qvantum og aarlige Skiørsel udj Sex Aar Tiendefri og fri for Bord-«Skatt, at maa lade skiære, hvis aarlig nydende forpagtnings betaling skal og for det meste «vorde employeret til *Ladeguardsøens Bygninger og Arbeidere*, som nu er i fuld Arbeide med «udhuusene af Stalde, Fæhuuse, Korn og Høe-huuse, tillige med Eet Gevexthuus til Hauen «og det meere, som Aar efter andet skal vorde i Stand satt, om den Allerhøieste Gud behager at forunde Mig livet.»

C. Forpagtning af Hovedøen og omliggende Øer.

Wibe androg 5. Febr. 1729 fra Christiania hos Rentekammeret «om at faa Hovedøen og underliggende Øer i Forpagtning.» Han skrev som følger:

«Jeg maa herved ombede de Høitærede Herrer, at de trende her ved Christiania liggende «Øer, *Hoved Øen, Lind Øen* samt *Nach Holmen* maatte blive mig til forpagtning overladt, saa-«som ieg efter Hs. K. M.s allernaadigste tilladelse der agter at lade anlegge et Steenbryderie, «og til den ende har forskrevet en Steenbryder fra *Saxen*, og vil ieg give i forpagtning lige-«saa meget, som nogen anden, — ja om det end skulle være 20 Rdl. over. Her sigis vel, «at en ved Navn *Peder Hansen* skal agte at tilforpagte sig den, men hans Dessein dermed «er u-paatvilelig til Hs. Maj.ts skade, ved at bruge de Stæder som meget beqvemme til u-for-«toldede Varers henleggelse, hvilket ikke skal skee med min villie, om ieg faar dennem i for-«pagtning; men om samme Øer allerede skulle være bortforpagtet, vil ieg dog formode, det «ikke bliver mig nægtet at opsette et Huus derpaa for Folkene at være udi og Materialerne «indlegge. Med megen» o. s. v.

En Dag sidst i Marts? 1729. — Datoen er ikke tilføiet — skriver Wibe fra Kongsberg følgende Brev til Rentekammeret:

«For høitærede Hr. Barons og øvrige Herrers gode Communication af 26. *hujus* om «*Hoved-Øen* med underliggende Øer ved Christiania, des forpagtning, som Hs. Kongl. Maj. «allernaadigst har bevilget Mig mod de tilbudne 102 Rdl. aarlig afgift at maa overlades, og «Contracten med *Peder Hansen* igien at tilbagekaldes, aflegger Jeg hermed min tjenstskyldige «tack, og skulde Contracten endeligen lyde paa de 12 Aar, som med *Peder Hansen* er Con-«traheret, er ieg dermed tilfreds, i forhaabning, at — om ieg ey den tiid skulde opleve, som «vel icke er ventelig — mine efterladende Arvinger dog skulde kunde præstere Contractens «Jndhold. Jmidlertiid ønskede ieg dog heller, at Contracten maatte slutes paa 6 aar, som «ieg dog allerunderdanigst indstiller, forsickrende, at i min tiid ald muelig præcaution skal «tages de der ved øerne forregaaende øvelige Slugerier*) at forhindre.»

*) o: Smuglerier.

I en Skrivelse fra Wibe til Rentekammeret, datéret Christiania 14. Mai 1729 angaa kun de 3 første Linier *Hovedøen*, og de lyde som følger:

«For den erholdte Contract angaaende *Hovedøen* og underliggende Øer ved Christiania «Dessen Forpagtning aflegger Jeg herved Min tjenstlige tacksigelse. Jeg har ellers paa *Hovedøen* ladet bygge Eet huuss, som i tilkommende Uge bliver mestendeel Færdige.» (*sic*).

(Resten af Skrivelsen angaar udelukkende Ladegaardsøen, og vil saaledes blive gengivet under Meddélelserne om Denne i næstfølgende Kapitel.

ENOGTYVENDE KAPITEL.

Om Ladegaardsøen.

Ladegaardsøen, eller — som den nu atter kaldes med sit gamle Navn: «*Bygdø*» — har i Oldtiden rimeligviis været en Ø (eller maaské rettere 2 Øer), men er nu kun en Halvø. Den blev i 1352 af Kong Magnus Smeks Moder skjænket til Hovedø Kloster, men kom ved Reformationens Indførelse under Kronen og underlagdes Oslo Ladegaard til Havnegang for dens Kreaturer. Efter Ladegaardens Afhændelse (i Kong Fredrik IV.s Tid) blev «Øen» benyttet til Avlsgaard for Statholderen, eller — naar ingen saadan var — for Stiftamtmanden i Akershus. I ældre Tider var den kun lidet opryddet og dyrket, men mest begroet med Skov, hvoraf der endnu er ikke saa Lidet i Behold, takket være den rationelle Behandling, Skoven i de senere Tider har været Gjenstand for, saa at Ejendommen, baade i denne Henseende og som Jordbrug betragtet, vel maa regnes for Landets første Mønsterbrug. I den nyere Tid er mange Jordstykker afhændede og blevne til smukke Landsteder, ligesom den Staten tilhørende Deel med den derpaa staaende, saakaldte «Kongegaard», i 1837 kjøbtes af Kong Carl Johan, der med stor Liberalitet aabnede Ejendommen for det store Publikum, og gjorde Begyndelsen til flere Vejanlæg derude, hvilke af de følgende Konger betydeligt ere forøgede. Kong Oscar I anlagde da det lille, men smukke Lystslott «Oscarshall» et Stykke fra «Kongegaarden». Under hans Søn og Efterfølger, Kong Carl, blev Ejendommen overtaget af Staten, men er dog forbeholdt den regjérende Konge til vindskrænket Brug og Benyttelse. Den betydelige Ejendom maa kaldes den kosteligste Perle i Hovedstadens Omgivelser, og besøges, paa Grund af den lette Adkomst baade tillands og vands, i en stor Udstrækning af fremmede Tilrejsende og af Christiania Publikum i Sommertiden.

Noget om «Ladegaardsøen, Hengsøen og Oxenøerne» findes i «Norske Samlinger» II, Christiania 1859, Side 313—314, hvor imidlertid de i ældre Tider saakaldte «*Oxenøer*» fejlagtigt antages at være de i vor Tid under Navn af Store- og Lille-*Killingen*» i Bæstumkilens Munding liggende Smaaøer, istedetfor, at «*Oxenøerne*» (ifølge Overintendant Chr. Holsts 2den Beretning, for Aarene 1872 og 1875, 2det Hefte, om «*Bygdø's Historie*») ere to Gaarde*) i østre Bærum, beliggende paa Vestsiden af Fornebolandet, lidt indenfor Snarøen. (Formodentlig er den største «*Oxenø*» den, som i en Besigtelsesforretning over Ladegaardsøen af 5. Mai 1700 kaldes: «Store øvere øen som ligger til østre Bærum»). Udhusbygningerne paa den ved Fornebolandet liggende «*Oxenø*», der endnu i 1835 tilhørte Staten, nedbrændte Fredag 15. Mai 1835, hvorved Forpagteren led et ikke lidet Tab. Kreaturerne reddedes saavidt. (Rigstidenden No. 44 for 19. Mai 1835, I. 1.)

Med «Slotshaven» og Fiskedammene paa Ladegaardsøen, der var bestemte «til hans Kongl. Maysts. Saavel som Residerende Statholderes Huusholdningers fornødenhed», havde Statholder Gyldenløve under sin Fraværelse i 1673 overdraget Slottsfoged Frantz Berentsson Tilsynet, til hvilken Ende Denne i April 1673 havde ladet henkjøre i Haven nogle Læss Gjødsel.

*) Det vil da vel sige: to «Øer»?

Imidlertid havde Kommandanten paa Akershus, Opitz, tiltaget sig at bruge Haven, uden at ændse Slotsfogdens Indsigelse; hvorfor Denne under 7. April 1673 foretog Sagen for Vicestatholder Juel, der svarede, at Haven hørte under Slottet (hvor vel Statholderen da havde sin Bolig?), men at den forrige Kommandant i Gyldenløves Fraværelse havde faaet «sær Tilladelse» til at bruge den. En lignende Tilladelse maatte derfor ogsaa Opitz for sit Vedkommende fremvise. Men begjærede han imidlertid et Stykke af Haven afgivet til sit Huses Fornødenhed, saa tvivlede Juel ikke paa, at «jo Hs. høje Excellence» gjerne vilde indrømme ham det. (Af Statholderskabets Protokoll for 1673.)

Ved Reskript til Rentekammeret af 26. Octbr. 1695 bevilgede Christian V den i Septbr. 1694 afdøde Vicestatholder Just Høegs Enke, Fru Karen Krabbe, — paa hendes derom gjorte Ansøgning — «at hun dend Insul eller saakaldte Ladegaards Øe ved Vores Slot Aggers-«huus beliggende, hvorpaa hendes Sal. Hossbunde nogen Bygning skal have ladet opsette og «en Lyst Hauge indræte, maa nyde og bruge hendis Livs Tid, uden nogen Slags afgift og «paalæg deraf at betale, hvor imod hun Haugen og Huusene udi tilbørlig stand skal vedligeholde, Mens naar hun ved Døden afgaar, da samme Øe igjen — som i forige Tider — at «forblive til Slotted med Huuse og Hauge, uden nogen Vederlaug derfor til hendes Arvinger.» Hun døde Nat til 9. Decbr. 1702.

Den originale Registreringsforretning, som strax blev afholdt af Slottsfogden med Sorenskriveren og 2 Lagrettesmænd, blev 16. Decbr. s. A. (1702) nedsendt til Vicestatholder Gabel, som da opholdt sig i Kjøbenhavn, med Tilføjende, at der paa Husene vel vilde komme til at falde «temmelig Aaboed, Men derved kand inted giøres, førend til Waaren, Marken bliver bar og Sneen gaar af Jorden.»

Det fremgaar af Forretningen, at det hele Indbo var yderst tarveligt og Alt forfaldent. Nogen egentlig Hovedbygning synes der ikke at have været, da Ejendommen jo kun ogsaa brugtes som en Avlsgaard, hvor Statholderen, eller hans Frue vel kun af og til var ude i Smaastunde om Sommeren. Der nævnes enkelte spredte Værelser her og der, saasom «*Fruens Cammer i Haugen*»,*) hvor der fandtes 5 smaa Skilderier «af det Høye Herschab» (3: Kongefamilien) à 2 Mk. pr Stykke, samt «1 Steenbordblad paa en trekrach», vurdéret for 2 Rd. 16 Sk.

«I Gevext Huused strax Hos» (Fruens Kammer) var en Jernkakkellovn til 8 Rd., «5 Store Udpuchlede Steen Urtepotter med Gevext udi», à 1 Mk. 3: 1 Rd. 1 Mk., samt 88 mindre dito, røde og hvide, Somme Store og Somme Smaae, Alle med Gevext udi, — tilammen 7 Rd. 1 Mk. 8 Sk.; 3 tomme Potter 1 Mk. 6 firkantede Trækister «med Gevext udi», à 12 Sk. og nogle Haveredskaber m. m.

«Drengens Seng sammesteds» var ikke rar. Den indeholdt «1 Graae Wemels Dynne» for 1 Mk. og 8 Sk., to gamle Strilagen for 16 Sk. og «et Svendsch Seng Klede» til 16 Sk. Intet videre.

I «Gamel Stuen» fandtes 5 «Schielderier» à 12 Sk., «to i Støcher ditto» til 6 Sk. og «et Rundt fure Bord» til 1 Mk. og 8 Sk.

«I det Nest Hos befindende Cammer ud ad Haugen befandtes intet.»

I det 2det af de to «Gevexthuse» var Urtegaardsmandens Seng, der indeholdt «1 gl. schind Dynne» til 1 Mk. og 8 Sk., «1 Anden gl. underdynne» til 3 Mk. Et Par Strilagen 1 Mk. og «1 hvidt Senge teppen» til 1 M. (Det var hele hans Seng).

«I Stadtholders Cammer Nest hoes Urtegaardsmandens Cammer» fandtes kun «et treschab med Sprinchel for,» til 1 Rd. 2 Mk.

I Pigernes Seng (der nok stod i Melkekammeret) fandtes «en gl. Dynne» til 2 Mk. 16 Sk.; et Strilagen til 8 Sk. og et gammelt Sengklæde til 12 Sk. Intet videre.

*) De saakaldte «Haugehuse» (det ostre og vestre) var opsatte af Vicestatholder Høeg (se nærmere strax nedenfor) og kaldes paa et andet Sted i Forretningen af 9. Decbr. 1702: «Tvende Trægevext huuser og Kammere hos».

«I Kiøgened» fandtes: «1 Grydde, Spruchen paa Breden», 1 Mk. 12 Sk.; «1 ditto med 2 Been», 16 Sk. En «Kaaber Kiedel» til 3 Rd. og 2 Mk.; en Jernrist til 12 Sk., et Brandjern 16 Sk. og «1 gl. Schifve, gamel Inventarium».

Førend jeg gaar videre i Uddrag af Besigtelsesforretningen paa Ladegaardsøen af 9. Decbr, 1702, vil jeg først i al Korthed berette Noget om de Tvistigheder, der — ifølge Forretningens vidtløftige Fremstilling — opstod mellem den fraværende Vicestatholder Gabel paa den ene Side og den afdøde Vicestatholderinde, Fru Høegs Bo paa den anden.

Enkefru Karen Høeg, født Krabbe, efterlod ingen Børn, men havde derimod en Søsterdatter, Jomfru Anne Sophie *Juel*, der i mange Aar havde været i hendes Hus, og nu skulde tage sig af sin afdøde Tantes Bo ude paa Ladegaardsøen, indtil at Vicestatholder *Gabel* fra April af selv overtog Ejendommen. For at paasé sit Tarv lod han en af sine gamle Folk, «*Hans Kudsk*», flytte derud, for «at have tilsyn med terskningen og videre der befindende &c., vel i henseende om Hs. Majestæt *der* nogen Prætension kunde have, at da alting kunde «blive uforrøgt tilstæde». Herover kom Jomfru *Juel* i Fyr og Flamme og gjorde et farligt Opstyr baade med *Hans Kudsk*, hvis Tøj hun flere Gange kastede ud af det Værelse, Skifretten paa *Gabels* Ordre havde anvist ham at holde til i og med Slottsfogden, der ikke fik Andet gjort, end skriftlig tilmelde *Gabel*, hvor uregjærlig hun var. Saalédes havde hun bl. A. skikket derud «8 Karle af Hendis egne Folch og Soldatter, og med Magt udtaget en «Røed Qvie til at slagte, som udi den nedsendte Registering er Taxeret for 10 Rdl., U-agtet «at paa samme og alt andet *der* endnu befindende, forlængst forhen er gjort Lovlig Seqvestration og forbud». o. s. v. Jomfruen vilde ikke angive, med hvis Hjemmel hun tiltog sig en saadan Myndighed, men paastod, at hun udenvidere kunde tage, hvad der udfordredes til Husholdningen, «imeden Den Sal. Frue staar inde U-begravet.»

Rentekammeret lod indhente Slottsfogdens Erklæring, med Tilhold til ham om «hende «med ald høflighed at begegne» o. s. v. Fiendtlighederne vedvarede imidlertid lige fuldt. Jomfruen havde, da Lensmanden med 2 Mænd den 6. Marts 1703 indfandt sig paa Øen, befalet *Hans Kudsk* strax at pakke sig derfra, og havde taget til sig Nøglen til det Kammer, hvor han havde sin Seng og sit Tøj, hvorfor *Kudsk*en paa sin Side havde tillaaet Døren til Stuen udenfor og taget Nøglen til sig, for at hindre hende i at komme ind i Kammeret og kaste hans Tøj ud. Jomfruen havde da sendt en «*Torger Dragon*, som hos hende gjør «tieniste i gaarden i Christiania» derud og befalet ham at opbryde samme Stuedør. Da nu Lensmanden, i Overvær af Slottsfogdens Tjener, *Hans Billum* samt *Hans Kudsk* og Tjenestefolkene, havde oplæst for den da tilstedeværende Jomfru *Juel* Vicestatholder *Gabels* Ordre om at skaffe *Hans Kudsk* et Kammer derude istedetfor det, der den 14. Januar var bleven ham anviist, men hvorfra hans Tøj, paa Jomfruens Ordre, var bleven udkastet, saa svarede hun, at hun «med største Veneration og Respect» havde paaørt Vicestatholderens Ordre, «mens hvad det Cammer angaar, da behøfvede hun det self til sin egen tieniste; og andre «wærelser var der icke at kunde undværes, uden Drengboen nest ved faarehuset, — der «*Hans Kudsk* sagde icke at kunne begaa sig denne haarde og Kaalde vinterstid, formedelst «derudj hvercken findis Kackelofn eller Skorsteen.» Lensmanden maatte da anwise *Hans Kudsk* Drengstuen, hvor han da fik anbragt den i Hønehuset staaende Kackelovn. — Jomfruens Klager vedblev imidlertid, — dels over Slottsfogden, der havde levéret *Hans Kudsk* Laase til at sætte for Lader, Lover og Fæhuse om Natten, dels over *Kudsk*en, «som bemestrer sig aldeles øen som dend kunde være hans egen, — ia saa aldeles Bemestrer sig «Kammerne, at hand negtede mig forleden, Jeg var paa Øen for at have tilsuun med Folckene, «Nøgelen til Et Kammer, som Ieg ingenlunde kand undvære, medmindre ieg skal indlogeres, «naar ieg kommer der til Folckene, blandt Tienestepigerne og Rygterne» (∴ Røgterne). Derfor havde hun maattet lade Døren opbryde. Derhos klagede hun over, at *Kudsk*en holdt

Hest, der blev rigelig foret med det bedste Hø, paa Kreaturenes Bekostning. Fremdøles at han holdt to Hunde, «og dermed gaar paa Jagt og gandske foriager de faa Harer, som min «Sal. fader, Hr. Just *Høeg* paa øen (havde) ladet indsette for at Divertere Herskabet, naar «de opkom, og før (end) Cammerets sidste ordre opkom, har hand ladet sette Laas for alle «Korn og Høeladerne og fæhuussene, saa at folckene paa gaarden maatte gaa til ham om «Nøglerne, naar de skulle røgte fæet» o. s. v.

Paa denne gjentagne Klage (af 24. Marts 1703) var det vel, at Slottsfogden under 7. April tilstiller Rentekammeret sin Erklæring, hvori han fremhæver den store Mængde Korn, hun havde faaet udlevéret, nemlig i det Hele 34 Tønder og derhos ogsaa Ungfæ, Lam, Kalkunshøns m. m., — Alt paa en 5 Ugers Tid. I en Skr. af 14. April til Gabel i Kjøbenhavn gjentager han sin Forundring herover, idet han siger: «Om saa meget til hinde self, «2 piger, 1 Kusch og 1 Dreng hiemme i gaarden, og 2 Karle, 2 piger og 1 Urtegaardsmand «paa Øen — in allis 10 Persohner, kand behøfves, skulle mand tvifle om, uden (at) der maa «holdis Een Resolut Huusholdning.»

I sin Erklæring til Rentekammeret siger Slottsfogden, at Hans Kudsk nok var nødt til at holde Hest, da det var ham (Slottsfogden) berettet, at Jomfruen havde negtet ham Brugen af nogen af Øens Heste, «da hand dog ei kand undvære Hest til at Ride paa, til den Idelig «opsyn, Saavel Nat som Dag, til Skougen paa Øen, som ligger saa nær Byen, at derudi «intet huggis eller bortstjællis. Og om hand har Een hunde hvalp hos sig, — som mig «dog icke er beviist om —, saa Skal hand vel icke jage wildt bort, hvor neppe nogit findis. «Jeg tilligemed Sorenskriveren og 8 Laugrettesmænd har tilforn nogle ganger fared Øen «Runden omkring ofver alt, at besigtige Skougen, men endnu aldrig seed Et levendis «Wilt Øye.»

Hans Kudsks «Afspentzighed», hvorover Jomfruen havde klaget, benegtedes af Slottsfogden, under samstemmigt Medhold af alle Folkene.

Jomfruens Besværing over, at Kudsken skulde have bemestret sig de bedste Værelser paa Øen, afviser Slottsfogden i sin «Erklæring» af 7. April i følgende Udtryk: «Det Wærelse, «hand er indlogeret udi, Er Et lidet Cammer inden for een daglig Stue, udi Et gammelt «huus, som er opbyggt i Stadtholder *Uhrnes* tid, og alt siden staaed uden Reparation, og «Derfore nu under anseelig Aaboed. I samme Cammer var Windverne gandsche brøstfeldig, «og ingen Kachelofn eller Skorsteen, førend nu Hans Kusk har didfløt Een liden Kackelofn «fra hønsehuset, siden Hønsene efter Jomfruens befaling blef borttagen, og Dend paa hans «egen bekostning — for at hafve huselye i denne haarde Vinter — ladet opsette og Cam- «meret nogenledes til hans fornødenhed Reparere. Fleere Cammere eller wærelser, end for- «bemelt, Eller nogen selfraadighed ofver øen befatter hand sig icke med» o. s. v.

Fortsættelse af Besigtigelsesforretningen den 9. Decbr 1702

(sammenholdt med lignende Forretninger af 5. Mai 1700 og 8. April 1722.)

A. Husene:

Det hele Bygningskomplex paa Ladegaardsøen (med de dertil hørende Haver, af hvilke der — som senere skal vises — har været mindst 7 forskellige, sandsynligviis nogenlunde under samme Indhegning) — har vel ligget omtrent paa det samme Sted, hvor den nuværende — efter 1731 opførte — saakaldte «Kongegaard» ligger, og — hvad Beboelseshusene angaar — bestaaet af de to fornævnte «Haugehuse» og saa endvidere af «en gammel *Biugning*», der saaledes maa have ligget udenfor Haven, og vel i sin Tid har været at ansé for et Slags Hovedbygning eller *corps de logis*.

Om de 2 førstnævnte af disse Huse heder det i Forretningen af 9. Decbr. 1702:

- «En Biugning Øster i Haugen, Bestaaende i tvende Huuser under et tag, nemblig Vrttegaards-
«mandens Camer, et Gevexthuus og et Andet Camer, kaldes *Stadtholders Camer*, paa
«Søndre Siden Samme Huus.» Denne Bygning befandtes da «Døgtig paa Taged og
Veggerne», men 6 nye Vinduesruder à 4 Sk. maatte indsættes, og enkelte andre Re-
parationer foretages, til et samlet Beløb af 10 Rd. 12 Mk.
- «En Anden Biugning Vestenfor, som indbefatter 2de Camers ved Siderne og Gevext Huus
«mit imellum, — alt under et tag.» Væggene var gode, «mens taged derp aavil
gandsche aftages» &c. Vilde koste 42 Rd.

Om disse to Bygninger (der dog ikke var ældre end fra Just Høegs Tid) heder det ved Wibes Overtagelse i 1722: «De 2de Bygninger i den store hauge, den østre og
«westre, ere saa forfaldne og forraadnede, at de icke ere værd at Reparere, Men for
«(o: faar) staae saa lenge de kand, til folckene at være udj, og imidlertid behøves ad-
«skillige Reparationer.»

- «En gammel Biugning der Strax hos Bestaaende» (o: tæt ved de 4 murede Kjældere, hvorom
nedenfor), «Som indbefatter Sex Verelsser foruden Brøgerhuussted, — alle under et
«Tag og tegt baade med Bord og Teigl. Samme Biugning befindis meget gammel, som
«effter Berettning schal verre Opbiugt i Sahl. forudum Stadtholder Christopher *Urnes*
«Tid*»). Kand verre nogen Stund til Nødvendig Brug, naar Effterschrefne Reparation
«derpaa blifver andvendet, Nemblig» o. s. v. (Den underste Stok i Bygningens hele
Langside mod Nord var raadden og maatte erstattes med Muur, Gulvet i Forstuen
tildéls omlægges, 3 nye Vindueskarmen indsættes paa den søndre Side, 37 Vinduer
indsættes i nyt Bly, à 20 Sk. pr. Vindue. «Derudj Behøfves 338 Nye Ruder à
2 Skillin.g»

Den hele Reparation ansloges til 39 Rd. 2 Mk. 16. Sk.)

Denne gamle Bygning er det formodentlig, som i Besigtelsesforretningen af 5. Mai
1700 kaldes «Et gammelt Stue Huus Sønder i gaarden, Som vender ud j haugen. Udi Samme
«Stuehuus, — heder det — er tre Vindues Karmmer og 14 Vinduer ofven og Neden,
«huoraf 6 Ruder er bortte. Ft lidet Kamer i Samme Biugning med tvende Windue
«Karmmer udj og aatte Vinduer ofven og Neden med derudj befindende Kryds Jern,
«Døer med Laas till ud till Dend første Stue. Noch i samme Biugning Et Melche
«Kamer med en Jern Kachelofn vdj, Som tilhører fru Stadtholderinden, Et lidet Kamer
«ved forstuen og en Melcheboe Nest hoes Kiøgened og et lidet Kamer med en Kachelofn
«vdj, som iligemaader tilhører fra Stadtholderjnden. Vdj Same Verelser er 17 Vinduer,
«Smaa og Store, huoraf er 12 Ruder forderfved og bordte. For huer af Disse forbem.te
«Verelser er fornøden Dører og hengsler, mens ichun 4 Laasser med Nøgler til.
«Gulfvene er lagt med Bord, vndtagen Kiøgened, huis gulf er med Steen, huilcke alle
«indbem.te Verelser er vnder et Tag, med gammel teigl Steen betegt. Veggerne omkring
«vill Kledes med Bord, om Same huus lenger schal blifue bestaaende, thi i Deds er-
«mangling er Vegerne meged bechadiged.»

Denne gamle Bygning fandtes ikke ved Wibes Overtagelse af Ejendommen i 1722,
thi det heder da i Forretningen: «Den gamle Husse Bygning befindes nu bortte.» Den
angaves nedfalden af sig selv. (Se nedenfor, under Besigtigelsen i 1722.) Derimod
nævnes i sidstmeldte Besigtigelse en «Bygning wæster i Gaarden», der nok maatte om-
bygges fra nyt af, hvilket vilde komme paa 1062 Rd. Nogen saadan Bygning nævnes
hverken i Besigtigelsen af 1700 eller af 1702. Hvad det kan have været for en Byg-
ning vides ikke. Da det udtrykkelig heder, at den laa «wæster i Gaarden», kan der

* o: mellem Aarene 1629 og 1642.

ikke derved menes det vestre «Haugehuus», som egentlig kun var et Drivhuus og som desuden ogsaa særskilt nævnes i 1722. (Sé Besigtigelsen af sidstnævnte Aar.)

Af egentlige Udhuse paa Ladegaardsøen fandtes i 1700 og 1702 følgende:

- a) En Stald til 12 Heste, hvoraf der imidlertid i 1702 kun fandtes 5, nemlig:
 «Et Sottede Schiud» (o: en sodet Hoppe), «5 aar gl.», taxéret til 8 Rdl.
 «1 Stoer Røed hoppe, 20 aar,» til 2 Rd. «1 Ung Røed blached Hoppe,» til 10 Rd.
 «Et Rødt aarsgamel schiudföll,» 2 Rd., og «1 hvid Hest, ofver 26 aar,» taxéret til 1 Mark og 8 Sk.
- b og c) To Fæhuse, nemlig det nordre og det søndre.

I det førstnævnte fandtes 14 Kør, af hvilke «1 Stor Brun Gield Ko, hvidfleched i Hofveded», blev taxéret til 10 Rd. De øvrige fra 3 til 6 Rdl. pr. Stk.

I det søndre Fæhuus fandtes 16 Kør fra omkring 3 til 6 Rd. pr. Stk., samt 5 Fjorkalve à 2 Rd., og endvidere

«22 Støcher Voxen Engelsche Soufver med Soufbochen, Alle hvide,» à 1 Rd.

«2 Lamb» à 2 Mk.; «11 Kalkonsche Høns,» à 1 Mk. 8 Sk.; «10 Enner,» à 16 Sk. og 20 Høns, à 12 Sk.

Disse Kreaturhuse var i 1702 i nogenlunde god Stand, men nævnes ikke i Besigtelsesforretningen af 1722 ved Wibes Overtagelse af Ejendommen, skjønt de naturligviis maa have existéret.

I en slett Forfatning maa de i ethvert Fald da have været, eftersom Wibe i sit næstsidste Leveaar opførte dem fra ny af.

- d) «It Huus, biugt Kaarsvis (o: i Bindingsværk?) Nord i Gaarden, med fire Schiellerum «udj, vnder et tag, for 33 aar Siden opSatt*». Samme Huus er Vden nogen indredning og iche enten Loft eller gulf udj; brugis nu allene till at legge foer og Sette «Creatur udj. Taged derpaa er med Rødt teigl, som er af Vinden meget bortblest. «Mureverked under Same Huuss gandsche forfalden og Veggene paa endeel Steeder af «Slagregn forraadned, Saa Samme Huus, der ellers till et Real huussverelse har vered «opbiugt, nu mesten er forfalden, kommende deraf, at det er biugt Strax ved udhuusserne, huor Høe og Korn indlegges, og derfor iche til nogen Reparation vered andseed, «for farlighed af Jldsteederne, som maatte vere befrøgtelig.»

I 1702 befandtes «Mureverched omkring» (dette Hus) reparéret, men Taget og Sidevæggen tiltrængte Udbedring for 7 Rd. 3 Mk. — I 1722 befandtes «Kaarssbygningen i samme Stand, som tilforne».

- e) «Fire murede Kieldere under et tag, som ej er biugt paa, Mens allene med et Nyed «Røedt teigttag ofvertegt, Som Dend Sahl. Herre, Hr. Vice Stadtholder *Høeg* har ladet «opbiuge og bekoste. Disse Kieldere er fra grunden opmurede, med fire Dobele Døre «till Vdvendig og fire Enchel Døre indvendig, iligemaade med Laas og Nøgel til, huilche «Kieldere efter Beretning for 10 aar Siden er oprettede» (regnet fra Aar 1700).

De befandtes i 1702 «vden nogen Brøstfeldighed».

Det er formodentlig disse Kjældere, om hvilke det ved Besigtigelsen i 1722 heder:

«Kjælderne ere af ælde baade inden og uden, oven og neden saa gandske forfaldne «og forraadnede, at deraf iche noget kand være tienlig, uden allene af Muur og Tagsteen saavidt (disse) iche ere forderfvede.»

- f) «Et langt Huus med half Tag paa, til Giesser og Høns, opbiugt i Sahl. Hr. Erich «*Baners* tid for vngefer 20 aar siden» (regnet fra Aar 1700). Huset havde 5 Skillerum, og i et af disse stod der i 1700 en Vicestatholderinden tilhørende Kakkellovn, som ovenomtalte Hans Kudsk i Vinteren 1702 flyttede over i det ham anviste Rum.

*) Da disse 33 Aar ere regnede tilbage fra Aar 1700, saa har Huset været opført circa 1667, — altsaa i Gyldenløves Tid.

Dette Huus var i 1702 «Saa meged Siunchen, at Folchene kand neppe komme ind «igienem Døren. Derfor er blefven Eragtet, at Samme Huus maa Nedrifves, og med «2 Nye omvarf forbedris, hvortil vil medgaae 2 Tølter Husse Tømer 2 Rd., Tømer-«mandsløn og Techning 6 Rd., 600 Spiger 1 Rd. 2 Mk. To Smaae Vinduer fattis 10 «Ruder udj», ɔ: 20 Sk. Er tilsammen 9 Rd. 2 Mk. 20 Sk.

Huset er neppe bleven ombygget, da det ikke nævnes i 1722.

g og h) «Tuende Lader med Lofve, efter beretning i Seniste Krig opbiugt,» heder det i 1700. De stod strax østenfor det korsviis byggede Huus. Deres Tag var i 1700 af Fru Høeg nylig bleven forbedret og bordtækket, men det nederste Omvarv var nu raaddent, og maatte udbedres. De var i 1702 i ret god Stand, og i 1722 var de — tilligemed endda et Lade ved Siden af — «i samme stand som tilforne, undtagen den Nordre Lade, som er af Ælde ankommen (og) vil med rette nedtagis». Hertil vilde medgaa 10 Tylvter Tømmer, à 4 Rdl., 350 Bord til Taget, à 11 Rdl., 700 Spiger, à 1 Mk. pr. Hundrede og i Arbejdsløen 24 Rd.

- i) «En Nye Kionne («Kjone», ɔ: Ildhus til at tørre Korn i), Som dend Sahl. Herre «(ɔ: Just Høeg) har ladet opbiuge og bekoste, Med derudj en Stor otte Kanttede Jern «Kachelofn, og Tørche Rum ofvenpaa, med og tvende Afdellinger paa Siderne, Rødt «teigl paa taget, indlagt i Kalch. Er et Nøttig Huuss,» (ɔ: i fuldkommen brugbar Stand), heder det i 1700. Denne Kjone var ogsaa i 1702 og i 1722 i god Stand.
- j) «Et andet tørchehuus, eller Baastue kaldet, til at tørche u-tersched Roug udj om «Høsten, med behørig ildsted udj, iligemaader af dend Sahl. Herre bekostet.» Det var i 1700 og 1702 nyt og tegltækket. I 1722 heder det derimod, at «Tørkehuset, som «(da) var indrettet til en Huessmandsstue, er nu saa af Ælde forfalden, at den icke mere kand beboes».)

Flere Huse, end ovennævnte, fandtes ikke paa Ladegaardsøen i Aarene 1700—1722. (Sammenlign ogsaa hermed en kort Fortegnelse over samtlige Huse paa Øen, afgivet til Rentekammeret af Slotsfogden 6. Januar 1703 i Anlédning af en ham affordret Forklaring om Øens Udsæd, Avling og Kreaturhold m. m. og indtaget her nedenfor under Overskrift: «C. Jordvejen».)

B. Haverne.

Foruden de 4 ved «det Østere Gevexthuus» anbragte Mistbænke, der i 1702 befandtes «nogenlunde døgtige», — aléne med Undtagelse af, at 20 af Vinduerne havde 139 ituslagne Ruder, til hvis Erstatning à 4 Sk. pr. Rude vilde medgaa 5 Rd. 3 Mk. 4 Sk., foruden Bly, Tin og Spiger til et Beløb af 6 Rd. 2 Mk. 16 Sk., fandtes der endvidere i 1702 følgende 7 Haver, — alle indrettede af Vicestatholder Høeg:

- 1) «Dend store Hauge nest ved Huussene til Gaarden, Med tvende Lystqvarterer og Sex «Andre qvarterer afdeelt, omkring besatt med adschillige Rare trer, Store og Smaa, «Samt andre Gevexter; Jtem Derudj Opsatte Lysthuus med fire Karnaper wed Siderne, «som med grøne trer, wed Siderne plantede, med tiden blifuer overvoxne; Saa og der «udj Samme hauge Sexten Paramider med forgylte Knapper ofuenpaa. Ved Dend «westre og Østre Sidde af Same Hauge er en Biugning paa huer Side, bestaaende af «tvende Kamers og et Gevexthuus med adschillige Vrte Krucher og Rare trer. I huert «af Disse gevexthuusser er Schorsteen og Jern Kachelofn, som tilhører fru Stadtholder-«inden.» I denne Have fandtes i 1702 to «Melodbencher», hvis 16 Vinduer manglede 93 Ruder, «som er udde, à 4 Sk., som er 3 Rd. 3 — 12 Sk.» o. s. v.

«Planchverched om Samme Hauge Befandtis (i 1702) Temmelig ved magt, mens «paa det Store Stachetwerch, som Vender ind til Gaarden, er 26 Stødter forraadned i «Jorden, som vil optagis, afschieris og igien paa nye fodstocher Oprettis, hvortil vil

«medgaa 2 Tølter fure Tømer à 2¹/₂ Rdl. — er 5 Rd. Spiger og Arbejds løn 12 Rdl.»
I det Hele «Bedrager saa denne Hauges Brøstfeldighed till 34 Rd. 1 — 20 Sk.»

I 1722 befandtes «Plankevercket omkring Haugen tillige med det udi Haugen staaende Lysthuus i samme stand, som nestforrige Besicktelssse (den af 1702?) om for«melder».

- 2) «Erte Haugen» var i 1702 «med Gierdesgaard indhegnet», hvoraf den nordre Side var nedfalden. Dens Gjenoprejsning ansloges at ville koste 16 Sk.
- 3) «Damb Haugen, Med Gierdesgaard omkring, Befandtes (i 1702) Døgtig. Derudi Staaer «en pompe, som ey har verred Brugt udj Sex Aar, og derfor w-døgtig.» I Haven var en Dam, hvoraf dens Navn.
- 4) «Kaal Haugen (i 1702). Derudi er 19 Døgtige trer og 4 fortøred. Plancheverched, «som er af Bord Real opsatt, Befandtis Døgtig, mens Døren, som gaaer derfra og ind «til Kisseberhaugen, derpaa er Laassen fratagen, som findis hoss Vrttegaardsmænden» o. s. v. Dens Paasætning og nogle smaa Reparationer paa Plankeværket ansloges til 2 Mk. 16 Sk.
- 5) «Kisseber Haugen. Vdi denne Hauge er 16 Trer, Store og Smaae, som er ved magt. «Iligemaade Nedsatt i Jorden 14 Mesbencher Sammesteds, som er forraadned og w-Døgtig «Eragted, hvortil vil medgaae 14 Tølter Tømmer à 1 Rdl., Tømmermandsløn for hver «Bench 3 Mk., o: 10 Rdl. 2 Mk.; Dertil noget andet Smaatteri, «Som da gjør i alt «for denne Hauge til Reparation 24 Rd. 2 Mk. 12 Sk.» I denne Have stod i 1702 ett Materialhuus.
- 6) «Fruens Hauge, Med Adschillige Smaae Gevexttrer udj, som for deds mengde icke Kunde «tællis. Stached Verched i Qvarteerene og ellers for Trerne er en Stor Deel forraadned «i Jorden, som vil af nye igjen forferdiges, hvortil vil medgaa 200 Stolper, som med «Dreien, Maallen, Spiger og Arbejds løn vil medgaae 24 Rd.»
- 7) «Melod Haugen», (skal vel være: «Melonhaugen»?). «Vdi samme Hauge fandtis 38 «trer, Adschillig Slags, med Røede farfvede Stager hos, som mesten schall verre for«raadned, Saavidt de Befindis at verre Nedgrafved i Jorden.» 12 Mistbænker af Tømmer var «Alle forraadned og w-døgtig». Hertil vilde medgaa 12 Tylter Tømmer à 1 Rd., 4 Tylter Planker à 2 Rdl., Tømmermandsløn 9 Rdl. og Snedkerløn 1 Rdl. for hver Bænk; endvidere «35 Hauge Vinduer, hvoraf fattis 148 Ruder, som er vdde og bortte, à 4 Sk., — er 6 Rd. og 16 Sk.» &c. Tilsammen for denne Have 48 Rd. 2 Mk. 16 Sk. I denne Have stod ogsaa i 1702 et Materialhuus.

Som en Synderlighed bemærkes, at Haverne ikke findes nævnte i Besigtigelsen af Ejendommen i 1722, som kun løselig berører Plankeværket omkring Haugen.

C. Jordvejen.

I Anlédning af en Forespørgsel fra Rentekammeret om «hvad paa Ladegaardsøen saaes, avles, hvormange Creature kand fødes &c.», meddeler Slottsfoged (Jens Rasmussøn) *Brønsdorph**) i Skr. af 6. Januar 1703 til Vicestatholder Gabel i Kjøbenhavn Følgende:

- «1) Paa Ladegaardsøen kand saais — med indtagen de nye opbrutte Jorder — Reent Byg (og ellers slet ingen anden sæd) 20, eller i allerhøyeste 22, tønder Byg, naar der intet blir lagt til Egkere, hvileland eller fælæd» (Fælæger?).
- «2) Jligemaade kand aufles med hvis som falder paa dend underliggende *abelzodegaardens Eng***), J gode Aaringer mod 300 Sommerslæde læs Høe.»

*) Brønsdorph var Slottsfoged fra 1699 til sin Dod i August 1706.

***) Abbedie-Engen brugtes som en Odegaard under Ladegaardsøen, men laa ellers under Slottet.

- «3) Jtem og om Sommeren Haufnes og græsses stort og smaat fæ en 30 støcker, 4 Heste og en 20 à 24 Stkr. faar og lam.»
- «4) Saa og kand føde om Vinteren smaat og Stort Fæe 33 à 34 Stk. til Marckenet, da et par eller noget pleyer Slagtis, 6 Hester og 20 støcker Faar og Lam.»
- «Paa Samme Øe staar effterskrefne Huuse og waahninger, som dend aaboeds Besigtelse «videre udviser og gjør forklaring om, J hvad Stand de findis, Saasom:
- a. «Et gammel træ Stue Huus med afdeelte værelser og brogerhuus i en længde.
  - b. «fire grundmuredt Kieldere hos hinanden under et teyglsteenstag.
  - c. «Et træhus med half tag til høns og gies.
  - d. «tre høe og Korn lader med Love hos i een længde.
  - e. «Et kaarsbøgt træehuus, som brugis til Halmhus.
  - f. «tvende Fæehuse, Een Hæstestald, Et faarehus og afdeelt dreng Camer i een længde.
  - g. «Een træe badstue.
  - h. «Et træe tørckehuus eller Kioene.

I Haugerne:

- i. «Tvende Træegevext huuser og Kammere hos.
  - j. «Tvende træ-Material Huuse.
- «Een stor Lyst hauge med 6 andre hosliggende smaa Frugt, Urte og Kaal-Hauger, «er af Breede ungefehr 120 allen og længde 150 all., Eller 3de tønder Korn Sæds agger Rom.»

Om Agerens og Engens Forfatning i 1722, da Wibe overtog Ejendommen, henvises til Besigtelsesforretningen af samme Aar, hvilken vil findes her nedenfor.

D. Skoven.

Ved den i Vinteren 1702—03 afholdte Besigtelsesforretning over Ejendommen kunde Skoven, paa Grund af Aarstiden, ikke befares, men Retten henholdt sig til den «ergangene «Besigtelse af 5. May 1700, hvilchen Tid Ladegaardsøens schoug ofveralt er tagen i Øyesiu «og Nøye Begrandschning», og da var der «befunden af Nyed hougst at verre scheid, Som «Stubbeviis er optalt: af grantrer, som ellers Kunde verre tienlig till Iuffers 593 Stubber og «af Store furetrer, Som Kunde tienne till Saugetømmer 48 Stubber, som af alle Sorter var «bortført, vden (∅: undtagen) 4 trer af dend Største Sort, som laae igien ved Stubben. Om «samme Hugst hafuer wie først forSpurt os hoes folchene paa Ladegaardsøen, huem Det «giort hafde, Som gaf os til wnderretning at verre Scheed ved Guarnisonsfolchene under «Aggershuus festning, med foregifvende, at de fra Commendanten var udschiched Saadant till «festningens fornødenheed, Saasom til Palissadtømer og Spansche Røtter at hugge, Som til- «forn Schal verre Scheed, huorjaa ved Bøygde Lenssmanden *Hans Bestum* og Liger(viis?) «*Claus Fromholtssen* Videre Derom er giort for Spørgende till Commendanten *de Seve**), som «de beretter at hafue faaed til giensuar, at hand iche Kunde benegte iø Saadanne Trer ved «de udschichede folch paa Ladegaardsøen hafver ladet hugge til festningens fornødenheed, «Som foreschreved Staar, uden Mindesøgelse eller foreSpørgning til nogen, Som hand Sagde «aldrig har verred Brugelig, naar noget till Kongens tieniste i saa maader fattedes.

«Noch som i Dend Sahl. Herres tiid og Siden er Rødet till Braatteland, som har verred «Saaed Rug udi Sex Braatter, Noch en Nyelig feldet, Som endnu iche er Brent, af huilche

*) *Nicolas de Seue*, Oberst og Kommandant paa Akershus fra 1689 til sin Dod 19. April 1706, var en fransk Huguenot og gift med en Jomfru von Mechlenburg. Han er Stamfader til den her i Landet endnu blomstrende Familie *de Seue*. (Se C. J. Ankers «330 generalspersoner».)

«Braatter de afkommende trer er Mesten brugt till Brendeveed, og ingen Last; findes nu «(o: i 1700) at verre udlagt till fæhafn om Sommeren, som derved og war fornøden.

«Ellers befandtes der i Schougen endeel Gamble og forraadnede Stubber iblant dend «fersche og nu Staaende Schoug, Som af formaalstiider har verred hugged till festningens for- «nødenhed, som vie formedelst Dend øfrige schoug, som var heell tøch omvoxen, iche Kunde «teelle; Mens till wnderdanig Relation om Den øfrige Schoug, Da findes den meged vell «baade paa Østre og Vestre Sidde, og kunde Vie iche forneme nogen W-pligt derved at verre «begaaed, Saa at om den herefter blifuer befrediget, Da er Det ved samme Ladegaardsøe og «Nær beliggende en Smuch Herlighed. Og som intet widere wed Ladegaardsøen var at «observere, begaf vie os Derfra til

«Store øvere øen, Som liger til østre Berum;» Den beboedes i 1700 af Hans Axelssøn, der foreviste Vicestatholder Høegs «Bevillingsbreff, dat. 23. April 1688 hannem Den till «brugs at hafue Bevilged, Saa lenge Dend Sahl. Herre Same øe hafde, huoraf aarlig er «gifuen i afgift tredive Rdlr.» Husene havde Opsidderen selv bekostet at opsætte af Tøm- mer fra fremmede Skove o. s. v.

Skoven befandtes ved Besigtigelsen i 1722 at være «i nogenledes tilstand som tilforne». (Se nærmere nedenfor.)

Af nogle i det Følgende indførte Skrivelser fra de senere Stiftamtmand eller andre Øens Foresatte vil det sees, at Skoven, der i de ældre Tider var Øens «største Herlighed» og som (ifølge en Skr. af 28. Novbr. 1739 fra Stiftamtmand *Nere* til Rentekammeret) navnlig i *Wibes* og Grev *Rantzaus* Tid var bleven fredet, derimod baade før og efter disse to Mænds Tid var bleven stærkt medtaget. Især havde den ved Øens Bortforpagtning under Vice- statholder *Kragh* (fra 1711—1716) og senere for en kort Tid i 1740 (omkring Grev *Rantzaus* Fratrædelse) været udsat for en slem Medfart. Ligesaa under Statholder *Benzon*, der — ifølge kongl. Tilladelse — havde hugget for 3000 Rd. til Bygningens Istandsættelse, men ikke anvendt en Skilling deraf til dette Brug; ikke at tale om, at Skoven baade i hans Tid og under Gehejmraaderne *Storm* og *Lewetzau* blev «for største Delen ødelagt ved Vindfald».

Naar saa hertil kommer de betydelige Skovtyverier, som Øen stedse var udsat for, saa kan man ikke saa meget undre sig over, at Stiftamtmand *Kaas* i 1802 bruger et saa stærkt Udtryk som: at han ved sin Tiltrædelse (i 1795) — istedetfor Skov — kun forefandt «nogle store øde Myhr-Strækninger». (Se Skrivelsen længer nedenfor.)

E. Ladegaardsøens Underbrug.

Som saadanne nævnes ved Besigtigelsen 5. Mai 1700 følgende:

«*Abed Engen* (o: Abbedi-Engen), Som Sahl. Hr. Vice Stadtholders efterleversche hafuer i Brug, «vnder Slotted beliggende.

«Samme Eng er w-bebiugt, vden en høe lade, Som Derpaa er bestaaende, og af «dend Sahl. Herre, Hr. Vice Stadtholder *Høeg* bekosted, — dog tømered dervdj hugen «paa Ladegaardsøen. Samme Enge Støche liger Imellum *Bestum* gaarderne paa Dend «Østre Side og *Wdveren* paa Dend westre, Sambt *Hof* paa Dend Nordre Siide.

«Kand høste om aared 50 Somer Læss Høe. Widere herlighed, enten Schoug eller «andet findis iche til Same Enge Støche.»

«*Nakholmen*, Liggende Østen for Ladegaardsøen. Same Holme er gandsche w-bebiugt, findis «meget Bierged og ichun med nogle Smaa Buscher af adskillige Slags Gevext, til ingen «notte begrod. Findes nogle Smaae Slette pletter her og der, som iche for noged Kand

«verre at andsee; brugis til at Slippe nogle faae Smaae Creatur, Saasom Soufver og
«gieder paa til Somerhafn. Vider var iche til Samme Holme at observere, enten schoug
«eller Deslige herlighed, huorfor Vie begaf os derfra og till

«*Lindøen*, Nest østenfor Nachholmen.

«Samme øe befindis iligemaader w-bebiugt; Er Dog nottig, Saasom Der Sømmesteds om
«Sommeren Kand Ernæris baade Hester og andre Creatur, som og Der nu allerede var
«udført, — af hvem, eller efter huis ordre — kunde mand Da iche vide; Dog efter
«videre for Spørgende bleff beretted, at Hr. Brigadier *Hausmand**) og Hr. ober Commiss.
«*Mercher****) samme øe hafde i Bevilling af Hs. høie Excellence Hr. Stadtholder *Güldenlev*
«vden nogen afgifft, som og af dennem Saaledes bleff tilstaaed, og hafde (de) intet
«Videre Schrifftelig derfor at fremvisse. Samme Øe er temelig Stoer og falder paa
«endeel Steeder Slet og Grøn, med fersch Vand paa, till Creaturenes Vederqvegsse.
«Schoug findis iche, vden noged Smaaet af ingen Verdie, og er Biergede paa alle Sider.
«Derfra begaf vie os till

«*Hofvedøen*, Nordenfor Lindøen, Som Hr. Brigad. *Hausman* og Hr. ober Commiss. *Mercher* har
«i Brug og foregiffver af Hs. høie Excell. Hr. Stadtholder *Güldenlev* at hafve i Bevilning
«vden nogen Afgifft; har og ej noged Derfor andet at fremvisse. Samme Øe er ilige-
«maade w-bebiugt, vden en høe lade, Som Der Sømmesteds er bestaaende, som Hr. ober
«Commiss. *Mercher* beretter af Hs. Høj Grefvelig Excell. Hr. Gen. Felt Marschal *Wedel*****)
«at verre bekosted, som Samme Øe hafde till brugs i De tider, hand først var her i
«Landet. Denne Øe er meged bedre, end De andre, effterdj der Sømmesteds en Deell
«Høe om Sommeren Kand Afles og Siden om Høsten tienlig og Beqvemb till Heste og
«fæ hafn. Schoug er Der iche, ey heller anden Herlighed. Staaer Nogle Mure Spidsser
«af et Closter, Der Sigis af gammel tiid der har vered, Kaldes *Nune Closter*. Findis paa
«alle Sider till Wandet Bierged, vden til dend Sidde, som Vender till Byen, huor Engen
«lader Sig tillsiune.»

«*Græsholmen*, Jligemaade w-bebiugt, huor Kand Slippis nogle faa Smaa Creatur, af Sover og
«Gieder till Somerhafn; findis ingen anden Herlighed til, enten af Schoug, eller j
«andre maader. Endeel beretter, at Denne Øe Schulle ligge till Christiania Laugstoel.
«Andre Siger, at den schulle verred Slodsfogderne paa Aggershuus af gammel tiid be-
«vilged, — os j begge deele w-bevist, huorum Laugstols Jordebogen des Beschafenehed
«udvisser, om Saa er, eller iche.

«Saaledes erre Disse Øer og Pladser af os med Største fliid og Vindschibeligheed
«Besigtiged, og efftergrandsched, Sambt Deds Beschafenehed effterforsched, Saavidt Mug-
«ligt var, udj alt, Som forskrefved Staaer, huilchen Bekrefftes vnder Sambtlige Vores
«forseiglinger. *Actum Anno, Die et Loco ut supra*» (o: 5. Mai 1700).

Jens Rasmussøn Brønstorph.

Hans Larssen.

(sort Segl.)

(sort Segl.)

(De øvrige 8 Mænd underskrev ikke, men trykkede kun sine sorte Laksegl under.
Landet havde da Kongesorg efter Chr. V.)

*) Om Caspar Herman Hausmann se Side 141 her foran.

***) Fredrik Mercker, Landcommissarius, blev 1691, 21. Novbr. Overkrigskommissær. Han stod nok 1691 i Statholder Gyldenloves Tjeneste. (Se Samlinger til N. F.s Spr. og Historie, III, Side 42.) Han døde i Chr.ania som Justitsraad 1716 (nedsat i Kirkekjælderens 28. Febr. om Aftenen).

Gift med Anne Sophie Andersdatter, som var dobt i Chr.ania 1674, 20. Marts og blev begr. der 1698, 8. Marts (Datter af Raadmand Anders Pederssøn og 2den Hustru, Maren Jakobsdatter Stockfleth). Se ellers lidt Mere om Mercker i Dansk biogr. Lexikon.

****) Gustav Wilhelm, Friherre af Wedel og (fra 1684) Greve af Jarlsberg, født 1641 og † 1717 paa Slottet i Oldenburg. Var norsk Feltmarschal og senere tillige Guvernør i Oldenburg og Delmenhorst. Var en tapper og gudfrygtig Mand. Er Stamfader for den Jarlsbergske Linie af Familien. Gift 1665 med Maria Ehrentreiter, Friherrinde til Evenburg.

Besigtelsesforretning over Ladegaardsøen ved Wibes Tiltrædelse i Foraaret 1722.

Vicestatholder, Baron Fredrik *Kragh**) fik — ved Wibes Udmævnelse den 2. Decbr. 1721 til Statholder — Afskéd med sin fulde Gage (4000 Rdl.) i Pension. Paa Grund af denne sin (ufrivillige) Afskédigelse maatte han selvfølgelig ogsaa fratræde sin Brugsrett over Ladegaardsøen med tilliggende Underbrug, hvorfor han den 27. Febr. 1722 sendte Stiftamtmand *de Tonsberg* følgende Skrivelse:

«Som mig Ladegaardsøen, saa længe ieg i Landet forblev, allernaadigst af Hs. Majestæt «har været forundt, og Jeg nu samme igien inden Min Bort Reisse vil lade overlevere, Saa «er ieg tjenstlig begiærende, Hr. Stiftts Befalings Mand ville behage at anbefale Kongl. Majt.s «Slots Foged med Rettens Middel at tage Øen udj Besicktelse, og ellers at ville ordinere, «hvem samme dereffter tillige med Skoug og Marck udj opagt og tilsuun kunde antage, saa «som ieg mig ei hereffter videre med den befatter eller kand lade beopackte. Jeg forbliver «med all Consideration, Høyædle og welbaarne Hr. Conferentz Raad og StifttsbefalingsMands «tienstberedvilligste tiener B. (o: Baron) *F. Kragh*.»

I Henhold hertil beordrede Stiftamtmanden under 24. Marts 1722 Slottsfoged og Foged i Aker og Follo Hans *Bang****) til at iagttage det Fornødne og medbringe til Forretningen den forrige Besigtelsesforretning, som han antoges at have i sit Forvar, hvorhos han — forinden Forretningens Begyndelse — vilde have «for en her af Deres Excellence Hr. Geheime «Raad og Stadtholder Wibes Svite ankomne Persohn, Nafnlig Seign. *Rasch*****), at giøre be- «kiendt, at de (o: Rettens Personale) ere beschicket til at tage Ladegaardsøen udj louglig «Besicktelse, for dereffter at erfare, om hand (o: *Rasch*) fornøden Eragter samme tid at være «nærværende».

Retten sattes da paa Ladegaardsøen den 8. April 1722, betjent af Slottsfoged *Bang*, Sorenskr. Nikolai *Ring*†) og følgende 6 Lagrettesmænd: *Jakob Borgen*, *John Blinderen*, *Jens Oraker*, *Even Frøen*, *Jens Grimelund* og *Even Holmen*, samt Lensmanden, *Joh.s Hanssøn Skøjen*,

*) Fredrik Kragh, til Steensballegaard, Baron fra 1684, var født i Flensborg 1655 og døde paa Steensballegaard 1728 som R., Gehejmerraad og Stiftamtmand i Viborg. Var Vicestatholder i Norge fra 1713—1721, og 3 Gange gift, nemlig 1) 1683 med Baronesse Hedvig Eleonore Juell, født 1662 og † 1685. (2 Børn.) 2) 1690 i Novbr. med den faldne Grev Griffenfelds Datter, Charlotte Amalia, født 1672 og † paa Steensballegaard 1703. (10 Børn.) 3) 1705 med Edel Krag, født 1686 og † 1751 uden Børn. (Se Griffenfelds Descendents i Otto Vaupells: «Rigskansler, Grev Griffenfeld», II, K.havn 1882, Side 197—212.)

**) Hans Christian Bang (Søn af Ægtefolkene, Raadmand i Christiania Christen Bang og Gjertrud Bruun, samt Sonneson af den bekendte ældgamle Sognepræst til Romedal Christen Staffensson Bang, der døde i Chr.ania 1678 som entlediget). Han fik 1700, 27. August Ventebrev paa Slottsfogedembedet (efter Brønsdorff), hvorfor han maatte betale 500 Rdlr. Han tiltraadte Embedet 1. Januar 1707 og døde i Marts (eller April) 1730, i Gjæld til Kongens Kasse.

Hans Skifte sluttedes 1735, 18. Novbr., og Kongen tabte ca. 920 Rdl. ved ham. Hans Enke, Hedvig, fragik Arv og Gjæld efter ham, men er forøvrigt ubekjendt. Han havde 1 Søn og 1 Datter, og er Tipoldefader af de i resp. 1896 og 1892 afdøde Brødre, Raadmand i Bergen Henrik Reuss Bang og Oberst Albert Theod. Fredr. Reichwein Huitfeldt Bang. (Se Hundrups Stamtavle over Familien Bang, Kb.havn 1875, Side 57—62.)

***) Om denne (Lars) Rasch henvises til Side 185 og 297 her ovenfor.

†) Nikolai Ring (Søn af Hr. Knud Ring, der fra 1677 til sin Død 1689 var Sognepræst til Gausdal, og Hustru Birgitte, der døde i Mai 1729 og var Datter af Hr. Christopher Jensson, der fra 1639—1669 var Sognepræst til Gausdal).

Nikolai Ring var født ca 1680, blev 1710, 31. Oktbr. Sorenskriver i Aker og tog 1746, 20. Mai Afskéd med 150 Rdl. i Pension og 800 Rdl. paa én Gang af Eftermanden. Han boede paa Gd. Hellerud og blev begravet i Aker 23. Jan. 1747, 67 Aar gl.

Hans 1ste Hustru, N. N., blev begravet 1. Decbr. 1741, 56 Aar gl., hvorpaa han 1743, 26. Januar i Aker ægtede Fredrikke Christiane Hagemann, som døde 1802, 22. Novbr. i Akershus Slottsmenighed,

for at besigtige Ladegaardsøens «tilliggende Skoug, Marck, Eng og paastaaende Husebygninger med hvis videre tilhørende». «Ved Forretningen var nærværende Seigr. *Rasch* af Deris «Excellence Hr. Geheime Raad og Stadtholder Wibes Svite, samt Monsr. *Schiermbeck* paa «Deris Excellence Hr. Geheime Raad og vice Stadtholder *Kraghs* weigne.

«Hvoreffter mand begaf sig til Skougen for samme at begrundske og i Øyesium tage, «mens formedelst aarsens u-beleilighed af den endnu beliggende overflødige Sneec og Jis kunde «mand icke komme fort med Skougen at siune og grandske, ved nogen forsvarlige Besicktelse, «og saa vidt som paa den Østre Kandt kunde forfaris siuntis Skougen udj nogenledes til- «stand; Beroer derfor saa med Skougens og udmarckens Begrandskning, indtil samme blifver «Bar og Aarsens tid og Beqvemmelighed det tilstæder.

«Monsr. *Schiermbeck* derpaa forklarede, at som Retten tilstaaer, at med Skougens og ud- «markens Begrandskning denne sinde ei kand fortfares, saa tilkiende gav hand, at Deris «Excellence Hr. Baron *Kragh* haver icke enten bevilget eller langt mindre soldt noget af «Skougen til nogen, og intet videre hugget og nødt udj Skougen; end til fornødentlig Brende «og Gierdesfang; Mens skulle Skougen ellers videre befindis at være mere hugget udj, da er «det Skeed af de mange her omkring boende Natt og Dag indfaldendes og indsnigendes «Skoug-Tyve, som stedse gjør nidingsverck paa Skougen, hvilcke er eller fast (*sic*) u-muelig «paa alle Kandter Natt og Dag at oppasse, i hvor nøye tilsium mand dermed haver og «haver haftt; der til med sees og af den her paa Ladegaardsøen Skougs seeniste forrettede «Besicktelse af 16. Junij 1716, hvor stoer Skade Skougen blef tilføyet baade udj *Hingsaasen*, «*Hestchaugen* og flere steds udj Fiendens tid, og saa videre Refererende sig til ovenmelte «Hr. Baron *Friderich Kraghs* forestilling, forestillende, det (o: at) hand sig ei lenger med «Ladegaardsøen og dens tilhørende kand hereffter noget befatte og beopagte, langt mindre «være til nogen ansvar for hvad den hereffter kunde tilfalde og hende i en eller anden «maade, heldst som hand nu hver Dag lauger sig til Bortreissen herfra.

«Dereffter begav mand sig til Hussernes og Haugens efftersium:

«Den gamle Husse Bygning befindis nu borte, som Monsr. *Schiermbeck* forklarede at «være nedfalden af sig selv, og saa vidt som den har været duelig til Brendeveed, er til «Brende forbrugt (*sic*).

«Plankewercket, som var opbyggt i Stæden for den aflange Bygning, forklarede Mr. «*Schiermbeck* at være nedfalden, og befindis nu et gammelt Plankeverk i Stæden opsatt lidt «videre ud og af større Circumference.

«Kaarssbygningen befindis nu i samme Stand, som tilforne.

«Høe og Loe-Laderne ere i samme stand, som tilforne, undtagen den Nordre Lade, som «er af Ælde ankommen, vil med rette nedtagis, og dertil vil medgaae: 10 Tylder Tømmer «à 4 Rixdaler, o: 40 Rd.; 3¹/₂ hundrede Bord til Taget à 11 Rdl., o: 38 Rd. 2 Mk.; 700 «Spiger dertil, à 1 Mk., o: 1 Rd. 3 Mk.; ArbeidsLøn in allis 24 Rd.»

(Til) «Den Bygning wæster i Gaarden^{*)}, — som (o: saasom) nu Materialierne ere dyrere — vil medgaae:

«100 Tylder Tømmer à 4 Rdl.	. 400 Rd.
«1800 Bord à 11 Rd.	. 198 »
«1200 Bord à 8 Rd.	. 96 »
«40 Tylder slett Tømmer, à 2 Rd. 2 Mk.	. 100 »
«Tømmer Mænds Arbeids Løn	. 200 »

90 Aar gl. Naar det i en af M. Arnesen i 1885 udgivet Stamt. over «Slægten Sverdrup», Side 8 heder, at Sorenskr. Nik. Ring var gift med Anne Cathr. Nilsd. Sverdrup, der engang var gift med Sorenskr. Hans Winsnæs, da forholder Dette sig ikke saa.

*) Denne «Bygning wæster i Gaarden», hvis Opforelse (fra ny af?) her er beregnet at ville komme paa 1062 Rd., skulde vel træde istedetfor den ovennævnte «gamle Hussebygning», der berettes at være nedfalden af sig selv.

«Snedker Arbeidet	12 Rd.
«Smede Arbejdet	16 »
«Fornødentlig Spiger dertil .	40 »

«Kionen er i samme stand, som tilforne.

«Tørkehuset, som var indrettet til en Huessmandsstue, er nu saa af Ælde forfalden, at den icke mere kand beboes.

«Kiælderne ere af ælde baade inden og uden, oven og nedden saa gandske forfaldne og forraadnede, at deraf icke noget kand være tienlig, uden allene af Muur og Tagsteen, saa vidt (disse) icke ere forderfvede.

«De 2de Bygninger i den store hauge, den østre og væstre, ere saa forfaldne og forraadnede, at de icke ere værd at Reparere, Men for (o: faar) staae saa længe de kand, til folckene at være udj, og imidlertid behøvis adskillige Reparationer.

«Plankevercket omkring Haugen tillige med det udj Haugen staaende Lysthuus er i samme stand, som nestforrige Besicktelse omformelder.

«Skiegaardene har været hidindtil til at berge Ageren og Engen, Mens herefter dags maa (de) gandske Reparerer og for den største Deel af nye opsettes.

«Med Engene og Agrenes sampt *Abbedi Engens* Besicktelse maa beroe indtil den tid, Skougen bliver besicktet.

«Anno 1722 den 12. May Er efter Opsettelsse Besicktelssen paa Ladegaardsøen udj Aggersherred igien af os foran indførte videre til slutning foretagen, nærværende før velbemelte Seigr. *Rasch*.

«Hvor da mand begaf sig til den gandske Skoug at begrandske, og forefandt, — der mand nu bædre kom ind i Skougen, end forrige gang, — paa den Østre og Søndre Kandt at være huggen til Brendeveed en temmelig deel her og der af Skougen, som ellers i sig selv til andet Brug ei har været tienlig eller nøttig, og videre ellers alleveigne befandt, Skougen i nogenledes tilstand som tilforne, saa der befandt kun den gamle Hugst og det, som omkring ved Strandene har været hugget af Skoug Tyve, og ellers befandt Havnen eller Græssningen at være næst tilgroed over alt, at den igien vil ophuggis og røddis.

«Skiegaardene at Reparere og for det mæste af nye at opsette, vil, — naar Skie-veden skal tages af denne Skoug — i det mindste komme til at koste 100 Rd.

«Agrene ere i temmelig tilstand og nock saa god som tilforne, Mens behøver fremdelis en Stoer Deel Giødsel, om den skal komme i en rett god stand.

«Engene ere overalt meget forgroede, (saa) at de behøver meget at ophuggis og røddis.

«*Abbedi Engen* befindis meget Jsbrandt og Maassegroed, som behøves at oppløyes og møges.

«Laden paa *Abbedi Engen* befandt nedsiunken og forraadnet paa de nederste underhvarv, at den vil opveies, underlegges 2 Hvarv og undermures, sampt af Regn og slud ankommen paa den Nordre og søndre weg, at den der maa klædes, saa og vil den gandske af nye teckes og med nye Dør for, med nye Beslaug for, som Beslauget er borte, at opveis, underbyggis med 2de Hvarv og Muursettes, som i det mindste vil koste 16 Rd.» Hertil vilde endvidere blive at lægge ca. 75 Rd. til Udbedring af Ladens øvrige Mangler. Ingen andre Huse fandtes da paa *Abbedi Engen*, der nemlig kun brugtes som en Ødegaard under Ladegaardsøen.

Efterat det hele Aabodsansvar var opsumméret til 1357 Rd. 1 Mk. 8 Sk., blev Forretningen sluttet den 12. Mai 1722.

Af ovennævnte Besigtigelsesforretning af 8. April og 12. Mai 1722 viste det sig, at Vice-statholder Kragh blev ilagt et Aabodsansvar af 1357 Rd. 1 Mk. 8 Sk., hvilket han vel har berigtiget, skjønt jeg Intet derom har kunnet finde i de i Rigsarkivet beroende Dokumenter vedkommende Ladegaardsøen. Hvorledes Wibes Dødsbo paa sin Side klarede sig ligeoverfor Eftermanden, Grev Chr. Rantzau, er mig ligesaa ubekjendt. Da det imidlertid af nedenstaaende to Breve fra Wibe — det ene af 14. Mai 1729 til de Finantsdeputerede og det andet af 12. Mai 1731 til Gehejmerraad Chr. Ludv. v. Plessen — sees, at han var ifærd med at bygge nye Udhuse paa Øen, hvilke blev færdige 1730, og tillige i væsentlig Grad havde forbedret Jordvejen, saa har vel hans Bo sluppet nogenlunde skadesløs derfra.

Det førstnævnte af disse to Breve — nemlig det af 14. Mai 1729 — lyder i sin Hëlhed saaledes:

«Høiædle og Welbaarne, WelEdle og Welbyrdige, Høitærede Herrer Deputerede for
«De Kongl. Financer og i CammerCollegio!

«For den erholte Contract angaaende Hovedøen og underliggende Øer wed Christiania, «dessens forpagtning, aflægger Jeg herved Min tjenstlige Tacksigelse; Jeg har ellers paa Hoved-«Øen ladet bygge Eet Huus, som i tilkommende uge bliver mestendeel færdig.

«Ellers Skulle Jeg icke efterlade til Mine høitærede Herrer at indberette den slette «tilstand, som alle Huusebygningerne ere udi paa LadeGaardsøen og befindis, uagtet Jeg «derpaa udj den Tid Jeg samme har haft i Possession, har bekostet alleene til De Aarlige «og nødvendige Reparationer, saavel som til Eet lidet Huuss, hvor Folckene kand være udi, «over 700 Rixdaler, foruden at tale om Udlader (∴: Engelader) med meere, des bekostninger, «Saa dog alligevel staar alle disse paa Ladegaardsøen værende Huusse, af Lader, fæhuusse «og Heste-Stald ganske forraadne og færdig i Grund at nedfalde, om icke i tide paa nye «derpaa skeer Reparation, som fast icke er umagen Værd, saassom det alt tilhaabe er for-«raadnet og icke Eengang tienner at forbedre og reparere formedelst Ælde, saa det er be-«frygtelig, at Huussene skal falde over folckene, som maa være og have deris gang udi «Laderne og Stalderne, og Bæsterne, som derudi staar, at tage Skade. Og som det icke «kand være min leylighed alle disse forfaldene Bygninger paa nye at lade opsætte og be-«koste, som gandske staar til forraadnelse og ingen nøtte, Saa skulle Jeg icke underlade for «Mine høitærede Herrer at proponere, det Hs. Kongl. Majt. motte forestillis, at hvad sig det «Tømmer anbelanger, som medgaar til fæe-huuss og Stald, det motte tagis af det i Engene «og icke i Sielve Skougen bestaaende Gran-tømmer, hvorved Engene bliver dessmeere Ryddede «og forbedrede, som nu paa deels Stæder snart af Skoug forgroer, og er derfor til ingen «Skade, mens meere til Nytte og bliver Hs. Mayst. i sin tid til stor fordeel. Og om Eet «Vohnhuus sammesteds af Hs. K. M. allernaadigst blev tilladt at motte opbyggis, at Da hvis «(∴: hvad) Tømmer, som dertil kunde behøvis, motte tagis af Skougen, som af Fogden og «Mænd kunde udbladis og huggis paa de Stæder, hvor den er tyckest og ganske begroed, «hvorved dens Vexst hindris, og derved den øvrige Skoug dessmeere at tilvoxe og komme sig, «saasom naar Skougen er for meget tilsammengroed og Træerne staar hin anden for nær, «kand den umelig icke faa sin fulde Væxt, og derover bliver des fleere Vind-fællinger, som «langt ind i Skougen ligger til unytte; Og skal Tømmer kiøbis fra andre Skouge og did hen «Transporteres, wil det koste alt for meget. Jeg forssickrer, at ved denne høist fornødne «hugst saavel Engen som Skougen skal derved ingen Skade tilføies, mens meere komme der-«ved i en fuldkommen Stand, Hs. Maystæt i sin Tid til tieniste, thi kand Jeg icke for-«bedre Ladegaardsøen, (som Jeg dog haaber) skal Jeg langt fra icke forværre den, eller sætte «Den udi en slettere Tilstand.

«Jeg wil icke meget tale om, i hvad slet Stand alle ting befantis paa Ladegaards-Øen «ved Min ankomst her til Stædet, saavel Hauen (∴: Haven), Engene og Jorden som Huussene, «der alle fast er Vitterlig og af Den da holdte bessigtelse er bleven Erfaret, da effterat Jeg «havde ladet nedsaae det første Aar, Jeg var ankommen, 14 tønder havre, ickuns fick igien

«15 tønder, og siden formedelst De paa Den holdende og hvert Aar paasatte Stude og
 «Bæster, for gjødningen skyld har bekommet, efter 14 tønder Sæd, igien for Toe Aar Siden
 «66 tønder, som sandelig i alt sig saaledis forholder, hvoraf De høitærede Herrer behageligst
 «Erfarer, at Jeg som melt icke skal eller haver forværret eller forringet Jorden, mens saa
 «meget Mig muelig være kand, lade den hævde og i Stand sætte.

«Jeg wil da formode, at denne Min giorde proposition angaaende De gamle og ganske
 «nedRaadne Huussers opbyggelse, vorder Hs. K. M. saa betidlig forestillet, at Jeg endnu i
 «Dette Aar og i denne Sommer — om mueligt — kunde faa hugget af Engene det der
 «staaende Gran-Tømmer til fæ-huussets og Heste-Staldens høit fornødene Bygninger, for udi
 «tide at kunde tagis fatt paa. Og om *Wohnhuuset* opbyggelse bliver Mig allernaadigst be-
 «vilget, da det i tilkommende Aar at kunde vorde foretagen, til hviss opsættelse Jeg Erbyder
 «Mig Self at bekoste De dertil medgaaende omkostninger. Jeg forbliver

«Høiædle og Welbaarne, WelEdle og Welbyrdige, høitærede Herrer Deputeredes
 tjenstberedvilligste tienner
 D. Wibe.»

Paa det bagerste Blad af ovenstaaende Skrivelse er gjort følgende Paaskrift:

«Herpaa haver Hands Kongel. Mayst. d. 25. May 1729 allernaadigst Resolverteret
 «saaleedis:

«Saafremt Stadtholderen til denne Reparation og Bygning Gran-Tømmer vil employere,
 «finder Vi icke, at det kand være af nogen Bestandighed, efftersom Gran-Tømmer icke Tiener,
 «hvor det skal være Solen og Vinden meeget exponered, men alleene hvor det kand bruges til
 «Scheyde-Wände (∴ Skillevægge) og deslige Brug inden i Huuset, men dersom i Engene eller
 «og udj Skovene der i Nærheden findes Furre Tømmer, bevilge Vj allernaadigst, at hands
 «allerunderdanigste ansøgning maae accorderes.*)

In fidem Protocollii
 C. Leth.»

For den Wibe i ovenstaaende kongelige Resolution meddélte Tilladelse takker han i en
 Skrivelse til Rentekammeret af 10. Juni 1729 i følgende Udtryk:

«Jeg tacker De høitærede Herrer for den gode Communication af 4. *hujus* om hvis
 «Hs. Kongl. Majt. Allernaadigst har behaget at Resolvere paa min ansøgning angaaende
 «Huusebygningerne paa Ladegaards-Øyen at tilladis og dertil at maa employere og bruge det
 «i Engene og Skougen der i nærheden befindende furre-tømmer, efftersom gran-tømmer icke
 «skal være af nogen Bestandighed mod Solen og Vinden, Alleene at brugis til Scheydevænde
 «og deslige Brug inden i Huuset, som Jeg i alt skal holde Mig Effterretlig, og førend noget
 «tømmer saavel til Fæhuus og Stald som vohnhuus bliver huggen, skal det af vedkommende
 «Betienter Besigtiges og af Lænsmand og Mænd blive udvist paa De Stæder i Engene og
 «Skougen, hvor det icke skal være til nogen Skade.»

(Cfr. hermed Wibes her foran paa Side 327 indførte Skr. til Rentekammeret af 27.
 Mai 1730, hvor han lover, at de ham bevilgede 50,000 Bords Skjørsel hovedsagelig skulde
 komme Bebyggelsen paa Ladegaardsøen til Gode.)

I en Skrivelse til Rentekammeret af 5. Novbr. 1729 indberetter Wibe om en stærk Storm,
 der havde anrettet stor Ødelæggelse i Ladegaardsøens Skov. Skrivelsen lyder som følger:

*) Af denne Resolution viser det sig, at de danske Herrer havde bedre Forstand paa at bedomme norsk
 Gran- og Furu-Tømmer, end Wibe havde, der dog paa den Tid i omtrent 7 Aar havde opholdt sig
 i Norge.

«Saasom Den for Een 3 Ugers tid siden her haffte Sterck Storm, der wel wentlig haver «stræcket sig til Danmark og fleere Stæder, har her i Landet giort Stoer Skade, og mange «Træer i Skouene omblæste, som og i Skouen paa Ladegaardsøen er bleven befunden, hvis «Skade Jeg skal lade besigtige, hvoraf ieg dog will haabe Een stor Deel at skulle benøtte «Mig af til De effter kongl. allernaadigst Resolution bevilgede ud-Huuses opbyggelse, og «Resten af Vindfællingerne, hvilke Hs. Majestæt har allernaadigst givet mig, som icke til «Arbeide og Brug findis tienlige og nøttig, at lade ophugge til Brende, saa at Væxter Skauen «til Stalden og Udhuuser ey skal blive anvent, hvilket Jeg icke skuldet Effterlade Mine «høitærede Herrer at give tilkiende.»*)

I en Skr. til Rentekammeret af 12. Novbr. s. A. (1729) oplyser Wibe, at «wed bemelte «her faldende stor Storm er wed optellingen bleven befunden 2546 træer af smaa og store «at være omblæst, hvoriblant skal befindis nogle faa tølter at være tienlig til huus-tømmer, «og Resten til Brende-wed at ophuggis.»

Under 12. Mai 1731 skrev Wibe følgende Brev til Gehejmerraad Chr. L. v. Plessen, Generaldirektør over Finantserne:

«Som Mig Allernaadigst er accorderet og tilladt med og paa Ladegaardsøen at opbygge «Eet Wohnehuus og udhuuse af Fæhuus, Stald og Lader, efftersom at alle de paa Lade- «gaardsøen Bestaaende huuse ware ganske forraadnede, Saa at tieniste Folket med lifs Fare «og med stor frygt maatte gaae i Laderne, Stald og Fæhuus — som Eders Excellence af «vedfulte Copie Behageligst wilde Erfare — Og som Jeg disse udhuusse af Fæhuuse, Stalde «og Lader allerede haver ladet opbygge og afvigde Aar 1730 sætte i Een Fuldkommen «Stand, tillige med Eet Orangerie-huus med De dertil Behøvende Træer, som Jeg har ladet «forskrifve, og haugen ladet udlegge og saaledis forbedre og Standsette, saa at det har kostet «Mig over 3000 Rdl. tilsammen, foruden at tale om, hvorledis Jeg har ladet oprydde Engene «og de Stæder, som war igiengroed, samt forbedret Ageren og Jorden, at Mand deraf nu «frem for tilforne, kand see een merkelig forskiel, *undtagen Wohne-huuset, hvor med Fuur at «beroe, saasom Jeg nu ei er i den tilstand at lade det opbygge,* og Mig er Berettat, at Jeg herpaa «skulle søge Kongl. Allernaadigste Confirmation, haver Jeg ikke skuldet effterlade saadant til «Eders Excellence at indberette, for herom at blive vidende hans Meening og tanker, siden «Jeg ikke har nogen Separate Kongl. Bewilling paa Ladegaardsøen, alleene Jeg — som min «Formand, vice Stadtholder *Kragh* — Allernaadigst (er) forundt Den til Min plaiser.

«Ligeleedis er Mig i Aaret 1726 og Allernaadigst Bewilget og tilladt at maa til Brende «og fornødenhed lade ophugge de i Skougen paa Ladegaardsøen Befindende windfællinger, «som ellers til forraadnelse henligger, hvoraf en stor mengde endnu siden Aaret 1729, da «(der) formedelst det sterke Wæjr og Stormvinde over alt her i Norge omblæste (en) mængde «Træer, som i Skoverne er igien Beliggende og til ingen anden nøtte, end Brende-Veed at «ophuggis, saasom intet af VæxterSkougen ellers bliver huggen og rørt af Mig. Saa har Jeg «heller ikke villet ermangle det alt at Communicere Eders Excell., om hand finder det widere «at være fornøden samme Hs. Kongl. Mayt. at proponere, eller icke, saasom de endnu i «Ladegaardsøens Skoug og Mark beliggende windfeller af Gran og tør Fuure, hvoraf ungefehr

*) Dette maa være den samme Storm som den, der — ifølge Ullensakers Kaldsbog — rasede der i Sognet den 6. Oktbr. 1729 og som i 3 à 4 Timer fældede mangfoldige Træer i Kapellangaarden Løftens Tømmerkov, hvori der oprykkedes hele Strækninger «som Stoere braude-Rydninger, hvor ey et træ igien blev bestaaende». Træerne stod nemlig i løs Sandgrund, «og Stormen» — heder det — «var saa stærk, at ingen i Mandsminde sig saadant kunde erindre». Dog tilføjes der, at Skoven allerede før var meget medtagen og «mest (o: næsten) udhuggen».

«kand blive Een halfanden hundrede favner Brende, hvoraf her kiøbis Faunen for 1 Mk. «12 Sk. à 1 Mk. 16 Sk. det høieste, og altsaa ikke af nogen Betydning, hvad enten samme «Mig allernaadigst accorderis, eller ikke; dog alligevel om saadanne affaldne Træer og Vind- «feller ikke bliver af Skoven udRyddet, henligger til forraadnelse, sielve Vexter Skougen «til hinder og Skade i Voxten, og derfor uomgiengelig bør af Skougen at fremdrives «og udryddes.

«Jeg forbliver Eders Excellences

Sin af Hans allernaadigste Resolutioner
Wibe

Paa 4de Side af sidstnævnte Skrivelse staar:

«Herpaa haver Hans Kongl. Mayt. d. 22, Junj 1731 allernaadigst behaget at resolve
«saaleedes:

«Vi bevilge allernaadigst, at Geheime Raad Wibe, saa længe han er Stadtholder, frem-
«deelis maa beholde Ladegaards-Øen paa samme maade, som den hannem ved Vores Høist-
«salige Hr. Faders allernaadigste Resolutioner af 30. Martij 1722 og 25. May 1729 har
«vaaren forundt, saa og at han til egen fornødenhed maa betiene sig af de udj samme
«Ladegaards Øes Skov nu befindende Vindfælder.»

In fidem

C. Leth.

En liden Episode fra den Tid, Wibe havde Ladegaardsøen til sin Raadighed, kan endnu — som et Curiosum — her meddeles:

Han skrev under 21. Oktober 1730 Fogden over Toten og Hadeland, Caspar Nernst^{*)}, følgende Brev til:

«Saasom fra Mig paa Ladegaardsøen er bleven bortStaaen en liden Rød Blak, Tyk-
«halset Hest med hvid Staa-Man og Rumpe, og Jeg har faaed spurdt, at Een Soldat af Hr.
«General Major Rømlings Regimente ved Nafn Ole Larsen *Gullen*^{**}), som er fød paa Hade-
«land og har sin Moder sammestedz, hvor hand nyelig med Hesten skal have voren og til-
«buden Lensmanden, *Gregers Pederson Granvolden*^{***}), Hesten til Kiøbs, der og skal have

*) Han kaldes i Protokollen fejlagtigt «Johan» (istedetfor «Caspar».)

***) Gulden er en stor Gaard i den søndre Del af den saakaldte Aals-Fjerding i Gran paa Hadeland.

****) Gregers Pedersson Granvolden maa være født ca. 1677, da han ved sin Begravelse 1746, 16. Febr. opgives at være 68⁷/₁₂ Aar og 6 Dage gammel. Hvor og af hvem han var født, vides ikke. (Muligens kan han skrive sig enten fra Christiania eller Skien, i hvilke to Byer Navnene Gregers Pedersson og Peder Gregersson tidligt forekomme.) Han maa være afgaaet som Lensmand, førend han dode, thi i 1741 sees en Nils Rude at være Lensmand i Gran. Hans Hustru formodes at have hedt Randi (Rølf-datter?), der blev begravet fra Granvolden 1739, 4. Juni, 62³/₄ Aar gl. Han ejede det lige ved Grans tvende «Sosterkirker» beliggende jordløse Sted, Granvolden (formodentlig opført paa et Præstegaarden oprindelig tilhørende Jordstykke). Her boede hans Descendenter hele forrige Aarhundrede nedigjen-nem, og der staar endnu en gammel Bygning, som fører Navn af «Grees-Stuen» efter Familien, der i daglig Tale kaldtes «Gresen». Hans Søn, Peder, ejede de to paa samme Kirkegaard staaende Grans Hovedkirker, og var en meget velstaaende Mand. En af hans Døtre, Randi Maria, født 1728 og † 1783, var gift med Major Knud Hals i Gran, og en anden Datter, Ingeborg, født 1732, ægtede i 1750 Kaptejn Fredrik Christian Krabbe, der dode 1776 som Oberst og Chef for 3die trondhjemske Regiment, og vel er Stamfader for de fleste her i Landet Nulevende af Navnet Krabbe. En Sønesøn af Kirke-ejeren, ogsaa ved Navn Peder Gregersen (eller Gresen) ægtede 1786 Kaptejnsdatteren Ulrica Birgitte Hals, men sank ned i den yderste Armod og efterlod adskillige Børn, af hvilke. mindst 2 var rene «Tumsinger».

«beholt den hos sig i en 6 Dages tid, Men (til) Soldat Ole Larsen Gullen siden var bleven «leveret tilbage; Altsaa wilde Hr. Cancellie Raad behage saa strax og uopholdelig at forføie «anstalt, at denne Soldat, Ole Larsen Gullen, med den hos sig havende Hest af Colleur som «melt, som vel i det ham allernaadigst anfortroede Fogderies District sig endnu opholder, «worder eftersøgt, paagreben og hid til Christiania, Lensmand fra Lensmand wel forvaret, «indført. Jeg forbliver» o. s. v.

(En lignende Skrivelse — «*Mutatis Mutandis*» — afgik ogsaa til Foged Carsten Rødling i Ringerike og Hallingdal.)

Soldaten blev kort efter paagrebet og arrestéret. Han forklarede da for Krigsretten, «at da hand kom til Hadeland, bad hand Lensmanden, Gregers Granevolden, at hand vilde «lade lyse den med sig førte Hest op, saasom det var en fremmed Hest, som var fuldt med «ham her fra Byen imod hans Villie, til Hadeland m. v.»

For nu at faa Lys i Sagen skrev Wibe 11. Novbr. 1730 til Foged Nernst og anmodede ham om, «wed Eet Extra-Ting at lade fremkalde Lensmanden *Gregers Granevolden*, Klokkeren «*Ole Bondius*»), *Peder Larsen*, Klokkerens Dreng og den unge Klokker *Biørensen*»), for at ind- «hente Deris tydelig udsagn og Vidende om denne Sags tildragelighed, og Eet fuldstendig «Tingsvidne derover paa Slet Papir beskrefven, under fuld Bekræftning Mig at tilstille». (Videre om denne Sag forekommer ikke i Wibes Protokoller.)

Uagtet Ladegaardsøens senere Historie efter Wibes Død ikke egentlig længer vedkommer os her, kunde det dog have sin Interesse endnu at dvæle lidt ved den under de forskjellige Mænd, der nedigjennem Aarhundredet havde Øen under sin Varetægt, navnlig da hvad de paa Ejendommen opførte Huse angaar. Disse var nok udelukkende opførte af Materialier, hentede fra Øens egne Enge og Skove, og saalédes ikke af bedste Sort, navnlig for Udhusenes Vedkommende, hvilke Wibe i sine Par sidste Leveaar lod opføre. Stort bedre synes det heller ikke at have været med selve Hovedbygningen, der vistnok var bleven opført af Wibes Eftermand, Grev Chr. *Rantzau* (fra Decbr. 1731—39). Han fik 17. Decbr. 1731 Ladegaardsøen paa samme Vilkaar, som Wibe havde haft den, og — ligesom han — ogsaa Bevil- ling paa 50,000 Bords aarlig Skjørsel. Ved Besigtelsen 30. Septbr. 1739 ilagdes *Rantzau* alleréde et Aabodsansvar for Husene af 993 Rd. og 40 Sk., uagtet jo alle Huse endda maatte siges at være temmelig nye. «Den store Hovedbygning», der indeholdt «Audiencesal», 6 Værelser paa vestre og 5 paa østre Side nedenunder, samt 6 Værelser ovenpaa, var vistnok endda i god Stand «hvad Tømmermandsverchet angaar», men i Kjælderen (som siden oftere stod under Vand) var 24 Bjelker forraadnede o. s. v. Tagsténe var af sletteste Sort. Med den satte Aabodstaxt var Greven, som alleréde var vendt tilbage til Danmark, yderst utilfreds og kalder den (i et Brev til Rentekammeret, datéret Brahesborg 2. Decbr. 1739) «ubl», og beklager sig over Stiftamtmand *Neve*, der ikke engang havde varslet ham om Forretningens Afholdelse, saa at han Ingen havde kunnet lade møde paa sine Vegne til at tage til Gjen- mæle.**) Med Hensyn til Ankerne over den daarlige Tagstén, da var denne — siger han — af den almindelige i Norge brugelige Sort, og levéret af en endda levende Mand,

*) Ole Halvorsson Bondius, «hæderlig og vellærde Mand», blev i Gran 1717, 15. Juli gift med «dydige og Gudelskende Mø» Ingeborg Margrethe Munch, Datter af Klokkeren der, Povel Munch, hvem Bondius i 1723 succedérede i Klokkerposten. Bondius blev begravet 1732, 30. Mai, 52 Aar gl., og fik til Eftermand Fredrik Bjørnsson, der blev begr. 1766 i Decbr., 66 Aar gl., og hvis Enke, Elisabeth Stabel, blev begravet 1774, 8. Januar, 72 Aar gl. Fredrik Bjørnsen fik 1733, 27. April kongl. Udnævnelse som «Degn og Klokker til Gran». Ole Bondius er formodentlig den «*Olaus Bondius*», som blev Student 1709, 19. Juli (fra Christiania Skole), 28 Aar gl., — altsaa født ca. 1681.

**) Ikke destomindre modte dog ved Forretningen, paa Grevens Vegne, en Mr. Andresen, der kaldes Grevens Sekretær.

nemlig *Carlsen* i Drøbak. At enkelte Bjelker kunde være raadne, kom af den i Norge saa almindelige Sopp, hvorimod man intet Raad havde. Vilde Kongen approbère den ilagte Aabod, saa vilde Greven lydig finde sig deri. Beløbet fik da fratrækkes de ham for «Meliorations Bekostninger» tilkjendte 4147 Rd., hvorved hans Tilkommende vilde reducères til 3153 Rd. 56 Sk. Dette blev af Kongen approbérét den 14. Januar 1740.

Ejendommen var i Grev Rantzaus (sidste?) Tid og lige indtil dens Overtagelse i 1741 af Stiftamtmand *v. Rappe* bortforpagtet, hvorved den led meget baade paa Huse, Have og Jordvej.*)

I en Erklæring, datéret Christiania 28. Novbr. 1739 fra Stiftamtmand Peter *Neve****) til Rentekammeret (i Anlédning af nedennævnte Samuel Gotfr. Meyers Ansøgning om at faa Ladegaardsøen med Tilliggende i Forpagtning «enten *ad dies vitæ* (o: paa Levetid) eller paa 10 à 10 Aar») heder det om Hovedbygningen, at «denne store Bygning» — om den end blev istandsat i Henhold til den senest afholdte Aabodsforretning — «dog aarlig vil behøve «Reparation, efterdi Grunden skal være slet og det derudi sadte Tømmer ej skal være saa «durabel, som det vel burde». Derhos, siger han, «skal Haven, som ligeledes ligger paa een «Slet Grund, een Tid lang lidet eller slet intet være bleven Cultiveret». Skulde nu Forpagteren tilpligtes at holde alt Dette vedlige, saa vilde Ingen turde inklade sig paa nogen Forpagtning, eller ialfald byde saameget Mindre. Dertil kommer — siger han — «at i «Conditionerne Nødvendig maa observeres, at Forpagteren ej skulle have Frihed af Skoven «at Hugge meere, end ham til Nødvendig Jlebrand paa Stædet og det fornødne Bygnings «Tømmer vorder udviist; Thi tages ikke denne Præcaution, da vil den øfrige Rest af Skoven, «der saa vel af Sahl. Stadtholder *Wibe* som Hans Successor er bleven Freedet, men i Sahl. «Stadtholder *Krags* Tiid, — formedelst hand samme til een Borger her i Staden, Nafnlig «*Bredahl*, hafde Forpagted — meged blef medtagen, snart Ruineres og maaske aldeles «Ødelegges.»

I Henhold hertil antog *Neve*, at man ikke kunde vente noget højere Bud end 200 Rdl., og kanské end ikke saameget; men da *Oxenøen* og «*Abbedisse Engen*» gav meget skjønt Hø, saa turde muligens «een og anden Herre eller formuende Mand kunde have Lyst til om Sommeren der at Søge sin fornøjelse og i dend henseende noget at Sacrificere». Han vilde derfor tilraade, «at Ladegaardsøen med tilliggende Pertinentzier blef paa 3de Aare Maal, «nemlig 9 Aar ved offentlig Auction bortforpagtet og dend Højstbydende — dog under «Approbation — tilslagen, Thi Jeg understaar mig ikke forud at sige, hvad Forpagtnings «Summen kand importere, og ville i det øvrige ønske, at i Stæden for dend stoere Bygning, «som aldrig kand komme Forpagteren til Nytte, efterdi ingen ved Vertshuus sammesteds at «holde, vil finde sin Reining, var sadt et Maadelig Waanhuus, da jeg var forsickret, at der «skulle findes fleere Liebhabere, og Forpagtnings Summen følgelig ville blive af meere Impor- «tance, end mand nu kand vente» &c.

Under 31. December 1739 resolvérede Kongen, at Øen skulde sættes til Forpagtningsauktion paa 9 Aar. «Og hvad angaar dend paa samme «Øe opsatte stoere Bygning, da finde Vi icke tienlig denne Nye Bygning at lade afbryde,

*) I 1739 havde en *Jens Lidemark* haft Oen «til Forpagtning for den halve Deel», men — paa Grund af dette Aars regnfulde Sommer — kun faaet en maadelig Hoavling. Dette Tab haabede han imidlertid at kunne forvinde, om han for 220 Rdl. fremdeles kunde faa den forpagtet paa 3de Aaremaal, som er 9 Aar», (dog Skoven ikke heri medregnet, uden til fornødent Husbrug).

(I 1899 i Febr. blev «Ejendommen Abbediengen» — ca. 370,000 Kv.Alen — solgt af Grosserer M. E. Meyer til et Interessentskab, repræsenteret ved Verksejer Torp for 340,000 Kr. (Mgbl. No. 156 for 3. Marts 1899, 2. G.)

**) Om Stiftamtmand Peter *Neve* se Side 292 her foran.

«men ville Allernaadigst, at dend fremdelis skal blive staaendes og paa Vores Bekostning «vedligeholdes. Dog tillade Vi allernaadigst, at Forpagteren maa accorderes at benøtte sig af «samme Bygning, naar ickun de beste Værelser Os alletider vorder reserverede.

in fidem P. Mule.

Ejendommen, tilligemed Oxenøen og Abbedi Engen, skulde nu opraaes til Forpagtning, og Konditionerne blev 11. Marts 1740 af P. Vogt bekendtgjorte i Trykken. (Et hæssligt Exemplar af disse Konditioner findes i Rigsarkivet i en tyk Pakke vedk. Ladegaardsøen og dens mange forskjellige Besigtigelser.)

Som en Liebhaber til Øen meldte sig ogsaa — rigtignok forsént — vor gamle Bekjendt fra Wibes Tid, nemlig Assessor og Tolder i Christiania *Peder Willumsen*, der 2. April 1740 sendte Rentekammeret følgende Skrivelse:

«Deres Excellence, Høyædle og Velbaarne, Høyædle Velædle og Velbyrdig, Naadige «og HøyGunstige Herrer!

«Formedelst den over Ladegaardsøen med underliggende Oxenøen og Abbedie-Engen til «Forpagtning holdte Auction finder ieg mig forpligtet at andrage den leilighed, der er ved «Ladegaardsøen paa et ved Søen beliggende sted, *Huk* kaldet, til vands at didbringe og siden «her hid til Christiania at transportere ufortoldet Gods, som beqvemmelig kand skee for- «medelst den korte distance der imellem, at det i fuld galop kand føres derfra og — uden «(at) nogen Told Betient kand blive det var — hidbringes til dette Sted, som har hundrede «aabne veye, særdeles om Vintertide paa Slædebane i de lange Mørke Netter, hvilket — «særdeles imedens Ladegaardsøen var ved Forpagtning i particulaire Folkes Hænder — i «mangfoldighed skal være forøvet. Paa det sligt herefter ikke skulde skee, beder ieg, (at) «mig maa tillades at foreslaa, om der paa begge sider af bemelte *Huk* maa blive opbyggt «tvende Huuse for Folk at boe der og at Huusene — fri for nogen Afgift — maatte blive «beboet af tvende sig der nedsettende Mænd, imod at de, af hvem dertil befalet, maatte i «Eed tages, at de ei vilde tillade noget ufortoldet Gods der at kastes i Land, men sig «Eedlig reversere, at saasart de fornam, det skeede, skulde de straxen det for Tolderen til «anholdelse angive. Jeg skulde offerere mig selv til at lade Huusene opbygge og tillige bede «at i den henseende Ladegaardsøen for en taalelig aarlig settende Afgift mig maatte forundes; «men som det gjorde Bud til Forpagtning af mig uden allerstørste Forliis ikke kunde svares, «ieg og grandgivelig seer, at Skov Tyverie af de mange der omkring boende dristige Menni- «sker ei kand hindres, saa understaar ieg mig ikke derom noget at proponere. Men om «Ladegaardsøen med underliggende Oxen Øen og Abbedi Engen maa *afhendes*, erbyder ieg «mig derfor allerunderdanigst Tre Tusinde Rigsdaler at crlegge og betale, de foreslagn «Huuse paa min Bekostning at opbygge, dennem til samme Brug af mig og efterkommende «Eyre at lade vedligeholde, saa og det paa Ladegaardsøen for faa Aar (siden) opbygde store «ny Huus for Hs. Kongl. Mayt. alletider at være reserveret.

«Jntet i Verden skal være mig glædeligere i mit Embede, end at de mange Canale for «Toldsvig maatte blive tilstoppede. Een meener ieg, kand blive igienkast, om dette maa «finde Bifald.

«Med underdanig anholdelse om Deres Excellence og Høye Herrers Befordrelse for samme «er ieg til min Død Deres Excellence, Høyædle og Velbaarne, Høyædle Velædle og Velbyr- «dige, Naadige og Høy Gunstige Herrers

Underdanige og Allerydmygste Tiener *P. Willumsen*. Christiania 2. April 1740.

«Herom haver Hands Kongl. Mait. den 4. May 1740 allernaadigst behaget at Resolvare «saaledes:

«Vi bevilge allernaadigst, at Ladegaardsøen med underliggende Oxsen Øen og Abbedisse-Engen maa i Forpagtning paa 9 Aar overlades *Samuel Gottfried Meyer**) for de af hannem som høystbydende, til aarlig Afgift udlovede 300 Rd., og bortfalder saaledes det af Assessor og Tolder *Willumsen* proponerede Kiøb, men siden hand dog formeener, at det til at forekomme Told Sviig, kunde være tienligt, 2 Huuse der paa Øen bleve opbyggede og overladte 2de Persohner til Beboelse for at have tilsyn (med), at intet ufortoldet Gods der blev oplagt, saa ville Vi allernaadigst, at denne Post nærmere bliver overlagt og Os deraf til endelig allernaad. Resolution, allerunderdanigst Refererit. Imidlertid kand det med Forpagtnings Contractens udfærdigelse beroe, paa det sligt tillige derudi kand inddrages.»

in fide[m] P. Mule.»

Under 23. Juli 1740 sendte Stiftamtmand Fredr. Otto von *Rappe* Rentekammeret følgende Skrivelse:

«Omendskjøndt jeg efter Eders Excellences og høje Herrers meged Respective Skrivelse under 9. *passato hujus* haver søgt at kunde Persvadere *Jens Lindemarch* at tillægge noget paa hands Bud for Forpagtningen af LadegaardsØen med underliggende Øxen-Øen og Abbedis Engen, Saa haver hand dog ikke der til paa nogen Maade været at formaae, Mens det er meere af ham paastaaed, at Ladegaards Øens Hauge skulle under samme Bud være indbegreben, da der dog paa Auctions Stædet intet blev Talt om Haugen. Endelig er jeg saaledes med ham bleven foreened, at hand vedbliver hands Bud og imod Caution og slutted Contract betaler 210 Rdl. og aparte 20 Rdl. for Haugen, for hvilke 20 Rdl. forrige Forpagter *Mejer* hafde overladt dend til der værende Urtegaards-Mand, *Andreas Jensen*. Jeg maa og derhos indberette, at samme Hauge er i een meget slæt Tilstand ved det, (at) alle Frugt-Træer formedelst dend forleden Vinter værende Strænge Frost er aldeles udgaaen, saavel som Esparge, Artischocker og andre Ting, som Vinteren har været understaaed, gandske bortfrosen: Og kand jeg tillige med Sandhed tilstaa, at det Nye opbygte Huus behøver stor Reparation, Thi Bygningen i sig self er meged Sunken, derfor og Laffterne og Tømmeret saa aaben, at mand kand stikke Een haand imellem Stokkene, Bjelkene i Kiældereren saa forraadnet, at De ere færdige at falde Need, Gulvene i de fleeste Logementer aldeles forraadnet, Taget paa Huuset gandske U-tet, at det over alt Reigner der igiennem, og intet Værelse Draab fri, i henseende (at) Tagsteenene er af slæt Materie og jilde brendt, som mand tilforn ikke har kundet viide, førend De nu ved Regn, stræng Vinterkuld, med paafuldte Sommer-heede er bleven saa Sprøde og Møhre, at de springer af sig self i Støkker,

*: Denne Samuel Gottfried Meyer har vist snart kvittéret sin Forpagtning, som i ethvert Fald maa have ophørt, da Stiftamtmand v. *Rappe* i 1741 selv overtog Ejendommen. Han kalder sig selv en «Indfødt» (Nordmand?), da han den 24. Oktbr. 1739 fra Kjøbenhavn ansøgte hos Kongen om — «imod en viss taalelig Afgift om Aaret» — at faa forpagtet «en liden Øe ved Christiania i Norge, Som kaldes «Lade Gaards-Øe, hvileken Eders Kongl. Majestæt i nogle Aar har forundt Stadtholderne til deres Sommer Sæde, mens ligger nu ledig, at den hvercken er Eders Mayestæt eller andre til nogen nytte». «Det er nu» — begynder han med — «14 Aar siden, at ieg som een Indfødt Undersatt (*sic*), efter nogle Aars Reyser i fremmede Lande, forgiæves har solliciteret om et lidet Stücker Brods nydelse.» Han havde hort, at Øen havde henligget saa længe udyrket, men dersom han kunde faa den for 200 Rigsdaler aarlig, saa tilbød han sig endda «at sidde i Oberhoff-Retten, saa som ieg, for at være værdig til et eller andet Dommer Embede, — ifald saadant mig af Eders Majestæt var bleven confereret — har i mange Aar appliceret mig paa Lands-Lov og Rett» &c. (Ansøgningen findes i Rigsarkivet i en nordnet Pakke vedk. Ladegaardsoen.)

Kongen begjærede (fra Fredriksberg den 28. Oktbr. 1739) «Cammerets Betenkning».

Stiftamtmand P. Neve raader (i en Erklæring af 28. Novbr. 1739) til, at Øen ved Auktion bortsettes «paa 3de Aare-Maal, nemlig 9 Aar». Han siger, at den paa Øen staaende «store Bygning» vilde kræve store aarlige Reparationer, «effterdi Grunden skal være slet og det derudi sadte Tømmer ej skal være saa durabel, som det vel burde».

«hvilket alt vil foraarsage Bygningens gandske forfaldelse og Ruin, om dend ikke i Tiide «bliver Repareret og med bedre Tag forsyned.

«Med ald Respect og Consideration forbliver jeg stedse Eders Excellences og Samtlige «Høye Herrers underdanige og hørsomste tiener
F. O. von Rappe.
 Christiania 23. Juli 1740.»

*

I Henhold til ovenstaaende Indberetning lod Kongen under 31. Decbr. 1740 forespørge hos Stiftamtmand *von Rappe*, «om hand vidste nogen Embedsbetiente, som vilde antage Lade- «gaardsøen paa de Conditioner, at hand holdt Huusene og Haugen vedlige og Conserverte «dends Skove». Herpaa svarede *von Rappe* 7. Januar 1741, at han ingen Anden vidste, end ham selv. Han fik den da, tilligemed Oxenøen og Abbedi-Engen, ved kongl. Resolution af 16. Febr. 1741, «til Brug og Benøttelse i hands Livstiid, uden Afgift, imod at hand «stedse paa egen Bekostning holder de derpaa staaende Bygninger og Haugen i forsvarlig «staud vedliige, samt paaagter, at Skoven alleetiider saaleedes vorder Conserveret, at intet «viidere derudj hugges, end hvis af General Forst-Amtet i følge Vores forrige Resol. af 22. «October 1740 vorder foranstaltet.»
(In fidem P. Muhle.)

Han oplyste da, at der til Havens fornyede Beplantning vilde udfordres 344 Stkr. Frugttrær, hvilket han nok søgte om at faa gratis fra Danmark, men *det* — sige Rente-kammerherrerne i Skr. af 10. Marts 1742 — turde de ikke understaa sig til at indgaa til Kongen med Forestilling om.

Paa Grund af den Havens Frugttrær ved Frostene i Vinteren 1739—1740 overgaaede Ødelæggelse var det vel, at *Rappe* den 6. Septbr. 1740 — altsaa førend han fik Ejendommen til fri Afbenyttelse — lod afholde en ny Besigtigelse derude (uagtet en lignende Forretning allerede var bleven afholdt der 30. Septbr. 1739 ved Grev Rantzaus Fratrædelse, hvorom se Side 346 her foran). Ved denne Besigtigelse (af 1740) indskrænkede man sig imidlertid ikke til blot at granske Haven, til hvis fornyede Beplantning der antoges at ville medgaa 135 Rdl., hvortil saa endviidere kom 210 Rdl. til Hækkernes Beklipning, Gangenes Oprensning og til et nyt Plankeværk om Haven m. m., men man tog ogsaa Husene — og især da selve Hovedbygningen — under en grundig Revision. Hele Tegltaget befandtes kassabelt. Stenen var af en løs Matérie og ikke velbrændt. «Icke een eeniste Steen duer,» heder det. Til et nyt Tag vilde der medgaa 18,000 Stén à 10 Rdl. pr. Tusinde, hvortil da kom Kjørsel fra Byen, Kalk, Sand og Haar, samt Arbejds løn &c., — i Alt 310 Rdl. I Kjælderen gik Vandet «langt op paa Beenene». Til dets Aflédning maatte graves en Rende, 80 Alen lang, hvilket vilde komme paa 50 Rdl. o. s. v. Til samtlige «Brøstfældighedernes Reparation» vilde medgaa 1595 Rd. 28 Sk.

Dette har vel Kongen fundet at være vel drøjt, thi det heder i hans Resolution af 9. Novbr. 1740:

«Vi ville allernaadigst, at de nødvendigste Reparationer paa Lade Gaards-Øens Bygning «for dennegang skal foretages og Bekostningen med 922 Rdl. godtgøres, men derimod haver «Cammeret nermere allerunderdanigst at proponere, hvorleedes de eragte, at herefter med «denne Lade Gaardsøe til vores Interesses Befordring best kand være at forholde.»

In fidem P. Mule.

Ifølge en af Gehejmerraad *Rappe*, ved Ejendommens Aftøring i 1751 afgivet Forklaring, havde han vistnok faaet 900 Rd. godtgjort, men Dette vilde ikke langt forslaa mod hine 1595 Rdl., navnlig naar man tog Hensyn til alle de betydelige Forbedringer, han i sin Besiddelsestid havde gjort paa den hele Ejendom. Taget paa Hovedbygningen var dog nok i 1751 omtrent i samme slette Forfatning som før, thi *Rappe* oplyste nu (ved den paa hans

Vegne mødende Generalkvartérmester *Scheel*), at han engang havde ladet alle Tagsténene tage af Hovedbygningen for at lægge Bordtag under; men da det saa blev ham sagt, at Spærreværket var for svagt til at kunne bære den derved forøgede Tyngde, saa maatte han lade dette sit Forsæt fare og atter lægge Stenen paa, efterat han dog først havde ladet udkaste «all den Steen, som dertil befandtes udelig». Husets Brøstfældighed forøvrigt kom derhos «af een Slet Grund af første Anlæg, Bygningsmaaden og Slette Materialier som f. Ex. «Snedkerarbeidet angaaende: Huusets Bordklædning, der findes Spendt formedelst huusets «Synkning, som er foraarsaget ved det, Beklædningen altfor tilig er bleven paaslagen *) og «formedelst anvente Raae Materialier af Bord ved Loftet og Dørrer, der ved Sammenstyrkning (*sic*) har aarsaget de anførte feil.»

Rappe fandt saaledes (i 1751), at han — paa Grund af alle de mange og store Forbédringer, han havde gjort paa Ejendommen, som han nu «frivillig» afstod til Hs. Majestæt, uagtet han havde faaet den paa sin Levetid — billigviis burde fritages for at svare nogen Aabod. Denne var nu ansat til 564 Rd. og 14 Sk., hvorimod Forbédringerne ansloges til 447 Rd. 32 Sk. Differancen i Kongens Favor udgjorde saaledes 116 Rd. 78 Sk., som Kongen lod bortfalde. (Se strax nedenfor!)

Rappe blev i 1750 Overpræsident i Kjøbenhavn, og af den Grund var det vel, at Ladegaardsoen fra ham gik over til den kort efter beskikkede Vicestatholder *Jakob Benzon*.***) Dette har neppe været ganske frivilligt fra Rappes Side, thi i en Skrivelse fra ham til Rentekammeret, datéret Kjøbenhavn 6. Marts 1752 heder det, at uagtet Ladegaardsoen var bleven ham overdraget «*ad dies vite*» (o: paa Levetid) og ieg — siger han — «samme uden «ringeste Refussion har maattet avstaae til Hs. Excellence Hr. Geheimeraad *Benzon*, som effter «Beretning skal have bortforpagtet samme, undtagen Waaningen og halve Deelen av Haugen, «imod aarlig avgiff», saa blev han dog ved den af Rentekammeret foranstaltede Aabodsforretning (af 1751) ilagt et Aabodsansvar af 116 Rd. 78 Sk., unseet alle de af ham gjorte Forbedringer. Dette Ansvar søgte han sig nu (o: 6. Marts 1752) fritaget for, idet han vilde lade sig nøje med, at de nødvendig befundne Reparationer kunde likvidéres i de mange af ham gjorte Forbédringer, «for engang at komme til endskab med den fortrædelige *Affaire*», «og kan ieg — siger han videre — formedelst den inclination, ieg bærer til dette plaisante «stæd, ikke undlade at beklage, at samme er kommen under Forpagtning, høilig befrygtende, «at det desaaarsage saavel paa Jord og Mark som paa Skoven vil blive Ruineret og bragt i «vandmagt; thi ieg har tilforn havt triste exemplar derpaa, da ieg tiltrædede den 3 aar «effter forrige Stadtholder, Hs. høi Grevelig Excellence Hr. Grev *Rantzow*, og samme imidlertid havde været udi Forpagters Hænder, og forefant alle Huusenes og Logementernes Gulver «aldeles forraadnede, Kielderne fulde av vand, Bielkerne fordervede, Caminerne, som hviilede «paa Kielderne, ferdige at indfalde, Vinduerne Spolerede, Laasse og Nøgler bortkomne, Gulverne i Laderne, Fæe-Huuserne og udHuuserne deels raadnede og deels bortstaaende, Brygger, «Broer samt Gierderne omkring Skov og Mark ligeledes Ruineret og bortstaaende, Den store, «nu udi god stand værende Hauge ødelagt, Plancke-Værket, Missbenkerne og Rabatterne «deels forraadnet, deels bortstaaende og til deels opbrent, Gangerne med græs tilgroede, Frugt-«Træerne bedervede og udrøddede indtil et eneste træ, der fantes tilbage i den gandske «Hauge, Saa at ieg, som har besørget alle ting igien opbyggt og istandsadt, samt tid effter «anden ladet Haugen forsyne med over 1000 Frugt-Træer og opfyldt den af Naturen meget «fugtige Jord og Gange med Skiel-Steen, allerbæst kan vidne, hvor skadeligt det vil være

*) Man sér heraf, at fortidlig Bordklædning af Træhuse maa være en gammel nedarvet national Uskik, der ikke er opfundet i vort oplyste Aarhundrede.

**) Om Vicestatholder *Jakob Benzon* henvises til Side 232 her foran.

«for denne Hs. Majestets Eiendom, at den overdrages iblant Forpagtere, der i almindelighed «ere egennyttige Folck, hvilket desuden forklares ved de derover forhen tagne forklaringer «og besigtelser, som formodentlig findes udi Rente-Cammer Archivet.»

Under 1. Mai 1752 resolvérede Kongen saaledes:

«Efter foranførte omstændigheder accorder (*sic*) Vi allernaadigst, at den paa Ladegaards «Øens Bygninger ved indbemelte Forretning ansatte Aaboed imod de Forbedringer, som Geheime «Raad *Rappe* der haver bekostet, lige opgaar, saa at intet af hannem for bemelte Aaboed «bliver at svare». *in fidem A. Berner.*

At Statholder *Jakob Benzon* hverken har indlagt sig nogen synderlig Ære ved den Behandling, han i sin Embedstid lod Ladegaardsøen vederfares, eller — efter sin Fratrædelse — ved sin Redebonhed til at udréde det ham ilagte Aabodsansvar, vil fremgaa af nedenstaaende, i Rigsarkivet opbevarede Dokumenter.

Saaledes heder det i en Kopi af en «Forestilling» fra Rentekammeret, datéret 18. Oktober 1775:

«Ladegaardsøen, med underliggende Oxenøen og Abbedisengen, har udi meere end Mands- «minde været en Forleening for de i Norge vaarne Stadtholdere og — naar ingen Stadtholder «der har været, for Stiftamtmandene udi Aggershuus Stift, undtagen paa 7 Aar, fra *Ao.* 1711 «til 1716 og *Ao.* 1740, da samme for 215 Rd. til 230 Rd. aarlig Afgift var bortforpagtet, «og ved allerhøiest Resolution af 18. Febr. 1771 er fastsat, at samme Forleening fremdeles «skal følge bemelte Stiftamtmandsembede, med Vilkaar: at hver Stiftamtmand for sin Be- «tjeningstiid holder de der værende Bygninger og Haugen paa egen Bekostning forsvarlig «vedlige og drager Omsorg for den paa Øen befindende Skovs Conservation, uden deraf at «nyde viidere, end hvad Vindfælder der maatte falde; hvorimod og for de til Embedet ellers «henlagte 2000 Rd. aarlig Gage det er paalagt samme Stiftamtmand at forrette alt hvad «Hannem, enten i Anledning af Stadtholderens Afgang, eller udi andre Tilfælde, maatte be- «fales. Ved nu værende Stiftamtmand, Cammer Herre *Levetzau**) Tiltrædelse til dette «Embede (o: i 1774) erfarer Man, at forrige Stadtholder, Geheime Raad *Bentzon* har ikke holt «og afleveret de paa Øen af forhenværende Stadtholder, Greve *Rantzau* bekostede og Ham af «den Kongelige Cassa, efter allernaadigst Resolution af 14. Januarii 1740, med 3153 Rd. «erstattede Bygninger og Hauge, udi behørig Stand; hvorfor Cammer Herre *Levetzau* og her- «fra er anviist at holde sig for den derpaa befundne Aaboed til bemelte Geheime Raad «*Benzon*, som ei alleene ved allerhøiest Resolution af 29. September 1755 har været tilladt «at lade hugge og sælge af den der værende Skov saa mange Master, Bielker og Saugtøm- «mer, som kunde udgiøre den Sum, der behøvedes til de da forfaldne Bygningers og Ind- «hægnings Reparation, men endog saavel derved, som ved foregaaende allernaad. Resolution «af 23. Martii 1751**)) var forbunden at holde samme saavel som Haugen paa egen Bekost- «ning vedlige» &c.

*) Om Albrecht Phillip Levetzau, der fra 1774 til 1784 var Stiftamtmand i Akershus Stift, henvises til L. Daaes «Det gamle Christiania», 1ste og 2den Udgave, Side 194 ff. og 220 ff., samt om hele Slægten v. Levetzau til «Danmarks Adelsaarbog» for 1890. Han døde 1817 i Septbr.

**)) Ved denne Res. af 23. Marts 1751 blev Ladegaardsøen (med Oxenøen og Abbedi-Engen) ved Geh. raad Rappes Afstaaelse overdraget til Vicestatholder Benzon, der forundtes Øen «med hvad dertil henhører, uden nogen Afgifft deraf at svare, saalænge han udi denne Charge forbliver, med Vilkaar, at han imidlertid holder Bygningerne og Haugen udi forsvarlig Stand vedlige, saa og drager Omsorg for den der værende Skovs Conservation og Fremvekt, af hvilken hannem alleene de derudi faldende Vindfælder til Hans egen Fornødenhed overlades».

Stiftamtmand *Levetzau* indsendte 4. Novbr. 1775 til Rentekammeret følgende «Pro Memoria»:

«Jeg har ved adskillige Leyligheder, og nu tilsidst under 9. Juni d. A. haft den Ære at «forestille det Høykongelige RenteKammer den slette Forfatning, hvorudi LadegaardsØens «Bygninger befinder sig og de Vanskeligheder, forrige Statholder *Benzon* gjør udi at sætte «dem i Stand, skiøndt det nu alt er 5 Aar, siden han forlod dem. Ved den Aflevering, som «han nu i sidste Foraar vilde foranstalte, befandtes endnu Vinduerne i Huuset at være saa «slette, at de umelig kunde blive siddendes, da Karmene ere gandske raadne, Ruderne saa «forbrændte af Solen, at ingen kunde see igiennem dem, adskillige Gulve skieve og krumme, «som maae omlægges, Stakiværket flikket paa og overstrøget med Vand Farve, som Regnen «har aftoet, FæHuuset reent forfalden, saa at Creaturene ikke uden Fare kan staae deri «Vinteren over, og Haugen, som han havde imodtaget i den allerbeste Stand, gandske fuld «med Vand og begroet med Græs, ligesom og alle Fiskedammene. For alle disse Manglers «Istandsættelse tilbød jeg ham eengang for alle at (han skulde?) udbetale (mig) 1200 Rdl., «endskiønt den sidste Post i BesigtelsesForretningen alleene er ansadt for 800 Rdl., imod at «jeg sadte Øen i fuld Aabods Stand, og endda var jeg villig at levere ham tilbage det, som «kunde spares; men i stæden for at modtage saa billigt et Forslag, svarede han mig saaledes «som hosfølgende hans Brev udviiser. Paa en vis Maade kan jeg ikke andet end ansee det «for en Lykke for mig, at han ikke modtog det, siden det nu ved min Hiemkomst har viist «sig, at Taget, som han formeente at kunde staae sin Prøve, ikke kan holde Regnen ude, «men maa omlægges reent af nye, da Tagstenene ere saa gamle, at Vandet trækker igien- «nem dem, og Kielderen kan ingen komme i for Vand, da endog Vinduerne til samme «reent ere borttagne og aldrig tilbageleverede. I saadan Forfatning indseer det høykongl. «Rente Cammer selv, at Huuset maa reent opraadne og at hverken jeg eller nogen kan svare «til det, med mindre en hastig hielp bliver tilveyebragt. Af Statholder *Benzon* er intet at «forvente, da han paa ingen Maade er at beqvenne til at finde sig i Mindelighed, endskiøndt «han for nogle Aar siden har, med Kongl. Tilladelse hugget for 3000 Rdl. i Skovene til at «sætte Bygningen i Stand med, men aldrig mindste Skilling findes deraf anvendt.

«Jeg maa derfor ydmygst udbede mig af det høylovlige Collegio, at Slotsfogeden, eller «hvem anden, som dertil kunde ansees duelig, maatte beordres at lade den foran opgivne «Reparation foretage, og at Forskud dertil maa gøres af den Kongelige Casse, paa det ikke «Gaarden skal aldeles forfalde, da jeg skal indestaae for, at den største Sparsomhed, — lige- «som (om) jeg for egen Regning lod det gøre — skal blive anvendt, og paa Haugen for- «meener jeg, at 200 Rdl., vel anvendte, skal bringe den i Orden, da jeg af egen Pung, paa «samme Maade, som jeg alt i Aar har giort, skal bekoste alt hvad som kan have Navn af «Ziirath, da jeg alleene attraaer Vandet udgravet og den nødvendigste Giødsel og Iord ind- «bragt, for at kunde saae derudi. Naar derefter det høykongelige RenteKammer i følge de «herhos følgende Aabods Forretninger, vil ved Cammer Advocaten lade legge Sag an mod «Statholderen til sammes Svarelse, saa vil de giorte Forskudde rigelig udkomme, da han «efter samme bør udrede endnu henimod 4000 Rd., og naar han mærker, det bliver Alvor, «maaskee giørligen retter for sig. Dette alleene maae jeg udbede mig, at hvad nye Løfter «han maatte gøre om selv at bringe alting i Orden, ikke maatte antages, med mindre han «paa sin Side udnævnr en, og jeg paa min en anden Person, under hvilkes fælles Bestyrelse «Reparationen strax kan foretages, da ellers alting falder i Uendelighed og Bygningen reent «nedfalder. I det øvrige henholder jeg mig til min forhen giorte Forestilling om Aabodens «Bestemmelse for mig og Efterkommere, samt Jordernes Inddeeling til Bortbøxling, hvorom «jeg udbeder mig en hastig Resolution, saavel som om det hidtil brugelige Hoverie af Huus- «mændene i Fogderiet. Christiania d. 4. Novbr. 1775. *Levetzau.*

«P. S. Efterat denne min Forestilling var skrevet, bekom jeg det Høykongl. Rente «Kammers Befaling af 28. forrige Maaned angaaende den Resolution, som Hs. Majestæt

«allernaadigst har givet i henseende til Lade Gaards Øen, og erkiender jeg med største Tak-
«nemmelighed den mig herved beviiste Naade.»

Stiftamtmand *Levetzau* fik, ved kongl. Resolution af 25. Oktober 1775 — for sig og Eftermænd — Tilladelse til at bortforpagte og bortbyggle Ladegaardsøens Jordbrug paa de Lysthavendes og Hustruers Levetid. Blandt disse var Generalmajor *Hans Jakob Henning Hesselberg* *), der 1780, 2. Januar for sig og Hustru tilbygglede sig et Stykke Jord paa 130^{1/2} Maal à 2 Mk. 16 Sk. pr. Maal (tilsammen 86 Rd. 2 Mk. 16 Sk.). Her opførte han Vaaningshuus og Udhuse og drev Jordbruget betydeligt op. Herfor betalte han dog nok kun 65 Rd., men var villig til at lægge paa indtil 80 Rd., om han kunde faa det til Ejendom. Dette blev ham 17. Mai 1793 bevilget — dog saaledes, at han ogsaa overtog den derpaa staaende Skov og Udlade —, Alt mod en aarlig Afgift af 86 Rd. 2 Mk. 16 Sk., for hvis Erlæggelse Jordstykket behørigen blev stillet til Pant.

Ligesaa bortforpagtede *Levetzau* omkring Aar 1776 *Abbedi-Engen* til *Rudolph Phillip Pettersen* **), der i 1794, ved Kjøb, blev Ejer af den.

I Juli 1784 holdtes Besigtelsesforretning over Ladegaardsøen, ved *Levetzaus* Fratrædelse og *Jørgen Erik Scheels* Tiltrædelse som Stiftamtmand. Ligesom den Førstnævnte i 1784 maatte ombytte sin Stilling i Christiania med den mindre anseelige som Landdrost i Pinneberg, fordi han ikke havde ført tilbørlig Kontroll med den for sin storartede Kasse mangels Skyld borttrømte Zahlkassérer *Juel*, saaledes maatte ogsaa Stiftamtmand J. E. *Scheel* i 1790, mod sin Villie ligelédes vandre til Pinneberg som Landdrost og der afløse *Levetzau*. *Scheel* døde 1795 som Statsminister.

Af en Besigtelsesforretning i Oktober 1795 (i Anlédning af *Fredr. Moltkes* ***) Fratrædelse og *Fredr. Julius Kaas's* †) Tiltrædelse som Stiftamtmand) sees, at den saakaldte «Audiencesal» endda kjendtes under dette Navn.

Ligelédes oplyste *Moltke*, at han i samme Aars Sommer havde ladet grave en Dam, 61 Alen lang og 14 Alen bred, hvilken nu laa inden den af ham udvidede Haves Grændser.

*) H. J. H. Hesselberg var (ifølge C. J. Ankers: «Generalspersoner») Son af Major H. og Beata Gude. (Hun er vel den «Majorinde Hesselberg», der døde i Akershus Slottsmenighed 1783, 2. Juli, 90 Aar gl.) Han var født 1734, 13. Decbr. og døde i Bergen 1809, 8. Mai som kommanderende General vestenfjelds. Gift paa Bragermæs 1781 med Magdaléne Smith, født der 1757, 16. Mai og † i Bergen 1815, 15. Juli. De var Forældre af Admiral Gabr. H., Oberstlojtn. Andreas H. og af Generalinde Beate Wetlesen.

**) Rudolph Ph. Pettersen (Søn af Overtoldbetj. i Chrania Bertram Pettersen — født i Danmark ca. 1702 og † 1792 paa sin Gaard Bestum i Aker — og 2den Hustru, Anne Maria Bruun, der var født i Chrania 1721 og døde paa Bestum ca. 1809). Han var først ansat ved Tolden i Chrania, blev derpaa Undertoldbetj. i Skien, men tog Afskéd og døde 1806 hos sin Moder paa Bestum. Gift i Chrania 1778 med Elisabeth Karine Schultz, der døde paa Bestum ca. 1809. De havde nogle Døtre og en Son, Georg Bertram P., der døde 1842 som Klokker i Gran.

***) Fredrik Moltke var først Stiftamtmand i Christianssand og derpaa (fra 1789, 23. December) i Akershus. Han blev 1795, 25. September Første Deputéret i Generaltoldkammeret, 1810 Statsminister, og døde 1836, 4. Juli.

†) Fredrik Julius Kaas, Generalauditor i Norge, var fra 1795, 25. Septbr. til 1802, 5. Marts Stiftamtmand i Akershus, og beklædte atter samme Embede fra 1809, 12. April til 1810, 10. Jan. Siden Statsminister, R. E. O. Ejer af Berum Jernværk, som han 1791 solgte til Peder Anker for 167,000 Rd.

(Se «Familien Kaas», af Adjunkt Hugo Munthe-Kaas; Særtryk af «Personalhistorisk Tidsskrift», 5. Bind.)

Den taxéredes til 60 Rd. og ansaaes at være til Nytte baade for Haven og Ejendommen. Den derved indvundne Fyld var bleven anvendt paa «den ved Siden deraf tilforn befindtlige Myhr-lente Jord». Haven var bleven udvidet med et Stykke Jord, «som før bestod af Myhr «og Bierg og var til ingen Nytte, men er nu oparbeydet, Pløyet og Giødslet samt Planeret, «saa at det nu er god Agerland og indeholder en Qvantitet af 8 Maal, hvis Cultur ansettes «til 4 Rdl. pr. Maal». Ligesaa havde Moltke den samme Sommer kostet adskilligt paa «en «Houg, strax øster for Haugen (∴ Haven), ved der rundt omkring at anlegge een Vey med «Muur paa den eene Side, saavel som adskillige vilde Trærs udPlandtning nedenfor», men herfor frafaldt han Erstatning, da det mere tjente Ladegaardsøens «Eyere» til Fornøjelse, end til Nytte. Plankeværket om Haven havde han ladet borttage paa alle 3 Sider, «deels «for at give Haugen meere Anseelse og deels til nytte baade for Haugen selv og den mod-«stødende Eng, da han i Steden for Planke Verket her paa Søndre Side af Haugen, saavel-«som for en deel af begge modstødende Enge ladet anlegge efter Engelsk Facons En dyb «Rende, som indhegner Haugen paa den Side.» Om han herfor skulde have Erstatning, eller tilsvare Aabod, henstillede han til Rettens Afgjørelse. Efter Opmaaling befandt det, at Renden déls var gravet i 127 Favnes Længde gennem Jord, déls minéret 45 Favne gennem Bjerg. Laugrettet erklærede, at Render er langt bedre end Plankeværk, der snart forfalder og raadner.

Dette burde saaledes gaa op i op. Ved denne Forretning oplyste Moltke, at Abbedi-Engen i 1794 var bleven solgt til Rudolph Pettersen (der nok havde haft den til Forpagtning i 18 Aar).

Moltke fremlagde en «Beregning over beviiste Forbedringer paa Ladegaardsøens Huuse og Jordvej», til Beløb 1048 Rd. 1 Mk. 14 Sk., som han ménte sig at tilkomme af Kammerherre Kaas. Herfra vilde imidlertid blive at trække — i Henhold til privat Mellemværende — 286 Rd., saa at Moltkes Tilkommende reducéredes til 762 Rd. 38 Sk.

Kammerherre Kaas fremlagde imidlertid ogsaa «en Beregning over Aaboden paa Ladegaardsøens Bygninger m. v., som tilkommer ham Godtgjørelse for af Hr. Kammerherre Moltke «som *antecessor*, med 233 Rd., hvilken Regning er dateret 14. denne Maaned» (∴ 14. Oktober 1795).

Ovennævnte Fredr. Julius Kaas, der første Gang afgik 1802, 5. Marts som Stiftamtmand i Akershus, forklarer i en Skrivelse til Rentekammeret af 18. Septbr. s. A. om Ladegaardsøen, at dens «største Herlighed i de ældre Tider har bestaaet i Skov; men under Statholder *Benzons* «samt Geheimeraadterne *Storms**) og *Levetzows* Brugstid blev denne for største Deelen ødelagt «ved Vindfald. Skoven var desuden da og siden udsat for Tyvehaand, som formedelst den «nærme Beliggenhed ved Byen og den lette Adgang paa lisen om Vinteren, aldrig kunde «forekommes. Jeg fandt da ved at tiltræde Ejendommen, istæden for Skov, nogle store øde «Myhr-Strækninger og Bierge, som alleene bleve benyttede til Græsning, og hvorpaa den «ubetydelige smaae Skov, som endnu hist og her forefandt, aarlig formindskedes.» — Kaas lod den derfor paa egen Bekostning ordentlig opmaale, «for derefter at kunne gjøre en Ind-«deling af Jorden saaledes, at Beneficiarius fik sin brugende Andeel separeret, og at den «Deel, som ey af ham med Fordeel kunde benyttes, blev bortforpagtet; og Resultatet af disse «mine Bestræbelser» forelagdes nu Rentekammeret i flere Dokumenter, hvoriblandt først og fremst «det optagne Cart, verificeret af Landinspecteur *Unsgaard*. Det er kun *brouillon Cartet*, «thi det har ikke været mig mueligt at faae det afcopieret her paa Stædet». Kartet led-

*) Caspar Herman v. Storm, til Oslo Ladegaard, Gehejmeraad og (fra 1763—1772) Stiftamtmand, † paa Fyen 1777 (1778?), 12. Marts. Han var Morfader af Statholder, Grev Wedel Jarlsberg. Han kunde ikke gjøre Rede for de ham betroede offentlige Midler, og gjorde Opbud 1772, 13. Marts. (Se om ham Saml. t. N. F.s Sprog og Historie, II, Side 564 i Noter, samt Reskript af 14. Jan. 1773.)

sagedes af «en Beskrivelse derover». (Allerede 1802, 30. Oktober var *Kaas* vækk og afløst af *Gebhard Moltke*.)

Gehejmeraad Levetzau havde i sin Embedstid ladet optage et Kart over Ladegaardsøen, hvilket havde kostet ham 150 Rd. Dette Kart overlod han i 1784, mod visse Indrømmelser, til sin Eftermand, Gehejmeraad Scheel.

Overintendant *Chr. Holst*, der fra 1846 til sin Dod 1890, 14. Juni var Kongens højtfortjente Bestyrer af «*Bygdø Kongsgaard*», *p. p.* oplyser i sin 2den Beretning (for 1872 og 1875) om «*Bygdøs Historie*» (findes i Universitetsbibliotheket) Følgende om «*Oxenøerne*» og Hovedgaarden paa Ladegaardsøen:

«De saakaldte *Oxenøer* ere 2 Gaarde i østre Bærum, beliggende paa Vestsiden af Fornebolandet, lidt indenfor Snarøen. De benævnes i den ældre Matrikul «*Store og lille Oxenøen*», men disse Navne ere i nyere Tider forkortede til «*Storøen*» og «*Lilleøen*», med hvilke Navne de forekomme paa nyere Karter og i offentlige Dokumenter. Den sidste Gang «*Store Oxenøen*» er bleven benævnt paa denne Maade, var i 1814 i et Fæstebrev af 2. Januar 1814 fra Prinds Christian Fredrik til daværende Lieutenant *Møller**, hvis Enke, Haagine, født *Falsen*, ogsaa senere var i Besiddelse af bemeldte Gaard, hvoraf en Afgift af 50 Rbdl. S. V. svaredes til Ladegaardsøens Hovedgaard. Den havde tidligere (ifølge Fæstebrev af 2. Januar 1806) været overdraget til Etatsraad *Falsen*. Naar Munch og Lange har antaget, at «*Oxenøerne*» skulde være *Store og Lille Killingen* ved Vækkerø, da er Dette saaledes en Fejltagelse.» (2det Hefte, Side 4, i Noten.)

«Den nuværende Hovedbygning paa Ladegaardsøen er formentlig kun tildels opført eller ombygget af Stiftamtmand, Geheimeraad *C. H. Storm*. Bygningen bestaar nemlig af 2 Dele, der adskille sig saavel hvad Materialier som Bygningsmaade angaar; den ældre Del er opført af Tømmer, hvis svære Dimensioner bære Vidne om den gamle Skovs Væxtrighed, og maa derfor uden Tvivl denne Del af Bygningen være den af Vice-Statholder *Høeg*** opførte (i Gyldenløves Memorial af 1691 omtalte) Bygning, medens den anden, yngre Deel blot bestaar af Bindingsværk.» (Se *Holst's* 2den Beretning for 1875, 2det Hefte, Side 5, i Noten.)

TOOGTYVENDE KAPITEL.

Wibes Kjøb af Rosendal Baroni.

(Om dette Baronies Oprettelse i 1678 henvises til en Afhandling af Justitiarius J. Chr. Berg i Saml. til Norske Folks Sprog og Historie, VI. Side 210—258.)

Baroniet *Rosendal* oprettedes i 1678 for en i Norge indgiftet dansk Adelsmand Ludvig (Holgerssøn) *Rosenkrands*, der havde ægtet Karen Mouatt, eneste Datter af Axel Mouatt til Hatteberg i Kvinherred.

Baroniets Hovedgaard, *Hatteberg*, med de dertil hørende adelige Sædegaarde *Mehl* og *Semb*, blev da omdøbt til «*Rosendal*». *Rosenkrands* døde 1685, hvorefter Baroniet for en

*) Johan Carl Møller, født 1787, † i Christiania 1842 som Oberstlojtnant og Felttojmester. Gift i Akershus Slottskirke 1809, 11. Febr. med Haakine Marthe Falsen, født 1790 og † i Christiania 1851 (Datter af ovennævnte Etatsraad, Justitiarius Envold *de Falsen*, som døde 1808, gift med Anne Henrikke Petronelle Mathiesen).

**) Dette synes ikke at kunne rime sig sammen med de fra Besigtigelserne i 1700, 1702, 1722 og senere Aar, i nærværende Værk hentede Oplysninger om Husene paa Ladegaardsøen, hvoraf man faar det Indtryk, at der i de Aar ingen Hovedbygning har existéret derude.

kort Tid gik over til Sønnen Holger, derpaa (maaské) til Sønnen Christian, og endelig til den tredje Søn, Axel; men det bestod ikke længer end til 1723, da det — som blott et saakaldet Mands-Lehn — faldt ved den Sidstes Død uden Livsarvinger, til Kronen, ifølge de friherrelige Privilégiers § 5, saavel som Lehnsbrevet af 1678.

Baroniet solgtes da i 1725 — vistnok ved Auktion*) — af Kongen til Statholder *Ditlev Wibe* for 20,000 Rdl., «ej alene som et frit, privilegeret Gods, men endog med de friherrelige «Rettigheder, det hidtil havde nydt, dog uden Navn af Friherreskab eller Baroni, og uden «at det igjen blev Lehnsgods».

Efter Wibes Død i 1731 forblév det i hans Familie i Sidelinien (*Lerche*) indtil Aaret 1745, da det for 18,000 Rdl. overdroges til den bergenske Lector theologiæ *Edvard Londe-
mann*, der i 1749 blev adlet med Tilnavnet *de Rosencrone*, og som den 9. Septbr. s. A. oprettede det til et Stamhus (der i 1779 atter fik Tittel af *Baroni*, men som dog — efter hans mandlige og kvindelige Ætlingers dødelige Afgang — skulde tilfalde Kjøbenhavns — eller nu, ifølge Opgjørelsesakten af 20. April 1820 mellem Norge og Danmark — det norske Universitét).

Under Dato Kjøbenhavn 12. Januar 1725 skrev Wibe til Rentekammeret Følgende «ang. Pengene for *Rosenthals Gods*»:

«Jeg takker for den mig givne Communication af Hs. Kongl. Majts. allernaadigste Resolution de Dato 30. December nestforleden, hvorved Hs. K. M. allernaad. haver resolveret, at «efterdi ieg Mundtlig for Baroniet *Rosenthal* haver budet 20,000 Rdl., mig det da derfor maa overlades og Skiøde derpaa udfærdiges m. v. Og som de Høytærede Herrer derhos forlanger «at viide, paa hvad maade, i hvad Myndt betalingen derfor skal skeep, paa det Skiødet der «efter kunde expederes, saa maa ieg herved til Tienstlig Giensvar berette Dennem, at ieg «derom har haft den Naade at tale med Hs. Kongl. Majt., som har svaret mig, at disse «Penge vare destinerede til Gudelig brug, nemligen en Kirkes opbyggelse, og at ieg dem til «Hs. Majestæt selv kunde lade betale. Som ieg nu er udi Verk med at tilsammenbringe «Pengene og inden kort tid allerunderdanigst at foreslaa Terminerne, udi hvilke Betalingen «kunde følge, saa formoder ieg, — om Hs. Majestæt samme allernaadigst aggreerer og ieg «kand fremviise den Kgl. Quittance — Skiødet da vorder expederet. Jeg &c.»

»

Skrivelse fra Samme til Samme, datéret Christiania 5. Mai 1725, «ang. den af dem forføyede Anstalt ved Forvalteren over Godset *Rosenthal* om hans Regnskaber»:

«Jeg har med Surprise fornømt, at de Høytærede Herrer har den 3. Martii sidst «afviget tilskrevet forige Forvalter over Baroniet Rosendal, *Christian Bager*, at hand ved Contributions Regnskabets forfattelse skulle tage i Observation at bereigne Hs. K. M. saa vel «alle Contributioner af det Privilegerede Hartkorn som Odels Skatten af Lehngodset, hvorfor «Baroniet har været befriet m. v. efter hosfølgende Copies indhold. Hvilket er tvert imod «Hs. K. M.s mig allernaadigst meddeelte Skiøde af Dato 26. Martii sidstafviget, hvis indhold «de Høytærede Herrer selv best er bekientd; dog saa wiit den Materie angaar sendes Dennem «herhos en Udskrift af samme Skiøde. Og havde ieg ikke ventet, at de Høytærede Herrer «saa præsic og, førend den difficultet, De behagede at gjøre mig om samme Godses Fri- «heder ved Hs. K. M.s allernaadigste Resolution var decideret og afgiort, havde forføyet «saadan Anstalt, som ieg nu maa fornemme, de har fundet for got at gjøre.

«Som da Godset ved Hs. K. M.s allernaadigste Skiøde er skiødt og forundt mig med lige «saadanne Privilegier, som afg. Baron *Rosenkrantz* har haft det, saa vil ieg haabe, at de Høyt-

*) En «Placat angaaende Baroniet Rosenthals Auction, Bergen 1724 i Patent-Format» citéres i Saml. t. N. F.s Sprog og Historie, VI, Side 227 i Noten.

«ærede Herrer — om de ikke allerede har igienkaldet forbem.te deres til Forvalteren, Christian «Bager den 3. Martii ergangne Skrivelse — de da nu gjører derom fornøden Anstalt, paa det «ieg baade for afvigte Aar og herefter kand erholde hvis mig ved Skiødet er forundt og «accorderet. Jeg er» o. s. v.

⋆

Under samme Dato (5. Mai 1725) skrev Wibe Følgende til «Forvalteren» *Christian Bager*:

«Jeg takker Eder for den mig givne communication af Kammer Collegii Skrivelse til «Eder af dato 3. Martii sidstafvig, hvilken tillige med Eders Brev mig er indhændiget. Men «som Hs. K. M.s allernaadigste Skiøde paa Godset *Rosenthal* er udsted siden forbemelte «Kammer Collegii Skrivelse, — nemlig den 26. Martii nestefter — af den indhold, at ieg Godset «med alle de Privilegier, som afg. Baron *Rosenkrantz* har haft det, skal nyde og beholde, hvilket «J af hosfølgende Udskrift af Skiødet nærmere erfarer, saa tviler ieg ikke paa, at Rente «Kammeret jo har, eller og med (det) første igienkalder forbemelte Deres Skrivelse. «Gud befalet.»

Skrivelse fra Wibe «til Stiftbefalingsmand *Undal* om Skiødet paa *Rosenthals Gods* dets Tinglysning», datéret Christiania 12. Mai 1725:

«Jeg forsikrer mig, at Hr. Stiftbefalingsmand ikke ilde optager, at ieg herved giver mig «den Frihed at tilsende hannem Hs. K. M.s mig allernaadigst givne Original Skiøde af dato «26. Martii sidstforleden paa Godset *Rosenthal*, med Tienstlig begiering, at Hr. Stiftbefalings- «mand vilde lade samme paa vedbørlige Steder offentlig Tinglyse og Protocollere og mig, der- «efter paaskreven, med forderligst tilbagesende. Dernest vil ieg og udbede mig den godhed, «at Hr. Stiftbef.mand vilde lade sig være recommenderet min Tiener, *Matthias Dahl**), som «skal antage sig Godset og med (det) første reiser herfra derop til Vands, da ieg med ham «giver mig den Ære videre at skrive Hr. Stiftbef.mand til, og skal ieg for den complisence, «hand derudinden temoignerer mig, med ald consideration stedse være o. s. v.»

⋆

Atter en Skrivelse fra Samme til Samme, af 15. Mai 1725 «angaaende *Matthias Dahl*».

«Høyædle og Velbr. Hr. Stiftbefalingsmand.

«Den tillid, ieg har til Hr. Stiftbefalingsmand, at hand efter min Tienstlige begiering «udi Skrivelse af 12. *hujus* lader sig min Tiener, *Matthias Dahl* være recommenderet, kunde «vel entholde mig fra at bemøye Hr. Stiftbefalingsmand videre om hannem, men som ieg «udi bem.te min Skrivelse udbad mig den Ære at skrive Hr. Stiftbef.mand til ved hans «(o: *Dahls*) afreise herfra, saa maa ieg atter lade disse faa linnier komme udi Hr. Stiftbef- «mands Hænder og herved bede, at naar bem.te min Tiener, *Matthias Dahl* ved sin ankomst «til Bergen foreviiser hannem den Instrux, hand af mig er given, Hr. Stiftbef.mand da vilde «lade give mig en liden underretning, hvad hand finder, at derved videre burde have været «iagttaget, saa og hvad der herefter ved Godsets Administration kunde være at observere,

*) *Mathias Nilsson Dahl* (en Skipperson fra Chr.sand?), er formodentlig kommet fra Danmark op til Christiania med Statholder Wibe, der i 1725 gjorde ham til sin Forvalter paa Rosendal, hvilken Post han fremdeles indehavde hos Wibes Sosterson, Grev Christian Lerche til Rosendal. Dahl fik senere, (1746, 19. Oktbr.) Tittel af «Krigskommissær», og døde ca. 1764 paa sin Gaard Fet i Kvinherred. Han var gift med *Maria Frimann*, Datter af Hr. *Wilhelm Johansson Frimann* til Kvinherred og *Maren Arentz*, og blev Stamfader til en talrig og anséelig Slægt, til hvilken den i 1890 afdøde Medicinal-direktor *L. W. Dahl* hørte. En af *Mathias Dahls* Sonner, *Ditlev Wibe Dahl*, døde ugift i Danmark som Løjtnant. En anden af Sønerne, *Chr. Lerche Dahl*, født 1740, døde 1836 som «Justitsraad» og Stiftamtsskriver i Bergen.

«saafremt saadant kand skee uden mindste incommodité for Hr. Stiftbefalingsmand, den ieg
«langtifra ikke vil, at hand for min skyld skulle have, saasom ieg desforuden er obligeret
«meg ald consideration stedse at leve» o. s. v.

Wibe skrev ogsaa under samme Dato (15. Mai 1725) til Generaltoldforvalter *Gaarman**) i Bergen om Math. Dahl saaledes: «Dersom min Tiener, *Matthias Dahl*, som skal antage
«sig det mig tilhørende Gods Rosenthal som Forvalter og derfor nu herfra til Vands did
«opreiser, skulle behøve deres Assistance i en eller anden maade, vil ieg bede Hr. General
«Told Forvalter, hand derudinden, saaviit mueligt er, maa være recommenderet, hvorimod ieg
«stedse er» o. s. v.

En Skrivelse af 26. Mai 1725 fra Wibe til Lagmand (Nils) *Knagenhjelm* «angaaende *Godset Rosenthal*» lyder som følger:

«Velædle og Velbyrdige Hr. Laugmand! For hans ærede Skr. takker ieg hannem
«Tienstligen; ligesaa for den godhed, hand beviser mig at love mig en particulair oplysning
«om det mig tilforhandlede Gods Rosenthal; men som der ikke er apperance, at ieg i denne
«Sommer kand komme derhen i Egnen, og derfor ikke kand vente den gode underretning,
«hand har belovet at vilde give mig mundtlig, Vilde hand derimod tiene mig udi ved Skri-
«velse at give mig den, obligerer hand mig meget, saasom ieg derfor stedse skal være» o. s. v.

Skrivelse, datéret Christiania 30. Juni 1725 fra Wibe til «*Matthias Dahl* ang. adskilligt, hand haver skrevet om»;

«Paa Eders Skr. af 16. Junii nestafvigte gives Eder til Svar, at hvad sig den
«over Kirkerne og Godset holdte Syns Forretning angaar, da haver J at lade Eder give
«samme vedbørlig beskreven og mig den derpaa tilsende, og hvad Bekostningen til Repara-
«tionen (angaar), derom haver J at rette Eder efter den Eder givne Instrux, saasom alting af
«vedkommende bør leveres i forsvarlig stand. De sex Mænd, som ved Forretningen vare
«overværende, deres betaling kand ieg ikke ordinere, formedelst J ei anfører, hvor lenge
«Forretningen varede, hvorfor J først haver at tilmelde mig det, saa og hvad J synes, dennem
«for deres u-mage kunde tillegges.

«Besætningen paa de trende adelige Sædegaarde og de paa Residencen befindende
«Kakkelovne samt hvad andet, som der bør at følge Gaard og Gods haver J at paasee bliver
«mig saaledes leveret, som skee bør og J dertil vil være ansvarlig. Træerne, som Bønderne
«beder om at maatte blive dem forundte til deres Huuses Reparation, derom kand ieg ikke
«endnu ordinere noget, førend det er bleven nærmere undersøgt, hvormeget dertil behøves,
«om de ikke selv bør forskaffe sig samme, og om de har nødt saadant udi Sal. Baronens
«tid. Hvad Træer der kand være nedblæst og hvad Tømmer der er henført til Saugen, haver
«J at lade skiære og mig straxen tilmelde, hvor mange Bord J meener deraf at kunde ud-
«bringe, og derpaa dennem efter Marketsgang selge. Ellers anfører J ikke, om der paa
«Godset er meere, end en Saug, ikke heller hvad der ungefærlig, Skovene uden Skade, kand
«skiæres af Bord aarlig. *Christian Bager*, som J anfører at have handlet adskilligt til min
«præjudice, ligesaa til de under Godset hørende Bønder og Tienere deres skade, hannem

*) Johan Christophersson Gaarman (eller Garmann), født 1675 og † 1730 som Generaltoldforvalter i Bergen, var gift med Karen Johansdatter Frimann, der var en Fæster af Mathias Dahls Hustru. (Slægten Garmanns Stamtavle — i Forëning med Familierne Schanche, Krohn og Hopstock — er trykt som Manuskript i Bergen 1876.)

«haver J — forsaa viit hand haver handlet imod mig — at tilholde at retsituere hvis (o: hvad) «hand derudinden bør være mig ansvarlig, saafremt ieg ellers ikke skal lade ham ved Lov «og Ret søge derfor, og Bønderne for deres part lovlig at søge hannem, hvortil J dennem «— saa viit billigt og forsvarligt er — haver at assistere. Hvor meget Skyds færd Pengene «bedrager sig af alt Godset, haver J ved en rigtig Fortegnelse over, hvo og hvor meget «enhver især svarer, straxen at berette mig.

«Hvad den Karl heeder, som J foreslaar til at blive ved Gaarden for at have tilsyn «med et og andet, haver J og at referere mig, samt hvad hans Forretninger skulle være, «og hvad hand begiærer udi Løn, saa og om en Person, ved Navn *Christen Grønning*, skulle «kunde gjøre saadan Tieniste ved Godset, at hand af mig kunde antages, og haver J straxen «at tilmelde mig *in originali* den Eder af ham overleverede Forklaring over Godsets aarlige «Jndkomster, efterat J haver taget Copie deraf til Eders egen efterretning. Hvor meget «Restancerne paa Godset beløber sig til denne tid, haver J at undersøge og derom tilsende «mig en rigtig Specification, ligesaa at forklare, til hvad tider Bønderne leverer deres aarlige «Afgifter, og hvormeget J allerede haver oppebaaret af dette Aars Jndkomster. Forige Forvalter «*Christian Bager*, haver J at sige, at hans Regnskab for afvigte Aar 1724 har ieg bekommet, «og saasnaert ieg har faaet tilforladelig Oplysning om, at Jndtægten ei er meere, end «hand derudi har anført, og udgiften saa stor, som hand opfører den, — hvilket ieg ei «kand forestille mig —, skal hand faa vedbørlig Qvitering og rigtighed for hvis ham til- «kommer, men hvad de udgifter angaar, som hand repeterer at have haft, førend ieg fik «Godset, da vedkommer samme ikke mig, hvorfor hand derom faar at holde sig til vedkom- «mende. Hvoraf det kommer sig, at bemeldt *Bager* udi sit Regnskab fører til Omdrag Ros- «tieniste af Rosenthals Gods, som contribuierer udi *Sundhørs* Fogderie 28 Rd. 54 Sk., saa og «Rostieniste af Rosenthals Gods udi *Hardanger* 7 Rd. 47 Sk., veed ieg ikke, der ieg dog efter «Skiødet er fri for Odels Skat og Rostieniste. Altsaa vil derom gives Oplysning, som J mig «tilsender, efterat J nøye har informeret Eder om, hvad beskaffenhed det dermed har.»

Wibe skrev 7. Juli 1725 følgende Brev til *Matthias Dahl* «angaaende *Christian Bager*»:

«Jeg seer udi Eders Skr., dateret 22. Junii sidstafvigt, hvilken mig tilligemed Soren- «skriver *Heybergs**) Besigtelses Forretning over Residencen *Rosenthal* og de underliggende «4 Gaarde er indløben, at J formedelst de af *Christian Bager* begangne Misligheder og under- «fundigheder udi hans Regnskab over *Rosenthal* Godsdes Revenuer for afvigte Aar, haver «ladet arrestere de hannem tilhørende og hos Provsten, *Mag. Friman****) deponerede 140 Rdl., «ligesaa hvad Gods hand haver tilbage, som er vel, naar J derudinden ei har gjort andet, «end det, som er forsvarlig, og dermed *caute* haver gaaet til Verks; og hvad hans Person «angaar, saa kand det og være nok, at J haver ladet ham sige, at hand bliver tilstede, «indtil ieg har ladet examinere hans hidsendte Regnskab, som med forderligste skal skee. «Gud befalet.»

*) Denne «Sorenskriver Heiberg» maa formodentlig være den paa Familien Heibergs i 1864 trykte Stam- tavle, Side 83 opførte Peder Heiberg, der var født 1668, 29. Oktbr. og døde 1729, 2. Juni paa sin Gaard Hope i Tysnæs. Han opgives at være bleven Sorenskriver i Søndhordland 1679 og at være død i Embedet 1729, samt gift med Anne Rasch, med hvem han fik 12 Børn.

**) Denne Provst, *Mag. Frimann* er den her omhandlede Mathias Dahls Svigerfader, Wilhelm Frimann, Sognepræst til Kvinherred, født 1668 og † 1749 som Jubellærer. Gift 1697 med Hr. Claus Kornes Enke, Maren Arentz. (Han var Son af Amtmand over Hardanger, samt Forvalter over Halsnø og Utsteens Klostergodser Johan Frimann og 1ste Hustru, Maria Fuiren.)

Samme til Samme 28. Juli 1625 «om adskilligt»:

«Jeg havde formodet den eftertanke hos Eder, at J først havde ladet mig see nogen «Frugt af Eders tieniste, førend J begierede Eders Løns forbedring. Ikke desmindre, for at «lade Eder see, hvor vel ieg vil lønne Eder og tillige give Eder des større aarsag til at «gøre Eders pligt med troskab og omhyggelighed for min tieniste, vil ieg af Skydsfærds «Pengene tillegge Eder aarlig 50 Rd., hvorimod J selv skal betale de faa omkostninger, der «kand gøres paa Skydsen for Eder, enten J reiser paa Godset, eller til Bergen, hvilke ieg «meget let kand forestille mig ikke at være ret store, siden Eders Reise ind til Bergen i «mine Forretninger ikke bliver over et par gange om Aaret. Vindfælderne udi *Ænnes Skoven**) «vil føres ned til Saugen og der til Bord skiæres, hvorefter Bordene selges til beste Pris det «snarest ske kand.

«Hvad de 50 Tylder Tømmer af samme Skov J formeener at kunde skiæres aarlig, «kand koste at hugge og føre til Saugen, beretter J mig med (det) første, samt hvormeget «Sal. Baron Rosenkrantz aarlig har ladet skiære paa Saugen. Landskylden af Godset oppe- «bærer J saaledes, som den mig tilkommer, og tilhører den mig med ligesaadan Ret, som «Sal. Baronen har haft den, men om hand skulle have giort nogen forandring udi den, «haver J at informere Eder om, hvad tid det er skeet, og om ikke derfor skulle være enten «Kongelig, eller Kammerets approbation. Hvis (o: hvad) J af mine Revenuer haver oppebaaret, «remitterer J med første fra Bergen. At antage *Christen Grønning* og give aarlig 60 Rd., «alleene for at have indseende med de smaa brøstfældigheder paa Gaarden, finder ieg endnu «ikke fornøden, — heldst siden J og med Gaarden bør have alt opsyn. Dersom J er sindet «at gifte Eder, da er ieg Eder derudi ikke hinderlig, og ønsker ieg, at J dertil maa være «lykkelig og fare vel; men hvorledis Tienisten skulle forundes Eder paa en fastere Foed, «end den, J har den paa, forstaar ieg ikke. Bestalling har ieg jo givet Eder paa den. «Hvorledes skal den da kunde confirmeres af mig? Og saa lenge J forholder Eder efter den «og Instructionen, confirmerer den sig selv, saa at ieg ikke kand confirmere, men vel cassere «den, hvilket sidste J fuldkommeligen veed, ieg ikke gierne vil gjøre, og derfor er det en «Post, som beroer paa Eder selv. Gud befalet.

«P. S.: Efter den mig communicerede underretning skal Sal. Baronens aarlige Jnd- «komster af Baroniet og det derunder liggende Gods have udgjort en Summa af 1258 Rdl., «hvorunder ei har været begreben Bøxel, Skydsfærds Penge, Sigt og Sagefald, ei heller noget «af Saugen. Naar J nu legger det tilsammen, er lettelig Reigning at gjøre, hvad Jnd- «komsterne udi alt har været, hvad *Bager* deraf har oppebaaren og som hand ikkun har «ladet betale 900 Rdl., hvad hand isaamaade endnu bør legge fra sig.»

Samme til Samme (o: Wibe til Mathias Dahl) 1. Septbr. 1725 «ang. *Christian Bagers* Regnskaber m. v.»:

«De 300 Rd., J udi Eders Skr. af 21. Aug. sidstforleden melder om at have remitteret «mig ved Hr. General Toldforvalter *Gaasman*, fornemmer ieg, Hr. Commerce Raad *Collet* be- «taler mig, hvormed det er saa vel. Hvorledes ieg vil, at der skal forholdis med Tømmer «Hugst til Bord, skal Eder siden vorde tilkiendegivet. Imidlertid haver J at udbringe Vind- «fælderne i *Ænnes Skoven* og ligesaa de endnu u-soldte Bord paa beste maade, og om J «finder, at det er tienligere, at Vindfælderne ikke bliver huggen og skaaren til Bord, førend «J har soldt de Bord, som ere i Behold, paa det de, som skiæris af Vindfælderne, ikke skal «staa og blive u-anseelige, hvorover der tabes paa Priisen, kand det og dermed beroe paa «det, som J isaamaader finder tienligst. Det er og vel, at J haver inddrevet 1ste og 2den

*) *Ænæs* (eller *Enæs*), en forhenværende adelig Sædegaard i *Ænæs Annex* til *Kvinherred*.

«Termins Skatter og vil der altid sees paa, at Terminerne i rette tide af Bønderne vorder betalte og udi Stiftamtstuen indleveret.

«*Bager* haver først fra Bergen nedsendt et Regnskab, og da (det) befandtes heel u-rigtig, «har hand siden her forfattet et andet og leveret mig, hvilket dog ikke er meget accuratere, «end det første, hvorfor de begge herhos tilsendes Eder, tilligemed de her over det sidste «forfattede og af hannem besvarede Annotata. Samme har J paa det nøyeste at igiennemgaa «og derefter at forklare, hvad hand har oppebaaret af hvad mig tilkommer meere, end hand «derudi anfører, samt hvad videre J kunde vide at mangle hannem udi samme Regnskab, «og haver J saa med (det) første herom at tilsende mig udførlig underretning. Angaaende «over Landskylden og over Bøxelen, da skal hand, — hvis hand deraf formeget og u-lovlig «har annammet — tilbagelevere enhver. Gud befalet.»

En Skrivelse fra Wibe til Rentekammeret, af 20. Oktober 1725, «ang. Oppebørslerne af *Rosenthals Gods*» lyder som følger:

«Ved de Høytærede Herrers Skrivelse af 6. h. (o: dennes) er mig tilmeldt den Foranstaltning, de har behaget at giøre om Regnskabs afleggelse af Fogden *Oluf Larssen* for de «Kongl. Oppebørsler af det mig tilhørende Gods *Rosenthal*, Men som ieg baade for Bønderne «paa samme Gods deres sikkerhed, saa og for mig selv finder det bedre, at den af mig an- «tagne Forvalter over bemelte Gods, *Matthias Dahl*, oppebærer de Kongl. Contributioner af «Godset og derfor aflegger Regnskab til de Høytærede Herrer, ligesom skeet er i Sal. Baron «*Rosenkrantz*s tid, Saa vil ieg Tienstlig bede, at de Høytærede Herrer vilde ordinere det «saaledes, at der med Regnskabs afleggelse for Oppebørslerne bliver forholdet paa den samme «maade, som, da Godset tilhørte Sal. Baron *Rosenkrantz*. Jeg o. s. v.»

I Forbindelse med næstforegaaende Skrivelse sendte Wibe under 3. Novbr. 1725 Rentekammeret følgende Linier:

«For de Høytærede Herrers Skr. af 27. Octob. sidstafvig og den Foranstaltning, ieg «derudi fornemmer, de har forføyet om Regnskabsgjørelse til RenteKammeret af min Forvalter «over *Rosenthals Gods* for de Kongl. Contributioner af samme Gods er ieg dennem meget «obligeret som den, der med ald consideration stedse er» o. s. v.

Den 15. Decbr. 1725 skrev Wibe til Major og Generalvejmaster *Lützow**) følgende Brev «ang. Veymester Told af *Godset Rosenthal*»:

«Paa hans til mig indkommen Memorial af 13. November om Veymester-Told af det «mig tilhørende Gods *Rosenthal* berettes Høytærede Hr. Major, at som Bønderne ikke nogen «tid, da de tilhørte forige Friherrer af *Rosenthal*, har betalt nogen saadan Told, og Godset «er mig forundt med alle de Friheder, som det har haft, da det var et Friherreskab, saa

*) Denne Major *Lützow*, Generalvejmaster nordenfjelds (o: Trondhjems og Bergens Stifter), hedte Charles Emil og var Søn af Gehejmraad Henning Ulrik v. L. Han blev (ifølge Personhistorisk Tidsskrift, 2den Rækkes 1ste Bd., Side 208) 1701, 5. Novbr., i en Alder af 18 Aar, indskrevet ved det af Kong Christian V i 1691 oprettede ridderlige Akademi i Kjøbenhavn, og døde i Trondhjem 1748 (begr. 11. April) 65 Aar gl.

Hans Embede blev da inddraget. (Se Yngvar Nielsen: «Det norske Vejvæsens Udvikling før 1814», optaget i Norsk histor. Tidsskrift, IV, Side 218—266.) I «Norske Samlinger», I, Side 572—574 forekommer ogsaa et kort Stykke af en Indberetning, han fra Trondhjem 12. Marts 1740 indgav direkte til Kongen vedkommende Vejvæsenet i Trondhjems Stift.

«kand ieg ikke consentere Hr. Major og General Veymesters begiering, siden det og des-
«foruden er u-taaleligt, at Godset meere nu, end forhen, med noget Paalæg skal blive graveret.
«Jeg er» o. s. v.

En *Ludvig Jensen* «med fleere Bønder fra *Rosenthal*» havde 20. Septbr. 1728 indgivet en «Memorial», hvorpaa Wibe skrev Følgende:

«Herudi er ikke nogen forandring at gjøre, men den Aarlige afgift vil — som sædvan-
«lig — svaris. Angaaende det forlangte Tømmer til Huus Bygning, da haver Forvalteren,
«*Mathias Dahl*, at indberette mig, hvormeget de deraf haver høit fornøden, da ieg siden vil
«Resolvere, om det dennem kand forundis.» (Erklæringen er datéret 9. Oktober 1728.)

Siver Jansen, Klokker i Kvinherred «i Rosendahl», havde i 1731 «en Tidlang paa Grund
«af Alderdom og Sygdom været sengeliggende, og ei ventelig, at hand nogen tiid meere
«bliver saa beqvem, at (han kan) forrette sin Klokker-Tieniste.»

En *Borchard Sperling*, «SkoleMester og Informator for got Folkis Børn i Strandebarm»
og som havde et godt Skudsmaal fra Sognepræsten der, *Hr. Ole Gjerdrum* *), søgte da Posten
og fik af Wibe Bestalling paa den, datéret 21. Mai 1731, — imod at dele «med den gamle
«Svage og Sengeliggende Klokker, *Siver Jansen*, saa lenge hand lever, reedelig de halve
«Klokkeriets indkomster af hvad Nafn nævnis kand» o. s. v.

TREOGTYVENDE KAPITEL.

Efter disse — i Forhold til deres tvivlsomme Interesse for Andre end Familien — maaské
altfor langtrukne Uddrag af Wibes Protokoller staar nu kun tilbage at dvæle lidt ved det
Omdømme, hvori han kan antages at have staaet hos sin Samtid. Professor Ludv. Daae, der
jo i sit «*Gamle Christiania*» ikke ganske kan undgaa at nævne ham, affærdiger ham dog paa
en temmelig overlegen Maade, idet han kun simpelthen siger, at Wibe synes at have ført en
ubemærket Tilværelse her i Landet og «omtales af Samtiden (?) som en Epikuræer». ***) Med
disse Slængeord er han færdig med Wibe, uagtet det vel kunde synes at tage sig underligt
ud, at denne Mand, der i sin tidligere Stilling i Danmark havde spillet en saa vigtig Rolle
som Hovedleder af den dansk-norske Regjérings hele Statspolitik, nu med ett skulde være
sunket ned til at blive et saadant Kræ, som denne Forfatter her vil gjøre ham til. Ikke
destomindre har dog Hr. Daae — maaské mod sin Villie? — i 2den Udgave af sit «*Gamle
Christiania*» gjort Wibe den Ære at levére hans Portrætt, hvortil jeg paa Anmodning laante
Forlæggeren et mig tilhørende Fotografi af Wibe, hvilket exprès er bleven xylograféret til
hans Værk, hvorimod det, som jeg levérer i nærværende ringe Skrift, er zinkætsset i Hr. W.
Scheels Reproduktionsatelier her i Christiania efter det samme Fotografi. ***)

*) Hr. Ole Gjerdrum, Sognepræst (fra 1688) til Strandebarm, var født 1654 og døde 1731. Han var
— ifølge Worms Lexikon (Supplementbindet) — gift med «*Grue*» Sørensdatter Bay. Hans Fader, Hr.
Ole Evensson, var født i Oslo 1622 og døde 1697, 26. Oktbr. som Provst og Sognepræst til Gjerdrum,
hvorfra han vel laante sit Familievavn, og var gift med Elen, Datter af hans Formand, Hr.
Ole Grue.

**) Ved denne «Samtid» maa vel menes Wibes Antagonist, Biskop Deichmann (se Side 123—124 her foran).
Udtrykket «*Epikuræer*» er nok opfundet af Deichmanns Panegyriker, Prof. Jens Møller i hans Biografi
over Deichmann i Tidsskriftet «*Mnemosyne*».

***) Jeg skylder dog Sandhæden at bemærke, at Prof. Daae i sin nye Udgave af «*Det gamle Christiania*»
under Rubrikken: «*Rettelser og Tillæg*» betydelig modificéerer sine ufordélagtige Yttringer om Wibe,
— dertil foranlédiget ved Prof. Edv. Holms «nye og fyldige Oplysninger» om ham (!).

At Wibe vistnok intet egentlig «Stort» har udført i de Aar, han var Statholder her i Landet, maa man sagtens nok indrømme, men hvorfra skulde han vel dertil ogsaa tage Midlerne? Han var jo bunden baade paa Hænder og Fødder, og Kongens Kasse var tom. Og hvad har ellers de andre Statholdere under Enevoldsvælden — maaské blott med Undtagelse af Gyldenløve — udrettet? Intet, og maaské mindre end Intet. En enkelt af dem kan have plaget Kongen med en Hoben umodne Projekter, der blott medførte Tidsspilde. Wibe havde dog idetmindste den Tilfredsstillelse, at hans Konge var fornøjet med ham og skjænkede ham sin ubetingede Tillid, og Dette maa allerede kaldes store Ting under en forøvrigt mild og retsindig Enevoldsregent.

At Wibe ikke skulde have været afgjort her i Landet, synes underligt, da han vistnok maa have været hvad man i daglig Tale kalder «en godslig Mand». Det Indtryk synes man endogsaa at faa af flere af de her foran gjorte Uddrag af hans Protokoller, og kanské endnu mere — hvad ogsaa Professor Edv. Holm fremhæver — af hans Portrætter, der vise os et mildt Udtryk og kloge, venlige Øjne. Derhos var han ingen raa, men derimod en fin og beleven Mand med videnskabelige Interesser. At han til Overmaal skulde have elsket Bordets Glæder og navnlig Glasset, har man intet Sagn om, men at han har ført et gjæstfrit Hus, hvor der vankede baade god Mad og et godt Glas, er vistnok sandt, men herved bliver visselig ikke nogen Mand — det være sig i højere eller lavere Stilling — upopulær eller lidet agtet og anset. Jeg tror tværtimod, at han var i sjelden Grad elsket. Alle hans Tjenere synes at have gjort af ham og baade de og flere Embedsmænd opkaldte sine Børn efter ham, selv mange Aar efter hans Død.

At oliemalede Portrætter af ham hyppigt fandtes baade her i Christiania og paa andre Kanter af Landet, har jeg af Skifteprotokollerne flere Exempler paa. Nogle saadanne skal jeg her anføre:

- A. Af Alf Colletts i 1883 udgivne Værk: «En gammel Christiania-Slægt», Side 76 sees, at Wibes og Stiftamtmand W. Tonsbergs Portrætter hang i Ægtefolkene, Kjøbmand Peter Colletts († 1740) og Anne Cathrine Rosenbergs rummelige 3-Fags Kontorstue i deres Gaard paa det sydlige Hjørne af Raadhusgaden og nedre Slotsgade^{*)}. De samme to Mænds Portrætter — maaské netop de selvsamme — ejedes ogsaa af min i 1854 afdøde Onkel, Provst Joh. Chr. «Vibe» paa Eker, i hvis Børns Eje de endnu ere.
- B. Ved Auktionen i 1744 efter Justitsraad, President Peter Resen solgtes ligelédes Wibes og Tonsbergs Portrætter. De var taxerede for tilsammen 2 Rdl., og kjøbtes af Iver Elieson for 2 Rd. 74 Sk. (De kan maaské dog være identiske med de under A opførte.)
- C. Stiftamtmand Tonsberg ejede ogsaa et Originalportrætt af Wibe, hvilket — tilligemed flere andre — hang i hans Spisestue. Det blev den 17. Oktober 1731 taxeret til 2 Rdl., og solgtes ved Auktionen i Novbr. s. A. til Cancellieraad Glad for 5 Rd. 48 Sk.
- D. Paa Gaarden Hougen i Spydeberg, der indtil vor Tid, gennem flere Menneskealdre, har tilhørt Familien Roll, hang Statholder Wibes Portrætt, hvilket maaské kan være det Exemplar, som havde tilhørt Professor Wilse i Ejdsberg^{**)}. — Da Gaarden Hougen nu

^{*)} Denne gamle 2-etages Bindingsværksgaard henstod indtil for ca. 30 Aar siden i uforandret Stand. I mange Aar af indeværende Aarhundrede ejedes den af Bogtrykker Nils Berg og senere af hans Enke, Charlotte, født Schilling. (Se forøvrigt A. Collett: «En gammel Christianslægt», Side 74—75.)

^{***)} Denne Familie Roll vilde, gennem et Sagn, vide, at Statholder Wibe endog skulde have bejlet til en af de 3 rige Søstre Roll, der ejede Gaarden — formodentlig Jomfru Helle Roll —, men det er jeg temmelig sikker paa, ikke forholder sig saa, da Wibe — som anført paa Side 98 her foran — afviste flere Ægteskabsforslag, som fra højere Steder blev ham gjorte (efter Exempel af Griffenfeldt?) og det vel ogsaa maa være ham, Cancellieraad Carl Deichmann i et paa Universitetsbibliotheket opbevaret Haandskrift fra ca. 1779, sigter til, naar han siger, at Kong Fredrik IV — endnu medens Dronning Louise levede — skal have foreslaet «Gehejmeraad W.» at ægte Anna Sophie Reventlow, men at Gehejmeraadens undskyldte sig med, at han ikke var anlagt for Ægteskab.

er kommet i Fremmedes Hænder paa Grund af, at denne Grén af Familien Roll uddøde paa Mandssiden, saa er rimeligviis Wibes Portrætt bleven solgt og er saaledes efter al Sandsynlighed netop det Exemplar, som jeg i 1890 overkom hos en Antikvitétshandler i Christiania og overlod til Muséumsdirektoriet paa Rosenborg i Kjobenhavn, hvorom lidt Nærmere ogsaa findes i Noten paa Side 82.

- E. Advokat Johan Bergh i Trondhjem, hvis Frue, født Gram, nedstammer fra Peder Wibes Sønnedatter, ejer ogsaa et velvedligeholdt oliemalet Portrætt af D. Wibe, af hvilket hun har haft den Godhed at forære mig et Fotografi, som er benyttet til det Billede, der baade ledsager nærværende Slægtetog og 2den Udgave af Professor Daaes «Det gamle Christiania».
- F. Paa Gaarden Halvardmo i Overhalden (der i over 100 Aar har været og tildéls endnu er i nærværende Familie Lunds Eje), findes ogsaa et — som det synes — mindre godt vedligeholdt Portrætt af Statholder D. Wibe.
- G. I 1733 var der i Christiania en «Skildrer» Johan Bentsen Hofman, der i det samme Aar (?) tog sig selv afdage, og i hans Bo gjorde en Ole Simonsen, hvis Søn, Simon, havde været i Lære hos ham, Fordring paa et Portrætt af «sal. Stadtholder Wibe», hvilket Hofman havde laant af Simonsen for at afkopiére. Portrættet fandtes imidlertid ikke i Boet, og en Lærling hos Hofman, ved Navn Johan Musticheit, erklærede, at han ingen Beskéd kunde give om Portrættet.
- H. Naar man saa hertil føjer det smukt udførte — men vist i høj Grad flattérede — Knæstykke i $\frac{1}{4}$ Legemsstørrelse af Statholder Wibe, der af Statsraad Jørgen Herman Vogt for mange Aar siden er skjænket til Bergens Musæum og hvoraf en Gjengivelse i Zinkætsning medfølger nærværende Bog, saa er alleréde Dette et saavidt stort Antall Portrætter af Manden, at man nok tør sige, at han ikke kan have ført en saa ubemærket Tilværelse her endda.
- I. Et oliemalet Portrætt af Stath. D. Wibe blev i 4de Kvartal 1896 af Oslo Hospital foræret til Universitetets «Samling af nordiske Oldsager» (!). (Se Mgbl. No. 1 for 1. Jan. 1897, 4. 5.) Dette Exemplar kan muligens dog være et af de her ovenfor anførte Portrætter, som paa en Auktion kan være kommet i Hospitalets Eje.
- K. I 1890 fik jeg hos en Antikvitétshandler Krantz paa Jernbanetorvet i Christiania et smukt og velvedligeholdt Portrætt af Statholder Wibe, hvilket jeg købte og sendte til Kjobenhavn, hvor hans Portrætt savnedes i de kongl. Samlinger.

Wibe var, — som i det Foregaaende paa flere Steder viist (se Side 171, 247, 256—257, 310 og 314) — ofte sygelig og fik vel tilsidst et apoplektisk Anfald, der sandsynligviis endte hans Liv.

Under 1. September 1731 skrev han følgende Brev til Kongen (sandsynligviis hans sidste):

«Stormægtigste, Allernaadigste Arve-Konge og Herre!

«Saasom Jeg udj den Mig paafaldende Svaghed ikke Self dis være har voren god for at Bruge Min høire haand at underskrive alle Eders Kongl. Majts Rige Norges forefaldende Expeditioner og Breve, Saa har Jeg paa E. K. M.s Allernaadigste Behag nu — som forhen, da Jeg over alt her i Riget var i E. K. M.s Hr. Faders, Sal. og højloflige Konge Friderich Den Fierdis allernaadigst anbefalede forretninger ved de holdende Auctioner over det Kongl. Jordegods — Befalet Hr. Stifttsbefalingsmand *de* Tonsberg*) alle Breve og expeditioner udj

*) Stiftamtmand Tonsberg havde nu ikke mange Dage igjen at leve i, thi han døde 16. Septbr. s. A. og blev 25. s. M. bisat udi det Biskopelige Begravelse under Capitulet, Klokken 7 formiddag», heder det i Christiania Ministérialbog.

Hans Hustru døde 1732 og blev 4. April s. A. bisat i Herrerne Vogts Begravelse Kl. 7 Morgen. Begges Liig fortos nok siden til hans Familiebegravelse i Stromso Kirke.

«Min Svaghed at underskrive indtil videre at Jeg igien kand, — om det er Guds Behagelige Villie — vorde Restitneret, saasom Jeg og nu, Gud være lovet, befinder Mig noget Bedre frem (for) den sidste gang^{*)}, Jeg havde den Naade og Lykke allerunderdanigst at Rapportere til E. K. M. om Min nu i værende tilstand, hvilket Jeg efter Allerunderdanigst pligt ikke skuldet underlade hermed at indberette i det Allerunderdanigste haab at finde E. K. M.s Allernaadigste approbation. Der Jeg lever med Allerunderdanigst Respect, troskab og Devotion indtil Døden.

Tit. D. Wibe.»

Som et Exempel paa Wibes patriotiske Sindelag anfører Peder Hesselberg i sine i 1780 udgivne «Efterretninger ang. Strømsøe Bye» &c., Side 124 om en Fattigskole, der omkring Aaret 1722 blev oprettet der af den residérende Kapellan, Hr. Hans Stud. Han fik ogsaa, ved to rige Svogres Hjælp, til denne Skole knyttet «en Fabriqve, hvor Børnene lærte at forarbejde Hatte, at kæmme og spinde Uld samt at binde Strømper, af den Godhed, at endog Hs. Excellence, Hr. Statholder Wibe, af Patriotisk Glæde over Fabriqvens Opkomst, værdigede Strømperne eget Brug, til Exempel for andre».

Wibe skjænkede paa sit Yderste i 1731 til Sagbankens Fattighus i Christiania 300 Rdl., hvoraf Renterne skulde uddèles til «3 fattige gamle af de elendigste Sengeliggende i Fattighuset», med 5 Rdl. til hver, og saaledes, at Testators Arvinger forbeholdes Udvælgelsesrett. Kapitalen er nu 150 Spd. (o: 600 Kr.). Wibes Svoger, Overcérimonimester Vincentz Lærche, oprettede først, under Dato: Kjøbenhavn 4. Juni 1735, Fundats for dette Legat. (Se N. Nicolaysen: «Norske Stiftelser», I, Side 269 og III, Side 174 og 1059, hvor Forfatteren dog er mindre korrekt, naar han — paa sidstnævnte Side — siger, at Wibe i 1721 blev Vicesatholder og først i 1728 virkelig Statholder i Norge, og ligesaa, at han blev «begraven i Forældrenes Begravelse i St. Petri tyske Kirke i Kjøbenhavn», istedetfor, at han — ialfald for det første — blev bisat i Peter Colletts Gravkapell (hvorom Mere strax her nedenfor). Senere blev vel hans Liig ført ned til Kjøbenhavn.

Wibes Dødsdag véd jeg ikke med Bestemthed at kunne opgive. Engang i Oktober maa den have været. Thaarup (i sine «Biografiske Efterretninger om Familien Vibe», Kjøbenhavn 1840) sætter den til 5. Novbr. 1731, men Dette staar i aabenbar Strid baade med Christiania Kirkebog og med «Kjøbenhavns Postrytter», der begge henlægge hans Bisættelse i Christiania til 2. November (hvorom lidt Mere strax nedenfor). Nicolaysen siger paa det nyss anførte Sted, at Wibe døde den 5. Oktober, men denne Dato synes paa den anden Side at ligge noget langt forud for Bisættelsen den 2. Novbr., skjønt det vistnok i de Tider ikke saa sjælden hændte, at der kunde hengaa flere Uger, inden en fornem Afdød blev begravet, og Dette navnlig kan have været Tilfældet med Wibe, hvis nærmeste Slægt jo boede i Kjøbenhavn, hvorfra der dengang ikke var nogen Springvej til Christiania, om Nogen af Familien vilde afgive Mode.

Om hans Bisættelse heder det i Ministérialbogen:

«Hands Excellence Hr. Geheime Raad og Stadtholder, nu Sal. hos Gud, Hr. Ditlew «Wibe hands Høye Liig, (blev) bisat udj Sr. Peter Colletts Begravelse 2. Novbr. Klokken 8 «Formiddag.»

I «Kjøbenhavns Postrytter», No. 68 for 19. November 1731 findes derom følgende Artikel:

*) Den sidste, her paaberaabte Skrivelse findes ikke i Wibes Protokoller.

«Christiania den 10. November.

«Den 2. *hujus* om Morgenen Kl. 7 *) blev den Salige Hr. Statholders Ditlev Wibes Lig «nedsatt udi Hr. Collets Begravelse, indtil samme nestkommende Foraar hid til Kiøbenhavn «kand blive transporteret.

«Ved denne Procession vare 16 Capitainer, som satte Liig-Kisten udi Liig-Vognen, 2 «Oberste-Lieutenanter, som førde Marschalls-Stavene; Elephant-Ordenen blev baaren af Hr. «Oberst *Wouert* **). Følgeskabet bestod af General-Lieutenant *Rømling* ***), Conference-Raad «*Warenskjold* †) (*sic*), Oberste *Rappe* ††) og *Gartmann* †††) (*sic*). Af Fæstningen Aggerhuus «bleve 9 Canon-Skud løsnede; og vare Aftenen tilforn alle Huuse med Lys illuminerede.»

Da det vistnok kan antages at være beføjet, hvad Wibes Samtidige, den franske Legationssekretær i Kjøbenhavn Mr. Perteville (sé Side 98 her foran) siger om ham, at han gjaldt for at være «højsindet og rundhaandet og ikke ejede andet, end hvad han fik af sin Konge, samt at han brugte alle sine Indtægter, uden at bry sig om at samle Penge» o. s. v., saa kan det heller ikke være noget paafaldende i, at han ved sin Død kun Lidet efterlod sig.

Der blev ved kongeligt Reskript beskikket Commissarier i hans Dødsbo, nemlig Conferensraad Werenskjold og (Cancellieraad?) J. Garmann. Commissionen begyndte 6. Novbr. 1731 og sluttedes 1735, 23. Decbr. En kort Extrakt af dens Opgjør, datéret 14. Januar 1736, findes indtaget i Christiania Skifteprotokoll for det Tidsrum. Wibes Ejendom, Rosendal Gods, maa være holdt udenfor Commissoret, thi Boets hele beholdne Formue udgjorde kun 3748 Rdl. og 17 Sk., saa at der paa Hver af hans 3 Søskende (Søstre) faldt 1249 Rdl. og 37²/₃ Sk. Hver af de 4 Frøkner von Rheder fik 89 Rdl. og 23¹¹/₁₂ Sk., hvoraf for 5 Rdl. i Bøger, og Resten i Kontanter, der blev indestaaende hos hans Svoger, Geheimeraad Vincentz Lerche, der nu var Ejer af Rosendal. Hver af de 5 Brødre v. Rheder fik det Dobbelte imod Søstrene.

Af Wibes Løsøre blev formodentlig kun udtaget, hvad hans Arvinger ønskede at beholde, medens alt det Øvrige gik under Auktionshammeren. Jeg fik for over 30 Aar siden af en gammel Kusine af min Fader, født Wibe, en simpel Bordklokke, der skal have tilhørt Wibe, og som jeg har foræret til nogle Slægtninge af mig, hvilke med stor Interesse samle

*) Her stemmer — som det vil sees — Klokkeslettet ikke med Kirkebogens Angivelse.

**): Louis *de Vauvert* blev 1710, 3. Novbr. Major og 1717, 24. Decbr. Oberstløjtnant ved 2. trondhjemske Regt. 1729, 9. Mai blev han Oberst og Chef for 2. akershus. Regt., og 1740, 2. Mai Generalmajor. Tog Afskød 1743. Dette er Alt, hvad C. J. Anker (i sine «Norske Generalspersoner») véd om ham. Baade hans Fødsel og Dod er ubekjendt. Hans Hustru, Anna Maria von Bahr, var — ifølge hendes Liigstén paa Oslo Kirkegaard — født 1700, 6. Juni og dode paa Saxegaard i Oslo 1751, 5. Marts.

Om Generallojtnant Patroklus Rømling henvises til Side 212 her foran.

†): Om Conferensraad Nils Werenskjold ligesaa til Side 192 her foran. Han blev En af de 2 Commissarier i Wibes Dødsbo. (Se strax nedenfor.)

††): Fredrik Otto von Rappe (om hvem henvises til Side 221 her foran), var 1728, 30. Aug. bleven Oberst og Chef for 1. akershus. Regt

†††): *Gartmann*, skal formodentlig være: Gaardmand og da er han vel den «Cancellieraad (Johan?) Gaardmand», som blev begravet paa Strømsø 1741, 28. Jan. og som vist var en Son af Landcommissarius Johan G. og Margrethe Jespersdatter, der 1674, 28. Oktbr. i Aker — som Enke efter ham — ægtede Wibes Farbroder, Etatsraad Christian Lund, og hvis Søster, Margrethe Marie Gaardmand, 1683, 23. Jan. i Aker ægtede (senere) Vicestatholder Johan Wibe.

Denne Cancellieraad J. Gaardmand blev — tilligemed Conferensraad Werenskjold — Commissarius i Ditlev Wibes Dødsbo (hvorom se strax nedenfor). Hans Hustru, Maria Catharina Jensdatter Foss, var en Datterdatter af Erkebiskop Svane.

paa alleslags Minder om Forfædrene og de hensvundne Tider. Hendes Fader havde, med sine Brødre, anvendt megen Umage for at samle saa Meget, de kunde overkomme af Familiesager, men Udbyttet blev nok ikke synderlig stort og bestod mest i endél indhentede Oplysninger om Slægten og i at gjenerhverve Familiens originale franske Adelsdiplom (som nok var kommet i Klevenfeldts Eje), og endél Familieportrætter.

FJERDE AFSNIT.

A. Magister, Provst Raphael Matssøn Lund,

Sognepræst til Skogn i Trondhjems Stift.

(3die yngste Søn af Biskop Mats Jenssøn og Mette Wibe.)

(Nedenstaaende Levnetsbeskrivelse er hentet fra Mandens Autobiografi, der i Aaret 1754 af hans Sønneson, Hr. Jakob Matssøn Lund — † 1784 som Sognepræst til Kragerø — er afskrévet efter Originalen, der nu nok forlængst er gaaet tabt.

Denne Hr. Jakob Lund har 2. Juli 1754 indrettet et stort — men nu noget defekt — Foliohefte med følgende Overskrift: «*Adskilligt Mig, min Familie og andre forefaldende Ting angaaende*». hvori han (paa Side 9—12) gjør Rede for sit eget Levnet, der ogsaa skal blive gjengivet i nærværende Afsnit næstefter hans Farfader, Mag. Raphaels her følgende Biografi. Denne har han i den brede Marg forsynet med Randgloser, eller — som han kalder det — «*Annotata*», under følgende Overskrift: «*Dette er en haandbog, funden effter Mag. Peder Leth* *), hvori min farfader egenhændig om sig, sine Hustruer og Børn har skrevet, og (som) af mig (er) ordlydende afcopieret.»

Dette Hr. Jakob Lunds Manuskript maa i Tidens Løb være kommet ud af Familiens Eje, da det i Aaret 1882 af Frøken Emilie Bernhoft (Udgiverinden af Familien Bernhofts Stamtavle) fandtes blandt endél gamle Papirer, der havde tilhørt den paa Gaarden Oust s. A. afdøde Lensmand i Lejustranden (Annex til Melhus) Chr. Wilhelm Klüwer, Søn af den i 1825 afdøde, bekjendte Antikvar og Karttegner, Major Lorentz Didrik Klüwer, hvis Enke senere ægtede Felttøjmester, Oberstløjtn. Jens Schive Lund. Frøken Bernhoft, der af Lensmand Klüwers Arvinger fik Manuskriptet til Foræring, har velvilligen betroet mig det tillaans i længere Tid til Afbenyttelse under nærværende Slægtbogs Udarbejdelse, hvorfor jeg herved aflægger hende min forbindtligste Tak.)

M. Raphaelis Mathiæ Lundii Ejusqve uxorum ac liberorum genealogia et vita 1673.

(o: M. Raphael Matssøn Lunds, hans Hustruers og Børns Genealogi og Levnet 1673.)

Oversættelse:

*Maligne Serpens, fuge, fuge hinc, qui perdidisti
adamitas.*

Fly, du arge Slange, fly herfra, du, som har fordærvet
Adams Børn.

Tibi perdidit Christus caput.

Dit Hoved har Christus knust.

Is Semen et Sangvis, Goel

Han, som er af vort Kjød og Blod, vor Forløser,

Fraterqve noster, homo et deus;

vor Broder, — Menneske og Gud.

Nostra suo mundat vulnera

Vore Saar har han læget

Sanguine sacrati pectoris

med sit hellige Hjerteblood.

hinc indulcemur in sinu Domini Jesu.

Derfor skulle vi hvile sødt i den Herres Jesu Skjød.

*) Denne Mag. Peder Leth døde 1755 som Sognepræst til Ytterøen og var gift med Mag. Raphael Lunds Datter, Margrethe.

*In brachia Servatoris mei suaviter requiescam.
Omnibus, o! mea mens rotis coelestia quare,*

*Nil hisce in terris te satiare potest.
Ego sum vitis, vos palmites,
Ego vivo, et vos vivetis.
Ubi ego sum et vos eritis.*

I min Frelsers Arme vil jeg sodeligt hvile.
Tragt, o Sjæl, efter det Himmelske i alle dine
Bonner,
thi Intet paa Jorden kan stille din Længsel.
Jeg er Viinstokken, I ere Grenene.
Jeg lever, og I skulle leve.
Hvor jeg er, skulle ogsaa I være.

Gud kjender sine og vil fremkalde
Til evig Liff sine Kiere udvalde;
Vor Levnets Tiid haver Hand Bestemt;
Vor Legeme og Siæle ere hos Ham giemt.
Vi Befalle os Hannem i Liff og Dod,
Skulle findis tilsammen i Abrahams Skiod.

Herre Christ, i Dig vi sove sagt,
Skulle opstaa Glade ved din Magt.
Du af din Naade og Kierlighed
Beredde os evig Herlighed.

«*In nomine Jesu Christi Salvatoris mei* (o: I Jesu Christi, min Frelsers, Navn) er ieg «Raphael Matzen Lund barnefødt udi Bispe Residentzen i *Lund* udi *Skaane* af Gudfrøgtige, «Velædle, Hæderlige og meget fornemme Forældre aar efter Christi fødsel 1630 d. 29. «Januarij. Min fader den Velædle, Høyærværdige og Høylærde Mand, nu Salig *D. Matz Jensen Medelfart*, paa den tiid Superintendent over *Skaane-Stift* og *Canonicus* udi *Lunde* og «*Roeskilde Capituler*. Min Moder den Gudfrøgtige meget Hæderlige og Dydædle Matrone «*Mette Michelsdatter Wibe*, begge for rum Tiid siden saligen i Herren hensovede. Hvilke mine «Sl. Kiere Forældre haver strax effterat jeg var fød til verden, mig udi deres andægtige «Bonner til Gud igien opoffret og ved Jgienfødselen i Daaben ladet mig af den medfødde «Adams Smitte rense og aftoe og i Christo og Hans Menighed indplante, og siden effter aars «og alders Tiltagelse, hafft omsorg for, at ieg formedelst god Optugtelse og flittig information «kunde blive udj den sande Christelig Lærdom til Guds Ære og Hans Menigheds opbyggelse «grundelig oplært, hvorudover min Sl. Fader (saa længe Han levede) (og) effter Hans Død «min Sl. Moder holt mig hiemme under privat institution indtil ieg var 15 aar gammel, da «det af paarørende Venner blev cragtet raadeligt at sætte mig til offentlig information udi «Kiøbenhavns Latinske Skole, hvor ieg freqventerede et aars tiid. Dereffter, som *Mag. Nicolaus Christstierni**, (som tilforn havde været min informator *in Sexta Classi*) da blev *Rector Scholæ* «*Helsingorensis*, begiærede ieg (effter Venners villie) af *Rectore Scholæ Hafniensis*, *Mag. Severino Petreæo Calundano*, (som da var voceret fra Skolen til at være *Professor Ethices* paa det «Kongelige Academie i Kiøbenhavn) *testimonium*, hvorledes ieg havde forholdet mig under Hans «information, som ieg og strax bekom. Blev saa forskicket til Helsingør og der sat i den «latinske Skole under forberørte *Mag. Nicolai Christstierni* information, og der med Vindskibe- «lighed lagde ydermere Fundamenta til mine Studeringer, intil Anno 1648, da effterat der «effter udstanden examen af Hans Høyærværdighed Sl. *Doctor Jesper Brochmand*, den tiid «Biskop og Superintendent over Sellands Stift og velbemælte *Rectore*, blev befundet mig den «maturitet udi mine Studeringer at have naaet, at ieg kunde fra Skolen til Academiet «dimitteres, blev ieg strax fra Skolen forlovet. Kort dereffter ved Døden afgik velbemælte «*Rector Sch. Helsing. Mag. Nicolaus Christstierni*: hekom saa ieg og de andre Discipler, som

*; Denne *Mag. Nils Christensson* opfores ikke af Hundrup blandt Høerne ved Metropolitanskolen, men derimod har samme Forfatter ham som Rektor i Helsingør fra 10. Mai 1646 til sin Død 28. April 1648.

«tilligemed mig vare fra Skolen dimitterede, Testimonia af Hæderlige og Høylærde mand, «*Mag. Hans Faxø*, som Succederede den ved Døden afgangne *Scholæ Rectori*. Begav mig saa til «det Kongelige Universitet udi Kiøbenhavn og strax deponerede og efter foregaaende *examen «Styli et artium* blev *in numerum Studiosorum et Candidatorum* indskreven af *S. S. Theolog. «Doctore Laurentio Scavenio* (det naar *Rectore Magnifico*) *et Mag. Georgio Fromio, Matheseos Pro- «fessore. Decano honorario*. Derefter henrættede ieg idelig og tidelig mit Sind til *S. S. Theologiam «et regalem Philosophiam*. Hvis (o: hvad) *profect* derudi af mig er gjort i de aars tiid, ieg var «der paa academiet, viser mine Testimonia, som ieg derfra bekom.

«*Anno* 1650 d. 29. Aprilis attesteret ieg og efter *examinis Theologie approbationem* haver «*Excellentissimi Doctores Johannes Resenius, Johannes Swaningius, Mag. Severinus Petrus Calun- «danus* mig med *Laudabili attestazione, honorabili dimissione et optimis Testimoniis* honoreret og «ifra Kiøbenhavns Academie dimitteret.

«*Mo.* 1651 den 13. Maji reiste ieg fra Kiøbenhavn igiennem Selland og Falster, begav «mig saa til vands til *Travemunde* og reiste saa derfra til Lands til *Lybeck*, og kom der den «10. Junij; forblev saa der til først *in Julio* i samme aar; reiste saa derfra til *Hamburg* og «besaae ieg der, hvis (o: hvad) værdt var at besee der paa Stæden; tog saa min Rejse der- «fra igiennem efterfølgende Stæder, *Kranz, Bugstohude, Bremen, Delmenhorst, Oldenburg, «Embden, Delphsie* (o: Delfzyl), *Gronningen, Leuverten* (o: Leeuwarden), *Francker, Harlingen, «Enckhysen*, og kom saa til *Amsterdam* den 15. Julij i same aar; forblev der nogen Tiid, «hvis (o: hvad) værdt var der at besee, rejsede saa derfra igiennem *Harlem* til *Den Hag* «og opholt mig der i nogle Dage, begav mig saa derfra til det Berømmelige Accademie «i *Leiden*, hvor ieg forblev en Tiid lang for at excolere mine Studia, efftersom der vare «statlige Lærde Mænd, *Salmasius**), *Buchornius, Heinsius**), *Golius**) og andre flere, som man «kunde Consulere i et og andet Facultæt. Imod Vinteren rejste ieg derfra til det Academie «udi *Utrecht*, hvor ieg forblev den Vinter over; udi same Stad boede *S. S. Theologiae Doctor «Christiaanus Mathia***), som tilforn havde været *Theologus* ved *Soroes* Academie udi Dannemark. «Hannem Consulerede ieg i mine Studeringer og havde icke ringe Behielpning derudj af «Hans Conversatz og omgiengelse; forblev saa der paa Stæden den Vinter over.

«*Anno* 1652 den 20. Maij begav ieg mig paa rejsen op ad Tyskland og rejste igiennem «effterfølgende Stæder: *Arnheim, Schenchen-Schantze, Clef, Saintrev, Neys, Kolen, Bou, Lintz, «Hamerstein, Pfaltz, Backarak, Bingen, Ridersheimb, Mainz, Franckfurt am Majn, Darmerstadt, «Hei-Rastad*, og kom saa til den berømte Stad *Stratzburg*, hvor der da var et ypperligt «Academie og mange vidtberømte Lærde mænd: *Doctor Smidius****), *Danhaverus †*), *Dor- «scheus ††*), *Dr. Thabor, Dr. Saltzmaud, D. Sebitzius, Bucclerus* og andre flere, og freqventerede «ieg *S. S. Theologie Doctoris Georgii Dorschwi* og *S. S. Doct. Conradi Danhaveri publica og privata «Collegia*, saa længe ieg var der paa Stæden.

«*Anno* 1653 d. 3. Septembris rejste ieg til *Tybingen* i det Førstendomme *Württemberg*, «hvor da Academiet der paa Stæden og det Førstelige Collegium, (som formedelst Fiendernes, «de Franskes, indfald og slætte Husering havde en Tiidlang været nedlagt) igien blev op- «rættet; der paa Stæden opholt ieg mig nogen Tiid, begav mig saa til *Stratzburg* igien og «forblev der til den 28. Junij 1654, da ieg tog min Rejse paa *Beenfeld, Brisac*, som er en

*) Disse — alene med Undtagelse af Buxhorn — nævnes i Jochers: «Gelehrten-Lexikon» som udmærkede Critici og lærde Dyrkere, især af græsk og latinsk Philologi.

**) Denne Christianus Mathia tilbragte sine 10 sidste Leveaar i Utrecht, hvor han døde 1655, 22. Jan. i sit 71. Aar som flv. Præst ved den evangelisk-lutherske Kirke i Haag.

***) Joh. Schmid, født i Lausitz 1594, døde 1658 i Strasburg som *Dr. og Prof. theol.* (Jocher.)

†) Joh. Conrad Danhauer, berømt luthersk Theolog, *Dr. og Prof. theol.* i Strasburg, født 1603 og † 1666.

††) Johan Georg Dorscheus, ligelédes en luthersk Theolog, født i Strasburg 1597, blev *Dr. og Prof. theol.* der, men blev kaldet som Professor til Rostock, hvor han døde 1659. (Jocher.)

«statlig Fæstning, *Basel*, hvor der er et Academie; rejste igiennen *Switzer-Land* til *Geneve* og *Lyon* (∴ *Lyon*) i mening, at ieg vilde tage min Rejse igiennem *Frankrig* til *Engelland*, men saasom der var paa de Tiider meget usickert for Fremmede at rejse i de Lande, ieg og fik «Skrivelse fra *Kiøbenhavn*, at ieg skulle forføye mig Hiem (for seer aarsagers Skyld) det snarest mueligt kunde være, vente ieg derfor tilbage igien og tog min Rejse neder ad «*Rijnstrømmen* til *Holland*, og besaae ieg paa Rejsen effterfølgende Stæder: *Philipsburg*, som er «en skøn Fæstning, *Reinhausen*, *Speir*, *Manheim*, *Franckendal*, *Worms*, *Oppenheim*, *Cobolens*, «*Arschat*?, *Reinberg*, *Emrik*, og kom saa til *Ütrecht*; derfra rejste ieg til *Amsterdam*, derfra «igiennem *Harlem* til *Hag*, hvor ieg forblev nogen Stund; begav mig saa derfra igien til «*Amsterdam*.

«Den 30. Septembris *Ejusd. anni* (∴ 1654) satte ieg min rejse fort til *Dannemark* igiennem «*Westphalen* og effterfølgende Stæder: *Nærden*(?), *Amsfurt*, *Swolf***), *Hardenberg*, *Nims*(?), «*Linen****), *Hesselin****), *Cloppenburg*, *Wickhausen*****), *Delmenhorst*, *Bremen*, *Bremervørde*, *Krantz*(?), «*Hamburg*, *Itzehoe* i *Holstein*, *Rensburg* og *Flensburg*; siden igiennem *Fühnen* og *Selland*, og kom «til *Kiøbenhavn* den 20. Decembr. samme aar.

«Anno 1655 den 3. Martij rejste ieg til *Sorø* til det Kongelige academie, som paa den «Tiid var der paa Stæden, hvor ieg opholdt mig nogen Tiid; begav mig saa til *Kiøbenhavn* «igien og forblev der og blev ieg i samme aar af fornemme adels Personer anmodet, at «dersom ieg havde Løst til videre at reise og forsøge mig paa fremmede Stæder, at ieg da «ville antage mig Deres Børn at rejse ud med som Hovmester, men efftersom Sl. Morbroder «velbr. *Peder Wibe* var bleven same Tiid designeret til at være Lehns-Herre over *Trondhiems* «Stift og Lehn af Hans Kongl. Majæst. Kong *Fridrik* den 3die Høyberømmeligste Jhukom- «melse, Begjærede min Sl. Morbroder af mig, at ieg skulle gjøre en Rejse med til *Norge* op «til *Trondhiem*, hvilket ieg icke vilde afslaa, begav mig paa Rejsen til *Norge* Anno 1656 d. «13. Januarij og tog ieg min Rejse igiennem *Skaane*, *Halland* og *Bahus-Leen* og *Aggerhuus-Leen* «og kom til *Trondhiem* d. 1. Martij i samme aar.

«*Dominica XXII post Trinit. Ejusd. anni* blev ieg af Menighederne her i *Skongen* voceret «til Deres Sognepræst, og blev ieg ordineret i *Trondhiems* Domkirke *Dominica I. Adventus* i «samme aar af den velærværdige Hæderlige og Høylærde Mand *Mag. Erik Bredall*, den Tiid «Superintendent over *Trondhiems* Stift.

«Anno 1657 *Dominica 12 p. trinit.* indlod ieg mig i Ægteskab effter Guds indskydelse, «Slegtningers og meget fornemme Venners Raadføring med den meget gudelskende og «Ærdyldige Pige *Gidsken Jorgensd. Schellerup*, og stod vores Bryllups Høytiid i *Trondhiem* «udi Høyædelige, Hæderlige og meget forneme Folkes forsamling paa før ermælte *D. nica* «12 p. *Trinit.*

(Her er i Marginen tilføjet: «udeglemte 1 datter *Anna*, som blev fød 1658 d. 6. Iulij, «hiemmedøbt og døde strax.»)

«Anno 1659 d. 11. Augusti blev min Søn *Jorgen* fød, som levede i denne verden en «10 ugers Tiid, hensov saa salig i Herren. Han og give Hannem en ærefuld opstandelse «paa Dommens Dag og Lif og uforkrænkelighed, som Doden aldrig mere skal krænke. «Amen!

«Anno 1660 d. 24. Septb. er min Søn *Matz* (født). Han levede her i verden 23 aar, «4 Maaneder, 1 Uge og 6 Dager. Han var af Gud synderlig begavet paa Prædicke stolen.

*) Ved «Swolf» menes vel «Zwolle» i Holland, Hovedstaden i Provindsen Overryssel, 11 Mile O. N. O. fra Amsterdam.

***) Ved «Linen» og «Hesselin» menes vel Lingen og Haselünne, to Smaabyer i Hannover.

****) «Wickhausen» er vel en Fejlskrift istedetfor «Wildeshausen», en liden By i Oldenburg, ved Floden Hunte.

«Han hensov salig udi Herren d. 27. Jan. *Anno* 1684. Gud give Hannem en glædelig opstandelse paa Christi Hellige og herlige aabenbarelses Dag. Amen.

«*Anno* 1661 var ieg beskicket *loco Præpositi* (s: i Provstens Sted) at rejse til arvehyldingen i *Christiania*, som blev holden d. 27. augusti udi samme aar og annammede vores itzige Allernaadigste Konge *Christianus V* Eden paa sin Hr. Faders og det ganske Kongelige arvehusets vegne og blev arvehyldingens (*sic*) af mig paa Præsternes vegne her i Provstiet underskrevet.

«*Anno* 1661 d. 22. Decemb. blev min Datter *Anna* fød om morgenen Klocken kunde være henimod 8. Er salig udi Herren hensov. (Hr. Jakob Lund siger i sine «Annotata», at hun fik en Foget Jens Olsen i Numdalen.)

«*Anno* 1663 d. 24. Septbr. blev min Datter, *Inger Margrethe*, fød om aftenen Klocken kunde være omtrent 9.

«Gud lade Hænde jo mere og mere voxe og tiltage i Gudsfrøgt og gode Dyder, Herrens hellige navn til ære og Forældre og Paarørende til Glæde og Hænde selv til ævig velfært. Amen.

«*Anno* 1665 *St. Michelsdag* om aftenen Kl. kunde være 8, hensov min Kiære Hustrue «*Gidsken Jørgensd. Scheldernp* sødelig og salig i Herren, effterat Hun i 2 aars Tiid havde været beladen med Svaghed og vii havde levet tilsammen et Christeligt og kierligt Ægteskab i Ste aar, 6 uger og 5 dager. Hændes Siel glædes hos Gud med usigelig glæde. Han og give Legemet en glædelig opstandelse paa den store Herrens Dag, Amen.

«*Anno* 1667 blev ieg med Velærværdig Biskops, *May. Erics Bredalini* Consentz, af Præsterne her i *Inherred* eligeret til Deres Provst.

«Enkemand effter min salig Hustrues Afgang, sad ieg indtil *Anno* 1669, da ieg effter foregaaende Guds Paakaldelse og fornemme Venners Raadføring begiærede igjen til ægtemage den Gudfrøgtige, ærlige og Dydprydede Pige *Sophia lensdr. Randulf*, nu min Kiere Hustrue, og stod vores Bryllups Høytiid i Høyadelige, Hæderlige og mange Folkes Nærværelse og Forsamling i *Trondhiem* d. 3. Jan. i forberørte aar. Gud unde os den Naade, saaledes at leve her tilsammen i Verden, at vii der maa leve i Glæden i Himmelen. Amen.

«*Anno* 1670 d. 12. Julij, en Tirsdags aften, Kl. kunde være 6, blev min Søn, *Iens*, fød. «Forhielpe os Gud til at opdrage Hannem i Guds frøgt Tugt og ære, at Hand daglig maatte derved offres Herren og forblive et Guds Barn, Amen. Maatte sige verden god Nat paa Rejsen fra *Kjøbenhavn*, og nu er salig hos Herren i Himmelen.

«*Anno* 1671 d. 10. octobris, en Tisdags Natt, Klocken kunde være imellem 12 og 1, blev min Søn, *Torgen*, fød til verden. Gud forlene os Naade til at opdrage Hannem i Guds Naade, (*sic*) Frøgt og Dørkelse, Herrens Hellige Navn til Ære, os og vore Venner til Glæde, Hannem selv til Løkke og velsignelse og ævig Saligheds velfærdt. Amen.

«*Anno* 1672 d. 19. Septb., en Torsdags Aften, Kl. kunde være 9, blev min Datter, «*Gidsken*, fød. Gud regiere samme vores Datter med sin gode Aand til en sand Guds frøgt og bevare Hænde fra ald ulocke. Amen.

«Hensov salig i Herren Ao. 1699.

«*Anno* 1673 d. 13. Novemb. om aftenen, Kl. kunde være 8, er min Datter, *Kirsten*, fød. «Gud forlene Hænde Naade til at opvoxe i Guds sande Frøgt til Dyd og ære. Amen.

«*Anno* 1675 d. 10. Februarij, en Torsdags aften, Klocken kunde være 8, blev min Søn, «*Peder*, fød. Gud lade Hannem jo længer jo mere voxe og tiltage i Herrens sande Frygt og Dørkelse, hans Navn til Ære, os og Venner til Glæde og Hannem Selv til timelig Lykke og velsignelse og til ævig Salighed. Amen.

«*Anno* 1676 d. 29. Martij, en onsdags efftermiddag, Klocken kunde være 3, blev min Søn, *Christian*, fød, som hensov salig i Herren nogle uger effter Hans Fødsel til Verden. «Hans Siel glædes i Guds Rige, Legemet hviler i jorden til en ærefuld og Glædelig opstandelse. amen.

«Anno 1677 d. 20. Aprilis, en Fredags Nat, Kl. kunde være 12, blev min Datter, «*Christentze*, fød til Verden. Gud give mig og hændes Moder Naade til at opdrage Hænde «til Guds Ære udi Herrens sande Frøgt og til Christelige Dyder, Hænde selv til timelig og «ævig Velfærdt.

«Anno 1678 d. 19. Septembris er min Søn, *Christian* fød om Natten imellem Torsdag og «Fredag. Gud regiære Hannem med sin hellig Aand til Alt Godt og bevare Hannem fra alt «ondt i denne onde sidste Tiid. amen.

«Anno 1679 d. 30. Septembris blev min Søn, *Lær*, fød om Tisdags Aften, Klocken «Kunde være 4. Hensov salig i Herren d. 22. Julij *Anni* 1685 om aftenen, Klocken kunde «være imod 9 slæt. Gud give Hannem med alle fromme Guds Børn en ærefuld og glædelig «Opstandelse paa Iesu Christi herlige aabenbarelses Dag. amen.

«Anno 1680 d. 18. Octobris blev min Søn, *Michael Wibe*, fød om Morgenen, Klocken «kunde være ved 7 slæt. Gud oplyse Hans Hierte med Wiisdommens Aand og regiære «samme vores liden Søn til alle Christelige Dyder. amen.

«Anno 1682 d. 14. Maji, en Søndags Aften, Klocken kunde være henimod 6 slæt, blev «min Søn, *Raphael*, fød. Gud regiære Hannem med sin gode Aand og Lade Hannem altid «være under sin Faderlige Værn og Varetægt.

«Raphael Engel Ledsage Hannem paa alle sine Veje, at hand sin Pillegrims-gang saa «maa overfare i denne Verden, at Han kunde være til Guds ære, menniskenes tjeniste med «sin egen timelige og ævige Velfæert. Amen.

«Anno 1683 d. 28. Aprilis, en Løverdags Morgen, Klocken kunde være 4, er min Datter, «*Mette Sophia*, fød. Gud unde os at opdrage Hænde i Guds Frøgt og gode Dyder. Herrens «hellige Navn til Ære, os og Hændes Paarørende til Glæde, Hænde selv til timelig og ævig «velfærdt. Er (*a. æ.* 12) salig i Herren hensovet.

«Anno 1684 d. 5. Augusti, en onsdag om aftenen, Klocken kunde være ved 5 slæt, «blev min Søn, *Matz*, fød. Gud ledsage og bevare samme vores liden Søn paa alle sine veje, «regiære Ham paa alle Maader med sin hellig aand, at Han maa i Guds frøgt til Dyd og «ære opdrages, Gud og Mennisken til Tieniste og Sig selv til timelig Velfærdt og ævig «Salighed. amen.

«Udi same aar Blev mig tilbudt Sognekaldet til vor Frue Kirke i *Trondhiem* efter Sal. «*Mag. Oluf Tønders* dødelige afgang, men ieg agtede hellere at ville forblive hos mine an- «fortroede Menigheder her i *Skougen*, end at begive mig til Byen.

«Anno 1685 d. 5. Decembr., en Torsdags Morgen, Klocken kunde være 4, blev min «Datter, *Elsæ* fød. Gud unde os at opdrage Hænde i Guds sande Frygt, og (i) gode «Dyder. Herrens hellige Navn til ære og Hænde selv til timelig Velfærdt og Evig Salig- «hed. amen.

«Anno 1687 d. 15. Martij blev min Søn, *Lær*, fød; Klocken kunde være 6 en Tisdags «Aften. Gud give Hannem Naade at opvoxe i Guds sande Frygt, Tugt og Ære, at Han «derved maatte daglig ofres Gud og forblive et Guds Barn. Amen.

«Anno 1688 vilde Min Allernaadigste Konge naadigst beneficeret Mig med Biskopdømmet «i *Trondhiem*, men ieg eragtede det ej at være raadeligt for mig det Høye og besværlige «Embedet at antage i min Alderdom og Svaghed, som ieg jævnlig er beladen med, aflagde «derfor hos min allernaadigste Konge min allerunderdanigste ydmygeligste undskyldning og «Tacksigelse, som og blev i Naade optagen.*)

*) Denne hans Vægning for at modtage den ham tilbudte Bispestol omtaler ogsaa Treschow i sine «Jubel- «herere», men han beretter ogsaa der endel Urigtigheder, saasom naar han gjør Gehejmeraad Michael «Wibe og Mag. Raphael Lund til Halvbrødre, istedeffor at de dog virkelig var Fuldblødre; ligesaa «naar han siger, at den Sidstnævnte var Provst i hele 50 Aar, istedeffor rettelig kun i 37 (nemlig fra «1667 til 1704), — en Fejl, som ogsaa Erlandsen gjentager efter ham. At Mag. Raphael afslog at blive

«Anno 1689 d. 12. Augusti om Mandags Morgenen, Klocken kunde være 6, er min Datter, «Margrete fød. Gud naadeligen lade Hænde opvoxe i Hans sande frygt og Dyrkelse og i «Christelige Dyder med ald skickelighed, hans hellige Navn til ære, Hænde selv til timelig «Lycke og Velsignelse og ævig Salighed. amen.

«Anno 1692 d. 7. Martij, en Mandags Morgen, Klocken kunde være 6, blev min Datter «Sussanna Maria, fød. Hun blev strax effter Fødselen beladen med Svaghed og hensov salig «i Herren d. 30. Aprilis dereffter, en Løverdags Morgen, Klocken kunde være 4, effterat Hun «haver levet i denne Grædedal 7 uger og 5 Dager. Gud, som haver Sielen i sin Giemme, «Han samle Siel og Legeme til en ærefuld og glædelig Opstandelse paa sin store aabenbarelses «Dag. Amen i Iesu Navn Amen.

«Anno 1695 d. 16. Februarij, en Løverdags aften, blev min Søn, *Iens*, fød, som strax, «effterat han havde været til Daaben, blev svag og hensov salig i Herren en Torsdags Mor- «gen den 28. Februarij, effterat Han havde levet i denne Grædedal henved 12 Dager. Gud «give Hännem paa Iesu Christi Herligheds aabenbarelses Dag en glædelig og ærefuld Op- «standelse. Amen.

«Mange ere mine Børn, ieg saae Dennem icke i Moders Liv, da de der vare. Gud var «Deres Tillid, som kom Dennem ihu og opholdt Dennem, foruden min Kiendelse. Naar ieg «ved den timelige Død er gaaen af dette Liv, skal ieg og icke see Dennem; dog skal Dennem «icke fattes Fader — Gud i Himmelen.

«*Vixi, et quem dederas Cursum mihi Christe peregi. Pertæsus vitæ, scæviter opto mori.*

(o: Jeg har levet og fuldendt det Løb, du, o Christus, havde beskjæret mig. Træt af Livet ønsker jeg en salig Død.)

«Anno 1680 blev mig af *Celeberrimis et excellentissimis Academiæ Hafniensis Professores* «*honores magisteriales Confereret***), effterat ieg tilforn af dennem nogle gange til Graden havde «været inviteret, men undskyldt mig for den Titul at antage.

«Anno 1704 afsagde ieg mig (for min Svagheds Skyld) med *Præposituret* (o: Provte-Embedet)***).

Biskop, berettes ogsaa i mine haandskrevne Familioptegnelser, med Tilføjende af, at hans fornemme Slægt tog ham det ilde op, hvortil vel ogsaa hans Sonneson, Hr. Jakob Matsson Lund, hentyder ved at nævne et Brev fra Gehraad Michael Wibe til Broderen i Anlédning af Afslaget. Brevets Indhold har forøvrigt vel været ham ubekjendt.

*) o: 1680 blev Æresdiplom som Magister mig tildelt af det kjøbenhavnske Universitets højberømmelige Professorer.

**) Erlandsen anfører i den Anlédning i sin «Nordenfjælde Gejstlighed», Side 298—299 et latinsk Citat af den for sit i det Trondhjemske Videnskabsselskab opbevarede «*Diarium*» (o: Meddelelser om trondhjemske Sager fra 1670—1707) bekjendte Præst til Meldalen, Provst Melchior Augustinusson, hvilket i Oversættelse lyder omtrent som følger: «Omkring den Tid (1704) beskikkedes Præsten i Sælbo, Hr. Christen Bloch til Provst i Indherred efter Sognepræsten til Skogn, den berømmelige og højværdige Mag. Raphael Lund, som formédelst Alderdom og dermed forbunden yderlig Affældighed frasagde sig baade Præste- og Provste-Embedet. Denne saavel af Aasyn som i Liv fredsel og i sit Embedes Gjærning nidkjære Mand holder sig — trods sine nedbrudte Legemskræfter — oppe ved sin Aandsstyrke, ventende fromt Israels Trøst, som Gud af Naade og i sin velbehagelige Tid ville rigelig forunde ham.»

(Som det vil sees tager Hr. Melchior Augustinusson fejl, naar han her siger, at Mag. Raphael ogsaa tog Afsked som Sognepræst.)

I en Note paa samme Side 298 oplyser Erlandsen ligelédes, at der i Katalogen over det Thottske Bibliothek, 6te Bind, Side 498 findes anført under No. 95 blandt Manuskripter *in 4to*: «Mag. Raphael Lunds Provste-Copiebog i Biskoperne Bredals og Pontoppidans Tid,» et Manuskript, der egentlig hører hjemme i Indherreds Provstearkiv, hvorfra det uretteligen er kommet ned til Kjøbenhavn, hvor det nu uden tvivl maa findes i det store kongelige Bibliothek.

Saa langt Erlandsen. Jeg tilføjer: Burde ikke denne Kopibog med al Grund atter komme tilbage til det Sted, hvor den rettelig hører hjemme?

«P. S.»

«Anno 1650 d. 1. Januarij er min Kiæreste (o: Hustru), *Sophia Iensdr. Randulf*, fød til Verden i *Davij Fogdegaard* udi *Eids-fjord Præstegield* i *Bergenhuus Leen* om Aftenen imellem 9 og 10 Klockeslæt, blev døbt i *Davij Kirke* af *Hr. Samuel Bugge*, Sognepræst og Provst *ibid.* Hændes Fader, ærlige, velagtbare og fornemme *Iens Pedersen Randulf* den Tiid Kongl. Majæst. Foget over *Nordfiorde* Fogderie, og siden Kongelig Majæst. Foget over *Guledalens* Fogderie og Befalnings-Mand over *Rins-Kloster Leen (sic)*. Hændes Moder den Gudfrøgtige, Erlige og meget Dydelsskende Matrone *Kirsten Pedersdr.* Hiemme hos sine Kiære Forældre var Hun intil Anno 1661, da Hændes Forældre fløttede fra *Bergenhuus-Leen* til *Rins-Kloster*; Kom Hun saa aaret dereffter til sin Moster, Gudfrøgtig, ærlig og meget Dydelsskende Matrone, *Else St. Iwer Baltzersens* i *Trondhiem*, som holt Hænde til Guds Frøgt og lod Hænde lære Allehaande sømmelige Hænders Giærninger indtil aaret dereffter, 1663, da Hændes Forældre fløttede til *Trondhiem*; siden forblev Hun hos Dennem, intil Hun effter Guds forsiun kom i Ægteskab med mig.

Finis.»

Nu staar kun tilbage at levére et Par mindre Levnetsbeskrivelser, der — ligesom de foregaaende — dog vilde blive vel vidtløftige til at faa Rum paa selve Slægtregistret, nemlig den paa Side 368 nævnte Præst i Kragerø, *Jakob Matssøn Lund*, hvem Familien skylder Tak, baade for hans Afskrift af hans Farfaders Autobiografi (der uden Dette vilde have været tabt), og for hans egen Levnetsbeskrivelse, der følger; og saa tilsidst den nylig her i Christiania afdøde Læge Otto M. N. Lund.

B. Hr. Jakob Matssøn Lund

Sognepræst til Kragerø.

«*Partic. om mig Selv.*»

«1724, 3die Iuledag er ieg døbt i *Wiggens Kirke* af velærværdige *Hr. Johan Crantz*, Pastor til *Bynæsset*. Mine Faddere vare: *Hr. Frantz Brun*, Major ved det 3die Tronhj. infant.regimente, *Hr. Didrick Hammer*, Capit. ved samme og *Hr. Hans Mejer*, da Evangl. Medtjener i Orkedalen, og min Mormoder *Gidsken Whitte*; *Mad. Ibsen*, Sl. Fogden i Orke og Guldals Fogderi *Hans Ibsens* Kiæreste og *Jfr. Anna Femmer*, som siden døde, gift med *Hr. Lars Bic*, Kiøbmand i Christiansund.

«1735 blev ieg sat til privat information hos *Studios. Peder Witte*, som da var Lærere for den fattige skole i Trondhiem, som kaldes Blaaskolen, hvor ieg var til 2 aar; ieg avancerede der kun lidet, men fik temmelig Hug; dog kan ieg rose mig (med at) han baade var den første og sidste, der tracterede mig med den Confect; imidlertid arriverede mig den uløckelige Hændelse, at ieg i det høyre Been blev skudt med en hagel Ladning af en af mine Camerater ved navn *Nicol. Femmer*, der nu er Rector i *Christiansand*; dog blev ieg ved Guds hielp og *Chirurgi Bocholtz habilité* effter 2 Maaneder løckelig Coureret. 1736 i Julen døde min Fader; ieg da 12 aar gammel, og som *Sl. Hr. Knud Sommerfelt* (da Capell. i Orked.) var hans gode Ven, tog han mig under sin information, men som han var svag og magelig, og ieg ej heller for treven*) i de aar, avanceredes saare lidet, og var ieg saa

*) Den ældre Betydning af Ordet *treven*. er (ifølge Molbech):= flittig, ivrig; — altsaa netop det Modsatte af Ordets nuværende Betydning.

«hos Ham til om Sommeren 1738, da ieg kom i Surendalen til *Hr. Iohannes Irgens*, hvor ieg
 «brav begynte at kome fort, men det gode varede ej længe, thi som Han om Høsten med
 «en stærk baade Legemets og Sindets Svaghed blev betaget, maatte (jeg) om Høsten derifra,
 «da ieg igien for et syn skyld kom atter til at freqventere *Hr. Sommerfelt* den vinter til
 «næste høst, (da) ieg kom til Surendalen igien under *Stud. Peder Nerrens* information i nu-
 «værende Ob.Leut. *Namestals* Huus, for hvis Søner, *Christopher*, som siden døde *Stud.* i Halle
 «i Magdeb., *Nicolai*, før Provst paa Klosteret, nu Præst til Herlufsholm, *Hans Nannest.*, nu
 «*Stud.* og *amanuens.* hos Biskopen, *Dr. Fridr. Nannestad.* Ob.Leut. *Nan.* boede da paa
 «Øye i Surendalen. *Ped. Nerem* er nu S.præst til Iørgenfjords Kald paa Sundmøer. Under
 «Hans information avancerede ieg i 5 fierdings aar saa vidt, at ieg nylig for Paaske 1741,
 «da ieg af den Cathedr. Skoles *Rectore, M. Benjamin Dass* blev examineret, befantes døgtig
 «til at erlange Stæd i Mester Lectien, hvor da EtatzR. og amtmand over Nordl. *Hans Hagerup*
 «var Courector. Der i Skolen var ieg i 2 aar og blev da dimitteret *cum testimonio* af Rector,
 «ovenmælte *M. Benjamin Dass*, tillige med flere andre, for hvilke ieg var *Dur gregis.* St.
 «Hans aften samme aar kom ieg til K.havn, hvor Rheden var vel besat med Danske orlogs
 «Skibe i anledning af den *demele* med Swerrige angaaende Tronfølger Vallet. *In Julio* blev
 «ieg tilligemed mine Camerater admitteret til første Exam., hvor ieg 14 benet (*sic*) blev af
 «*Rect. magn. D. Georg. Dethardingio, med. D. et Prof. P. ord.*, indskrevet iblant Studenternes Tall.
 «Examinatores vare: *Block. S.St. Theol. D. et prof. P. O.* (døde som Stiftts Provst i Sieland
 «og Sognepræst til Vor Frue Kirke i Khavn), *Iust. R. Johan Peter Anchersen, J. u. et Phil. D.,*
 «*Eloq. P. P. O.*; *Iust. R. Johan Christ. Kall, LL. OO.* (?: *Ingearum orientalium?*), *P. P.*; *Iust.*
 «*R. Bernhard Mollman, J. u. et Phil. D., Hist. et antiq. Patr. P. P.*; *Iust. R. Joachim Fridr.*
 «*Ramus, Math. inf. P. P.*; *Christ. Horrebow, Phil. et Math. P. P. design.*; *Iust. R. Georg.*
 «*Detharding. Med. D. et P. P., fac. med. Decanus*; *Iust. R. Fran. Testrup, J. u. et Phil. Doct.,*
 «*Log. et Metaph. P. P.*; *IustitzR. Christ. Lud. Scheidius, J. u. et Phil. D. J. et Philos. mor. P. P.*
 «(nu Hof Raad og Bibliothecarius i Hanover). *Decan Facult. Philos* var da *Peter Horrebow,*
 «*med. D. et Mathem. sup. P. P.* —, Til Privat Præceptor udvalgte ieg *D.* og *IustitzR.*
 «*Scheidius*, Hvis godhed og tienstagtighed ieg ej nok kand berømme.

«Mit Sind stod ej da til det Theolog. Studium, men til Medicine, hvilket ieg da under
 «*IustitzR. Balthazar Joh. v. Buchwalds* manuuction med fid excolerede, besynderlig anatomic,
 «hvilket nær havde skilt mig ved mit fæderneland, thi som ieg tilligemed en anden *Stud. med.,*
 «*Christopher Gram.* som siden er død som *Doct. Med.* og apotheqver paa Bragnæs, havde
 «præpareret nogle hierter og *cadavera*, at vise dets *Systole* og *diastole* tillige med Blodets
 «Circulation, der effter den Svenske Ambass., *Gr. Tessins* og andre høye Herrers Begiering
 «dem af *IustitzR. B. J. v. Buchwald* skulle i deres Nærværelse forevises, befalt vores Arbeide
 «*IustitzR. Buchwald* saa vel, at han honorerede os i De Høye Herrers Nærværelse med saa-
 «dant *Elogio*, at vi stod skamfuld derover, og blev det af den Russiske Ambassadeur saa
 «taget *ad notum*, at Han lod os fordre til sig og tilbød os pension af sin høye Principalinde
 «at rejse udenlands paa for at giøre os habil til Hændes Tieneste, men det blev ligemeget
 «af med Rusland som (med) Medicineen, thi min Moders idelige Breve, der ej ville høre om
 «nogen af Delene, og andre Venners Paastand, der ville, ieg skulle give mig til Søe-Etaten,
 «giorde mig saa confus, at ieg for at recolligere mig rejste op igien til Norge Høsten der-
 «effter, effterat ieg havde taget anden exam., hvor ieg erholte Caracht. *laudab.*

«Længe blev ieg icke i Norge, men *in Februario* 1745 rejste ieg til Lands igien til
 «Khavn igiennem Sværrige, hvor ieg lidt opholte mig, og begynte paa nye, da ieg kom til
 «Khavn igien med medicineen; dog for min Moders indstændige anmodninger maatte ieg om-
 «sider forlade det Studium, hvorpaa ieg og næsten i desperation tog attestatz *in August* same
 «aar, under exam. af *Petro Waldicke, S. S. theolog. Doct. et P. P. O. sum. theol.* (?) og *Jeremia*
 «*Fridericco Reuss, S. S. Th. Doct., P. P.*, nu Gen. *superintend.* i Sleswig Holstein, og obtinerede
 «*Caract. handillaudabilis*, hvorpaa ieg og strax forlod Khavn og rejste op.

«Mit Opholdsstæd i mine Studenterdage*) var mest hos min Moder paa Nærvigen, da ieg nu agerede Theologus, nu medicus, nu bergmand, nu Mathematicus, hvilke sidste forrettninger ieg besynderlig havde ved general-Befaringen paa *Lockens* Verk 1747, da Oberstiger, Marchscheider og Proberer *Hendrich Junchans* var syg, og ieg opagtede *Hans vices* og, førend Befaringen skede, forfærdigede general Kart over Grubens Sohler, Schachter, Stoller og orter &c., som endnu — det ieg troer — findes paa Gruben. Saaledes fordrev ieg tiden til Aar 1749, da ieg af Velærværdige og Vellærde *Hr. Johan Crantz* paa Bynæsset blev kaldet til *Hans Capellan p. persona*, hvilken vocation og af *Hans Kongl. Majestædt* vor allernaadigste regjerende Konge, *Fridrick* den femte blev approberet, Fredensborg d. 15. Augusti 1749, derpaa examineret og ordineret d. 19. Sept. samme aar af *Hans Høyærværdighed* Biskop *Fridrich Nannestad, S. S. Theol. D. et P. P.* i Tronhiems Domkirke. *Hans ordin. Text* var *Joh. 1. 29* og prædickele ieg samme Dag.

«2 aar sled ieg mig igiennem med den sure Maud, kom temmelig vel overens med Ham, om ieg ej just lagde paa Hjertet alt hvad der forefalt, og ej skiøttet om at kvitere Ham, hvis Han havde villet betalet lidt bædre min umage, men *Hans* store Løffter slog ud til 30 Rd. om aaret. Derfor antog ieg ved Michaels Tiid om Høsten 1751 Condition som Capellan hos Velædle og Velærværdige *Mag. Jacob Thode*, Stiftts-Propst og Sognepræst til Domkirkens Menighed i Trondhiem, dog uden videre Kongelig approbation. Imidlertid døde *Hr. Johan Crantz* i Julen, og fik (jeg) effter mit forrige Kongebrev Capellans tjenesten der igien, saasom Capellanen, *Hr. Alb. Angell Medelfart* havde Succession, og altsaa trædde til Kaldet.

«Imidlertid ieg da var i Trondhiem kom ieg effter Guds forsiun i Ægteskab med den Dydædle Jfrue *Margaretha Somer*, Cantzelic Raad og Hospitals Forstander *Jens H. Sommers* og *Maren Maria Holstis* Datter, og stod vort Bryllup i Hændes Mosters, Frue *Anna Donsis* Huus i Trondhiem d. 22. Febr. (1752). Brudevielsen forrettede *Mag. Jacob Thode*, og var *Text Ps. 52, v. 9. 10.* Effter Paaske da i samme aar 1752 kom ieg til Bynæsset og kiøbte ieg gaarden *Hojem* af *Hr. Middelfart*, hvor ieg nu boer, effterat ieg har ladet de fleste Huus bygge.

«1753 d. 7. Ianuarij Kl. 6 Fm. blev min Son *Matz* fød. D. 15. blev han igienfød i Steene Kirke af *Hr. Albert Ang. Medelfart*. *Hans* Faddere vare: min Moder; Jfr. *Anna Douss*; Jfr. *Anna Kirstine Whitte*; min Svigerfader *Hr. Cantzellier. Jens H. Sommer*; *Hr. Alb. Ang. Medelfart* (og) min Svoger *Hr. Iust Tyrholm Wessell*.

«1754 d. 17. Aug. Kl. 3 efftm. blev min Datter, *Maren Maria*, fød. Hun blev døbt i Steene K. d. 25. *Ejusd.* af *Hr. A. A. Medelf.*

Fadderne vare Frue *Cantzellie Raadinde Douss*; min Søster, *Mad. Wessell*; Jfr. *Benedicta Susanna Dorothea Hammer*; *Hr. Profess. L(ingvæ) Lapp. Knud Leem*; *Raphael Thune*; *Jacob Whitte*.

«1755 mod Høsten begynte Børnkoppene at yttre sig, hvorføre ieg overlagde med Stads *Chirurgo Wasmouth* at introducere her *inoculation**)*, som andre Stæder — besynderlig i England — med største nøtte var kommen i Brug, og blev da første Prøve giort paa *Wasmouths* og min Søn, som befant sig synderlig vel derved, og blev her omkring baade i Byen og paa Landet siden 115 (eller 415?) af ald slags Alder og Kion «(sic) med største Succes oculerede. Min Datter torde ieg for Hændes ungdom skyld ej vove det paa; præparerede Hænde dog forud med tienlige medicamenter. Dog blev Hun temmelig angreben af Kopperne, saa ieg næsten fortrød min Frøgt. Dog blev Hun Gud være lovet vel restitueret.

*) s: som Candidat.

***) *Edvard Jenner*, født 1749, var den egentlige Opfinder af Kokoppe-Indpodningen, som han første Gang udførte i 1796. Inokulation af Smaakopperne var derimod tidlig kjendt i Indien, China, Egnen omkring det kaspiske Hav. Fra Constantinopel kom den 1721 til London og derfra i 1755 til Paris.

- «1756 d. 20. Maji Kl. 7 Fm. blev min Søn, *Jens*, født; døbt d. 28. *Ejused.* af Hr. A. A. «*Med*(elfart) i Bynæs Kirke. Hans Faddere vare: Mdmc Stincken Medelfart, Mad. «Sara Colstrup, Jfr. Maren Maria Donss, Sorenskriver Iacob Iersin Nieman; Ob.visit. «Otto Arentz, min Hustrues Broder, Hans Morten Sommer. Han hensov salig udi Herren den 15. Julii, 2 maaneder dereffter, og ligger begravet i Iens Pedersen Randulfs «Gravstæd i Stene Kirke i Founten.
- «Samme aar d. 3. April døde Mad. Anna Holst, fød Hojer, min Hustrues Morfaders Lorentz «Marcusen Holstis anden Kæreeste; efterlod for min Kierestes Andeel effter Testamente «17 til 1800 Rdl.
- «Samme aar maatte ieg tillige med *D.* Gotfrid Erichsen, *M.* Gerhard Schonning, Krigsbogholder Iohan Wessell Brown og Kiøbmand Ole Tangen paatage mig Directionen for de «Nordenfieldske Salpeter Værker; og ere vi altsaa derved de første Directeurer. For «de Danske ere Gen.aud. Wedderking, Profess. Kratzenstein, *Dr.* Eriksen og inspect. «Birk de første.
- «1757 d. 2. Septb., som var min Moders fødselsdag, blev min Datter, *Dorothea*, fød. Hun «blev døbt i Stene Kirke af Hr. A. A. Medelfarth, og vare Hændes Faddere: min «Moster, Mad. Ingeborrig Whitte; Jfr. Karen Sejerstæd, Jfr. Anna Hanning, Hr. Capitain «Jørgen Andreas Bull; Leut. Erik Nicolai Tønder og Fendr. Ditlef Wibe Donss.
- «1758 d. 24. Septb., Kl. ved 12 slædt om Natten, blev min Datter, *Anna Sophia*, fød. Hun «blev døbt i Steene Kirke af Hr. Alb. A. Middelfart d. 3. Octob. Hændes Faddere «vare: Frue Bull paa Gaustad; Frøken Anna Møhlman Tønder og Jfr. Elizabeth «Dorothea Whitte; Hr. Leut. Lorentz Donss; Fogden Nils Colstrup og Hr. Hans Dahl. «Hun blev af Gud henkaldet Natten til d. 30. Nov. i samme aar, og ligger i Stene «Kirke under Founten begravet.
- «1760 d. 14. Sept. Kl. 1 Fm. blev min Datter, *Gidsken Sophia*, fød, og døbt i Stene Kirke «d. 22. *Ejused.* Hændes Faddere vare: Frue Majorinde *de Mathesen*; Frk. Gidsken «Nannestad; Jfr. Sussanna Arentz; Raadmand Manderup Alstrup; Morbr. Sr. Torsten «Whitt og Stud. Casper Whitt.
- «1761 d. 31. Augusti, Kl. mellem 3 og 4 effterm. blev min Datter, *Anna Margyethe*, fød og døbt i Steene Kirke d. 8. Sept. Fadderne vare Madam Arentz, Jfr. Middelfart, Jfr. «Nieman, Hr. Hendrik Beckker og Caspar Whitte. Hensov i Herren d. 28. Sept. samme «Aar og ligger hos de andre afdødde i Steene Kirke.
- «1762 d. 20. Septb., effter at min Svigerfader, Cantz.R. Iens Hansen Sommer var død om «Sommeren tilforn, og Jeg saae, det var mig umueligt med saa stor Familiie Længer at «subsistere som Cappellan paa Bynæsset, foretog ieg i Guds Navn mig med min Hustrue «en Rejse til Kiøbenhavn, effterat mine pigeborn blev hensat hos min Morbr. T. Whitte «paa Kystad, og min Søn, Matz, siden nogen tiid var i Skole i Værdalen hos Hr. Peder «Krog, som alt kostede mig meget; ieg ankom sidst *in* Octob. til Kiøbenhavn, blev saa «uden mine Tanker, ja endog villie, Sognepræst til *Leirdals* Præstegj. i Sogns Provstie «i Bergens Stift d. 21. Apr. 1763.
- «Imidlertid blev d. 20. Februarij samme aar min Hustrue forløst med en Søn, der blev døbt «i Holmens Kirke af Provsten, Høyærv. Hr. *Doctor* Bildsøe, nu Høyærværdigst Biskop «i Aarhus Stift, og kaldet *Jens Lawitz*. Hans Faddere vare IustitzR. og Amtm. Gunder «Hammer; Hr. Assessor Hans Morten Sommer; Leut. Sommerschild; Fru Kammerraad«inde Falbe og Jfr. Bildsøe.
- «Den 6. Julij (1763) forlod vi Kiøbenhavn og reisede til vands til Christiania og siden gien«nem Østerdalen for at besøge for sidste gang min Moder, som var paa Tønsæt Præste«gaard hos min Søster, Mad. Wessel. Kom saa tilbage til Trondhiem først i Septb. «maanet, hvor ieg forblev til Foraaret 1764 d. 4. Maji til mit Kald, hvor ieg ankom «d. 1. Junij (*sic*).

- «Føraaret 1765 var ieg, effter Stifftamtmandens v. Cicignons og Biskop Arentzes anmodning, «i Bergen, for der at introducere Smaakoppernes inoculation, da mig blev af Stifftamtmanden tilordnet *Chirurgus Hochkirken* for at lære maaden, og blev da med Succes 68 Børn «inoculerede, mest blant de fornemste Familier, da de ringere der — som allestæds — «plages af Fordomme. Stædets *medici* bevægede Himmel og Iord mod mig, dog uden «virkning, saa ieg med skriftlig Taksigelse af Magistraten, da alt effter ønske var forrettet, blev dimitteret.» (Her har Hr. Jakob Lund i Marginen tilføjet: «Såme Tiid døde «min Moder paa Tønset.»)
- «1766 d. 18. April blev ieg af Hans Majestæt Kong Christian den syvende udnævnt til «Pastor for *Krageroe* Bye og *Sanickedals* Sogn; forlod derfor det nøysommelige Leirdal «med Glæde den 3. Julij og reisede til Bergen, derfra med Skib til Grimstad, siden «med smaa Fartøi til Kragerøe, hvor vi ankom d. 18. Augusti, og antog Embedet strax «effter Michelsdag; blev dog ej af Provsten (Joh. Fr. Monrad til Gierpen) indsat, førend «naadsens aaret var til ende, den 11. Ian. 1767. Gud give her fremdeles Løkke og «velsignelse.
- «1768 d. 23. Maji, en mandags Morgen ved 2 à 3 slet blev min Datter, *Margaretha Jacobaa*, «født, og døbt i Kragerøe Kirke af Cappelanen i Bamble, velærv. Hr. Andreas v. Cappeln. «Hændes Faddere vare Hr. Sorenskriver Christen Odderbeck, Sr. Halvor Heuch, Frue «Czernickow, Mad. Erreboe og Jfr. Anna Adeler Paulsen.
- «Såme aar blev Geistligheden paabudet at betale $\frac{1}{10}$ Deel af al sin Indkomme, som vil i «dette maadelige Kald falde mig tungt nok med min talrige Familie.»

C. Otto Mathias Numsen Lund.

Læge i Christiania.

Han fødtes paa Aunoen (Hitteren) 1811, 31. Januar, og døde i Christiania 1891, 2. Decbr. om Eftermiddagen.

(Søn af Ægtefolkene, Sognepræst til Overhalden Andreas Dass Lund og Hanna Petra, født Stub.)

Han blev Student (med Laud) 1830 fra Trondhjems Kathedralskole. Fuldenkte i Juni 1831 anden Examen (med Udmærkelse).

Ifølge Kiær: «Norges Læger» (som jeg her tillader mig at benytte) ledsagede han i Sommeren 1831 Professor Keilhau paa hans videnskabelige Rejse i det Nordligste af Trondhjems Stift, blev 1. April 1834 ansat som Candidat ved Rigshospitalets Hovedafdeling, og tog 4. Juni 1836 medicinsk Examen med Laud (2,2). Strax efter Examen blev han constitueret som Reservelæge ved Rigshospitalets Hudsygeafdeling, fungerede i denne Stilling til 1. Septbr. 1837 og var derpaa til Udgangen af Febr. 1839 ansat som Reservelæge ved Fødselsstiftelsen; Sommeren 1839 var han i et Par Maaneder constitueret som Reservelæge ved Rigshospitalets chirurgiske Afdeling. Fra Begyndelsen af 1836 var han Amanuensis hos Brigadelæge With, indtil han Septbr. 1839 tiltraadte en Udenlandsrejse, paa hvilken han, foruden ved andre tyske Universiteter, opholdt sig 4 Maaneder i Berlin og 2 Maaneder i Wien for at studere navnlig Chirurgi og Øjensygdomme. Efterat han Sommeren 1840 var hjemkommen fra Udlandet, blev han fra 1. Novbr. s. A. ansat som Overlæge ved det da indrettede Christiania Bys Sygehus i «Christian Augusts Minde», hvormed var forbundet Lægetilsynet ved den derværende Sindssyge-Indretning og Arbejdsanstalten. Denne Post beklædte han til Udgangen af Febr. 1845, da Sygehuset nedlagdes.

Fra 1. Marts 1845 til Udgangen af Juni 1848 var han ansat som Reservelæge ved Righospitalets medicinske Afdeling. Samtidig med Reservelægeposten overtog han tillige i Fællesskab med en anden Læge at visitere de offentlige tolererede Fruentimmer, hvilket Hverv han vedblev at udføre til 1. April 1859.

20. Septbr. 1838 blev han udnævnt til Compagnichirurg med Anciennetet fra 1. Mai 1837 og gjorde Tjeneste ved Artilleriet; blev 10. Novbr. 1842 ansat som Batterichirurg og erholdt 18. Oktbr. 1849 efter Ansøgning Afsked. Fra 5. Juni 1849 til 7. Januar 1878 var han ansat som Læge ved Christiania Borgercorps; fra Mai 1850 har han været Medlem af Controlcommissionen for Christiania Bys Sindssygeasyl. 29. Marts 1854 udnævntes han til Formand i den da nedsatte Medicinaltaxt-Commission, hvis Arbejde var tilendebragt i Slutningen af 1855; Februar 1867 blev han Medlem af den da nedsatte Pharmacopoe-Commission, hvis Arbejde var (o: blev) udført ved Udgangen af 1870. Fra 20. April 1867 til 21. April 1874 var han Medlem af og Formand i Rigshospitalets Direction. — I 1833 blev han ansat som Choleralæge under den om Høsten optraadte Epidemi i Christiania; under Cholera-epidemien i Christiania i 1866 paatog han sig tilligemed Professor Lochman at bistaa Stadsphysicus Steffens ved Foranstaltningerne mod denne Epidemi, hvilket Hverv vedvarede fra Udgangen af Juli til Begyndelsen af Oktbr. Han var i 1841 til 1846 første Sekretær og i 1856—1857, 1864—1865 og 1867—1868 Formand i det medicinske Selskab i Christiania. Ved Naturforsker mødet i Christiania i 1844 blev han valgt til Medlem af den norske Comite for Undersøgelse af Sygdomsforholdene. I 16 Aar, fra Nytaar 1871 til Udgangen af 1886, var han Medlem af Repræsentantskabet i Christiania Communebestyrelse. Han har flere Gange været Valgmand.

Videre benytter jeg ikke her Kiær: «Norges Læger», der for denne Artikkels Vedkommende er trykt 31. Oktbr. 1888, men leverer som en Fortsættelse følgende i «Morgenbladet» for 1891 meddelte Beretninger fra Lunds Dødsaar:

Som et Beviis paa Doktor Otto Lunds store Legems- og Aands-Styrke kan tjene, at han i Sommeren 1891 foretog en Tur nordover og — som Passagér paa Dampskibet «Trondhjem» — den 12. Juli s. A., sammen med Skibets talrige Passagérer, besaa «Torghat-Hullet» paa Brønø, ja deltog endogsaa i Bestigningen. (Mghl. No. 434 for 14. Juli 1891, 2. 5.) Denne for en Mand i hans Alder vistnok altfor besværlige Tur bekom ham imidlertid — efter Forlydende — ikke vel, da han troede at føle Mindelser deraf i de faa Maaneder, han da havde tilbage at leve i.

I «Morgenbladet» No. 734 for 3. Decbr. 1891, 2. l. berettes hans Død, ledsaget af en Nekrolog, hentet fra Kiærs «Læger», hvortil Bladet endvidere føjer Følgende: «Lund har flere Gange været Valgmand; ved sidste Valg (o: i 1891) bad han sig dog fritaget, idet han ønskede at give Plads for unge Kræfter. Lund var Formand i Lægernes Understøttelsesforening, hvis Fond han i sin Tid betænkte med Gaver, saaledes i 1890 med 6000 Kr. i Anledning af sit Guldbryllup. I 1886 (4. Juni) fejredes Lunds 50-Aars-Jubilæum som Læge ved et af hans Kolleger foranstaltet Festmaal, hvor Generalkirurg Thanlow talte for Hædersgjæsten og fremhævede, at hvad man først og fremst tænkte paa, naar Otto Lunds Navn nævntes, var *Lægen* Otto Lund, denne Mand, som med sin ufortrødne, utrættelige og opofrende Virksomhed som Læge, ved sin gjennem kollegiale Færd i dette Ords sande og bedste Betydning og ikke mindst ved den usvækkede Tillid til sin Videnskab og Kunst staar som et lysende Exempel for alle sine Kolleger, gamle som unge, og «som den Mand, vi alle be- tragte som en Hæder for vor Stand».

«Sin Praxis udøvede Lund til det sidste, og som Læge var han afholdt og skattet som faa. Han var i Besiddelse af en stærk Helbred, og endnu sidste Sommer (1891) foretog han en Rejse til Nordkap, som han besteg.»

Saa langt «Morgenbladet» for 3. Decbr. 1891.

Under Overskrift: «Sjelden Pligt troskab» læses i «Morgenbladet» No. 739 for 5. Decbr. 1891, 2. 4. Følgende:

«Som et slaaende og særdeles interessant Bevis paa den Pligttrøskab og Nidkjærhed, som den fornylig afdøde, almindelig højagtede Nestor blandt Christianialæger, Dr. Otto Lund, viste, ser vi os istand til at meddele, at han, der var Medlem af Kontrolkommissionen for Christiania kommunale Sindssygeasyl, siden denne Institutions Igangsættelse i 1850, i hele denne Tid af vel 41 Aar, alt i alt kun 14 — fjorten — Gange, før han kastedes paa Sygelejet, udeblev fra nævnte Kommissions 14-daglige Møder. I Aarene indtil 1870 forsømte han blot 2 eller muligens 3 Møder, og senere gik der flere Aar mellem hver Gang, han udeblev. Af Aarstiden for hans Udeblivelser (oftest Sommertiden) synes at fremgaa, at han de fleste Gange har været fraværende fra Byen.»

Om hans Begravelse i Vor Frelzers Gravlund 7. Decbr. 1891, hvor Dr. og Pastor Kent forrettede og Overlæge Winge og Doktor Grøn fungerede som Marskalker, blev der lagt Krands paa hans Kiste: af Dr. *medie.* Edv. Bull (paa det medicinske Selskabs Vegne) og af Overlæge Hald (fra Understøttelsesforeningen for Læger og deres Enker). (Mgbl No. 744 for 8. Decbr. 1891, 2. 4.) Kisten blev baaret til Graven af Læger.

Som et sidste Stykke om denne Hædersmand hidsættes her følgende, i «Morgenbladet» No. 750 for 10. Decbr. 1891, 2. 2. indførte Artikkel:

«I medicinsk Selskab holdt Formanden iaften (o: 9. Decbr.) en stemningsfuld Mindetale over afdøde Doktor Otto Lund.

Et virksomt og langt Liv var tilendebragt. Kjernesund, som Dr. Lund altid var, har han lige til det sidste tilseet sine Patienter. I Sommer foretog han en Nordkaptur, som havde været ham for anstrængende, og fra Hjemkomsten af var hans gamle Kraft brudt, og da han den 4de November gik tilsengs, rejste han sig ikke mere.

I medicinsk Selskab havde han været 1ste Sekretær og 3 Gange Formand, og han hørte til den faste Stok, som sjelden savnedes; han deltog ofte i Diskussionen, ligesom Magazinet indeholdt mange Artikler fra hans Haand.

Dr. Lund var flittig, klar, sindig og beskeden. Kjernen i hans Væsen var den praktiserende Læge med den anerkjendte Dygtighed og den utrættelige Taalmodighed. Han tilhørte en nu sjeldnere og sjeldnere Type af Læger; han var foruden Familiens *Læge*, dens Raadgiver, Hjælper og Ven, elsket og agtet af Alle. Han havde en særegen Evne til at behandle hver enkelt Syg, hvad lykkedes ham paa Grund af en stor naturlig Begavelse, udviklet ved stadigt Studium og støttet af et stort Hjertelag. Han var den ædle, bramfri Mand med det forsonende Livssyn, en flittig og offervillig Kollega, om hvis Fane alle gjerne samlede sig, da han intet Partimærke havde.

Taleren rettede sluttelig en Opfordring til Medlemmerne om til Ære for Afdødes Minde at rejse sig fra sine Pladse. Dette skeede, hvorefter man gik over til Dagsordenen.»

(Hans Skrifter — alle af medicinsk Indhold — opregnes i Kiærs «Læger» og Halvorsens «Forfatterlexikon».)

REGISTER I,

indeholdende de i Slægten fødte Personer af Navnet LUND og WIBE samt deres Ægtefæller.

(En Stjerne efter et Tall betegner gennem hele Registret, at vedkommende Person eller Gjenstand, hvortil der henvises, maa søges nedenunder i Bogens Noter.)

Da Slægtens Stamfader, Dr. og Biskop Mats Jenssøn (Midelfar) aldrig brugte Navnet *Lund*, saa opføres han her for sig selv og bliver at søge i Indlédningen Side X—XII og i Hovedverket Side 1—4 samt i 1ste Afsnit (overskrevet: «*Biografier*»), Side 61—70.

Hans 3 Hustruer var: 1) Inger Leth (se Register II paa Leth), 2) Margrethe Torlov (se Register II paa Torlov), og 3) Mette Wibe (se Side 4 og Register I under b. *Wibe*).

a. Lund:

A.	Side	Lund.	Side
Lund.		— Anna Maria Elisabeth (Mathiasd.)	24
— Aagot (Sørensdatter)	56	— — Nikoline (Andreasd.) Lurø	50
— Agnes (—)	56	— — Sophie (Jakobsd.), † strax	34. 378
— Adolf Ingvald, Apotheker, g. m. Susanna Baastad	57	— Annette Helene (Chr. Kraftsd.), g. m. Maskin- mester Magnus Gulbrandsen	30
— — — Participant i Krebs's Byg- ningsartikelscompagni	58	— Antoni (Chr. Kraft's Søn), Samlagsbestyrer, g. m. Jakobine Jacobsen	30
— Alf Isachsen (Haraldssøn)	53	— Astrid Henriette Nordan (Ivarsd.)	45
— Andreas Daniel, fhv. Forstmester	43. 44. 45	— — (Andreasd.)	55
— — — Randulf Nordan	45	— Augusta Christiane (Adolfsd.)	57
— Hr. Andreas Dass, til Overhalden, g. m. Hanna Petra Stub	46—48. 379	— Axel (Ottossøn), Læge, g. m. Valborg Eskilda Bruun	48—49
— Andreas Dass (Hilmarssøn), Sømand, g. m. Mariane Staal (Stahl?)	57		
— — — Sørenskriver, g. m. Johanne N. Friis	54		
— Ane Johanne (Iversd.), g. m. Mathias Sellæg	42		
— Anna (Raphaelsd.), † strax	371		
— — (—), g. m. Foged Jens Olsen	13. 372		
— — (Hans Petersd.), g. m. Cand. jur. Herman Aschehoug	56		
— — (Ottosd.)	49		
— — Adeler (Jakobsd.), g. m. Hans A. Krüger	26		
— — Caroline (Joh. Christiansd.), g. m. Styr- mand G. Pettersen	28		
— — Constance (Johannesd.)	46		
— — Margrethe (Jakobsd.)	34. 378		
		B.	
		— Berith Martha (Mathiasd.), g. m. Lensmand Svejn Tetlie	43
		— — — (Johannesd.), g. m. Gaardbr. Mathias Tømmeraas	45
		— Betsy Marie (Ottosd.), g. m. cst. Myntmester Thomas G. Münster	49
		— Birgitte Christine (Ottosd.)	56
		— Bodil Eugenie (Chr. Kraft Lunds Barn), f. 1896	31
		— Borghild Antonie (Antonidatter), f. 1889	30

C.		Side
Lund.		
— Carl Johan (Magnusson), f. 1888	33	
— Carl Mathias Christopher Altenburg, Student	25	
— Cathrine (Matsdatter), f. 1626. Ubekjendt	9	
— Charlotte (Sørend.), f. 1888	56	
— Christen Abel (Mathiassøn), Løjtnant, ugift	40	
— — — (Adreassøn), Lensmand, g. m. Hanna M. Schjelderup	50	
— Christence (Raphaelsdatter), g. m. Hr. Nils Jucl	20. 373	
— — — Worm (Iversd.), g. m. Oberstl. Henrik C. Som- merschild	37—38	
— Christian (Matsson), f. 1618, † strux	5	
— — — (—), Etatsraad, g. m. Joh. Gaarmanns Enke, Margr. Jespersd.	5. 6. 367*	
— — — (Raphaelssøn), f. 1676, † strax	20	
— — — (—), Student	20. 373	
— — — Fredr. (Christianssøn), dansk Major?, g. m. Ingeborg M. Foss	9	
— — — Kraft (Jenssøn), Smed paa Horten, g. m. Inger H. An- dersen	28—30	
— — — Kraft (Christianssøn), Marinebaads- mand, g. m. Emilie Erik- sen	30. 31	
— Christiane Marie (Petersd.), g. m. Maler Jakob S. Busch	25	
— Christopher Andr. Dass, Distr.læge, g. m. Hilda Lund	50. 51. 52	
— — — Lorentz (Jakobssøn), Pharmaceut	24	
D.		
— Dagmar Emilie (Chr. Kraft Lunds Barn), f. 1890	31	
— Dagny Helga (Johannesd.), f. 1874	46	
— — — Rosalie (Antonidatter), f. 1881	30	
— Ditlev Wibe (Iverssøn), Kapt., ugift, † 1775	37	
— — — (Iverssøn), Handelsmand, f. 1822, g. m. G. Rebekka Dons	42. 43	
— Dorothea (Axelsd.), g. m. Cand. jur. Axel Hansteen	49	
— — — (Jakobsd.), g. 1. m. Kbmd. Andr. Fedder og 2. m. Apoth. H. P. Topp	33. 34. 378	
— — — Marie (Johannesd.), g. m. Gaardbr. Christian Skey	45	
— — — Friis (Sørend.), f. 1892	56	
E.		
— Ejnar (Haraldssøn), f. 1891, † 1892	53	
— — — (Andreassøn), Sagfører, f. 1860, † 1887	54	
— — — (Ottosson), f. 1889	56	
— Ejvind Kraft, (Barn af Marinebaadsmand Chr. Kraft L.)	31	

Lund.		Side
— Elen Oline (Mathiasd.), Hotelværtinde i Stjør- dalen	24	
— Eleonore Sophie (Iversd.), † 1807	38	
— Ellen Margit Nordan (Ivarsd.)	46	
— Else (Raphaelsd.), g. 1. m. Hr. Chr. F. Ruberg og 2. m. Hr. Aug. Meldal	35. 373	
— Emma (Axelsd.)	49	
— Emmy Margrethe (Svendsd.), f. 1885	45	
— Erik Balling (B. af Marinebaadsmand Chr. Kraft L.)	31	
— Ernestine Eleonore Susanna, g. m. Oberstl. Peter Koefoed	19. 20	
— Eva Augusta (Sigvardsd.), f. i Amerika 1864, † 1872	32	

F.

— Frank Oscar (Sigvardssøn), f. i Amerika 1862. Ubekjendt	32
— Fredr. Chr., Artill-provisor, f. 1724, gift to Gange i Thjem. (Ubekjendt)	16
— Fredrik Sejersted (Søn af Jens Kraft L.), Sned- ker, g. m. Marthe Hansen	31
— Fredrikke (Mathiasd.), g. m. Handelsmand Haakon Aune i Namsos	44

G.

— Gidsken (Raphaelsd.), g. 1. m. Hr. Morten Thunc og 2. m. Hr. Joh. Schjel- derup	16. 17. 372
— — — Sophie (Matsd.), g. m. Hr. Just Thy- holm Wessel t. Tønsæt	36
— — — Sophie (Jakobsd.), g. m. Skibsfører Peder Fredrikssøn Dahl	34. 378
— Gjertrud Elisabeth (B. af Baadsmand Chr. Kraft L.)	31
— Gunda (Magnusd.), f. 1876	33
— Gunnerus (Ditlevssøn), Faderens Handelsfuld- mægtig, g. m. Hulda E. Rath	43

H.

— Haakon (Andreassøn), Mekanikus, f. 1864, † 1885	55
— Hanna Charlotte (Hans Petersd.), g. m. Kontor- chef Rasmus Hansen	56
— — — Petra (Hilmarsdatter), g. m. Maler Anders S. F. Nyegaard	57
— — — (Adolfsdatter), paa Kontor paa F.hald	58
— — — Sophie Angell (Iversd.), g. m. Soren- skriver Andr. H. Erlandsen	46
— — — Therese (Iversd.), Kunstmalerinde	52
— Hans Peter (Andreassøn), Sorenskriver, g. m. Margrethe B. Friis	55
— — — Veterinærlojtn. (Faderen har samme Navn)	56

Lund.	Side	Lund.	Side
— Hans Peter (B. af Statsadvokat Otto JohanL.)	56	— Jakob (Matsson), Generalfiskal, g. m. Lisbeth, Peder Alfsons Datter(?) . . .	60
— Harald Wibe Midelfart, fhv. Marinekapt., † 1898, g. m. Sjöfna Isachsen . . .	52—53	— Hr. Jakob (Matsson), t. Kragerø, g. m. Margr. Sommer 11*. 21. 374*.	375—379
— — Iver Andreas (Haraldsson), † 1889, 10 Aar gl.	53	— Jakob (Matsson), Kbmd. og Stadskapt., † 1836, g. m. Anne M. E. Kraft Buck	24
— Harry (Antonison), f. og † 1880	30	— — Christian (Jenssen), Smedsvend, † 1877. Ugift	32
— — Colbjørn (Antonison), f. 1885	30	— — Christopher (Mathiassøn), Læge, g. m. Caspara A. Altenburg 24—25	25
— Helga (Ottosdatter)	49	— — Edvard (Sigvardsson), † i Amerika 1878. Ugift	32
— Hermana Caroline Rebekka (Iversd.), g. m. Ingeniør Arthur Chr. Fredr. Staib	53	— — Wolgast (Jakobsson), f. 1879, Student 1899	25
— Hilda (Iversd.), g. m. sin Fætter, Distr.læge Chfer Andr. Dass Lund . . .	52	— Jens Kraft (Magnusson), Fyrbøder, f. 1877 . . .	33
— Hilma Johanne Marie (Johansd.), f. 1882 . . .	28	— — Laurits (Jakobsson), Sømand, f. 1763 i Kbhavn og † der. Ubekjendt . . . 34.	378
— Hilmar Krohg (Andreassøn), Maler og Handels- borger, g. m. Enke Caroline Nilsen, f. Hoff	57	— — (Matsson), f. ca. 1619, † tidlig	5
I.			
— Inga (Andreasd.), f. 1862, g. m. Skibsmægler Axel Hopstock	54	— — (Jakobsson), f. 1756, † s. A.	33. 378
— Ingeborg Mathilde (Fredriksd.), kalder sig «Fredriksen», f. 1855	32	— — Kraft (Matsson), Skipper, g. 1. m. Maren K. Svendsen og 2. m. Gunhild Rejersdatter 26—27	27
— — Anna Stub (Iversd.), g. m. Artill.kap- tejn Mauritz E. A. Hansen . . .	53	— — (Raphaelsson), f. 1670, † som Student 15.	372
— Inger Heléne (Siegfriedsd.), f. 1896	31	— — (—), f. 1695, † s. A.	59. 374
— — Margrethe (Matsd.), f. 1622, g. m. Hans Nummesen	5	— Jensine (Chr. Kraft Lunds Datter), g. m. Sven- nung Hansen	30
— — — (Raphaelsd.), g. m. Hr. Sebastian Whitte . . . 14.	372	— Johan Chr. (Mathiassøn), Saugmester i Sverige, g. m. Ingeborg Knuds- datter	28
— — Sophie, (B. af Marinebaadsmand Chr. Kraft L.), f. 1899	31	— Johanne (Raphaelsd.), f. 1726 (obscur)	16
— Ingrid (Svendsd.), f. ca. 1888	45	— — (Ditlevsdatter), g. m. sin Fætter Iver Lund Sellæg	43
— — (Haraldsd.), f. 1890, † 1891	53	— Johannes Hildrum (Iverssøn), fhv. Gaardbr., g. m. Elen M. Vibstad	45
— Isak (Adolfsson). Student og Handelsm., g. m. Anna Sophie Grenager . . .	58	— — Edvard (Svendsson), f. 1882	45
— Ivar (Svendsson), f. 188 ., † spæd	45	— John (Raphaelsson), f. 1718 (obscur)	16
— — (Johannesson), Inf.kapt., g. m. Jakobine C. W. H. Nordan	45	— Julie (Fredriksd.), f. 1861, gift i Amerika. Ubekjendt	32
— Iver (Raphaelsson), f. 1679, † 1685	20. 373	— Julius (Christianssøn), Privatmaskinist, † 1891, g. m. Anette Schultz . . .	30
— — (—), f. 1687, Major, g. m. Karen Riber	36. 373	— Jørgen (Raphaelsson), f. 1659, † s. A.	13. 371
— — Christian (Mathiassøn), Kapt., g. m. Berith Martha Hildrum . . .	42	— — (—), f. 1671, ulykkelig g. m. Maria Brix . 15—16.	372
— — (Ditlevsøn), Distr.læge, f. 1856. Ugift . . .	43	— Jørgine Susanna (Mathiasd.), f. 1853, g. m. Rørlægger Peter A. Johannesen	28
— — Martin (Iverssøn), fhv. Handelsmand, f. 1838, † ca. 1894. Ugift	46	— — <i>Petra</i> (Iversd.), g. m. Tolder Ole Martin Groth	44
— — Christian (Andreassøn), Bager, g. m. Marie Therese Hansen 47*. 50—52	52	K.	
— — — Eyvind (Haraldsson), f. 1889	53	— Karen Riber (Mathiasd.), g. 1. m. Hr. Hans Blytt og 2. m. Fredr. G. Gade	41
— — — (Iverssøn). f. 1856	53	— — Sophie (Iversd.), g. m. (senere) Oberstl. Fredrik W. Bruenecch	36
J.			
— Jakob, (begavet Søn af Biskop, Dr. Mats), f. 1613, † 1632	4		

Lund.	Side	Lund.	Side
— Karen Ursula (Iversd.), g. m. Handelsmand Alexander Sellæg	44	— Mathilde Antonie (Johansd.), Lærerinde i Sve- rige, f. 1873	28
— Kirsten (Raphaelsd.), g. m. Provst Jens Juel t. Tingvold	17. 372	— Mats (Raphaelsson), theol. Student, f. 1660, † 1684	13. 371
— Kolbjørn Kraft Sejersted (B. af Baadsmand Chr. Kraft L.)	31	— — (—), Kapt. og Stamfader til Kragerøgrenen, g. m. Dorthea Whitte 20. 21. 373	373
L.		— — (Jakobsson), Kapell. t. Stjørdalen, † 1797, g. m. Susanna Kraft 22—23.	377. 378
— Lucine (Raphaelsd.), f. 1722 (obscur)	16	— Melchior (Iversson), Kaptejn, f. ca. 1719, † ugift	36
— Ludvig (Søn af Chr. Kraft L.), Typograf, g. m. Marie Olsen (Rogsland)	31	— Mette Sophie (Raphaelsd.), f. 1683, † ca. 1695	20. 373
M.		— Michael (Matsson), se <i>Wibe</i> .	
— Magnus Ragnvald (S. af Jens Kraft L.), Loko- motivfører, g. m. Maren J. Jensen	32	— — Wibe (Raphaelsson), Studiosus (en «Jerusalems Skomager») 20. 373	373
— Maren Karine (Mathiasd.), g. m. Slagter (nu Bager) Chr. Aug. Hansen	27	N.	
— — — (D. af Chr. Kraft L.), g. m. Snedker Halfdan E. Ruud	31	— Nikoline Mathilde (Petersd.), g. m. fhv. Lensmand Harald Worum 25—26	25—26
— — Maria (Jakobsd.), f. 1754, g. m. dansk Prest og Digter Søren Møller	33. 377	O.	
— — Wibe (Iversd.), † 1759, g. m. Hr. Jørgen Carlsen t. Bjørnør	39	— Ole «Lund» (Søn af Foged Jens Olsson og Anne Raphaelsd. L.), g. m. Margr. «Truskov»	14
— Margrethe (Raphaelsd.), f. 1689, g. m. Hr. Peder Leth t. Ytterøen	59. 374	— Olga Dagmar (Juliusd.), f. 1886	30
— — Jakobine (D. af Jens Kraft L.), † i Amerika 1891, g. 1. m. August Kjøsterud og 2. m. Tobias Olsen, — begge †† i Amerika	28	— Oscar (Ottosson), Particulier, f. 1846	49
— — Jacobæa (Jakobsd.), g. m. (senere) Oberst Fredr. Chr. Sejersted 34. 379	34. 379	— Otto Mathias Numsen (Andreassøn), Læge, g. m. Emma Petersen 48. 379—381	48. 379—381
— — Jørgine Susanna (Johansd.), f. 1879, ansat paa Horten	28	— — — — (Axelsson), f. 1873, † 1875	49
— — (Sørens.), f. 1886	56	— — — — (Axelsson), f. 1879, Student 1897	49
— Marie (Adolfsd.), f. 1866	58	— — (Ottosson), Cand. theol. og fhv. Skole- inspektør, f. 1843	49
— — Christine (Axelsd.), f. 1882	49	— Otto Johan (Hans Peter Lunds Søn), Stats- advokat, g. m. Signe Stoltz	56
— — Jacobæa (Petersd.), g. 1. m. Farmer Chr. Hebnes og 2. m. N. N.	25	P.	
— — Jeanette (Magnusd.), f. 1884	33	— Peder Andreas, Smedmester i Trondhjem 1802 16*	
— Marinius Andreas (S. af Joh. Chr. L.), Snedker i Sverige, f. 1877	28	— Peder (Raphaelsson), Oberstl., g. m. Eleonore S. Dreyer	17. 18. 372
— Mathias Jacobus (Jakobsson), Landhandler, g. m. Elisabeth Nilsen	24	— Peter Abraham, dansk Major, g. 1. m. Petronelle Coucheron og 2. m. Christiane Kalkkreuth 18—19	18—19
— — Numsen (Iversson), Kaptejn, g. m. Rebekka A. Dass	40	— — Christian (Jakobsson), Handelsm. i Kast- næshavn, g. m. Bernhardine Moe	25
— — — — (Iversson), Kaarmand, f. 1825, g. m. Bernhardine Elster	43	— — Mathias (Mathiassøn), Sagfører i Thjem, g. m. Emma Greiner	25
— — Antoni (Jensson), Sagmester, f. 1816, † 1891, g. m. Marthe Bønsnæs	27	— — Raphael (Pedersson), Major, g. m. Birgitte Helene Leth	18. 19
		— Petra Bernhardine (Petersd.), f. 1852, g. m. Bryggeriarbejder Joh. Edv. Hansen 25	25

R.	
Lund.	Side
— Ragna (Andreasd.), f. 1859	54
— Ragnhild Helene (Johannesd.), f. 186	46
— <i>Hr. Raphael</i> (Matsson) t. Skogn, g. 1. m. Gidsken Schjelderup og 2. m. Sophie Randulf	11—13. 368—375
— Raphael (Jørgensson), Underofficier, g. 1713 m. Marithe Killingberg (obscure)	15—16
— — (Raphaelsson), f. 1682, drog til Brabant i Krig	20. 373
— Rebekka Angell (Andreasd.), f. 1823 (?), † 1871, sindssvag	56
— — Mathilde (Iversd.), f. 1819, † 1884, ugift	42
— Robert Martinus (Magnussøn), f. 1886	33
S.	
— Siegfried Dass, Realstudent og Forstander paa Ullevold Lazaret, g. m. Hilda Thoresen	31
— Signe (Haraldsd.), f. 1884	53
— Sigurd (Ottosson), f. 1892	56
— Sigvard (Matsson), Major, f. 1632, ugift	59—60
— — Amalius (S. af Jens Kraft L.), f. 1832, lever i Amerika, var g. m. Kirsten Eriksd.)	32
— Sjöfna Janny Therese (Haraldsd.), f. 1882	53
— Susanna Matsdatter, g. m. Enkemand, <i>Dr.</i> og Professor Ole Worm	4
— — Amalie (D. af Jens Kraft L.), f. 1819, † 1832	28

Lund.	Side
— Susanna Margr. Kraft (Jakobsd.), g. m. Lensmand Mathias N. Nilsen	24
— — Marie (Raphaelsd.), f. og † 1692	59. 374
— Svend Lauritz (Johannesson), Gaardbr., g. m. Petra M. Mortensen	45
— Sverre (Andreassøn), Mekanikus, Elektriker og Sportsmand, f. 1877	55
— Søren Andreas (S. af Hans Peter L.), Brokonstruktør, g. m. Siegfrieda Friis	55. 56

T.

— Thora (Andreasd.), f. 1868, driver en Syforretning i Bergen (nu i Chra.)	55
--	----

U.

— Ursula Elisa (Mathiasd.), f. 1785, † 1810. Ugift. (Gravskrift &c. . . . .)	58
--	----

V.

— Valborg Marie (Iversd.), f. 1851, g. m. Løjtn. (nu Oberstl.) Andreas B. Wessel	52
— — (Andreasd.), f. 1875	55

W.

— Wibeke (Christiansd.), g. 1702 m. Biskop Christian Muus	6. 7
---	------

b. Wibe (ikke Vibe).

Under dette Navn opføres her kun den lille Grén, der egentlig skulde hede *Lund* (som nedstammende i 1ste og 2det Led fra Bispen i Lund, *Dr.* Mats Jensson og hans Hustru, Mette Michelsd. Wibe).

De faa andre her i Bogen nævnte Personer af Navnet Wibe (eller Vibe), der vistnok er nærbeslægtede med de i nærværende Register opførte «Wiber», men dog ikke staa i nogen nærmere Forbindelse med Slagten *Lund*, vil være at finde paa Register II, der indeholder Navnene paa de mange andre her i Bogen forekommende (fremmede) Navne.

Wibe.	Side
— Anne Christine (Michaelsd.), g. 1690 m. Rejmer Peter v. Rheder	11
— — Margrethe (—), g. 16 . . . med Fredrik Svane	10. 307*
— Cathrine Hedeveg (Michaelsd.), g. m. Vincentz Lerche	10
— Charlotte Amalie (—), f. 1678, † tidligt	11

Wibe.	Side
— Christian (Michaelsson), f. 1677, † tidligt	11
— <i>Ditlev</i> (Michaelsson), Statholder, f. 1670, † 1731, ugift, Side 10 og 3die Afsnit fra S. 91—368. [Instrux for ham som Statholder]	114—118
— Mette (Michelsd.), g. m. <i>Dr. Mats Jensson</i> , Biskop i Lund	4. 68. 69. 369
— <i>Michel</i> (Christensson), øverste Borgemester i K.havn, f. 1565, † 1624, g. 1. m. Mette Lauritzd., † 1599, og 2. m. Anne Simonsd. Suurbech	4. 68
— <i>Michael</i> (Bispesøn fra Lund, adlet 1679 med Navnet <i>Wibe</i> , Statsminister &c.), f. 1627, † 1690, g. m. Margr. Cathr. Reimer	9—10. 71—90. 374*
[Et latinsk Vers af ham i Anl. af Wismar's Erobring]	90

REGISTER II

over samtlige i Slægten indgiftede og Størsteparten af de mange øvrige i Bogen forekommende (fremmede) Personer.

De med * mærkede Navne findes i Noterne. Dette Register indeholder — foruden Personnavne — tillige nogle Stedsnavne og enkelte andre Smaating.

A.	Side	Side
Aagaard, Ulrik Fredr., Sorenskriver og By- skriver i Stavanger 182*. 187. 262. 263. 265		Ajamann, Fredrik Ditlev (Gudson af Statholder Wibe) 320
Aall, Jakob, Jernværksejer 181*		Akeleje, Øllegaard Marie, g. m. Kapt. Gustav Wilh. Storm 229*
Aanerud (og øvre Killingnæs) Skoge i Urskog 228		Akerselven (perleførende) 262
Aaraas, Gaard i Skedsmo, tilh. Etatsraad Chr. Lund 6		Akershus Slott, Slottskirke, Arkiv og Arrest- lokaler . . . . . 128—141
— Elv (perleførende) 262		Alfsen, Peder, Lagmand, hvis Datter?, Lisbeth, var gift m. Jakob Matsson Lund? 60
Aardal Kobberværk i Sogn 210*. 229		Alhed, Jørgensdatter, g. m. Hans Sørensson Lemmich 199*
Aarhuus, Dorthea Hansd., g. m. Jonas Barth . 181*		Almindingerne; Forslag om deres Salg, som for en Del blev effektueret 118. 124. 125
Aas, Hr. John, t. Gjerstad i Nedenæs . . 214*. 224*		— i Vang, Ringsaker og Næs, haardt medtagne af Jens Grønbæch 276. 277
Abbedi-Engen, Ødegaard under Ladegaardsøen 335. 337. 341. 347. 348. 349. 350. 354. 355		Alne Elv i Aker (perleførende) 262
— solgt i 1899 af M. E. Meyer til et Interes- entskab 347*		Alsbach, Jakob, Proviantforv. og «Kr.kommis- sær», g. m. Mettea Dau 220*
Adeler, Chr., «Bartsker» i Skien 163*		Alstahoug, Gaard i Skogn, tilh. Hr. Raphael Lund, blev 1684 Præstegaard (istédetf. Ejde) 13
— (Fredr. Chr.?), Gehejmerraad 122		Altenburg, Caspara Amalie, f. 1846, Enke efter Læge Jakob Chfer Lund 25
— Henrik, Justitsr. og Amtmand 105. 122*		Altona, afbrændes i 1713 af Grev Steenbock, som retfærdiggjør sig i et Brev til D. Wibe 100. 101
— Johanne (Magnusd.), g. m. Jørgen Sparre . 163*		Anagrammer, 3 latinske til Geh.raad Michael Wibes Pris, med Oversættelse 86—90
— Magnus, Visitor, g. m. Kirsten Bloch . . . 163		Ancher, Didrik, Skipper 142
— Peter Jakob (Magnusson), f. ca. 1710 . . . 163*		Anders Christiansson, Lakej hos Statholder Wibe 299
— Sophie Kristine (Henriksd.), g. 1. m. Frantz Collyer (?) og 2. m. Peter Ryssel 122*. 123*		— Pedersson, Raadmand, g. 2. m. Maren Stockfleth 338*
Adlerfeldt, Pehr, svensk Baron og Gesandt i Khavn 97		Andersdatter, Maren (D. af Kbmd. Anders Hans- son og Helle Lobes), g. m. Willum Cornisch 199*
Adolphus, Hr. Iver Pedersson, t. Fron 60		
Ahlefeldt, Fredrik, Greve, Storkansler 80		
v. Ahnen, Iver, Stiftamtmand, g. 1. m. Ovidia Gabel og 2. m. Margr. Marie (Johansd.) Wibe 165*. 320*		
Ajamann, Carl Wilh., Vejer i Kristiania, g. m. Antonette Storm . 306*. 320		

	Side		Side
Andersen, Hans (Broder af Næstforegaaende), se Hans Andersen.		Arthur, Anna Elisabeth, g. m. Hr. Nils Aretander	280*
— Inger Helene, f. 1827, g. m. Chr. Kraft Lund	30	— Thomas Mainwaring	280*
— Lauritz (Undal), Lagmand, g. m. Marthe Uroe	179*	Arvehyldningen 1661 i Christiania	372
— Peder, Borgermester i Kallundborg i 1641 .	5*	Aschehoug, Herman Weyer Lund, <i>cand. jur.</i> ,	
Andresen, Mr., «Sekretær» hos fhv. Statholder,		g. 1893 m. Anna (H.	
Grev Rantzau	346*	P.s D.) Lund	56
Angell, Claus, Kjøbmand, g. m. Gjertrud S.		Asiatiske Handelsscompagni	300.
Trøner	241*	Aslaksson, Anders, Soldat	185*
— Hr. Hans, til Drammen og Lier, g. 1. m.		Aspach, Hr. Adam Daniel, Præst i Jylland, g. m.	
Maren Dolmer	281*	Jacoba Kjerulf	322
— Helle Huus, g. m. Enkemand, Provst Nils		Atnedalens Alminding blev nok solgt om Som-	
Kongsberg	322	meren 1726	125. 126
— Lorentz (Albertsson), Cancellieraad, g. m. Sara		August, Kurfyrste af Sachsen og Konge af	
Collett	211	Polen	92. 93. 103
— Hr. Lorentz (Hansson) t. Lier, g. m. Maren		Aune, Haakon, Handelsmand, g. 1889 m. Fred-	
Wiel, der siden ægtede		rikke Lund	44
Peter Holst 281*. 285—286		Austin, Alfred, engelsk « <i>Poëta laureatus</i> », i	
— Lorentz Mortensson, Kbmd., f. 1626, g. 1. m.		vor Tid	62*
Margrethe Pols	281*		
— Thomas (den rige Legatstifter)	211	B.	
Anker, Bernt, Kammerherre	156. 228	Baaseland (nu Næs) Jernværk	180*. 181*. 195
— Carl Johan, Kammerherre og Oberstl.	195*	Baastad, Susanne Marie, g. m. Apotheker Adolf	
— Peder, til Bærums Verk (senere Statsminister)	354*	I. Lund	57
Anna Sophie (Reventlow), Dronning til Danmark		Badenhaupt, Christopher Fredrik, Major (siden	
og Norge	113. 122. 263	Oberst)	199
— — Grube i Numedal	201	— Ermegard, g. m. «Statholder» i K.havn	
Anne Sophie (Andersdatter), g. m. Fredrik		Christofer Gabel	165*. 316*
Mercker	338*	Bager, Christian, «forige Forvalter» paa Rosen-	
— (Antonidatter), g. m. Helle Christensson Store		dal . 357. 358. 359. 360. 361. 362	
Hvam	181*	Bagerlauget i Christiania faar baade af Komman-	
— (Bentsdatter), g. m. Enkemand, Byskriver		danten og af Statholderen et slett	
Mogens Larsen	194*	Skndsmaal	152, cfr. 197
— Elisabeth, sal. Michel Gneisted's	183*	Bagge, Dorthe (Jørgensd.), g. m. Hr. Ole Jens-	
— Knudsdatter, g. 1. m. Kbmd. Knud Clausen		son Holmboe	299*
og 2. m. Cort Høyer	262*	— Hr. Jørgen, til Vaale, g. m. Hr. Ths. Mads-	
Aretander, Edle (Holgersd.), g. m. L. Hagendal	188*	sons Enke, Hedevig	
— Hr. Holger (Nilsson), til Nykjøbing paa Sjæl-		Green	299*. 300
land, g. m. Regina Col-		— Hr. Lars til Vaale, g. 2. med Maria Trøner	299*
strup	188*	— Nils, Byfoged i Bergen, g. 1. m. Mette	
— Just, Kbmd. i Viborg, g. m. Else Majoner,		Silbersted og 2. m. Elsebe Smidt	179*
der senere ægtede		Bagger, Hr. Hans, Biskop i Sjælland, skarp	
Oversekr. Meininchen 132*		Modstander af de Reformerede 76	
— Hr. Nils, til Borge, g. m. Anna E. Arthur		v. Bahr, Anna Maria, g. m. Oberst Louis Vauvert	367*
280*. 281. 283—285		Balchenborg, Else Lambertsd., g. m. Hr. Chri-	
— Hr. Paul, til Gjerdrum, g. m. Margr. Müller	280*	stopher Whitte 14	
Arentsen, Vincentz, Undertoldbetj. i Christiania		Ballastens Udkastning i Christiania Havn	142
163—164		Balle, Morten Rolf, Justitsr. og Lagmand, g. m.	
Arentz, Engel (Petersd.), g. m. Provst Sofren		Lovise Topdal	177*
Godtzen til Klep	262*	Baltzersen, Iver, i T.hjem. (Hans Enke, Else,	
— Maren (Petersd.), g. 2. m. Provst Wilh.		levede 1661 i T.hjem.)	375
Frimann	358*	Bang, Albert T. F. R. H., Oberst, † 1896	339*
Arkivet paa Akershus (Rigsarkivet)	134. 136—139	— Hr. Christen Staffensson, ældgammel Sognepr.	
Arne Christensson, Klokker i Modum	288	t. Romedal	339*
— Magnusson, Professor og lærd Islænder 77. 106		— Christen, Raadmand, g. m. Gjertrud Bruun	339*
— Olsson Grinder i Grue	313	— Hans Chr., Slottsfoged og Foged i Aker	
Arnesen, Martin, fhv. Adjunkt	340*	129. 130. 139. 159. 171. 241*. 339	
Arpes, Kirstine, g. m. Lorentz Eberhard Lonicer	156*	— Henrik Reuss, Raadmand, † 1892	339*
Arrestlokaler, et Par saadanne paa Akershus 139—141		— Jakob, Justitsr. og Amtsforv. i Odense, g. m.	
		Regina M. Hagendal	188*

	Side		Side
Banner, Erik, Statholder	333	Bergh, Johannes, <i>Dr. jur.</i> og kst. Regjeringsadvokat	197*
Barch, Inger Nilsd., g. m. Ditlew W. Hauritz	296	Bergmann, Frantz (Petersson), g. m. Maren Niemann	181*
Barchmann, Maren Jakobsd., g. m. Kapt. Ths. Thomassøn	227*	— Karen (Frantz d.), g. m. Antoni Holter	181*
Barfod, Fredrik, dansk Personalhistoriker og Politiker	112. 237*	Bernand (?), fransk Falconer	325
— Hr. Nils, Stiftsprovst, g. m. Johanne Fischer	310	Bernfeldt, Nikolai, Kaptejn	182*
Barmstedt, Amt i Holsten	139*	Bernhoft, Emilie, Frøken og genealogisk For- fatterinde	368
Barojer, Carl, «Musicantsvend»	313	Berthelsen, Claus, President i Chr.sand, g. m. Anna Larsd. Bugge	184*
— Mette Dorthea, g. m. Stadsmusikant Henrik Meyer	313	Bertouch, Georg, Oberst og Kommandant	130. 132. 134. 142. 151. 152. 197. 205. 216. 217. 222. 239. 240. 242. 244. 245. 246. 252. 253. 279. 289. 293
Barth, Caspar, Stempelskjærer, g. m. Jonas Lunde's Enke, Margr. Warberg	181*	<i>de Besche</i> , Cecilie Cathrine, g. m. Jean v. d. Lippe	237*
— Georg Daniel (Jonassøn), Cancellieraad og Sorenskriver	181*	Bestum, Gaard i Vestre Aker	337
— Jonas, Prokurator, g. m. Dorthea Aarhuus 181*. 182	181*. 182	— Hans Larsson, Bygdelensmand i Aker	336. 338(?)
— Johannes, Foged, g. m. Isabella Groth	202*. 224*. 225*	Bie, Lars, Kbmnd. i Chr.sund, g. m. Anna Femmer	375
Bartholin, Caspar, d. Æ., <i>Dr.</i> og Professor, f. 1585	62	Bildt, Ida Sophie, g. m. Oberst Fredr. Budde	248*
— —, Generalprokurør, g. m. Anna Fabritius	119. 123. 237*. 318*	Billum, Hans, Slottsfoged Schmidt's Betjent	330
— Else Margrethe, g. m. Byfoged Michael Ermandinger	180*	Bjergbye, Nils (<i>Nic. Urbimontanus</i>), Forf. af 3 latinske Anagrammer til Michael Wibe	86—90
— Thomas, <i>Dr.</i> , Prof. og Livmedicus, g. m. Else Hansen	318*	Bjørn, Jørgen, Schoutbynacht, g. m. Anna Undal, der siden ægtede Stift- amt. Lillienpalm	315*
Bay, Guri Sørensd. (heder nok rettelig: <i>Pay</i> . Se <i>der</i> .)		Bjørnsen, Fredrik, Klokker i Gran, g. m. Elisa- beth Stabel	346
Bech, Frantz Henrik, Wibe's Betjent, g. m. Sille Morsing 185*. 242*. 296. 307. 318*	172*	«Blaaskolen» i Trondhjem (Fattigskole)	375
Becker, Anne Cathr. (Clausd.), g. m. Mads Jens- søn Wiel	172*	Blaker Skandse	228
— Claus, g. m. Sybilla Wærn, der siden ægtede Foged Truls Knoff	172*	Blichfeldt, Cecilia (Pedersd.), g. m. Rektor Nils Krog i Aarhus	316
Bendeke, Claus, Kbmnd., g. m. Inger Must	282*	— Anne Margr. (Henriksd.), g. m. Foged Søren Høeg	241*. 308*
— Maren Clausd., g. m. Sorenskr. Nils Lembach	282*	Blindern, John, Lagrettesmand	339
Bent Mogenssøn, se Mogensen.		Blix, Hans (se Blixerone).	
Bendix Brodersen, Skriverkarl hos Bergamts- kassérér Chr. D. Voss	202*	— Mogens, «Krigsraad» og Borgermester, g. 1. m. Elisabeth Hammond og 2. m. Mag- dalene Cornisch	198—199*
Bentzen, Borgermesterslægt i Skien	194*	Blixerone, Hans, «Etatsraad» og Justitiarius, g. 1. m. Elisabeth Munthe, 2. m. Maren, Datter af Tol- der Hans Claussøn, 3. m. Maren Must, Enke efter Pre- sident Hans J. Heins og 4. m. Margr. Wind 113. 168, 169*. 170. 252*	137. 169*
Benzon, Jakob, Stiftamtmand, siden Statholder 185. 232. 258. 259. 303. 14. 15. 337. 351. 352. 353. 355	232—239. 244	— Sara Dorothea, g. 1. m. Major Jørgen Stock- fleth og 2. m. Etatsraad Ulrik F. From	137. 169*
— Nils, Generalprokurør, g. m. Else Scavenius	232*	Bloch, Hr. Christen, t. Selbu, Provst 1704 efter Hr. Raphael Lund	374*
— Peder, Conferensraad	303	— Kirsten Pedersd., g. m. Magnus Adeler	163*
— Sophie, g. 1. m. Schoutbynacht H. Suhm og 2. m. Søkapt. Michael Tønder	302*	Blytt, Hr. Hans, resid. Kapellan t. Thjem's Domkirke, g. m. Karen R. Lund	41
Berg, Jens Chr., norsk Justitiarius og Historiker 119. 124*. 214*	214*		
— Nils, Bogtrykker i Christiania, g. m. Charlotte Schilling	364*		
Bergen-Grønlandske Kommission	236—239. 244		
Bergh, Chr., Amtmand, † 1731 98*. 184. 189. 190. 197. 198. 232. 233. 234. 235. 317	197*		
— Chr. Wilh., Major og Vejdirektor	197*		
— Claus (Nicolaus), Lagmand og Assessor, g. m. Constance Henck	197*		
— Frantz, Superintendent i Oslo	197*		
— Johan Henrik, Advokat og kst. Assessor, g. m. Ingeborg H. Gram	365		

Side	Side
Boch, Joh. Friedr. v. Leben, † 1815 i Overhalden (skrev ofte Vers i T.hjems Adr.) . . . 39*. 58	Bredal, Nils Krog, Theaterdirektør 231*
Boe Hansson, Sognepr. t. Ringsaker, g. m. Karen Tanche 176*	— Hr. Peder, t. Brønnø, Provst, g. m. Margr Meyer 231*
Boel Ottersdatter, g. m. Johan v. Cappelen d. Æ. 241*	— Thomas, «Canc.raad» og Lagmand, g. m. Anne Dorthea Krog 231*
Boesen, Elen Paulsd., g. m. Hr. Hans Hjort, Sognepr. paa Fyen . . . 275*	— Forpagter af Ladegaardsøen i Vicestath. Kragh's Tid 347
— Knud, Krigsprokurør m. m., g. m. Karen Nilsd. 176. 178. 197. 242. 243. 245. 246. 252. 253	Breder, Ivar H., Cand. jur. og Grosserer . . . 188*
Bondesen, Peter Chr. Balieu (dansk), Udgiver 1891 af «Slægten Bugge» 184*	Breitenburg, holsteinsk Fideicommissgods, tilh. Familien Rantzau 83. 91. 140*
Bondius, Ole Halvorsson, Klokker i Gran, g. m. Ingeborg M. Munch . . . 346	Brekke, Gaard i Aker, tilh. Etatsraad Chr. Lund 6
Borch, Hr. Anders, Mag. og Slotspræst, g. m. Anne Maria Qvislin . . . 133	Bremer, Anne Dorthea, g. m. Biskop Peder Krog 237*. 316
— Hilleborg (Livsdatter), g. m. Foged Johan Nernst 175*	Breynard, Falkonérmester 325
— Marie (Hansd.), g. m. Rasmus Due 184*	Brinch, Else, g. m. Kammerraad Hans Kjerulf (Kbmd.) 173*
Borchhorst, Mauritz, Generalfiskalens Fuldmæg- tig i T.hjem 15*	— Kirsten (Søfrensd.), g. m. Enkemand Herman Leopoldus (Lovenskiold) 233*
Borgen, Jakob, Lagrettesmand 319	Brinchmann, Christopher, Arkivar 86
Borring, Jens, Juvelér og «Qvikmøller», g. l. m. Sorenskriver H. Morlands Enke, Maléne Klim og 2. m. Gjertrud Andersd. 209. 210. 211. 212. 322	Brix, Maria, g. m. Student og «Krigsraad» Jørgen (Raphaelsson) Lund . . . 15
— Ditlev (Jensson), Statholder Wibes Gudson 322	Broch, Hr. Ludvig, t. Hitteren, Provst, g. 2. m. Ingeborg Anna Juel 20*
Borse, Inger (Halvorsd.), g. m. Herman Leopoldus (Lovenskiold) 233*	Brochmand, Jesper, Dr., Biskop. Et latinsk Æres- digt til ham af Dr. Mats Jensson 63. 64. 369
— Kirsten (Halvorsd.), g. m. Nils Josten . . . 252*	Brockenhuus, Caspar Fredrik, Generalmajor, g. m. Cathr. Løvenhjelm 220
Borte-Elven i Urskog (perleforende) 263	— Johan Fredrik, Gen.major, g. m. Christine F. L. Gedde 220. 236. 249 (?). 250
Braastad-Gruber ved Arendal 191*	Brode, Anne Marie, g. m. Justitsraad Christian Braunmann 169
Bradt, David Eberhard, Fuldm. i Rentekammeret 201. 204*. 208—210	Bruenech, Fredr. Wilh., Oberstl., g. m. Karen Sophia Lund . . . . . 36—37
Brandstyr, en Trears-Skatt i Anledn. af K.havns Brand i 1728 . . . . . 149. 155	Brun, Cathr. (Jensd.), g. m. Postmester Lars Raabeck 195*
Brandt, Joach. Fredr., Kasséerer, g. l. m. Dorothea v. Langen og 2. m. Anne Cathr. Riis 192. 193. 194. 308	— Christine Marie, g. m. Myntmester Henr. Christoph. Meyer 213*. 217. 218
— Peter, Overrentemester 81	Bruun, Anne Maria, g. m. Overtoldbetj. Bertram Pettersen 354*
— Wilhelmine, Frøken og genealogisk Forfatter- inde 179*	— Carl Alfred, dansk Forfatter, † 1899 . . 147. 149
Brandvæsen og hvad dertil henhører, i 18de Aarhundrede . . . . . 147—150	— Chr. Walter, dansk Bibliothekar og Historiker 118. 119. 120. 189. 266. 267. 281*. 300. 303*
Brarup, Hr. Sigvard, til Kinn 185*	— Gjertrud, g. m. Raadmand Christen Bang . 339*
Brasen, Marthe (Michelsd.), g. m. Hans Grombech 277*	— Søster Cathr. (Christophersd.), g. m. Foged Svend Stenersen 156*
Braunmann, Cathr. (Dominicusd.), g. m. Com- merceraad Paul Vogt . 169*	— Valborg Eskilda, g. m. Læge Axel Lund . . 49
— Christian, Lagmand, g. m. Anne M. Brode 123. 137. 169. 172. 174. 242. 245	Brygmann, Alexander (et Slags Aagerkarl?) i T.hjem 171
— Dominicus, Proviantforv., g. m. Sophie Cathr. Hübens 169*	— Sara Humphrysdatter, g. m. Thomas Hammond 199*
— Eleonora, g. m. Enkemand, Amtmand Just Must 168*	Brünnich, Morten Thrane, Oberberghauptmand sondenfjelds . 200*. 201
Bredal, Erik, Biskop 371. 372	Bryns-Elven (perleforende) 263
— Hans, Direktør paa Røros 325	Brændevins Brænden og Salg paa Landet. (Biskop Deichmanns Forslag) 271. 272
	Brønsdorph, Jens, Slotsfoged 330. 331. 334. 335. 338. 339*
	Buchholz, Birgitte Christiane, g. m. Jochum Werner 297

	Side		Side
v. Buchwald, Baltazar Johs, <i>Dr.</i> og Prof. medic., «Etatsraad»	376	Carlsen, Hr. Jørgen, f. Bjørnor, g. m. Maren Wibe Lund	39
Buck, Anne Marie Elisab. Kraft, g. m. Kbmd. Jak. Matsson Lund	24	Carteret, engelsk Lord og berømt Statsmand 97—98	97—98
Budde, Fredrik Otto, Oberst, g. m. Ida S. Bildt	248*	Castell-Rüdenhausen, g. m. Catharina Hedevig, Grevinde af Rantzau 140 ^o .	141
— Vincenz, Generalmajor, g. m. Armgard Gabel 94 ^o . 106. 248. 249.	316	de Cheverny, fransk Greve og Gesandt	80
Bugge, Anna (Larsd.), g. m. President Claus Berthelsen	184*	Christensson, Ole, Kbmd. paa F.hald, g. m. Maren Nilsd. Meng	180*
— Berthel (Clausson), Kapt., g. 1. m. Edle Kattenberg og 2. m. Heléne Meeklenburg	184*	— Lars, Raadmand, g. m. Sidsel Olsdatter	199*
— Hilleborg (Larsd.), g. m. Hr. Christen Qvislin	188*	Christiania Borgerskab androg ca. 1727 om told- fri Indførsel af Korn fra fremmede Lande	153
— Lars (Sorensen), Kbmd., g. m. Anna Else Schultz	241	og i 1731 om fremmed Mynts Gangbarhed og om Eftergivelse af Brandstyret 154. 155 cfr. 193	193
— Mette (Larsd.), g. m. Foged Paul Hansson	280*	Christiansen, Gabriel, Marinekapt. og Overlods, g. m. Berthe Ørbech 141 ^o .	142 ^o . 143. 185. 188
— Peter Olivarius, Biskop	194*	Cieignon, Johan Fredrik, Kapt., g. 1. m. Erica Holck og 2. m. Sophie Sehested	225*. 230
— Søren (Proviantforv. Voigt's «Fuldmægtig tiener» (ubekjendt)	244	Claus Hansson, Stiftamtsskriver i Christiania i 1680	138. 144
Bukjer, Thomas, Krigsbogholder	195*	Clausen, Abel Margrethe (Hansd.), g. m. Nils Knag (Knagenhjem)	261*
Buraas, Gaard i Hakedalen	227*	— Anna (Hansd.), g. 1. m. Hr. Johan Matsson og 2. m. Amtmd. Henning Frimann	186*
Busch, Jakob Statius, Maler i Buksnes, g. m. Christiane M. Lund	25	— Hans, Overtoldbetj., g. m. Ingeborg Lem 186 ^o .	261*
Bussæus, Andreas, dansk Historiker m. m. (norsk- født)	112*	— Peter, Overinspektør i Jarlsberg 138 ^o . 144. 148	148
Bygdø, se Ladegaardsøen.		Clausholm i Jylland, Storkansler Reventlow's Herresæde	112
Bærum Jernværk	354*	Clement, Skipper, bekjendt fra «Grevens Fejde»	173*
Bølle, uddød Adelsslægt, hvis Gjengangere nu kalde sig Orning og Grønvold	304*	Cluver, Cecilie Margr., g. m. Biskop i Fyn Chr. Rudolph Müller	188*
Bønderne i Lier og Røken, utilbørligen betyngede af Overbergamtet	206	Colbjørnsdatter, Anna, bekjendt Præstekone	150*
Bonsnæs, Marthe, g. 1840 m. Sagmester Mathias Antoni Lund	27	Colbjørnsen, Hans	150*
Børting, Peter, Ejer af Baaseland Værk, 17 Aar gl., solgte i 1717 Værket til Nils Josten	252*	— Nils Stub, Tolder, g. m. Anne Hedevig Prage	150*
Bøyesen, Anders, Justitsr. og Generalvejmaster	184*	— Peder	150*
— Antonette Augusta, g. m. Sorenskr. Joh. Ernst Schultz	184*	Collett, Alf, Expeditionschef 129. 140 ^o . 147. 211. 241 ^o . 321. 364	364
— Hans, Vejer og Maaler i F.stad	306	— Ditlevine (Petersd.), (Gudbarn af Stath. Wibe og g. m. Konfraad Nik. Fedderson	321
C.			
Camilly, fransk Minister i K.havn. (Hans Dom om Ditlev Wibe)	98. 100	— James, Commerceraad, g. m. Karen Leuch 227 ^o .	361
Cancelliet i Glückstadt	73*	— Maria (Jamesdatter), g. m. Enkemand, Zahl- kassérér Paul Weybye 140 ^o	140*
— paa Akershus (ophævet i 1739)	132. 134—136	— Peter, Kbmd., g. m. Trinchen Rosenberg 294. 300. 321. 364. 366. 367	367
Cancellisportlerne tilfaldt Cancellisekretæren 135. 136		— Sara, g. m. Lorentz Angell	211
Cappelen, Johan, d. Æ., Foged, g. m. Boel Ottersdatter	241*	Collett & Leuch, Handelshus	125. 234
— — — — — Foged, g. m. Maren Lemmich	243*	Collin, Ditlev Wibe, Kapt.lejtn. i fransk Tjeneste (Stath. Wibes Gudson) 321—322	321—322
— — — — — Artill.kapt., g. m. Sophie Gla- strup	243*	— Hans, President, g. 1. m. Sophie A. Krog og 2. m. Maren C. Horne- mann	264*. 265. 321
— Otto, Kbmd., g. m. Maren Ryssel	241*	— Jens, Postmester i Molde	137
Carl Johan, Konge, købte i 1837 Statens Dél af Ladegaardsøen	328	— — — — — Handelsmand og Bergassessor, g. m. Karen Tønder	264*
Carlsen, Kbmd. i Drøbak	347		

Side	Side	
Collin, Karen (Jensd.), g. m. Enkemand, Mag. Joh. Schjelderup t. Skogn 17	Deichmann, Bartholomæus, Biskop m. m. 109. 112. 113. 118. 119. 120. 122. 123. 128. 170. 178. 183. 201. 202. 204*. 207. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 220. 221. 223. 236. 237. 238. 239. 240. 247. 248. 249. 250. 252. 253. 258. 259. 266—294	
Collyer, Frantz, Handelsmand i Skien 123*	— Bispinde (Else Rosenmeyer), beder Kongen om Naade 293. 294	
Colstrup, Regina, g. m. Hr. Holger Arctander . 188*	— Carl, Canc.raad 100*. 105. 106. 113. 118. 211. 215*. 231. 266. 364*	
<i>Comes palatinus</i> 62*	— Else, g. m. Stiftsprovst Peter M. Tanch . . . 237*	
Cornisch, Magdalene (Willumsd.), g. m. Enke- mand, Krigsraad Mogens Blix 199*	Dibbern, Claus, Sorenskriver 191	
— Willum, Kbmd., g. m. Maren Andersdatter . 199*	Dilleben, Johan Andreas, Oberst 138	
Cortsen, Jorgen, Byskriver i Stavanger 262*	Djurhuus, Bendix, Sorenskriver 182*. 185*	
« <i>Corps de Garde</i> », en liden Toldvagtstue ved Bryggerne i Christiania 160. 161	Dolgorucki, russisk Ambassadør 99	
Cosel, Grevinde, f. Brockdorff, Kong August's Maitresse 103	Dolmer, Maren (Jensdatter), g. m. Hr. Hans Angell 281*	
Coucheron, Anton Jakob, Oberst, g. 2. m. Henrica A. Lillienkjold 19	Dons, Ditlev Wibe, Løjtn., f. 1736 322	
— Petronelle, g. 1765 m. dansk Major Peter Abr. Lund . . . . . 18—19	— Gurine <i>Rebekka</i> , f. 1831, † 1861, g. m. Ditlev Wibe Lund 43	
Crantz, Hr. Johan, t. Bynæsset 375. 377	— Povel, Borgermester, g. m. Anna Lorenzd. Holst 322. 377	
<i>Créqui de la Roche</i> , Catharina, g. m. Peder P. Lem 179*	Dorn, Fyrværker 246*	
Crometic, Alida, g. m. Severin Svanenhjelm . 256*	Dorph, Maren (Nilstd.), g. m. Nils Qvist (og fik med ham Born) 298	
Czar Peter I. af Rusland 93. 94	— Marthe Karine (Olstd.), g. m. Hr. Peter Gunnerus 300	
D.		
Daae, Ludv., Dr. og Prof. 113*—114*. 157. 195* 213. 218—219. 237*. 280*. 283. 323. 352*. 363	— Ole, g. m. Maren Gundersdatter 140*	
Dahl, Chr. Lerche, Justitsraad &c. 358*	Dreyer, Abr., Lagmand, g. m. Jens Collin's Enke, Karen Tønder 264*	
— Ditlev Wibe, Løjtn. 358*	— Eleonore Sophie, g. 1. m. Oberstl. Peder Raphaëlsson Lund og 2. m. Oberst H. O. Grøn . . . 18	
— Fredr. Peter Jakob, Overlærer ved Fredriks- borg Skole, † 1864. 66*—67*	— Jens (Paulsson), Justitssekr., g. m. Anna E. Seavenius 301. 302. 303	
— Ludvig Wilhelm, norsk Medicinaldirektor . 358*	Due, Rasmus Jensson, g. 1. m. Maria Borch og 2. m. Bertha Malling . . 184*	
— Mathias (Nilsson), Stath. Wibe's Forv. paa Rosendal, g. m. Maria Frimann 358. 359. 360. 361. 362. 363	Duval, (Thomas?), Guardejn, senere Assessor . 223	
— Peder (Fredriksson), Skibsforer, g. m. Gidsken Sophie Lund 34	Dorum, Engebret Pedersson, en af Stath. Wibe's Protégéer 300. 302. 303	
— Signe og Hilda, 2 Søstre, adopterede ca. 1883 af Distr.læge Christopher A. D. Lund, hvis Familienavn de har optaget 51	E.	
Daldorph, Michel (Raadmand i F.stad?) 306	Eekstedt, Christoph Dietr. Witzthum, Bergraad 207*	
Damtion-Knuten, et Fjeld i Seljord 232	Edinger (Joh.s Broderus?), Assessor 207*	
Darre, Ole, Overauditor 197	Eeg, Borge, Foged, g. 1. m. Anne Cathr. Schultz og 2. m. Hans Smidt's Enke, Gjertr. Tybring 264*	
Dass, Rebekka Angell, g. m. Kapt. Mathias Numsen Lund 40	— Jakob Andreas, Foged 264*	
— Sybilla Margr., g. m. Sorenskr. Johan Harboe 185*	«Een Mands Bohring» (i Kongsbergs Gruber) . 209	
Dau, Mettea, g. 1. m. Jak. Alsbach og 2. m. Kapt. Casp. E. Trane og 3. m. Biskop Egede 220*	Egede, Hans, Biskop, g. 1. m. Gjertrud Rasch og 2. m. Enkefru Mettea Trane, f. Dau 220*. 236. 282*	
v. Debitz, Anne Cathr., g. 1. m. Kapt. Jens Emahus og 2. m. Prok. Hans Poulsson 280*	— Petronelle (Hansd.), g. m. Hr. Jorgen Saabye t. Aagerup i Sjælland . 282*	
Defensionsskib, tilh. Geh.raad Hausmann, sank 1716 paa Christiania Havn 141. 142	Ehrenschild, Conrad, dansk-norsk Udenrigs- minister 80. 81	
Deichmann, Anna, g. m. Enkemand, Rektor Jak. Rasch 259*	Ehrentreiter, Maria, Friherreinde t. Evenburg g. m. Grev G. Wedel Jarlsberg 338*	

	Side		Side
Eichstedt, Overkr.sekretær, Ditlev Wibe's Ven	95. 96	Falster, Lars, Reg.kvartærmester, g. m. Karen Jørgensd.	281. 284. 285
Ejde, Skogn's gamle Præstegaard, blev 1684 Mag. Raphael Lunds Ejendom	13	— Wilhelm, Reg.kvartærmester	281*
Ekeberg, Gaard ved Christiania, beneficéret Overhofrettens Justitssekretær	139	Faxoe, Hans, Magister og Rektor	370
Eliesonfamiliens Stamfader (se Nils Gundersson).		Fedder, Andreas, Kbmd., g. 1776 m. Dorthea Lund	33
Elias Nilsson, Kbmd. paa Bragermæs, g. m. Kirsten Iversd.	241*	Feddersen, Nikolai, Konf.raad, g. m. Ditlevine Collett	321
Elieson, Iver, Kbmd., g. m. Karen Leuch	241. 326. 327. 364	Feldtmann, Hr. Gert Juel, t. Opdal, g. m. Maria Meldahl	258*. 284
— Morten Leuch, Justitsraad, g. m. Dorthe Mogensd. Mosen	104*	Femmer, Anna, g. m. Kbmd. Lars Bie	375
Elisabeth Østensdatter, g. m. Anders Sverdrup	286*	— Nikolai, Rektor	375
Else Pedersdatter, sal. Iver Baltzersson's i T.hjem	375	Fentz, Nils, Visitør i Christiania	309
Elster, Bernhardine, g. 1853 m. Kaarmand Mathias Numsen Lund	43	de Ferry, Christine Cathr., g. m. Foged Oluf Zachariasson	185*
Elvius, Sofus, Forretningsfører i «Genealogisk Institut», nu Justitsraad	18	— Lorentz, Kommandørkapt., g. m. Kirstine M. de Fine	185*
Emahus, Jens, Kapt., g. m. Anne C. v. Debitz, der siden ægtede Prok. H. Poulsen	280*	Finde, Anna Pedersd., g. 1. m. Sorenskr. Joh. Harboe og 2. m. Hr. Sigv. Brarup	185*
Embedsmænd, mislige	178—190	de Fine, Hr. Arnoldus, t. Lom, g. m. Catharina Friis	186*
Enæs, fhv. adelig Sædegaard	361	— Bendix Chr., Amtmand, g. m. Charlotte A. Lillien skjold	186. 187
Epitafiet i Lund's Domkirke, se Indlødningen X—XI		— Kirstine Marthea, g. m. Kom.kapt. Lorentz de Ferry	185*
Eriksen, Emilie, g. m. Marinens Baadsmænd Chr. Kraft Lund	31	Finke, Dorothea, g. m. Dr. og Prof. Ole Worm	4
Erlandsen, Hr. Andr. t Sparboen, Provst; især paa Side 374* (men ogsaa paa flere Steder før).		Finmarkske Mission (3: nuværende nordlandske Kirke- og Skolefond), hvis Kirker i 1728 agtedes bortauktionerede	247. 261
— Andr. Hieronymus, Sorenskriver, g. m. Hanna S. Angell Lund	43. 46	Finne-Gronn, Stian Herlofson, Cand. jur. og Genealog	227*. 264*
(Deres 9 Born anfores paa Side 46.)		Fischer, Adam, Sølvværksarbejder	219. 220
Erlund, Christian, Postkontrollør (og Brevaabner)	95. 101	— Johanne, g. 1. m. Hr. Nils Barfod og 2. m. Hr. Rasmus Paludan	310*
Ermandinger, Michael, Byfoged, g. 1. m. Else M. Bartholin og 2. m. Kirsten Gron	180. 181	Fjeldstuer, de 4 bør paalægges at skydse T.hjemsposten over Fjeldet	125
v. Erpecom, Wencke, g. m. Hr. Jakob Thode	309*	Flemming, Jak. Heinr., Greve, kursachsisk Statsminister m. m.	92. 93. 99
Essemann, Henrik, Major, siden Amtmand	198*. 233. 317	— Grevinde	103
Essendrop, Jens (Sorensen), Kbmd., g. m. Anne Makrop	314*	Flood, Jørgen Wright, Apotheker og pharm. Forfatter	196*. 214*
— Soren (Jenssen), Femtelektiehører, siden Præst, g. m. Pauline Holst	276. 314	Flor, Andreas (Henriksson), en skjærpesyg Svindler	226. 227
		— Cathr. Hedevig, g. 1. m. Foged Erik Lange og 2. m. Foged Lars Hvid	312*
F.		— Henrik (Andersson), Hytteskriver i Tolgen	226*
Fabritius, Anna, g. m. Konf.raad m. m. Caspar Bartholin	318*	Foglerne i Akershus Stift ansogte i 1729 om forbedrede Indtægter	156—157
Falchenberg, Cathr. Margr., g. m. Apotheker Ole Borch Peckel	214*	Forpagtninger, Statholder Wibe's	322—328
— Christine, g. m. Hartvig Poppe	202*	Foss, Herman og Lyder Sagen's Beskrivelse af Bergen	236
— Ditlev Wilh., Apotheker	214*	— Maria Cathr. (Jensd.), g. m. Cane.raad Johan Gaarmand	367*
— (Truls?), Guardejn	214. 217	— Ingeborg Marie, g. 1. m. Major Chr. Fredr. Lund og 2. m. Major Köhler	9
Falkefangsten	266. 322—326	— Jens, Cane.raad og Assessor i Højesterett, g. m. Anne Margr. Svane	9
Falsen, Envold, Etatsraad	356	Frantz Berntsson, Slottsfoged	328
— Haakine, g. m. Løjtn., — senere Oberstl. m. m. Joh. Carl Møller	356		
Falster, Anna	281. 284. 285		

Side	Side
Fredrik IV, dansk-norsk Konge 93. 102—106. 111. 112. 113	Gabel, Armgard, g. m. Generalmajor Vincentz Budde 248*. 316
Fredr.halds Havn var i 1730 halvt tilstoppet af Saugmøll . . . . . 142—143	— Chr. Carl (Fredriksson), Admiral &c. 122. 123. 165*. 237
Frejenfeld, en Ejendom, hvortil Michael Wibe og hans Søn, Ditlev, skrev sig . . . 83*	— Christopher, «Stadtholder i Kjøbenhavn», g. m. Ermgard von Badenhaupt 165*. 316
Friele, Abraham, g. m. Margrethe Henriksd. . . 179*	— Fredrik, Vicestatholder, g. m. Anne Cathr. Juul . . . 105. 165*. 329. 330. 331. 335*
— Joachim, Consumt.forpagter, g. m. Margr. v. d. Welde 179*. 180	— Ovidia, g. m. Stiftamt. Iver v. Ahnen, der siden ægtede Margr. M. Wibe . . . 165*
Friis, Catharina Osia (Bentsd.), g. m. Hr. Arnoldus de Fine 186*	— Wilhelm Fredrik, Oberberghauptmand 200. 210. 220. 221. 223. 226
— Johanne Nikoline, g. m. Sorenskr. i Gjerpen Andr. Dass Lund 54	— N. N., Kammerherre (Modstander af den paa- tænkte nye Matrikel) 119
— Margr. Bolette, g. m. Sorenskr. i Follo Hans Peter Lund 55	Gabriel Christiansen (se Christiansen).
— Siegfrieda Dorthea, g. m. sin Fætter, Bro- konstruktor Soren Andr. Lund 56	Gade, Fredr. Georg, Branddirektør, g. m. Enke Karen Riber Blytt, f. Lund 41
Frimann, Henning, Lagmand, g. m. Hr. Joh. Madsens Enke Anna Hansd. Clausen 186*	Gamborg, Michael, Foged i Øvre Romerike . . 164
— Johan, Amtmand, g. 1. m. Maria Fuiren og 2. m. Else Schmidt 186*	Garmann, Else Maria, g. m. Enkemand, Stifts- provst Peter M. Tanch 237*
— Karen, g. m. Johan Gaarmand 359*	— Margrethe (Petersd.), g. m. Hr. Rasmus Paludan 310*
— Maria (Wilhelmsd.), g. m. Mathias Dahl . . 358*	Garnisonen i Christiania bestod i 1729 af 7 Compagnier 161
— Hr. Wilhelm, t. Kvinherred, g. m. Hr. Claus Koren's Enke, Maren Arentz 358*. 360*	Garnisonsretten i Christiania erklæredes af Wibe langt mere expedit i sine Domme, end Civilretten 166
Fritzø Jernværk 191*	Gartner, Hans Chr., Byskriver, g. m. Abel Lem 179. 239. 261
From, Ulr. Fredr., Justitsr. &c., g. 1. m. Enke Helle (Seebled) og 2. m. Enkemajorinde Sara Doro- thea Stockfleth, f. Blixen- crone 135*. 137. 138. 139. 169*. 170. 174. 175. 188. 190. 246. 295	— Peder Christian, Lector i Bergen 179*
Frost, Jens (Christensson) 150	Gedde, Christine Fredrikke Louise, g. m. Gen- major Joh. Fredr. Brockenhuus 220*
Fruekirkes Taarn (i K.havn) faldt i 1730 for en Døl ned 303	Gehejmekommisionen 170. 173. 178. 266—267. 293
Frøen, Even, Lagrettesmand 340	Generalinkvisition efter alle Fanter &c. fore- slaaes i 1729 af Wibe og bifaldes af Kongen . 164—167
Fuchs, Nikolai Bernhard, Schichtmester, g. m. Sophie Kongsberg 211	Generalmonstringer 256. 266
Fuglesangen, Taarn paa Akershus Fæstning 162. 165	Gerhard, Anna, g. m. Dr. medic. Rasmus Gunnerus 166*
Fuiren, Maria, g. m. Amtmand Johan Frimann 360*	«Gert hos Statholderen» (o: hos Wibe) 299
— Maria (Jorgensd.), g. m. Erkebiskop Svane . 10	Gjerdes, Thomas Adam, svensk Tyveknegt . . 162
Furmann, Anne Margrete Sophie, g. m. Kapt. Peter M. Orning 304*	Gjerdrum, Hr. Ole, t. Strandebarm, g. m. Guri Pay (i like Bay) 363*
	Gjertrud Andersd., g. m. Enkemand Jens Borring 209*
	— Hansdatter (Moder af Biskop, Dr. Mats Jensson) 1
	Gjessing, Christopher («Jubellærernes» bekendte Udgiyer) 203*
	Gjstgiverier fandtes knapt i Christiania i Aaret 1730 146
	Gjordsdatter, Dorthea, g. m. Oberst Fredr. Otto Rappe 221*
	Glad, Fredrik, Canc.raad, ugift 172. 178. 193. 198. 218. 242. 289. 293. 313. 364
	— Hans, Borgermester, g. m. Maren Grüner 172*. 198
	Glastrup, Sophie, g. m. Kapt. Joh. v. Cappelen 243*

G.

Gaarmand, Johan Christophersson, Gen.told- forv., † 1730, g. m. Karen Frimann 359. 361
— Joh., Landcommissarius, g. m. Margr. Jes- persd., der senere ægtede Etatsr. Chr. Lund 6. 367*
— (Johan, Canc.raad?) 367
— Margr. Marie, g. m. Vicestatholder Johan Wibe 367*

	Side		Side
Glenorchy, engelsk Lord og Gesandt i K.havn	99*	Griffenfeldt, Peder, Greve, den blodige Dom over ham	293
Glostrup, Nils, Biskop i Oslo	62	Griflow, Charlotte Margr., g. m. Erik Grønvold	195*
Glud, Povel, Amtmand, g. m. Maren Moss, der siden ægtede Truls Wiel 168*. 173*	173*	Grimelund, Jens, Lagrettesmand	340
Gløersen, Børre, Sorenskriver i Id og Marker 185*. 296	318	Grimeton, Bente (Hansd.), g. 1. m. Hr. Ole Pharo og 2. m. Hr. Hannibal Hammer	274*
Gneist, Michael, Malmsskriver, g. m. Anna Elisa- beth . . . . . og 1727 dømt fra Embedet	183	Groth, Isabella, g. 1. m. Foged Joh.s Barth og 2. m. Hartvig Poppe	202*
Godtzen, Elisabeth (Søfrensd.), g. 1659 m. Morten Seehuus	256*	— Ole Martin, Tolder, † 1872, g. m. Jørgine Petra Lund	44
— — (—), g. 1724 m. Hr. Gabr. Schanche	262*	(Disse Ægtefolks 7 voxne Born anføres ogsaa paa Side 44.)	
— Hr. Søfren, t. Klep, g. m. Engel Arentz	262	Grua, et af Carl Robsahm i 1727 optaget Sølv- skærp i Jevnaker	228*
Graabénggrinnen ved Christiania, udlagt til Gene- ralmønstringsplads	167	Grüner, Abigael Sophie (Datter af Onso præsten, Hr. Mogens Pedersson)	138*
Gram, Christopher, <i>Dr. medic.</i> og Apotheker paa Bragernæs	376	— Maren (Fredriksd.), g. m. Borgermester Hans Glad	172*
— Ingeborg Henrica, g. m. Assessor Joh. Henr. Bergh i T.hjem	365	— Peter, Myntemester	213
— Jens, Prokurator (og «Projectmager») 133*. 171. 174. 175. 183—184. 209*. 280*	280*	Grøndsekommission paatænkt i 1725 og 1728 mellem Norge og Sverige	255
(Han var g. m. Anna Klim, der senere ægtede Mathias Stub.)		Grøsholmen, Ø ved Christiania	338
Gran, Sognekalde paa Hadeland	309. 310. 311	Grombech, Hans Jenssøn, Handelsmand paa Bragernæs, g. 1. m. Marthe Brasen	277*
Gran's to «Søsterkirker» og Granvolden	345*	— Jens, t. Storhammer, Kammerraad, g. m. Christine Wagel, der siden ægtede Iver Jentoft 214*. 276. 277*. 278	276.
Grave, Helene Dorthea, g. 1. m. Hr. Morten Meyer og 2. m. <i>Dr.</i> og Prof. Hans Strøm	196*	Grøn, Hans Ogmann, Oberst, g. m. Oberstl. Peder Lund's Enke, Eleonore Dreyer	18
Gravskrifter af <i>Dr.</i> Mats: én latinsk over hans unge Søn, Jakob	4	— Kirstine (Tøgersd.), g. m. Enkemand, Byfoged Michael Ermandinger	180*
— af samme Forfatter, ligelædes paa Latin, over hans to første Hustruer	69—70	— Tøger, Kbmnd. i Christiania, g. m. Margr. Mogensdatter	163*. 180*
— en latinsk over Michael Wibe med 2 franske «Translations»	85—86	Grønlandsk Handelscompagni søges oprettet ved Lotteri	236—239
Green, Hedevig, g. 1. m. Hr. Thomas Madsson og 2. m. Hr. Jørgen Bagge	299*	Grønning, Christen, paa Rosendal	360. 361
Gregers Pederssøn Granvolden	345. 346	Grønvold, Erik, Bogholder, g. m. Charlotte Margr. Griflow	195
Gregersen («Gresen»), Peder, Eier af Gran's 2 Hovedkirker	345*	— Hr. Erik Mathiesson, t. Rakkestad	195*
— (—), Peder, d. Yngre, g. 1786 m. Ulrica B. Hals	345*	— Morten, Kapt., g. m. Elen E. Orning (optog nok Navnet Orning?)	304*
— (—), Ingeborg (Pedersd.), g. m. Kapt. Fredr. Chr. Krabbe	345*	Grøtter, Conrad Fredr., Sorenskr., klager over Amtmand Bergh, der havde installeret Søren Kjerulf i Grøtter's Em- bede	189. 190
— (—), Randi Maria (Pedersd.), g. m. Major Knud Hals	345*	Gude, Beata, g. m. Major Frantz Chr. Hesselberg	354*
Greiner, Emma, g. 1893 m. Sagfører i T.hjem Peter Math. Lund	25	— Jens (Prokurator?), g. m. Anne Eriksd. Møller	262*
Grenager, Anna Sofie, g. 1898 m. Student og Handelsmand Isak Lund	58	Guldalens Alminding	126. 260
Grevenkop, Margrethe Cathrine, † 1750, g. m. Tolder Nils Qvist	160*	Gulbrandsen, Magnus Richard, Maskinmester, g. m. Annette Helene Lund	30
Griffenfeldt, Charlotte Amalie, g. m. Vicestat- holder, Baron Fredr. Kragh	339*	Gulden (Gullen), Ole, Soldat fra Gran	345. 346

	Side		Side
Gundersen Jens (Toldskriver?), g. m. Inger Margr. Christensd., der siden ægtede Cosmus Heitke . . .	140*	Hals, Knud, Major, g. m. Randi Maria Gregersen (Gresen)	345*
Gundersdatter, Maren (Jens's Søster), g. m. Ole Dorph	140*	— Ulrica, g. m. Peder Gregersen (Gresen) . . .	345*
Gunnildsrud Skov paa Eker	230	Halvardmo, Gaard i Overhalden	40. 365
Gunnerus, Anna (Rasmusd.), Gudbarn af Statholder Wibe	321	Hammer, Anne (Larsdatter), g. m. Tolder Peder Willumsen	177*
— Ditlev (Rasmusson), opkaldt efter Wibe, som da var bortrejst	322	— Christopher, Justitsraad (paa Melbostad i Gran)	228*
— Johan Ernst, Biskop og berømt Naturforsker	166*	— Hr. Hannibal, t. Næs, g. m. Hr. Ole Pharo's Enke, Bente Grimeton	274*
— Nils Dorph, Amtmand, † 1789	166*. 300	— Jens, Byfoged i T.hjem	15*—16*
— Hr. Peter, resid. Kapell. t. Ejdanger, g. m. Marthe Karine Dorph	166*. 300	Hammond, Elisabeth, g. m. Krigsraad Mogens Blix	199*
— Rasmus, Dr. og Gen.stabskirurg, g. m. Anna Gerhard 148*. 166. 196. 198*. 300. 317		— Thomas, g. m. Sara Brygmann	199*
Guri Bjørnsdatter, g. m. Gabriel Kirsebom	187*	Hane, Gaard i Højland	186
Gyldenaar, en noget mythologisk Familie i Gjessings «Jubellærere»	138*	Hannemann, Anna, g. m. Heinrich Reimer	10. 83
Güldenereone, Chr., Baron, Konf.raad, g. m. Amalie Moth 119. 122. 123. 318		— (Handingmand?), Mogens?	281. 285
— Wilhelm Marselius, ophøjet til «Baron Güldenereone», g. m. Regitze Wind	318*	Hans Andersen, Kbmd. i Christiania, g. m. Mette Kirstine Krefthing 199*. 239. 240. 253*	
Gyldenløve, Ulrik Fredr., Statholder 7. 13. 105. 122. 128. 135. 180*. 328. 333		— Axelsson, Forpagter af store øvre Ø i Bærum	337
Günther, Andreas, Tolddirektor, g. m. Daniel Hausmann's Enke, Margr. Uthermarek	248*	— Clausen (se Clausen).	
— Daniel Andreas, Generalmajor	248	— Kudsk, paa Ladegaardsøen, gammel Betjent hos Vicesath. Gabel	330. 331. 333
— Iver Andreas, Kapt., g. m. Lagmd. Wilh. Hoff's Enke, Magdalene E. Lowzow	175*	— Larsson (Bestum?, Lensmand?)	338
Gørtz, Georg Heinrich, Baron, holsteinsk Geh. raad &c.	101	— Nilsson, Foged, paa Strømsø (se Nilsson).	
Gotsche, Ulrik Chr., Generalauditor 197. 239. 240. 252. 253. 254		— Poulsson, Prokurator (se Poulsson).	
		Hansen, Anders, Trælasthandler i Christiania, g. m. Helle Lobes	239*
		— Chr. August, før Slagter (nu Bager), g. m. Maren Karine Lund	27
		— Else (Christophersd.), g. m. Dr. Prof. m. m. Th.s Bartholin	318*
		— Joh. Edv. (i Fortuna og Centralbryggeriet), g. m. Petra Bernhardine Lund	25
		— Joh. Georg, Commerceraad, uferrettelig Subskribent	303
		— Marie Therese, g. m. Bager Iver Chr. Lund	52
		— Marthe, g. m. Snedker Fredrik Sejersted Lund	31
		— Mauritz Elizar Andr., Artill.kapt., g. m. Ingeborg Anna Stub Lund	53
		— Paul, Foged, g. m. Mette Bugge	280*
		— Rasmus, Kontorchef, g. m. Hanna Charlotte Lund	56
		— Svennung, Magasinbetj. paa Horten, g. m. Jensine Lund	30
		— Søren, Foged i Mandal fra 1730—1731	263*
		— Willum, Stiftamtskriver (Søn af Hans Clausen) og g. m. Egte Svanenhjelm 186*. 256*. 305*. 306. 313	
		Hansteen, Axel, cand. jur., fhv. O.S., g. 1896 m. Dorothea (Axelsd.) Lund	49
		Hanstein, Jens, Major, g. 1. m. Elisabeth Marie . . . . . og 2. m. Maren Mechlenburg	278*
		Harboe, Johan, Sorenskr., g. 1. m. Sybilla Dass og 2. m. Anna Finde	185*
		— Hr. Ludvig, Biskop i Sjælland, g. m. Fredrikke Hersleb	275*
		— Hr. Peder, Provst, g. 1. m. Susanna Torp og 2. m. Margr. Randulf	185*

H.

Haa Præstegjæld paa Jæderen	186
Haandværksstandens Uduelighed i Christiania i 1723	146
Hadlandske Blyværk	228*
Hagemann, Fredrikke Christiane, g. m. Sorenskr. Nik. Ring	339*
Hagen, Haagen (Petersson), Stabskirurg	299
— Peter, Stadskirurg paa F.hald	299
— Regine, Demoiselle, g. m. Thomas Sommer?	299
Hagendal, Lars, Byskriver, g. 2. m. Edle Arctander og 3. m. Klokker Stubs Enke, Sidsel, f. Qvislin	188*
— Regina Maria, g. m. Justitsr. Jakob Bang	188*
Hagensen, Anne Cathr., Kammerpige hos Grevinde Reventlow	251*
Hagerup, Hr. Ejler (resid. Kapellan t. Værdalen?)	23
— Hans, Conrector, senere Etatsraad og Amtmand	376
Halpap, Kirurg paa Kongsberg, g. m. Cathr. Margr. Poppe	148

	Side		Side
Hareh, Just Georg, en af Stath. Wibe's Betjente	299	Hellewel, James, Skotlænder, gjør i 1731 Bud paa	
Harkroug, Anders Pedersson, forløben fynsk		Kongsberg Sølvværk	210
Prokurator	8	Helling (eller Nelling?) Christopher, skærpede i	
Hasse, Johan, Justitsr. og Canc. sekretær, g. m.		1729 efter Sténkull	235
Magdalene Stockfleth . 135. 294. 295		Helvig Christeusdatter, g. m. Werner Nilsson .	192*
Hassius, Heinrich Sigmund, Overbergamtsforvalter	316*	Henckel, Jens, Einfahrer, g. 1. m. Anna M.	
— Johan Sigismund (se Lillienpalm).		Kongsberg og 2. m. Inger M.	
Hatteberg, Mehl og Semb, Gaarde i Kvinherred,		Ziener 204*. 209. 210. 224. 225. 313	
hvoraf Rosendal Baroni		(Baade Henckel og hans Svigerfader, Adam	
dannedes	356	Ziener, blev 1728 uretteligen afsat af Deich-	
Hauritz («Hafriis»), Carsten, g. m. Ruth Engebrets-		mann og Kopp, men kom atter tilbage igjen	
datter	295. 296	i 1731.)	
— Carsten, d. Y., adjungéret Sorenskriver . . .	296	Hengsoen og Oxenoerne ved Ladegaardsoen . .	328
— Ditlev (Nilsson), f. 1723, Stath. Wibe's Gudson,		Henius, Henriette, g. m. Arkitekt Jakob W.	
† spæd	320	Nordan	45
— — (—), Foged, f. 1727, Stath. Wibe's		Henschen, Lorentz, dältog 1730 i det kongsbjergske	
Gudson	321	Opløb	222
— — Wilhelm, Kammerraad, † 1800, ? g. m.		— Otto, Schichtmester	223
Inger Nilsd. Borch	296	Hersleb, <i>Mag.</i> Christopher, t. Stod, g. m. Sophie	
— Nils (Carstensson), Haandskriver, siden Soren-		Borch	274*
skriver, g. m. Maren Tor-		— Fredrikke Lovise, g. m. Biskop Ludvig Harboe	275*
stensdatter 296. 314. 320. 321		— <i>Mag.</i> Peder, Biskop, g. m. Bolette Hjort	274.
Hausmann, Caspar Herman, Gehejmerraad &c., g.		275. 276. 292. 294. 310*	
m. Karen Toller 141. 338		Hesselberg, Andreas, Oberstl.	354*
— Daniel, g. m. Margr. Uthermarck	248*	— Beata, g. m. Gen. major Hans Jorgen Wetlesen	354*
— Karen, f. Toller, Enkefru Gehejmerraadinde	142	— Frantz Chr., Major, g. m. Beata Gude . . .	354*
Have, Abel (Christensd.), g. m. Hans Thode . .	309*	— Gabriel Admiral, K. herre	354*
Hedemarch, Nils, Sorenskr. paa Toten	187*	— Hans Jakob Henning, General, g. m. Magdalene	
Heeberg, Dorothea Margr., g. m. <i>Mag.</i> Caspar		Smith	354
Wildhagen	321	— Hr. Peder, resid. Kapellan til Stromso . . .	366
Hegdal, Hr. Boe (Nilsson), t. Strøm (Odalen),		Hiehmann, Anna Severine, g. 1802 m. Organist	
† 1686	7	i T. hjem Ole Andr.	
Heiberg, Maren, g. m. Jean v. d. Lippe, Com-		Lindeman	190*
merceassess. og Enkemand	237*	— Fredr. Ludv. Chr., Kbm. i Drammen, g. m.	
— Peder, Sorenskr., g. m. Anne Rasch	360*	Anniken M. Lybert	190*
Heide, Jens Jorgen, Sorenskriver i Søndmor . .	187	— Ove Daniel, Byskriver i Skien	190*
— Marthe (Andersd.), g. m. Hr. Peder Holter,		— Tobias, Sorenskr., g. 1. m. Anne M. Justen	
t. Strøm (Odalen)	282*	og 2. m. Maren Hofgaard	190
Heidemann, Anne Marie, g. m. Hans Christophers-		— Søkaptejn	301. 302
søn Hjort	261*	Hielm, Birger, Kaptejn, † 1890	220*
Heidemark, Birgitte, g. m. Enkemand, Oberstl.		Hiis (se Thomassen).	
Bernt Orning	304*	Hildrum, Berith Martha, g. 1817 m. Kapt. Iver	
— Christen (Henriksson), Borgmester	277*	Chr. Lund	42
— Kirsten (Christensd.), g. m. Jochum Mathie-		Hilleborg Henriksdatter, g. m. Sorenskr. Lars	
sen paa F. hald	277*	Rasch	185*. 297
Heins, Aleth Marie, g. m. Canc. raad Nikolai		Hillesborg, Hans Chr., Laquai hos Stath. Wibe	
Schwartz	168*	299. 309	
— Elisabeth Magdalene, g. m. Lagmand Peter		Hirsch, Siegfried Christoph., Kapt., g. m. Inge-	
Vogt	169*	borg Preus	321
— Hans Joachim, President, g. m. Maren		— Ditlev (deres Son), f. 1727 (Gudson af Stath.	
Must	169*	Wibe), † tidlig	321
Heitke, Cosmus, Traktor, g. m. Enke Inger		— — (ligesaa), f. 1731	321
Margr. Christiansd. 140*. 146. 298		— Waldemar Wilhelm, Sorenskriver	202*
Hjelge Halvorsdatter, g. m. Klokke i Sigdal		Hiseroen i Øjestaad	227*
Jens Petersson (Wolgast) 288*		Hjort, Bolette, g. m. Biskop Peder Hersleb . .	275
Helkand, Marthe, g. m. Foged Johan Ruberg . .	20*	— Hans (Christophersson), Justitsraad, g. m.	
Helle Christensdatter, Biskop Chr. Muus's 1ste		Anne M. Heidemann 261*	
Hustru	9	— Hr. Hans (Gregersson) t. Stenstrup paa Fyn,	
— Christensson paa Store Hvam i Næs (Romerike)	181*	g. m. Elen Boesen	275*

	Side		Side
Hjort, Veronika Elisabeth, g. m. Enkemand Nils Knag (Knagenhjelm)	261*	Holsten (Chr. Fredr.), Overhofmarschal . . .	121. 122
Hochkirken, Kirurg i Bergen 1765	379	Holter, Hr. Anders (Pedersson), pers. Kapell. t. Ström, g. m. Anna Leuch	282*. 287
Hof, Gaard i Aker	337	— Antoni (Hellessen), Kbmd., g. m. Karen Bergmann	181*
Hoff, Hr. Andreas, Stiftsprovst, g. m. Kirstine Pharo 106. 175. 274. 275*.	292. 293. 294	— Karen (Andersd.), g. 1. m. Justitsraad Paul Vogt og 2. m. Gen.lt. Carl Wilster	282*
— Caroline Mathilde (Mortensd.), g. 1. m. Gartner Nilsen og 2. m. Hilmar Lund	57	— Margrethe (Jensd.), g. m. Kbmd. Mats Schultz	163*
— Hr. Ole Hannibal, Provst, Præst t. Toten (Stiftsprovstens Søn)	274*	— Marthe (Andersd.), g. m. Canc.raad, Kbmd. Mogens L. Mønsen	282*
— Wilhelm, Lagmand (Stiftsprovstens Søn), g. m. Magd. E. Lowzow 175. 176. 177. 178. 274*	274*	— Hr. Peder (Jensson) t. Strøm (Odalen), g. m. Marthe Heide	282*
Hofgaard, Maren (Christensd.), g. m. Enkemand, Byskriver Tobias Hichmann	190*	— Peder (Andersson), Zahlkassérer, g. m. Maren Juel, der siden blev gift 2 Gange	282*
Hofmann, Johan (Bentsson), Skildrer	365	Holtermann, Abrah. (Henriksson), † i Bergen 1780; g. 2. m. Elisab. Romer	163*. 164*
— (Bang), Nils, (Jakob Aall's Ven)	181*	Hopstock, Axel, Skibsmægler, † 1896, g. m. Inga (Andersd.) Lund	54—55
Holek, Erica Kirstine, g. m. Kapt. Joh. Fredr. Cicion	230*	— Juliane, Frue (i Bergen)	237*
Holden, Gods i Hevne	122*	Hornemann, Maren Christine, g. m. Enkemand, Justitsraad Hans Collin	264*
Holm, Anna (Pedersd.), g. m. Enkemand Johan Neve	292*	Hongen, Gaard i Spydeberg (længe i Familien Roll's Eje)	364
— Edvard, dansk <i>Dr.</i> , Professor, Historiker 73*. 81. 97—100. 107*. 108. 237*.	258. 364	Hovedvagten i Christiania foreslaaes i 1720 af Stath. Wibe forstærket	161—163
— Margrethe Marie (i Stath. Wibe's Huusstand)	299	Hovedøen (med Lindøen og Nakholmen) bortforpagtes i 1729 til D. Wibe 327. 328. 338. 342	328. 338. 342
— Nils Johansson, en af de 4 desserterede Urostittere paa Kongsberg	222	Hovedø-Kloster	328. 338
— Peder (Jakobsson), Prof. og Lector i Christiania, g. m. Marthe Schumacher	292*	Huitfeldt, Anne Margr., g. 1735 m. sin Fætter, Justitsraad &c. Claus Huitfeldt	172*
Holmboe, Mette (Hansdatter), g. m. Jens Munch	150*	— Claus, til Trondstad, g. m. Anne Margr. Huitfeldt	172. 176. 293
— Hr. Ole (Jensson), Kapellan i Tønsberg, g. m. Dorthe Bagge	299*	— Else, g. 1731 m. Lagmand Andreas Lachmann	169*
— <i>Dr.</i> Otto, Stiftsprovst	149*. 219	— Hartvig, General, g. m. Karen Werenskiold 164. 209. 211. 214. 215*. 216. 217. 236	164. 209. 211. 214. 215*. 216. 217. 236
Holmen, Even, Lagrettesmand	340	— Iver, Kommandør i Søetaten, g. m. Kirsten Royem	172*
Holst, Alexander, Byskriver, g. m. Dorthe Mogensdatter	194*	— Mathias Willh., Gehejmerraad og Godsejer i Jylland (Stath. Wibes Gudsøn)	321
— Anna (Lorentsd.), g. m. Borgermester Povel Dons	322	Huitfeldt-Kaas, Henrik Jorgen, Rigsarkivar	86
— Cathr. (Markusd.), g. 1. m. Hans Piper og 2. m. Ole Pedersson Smith	195*	Huk, Sted paa Ladegaardsøen, bekvemt for Smuglere	348
— Christian, Overintendant, Universitetssekretær	328. 356	Hvam, Gaard i Næs (Romerike)	181*
— Helle, Proviantskrifer	265*	Hvid, Lars, Foged, g. m. Foged Lange's Enke, Cathr. Flor	312*
— Maren Marie, g. m. Canc.raad Jens Sommer	377	Hvidesejd (nu «Kvitesejd»), Præstegjæld i Telemarken	229
— Margr. (Lorentzd.), g. m. Nikolai Chr. Wendelbo	253*	Hübens, Sophie Cathrine, g. m. Prov.forv. Dominicus Braunnmann	169*
— Pauline (Gerhardsd.), g. m. Hr. Soren Essendrup	314*		
— Peter, Apotheker, g. m. Hr. Lorentz Angell's Enke, Maren Wiel	281*		
Holstein, Joh. Georg, Gehejmerraad (politisk Modstander af Ditlev Wibe) 92. 94. 97. 121. 122	92. 94. 97. 121. 122		
— Ulrik Adolf, Greve, Storkansler (ligesaa) 97. 113*	97. 113*		

	Side		Side
Høeg, Just, Vicestatholder, † 1694, g. m. Karen Krabbe 329. 330. 332. 333. 334. 337. 356		Jakob Petersson, «Jæger» hos Stath. Wibe . . .	299
Hoeg, Peder, Slotsfoged, g. m. Magdalene Kolner 177*. 241. 308		Jansen, Syver, gl. Klokker i Kvinherred . . .	363
— Søren, Foged, g. m. Anne M. Blichfeldt 241*. 308		Jarlsbergske Blyværk (Konnerudværket) . . .	225*. 230
Høgh, Anna Bagge, g. m. Hans J. Mechlenburg paa Vegsund	278*	Jaspis og andre ædle Stenarter eftersøges ivrigt	232. 233
Højer, Andreas, Etatsraad, Historiker 74*. 78. 92. 93. 94. 113*. 119. 120. 122. 123. 267		Jenner, Edvard, Vaccinationens Opfinder . . .	377*
Høyer, Cort, Byskriver, Overinspektør ved Perlefangsten, g. 1. m. Enke Anna Knudsdatter og 2. m. Lene Leganger 262		Jens Gundersson (se Gundersson).	
— Esther, g. m. Enkemand Bernt Westermann 264*		— Matsson (se Matsson).	
		— Petersson (se Wolgast).	
I.		— Rasmusson, g. m. Gjertrud Hansdatter (Forældre af Biskop Mats Jenssen)	1
Idé Marie Christophersdatter, † 1740, g. m. Jochum Landtværk	183*	Jensen, Maren Josefine, g. m. Lokomotivfører Magnus R. Lund . . .	32
Iffert, Otto Mordian, Hytteskriver . 224. 225*. 230*		Jentoft, Iver, Byfoged, g. m. Jens Grønbek's Enke, Christine Wagel	277*
— Otto, d. Y.	225*	Jernværksejerne i Norge søgte 1730 om Forbud mod svensk Jerns Indførsel i Norge og Danmark, hvilket indvilgedes	230. 231. 268
Ingeborg Knudsdatter, g. m. Sagmester Joh. Chr. Lund	28	Jersin, Cathrine, g. m. Stiftamtmand Andreas Undal	179*
— Christensdatter. Enke, g. i T.hjem 1752 m. Provisor Fredr. Chr. Lund . . .	16	— Hr. Jak. (Jenssen), Biskop i Chr.sand, † 1694	179*
Inger Margr. Christiansd., g. 1. m. Jens Gundersson og 2. m. Cosmus Heitke	140*	— Dr. Jens (Dinesson), Biskop (fra 1629—1634) i Ribe	61—62
— Olufsdatter, g. m. Borgermester i Aarhus, Willum Worm	4	Jespersdatter, Margrethe, g. 1. m. Joh. Gaarman og 2. m. Etatsr. Chr. Lund	6
Inkvisitionskommission paa Kongsberg, istandbragt af Deichmann og Køpp 204*. 209. 212. 213. 215*		Jespersen, Jesper, t. Høgholt, g. 1. m.	
Inoculation af Smaakopperne sattes i 1755 i Gang i T.hjem af Hr. Jakob Matsson Lund og Kirurg Wasmuth	377	Ejlersd. Holm og 2. m. Johanne Kjerulf	244
og 1765 i Bergen af Hr. Lund og Kirurg Hochkirken	379	— Dr. Peder, Confessionarius, ivrede (med D. Wibe) for den nordiske Krig . . .	92
Irgens («Jürgens»), Chr. Ludv., Schichtmester, g. m. Anna sal. Peter Køster's 223		Johan Fredrik, Tjener. (Hans Søn, Ditlev, f. 1730, var Stath. Wibe's Gudson)	322
— Hr. Chr. Ramus, t. Askim † 1719, g. m. Engelke Snisdorph (?)	224*	— Gregersson, Tjener hos Amtmand Chr. Bergh 234	
— Gidsken Dorothea, g. 1. m. Foged Hans Nilsson og 2. m. Berthel Riegels	241*	Jordgods, Kongens (se «Strøgods»).	
— Jochum, Materialforv., g. 1720 i Christiania m. Engelke Snisdorph (Hr. Chr. R. Irgens's Enke?)	224*	Johannesen, Peter Anton, g. m. Jørgine Susanna Lund	28
— Hr. Johannes, t. Surendalen i 1738	376	Jonstrup, Marie Blix, g. m. Michael Werner 320—321	
— Hr. Sigvard Friis, t. Ringebo	224*	Josten (?), Henrik, g. m. Kirsten Syversdatter . . .	195*
Iris og Hebe, Tidsskrift	118	Josten (Justen) Nils, Kbmd. i Skien, Jernværksejer &c., g. m. Kirsten Borse 180*. 195. 252. 253. 255	
Isachsen, Sjøfna Judithe Heléne, g. m. Marinekapt. Harald W. M. Lund 53		Juel, Anne Sophie, adelig Jomfru	330. 331
		— Cathrine Hermine (egentl. Lorentzen), g. m. Kassérer Jens Kølle	138*
J.		— Elen (Nilsdatter), g. m. Skipper Peter Lorentzen	138*
Jacobsen, Jakobine Christine, g. 1878 m. Samlagsbestyrer Antoni Lund	30	— Hans, Raadmand paa F.hald	150
		— Hedevig Eleonore, Baronesse, g. m. Vicestath., Baron Fredr. Kragh	339*
		— Ingeborg Anna (Nilsd.), g. m. Hr. Ludv. Broch 20*	
		— Jakob, Zahlkassérer	354
		— Hr. Jens, t. Tingvold, Provst, g. m. Kirsten Raphaelsd. Lund	17
		— Mag. Nils, resid. Kapellan til T.hjems Domk., g. 3. m. Christence Raphaelsd. Lund	20

	Side		Side
Juel, Maren, g. J. m. Peder Holter, 2. m. Ole Ch.fer Wessel og 3. m. Markus Gjøe Rosenkrands	282*	Kiær, jydsk Cancellieraad	173*
— Ove, Vicestatholder	329	Kjerulf, Hr. Clement (Jensson), Præst i Jylland — Hans (Jensson), «Kammerraad» og Kbmd. (i Porsgrund?)	173* 173*
— Povel, Amtmand (halshugget i 1723) 17. 186*	255	— Jacoba Wilhelmine (Lukasd.), f. 1729 (Stath. Wibes Gudbarn), g. m. jydsk Præst Adam Daniel Aspach	322
Juell, Christian, Foged, g. 2. m. Marthe Leth	322	— Jens (Sørensson), Borger i Nibe, g. m. Doro- thea Weidemann	173*
— Ditlev Wilhelm (Christiansson), Stath. Wibes Gudson	322	— Johanne (Lauritzdatter), g. m. Enkemand Jesper Jespersen	244*
Junchans (Junghans?), Henrik, Overstiger . . .	377	— Karen (Mortensd.), g. m. Peder Wium, Presi- dent i Chr.sand	263*
Justen, Anne Maria, g. m. Byskriver Tobias Hichmann	190*	— Lauritz, til Wiffertsholm (adlet 1724)	244*
Juul, Anne Cathrine, g. m. Vicestatholder Fredrik Gabel	165*	— Lukas (Jensson), Justitiarius i Christiania, g. 1. m. Johanne K. Lym og 2. m. Nils Aretander's Enke, Sophie D. Moenichen 161*. 173. 174. 176. 185. 189. 218. 220. 242. 315. 318. 322	173* 189
Jürgens (se Irgens).		— Søren (Jensson), Sorenskriver(?)	173* 189
Jørgensson, Frantz, Tolder i Christiania, begik i 1705 en storartet Toldsvig 106*	106*	— («Kierulf»), en nulevende anseelig Christiania- slegt	173*
K.			
Kaae, Jakob, Skipper	142	Kjøbenhavns Brand i 1728	148—150
Kaas, Fredr. Julius, Stiftamtmand	337. 354. 355	«— Postrytter» (en maanedlig Avis) 113*. 121*. 366—367	113* 121* 366—367
— Lene Sophie, g. m. Stiftamtmand W. de Tonsberg	172*. 315. 317. 365*	Kjøbing (Andreas Hansson?), Kapt.løjtn.	246*
Kalekreuth, Christiane Augustine, g. 1. m. Major Peter Abraham Lund og 2. m. Ritmester Otto Carl v. d. Osten 18—19	18—19	Kjøsterud, August (Fredriksson), f. 1825, † i Amerika, g. m. Margr. J. Lund	28
— Georg Stein, Løjtnant, g. m. Abel Cathr. Liebert	19	Klapjagt paa Landstrygere foreslaaes af Stath. Wibe	164—166
Karen Jørgensdatter, g. m. Lars Falster	281*	Klem, Gottfried, Bergmester, g. m. Sara Walter	207
— Nilsdatter, g. m. Krigsprokurør Knud Boesen	176*	Klenow, Louise, g. m. Kapt. Just Ph. Richelieu	320
Kattenberg, Edle Marie, g. m. Kapt. Berthel Bugge	184*	Klim, Anna, g. 1. m. Jens Gram og 2. m. Mathias Stub	209*. 280*
Kautionister for Kassérer Kolle	194—196	— Maléne, g. 1. m. Sorenskr. H. Morland og 2. m. Jens Borring	209*
Kielland, Jakob, Stadskapt., g. m. Elisabeth Schanche	262*	Klüwer. Chr. Wilh., Lensmand i Lejnstranden, † 1882	368
Killingberg, Marthe, g. 1718 m. Underofficier Raphael Lund (obscure)	16	— Lorentz Didr., Major, Antikvar, g. m. Anna B. M. Krog	368
Killingen, store og lille, (Øer ved Christiania) 328. 356	328. 356	Knabe, Fjeld i Fjotland	229
Kingo, Karen Andersdatter, g. m. Johannes Zimmermann	229	Knag (Knagenhjelm), Nils, Lagmand, g. 1. m. Abel Margrethe Clau- sen og 2. m. Veronica Elisabeth Hjorth 176*. 261*. 359	176* 261* 359
— Thomas, Biskop	74. 78*	Knagenhjelm, Ingeborg Marie, g. m. President Chr. (Pedersson) Krog	237*
Kirkemo, Hr. Nils, t. Lesje	284	Knoff, Truls, Foged, g. m. Claus Becker's Enke, Sybilla Wærn	172*
Kirkekommisariet foreslaaes af Biskop Deich- mann	120. 268—270	Knuth, Adam, en af Chr. V's Yndlinger	79. 80
Kirkernes Salg	118. 119. 120. 122	Kock, Mag. Ole Jensson, afsat og landsforviist	62
Kirsebom, Elisabeth Danielsdatter, g. m. Hr. Mogens Rasch 185*. 297	185*. 297	Kocfoed, Peter, Oberstl., g. m. Ernestine E. S. Lund	19—20
— Gabriel, g. m. Guri Bjørnsdatter	186—187		
Kirsten Eriksdatter, g. m. Sigvard Amalius Lund	32		
— Hansdatter, g. 1. m. Nik. Chr. Wendelboe og 2. m. Hr. Albert Lassen	239*. 253*		
— Iversdatter, g. m. Elias Nilsson, Kbmd. paa Brager næs	241*		
— Pedersdatter, g. m. Jens Randulf, Foged . . .	375		
— Syversdatter, g. m. Henrik Josten, Foged 195*. 252*	195*. 252*		

	Side		Side
Kongegaarden paa Ladegaardsøen 328. 331. 346. 347. 348. 350. 351. 356		Krog, Anne Dorothea (Nilssd.), g. m. Lagmand Thomas Bredal	231*
Kongsberg, Anne Dorthea (Nilssd., Gudbarn af Statholder Wibe)	322	— Christian (Pedersson), President, g. m. Inge- borg Knagenhjelm	237*
— Anne Maria, g. m. Jens Henckel	224	— Hr. Jakob Hersleb, t. Værdalen	18. 19
— Erasmus, Schichtmester	273. 308	— Nikolai, norsk Statsraad, † 1856	273*
— Hr. Jørgen (Nilsson), norsk Spr. t. Kongsberg, g. 2. m. Maren Wiin- skjænk	211*	— Nils (Nilsson), Rektor i Aarhus, g. m. Cecilie Blichfeldt	316
— Hr. Nils (Jørgensson), — Do. og Provst, g. 2. m. Helle Haas Angell 322		— Nils (Pedersson), Canc.raad og Rektor i T.hjem, g. m. Cathr. Tyr- holm	231*
— Sophie (Jørgensd.), g. m. Nikolai Bernh. Fuchs 211*		— Hr. Peder (Nilsson), Biskop, g. m. Anne D. Bremer 120. 179. 237*.	264*. 316
Kongsberg Solværk . . . . . 118. 200—226. 256. 267		— Hr. Peder (Offesson) t. Værdalen	18. 378
Konnerudværket (se Jarlsbergske Blyværk).		— Sophie Amalie (Pedersd.), g. m. President Hans Collin	264*
Koren, Hr. Claus, g. m. Maren Arentz, der siden ægtede Provst Willh. Frimann 360*		«Kronbor» indførtes ved Krudtsprængningen i Kongsbergs Gruber	206*
Kornindførselen til Norge fra fremmede Lande ønskedes i 1727 frigivet . 153—154		Kruse, Mogens, til Spottrup, g. m. Helvig Krabbe 248*	
Koss, Chr., ung Løjtnant, redder sin faldne Faders Liig	109—110	— Ulrik Chr., Generalmajor, g. m. Maria Chri- stine Krabbe	248. 249
— Johan Christopher, Kapt., faldt 1716 i Chri- stiania	109—110	Krüger, Hans Arndt, f. 1846, † 1875, g. m. Anna Adeler Lund	26
Krabbe, Fredr. Chr., Kapt., g. m. Ingeborg Gregersen (Gresen)	345*	Kvikne Kobberværk	231
— Helvig, g. m. Mogens Kruse	248*	Kyhn, Anna (Hansd.), g. m. Lector Melchior Ramus 203*	
— Karen, † 1702, g. m. Vicestatholder Just Høeg	329. 330. 334. 337	— Frantz, en dansk Magister, der ca. 1711 skrev grovt om Biskop Muus	8
— Maria Christine, g. m. Gen.major Ulrik Chr. Kruse	248*	Kylstrup, Hr. Knud (Hansson) t. Mandal	304*
— Otto, Gehejmerraad	96	— Maren, g. m. Major Even Kraft	304*
Kraft, Even, Major, Kommandant, g. m. Maren Kylstrup	304. 305	Kærup, Ivarica, g. m. Enkemand, Lagmand Jak. Weinwich	305*
— Hr. Jens (deres Søn), Spr. t. Ingø	304*	Köhler, Major, g. m. Major Chr. Fredr. Lund's Enke, Ingeborg M. Foss	9
— Jens (Evensson), Oberstl., g. 1751 m. Anne Maria Moss	23	Kolle, Christian, paa Snaroen (Søn af Næst- følgende)	138*
— Jens (Evensson), Sorenskr. og Topograf &c., f. 1784 og † 1853	200. 219	— Jens, Canc.raad og Kassérer, g. m. Cathr. H. Juel	138. 170. 192. 193. 194. 203. 246
— Kirsten (Jensdatter), g. m. Hr. Peder Løjten, Spr. til Enebak	304*	Kølner, Hr. Fredrik, udnævnt Spr. til Skogn . 241*	
— Hr. Peter Laurentius (Evensson), Præst i Sjælland, † 1716	304*	— Magdaléne, g. 1. m. Slottsfoged P. Høeg og 2. m. Tolder P. Willumsen 177*.	241*
— Susanna Margrethe, † 1809, g. m. Hr. Mats Lund, Kapellan i Stjør- dalen	23	Køpp, Anton Leopold, Schichtmester, † 1738 . 308	
Krag, Edel, g. m. Enkemand, Vicestatholder, Baron Fredr. Kragh	339*	— Nikolai Bernh., Canc.raad, g. m. Birgitte S. Undal 183. 202*. 204*. 207*.	209. 210. 211*. 212. 213. 214. 215*. 216. 218. 223.
Kragh, Fredrik, Baron, Vicestatholder, g. 1. m. Baronesse Hedevig Juell, g. 2. m. Charlotte A. Griffenfeldt og 3. m. Edel Krag 135. 136. 207*.	297. 337. 339. 340. 342. 344. 347		230. 242
Krantz, Antikvitétshandler	365	Køster, Peter, hvis Enke, Anna, ægtede Schicht- mester Chr. L. Irgens	223*
Krebs, Hr. Claus, jydsk Præst	108—109		
Krefting, Barbara (Johansd.), g. m. Jørgen Paulsson	199*		
— Mette Kirstine, g. m. Kbmd. Hans Andersson 239*			
Kreydal, Cathrine, g. m. Jens Sigholt	298		
Krog, Hr. Andreas Chr., til Gran, Provst. g. 2. m. Else M. Rogstad . 109. 273*			

L.

Lachmann, Andreas, Canc.raad og Lagmand, g. 1. m. Christiane Munk og 2. m. Else Huitfeldt 169*.	172. 174. 175. 176*. 242. 252. 253. 255
— Heinrich, Tolder, g. m. Dorthea Andersd. Simonsen	169*

	Side		Side
Lachmann, Henrica Marie, g. m. Assessor Dominicus Vogt	169*	Lemmich, Hans (Sorensen), <i>Not. publ.</i> , g. m. Aleth Jorgensd.	199. 313
Ladegaardsoen ved Christiania	327. 328—356	— Maren (Hansd.), g. m. Foged Joh. v. Cappe- len d. Y.	243*
—, Ingen Hovedbygning fandtes <i>der</i> i 1729	342. 343. 344	— Soren (Hansson), Krigsraad, Assessor. g. m. Petronelle Sommer	168
— Skoven <i>der</i> led stor Skade af en Storm i October 1729	344	Lente, Chr., Geh. raad, politisk Modstander af D. Wibe	92. 95. 97. 103. 130
«Landdragoner eller udvalgte Bønder» (et nedlagt Nationalregiment)	229*	Leopoldus, Herman, Kbmd. i Christiania, g. m. Barbara Wiggers	233
Landtverk, Jochum, Regnskabsfører, g. m. Ide Marie Christophersd.	183	— Herman (Hermansson), Canc. raad (adlet «Løvenskiold»), g. 1. m. Inger Borse og 2. m. Kirsten Brinch 98*. 198*. 204*.	233. 234. 317
Lange, Anne (Pedersd.), g. m. Oberstl. Bernt Orning	304*	v. Lepel, Sophie Agnes, g. m. Geh. raad Chr. S. v. Plessen	319*
— Berthe Maléne, g. m. Kammerraad, Foged Lars E. Robsahm	312*	Lerche, Statholder Wibes Familie i Sidelinien, Arvtager af Rosendal	357
— Christian, norsk Rigsarkivar	121. 214*. 215*	— Christian, til Rosendal, dansk Greve	10. 358*
— Ditlev (Henriksson), Gudson af Stath. Wibe	321	— Vincentz, Geh. raad, g. m. Cathr. H. Wibe	10. 95. 96*. 149. 366. 367
— Erik, Foged, g. 1. m. Rise Schultz og 2. m. Cathr. Flor	312	Leren-Elv i Fet (perleforende)	263
— Gert, Canc. raad og Lagmand, g. m. Anna Meyer	176. 199*	Leth, Birgitte Heléne, g. 1734 m. (Kapt.?) Peter Raphael Lund	18
— Henrik, Vicestath. Gabel's Sekretær	199*	— Inger (Jakobsd.), Biskop Mats Jenssøns 1ste Hustru	1. 68. 69—70
— — (Jakobsson), Prokurator, g. m. Margr. Nilsd. 176*. 199. 222. 253. 254.		— Jakob, Borgermester i Odense, g. m. Maria Sommer	1. 68
— Otto Vincent, norsk Statsraad	176*	— Marthe (Hansd.), g. m. Foged Chr. Juell	322
— Hr. Peder, Stiftsprovst, g. m. Mette Hedevig Meiners	304*	— Mag. Peder, Spr. t. Ytteroer, g. m. Margr. Raphaelsd. Lund	11. 59. 368
— Thomas (Gertsson), Tolder i Langesund	176*	Leuch, Anna (Mortensd.), g. m. Hr. Anders Holter	282*
v. Langen, Dorothea, g. m. Kassérér Joachim Fredr. Brandt	192*	— Karen (Mortensd.), g. m. Kbmd. Iver Elieson	241*
Larsson, Oluf, Foged i Bergens Stift	362	— — (Pedersd.), Enke efter Commereeraad James Collett	227*
Lassen, Hr. Albert, t. Trogstad, g. m. Nik. C. Wendelboe's Enke, Kirsten Hansd.	253	— Morten, Kbmd., g. m. Karen Müller	282*
— Johan Henrik, Tolder, g. m. Johanne Marie Qvist	160*	Lewetzau, Albr. Phillip, Stiftamtmand	337. 352. 353. 354. 355. 356
— Nikolai Chr. Wendelboe, Toldinsp. i Bergen	253*	Lidemark, Jens, Forpagter af Ladegaardsoen	347-349
Lasson (rettelig «Lassen»), Peder Carl, Justitiarius i Højestereit	160*. 298	Liebert, Abel Cathrine, g. m. Løjtn. Georg S. Kalkreuth	19
Latinskolerne i Danmark agtes i 1682 indskrænkede i Antall	75	Lier Præstegaard, ubeboet i 3 Præsters Tid for- medelst Kirkens Brand	286
Laurvig (=: Daneskjold-Laurvig), Ferdinand Anton, Greve	191*	— Sogne kald udskiltes (i 1723) fra Bragernæs og Stromsø	286
Leganger, Lene (Pedersd.), g. m. Enkemand Cort Høyer	262*	Liigtaler af Dr. Mats, 13 i Tallet	70
— Maren (Iversd.), g. m. Oberst Gerhard Munthe	261*	Lillienpalm (egentl. Hassius), Joh. Sigismund, Stiftamt., g. m. Schouthynacht Jorgen Bjorn's Enke, Anna Undal	158. 159. 261*. 315
Leegaard, Jakob, Gen.kr. kommissær, g. m. Thale Margr. Resen	186*	Lillienskjold, Charlotte Amalie, g. m. Amtmand Bendix de Fine	186*
Lehm, Abigael, g. m. Nils Lindgaard	220*	— Henrica Antonette, g. m. Enkemand, Oberst Anton Coucheron	19
Lem, Abel (Pedersd.), g. m. Byskriver Hans Chr. Gartner	179*	Linck, Jakob Gottlieb, Generalauditor 197*. 279. 293	
— Ingeborg, g. m. Overtoldbetj. Hans Clausen	261*	Lindeman, Ole Andreas, Organist, g. 1802 m. Anne S. Hichmann	190*
— Peder, g. m. Cathr. Crequi de la Roche	179*		
Lembæk, Nils, Famulus, siden Sorenskr, g. m. Maren Bendeke	282*. 287		
Lemmich, Aleth (Sorensd.), g. m. Hr. Hans Jak. Schmidt	289*		
— Ditlev (Hansson), Gudson af Stath. Wibe	321		

Side	Side
Mats Jenssøn (Medelfar), <i>Dr.</i> og Biskop i Lund, Slægtens Stamfader; se om ham i Indlédningen, Side X—XII, og Værkets almindelige Del, Side 1, 61—70 og 369. (Se forøvrigt Biskop Mats Jenssøns Descendents under <i>Lund</i> og <i>Wibe</i> i Register I a og b.)	Michelsen, Nils, Kbmd. og Stadskapt., g. m. Eleonore Vogt 169*
Matsson, Jens, Foged i Gudbr. dalen i 1664 (neppe Bispens Søn) 5*	Middelfart, By paa Fyen 1
Mechlenborg, Anne Cathr., g. m. Stiftamtmand Mathias Tonsberg 172*	— Hr. Rasmus Jenssøn, t. Vindinge paa Fyen, fra 1602 til sin Død 1616, — altsaa ikke Præst til Aaker paa Bornholm, som det fejlagtige heder i nærværende Bog, Side 1*. (Han var en ældre Broder af Biskoppen, <i>Dr.</i> Mats Jenssøn.)
— Hans Jakob (egentl. Hansteen). Handelsmd., g. m. Anna Bagge 278*	Middelfart, Hr. Albert Angell, t. Bynasset 377
— Heléne Sophie, g. m. Kapt. Berthel Bugge 184*	Mikkel Gunderssøn, Sorenskriver, g. m. Sophie Rasch 259*
— Isabella Margr., g. m. Stiftamtmand Chr. Stockfleth d. Æ. 295	Militærautoritéterne i Christiania roses i 1730 af Wibe paa Civilretternes Bekostning 152. 165
— Johan Hansteen, kgl. Fuldm. 279*	Missionens Kirker (se Finmarkske Mission).
— Maren, g. m. Major Jens Hansteen 278*	Mjønvoldeelven i Gran (perleførende) 262
— Nils (egentl. Hansteen), Kapt., g. m. Bastiane Hjort 278*	Mnemosyne, dansk Tidsskr. 1830—1833, af Prof. Jens Møller (se ham).
Medelfar, <i>Dr.</i> Mats Jenssøn (se under «Mats»).	Moe, Bernhardine Cathr., g. m. Handelsmd. Peter Chr. Lund 25
Meiners, Mette Hedevig, g. m. Stiftsprovst Peder Lange 304*	— Bernt, norsk Personalhistoriker 192*. 276*
Melchior Augustinsson, Spr. t. Meldalen, Provst 374*	Moesgaard, Claus, en af de 4 deserterede Uro-stiftere paa K.berg 222
Meldal, Hr. Augustinus, t. Borgund, g. m. Enke Else Raphaelsd. Lund 35	Mogens Larsson, Byskriver, g. 2. m. Anne Bentsd. 194*
— Marie, g. m. Hr. Gert Feldtman t. Opdal 258*	Mogensdatter, Margrethe, g. m. Kbmd. Tøger Grøn 180*
Mencken, Anne Dorothea, g. m. (senere) Biskop Markus Müller 188*. 190*	— Dorthe, g. 1. m. Byskr. Alex. Holst og 2. m. Borgemester N. Roll 194*
Meng, Maren (Nilsd.), g. m. Kbmd. paa F. hald Ole Christenssøn 180*	Mogensen, Hr. Bent, t. Ejdsvold, g. m. Magdaléne Hedevig Neve 194*. 292*
— Maria (disses Datter) blev Moder til General Wilh. Ulrichsdal 180*	— Erik, Kbmd., g. m. Johanne Neve 194. 195. 292*
Mereker, Fredrik, Overkr. kommissær, g. m. Anne Sophie Andersdatter 338	Mohrsen, Christopher, Canc. raad og Stiftamt-skriver (en utro Forvalter) 182. 254. 305*
Mette Lauritsdatter, Borgermester Michel Wibe's 1ste Hustru 4. 68	— Sophie, g. m. Oberstl. Jakob Matheson 182*
Meyer, Anna, g. m. Lagmand Gert Lange 176*	Moltke, Fredrik, Stiftamtmand i Akershus (fra 1789—1795) 354. 355
— Burchard, Kirurg, g. m. Abigaël Mørch 196. 197	— Gebhard, Greve, Stiftamtmand s.steds (fra 1802—09) 356
— Christian (Mortenssøn), Major, † 1837 som pensionéret 196*	Momme, Elisabeth, g. m. Klokke Alb. Morup 288
— Henning C., Myntmester, afstod i 1719 Embedet til sin Søn 213	Monsen, Dorthe (Mogensd.), g. m. Justitsraad Morten Leuch Elieson 194*
— Henrik Christopher (Henningsson), Myntmester fra 1719 til sin ulykkelige Afsættelse i 1728 . . . . . 200. 209. 211*. 212. 213—218	— Marthe Beata, g. m. Assessor Haagen Mathiesen 194*
— Henrik, Stadsmusikant, g. m. Mette Barøjer 313	— Mogens Larsen, Canc. raad og Grosséer, g. m. Marthe Holter 194*. 282*
— Margrethe (Thomasd.), g. m. Provst Peder Bredal 231*	Montaignu, René, fransk Theater-Instruktør i K. havn . . . . . 110—111
— Hr. Morten, t. Volden, g. m. Heléne Dorothea Grave 196*	Morgenstjerne, Christopher, Foged, g. m. Birgitte Munthe 261*
— Paul (Henningsson), Myntmester (Tysker) 213	Morland, Hans, Sorenskriver, g. m. Maléne Klim 209*
— Samuel Gottfried, fik i 1740 Ladegaardsoen m. m. i Forpagtn. 349	Morsing, Jens (Nilsson), g. m. Petronelle Wulf 296. 297
Michelsdatter, Elsc, g. m. Hr. Hans Sommerfeldt t. Vardal 187*	— Sille Maria (Jensd.), g. m. Frantz Bech 296
	Mortensen, Petra Marie, g. m. Svend Lauritz Lund 45
	— Willum, Byfoged i Kjerteminde, g. m. Maren Andersd. Hoff 274*
	Mortkjernbækken i Harestuskoven (perleførende) 263

	Side		Side
Morup, Albert, Klokker i Eker, g. m. Elisabeth Momme	288	Müller, Daniel, Hovmester for Ditlev Wibe paa hans 1ste Udenlandsrejse	91
Moss, Anne Maria, g. m. Oberstl. Jens Kraft	23	— Friedrich Aug., Bataljonskirurg, g. m. Ditlevine Sigholt	299
— Lars, Comm.raad og Assessor, g. m. Margr. Norup	168. 173. 241	— Hr. Jens, Provst og Forf. af Tønsbergs Beskrivelse	144
— Maren, g. 1. m. Amtmand Povel Glud og 2. m. Lagmand Truls Wiel	173*	— Karen (Pedersd.), g. m. Morten Leuch	282*
— Margrethe (Hansd.), g. m. Hr. Hans Schmidt t. Ejdsberg	289*	— Margrethe (Pedersd.), g. m. Hr. Paul Arctander	280*
— Peder (Sørensson), rig Trælasthandler, g. m. Sara, Datter af Nils Gundersson, der er Familien Eliasons Stamfader 168*	173*	— Hr. Markus, Biskop, g. 1. m. Anne D. Mencken og 2. m. Anne C. Nyegaard 188*	237*
Moth, Amalie Margrethe, g. m. Baron Chr. Güldenchrone	318*	— Peder (Pedersson), Raadmand og rig Kbmnd. i Christiania, † 1714	6
Motzfeldt, Magdaléne, g. m. Enkemand Professor Ole Worm	4	Münster, Thomas Georg, Myntmester. f. 1855, g. m. Betsy Marie Lund	49
Mouatt, Axel, t. Hatteberg	356	Møinichen, Christian, Oversekretær &c., g. 1. m. Jacoba E. Lissant og 2. m. Just Arctanders Enke, Else, f. Majoner	132*. 148. 159. 170*. 171—173. 174. 175. 220. 221. 222. 243. 244. 256. 266. 267. 311
— Karen (Axelsdatter), g. m. Baron Ludv. Rosenkrands	356	— Sophie Dorothea, sal. Nils Arctander's, g. m. Lukas Kjerulf	173*
Mule, Barbra (Henriksd.), g. m. Hr. Albert With	317*	Møller, Anne (Eriksd.), g. 1. m. Jens Gude og 2. m. Oluf Sommerfeldt	262*
Munch, Ingeborg Margr. (Povelsd.), g. m. Klokker Ole Bondius	346*	— Jens, Prof. theol. (Biskop Deichmann's Panegyriker)	99. 114*. 118. 128*. 173*. 214*. 215*. 218. 266. 267. 274. 275. 290. 291. 292. 293. 294. 363*
— Jens, Consumt.forpagter, g. m. Mette Holmboe	150	— Jens, Skovinspektor i 1725	203
— Johan Storm, Biskop, Udgiver af «Saga»	123	— Johan Carl, Løjtn. (senere Oberstl.), g. m. Haakine Falsen	356
— Peter Andreas (hans Broderson), norsk Prof. i Historie	121	— Hr. Søren, t. Ørting og Falling i Jylland, g. m. Maren M. (Jakobsd.) Lund	33
— Povel, Klokker i Gran	346*	Morch, Abigael (Mortensd.), g. m. Kirurg Burchard Meyer	196*
Munk, Christiane (Hansd.), g. m. Lagmand, Assessor Andr. Lachmann	169*	Mosting, Alexander Fredrik, Stiftamtmand m. m.	304. 319
— Hans, Biskop, g. m. President Hans Must's Enke, Anne Simonsen	168*	— Johan Sigismund, Gehejmestatsminister, g. m. Cecilie C. v. Krogh	319
Munthe, Birgitte (Ludvigsd.), g. m. Foged Ch.fer Morgenstjerne	261*		
— Gerhard, Oberst, g. 1. m. Maren Leganger, 2. m. Elisab. Tuchsén og 3. m. Kirstine v. Unger	261*	N.	
— Iverisse, g. m. Morten Schultz	264*	Nakholmen, O ved Christiania, bortforpagtet til Stath. Wibe	327. 337
Mushart, Chr. Eberhard, Oberst, g. m. Magdaléne Ocksen	320	Nannestad, Fredrik, Biskop	376. 377
— — — (deres Son, Gudson af Stath. Wibe)	320	— Lars, Oberstl. (med Søner)	376
Must, Erik, Amtmand, g. m. Marthe Margr. Nobel	264	Nelling (se Helling).	
— Hans, President, g. 2. m. Anne Simonsen, der siden ægtede Biskop H. Munk	168*. 264*	Nerem (=: Nærem), Peder, « <i>Studiosus</i> », siden Spr. t. Hjørundfjord	376
— Inger, g. m. Claus Bendeke	282*	Nernst, Casper, Foged, g. m. Christine E. Sommerfeldt	175*. 177. 187. 263. 345. 346
— Just, Amtmand, g. 1. m. Else M. Wiel og 2. m. Eleonore Braunmann	168*. 241*	— Johan, Foged, g. m. Hilleborg Borch	175*
— Maren (Hansd.), g. 1. m. President Hans J. Heins og 2. m. Justitarius H. Blix	169*	Neve, Johan, Etatsraad, g. 1. m. Dorothea H. Wilhelm og 2. m. Anna Holm	292*
Musticheit, Johan, Malerlærling	365	— Johanne, g. m. Kbmnd. Erik Mogensen	194*
Muus, Chr., Biskop paa Fyen, g. m. Etatsraad Chr. Lund's Datter, Wibeke	6—9	— Magdaléne Hedevig, g. m. Hr. Bent Mogensen	292*
— Søren, Handelsmand (Bispens Fader), g. m. Øllegaard Olufsdatter	7	— Peter, Sekr., siden Stiftamtmand, g. m. Maren Norup	292. 337. 346. 347. 349*
Müller, Chr. Rudolf, Dr. og Biskop, g. m. Cecilie M. Cluver	188*		

Side	Side
Nicolaus <i>Christierni</i> , Rektor i Helsingør ca. 1646 (Raphael Lund's Lærer) 369	Norske Hestes Udførsel til Sverige forbudt 94* 248. 250
Nicolaysen, Nicolay, f. 1817, Antikvar 186* 366	Norup, Maren, g. 1. m. Nils Moss og 2. m. Peter Neve 292*
Nielsen, Paul, Justitsraad og Lagmand 172*	— Margrethe, g. m. Commerceraad Lars Moss 168*
— Yngvar, Dr. og Professor 129. 140*. 219*. 236	Nummesen, Hans, kongl. Betj. ved Holmen, g. m. Inger Matsd. (Lund) 5. 317*
Niemann, Lauritz, Borgermester i F. stad 153. 306. 307	Numsen, Mathias (Hansson), Geh. raad, g. m. Maria Worm 5. 149. 317
— Maren (Hansd.), g. m. Frantz Bergman 181*	— Michael (Mathiassøn), Generalmajor (siden General, R. E.) 317
— Morten (Lauritzson), Borgermester (romte i 1774) 153*	Nyegaard, Anders Sebellus Florentin, Malermester, g. m. Hanna (Hilmarsd.) Lund 57
Nils (Christensson), hvis Enke, Helle Seeblad, ægtede Etatsr. U. F. From 137*	— Anne Cathr. (Pedersd.), g. 1. m. Biskop Markus Müller og 2. m. Biskop og Baron Edvard Lon- demann <i>de</i> Rosencrone 188*. 190*
— (Gundersson) (Familien Elieson's Stamfader) 168*	Nyrop (Mag. Christopher), Biskop i Chr. sand 268
— (Sørensson), Kontorbetjent hos Proviantforv. Voigt 243. 244. 246	«Nysæter Zinkgruber ved Grua i Jevnaker», Interessentskab fra 1890 228*
— (Thorkildsson), Fader af Foged Hans Nilsson (?) 241*	Nærem, Hr. Peder, til Hjørundfjord 376
Nilsdatter, Margrethe, g. m. Prok. Henrik Jakobs- son Lange 199*	
Nilsen, Elisabeth, g. m. Mathias Jakobsson Lund 24	O.
— Haaken, Trælasthandler 125	Oeksen, Magdalène Elisabeth, g. m. Oberst Chr. E. Mushart 320
— Mathias Nikolai, Lensmand, g. m. Susanne M. K. Lund 24	Oetken, Joh. Wilh., Generalmajor, g. m. Daniel Hausmann's Enke, Margr. Uthermarck 248. 250. 265*
Nilsson, Christopher, Tolder og Foged (Tønder- slægtens Stamfader) 11	Olsen, Tobias, † i Amerika 1863, g. m. Aug. Kjøsteruds Enke, Margr. Jakobine Lund 28
— Hans, Amtmand i Bergenhus 180*	— Marie (Rogsland), g. m. Typograf Ludvig Lund 31
— Hans, Foged paa Strømsø, g. m. Gidsken D. Irgens 241	Olsson, Jens, Foged, g. 1680 m. Anne (Raphaelsd.) Lund . . . . . 13—14. 372
— Hans, Overtoldbetj. der 241*	Olufsdatter, Ollegaard, g. m. Søren Muus og † 1703 i Ribe Bispegaard 7
— Thorkild, Toldskriver, g. m. Cl. Angell's Enke, Gjertrud Trøner 241*	Opitz (Michael?), Oberstl. og Kommandant paa Akershus 329
Nissen, Niss, Lærling ved Hytten paa Kongsberg 224. 225*	Opløb paa Kongsberg 1730 . . . . . 204*. 207*. 210. 219.—223. 236
Nobel, Hans, Etatsr. og Amtmand, g. 1. m. Tolder Joh. (Hermansson) Gaard- man's Enke, Margr. Tønder og 2. m. Major Joh. Ch. fer Test- mann's Enke, Dorothea Isabella Jessen og 3. i Brevik 1717 med den rige Anders Nilsson's Enke, Dorothea Hansd. 118. 119. 120. 121. 122. 123	Orning (eller Bølle og Grønvold?) 304*
(Disse Amtn. H. Nobels 3 Ægte- skaber, der ikke stemme med, hvad jeg paa Side 122* har op- givet, er i «Personallhistorisk Tidsskrift», 3die Rækkes 3die Bind, Side 156, af Arkivar E. A. Thomle dokumenterede og maa saalædes staa til Troende. Han tror endog, at N. har været gift 4 Gange.)	— Bernt, d. Æ., til Vatne, Admiral 304*
— Marthe Margrethe, g. m. Erik Must 264*	— — d. Y., Oberstl., g. 1. m. Anne Lange og 2. m. Birgitte Heidemark 304. 305
Nordan, Jakob Wilhelm, Arkitekt, g. m. Henriette Henius 45	— Else Elisabeth (Berntsd.), g. m. Morten Grønvold(?) 304*
— Jakobine Caroline Wilhelmine Henriette, g. m. Kapt. Ivar Lund 45	— Morten (egentl. Grønvold?), g. m. Else Elisab. Orning 304*
Norman, Abraham, Perleinspektør (men afsatt) 262—263. 264*	— Peter Martinus (Berntsson), Kapt., g. m. Anna M. S. Fursmann 304*
— — Postmester i Stavanger, † 1875 . . . . . 264*	Oscarshall paa Bygdø, anlagt af Kong Oscar I 328
	Oslo Hospital 365
	— Ladegaard 142. 328
	v. d. Osten, Ditlev (Gudson af Stath. D. Wibe i T. hjem 1722) 320
	— Fredrik (ligesaa i 1704) 320
	— Otio C. B., Ritmester, g. m. Major Peter Abr. Lund's Enke, f. Kalkkreuth 19*

	Side		Side
v. d. Osten, Otto Fredr., Oberst, g. m. Margrethe (Johansd.) Wibe	320	Petersen, Hans Christian, Statsraad, g. m. Christine M. Thrane	48
— Wilhelm August, Stiftamtmand	188. 305	— Nils Mathias, dansk Literaturhistoriker 93*. 111. 114*. 266. 267	
Osterhaus, Nikolai Didr., Justitsr. og Borgermester, g. m. Margr. Schultz	163*	Pettersen, Bertram, Overtoldbetj., g. 2. m. Anne M. Bruun	354*
Ostindisk Handelscompagni (senere afløst af det asiatiske)	300	— G., Styrmand, g. 1899 m. Anna Caroline Lund	354*
Overbergamtet paa K.berg, nyorganiseret i 1714 204*. 207. 212. 213. 214. 216. 217. 222. 223. 226. 228. 229. 230		— Rudolph Phillip, Undertoldbetj., g. m. Elisab. K. Schultz	354*. 355
Overhofretten i Christiania	167—178	Pharo, Kirstine, g. m. Stiftsprovst Andreas Hoff	175. 274*
Overhofrettens Medlemmer var ulønnede og bosatte paa forskellige Steder, saa de var vanskelige at faa samlede	167—178	— Marthe, g. m. Kapt. Jørgen Tønder	302*
Oxenøerne og Hengsøen, under Ladegaardsøen	328. 347. 348. 349. 350	— Hr. Ole (Jensson) t. Næs, g. 2. m. Bente Grimeton	274*
— (paa Vestsiden af Fornebolandet), kaldes nu «Storøen og Lilleøen»	356	Piper, Hans, Brandmester, g. m. Cathr. Holst	195*
P.		Plade, Else (Jensd.), g. m. Slottsfoged Christen Schmidt	192*. 289*
Paludan, Cathr. M., g. m. Enkemand, Lagmand Jakob Weinwich	305*	Planchar, Pierre, fra Lüttich, kom 1725 herop for at søge efter Sténkull	235
— Fredrik (Rasmusson), Skrædder, g. m. Anne Schjøtt	309*	Plelo, Greve og i 1729 fransk Ambassador i K.havn	100*
— Hr. Rasmus, Præst (siden Biskop), g. 1. m. Margr. Garmann, 2. m. Stiftsprovst Barfod's Enke, Johanne Fischer og 3. m. Major Prip's Enke, Annie M. Pohlmann 310*. 311		v. Plessen, Chr. Ludvig, Geh.raad, g. m. Charlotte A. Scheel 181. 241. 254. 319. 326. 342. 344	
Papirmølle &c. ved Christiania ejedes i 1726 af J. Lonicer	156	— Chr. Siegfried, Geh.raad, g. 1. m. Sophie Agnes v. Lepel	319*
Paulsson, Jørgen (Neumann-Slægstens Stamfader), g. m. Barbara Krefthing	199*	<i>Poëta laureatus</i> , s: Hofpoët	62*
— — en Anden af dette Navn, var 1758 Tolder i Chr.sand	211*	Pohlmann, Anne Margrethe, g. 1. m. Major Hans Prip og 2. m. Hr. R. Paludan	310*
— Nils, Sørenskriver i Jædren og Dalene 1732 182*. 187*		— Herman, <i>Not. publ.</i>	199*
Paus, Else Sophie, g. m. Hr. Hans Rosing	282*	Pols, Margrethe, g. m. Lorentz (Mortensson) Angell	281*
Paust, Anna Lovise, g. m. Krigsraad Povel Resen 179*		Pontoppidan's Annaler	215
Pay, Guri (Sørensd.), g. m. Hr. Ole Gjerdrum til Strandebarm	363*	Poppe, Cathr. Margr., g. m. Kirurg Halpap	148
Peckel, Ole Borch, Apotheker, g. m. Cathr. M. Falchenberg	214*	— Christopher Ludv., Schichtmester m. m., g. m. Marthe Schjerven	273. 307. 308. 313
Peder Hansson konkurrerede i 1729 med Stath. Wibe om Hovedøens Forpagtning 327		— (Hartvig), Overbergamtskriver, g. 1. m. Christine Falchenberg og 2. m. Foged Joh.s Barth's Enke, Isabella Groth	202*. 206. 273*
— Larsson, Klokkerdreng i Gran	346	— Hr. Mathias, resid. Kapell. paa Kongsberg, g. m. Else M. Rogstad, der siden ægtede Provst Andr. Chr. Krog i Gran	273*
Pederssøn, Christen, Raadstutjener, angreb Præsident Lym i hans Kammer 198		v. Poulsen, Chr. Henrik, til Gaarden Ljan, Oberst, g. m. Marie C. C. Richelieu	151. 152. 265*
Perlefangsten, Dronningens Regale	174. 186*. 256. 261—266	Poulsson, Hans, Prokurator, g. 1. m. Anne E. v. Schonberg og 2. m. Anne v. Debitz	279*—280*
Perteville, fransk Legationssekr., dømmer gunstigt om Ditlev Wibe	98. 307	(Denne Hans Poulssøns næstældste Son, Mathias, kaldte sig <i>Stub</i>)	
Petersen, Chr., Kapt., blev 1741 Zahlkassérér efter Kolle	193	Prage, Anne Hedevig, g. m. Tolder Nils Stub Colbjørnsen	150*
— Emma, † 1892, g. m. Læge Otto Mathias Numsen Lund	48	Preus, Abraham, Vejer i Christiania, g. 1. m. Kirstine Jensdatter	306. 321

	Side		Side
Preus, Ditlev, † hjemmedøbt, men var vist opkaldt efter Wibe	321	Rantzau, Catharina Hedeveg, g. m. Greven af Castell-Rüdenhausen	140*
Prip, Hans, Major, g. m. Anne M. Pohlmann, der siden ægtede Hr. R. Paludan	310*	— Christian, til Breitenburg, den 1ste tyske Rigsgreve, Stath. i Holsten 9. 71*	139*
Præstegaardsbygningernes paatænkte Salg	118. 120. 122	— — Greve, Stath. i Norge (efter Wibe) 136. 178. 228*. 337. 342. 346. 347.	351. 352
Q.			
Qvale, Jorgen, androg i 1730 om Tilladelse til at optage et i 1716 paa Christiania Havn sunket Defensions-skib	141	— Chr. Ditlev, Greve, myrdet paa Jagt 1721	139*
«Qvikmaskine» foreslaaes i 1724 af Jens Borring til at «tilgodegjøre al Pukverks Aftern og ringe Slieger»	209. 211	— Ditlev, til Breitenburg, Rigsgreve og Stath. i Holsten, † 1697	9. 71*. 139*
Qvislin, Anne Maria, g. m. Slotspræst Anders Borch	134*	— Josias, fransk Marechal, g. m. en Frøken Rantzau	71*
— Hr. Christen (Larsson), t. Slidre, g. m. Hilleborg Bugge	188*	— Wilhelm Adolf, Greve, fra 1726—1734 Statsfange paa Akershus	139. 140
— Sidsel (Christensd.), Enke efter Kløkker F. Stub, g. m. Byskriver Lars Hagendal	188*	v. Rappe, Fredr. Otto, Geh.raad, g. m. Dorteia Gjordsdatter	221. 347. 349. 350. 351. 367
Qvist, Ditlev, Foged i Nedenæs, † 1782 paa Akershus	298	— Joachim Caspar, Oberst	221*
— Ditlevine, † paa Toten 1866, Enke efter Amtmand L. Weidemann	298	Rasch, Anne, g. m. Sorenskriver Peder Heiberg	360*
— Johanne Marie (Nilsd.), † 1763, g. m. Tolder Joh. Henrik Lassen	160*	— Jakob, i T.hjem, foreslog i 1710 Præstegaardsbygningernes Salg	120
— Nils, Tolder paa Sand og fra 1749 i Drammen, hvor han † 1758. G. 1. i Christiania 1724 m. Maren Dorph og 2. 17 . . . m. Margr. Cathr. Grevenkop, som † uden Børn 1750	160. 297. 298	— — Canc.raad og Rektor, g. 1. m. Anne D. Weyer og 2. m. Anna Deichmann	259*
R.			
Raabeck, Lars, Postmester, g. m. Cathr. Brun	195	— Lars (Mogensson), Sorenskriver fra 1722 i Id (mislig Embedsmand). † 1730, g. m. Hilleborg Henriksd. 185. 206. 297.	307. 339. 340. 341
Rabeck, Mette Marie, g. m. Sokapt. Michael Tønder	302*	— Hr. Mogen, t. Lunde, g. m. Elisabeth Kirsebom	185*. 297
Rambeck, Elen, Demoiselle	231*	— Sophie (Jakobsd.), g. m. Sorenskriver Mikkel Gundersson	259*
Ramberg, Ole, fandt i 1722 to Solvskærp	201*	Hr. Rasmus Jensson (se Middelfart).	
Rambergfjeldet i Numedal	201	Rath, Hulda Emilie, f. 1857, g. m. Handelsbestyrer Gunnerus (Ditlevsson) Lund	43
Ramshart, Hr. Cort, t. Bragernes, g. m. Heléne Runchel	291	Rathke, Jens, norsk Professor	163*
— Heléne Cathr., g. m. Enkemand, Hr. Hans Rosing	282*. 291*	Raun, Jens (Pedersson), søgte i 1724 en Raadmandspost paa F.hald	150
— Hr. Knud, t. Solum, g. m. Else (Hansd.) Schmidt	289*	Rauschenblatt, Anne Sophie, g. m. Guardejn Falchenberg	214*
Ramus, Hr. Christian, Biskop i Fyen	203	Ravn, Hr. Johan Ernst, Tolvpræst i Chr.ania	311
— Joachim Fredrik, Professor 201. 203. 206. 210. 376		Ravnsberg, Barbara, g. m. Magnus Schjotte	179*
— Hr. Jonas, t. Norderhov	203*	Ravnsdorph, Hans, Reg.kv.mester	281. 285
— Melchior, Lector theol., g. m. Anna Kyhn	203	— Paul, «Tjener» hos den i 1729 i Christiania afdøde Amtmand Sidelmann	298
Randulf, Jens, Foged, g. m. Kirsten Pedersdatter	375	Refdal, Jens, Meddirektor i det Bergen-Grønlandske Compagni	237. 238
— Margrethe (Nilsd.), g. m. Provst Peder Harboe	185*	Rejersdatter, Gunhild, † 1864, g. m. Enkemand Jens Kraft Lund	27
— Sophie (Jensd.), g. m. Provst Raphael Lund	13. 372. 375	Reimer, Margr. Cathr., g. m. Michael Wibe 10. 83. 84 (Portrætt 72).	
Rantzau, fra 1650 et souverænt Rigsgrevskab i Holstén	139*. 140*	— Heinrich, Krigskommissær og Godsinspektør, g. m. Anna Hannemann	10. 84
		Reiner, Gert, Kbmd. &c., g. m. Abigael Boalth	228*
		— Hr. Jens, t. Løjten	228*
		Reinhardt, Johannes Theodor, dansk Professor og Zoolog	323

	Side		Side
Reitzer, Chr., Stiftamtmand i T. bjem, f. 1665, † 1736	15*	Robsahm, Carl, Jernværksejer	227
Relutionsgods, s: Kongegods, solgt med Gjen- løsningsrett . . 133. 171. 183.	260	— Else (Larsd.), g. m. Soren Løchstor	245*
Resen, Hans (Poulsøn), Dr., Prof. og fra 1615 Biskop i Sjælland . 62. 64. 65. 66. 370	370	— Engelhard, Prokurator	227*
— Hr. Hans (Povelsson), resid. Kap. t. Over- halden, g. m. Anne Mortensd. Lund . . 179*	179*	— Lars (Christensson), Jernværksejer, g. m. Cecilie Amundsdatte	227*
— Peter, President i Christiania (Justitsraad), † 1743	364	— Lars Engelhard, Kammerraad og Foged, g. m. Barthe M. Lange	312*
— Povel, Krigsraad, † 1725 i Bergen, g. m. Anna L. Paust	179	Rogstad, Else Maria, g. 1. m. Hr. Mathias Poppe og 2. m. Provst Andr. C. Krog	273*
— Thale Margrethe, g. m. Gen.kr.kommissær Jakob Leegaard	186*	Roland Knudsson, Byfoged i Kragerø	184*
— Wilhelm, Schoutbynacht og Amtmand 186. 187. 263. 312	312	Roll, Familie i Spydeberg	262*. 364
Revenfeldt, Conradine, g. m. Fredr. Rostgaard . 251*	251*	— Nils, Borgermester, g. m. Byskr. Alex. Holst's Enke, Dorthe Mogensdatte	194*
— Ditlev, Overkrigssekretær	166. 221. 251	Rosenberg, Anne Cathr., g. m. Peter Collett 321.	364
Reventlow, Anna Sophie, Comtesse, siden Dron- ning 96. 100. 112. 113. 122. 170*. 251*. 266. 364	364	Rosendal, Baroni (senere Stamhus) i Norge 356—363.	367
— (Chr. Ditlev), Greve, General, Overpresident i Altona, Overjægermester m. m. 92. 323. 324. 325. 326	326	Rosenkrands, Axel, Holger og Christian, Baroner til Rosendal	357
— Conrad, Greve, Storkansler	251	— Holger, til Glimminge; hans raa Overfald paa Dr. Mats Jensson	65—67
v. Rheder, Reimer Peter, Etatsraad	11	— Iver, Etatsr. (siden Statsminister) 103. 104. 114*. 170*. 267. 289. 290. 291. 292. 293	293
— Wilhelm Ludvig, Generalpostdirektor	11	— Ludvig, 1ste Baron til Rosendal, g. m. Karen Mouatt . . 262. 356. 357. 358. 361. 362	362
— Fire Frøkener arvede ca. 90 Rd. hver efter Morbroderen Stath. Wibe . . 367	367	— Markus Gjoc, norsk Statsraad, g. m. Maren Juel, Enke efter Holter og Wessel	282*
Rhodium, Hr. Morten, en løjerlig jydsk Præst 108—109	108—109	— Oluf (Holgersson), en streng Hojesterettsdom over ham i 1682 . . 67.	75
Riber, Karen (Melchiorsdatte), g. m. Major Iver Chr. Lund . 36	36	Rosenerone (se Londemann).	
— Melchior (Andersson), Handelsmand, g. m. Karen Schjelderup . 36	36	Rosing, Else Sophie, g. m. Lojtn. Nils Berg til Næs (Rokenviken)	282*
Riborg Svendsdatte, g. m. Foged Mads Tybring 264*	264*	— Gjertrud Christine, g. m. Hr. Henrik Wurring til Jevnaker	282*
Richelieu, Ditlev (Gudson af Stath. D. Wibe . 320	320	— Hr. Hans, t. Norderhov, g. 1. m. Else Paus og 2. m. Helene Ramshart 282*. 286. 287	287
— Just Phillip, Kapt., g. m. Louise Klenow . 320	320	Rost, Nils (Hansson), est. Foged	264*. 312
— Marie Cathr. Christine, g. m. Oberst Chr. Henr. Poulsen	265*	Rostgaard, Fredr., Gehejmearkivar &c. 107. 108. 109—110. 111. 113. 120—121. 173*. 189.	251*
Riegels, Berthel, Tiendeskriver, g. m. Foged Hans Nilssøn's Enke, Gidsken Irgens	241*	Ruberg, Hr. Chr. Fredr., t. Borgund, g. m. Else (Raphaelsd.) Lund . . 35	35
— Nils Ditlev, dansk Historiker og Rabulist 75*. 76*. 77. 78. 82*. 92—93. 95—97	97	— Johan, Foged i Fosen, g. m. Marthe Helkand 20*	20*
Riis, Anne Cathr., g. m. Enkemand, Kassérér Joachim Fredr. Brandt . . 193*	193*	Runchel, Heléne Johanne, g. m. Cort Ramshart 291*	291*
— Hr. Paul, t. Ringsaker, Provst, g. m. Maren Stockfleth	193*	Russernes fordægtige Besøg paa Norges Kyst og Czar Peter's i egen Person med en stor Krigsmagt paa K.havns Rhed . 94	94
Ring, Hr. Knud, t. Gausdal, g. m. Birgitte Christophersdatte	339*	Ruud, Halfdan Emanuel, Suedker, g. 1894 m. Maren K. Lund	31
— Nikolai, Sorenskr., g. 1. m. N. N., som † 1741, og 2. m. Fredrikke Hageman . 339. 340*	340*	Rynning, Ole, norsk Student, f. 1809, † i Nord- amerika 1839	50*
Rist, Ditlev (Larsson), † 1772 som Stadskirurg. (Stath. Wibes Gudson) 321	321	Ryssel, Maren (Thomasd.), g. m. Kbmd. Otto v. Cappelen	241*
— Lars, Stadskirurg 1723, g. m. Karen Stabel 166*. 321	321	— Peter, Commerceassessor 118. 122. 123*. 256. 266	266
		Rødling, Carsten, Foged	346
		Rømeling, Patroklus, General, g. m. Anne Margr. v. Vogten 212. 242. 245. 284. 367	367

	Side		Side
Romer, Elisabeth Regine, † i Bergen 1777, g. m. Abraham Holtermann	163*	Schjotte, Magnus, Raadmand &c., g. m. Barbara Ravensberg	179* 261
— Morten, Visitor	163*	Schlanbusch, Johan Ludvig, Bergraad	200. 210
Røyem, Kirsten (Clausdatter), g. m. Kommandør Iver Huitfeldt	172*	Schmidt, Christen (Hanssøn), Slottsfoged, g. m. Else Plade	192* 289*
Rordam, Dr. Holger, Sognepr. (se sidst i Forordet.)		— Christen, Biskop i Akershus (Søn af Hr. Hans Jak. S.)	192* 289*
S.			
Saabye, Hr. Jørgen, Kapellan i Odalen, siden Præst i Danmark, g. m. Petronelle Egede	282* 287	— Else (Henningsd.), g. m. Enkemand Johan Frimann	186*
Sadolin, Jens, dansk-latinsk Digter, <i>poëta laureatus</i>	62*	— Hr. Hans (Christenssøn), t. Ejdsberg, g. m. Margrethe Moss	289
Sagbankens Fattighus i Christiania	366	— Hr. Hans Jakob, t. Vinger, g. m. Aleth Lemmich	289*
Sagen, Lyder og H. Foss, Beskr. af Bergen	236	— Peter, Foged i Id og Marker, g. m. en Anne Maria	192. 308
Sandholt, Stamhus i Danmark	122*	Schnell, Jakob (Ulrikssøn), adlet 1782	181*
Sara Nilsdatter, g. m. Peder (Sofrenssøn) Moss	168*	— Ulrik, Byskriver	181. 193. 195. 290
Saugbrug, Iver Elieson's, bortforpagtet til Statsholder Wibe	326—327. 343	Schouberg, Cathrine, g. m. Etatsraad Hannibal Stockfleth	177*
Saug- og Skov-Kommissionen	239—241. 242. 254	Schrader, Johan, Etatsraad i 1724	119. 123
Scavenius, Anne Elisabeth, g. m. Jens (Pouls-søn) Dreyer	301*	Schroder, Mette Cathr. (Mathisdatter), g. m. Byfoged Ulrik Sønderborg	191*
— Christian, Justitiarius i Højesterett	301*	Schultz, Alb. Wilh., rebelsk Bergarbejder, en af de 4 Desertérede	222
— Else, g. m. Generalprokurør Nils Benzon	232*	— Anette Wilhelmine, † 1895, g. m. Privatmaskinist Julius Lund	30
— Dr. Lauritz, Prof. theol.	370	— Anne Cathr., g. m. Kammerraad, Foged Borge Eeg	264*
Schack, . . . , dansk Baron	93	— Anne Else, g. m. Kbmd. Lars Bugge	194
Schanche, Elisabeth (Gabrielsd.), g. m. Enkemand Jakob Kielland	262*	— Elisabeth Karine, g. m. Rudolf Ph. Pettersen	354*
— Hr. Gabriel, Provst og Perlefangstinsp., g. m. Elisab. Godtzen	187* 262	— Jens (Madssøn), Trælasthanler	163*
— Hr. Jonas (<i>Theophilus</i>), t. Højland, g. m. Elisabeth Schive	262*	— Johan Ernst, Sorenskriver i Bamle, g. m. Antonette Boyesen	184. 185
Scheel, Charlotte Amalie, g. m. Chr. Ludv. Plessen	319*	— Hr. Ludv., t. Haa	186
— Jørgen Erik, Stiftamtmand	354. 356	— Mads (Johannesson), Kbmd. i Chr. ania	163
— Generalkvartérmester	351	— Morten, g. m. Iverisse Munthe	264*
Scheen, Jens H., flv. Forstmester, udgav 1897 et Skrift om Opl. Bygdalmenninger	126	— Ole, Sorenskr. paa Jæderen	182
Schilling, Charlotte, g. m. Bogtr. Nils Berg	364*	— Rise, g. m. Foged Erik Lange	312*
Schiltmeyer, Ursula Susanna, Antoni Schøyen-dals 1ste Hustru	184*	— Mr., Hovmester for Ditlev Wibe paa hans første Udenlandsrejse	91
Schive, Hr. Daniel, t. Søgne	229*	Schumacher, Marthe (Jochumsd.), g. m. Prof. Peder Holm	292*
— Elisabeth Cecilie (Søfrensd.), g. m. Hr. Jonas Schanche	262*	Schwabe, Joh. Friedrich, Canc.raad, g. m. Margr. M. Waleur	211*
Schjelderup, Gidsken (Jørgensd.), g. m. Provst Raphael Lund	13. 371. 372	— Johan Henrich, Guardein, † 1764	211*
— Hanna Margrethe, † 1886, g. m. Lensmd. Christen Abel Lund	50	Schwabstedt, Slott og Amt i Slesvig	72*
— Mag. Johan, t. Skogn, g. m. Gidsken (Raphaelsd.) Lund	17	Schwartz, Dr. Josva, Generalsuperintendent	168*
— Karen (Andersd.), g. m. Melchior Riber	36	— Nikolai, Canc.raad og Assessor, g. m. Aleth Heins	168. 175* 176
— Ove, Justitsr. og Amtmand i Nordland	94* 260	v. Schonberg, Anne Elisabeth, g. m. Prokurator Hans Poulsøn	279*
Schjermbech, Mr., modte 1722 for Vicestath. Kragh ved Besigtigelsen paa Ladegaardsøen	297. 340	— Michael, Sorenskriver, g. m. Elisab. Jørgensdatter	279*
Schjerven, Marthe Cathr., g. m. Christopher L. Poppe	273*	Schøyendal, Antoni Boyesson, g. m. Ursula S. Schiltmeyer	184*
Schjort, Oberstl.	229	Seeblad, Helle Hansd., Enke efter en Nils Christenssøn og 1718 g. m. (senere) Etatsr. Ulrik Fredr. From	137*

	Side		Side
Seehuus, Morten, Raadmand, g. m. Elisabeth Godtzen	256*	Smidt, Elsebe, g. m. Enkemand, Byfoged Nils Bagge	179*
— Severin (se Svanenhjelm).		— Hans, Skipper, g. m. Gjertrud Tybring . . .	264*
Segen Gottes Grube	206	Smith, Magdaléne, g. m. General Hans J. H. Hessclberg	354*
Sehested, Chr., Oversekretær i Cancelliet (o: Udenrigsminister)	92. 96	— Ole (Pederssøn), Vinhandler, g. m. Hans Piper.s Enke, Cathr. Holst	195*
— Sophie Amalie, g. m. Kapt. Joh. Fredr. Cicignon	230*	— Ole, Medejer af Baaselands Jernværk . . .	181*
Sejersted, Fredr. Chr., Oberst, † 1841, g. m. Margr. Jacobæa Lund	34. 379	— Peter, Foged (se Schmidt).	
Sellæg, Familie	42. 44	— Generalauditor	211*
— Alexander Michael, Handelsmd., g. m. Karen Ursula Lund	44	Smuglerier («Slugerier») i Christiania 1727 157 ff. 160. 161. 162. 327	
— Iver Lund, Handelsmd., g. m. Johanna (Ditlevsd.) Lund	43	Smølen Kobberværk paa Edø (Nordmøre) . . .	230. 252
— Mathias, Handelsmd., g. m. Ane Johanne (Iversd.) Lund	42	Snaroen i Bærum, Canc.raad Kølles Ejendom . .	138*
Senjen og Tromsø Sorenskriverier slaas i 1755 sammen til ett	190*	Snisdorph, Engelke, g. 1. m. Hr. Chr. Irgens og 2. m. Jochum Irgens	224*
de Seue, Nicolas, Oberst og Kommandant, g. m. J.fru Mechlenborg	336	— Hr. Jakob (Jenssøn), øverste Kapellan t. Nikolai Kirke	224*
Sibbern, Valentin, Statsraad, g. m. Anne Cathr. Stockfleth	177*	— Hr. Sigvard Chr. (Jenssøn), Sognepr. paa Fyn	224*
Sidelmann, Hans, Proviantforvalter	298	Soissons, til Kongressen der 1728 paatænktcs Wibe som Ambassadør, men han undslug sig . . .	99*
— Peter, Amtmand	298. 308. 309	Sommer, Jens, Canc.raad og Hospitalsforstander, g. m. Marcen Holst	377. 378
— Peter, en liden Dreng	298. 299. 300	— Marie (Jørgensd.), g. m. Borgermester Jakob Leth	1. 68
Sidsel Olsdatter, Enke efter Raadmand Lars Christensen	199*	— Margrethe, g. m. Hr. Jakob (Matsson) Lund	22. 377
Sigholt, Ditlev, f. 1735 (opkaldt efter Stath. Wibe, men † strax)	299	— Petronelle, g. m. Krigsraad Soren Lemmich	168*
— Ditlevine, f. 1740 (ligesaa), † 1827, g. m. Friedr. Aug. Müller	299	— Thomas, g. m. Regine Hagen	299
— Jens, Foged, g. 1. m. Cathr. Kreydal og 2. m. Terentia Wærn	298	Sommerfeldt, Chr., Sorenskriver, g. m. Maria Riis	175*. 187. 263
Silbersted, Mette, g. m. Byfoged Nils Bagge . .	179*	— Christine Elisa, g. m. Foged Caspar Nernst	175*
Simonsen, Anders, Assessor, Foged og Han- delsmd. i Chrania	168*. 169*	— David (Christianssøn), Sorenskriver	187*
— Anne (Andersd.), g. 1. m. President Hans Must og 2. m. Biskop II. Munk	168*	— Halfdan, Oberstl.	187*
— Dorthea (Andersd.), g. m. Tolder Heinrich Lachmann	169*	— Hr. Hans, t. Vardal, g. m. Else Mikkelsdatter	187*
— Hans, Justitsraad og Amtmand paa Fyn . .	188*	— Hr. Knud, resid. Kapellan t. Orkedalen	375. 376
— Ole, Vrager og Maaler, g. m. Anne Tide- mand	195*. 365(?)	— Oluf, Visitor, g. m. Jens Gude's Enke, Anne Møller	262*
Sinclair, Gregers, g. m. Isabella	219*	Sommerschild, Henr. Ch.fer, Oberstl., † 1803, g. m. Christence Worm Lund	38
— Nikolai (Gregerssøn), Sølvværksarbejder	219. 220	(6 af deres 7 Born nævnes ogsaa under Forældrene)	38
Siri Eriksdatter, Enke, g. 1759 m. Enkemd., Provisor Frederik Chr. Lund	16	Soro Skole var i 1729 i en slett Tilstand . . .	304. 305
Skaanæs i Skogn, Mag. Raphael Lund's Odels- gaard i 1675	13	Sparre, Jorgen, g. m. Johanne Adeler	163*
Skiaker Almanning, kjøbt 1726 af J. Lonicer og ca. 1790 solgt af Bernt Anker	156	Sperling, Borchard, Klokker i Kvinherred . . .	363
Skedsmo Sognekald, ledigt i 1730	311	Spidberg, Hr. Jens Christian, Biskop, g. m. Birgitte Topdal	177*
Skey, Chr., Gaardbruger, g. 1879 m. Dorthea Marie Lund	45	Staal (Stahl?), Mariane, g. 1880 m. Somand Andr. Dass Lund	57
Slottsløven, Regjeringscollegium for Norge, op- rettet i 1704	105. 113	Stabel, Elisabeth, Enke efter Klokker Fredr. Bjørnsen i Gran	346*
«Slugerier» (se Smuglerier).		— Karen, g. m. Stadskirurg Lars Rist	321
Smidt, Christen (Henningssøn), Raadmand, g. m. Margr. Stoud	179*	Stadsmusikanten i Christiania, en privilegiet Funktionær	313
		Staib, Arthur Chr. Fredr., Ingenior, g. m. Hermana C. R. Lund	53
		Statholderen var Overhofrettens Ærespresident og øverste Tilsynsmand	167
		«Steenbryderi» (o: Sténbrud) agtedes af Wibe anlagt paa Hovedøen &c.	327
		Steenkul (Carl Clausson), Fyrværker	246*

Side	Side
Steenkulanvisninger i Sande Sogn og ved Christiania 235. 236	Sukkestad, Gaard paa Toten 187*
Steenstrup, Magdaléne, g. m. Hr. Michael Vogelius 283*	Sundsbarmfjeldet i Seljord 233*
Stenbock, Magnus, svensk Greve og Feltmarschal 93. 100. 101	Sundt, Dr. Anton Fredr., Physicus i Smaalénene 196. 197
Stener (Svendsson) Vaalen, Lensmand, g. m. Eli Johnsd. Fjerdrum . 156*	Surbech, Anne, Borgermester Mikkel Wibes 2den Hustru 4. 68
Stenersen, John (Vaalen), g. m. Rønnaug Kongsli (Slægtens Stamforeldre) . . . 156*	Svane, Anne Margrethe, g. m. Canc.raad og Assessor Jens Foss 9
-- Svend, Foged i Gudbr. dalen, g. m. Soster Cathr. Bruun 156. 157. 307	-- Fredrik, t. Svenstrup, Hofjægermester, g. m. Anne Margr. Wibe 10. 307*
Stephanus, Stephanus Johannis, Professor i Soro 1641 . . . . . 5*	-- Hans, «Erkebiskop», g. m. Maria (Jørgensd.) Fuiren 10. 367*. 370
Stiftsskriverne blev ved Kirkernes Salg overflødige 270	Svanenhjelm, Egte, g. 1. m. Stiftamtsskriver W. Hansen og 2. m. Lagmd. Jak. Weinwich 305*
Stockfleth, Anne Cathr., g. m. Statsraad Valentin Sibbern 177*	-- Severin, Stiftamtsskriver, g. m. Alida Crometie 256. 257. 305*
-- Christian, d. Æ., til Tojen, Etatsr. og Stiftamt., g. m. Isabella Mechlenborg 105. 295	Sveder (Schweder?), Elisabeth, g. m. Saugforv. m. m. Joh. Henr. Voss 205*
-- Christian, d. Y., Stiftamtmand i T.hjem . . 295	Svendsen, Maren Karine, g. 1815 m. Skipper Jens Kraft (Matsson) Lund 27
-- Fredr., Canc.raad og Assessor, g. m. Anne Cathr. Walker 176. 177. 178	Sverdfeger, Ditlev Johan, Gen.kr.kommissær 246. 250. 279
-- Hannibal, Etatsr., g. m. Cathr. Schouberg . 177*	Sverdrup, Anders (Pedersson), g. m. Elisabeth Østensdatter 286*
-- Jørgen, Major, g. m. Sara D. Blixenerone 137. 169*	-- Hr. Michel, Kapellan i Lier (afsat i 1722) . 286
-- Magdaléne, g. m. Justitsr. og Sekretær Johan Hasse 295	-- Hr. Østen, t. Holt 286*
-- Maren (Christophersd.), g. m. Provst Poul Riis 193*	Svinhufvud, Erik, svensk Oberst 248*
-- Maren (Jakobsd.), g. m. Raadmand Anders Pedersson 338*	-- Jakob(?), svensk Oberst, vilde 1726 kjøbe 2 norske Heste 94*. 248*
-- William Walker, Viceadmiral 177*	Synøve Amundsatter, en losagtig Delinkventinde 185
Stoltz, Signe, g. 1888 m. sin Fætter, Statsadvokat Otto J. Lund 56	Sondenff. Byers Havne skulde paa Wibes Ordre i 1730 besigtiges 142. 143
Store øvre Ø i østre Bærum 337	Sonderborg, Peder, Byfoged i Arendal, g. m. Sophie C. Mathiasdatter . . 191*
Storhammer, Gaard paa Hedemarken 277*	-- Ulrik Fredr., Byfoged der, druknede 1733, g. m. Mette Schröder 191*
Storm, Antonette, g. m. Vejermester Carl Ajamann 320	Søsterkirkerne paa Grau 345*
-- Arved, Generalmajor 161*	
-- Caspar Herman, Stiftamtmand . . 337. 355. 356	
-- Engel Marie, g. 1. m. Oberstl. Ch.fer Lowzow og 2. m. Etatsr. Lym . 151*. 175*	
-- Gustav Wilhelm (?), Kapt., g. m. Øllegaard Akeleje 229*	
-- Michael, Amtmand i Bratsberg 198*	
Stoud, Margr. (Rasmusd.), g. m. Raadm. Christen Smidt 179*	
Strogods, Kongens 125. 129*. 157. 171. 181*. 206. 213*. 239. 244. 245. 246. 247. 255. 257. 258. 259. 260. 261. 312	
Strøm, Dr. Hans, Prof. og Præst, g. m. Hr. Morten Meyers Enke, Heléne Grave . . 196*	
Stub, Fredrik, Klokker, g. m. Sidsel Qvislin . 188*	
-- Hanna Petra, † 1875, g. m. Hr. Andreas Dass Lund 47. 379	
-- Mathias, Chr.nia's 1ste Politimester, g. m. Jens Gram's Enke, Anna Klim 280*	
Stud, Hr. Hans, resid. Kapellan paa Strømsø . 366	
Stutterikommission, nedsat ca. 1725 . . . . . 248—251	
Suhm, Henrik, Schouthynacht, g. m. Sophie Benzon, der siden ægtede Søkapt. Michael Tønder 302*	
	T.
	Tanch, Jørgen (Hansson), g. m. Sophie A. Tychof 237*
	-- Hr. Peter Mathias, Stiftsprovst, g. 1. m. Else Deichmann og 2. m. Else M. Garmann . 237*. 239. 281*
	Tanche, Karen (Hansd.), g. m. Hr. Boe Hansson 176*
	Taranger, Dr. Absalon, norsk Professor . . 121. 261
	Tax, Brostrup, Værksdirektor i Kvikne 231
	Tennyson, Alfred, <i>poëta laur.</i> og engelsk Lord 62*
	Terkelsson, Nils, Kannik, adlet 1520, Familien Lym's Stamfader 151*
	Tessin (Carl Gustav), svensk Greve og Ambassador 376
	Tetlie, Svend Gerhard Hansen, Lensmand, g. m. Berith Lund 43
	Thaarup, Fredrik, Etatsraad 366
	Thams, Peter, Prokurator 15*. 126
	Theiste, Jakob, Kbmd.; g. m. Andr. Ørtlein's Enke, Anne Lochstor 245*
	Thode, Hans (Jakobsson), g. m. Abel Have . . 309*

	Side		Side
Thode, Hr. Jakob, Hosp.præst, siden Stiftsprovst, g. 1. m. Weneke v. Erpccom og 2. m. Hermichen Wessel-Brown 309. 377	377	<i>de Torcy</i> , fransk Marki og Gesandt	79
Thomassen, Th.s (Hiis), Kaptejn, g. m. Maren Barchmann	227	Torger Dragon, i Vicestatholderinde Hoegh's Tjeneste	330
Thomle, Erik Andreas, Arkivar, se under «Tryk- fejl, Berigtigelser og Tillæg» No. II XI og XX samt i Hovedværket Side 168. 184*. 241*. 277*	277*	Torlov Knudsson i Volund, dansk Adelsmand 1.	68
Thoresen, Hilda Johanne, g. m. Forstander Siegfried Dass Lund 31	31	Torlovsdatter, Margrethe, Biskop, <i>Dv.</i> Mats Jens- sons 2den Hustru 1. 68. 70	70
Thormod Torfæus, Islænder og lærd Antikvar 77.	106	Torp, Susanna Olsdatter, g. m. Provst Peder Harboe	185*
Thrane, Christine Marie, g. m. Statsraad Hans Chr. Petersen	48	Tostrup, Andreas, Foged (Biskop Pavels's Mor- fader)	263*. 312*
-- (Trane?), Caspar Eggers, Kapt., g. m. Jakob Alsbach's Enke, Mettea Dan 210. 220*. 248. 249. 250. 251	251	-- Erik, Kontorist	246
Thune, Michel (Mortensson), Kapt. ved Nord- landske Compagni	17*	-- Nils (Hansson), Foged	263. 312
-- Hr. Morten (Melchiorsson), Kapellan i Skogn, g. m. Gidsken Raphaelsdatter Lund 16	16	-- Susanna, g. 1. m. Jakob Wulfsberg og 2. m. Kbmd. Lauritz Madsen	195*
Thura, Hr. Lauritz, Biskop, g. m. Heléne Cathr. With	317	Toxwerd, Andreas Gabriel, Generalkr.kommissær 229*	229*
-- Margr. (Lauritzd.), g. m. Provst Lauritz Widsted, t. Næskov . 317*	317*	-- Frantz (Hansson), Studiosus	229
Tidemand, Anne (Christensd.), g. m. Ole Simonsen 195*	195*	-- Hans, Huslærer i 1720 hos Hr. Daniel Schive v. Tritschler, Hans Ernst, Generalmajor	229* 105
-- Familie	195*	Trojel, Hans, berygtet dansk Præst, † 1738 paa Munkholmen	12*. 122*
Tieseman, Anton, en af de fire deserterede Uro- stiftere paa K.berg	222	Tromsø og Senjen Sorenskriverier slaaes i 1755 sammen til ett	190*
Timmermann, Fredrik, ca. 1660 Vertshusholder i Christiania	147	Tronfjeld i Tønsæt	226. 227
-- Peter (Fredriksson), hans Efterfølger	147	Trustrup, Maren (Nilsdatter), g. m. Hr. Frantz Vogelius	283*
Tjenestefolk var i 1729 vanskelige at faa i Akershus Stift	164	Try, en Nutids «Liberaler»	219*
Toldbetjenterne i Chr.ania foreslaaes i 1729 af Wibe kraftigt assisterede af Militæret	162. 163	Trye, Henrik, benaadet Solvværksarbejder 219. 222	219. 222
Toldsvig gik i Chr.ania stærkt i Svang, f. Ex. i 1705 og 1727	157—164	«Træskow, Margrethe, den daarlige», g. m. en Ole Lund	14
Toller, Karen (Nilsd.), g. m. Geh.raad Caspar H. Hausmann	141*	Troner, Gjertrud Sophie, g. 1. m. Claus Angell og 2. m. Thorkel Nilsson 241*	241*
Tonsberg, Christine (Andersd.), g. m. Assessor &c. Nils Toller	141*	-- Marie, g. m. Enkemand, Hr. Lars Bagge	299*
<i>de</i> Tonsberg, Elisabeth, g. m. Amtmand Nils Werenskjold	192*	Tuchsen, Elisabeth Marie, g. m. Enkemand, Oberst Gerhard Munthe	261*
-- Mathias, Etatsr. og Stiftamtmand, g. m. Anne Cathr. Mechlenborg	105. 172*	-- Johan Fredrik, Oberst og Kommandant, g. m. Maria Meng	180. 261
-- Wilhelm, Conf.raad og Stiftamtmand, g. m. Lene Sophie Kaas 106. 113. 119. 120. 129. 130. 145—146. 159—164. 172. 184. 194. 196. 206. 218. 220. 241. 242. 243. 249. 255. 257. 263. 314. 315. 317. 339. 364. 365.	365.	Turesen, Terkul, Overinspektør i Larvik	148
Topdal, Birgitte, g. m. Biskop Jens C. Spidberg 177*	177*	Tveten, Anders, Lensmand	180
-- Lovise (Pedersd.), g. m. Lagmand Morten Balle 177*	177*	Tybring, Gjertrud Dortehea, g. 1. m. Hans Smidt og 2. m. Børge Eeg 264*	264*
Topp, Henrik Paulin, Apotheker, g. m. Enke Dorothea Fedder, f. Lund	33—34	-- Mads, Foged, g. m. Riborg Svendsdatter	264*
		Tychof, Sophie Anna, g. m. Jørgen Tanch	237*
		Tyrholm, Cathrine, g. m. Cane.raad, Rektor Nils Krog	231*
		Tyveholmen, Rettersted, hvor de 2 svenske Tyve- knegte i 1730 blev hængt	166
		Tyveknegte, 2 svenske blev 1730 hængt for Tyveri hos General Huitfeldt 152. 162. 165. 166. 311	152. 162. 165. 166. 311
		Tøjen, adelig Sædegaard ved Chr.ania	295
		Tømmeraas, Mathias, Gaardmd. paa Vilstad, g. m. Berith M. Lund	45
		Tønder, Andreas, President i T.bjem, g. m. Karen Matsd. Lund	11. 302*
		-- Christian Ulrik, Stiftamtsskriver	18*
		-- Jørgen (Andreasson), Kapt., g. m. Marthe Pharo	302*
		-- Karen (Olsd.), g. m. rig Kbmd. og Assessor Jens Collin	264*

Side	Side
Tonder, Michael?, Søkapt., g. 1. m. Mette Maria Rabeck og 2. m. Henrik v. Suhm's Enke, Sophie Bentzon 302*	Vogt, Dominicus, Assessor, g. m. Henrica Lachmann 169*. 172. 178
— Hr. Ole, t. Frue Kirke i T.hjem, † 1684 . . . 373	— Eleonore, g. m. Nils Michelsen (Stamforældre til den nulevende norske Familie Vogt) 169*
Tonsberg By var i 1728 det billigste Levested søndenfjelds 149	— Jørgen Herman, norsk Statsraad . . . 138*. 365
Tonsbergkanalen (Kong Haakon Haakonssons Værk), var i Tidens Løb bleven allerede tilstoppet, hvorfor den i 1730 af Søkapt. Gabr. Christiansen foresloges paany gjen-nemgravet. Arbejdet blev paa-begyndt, men standsede snart, — maaske paa Gr. af Kaptejnens snart paafølgende Død 143—145	— Lorentz Juhl, Toldinsp. paa F.hald 157
	— Paul (Dominicussøn), Justitsr. og Handelsmd., g. m. Karen Holter . . . 282*
U.	— Paul (Pettersson), Commerceraad, g. m. Cathr. Braunmann 169*
Ulefoss Jernværk 204*	— Peter, Conf.raad og Lagmand, g. m. Elsebet Heins 128. 132. 159. 169. 172. 174. 176*. 193*. 241. 294. 315
Ullern, Gaard i Aker 337	v. Vogten, Anne Margr., g. m. General Patroclus Rømeling 212
v. Ulrichsdal, Wilhelm, General 180*	Vogt, Lorentz, Proviantforv., g. m. Kapt. Weitzmann's Datter . . . . . 242—246
Undal, Familie 179*	Voss, Chr. Didr., Overbergamtskasserer, g. m. N. N. Køpp 202
— Andreas, Stiftamtmand, g. m. Cathr. Jersin 94*. 179*. 180. 237*. 239. 261. 315*. 358	— Joachim Andr., Dr. og Prof. medic., † 1897 205*
— Anna, g. 1. m. Jørgen Bjørn og 2. m. Joh. Sigism. Lillienpalm . . . 261*. 315. 316*	— Johan Fredr. Christian, Kammerraad . . . 205*
— Birgitte Sophie, g. m. Nikolai B. Kopp . . . 207*	— Johan Henrik, Sangforv., g. m. Elisabeth «Sveder» 205
— Jakob Jersin, Sorenskr. i Nedenæs, Maaler &c. i Arendal 191*	W.
Underretterne (de civile) faar af Wibe ett slett Vidnesbyrd i Sammenligning med de militære 152	Waach, Margr. Marie, g. m. Kassérer Paul Weybye 140*
v. Unger, Kirstine, g. m. Enkemand, Oberst Gerh. Munthe 261*	Wagel, Christine Sophie, g. 1. m. Jens Grombech og 2. m. Iver Jentoft . . . 277*
Unsgaard, Iver, Landinspektør 355	Waleur, Margr. Marie (kaldte sig «Barth»), g. m. Canc.raad &c. Joh. Friedr. Schwabè 211*
<i>Urbimontanus</i> (se «Bjergbye»).	— Jomfru, paa Kjennerud 211*
Urne, Christopher, Statholder 331. 332	Walløer (Erik?), Bergamtskriver 225*
Uroc, Marthe (Augustinusd.), g. m. Lagmand Laur. Andersson (Undal) 179*	Walker, Anne Cathr., g. m. Canc.raad Fredrik Stockfleth 177*
Ursin, Hans, Canc.raad og Generaliskal . 187. 293	Walter, Jakob Luth, Foged 207*
Uthermark, Margr., g. 1. m. Daniel Hausmann, 2. m. Johan W. Oetken og 3. m. Andreas Günther . . 248*	— Margr. (Andersd.), g. m. Hans Chr. Luth . 320
	— Sara, g. m. Gottfried Klem 207*
V.	Walther, Fredrik, Etatsr., Fredr. IV's Rejse-marschal i 1709 . . . 102. 103
Vaalen (se Stenersen).	Warberg, Margr. (Andersd.), g. 1. m. Jonas Lunde og 2. m. Caspar Barth 181*
Vauvert, Louis, Oberst, g. m. Anna M. v. Bahr 367*	Wasmuth (Georg Henrik?), Stadskirurg i T.hjem 377
Vedel, Sophus, Forf. af «Den dansk-norske Højesteretts Historie» . . . 74. 76	Wedderkop, Kammerherre 100*
Velo, italiensk Greve 103	Wedel-Jarsberg, Gustav Wilh., Greve &c., g. m. Friherrinde M. Ehrentreiter 338
«Vibe». (Saalédes skrives Navnet nu.) Se «For-ordet» <i>in fine</i> og 71*	— Fredr. Anton, Greve, Ejer af det Jarsbergske Blyværk 225*. 230
— Hr. Johan Chr. t. Eker, Provst 364	Weichart, Justus Heinrich, Bergassessor 201. 202*. 211. 225*
Vilstad, Elen Marie, g. m. Joh.s Hildrum Lund 45	— Michael, Bergmester, g. m. en Jomfru Hassius 201*
Vogelius, Hr. Frantz (Michaelsson), t. Asker, g. m. Maren Trustrup 283. 288	Weidemann, Dorthca, g. m. Jens Kjerulf, Borger i Nibe 173*
— Hr. Joh. Christopher (Frantzson), t. Asker . 283*	— Lauritz, norsk Amtmand, g. m. Ditlevine Qvist 298
— Hr. Michael, t. Øslos &c., g. m. Magdaléne Steenstrup 283*	

	Side		Side
Weinwich, Jakob, Lagmand, g. 1. m. Willum Hansens Enke, Egte Svanenhjelm, 2. m. Iverica Kærup og 3. m. Cathr. M. Paludan . . .	305*	Whitte, Hr. Christopher (Sebastiansson) t. Sundalen, g. m. Else Balchenborg	14
Weisser, Caspar, Lector 1679 i Christiania . . .	7	— Dorothea (Jakobsd.), g. m. Kapt. Mats Raphaelsson Lund	20. 21
Weitzmann (Johan?), Major	242*. 243. 246	— Peder, Studiosus	375
Wellingk, Mauritz, svensk Greve og Statsmand 93. 100		— Hr. Sebastian, t. Frue Kirke i T.hjem, g. m. Inger M. Raphaelsd. Lund . . .	14
Wendelboe, Nikolai Chr., Commissionsskriver, g. 1. m. Margr. Holst og 2. m. Kirsten Hansdatter 239*.	252. 253. 254	— Torsten, paa Kystad	378
— Paul (adlet med Navn Lovenørn. Se om ham der).		«Wibe» er Familiens officielle Navn (ikke Vibe)	71*
Werbagen, Henrik, Falconermester	324	Wibe, Johan, Gen.lojtn. og Vicestatholder, g. m. Margr. Marie Gaardman 165*. 171*.	367*
Werenskjøld, Karen, g. m. General Hartvig Huitfeldt	164*	— Margrethe Marie (Johansd.), g. m. Stiftamt. Iver v. Ahnen	165*. 320*
— Nils, Amtmand &c., g. m. Elisabeth de Tonsberg 94*. 123. 186*. 192. 206. 247. 248. 250. 257. 258. 259. 263. 265. 266. 367		— Margrethe (Johansd.), g. m. Oberst Otto Fredr. v. d. Osten	320
— N. N., Fyrværker	246*	— Peder, Lensherre i T.hjem, adlet 1634 i Frankrig	11. 365. 371
Werner, Ditlev (Jochumsson), født 1722 (opkaldt efter Stath. Wibe)	320	«Wibes Grube», et 1722 i Numedal opdaget Sølvskjærp, opkaldt efter Statholderen, som imidlertid frabad sig denne Ære og kaldte Gruben: «Neües Glück Grube»	201
— Ditlev Wilh. (Jochumsson), Major, f. 1728 (Gudson af Ditlev Wibe)	321	Widsted, Hr. Lauritz, t. Nakskov, g. m. Magr. Thura	317*
— Jochum, Betjent hos Stath. Wibe og fra 1731—1744 Sorenskriver, g. m. Birgitte Buchholtz	297. 314. 320	Wiel, Else Maria, g. m. Amtmand Just Must	168*
— Michael (Jochumsson), Løjtn.vagtm.? (Gudson af Stath. Wibe), g. m. Marie B. Jonstrup 320. 321		— Mads (Jensson), Trælasthandler, g. m. Anne C. Becker	172*
— N. N., Tolder i 1731 paa F.hald. Ubekjendt	177	— Maria (Madsd.), g. 1. m. Hr. Lorentz Angell og 2. m. Peter Holst	281*
Werner Nilsson, g. m. Helvig Christensd. fra Borregaard	192*	— Truls, Assessor, g. m. Amtm. Paul Glud's Enke. Maren Moss 173*. 176. 183	
Wessel, Andreas Bredahl, Oberstl., g. 1875 m. Valborg Marie Lund	52	Wiff, Olaus, Stempelsnider	308
— Provst Just Thyrrholm, t. Tønsæt, g. 1740 m. Gidsken S. Lund	35	Wiggers, Barbara, g. m. Kbmd. Herman Leopoldus	233
— Ole Christopher, Gen.auditor, g. m. Peder Holter's Enke, Maren Juel 282*		Wiinsehjænk, Maren, g. m. Enkemand, Hr. Jørgen Kongsberg	211*
Wessel-Brown, Hermichen, g. m. Enkemand, Hr. Jakob Thode	309	Wildhagen, Mag. Caspar, tysk Præst paa K.berg, g. m. Dorothea Heeberg	321
Westermann, Bernt, Kammerraad, g. 1. m. Anne Helvig og 2. m. Esther Høyer	264*. 265	— Ditlev Wilhelm (Gudson af Statholder D. Wibe)	321
Westhov, Willichius, <i>poëta laur.</i> , Indledn. XII og Bogens almind. Del	62	<i>Wilhelm</i> , Dorothea Hedeveg, g. m. Johan Neve	292*
Wetlesen, Hans Jørgen, Gen.major, g. m. Beata Hesselberg	354*	Willum Hansen (se Hansen).	
Wetterberg, Nikolai, Delinkvent, rømt i 1729 fra Akershus	162. 165	Willumsen, Henrik, Lagmd., siden President i Bergen	151*
Weybye, Paul, Zahlkassérér, g. 1 m. Margr. Waach og 2. m. Maria Collett 132. 138*. 140. 180*. 182*. 192. 242. 252. 253. 254. 255		— Peder, Tolder i Chr.ania, g. 1. m. Anne Hammer og 2. m. Slottsfoged P. Hoeg's Enke, Magdalene Kølner 160. 161. 163. 176. 177. 192*. 289. 295. 348. 349	
Weydau, Hieronymus, Deltager i det kongsbørgske Opløb, men be-naadet	222	Wilse, Hr. Jak. Nikolai, «Professor», Sognepr. t. Ejdsberg	364
Weyer, Anne Dorthea, g. m. Rektor Jakob Rasch	259*	Wilster, Carl, Gen.lojtn., g. m. Paul Vogt's Enke, Karen Holter	282*
Weyse, Andreas, Kammerraad	103	— Løjtnant, Vagthavende hos den domte Myntmester Meyer	219
		Wind, Margr., g. m. Justitiarius Hans Blix (Blixenerone)	169*
		Winding, Ingeborg Dorothea, g. m. General Paul Løvenørn	110*
		Winneke, Abraham, privat Kontorist	244. 246
		Winsnæs, Hans, Sorenskriver	340*

	Side		Side
Winterfeldt, Baron og Stiftamtmand (Tvist med Biskop Kingo)	74	Wærn, Terentia Cathr., g. m. Jens Sigholt	298
Wisløff (Paul?). Proviantforvalter	243. 246	Wolner, Peter, Byfoged	149
With, Hr. Albert, t. Trinitatis K. i K.havn, g. m. Barbra Mule	317*	Z.	
— Helene Cathr. (Albertsd.), g. m. Biskop Lauritz Thura	317	Zachariassen, Oluf, Kammerraad og Foged (mislig Embedsmand)	185. 186. 187
Wium, Peder, President, g. m. Karen Kjerulf	263	Ziener, Adam, Assessor og flink Bergmester 201*. 203. 204*. 206*. 207. 209. 210. 212. 224. 225. 227. 307. 313	
Wolfen, Johan Christian	98*. 107	— Adam (Adamssøn), senere Assessor og Bergmester	223
— Johan Conrad, Livmedicus i 1709	103. 107	— Hans Jørgen, Sølvværksarbejder	219
Wolgast, Jens Peterssøn, Klokker, g. m. Helge Halvorsd.	288	— Inger Maria, g. m. Enkemand Jens Henckel	224
Worm, Hr. Christen, Biskop	149	— Paulus, Stamfader til de fleste nulevende Zienerer	204*. 219*
— Marie, g. m. Geh.raad Mathias Numsen	317*	Zimmermann, Johannes, g. m. Karen Kingo	229
— Ole, Dr. og Prof. medic., berømt Lærd, † 1654, g. 1. m. Dorothea Finke, 2. m. Susanna Matsd. og 3. m. Magdalene Motzfeldt	4. 5*	Ø.	
— Willum, Borgermester, † 1629, g. m. Inger Olufsdatter	4	Øllegaard (se Olufsdatter).	
— Willum (Olsson), Dr. og Professor	4	Øraker, Jens, Lagrettesmand	340
Worum, Harald, fhv. Lensmand, g. m. Nikoline M. Lund	25. 26	Ørbech, Berthe, g. m. Søkapt. Gabr. Christiansen	142*
Wulf, Petronelle, g. m. Jens Morsing	297	Ørnerona, Nils, svensk Minister i K.havn	255
Wulfsberg, Jakob, g. m. Susanna Tostrup	195*	Ørfein, Andreas, Prokurator, g. m. Anne Beata Lochstor	245*
Wærn, Sybilla, g. 1. m. Claus Becker og 2 m. Foged Truls Knoff	172*	Østensdatter, Elisabeth (se under Elisabeth).	